EXAMEN THEOLOGIAE MORALIS, MEDULLAM OMNIUM...

Antonio Fernandes de Moure

BIBLIOTECA NAZIONALE
8
4 H
24
VITTORIO EMANUELE

EXAMEN THEOLOGIÆ MORALIS,

MEDVLLAM OMNIVM casuum Conscientiæ summatim complectens.

Ex S. Theologia, & vtroque Iure, necnon grauissimis & absolutissimis tam superioris, quàm huius æui Scriptoribus, & summistis depromptum, testimoniis & exemplis confirmatum.

AVTHORE

ANTONIO FERNANDEZ DE MOVRA

Theologo, & Concionatore totius Diœcesis Bracharensis.

EDITIO NOVISSIMA.

LVGDVNI,

Sumptibus CLAVDII LARJOT, Typographi Regij.

M. DC. XXVII.

Cum Approbatione Doctorum.

Illmo ac Reu^mo Domino,

D. ALEXIO DE MONESES, INDIARVM QVONDAM PRIMATI, ET pro Rege Gubernatori, nunc Hispaniarum Primati, & Bracharæ Augustæ Domino,

ANTONIVS FERNANDEZ DE MOVRE ÆTERNAM optat fœlicitatem.

PICTORVM *studium est, cùm primum imagines pro foribus appendunt, eas in bono lumine collocare, vt ita argutiæ vultus, elegantia capilli, oris venustas, superciliorum majestas, oculorum nitor, colorum suauitas perspicuè appareant; & iure merito, nam defectu luminis litura potiùs, quàm pictura conspicitur. Eadem mihi cura fuit, Præsul amplissime, hanc meam nauigantis animæ topographiam præ omnium oculis collocaturo, nimirum bonum lumen quærere: te facem vidi ex remotissimis Indorum regionibus fulgentissimam lucem longè, latéque diffundere. Nec mirum, è viuis, plenisque fontibus hausisti. Mitto Ordonthos, Sanxios, Dionysios, Fernandos, Henricos, & alios plures Legionis Iberiæ, atque Lusitaniæ Reges, è quibus du-*

cis originem genuina progenies, venio ad caput propinquius Dominum D. Alexium de Meneses parentem tuum, qui suis praeclarè gestis tripartitum orbem collustrauit. Liceat, obnixè rogo, pro patrio amore, in refricanda memoria egregiè factorum aliquantulum immorari. Quis enim numerando poterit recensere bella, quae penè puer gessit in Libya sub duce, cognomento, Magno, Domino Ioanne de Meneses auunculo suo, germano fratre comitis de Cantanhede Domini Petri parentis sui? vbi teneros pueritiae annos militari duritia firmans, ad robur, quo multis (omnibus dixerim, ni verbo esset inuidia) ducibus anteiuit, multa gessit, confirmata aetate digna, regnante inuicto Emmanuele, vt videre licet apud eiusdem chronica Regis. Inde rediens in Lusitaniam praefectus classis nauigauit in Indiam, ibique adolescentiam litans militiae, Tocolaum (Nostrates Malacam dicunt) missus gubernator Proregis titulo, & potentia, tot inimicorum naues cepit, tot fluctibus submersit, vt nullae penitus immēsa illa maria deinceps multos annos nauigauerint. Enim verò ea tanti ducis formidine perculsi hostes iacebant humi, vt nec animum erigere, ne dum vires resumere amplius auderent, sicuti legere est in Indicis titulis & catalogis. Bis in Proregum abscessu Indicarum rerum curam sustinuit, semel absente Lupo Suario (qui Alfonso Albuquercio successit) dum Malabaricum fretum classe lustrauit, iterum Dominico Lopesio de Sequeira. Saepius Cotriaram missus (Nostrates appellant Cocinium) naues in regnum nauigaturas strenuè fabricauit, armamentis, ministrisque instruxit, nauigationi parauit, armato milite muniuit, cibariis refecit, opibus farsit. Exhaustis adolescentiae viribus Asiaticis praeliis, patriam repetiit victoriis clarus, opimis hostium spoliis onustus, atque secundò vento nauim sibi traditam ad portum patrium foeliciter perduxit. Nondum nauis situm, & paedorem nauigationis exterserat, quando in Africam mittitur, clarissimorum regni Ducum praesidio tunc munitam, vt munitiones illas inuiseret, renouaret, reficeret. Rebus

Africae

Africæ aptè compositis, ad Carolum Imperatorem V. legatus mittitur, multisque annis, quibus legatione functus est, in expeditionibus omnibus, ac prælijs plurimis Carolo hæsit, gladio districto. Quis præterea numerando recensere poterit amplissimos honores, ad quos Lusitaniæ Hispaniæque Regũ munificẽtia diuinitus est euectus? In primis Mariæ Principis filiæ Ioannis Regis Tertij domus curam suscepit, quam iam coniugem Philippi Hispaniæ regis in Hispaniã proficiscentem comitatus, apud eãdem Reginam idem, quod in Lusitania munus obiuit, cum tamen eodem tempore clarissimus Albæ Dux Principis esset œconomus. Eo tamen amoris modo Reges deuinxit in munere, eo apud omnes virtutum splendore coruscabat, vt nato Carolo Principe ex Maria, & rogãte Philippo patre Carolum Imperatorem parentem, quem vellet Imperator eligi in patrinum Principis nepotis sui, responderit, D. Alexium de Meneses œconomũ Reginæ; & ita iussus, & in cognationem regiam adscitus Carolũ Principem à sacro fonte suscepit. Quam quidẽ cognationem tanti semper fecit Philippus, vt præ oculis haberet perpetuò. Te ipsum appello locupletissimũ testem, Præsul amplissime. Accessisti ad Scorialium, cùm adhuc monachus esses, allocuturus Regem, salutationem Rex anteuertit, misit D. Christophorum de Moura qui te suo nomine salutaret, diceretque se gaudere te saluum, & incolumem peruenisse, tenerique desiderio te videndi filium compatris sui, quæ verba te coram iterum Rex præ dulcedine repetiit. Cum vero emortuâ Mariâ coniuge Philippus ad mitigandum dolorem in solitudinem secederet, curam Principis Caroli, totiúsque domus administrationem Alexio reliquit, paruit ille, Principem aluit, & erudiuit, atque in Comitiis Pinsiæ habitis regno tradidit, in Lusitaniámque rediit. Eo tamen erga pædagogum Carolus Princeps amore flagrabat, vt ad explendum desiderium, singulis annis ei per nuntios nõ sine opulentis donis salutem plurimam impertiuerit. Postquam in Lusitania fuit, magnâ apud Reges Ioannem Tertium & Catharinam Reginam coniugem auctoritate valuit,

qui decreuerunt illi Ioannem Principem filium tradere pædagogo (quod munus iam antea multi è familia Cantanedij Summates viri in regno obiuerant.) Accersitus tamen renuit Alexius, impatiens doloris pro amissa Maria Regina sorore germana Principis Ioannis, quam perpetuò intueri videbatur, dum Joannis Principis vultum, moréſque cœleſtes contemplabatur. Quoniam verò grauiter tulerunt repulſam Reges, quam contracto vultu non leuiter ſignificabant, regia cedens Alexius, Scalabim venit, magnificiſque domibus fecit fundamenta, eo animo, vt à Regum curis, regnique negotiis conquieſceret. Regno tamen pernecessarius, quamquam inuitus, non multò poſt accerſitur à Ioanne Rege, creatúrque œconomus Reginæ coniugis Catharinæ. Aliquot annos œconomiam Reginæ exercuerat Alexius, cùm Rex Ioannes totius Regni lamentis mortuus eſt. Reliquit tamen teſtamento, vt Sebaſtiano Regi nepoti ſuo pædagogus eligeretur, ſeque ſuffragium ferre pro D. Alexio de Meneſes œconomo Reginæ (enim verò ideo nato Regi dederat Dominam Ioannam de Meneſes ſororem germanam eiuſdem D. Alexij de Meneſes cuſtodem, & magiſtram, vt poſt obitum ſenis aui, infantis, ac pueri nepotis cura, atque cuſtodia duobus germanis fratribus relinqueretur:) ideo vnanimi Reginæ Procerúmque conſenſu Regis pædagogus cognominatus eſt. Sebaſtianum igitur Regem duos natum annos ad alendum, erudiendúmque ſimul cum Domina Ioanna de Meneſes ſorore ſua, & Domina Luiſia de Noroguha coniuge, & matre tua ſuſcepit, vſque ad ætatem, quâ diademate regni ſceptroque in Comitiis donatum proprio conſilio reliquit. Quo in actu vnum accidit non prætereundem: Nam poſtquam Sebaſtianus ab Henrico Principe Cardinali ſceptrum accepit, parum erexit, mox Alexio tradidit ſuſtinendum, tenuit ille tota Comitiorum mora. Quid cogitem? dixerim meritò Herculem Athlanti auxilium præſtitiſſe. Vix integer poſt Comitia agebatur annus, cum Alexius cœpit ægrotare, cœpit à Rege crebriùs ſalutari, ſæpius inuiſi, impenſiùs ſaluus & incolumis deſiderari,

atque aduersus mortis iacula omni adminiculo muniri: quia tamen ei moriendum erat, quoniam homo natus fuerat, occidit Sol, triduo se Rex præ acerbitate doloris parietibus inclusit. Verumtamen antequam exhalaret animam, extremam edidit vocem, cùm adesses, Præsul amplissime, qualem pius ille pater Æneus Ascanio filio, felicioribus tamen auspiciis. Disce fili virtutem ex me, veróſque labores, fortunámque simul. *Nec se suum fefellit augurium: nam vt iussui pareres, in tenerrima ætatis pueritia ad Religionis desertum Christi floribus vernans (vt loquitur Hieronymus) virtutum scholam euolasti, vbi eas virtutes atque scientias didicisti, quibus in vtroque orbe coruscasti. Vbi sicut lilium inter spinarum eremiticæ vitæ asperitates, ita carnem in Crucis ara Deo litasti, vt duritiei assueta venturos labores minimè perhorresceret. Quos, ô Deum immortalem! pro Ecclesia labores exantlasti? in Indiam nauigasti: Goësem diœcesim tuis humeris suscepisti sexdecennium rexisti: quadraginta in ea parochias erexisti: Malabaricos sancti Thomæ Christianos inuisisti, schismaticos inuenisti, ad puritatem fidei reduxisti, coacta sancta synodo, celebratáque non sine miraculo: nam cùm biduana tempestas impedimento esset processioni, vocem geminando jussisti; efferatur Crux, efferatur Crux, mirum visu, elata Cruce silent venti, sistit pluuia, nitent lumina: finita tamen processione redeunt imbres, pluit noctes diesque. Cùm insuper pro festiuitate & gratiarum actione actæ synodi ignis tormento bellico admoueretur, fregit illud, frustum non mediocre hominem tetigit, vix læsit: at in muri duritiem retorsum disrupit, intúsque penetrauit. Verumtamen ex his laboribus vberrimos quidem fructus percepisti: nã Gẽtiles, & Mauros numero tam multos ex vtero baptismi Christo peperisti, vt Gouueana de tuis rebus gestis copiosissima historia plures taceat quàm dicat (teste eruditissimo Fr. Ludouico ab Angelis, diuinæ Thelogiæ Doctore, totiúsque sacri Eremitarum D. Aug. ordin. Chronista generali, in ea, quam tuæ Dominationi dicauit epistola pro vita Augustini,) inter*

quos præcipui tres, quos filios fratris sui tibi obtulit Magnus Mogor aqua baptismali lustrandos, Caroli, & Philippi Hispaniarum Regum, & Alexij nominibus appellandos, affirmans se tuam personam non minoris, quàm Hispaniarum monarchas æstimare. Quantum, ô Deus immortalis, pro Rege, ac patria exsulasti, dum triennium in sæcularibus negotiis Indiam gubernasti! bis enim Mosambiquium, semel Malcam vrbes celeberrimas ab Hollandiæ piratis obsessas, obsidione, victis hostibus, liberasti: tuo denique astu, & consilio effecisti, vt portentosum Mahometi præsidium (ita vocabant Maurorum Reges, & Dynastæ nouam Cumhalensis tyranni munitionem) ferro flammisque excideretur, auctore Goandicto, atque in cineres pro rostris, foróque redacto. Ecce fontes, Præsul amplissime, ecce flumina à quibus lucem exhausisti, ecce radij, quibus vniuersum orbem collustrasti. En meam nauigantium animarum topographiam oppono, vt pelluceat, à peritissimis huius pelagi naucleris delineatam; vbi qui earum tuo iussu sustinent curam, vitiorum scopulos internoscent, quos fugiant; vada prauidebunt, quæ euitent; rectos tramites scient, quos doceant, ne allidantur, ne hæreant, atque salebras prætervecti, & cœlestem Hierosolymã appulsi, in portus statione conquiescant. Horruit hominum conspectum donec venires, qui mittendus eras, vera loquar, expectatio gentium, quem Iacobi cathedra Primatem (vt iure merito dicere posses: gyrum cœli circuiui solus, & in fluctibus maris ambulaui; in omni gente & in omni populo primatum tenui, superborum, & sublimium colla propria virtute calcaui, qua in tot horridis, & bellicosis nationibus, tot infensissimos Lusitani, Christianique nominis hostes non solum tremefecisti, sed funditus pessundedisti) Brachara dominum, regius senatus consilium? Menesiorum, Castrorum, Norognearum, Henricorum, & quæ alia stirps regia, quæ si regia, tua est, ornamentum, Lusitaniæ præsidium, Hispaniæ gloriam, Italiæ gaudium, omnes reliquæ obeuntis solis regiones exultationem, viduæ solatium,

pupilli

pupilli iuuamen, nudi tegumentum, Antistites exemplum, iustitia æquitatem, fortitudo constantiam, temperantia sobrietatem, prudentia prouidentiam, paupertas nuditatem, castitas puritatem, obedientia flexibilitatem, oratio deuotionem, religio pietatem, fides stabilimentum, spes robur, charitas incendium expectabant: soluisti vinctos spei in terris felici aduentu tuo. Desiderium explesti meæ topographiæ tuum lumen expectantis, rogat obnixè, vt collustres. Multo quidem mihi, Præsul amplissime, sudore stetit eam ex tot authoribus concinnare, noctes sæpe traduxi insomnes, annos integros libris incubui, vt mille casuum tricas centum nodis intricatas extricarem, atque difficillimo quæstionum labyrintho cæca regens filo Doctorum vestigia, exitum inuenirem. Hoc vnum pretium, vna hæc merces, à te in Dei opt. max. gloriam, eiusque Beatissimæ Genitricis laudem collustrari oculorum radiis; erunt illi sagittæ potentis acutæ in corda inimicorum. *æternum vale. Brachara Augustæ, vndecimo Kalend. Decemb. Præsentationi B. Virginis Mariæ dicato die.*

† 5 *Auctor*

Auctor ad Lectorem.

At citò, si sat bene. Dictum Catonis, vt cautè tenes, Lector optime, vsurpatum augustè ab Augusto Principe, teste Tranquillo in actis eius: difficile notu antiquitatum ignaris; certum peritis, eo tantùm significasse Imperatorem, quidquid bene celeriter faciendum. Qui adeò sic semper celer, vt præcipitem appellauerit Lucanus in Pharsalicis. ***Sit subitum, quodcumque paras; sed Cæsar in omnia præceps.*** Annis aliquot, sed paucis tamen præ materiarum pondere, opus absolui: grauitatem rerum celer agilitate superaui, diu noctúque, æstu, gelúque vrebar cum Iacobo, recedebátque somnus ab oculis meis, neque lassitudinem vnquam labor perpes peperit animo: imò ea mens deliciabatur dulcedine operi insudando, vt otiando mœreret, gauderet laborando, docta diligere trituram, loqui liceat cum Osea Vate. Imò cum Phœnice Aquilæ interroganti respondente apud D. Cyrillum in quadripartito Apologetico *lib. 3. cap. 24.* cur se traderet incendio, ***quia in hoc igne***, inquit, ***non doleo, sed delector, dum in generationem alterius totam me ipsam effundo:*** nimirum cuncta sua beneficia non sine magna delectatione liberalis natura communicat. Nam cùm digestum cibum stomachus dona

donauit, delectatur: omnis enim donatio liberalis cum iucunditate est cordis, vt verbis vtar Cyrilli.

Moralis Theologiæ paradisiacum hortum in quatuor diuisi areolas: iure merito quadripartitum dixeris opus. Fruticum seriem in quincuncem deduxi, vt varietate rerum, & perspicua distinctione lectitantium animi oblectarentur. In 1. decem Decalogi præcepta: in 2. Ecclesiæ scita: in 3. à Christo Domino instituta sacramenta: in 4. tum in communi, tum in singulari peccata capitalia inuenies simul cum pietatis operibus.

Communi semper hæreo sensui, ni oppositum euidens suadeat ratio. Præbe fidem, non fucatæ assentantium gloriolæ, sed verè studentium seruire vtilitati proposui, & proinde clarè potiùs, & planè aliquando, quàm purè, & Latinè loquor, memor dicti D. Augustino familiaris, teste Senensi Bibliothecæ 4. *Malo me reprehendant Grammatici, quàm non intelligant populi.* Votis faueto, & munus, quodcunque illud est, amanter accipito, aliud paro fortè accuratius. faxit Deus in commune bonum vt prodeat, vita superstite, salute comite. Ipsus te beet.

CAPITA

CAPITA PARTIS PRIMÆ.

CAP. I. DE numero præceptorum Decalogi, & loco vbi continentur.
II. De præcepto de diligendo Deo.
III. De præcepto de diligendo proximo.
IV. De primo Decalogi præcepto.
V. De secundo Decalogi præcepto.
VI. De Voto.
VII. De tertio Decalogi præcepto.
VIII. De quarto Decalogi præcepto.
IX. De quinto Decalogi præcepto.
X. De sexto Decalogi præcepto.
XI. De septimo Decalogi præcepto.
XII. De restitutione in communi.
XIII. De restitutione in singulari.
XIV. De restitutione circa bona corporis.
XV. De restitutione circa bona fortunæ.
XVI. De obligatione restituendi donationem.
XVII. De testamentis & codicillis.
XVIII. De furto & rapina.
XIX. De octauo Decalogi præcepto.
XX. De Detractione.
XXI. De nono Decalogi præcepto.
XXII. De decimo Decalogi præcepto.

Capita partis Secundæ.

CAP. I DE lege humana.
II. De potestate condendi leges humanas.
III. De vi coactiua legum humanarum quoad forum externum.

IV. De

IV. *De obligatione legum humanarum quoad forum internum.*
V. *De obligatione legum humanarũ quoad culpam.*
VI. *De obligatione legum humanarum quoad person.*
VII. *De reuocatione priuilegiorum.*
VIII. *De quinque Ecclesiæ præceptis.*
IX. *De excommunicatione.*
X. *De irregularitate.*
XI. *De suspensione, quid sit.*
XII. *De interdicto.*
XIII. *De cessatione à diuinis.*
XIV. *De degradatione.*

Capita partis Tertiæ.

CAP. I. *DE Sacramentis in genere.*
II. *De Sacramento Baptismi.*
III. *De Sacramento confirmationis.*
IV. *De Sacramento sacrosanctæ Eucharistiæ.*
V. *De nomine & auctore Missæ.*
VI. *De Sacramento pœnitentiæ.*
VII. *De materia Sacramenti Pœnitentiæ.*
VIII. *De Indulgentiis.*
IX. *De Purgatorio.*
X. *De etymologia huius nominis Bulla Cruciata.*
XI. *De Sacramento extremæ Vnctionis.*
XII. *De Sacramento Ordinis.*
XIII. *De horis Canonicis, seu diurno officio sacerd.*
XIV. *De Beneficiis.*
XV. *De Simonia.*
XVI. *De Sacramento matrimonij.*
XVII. *De impedimentis ad matrimonium contrahendum.*
XVIII. *De Sponsalibus & Denunciationibus.*
XIX. *De matrimonio, quatenus est Sacramentum.*

XX. *De*

XX. *De Polygamia, libello repudij, & vsu Matrim.*
XXI. *De vsu Matrimonij, seu de debito coniugali.*

Capita partis Quartæ.

CAP. I. DE *peccato in communi.*
II. *De septem peccatis capitalibus.*
III. *De peccatis diuersorum statuum.*
IV. *De peccatis beneficiariorum & beneficij collat.*
V. *De cauponum peccatis.*
VI. *De peccatis delatoris.*
VII. *De Episcoporum peccatis.*
VIII. *De Fiscalium peccatis.*
IX. *De Hæreticorum peccatis.*
X. *De Iudicum peccatis.*
XI. *De peccatis locantium domos.*
XII. *De Mercatorum peccatis.*
XIII. *De nouitiorum peccatis.*
XIV. *De oppositorum in concursu beneficij peccatis.*
XV. *De Prædicatorum peccatis.*
XVI. *De Regum peccatis.*
XVII. *De Sacerdotum peccatis.*
XVIII. *De testium peccatis.*
XIX. *De viduarum peccatis.*
XX. *De operibus misericordiæ.*

LICEN

LICENTIA.

DE mandato Illustrissimi Domini Episcopi Domini Petri de Castilho Generalis Inquisitoris sanctissimi officij, quâ potui curâ, ac diligentia librũ hunc reuidi, atque examinaui, cuius titulus est, *Examen moralis Theologiæ*, Auctor licentiatus Antonius Fernandez de Moure Concionator Bracharensis, & meritum opus duxi, quod in lucem edatur, tale quidem, quale maius de hoc argumẽto nunquã vidi. Nam præterquàm quod nihil Catholicæ doctrinæ aduersariũ vllo pacto defert, spero fore, vt magnæ vtilitati omnibus *examen moralis Theologiæ* subituris, quinimò & facturis illud sit. Datum Olysippone die 20. Nouembris, anni 1610.

Doctor Frater Antonius Freire.

VIstas as Informacões podesse Imprimir este liuro de casos, assi como vay, & depois de Impresso torne a este Conselho pera se conferir, & dar licença pera Correr, & sem ella nam carrerà. Em Lisboa 14. de Fauereyro de 1612.

O Bispo de N. *Bartholamen d'Afonsequa.*
Ruy Pirez Da Veiga. *Antonio Dias Cardoso.*

APPROBATIO.

DIgnum luce & laude opus, quod medullam omnium casuum conscientiæ summatim complectitur, nullíque non vtile: nihil habet à fide Orthodoxa alienum. Sic censeo. Actum Lugduni vltima Octobris, 1619.

FR. ROBERTVS BERTHELOT
Episcopus Damasci.

ELENCHVS TOTIVS OPERIS.

ARS PRIMA *continet duo communissima principia de diligendo Deo, & proximo. Insuper Decalogi præcepta: atque materias omnes quas circa illa Doctores agitare solent.*

PARS SECVNDA *continet quinque Ecclesiæ mandata. Insuper censuras, & pœnas Ecclesiasticas.*

PARS TERTIA *continet septem Ecclesiæ Sacramenta, & materias, quæ circa illa tractari solent.*

PARS QVARTA *continet materias peccatorum, tam in communi, quàm in singulari circa diuersos personarum status, alphabetico ordine distinctas.*

AD CALCEM OPERIS *de operibus agitur misericordiæ.*

INDICES DVO *vtilissimi. Vnus Capitum, alter rerum & materiarum omnium, alphabetico ordine.*

EXAMEN

EXAMINIS THEOLOGIÆ MORALIS

PARS PRIMA.

IN QVA DVO COMMVNISSIMA principia naturalia de diligendo Deo & proximo, atque decem Decalogi præcepta continentur.

CAPVT PRIMVM.

De numero præceptorum Decalogi, & loco vbi continentur. §. 1.

1 *Quot sunt Decalogi præcepta.*
2 *Vbi continentur.*
3 *Suntne naturalia, an positiua diuina?*
4 *Quale peccatum est illa transgredi.*
5 *Quando quis dicatur transgredi præceptum ex contemptu.*
6 *An præter hæc præcepta dentur alia naturalia.*
7 *Quæ sunt præcipua.*
8 *Cur in Decalogo non sunt adnumerata.*

1 INTERROGATIO. Vt à facilioribus ad difficiliora progrediamur, rogo inprimis, quot sunt Decalogi præcepta? *Resp.* Decem sunt.

2 *Int.* Qua in parte diuinæ paginæ continentur? *Resp.* Capite quidem *Exod.* 20.

1 *Non habebis Deos alienos coram me.*
2 *Non assumes nomen Dei tui in vanum.*
3 *Memento vt diem sabbathi sanctifices.*
4 *Honora patrem tuum,& matrem tuam.*
5 *Non occides.*
6 *Non mœchaberis.*
7 *Non furtum facies.*
8 *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.*
9 *Non concupisces vxorem proximi tui.*
10 *Non desiderabis domum proximi tui,non seruum,non ancillam, non bouem,non asinum,non omnia,quæ illius sunt.*

3 *Int.* Suntne præcepta hæc naturalia, an positiua diuina? ? *Resp.* Sunt naturalia. Tertium excipias,quoad sabbathi, vel alterius diei sanctificationem.Quamuis enim ex iure naturali,Deum certo die colere teneamur,determinatio tamen talis diei, vel fuit ex præcepto diuino positiuo, vt in veteri lege sabbathi sanctificatio, vel est ex præcepto positiuo Ecclesiastico,vt modo obseruantia Dominicæ,aliorúmque dierum quos colimus sanctis dicatos.

4 *Int.* Quale peccatum est transgressio præcepti ex istis? *Resp.* Mortale,nisi vna trium causarum id excuset.*Prima*, defectus deliberationis. *Secunda*, defectus pleni iudicij. *Tertia*, materiæ paruitas,& exiguitas. Dummodo ad hanc materiæ paruitatem non accedat contemptus: contemptus enim cuiuslibet præcepti,etiam sub veniali tantùm obligantis lethale peccatum est, vt cum Doctorum communi sensu docet Nauar.*c.*23.*n.*25.Quamobrem, qui ex contemptu transgreditur præceptum in materia graui,ex se obligans ad mortale, duo mortalia committit, vnum contemptus, alterum transgressionis præcepti,necessariò in confessione explicanda.

5 *Int.* Quando dicitur aliquis transgredi præceptum ex contemptu? *Resp.* Quando quis ea præcisè ratione vult transgredi præceptum, vel non subiici, aut non obedire,vt ipsi præcepto, vel præcipienti non obediat,hoc est,transgreditur præceptum, non præcipuè propter concupiscentiam, aut iram,aut fragilitatem,aut aliam rationem, sed dedita opera, vt faciat contra legem,& ordinationem præcipientis,ita explicat D.Tho.2. 2. *q.*186.*art.*9.*ad* 3.Quem contemptum adeo grauem culpam censuit Caiet.vt 2. 2. *q.*106. *artic.*2. affirmet esse

esse peccatum mortale Christianum agere contra Christi Domini consilia (ad quæ non tenetur) ea præcisè ratione, vt faciat contra tale consilium.

6 *Int.* Præter hæc præcepta naturalia in Decalogo contenta suntne alia præcepta naturalia? *Resp.* Sunt. Verumtamen, vel in istis implicitè continentur, vel ad illa facillimè reducuntur.

7 *Int.* Quæ sunt præcipua? *Resp.* Duo. *Primum*, Diliges Dominum Deum tuum. *Secundum*, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

8 *Int* Cur in Decalogo non sunt adnumerata? *Resp.* Quia sunt prima principia naturalia, quæ naturæ ductu ostenduntur. Hinc facilè colliges toto cœlo aberrare eos, qui arbitrãtur primum Decalogi præceptum esse de diligendo Deo. Est enim opinio contra textum *Exod.* 20. cuius hæc sunt ipsamet verba (*Non habebis Deos alienos coram me.*) quibus quidem verbis solum peccatum superstitionis, & idololatriæ, quod est contrarium religionis, latriæque virtuti, prohibetur.

9 *Int.* Extricabisne difficiliores tricas horum præceptorum? *Resp.* Agam pro virili: vellem tamen, si tibi arridet, vt priùs de duobus illis communissimis naturæ principiis, dilectione nimirum Dei, & proximi me interroges.

CAPVT II.

De præcepto de diligendo Deo. §. 1.

1 *Quo pacto Deus est à nobis diligendus.*
2 *Quid sibi velint verba hæc:* Ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima.
3 *An teneamur Deum diligere intensiuè.*
4 *Num est opus esse in perpetuo actu diuini amoris.*
5 *Quando obligat hoc præceptum sub mortali.*
6 *Quando tenetur quis habere contritionem.*
7 *Quæ culpa est Deum amare propter præmium.*

1 INTERROGATIO. Quo pacto est à nobis Deus optimus maximus diligendus? *Resp.* Diligendus, vt ipse nos docuit, nam in Deut. *cap.* 6. ita præcipit. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota fortitudine tua.* Matt. 22. *Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex*

tota mente tua. Marc.1.2. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.*

2 *Int.* Quid sibi volunt hæc verba, & quod interpretamentum habent? *Resp.* Ex toto corde tuo: id est, ex tota mentis intentione, ex tota mente, id est, ex toto intellectu, ex tota anima, id est, ex toto affectu, ex tota fortitudine, id est, per omnia externa opera. Hoc est denique Deum diligere propter se, eique seruire, tam interiori, quàm exteriori obsequio.

3 *Int.* Tenemurne Deum summè diligere super omnia intensiuè, an, vt aiunt, appretiatiuè? *Resp.* Tenemur solùm appretiatiuè, hoc est, vt eum, eiusque amorem pluris, quàm aliquã creaturam æstimemus, & propter illius amorem potius eligamus mortem oppetere, quàm ipsum, vel corde, vel verbo, vel opere mortaliter peccando negare cùm requirimur.

4 *Int.* Estne opus, vt perpetuò simus in actu diuini amoris? *Resp.* Minimè, hoc enim in hac vita fieri nequit, quæ cibo, somno, labore, negotiisque aliis necessariis interrumpitur. Verisimile tamẽ est ex diuino priuilegio soli Beatissimæ Virgini Mariæ fuisse concessum, nunquam huiusmodi actum interrupisse. Ita apertè deducitur ex Suarij doctrina. 3. *p. disput.* 18. *sect.* 2. *in q.* 38. *art.* 4. tradit eam Albertus Magnus *lib. de Beata Virg. cap.* 176. 177. 197. vbi dicit nouum priuilegium Virginis fuisse, quia quolibet tempore meruit: refert, & approbat D. Anton. 4. *p. tit.* 15. *cap.* 20. §. 6. idem tenet Bernar. de Busto. 4. *p. sermon.* 9. §. *vlt.* affirmans non esse dubitandum quin Beata Virgo à primo rationis vsus instanti, vsque ad suum felicissimum transitum, semper fuerit in actu merendi. Clarius Canisius *lib.* 5. *cap.* 5. Cuius vita, inquit, iugis, & continua quædam fuit contemplatio.

Dupliciter intelligi potest conclusio: vel de tempore, quo Beata Virgo vigilabat; atque de eo certa est, vt claret ex Ambros. *lib.* 2. *de virginibus ad initium.* Vel de tempore, quo dormiebat, atque de eo est verisimilis. Ita docet Bernard. Senens. *serm.* 51. *art.* 1. asserens Beatam Virginem, cùm dormiebat, in altiori fuisse cõtemplatione, quàm fuerit quiuis alius, dum vigilarẽt. Atque de ea exponit illud Ierem. 1. *Virgam vigilantem ego video:* & illud Cantic. 5. *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Quæ verba eleganter exponit Rupertus *lib.* 5. *in Cantica prope initium,* vbi inter alia ista. Multarum quoque animarum fuit,

fuit,& eſt non ſolùm ſecundum ſimilitudinem, otio ſancto dormire,id eſt,à terrenis curis vacare, & in corde vigilare: verum etiam eodem modo,quo & Iacob dormiuit, secũdum corpus dormire, & ſecundum animum cœleſtia videre, ſed tu ô cœlum Dei,vnica ſedes Domini, in vtroque vigilandi modo cunctis mortalibus longè eminentior extitiſti, longè ſtudioſior ad contemplandum eum, in quem deſiderant Angeli proſpicere. Probatur ratione. Quod priuilegium aliis conceſſum eſt, non eſt Beatiſſimæ Virgini denegandum: atqui id iuxta D.Auguſtin.5.*contra Julian.cap.* 9. hominibus in innocentiæ ſtatu conceſſum eſt,& iuxta Senenſem aliis,ergo Beatæ Virgini.

5 *Int.* Quando obligat hoc præceptum ſub mortali? *Reſp.* Res eſt magnopere controuerſa, quia cum hoc præceptum affirmatiuum ſit,non pro quocumque tempore obligat.Scot. 3.*ſent.d.*27.*q.*3. arbitratur obligare omnibus feſtiuis diebus, ſed eſt ſententia dura,& ſine fundamento aſſerta. Alij exiſtimant obligare ſolùm in hora mortis, ſed eſt ſententia nimis laxa. D. Tho. 1.2.*q.*86.*art.*6.exiſtimat obligare,cum quis primò ad vſum rationis perfectè accedit, ac proinde teneri talem referre omnia ſua in Deum ſummè dilectum,ſed eſt opinio nimis ſtricta, difficillimaque obſeruatu, neque timorati viri de ea curant.Sot.2.*de Juſt.q.*3.*ar.*10.putat obligari hominem ad hoc præceptum, quando à Deo recipit aliquod notabile beneficium:& quando liberatur ab aliquo grauiſſimo malo,verùm hoc ſaluberrimum eſt conſilium, non præceptum.Obligat igitur hoc præceptum ſolùm pro eo tempore, in quo homines obligantur ad habendam contritionem,quæ quidem haberi non poteſt (communiter loquendo) abſque Dei dilectione ſuper omnia.

6 *Int.* Quando tenetur quis habere contritionem? *Reſp.* Tenetur,cùm adeſt mortis periculum. Cùm adminiſtraturus eſt,vel recepturus aliquod ſacramentum. Cùm actum ordinis ſolemniter facturus, vt cantaturus Epiſtolam cum manipulo,& Euangelium cum ſtola,vel quamuis aliam actionem officio,ordinique ſolemniter annexam,ſi habet conſcientiam mortalis culpæ,& caret copia confeſſarij.

7 *Int.* Qua culpa Deum offendit,qui Deum amat præcisè, quia ab eo accipit,vel ſperat fore,vt accipiat bona,ſeu ſpiritualia,ſeu temporalia? *Reſp.* Mortaliter.Nau.*c.*11.*nu.* 20. vnde

explicandum est Concil. Trid. *sess.* 6. Canone 26.& 31. cùm ait esse hæreticum eum, qui asserit, peccatum esse virtutis actus exercere propter retributionem: possumus enim operari bonum propter retributionem, secundariò & minùs principaliter, minoris scilicet faciendo præmium, & remunerationem, quàm Deum remuneratorem.

CAPVT III.

De præcepto de diligendo proximo. §. 1.

1 *Quis intelligitur nomine proximi.*
2 *Circa quæ tenemur proximum diligere.*

1 INTERROGATIO. In primis quæro ex te, quem intelligis nomine proximi? *Resp.* Intelligo omnem illũ, qui nobiscum potest particeps esse eiusdem supernaturalis finis, ac beatitudinis. Quoniam verò talis est omnis homo viuens, siue iustus sit, siue peccator, seu fidelis, seu infidelis: aut amicus aut inimicus: (siquidem omnes hi ex diuino gratiæ decreto, ad æternam felicitatem ordinantur) omnis talis proximus est.

2 *Int.* Circa quæ tenemur proximum diligere? *Resp.* Circa quatuor præcipuè. 1. Circa necessitatẽ vitæ spiritualis. 2. Circa necessitatem vitæ corporalis. 3. Circa necessitatem rei familiaris. 4. Circa communia beneficia.

Quo pacto proximus est diligendus in necessitate vitæ spiritualis. §. 2.

1 *Quo pacto proximus est diligendus circa necessitates spirituales.*
2 *Quo cum nostro detrimento.*
3 *Quæ est extrema necessitas, quæ grauis.*

1 INTERROGATIO. In necessitate vitæ spiritualis ad quid tenemur? *Resp.* Tenemur in primis omnibus velle beatitudinem æternam, non positiuè, sed, vt aiunt, negatiuè, hoc est, nulli optare beatitudinis priuationem. Talis enim priuationis voluntas mortale peccatum est contra præceptum istud.

Tenemur deinde proximo spiritualiter indigenti succurrere ad bona gratiæ, & gloriæ.

Exem

Exemplo res erit manifesta. Est aliquis in mortis articulo, quem scio non esse confessum, nec habere copiam confessarij, habere verò conscientiam mortalis culpæ, ac proinde esse in periculo damnationis æternæ, ni illi opem feram, vocando confessarium, aut illum audiendo, si confessarius sim; teneor sub mortali eius inopiæ auxiliari.

2. *Int.* Quo cum detrimento succurrentis obligat charitatis præceptum circa proximum spiritualiter periclitantem? *Resp.* Extremè periclitanti spiritualiter proximo quilibet tenetur succurrere cum quouis dispendio, etiam vitæ corporalis, si sibi probabile est profuturũ auxilium, claret ex 1. Ioan. 3. *Debemus pro fratribus animas ponere.* Quem locum diuini Interpretes, sacrique Doctores de vita corporali propria pro spirituali proximi ponenda intelligunt. At grauiter periclitanti spiritualiter proximo tenetur quis succurrere quando potest, cum paruo honoris, reive familiaris detrimento: non verò cùm non potest sine harum rerum magna iactura. Extra necessitatem extremam, tenentur etiam succurrere grauiter spiritualiter periclitanti illi, quibus ex officio incumbit spirituali saluti aliorum prouidere, etiam cum propriæ vitæ periculo. Hinc colliges non posse Curatum fugere tempore pestis, & relinquere oues sine Sacramentis, licèt certo sciat se fore pestilentia inficiendum. Colliges itidem non posse Episcopum fugere tempore hæresis, & relinquere oues deceptoribus, licèt districtus gladius capiti immineat, sed teneri ponere animam pro ouibus suis.

3 *Int.* Quæ est extrema necessitas? Quæ grauis? *Resp.* Extrema necessitas est, cum non suppetit aliud auxilium, nisi meum, vt cùm quis est inter infideles eodem errore periturus, nisi illum doceam veritatem, quam solus calleo. Grauis necessitas est, cum aliud est auxilium, sed qui illud præstare possunt, nolunt, vt cùm vir nobilis propter inopiam vult filias prostituere, quam leuare alij diuites possent, sed abnuunt.

De præcepto fraternæ correctionis. §. 3.

1 *Quale est præceptum fraternæ correctionis.*
2 *Quod peccatum est transgredi hoc præceptum.*
3 *Quas personas obligat hoc præceptum.*

4 *Quæ peccata cadunt sub hoc præcepto.*

5 *Vtrum nonnulla peccata venialia cadant sub hoc præcepto.*

6 *Quæ conditiones requiruntur, vt obliget hoc præceptum.*

7 *Non licet peccata secreta proximi inquirere animo corrigendi ea.*

8 *Per quæ media licet prælatis inquirere subditorum vitia.*

9 *Quid potest confessarius circa correctionem peccati cogniti in confessione.*

10 *Eritne sanum petere licentiam à pœnitente pro corrigendo complice peccati confessi.*

11 *Si talem facultatem peccat confessarius, estne illi concedenda.*

12 *Quæ est secunda conditio necessaria ad inducendam obligationem corrigendi.*

13 *Quamuis non detur spes emendæ delinquentis, sed sola euitatio in posterum damni ex peccato emanantis, teneor ne proximum corrigere.*

14 *Quæ est tertia conditio ad inducendam obligationem corrigendi proximi.*

15 *Quando potest differri correctio, cum iam fieri possit.*

16 *Quando licet permissio noui peccati ad copiosiorem correctionem.*

17 *Quæ est quarta conditio requisita ad obligationem correctionis.*

18 *Qui obligantur ad correctionem.*

19 *An subditus possit fraternè corrigere prælatum secreto.*

20 *An possit publicè.*

21 *Obligatne hoc præceptum peccatorem circa peccatum, in quo idem ipse est.*

22 *Quis est ordo fraternæ correctionis.*

23 *Estne talis ordo in præcepto.*

24 *Quot actibus constat fraterna correctio.*

25 *An adhibenda sit secreta monitio circa publica peccata.*

26 *Quot sunt adhibendi testes.*

27 *Qui sunt adhibendi testes.*

28 *Cui facienda est denunciatio.*

29 *Ecclesiæ nomine qui intelligantur.*

30 *Si papa delinquat, cui facienda est denunciatio.*

31 *Quomodo facienda est denunciatio.*

32 *Quomodo se gerere prælatus debet cum fraternè denunciatis de crimine secreto.*

33 *Quo*

33 *Quomodo se gerere debet cum eisdem de crimine publico.*
34 *Ad quid tenetur fraternè denunciatus.*
35 *Quis ordo seruandus circa hæresi infectos.*
36 *Quid dicendum de ordine correctionis fraternæ circa eos, qui renunciarunt iuri famæ.*

1 INTERROGATIO. Quoniam ad spiritualem profectum non leuiter conducit fraterna correctio, locus videtur suo iure postulare, vt de ea statim re interrogem. Quale igitur est præceptum fraternæ correctionis? *Resp.* Naturale in primis, constat *Ecclef.* 17. *Vnicuique mandauit Deus de proximo suo.* Nam si iuxta illud Deus iubet *Deuter.* 22. reducere ouem, aut bouem proximi errantem, multò magis eodem naturali iure præcipimur ipsum errantem proximum ab errore reuocare. Enimuerò teste Philosopho *9.Eth.* quantò mores præstant pecuniis, tantò maius auxilium ferendum in moribus, quàm in diuitiis. Est etiam præceptum positiuum diuinum, latum à Christo Domino. *Matth.* 8. *Corripe eum.* Et ideo illud vocat Innocent. *cap. Nouit. de iudic.* præceptum Dominicum, & *cap. Ex iuncto, de hæreticis*, regulam Euangelicam. Quod temerariè negauit Angles *in 4. q. de correct. dubit.* 1. contra Innocent. supra, & Anacletum, *cap. Tam Sacerdos.* 24. *q.* 3. Promulgatum fuit à D. Paulo 1. *ad Thessal.* 5. & *ad Gal.* 6. *Si frater præoccupatus fuerit*, &c. *Corripite inquietos.*

2 *Int.* Quod peccatum est transgressio huius præcepti? *Resp.* Ex suo genere mortale. Ita definitur *cap. Consentientis. d.* 38. *cap. Facientis. d.* 86. Probatur ex pœna mortis apposita *Rom.* 1. *Digni sunt morte non solùm, qui faciunt, sed qui consentiunt facientibus.* Consentire vero, inquit Glossa, est tacere, cum possis arguere. Probatur ratione, quoniam sub mortali tenemur succurrere proximo extremè, aut grauiter corporaliter indigenti, vt iam dixi; Ergo multò magis indigenti spiritualiter. Nam, vt inquit Greg. *hom.* 6. *in Euang.* plus est mentem in æternum victuram pabulo verbi reficere, quàm ventrem periturae carnis terreno pane saturare.

3 *Int.* Quæ personæ cadunt sub correctionem fraternam? *Resp.* Licèt fraternæ correctionis præceptum, eiúsque ordo exprimatur à Deo in solis fidelibus, tamen obligat nos circa omnes, etiam infideles, quoad ordinem possibilem, nimirum, vt corrigamus eos inter nos, & ipsos solos: deinde vt non

emendatis adhibeamus vnum, aut alterum testem, &c.

4 *Int.* Quæ peccata sunt materia fraternæ correctionis? *Resp.* Omnia & sola mortalia sunt materia necessaria, siue ex malitia commissa, siue ex ignorantia vincibili, aut inuincibili: siue corrigenti iniuriosa, aut non, siue præterita nondum emendata, aut futura. Dixi sola mortalia, quia finis correctionis fraternæ est lucratio fratris: non dicimur verò lucrari, nisi perditum. Denique quia pœna correcti, & non emendati supponit peccatum graue: scilicet, sit tibi tanquam Ethnicus, & publicanus. Denique quia peccata venialia sunt obuia, & proinde si de iis teneremur inuicem nos corrigere, esset præceptum nimis onerosum, difficile, ac penitùs impossibile. Nam tertio quoque verbo, vt aiunt, adhibenda foret admonitio, & correctio. Dixi ex malitia, siue ex ignorantia inuincibili: Quoniam licèt non peccet, qui delinquit, ille tamen cuius ex officio interest ignorantis instructio, vel qui videt notabile damnum tertij, aut ipsius peccantis inaduertenter inde emanare, aut scandalum, aut notabilem irreuerentiam Dei, tenetur emendare, obuiámque procedere Dei, atque proximi offensionibus. Ad hanc ignorantiam inuincibilem de offensa Dei reducitur ignorantia inuincibilis de medio aliquo necessario ad salutem, de cuius admonitione tenemur, vt tenemur periculo salutis æternæ auxiliari.

5 *Int.* Dixisti sola peccata mortalia esse materiam necessariam huius præcepti, suntne etiam aliqua venialia? *Resp.* Sunt quidem: nulla enim tam communis regula est quæ exceptionem non patiatur.

Sunt igitur in triplici euentu. Nimirum, *Primò*, si proximè disponant ad mortale. Probatur facilè, quoniam vnusquisque sub mortali tenetur eripere proximum à periculo peccandi mortaliter: sed tale est peccatum veniale proximè disponens ad mortale inaduertenter commissum; ergo, &c. Talis esset incauta adolescentis cum suspectis fœminis consuetudo, aut cum viris flagitiosæ vitæ familiaritas.

Secundò, si inducat prauam consuetudinem in profitentibus perfectionem: & ideo peccat mortaliter prælatus religionis, qui licentiam venialiter peccandi religiosorum non emendat, aut conniuet non castigando notabilem regularum violationem ad nullam etiam culpam obligantium. Ratio est, quia cùm secundùm D. Th. 2. 2. *q.* 186. *art.* 1. religiosa vita

vita exercitium sit virtutis iuxta illud. *Iustorum semita quasi lux splendescens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem. Prouerb.4.* & illud. *Ibunt de virtute in virtutem*, &c. *Psal.83.* Hæc profusa venialiter peccandi audacia cedit in notabile detrimentum religiosæ disciplinæ, quam sartam tectam custodire tenetur ex officio. Vnde colliges, non solùm obligare ex charitate, sed etiam ex iustitia. Enimuerò si bona temporalia religionis profusè dissipari permittat, contra iustitiam peccat mortaliter, vt docet D.Tho.2.2.q.43.art.8. ergo multo magis peccabit, si sinat dissipari bona spiritualia. *Denique* si peccatum veniale vergat in detrimentum notabile proximi, aut scandalum, quod non aduertat peccator. Ideo D. Paulus D.Petrum reprehendit *Gal.2.* ob solum peccatum veniale, vt Doctores ostendunt eo loco, quòd nimirum gentes inaduertenter offenderet.

6 *Int.* Quæ requiruntur conditiones, vt obliget hoc præceptum? *Resp.* Quatuor. *Prima* peccati cognitio; hæc verò debet esse mortaliter certa. Probatur ex verbis Christi. *Si peccauerit in te frater tuus*, hoc est, coram te: alioqui magna irrogaretur proximo iniuria, si innocens esset. Si tamē peccatum esset grauissimum, aut cederet in damnum tertij, & multò magis si cederet in damnum commune, licèt ex probabilibus solum coniecturis erueretur, licitè posset corrigi à prælato, quia pastor tenetur de gregis damno, etiam dubio prouidere. Numquam tamen satis est habita notitia ex confessione, quia grauissima Sacramento fieret offensio.

7 *Int.* Possumúsne fratrum peccata inquirere ad corrigendum? *Resp.* Peccatum mortale est ex suo genere id inquirere, ita D. Thom. *in 4.d.19.q.2.* constat *ex cap.25. Prouerb. Ne quæras impietatem in domo iusti*, hoc est, habiti vt iusti, & innocentis. Probatur ratione, quia notabilis proximo infertur iniuria, propter iniustam infamiam. Certum tamen est, quod prælatus, quatenus pater spiritualis est, potest, & interdum tenetur rationem viuendi subditorum ad paternè corrigendum inquirere. Ita Sot. *de tegendo secr. memb.2.q.3.circa 3. conclusion.* Adrian. *in 4.q. de cor. frat. ad secundum.* probatur ex *c. Quimus de reg. iur.* vbi dicitur nullam esse pastoris excusationem, si lupus comedat oues, & pastor nesciat, & propterea prælati in scriptura appellantur speculatores, vigiles, custodes, qui reddituri sunt rationem de ouibus sibi commissis.

Idem

Idem dicendum de patribus carnalibus erga filiorum mores cognoſcendos,& magiſtris circa diſcipulos, pædagogis circa alumnos.

8 *Int.* Quæ media poſſunt adhibere prælati ad cognoſcendam vitæ rationem ſubditorum? *Reſp.* Poſſunt adhibere animaduerſores,qui,quæ domi & publicè fiunt,deferant.Poſſunt generalem facere inquiſitionem, de nemine in ſingulari teſtes interrogando, niſi tales ſint probabiles coniecturæ, vt in ſingulari iam aliquis fama laboret incerta. Poſſunt loca ſecreta ſubditorum penetrare,& perſcrutari,& quæ apud illos geruntur introſpicere. Idem dicendum de patre, de pædagogo,de magiſtro, ac aliis, qui paternam curam de aliquo ſuſceperunt,prout magis,minúſve,vt patres habentur.

9 *Int.* Quid poteſt confeſſarius de peccato in confeſſione cognito circa complicis correctionem? *Reſp.* Contra ſacramentale ſigillum facit confeſſarius, ſi ex peccato per confeſsionem cognito procedat ad externam correctionem pœnitentis complicis, tertiæve perſonæ. Quinetiam licet prælatus ex eadem notitia cautior reddi poſsit, non tamen procedet ad inquiſitionem, explorationémve criminis. Hæc veritas manifeſta eſt ex doctrina de ſigillo confeſsionis, ad quod tenemur, tam naturali, quam diuino poſitiuo iure, cuius fractio acerbiſsimis pœnis coërcenda decernitur. *cap. Omnis vtriuſque, de pœnit. & remiſſ. cap. Sacerdos, de pœnit. d.* 7. Sub ſigillo verò ſunt non ſolùm pœnitentis crimina, ſed complicis; & tertiæ etiam perſonæ, occaſione confeſsionis Sacerdoti, vt Deo detecta. Ita Doctores communiter cum Pal.*in* 4.*d*.21.*q*.3. Ledeſ.2.4.*q*.10.*art*.5. Sot.*de teg.ſec.membro* 3. *q*.4. & in ſpeciali de Prælato tenet Henr. *lib*.3. *de pœn.cap*.25. §. 2. cum multis, quos refert. Verùm de licentia pœnitentis poteſt confeſſarius ad huiuſmodi correctionem procedere,vt communis docet opinio *in* 4. *d*.21. Bonau. Palud. Nau. *cap. Sacerdos num.* 151. cum aliis; ſed de hac re latiùs in ſuo loco.

10 *Int.* Eſtne hæc facultas à pœnitente exigenda? *Reſp.* Nequaquam petenda eſt:quia non eſt medium proportionatum, cùm ex ſe ordinatum ſit ad ſolum ipſius pœnitentis ſpirituale bonum,& plerumque ſequitur ſcandalum puſillorum, & ſit onerosum Sacramentum.

11 *Int.* Eſtne à pœnitente concedenda? *Reſp.*Minimè,quia vt

vt plurimùm non cedit in bonum, imò in calumniam confessarij, & onus Sacramenti. Illam verò in nullo euentu tenetur pœnitens concedere: imò potius communis eſt ſenſus, vt videbimus, poſſe eum dimidiare confeſſionem, ne complicem prodat.

12 *Int.* Quæ eſt ſecunda conditio? *Reſp.* Spes emendæ: nam vt ait D. Paul. 1. *Corinth.* 9. *debet qui arat in ſpe arare:* ſi enim nulla ſit ſpes, *nolite,* inquit Chriſtus *Matth.* 7. *dare ſanctum canibus,* vt Gloſſa locum interpretatur. Probatur, quia correctio fraterna tendit in bonum fratris, vt in finem, ergo eo ceſſante, ſaltem quoad ſpem, omittenda eſt. Multo minus adhibenda eſt correctio, cùm intelligitur obfutura. Ita nos admonet Sapiens *Prouerb.* 9. *Noli arguere deriſorem.* Confirmatur, quia nulla lex obligat, etiam in ſingulari, cum illius finis ceſſat contrariæ, id eſt, cum ex eius obligatione ſequitur oppoſitum fini intento. Si tamen ſpes ſit tantùm cum probabili dubio, & neceſſitas detur extrema, vt cum periclitatur morti vicinus de animi ſalute, niſi conteratur, licet, inquam, ego dubitem, an correctio ſit profutura, teneor admonere: nam medicus in periculo vitæ corporalis tenetur adhibere remedia, quamquam probabilia.

13 *Int.* Non datur ſpes emendæ propriæ peccantis, datur tamen ſpes euitandi damni aliorum ab eo emanantis. Exempli cauſa edocet hæreſim quis rudem plebem: ſi admonuero, ipſe non emendabitur, impedietur tamen hæretici incendij conflagratio, teneorne corrigere? *Reſp.* Teneor ſanè. Ita omnes.

14 *Int.* Quæ eſt *tertia* conditio? *Reſp.* Opportunitas temporis Prouerb. 25. *Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo.*

15 *Int.* Poſſumne opportuno tempore prætermiſſo in opportunius, aut æquè opportunum tempus correctionem differre? *Reſp.* Si ex dilatione correctionis non ſequitur nouum peccatum, ſed tantùm diuturnior mora in eodem peccato, ſperatur verò reſurrectio copioſior, & firmior, benè poteſt correctio differri.

16 *Int.* Poſſumne permittere aliquem labi in peccatum, vt poſtea corrigam, & emendatior reſurgat? *Reſp.* Quando probabiliter credo fratrem non emendandum mea correctione, aut iterum relapſurum niſi permittatur cadere in nouum

nouum peccatum, licitè possum permittere eius lapsum, vt postea confusus atque conuictus omnino emendetur. Est multorum quos refert, & sequitur Nau. *in sum. cap. 24. num. 13.* hisce verbis. *Aliquando est meritorium differre correctionē cuiuspiam, quousque in maius delabatur, quo aptiùs correctus emendetur ab vtroque.* Probatur, quia medicus corporalis interdum sinit morbum ingrauescere, vt posteà meliùs grauiori morbo medeatur, ergo idem licebit medico spirituali.

17 *Int.* Quæ est *quarta* conditio? *Resp.* Commoditas corrigentis, vt scilicet corrigens possit absque suo damno corrigere. Sed quoniam huiusmodi doctrina latiùs patet, dicam membratim. Dico igitur *primò.* Præceptum correctionis obligat sub mortali, etiam priuatas personas cum periculo cuiusuis detrimenti corporalis, etiam vitæ, quando proximus ea indiget extremè, aut grauissima est necessitas communitatis, v. g. si hæresis in populo disseminetur, aut periclitetur grauiter religio Christiana. Prima pars probatur ex 1. Ioan. 3. *Debemus pro fratribus animas ponere.* Probatur secundò, quia pars potiùs toti, quàm sibi ipsi obligatur. Dico *secundò.* Sub mortali tenetur graui proximorum necessitati per fraternam correctionem subuenire cum aliquantulo corporali detrimento, quoniam iuxta ordinem charitatis bona proximi spiritualia nostris temporalibus præferre iubemur. Dico *tertiò.* Prælati spirituales, vt Episcopi, Parochi, aliive ex officio animarum curam gerentes grauibus subditorum necessitatibus per hanc correctionem opitulari tenentur, cum quolibet temporalium bonorum, vitæ quoque periculo. Claret ex Ioannis 10. *Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis.*

18 *Int.* Qui obligantur ad hanc correctionem? *Resp.* Præcipuè Prælati Ecclesiastici. Ita definitur *cap. Quamuis. de reg. iur.* Quia verò quiuis Prælatus *duplicem* personam agit, *vnam* vt particularis est; *alteram*, vt persona communis, *triplici* correctione pollet, *fraterna*, vt frater, ac alij subditi: *iudiciali*, vt errorum vindex, quoad externum forum; *paterna*, vt pater, quoad forum internum, atque de hac paterna correctione loquitur citati capitis decisio.

19 *Int.* Potestne subditus fraternè corrigere Prelatum? *Resp.* Potest, & tenetur secretò, modestè, & reuerenter. Ita definitur *cap. Sicut 2. q. 7.* vbi sic D. Greg. *Sicut laudabile est, & discretum, reuerentiam, & honorem præbere prioribus, ita rectitudinis,* &

& Dei timoris, si quæ in eis sunt, quis correctione egeant, nulla dissimulatione postponere. Obstare videtur D. Paul 1.ad Tim.5. *seniorem ne increpaueris.sed obsecra, vt patrem.* Veruntamen solam voluit cohibere superciliosam frontem subditorum erga maiores in increpando.

20 *Int.* Dixisti (secretò) si peccatum sit publicum, nonne possunt, & debent concionatores publicè etiam Prælatum reprehendere? *Resp.* Si prælatorũ peccatum nullo modo vergat in damnum aliorum, scandalum nimirum pusillorum, & licentiam liberiùs salutis curam abiiciendi, quantumuis publicum sit; peccatum est eos nominatim reprehendere. Ita decernitur *cap. Præfat. Sacerd. & cap. Oues 6.q.1; epist.2. Anaclet. & 2. Euaristi, & Fabiani.* Probatur facilè, quoniam ex huiusmodi reprehensione solus oritur prælatorum contemptus erga subditos. Si tamen prælatorum peccata in notabile subditorum detrimentum vergant, maiorum exemplo se se in vitiis ruentium, si moniti non resipiscant, publicè sunt reprehendendi, quamuis non eorum, subditorum tamen speretur emenda, & spiritualis prouentus. Probatur ex *2.ad Gal.* vbi Paulus restitit in faciem Petro propter scandalizatorum vtilitatem, vt aduertit D.Th. *in 4.d.19.q.2.art.2.* Probatur exemplo *Ezechielis 13.& 22.& 24.* qui acerrimè inuehitur in Sacerdotes. Isaiæ cap.1. qui dixit; *Audite principes Sodomorum*; & Baptistæ *Ioan. 3.* qui Pharisæos vocauit *genimina viperarum.* Denique Christi Domini facto, qui passim digito indicabat scribarum vitia. Obiicientibus verò Apostolis *Math.15.* offendi his concionibus Pharisæos, respondit. *Sinite eos, cæci sunt, & duces cæcorum.* Idem suadet ratio: quia multitudinis salus præferenda est prælatorum famæ. Oportet tamen hac in re concionatores non esse præcipites in reprehendendo, neque inani gloria popularis auræ, his obiurgationibus arridentis duci se sinant.

21 *Int.* Teneturne correctionis præcepto peccator, maximè circa peccatum in quo ipse est? *Resp.* Tenetur, quoniam nemini sua malitia prodesse debet, vt excusetur à naturali præcepto, quale est fraternæ correctionis. Hoc intellige quando peccatum est occultum, nam si propalam fit, scandalum gignitur, non profectus, cui dicitur: *Hypocrita eiice priùs trabem de oculo tuo, &c.* Credo equidem talem peccatorem ex hoc præcepto teneri in meliorem frugem se recipere,

pere, vt cum externo pœnitudinis signo correctionem adhibeat. Quid aliter huic præcepto ex parte sua satisfacere nequit.

22 *Int.* Quis ordo seruandus est in fraterna correctione? *Resp.* Quem docuit Christus Dominus Matth.18: *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum, si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit, dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus.*

23 *Int.* Estne hic ordo in præcepto? *Resp.* Non solum est in præcepto positiuo diuino à Christo Domino promulgato *Matth.* 18. secundum Theologorum interpretamentum, cum D. Thom. *in* 4. *d.* 19. *q.* 2. *art.* 3. Aug. *epist.* 109. Basil. *in reg. de long. c.* 46. Greg. *lib.* 4. *epist.* 82. Hieron. *ad c.* 8. *Matthæi*, atque Canonistarum cum Innocentio, *cap. Nouit. cap. Si peccauit, de iudic.* Sed etiam in præcepto naturali, quod nos edocet proximum corrigere cum minori detrimento illius famæ, & honoris, quo possumus.

24 *Int.* Quot actibus constat fraterna correctio? *Resp.* Quinque. *Primus*, est admonitio secreta. *Corripe eum inter te, & ipsum solum. Secundus*, vnius, duorumve testium inductio, *adhibe tecum vnum, aut duos testes. Tertius*, denunciatio facta Ecclesiæ, *dic Ecclesiæ. Quartus*, Ecclesiæ reprehensio. Hinc supponit factum Christus Dominus, cum dicit. *Si Ecclesiam non audierit. Quintus*, compulsio ab Ecclesia per censuras, & pœnas, *sit tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus.* In quo progressu prior actus semper antecedere debet posteriorem ex præcepto famæ conseruandæ proximi.

25 *Int.* Circa publica peccata estne adhibenda secreta monitio? *Resp.* Ex præcepto minimè, sed prætermissis admonitione secreta, & testium inductione licitè denunciantur Prælato. Patet ex 1. *ad Timoth.* 5. *Peccantes coram omnibus argue.* Quem locum intelligit Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 8. de peccatis publicis. Probatur, quia hic ordo seruari debet ad famam proximi conseruandam; hæc autem per peccati publicitatem deperdita est; ergo, &c. Deinde, quia hæc peccata denunciari possunt Prælato, vt iudici, ergo multò magis, vt patri.

26 *Int.* Quot sunt adhibendi testes? *Resp.* Quamquam Christus Dominus vnum, aut duos adhibendos docuit, si tamen

non

non sufficiant, & ex plurium adiunctione speretur correctionis fructus, plures adhiberi possunt.

27 *Int.* Qui sunt adhibendi testes? *Resp.* Scientes peccatum si ipsi iudicentur idonei, qui si non fuerint, adhibendi sunt inscij, quantumuis peccatum occultum sit, quidquid repugnet Durand. *in 4. dist. 19. q. 4. Henr. quodlib. 9. artic. 18. Antisiod. lib. 3. sum. tract. 25. cap. 2.* Nam quamuis videatur per insciorum testium cognitionem fama illius auferri, aufertur in maiorem eius vtilitatem per medium iuxta diuinam dispositionem ordinatum ad fructus animæ.

28 *Int.* Cui facienda est denunciatio? *Resp.* Ecclesiæ.

29 *Int.* Ecclesiæ nomine qui intelliguntur? *Resp.* Prælati, & quiuis alij legitimi superiores, vt parentes, magistri, domini, & similes. Ita Innocent. *cap. Nouit. de iudic.* Chrysostom. *ad cap. 18. Matth.* & approbat communis vsus fidelium.

30 *Int.* Si Papa delinquat, cui facienda est denunciatio? *Resp.* Si casum excipias hæresis (quod omen Deus auertat) circa reliqua delicta, facienda est ipsi, vt Ecclesiæ præsidi. Ita Bellarm. *lib. 2. de concil. c. vlt. ad 2.*

31 *Int.* Quomodo facienda est denunciatio? *Resp.* Si peccatum sit occultum, non proficientibus duobus primis remediis, admonitione scilicet secreta, & testium adiunctione, denunciandum est Prælato, vt patri, & nullo modo vt iudici, quamuis cognitum sit sub quouis secreto naturali, vel etiam iuramento non detegendi: quoniam secretum, aut iuramentum non obligat de re non facienda, quam ex præcepto facere tenemur, tenemur verò fraternæ correctionis ordinem seruare: dummodo cognitum sit extra confessionem, & viam ad confitendũ. Ita Sot. *q. 5. art. 1. lib. 5. de iust.* cum multis, quos citat. Probatur, quia hæc denunciatio est pars fraternæ correctionis, finis verò correctionis fraternæ, est vtilitas peccatoris denunciati, non pœna.

32 *Int.* Quomodo se gerere Prælatus debet cum fraternè denunciatis de crimine secreto? *Resp.* Potest illos paternè interrogare de crimine ad notitiam certius habendam. Potest asperiùs increpare. Potest secretis pœnis, & moderatis, punire, vt pater: non tamen manifestis, & duris, vt iudex. Potest contumacem, & negantem excommunicare coram denunciante, & testibus, vt decernitur *cap. Nouit. de iudic.* Nullo tamen modo potest eos publica pœnitentia, & infamia detegere;

gere;quia Prælatus tenetur consulere famæ delinquentis, vt quiuis alius, nisi tam graue esset peccatum,vt in illius pœnam iustè priuaretur delinquens bono famæ. Quod tamen rarissimè contingit,excepto peccato hæresis,aliisque grauissimis redundantibus in perniciem communem.

33 *Int.* Quomodo se gerere debet Prælatus cum fraternè denunciatis de crimine publico? *Resp.* Cum fraternè denunciatis de crimine publico, aut occulto vergente in damnum commune,potest se gerere vt iudex,ac proinde manifesta, & famosa peccata potest inquirere, notoria punire. Ita Concil. Trident.*sess.* 24. *cap.* 8. *de refor.*& patet,quia denuncians tale crimen potest,& aliquando tenetur denunciare,vt iudici ad impedienda communia damna,ergo ipse Prælatus procedere, vt iudex.

Quæres,quod sit peccatum publicum, manifestum, notorium,famosum.*Notorium*,& *publicum* est, vel publicitate facti, quando scilicet ita est propalam crimen, vt nulla tergiuersatione celari possit: vel publicitate iuris,quando scilicet per iudicem fuit conuictum.*Manifestum* est,quod publicè diuulgatum,fama orta à scientibus aliqua tergiuersatione negari potest.*Famosum* est,quod publicè scitur ex indiciis verisimilibus per infamiam. Infamia verò definitur communis locutio ex verisimilibus coniecturis surgens, habitis à viris timoratis,non leuibus ac maleuolis.

34 *Int.* Ad quid tenetur fraternè denunciatus?*Resp.*Si subditus sciat se esse fraternè delatum,tenetur detegere crimen Prælato, vt patri, minime verò, vt iudici. Probatur,quoniam Prælatus per fraternam denunciationem non habet ius interrogandi iuridicè,sed paternè; ergo nec denunciatus tenetur se detegere vt iudici,sed vt patri.Qui si intelligat Prælatum ex propria reuelatione processurum,vt iudicem, potest amphibologia vti, & crimen occultum negare. Ita Sot.5. *de iust.q.6.art.2.& de secret.teg.q.4.*

35 *Int.*Quis ordo seruandus circa hæresi infectos? *Resp.*Si denunciator hæreticum admonere potest,& certus est secretam admonitionem profuturam,nullúmque fidei,& Ecclesiæ detrimentum futurum, illicitum est occultum hæreticum ad iudicem deferre. Ita D.Tho.2.2. *q.*33. *art.*1. & reliqui omnes Theologi,teste *Sot.de secret.teg.memb.2.q.4. & libro 5. de iust. q.5.art.*1. consentiunt Canonistæ,quos affert *Nau. cap. Nouit.*

& cap.

& capit. inter verba. Ita denique decreuit *D. Paul. 3. ad Tit. Hæreticum hominem,* inquit, *post vnam, vel alteram correctionem deuita.*

Probatur ratione, quia nulla tunc subest rationabilis caussa propter quam hic ordo omitti debeat: nam ea esset, vel peccantis, vel Ecclesiæ bonum, hoc verò in nostro casu potiùs per secretam correctionem, quàm per denunciationem acquiritur. Quoniam verò rara est moraliter certa hæc per secretam monitionem spes emendæ in hæreticis ex malitia, quin potiùs cautiores redduntur ad sibi, aliisque occultiùs nocendum, statim sunt denunciandi. In qua præsumptione Inquisitorum edicta nituntur, quæ indistinctè iubent hęreticos denunciare. Quod de hæresi dixi, dico etiam de peccato quolibet, in commune damnum redundante, quod si per secretam monitionem corrigendum non speretur, statim est deferendum. In primis, quia commune bonum famæ delinquentis anteponendum. Deinde, quia cùm delinquens sit aggressor, repelli potest cum damno ipsius, vt constabit ex propria materia ad quintum Decalogi præceptum. Idem dicendum est de peccato vergente in damnum tertij, iuxta easdem rationes.

36 *Int.* Quid dicendum de ordine correctionis circa eos qui renunciant iuri famæ? *Resp.* Dico *primò.* In statu perfectionis, quem religiosi profitentur, possunt singuli professores, imò & vniuersus ordo renunciare naturali, & Euangelico fraternæ correctionis progressui. Probatur, quia iste processus seruandus est, ne lædatur alterius fama: sed vnusquisque dominus est suæ famæ saltem in perfectionis finem, ergo, &c. Quamobrem falsò dixit *Bannes 2.2.q.33. art. 8. dub. 2. ad 7.* non esse expediens, vt tota communitas renunciet ordini correctionis fraternæ. Dico *secundò.* Prædicta renunciatio fieri intelligenda est circa denunciationem faciendam Prælato, vt patri, nequaquam vt iudici. Apertè deduci videtur ex naturali æquitate, quæ ostendit neminem sui tam acerbum vindicem extitisse, vt isti iuri plusquam ad spiritualem profectum renunciauerit. Dico *tertiò.* Huic iuri nunquam fuit renunciatum circa peccata dicti, aut facti contra eum Prælatum, cui fit denunciatio: hæc enim huic Prælato denunciare, peccatum susurrationis est, vt docet D. Thom. *in 4. d. 19. q. 3. art. 1. & 2. Susurro verò & bilinguis* Eccl. 28. *maledictus.* Facienda

cienda igitur est huiusmodi denunciatio alij superiori, non eidem, de quo detractum est. Dico *quartò*. Huic iuri renunciato non obstat secretum naturale, etiam iuramento assertum. Quantumuis enim quis promiserit secretum, non tenetur illud hac in re seruare, quoniam non valet iuramentum factum de non seruanda regula perfectionis, qualis est, quæ hanc denunciationem iubet.

Quo pacto proximus est diligendus circa vitam corporalem. §. 4.

1 *Quantum diligere tenemur proximum in necessitate vitæ corporalis.*

2 *An quis pro seruanda proximi vita, possit suam amittere.*

1 INTERROGATIO. Quomodo, & quantum diligere debemus proximum in necessitate vitæ corporalis? *Resp.* Quanquam in spiritualibus potiùs nos diligere, quam proximum tenemur, in corporalibus tamen minimè; atque ita exponere possumus nostram vitam corporalem, pro vita corporali proximi. Ita communis opinio.

Dico igitur. Extremè proximo constituto in temporalis vitæ discrimine, tenemur etiam cum dispendio graui rei familiaris succurrere. Verbi gratia. Est quis inter infideles occidendus, nisi reddat centum aureos, adest, qui eos habet, tenetur eos offerre, vt innocens liberetur à morte. Hinc colliges eum, qui scit aliquem iniustè damnari ad mortem, nisi ferat testimonium innocentiæ, teneri illud ferre etiam si iter facere nequeat, nisi cum magna expensarum iactura. In graui necessitate vitæ, solùm tenemur succurrere cùm possumus absque notabili detrimento rei familiaris.

2 *Int.* Poteſtne quis succurrere proximo extreme periclitanti de vita corporali cum propriæ vitæ dispendio? *Resp.* Potest, & est actus bonus, & meritorius, verbi gratia. Sunt duo in mari, non suppetit nisi vna tabula ad salutem, quæ duos non capit, possum proximo illam relinquere, vt refert Bannes *2.2.q.26.ar.4.* Hoc tamen intellige, nisi persona sit publica, ex qua dependet bonum commune, nam si tabulam habeat, grauiter peccat eam dando. Si non habeat, alter qui habet, relinquere illi tenetur. Probatur facilè, quia commune bonum anteponendum est cuiuis particulari.

Quo

Quo pacto proximus est diligendus circa rem familiarem. §. 5.

1 *Quantùm diligere tenemur proximum in necessitate rei familiaris.*

1 INTERROGATIO. In necessitate rei familiaris proximi ad quid tenemur? *Resp.* Proximo constituto in extrema rei familiaris penuria, tenemur succurrere, etiam ex necessariis ad statum. Proximo in graui rei familiaris inopia cōstituto solùm tenemur succurrere ex superfluis ad statum.

Quo pacto diligendus est proximus circa communia beneficia. §. 6.

1 *Quantùm tenemur diligere proximum circa beneficia communia.*

1 INTERROGATIO. Quid circa communia beneficia dicendum putas? *Resp.* Proximo, etiam inimico, non possumus subtrahere communia beneficia, in quibus habet cum aliis eandem causam, & rationem, v.g. Salutas hos in coronide, prope quos transis, debes etiam salutare proximum inimicum. Facis eleemosynas publicas quibusuis pauperibus accedentibus, quia distributor es bonorum communium, non potes eleemosynam proximo pauperi denegare, quia inimico. Fundis preces pro omnibus istius vrbis, aut regni, aut loci, non potes non pro inimico orare.

Quo pacto inimici diligendi. §. 7.

1 *Quæ signa amoris ostendere tenemur inimico.*
2 *An teneamur inimico remittere iniuriam.*
3 *An liceat aliquando odisse inimicum.*
4 *An liceat proximo malum exoptare.*

1 INTERROGATIO. Quæ charitatis signa inimico sunt ostendenda? *Resp.* Particularia beneficia, quæ solent amicis exhiberi, vt familiares collocutiones, non tenetur quis inimicis exhibere. Ac proinde semoto scandalo, non tenetur eos alloqui, quamuis antea sæpè sæpiùs familiariter alloqueretur. Neque item munuscula mittere, quæ mittere solebat.

2 *Int.* Tenemurne inimicis iniuriam remittere? *Resp.* Tenemur quoad odium, & animi exulcerationem: non tamen quoad satisfactionem: ita quòd amoto odio personæ potest zelo iustitiæ exigi satisfactio, vsque ad suspendium. Ita D. Thom. 2.2.*q*.25.*art*.8.*&* 9.*& cum eo* Nau.*in sum.cap*.14.*n*.25.

3 *Int.* Potestne aliquando inimicus odio haberi? *Resp.* Nequaquam ratione personæ; potest verò ratione improborum morum, ita vt non personam, sed morum improbitatem detestemur. Sic regius vates de se ipso fatetur; *Iniquos odio habui. Psalm.*118.

4 *Int.* Possumus ne aliquando proximo malum exoptare? *Resp.* Ob spirituale bonum possumus proximo desiderare corporale malum, vt infirmitatem corporis ad salutem animæ ex ea prouenientem. Item ob spirituale bonum aliorum, licet alterius mortem expetere, vt mortem hæretici, veneno hæresum alios inficientis, ne pestis longiùs serpat. Item zelo iustitiæ possumus desiderare malefactorum punitionem, vt criminibus via intercludatur.

De amore parentum erga filios suos. §. 8.

1 *Quibus in rebus tenentur parentes ostendere amorem filiis.*

1 INTERROGATIO. Circa quæ tenentur parentes ostendere amorem filiis? *Resp.* Circa *quatuor*. In primis circa congruam sustentationem: tenentur enim sub mortali illos, etiam naturales & spurios alere, cum possunt. Quamobrem peccat grauiter, qui ægrotum filium ad hospitalem domum remittit: aut paruulũ ad ostia ciuitatis exponit: aut sinit stipem ostiatim corrogare. Ita Syl *verbo Filij*.§.21.Mol *de primog.lib*.1.*cap*.15.*num*.52.Gutier.*lib*.1.*pract.q*.109.*Secundò*. Circa legitimæ conseruationem, nam peccat grauiter filiorum legitimam notabiliter minuendo gratuitis donationibus, aut fictis onerosis contractibus, qui re vera sunt donationes, vt docet Iason *L. ex hoc iure.ff.* Potest tamen illam minuere donationibus remuneratoriis, & contractibus veris onerosis. Remuneratio verò non consistit in indiuisibili, sed potiùs vera gratitudo donum excedit remuneratione, vt adnotauit D.Tho.2.2.*q*.109.*art*.6.*ad* 3.*Tertiò*. Circa spiritualia, & ideo peccant non eos edocendo Christianam doctrinam; non eos

cogen

cogendo seruare Dei præcepta, & Ecclesiæ; non eos à prauis consuetudinibus, & peccandi occasionibus amouendo. Et ideo quotiescumque filij peccant, vel sunt in periculo peccandi propter parentum incuriam, toties parentes peccant. *Quartò*. Circa correctionis pœnas; eas enim ita tenentur moderari, vt non inferant notabile nocumentum, nam illud inferendo, vel ex odio puniendo, charitatem lædunt, vt alij. Moderatam verò pœnam infligere possunt, non solùm ad euitandum futurum peccatum, sed etiam ad puniendum præteritum.

De amore filiorum erga parentes. §. 9.

1 *Quando peccat filius contra præceptum de diligendis parentibus.*

2 *An filio potius, quàm parenti teneatur filius succurrere.*

3 *An potius patri, quàm matri teneatur filius succurrere.*

1 INTERROGATIO. Quando peccat filius contra præceptum de diligendis parentibus? *Resp.* In primis, quando eos ita durè, & superciliosa fronte alloquitur, vt videatur odisse. Ita Angel. *verb. filius, nu.* 30. Sylu. *verb. filij*. §. 22. Secundò, quando illis in magna necessitate constitutis non auxiliatur, cùm potest. Neque eum excusat, quòd pater alere vitam possit per sordidam artem, quam callet, cum sui statúsque dedecore. Probatur apertè, quia parentum, & filiorum amor mutuis conditionibus exercetur, sed parens filio in tali necessitate constituto tenetur succurrere, ergo & filius parenti. Quod ita verum est, vt peccet mortaliter filius, si patre in tali necessitate relicto religionem ingrediatur, teneatúrque egredi, si aliter illi mederi non potest. Si verò illa necessitas post religionis ingressum euenit, quamuis egredi non teneatur, succurrere tamen tenetur. Auctores pro hac sententia afferam ad 2. Decalogi præceptum.

2 *Int.* Cui tenetur filius succurrere, parenti an filio? *Resp.* Si vterque in extrema necessitate fuerit, potiùs parenti, quàm filio. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 26. *ar.* 6. *ad* 3. quia maius bonum à parentibus accepit, quàm à filiis. Si autem necessitas sit infra extremam, potiùs filio, quàm parenti. Ita Roder. *cum aliis, cap.* 14. *num.* 9.

3 *Int.* Patre,& matre in æquali necessitate constitutis, cui eorum tenetur filius succurrere, cùm ambobus non potest? *Resp.* Illi,à quo maiora beneficia,& amoris signa accepit. Ita *D.Thom.& Bannes citato loco a. t* 10.Si verò ab vtroque æqua beneficia accepit,priùs patri,quàm matri.

Qui manifestè peccent contra hoc præceptum. §. 10.

1 *Qui peccent contra præceptum de diligendo proximo.*

1 INTERROGATIO. Quis manifestè peccat contra hoc præceptum? *Resp.* Qui proximum excludit à communicatione generalium orationum, quas pro communi fundit,vt notat D.Thom.2.2.*q.*83.*art.*3. Qui res suas corporales antefert bonis proximi spiritualibus. Qui proximum non reprehendit,cùm debet,vel de eo non denunciat ad bonum commune Reipublicæ, vel particulare ipsius,aut tertij innocentis,vt dixi in materia correctionis fraternæ. Qui ob offensam odio,& rancore illum prosequitur.Qui potens impedire,nę alius mortaliter peccet sine proprio incommodo, dedecore,& verecundia,non impedit. Qui suo consilio, fauore,aut ope causa alij est peccandi mortaliter. Qui non vitat scandalum passiuum proximi cùm potest,absque notabili proprio detrimento,veluti occasionem, in qua fœmina turpiter adametur,& similes.

CAPVT IV.

De primo Decalogi præcepto. §. 1.

1 *Non habebis Deos alienos coram me.*
2 *Quibus actibus Deum colimus.*

1 INTERROGATIO. Quibus actibus Deum colimus? *Resp.*Tribus,fide,spe,charitate,virtutibus Theologicis,& religione virtute morali: de singulis me roga,paratus enim sum respondere.

De Fide. §. 2.

1 *Quid sit fides.*
2 *An sit necessaria externa manifestatio fidei.*

3 Quo

3 *Quo tempore facienda est fidei confessio.*
4 *An Christianus à tyranno comprehensus licitè fugere possit.*
5 *An liceat Christiano comprehenso corrumpere custodes largitionibus ad vitam seruandam.*
6 *Quae actiones sunt contra confessionem fidei.*
7 *An sit contra confessionem fidei vti vestibus infidelium.*
8 *An liceat Christiano non vti veste, quam infidelis Rex gestare praecipit in signum fidei.*
9 *Vtrum ex praecepto confitendae fidei teneatur Christianus illud signum gestare.*
10 *Num manet excommunicatus à bulla Coenae, qui animo credens, exterius fidem negauit.*
11 *Quotuplex est fides.*
12 *De quibus tenemur habere explicitam fidem.*

1 INTERROGATIO. Quid est fides? *Resp.* Est assensus intellectus circa ea, quae per Spiritum sanctum Ecclesiae reuelata sunt, quatenus à Spiritu sancto sunt. Ex hac definitione sequitur materiam fidei esse omnia, quae in Scripturis Canonicis continentur; & quae per traditiones Apostolicas vniuersales conseruantur, & quae in Conciliis generalibus, & particularibus à Sede Apostolica confirmatis determinantur; & quae à Romano Pontifice, vt tali, definiuntur: similiter, quod vnanimi consensu omnes sancti Doctores dicunt: & omnia etiam, quae ex aliquo horum per argumentum infallibile deducuntur.

2 *Int.* Estne huius fidei internae manifestatio externa ad colendum Deum aliquando necessaria? *Resp.* Maximè: Constat ex D. Paul. ad Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, & ex Christo Domino Matthaei 10. *Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo.* Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 3. *art.* 2. Tert. *in Scorpiaco* aduersus Gnosticos. Oppositúmque asseruerunt haeretici Helchesaitae, teste Eusebio *lib.* 6. *hist. cap.* 31. Niceph. *lib.* 5. *cap.* 28. Vnde D. Chrysost. *hom.* 25. *in Matth.* Radix confessionis fides est cordis, confessio autem fructus est fidei: nec valet ergo confessio oris sine fide cordis, nec fides cordis sine confessione oris. Ita decernitur in *Concil. Nicen. Arelat.* & aliis.

3 *Int.* Quo tempore facienda est fidei confessio? *Resp.* In primis cum Christianus interrogatur de Deo, quem colit,

publica authoritate. Nam si priuata alicuius particularis hominis rogetur, potest dissimulare veritatem, dummodo taciturnitas non innuat erubescentiam cultus, vel negationem Dei non ostendat, nec scandalum sequatur, & periculum aliorum deficiendi à fide. Cùm enim aliquis videt, ex sua taciturnitate alios fideles trahi in errorem, tenetur etiam cum vitæ amissione fidem manifestare: ita Gratian. *cap. Existimat, cap. Non solùm, cap. Nolite*, latè ostendit. Vnde *Aug.* ibidem citatus, *si times*, inquit, *mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ.* Dummodo etiam vtilitas spiritualis proximi non impediatur. Quando enim quis cernit alios errore teneri, quem deponent, si ab ipso fiat fidei manifestatio, tenetur illam manifestare. Pudor verò, timor, erubescentia, aut saltem quædam mentis tergiuersario satis innuitur, cùm Christianus à iudice publicè interrogatus, tacet. Si tamen iudex interroget, non vt fidem persequatur, ac detestetur, sed quia falsò arbitratur Christianos homines esse perditis moribus, & sceleratis, non solum tacere Christianus potest, sed amphibologicè inficiari, se esse Christianum. quia tunc, vt aduertit D. Thom. *ad c. 10. ad Hebr. lect. 2.* nulla fidei irrogatur iniuria.

4 *Int.* Poteſtne Christianus à tyranno comprehensus vitæ propriæ consulere per fugam? *Resp.* Pars affirmans omnino asserenda. Ita nos docuit Christus Dominus. *Exemplo*, vt constat *ex Matth.* 12. 14. *ex Ioan.* 8. 11. *ex Luc.* 4. quæ loca expendit Aug. *ep.* 180. *ad Honoratum.* Cypr. tum *lib. de lapsis*, tum *ep.* 56. & Athan. *in Apolog.* Deinde docuit *verbo* Matthæi 10. *Cùm vos persequentur in ista Ciuitate, fugite in aliam.* Docuere Apostoli fugiendo, *constat Act.* 9. *&* 12. item *ex* 2. *Cor.* 11. & ideo Tertulliani librum de fuga oppositum asserentis appellat Nicephorus *lib. 4. hist. c. 12. &* D. Hier. *in Cathol. Script.* Scripturam aduersus Ecclesiam. Ratio Cypriani est optima, vt refertur *ann. 9. ad* citatum *librum Tertull. de fuga.* Quisquis, in Christo manens, recedit, non fidem negat, sed tempus exspectat. Quæ verba permissionem, præceptum & consilium continent, si diuersorum locorum, temporis, personarum, & circumstantiarum ratio habeatur. Nam si non sit euidens periculum negandi fidem, permissio est condolens humanæ infirmitati. Si verò adsit tale periculum, præceptum est, quia vnusquisque tenetur fugere spiritualem interitum; si verò ex ea fuga speretur magnus Ecclesiæ prouentus, consilium est,

quia

quia vtile commune meo antefero, cùm martyrij gloriam pro percipiendo Ecclesiæ fructu vberiori omitto. In quo vltimo euentu præceptum est, si nullus superesset Ecclesiæ Doctor & fautor, præter me; tunc enim tenerer vitæ per fugam consulere.

5 *Int.* Licétne Christiano tyrannum placare donis, & custodes pecunia corrumpere ad fugam? *Resp.* Licèt: ita constat fecisse quosdam D. Pauli discipulos *Act.* 17. Iasonem nimirum & alios, & ideo potuerunt Paulum, & Syllam ex vrbe dimittere. Fecit itidem Rutilius martyr, cuius meminit Tertull. *in libro de fuga.* Fecerunt fideles Romani, vt constat ex *Annal. Eccles. an.* 20. Probatur ratione; nam licitum est fugere; ergo licitum erit largitionibus medium inuenire ad fugam. Hoc tamen intelligo, quando custodes non tenentur sub iuramento inclusos custodire, alioqui peccato periurij occasio offerretur.

6 *Int.* Quæ actiones sunt contra confessionem fidei? *Resp.* Eæ, quæ ex natura sua, vel superstitionis vsu, in idola exercentur, ac proinde qui eas coram idolis exercet, fidem diffitetur, & contra eam peccat. Vt cùm quis per idola iurat, thus offert, reuerentiam idolorum simulacris exhibet, aut alias actiones peragit, quæ ad distinctionem sectæ inuentæ sunt.

7 *Int.* Estne contra confessionem fidei vti vestibus infidelium? *Resp.* Vti vestibus infidelium, quæ ad politiam gentis pertinent, neque ad distinctionem sectæ vsurpatæ sunt, (vt inter Turcas tobalia linea ad velandum, seu potiùs grauandum caput: inter Iudæos pileus crocei coloris: apud Bragmanes certæ lineæ ex collo appensæ) vrgente necessitate, & sublato scandalo non est contra confessionis fidei præceptum, & ideo iis vti licet: vt cùm quis velit inter Turcas versari ad propagandam fidem, aut inter hæreticos ad eos reducendos, aut per infidelium regiones iter agere peregrinandi causa. Ita Caiet. 2. 2. *q.* 3. *art.* 2. Sylu. *ver. Fides.* §. 5. Nauar. *cap.* 11. *num.* 27. Atque hoc ita verum est, vt etiam vti liceat religiosorum infidelium vestibus, dummodo non habeant peculiare signum erroris profitendi, sed sint tantùm indicium maioris sanctitatis, & perfectionis vitæ. Atque ob hanc rationem in Iapponia Patres sanctissimæ Societatis IESV vtuntur vestibus Bonzorum, tanquam homines à terrenarum rerum curis, negotiisque remotiores.

8 *Int.*

8 *Int.* Quid si Turca, vel alius infidelis Rex præcipiat, vt Christiani signum fidei gestent; licétne Christiano non ferre tale signum? *Resp.* Ita posse absque iniuria fidei, arbitrantur docti viri. Adrian. *in* 4. *q.*2.*de bapt. art.*2. *Victoria, & Doctores Salmanticenses:* nisi in contumeliam fidei illud signum imponatur; tunc enim non erubescendum, sed ingenuè fides profitenda est gestando tale signum. Ita intelligendi sunt Caiet. 2.2.*q.*3.*art.*2.Syluest.*fides q.*5.

9 *Int.* Difficilior quæstio suboritur, & est hæc: Tenentúrne ex præcepto confitendæ fidei Christiani illud signum gestare? *Resp.* Si tales Christiani noti iam sunt, tenentur quidem, quia aliter iudicarent se fidem abnegasse non ostenso signo. Si verò ignoti sunt, se detegere per illud signum minimè tenentur: nemo enim tenetur fidem suam per expressam confessionem prodere, præcipuè cùm adest vitæ, vel alicuius magni nocumenti periculum, nisi specialiter interrogetur. Ita communis opinio cum D. Thom. *locus citatus*, præcipuè *cap.*10. *ad Heb. lect.* 2. Vnde iuxta communem sententiam, si tyrannus præconis voce præcipiat, vt omnes Christiani qui fidem abnegare noluerint ad tribunal causam dicturi accedant, nemo se ipsum manifestare, martyrióque offerre tenetur: vnde cùm impositi signi susceptio sit quædam fidei manifestatio, nullus ad eam, cùm generaliter præcipitur, Christianus in conscientia obligatur, nisi fortassè ex circumstantiis insignis aliqua in Christianam religionem redundaret contumelia: cuiusmodi censeretur illa, si crederetur omnes Christianos de facto fidem abiurasse, eósque non ad declinandam iniuriam sibi, non fidei inferendam, sed ad profitendam superstitionem signum gestare noluisse.

10 *Int.* Si quis animo credens, præ timore tamen fidem exteriùs negauit, incurritne excommunicationem Cœnæ latam in hæreticos? *Resp.* Minimè: quia licèt grauissimè peccauerit, non est tamen formaliter hæreticus, quia fidem non amisit, iuxta Alens. 2.*p.tit.*53.*memb.*2. talis autem excommunicatio lata est in hæreticos formaliter tales.

11 *Int.* Quotuplex à Theologis assignatur fides? *Resp.* Duplex, implicita, & explicita. Fides *implicita* est, qua credimus aliqua mysteria, quia continentur in aliis, vt cum credimus Christum Dominum habere duas voluntates, diuinam & humanam, quoniàm credimus habere duplicem naturam, hu-

manam

manam & diuinam, in quibus duæ voluntates necessariò continentur. *Explicita* fides est, qua credimus distinctè aliquod certum mysterium reuelatum.

12. *Int.* Tenemurne habere explicitam fidem de omnibus reuelatis? *Resp.* Mimimè. Tunc enim opus esset tenere memoria scripturas omnes sacras, traditiones Apostolicas, Conciliorum decreta: circa hæc sufficit fides implicita credendo, quæ Ecclesia profitetur.

13 *Int.* Tenemurne de aliquibus habere explicitam fidem? *Resp.* Maximè. Ita quilibet, etiam rusticus, tenetur explicitè credere duodecim fidei articulos ad humanitatem, diuinitatémque Christi seruatoris pertinentes; minimè tamen difficultates eorum, nisi Episcopi sint, & Doctores Ecclesiarum, quorum interest docere rudiorem plebem. Ignorare verò hos fidei articulos explicitè, si ignorantia ex magna negligentia proueniat, peccatum mortale est. Quod peccatum pastoribus tribuetur, si oues non edoceant.

14 *Int.* Licétne Christiano se idololatram fingere, vt infidelem conuertat, vel hæreticum deprehendat? *Resp.* Minimè. Ita D. Aug. *lib.2.retract.cap.60.* & *lib. contra mendac.cap.3.* Palud.*in 3.d.25.* Caiet.*in 4.Reg.cap.10.* Ratio eius est, quia etiam tunc veritati, & grauitati fidei inuritur iniuria. Quod si aliqui Martyres aliquando simularunt se velle sacrificare, vt apertiùs, & liberiùs coram omnibus Christum confiterentur, sicuti de Procopio legimus *2.Synod. Nicen.act.4.* vt videre est apud Lipom. *tom.6.* & Sur. *tom. 4.octaua die Jul.* magno cum miraculo dissoluente dæmonis simulacrum in aquam, id fecerunt ex diuino instinctu. Iehu verò consilium *4.Reg.10.* ad interficiendos flamines Baal, non approbat D. Thomas, nec Augustin. locis citatis.

15. *Int.* Licétne Christiano tyrannum adire, cùm non de fide rogatur, nec aliud emolumentum spirituale probabiliter speratur, quàm sola mors data in odium Christianæ religionis? *Resp.* Minimè. Ita D. Aug. *lib.2.de serm.D.* interpretans illud Christi dictum Matth. 7. *Nolite proiicere margaritas ante porcos, neque sanctum dare canibus.* Ideo tale martyrium appellat Athan. *in Apolog.* sui homicidium. D. Thom. *2.2.q.3.art.2.ad 3.* & *q.124.art.1.* errorem contra charitatem propriam, negauitque esse martyrem Concilium Eliberitanum. Ac proinde talem Christianum peccare mortaliter docet Nauar. *in sum.*
cap.

*cap.*11. *num.*40. Sunt hac de re verba D. Cyprian. *vltima eius epist.* magni facienda. Vos autem fratres per disciplinam, quam de mandatis Dominicis accepistis, quiescite, nec quisquam vestrûm se gentibus offerat, apprehensus, & traditus loqui debet, siquidem Dominus nos confiteri magis voluit, quàm profiteri. Hæc ille.

De peccatis contra fidem. §. 3.

1 *Quæ peccata sunt fidei contraria.*
2 *Quæ pertinacia requiritur ad hæresim.*
3 *Quot modis peccatur peccato hæresis.*
4 *An sit aliud peccatum contra fidem præter hæresim.*

1 INTERROGATIO. Quæ peccata sunt fidei contraria? *Resp.* In primis est hæresis: hæresis verò ita definitur. Est error pertinax hominis Christiáni, fidei Catholicæ ex parte contrarius. Est autem error existimatio veri pro falso, aut falsi pro vero. Quare de essentia hæresis est error intellectus contumax, qui si non est, licet grauiter peccet, qui fidei exteriùs contradicit, non est hæreticus. Hic autem error ad constituendam hæresim debet esse pertinax, assertus ab eo, qui scit eum esse contra Ecclesiæ sensum. Ita colligitur apertè ex D.Thom. 2.2. *q.*11. *art.*2.

2 *Int.* Quantum tempus requiritur ad hanc pertinaciam? *Resp.* Tantum, quantum satis est ad eliciendum actum perfidiæ, qui in instanti fieri potest, vt docent Met. Hæc igitur pertinacia non sumitur ex parte temporis, sed ex parte deliberatæ mentis, errorem vltro amplectentis, scientisque esse aduersus Ecclesiæ definitionem. Ita egregiè adnotauit Roder. *in sum. c.*129. *n.*1. *& alibi.*

3 *Int.* Quot modis peccatur peccato hæresis? *Resp.* Tripliciter. *Primo,* solo actu interno erroris. *Secundò*, solo actu externo negationis, interiùs rectè sentiendo. *Tertiò,* interiùs, exteriusque negando. Primum, & tertium peccatum constituit hominem formaliter hæreticum. Secundum verò tantummodo malum Christianum, & hominem inconstanti animo. Per peccatum interius nulla incurritur excommunicatio. Per peccatum verò ab exteriori actu, interiorique errore constitutum, maximè: adeò vt quamuis sit occultissimum, nullo

nullo arbitro conſcio tali cenſura puniatur. In quo euentu iuxta decretum Concil. Trident.*ſeſſ.*24.*c.*6. abſolui poteſt ab Epiſcopo. Peccatum verò exterius ſolummodò patratum tali cenſuræ non ſubiacet, licet oppoſitum falsò tenuerit. Caiet.2.2.*q.*94.*art.*1.contra Syl. *verbo Apoſtaſia.*§.4. Nau.*c.*11. *n.*24. & Tolet.*lib.*4.*c.*4. Ratio eſt,quia talis excommunicatio lata eſt in formaliter hæreticos, talis autem non eſt,qui ſolo actu externo fidem diffitetur.

4 *Int.* Eſtne aliud peccatum contra fidem? *Reſp.* Eſt dubium in fide. Eſt autem dubius in fide,qui nec credit articulis,& rebus fidei,nec diſcredit, ſed eſt ſuſpenſus omnino ex eo,quia non putat talia eſſe certiſſima, aut vt veriùs loquar, quia anceps eſt,vtrum certiſſima ſint. Vt autem hoc dubium conſtituat hominem formaliter hæreticum requirit pertinaciam ex parte dubitantis intellectus, & deliberationem ex parte voluntatis, quæ tale dubium amplecti velit.

5 *Int.* Súntne plura? *Reſp.* plura quidem, Apoſtaſia, & Infidelitas.

De Apoſtaſia & Infidelitate. §. 4.

1 *Quid eſt Apoſtaſia.*
2 *Quid eſt Infidelitas.*
3 *Quando eſt Infidelitas peccatum.*

1 INTERROGATIO. Quid eſt Apoſtaſia? *Reſp.* Eſt error hominis baptizati fidei Catholicæ ex toto contrarius. Ex toto dixi;quia in hoc differt Apoſtaſia ab hæreſi;hæreſis enim negat vnum, aut alium articulum, Apoſtaſia verò omnes negando Chriſtum Deum verum. Quemadmodum verò hæreſis peccatum tripliciter committitur, ita & Apoſtaſiæ: eodémque modo de eo,atque de illo dicendum circa cenſuram.

2 *Int.* Quid eſt Infidelitas? *Reſp.* Infidelitas eſt error hominis non baptizati, fidei Catholicæ, ſiue ex toto, ſiue ex parte contrarius.

3 *Int.* Quando eſt infidelitas peccatum? *Reſp.* Quando infidelis ſufficientem habet notitiam fidei Chriſtianæ,ſiue circa omnia myſteria,quia illa edoctus noluit credere, ſiue circa aliqua, quæ lumine naturæ oſtenduntur, vt vnum tantùm Deum

Deum esse. Colendo igitur plures Deos peccat lethaliter contra fidem ipso naturalis luminis ductu ostensam.

De Spe, & peccatis contra spem. §. 5.

1 *Quid est Spes.*
2 *Quod peccatum est contra spem.*

1 INTERROGATIO. Iam de spe, qua Deus colitur, audire te opto. Primùm igitur mihi dicito, quid sit spes? *Resp.* Spes est inclinatio ad futuram beatitudinem Dei auxilio consequendam. Inclinationis nomine actum voluntatis intelligo: habitus enim virtutis spei in voluntate à Deo collocatus, illam inclinat ad sperandam futuram beatitudinem benè viuentibus promissam, Deoque gloriam tribuendam pro promissorum vera solutione.

2 *Int.* Quod peccatum est contra spem? *Resp.* Desperatio. Est autem desperatio actus voluntatis, qua homo de futura beatitudine promissa diffidit, Deumque vt fallacem detestatur. Hæc autem desperatio aliquando oritur ex errore intellectus, & amissione fidei: aliquando verò ex Dei odio, quia licet credat eum esse summam veritatem, arbitratur tamen non esse adeo beneficum, vt remuneret bene acta. Ad hoc desperationis peccatum reducitur præsumptio; est autem præsumptio actus voluntatis, qua homo sperat beatitudinem consequi, vel ex solis meris viribus naturalibus, tanquam sibi debitam, vel ex sola Dei benignitate, & misericordia absque vllo suo bono opere. Vtraque est graue peccatum. Prima quidem, quia superbè sibi arrogat indebita. Secunda, quia iniustum Deum constituit, dum nec bona, nec mala opera respicere illum putat. Qui verò erraret intellectu, & putaret beatitudinem esse consequendam per solas vires naturales, hæreticus esset cum Pelagianis. Itidem, qui putaret esse consequendam ex sola Dei gratia, hæreticus esset cum Lutheranis.

De Charitate, & peccatis illi contrariis. §. 6.

1 *Quid est Charitas.*
2 *Quot sunt peccata contra charitatem.*

1 INTERROGATIO. Dixisti Deum maximè coli charitatis actu, dic igitur, quid est charitas? *Resp.* Est actus amicitiæ

amicitiæ hominis erga Deum ſupernaturaliter dilectum,hoc eſt:vt noſter eſt finis ſupernaturalis,procedit verò hic actus ab habitu ſupernaturali à Deo animæ infuſo.

2 *Int.* Quot ſunt peccata contra charitatem? *Reſp.In primis* odium Dei,omnium peccatorum maximum,vt potè,quia iuſtus punit,ſic enim odio haberi poteſt.*Deinde*,cùm plus amatur præmium oſtenſum, quàm Deus oſtendens,& ideo amatur,quia illud promittit,nec aliter amaretur:hæc n.inordinatio amoris grauis eſt culpa , reductioque per gratiam in rectum tramitem donum eſt maximum , cuius meritas grates in Canticis Deo reddidit illa anima , cum dixit, *ordinauit in me charitatem,Cant.2.Denique* offenditur charitas quando creaturæ magis,quàm creatori appretiatiuè applicatur.

De virtute Religionis,qua Deus colitur,& peccatis illi contrariis,quibus Deus magnopere offenditur.§.7.

1 *Quid eſt virtus,quæ vocatur Religio.*
2 *Quæ peccata contrariantur huic virtuti.*

1 INTERROGATIO. Dixiſti de virtutibus Theologicis,Fide,Spe,& Charitate,iam ad Religionis virtutem accedamus,& vitia illi contraria. Quid igitur eſt Religionis virtus? *Reſp.* Religionis virtus eſt quidam habitus à Deo humanæ voluntati infuſus,inclinans ad Deo debitum honorem deferendũ quatenùs eſt primũ omnium principium,& ideo omnis diuinus cultus Deo exhibitus per ſacrificia & adorationes,ſiue internas,ſiue externas ab hac virtute proficiſcitur.

2 *Int.* Quæ peccata contrariantur huic virtuti? *Reſp.* Contrariatur *Blaſphemia*. Eſt autem blaſphemia dictum, vel ſcriptum contumelioſum Dei laudibus , vel ſanctis eius. Fit autem,vel tribuendo Deo , quod illum non decet , vel auferendo quod illi conuenit ; vel tribuendo creaturæ , quod ſolius Creatoris eſt. Contrariatur etiam *Impietas*. Impietas verò eſt dictum , vel factum contumelioſum Dei honori , aut ſanctorum eius. Pietas enim virtus eſt , qua Deum ſanctóſque eius honoramus, & reueremur.Quamobrem imagines conculcare, reliquias ſanctorum ſpernere , & ſimilia opera facere, impietatis eſt.Eſt etiam Religioni contraria *Superſtitio*. Superſtitio verò eſt vana ſeu falſa religio indebitum cultum exhibens falſis diis , queis,cùm creaturæ ſint,exhibet diuinum honorem, vel etiam vero Deo exhibet

eundem diuinum honorem, non tamen eodem modo, quo exhibendus eſt, vt cum ei tribuit ritus, ac ceremonias falſorum Deorum, vel cultus Deo ingratos, quales modò ſunt ſacrificia veteris legis, vt talia, figuræ nimirum futurorum. Ad hanc ſuperſtitionem reducitur peccatũ eorum, qui mentiuntur miracula à tali imagine facta ſpe lucri eleemoſynarum, & reliquias falſas exponunt populo colendas, vt ad eas hominum multitudo cõfluat. Multæ verò ſunt ſuperſtitionis ſpecies. *Prima* eſt *Idololatria* exhibens diuinum cultum falſo Deo. Hæc autem ſemper ſupponit errorem intellectus, & amiſſionem fidei, ſi mente fit. Et ideo omnis idololatra eſt hæreticus ſi ad ſuperſtitionem tranſit poſt baptiſmum, ac proinde ſubiicitur excommunicationi hæreticorum. *Altera* ſpecies eſt *Magia*, quæ ita deſcribi poteſt. Eſt poteſtas inordinata faciendi, quod ſupra naturam eſt, dæmonum auxilio implorato. Tripliciter verò dæmon ad effectus concurrit: vel enim aliunde affert rem quam oſtendit, vt ſerpentem: vel applicat actiua naturaliter paſſiuis, ex qua applicatione naturaliter prodit talis effectus: vel etiam ſenſus deludit, apponendo ſenſibus apparentia exterius obiecta ex aëre confecta, aut in ſenſu interiori idola effingendo rerum externarum, quaſi præſentium, quæ reuera abſunt. Hæc autem Magia includit pactum dæmonis cum homine Mago, quod facit aliquando per ſe, illi viſibiliter apparendo: aliquãdo per alium, illi promittendo, per ſe verò promiſſa exequendo. *Tertia* ſpecies peccati contra virtutem Religionis eſt *Diuinatio*. Eſt autem diuinatio inordinata enunciatio eorum, quæ per naturã cognoſci poſſunt, dæmonis ſcientia adiutrice. Circa hanc verò diuinationem in euentibus, qui pẽdent ab humana voluntate, procedit dæmon experimento. In effectis verò naturalibus procedit ex ſcientia, quam habet effectuum omnium naturalium. Diuinat autem dæmon aliquando per apparentes figuras, & talis diuinatio dicitur præſtigium; aliquando per fictionem mortui ab inferis excitati (format enim corpus ex aëre, & ex eo loquitur) dicitur verò ea diuinatio *Necromãtia*. Aliquando per viros arreptitios, qui dicuntur Pythones, fœminæ verò Pythoniſſæ. Aliquando loquitur per ſtatuas, & dicitur *Geomantia*. Aliquando per figuras apparentes in aquis, & dicitur *Hydromantia*. Aliquando per figuras aëreas, & dicitur *Aëromantia*. Aliquando per ignes, & dicitur *Pyromantia*.

Ali-

Aliquando per exta animalium, & dicitur *Aruſpicium.*Reducitur verò ad hoc diuinationis peccatum aliquorum inauguratio,qui cùm ex aſtris augurantur,dicitur *Aſtrologia.*cùm ex mugitu animalium,dicitur *Augurium*:cùm ex volatu,aut garritu auium, dicitur *Auſpicium* : cùm ex certis verbis, dicitur *Omen*,ſeu ominatio,vt quia miles,verbi gratia,dixit, ſiſtamus gradum, dux ſuperſtitioſus noluit mouere exercitum. Circa *Aſtrologiam* hoc adiicio,poſſe quidem Aſtrologos multos effectus naturales quaſi certo promittere:errant tamen vehementer, cùm prædicunt ea,quæ pendent ex diuina,aut humana voluntate, adeò imperſcrutabili, vt ſolus Deus illius penetret determinationem,teſte ipſo Deo *Jerem.* 17. qui ſoli ſibi arrogat hanc perſcrutationem dicens: *Prauum eſt cor, & inſcrutabile. Quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor, & probans renes.*

Circa *Augurium, & auſpicium* etiam addo naturæ Parentem dediſſe animalibus,& auibus certam rerum futurarum diuinationem, vt benè eorum vitæ conſuleretur.Hos autem effectus ab illis cognoſcere,culpa caret,vt ex merulis mare fugientibus colligitur futura tempeſtas: Verſpertiliones verò longè à domibus volãtes futurã ſerenitatẽ præſagiunt. *Quarta* ſuperſtitionis ſpecies eſt vana *Obſeruantia*,in qua quædam obſeruantur vanè, nullam ex ſe efficaciam habentia ad aliquos effectus, vel augurandos,vel efficiendos,vt certa quædam verba ad ſanitatem capitis,dentium,aurium,&c. *Quinta* ſuperſtitionis ſpecies eſt *Maleficium*, quod ita definiri poteſt. Eſt ars nocendi aliis, dæmonis poteſtate ad tales effectus implorata;opus verò malum appellatur maleficium. Duplex verò eſt maleficium: aliud amatorium, quo dæmon efficit, vt verbi gratia,cõiuges inter ſe diſſideãt,& circa alios amore afficiantur. Quem amorem dæmon non gignit cogendo voluntatem,ſed in interiori ſenſu effingendo,& repræſentãdo imaginationi figuram perſonæ amatæ pulchriorem, amabiliorem, venuſtiorem: figuram verò perſonæ exoſæ fœdam, turpem,deformem.Aliud veneficiũ eſt pernicioſum,quo dæmon torquet perſonam veneficiatã,ſæpè cum pacto torquendi partem quam veneficus alicuius imaginis, quæ apud illũ eſt, pupugerit. Ad hoc peccati genus reducuntur peccata Lamearum, ſeu ſtrigum. Hæ potiùs carnalem quærunt delectationem, feruntur enim à dæmonibus per aëra corpora-

 liter,

liter, & cum ipsis corpora assumentibus exercent rem veneream. Sæpè somno à dæmone corripiuntur, & per insomnia dæmon illis multa repræsentat absentia, facitque credibile se longas fecisse peregrinationes, multaque apud exteras nationes vidisse, intrant reseratas domos dæmone aperiente ianuam, fingunt se homines transmutare in belluas, dæmone videntium oculos falsis imaginibus deludente.

CAPVT V.

De secundo Decalogi præcepto. §. 1.

Non assumes nomen Dei tui in vanum.

1 *Quid prohibetur in secundo Decalogi præcepto.*
2 *Quo loco Doct. de iuramento agunt.*
3 *Quid est iuramentum.*
4 *An liceat exigere iuramentum ab eo, quem scio iuraturum per falsos Deos.*
5 *Quotuplex est iuramentum.*
6 *An iuramentum sit actus virtutis.*
7 *Quas proprietates debet habere sanctum iuramentum.*
8 *An liceat vti amphibologia in iurando.*
9 *Quando peccat quis mortaliter iurando ex praua consuetudine.*

1 INTERROGATIO. Quid prohibetur in secundo Decalogi præcepto? *Resp.* Iuramentorum abusus.

2 *Int.* Quo loco doctores de iuramento agunt? *Resp.* Summistæ *ver. iuramentum.* Iurisperiti 22. *q.* 1. *& tit. de iureiur.* Theol. *in* 3.*d.*39. Anton.2.*p.tit.*10. Sot.8.*iust.& lib.de iur.abusu.* Nauarr.*cap.*12. Couarr.*cap. Quamuis pact.de pactis.* Et ideo cum in hac materia Auctores non adduxero, apud hos inuenientur, quæ dixero, quos, ne molestus sim, recensere non puto.

3 *Int.* Quid est iuramentum? *Resp.* Est inuocatio diuini testimonij, in dicti factiue alicuius confirmationem. Itaque adducitur Deus in testem eorum, quæ affirmantur, & in fideiussorem eorum, quæ promittuntur. Inuocatur verò Deus, vel explicitè, cùm nominatim effertur, vt cum dici

dicimus, per Deum, per Christum, &c. vel implicitè, & fit, cùm in creaturis existens inuocatur: inuocatur verò in iis frequentius, in quibus clariùs relucet eius bonitas, sapientia, omnipotentia, gratia, sanctitas, vt cùm iuramus per Solem, per Cœlum, per Angelos, per Diuos, &c. Si enim hæ creaturæ inuocantur secundùm se, non est iuramentum. Per creaturas verò posse fieri iuramentum decernitur *cap. Habemus.* 22. *q.* 1. *notant* D. Thom. 2. 2. *q.* 89. *art.* 9. Richard. *in* 3.*d.*39.*art.*1.*q.*1. Bonauent. ibidem.*q.*2.*art.*2. Alens. 3.*p.* *qu.*31.*n.*3.*art.*3.§.1. Gabriel *in* 4.*d.*39.*qu.*1.*art.*2.*conclu.*3. Couar. *cap. Quamuis.de pactis*, §.1.*nu.*5. Irreuerentia tamen est venialis iurare per creaturas vilissimas, vt per pilos, per ocreas, vt docet D.Thom.*loco citato.*

4 *Int.* Licet exigere iuramentum ab eo, quem scio iuraturum per falsos Deos? *Resp.* Licet quidem. Ita decernitur *cap. Mouet te.*22.*q.*1. Ita Sot.8.*iust.citato*, Couar. *cap. Quamuis.* 1.*p.*§.1.*nu.*9. Abul.*c.*5.*Matt*, *q.*270. Ratio est, quia petere ab alio iuramentum, est petitio rei bonæ secundùm se; si verò malè fiat, defectus oritur ex malitia iurantis, quemadmodum postulare mutuum, bonum est, licet ex malitia mutuantis, vsuram pro mutuo exigentis, mutuatio iniqua sit. Verùm, vt ad petendum mutuum sub vsuris causa requiritur; ita & ad petendum iuramentum ab eo, qui ex malitia per falsos DEOS iuraturus est. Causa verò debet esse detrimentum non leuis momenti; tenemur enim ex charitate pati detrimentum leue pro graui Dei offensa in proximo euitanda.

5 *Int.* Quotuplex est iuramentum? *Resp.* Quadruplex, Assertorium, Promissorium, Comminatorium, Execratorium. *Assertorium* est, in quo affertur Deus in testem rei negatæ, vel affirmatæ præsentis, aut præteritæ, vt, per DEVM iste occidit hominem, per DEVM non occidit. *Promissorium* est, in quo adducitur Deus in testem rei promissæ, vt, per DEVM hoc faciam. Quod iuramentum, vt verum sit, duplici debet conformari veritati, scilicet, & præsenti voluntati reddendi rem promissam, & futuræ exequendæ promissionis, ac proinde tam falsò iurat, qui promittens stare promissis non decernit, quàm ille, qui promissionem non implet. *Comminatorium* est in quo DEVS adducitur in testem mali faciendi, vt, per

DEVM castigabo te. In quo iuramento cum malum est iniustè inferendum, si quis habet animum exequendi, peccatum eiusdem speciei committit, cuius est malum. Si verò non habet animum implendi, periurium incurrit. In neutro tamen euentu tale iuramentum obligat, cùm non sit vinculum iniquitatis. *Execratorium* est, in quo Deus adducitur, non solùm in testem, sed etiam in vltorem, & vindicem frangentis tale promissum, vt, Deus me destruat nisi hoc fecero. Solùm aduerte iuramentum assertorium etiam aliquando respicere futuram rem promissam, vt, per Deum hoc euenturum est. Execratorium quoque respicere præsentem veritatem, & mentis conformitatem verbis prolatis, vt, hoc faciat mihi Deus, & hoc addat, nisi loquor verum; nisi hoc ita actũ est, nisi modò dico, quod sentio.

6 *Int.* Estne iuramentum actus virtutis? *Resp.* Si debito modo fiat, actus est studiosus, & DEO gratissimus, ita enim iubet Deut. 6. *per nomen Dei tui iurabis, & Psalm.* 62. *Laudabuntur omnes qui iurãt in eo*, & ita definitur in *Concil. Constantiensi:* est enim actus virtutis Religionis. Quamobrem in hoc secundo præcepto non prohibemur iurare, sed malo modo iurare, vtpote frustra, aut in vanum. Ita enim *Deut.* 5. *& Exod.* 20. *Non assumes nomen Dei tui frustra, seu in vanum.* Hoc est sine debitis circumstantiis, sine quibus Christus Dominus prohibet iurare etiam verum. *Matth.* 5. *Dico vobis non iurare omnino*, vt ibi interpretatur Maldonatus. Addit Christus Dominus. *Sit sermo vester, est, est, non, non; quod autem abundantius est, à malo est*, ex Græco, à maligno est, hoc est, prauam consuetudinem iurandi irreuerenter procurãte, sic Theophylact.

7 *Int.* Quæ, & quot proprietates debent comitari iuramẽtum, vt bonum sit? *Resp.* Tres, *Veritas, Iustitia, Iudicium:* nam sine veritate est mendacium, sine iustitia, hoc est, cum fit de re illicita, & iniusta, est iniquum: sine iudicio, & debita reuerentia, est indecens & temerarium. Vt igitur sit verum, requiritur veritas, vt sit iustum, requiritur rei æquitas, vt sit reuerens, & decens, requiritur iudicium. Ex defectu harum proprietatum iuramentum est peccatum: Lethale quidem, si deest iustitia in materia graui, si verò deest veritas siue materia sit leuis, siue grauis, imò grauius, quo res est leuior, veniale verò, si desit iudicium, vel iustitia in re leui.

8 *Int.* Licetne in iuramẽto vti amphibologia, hoc est, aliud profer

proferre verbis,aliud subintelligere mente? *Resp.* Interrogatus à iudice amphibologia vti non potest, cùm iuridicè interrogatur,sed peccat lethaliter non respondendo ad mentem interrogantis. Ita communiter Doctores: Abulens. *c.5.Matth. q.* 261. Sot. 8. *iust.q.* 1. *a.t.* 7. *ad* 4. Caiet. 2.2.*q*.89.*art*.7. *ad* 1. Nau.*cap*.12.*nu*.8. Ratio est,quia interrogans iuridicè ius habet ad exigendã veritatem. Peccat secundò etiam lethaliter, qui cùm sponte sua,nec petitus iurat,& vtitur amphibologia ad decipiendos alios.Amphibologia tamen vti licet, imprimis cùm quis non iuridicè interrogatur, cùm per metum, iniuriam, vel nimiam importunitatem cogitur iurare. Hæc est doctrina communis, & fermè absque controuersia. Ita Adrian. *in mater. de cor. frat. col.* 7. Maior *in* 4.*a*.15. *quæst*. 18. Alens. 2.*p.q*.137.*nu*.4.*art*.2. §. 1. Nau.*cap*. 12. *nu*. 8.& 9. & 14. & 18. Sylu. *verb.mendac.&* Nau.*cap.Inter.ver*.11.*quæst*.3. *concl.* 6.& *capit.Humanæ aur.quæst*. 1. *num*.9. Eruitur hæc veritas ex eo, quod aliquando ex causa vti licet amphibologia. Vsus est Iacob *Gen.* 27. *Ego sum filius tuus primogenitus Esau.* Id est secundum ius primogenituræ, ita exponit Ambr. *in vita Jacob. capite* 13. D.Thom. & Alens. *citati*.Vsus est Raphael *Tob.* 5. *Ego sum Azarias,Ananiæ magni filius*, id est secundum fidelitatem. Imò Christus Dominus Marc.13.*De die illa nemo scit, neque Filius*, id est ad dicendum. Ita D. Thom. & alij sacri Interpretes. Quamobrem licet vxori adulteræ iurare marito amphibologicè, nunquam tale crimen à se commissum, intelligendo ad illud detegendum.Ea etiam vti licet,cùm iustè quis interrogatur,si datur rationabilis causa non respondendi ad mentem interrogantis.Hoc autem eueniet,cùm iudex iuxta legem præsumptiuam rogat aliquem de aliquo actu, de quo ex præsumptione lex sinistrè iudicat,si ille,qui talem actum operatus est, rectè coram Deo illum egit, interrogatus de eo, potest amphibologia vti, & iurare se nihil fecisse. Eueniet itidem, cùm quis rogatus an habeat accommodandam rem, vel mutuò dandam,causam habeat non illam dandi, si videat nimirum inde odia,dissidia, rixas, simultates proditura, nisi mutuò det, aut neget apud se habere, potest amphibologicè iurare rem talem apud se non esse. Multa possem exempla congerere, vnum non omittam. Vtrum tempore pestis, cum custodes locorum rogant me ex falsa præsumptione, an veniam ex vrbe,quam falsò credunt

lue pestifera infectam, possim iurare me non inde venire. Arbitror dicendum cum Nauar. *cap.12. num.* 19. posse. Non tamen cum eo sentiendum existimo circa illum qui putans se tali morbo esse liberatum, cum ab oppido peste realiter infecto venit, iurat se non inde venire, peccat enim grauiter, quia se exponit periculo inficiendi sanos, siquidem morbus ille aëre incluso in plica togæ afferri potest.

8 *Int.* Quando peccat quis mortaliter iurando ex praua consuetudine iurandi? *Resp.* Qui iurandi habet consuetudinem non toties mortaliter peccat, quoties falsum est quod iurat inaduertendo ad periurij falsitatem, sed solùm, quando sciens se facili negotio mentiri inaduertenter, & frequentiùs mentiri, quàm verum dicere, saltem in aliqua occasione, verbi gratia, in ludo alearum, addit huic prauæ mentiendi consuetudini peruersum iurandi morem. Tunc enim quoties inaduertenter iurat, neque tollit illam occasionem peierandi, licèt postea verum inueniat, quod iurauit, mortaliter peccauit iurãdo, quia ex se non euitauit peierãdi periculum. Ita Caietan. *2.2. q.98.a.t.3.*Nau. *c.* 12.*n.6.* Ille verò qui licet consuetudinem iurandi habet, mendacium omninò detestatur, & proinde, nec inaduertenter mentitur; licèt postea falsum esse comperiat quod iurauit, periurium non committit, quia moraliter se non exposuit periculo peierandi. Ita Gabr. *in 3. d. 39. qu. 2. art.1. not. 2. & art.2. concl.2.*Sot.*lib.de iur. abus.c.17.&* 12. *Iust.1.p. cap.* 42. Si autem quis mendax est, & rarò verum profert, habétque consuetudinem iurandi inaduertenter, attamen vult tam diram consuetudinem tollere, remediáque adhibet ad eam funditùs extirpandam, iste licet ex consuetudine inaduertenter falsum iuret, lethaliter non peccat, quia humano more facit, quod in se est, vt omninò non iuret, aut saltem verum. Ita communis doctrina, circa quam legatur Gab.*in 3.d.39.q.2.art.1. not. 2. & art. 2.concl. 2.* Sot.*lib.de iuram. abusu cap.7.&* 12. cum aliis.

9 *Int.* Quando peccat quis lethaliter ex sola inaduertentia iurandi? *Resp.* Cùm non curat aduertere verumne sit, an falsum, quod profert ex affectata, & crassa negligentia aduertendi, sed quidquid sit, postea examinabit: talis enim exponit se periculo peierandi; & ideo siue verum sit, siue falsum, quod iurauit, periurium committit. Vellem, vt distinctiùs de quolibet iuramẽto me interroges, præcipuè de promissorio,

missorio, comminatorio, & execratorio.

De iuramento promissorio. §. 2.

1 *Quantum obligat iuramentum promissorium.*
2 *De iurante absque intentione implendi iuramentum.*
3 *De iurante rem falsam absque intentione iurandi.*
4 *De iurante rem veram absque intentione iurandi.*
5 *De iurante rem malam.*
6 *An rem malam iurans teneatur eam implere.*
7 *De eo qui iurat se non facturum rem bonam.*
8 *De iurante rem futilem, & inanem.*
9 *De obligatione iuramenti de re futili, & inani.*
10 *De iuramento circa medicinam non docendam.*
11 *An iuramentum promissorium de re minima obliget sub mortali.*
12 *An fieri possit compensatio de pecunia, quam iuraui me redditurum.*
13 *De obligatione iuramenti per vim extorti.*
14 *De iuramenti obligatione facti in fauorem tertij.*
15 *De iuramento defuncti, an transeat ad hæredes.*
16 *De iuramento facto in fauorem tertij, an transeat ad hæredes illius.*
17 *An teneatur redire ad carcerem, qui sub iuramento exiuit.*
18 *De iuramento procuratoris.*
19 *An creditor possit prorogare iuramenti obligationem sui debitoris.*
20 *Quæ causa excusat ab implendo iuramento promissorio.*
21 *De iuramento aulicorum.*

1 INTERROGATIO. Estne omne iuramentum promissorium adimplẽdum sub lethali? ℞. Adeo ad sui exequutionem obligat iuramẽtum promissorium, si sit de re licita, & honesta, vt etiã de re minima adimplendũ sit sub lethali. Ratio est, quia in quauis re tota læditur ratio iuramenti, autoritas nimirum diuina quæ interponitur. Ita Ricard. *in 3. dist. 36. art. 2. q. 1.* Caiet. *2. 2. q. 89. art. 6.* Sot. *8. iust. q. 1. art. 7. ad 4.*

2 *Int.* Quid arbitraris de eo, qui exterius iurat sine intentione implendi iuramentum promissorium? *Resp.* Peccat quidem grauiter, siue res, quam iurat, licita sit, vt patet: siue illi-

cita, non quidem, quod teneatur illud implere, sed quia quantum in eo fuit (si per impossibile iuramentum posset esse vinculum iniquitatis) se obligauit ad rem mortaliter malam nimis irreuerenter abutendo iuramento. Ita supra citati Auctores.

3 *Int.* Qui sine intentione iurandi exteriùs iurat, peccátne mortaliter, si res supra quam cadit, falsa sit? *Resp.* Peccatum est lethale ita iurare, licèt per vim, fraudem, aut metum extorqueatur iuramentum. Ratio est, quia grauis Deo fit iniuria afferre eius testimonium, quamquam fictè, ad rem falsam comprobandam, & propterea illud exterius iuramentum fertur supra mendacium graue cum magna diuini inuocati testimonij illusione. Ita Caiet. 2.2. q. 89. *art.* 7. *& in sum. ver. periur. vbi* Armil. §. 3. Sot. & Aragon locis citatis.

4 *Int.* Quid dicendum, si cadat illa fictio, & iuramentum fictum supra rem veram? *Resp.* solùm peccatur venialiter, quia diuinum testimonium, licèt rei veræ applicetur, applicatur tamen illusiuè, cum nonnulla Dei irreuerentia, licèt non magna. Ita Sot. 8. *iust. q.* 1. *art.* 7. Aragon contra Caietanum.

5 *Int.* Quot peccata committit ille, qui iurat rem moraliter malam cum intentione se obligandi, & animo adimplendi. Verbi gratia. Iurat se occisurum Petrum, & ita apud se statuit? *Resp.* Duo. Vnum periurij: alterum homicidij. Ita Caiet. *in sum. verb. periurium. &* 2.2. *q.* 98. *art.* 2. Sot. 8. *iust. qu.* 2. *artic.* 3. Syluest. *iuram.* 2. *q.* 7. Couar. *cap. Quamuis pactum.* 1. *p.* §. 6.

6 *Int.* Teneturne, qui malam rem iurauit, illam ex vi iuramenti adimplere? *Resp.* Minimè: imò tenetur, illam non implere sub eodem reatu, sub quo obligat præceptum rem illam prohibens.

7 *Int.* Qua culpa innodatur, qui iurat se non facturum bonum aliquod puri consilij? *Resp.* Veniali. Ita communiter Doctores, Caietan. 2.2. *q.* 98. *art.* 7. Sot. 8. *iust. q.* 2. *art.* 2. *conclus.* 6. Nauar. *cap.* 12. *n.* 16. Couar. *loco proximè citato.* Et ratio est, quia omissio consilij nullum est peccatum; ergo non grauis irreuerentia est promittere illam omissionem.

8 *Int.* Quod peccatum est iurare rem futilem, inanem, & indifferentem? *Resp.* Est veniale: quia licèt irreuerentia sit, & æqualis iniuria Dei afferre illum in testem rei futilis, non est tamen grauis. *Ita* Sot. 8. *iust. quæst.* 2. *artic.* 3. *concl.* 5.

*concl.*5. Caietan.*verb.periurium.* Nauarr. *cap.*12. *num.*17.

9 *Int.* Sub quo peccato obligat iuramentum promissorium de re futili,inani, & indifferenti, vt de tollenda festuca è solo, de non transeundo per hunc locum, in quo nulla datur occasio mali,aut boni? *Resp.*Sub nullo quidem.Quamobrem licet quis iuret se non sumpturum cibos modò, vel postea, vel tali hora: se non ingressurum hanc domum,se non lusurum troco, aut alio ludo recreationis licitæ, etiam alearum cum relaxandi animi gratia exercetur, non tenetur talia iuramenta,quatenùs illorum materia, aut futilis est, aut indifferens,adimplere. Tenetur tamen,si materia indifferens transeat in malam,vel bonam:tunc enim tenetur,& abstinere, & exequi rem promissam.

10 *Int.* Quando seruandum est iuramentum, quo quis promisit se nemini dicturum medicinam, quam edoctus fuit ab alio, sub eo iuramento medicinam edocente? *Resp.* Si adsit aliud remedium ad medelam,standum est iuramento: secùs, si aliud remedium non subest. Probatur facilè,quia non licet se obligare ad non faciendum opus bonum, quando alia via fieri nequit.Ita D.Tho.*quodlib.*12.*art.*22.*&* Syl.*iuramentum.*4. *quæst.*1.

11 *Int.* Rem satis controuersam propono, estnē sub mortali adimplendum iuramentum de re minima promissa?*Resp.* In duas diuisi sunt partes hac in re Doctores;affirmant enim Caietan.2.2.*q.*89.*art.*7.Gab.*in* 4.*q.*2.*concl.*4.*&* 6.Couar.1.*resolut.cap.*1.*&* 2.*n.*2. Arm.*iuramentum.* *n.*12. Pedraca *in* 2.*præcepto n.*2.Valent.2.2.*q.de iuramento,puncto.*4. Probant suam sententiam, quia sicut in iuramento assertorio rei cuiusuis minimæ falsitas, est lethale, quia Deus adducitur in testem præsentis veritatis:ita in iuraménto promissorio de re quauis minima, defectus veritatis erit lethale,quia adducitur in testem Deus non solius animi verè promittentis, sed animi rem futuram exequentis,nisi igitur adimpleatur,remanet Dei fidelitas deficiens tantùm in re minima,quantum in re maxima.Oppositam sententiam tenuit D.Ant.2.*p.tit.*10.*c.*4.*&* Sylu. *iuramentum.*4.*q.*1.Arch.*ab eo citatus,*Sot.8.*de iust.q.*1.*art.*7. *dub.*1. Ang. *iuramentum.*5.*num.*41.Nau.*cap.*12.*num.*10.Veg.*in sum.lib.*5. *casu* 27.*Instruct.*1.*p.cap.*42.Roder.*c.*176. Probant suam opinionem, quia in omnibus aliis præceptis paruitas materiæ excusat,ergo & in iuramento.Hęc secunda sententia quamuis communior,

nior,debilioribus nititur fundamentis, ac proinde prior mihi magis arridet, & Toleto *lib.* 4. *c.* 22. ideo iuxta illam dicendum puto, quod iam dixi *n.* 1. huius §. quando res parua est totalis materia iuramenti:non verò quando est pars materiæ totalis,vt rectè aduertit Caietanus.

12 *Int.* Si quis iurauit se soluturum pecuniam animo iurandi & implendi iuramentum , poteritne postea facere compensationem ? *Resp.* Poterit , si tempore iuramenti non meminit compensationis , sed simpliciter iurauit. Ratio est, quia per iuramentum non renunciauit iuri compensationis,nisi de eo expressam, vel interpretatiuam saltem habuerit intentionem, vltra quam non extenditur iuramenti obligatio.Si tamen meminit compensationis, & tamen noluit se obligare iuramento promissorio ad reddendum,tenetur reddere.Ita Syl.*iuram.*4. *q.*27. Medina *de rest. q.*3. *cap.*12. Couar. *cap. Quamuis.* 1.*p.* §.4. *n.*9.

13 *Int.* Obligatne in conscientia iuramentum promissorium per vim extortum ? *Resp.*Communis opinio constanter affirmat. *Ita* Syluest.*iur.*4.*q.*7. Caiet.2.2.*q.*98.*art.*7. Sot.8.*iust. qu.* 1. *artic.* 7. Itaque qui latroni minitanti mortem promisit cum iuramento centum (quod facere secundùm se nullum est peccatum)tenetur sub iuramento promissum implere. Ita decernitur *cap. Debitores. & cap.Si verò.de iureiur.* ac proinde mortaliter peccat illud non adimplendo.In conscientia dixi, quia in foro externo tale iuramentum est nullum, vt ex iure probat D.Thom.2.2.*q.*98.*art.*3.*ad* 1. Est tamen mihi soluenda dubitatio magnæ in hac re difficultatis. Nam fur peccat accipiendo talem pecuniam, ergo & ego illi offerendo. Negatur tamen consequentia : nam offerre ex se non est latroni occasio peccandi , peccat verò ex improba malitia. Quoties verò exequutio iuramenti fieri ex se potest absque peccato, adimplenda est.

14 *Int.* Quando iuramentum factum in fauorem tertij cui promisi, est maioris mei boni impeditiuū, obligátne in conscientia,verbi gratia, iuraui Bertæ me ipsi nupturum,an possim castitatem vouere ? *Resp.* Obligat quidem : quoniam cùm res promissa licita est, semper iuramentum tenet, posthabito maiori bono , in quo differt à voto , vt statim videbimus. Ita communis sententia cum D. Thom.2.2. *quæst.* 98. *articul.* 7. *& ibi* Caietan. Sot. 8. *iust. quæst. citata. articul.* 9.

Ang.

Ang. *iurament.* 5. *numer.* 33. *patet ex lib.* 1. §. 1. *ff. si certum petatur.*

15 *Int.* Quid dicis de iuramento defuncti, transitne ad hæredes?. *Resp.* Minimè. Ratio est, quia iuramentum est vinculum personale. Hinc colliges non esse periuros ciues, qui non implent statuta à maioribus iurata, quæ tamen ipsi non iurant. Ita iurisperiti *cap. Veritatis.de iureiur.* Sot. 8. *de iust. q.* 2. *artic.* 2. *ad* 4. Sylu. *iur.* 4. *q.* 3. Couar. *sup.* §. 5. *num.* 4. Panorm. *&* Iurisperiti *cap. Veritatis.de iureiur.*

16 *Int.* E contrà rogo, transitne obligatio iuramenti facti Petro ad illius hæredes? *Resp.* Maximè. Itaque qui iuramento promisit Petro se daturum centum, mortuo Petro succedunt illius hæredes ad debitum, vt notat Cou. loco proximè citato. Ratio est, quia iuramentum quamuis sit actio personalis ex parte iurantis, & ideo cum eo transeat, non est actio personalis ex parte personæ, cui iuratur, & ideo remanet post illius obitum ad hæredes. Hoc intelligo, nisi aliunde constet non eam fuisse iurantis intentionem, vt cùm quis promisit Bertæ centum ad nuptias, defuncta Berta, non tenetur centum dare parentibus.

17 *Int.* Qui exiuit de carcere cum iuramento redeundi, teneturne redire? *Resp.* Si quis iustè ad mortem damnatus, vel damnandus iurasset se rediturum, tenetur redire, quamuis sciat se occidendum. Ratio est, quia quoties iuramenti materia bona est, & iusta, obligat ad sui impletionem: sed cùm quis ex causa iusta mortem sustinet, bonum opus sustinet, ergo, &c. Qui verò ob leuem causam in carcerem detrusus, & in eo detentus ab eo exiuit cum iuramento redeundi, & post egressum timet probabiliter, quod iniustè damnabitur, non tenetur redire; quia materia iuramenti facta est iniqua. Itidem, qui postquam egressus est è carcere sub tali iuramento, crimen commisit, ob quod morte punietur, si comprehendatur, minimè tenetur redire; quoniam post iuramentum talis facta est, & tanta rerum mutatio, quæ si adfuisset, iuramentum non fieret. Ita communiter omnes Doctores.

18 *Int.* Quem obligat procuratoris iuramentum? *Resp.* Mandatarium, si ad tale iuramentum facultatem dedit. Ita decernitur *c. vltimo de iuramento calumniæ li.* 6. Docent Sot. 8. *iust. q.* 2. *art.* 2. Caiet. 2. 2. *q.* 98. *art.* 2. *&* 3. Cou. *sup.* §. 5. *n.* 8.

19 *Int.* Poteritne creditor prorogare iuramenti vim? Explico

plico meam mentem. Iurauit Titius se soluturum Petro centum intra mensem, postea Petrus prorogauit diem solutionis, quæro an ex vi iuramenti obligetur Titius soluere eo die, à Petro prorogato, & assignato? *Resp.* Pars affirmans mihi amplectenda videtur cum Couar. sup. & aliis, quos citat: quoniam qui iurauit soluere intra mensem, duo iurauit, nempè solutionem, & eam non differendam vltra mensem, ergo semper manet obligatus ad non differendum. Poterit igitur tantùm differre post mensem transactum, quantùm placuerit ei, cui debet; ex illius enim voluntate pendet vis & obligatio solutionis, vt manifestum est.

20 *Int.* Quæ causæ excusant à iuramento promissorio non implendo? *Resp.* Si post iuramentum præstitum talis contingat inopinatus euentus, talisve incogitata rerum mutatio, vt si à principio extaret, Petrus non iurasset, iuramentum non obligat. Ita Henriquez *lib. 1. de matrim. cap.* 14. Syl. *iuram.* 4. *q.* 6. Panorm. *cap. Veniens, de iureiurand.* & patet *ex cap. Quinta vallis, eod. tit.* Hæc regula in promissionibus adeò certa est, vt teneat etiam in oneroso contractu, quale est matrimonium. Hinc multa colliguntur. *Primùm*, non obligare iuramentum de re, quæ postea facta est illicita. *Secundùm*, non teneri quemuis accipere famulum, qui post contractum ægrotauit. *Tertiùm*, licèt quis iurauerit ire in aliquem locum, si ibi paratas habet insidias, non teneri iter agere.

21 *Int.* Diurna sunt iuramenta aulicorum qui ad ingressum domus, vel ad accipienda sedilia, iurant se non primos ingressuros, vel non accepturos cathedram, tenentúrne adimplere iuramentum? *Resp.* Minimè, quia illud iuramentum subintellectam habet conditionem, nisi alius ei cedat, vel cathedram relinquat, & ideo altero recusante, ingredi domum alius potest, & cathedram sumere.

De iuramento comminatorio. §. 3.

1 *Quando est peccatum mortale iuramentum comminatorium.*
2 *Quando excusatur quis à iuramenti comminatorij impletione.*

1 INTERROGATIO. Quando est peccatum mortale tale iuramentum? *Resp.* Est in primis, quando quis intendit iurare, sed non habet animum implendi: tunc enim deest veritas de præsenti. Est etiam peccatum mortale, quando

do malum, quod iurans facere proponit, est ex se peccatum mortale: vt, per Deum occidam te.

2 *Int.* Quando excusatur quis ab implendo iuramento comminatorio? *Resp.* Quando vel malum est implere, vel ad melius non implere, vel est tam bonum implere, atque non implere, aut saltem quando æqualiter dubitatur, an melius sit implere, vel non implere. Hinc excusantur parentes, atque domini à sumendis pœnis iuratis circa filios, & seruos, quando iam emendatos eos vident, vel iudicant melius esse eos non punire propter pacem. Aduertit tamen optimè Caietan. iuramenta parentum, dominorúmve circa subditorum supplicia communiter fieri ex passione iræ, & sub ratione paruæ vindictæ, licèt verba per exaggerationem sunt magnifica.

De iuramento execratorio. §. 4.

1 *An iuramentum execratorium inueniatur in sacra pagina.*
2 *Quot modis fit.*

1 INTERROGATIO. Inuenitúrne hoc iuramenti genus in sacra pagina? *Resp.* Maximè: imò frequentiùs alio quouis: nam sæpenumerò inuenias. *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat.* Apud Paul. 2. *Corinth.* 1. *Testem inuoco Deum in animam meam.*

2 *Int.* Quot modis fit hoc iuramentum? *Resp.* Dupliciter, implicitè, & explicitè: implicitè, quando vocatur Deus in vindicem, tectis, vt ita loquar, verbis, vt cùm dicitur. Sic me Deus adiuuet, sic Deus meam vitam seruet, per vitam meam, filiorum, amicorum, &c. Ita Sot. 8. *iust. q.* 1. *art.* 6. Subiicit enim iurans diuinæ vltioni suam, amicorúmque salutem. Explicitè, cùm Deus apertè in vindictam assumitur, vt, frangantur mihi crura, si hoc fecero; abscindatur mihi caput nisi iuero.

3 *Int.* Si quis faciat iuramentum execratorium credens Deum non sumpturum pœnas, committitne periurium? *Resp.* Minimè, quia Deus non adducitur in testem vltionis, sed desiderij vltionis infligendæ à Deo: esset verò periurus, qui execratoriè iuraret, & malum non optaret.

De

De iuramenti diſpenſatione. §. 5.

1 *Quid eſt annullare ſeu ralaxare iuramentum.*
2 *Quis poteſt iuramentum annullare.*
3 *Quæ cauſa requiritur ad relaxationem iuramenti.*
4 *Quis poteſt diſpenſare in iuramento.*
5 *Quis poteſt commutare iuramentum.*

1 INTERROGATIO. Quemadmodum circa votum quatuor conſiderantur, vt Deo fauente videbimus, annullatio, diſpenſatio, commutatio, & abſolutio, ſic etiam circa iuramentum. Quæro igitur quid ſit annullare, ſeu relaxare iuramentum? *Reſp.* Eſt declarare iuramentum pro nullo.

2 *Int.* Quis poteſt iuramentum annullare, ſeu relaxare? *Reſp.* Poſſunt ſuperiores circa res eas, in quibus iurantes illis ſubditi ſunt. Ita patres iuramenta filiorum, domini iuramenta ſeruorum, maritus iuramenta vxoris, Papa iuramenta Clericorum, de rebus Eccleſiaſticis, iuxta D.Th.2.2.*q*.89.*art*.9.

3 *Int.* Quæ cauſa requiritur ad huiuſmodi relaxationem? *Reſp.* Sola ſuperioris relaxantis voluntas.

4 *Int.* Quis poteſt diſpenſare in iuramento? *Reſp.* Poteſt Papa in omni iuramento, ſi ceſſet præiudicium tertij, & detur cauſa diſpenſandi. Dixi, ſi ceſſet præiudicium tertij, quia cùm datur, iuramenti obligatio pendet ex voluntate tertij. Epiſcopi item ex legitima cauſa poſſunt cum ſuis ſubditis in omni iuramento non reſeruato diſpenſare: præcipuè in iuramentis coactis in pœnam cogentis alium iurare.

5 *Int.* Quis poteſt commutare iuramentum? *Reſp.* Iuramentum factum tertio, ſolus ipſe tertius commutare poteſt, adeò vt nec in melius ab alio, quàm ab ipſo commutari queat.

CAPVT. VI.

De voto. §. 1.

1 *Quid eſt votum.*
2 *Quanta eſſe debet rationis deliberatio ad votum.*

3 *Qua*

3 *Quale esse debet voluntatis propositum.*
4 *Quo iure nullum est votum, per metum grauem extortum.*
5 *An sit de essentia voti promissio.*
6 *Qualis esse debeat promissio ad votum necessaria.*

1 INTERROGATIO. Quoniam ad hoc secundum præceptum de non vanè iurando pertinet non malè vouere, agendum nobis est de voto: rogo igitur, quid est votum? *Resp.* Votum est deliberata promissio ex voluntatis proposito de meliori bono, vnde claret tria ad votum requiri: *deliberatio* nimirum rationis, *propositum* voluntatis, *& promissio.*

2 *Int.* Quanta debet esse rationis deliberatio ad votum? *Resp.* Tāta, vt sufficiat ad peccatum mortale, quare qui ex defectu rationis mortaliter peccare nequeunt, nequeunt etiam vouere. Non tamen ad validitatem voti necesse est priùs expendere omnes omninò difficultates, quas vouens postea in voto seruando experitur perpessu difficillimas, quas si antea cogitauerat, nunquam voueret, alioqui vix daretur votum validum, quia vix inuenitur vouens, qui non experiatur huiusmodi difficultates. Neque item requiritur, vt vouens sit ab omni prorsus iracundiæ, vel concupiscentiæ passione alienus, vel animi leuitate omninò liber, quando passio tanta non est, & animi leuitas, vt rationis vsum sufficientem ad peccandum mortaliter eripiat.

3 *Int.* Quale esse debet voluntatis propositum? *Resp.* Debet esse omninò liberum, non per metum grauem extrinsecùs ad votum extorquendum illatum, si enim voluntatis consensus in votum per hunc metum extorqueatur, votum emissum est nullum.

4 *Int.* Quo iure vota emissa cum consensu voluntatis extorto per metum grauem, nulla sunt? *Resp.* Constans est Doctorum opinio esse irrita iure naturali, quia Deus cùm summè bonus sit, non vult à nobis aliquid coactum. Quod etiam multi asserunt de metu reuerentiali, & est probabilis opinio: sed oppositum maiori cum probabilitate communiter defenditur.

5 *Int.* Estne de essentia voti promissio? *Resp.* Adeo est de essentia voti promissio, vt absque illa votum nullatenus constet. Probatur ex *Deuteron.* 23. *Cum votùm voueris Domino Deo tuo, ne moreris reddere, ac facere, sicut promisisti.* Ita Ecclesiast. 5.

siast. 5. *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis, & stulta promissio.* Quamobrem quantumcumque sit voluntatis propositum deliberatum aliquid faciẽdi; nisi promissio interuenit non datur obligatio voti. Ita Doctores ad *cap. Literat. de voto.* Et probatur, quia alioqui sequeretur, quod quicunque firmiter proponeret ieiunare, vel quid simile studiosum facere, teneretur sub mortali, & ex voto adimplere, quod apertè falsum est.

6 *Int.* Qualis debet esse hæc promissio, sufficitne tacita & sola mente concepta, an requiritur expressa, & extrinsecus significata? *Resp.* Sufficit tacita promissio. Patet in eo, qui sciens ordini sacro ex vsu Ecclesiæ occidentalis esse votum castitatis annexum, ordinem suscipit, licèt non exprimat se vouere castitatem, interpretatiuè tamen, & tacita promissione illam vouet, & ad illam tenetur. Nisi suscipiendo ordinem sacrum expresè dissentiat in votum: tunc enim, quamuis grauiter peccat agendo contra Ecclesiæ ritum, tamen ordinem suscipit, nec votum emittit: non enim adeo annexum voluit Ecclesia esse castitatis votum ordini sacro, vt intentionem habeat non conferendi ordinem sacrum ei, qui votum nolit emittere.

7 *Int.* Dixisti votum esse promissionem factam Deo, nonne & Sanctis fiunt vota, vt Beatæ Virgini, beato Iacobo? *Resp.* Maximè. Verumtamen non ratione illorum, sed Dei, qui in illis honoratur, & colitur. Quare cum verum sit philosophorum proloquium; Propter quod vnumquodque tale, & illud magis, si Sanctis vouemus propter Deum, magis in ipsis Deo vouemus.

De obligatione voti. §. 2.

1 *Quantum obligat votum ad sui impletionem.*
2 *An in voto excuset à mortali paruitas materiæ.*
3 *Ad quid tenetur, qui dubitat an votum emiserit.*
4 *Quantum obliget votum de non contrahendo matrimonio.*
5 *Quantum obliget votum castitatis.*
6 *An liceat vxori reddere debitum marito, qui habet castitatis votum, & è contra.*
7 *Quantum obligat votum simplex religionis.*
8 *Religiosus factus Episcopus ad quid tenetur.*
9 *Quantum obligat votum paupertatis.*

10 *Quid appellatur proprium contra paupertatis votum.*
11 *An sit contra paupertatis votum abscondere rem, cuius vsum mihi concessit superior.*
12 *De furto perminimo in Religione.*
13 *De voto paupertatis in sacra religione Societatis* IESV.
14 *De voto paupertatis extra religionem emisso.*
15 *Quantum obligat votum obedientiæ.*
16 *De voto conditionato.*
17 *De tempore quo obligat votum.*
18 *Ex qua causa licet differre voti impletionem.*
19 *Quid excusat ab ingrediendo statim religionem.*
20 *De voto faciendi eleemosynas.*
21 *De voto ieiunandi.*
22 *An teneatur ieiunare die Natalis Domini, qui vouit ieiunare sextis feriis.*
23 *De voto personali.*
24 *De voto reali.*
25 *De voto partim reali, partim personali.*
26 *De voto facto à communitate.*
27 *Quotuplex est votum.*
28 *Quo pacto definiuntur vota.*
29 *Quot modis sit solennitas voti.*
30 *Quæ est materia voti.*
31 *Quæ non est materia voti.*

1 INTERROGATIO. Sub quo reatu obligat votum ad sui impletionem? *Resp.* Sub mortali ex genere suo: nisi aliunde excusari potest.

2 *Int.* Excusaturne propter paruitatem materiæ? *Resp.* Cõstat inter omnes à lethali culpa excusari, quando paruitas materiæ est pars totius materiæ voti. Exempli gratia, vouit quis quotidie recitare Virginis Rosarium, non peccabit mortaliter omittendo vnam, vel alteram salutationem Angelicã: nam in aliis præceptis transgressio in re leui solum est culpa venialis. Controuersia tota est, an transgressio voti sit mortalis, quãdo res minima est tota materia voti, vt si quis voueat recitare semel orationem Dominicã. Asserit Caiet. *2.2.q.89.a.* 7. quẽ olim sequutus fuit Nau. in Manuali Hispano. *c.12.n.40.* illius ratio est, quia promissionis Deo factæ obligatio tam in re minima quàm in magna infringitur. Negandum tamen est cum Sot. *7. iust. q.2. artic.1. & lib.8. q.1. art.* 7. Nauar. in Manuali

nuali Latino. *cap.* 12. *nu.*40.Aragon. 2.2.*q.*88.*art.* 8.Probatur, quia in omni præcepto diuino,& naturali, paruitas materiæ excusat à lethali,cum pars est materiæ totalis præcipua.Hoc intellige,quando paruitas materiæ voti suscipitur in onus illius diei,vt cùm quis singulis quibusque diebus vouet recitare Angelicam salutationem,transit enim dies cum onere. Si verò paruitas materiæ suscipitur inchoatè,vt ita dicam,cũ peruenit ad perfectam quantitatem, obligat sub mortali. Exemplo res erit manifesta. Vouisti reddere singulis diebus teruntium pauperibus per annum,licèt hodie nõ reddideris, cras reddere teneris,& quamquam hodie non tenearis sub mortali, quia materia parua est, & pars minima materiæ totalis,cras teneberis,quia illa grandior facta est. Ita Sot. 7. *iust.q.*2.*art.*1.Veruntamen expendenda est vouentis intentio, vltra quam votum non extenditur.

3 *Int.* Ad quid tenetur, qui dubitat, an votum emiserit? *Resp.* Si probabiliter credit se non vouisse,licèt probabiliter, imò etiã probabiliùs credat se vouisse, non tenetur ad votũ. Hoc intellige de vero dubio,non scrupuloso. Et quamquam hæc resolutio pendet ex communi doctrina, 2.2.*q.*16.*art.*6.*c.* 6.quam docuerunt Sot.7.*iust.q.*2.*ar.*3. *docum.* 2. *post* 4. *conclus.* Med. *in sum.cap.*14.§.7.Sylu.*ieiunium. q.* 10. *dicto* 2. *instruct.*1. *part.cap.*45.Rod.*cap.*39.*de voto,conclus.*5.Probatur, quia in dubio melior est conditio possidentis. Deinde,quia votum est priuata quædam lex,quam quis sibi imponit,lex verò humana non obligat,nisi notitiâ moraliter certâ constet eam esse latam, & promulgatam.

4 *Int.* Iam te rogabo de obligatione particularium votorum. Quam obligationem imponit votum de non contrahendo matrimonio? *Resp.*In primis,qui vouit se minimè contracturum matrimonium,non tenetur ex vi voti seruare castitatem,quia tale votum non est de castitate seruanda, sed de manendo in statu, qui castitati obnoxius est, qualis est cœlibatus, qui quamuis castitate condecorandus sit, ex se tãtum est occasio ad illam.Quemadmodum qui religionem vouet, non se obligat ad sanctitatem, sed ad statum sanctitati propinquum, & ideo si contra sanctitatem it, non facit contra votum religionis.

5 *Int.* Quam obligationem imponit votum simplex castitatis? *Resp.* Obligat ad non contrahendum matrimonium

animo

animo consummandi. Item, ad non consummandum. Item post matrimonium contractum ad non petendum debitum, nisi quando petitio esset virtualiter redditio propter vxoris verecundiam. Denique obligat ad castitatem in rebus omnibus ex parte sua seruandam. Dixi (obligat ad non contrahendum animo consummandi) quoniam si contraheret animo ingrediendi religionem, intra tempus quo potest, iuxta *cap. ex publico, de conuers. coniug.* non peccaret contra votum, tunc enim exprefsè dissentit copulæ, imò & actuali obligationi ad copulam, qua non tenetur intra duos menses post matrimonium contractum. Quod si coniux voto liber transacto tempore debitum petat, volunt optimi Autores illum teneri ingredi religionem, potiùs quàm consummare, quia in ea solùm potest suum votum seruare. Ita D. Thom. *quæst. 52. addit. art. 1. ad 3.* D. Anton. 3. *par. tit. 1. cap.* 1. Palud. *de matrimonio, cap.* 1. Couar. *cap. Quamuis pactum:* 1. *p.* §. *6. num.* 8. Petrus Sot. *lect. 5. de matrimonio.* Sylu. *matrimonium.* 7. *quæst.* 5. Nauar. *cap.* 12. *num.* 80. *cap.* 22. *num.* 73. Oppositam sententiam sequitur Ang. *matrimon.* 3. Sot. *in* 4. *d.* 38. *quæst.* 2. *art.* 1. *Instruct.* 1. *p. cap.* 50. Speculum in appendice *fol.* 120. Henr. *lib.* 2. *de matrimon. cap.* 2. *nu.* 8. Quam valdè probabilem censet Cordub. *in sum. q.* 136. Probatur, quoniam iste moraliter censetur impotens ad votum, licèt sua culpa se posuerit in ea impotentia: sicut qui sua culpa factus est impotens ad soluendum creditoribus, non tenetur vilem, & abiectum statum sumere, vt soluat.

6 *Int.* Poteritne coniux debitum reddere coniugi petenti, qui habet castitatis votum? *Resp.* Communis doctrina respondet affirmatiuè. Ita Maior *in* 4. *d.* 32. *art.* 1. Bonauent. ibidem. Adrian. *quæst.* 14. *de matrimon.* Couar. *p.* 2. *de matrimon. cap.* 3. §. 1. *num.* 6. Alens. 2. *p. q.* 147. *memb.* 3. Petrus Sot. *lect.* 16. *de matrim.* Cord. *casu* 45. *opinione* 2. *puncto* 3. Henriq. *lib.* 1. *de matrimon. cap.* 15. §. 8. Ratio eorum est, quia qui vouet castitatem, vouit vsum, non petitionem, & ideò peccat vtendo, non petendo, vt qui furiosus ad profusè consumendas petit depositas pecunias. Oppositum docuit Nauar. *cap.* 12. *num.* 59. & ratio eius mihi semper vehementer placuit, quia in eo casu peccat qui petit, quando enim petitio est rei, quæ non potest non applicari ad malum vsum, ipsa petitio est peccatum, ergo ipsa datio peccato cooperatur. Ita verò accidit in

casu proposito: nam vsus Veneris in eo, qui vouit castitatem, non potest non esse malus, ergo mala erit ipsa deliberata petitio, & ipsa sola voluntas petendi. Nec est par ratio in petitione pecuniæ; enimuerò pecunia ex se applicari potest ad bonum, & ideo ipsa pecuniarum petitio ex sola intentione prauè petentis mala erit. Quæ si mihi constet, etiam arbitror me non posse illi acquiescere, & pecunias tradere, cùm sciam profusè consumendas, sicut nec gladium furioso, quem scio velle se, vel alium occidere. Hoc intelligendũ aliqui volunt, nisi ex negatione debiti oriantur maiora mala, vt incontinentia contra naturam, adulterium, &c. Mihi tamen hoc valdè displicet, quoniam quamuis permissiuè possim minus malum pati ad fugiendum maius, aut consulere, non tamen ad id effectiuè concurrere, vt concurrit, qui debitum reddit, quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona. Hæc tamen dixerim sub prudentiori iudicio.

7 *Int.* Quam obligationem imponit votum simplex religionis? *Resp.* Qui religionis votum emisit, in primis peccat mortaliter contrahendo cõsummandi animo, & etiam animo non consummandi, quia castitatem lædit, & vxorem decipit. Quod si consummat, iam non tenetur castitatẽ seruare, quoniam votum religionis, non est votum castitatis. Qui absolutè vouit religionem ingredi, non satisfacit adeundo vno, vel altero, aut tertio monasterio, sed tenetur quærere plura, & ingressum implorare. Non tamen alia extra regnum, nec omnia intra regnum, talis enim censenda est fuisse illius interpretatiua intentio. Si verò vnam religionem ingressus, experitur non sibi conuenire, non tenetur aliam ingredi. Qui laxiorem religionem vouit, potest arctiorẽ intrare, imò qui laxiorem professus est, potest ad arctiorem transire, *c. Licet. de regul. iuris in 6.* facultate tamen priùs à superiori propriæ religionis petita, licet non obtenta, per *idem cap.* Strictior verò religio appellatur, non ea, quæ secundùm propria statuta arctiori perfectionis via procedit, sed ea, in qua strictiùs seruatur eiusdem perfectionis via. Qui verò votum haberet de arctiori religione ingredienda, & laxiorem intraret, mortáliter peccaret. Attamen si laxiorem solemniter profiteretur, voto maneret absolutus ingrediendi strictiorem, quia votum solemne laxioris, soluit votum simplex strictioris, vt docet D.Thom. 2.2. *quæst.* 89. *art.* 9. *ad* 3. vbi Caietan. *art.* 8. Angel.

gel.*Vot.3.nu.17*.Sylu.*rel.2.q.18*.Nau. *c.12. num.48*. Qui vouit religionem,non ei satisfacit ingrediendo, sed tenetur bona fide experiri, vtrum illi conueniat, & si ita inuenerit, tenetur ex vi voti profiteri: secus verò, si experimento compereret minimè sibi expedire.

8 *Int.* Religiosus factus Episcopus ad quid tenetur? *Resp.* Tenetur ad votum castitatis. Tenetur ad obedientiam soli Papæ; (eximitur enim per illam dignitatem ab omni alia Prælatorum subiectione.) Non potest proprium habere,nec testari,id enim repugnat voto paupertatis,est tamen dispensator rerum Ecclesiasticarum. Non tenetur ex debito legali ad regulas,& statuta suæ religionis,sed solum ex debito morali,ac proinde non peccat mortaliter illa transgrediendo. Sed hac de re latius *4.p.*& explicatiùs.

9 *Int.* Quantùm obligat votum paupertatis? *Resp.* Qui votum paupertatis solenne in religione emisit,& post illud proprium acquirit, retinet aut possidet, peccat, iuxta materiæ quantitatem. *c. Non dicatis 12. q. 1. cap. statutum, 18.q.1.c.Monachi,27. qu. 1.* Ac proinde si quantitas notabilis est,mortaliter peccat. Constat ex pœna priuationis vocis actiuæ,& passiuæ apposita à Concil.Trident.*sessione 25. cap.2. de regularibus.* Constat ex pœna apposita à Concil. Lateranens. *cap. Monachi; de statu Monachorum*, vbi proprietarius mortuus absque pœnitentia priuatur sepultura inter fratres, & oblationibus fieri solitis pro aliis. Imò Innoc.I I I.*cap.Super quædam. de statu Monachorum*, iubet talem iam sepultum exhumari,& sepeliri extra Ecclesiam, si fieri possit absque scandalo, cùm scilicet proprietatis peccatum est publicum. Idémque Innoc. statuit *cap. Cùm ad Monasterium. de statu Monachorum*, acerbiorem pœnam his verbis. Si proprietas apud quemquam in morte inuenta fuerit, ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilinio subterretur. Quam pœnam D. Gregorius narrat se inflixisse cuidam.Denique à Concil.Tolet.4.*cap.18.q.2.*pœna excommunicationis imponitur.

10 *Int.* Quid appellatur proprium contra paupertatis votum? *Resp.* Vsus rei per modum dominij, quæ sit res pretio æstimabilis.

11 *Int.* Estne contra hoc votum abscondere rem cum facultate superioris retentam,ne superior facultatem retinēdi

 deneget?

deneget? *Resp.* Minimè:ille enim timor facultatem non irritat,qua cum vti possim re pretio æstimanda.

12 *Int.* Quid dicis de religioso, qui per minima ad magnam peruenit quantitatem? *Resp.* Hac in re dicendum puto, quicquid dicam postea ad septimum præceptum de furto per minima: arbitror enim minima furta facta à filiis familias, imò etiam à famulis,& seruis sine intentione perueniendi ad notabilem quantitatem,non facere peccatum mortale,quando peruenitur ad eam. Quoniam, nec parentes,nec domini ita filios aut famulos suarum rerum immunes esse volunt sub tam graui pœna. Ita igitur maiori cum ratione de religiosis asserendum est,qui filij nobiliores sunt. Quæ doctrina ab omnibus tenetur de minimis comestibilibus.

13 *Int.* Idémne dicendum de eo, qui in Societate IESV votum simplex paupertatis emisit? *Resp.* Idem prorsus,quoniam per illud votum verus religiosus constituitur. Ei autem amplius conceditur per constitutiones religionis, & literas Apostolicas,ius atque dominium pro superiorum arbitratu, negato vsu,vt aliis religiosis.

14 *Int.* Quid dicis de eo, qui extra religionem paupertatem vouit? *Resp.* Attendenda est vouentis intentio, & secundùm eam iudicandum.

15 *Int.* Quantùm obligat votũ obedientiæ? *Resp.* Obligat ad seruandas regulas iuxta intentionẽ institutoris, quoad culpã mortalem,aut venialem:neque enim omnia seruanda proponuntur sub mortali. Obligat ad seruãda Prælati iussa:hæc tamen verbo,aut scripto prolata,nõ obligant sub mortali, nisi præcipiantur sub pœna obedientiæ, aut excõmunicationis; neque in re leui, nisi adsit contemptus, de quo supra iam dixi,in quauis enim materia (castitatem, & nonnullas alias materias excipias) paruitas materiæ à mortali excusat.

16 *Int.* Quã obligationẽ imponit votũ conditionatũ? *Resp.* Obligat,vt non ponamus obstaculum implendæ conditioni, qui enim illud posuerit,adhuc obligabitur voto. Exẽplo res erit manifesta:vouit quis ingredi religionẽ,si intra duos annos calleret linguam Latinam:ille verò ne obligaretur voto, nullam dedit operam literis,iste non manet libèr à voto. Denique impleta conditione,obligat ad sui exequutionem.

17 *Int.* Quo tempore obligat votum? *Resp.* Votum negatiuum, in quo quis per votum sibi negat vsum alicuius rei,

quale

quale eſt votum caſtitatis, quo quis ſibi interdicit venereorum vſum, obligat ad ſemper, vt reliqua præcepto negatiua. Votum affirmatiuum, quale eſt hoc, Voueo dare centum pauperibus, obligat ad non multùm differendam exequutionem. Ita præcipitur à Deo Deut. 23. *Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Qui ergo ex craſſa negligentia oblitus voti, illud multùm differt ſine cauſa, ſi grauis materia eſt, lethaliter peccat. Obligat igitur votum affirmatiuum ad impletionem, quàm citò commodè fieri potuerit arbitrio prudentis, conſideratis omnibus circunſtantiis. Hoc intelligo, niſi vouens tempus impletionis ſibi decreuerit.

18 *Int.* Quibus ex cauſis licet differre voti exequutionem? *Reſp.* In primis, ex autoritate Sedis Apoſtolicæ. Ita decreuit Innocent. *cap. Non eſt voti, de voto.* Deinde ex neceſſitate vtilitatis communis, vt ſi tempore belli aliquis requiritur ad tuendam arcem, vel tempore peſtis ad curandos infirmos, poteſt ad aliud tempus differre peregrinationem ad D. Iacobum.

19 *Int.* Quid excuſat ab ingreſſu religionis ſtatim faciendo? *Reſp.* Neceſſitas parentum, qui vix ſine filio in ſtatu decentiæ viuere poſſunt. Ius enim naturale de ſubueniendo parentibus in graui neceſſitate conſtitutis, nequit per legem meram poſitiuam, quale eſt votum, abrogari, vt docet D. Th. 2. 2. *quæſt.* 189. *art.* 6. Caietan. 2. 2. *quæſt.* 101. *artic.* 4. *ad* 4. Alenſ. 3. *p. qu.* 33. *memb.* 4. *art.* 2. Angelus *verb. religio.* §. 11. Hoc intelligo, niſi ex dilatione immineat periculum ſpiritualis damni: tunc enim religioſus anteferre debet propriam vitam ſpiritualem parentum inopiæ, vt conſtat ex iure naturali, & præcipit CHRISTVS Dominus. Qui non odit patrem & matrem, &c. *Luc.* 14. Excuſat præterea ab ingreſſu religionis ſtatim faciendo voluntas, & applicatio in bonis artibus addiſcendis, quibus poſtea religionem iuuet. Notauit Palud. *in* 4. *d.* 38. *diſput.* 5. *concluſ.* 7. Ratio eſt manifeſta, quia talis dilatio voti cedit in vtilitatem illius.

20 *Int.* Quid excuſat vouentem eleemoſynas, ab eis ſtatim faciendis? *Reſp.* Vilitas pretij, quo cogeretur minori vendere res ſuas, ſi ſtatim votum expleret. Probatur facilè, quia ſecundùm omnes ea excuſat ab ſtatim ſoluendis (loquendo ex natura rei) aliis debitis contractis.

21 *Int.* Qui absolutè vouit ieiunare per annum, tenetúrne ieiunare diebus Dominicis? *Resp.* Minimè quidem, si absolutè vouit absque intentione ad hos peculiares dies: promittitur enim ieiunium DEO faciendum secundùm Ecclesiæ consuetudinem: hæc autem est, non abstinere diebus Dominicis.

22 *Int.* Si quis vouisset ieiunium omnibus sextis feriis, teneretúrne abstinere die Natalitiorum Christi Domini, cum sexta feria celebratur? *Resp.* Tenetur. Ita decreuit Honor. *cap. finali de obseruant. ieiun.*

23 *Int.* Ad quid obligat votum personale? *Resp.* Votum personale solùm obligat personam vouentem, ac proinde vouente impedito, aut mortuo, non tenetur sibi alium substituere, vt votum impleat.

24 *Int.* Quantum obligat votum reale? *Resp.* Votum directè reale etiam obligat hæredes, vt cum quis vouit eleemosynam, si ante impletionem obiit, tenentur hæredes illam erogare.

25 *Int.* Quantùm obligat votum mixtum, partim reale, partim personale, quale est votum peregrinationis? *Resp.* Aliqui opinantur obligare hæredes quoad partem, qua est reale, & ideo teneri eos expensas in itinere faciendas pauperibus elargiri. Dicendum tamen puto eos minimè ad id faciendam obligari, nisi aliunde constet talem fuisse vouentis intentionem.

26 *Int.* Quantum obligat votum à populo factum? *Resp.* Populus tenetur seruare vota realia suorum maiorum, constat per *cap. Ex parte de censibus.* nam illud votum est quoddam statutum, consuetudine confirmatum: statutum verò consuetudine confirmatum non potest abrogari à populo, sed à principe, vt Deo propitio dicam latiùs in materia de legibus. Vota vero personalia seruare populus non tenetur. Ita communiter Doctores.

27 *Int.* Quotuplex est votum? *Resp.* Votum aliud *Absolutum*, aliud *conditionatum*, aliud *reale*, aliud *personale*, aliud *simplex*, aliud *solenne*, aliud *perpetuum*, aliud *temporale*, aliud *mixtum* ex reali, & personali, aliud *pœnale*.

28 *Int.* Quo pacto definiuntur? *Resp.* *Absolutum* est, quod simpliciter emittitur. *Conditionatum* est, quod conditione apposita nuncupatur. *Personale* est, quod opera, & labore ipsius vouentis indiget. *Reale* est, quod fit ex rebus ipsius vouentis.

uentis. *Mixtum* ex reali, & perſonali eſt, quod vt impleatur, indiget vouentis actione, & rebus. De temporali, & perpetuo claret definitio ex terminis notis. Votum *ſolenne* eſt, quod ex ſtatuto Eccleſiæ irritat matrimonium contrahendum,traditque irreuocabiliter perſonam Deo, & religioni. *Simplex* verò eſt, quo Deo caſtitatem vouemus, ſed nec ſecundum ſe matrimoniũ contrahendum irritat, nec irreuocabiliter perſonam religioni confert.Dixi ſecundùm ſe,quia ex diſpenſatione Eccleſiæ annullarę poteſt matrimonium,vt annullat in ſanctiſſima Societate I E S V.Quod diſcrimen inter votum ſimplex, & ſolenne decernitur *cap. vnico, de voto in 6. & conſtitutione* Gregorij XIII. ſuper vota religioſorum Societatis prædictæ.

29 *Int.* Quot modis fit ſolennitas voti? *Reſp.* Dupliciter: fit enim, aut per profeſſionem religionis, aut per ſuſceptionem ſacri ordinis. Ita decernit Bonifacius VIII. *Cap. vnico de voto. lib. 9.* his verbis. Quod votum debeat dici ſolenne, atque ad dirimendum matrimonium efficax, nos conſulere voluiſtis. Nos igitur attendentes, quòd voti ſolennitas ex ſola conſtitutione Eccleſiæ eſt inuenta, præſentis ſanctionis oraculo duximus declarandum, illud ſolum votum debere dici ſolenne, quantùm ad poſt contractum matrimonium dirimendum, quod ſolennizatum fuerit per ſuſceptionem ſacri ordinis, aut per profeſſionem factam alicui, de religionibus per ſedem Apoſtolicam approbatis.

30 *Int.* Quænam eſt materia voti? *Reſp.* Sunt propriiſſima materia voti opera conſiliorum Chriſti:& ideo inualida ſunt vota facta de rebus, quæ opponuntur conſiliis, vt de non ingredienda religione,de non danda pecunia mutuò. Item vota de rebus impedientibus exequutionem conſiliorum, vt votum de nubendo impediens ingreſſum religionis, & non obſeruantiam caſtitatis. Hoc tamen intelligo reſpectu eius, qui poteſt continere, & caſtitatem ſeruare. Nam in aliquibus ad venerem procliuibus *melius eſt nubere, quàm vri*, vt docuit D. Paul. *1.Cor.7.* & ideo reſpectu huius votum de nubendo eſſet validum, quia illi potius expediret ſtatus coniugatus, quàm cœlibatus. Hinc facilè colliges; etiam eſſe vanum illud votum, quo quis voueret coniugium cum fœmina paupere, ad illius inopiam ſubleuandam, quia adhuc melior eſſet ſtatus continentiæ. Eſſet tamen validum votum

condi

conditionatum. Si nupsero, promitto me nupturum fœminæ pauperi, ad subleuandam illius inopiam, vel prostitutæ ad illam turpitudine liberundam. Sunt item materia voti opera præceptorum, vt patet in voto castitatis, ad quam ex præcepto etiam obligamur.

31 *Int.* Quæ non est materia voti? *Resp.* Non sunt materia voti impossibilia, quia votum est promissio rei faciendæ. Quare stultum est votum de non peccando venialiter absolutè, quia id est impossibile, etiam de speciali gratia Dei, quæ de lege ordinaria datur, vt decernit *Conc. Trident. Sess. 6. can. 23.* indigetque speciali priuilegio, quale concessum est Beatæ Virgini. Validum tamen erit votum de non peccando mortaliter absolutè, quia licèt ad id specialis gratia requiratur, vt definit *Conc. Trident. sess. 6. can. 23.* tamen idem Concil. ibidem definit non esse rem impossibilem ex speciali auxilio, quod de lege ordinaria nemini denegatur, vt videre est in *canon.* 18. eiusdem *Concilij.* Non est materia voti res illicita, quare indiscretum esset votum eius, qui voueret peregrinationem nudo toto corpore, quia id esset inhonestum, & saluti valdè nocens, ac proinde res indecens, & perniciosa. Imò in eo voto potest interuenire blasphemia, si vouens rem talem ex malitia voluntatis rem Deo placitam esse arbitretur, & dicat: Potest interuenire hæresis, si errore intellectus id existimet. Cùm verò tale votum faceret ex leuitate animi, haberetque animum adimplendi, tale peccatum committeret vouendo, quale committeret exequendo, vt qui voueret dicere mendacium iocosum, peccaret venialiter, quia dicere tale mendacium venialis est culpa. *Tripliciter* tamen potest ad votum res illicita interuenire. *Vno* modo conditionaliter, vt, voueo centum, si ex concubina habuero filium: & hoc votum bonum est, obligatque impleta conditione. *Alio* modo in pœnam, vt, voueo religionem, si mœchatus fuero: & hæc pœna iusta est, debeturque ex vi voti, mœchia subsequuta. *Tertio* modo, vt causa mouens, & impellens, vt, voueo religionem impulsus desiderio furandi: hoc votum etiam tenet dempta occasione furti. Et ideo si in religione caret probabili furandi periculo, illam ex vi voti ingredi tenetur. Non sunt denique materia voti res indifferentes, vt indifferentes sunt; quia vt sic, nec bonæ, malæ sunt, nec Deo placent, aut displicent, ac proinde sunt res vanæ, vt leuare festucam è solo, & similia, estque

peccatum

peccatum veniale has res Deo offerre. Talia vota sunt de non coquendo, aut nendo in Sabbato, si aliis laboribus seruilibus occuperis. De non comedendo capita animalium in honorem S.Ioannis. De non mittendo ossa in ignem pro honore D. Laurentij, quia hæc nullum sanctis tribuunt honorem, & alia similia.

De irritatione votorum. §. 3.

1 *Quid est irritare votum.*
2 *Quis potest votum irritare.*

1 INTERROGATIO. Quid est irritare votum? *Resp.* Est annullare, & facere, vt obligatiuum non sit.

2 *Int.* Quis potest votum irritare? *Resp.* Potest, quicumque superior est respectu vouentis. Ideò pater potest irritare vota filiorum. Patrem dixi, quia dum pater superest, mater non potest, nec alius tutor, aut curator. Patet ex *c.Puella.20. qu:2.* Prælatus vota inferiorum: dominus seruorum: vir vxoris, & vxor viri: tutores pupillorum, curatores vota realia minorum, non tamen personalia, vt aduertit Mol. *tract. 2. de iust. disput.* 220. quia curatores præcipuè dantur pro rebus minorum. *L. in copulandis. Cod. de nuptiis.* Adeò hoc verum est, vt licèt superior facultatem vouendi concesserit, possit suborta noua causa, votum irritare. Attende etiam cum materia voti est contraria exequutioni rerum, in quibus subditus tenetur parere, statim vota esse irrita, nisi à superiore probentur, vt votum filij de mutatione status, factum ante annum 14. votum religiosi de facienda peregrinatione. Cum verò materia non est contraria, licèt irritari possit, non sunt tamen statim irrita, imò valida, quousque à superiore irritentur; & ideò si filius vouit ieiunium, v.g. tenetur illud obseruare, donec à patre votum irritetur.

5 *Int.* Quoniam verò ista doctrina in communi vera; peculiares in singulari habet difficultates, de singulis te rogabo, si annueris? *Resp.* An est, quòd malim quàm de istis à te suauissime pater interrogari?

De irritatione votorum, quæ religiosi emittunt. §. 4.

1 *Quid potest prælatus religionis circa vota subditorum.*

2 *Quid*

2 *Quid potest circa illorum vota de rebus sub praeceptum cadentibus.*

3 *Quid circa vota nouitiorum.*

1 INTERROGATIO. Quid potest Prælatus religionis circa vota subditorum? *Resp.* Omnia vota religiosorum potest suus Prælatus irritare, quia in omnibus illis subintelligitur illa conditio, si Prælatus consenserit. Excipiuntur tamen tria vota essentialia religionis, paupertatis, castitatis & obedientiæ. Item votum transeundi ad strictiorem religionem. Hoc tamen vltimum, vel commutare potest, vel dispensare, iuxta Nau. *lib.3.consil.tit.de vot.cons.*30. Sot.7. *iust. q.3.art.1.conclus.*5. Arag.2.2. *q.*89. *art.*8.

2 *Int.* Potestne Prælatus irritare vota subditorum de rebus sub præceptum cadentibus, vt de non mentiendo? *Resp.* Potest, quia licèt non sit illi subditus, quoad non mentiendum (ad id enim tenetur iure naturali) est tamen illi subiectus quoad nouam obligationem non mentiendi per votum.

3 *Int.* Postne Prælatus irritare vota nouitiorum? *Resp.* Vota, quæ nouitius emittit in ipso nouitiatu, si non voluit se independēter à Prælato obligare, potest: quia licet nō perfectè, habēt tamē aliquo modo suam voluntatē subditam prælato. Si verò independenter à Prælato voluit se obligare, potest superior illius exequutionem pro nouitiatu suspendere, & facta professione irritare. Vota verò nouitiorum ante ingressum religionis nuncupata, potest ipse religiosus sponte sua commutare in vota religionis. Ita decernitur *c. Scripturæ. de vot.* Si autem huiusmodi commutationem auctoritate sua non fecit, imò se voluit obligare ad illá in religione seruanda, potest Prælatus, professione facta, irritare. Ita Richard. *in* 4. *dist.*83. *art.*4.*q.*1. *& art.*8.*q.*2. Syl. *vot.*4.*q.*2.*dist.*1. *& q.*7. *dist.*3. Gloss. *cap. Noluit.*33.*q.*5. Probátque ex eodem capite, vbi dicitur virum posse irritare vxoris vota, quæ fecerat ante nuptias: idem ergo à fortiori dicendum est de Prælato respectu religiosi, atque illa pro nouitiatu suspendere. Quare si nouitius in religione non maneat, reuiuiscunt vota, quæ ante, & post ingressum religionis nuncupauit. Hæc verò intelligo de votis personalibus; nam ad vota realia adhuc tenetur nouitius, veluti ad dandam eleemosynam de propriis bonis, vt notauit Syl. *vot.*4.*q.*7.*quæstiuncula* 3.

De

De irritatione votorum, quæ filij emittunt. §. 5.

1 *Quis potest irritare vota filiorum.*
2 *An possit pater vota filiorum extra pubertatis annos irritare.*
3 *Quomodo confirmantur vota facta ante pubertatem, ea iam transacta.*
4 *De votis personalibus filiorum.*
5 *De votis realibus filiorum.*
6 *De votis circa bona profectitia, & aduentitia.*
7 *De votis realibus filiorum factis ante 25. annum.*
8 *De votis realibus filiæ nuptæ ante 25. annum, & viduæ factæ, redeuntis ad patris domum.*

1 INTERROGATIO. Quis potest irritare vota filiorum? *Resp.* Omnia vota, tam realia, quàm personalia à filiis ante annos pubertatis emissa, possunt à patre, vel à tutore in defectu patris, vel à matre in defectu patris, & tutoris irritari. Ita Doctores communiter. D.Thom. 2.2. *q.*88. *art.*8. *&* 9. Syluest. *votum.*4. *q.*2. Nauarr. *c.*12. *num.*68. Sot. 7. *iust. q.*3. *art.*2. & alij. Ratio est in promptu, quoniam omnia illa fiunt dependenter à voluntate maiorum, sub quorum tutela minores custodiuntur.

2 *Int.* Quæro ex te, an parentes, qui intra pubertatis annos vota filiorum non irritarunt, possint ea postea irritare? *Resp.* Res est controuersa, sed pars affirmans probabilior, quam tuetur Caiet. 2.2. *q. vlt. art.*5. Nau. *c.*12. *n.*71. Lop. 1. *p. c.*48. Ratio est, quia illa potestas concessa est patri ratione dominij, & defectus iudicij filiorum, ideò nisi filius post ætatem plenioris iudicij votum antea factum confirmauerit, eadem potestas manebit in patre circa illum, atque antea erat.

3 *Int.* Per quam voluntatem dicetur quis confirmasse votum per annos pubertatis? *Resp.* Non sufficit actus, quo credat se teneri voto, vt reuera tenetur, sed requiritur nouus voluntatis actus, quo directè se velit denuo obligare.

4 *Int.* Quid censes de votis personalibus filiorum? *Resp.* Vota personalia post pubertatis annos à filiis emissa, non possunt parentes irritare: nisi ea paterno iuri, aut gubernationi domus præiudicauerint: tunc enim iam habent plenum rationis vsum, & libertatem personæ, & ideò possunt vouere religionem, castitatem, & similia.

5 *Int.*

5 *Int.* Quid dicis de votis realibus? *Resp.* Vota realia filiorum emissa post annos pubertatis, sed ante 25. annum, possunt intra idem tempus à parentibus irritari, nisi fiant de bonis castrensibus, aut quasi castrensibus post decimumquartum annum emissa. Ratio est, quia secundum leges, *ff. de minoribus*, non possunt filij intra 25. annum, sine parentum auctoritate, aut eorum vice parentum de bonis temporalibus disponere: est enim voluntas filij toto illo tempore parentibus quoad huiusmodi bonorum dispositionem subiecta. Super bona verò castrensia, aut quasi castrensia nullum ius habent parentes. Dixi vota de bonis castrensibus emissa post annos pubertatis, quia emissa ante annos pubertatis potest etiam pater irritare.

6 *Int.* Quid sentis de votis circa bona profectitia, & aduentitia? *Resp.* Ea vt realia irritari possunt. Ita communis habet doctrina, quoniam illa bona, quæ à filio familias acquiruntur, vel sunt patris, quoad dominium & vsumfructum, vt profectitia, vel quoad vsum solùm, vt aduentitia. Sed de hac re in septimo præcepto veritatem latiùs enucleabo.

7 *Int.* Possuntne vota filiorum realia, facta post pubertatem, verùm ante 25. annum, non tamen intra idem tempus irritata, à parentibus irritari? *Resp.* Communiter respondetur negatiuè, si filij iam sint omninò liberi à patria potestate.

8 *Int.* Nupsit fœmina ante 25. annum, mortuo marito ante eundem annum, rediit patris domum, poteritne pater illius realia vota irritare? *Resp.* Minimè; quia illa postquam matrimonium contraxit, perfectè sui iuris facta fuit.

De irritatione votorum vxoris, & viri. §. 6.

1 *Quæ vxoris vota potest maritus irritare.*
2 *An possit irritare vota facta ante matrimonium.*
3 *An possit irritare vota quæ non obsunt gubernationi domus.*
4 *Quæ vota viri possit irritare vxor.*

1 INTERROGATIO. Quæ vxoris vota potest maritus irritare? *Resp.* Omnia quæ mariti iuri præiudicant, vt votum de abstinentia, impediens debiti redditionem. *cap. Manifestum.* 33. *qu.* 5. Item vota quorum exequutio familiæ guber

gubernationi obeſt, vt votum peregrinandi, votum ingrediendi religionem,& ſimilia.

2 *Int.* Poteſtne etiã irritare vota facta ante matrimonium, quorum exequutio obeſt ipſi matrimonio? *Reſp.*Poteſt,iuxta Nau.*cap.*12.*nu.*65.quod probat ex *c.Noluit* 33.*q.*5.

3 *Int.* Poteſtne etiam irritare omnia vota,quæ non obſunt ipſi viro,aut familiæ gubernationi,vt de non furando, de faciẽda eleemoſyna ex bonis paraphernalibus,& ſimilia? *Reſp.* Conſtanter reſpondeo negatiuè; quia in iis,quæ iuri coniugis non præiudicant, ipſa eſt domina, & ſui perfecti iuris. Ita Nau.*c.*12.*n.*64.Ang.*vot.*2.*n.*8.Tabien.*matrim.*5.§.5.

4 *Int.* Quid dicis de vxore reſpectu viri? *Reſp.* Pari modo vxor ea viri vota irritare poteſt,quæ ſuo iuri præiudicant,& ideo poterit irritare votum viri, de nunquam debitum petendo,quatenus ſibi fuerit præ pudicitia,& naturali neceſſitate oneroſum: votum abſtinendi & peregrinandi, ſi inde ſibi incommodum oriatur,& ſimilia.

De irritatione votorum, quæ mancipia emittunt. §. 7.

1 *Quæ vota mancipiorum poſſunt Domini irritare.*
2 *Quæ famulorum vota poſſunt Domini irritare.*

1 INTERROGATIO. Quæ mancipiorũ vota poſſunt eorum Domini irritare? *Reſp.*Omnia ea,& ſola quæ ſeruitio ipſis debito præiudicant,vt votum de ingredienda religione, de facienda peregrinatione, de ſeruiendo hoſpitali, de crebris orationibus fundendis,& ſimilia,quibus à quotidiano labore abſtraherentur. Ita Palu.*in* 4.*d.*38.*q.*4.*art.*2.Syl. *votum* 3.*q.*7.Sot.7.*iuſt.q.*3.*ar.*1.Nau.*c.*12.*n.*65. Hæc autem vota irritari poſſunt,etiamſi ante ſeruitutem nuncuparentur, non tamen poſtquam in libertatem vindicati ſunt,ſi in ipſa ſeruitute irrita non fuerunt,& ideo in libertate conſtituti,tenentur ea omnia ſeruare.Dixi,ſola,quia alia vota, quæ dominorum ſeruitio minimè obſunt,irritari nequeunt, niſi ante pubertatis annos facta ſint, aut poſt pubertatem ante annum 25. ſi dominus mancipio ſit pro patre,aut tutore, quia alius non eſt, & tunc idem dicendum de iis votis, atque diximus de votis filiorum.

2 *Int.* Quæ famulorum vota poſſunt ij,quibus famuli ſeruiunt,

uiunt,irritare? *Resp.* Nulla quidem.Verùm si famulus seruiat contractu oneroso,Dominúsque nolit illum rescindere, potest vota,quæ seruitio obligato per contractum obsunt, pro eo tempore suspendere.Doctores non laudaui, quia communissima est omnium doctrina communibus locis.

De causis ad irritanda vota. §. 8.

1 *An validè sint irrita vota,irrita sine causa.*
2 *An liceat irritanti vota,ea absque causa irritare.*

1 INTERROGATIO. Suntne vota validè irrita sine causa irritata? *Resp.*Validè quidem:ac proinde non peccat subditus agendo contra irritatum votum: imò peccaret, si contra prohibitionem superioris votum seruaret,vt docet August.relatus *cap.Manifest.23.q.5.*

2 *Int.* Poteſtne superior sine causa subditorum vota irritare? *Resp.* Minimè.Ita Sot.*7.inst.q.3.art.1.col.3.* Abulens. *cap.30.* Num.*q.43.*Med.*in instruct.confess.cap.14.§.7.*Aragon. *ar.7.q.88.* §.*1.post 3.conclus.*Roderic.in sum.*cap.80.de voto, concl.5.contra* Sylu.*votum.4.q.1.& 2.dicto 6.*Nau.*cap.12.num.73.*Palud.*in 4.d.38.q. 4. num. 20.* oppositum asserentes, ex eo quod irritans vtatur iure suo,eo tamen vti non debet malè, & in destructionem:ac proinde peccat lethaliter irritando votum,quod intelligit notabiliter inseruire ad vtilitatem spiritualem subditi. Cuiusmodi esset vt plurimum votum religionis,votum pœnitentiæ frequentandæ,& similia. Venialiter verò, si materia irritati voti non adeo ad salutem animæ conduceret. Ratio est,quia contra proximi charitatem est auferre occasionem maioris progressus in virtute. Est prætereà cōtra rationem abuti potestate sibi à Christo concessa in ædificationem,& non in destructionem,iuxta D.Paul.*2.Corinth.10.*Hinc colliges peccare subditum qui eo animo superiori votū manifestat,vt irritet, cum sciat id eum facturum absque causa & iniustè.Verumtamen quamquam peccauerit irritationem iniustè procurando,& postulando, voto tamen irrito,ad id minimè tenetur.

3 *Int.*Irritauit superior votum,poteritne irritationem reuocare,& validum reddere votum? *Resp.* Minimè,& ideo si semel irritauit,votum omninò nullum est, ipso licèt postea reclamante,ita Sylu.& Arm.locis citatis.

De votorum diſpenſatione. §. 9.

1 *Quid eſt diſpenſare in voto.*
2 *Qui poſſunt diſpenſare in voto.*
3 *An Obligatio voti eſt de iure naturali?*
4 *A quo habent Prælati poteſtatem diſpenſandi in voto.*
5 *In quibus votis poteſt Papa diſpenſare.*
6 *In quibus votis ſolus Papa diſpenſat.*
7 *Quo iure ſolus Papa poteſt diſpenſare in quinque votis.*
8 *Proponuntur difficultates circa hæc vota.*
9 *Circa votum caſtitatis.*
10 *An in voto caſtitatis poſſit Epiſcopus diſpenſare.*
11 *De diſpenſatione in voto religionis.*
12 *De diſpenſatione in voto peregrinationum.*
13 *An præter quinque vota, ſit aliud Papæ reſeruatum.*
14 *Quis poteſt diſpenſare in votis non reſeruatis.*
15 *An cum Papa poſſit aliquis diſpenſare.*
16 *Quis poteſt diſpenſare in votis Epiſcoporum.*
17 *Quis poteſt diſpenſare cum votis ſuperiorum religionum.*

1 INTERROGATIO. Quid eſt diſpenſare in voto? *Reſp.* Eſt voti vinculum rationabili de cauſa, Eccleſiaſtica auctoritate, omninò auferre. Ita communiter Theologi, & Iuriſperiti.

2 *Int.* Qui poſſunt diſpenſare in voto? *Reſp.* Soli Prælati Eccleſiaſtici. Hinc colliges *duo* requiri ad votorum diſpenſationem, *cauſam* nimirum, & Eccleſiaſticam *poteſtatem*, ſiue iuriſdictionem Epiſcopalem, aut quaſi Epiſcopalem. Ita D. Tho. 2.2.*q*.88.*art*.12.*ad* 3. Ang. *votum* 4.*nu*.6. Sylu. *votum* 4.*q*.3. Nau. *cap*.12.*nu*.75. Sot. *lib*.7.*iuſt*.*q*.4.*art*.3.

3 *Int.* Nonne obligatio voti eſt de iure naturali, quod nos docet ſtare promiſſis, fidémque ſeruare non ſolùm Deo, ſed hominibus? *Reſp.* Maximè.

4 *Int.* A quo igitur Prælati Eccleſiaſtici acceperunt poteſtatem remittendi hoc, iure naturali debitum? *Reſp.* A Chriſto Domino. Et quoniam res iſta magni mométi eſt, referam huius ſententiæ Auctores. Itē D. Thom. *in* 4.*d*.38. *q*. 1. *art*. 4. Richard. ib. *ar*.9.*q*.1. Gab. ibid. *q*.1.*ar*.5. Alen. 4.*p*.*q*. 101. *memb*. 2. *ar*.6. Can. *lib*.3.*de locis*, *c*.4.§.*tertia via*. & *in relect. de pœnit. paulo ante finem*. Sylu. *vot*.4. *q*. 1. Henr. *lib*. 1. *de pœnit*. *cap*. 3. §. 2.

 Felin.

Felin. *ad c. quæ Ecclesiarum, de const. n.* 19. Panorm. *c. Non est, de vot.* Decius *cons.* 112. Ita docet vsus Ecclesiæ, ex quo multa etiā habemus de fide, vt traditiones de fide. Hic igitur vsus hanc tacitam Christi confessionem suæ Ecclesiæ relictam nos docet. Accedit ratio, quia cùm multæ dentur causæ dispensandi insufficienter, Christus Dominus suæ Ecclesiæ prouidisset de remediis necessariis, nisi hanc illi facultatem reliquisset. Hinc affirmat Alen. citatus esse compellendam fœminam, vel virum voto castitatis obstrictum ad nuptum, si pro bono pacis communis expediat nubere. Quamobrem constanter affirmandum est Ecclesiam ex speciali Christi Domini commissione pollere potestate ad dispēsandum in iis, quæ ad jus diuinum, & naturale spectant, quando id ad congruam Ecclesiæ gubernationem ex vrgenti causa opus fuerit, vt in voto, aut in matrimonio rato, & similibus.

5 *Int.* In quibus votis potest Papa dispensare? *Resp.* In omnibus, etiam in voto solenni castitatis, seu sacris ordinibus annexo, vt ait D. Tho. 2. 2. *q.* 88. *art.* 11. seu in religione emisso, vt tenet communis sententia Iurisperitorum, quos refert Couar. *de testam. c.* 2. *n.* 10. Nauar. *c.* 12. *n.* 75. Sotomaior *q.* 6. *de voto, n.* 104. Item Theologorum. Richard. *in* 4. *d.* 38. *ar.* 9. *q.* 1. Durand. ibid. *q.* 2. Palud. *q.* 4. *ar.* 4. *concl.* 11. *&* 12. Maior *q.* 3. Gandau. *quodlib.* 5. *q.* 28. Petr. Soto *lect.* 5. *de matrimon.* Ang. *votum.* 4. §. 5. Cord. *lib.* 1. *q.* 24. Caiet. 2. 2. *q.* 88. *art.* 11. Quamquam oppositum tenuerint D. Tho. 2. 2. *q.* 88. *ar.* 11. Albert. Mag. *in* 4. *d.* 38. *ar.* 15. D. Bonauent. *q.* 3. Sot. *q.* 2. *art.* 2. *&* 7. *iust. q.* 4. *art.* 2. Antisio. *lib.* 3. *c.* 22. Alman. *de potest. Pap. c.* 3. Capr. *in* 4. *d.* 33. *q.* 2. Turrecr. *cap. sicut bonum* 27. *q.* 1. Syl. *votum.* 4. *q.* 5. Cathar. contra Caietan. *cap.* 2. & probauit vsus Ecclesiæ non semel in istis votis dispensantis, quem refert Palud. *in* 4. *d.* 38. *q.* 4. *art.* 4. Caiet. 2. 2. *q.* 89. Potest etiam à fortiori dispensare in voto paupertatis religiosi: ac proinde talis religiosus poterit iterum rei temporalis suscipere dominium. Ad quam dispensationem licèt difficillima inuentu causa visa fuerit Nauarro *in comment.* 2. *de Regul. n.* 17. tamen dari poterit: veluti si ponamus propter dubiam regni successionem magna bella excitanda, nisi hæres religiosus professus regnum suscipiat cum dominio, relinquendo legitimis successoribus suis. Idem dicendum de voto obedientiæ, vt manifestum est.

6 *Int.* In quibus votis solus Papa dispensat? *Resp.* in quinque,

que,ſcilicet,in voto perpetuæ continentiæ,religionis, peregrinationis Hieroſolymitanæ,peregrinationis Iacobææ,peregrinationis Romanæ.

7. *Int.* Quo iure diſpenſatio horum votorum ſummo Pontifici eſt reſeruata? *Reſp.* Iure communi reſeruatur votum Hieroſolymitanum in ſubſidium terræ Sanctæ. *c. ex mult. de vot.* iuncta Gloſſ. *verb. iucundum*; reliqua verò ex conſuetudine,& ſtilo Romanæ Curiæ.

8 *Int.* Habeſne aliquas difficultates circa intellectum horum votorum? *Reſp.* Habeo, ſed gratius mihi erit à te de ſingulis interrogari.

9 *Int.* Quæ vota ad caſtitatem pertinentia intelliguntur ſub nomine caſtitatis? *Reſp.* Intelligitur votū virginitatis. Non tamen votum non nubendi. Neque item votum non ſe polluendi. Neque item votum nón accedendi ad certum fœminarum genus,veluti ad vxoratas,ad virgines,ad viduas. Ratio eſt manifeſta,quia hæc vota non ſunt,nec abſolutæ, nec perpetuæ continentiæ. Ita Palud. & Sot. ſupra, Ang. *votum 4. n.9.* Arm. *verb. diſpenſatio. n.*18.& alij.

10 *Int.* Poteſtne aliquando Epiſcopus diſpenſare in voto caſtitatis? *Reſp.* Si, qui caſtitatem vouit,habet notū incontinentiæ periculum, nec facilem poteſt ad Papam habere acceſſum,poteſt Epiſcopus per epiicheam cum eo diſpenſare, vt cum eo, qui tali voto nupſit ad petendū debitum. Ita Syl. *verb. diſpenſatio. q.9. n.*15. Sot. *in 4. d.38. q.2. art.1. ante 4. concl.* Armilla *verb. debit. coniug. n.*13. *&* *verb. diſpenſatio. n.*14. Item cum eo qui vehementer ad libidinem incitatur vt nubat. Ita enim omnes Doct. interpretantur mentem eſſe Pontificis, & ipſe patitur huiuſmodi interpretationē,quæ quidem ſi falſa eſſet, & pernicioſa,ſtatim erroris damnaretur. Ita Sylu. *verbo diſpenſatio. q.9. num.*15. *&* *votum q.*44. Sot. *in 4. d.38. q.2. art. 1. ante 4. concluſ.* Armil. *verbo debitum coniug. num.*13. *&* *verbo diſpenſatio. n.*18. Ang. *vot. 4. nu. 9. & matrimon. 3. imp. 5.* §.3. Maior *in 4. d.32. q. 2.* qui expreſsè de diſpenſatione ad nuptum loquitur cum Ang. *matrim. 3. imped. 5.* §.3. Nau. *c.12. nu.*76. cum aliis.

11 *Int.* Quo pacto intelligendum eſt votum religionis? *Reſp.* Intelligitur votum religionis abſolutum,nam in conditionatis, ante impletam conditionem poteſt Epiſcopus diſpenſare. Dixi,ante impletam conditionem,quia poſt illā impletam, nequit, quia manet abſolutum. Intelligitur votum

ingrediendi, & probandi vtrum illi expediat. Non intelligitur verò votum de religione pœnale: quia Papa solum reseruat vota, quæ emittuntur propter amorem religionis. Ita potior Doctorum pars, quos lege apud Henriq. *lib. de indulgentiis c. 30. n. 6.* D. Anton. *2. p. tit. 11. c. 2.* §. *9. not.* 4. Palud. *in 4. d. 38. q. 4. ar. 4. conc. 5.* Sylu. *votum 4. q. 3. dicto 6.* Medina *in instruct. confessor. c. 14.* §. *6.* Arag. *2. 2. q. 8. art. 12.* contra Nauarrum, *c. 12. n. 43.* Cord. *q. 152. de casibus consc.* Sot. *7. iust. q. 4. art. 3.*

12 *Int.* Quid per vota peregrinationum intelligitur? *Resp.* Ex antiquo iure solùm reseruatur votum factum in subsidiū terræ Sanctæ. Tamen Curiæ praxis votum ex sola deuotionis causa nuncupatum etiam comprehendit. Testis locupletissimus est Nau. *cap. 12. nu. 75.* cum Soto *in 4. d. 38. q. 2. art. 1.* Sylu. *votum 4. q. 3. dicto 5.*

13 *Int.* Estne aliud votum Papæ reseruatum? *Resp.* Secundùm Syl. *votum 4. q. 7.* est enim votum de dandis rebus incerti dominij pro subsidio terræ Sanctæ.

14 *Int.* Qui possunt in aliis votis non reseruatis dispensare? *Resp.* Omnis Prælatus ordinarius, habens iurisdictionem Episcopalem, seu quasi Episcopalē erga vouentem. Inter hos numeratur summus pœnitentiarius. Ita Palud. *in 4. d. 38. q. 4. ar. 4.* & D. Ant. *2. p. t. 11. c. 2.* §. *9.* Legatus à latere. Ita Panorm. *c. ex multa. de voto.* Capitulum sede vacante. Ita Sylu. *verb. Capitulum nu. 2.* Roderic. *de voto, conc. 3.* Prælati religionum erga suos religiosos. Prælatos dixi, quia Prælatæ Monialium iure diuino incapaces sunt dispensandi potestatis, docet Sotus in *4. d. 20. q. 1. ar. 4.* Ledesm. *2. 4. q. 20. ar. 4.* Ita communis doctrina cum D. Thom. *2. 2. q. 89. art. 12.* Angel. *votum 4. n. 6.* Sylu. *votum 4. q. 3.* Nau. *c. 12. n. 75.* Sot. *7. iust. q. 4. art. 3.* Palud. *in 4. d. 38. q. 4.* D. Anton. *2. p. tit. 11. cap. 1.* & alij.

15 *Int.* Cum Papa quis potest dispensare? *Resp.* Ipse secum. Ita Palud. *cit.* & Henr. *lib. de indulgentiis cap. 32.* §. *3.* Ratio est, quia ad hanc dispensationem non requiritur vis coactiua, quam supra se nullus habet.

16 *Int.* Quis dispensare potest in votis Episcoporū? *Resp.* Sūmus Pontifex. Probabile tamen est, posse etiam Archiepiscopum dispēsare cū suis Metropolitanis, iuxta Palud. & D. Ant. citatos. Si verò periculum sit in mora recurrendi ad summum Pontificē, posset cum iis per epiicheam dispensare confessor.

17 *Int.* Quis cum superioribus religionum potest dispensare?

ſare? *Reſp.* Seruato ordine inferioris ad ſuperiorem, cum inferioribus ſuperiores, cum vltimo ſuperiore ſummus Pontifex. Ita Doctores citati.

Quænam cauſæ ſint legitimæ ad diſpenſandum. §. 10.

1 *An ſit cauſa ad diſpenſandum neceſſaria:*
2 *Quæ eſt legitima cauſa diſpenſandi.*
3 *An ceſſante cauſa diſpenſandi, ceſſet diſpenſatio:*

1 INTERROGATIO. Eſtne cauſa ad diſpenſandum neceſſaria? *Reſp.* Eſt, atque adeo, vt ſine ea diſpenſatio ſit nulla; peccatque grauiter diſpenſans, cum ſcit ſe ſine cauſa diſpenſare; peccatque qui talem diſpenſationem procurat. Ita D. Tho. 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. *ad* 2. D. Ant. 2. *p. tit.* 11. *c.* 2. Sot. 7. *iuſt. q.* 4. *ar.* 3. Palud. *in* 4. *d.* 38. *q.* 4. *n.* 20. Sylu. *diſpenſ. q.* 3. & ibi Caiet. Angel. *votum* 4. *n.* 11. & *diſpenſatio n.* 3. Nau. *cap.* 12. *nu.* 76. Sot. *in* 4. *d.* 38. *q.* 2. *art.* 1. *poſt* 2. *concluſ.*

2 *Int.* Quæ debent eſſe iuſtæ cauſæ diſpenſandi? *Reſp.* Quæ arbitrio prudentis Prælati iudicatæ fuerint iuſtæ pro bono communi, aut etiam particulari ipſius vouentis, iuxta *cap.* 1. & 2. *de vot.* vt votum impediens opus ſtudendi, aut concionandi in homine virtute, ac literis condecorato. Ita Nau. *in ſum. cap.* 12. *n.* 77. Facilitat etiam diſpenſationem leuitas vouentis in vouendo, iuxta Nauar. *ſup.* & alios, & Palud. *in* 4. *d.* 38. *qu.* 4. *num.* 43.

3 *Int.* Vnum ſupereſt graue dubium. Ceſſauit cauſa ob quam diſpenſatum eſt, reditne iterum obligatio voti diſpenſati? *Reſp.* Non redit. Ita D. Tho. *in* 4. *d.* 38. *q.* 1. *art.* 4. Richar. *q.* 1. *art.* 9. Gab. *q.* 1. *a.* 5. Alenſ. 4. *p. q.* 101. *n.* 2. *art.* 6. alias *qu.* 28. *art.* 2. §. 6. Can. 3. *de loc. cap.* 4. & *in relect. de pœn.* Sylu. *votum* 4. *quæſt.* 21. Henriq. *lib.* 1. *de pœn. cap.* 3. §. 2. Ceſſat enim omninò voti obligatio in ipſa diſpenſatione. Quare meritò à Sylu. definitur diſpenſatio. Annullatio obligationis voti ex rationabili cauſa. Quamobrem fœmina, cum qua diſpenſatum eſt in voto continentiæ perpetuæ ad contrahendum, ob tollendas ſimultates, poteſt coniuge perempto iterum nubere. Ita Sotomaior 9. *de voto num.* 125. Angles *tract. de voto art.* 8. *diff.* 2. *dub.* 1.

De commutatione votorum. §. 11.

1 *Quid est commutare votum.*
2 *Quis potest commutare votum.*
3 *Quæ causa requiritur ad commutationem voti.*

1 INTERROGATIO. Quid est commutare votum? *Resp.* Est obligationem voti circa hanc materiam, circa aliam mutare.

2 *Int.* Quis potest commutare votum? *Resp.* In id, quod euidenter est melius, potest ipse vouens. Ita definitur *c. Peruenit 2. de iureiurand.* Vbi D. Greg. Non propositum, aut promissum infringit, qui in melius illud commutat. *cap. Scripturæ. de voto.* Vbi Alexander III. Reus facti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religionis obseruantiam commutare, & censent vnanimiter Doctores. Caiet. *ver. votum c. vlt. & 2. 2. q. 88. art. 12.* Arag. ibidem, Ang. *votum. 4. num. 2.* Couar. *cap. Quamuis. de pact. p. 1. §. 3. num. 4.* Sot. 7. *iust. q. 4. art. 3.* Probatur, quia cùm ad commutationem requiratur iudicium de eo, quod Deo acceptabilius sit, hoc iudicium certum est in re euidenter meliori. Ad commutationem voti, in id, quod est minus bonum semper requiritur Prælati auctoritas; ratio est, quia in hac commutatione necessariò admiscetur dispensatio circa partem, quæ deest de meliori: hæc autem solùm à superiore emanare potest. Ita citati Doctores.

Tota controuersia est de commutatione in euidenter æquale, qua auctoritate fieri possit. Dico igitur: si euidēs sit arbitrio prudentis huiusmodi æqualitas, posse fieri hanc cōmutationem ab ipso vouente. Ita Medin. *instruct. conf. c. 14.* Sot. 7. *iust. q. 4. art. 3.* Aragon. 2. 2. *q. 88. art. 12.* Henriq. *de indulgent. c. 30. q. 5.* Roderic. *in Bull. Cruc. & verbo votum q. 100. concl. 4.* Contra Caiet. *verbo votum. 2. 2. q. 88. a. 12.* atque Couar. citato loco *n. 4.* Ratio est, quia solùm hac in re requiritur iudicium superioris, vt decernat, quod Deo acceptum sit: euidens autem est acceptum esse Deo æquale. Ita Medin. *in sum. c. 14.* Sot. 7. *iust. q. 89. ar. 3.* Aragon. 2. 2. *art. 12.* Henr. *lib. de indulgent. c. 30. §. 5.*

3 *Int.* Quæ causa requiritur ad commutationē? *Resp.* Ad cōmutandum in euidenter melius, nulla requitur. Ad commutationem in æquale, aliqua; alioqui leuitatis meritò damnaretur

retur vouens. Ad commutationem in minus requiritur causa tanta, quanta ad dispensationem patris, in qua mixtè dispensatur. Quamobrem, qui non habet potestatem simul dispensandi, non potest in euidenter minus commutare.

4 *Int.* Quæ causa sufficiet ad commutandum in euidenter æquale? *Resp.* Si suauiùs, hilariusque vouens adimpleat votum; hilarem enim datorem diligit Deus, vt ait Paul. 2. *Corinth.* 16. Ita communiter Doctores.

CAPVT VII.

De tertio Decalogi præcepto.

Memento, quod diem Sabbati sanctifices. §. I.

1 *Quis dies intelligatur Sabbati nomine.*
2 *An necesse sit vacare diuinis die festo.*
3 *An in Ecclesia sit aliquod festum ex iure diuino.*
4 *Quæ opera prohibeantur diebus festis.*
5 *An prohibeatur aliquod opus non seruile.*
6 *Ex quibus causis possit fieri opus seruile in die festo.*
7 *De opere molendinorum.*
8 *Quos dies festos tenentur Religiosi obseruare.*
9 *An lucrum faciat opus seruile.*
10 *Quæ festa seruare tenemur.*
11 *Quo pacto obseruandus est dies festus.*
12 *An possum migrare pridie diei festi è loco vbi obseruandus est ad alium, vbi non seruatur, vt labori incumbam.*
13 *An possim supradictum facere eodem die festi.*

1 INTERROGATIO. Sabbati nomine quem diem intelligis? *Resp.* Diem, quo homo vacare debet ab operibus seruilibus ad vacandum rebus diuinis.

2 *Int.* Peccátne homo contra huiusmodi præceptum, si festiuis diebus rebus diuinis non intendat? *Resp.* Minimè: quoniam finis præcepti non cadit sub præceptum, vt dicam, & latiùs ostendam, Deo fauente, in propria materia de præcepto.

3 *Int.* Estne aliquod festum in Ecclesia ex diuino iure introductum, quale fuit Sabbatum apud Iudæos in veteri lege? *Resp.* Nullum sanè. Constat ex *cap. Licet, de feriis, & cap. 1. de consecrat. dist. 3.* Quamuis enim ius naturale diuinum præ-

cipiat hominibus Deum honorare, & revereri, non tamen tempus definit, quo in nouo testamento id facere teneamur: sed omnia festa nouæ legis introducta sunt ab Ecclesia, etiam Dominicæ sanctificatio iam inde ab Apostolis obseruata in laudem Christi Domini, in vitam ab inferis cum gloria redeuntis. Neque obstat *cap. Licet de feriis*, asserens tam veteris, quàm noui testamenti paginæ testimonio septimum diem humanæ quieti deputari: id enim inuentum non à diuino iure, sed ab Apostolis dimanauit.

4 *Int.* Quæ opera prohibentur diebus festis? *Resp.* Sola opera seruilia, hoc est, quæ seruis tantùm conueniunt, nec illis sunt communia cum hominibus ingenuis. Ita enim præcipiebatur Leui. 23. *Omne opus seruile non facies in eo.* Seruorum nomine, non solùm mancipia intelligas, sed plebeios homines operibus Reipublicæ incumbentes.

5 *Int.* Quæ opera, licet non seruilia, diebus festis fieri prohibentur? *Resp.* Quinque: scilicet mercatus nundinarum, iudicium ciuile, iudicium criminale, iuramentum in iudicio, nisi pro pace, vel alia necessitate præstetur, omnis strepitus, processúsque iudicialis, nisi pietas suadeat, & necessitas vrgeat, *cap. 1. & cap. fin. de feriis.*

6 *Int.* Ex quibus causis possunt in die festo opera seruilia exerceri? *Resp.* Ex plurimis. *In primis* ex necessitate eorum, quæ ad Dei cultum non nisi die festo peragi queunt, vt præparare res opportunas ad sacrum faciendum, diuináque officia celebranda. *Deinde* ex necessitate corporali, quamobrem excusantur, qui infirmis seruiunt, qui cibos ad victum decoquunt; qui ad alendam vitam nent, texunt, vel aliam similem operam impendunt. *Tertiò* ex necessitate damni euitandi, vt quia debacchatur ventorum vis, licet metere segetes, colligere poma, frumenta in horrea includere, & quid simile. *Quartò* ex vitæ, salutísve periculo; & ideo tempore belli, licet aggeres construere, muros reficere, castrorum metas præfigere. *Quintò* ex occasione magni lucri paulò post cessantis, & ideo licet piscatio thynnorum, & aliorum piscium, qui statis anni diebus ad nos accedunt, & non aliis, vt notauit Nauarr. *lib. 2. consil. tit. de feriis consil. 1.* & constat ex *capit. Licet*, eiusdem tituli. *Sextò* propter violentiam, qua quis cogitur laborare, vt cùm famuli, nedum mancipia, à Dominis laborare coguntur, vt notauit Nauarr. *cap. 13. num. 7.* Quod intelligo

intelligo nisi fiat in fidei contemptum, tunc enim mors potiùs subeunda, vt dixi in præcepto de fide profitenda. Probabile tamen existimo oppositum, quod censuit Rod. *c.* 123. *num.* 7. etiam in eo famulo, qui non nisi conditione laborandi diebus festis reciperetur ab artifice ad artem ediscendam, quam nullus alius eo in loco callet, & ipse non indiget arte illa, sed quasi æquè benè potest alteri incumbere; si enim tanta esset necessitas ediscendi illam artem, vt nulla alia posset vitam honestè alere; posset etiam artificis, & præceptoris in laborando iussui obedire. *Septimò* excusatur opus seruile ex pietate erga proximum: & ita possumus mortuos sepelire, pauperem in extrema, aut graui necessitate constitutum adiuuare. *Octauò* ex bono communi, vt præparare vias ad spectacula publica sacrarum pomparum, vel etiam ludorum communium. *Denique* ex licentia Episcopi expressa; cùm id concedit; vel tacita, cùm id videt, & dissimulat. Et ex hac interpretatiua licentia videtur excusari vsus tonsorum, qui festis diebus tondent omnes, qui iis diebus ad tonstrinam accedunt, iuxta consuetudinem receptam, & à Prælatis scitam, & non interdictam, iuxta *cap. finale de consuetudinibus*. Quanquam ex alio capite id licere mihi persuadeam, nimirum ex occasione cessantis lucri; quoniam aliis diebus propter laborum occupationes, tondendi non accedunt, quibus profanis diebus distenduntur; tonsorésque otio vacant, & inediæ. Cuius rationis quanquam nullus Doctorum, quem sciam, meminit, ex omnium tamen doctrina apertissimè deducitur, vt patet ex causa quinta seruile opus permittente.

7 *Int.* Quid censes de molendinis? *Resp.* In aquæ molendinis, aut ventorum non est lethale peccatum molere diebus festis, nisi loci consuetudo, aut particularis Episcopatus constitutio id grauiter prohibeat. Ratio est, quia ibi parum laboris impenditur, paruitas autem materiæ à lethali excusat. Contrarium dicendum de bestiarum pistrinis ex opposito fundamento, quia multum temporis, laborisque insumitur. Roder. *c.* 124. *n.* 4.

8 *Int.* Quos dies festos tenentur religiosi obseruare? *Resp.* Quos sui loci consuetudo obseruat. Ita decreuit Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 12. Ratio est, quia illi, vt cæteri, locorum sunt vicini.

9 *Int.*

9 *Int.* Si quis opera ex rei natura non seruilia faciat ob lucri gratiam, vt piscari, venari, studere, idne erit contra præceptum de sanctificando festo? *Resp.* Res est controuersa, cuius partem affirmantem tenuere Richard. *3. senten. dist.* 37. Angel. *verb. feriæ.* §. 9. & 10. Tab. eodem verb. *n.* 17. Syluest. *verb. Dominic. q.* 4. Sed oppositum est dicendum cum Caiet. 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. & Nauar. *cap.* 13. *num.* 5. quia lucrum non mutat operis naturam & speciem.

10 *Int.* Estne peccatum mortale transcribere chartas in die festo per notabile spatium diei ex officio, & mercede pacta? *Resp.* Mortale. Ita Rosella verb. *feriæ.* §. 12. Angel. ibidem §. 3. Tolet. *lib.* 4. *cap.* 24. *num.* 14. Nauar. in sum. *cap.* 13. *n.* 14. Ratio illius, & vera est, quia sic transcribere charitas ex officio, & mercede pacta est opus seruile, non quidem ratione lucri, sed ratione operis, & officij simul. Latum est discrimen inter scribere, & exscribere pro officio & mercede pacta: nam scribere simpliciter est opus honestum, & liberale, ingenuorumque hominum: exscribere verò pro officio, & mercede pacta, est mechanicus, & purè corporalis labor, estque officium vile, iuxta Sylu. *verb. Tabellio: quæst.* 3. appellaturque tabellio seruus publicus, vt in *cap.* 2. *de vsuris lib.* 6. & *L. Non enim. ff. de adopt.*

11 *Int.* Quæ festa seruare tenemur? *Resp.* Quæ loci consuetudo vbi degimus, obseruat. *cap. Illa. distinct.* 12. vbi Glossa affert illud notum carmen.

Dum fueris Romæ Romano viuito more:
Dum fueris alibi, viuito sicut ibi.

12 *Int.* Quo modo obseruanda sunt huiusmodi festa? *Resp.* Eodem, quo loci consuetudo obseruanda proponit.

13 *Int.* Scio cras esse diem festum in mea parochia, possumne pridie transire ad aliam, vt laborem? *Resp.* Possum. Ratio est, quia vbi ego sum, ibi non est festum.

14 *Int.* Possumne egredi domo eodem die festi ad laborandum in alia parochia? *Resp.* Possum: teneor tamen Missam audire. Ratio est, quia obligatio audiendi sacrum ligat eum, qui ad diei initium peruenit, vbi illa præcipitur, neque necessitas est, quæ illam omittere cogat. Obligatio autem seruandi festum obligat eos, qui reperiuntur vbi obseruatur. Ita Nau. *cap.* 13. *n.* 15. Rod. verb. *festum n.* 1.

CAPVT

CAPVT VIII.

De quarto Decalogi Præcepto.

Honora patrem tuum & matrem tuam. §. 1.

1 *Qui intelligantur per patrem, & matrem.*
2 *Quæ tenentur filij exhibere parentibus.*
3 *Quando tenetur filius parentibus ostendere amorem.*
4 *An patri, filioue teneatur filius succurrere.*
5 *Quando tenetur filius parentibus obedire.*
6 *Quando peccat filius in non reuerendis parentibus.*
5 *Quæ tenentur patres exhibere filiis.*
8 *Quam reuerentiam tenetur vxor exhibere marito.*
9 *Quam reuerentiam tenetur maritus exhibere vxori.*

1 INTERROGATIO. Qui intelliguntur per patrem, & matrem? *Resp.* Præcipuè intelliguntur parentes secundùm carnem. Deinde superiores in rebus spiritualibus, vt Episcopi, Parochi, &c. Tertiò superiores in rebus corporalibus, vt Reges, & gubernatores Reipubl. Quartò denique omnes ij, qui super nos aliquam habent potestatem, vt magistri, tutores, curatores, &c.

2 *Int.* Quæ tenentur filij exhibere parentibus? *Resp.* Tria, *Amorem, Obedientiam, & Reuerentiam.*

3 *Int.* Quando tenetur filius parentibus exhibere amorem? *Resp.* Quando ij sunt in extrema, vel graui necessitate vitæ, vel alimentorum: adeo vt peccet mortaliter ingrediendo religionem, iis in ea necessitate relictis. Ita docet communis doctrina cum D.Tho.2.2.*q.*101.*art.*4.*ad* 4. si verò iam sit professus, & necessitas sit exttema, tenetur egredi ad illis succurrendum, iuxta Caiet. ad locum D.Thom. Si verò necessitas erat grauis ante religionis ingressum, & ea posthabita religionem professus est, illam relinquere debet, vt parentibus subueniat, iuxta Nauarr. *cap.*14. *num.*14. Omnes tamen affirmant, siue extrema, siue grauis sit parentum necessitas, posse filium religiosum professum ad eos regredi, petita à superioribus, quanquam non obtenta, facultate. Hoc tamen intelligo, nisi inde religioso egressuro spirituale periculum immineat: tunc enim potiùs sibi, quam parenti succurrere tenetur.

4 *Int.* Cui tenetur filius in extrema necessitate succurrere, filio, an parenti suo? *Resp.* Parenti potiùs, quàm filio. Ita docet S.Thom. *2.2.q.16.art.8.ad 3.*

5 *Int.* Quando tenetur filius parentibus exhibere *obedientiam?* *Resp.* Non semel. *In primis* tenetur filius obedire patri in iis, quæ ad domus gubernationem pertinent: & non obedire in iis, cùm res est grauis, præcipuè si ex contemptu, & animi obstinatione non obediatur, peccatum est mortale. *Secundò*, tenetur obedire in iis, quæ ad bonos mores attinent. Igitur non acquiescere præceptis parentum circa mores, nitentium filios à peccato mortali, vel peccati occasionibus arcere, cùm præsertim pertinaciter non obtemperatur, mortale peccatum est. *Tertiò*, ducere vxorem indignam contra parentum voluntatem lethalis est culpa. Secus si digna fuit: nam tunc, nisi multùm referat aliam ducere, peccatum est leue. *Quartò*, si filius nolit ducere vxorem dignam, quam pater dat ad inimicitias componendas, sed etiam duxit aliam, licèt dignam, peccat mortaliter. Ita Tolet. in sum. *lib.5.cap.1.*

6 *Int.* Quando peccat filius contra hoc præceptum circa *reuerentiam* debitam? *Resp.* Peccat percutiendo patrem, iniuriosè minando, & ideo *Exod. 2.* reus erit propter istiusmodi crimen mortis; verberando, maledicendo, asperis verbis ex se ad iram prouocantibus insectando; accusando coram iudice in foro criminali, præterquam in crimine læsæ Maiestatis, in crimine vergente in publicum damnum, aut hæresi ad alios deriuanda, seruato tamen correctionis fraternæ ordine, vbi seruandus est, vt iam dixi ad proximum præceptum. Ita Tolet. *in sum.* loco citato. Peccat idem grauiter filius, si nunquam, vel raro amoris signa parentibus ostendit, sed è contra semper illos contracta fronte, & supercilio intuetur, ac si illos odio haberet. Ita adnotarunt Angel. *verb. filius.* §.30. Sylu. ibi. *q.22*, Tab. ibidem §.19.

7 *Int.* Quæ tenentur parentes exhibere filiis? *Resp.* Tenentur in primis illis in corporalibus subuenire: non possunt enim illis alimenta negare, nisi in pœnam alicuius grauis criminis. Hinc fit, vt graue peccatum sit filios exponere, nisi magna necessitate cogente. Deinde tenentur subuenire in spiritualibus, ac proinde peccant lethaliter parentes, quorum incuria, & negligentia in grauia peccata filij prolabuntur. Peccant denique grauiter, cum eos retrahunt ab optimis

mori

moribus, vel à perfectionis statu, vel cogunt ad statum suis viribus imparem, vt ad matrimonium, & religionem, & similes, faciúntque eos, vel nubere, vel inuitos profiteri. Quanquam enim parentes potestatem habent filios, obedientia iniuncta ad mortalem culpam obligante, abducendi à malis nuptiis, etiam post Concil. Trident. *sess.* 24. *can.* 9. *de reformat.* excommunicationis pœnas decernens in principes sæculares, qui tyrannicè matrimonia, quominùs liberè fiant, impediunt, tamen non possunt eos etiam ad optima matrimonia, sibi tamen imparia, cogere.

8 *Int.* Quam reuerentiam tenetur vxor exhibere marito? *Resp.* Tenetur obedire in his, quæ ad bonos mores, & optimam domus gubernationem spectant: est enim vir caput, cuius est vtrumque dirigere: velle autem, spreto viro, gubernare, mortale est. Deinde si rixosa est, & intelligat virum ob rixas prorumpere in blasphemias, vel aliud genus peccati, tenetur sub mortali iram cohibere. Denique tenetur virum aliò mutantem domicilium sequi: nisi ex mutatione vitę cuiusque, corporis nempe aut animę, vel amissionis bonorum periculum immineat, vel pactum intercesserit ante nuptias de non mutanda sede, vel maritus velit nouo vitæ generi incumbere, nimirum vagari, negotiari, &c. quod ante nuptias non habebat.

9 *Int.* Quam reuerentiam tenetur maritus exhibere vxori? *Resp.* Tenetur illam honestè alloqui, reprehendere, moderatè punire, & ideo grauiter peccat illam absque causa cohibendo à præceptis Ecclesiæ obseruandis, nimirum ab audiendo sacro diebus festis, à confessione annua facienda, nam prohibendo illam ab exercitatione consiliorum Christi solùm venialiter, nisi multùm illi interueniret. Peccat etiam grauiter illam extra correctionis modum castigando & percutiendo. Peccat item grauiter illam contumeliosis verbis insectando ob iniuriam, non emendam; vxor enim pars est, non serua.

CAPVT IX.

De quinto Decalogi præcepto. Non occides. §. 1.

1 *Quid est homicidium.*
2 *An sit homicidium occisio sui ipsius.*
3 *De mutilatore suorum membrorum*

4 *An*

4 *An liceat in aliquo euentu se ipsum occidere.*
5 *An liceat in aliquo euentu membrum præscindere.*
6 *An liceat in aliquo casu permittere se occidi.*
7 *Quando est sui homicida, qui se mortis periculo exponit.*
8 *Quando licet hominem occidere.*
9 *An liceat occidere hominem auctoritate priuata ob bonum commune.*
10 *Qua auctoritate miles in bello iusto occidit hostem.*
11 *An peccet maritus occidendo adulterum.*
12 *An liceat occidere innocentem propter bonum commune.*
13 *An liceat occidere priuata auctoritate ob bonum particulare.*
14 *An liceat inuasorem occidere pro tuendo honore.*
15 *An liceat pro tuendo honore antequam impingatur alapa iam iam impendens, inuasorem occidere.*
16 *An liceat pro recuperando honore amisso inuasorem insequi, & occidere.*
17 *An liceat raptorem insequi, & occidere ad extorquendas pecunias raptas.*
18 *An liceat pro tuenda castitate inuasorem occidere.*
19 *Quod est peccatum desiderare alterius mortem.*
20 *Qui peccant contra præceptum de non occidendo.*
21 *Quis teneatur se morti offerre extra causam fidei, aut religionis.*
22 *Quis tenetur se morti offerre ob commune bonum.*
23 *De homicidio indirecto.*
24 *Quis peccat contra quintum præceptum ex defectu charitatis.*
25 *Quæ circunstantiæ aperiendæ in confessione homicidij.*
26 *De conuitio.*
27 *De contumelia.*
28 *Qualia sint peccata conuitium & contumelia.*

1 INTERROGATIO. Quid est homicidium? *Resp.* Est iniusta hominis occisio.

3 *Int.* Occisio sui ipsius estne homicidium? *Resp.* Occidere se suis manibus deliberata occidendi intentione, est homicidium lethale. Nec excusatur, si fiat ad excusandam infamiam magnam, vel ob dolorem peccati commissi. Ita decernitur 23. q. 5. *Can. si non licet, Can. si placuit,* vbi præcipitur, ne fiat oratio pro homine occisore sui, tanquam pro homine notoriè præscito. Nam in hoc peccato læditur propria chari

charitas,læditur iuſtitia,contra quam homo priuat Rempub. ſua parte. Læditur gratitudo contra Deum, parui faciendo vitam ab eo donatam. Ratio certa,quia homo non eſt dominus propriæ vitæ, ac proinde illam prodigere non poteſt. Scio Samſonem,& multos martyres ſe ipſos occidiſſe proiiciendo ſe in rogum. Reſpondet D.Auguſt.5. *de ciuit.c.*17. eos id feciſſe ex ſancti ſpiritus afflatu. Eandem peccati labem contrahit,qui præcipit,vel conſulit,vel iuuat,vel cùm poſſit facilè prohibere,non prohibet homicidium.

3 *Int.* Quid dicendum de ſuorum mutilatore membrorũ? *Reſp.* Idem,quod dixi de ſuimet occiſore,quia homo, vt non vitæ,ſic nec membrorum ſuorum dominus eſt, vt decernitur *L.Liber homo.ff.ad legem Aquiliam.* Nec peccatum excuſat affectus ſanctitatis,veluti caſtitas ad abſcindenda virilia.

4 *Int.* Licetne aliquo caſu ſe ipſum occidere? *Reſp.* Minimè. Vnde colliges peccare mortaliter eum, qui vitam decurtat per abſtinentias,quas ſcit, & aduertit eſſe notabiliter indiſcretas,quamuis id faciat animo placandi Deum, & ſatisfaciendi pro peccatis. Ita D.Thom. 2.2.*q.*147.*art.* 2. & Beatus Hieronymus relatus *cap. Non mediocriter, de conſecr. diſtinct.* 5. Item peccare mortaliter eum, qui comedit, aut potat id, ex quo intelligit ſibi graue nocumentum ſalutis euenturum.

5 *Int.* Licetne in aliquo caſu membrum præſcindere? *Reſp.* Licet. Vel ob ſanitatem totius, vt præſcindere manum tabe infectam,ne in dies malum ſerpat.Et à fortiori ad vitam cõſeruandam.Ac proinde,qui captus ab hoſtibus nequiret, niſi abſciſſa manu,& relicta in vinculis fugere,& vitã tueri,poſſet eam abſcindere, quemadmodum fecit Ioſephus Iudæorum hiſtoriographus,vt ipſe de ſe enarrat 2. *de bello Iudaico*, *c.*17.Ita Maior *in* 4.*d.*15.*q.*12.*dub.*1.Sot.5.*iuſt.q.*2.*art.*1.

6 *Int.* Licetne in aliquo caſu permittere ſe occidi? *Reſp.* Licet, atque *in primis* in fidei defenſionem,imò ad vitam potius ponendam, quàm fidem tenetur Chriſtianus. *Deinde* propter bonum commune, vnde ſi ciuitas oppugnaretur ab hoſtibus propter vnum, etiam innocentem,ille,vt pars poſſet ſe obiicere morti, ne tota ciuitas vaſtaretur, Imò teneretur, quia tenemur commune bonum proprio anteferre. Ita Sot. 5. *iuſt. quæſt.* 1. *art.* 7. *Tertiò*, ratione iuſtitiæ, cum enim quis damnatus eſt mortis, poteſt, & tenetur om-

nes actiones,seu necessarias dispositiones ad necem adhibere, & pati,non tamen se iugulare, aut venenum haurire,vel se proiicere in leonum caueam.Potest tamen pati oris reserationem, & infusionem veneni, & intromitti ad bestias, aut proiici sine repugnantia,licèt re innocens,nocens autem testibus probatus. *Quartò*, pro amici liberatione,vt in naufragio, si vna tantùm tabulæ salus superesset,duos nequaquam capientis,possem illam non capere, & illam amico relinquere. Si tamen me roges, an iam captam dare possim, annuit Victoria *relict.de homicid.n.26.c.6.* cum communi Doctorum, & Tolet.*lib.5.cap.6.*

7 *Int.* Quando est homicida sui, qui se mortis periculo exponit? *Resp.* Quando periculum tale est,ex quo mors frequentiùs subsequi soleat,frequentiùs dixi, quia non est tale periculum, ex quo bis, aut ter mors fuerit subsequuta. Et ideo non sunt occisores sui, qui per altas scalas ad parietes, tectaque templorum tapetibus vestienda ascendunt, neque item funambuli in ea ludendi arte peritissimi, quamuis aliquando quis ceciderit & mortuus sit.

8 *Int.* Quando licet hominem occidere sine homicidij labe? *Resp.* In primis occidere hominem ex iustitia,iuxta legum scita, & decreta, peccatum nullum est: imò est actus moritorius, si fiat, vt fieri debet. Fiet autem, si *quatuor* conditiones concurrant, quarum vel vna deficiente, mortale peccatum est. *Prima*,vt fiat auctoritate publica: nemini autem auctoritate priuata licet occidere, etiam nocentissimum hominem, & ideo occidendo mortaliter delinquit. *Secunda* conditio est, vt fiat ex causa, quæ quidem grauis esse debet, vt pœna proportionetur culpæ. *Tertia*, vt seruetur iuris ordo. *Quarta*, vt sit recta iudicis intentio ex iustitiæ zelo moti, non ex ira, odio, vel alia inordinata passione.

9 *Int.* Circa primam conditionem quæro, an liceat aliquando occidere auctoritate priuata ob bonum commune? *Resp.* Licet quidem. In primis, si aliter tyrannus non possit à ciuitate occupata expelli. Ita D.Tho. 2. *sentent. d.* 44. *q.* 2. *art.2.& opusc.20.de reg.princ.cap. 6.* vbi dicit non peccasse M. Brutum occidendo Cæsarem.Hunc tamen tyrannum intelligo,qui sine titulo vero vult aliis tyrannicè dominari: nam illum, qui vero titulo dominationis tyrannicè tractat Remp.

pub. nequaquam ita occidi licet, vt decernit Concil. Constant. *sessione* 15. atque oppositum dicere, vt hæreticum damnat.

10 *Int.* Qua auctoritate miles in bello iusto hostem occidit? *Resp.* publica: est enim publicus minister publicæ vindictæ.

11 *Int.* Peccatne maritus occidendo adulterum deprehensum in adulterio? *Resp.* Peccat. Ita definitur 43. *quæst.* 2. & *cap. inter hæc* 33. *q.* 2. ibi Gloss. & Nauarr. *cap.* 15. *num.* 4. Verum quidem est Cæsareas leges conniuere in hoc homicidio, illudque impunitum relinquere, vt profusam adulterorum licentiam, & audaciam cohibeant, dum eorum occisores pœnis minimè afficiunt.

12 *Int.* Circa secundam conditionem, quæro ex te, licetne occidere innocentem propter Reipub. bonum? verbi gratia: est tyrannus deuastaturus vrbem, nisi illi tradatur innocens Titius ad mortem, vel coram eo occidatur, licetne illum tradere internecioni, aut occidere? *Resp.* Communis tenet opinio non licere, posse tamen Rempub. illum nõ defendere. Crediderim tamen probabilem valde esse opinionem Tolet. in sua restitutione de homicidio, cum asserit Rempub. talem innocentem, vel tradere, vel occidere posse. Ratio illius est, quia Respublica vim habet ad cogendum suum ciuem exequi naturale ius, quo tenetur; sed in euentu proposito talis innocens iure naturali tenetur pro totius Reipub. salute se morti offerre: ergo, &c. Vnus tamen euentus est in quo absque controuersia innocentem licet occidere, nimirum cùm secundùm allegata, & probata ostenditur nocens. Sed de hoc puncto in octauo præcepto me longiùs interrogabis.

13 *Int.* Licetne aliquando occidere hominem priuata auctoritate ob bonum particulare? *Resp.* Licet, nimirum cogente necessitate: in primis cum opus est ad propriam vitã, vel parentis, vel amici, vel consanguinei ab inuasore defendendam. Ita Gloss. *Clement. vnica de homicidio.* Imò si inuasus est publica persona, à qua multum pendet bonum commune, tenetur inuasorem internecare, & vitam propriã tueri. E contra verò si inuasor est persona publica, à qua similiter commune bonum valde pendet, tenetur permittere se occidi, quia tamquam pars tenetur subire damnum,

ne totum pereat. Cùm verò inuasor, & inuasus priuatæ personæ sunt, potest inuasus inuasorem occidere, & iuxta communem sententiam permittere se occidi, quia vt pars tenetur subire damnum, ne totum pereat, ita potest aliam partem aut perimere, aut tueri, cùm ab illa iniustè appetitur.

14 *Int.* Licetne etiam inuasorem occidere ad tuendum honorem? *Resp.* Licet. Ita tenet communis sententia. Ita Bald. in reper. *L.1. Cod. vnde vi.* Panormit. & Nauar. *cap. Olim*, vt refert *in sum. c. 15. num.* 4. Ex quo fit, vt si inuasus nobilis ex fuga contrahat infamiam, fugere non teneatur, sed possit occidere, cùm aliter propulsare iniuriam nequit. Quam tamen infamiã fugiendo non contrahit religiosus, aut clericus: licèt præclaris parentibus ortus, quorum interest potiùs patientiam Christi humilitatemque colere, quàm vanum honorem sectari.

15 *Int.* Licetne ad tuendum honorem occidere inuasorem alapa iam facta, iniurias minitantem antequam eam impingat? *Resp.* Affirmatiuè Doctores omnes vnanimi consensu respondent.

16 *Int.* Licetne ad honorem tuendum inuasorem post impactam alapam fugientem insequi, & occidere? *Resp.* Negat Tolet. *lib.5. c.1.* Oppositum tamen docet Nau. *c.15. nu.* 4. ad finem, inquiens. Qui affectus iniuria, magnam honoris iacturam faceret, si fugientem non persequeretur, inuasorem persequi posset, & percutere tantùm, quantùm ad sui honoris defensionem opus esset, etiam occidendo, si ad id opus esset. Ratio est, quia ego possum persequi furem, & illata vi, etiam mortis illius damno, rapta recuperare: ergo maiori cum ratione infamatorem, & ab eo raptum honorem extorquere.

17 *Int.* Licetne etiam eodem modo inuasorẽ insequi, & occidere ad extorquendas pecunias, aut alias res familiares furto ablatas? *Resp.* Licet, cùm aliter res haberi, & recuperari nõ potest. Dixi cũ aliter res haberi non potest, quia peccat mortaliter, qui noctu aut diu furem interimit, cùm possit illum apprehendere, & se suaque omnia tutò defendere non occidendo. Ita communis docet opinio, & liquet *c. Si perfodiẽs, de homicidio.* Et quamuis leges inter nocturnum atque diurnum latronem discrimen faciant, occisoremque nocturni latronis non puniant, quia præsumunt latronis homicidia, tamen in foro

foro animæ ſtandum eſt veritati,non præſumptioni.

Hæc quoque veritas de ſecularibus perſonis,non Eccleſiaſticis intelligitur,& decernitur *c.Suſcepimus,de homicidio,* vbi ſic ſacer textus.Satius eſt poſt tunicam relinquere pallium, quam pro tunica,aut pallio alienam vitam eripere.

18 *Int.* Licetne prætereà ad tuendam caſtitatem inuaſorem occidere? *Reſp.* Conſtans eſt Doctorum omniũ ſententia, quæ affirmat.Dubium verò eſt,an teneatur occidere? certum eſt fœminam non peccare lethaliter,licèt inuita ſinat ſe ſtuprari,ſi in turpitudinis delectationem non conſentiat,nec proinde coram Deo amittere virginitatem, & ideo ſi certa eſſet ſe minimè delectationi conſenſum præbituram, poſſe non occidere inuaſorem.Ita Syl.*verb.homicid.*§.8. Verùm, quia magnum conſentiendi periculum eſt,propter vehementiam obiecti, ſecurius inuaſorem occideret, cum aliter impolluta euadere nequit.

19 *Int.* Quod peccatum eſt deſiderare alicuius mortẽ,propter bonum aliquod inde deſideranti proueniens? *Reſp.* Nullum peccatum agnoſcit Nauar.*c.13.nu.9.* vbi dicit licere alicuius mortem optare in aliquem bonum finem,& honeſtum, videlicet,ne Deum offendat, ne aliquod crimen committat: regis Turcarum mortem optare,vt Chriſtianus princeps ſuccedat & ad fidem veniat illud Imperium. Addit Sot.5.*iuſt. qu.* 12. *art.* 1. poſſe nos optare mortem iniuſtorum inimicorum, cum ad noſtram quietem aliud remedium facilè non ſuppetit.

20 *Int.* Qui peccant contra hoc præceptum de non occidẽdo? *Reſp.* In primis,qui alicui dedit ſano, vel ægroto comedendum id,quod ſciebat graue nocumentum illius ſaluti allaturum: tantam vini copiam,ex qua ſciebat ebrietatẽ futuram,aut febrim excitandam,aut grauem mœrorem euenturum.Saluti,inquam,etiam animæ,vt grauem tentationem libidinis,iræ & ſimilium.Peccat nutrix, quæ tenellũ infantem ſecum in lecto noctu habet cum periculo ſuffocandi inter dormiendum. Peccat,qui mulierem grauidam ita vel comprimit in coitu,vel plagis afficit in correctione,vt periculum ſit aborſus.Id verò intelligo,ſiue id fiat ante fœtus animationem,ſiue poſt.Quamuis enim peccatum ſit diuerſum,quoniã poſt animationem fœtus eſt hominis occiſio, ante verò eſt embryonis occiſio,vtraque occiſio homicidiũ iure appellari

 poteſt,

potest, quia embryo homo inchoatus est, qui si occidatur, reuera impeditur humana generatio. Peccat mulier, quę quouis modo procurat aborsum, vel se abortiēdi periculo exponit. Peccat, qui proficiscitur ad bellum iniustum, sciens esse iniustum. Peccat, qui iniustè ad mortem damnatum manifesta iniustitia, non liberat, cùm possit. Iuxta illud Prou. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem.* Peccat, qui inuaso ab inimicis suis non subuenit, cum commodè possit, sine magno incommodo, iuxta B. Ambrosium, relatum *c. Non inferenda* 23. *q.* 3. nisi sit officialis publicus, quoniam hic armata manu tenetur subuenire, vt notat D. Ant. 2. *p. tit.* 7. *c.* 8. §. 2. & Nau. *c.* 15. *n.* 15. tenetur, inquā, non tantùm ex charitate, sed etiam ex iustitia. Peccat, qui suo testimonio aliquem ab iniusta morte potest liberare, & non vult testificari, qui si iuridicè interrogetur, & neget, vel taceat, contra iustitiam delinquit. Ita D. Tho. 2. 2. *q.* 70. *art.* 1. Gab. *in* 4. *d.* 15. *n.* 6. *ar.* 2. Peccat, qui rogatus iuridicè contra reum ab accusatore, ex officio sub iuramento agente, postulatum ad pœnam, aut negat veritatem, aut non vult testimonium ferre, defectu cuius accusator punietur talionis pœna. Probatur, quia talis accusator exigit iuridicè id, ad quod ius habet. Nauar. citato loco longius vagatur, atque in eo casu teneri testem ad testimonium ferendum non rogatum, quia tenetur, inquit, succurrere vitæ proximi periclitantis extremè, qualis tunc est ille accusator ex officio. Secus, inquit, si non ex officio obligaretur accusare, quia ille sponte sua se in tale periculum iniecit. Verumtamen hac in re non est audiendus Nauarrus, atque suamet ratione conuincendus: enimuerò licèt quis ex officio teneatur accusare sub iureiurando obligatus, non tenetur tamen accusare, nisi ea crimina, quæ iuridicè potest probare, & ad id tantummodò suum iuramentum iuris interpretatione præstitit, & ideo cùm accusat, quod iuridicè probare nequit, ipse se in laqueum misit, nec ab eo liberandus, vt alter detineatur.

21 *Int.* Quis tenetur se morti offerre extra causam fidei, aut religionis? *Resp.* Qui cōtra aliquem falsum protulit testimonium, ob quod ille damnatur ad mortem: tunc enim, licèt cum periculo propriæ vitæ, debet retractare testimoniū. Ita communis tenet Doctorum sensus. Sed de eo latiùs ad 8. præceptum, cùm egerimus de ordine iudiciariæ correctionis, respondebo.

22 *Int.*

22 *Int.* Quis tenetur se morti offerre ob commune bonũ? *Resp.* Tenetur quiuis etiam innocẽs, cum propter illum commune bonum Reipublicæ perit: vt cùm tyrãnus obsidet ciuitatem, & à se funditus delendam minatur, nisi certus innocens morti donetur: talis, inquam, innocens morti se offerre tenetur, atque cum Iona dicere. *Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare à vobis. Scio enim ego quoniam propter me tempestas hæc grandis venit super vos.* Ioan. 1. tenetur itidẽ innocens qui expetitur, vel exponitur à suo Principe ad duellum ad componendam pacem inter regna; multorúmque neces euitandas.

23 *Int.* Hactenus dixisti de homicidio directè intento, iam te rogabo de homicidio indirecto: dic igitur, quis peccat homicidio indirecto? *Resp.* Qui non adhibita diligẽtia debita ad cauendum homicidium rem peragit, ex qua illud sequutum fuit, vt cùm explosit bombardam crassa negligentia inaduertens, ne quis adesset obuius. Peccat præterea, qui omittit aliquid, quod ex iustitia tenetur facere, si ex tali omissione homicidium sequatur. Quamobrem peccant grauiter cõtra hoc indirectum homicidiũ Principes, & Gubernatores, qui cum teneantur seruare ciues indemnes, & saluos adhibita cura diligenti ad comprehendẽdos sicarios noctu, vel viarũ spoliatores, diu negligunt sceleratorum punitionem, qui proposita sibi impunitate licentiùs homines spoliant, & spoliatos occidunt. Peccant grauissimè iudices, qui, ne ostendant inscitiam, causam iudicant ignorantes, damnantque capitis innocentem, cùm teneantur addiscere iura, aut saltem sapientiores consulere, aut officio cedere. Quique etiam si ius calleant, ne labore legendi, aut inquirendi defatigentur, re parum perspecta, & considerata mortis sententiam ferunt. Peccat præterea medicus, cuius incuria, vel imperitia obit infirmus, tenetur enim, aut artem callere, & diligentiam adhibere, aut officium omittere. Peccant, qui feras alunt, vt Tygres, Leones, Vrsos, & alias, & non curant, vt minimè noceant. Peccant parentes, qui cum sciant filios esse iracundos, & superbos, valdéque obnoxios rixæ, sinunt eos arma gestare. Peccant denique illi, quibus iustè demandata est cura, vt præsint loco, vbi periculum homicidij timetur, ad sedandam seditionem, cùm abscedunt, & relinquunt stationem.

44 *Int.* Hactenus de homicidio ratione iustitiæ: nũc te ro-

gabo de homicidio ratione charitatis. Qui peccant contra hoc præceptũ ratione charitatis? *Resp.* Peccat mortaliter, qui in extrema vitæ necessitate posito, aut graui non succurrit, cùm potest. Peccat, qui sciens alium iniustè adiudicandum morti, aut alicui pœnæ graui, nisi ipse veritatis ferat testimonium, illud non fert, sinitque innocentem occidi, aut pœna graui affici, quamquam non interrogetur. Peccat grauiter, qui scit esse alicui paratas insidias, in quibus realiter occidetur, nisi admoneatur, si non admoneat, aut saltem debitam diligentiam non adhibeat vt admoneat.

25 *Int.* Suntne aliquæ circunstantiæ in peccato homicidij necessariò aperiendæ in confessione? *Resp.* Sunt. Atque *in primis* ex parte personæ occisæ, vt si erat pater, mater, filius, vxor, frater: est enim circumstantia notabiliter aggrauans, de qua in propria materia de Sacramento pœnitẽtiæ, diuino numine redibit sermo. Itẽ si erat persona sacris initiata, ratione excommunicationis annexæ, quæ autem talis sit, dicã in materia de excommunicatione, cùm de censuris egerimus. Si denique erat persona, ex cuius percussione alij notabile dãnum patiuntur, vt si pater erat: cuius filij orphani relinquũtur; si erat seruus cuius dominus pretium perdidit: si erat operarius cuius labore familia alebatur; in his enim percussionibus ratio admiscetur iniustitiæ restititutioni obnoxiæ. *Secundò*, ratione loci, quia si factum fuit in loco sacro, habet coniunctam sacrilegij malitiam: si in loco publico, est cum scandalo coniunctum. *Denique* ratione complicum: enim verò patefaciendum est, an homicidium solus, vel cum aliis patrauerit, & circa eos an nihil minùs cogitantes induxerit ad occisionem, quia, vt claret, præter sacrilegij, etiam scandali culpa innodatur.

26 *Int.* Quoniam in hoc quinto præcepto prohibentur cõuitia & contumeliæ, rogo te, quid est conuitium? *Resp.* Conuitium secundùm D.Tho. 2.2.*q.*72.*art.*2. est inhonoratio facta alicui absenti per verba, aut signa vocalia, aut scripta denotantia malum pœnæ, vel culpæ, aut defectus naturæ, vt cum dicitur de aliquo, quidam fur, mendax (quæ sunt mala culpæ) stulte, insensate, (quæ sunt mala pœnæ) cæce, fili illegitime, Iudæe, qui sunt defectus naturæ.

27 *Int.* Quid est contumelia? *Resp.* Contumelia est inhonoratio facta alicui præsenti per verba, vel signa denotãtia malum

lum culpæ, vel pœnæ, aut defectus naturæ. Itaque solùm differt conuitium à contumelia, quia conuitium est inhonoratio absentis, contumelia verò præsentis.

28 *Int.* Quale peccatum est conuitium & contumelia? *Resp.* Ex genere suo lethale graue, si fiat animo inhonorandi, & inter personas, quæ istis conuitiis, & contumeliis grauem iacturam famæ, & honoris patiuntur. Hoc dixerim propter mulierculas istis conuitiis, atque contumeliis assuetas, quæque inuicem condonantes immediatè post bibunt, accedunt, tam paruo doloris sensu, ac si ne verbum quidem fecissent. Crediderim tamen verum esse, quod docet Tolet. *lib.5. cap.9.* huiusmodi contumelias, & conuitia inter personas bonæ notæ, si ex solo contemptu, licet non inhonorandi animo iactentur, esse peccatum lethale, quia ille iniustus contemptus, iniuria est grauis.

CAPVT X.

De sexto Decalogi præcepto.

Non mœchaberis. §. 1.

1 *Prohibentur in hoc præcepto omnes species luxuriæ.*
2 *Prohibetur morosa venereorum delectatio.*

1 INTERROGATIO. Quæ prohibentur in hoc præcepto? *Resp.* Omnes luxuriæ species. Deinde oscula, tactus, amplexus ob carnalem delectationem tantùm. Ita Caiet. *opusc. de delectat.mor.* & Tolet. *lib.5.c.16.* Ratio est manifesta, quia licet in his sola carnalis delectatio intendatur absque copula, illa tamen ex natura rei ad copulam diriguntur, ac proinde huiusmodi carnalis delectatio est quasi copula inchoata.

2 *Int.* Quid ampliùs prohibetur? *Resp.* Morosa venerearum rerum delectatio. De his tamen circa malitiæ grauitatem, peccatorumque species ad luxuriæ vitium in 4. *parte* Examinis, si tibi placet, tractationem omittamus.

CAPVT XI.

Non furtum facies.

De septimo Decalogi præcepto. §. 1.

1 *Quid prohibetur in hoc præcepto.*
2 *Quid intelligitur nomine furti.*
3 *De iniusta acceptione, & retentione.*
4 *De irrationabiliter inuito domino.*

1 INTERROGATIO. Quid prohibetur in hoc præcepto? *Resp.* Furtum.

2 *Int.* Furti nomine quid intelligitur? *Resp.* Ablatio quæuis iniusta rei alienæ domino iustè inuito. Hæc furti definitio, quod sub hoc præcepto interdicitur, ab omnibus colligitur Doctoribus.

3 *Int.* Ablationis nomine solámne iniustã rei acceptionem intelligis? *Resp.* Minimè, sed quamuis etiam iniustam retentionem, & præterea quamuis iniustam damnificationem. Ita enim intelligit D.Th.2.2.*q.*66.*ar.*1.Reina.1.*p.Pantheologiæ. tit.de fur.c.*1.Sot.5.*iust.q.*5.*art.*1.aliique communiter.

4 *Int.* Quæ est iniusta ablatio aut retentio domino inuito? *Resp.* Quæ fit absque vlla causa, & ratione, ob quam irrationabiliter inuitus censeatur dominus.

5 *Int.* Súntne aliquæ causæ ob quas dominus ablationem pati, & retentionem censeatur irrationabiliter inuitus? *Resp.* Plurimæ quidem. Atque *in primis* eam ablationem & retentionem, quæ fit per iocum, vt sæpè contingit inter amicos. *Secundò* eam, quæ fit in pœnam. Qualis fuit ablatio, & retentio Ægyptiarum diuitiarum facta in exitu captiuitatis à filiis Israël, iubente Deo, non tantùm vt rerum domino, quas à quouis auferre, & cuiuis donare potest; iuxta illud Iobi proloquium, *Dominus dedit, Dominus abstulit,* &c. Sed etiam, vt iudice in pœnam diuitiarum copias pro labore captiuis adiudicante, vt voluit D. Thomas, Sot. & alij proximè citati. *Tertiò* eam quæ fit in ipsius domini commodum, & vtilitatem, vt cùm vxor pecunias clam surripit, ne eas maritus alea obliguriat, quas in vsum familiæ necessarium consumit. Ita Syluest. *furt.* §.15. *Quartò* eam, qua quis chartas rumpit, ne aleator patrimonium ludat: vinum fundit, ne alius inebrietur, quia hæ ablationes ex proximi charitate procedunt, aduersus quam iniustè dominus stomachatur. *Quintò* eam quæ fit cogente extrema, vel graui necessitate; quia hæc procedit ex charitate propria benè ordinata, quę in extrema necessitate omnia facit communia: in graui verò pro tempore præsentis inopię postea reuocanda in pinguiori fortuna,

tuna. *Sextò* eam, per quam fit recompensatio certi,& liquidi debiti, quod alia via iuridicè præ debitoris potentia nequaquam recuperari potest. Ita omnes Doctores. Dixi, quod alia via recuperari non potest: quia cum potest, peccat grauiter recompensator, sed quoniam suum accipit, restituere non tenetur. Ita Arch. 14. *q.* 5. & Tol. proximè citatus. Ratio est, quia sine causa iram proximi commouet, & scandalum præbet suspicantibus esse in vicinia raptores. Quod si ob id innocens quisquã veniat in suspicionem furti: absolutè aliqui affirmãt teneri recõpensantem manifestare furtum, & ablatũ reddere, putantque id decretum ab Innocentio *c. Olim de rest. spol.* cuius hæc sunt verba. Quidam dicunt, & non malè, quod etiam sua auctoritate, potest quis accipere furtiuè, dũmodò ex tali furto nec malum, nec scandalum oriatur: quia si inde generetur, vel contra vxorem, vel contra familiam, vel contra quẽcumque alium, debet rem in pristinum statum restituere. Verum tamen de hac re in restitutione de homicidio latius dicam: interim, *Dico* primò, si nullum recõpensans damnum præuidit proximo euẽturũ ex recompẽsatione, potest ex charitate cum propria infamia ablatum restituere. Ratio est, quia suæ famæ dominus est. Non tamen tenetur. Ratio est, quia ille iure suo vsus est, ex quo per accidẽs illud alteri damnum euenit. *Dico* secundò; si recõpensans illud dãnum prẹuidit, sed doluit, neq; ex illius intentione recõpensationem fecit, etiã propter eamdem rationem non tenetur restituere. *Dico* tertiò. Si damnum præuidit, & ex odio ad compensationem processit, tenetur cum propria infamia damnificatum suspicione liberare.

6 *Int.* Quos intelligis dominorum nomine? *Resp.* Intelligo etiam custodes rei ablatæ, vt creditores, depositarios, pignoratores. Ideo ab iis clam, & inuitis nec proprij domini absque peccato possunt rem auferre. Ita docet D. Thomas proximè citatus. Syl. *furt.* 1. Ang. *ibidem* §. 4.

CAPVT XII.
De restitutione in communi.

1 *Quid est restitutio.*
2 *Quæ consideranda circunstantiæ in restitutione.*

1 INTERROGATIO. Quid est restitutio? *Resp.* Est actus iustitiæ commutatiuæ, quo cuique redditur quod ab eo iniustè

iniustè ablatum est, vel iniustè eo inuito retinetur.

2 *Int.* Quæ præcipuè consideranda in materia restitutionis? *Resp.* Circunstantiæ nouem, quas duplici versu Doctores comprehenderunt.

Quis. Quid restituet. Cui. Quantum. Quomodo. Quando. Ordine. Quòve loco. Quæ causa excuset iniquum.

De circumstantia Quis. §. 1.

1 *Quis restituere tenetur.*
2 *Quot modis rem alienam possumus accipere iustè.*
3 *Quis restituere tenetur, licet rem iustè acceperit.*
4 *Quis restituere tenetur ratione damni illati.*
5 *An sit numerandum inter damna lucrum cessans iniustè impeditum.*
6 *Qui ratione damni illati tenentur restituere præter præcipuum damnificatorem.*

1 INTERROGATIO. Quis restituere tenetur? *Resp.* Qui rem alienam retinet, & qui rem alienam malè accepit, licet non retineat, quia iam res ipsa periit. Malè, dixi, quia qui rem alienam bona fide, vt suam accepit, & vt suam dissipauit, vel amisit, nil restituere tenetur, nisi ex re illa aliena ditior factus sit, quoad partem accretionis, ratione ipsius rei acquisitam. Acquisitam, dixi, ratione ipsius rei, quia si ditior factus sit ratione propriæ industriæ, non tenetur lucra illa simul cum re domino reddere. Aliter dicendum, cum res illa bona fide accepta ex malitia accipientis, vel negligentia moraliter crassa periit: tunc enim accipienti periit, & non domino.

2 *Int.* Quot modis rem alienam iustè accipere possumus? *Resp.* Quinque, *emptione, accommodatione, locatione, pignoratione, deposito.*

3 *Int.* Quis tenetur restituere, licèt iustè his quinque modis rem alienam acceperit? *Resp.* Qui inuito domino rem retinuit, quæ in illa retentionis mora periit. Deinde, qui ea conditione accepit, vt accipienti, & non domino periret.

4 *Int.* Quis restituere tenetur ratione damni illati? *Resp.* Qui illud intulit iniustè. Iniustè verè illud intulit, qui per fraudem, dolum, aut vim illius causa fuit. Iniustè, dixi, quia qui peccando contra solam charitatem, proximum damnificauit, ad nullam restitutionem obligatur. Et hoc apud omnes

omnes in confeſſo, vt proloquium vſurpatum in hac materia eſt.

5 *Int.* Adnumerandumne eſt inter damna lucrum ceſſans per vim, fraudem, aut dolum impeditum? *Reſp.* Maximè. Duo tamen adeſſe oportet ad obligationem iſtam inducendam: primum vt damnificatus illud reuera eſſet conſequuturus. Secundum, vt ad illud conſequendum ius haberet in re (ſic vocant) vel ad rem: alioqui nihilo ſuo illum priuamus, imò aliquando pro charitate pugnantes, iniuſtæ, & indignæ conſequutioni obuiam imus. Dicitur verò habere ius in re ille, qui illam pacificè obtinet. Dicitur verò habere ius ad rem, qui illa dignus eſt: & ideo cùm quis beneficio dignus, illud conſequuturus erat, & ab illius conſequutione per vim, fraudem, aut dolum impeditur, iniuſtè læditur, & reſtitutione ſanandus eſt. Dolum verò cenſendum arbitror falſum mendacium circa alterius mores, ſcientiam, iudicium, aut quid ſimile, collatoris mentem à collatione alienans.

6 *Int.* Qui ratione damni illati tenentur reſtituere, præter præcipuum damnificatorem? *Reſp.* Qui vno ex modis nouem ad illud cucurrerunt. Quos duplici item verſu comprehenderunt Doctores.

Iuſſio. Conſilium. Conſenſus. Palpo. Recurſus.
Participans. Mutus. Non obſtans. Non manifeſtans.

Hoc eſt. Qui iuſſit damnum inferre. Qui conſuluit. Qui conſenſit. Qui laudauit. Qui fouit damnificatorem. Quando ſcilicet ex vi conſenſus, conſilij, fauoris, adulationis damnum ita ſequutum fuit, vt aliter nequaquam ſequeretur. Item participans, Cooperans. Qui quidem ſi ita cucurrit, vt niſi cucurriſſet damnum minimè inferretur, tenetur, ſi alij cooperatores nolint, damnum in ſolidum reſtituere, aut eam partem, quæ abſque ſua cooperatione non damnificaretur. Ratio eſt manifeſta, quia in eo damno cenſetur totalis cauſa, ſine qua non datum fuiſſet, ergo illud quodcunque eſt, tenetur reſarcire. Item mutus. Non obſtans. Non manifeſtans. Cum ex officio tenebatur loqui, obſtare, manifeſtare: aliter quidem minimè. Ita communiter Doctores verba iſta interpretantur, cum quibus Sot. 4. *iuſt. q. 7. art. 3.* Caietan. *verb. reſt.* Tolet. *lib. 5. cap. 21. num. 3.*

De

De circumstantia Quid. §. 3.

1 *Quid est restituendum.*

1 INTERROGATIO. Quid est restituendum? *Resp.* In primis ipsa res, si extat, vel pretium eius, si iam periit. Deinde lucra cessantia ex ipsa re oriunda. Tertiò pretium damni illati. Quartò damna emergentia. Denique fructus rei frugiferæ ex ipsa re collecti. Ex ipsa re dixi, quia illi qui ex industria lucrantis prouenerunt, quanquam aliena pecunia conquisiti, illius sunt.

De circumstantia Cui. §. 4.

1 *Cui facienda est restitutio.*

2 *Si facienda est pauperibus, per quem est facienda.*

3 *Si facta restitutione in pauperes, dominus verus compareat, quid faciendum.*

1 INTERROGATIO. Cui facienda est restitutio? *Resp.* Ipsimet à quo res ablata est, si verus dominus rei est. De hac veritate nullus est, qui dubitet. Dubitant verò valdè Doctores, diffidéntque vehementer, si ablata res est à non domino, iniustè illam retinente. Sed quia in tractatu de re furtiua, & de restitutione pretij pro iniustis operibus dati, & accepti, suum proprium locum habet, ibi pro tua singulari in me beneuolentia iterum interrogationem facies. Si tamen verus dominus non existat, hæredibus restitutio est facienda: inter quos maius minúsve hæreditarium ius obseruari debet. Deficientibus verò hæredibus, pauperes succedunt, quorum nomine etiam veniunt pia opera, monasteria, viduæ, pupilli, &c.

2 *Int.* A quo facienda est huiusmodi in pauperes distributio? *Resp.* Nonnulli volunt faciendam esse ab Episcopo. Satis tamen est, si ab ipso accipiente & possidente fiat, amotis fraude, & dolo. Ita Tol proximè. Atque inter pauperes computari potest ipse distribuens, si pauper est, partémque sibi, vel totum reseruare potest, si æquè benè ipse, atque alij eget.

3 *Int.* Quid fiet, si post distributionem verus dominus compareat? *Resp.* Si facta fuit debita in conquirendo domino diligentia, nihil illi vltra debetur; quoniam facta distributio in illius spiritualem vtilitatem cedit. Ita omnes, & Tolet. *lib. 5. c. 34. num. vlt.*

De

De circumſtantia Quantum. §. 5.

1 *Quantum eſt pro damno reſtituendum.*

1 INTERROGATIO. Pro damno quantum eſt reſtituendum? *Reſp.* Pro iniuriæ damno iuxta boni viri arbitrium. Pro re damnificata, tantum pretium, quantum æſtimanda erat, ſi ſibi relicta ad perfectionem perueniret: deductis tamen inde expenſis, quas factura erat in perueniendo illuc, computatíſque periculis non perueniendi. Rectè tamen aduertit Tolet. *lib.5. cap.34.* cum damnum malitiosè illatum fuit, & dominus nollet illa pericula vendere, eſſe ad integrum fermè reſtitutionem faciendam, quia nemo cogi poteſt ad rem ſuam vendendam in voluptatem, aut alterius priuatam vtilitatem: ac proinde poteſt pro illa de quouis pretio paciſci.

De circumſtantia Quomodo. §. 6.

1 *An ſit ſatis reſtituere per alium.*

1 INTERROGATIO. Quomodo eſt reſtituendum? Satiſne eſt per alium reſtituere, ita vt quis liber ſit ab iterum reſtituendo, ſi res ad dominum non perueniat? *Reſp.* Diſcrimen magnum eſt hac in re inter mutuum, & accommodatum, ex eo quod in mutuo rei mutuatæ dominium transfertur, in accommodato verò minimè: & ideo Dico *Primò.* Qui mutuas pecunias dedit Titio reſtituendas Theodoro, quantumcunque Titius ſit fidei probatæ, ſi pecunias non dedit, tenetur mutuatarius illas iterum reſtituere. Dico *Secundò,* qui rem commodatam, pignoratam, vel depoſitam Titio dedit bonæ & probatæ fidei viro, reſtituendam Theodoro, Titiúſque non dedit, ad nil amplius tenetur accommodatarius. Ita communis ſententia cum Card. Tolet. proximè. Quod ſaltem veriſſimum eſt, cum nulla Titij res interiit. Ratio eſt manifeſta, quia res commodata, depoſita, & pignorata ſemper fuit & eſt domini, & ideo illi perit, cùm abſque poſſidentis malitia, craſſaque negligentia perit.

De circumſtantia Quando. §. 7.

1 *Quando eſt reſtituendum.*

2 *Quando dicitur quis impotens ad commodè reſtituendum.*

3 *Quando dicetur notabile detrimentum oriri ex reſtitutione.*

4 *An teneamur reſtituere cum notabili ei propriæ detrimento*

quando

quando creditor patitur detrimentum leue, ne illi restituatur.

5 *An teneamur restituere cum quouis nostro periculo, cum creditor ex defectu restitutionis est in eodem.*

1 INTERROGATIO. Quando est restituendum? *Resp.* Vbi primùm dominus incipit esse rationabiliter inuitus, cùm commodè fieri potest restitutio, & non fit. Atque ideo qui cum possit, & debeat restituere, non vult, peccat lethaliter, & quò magis differt, & grauius peccat, & quoties occasio restituendi se offert, & non vult statim restituere, aut id non curat, mortaliter etiam peccat. Quamobrem, qui debita, cum possit statim soluere, omittit vsque ad testamentum, in peccato obit, iuxta communem sententiam. Similiter qui cum habent dubia debita, nolunt veritatem dilucidare, sed in testamento relinquunt, vt hæredes id videant, in peccato decedunt. Ita omnes Doctores.

2 *Int.* Quando dicetur aliquis non posse commodè restituere? *Resp.* Imprimis cum non potest absque vitæ periculo, vel propriæ infamiæ. Deinde cùm non potest absque notabili rei propriæ detrimento, quando creditor nullum tale detrimentum incurrit. Notabili, dixi, quia cum leui tenetur iuxta omnes. Dixi (rei propriæ) quia non est censendum notabile detrimentum lucrum cessans ratione restitutionis pecuniarum, quas quis furatus, negotio exposuit, vt notauit Caiet. *2.2.q.62.art.*8. & est magnopere aduertendum. Quoniam illa pecunia, seu alia res furto comparata, lucrum gignens, non est furantis, & retinentis, nec ex consequenti status decentia, & apparatus ex ea proueniens, sed est Domini, penes quem est rei dominium.

3 *Int.* Quando igitur dicetur notabile propriæ rei detrimentum ex restitutione proueniens? *Resp.* Cùm debitor, vt restituat, cogitur rem suam notabili minori pretio vendere, vel quid simile pati ex accelerata restitutione.

4 *Int.* Tenetúrne debitor restituere cum notabili rei propriæ detrimento, quando creditor patitur aliquod leue? *Resp.* Res est admodum controuersa. Caiet. *in sum. verb. rest.* Sot. 8. *iust. q.7. art.4.* cum distinctione procedunt, aiuntque teneri, quando restitutio fit ratione iniustæ acceptionis, vtpotè furti, vel damni illati; non teneri verò, cum fit ratione iustæ acceptio-

ceptionis,& debitor non se culpabiliter in eas angustias redegit. Opposita tamen sententia omninò asserenda cum D. Anton.2.*p.tit.* 2. *cap.*8.Nau.*cap.*17. *num.*58. Tolet. *lib.* 5.*cap.*34. *cum aliis*. Ratio est, quia in eo euentu, proprius dominus irrationabiliter est inuitus.

5 *Int.*Teneturne quis rem alienam restituere cum propriæ vitæ periculo, quando inuitus dominus ex defectu illius est in eodem periculo, vt in extrema penuria ex defectu panis quem illi debeo? *Resp.*Negant Sot.4.*iust.q.*7. *art.* 1.Caiet. *rest.Tab.ibi.*§.4.idque etiam,quando res furto sublata est ante ipsam extremam necessitatem. Ratio eorum est, quia illa extrema necessitas, quidquid est in potestate alicuius, facit proprium.Affirmant verumtamen Scot. *in* 4.*d.* 12. *q.* 2. Nau. *c.*17.*num.*60.& ex consequenti omnes qui asserunt infamatorem per falsum testimonium teneri cum periculo vitæ palinodiam canere,cùm ob illud diffamatus in simili vitæ discrimine versatur.Et hæc est communis sententia.

De circumstantia Quomodo. §. 7.

1 *Quomodo facienda est restitutio.*

1 INTERROGATIO. Quomodo,seu quo ordine facienda est restitutio? *Resp.*Priùs restituenda res,quæ existit,quocumque modo acquisita. Si tamen in pauperes diuidenda,pretium distribui potest. Deinde, inter debita priùs certa,quàm incerta. Tertiò,inter certa priùs ea, quorum domini cognoscuntur, quàm ea, quorum domini ignorantur. Quartò,inter certa, quorum domini ignorantur, priùs quæ iusto,quàm quæ illicito contractu facta sunt. Ita cum plurimis Tolet.*lib.*5.*c.*34.

De circumstantia Vbi,seu quo loco. §. 8.

1 *Quo loco facienda est restitutio.*

1 INTERROGATIO.Quo loco facienda est restitutio? *Resp.* Facienda est vbi res est, si possessor sit bonæ fidei. Ita Caiet. 2. 2. *q.* 92. *artic.* 5. & in sum. *verb. restitut. capit.* 5. Med. *q.* 2. *de rest.* Sot. 4. *iust. q.* 7. *artic.* 1. *ad* 3. Ledesma 2.4. *q.*18.*artic.* 5. Nau. *capit.* 17. *num.* 42. Et ideo non tenetur ad itineris expensas, si dominus absens est, sufficitque illum admonere, qui admonitus tenetur ad soluendum

expensas, quæ circa rem suam in illius vtilitatem factæ sunt. Dixi, in illius vtilitatem, quia si possessor bonæ fidei maiores propter suam voluptatem fecit expensas, quàm faceret verus Dominus, neque res inde in pretium accreuit; sibi, non Domino expensarum fecit iacturam. Res patebit si ob oculos proponatur subrusticanum prædium bona fide possessum, & à possessore mille deliciarum varietatibus ad animi relaxationem nobilitatum.

De causis excusantibus à restitutione §. 10.

1 *Quæ causæ excusant à restitutione.*
2 *Quæ remissio, seu condonatio dicetur coacta.*
3 *Quæ remissio, seu condonatio dicetur extorta per fraudem & dolum.*
4 *Quæ dicetur extorta per metum.*
5 *Excusat à restitutione impotentia restituendi rem inferioris ordinis absque iactura rei ordinis superioris.*

1 INTERROGATIO. Quæ causæ excusant à restitutione? *Resp.* In primis libera creditoris remissio, & non coacta, neque per dolum, fraudem, aut metum extorta, tunc enim non est voluntaria.

2 *Int.* Quæ remissio dicetur coacta? *Resp.* Ea, qua quis remitteret debitum, quia debitor nolit alteram soluere partem, nisi creditor partem remittat.

3 *Int.* Quæ remissio dicetur extorta per fraudem aut dolum? *Resp.* Ea, qua quis remitteret, quia debitor fingit se, vnde soluat, non habere, vt creditorem decipiat, & ad condonandum moueat. Ita Tolet. *lib. 5. cap. 36.*

4 *Int.* Quæ remissio dicetur extorta per metum? *Resp.* Illa, qua pauperes, tenues, & ignobiles viri nobilioribus, dominis, potentibus, debita remittunt, quia illos timent, ac reuerentur propter diuitias, potentiam, officia, dominationem, vt ita redimant se à vexatione.

5 *Int.* Suntne plures causæ? *Resp.* Plures. Excusat etiam impotentia restituendi rem inferioris ordinis sine detrimento rei ordinis superioris. Ita communis sententia, & ideo, quia vita, & fama sunt ordinis superioris quàm res domesticæ, & familiares, nemo tenetur restituere rem domesticam & familiarem

liarem cum vitæ, aut famæ periculo. Hoc tamen commune proloquium rectissimè limitat Sot. circa eum, cuius fama paruus fit, imò & vita, res verò familiaris debita est pinguissima, vt regnum, vel quid simile. Quemadmodum licèt aurum essentialiter sit nobilius argento in quauis quantitate, tanta tamen poterit esse argenti quantitas, vt moraliter pluris fiat, quàm aurum. Sotum sequitur Tolet. *lib. 5. c. 37.* his verbis; Debent redditus esse multùm pingues, vt quis mortem propter restitutionem subire debeat. Quia tamen Soti sententia est communior, quam sequitur Caietan. *verb. rest.* & Nau. *c. 19. n. 90.* tuta in conscientia erit, vt aduertit Tolet. loco citato. Excusat deinde impotentia restituendi sine amissione libertatis: nemo enim (quamuis potest) ad se vendendum tenetur, vt restituat, quia libertas non benè pro toto venditur auro, nec qualibet alia re pretiosa.

De aliis causis excusantibus à restitutione. §. 11.

1 *An metus leuis illatus, ad extorquendam condonationem illam inualidet, vt inualidat metus grauis.*

2 *An condonatio facta ob causam falsam, existimatam inuincibiliter veram excuset à restitutione.*

3 *An ex condonatione circa vnum, maneant alij, qui simul cum eo debebant eandem rem, liberi à restituendo.*

4 *An virtualis remissio liberet à restituendo.*

5 *Quæ est censenda virtualis remissio.*

6 *An liceat retinere rem, cuius restitutio cedit in damnum domini exigentis.*

7 *An ingressus religionis liberet à restitutione, cùm ante illum nequeat fieri restitutio.*

8 *An debitor, qui non est soluendo, possit ingredi religionem.*

9 *Quo cum leui debito potest debitor, qui non est soluendo, ingredi religionem.*

10 *An talis religionem ingressus, & professus, teneatur adhuc restituere.*

1 INTERROGATIO. Quoniam hæc tota materia latissima est, non grauaberis, si ad easdem interrogationes reuertar, noua semper difficultate proposita. Atque iterum rogo, an metus leuis iniustè incussus ad extorquendam remissionem,

ſionem,infringat remiſſionis vires,eandémque relinquat reſtituendi obligationem? *Reſp.*Infringit. Ita D.Anton. 2.*p.tit.*2. *cap.* 6. & Sylu. *reſt.* 7.*q.*2.*dict.* 3. & alij. Ratio eſt, quia ipſe leuis metus noua eſt iniuria, nouámque inducit reſtituendi obligationem.Imò ſufficit metus reuerentialis, iuxta Nauar. *cap.*17.*num.*79.

2 *Int.* Tenetne remiſſio ex ignorantia inuincibili procedés aut circa debitum,aut circa perſonam? *Reſp.* Minimè. Ita Medin. *de reſt.q.*3.*cauſ.*2. Item cum ignorantia eſt circa cauſam ſine qua non remitteret. Ita Scot. *in* 4.*d.*15.*q.*2. *art.* 3. Exempla ponit Palat. adnot. in Caiet. *verb.reſt,cap.* 7. vt cum quis, ex eo,quod ignorat inuincibiliter alterius diuitias, remittit, quia arbitratur illum eſſe pauperrimum, aut omnes pecunias debitas non ſoluturum, niſi pars remittatur. Ratio eſt, quia iſta ignorantia addit omninò inuoluntariam remiſſionem ex ea factam, iuxta D.Thom.1.2.*q.*6.*art.*8.& alios communiter.

3 *Int.* Pluribus inſolidum ad reſtitutionem obligatis, ſi creditor vni remittat,manentne omnes alij à reſtitutione liberi? *Reſp.*Minimè,loquendo ex natura rei,quia nec ipſe,cui remiſit, manet deobligatus,ſi creditor vult,& intendit,vt alij in integrum reſtituant. Ita Caietan.2.2.*q.*62.*art.*6. Sot.4.*iuſt.* *q.*7.*art.*3.*ad* 2.Medin.*de reſtit.q.*8.ad finem. Poteſt tamen creditor remittere debitori partem,ad quam ex ſe ſolam, ſi alij reſtituant ſuam,obligatur.

4 *Int.*Quid dicis de virtuali remiſſione, liberatne à reſtituendo? *Reſp.* Quæſtionem non attingunt in terminis Doctores. Ex iis tamen,quæ in aliis euentis edocent, affirmatiuam apertè colligo reſponſionem.Ita Nauar.*cap.*17.*n.*4.*& cap. Non dicatis,num.*52.Medin.*q.*12.*de reſt*,ad finem. §. *ſi autem præſata.* Cou.2.*p.reg.pec.*§.1.*num.*1.D,Thom.2.2.*q.*82.*art.*8. *ad* 1. in illis verbis,Probabiliter præſumpta.Hinc excuſantur furantes ab amicis,& conſanguineis ea, circa quæ non ſunt inuiti,quoad rem,licèt ſint quoad modum auferendi.

5 *Int.* Quæ eſt cenſenda virtualis remiſſio, ſeu implicita, & interpretatiua remittendi voluntas? *Reſp.* Ea, qua ex probabilibus indiciis iudicatur damnificatum nolle à tali perſona,vel ratione talis iniuriæ ſibi fieri reſtitutionem.Talis cenſenda interpretatiua voluntas mariti aduerſus adulterum occultum: parentum aduerſus ſtupratorem filiæ occultum: nobilium

nobilium aduersus diffamatorem occultum: dominorum aduersus seruos furantes poma, racemos, & alia edulia domi. Satis etiam ad hanc virtualem remissionem, & talis damni dati liberationem affectus, siue amor damnificati hominis aduersus damnificatorem, probabilibus indiciis confirmatus, quod si sciret talem fuisse, nequaquam sibi vellet fieri restitutionem. Ita Medin. proximè, & Nauar. *c.* 17. *nu.* 4. Non eam tamen confirmant indicia, quantumcumque probabilia, quibus colligitur fore, vt remitteret debitum, si veniam illius vir auctoritate præstans ab illo peteret. Ita Med. proximè, & Nauar. *cap.* 15. *num.* 123. Traditam doctrinam de virtuali remissione sequitur Tolet. *lib.* 4. *de rest. cap.* 4. *num.* 7. cum Gab. & aliis, quos refert.

6 *Int.* Estne licitum denegare, seu potiùs differre solutionem debitæ pecuniæ, cùm scio solutionem fore in damnum corporale, seu spirituale conditoris? *Resp.* Licitum. Ita in confesso est apud omnes Doctores, D.Thom. 2.2. *qu.* 62. *art.* 5. *ad* 2. *& in* 4. *d.* 32. *art.* 2. Sot. *in* 4. *d.* 15. *quæst.* 2. Rainel. 2. *p.* Panth. *titul. rest. cap.* 3. Gandau. *quodlibet* 24. Angel. *rest.* 3. §. 5. Sylu. *rest.* 5. *quæst.* 3. Gab. *in* 4. *d.* 15. *art.* 2. Ioan. de Neap. *quodlib. quæst.* 22. Arm. *rest. num.* 24. Tab. ibid. *num.* 4. Caiet, 2.2. *q.* 62. *art.* 5. Nauar. *cap.* 17. *num.* 3. Supplemen. *rest.* Neque admittenda distinctio Soti 4. *iust. q.* 7. *art.* 1. si nimirum solutio cedat in peccatum iustitiæ: non verò charitatis tantùm. Ratio est, quoniam præceptum restitutionis oritur ex proximi vtilitate: ergo non obligat, quando est contra illam: vt enim ait D.Bernard. quod præceptum pro charitate institutum est, contra charitatem pugnare non potest. Quæ veritas intelligenda, tam cum non petitur solutio, quàm cum petitur, quia iniustè petitur. Est argumentum efficax contra hanc doctrinam. Nam omnes concedunt posse vxorem menstruatam reddere debitum coniugi petenti, & scienti vxoris menstruum, & ideo peccanti propter periculum inficiendi prolem. Item maritum posse debitum reddere vxori votum continentiæ habenti, quam certò scit peccare contra votum in petendo. Ita cum communi Palud. *in* 4. *d.* 32. *quæst.* 1. *art.* 1. Couar. 2. *p. epith. cap.* 3. §. 1. *num.* 6. *Resp.* hanc communem opinionem intelligendam esse cùm ex redditione debiti euitatur maius peccatum incontinentiæ, cuius fœda exempla refert Palud. proximè. Ad euitandum verò maius,

& grauius damnum concedit D.Tho.*in 4.d 32.art. 2. ad 4.* & Alens. 3.*p.q.*35. memb. 8.§. 1. ad 2. posse etiam furioso gladium reddi, imo deberi. Quod si absque incontinentiæ periculo debitum negari potest, negari debet, imò peccatum scandali est grauissimum offerre (nisi offerendo debitum petatur) ac proinde in vtroque euentu par est ratio.

7. *Int.* Qui ingreditur religionem non habens vnde restituat, liberaturne à restitutione? *Resp.* Minimè, si post ingressum paternam hæreditatem obtineat, nam ex iis bonis tenetur religio ipsa restituere Ita omnes.

8 *Int.* Qui non est soluendo, potestne ingredi religionem? *Resp.* Negat Medin.*q.3.de rest.caus.*8.Maior *in 4.d.38.q.7.* Angles *q. Quis à rest.difficul.9.* adeò tenaciter, vt asserant, etiam professum teneri egredi, & ad Indos, si opus fuerit, vsque pergere pro acquirenda pecunia soluenda, quamuis Prælatus contradicat. Oppositum docuit D.Thom.*2.2.q. vlt. art. 6. ad 3.* & ibi Caiet. Viguer. in inst.*cap.*17.§.1.Sylu.*religio 2.q.4.* Pàlud.*in 4.d.38.q.4.art.1.conclus. 4.* Ang. *verb. religiosus.* §. 6. Tab. ibidem §.11. Ratio D. Thomæ est, quia persona liberi hominis nequit pro debita pecunia obligari. Mediam tamen sententiam probabiliùs tenent alij, affirmátque si debitum sit leue: negant, si sit magnum. Ita Instruct. vbi sup. & Tolet. lib.4.*rest.cap.4.dub.vlt.num.* 94. Ratio est, quia irrationabiliter est inuitus, qui ob paruum suum commodum vult alium tanto religionis bono priuare. Idem dicendum de eo, qui licèt in sæculo permanserit, nunquam erit soluendo. Idem de eo, qui debiti oblitus, ingressus est religionem, cuius postea recordatur, cùm debitum est leue, & creditor illo non grauiter indiget.

9 *Int.* Quod dicitur leue debitum, cum quo quis ingredi potest religionē? *Resp.* Boni viri arbitrio relinquenda res est. Autor tamen Instructorij supra, quem in manuscriptis sequitur doctissimus Peres, leue debitum cēset decem & vsque ad quadraginta aureos. Ratio est, quia in eo euentu creditor censetur irrationabiliter inuitus, cùm bona sua corporalia leuia summo bono proximi spirituali antefert.

10 *Int.* Iste, qui cum debito ingreditur religionem, estne cogendus ad laborandum manibus, vt restituat? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia iste fecit suorum bonorum cessationem: per cessationem verò suorum bonorum, ita quis à restituendo libera

liberatur, vt pro eo, nec in carcerem detrudi possit, nec ad seruitia cogi, quæ illius personam dedecent. De hac tamen liberatione infra latiùs me velim roges.

De quantitate obligante ad restitutionem sub mortali. §. 12.

1 *Quæ quantitas obligat ad rei restitutionem sub mortali.*

2 *Qui fructus rei retentæ iniustè, ab eadem percepti sunt restituendi.*

1 INTERROGATIO. Quæ quantitas damni, furti, iniuriæ, vel cuiusuis similis, restituendi sub mortali obligationem inducit? *Resp.* Notabilis. Ita communis Doctorum sententia, contra Gabr. *in 4. d. 15. q. 3. a. t. 1. notab. 5.* absolutè asserentem, quoduis damnum restituendum sub mortali, citari etiam solet pro Gabr. D. Hieronymus *cap. 2. in epist. ad Tit.* & refertur 14. *q. 6.* idem D. Thom. *2. 2. q. 59. art. 4. in 2. argument. & q. 66. art. 6. ad 3.* Sed exponendi sunt, dicendúmque eos loqui de eo, qui licèt re parum surripuerit, animo tamen magnum surriperet, si posset. Ita Peres in manuscript.

2 *Int.* Qui fructus restituendi percepti ex re aliena? *Resp.* Dico in primis semper deducendas esse expensas ab ipsis fructibus. *L. Si à te. § fructus. ff. de petit. hær.* & communis sententia docet. Noto deinde fructuum alios esse rei, qui vocantur naturales, alios industriæ, qui vocantur industriales. Naturales sunt, quos res ipsa se sola, aut saltem leui hominis labore adiuta producit, vt ager herbam irriguam, arbor poma. *L. Qui scit. ff. de vsuris.* Instriales sunt, qui proueniunt ex mero humano labore, & negotio, vt qui percipiuntur ex commutatione pecuniæ, emptione, rerumque venditione. Rursus alij, qui partim industriales, quod ad illos percipiendos magna impenditur cura, & humana industria, partim naturales. In his verò cùm maior videtur esse industria, quàm natura, industriales simpliciter appellantur. Quando verò tales censendi sint, arbitrio prudentis iudicandum, iuxta Bart. *L. Ex diuers.* §. 1. Responsio igitur directa sit. Fructus, tam naturales, quam partim naturales, partim industriales, dempto pretio industriæ, restituendi sunt. Hæc tam certa est, vt probatione non indigeat.

CAPVT XIII.

De restitutione in singulari.

QVoniam *tria* sunt *bona*, circa quæ proximus lædi potest: nimirum Bona *animæ*, Bona *corporis*, Bona *fortunæ*, in tres partes distribuitur tota restitutionis tractatio. Ideo in prima agemus de bonis animæ. In secunda de bonis corporis. In tertia de bonis fortunæ, vt facilè, ac distinctè omnia percipiantur.

De restitutione circa bona animæ. §. 1.

1 *Quid prius numeratur inter bona animæ.*
2 *Quid tenetur restituere, qui alteri causa fuit amittendi gratiæ.*
3 *Quid tenetur restituere, qui aliquem à religione amouit.*
4 *Quid restituere tenetur, qui falsam doctrinam seminauit ex malitia.*
5 *Quo pacto est talis restitutio facienda.*
6 *Quid restituere tenetur, qui falsam doctrinam seminauit ex ignorantia.*

1 INTERROGATIO. Inter bona animæ quid prius annumeratur? *Resp.* Gratia.

2 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur, qui causa alteri est amittendi gratiam? *Resp.* Dupliciter quis causa alteri esse potest gratiam amittendi. Nimirum vel illum inducendo ad peccandum precibus, minis, dolo, & fraude. Vel tantummodò consilio ad peccandum commouendo. Dico igitur *Primùm.* Qui alium liberè consentientem, & volentē ad peccandum induxit, ad nullam tenetur restitutionem. Ita Sylu. *restitutio* 3.*n.*1. Ledes.2.4.*q.*18.*art.*2. Cord.*q.*172. Pedraca *præcepto* 5.§.7. Sot.4.*iust.q.*6.*art.*3. Merc.*tract. vltimo de restit. cap.* 2. & alij. Probatur ratione, quia restitutio emanat ab iniustitia: sed vbi non est iniuria, non est iniustitia: volenti autem & consentienti nulla fit iniuria: ergo nulla ei debetur restitutio. Dico *secundùm*: Qui dolo, fraude, aut metu graui aliquem ad peccandū induxit, tenetur quoad poterit, illū in gratiam reducere, consulendo, rogando, orando Deum pro eo, &c. ita Tol.*l.*2.*de restitut. cap.*2. Sylu.*rest.*3.*n.*1. Arag.2.2. *q.* 62. *art.*

*art.*4.Adrian in 4.*de rest.* Scot.ibidem *distinct.*15.*q.*3. *art.*1. Richard.*ibi.q.*2.*ar.*4. Angel.verb.*restitutio.* & alij, ab eisdem citati.Ratio est,quia inuito domino gratiam extorsit.

3 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur,qui alium à religione extraxit? *Resp.* Dico *primùm.* Qui sine dolo, fraude,vi,aut minis aliquem ante ingressum religionis à religionis proposito,aut post ingressum,tyrocinij tempore,ante professionem, retraxit,ad nullam restitutionem tenetur. Ita Arag.2.2. *q.*62. *art.*2.Sot.4.*iust.q.*6.*ar.*3.Probatur apertè,quoniam nec illi,nec religioni fit iniuria contra iustitiam. Non illi, quia liberè vult, & consentit, aut non ingredi, aut ante professionem egredi.Non religioni, quia ea non habet ius iustitiæ in tyrone ante professionem. Et ideo licet malè consulens ex odio consulat, charitatem offendit, non iustitiam. Et quanquam demus religioni aliquod ius ad rem erga nouitium, illud ius pendet à nouitij voluntate liberè professuri. Dico *secundò.* Qui vi, minis, fraude, dolo, vel quouis alio simili modo iniusto ingressurum ab ingrediendi proposito retraxit:vel iam ingressum, ne profiteretur, seduxit, tenetur vim amouere, vt liberè,vel ingrediatur,vel egrediatur,ac proinde tenetur detecta fraude veritatem illum docere ad liberum vel ingressum, vel egressum. Ita Sot. & Tolet. citati. Probatur facilè, quia fraudulentus seductor iniuriam infert volenti vel ingredi,vel profiteri religionem,& ideo contra iustitiam facit, & peccat:nihil tamen religioni tenetur restituere, quia nullum illius ius læsit circa talem religiosum,vt ita dicam,sicut constat ex superiori conclusione. Dico *tertiùm.* Qui religiosum professum, vi, fraude aut dolo, vel etiam suasione, & consilio à religione extraxit, tenetur damnum religioni resarcire. Ita Doct. omnes citati.Ratio est manifesta,quia religio ius habet in religioso professo non solum ad rem, sed in re.Dico *quartò.* Qui huiusmodi religiosum professum, modo dicto, à religione retraxit, neque alium pro eo subrogare, neque ipse illius loco religionem intrare tenetur. Ita Ledes. 2.4.*q.*26.*art.*2.Arag.2.2.*q.*82.*art.*2: Tolet. *lib.*2. *de rest.c.*2.*n.*18. Ratio est, quia religionis vota debent esse maximè libera,& voluntaria, neque pro aliqua restitutione obliganda. Non enim benè pro toto libertas venditur auro.

4 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur, qui falsa docuit? *Resp.* Qui sciens & prudens docuit perniciosam doctrinam,

ex iustitia tenetur proximum ab errore reuocare. Ita Tolet. *lib.2.de rest.tut.cap.2.*Caiet.in *sum.num.7*. Mercat. *cap.2.de rest.* Aragon. 2.2. *q.62. art.*10. Ratio est, quia proximus per fraudem, & dolum iniustè damnificatus est.

5 *Int.* Quo pacto est facienda restitutio falsæ doctrinæ? *Resp.* Si, qui falsum docuit, tenebatur ex officio docere verum, vt tenetur doctor, confessor, aduocatus, concionator, consiliarius, tenetur iterum docere verum. Si verò ex officio non tenebatur, satis est, si asserat, & ostendat doctrinam à se traditam esse falsam. Ita Tolet. suprà.

6 *Int.* Solùm dixisti de docente falsa ex malitia; quid censes de docente falsa ex ignorantia? *Resp.* Eodem modo dico illum teneri ex iustitiâ retractare dicta, ex quibus damnum proximo est subsequutum. Ita Aragon 2.2.*q.62.art.*10.

De restitutione propter beneficia Ecclesiastica malè collata. §. 2.

1 *Qui indignus, qui dignus, qui dignior ad beneficium.*

2 *Quantum peccat, qui beneficium confert indigno.*

3 *Quantum peccat, qui prætermisso digniore in concursu dat digno.*

4 *Ad quam restitutionem tenetur, qui beneficium dat indigno.*

5 *Ad quam restitutionem tenetur, qui beneficium dedit digno relicto digniore in concursu.*

6 *Ad quam restitutionem tenetur, qui impedimento fuit, ne alicui conferretur beneficium Ecclesiasticum.*

7 *De indigno se opponente concursui beneficij cum sciat se esse indignum, vel indigniorem.*

8 *Quid restituere tenetur supra dictus indignus, beneficio donatus.*

9 *Quid restituere tenetur, qui horas canonicas non recitat.*

10 *Quid tenentur restituere pensionarij.*

11 *Quid tenetur restituere Canonicus choro assistens, & non recitans.*

12 *Ad quid tenetur Canonicus ore, non mente officium recitans in choro.*

13 *Quid tenetur restituere, qui beneficium curatum accepit nondum sacerdos.*

14 *Quid tenetur restituere accipiens beneficium curatum nondum sacerdos animo dimittendi sub conditione, si aliud maius obueniat.*

15 *Quid tenetur restituere beneficiarius homicida voluntarius.*
16 *De occulto occisore & beneficium obtinente, ad quam restitutionem obligatur.*
17 *De excommunicato, suspenso & deposito.*
18 *De eo qui ante legitimam ætatem beneficium accepit sine dispensatione.*
19 *De beneficiato publico concubinario.*
20 *De beneficiario simoniaco.*

1 INTERROGATIO. Quoniam beneficia Ecclesiastica rebus spiritualibus annexa sunt, de iis te statim percontabor. Atque in primis de conferente beneficia indigno. Sed priùs discrimen mihi constitue inter indignum, dignum, & digniorem? *Resp.* Ille *indignus* est, qui necessaria scientia caret, saltem ad officium, ad quod eligitur, & morum probitate & aptitudine ad illud exercendum. *Dignus* est, qui tali scientia, probitate, aptitudinéque valet. *Dignior*, qui in illis alios excellit. Coalescit igitur dignitas ad Ecclesiasticum beneficium ex scientia, probitate, dexteritatéque ad illud exequendum cum maiori animarum fructu. Qui verò æqua scientia, & probitate, maiori tamen est dexteritate administraturus beneficium, acturúsque diligentiorem animarum curam, aliis est præferendus. Imò etiam ei, qui eum superat morum bonitate. Ita Sotus 3. *inst. quæst.7. art.2. concl.6.* Maior *in 4. d.24. q.9.* Couar.2.*p. reg. pec.* §.7. Quam dexteritatem ad exercendum munus tanti fecit Tolet. *lib.5. cap.78.* vt qui illa non pollet, quamuis doctus, & bonus, pro indigno sit reputandus, quia aptus non est.

2 *Int.* Quod peccatum committit, qui beneficium confert indigno? *Resp.* Lethale. Ita Tolet. cum communi, & probat triplici ex capite. *Primò*, quia iniurius est Deo, dum illum priuat honore, & cultu suo. *Secundò*, quia iniurius est Ecclesiæ, dum indignum ministrum illi præficit, & sumptibus redditibúsque Ecclesiasticis alit. *Tertiò*, quia iniurius multis dignis, quibus tale beneficium merito iure debebatur. Quam veritatem satis colligo ex Tri.*sess.22. de refor. c.2.* Cuius decretum collationem beneficij indigno factam ipso iure annullat. Ideo qui indignum impedit à beneficij consequutione, licèt iniustè per vim, dolum, aut fraudem, ad nullam tenetur restitutionem pro amissione beneficij, vt supra iam dixi.

3 *Int.* Quod peccatum committit, qui prætermisso digniore

re in oppositione,beneficium dat digno? *Resp.* mortale.Illud appellat peccatum acceptionis personarum D. Th. 2.2. *q.62. art.2.* Gabr.*in 4.d.15.q.7.* D.Anton. 2.*p.* Adrian. *in 4.q.de rest.* Nauar.*c.17.n.72.cap.Licèt.8.q.1.* Metropolit.*d.63.* Probatur ex ratione iustitiæ distributiuæ,quæ docet conferre præmia pro laborantium sudore: sed beneficia Ecclesiastica sunt præmia laborantium in virtute, & litteris, ergo conferri debent pro maiori laborantium sudore.Fallit tamen hæc cõclusio in aliquibus euentis,atque in primis dignus eiusdem diœcesis anteferendus est alterius diœcesis digniori. Ita Sot.*li.3.iust.q.6. art.2.ad 4.*Tolet.*lib.2.de rest.in 2.p.c.2.n.166.*Sot.& Tolet.probant ex iure. D.Th. sup. probat ex ratione iuris,quia beneficia ad animarum vtilitatem conferuntur, vtilior verò erit animabus naturalis, quàm extraneus, quia naturaliter est eis propensior. Quoniam verò per contrariam consuetudinem hæc iura videntur abrogata, scitè admonuit Toletus supra standum esse consuetudini, quia Episcopi externis, ac naturalibus beneficia conferunt.

4 *Int.*Ad quam restitutionem tenetur,qui beneficium dedit indigno? *Resp.* Qui beneficium contulit indigno prætermisso digno vel digniore, se opponentibus tenetur restituere,& ipsi Ecclesiæ,& ipsi digno vel digniori.Ita Sot.3.*de iust. q.6.art.2.* & *c.Graue nimis, de præb.* in decreta. Probatur, quia vtrique fit iniuria contra iustitiam commutatiuam, Ecclesiæ quidem,quia ea inuita suos redditus confert indigno. Digno verò, vel digniori,quia suo iure illos priuat.

5 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur, qui prætermisso digniore beneficium contulit digno? *Resp.* Dico *Primùm.* Non tenetur aliquid Ecclesiæ restituere. Ita Maior *in 4.d.24. q.6.*Sot.& Tolet.proximè.Cou. 2.*p.regul.pec.n.6.* cum Adrian. quem citat.Probatur apertè,quia Ecclesia tantum digno dat, quantum illi pro ministerio suo debetur: ergo nihil ab Ecclesia aufertur.Dico *secundò.* Qui in concursu,& oppositione beneficiorum prætermisso digniore, beneficium confert minùs digno, restitutionem digniori facere tenetur. Ita D. Anton.2.*p.tit.*12.*n.*20. Syl.*rest.*3.*q.*12. Arm.ibi.*num.*51. Palud.*in 4. d.15.q.2.art.2.*Richard.ibid.*q.*4.in 5 *principali.*Scot.ibidem.*q.2.* Caiet.2.2.*q.62.art.2.*Cou.*reg.peccat.§.7.n.6.*Med.Salmant.inst. *pag.89.alias* 152.Quanquam oppositum asseruerint Sot.4.*iust. qu.5. artic. 3. ad fin.* & Nauarr. *cap.17. num.72, & 73.* Probatur

tur apertè, quia legitimus oppoſitor habet ius commutatiuæ iuſtitiæ ad beneficium, cui opponitur: nam ipſamet oppoſitio eſt ius ad rem: procedit enim ex Eccleſiæ ſtatuto, & lege decernente, vt dignior anteferatur, cum publica promiſſione, & fide data cuique ſe opponenti, vt, ſi digniorem ſe probet, illi beneficium conferatur: ſed hæc data fides, & promiſſio accepta ab oppoſitore digniore dat illi ius commutatiuæ iuſtitiæ ad rem, vt nemo negat in præmiis, quæ pro ludis publicis euulgantur iis, qui aliquod plauſibilius inuentum in medium protulerint, ergo, &c.

6 *Int.* Dixiſti de collatore beneficij, dic modò de impediente. Ad quam reſtitutionem tenetur impediens, ne beneficium alicui conferatur? *Reſp.* In primis. Impediens vtcumque, & quauis via, ne beneficium detur indigno, ad nullam tenetur reſtitutionem. Ratio eſt, quia nulli facit iniuriam: non Eccleſiæ, vt manifeſtum eſt: non indigno, quia nullum ius habet ad beneficium. Dico *ſecundò*. Impediens beneficium, ne detur digno, vt conferatur alij æqualiter digno, liber ſimiliter eſt à reſtitutione. Ratio eſt, quia nullius ius violauit, nam æquè digni æquale ius habebant ad beneficium. Dico *tertiò*. Impediens beneficium, ne detur digniori, quamuis impediat, vt digno detur: quauis via impediat, ſiue vi, dolo, aut fraude, ſiue precibus ſolis, tenetur illud digniori reſtituere. Ita Couar. citato loco. Ratio eſt, quoniam violatur in hoc maius dignioris ius ad beneficium.

7 *Int.* Quid cenſes de indigno ſe opponente? *Reſp.* Quilibet indignus ſe opponere poteſt, licèt ſe indignum iudicet, ad ſcientiam oſtendendam, & beneficium comparandum, quantum merito iure poteſt; & non aliter. Idemque dicendum de digno in oppoſitione dignioris. Res eſt manifeſta, nec probatione indiget.

8 *Int.* Quid tamen de eo cenſes, qui ante oppoſitionem ſe indignum, aut minùs dignum iudicans, & cum hoc iudicio ſe opponens, recta tamen ſupra dicta intentione à iudicibus beneficio donatur? *Reſp.* Arbitror huiuſmodi oppoſitorem ex ſupra dicta intentione à culpa liberari, poſſeque beneficio frui. Quoniam iudicium dignitatis æqualis, aut maioris non penes illum, ſed penes iudices relinquitur, ac proinde poteſt ſe dignum, vel digniorem poſt iudicum arbitrium exiſtimare, gauderéque beneficio dato.

9 *Int.*

9 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur beneficiatus, qui horas canonicas non recitat? *Resp.* Ad illius diei fructuum restitutionem, pro rata, videlicet pro relictis matutinis, & laudibus ad dimidiam partem, pro quauis alia hora ad partem sextam. Ita habetur in *Extrauaganti* Pij V. de hac re, & in *Concil. Lateran.* vltimo. Adnotat Nauar. *cap.* 25. *n.*122. Sot.10. *iust.q.*5.*art.*6.*concl.*3. cum communi sententia.

10 *Int.* Ad quam restitutionem tenentur pensionarij easdem diuinas preces omittentes? *Resp.* Res est manifesta in *Extrauaganti* Pij V. citata, quæ decernit, vt ipsi teneantur recitare officium paruum Beatæ Mariæ, & teneantur ad restitutionem pro rata, vt beneficiati curati. Aduertunt egregiè Capuan *de horis can.tit.de pæn.non recit.* & Instruct. hanc pœnam latam esse in eos, qui clericali titulo pensionem colligunt, vt ibi Pius Papa apertè declarat.

11 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur canonicus assistens tantùm, & non recitans in choro, licèt domi recitet? *Resp.* Ad restituendas distributiones illius muti temporis. Ita Nau. *de orat.cap.*10.*n.*47. Capuan. vbi proximè adducens pro sua sententia Conc. Trid. decretum *sess.*24.*c.*12. Sot.10. *iust.q.*5.*art.*4. Instru.2.*p.q.*1. colligitur ex Syl. *hora.q.*6. Arm.ibi.*q.*21. Probatur, quia istæ distributiones non dantur pro præsentia personarum, ad vanam Ecclesiæ ostentationem, vt dantur regij annui redditus aulicis pro frequentanda regia aula, vt perperam existimauit Med. in instruct. & Tolet.2.*lib.rest.c.*2.*n.*217. Sed pro oratione: beneficium enim datur pro officio: officium verò canonici non est adesse, sed orare.

12 *Int.* Quid censes de eo, qui recitat, vel canit ore tenus mente aliò diuulsa? *Resp.* Ad nullam tenetur restitutionem. Ita Cord. *lib.*4.*q.*3. Sot.10.*iust.q.*5.*art.*6.*concl.*4. cum D. Anton. Ioan. Med. Syl. & Castro, quos citat. Probatur, quia eam solam externam orationem hactenus videtur tantùm Ecclesia præcipere, quoad diurnas distributiones.

13 *Int.* Quid arbitraris de eo, quid beneficium curatum accepit nondum sacerdos? *Resp.* Si id accepit animo colligendi fructus per annum concessum ante ordinationem, & postea dimittēdi, quia non vult presbyter fieri, tenetur ad fructuum perceptorum restitutionem. Ita Nau. *cap.*25.*n.*119. & habetur expresse *c. Commissa.*§.*Cæterum, lib.*6. Probatur, quia per fraudem, inuita Ecclesia, fructus collegit. Si tamen intra annum

in

in melius animum mutauit,& presbyteratus ordinem susce-
pit,etiam perceptos fructus tempore iniquę intentionis reti-
nere potest.Ita Nau.& *c.Commissa.lib.6*.expressè.Et probatur,
quia fraus ab initio incœpta, non consummata,purgatur per
voluntatis mutationem. Quòd si benè incœptum animum
mutauit in peius, & non vult ordinari, cùm antea vellet,te-
netur restituere fructus à voluntatis mutatione perceptos.
Ita Gloss.*c.commissa citatum*, & Angl. *q.de cler.restitut.obnoxius dub. 6. ante 4.conclus.* Probatur, quia ab illa mutatione per
fraudem fructus collegit. Quod dixi de suscipiente benefi-
cium;dico de collatore.Qui quidem,si scienter illud contulit
nolenti suscipere ordinem tenetur Ecclesiam seruare indem-
nem,& ablatos fructus restituere.Ita Nauar.*c.25.n.119*.

14 *Int.* Quid de eo qui quamuis animo suscipiendi ordi-
nes beneficium acceptet, conditionaliter tamen acceptat,ni-
si aliud accidat in maius suum decus,& commodum? *Resp.* Si
illa conditio fundata erat in æquali dubio euentus susci-
piendi, & non suscipiendi ordines, quatenus illud dubium
fuit,eatenus fecit irritos fructus. Ita Sot.10. *iust.q.5.art.6.* In-
struct.*2.p.c.105*. Probatur,quia eo modo pendulus, & anceps
in rigore iuris non verè alteram partem determinatè inten-
dit,& ideo,nec suscipere ordines determinatè vult.Si autem
illa conditio fundabatur in quadam formidine partis oppo-
sitæ ex aliquibus indiciis;probabilius tamen illi erat se ordi-
nes suscepturum, ad nihil obligatur. Nam sola illa moralis
certitudo, & non alia in hac vita haberi potest, omnésque
qui beneficium accipitur, ea subintellecta conditione acci-
piunt, nisi aliud maius commodum suboriatur. Quauis ta-
men intentione beneficium acceptet, si idoneum ministrum
loco sui, Ecclesiæ substituat, potest illud pretium ex fructi-
bus adimere. Ita Angles *de rest. tit. de cleric. restitut. obnoxiis, diff.3.dub.6*.cum Gab.quem citat.

15 *Int.* Beneficiarius voluntarium homicidium commit-
tens,teneturne ad fructus restituendos ipso facto post homi-
cidium commissum? *Resp.* Minimè. Probatur facilè, quia ob
illud peccatum, quantumuis publicum,non amittit, ipso fa-
cto,beneficium,sed expectanda est iudicis sentẽtia:ergo antę
illam,non amittit fructus.Ita Cordub. *q.41*.Instruct.*2.p.q.93*.
& habetur *cap. Ex literis,de excess. prælat.* constátque ex certa
regula, quam probat Nau.*c.37.n.251*. Scilicet nullam irregu-
laritatem

laritatem inducere ipso facto priuationem beneficij antea habiti.

16 *Int.* Post homicidium voluntarium occultum, qui non obtenta dispensatione beneficium accepit, ad quid tenetur? *Resp.* Ad restituendos fructus, quos recepit. Probatur ex iure, quia collatio beneficij, etiam simplicis, fuit nulla, iuxta Decretum Concilij Trid. *sess.* 14. *cap.* 6. *& cap. Quæsitum, de temp. ord.* in Decret. Probatur ratione, quia beneficium datur propter officium, ergo qui officium exercere non valet, iniustè recipit beneficium: atque irregularis (qualis est homicida voluntarius) non potest exercere officium, ergo nec recipere beneficium.

17 *Int.* Quid arbitraris de excommunicato maiori excommunicatione, & suspenso in pœnam à beneficio? *Resp.* Talis dum in culpa est non absoluendi à censura, fructus non facit, & ideo, si eos recipit, tenetur restituere. Secùs si per eum non stat, vt absoluatur. Ita Nau. *cap.* 25. *num.* 124. Instruct. 2. *p. quæst.* 97. Dum verò in culpa est non absoluendi, etiamsi non aliunde habeat, vnde viuat, nec etiam ad congruam sustentationem, potest percipere fructus, quanquam emendicare cogatur, atque eos si recipiat tenetur restituere. Ita Cou. citatus à Tolet. *lib.* 2. *de restit. c.* 2. *n.* 136. & probat ex multis glossis. Probatur deinceps ratione, quia qui contumax est, indignum se facit omni benignitate. Oppositum docuit Nauarr. proximè citat. sed immeritò. Idem de suspenso, atque deposito Doctores communiter asserunt, cùm censura orta est ex culpa.

18 *Int.* Quid dicis de eo, qui non obtenta pro ætate dispensatione ante vigesimumquintum annum inceptum beneficium curatum accepit? *Resp.* Collatio est ipso iure, & facto nulla. *cap. Cum in cunctis.* §. *inferiora, de elect.* Ita notauit Nauarr. cit. *num.* 116. & ideo perceptos fructus tenetur restituere.

19 *Int.* Quid censes de publico concubinario? *Resp.* Publicus peccator fructus beneficij facit. Ita Nauar. *c.* 25. *num.* 123. Rosella *verb. Clerici,* Sylu. *clericus.* 4. *quæst.* 24. Probatur, quia id non prohibetur in iure, & ipse deseruit Ecclesiæ.

20 *Int.* Quid dicendum putas de simoniaco? *Resp.* Simoniacus non facit fructus, & ideo eos tenetur restituere, *cap. de hoc, de simonia in decreto.* D. Thom. 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. *ad* 4.

Nauarr.

Nauar.*sup.nu.*115.Talis verò restitutio Ecclesiæ facienda est, aut pauperibus illius,quoad fieri possit.

De Decimarum restitutione. §. 3.

1 *Quo iure debentur decimæ.*

1 INTERROGATIO. Quoniam egimus de beneficiorum restitutione,ratione decimarum ex parte beneficiatorum : non erit ab re statim agere de decimarum restitutione ex parte eorum,qui eas soluunt. Quæro igitur , quo iure debentur decimæ ? *Resp.* Decimæ quo ad congruam ministrorum sustentationem debentur iure naturali.Ita nos docuit Christus Dominus Luc.10. *Dignus est operarius mercede sua.*Quo ad quotam,hoc est,quo ad quantam partem,debentur iure Ecclesiastico.Quod quidem ius non vnum pro omnibus regionibus determinatum est , sed variat pro regionũ consuetudine.De fide tamen est eas Ecclesiæ deberi , vt decreuit Conc.Trid.*sess.*8.vbi VViclephus contrarium asserens, hæresis damnatur.Hinc colliges nulla contraria consuetudine decimas tolli posse,quo ad congruam ministrorum sustẽtationem. Quæ licèt in aliquibus regionibus non soluantur, vt fertur de aliquibus Italiæ locis , id fit ex libera Ecclesiæ condonatione,aliunde se alentis quemadmodum Paul. 2. *Corinth.* decimas sibi debitas condonabat. Quamobrem si ad hanc congruam ministrorum sustentationem aliquot oblationes ex consuetudine offerri solent,ad eas offerendas cogi populus potest Prælati auctoritate,quia peccat mortaliter illas non offerendo. Ita cap. Ad Apost.de simonia. Nec excusantur parochiani à decimis soluendis ex eo,quod parochus aliunde habeat vnde decenter viuat,hoc est , ex bonis patrimonialibus,vt notauit Sot.*9.iust.q.3.art.*1.& Cou.sup.& clarè colligitur ex 1.*Corint.9.* quoniam beneficium debetur ratione officij,& iustum est,vt qui altari seruit, de altari viuat. Sed hac de re latiùs ad quintum Ecclesiæ præceptum.

De Restitutione Homicidij.

De restitutione circa bona corporis. §. 1.

H 1 *Qui*

1 *Qui ratione homicidij tenentur restituere.*
2 *De falso teste in causa mortis.*
3 *De homicidio, cuius crimen alteri imputatur, & ob id occiditur.*
4 *Quando dicitur quis fuisse ex malitia causa falsæ existimationis erga alium habitæ.*
5 *An causa falsæ existimationis sit, qui occidit hominem, in quem alius minas iecit.*
6 *De occisore, qui non seruauit moderamem inculpatæ tutelæ.*
7 *Quantum tenetur talis restituere.*
8 *De occisore, qui fuga posset occisionem euitare.*
9 *Qui tenentur fugere aggressorem.*
10 *Quo iure ecclesiasticæ personæ tenentur fugere.*
11 *De occisore in duello.*
12 *De occisore, pro recuperandis bonis temporalibus.*
13 *De tali occisore, cum res ablata recuperari posset in iudicio.*
14 *De occisore inuasoris suæ castitatis.*
15 *De occisore inuasoris pro liberando innocence.*
16 *De occisore iam damnato à iudice.*
17 *Quantum pro homicidio & mutilatione restituendum.*
18 *Quomodo restitutio facienda pro homicidio.*
19 *An deficiente pecunia, teneat homicidium restituere per orationem Deo fusam.*
20 *Quibus facienda est restitutio homicidij.*
21 *An pro iniuria restituendum parentibus occisi, vel mutilati.*
22 *De occisore inuincibiliter ignorante.*
23 *De ebrio occisore.*

1 INTERROGATIO. Quoniam inter bona corporis, præcipuum est bonũ vitæ, pellem enim pro pelle dabit homo pro anima sua. Ita inter dãna præcipuum est homicidium, & ideo de eo priùs differemus. Quæro igitur, qui ad homicidij restitutionem tenentur? *Resp.* Responderem simul, sed quia perpes oratio solet fastidium parere, obnixè à te peto, vt de singulis singulas proponas dubitationes.

2 *Int.* Quam restituendi obligationem habet falsus testis, ob cuius testimonium innocens ad mortem in carcere detinetur? *Resp.* In primis tenetur meliori via impedire damnum. Si absque retractatione è loco tuto illud impedire potest, nõ tenetur se prodere. Si non potest, & retractatio sola liberabit innocentem, tenetur cum quouis damno pecuniæ, aut

famæ

famæ testimonium retractare. Si ex retractatione pœna afficietur talionis,& pro innocente occidetur, adhuc se retractare ex communi sententia obligatur. Ita Sot. *9. iust. q. 6. ar. 3.* Cordub. *lib. 1. q. 31. art. 3. & in sum. q. 17.* Med. Cod. *de rest. q. 3. caus. 4. ad 4.* Cou. *regul. pcc. 1. p. n. 6.* Nau. *c. 15. nu. 17.* Tolet. *lib. 2. c. 3. n. 252.* Et probatur, quia licèt vnusquisque propriæ magis, quàm alienæ vitæ consulere debeat, id debet, cùm non in causa est alteri amittendæ vitæ. Nam eadem proportio apparet inter vitam, & vitam, atque inter facultates, & facultates, famam, & famam, sed si quis causa est damni facultatum, aut proximi famæ, tenetur cum amissione propriæ famæ, & facultatum damnum resarcire; ergo, &c. Hæc communis sentẽtia intelligenda est de teste, qui ex malitia testimonium tulit, non verò ex ignorantia, vel inaduertentia leui, vt rectè notauit Caiet. *2. 2. q. 70. art. 4.*

3 *Int.* Ad quid tenetur homicida, cuius crimen alteri imputatur, & ob id occiditur? *Resp.* Si causa non fuit ex malitia iniustæ, & falsæ imputationis, non tenetur ad damna innocentis personalia, tenetur tamen ad damna restituenda ex sententia iudicis hæredibus occisi. Ratio est, quia ex natura rei tenebatur illa damna hæredibus restituere. Hoc, inquam, intelligo quando fuit iniustus occisor, alioqui ad nil tenetur.

4 *Int.* Quando censebitur quis fuisse causa ex malitia falsæ existimationis? *Resp.* Cum aduertit ex adiunctis circumstãtiis homicidium alteri imputandum; vt cùm se induit illius vestibus, vel armis, aut aliquid egit iniustè, vnde probabiliter credebat futuram imputationem.

5 *Int.* Censeturne causa falsæ imputationis ille, qui sciens innocentem minitatum fuisse mortem alicui, & propter eas minas homicidium nocte patratum illi imputandum, & nihilominus occidit? *Resp.* Si eo animo occidit, vt damnum inferret, res est certa, & vt causa damni tenetur illud resarcire. Ita Pedraca, quem refert Eman. *c. 130. sum. concl. 7.* cum cõmuni. Si tamen non eo animo, sed temporis occasione, & maiori opportunitate occidendi motus: negat Pedraca, & instruct. quos citat Eman. ille tamen trepidè loquitur. Verumtamen mihi videtur etiã tunc teneri ad damnum, vt causa illius. Ita Tolet. *lib. 2. c. 1. n. 79.* quia illa præuisio fuit voluntaria, saltem interpretatiuè, & virtualiter damni intentio, quæ satis

est ad restitutionis obligationem.

6 *Int.* Qui inuasorem occidit excedendo moderamen inculpatæ tutelæ, teneturne ad restitutionem homicidij? *Resp.* Quando moderaminis excessus fuit mortale peccatum, tenetur.

7 *Int.* Quantum tenetur restituere, qui ita mortaliter excessit moderamen? *Resp.* Nau. *cap.* 15. *num.* 26. censet tantum, quantum, qui vt aggressor occideret dedita opera. Dicendum tamen est cum Sylu. *rest.* 2. *q.* 2. *dict.* 2. restitutionem esse culpæ æquiparandam, ac proinde iuxta confessarij arbitrium pro maiori, minoriue culpa imponendam restitutionem. Doctissimus Peres duplo minorem censuit esse imponendam illa quæ imponitur ei, qui dedita opera occidit, quia duplo minor culpa.

8 *Int.* Qui inuasorem occidit cùm posset fugere, quid tenetur restituere? *Resp.* Certum censeo cum Sot. 5. *iust*, *q.* 1. *art.* 8, Nauar. *cap.* 15. *num.* 14. posse quemuis sui inuasorem occidere, vt etiam pro defendenda sua re familiari. Dico igitur. Qui in fuga amitteret honorem, non tenetur fugere, & ideò si aliter honorem tueri non potest, quàm occidendo, licitè occidit, & nihil tenetur occiso aggressori restituere. Hæc est cōmunis doctrina in scholis. Aduertit tamen egregiè Sylu. *rest.* 3. *q.* 2. *dict.* 2. nisi talis dedisset iniustam rixæ occasionem: tunc enim tenetur fugere, & si non fugiendo occidat, tenetur damnum restituere.

9 *Int.* Qui tenentur fugere aggressorem? *Resp.* Clerici & religiosi. Ratio est, quia imitationem Christi, & ex consequenti illius humilitatem profitentur, ac proinde nulli eis dedecori tribuitur fugam capessere, & rixam omittere, vt aggressor seruetur indemnis.

10 *Int.* Ex quo iure tenentur fugere? *Resp.* Ex sola charitate. Et ideo si inuasorem occidant, nullam debent restitutionem.

11 *Int.* Teneturne ad damnum, qui prouocatus occidit alium in duello? *Resp.* Minimè, quia volenti, & consentienti nulla fit iniuria: & ideo si ambo æquè se prouocent, neuter alteri tenetur: nam fit quasi implicitum pactum quo sibi inuicem remittunt.

12 *Int.* Ad quid tenetur occisor alterius pro defendendis bonis temporalibus? *Resp.* Pro defendendis bonis temporalibus,

ralibus, licet inuasorem occidere; & ideò occisor ad nullam tenetur restitutionem. Hæc est communis doctrina, quã refert Sot. loco citato. Hoc intelligo, si adsint debitæ circunstantiæ, quas numerat Suar. tomo de censuris *disp.46. sect.2.* *Prima* vt defensio sit moderata, & pura. *Secunda*, vt aliter, quam occidendo damnum impediri, aut recuperari nequeat. *Tertia*, vt illud rei familiaris nocumentum graue sit. *Quarta*, vt realiter & iniustè inferatur. Quæ doctrina adeo vera est, vt liceat raptorem insequi, & sagitta transfigere, si aliter res ablata recuperari non possit, vt notat Sot. 5. *iust. q.1. ar.8.* Tolet. *lib.2. c.3. n.409.* Contra Couar. in Clement. Si furiosus, & D. Anton. 3. *par. tit.4. c.3.* Secus tamen, si fur iam domi esset quietus, vel ad alia negotia se diuertisset.

13 *Int.* Quid censes, cum res ablata, per iudicem recuperari posset? *Resp.* Res est summopere controuersa. Negantem partem tenuit Tolet. *lib.2. c.3. n.43.* Bart. in Clement. *Si furiosus. ff. de sicariis*, Sylu. *excommunicatio 6. notabili 4.* Affirmantem partem tenuit Caiet. 2.2. *q.64. art.7.* cum aliis. Mihi quidem cum distinctione loquendum videtur. Dico igitur, cùm facilis erit recuperatio per iudicem, illicitum est raptorem occidere. Ita Sot. 5. *Iust. q.1. art.8.* cum plurimis Theologis, & Iuristis, quos refert. Illicitum, inquam, contra charitatem, quæ iubet leue damnum pati pro euitando maiori, aut saltem maximo proximi: sed leue damnum est, breui tempore carere rebus suis, maximum verò malum vitæ orbitas: ergo ex charitate tenetur quis carere breui spatio suis rebus, vt deuitet alterius occisionem. Illicitum etiam est contra iustitiam, quia nemini ex officio licet inferre grauissimum damnum proximo, pro euitando leui suo; alioqui pro teruncio liceret raptorem occidere. Dico *secundum*. Cum difficillima speraretur ablatarum rerum recuperatio per iudicem, tunc si aliter quam occidendo, non posset quis sua comparare, liceret occidere furem. Hæc manifesta est ex dictis.

14 *Int.* Quid censes de occidente inuasorem suæ castitatis? *Resp.* Non peccat contra iustitiam, nec etiam contra charitatem, qui pro tuenda castitate, cùm aliter se defendere nequit, turpem aggressorem occidit. Ita communis opinio cum Caiet. 2.2. *q.64. art.7.* Tolet. *lib.2. cap.3. n.393.* Quod etiam verum est, cùm continens sperat se diuina gratia adiutum minimè delectationi consensurum.

15 *Int.* Qui non vitam, aut propria bona, sed innocentis vitam, aut bona defendendo, inuasorem occidit, cui tenetur restitutioni? *Resp.* Nulli. Ita decernitur *cap. Dilecto filio. de sentent. excom. in 6.* per hæc verba. Licet cuilibet suo vicino, & proximo pro repellenda iniuria suum impertiri auxilium.

16 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur occisor, aut mutilator punitus iam à iudice? *Resp.* Ad damna ex homicidio subsequuta. Ita Nau. *c. 25. n. 25.* Gom. tom. *3. resol. c. 3. nu. 37.* Couar. *2. resol. c. 10. n. 7.* Instruct. *2. par. cap. 27.* cum aliis. Ratio est, quia iudicialis punitio datur ad satisfaciendum iustitiæ vindicatiuæ, quoad bonum commune: damnificator verò tenetur ex iustitia commutatiua iure naturali ad satisfaciendum parti, quoad bonum particulare: ergo adhuc illa obligatio restat: hæc autem non tollitur per legalem punitionem, nisi pars læsa contenta sit, vt nobiles viri contenti esse solent. Hinc colliges hæredes damnati per iudicem ad restitutioné damnorum teneri, quæ ex damnationis crimine nata sunt, vt notat Nau. sup. sicut ad alia debita. Imò & fiscus, cum criminosi bona confiscantur. *L. Non possum. L. in sum. ff. de iure fisci.* Notat tamen Arag. *2. 2. q. 62. ar. 2.* hoc intelligendum esse, quãdo bona damnati peruenerunt ad hæredes non successione hæreditaria, sed libera legatione.

17 *Int.* Quæ restitutio facienda est pro homicidio, vel mutilatione? *Resp.* In primis facienda est restitutio damnorũ omnium realium ex eo subsequutorum. c. finali. de iniuriis, & damno dato. Inter damna enumero in primis expensas curationis, victus, seruitij. Deducito tamen inde sumptus, quos sanus faceret, vt notat Palud. *in 4. dist. 25. art. 2.* Sot. Sylu. & alij supra citati. Enumero deinde deformitatem, si ob eam nubere nequit, nisi cum maiori, aut minori dote data, vel accepta: excessus enim restituẽdus, vt post alios notauit Aragon citato loco. Enumero preterea lucra cessantia, cum ob mutilationem nõ potest artifex suum munus exercere, vt notarũt Maior *in 4. d. 25. q. 29.* Cuius sentẽtia in eo mihi non placet, quòd dicat minuendum esse pretiũ laboris, quia otiosus est. Enimuerò ille paratus est laborare, & iniustè prohibetur laborare, vt benè refellunt Sot. Couar. & Tolet. citati. Meritò quidem etiam inter damna adnumerat Sot. supra desolationem, & afflictionem mutilati. Enumero denique commendas, tenæas, lucra

lucra ſcientiæ, ſcilicet, medicinæ, legum, & aliarum : quidquid enim in his iniuſtè fuit impeditum, reſtituendum eſt. Denique controuerſia eſt, an pro vita, vel membro ipſo abſolutè teneatur occiſor, aut mutilator aliquid reſtituere. Negat Nau. *cap.25.num.22.* multarum, vt ait, legum argumento. Tolet. *lib.4.cap.1.n.80.* Pars tamen affirmans omninò aſſerenda cum D. Thom. 2.2. *q.62.art.2.* ad primum. Sot. *in 4. d. 15. q. 3.* Caiet. verb. *reſtitutio cap.2.* Couar. 2. *reſol.cap. 10. num. 7.* Sylu. Aragon. & aliis communiter, cum quibus id decernitur *L.Luſitana, lib.5.* Ordin. *tit. 35.* §.7. determinans quantitatem pœnæ. Probatur apertè, quia damnum perſonale eſt multo maioris æſtimationis, quam reale. Quod ſi dicas non eſſe vitam pretio æſtimabilem, abſurdum dico cum Mercato, ſi ex eo, quòd quis reſtituere nequit, quantum debet, non teneatur reſtituere, quantum poteſt. Quare meritò D. Thom. 2.2. *quæſt.62. art. 2.* inquit. Quando ad æquale non poteſt reſtitutio fieri, facienda eſt ad æquiualens, quoad poſſibile eſt. Si quæ verò leges Cæſareæ contrarium decernere videantur, intelliguntur de æquali pretio, quod nullatenus reddi poteſt, nec debet.

18 *Int.* Quomodo reſtitutio facienda pro homicidio? *Reſp.* De reſtitutione damnorum realium res eſt manifeſta, facienda enim eſt per res pretio æſtimabiles, pecuniam ſcilicet, & alia. Reſtitutio damni perſonalis faciẽda eſt occiſo per eleemoſynas, orationes, & Eccleſiæ ſacrificia, quæ proderunt defuncti animæ. Reſtitutio pro damno perſonali mutilationis facienda eſt per pecuniam, vel rem aliam ipſi mutilato iucundam.

19 *Int.* Quid ſi non habeo expenſas ad ſacrificia, eleemoſynas, & aliorum, teneorne ex iuſtitia ſatisfàcere per meas proprias orationes? *Reſp.* Teneor quidem. Ita inuenio apud Sot. *in 4. d. 15. q. 3.* Gab. Adrian. & alios: præſertim cum cáuſa fui, vt ille damnificaretur in ſpiritualibus, nimirùm ne maiori cum ſalutis cura moreretur. Quæ damna ſpiritualia ſpiritualibus bonis ſunt compenſanda. Et hæc ratio mouit Tolet. *lib. 4. cap. 2. nu. 49.* ad hoc aſſerendum; ita inquies, ſi veriſimile erat, quod ille viuens pro ſuis peccatis ſatisfaceret, in meliorique ſtatu diſceſſiſſet, quam mea iniqua occiſione diſceſſit, teneor lege iuſtitiæ illum iuuare orationibus, & ſatisfactionibus meis, &c. Probatur verò in totum, quia

ex sola via possum restituere; ergo teneor.

21 *Int.* Quibus facienda est restitutio homicidij? *Resp.* Restitutio damni personalis facienda est ipsi personæ læsæ, neque transit ad hæredes iure hæreditatis; probat Ledesm. 2.4. *q.* 18. *art.* 5. Probatur, quia restitutio boni quod non transit ad hæredes, ad ipsos etiam non transit, sed vita & membra non succedunt hæredibus iure hæreditario; ergo, &c. Confirmatur à simili, quia sicut vota personalia, & alia onera non transeunt ad hæredes, ita neque honores. Transiret verò si iam de pretio vel esset lata sententia, vel deductum pactum: tunc enim succedit, vt bona alia realia, inter quæ iam numeratur illud pretium.

22 *Int.* Fitne in homicidio, aut mutilatione ea etiam iniuria parentibus, vt debeatur illis satisfactio? *Resp.* Ledesma sup. anceps hæret: pars tamen affirmans videtur probabilior, & certa. Ratio esse potest, quia homo non est solùm bonus sibi, sed parentibus, vxori, & filiis, ac illis aptus natus: sed huiusmodi bono orbantur iniustè ab homicida; ergo ab illo accepturi sunt satisfactionem: hæc autem non fit per satisfactionem iniuriæ personalis ipsi occiso, aut mutilato exhibitæ, ergo alia adhibenda. Ita colligitur ex Sot. 5. *iust. q. 6. art.* 3. & Aragon. citatis.

23 *Int.* Qui inuincibiliter ignorans alium occidit, circa quem ita odio affectus erat, vt si eum agnósceret libentiùs occidisset, teneturne quidquam restituere? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *lib. 2. rest. c. 1. n. 60.* quem citat, & sequitur Roder. *c.* 138. *nu.* 5. Ratio est; quia ignorantia comitans (sic eam appellant Theologi) non fuit causa damni, sed ignorantia inuincibilis: ex ignorantia verò inuincibili non oritur obligatio restituendi.

24 *Int.* Qui ebrius alium occidit, aut mutilauit, ad quid tenetur? *Resp.* Si experimento iam compererat se vino madentem similia damna committere, & voluntariè se inebriauit, ad resarcienda damna obligatur: non tenetur verò, si id non expertus erat. Ita Castro *lib. 2. de leg. pœnali c. 14. concl.* 1. Nauarr. *lib. 2. cap. 1. num.* 71.

De restitutione adulterij. §. 2.

1 *Quæ restitutio debetur ratione occulti adulterij.*

2 De

2 *De restitutione pro filio adulterino.*
3 *Quomodo se gerere debet adultera cum filio adulterino.*
4 *An teneatur filius adulterinus credere matri.*

1 INTERROGATIO. Quæ restitutio debetur ratione occulti adulterij, ex quo nec proles, nec infamia sequuta sunt? *Resp.* In praxi nulla quidem (quanquam secundum se iniuria sit grauissima.) Ratio est, quia nullus, licèt abiectissimus homuncio, fieri sibi patitur talem restitutionem. Ita Doctores communiter cum Medin. *inst. confess. lib.* 1. Aragon. 2. 2. *q.* 62. *art.* 6. Rod. *c.* 204.

2 *Int.* Quid restituere tenentur adulteri, quando filius adulterinus putatiuo patri alendus supponitur pro suo? *Resp.* Si adulteri certi sunt de filio ex adulterio, vterque tenetur ad expensas educationis. Ita D. Ant. Syl. & Nau. *c.* 16. *n.* 49. & dicit esse communem. Ad easdem tenentur, cum ab illis exponitur pro foribus hospitalis, alendus inter pauperes, nisi ipsi pauperes sint. Ratio est, quia licèt illi ad euitandam infamiam possint filium exponere. tenentur tamen, si diuites sint, illum alere: nam quanquam hospitale domicilium ad diuites sit subterfugium, ad solos pauperes est domicilium, & ideo vt in domo sua ibi pauperes aluntur, diuites verò tantummodo charitatis amplexu recipiuntur. Dixi, si certi sunt, quia si dubitant, ad nil tenentur: in dubio enim melior est conditio possidentis. Ita Syl. *verb. adult. q.* 5. Tolet. & Aragon. cit.

3 *Int.* Quid facere tenetur adultera, ne adulterinus filius cum aliis putatiui patris hæreditatem capiat? *Resp.* Dico *primo.* Cum periculo vitæ adulterium manifestare non tenetur, quanquam sciat suam manifestationem profuturam, quia illi credent, & filius, & maritus. Ita Innocent. Host. Panorm. *ad cap. Officij, de pœnit. & remiss.* Nauar. *capit.* 16. *num.* 44. Syluest. *adulter.* §. 2. Medin. Cordub. *lib.* 1. *q.* 31. & omnes in sequenti conclusione citandi. Ratio est, quia nemo tenetur cum vitæ periculo corporalis fortunæ bona restituere. Imò, vt notat Aragon, in citato euentu maritus, & filius ex charitate tenentur illi bona condonare pro seruanda vita. Dico *secundò.* Cum infamia publica non tenetur adultera detegere adulterium, si filius legitimus hæreditate defraudandus etiam ipsius adulteræ filius est. Est omnium, quos citaui, & expressiùs Cordub. *lib.* 1. *q.* 31. Probatur, quia filius legitimus est in hoc euentu irrationabiliter inuitus, cùm nesciat suo honori

consulere,quem satis curat mater,adulterium tegendo. Et in hoc sensu intelligēdi sunt Scot.*in* 4.*d*.13.*q*.2.D.Ant.2.*p.tit*.10. *cap*.8. §.1. Caietan.*verb.adult.* Med. *de rest.q*.3.*casu* 4. Nauarr. & alij,cùm absolutè affirmant non teneri matrem cum infamia detegere occultum crimen.Dico *tertiò*.Cum periculo infamiæ tenetur adultera detegere adulterium, quando filius defraudandus,solus est legitimus patris ex alia matre,& hæreditas est multum pinguis, pretiosiórque quam ipsius adulteræ fama. Ita Sot. *in* 4.*d*.15. *q*.17. & fortiori Adrian. *qu*.1. *de rest*.Maior.*d*.15. cùm absolutè affirmant teneri. Ratio est,quia licèt fama ex natura sua nobilissimum sit omnium externorum bonorum, vt aurum pretiosissimum omnium metallorum. Tam leuis tamen in singulari esse poterit,vt aliis bonis possit longè superari, quemadmodum parua quantitas auri magna argenti ærisve copia.Dico *quartò*. Quando ob periculum vitæ, aut famæ adultera non tenetur adulterium detegere,tenetur viis omnibus procurare,ne filij legitimi hęreditate defraudentur, & ideo ex bonis paraphernalibus iacturam recompensare: filium secreto admonere,si speret monitionem profuturam: aut ad religionis ingressum commouere.Ita Card.Tolet.*lib*.5.*cap*.11.*n*.5.Dico *quintò*.Hæc intelligenda sunt de adultera ex malitia: nam quæ per vim, aut fraudem,aut metum grauem adultero consensit, ad nihil horum tenetur, quia nullam iniustitiam contra filium, maritúmve commisit: non enim cum periculo vitæ,aut infamiæ tenetur eorum indemnitati consulere.

4 *Int.* Teneturne filius adulterinus credere matri ita affirmanti? *Resp*.In primis in foro exteriori pro legitimo iudicandus est, vt probat Panormitan. *cap*. per tuas,de probation. Dico deinde. Si tales adsint rationes, & indicia,vt moralem certitudinem inducant, tenetur filius matri fidem adhibere;vt si illa tempus computet absentiæ coniugis, sitque timoratæ conscientiæ fœmina.Ac proinde tenetur filius bonis hæreditatis cedere. Ita communiter Doctores.

De restitutione stupri. §. 3.

1 *Qui stuprator tenetur ad restitutionem.*
2 *Qui stuprator non tenetur ad restitutionem.*
3 *De stupratore importuno.*

4 De

4 *De stupratore fictè promittente fœminæ futurum matrimonium.*

5 *De indiciis,ex quibus colligitur virginem verè fuisse deceptam, & inuoluntariam.*

6 *De stupratore ita subdolè promittente, vt quamuis inæqualis esset, crederetur à virgine verè loqui, & ex animo.*

7 *De stupratore inæqualis conditionis, qui à fœmina imprudenter inæqualitatis inscia putatur ex animo loqui, cùm fictè tamen loquatur.*

8 *Vnde excusatur stuprator fictè matrimonium promittens, & virginem decipiens.*

9 *De stupratore nobili verè pauperi virgini, & infimæ matrimonium promittente.*

10 *De stupratore violento.*

11 *De stupratore violento erga virginem, quæ æquè nupsit, ac si non esset violata.*

12 *De stupratore, qui sub promissione matrimonij stuprum obtinuit, & alteri fœminæ nupsit.*

13 *Quæ restitutio facienda parentibus, seu custodibus virginis violatæ.*

1 INTERROGATIO. Quis stuprator tenetur ad restitutionem? *Resp.* In primis qui per vim,dolum,aut fraudem, falsis persuasionibus puellam violauit. Conclusio est certa,& ab omnibus asserta,& manifesta. Itaque tenetur,aut illam ducere, aut dotare, vt possit alteri nubere ita honestè, ac si esset virgo. Ita habetur *cap.* si seduxerit. *Extr.* de adulter. & *c.* Peruenit, eodem tit.

Secundò ad restitutionem tenetur, qui per nimias, & importunas preces stuprum obtinuit. Nimias verò,& importunas preces hic intelligo preces æqualis viri ad æqualem fœminam instantissimas, & sæpiùs repetitas,& inculcatas,similes iis,quas habuit Dalila ad Samsonem. *Judic.*16. Sicuti eleganter describit diuinus Auctor; Cúmque molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhæreret; spatium ad quietem non tribuens, &c. Scio rem esse valde dubiam inter Auctores, contrariúmque sentire Tolet. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 444. Salzedo in pract. *cap.*83. Bannes 2.2. *quæst.*62. *artic.* 2. *dub.*9. Sanchez *disput.*10. *num.*5. Quod probant, quia hæ nimiæ, & importunæ preces non videntur inuoluntarium constituere, quas supercilio contracto fœmina à se possit retundere.

Nihilo

Nihilominùs nobiscum consentiunt Nauar.*cap.16.n.17*.Cord. *lib.1. quæst.13*. Medin.in sum. *cap.14*. & alij multi. Probátque Card. Tolet. *lib.5.cap.11.n.1.ex cap. Si seduxerit.Extr.* & *c.* Peruenit,de adult. Itaque quoties fœmina consentit, vt precisè importunitatem, molestiámque subterfugiat, voluntatíque stupratoris acquiescat, inuoluntaria consentit, & tacitè ad resarciendum damnum, stupratorem obligat,quia non liberè donat, sed sub restituendi obligatione permittit auferri, vt cum quis à famulo peteret rem domini importunè, & ille importunitatis molestia euictus sineret rem auferri, sinit enim cum restituendi onere, quia non donat. *Tertiò.* Tenetur ad restitutionem dominus, qui per preces à puella, quæ illi reuerentiam debet, consensum extorquet. Ratio est, quia hæ preces saltem æquiparantur metui reuerentiali, & leui iniustè illato,extorta verò per talem metum restituenda esse in foro conscientiæ,docet Nau. *cap.17. num.5*. Cou.*regul. pec. 3.p.* §.3. *num.7*. Molin. *tom.2. iust. tractat. 2. disputatione* 267. Sylu.*verb.* metus,& alij permulti. Tenetur *denique* Princeps, qui precibus solet minas adhibere, & non consentientibus acerbè sæuire, si per tales preces stuprum obtinuit. Hæc à nemine negatur, quia, vt notat Sanchez *tom.* 1. *disputat. 7. num.* 5. hæ preces æquiualent metui cadenti in virum constantem.

2 *Int.* Quis stuprator non tenetur ad restitutionem? *Resp.* Ille, cui puella liberè consensit. Ita communiter Doctores, D.Anton.*2.p.tit.5*.§.1. Cordub. *lib.1.q.13*. Nau. *c.2. & num.16*. Tolet.*lib.2.qu.3.n.435*.Syl.Sot. & alij cum Toleto *lib.5.cap.11. n.2*. Probatur, quia volenti & consentienti nulla fit iniuria. Liberum verò consensum non tollunt aliquæ preces,& blanditiæ: nulla enim tam perfrictæ frontis puella est, etiam vitiata, quæ non rogari priùs expectet, & blanditiis comparari. In foro tamen externo grauissimis pœnis afficitur talis stuprator, non solùm per ius commune, sed etiam per leges Lusitanas, quas videre est *lib.5*. Ord. *tit.23*.

3 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur stuprator importunus? *Resp.* In foro conscientiæ non tenetur puellam ducere, sed satis erit iniuriam resarcire & damnum subsequutum, iuxta prudentis arbitrium.In foro verò externo ex rigore iustitiæ satis est eam dotare ea dote,vt adipiscatur virum, qualem haberet virgo. Addit verò Nauar.*sub n.17*. restituendum

etiam

etiam aliquid esse pro verecundia, quam omni vita passura est.

4 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur importunus stuprator fictè promittens,& illudens spe matrimonij futuri? *Resp.* Dico regulariter loquendo, teneri ad matrimonium contrahendum, nec aliter satisfacere. Ita D. Th. *in 4.d.24. q.vnica.* Richard.ibid. *art.1.q.3.* D.Ant. *2.p.tit.5.c.6.*Nau.*c.16.num.*180. Cord.*lib.1.q.3.& in sum.q.50.* Henr. *lib.11.de matrimon. cap.11.* Instruct.*1.p.cap.76.*Ang.*verb.stup.* Syl. verbo luxuria,& multi plures,quos citat,& sequitur Sanchez *q.1.disp.*10. Tolet.*lib.5. c.11.n.2.* Probatur,quia in omni contractu, in quo intercedit, do, vt des, si ex vna parte impletur, ex alia in eodem genere implendus est iure iustitiæ, sed ita se res habet in nostro casu;ergo,&c.Dixi,ex natura rei loquendo, quia fieri potest,vt ex matrimonio sequantur grauia damna:tunc enim sufficit dotare,vt docet Nauar. *cap.16.n.*18. Tolet. *lib.5. c.11.n.3.* Nisi ipsa puella intelligat deceptorem fictè loqui, & velle eam decipere,& ex consequenti pati se ipsam decipi, quapropter sibi imputet deceptionem; tunc enim non tenetur deceptor eam ducere.

5 *Int.*Ex quibus circumstantiis colligitur puellam intelligere se decipi, & deceptorem fictè loqui? *Resp.* Cùm conscia erat inæqualitatis inter eos circa gentilitiam nobilitatem,vel diuitias;vt cùm vir nobilis promittit sordidæ,& abiectæ fœminæ:aut vir diues benè numatus pauperculæ, sicuti adnotarunt Sylu. & Nau.citati, D.Anton.*2.p.tit.2.c.1.*§.*1.*& Tolet. *lib.5.c.11.n.3.*

6 *Int.* Quid censes, quando puella ignorabat inæqualitatem, & stuprator ita fictè promisit, vt ab illa, etiam conscia inæqualitatis, crederetur verè, & ex animo loqui? *Resp.* Probabiliùs est non teneri ad matrimonium contrahendum, sed tantùm ad competentem dotem resarciendam.Ita Sanch. *disp.10.q.3.* Probatur, quia ille,cùm esset inæqualis,non tenebatur ex iustitia habere consensum ad reddendum plus, quàm æquale, quanquam puellam deceperit, quæ fortè non acciperet illud æquale,si conscia esset fictionis. Oppositum scio asseruisse Roder.*c.26.n.8.* cum sua probabilitate.

7 *Int.* Teneturne ad aliquam restitutionem stuprator faciendam fœminæ, quæ ob imprudentiam, & incogitantiam existimauit, stupratorem inæqualiter nobilem minimè il-

lma

lam decipere dum matrimonium promisit ? *Resp.* Tenetur, quia re vera puella fuit hallucinata, licèt ex imprudentia; ergo à deceptore conseruanda est indemnis. Vt si quis fictis minis puellam paruæ audaciæ deciperet ad consensum, quem non extorqueret à forti fœmina, tenetur restituere damnum, nec illi patrocinatur aliena timiditas, ergo nec in nostro casu aliena incogitantia,& imprudentia, siquidem ad eam ipse dedit sufficientem causam. Ita Nauarr. *cap.27.n.76.* Tolet. *lib.2.cap.3.num.442.* Sot. *in 4.dist.27.q.1.art.3.* Cordub. *lib.1.qu.13.* Veracrux *3.p.* Spec.*art.19.* Ledesm.*2.2.q.18. artic.2.* Petr.Ledesm.de matrimon.*dub.19.* Bartholomæus Ledesm.de matrimonio *quæst.45.art.4.* Oppositum scio tenuisse Sanchez citato loco, quod affirmare contendit id asseruisse multos alios, quos refert. Sed illius sententia tantummodò asserenda est cùm manifestè ex circumstantiis colligitur puellam fuisse voluntariè, & permissiuè, palliataque ignorantia ad excusationem habendam in peccatis, ficta stupratoris promissione deceptam.

8 *Int.* Ex quibus causis excusabitur fictè promissor, & puellæ deceptor à matrimonio contrahendo? *Resp.* In primis si probabiliter creditur coniugium difficiles exitus habiturum. Ita notauit Henriq. *lib.11.* de matrimonio, *cap.11.* Sanch. *disput.10.q.1.* Eman. *cap.206. num.8.* Deinde, si ex tali coniugio scandalum graue sequatur. Ita aduertit D.Ant.*2.par.tit.1. cap.6.* Sylu.luxuria *q.5.* Nauar.*c.16.n.18.* qui id affirmat etiam cum vera fuit promissio.

9 *Int.* Promisit vero animo vir nobilis puellæ ignobili,aut diues pauperi, se illi nupturum, & ea spe fœminam stupro consentientem reddidit,ad quid tenetur ? *Resp.* Tenetur eam ducere. Probatur, quia ille potest,& liberè voluit se abiicere,& suas pecunias communicare,impleta stupri conditione; ergo obligatio fuit libera, & valida. Quæ veritas adeo certa est, vt etiam eam teneant in simplici promissione sponsaliorum,Cord.*lib.1.q.13.*Spec.*3.p.ar.19.* Mol.*to.2.iust.disp.17.*Sanch. *lib.1. disp.14.* Et quanquam promissio re vera prodiga fuit,tamen accepta, obligat ad sui impletionem ex iustitia, præsertim in causa matrimoniali, iuxta Ecclesiæ praxim illam implere cogentis,vt rectè Mol.proximè adnotauit.

10 *Int.* Qui per vim puellam violauit,si paratus sit matrimonium contrahere,tenetúrne ad maiorem restitutionem,renuente

nuente puella coniugium? *Resp.* In re vna omnes conueniunt circa propositam dubitationem. Scilicet, cùm deceptor est multo inferioris conditionis, & ideo à fœmina contemnitur, teneri ad dotem, qua puella cum æquali, vt antea, nubat. Alioqui si ex stupro cogeretur ad illum accipiendum in coniugem, cogeretur ad nouam iniuriam ferendam. Ita Panormitan. & Ioan. Andr. ad *cap.1. de adult.* quos sequuntur Iuniores. Cùm verò est æqualis conditionis, ad nil amplius teneri, quàm ad nuptum, censuit Couar. *2. par. epitom. cap.6. num.15.* Roder. *cap.26. num.5.* cum aliis. Ratio illorum est, quia iniustè repudiatur. Veruntamen oppositum apparet probabilius, quia iste deceptor ex æqualitate iustitiæ tenetur reducere puellam in statum, à quo illam seduxit: sed illa deceptionis tempore erat in statu libertatis, vt nuberet æquali, cui vellet; ergo ex illa iniuria non est cogenda accipere hunc, & non alium (est enim huiusmodi coactio noua quædam quasi iniuria:) tenetur igitur stuprator ad dotem, si illa renuat connubium.

11 *Int.* Puella violenter oppressa æquè benè nupsit, ac si non esset violata, tenetúrne stuprator aliquid illi impertiri? *Resp.* Omnes teneri affirmant, cùm maritus deuenit ad stupri notitiam, & ideo eam odio habet, & plagis afficit. Controuersia verò est, cùm maritus defectum nullatenus intellexit. In qua negant ad quid ampliùs violatorem teneri Nau. *c.16. num.19.* Instruct. *1. p. cap.70.* & Tolet. *lib.2. c. num.45.* Dicendum tamen cum Victoria, quem citat Nauarr. & Med. quod debeat: quia illa iniuria secundùm se est grauis, facta ipsi puellæ violatæ.

12 *Int.* Obtinuit stuprator puellæ consensum sub promissione futuri matrimonij, postea non stetit promissis, sed alij nupsit, ad quid tenetur? *Resp.* Tenetur non solùm ad dotem competentem, ac si non esset violata: sed etiam ad cessantia lucra ex defectu promissionis; ac proinde si promissor stuprator erat nimiùm diues, tenetur ad reddendum lucrum ex diuiti coniugio subsequens, iuxta prudentis arbitrium. Ita notauit, & docuit Sot. *in 4. d.27. q.1. art.3.* Nauar. *lib.4. consil. titul. de spons.*

13 *Int.* Quæ restitutio facienda parentibus, & custodibus puellæ stupratæ? *Resp.* Si puella liberè, & voluntariè consensit, nulla illis debetur restitutio. Probatur facilè. Quoniam illis

illis nulla fit iniuria, cum puella adhuc sub parentum, & tutorum custodia, domina sit suæ integritatis,& libera velit nuptiarum iacturam pati,si quæ ex stupro subsequuta sit. Ita Tolet.*lib.2.c.3.num.438*. Sot.8.*iust.q.7.art.1*. Spec.*2.p.art.19.cit.* Crediderim limitandam esse conclusionem, nisi scilicet ex stupri damno cogatur pater, & custos dotem augere ad tuendum pristinum honorem. Tunc enim tenetur,meo iudicio,illis augmentum dotis restituere,quia iniustè à stupratore ad id coacti sunt. Si tamen per vim, aut fraudem puella fuit violata, tenetur stuprator parentibus restituere iuxta prudentis arbitrium.Ita D.Th. & Caiet.*2.2.q.154.art.6*. Nau. *c.16.n.19*. Cord. Tolet.& Sot.citat. Ratio est, quia grauissima illis irrogaretur iniuria contra ius, quod habent ad custodiendam filiam, sicut reliqua alia bona. Quod de stupratore diximus, dico de raptore. Enimuerò, seu fœmina velit, seu nolit raptorem sponte comitari, semper custodibus fit iniuria,pretio resarcienda: vt fieret cum è cauea,vel per vim,vel illectionem animal magni pretij ostenso cibo extrahas, & te insequentem deferas.Ita notauit,& docuit Tol. Quamobrem in iure grauissimæ pœnæ decernuntur puellarum raptoribus.33.q.1.

De restitutione famæ. §. 4.

1 *Quo malo læditur fama.*
2 *Vnde oritur obligatio restituendi famam.*
3 *Qua detractione denigratur notabiliter fama.*
4 *An lædat notabiliter famam alicuius, qui de eo infamato circa certum peccati genus, narrat plura indiuidua peccata, quàm ille commisit.*
5 *De narratore eorum,quæ circa alterius famam audiuit.*
6 *De eo,qui vni viro graui,& taciturno crimen alicuius detegit.*
7 *De infamatore mortui.*
8 *Qui excusantur à restitutione infamiæ.*
9 *Quantum peccat qui se ipsum infamat.*
10 *De eo, qui ad fugienda tormenta sibi falsum crimen rogatus imponit.*
11 *De eo, qui infamatum in aliquo loco infamat in alio, vbi habet integram famam.*
12 *Ob quod crimen incurritur infamia iuris.*
13 *De eo, qui infamatum infamia facti in aliquo loco, infamat in*

in alio.

14 *An sit notabilis infamia apud duos, vel tres tantùm.*

15 *De infamante eum, qui per fraudem bonam famam acquisitam habet.*

16 *Vtrum ad liberandum innocentem liceat occultum crimen alicuius detegere.*

17 *De occultante crimen, de quo iniustè ab alio infamatur.*

18 *De eo, qui præbet aures calumniatoribus iniustis.*

19 *Quando peccat contra charitatem audiens detractores.*

20 *De libellis famosis.*

21 *Quantum est restituendum propter famam ablatam.*

22 *An omnia damna ad integrum restituenda sint.*

23 *Vtrum ratione iniuriæ ortæ ex infamia sit aliquid restituendum.*

24 *An tantum restituere teneatur, qui verum, quàm qui falsum crimen euulgauit.*

1 INTERROGATIO. Quo malo læditur fama? *Resp.* Detractione. Et ideò definitur detractio. Iniusta denigratio famæ. Ita Nauar. *cap.* & *num.* 18.

2 *Int.* Quæ conditiones adesse debent, vt detur obligatio restituendi famam? *Resp.* Tres. *Prima*, vt fama à parte rei læsa sit. *Secunda*, vt læsa sit contra iustitiam. *Tertia*, vt aliunde non sit adhuc recuperata. Ita Sot. 4. *iust. q.* 6. *art.* 3. Ledesm. 2. 4. *q.* 18. Arag. 2. 2. *q.* 62. *art.* 2. & Recentiores.

3 *Int.* Qua detractione denigratur notabiliter fama? *Resp.* Respondebo diuisim, quoniam materia multa est. Atque *in primis*, qui de alio narrauit vitium mortale illi iniuriosum valdè apud id ignorantes, notabiliter famam denigrat. Dixi (ignominiosum) quia aliquando non ita est, vt cum de milite glorioso dicitur mortem inimico magnificis verbis minitatum: aut suscepisse singulare certamen. De adolescente profusis moribus loquutum fuisse cum meretrice de rebus amatoriis. De fœmina prostituta euulgasse suum corpus. Dico *secundò*. Denigrauit notabiliter famam proximi, qui de religioso, aut Episcopo, aut alio viro perfectionem, & grauitatem profitente, dixit aliquod leue peccatum, non quoduis, sed quod nimium dedecet illius statum, vel esse assuetum nugis, verbis scurrilibus, ac vanis colloquiis, & conuersationibus fœminarum delectari, oculorum petulantiam habere, & similia. Ita Tolet. *libro secundo capite quarto,*

 num.

num.326. Ratio illius est, quia hæc leuia vitia apud homines multum de existimatione detrahunt famæ, quia quandam vilis, & abiecti animi ignominiam, & sordem præ se ferunt. Nauar.verò *cap. 28. num. 25.* narrat se vidisse hominem insigniter eruditum, & probum ab accipiendo egregio quodam munere impeditum propter veniales culpas.In speciali verò de consuetudine mentiendi circa personas graues,vt Papam,Regem,Episcopum,tenet id Medin. *in sum. fol.* 182.& Tolet. proximè *num.* 14. quia pro iis mendaciis valdè contemnitur non solùm à viris grauibus,sed etiam ab ipsa plebe, qui illius verba, & promissa flocci pendunt. Dico *tertiò.* Notabiliter denigrat famam Monasterij, qui alicuius religiosi,licèt innominata persona,narrat aliquod turpe peccatum,vel aliud iniuriosum. Ita communiter Doctores. Dico *quartò.* Notabiliter famam lædit, qui de aliquo infamato circa vnum peccatum mortale, narrat aliud occultum ipsius,quod cum notorio peccato nullam habet connexionem. Nam si connexionem habet, reuelato vno,censetur aliud detectum.Ita Tolet.*cap.4.n.*231.Nauar.cum Adrian. quē citat loco proximo. Ratio est, quia fama læsa pro vno, integra erat pro alio,& ideo de nouo læditur: læditur autem notabiliter;ergo, &c. Oppositum censuit Cord. *quæst. 2. conclus.5.*vt si quis de notorio fure, aut homicida, v. g. narraret aliud simile peccatum longè diuersum. Verumtamen infirmam pro se adducit rationem.

4 *Int.* Qui de aliquo infamato circa vnum genus peccati, narrat plura eiusdem speciei,quàm commisit, læditne notabiliter famam? *Resp.* Qui narrat,licèt falsò, in eodem genere minus peccatum, quàm est illud, cuius infamia laborat, minimè quidem.Vt qui de lusore cõsueto ludere duo millia aureorum,dicit lusisse mille aureos.Ita Mercat.*c.9.* Qui verò narrat grauius notabiliter,quod nunquam quis commisit, aut adauget numerum commissorum eiusdem grauitatis, ita vt illa grauitas,aut pluralitas sit notabilis, famam lædit, & tenetur restituere. Hæc est per se nota, & in confesso apud omnes.

5 *Int.* Ex praua consuetudine loquacitatis, narrat quis quod audiuit,asserens se nescire,an ita sit,sed narrare, quod audiuit, insuper non intendere famam denigrare,teneturne ad restitutionem? *Resp.* Si ex narrandi consuetudine alius,narranti

ranti non adhibeatur fides,nec adhiberi soleat, ad nil tenetur. Si tamen illi fides adhibeatur, & fama læsa sit, tenetur. Quod verum existimo,quamuis ex leuitate audientiũ,& non ex auctoritate narrantis penè nulla, illa procedat infamia. Scio equidem esse contra Syl.*q.1.cit.*& Adrian.quem ipse refert,non tamen contra rationem. Quoniam illa audientium leuitas impulsa fuit à causa per se illam commouente scienter. Vt si quis leuitatem,& audaciam furum prouocaret expositione rerum alienarum pro foribus,& viis. Quæ quidem expositio sine intentione damni temeraria fuit & iniusta, & ideo obnoxia manet restitutioni;ex se enim dedit ansam audaciæ,& leuitati furum,quæ per se damnum intulerunt. Ita Sot.4.*iust.q.6.art.3.& lib.5.q.10. art.* 2. qui addit, licèt diffamator dicat se non credere,esse ingeniosum, ac pestilentem detrahendi modum,ex quo saltem suspicio,& dubitatio probabilis oritur.

6 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur,qui absque necessitate vni viro graui, & taciturno crimen alicuius occultum detegit, sine intentione lædendi? *Resp.* Ad nullam illum obligat Caiet.2.2.*q.73.art.*2.Cord. *quæst.*2. *conclus.*5.aiuntque non peccare mortaliter.Oppositum docuit Sot. 5. *iust. quæst.* 10. *art.* 2. asseritque maius damnum esse famam amittere apud vnum virum grauem, quam apud plures abiectæ plebis (licèt grauius damnum ex vno, quàm ex alio oriri possit circa rem familiarem.) Cum Caiet. tenuit Tolet. *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 335. cum Soto mordicùs Suarius tomo 4. *disput.* 34. *sect.* 1. affirmans esse communem Doctorum sententiam,cum asserunt reuelare complicem in confessione absque necessitate (qua de re latiùs, cùm egerimus de confessione sacramentali) esse peccatum lethale. Tota contentio est, vtrum illa infamatio præcisè apud vnam personam grauem, & secretam sit damnum graue. Respondeo ex natura rei loquendo,minimè,quia ita manet occultum,ac si non esset dictum, nec deinceps subit in memoriam.Atque in hoc sensu vera est opinio Caiet.& Tolet. Verùm ex circumstantiis poterit esse graue,si v.g.vitæ ratio,& institutio personæ infamatæ pendet ab illa graui persona in suffragiis, in fauore, in honore, &c. Atque in hoc sensu vera est opinio Soti & Suarij.Si talis persona criminis recordetur, & se gerat longè aliter, atque heri,& nudius tertius.

7 *Int.* Quid censes de eo, qui mortuum infamat? *Resp.* Peccat mortaliter, non solùm qui mortuum infamat in dedecus viuorum consanguineorum, sed in dedecus præcisum mortui: ratio est, quia etiam post mortem tanti faciunt homines nominis splendorem, vt ad eum comparandum, & immortalitati relinquẽdum superbas moles ad cœlũ vsque extruant: quale fuit illud Absalonis Mausolæum, cum stemmate aureis literis inciso, Manus Absalonis, vt narratur 2. *Reg.* 18.

8 *Int.* Qui non peccant contra iustitiam alium infamando, & ideo excusantur ab illius restitutione? *Resp.* In primis qui ob necessariam famæ suæ defensionem crimen occultum proximi, illum iniustè infamantis detegit ad minuendam illius auctoritatem. Nam si ad defendendam vitam licet aggressorem occidere, ita ad defendendam famam licet criminatorem infamare. Ita Sanc. & alij communiter. Deinde non peccat, qui tormentis cogitur aperire veritatem, & ad illa euitanda alterius peccatum occultum detegit, licet torqueatur ab eo, qui iniustè veritatem scire vult. Ratio est, quia non tenetur cum tanto suo detrimento alterius famam conseruare. Ita Sot. 5. *iust. quæst.* 10. *art.* 2. Rectè tamen limitat cum Toleto *lib.* 5. *c.* 66. nisi illud sciuerit iniustè per vim, scilicet, aut fraudem, & ex ea reuelatione sequeretur graue detrimentum tertio. Præterea, non peccat, qui ad solam consolationem comparandam, & remedium acquirendum bono animi affectu erga offensorem narrat tertio iniuriam sibi illatam. Quia vtitur iure suo, & per accidens detegit alterius insolentiam, atque audaciam. Ita Tolet. *lib.* 2. *c.* 4. *nu.* 346. in quo casu, nec venialiter quidem contra charitatem peccabit.

9 *Int.* Quantum peccat, qui se ipsum infamat? *Resp.* Non peccat in primis contra iustitiam, quando infamia non redũdat in damnum tertij. Ratio est, quia vnusquisque, vt aliorum bonorum externorum dominus est, ita suæ famæ. Ita Sot. 5. *iust. q.* 10. *art.* 2. Tol. proximè citat. Nau. *c.* 18. *n.* 28. Adria. *in* 4. *q.* 35. Cou. 2. *resolut. c.* 28. Cordub. & alij. Est expressa sententia D. Thom. 2. 2. *q.* 73. *ar.* 4. *ad* 1. Scio oppositam sententiam ex contrario fundamento fuisse Caietani, qui dixit tunc lædi Ecclesiam, & Rempublicam: sed falsa nititur ratione: nam ex eo sequeretur, quòd qui alium infamat, teneatur etiam Ecclesiæ, &

& Reipublicæ restituere:quod quidem nullus vnquam assequuit. Dixi (quando infamia non redundat in damnum tertij) redundaret enim cùm persona esset communis,à qua cæteri exemplum sumunt, veluti pater, cuius infamia redundat in damnum filiorum: religiosus,cuius infamia redundat in dãnum religionis:& tunc quidem grauiter peccat contra iustitiam. Dico *secundò*. Qui sine causa,& necessitate famam suam prodigè effundit,nec contra liberalitatem peccat mortaliter. Probatur,quia prodigalitas,quantacumque sit, iuxta D.Tho. 2. 2. *quæst.* 120. *art.* 2. *&* 3. ex suo genere non est peccatum mortale. Quamobrem nō consequenter loquutus est Sot. qui sequutus hanc D.Thom.veritatem, dixit peccare mortaliter, si crimen sit grauissimum. Nec item Toletus, qui eidem assentitur, vt notauit Tolet. *lib.* 2.*num.* 222. etiam si sibi falsò crimen imponat,quia dominus est suæ famæ. Imò, quia aliquando erit meritorium,si in eo quis propriam abiectionem; & contemptum pro Christo Domino intendat. Peccaret verò grauiter,si ex suo malo exemplo alij liberiùs peccandi occasionem arriperent,vt docet D.August. *de bono viduit. c.*22. relatus in *c.Non sunt audiendi* 11.*q.*3. Peccaret cùm ex infamia sequeretur mors tertij à iudice infligenda, tum quia iniustè illum prodit,tum quia illi mortis damnũ incutit. Dico *tertiò*. Non peccaret,nec contra charitatem quidem, qui ob pœnas à iudice infligendas, & à se tolerandas ad satisfaciendum culpæ,crimen suum iudici detegeret,licet sciret, se mutilandum, vel etiam occidendum. Ita Toletanus contra Nauar. Couar.& Sylu.quos citat proximè. Ratio est, quia tolerare pœnas ob culpam bonum ex se est.

10 *Int.* Interrogatur quis in tormentis de crimine, quod non patrauit,peccatne illud sibi falso imponendo, ob quod occidendus est? *Resp.* Affirmat Nauar.*n.*29. quia nemini licet causam præbere suæ occisioni. Oppositum docuerunt Sot. & Tolet. citati,quia non tenetur homo tanto cum cruciatu vitam seruare, semoto iuramento, quanquam verò mentiatur, mendacium non est lethale.

11 *Int.* Quantum peccat, qui infamatum apud aliquem locum,diffamat in alio, in quo habet bonum nomen? *Resp.* Qui infamatum infamia iuris in vno loco,hoc est,per iudicis sententiam damnatum,infamat in alio loco, non peccat contra iustitiam. Conclusio est certa,quando diffamat apud eos,

qui ſtatim crimen ſunt cogituri. Cōtrouerſia verò eſt, quando nunquam ad eos perueniet talis notitia, & in hoc euentu traditur à Caiet. *opuſculo 16. reſponſione 9.* Sot. *5. iuſtit. quæſtione 10. articul. 2.* Nauarr. *cap. 18. numer. 26.* Tolet. *capit. 4. numer. 266.* & ab aliis, quos citant. Probatur, quia prima delinquentis pœna, à iudice inflicta, eſt famæ amiſſio apud omnes ad punitorum exemplo aliorum audaciam coërcendam, & ideo iudicis ſententia illum conſtituit iuſtè caſſum bono nomine propter commiſſum crimen; ergo qui illum nominat talem, & detegit, nihil ab eo aufert. Quæ veritas etiam aſſerenda circa eum, qui poſt amiſſam famam per crimen, & iudicis ſententiam, illam iterum virtute, ac rebus benè geſtis comparauit. Ita Sot. & Tolet. citati. Quamuis oppoſitum cenſet Tolet. *lib. 5. cap. 65.* motus ea ratione; quia licèt per crimen, & iudicis ſententiam fama antecedens ablata ſit, non tamen ſubſequens. Sed fallitur ſanè, quia qui emendatum diuulgat olim peccatorem, non illi præſentem aufert famam, ſed deperditam teſtatur ob præteritum crimen. Et confirmatur, quia ſi apud eos, in quibus fama integra erat, licet illum detegere, ergo licebit etiam vbi eſt recuperata. Negabis antecedens, dicéſque famam tunc falſa exiſtimatione fuiſſe integram ob ignorantiam, quia reuera illa erat iuſtè ablata: in noſtro verò caſu, fama reuera eſt iuſtè acquiſita, & illa detectione deperditur? *Reſp.* Deperdi per accidens, non ex natura detecti criminis, quia illa detectio ſolùm reſpicit præteritam famam. Dico *ſecundò.* Qui infamatum infamia iuris, infamat in loco vbi famam integram habet, aut bonam iam recuperatam, ex qua diffamatione ſequitur dedecus, & conſanguineorum ignominia, lethaliter peccat contra charitatem. Ita Toletus proximè citatus, Medin. *in ſum.* §. 35. Salon. *controuer. 18. concluſione 2.* Sot. *quæſt. cit. artic. 2.* Roderic. *cap.* 248. Probatur, quia ex charitate tenemur graue proximi damnum impedire, cum poſſumus, nec cauſa adeſt permittendi illud, vt in propria iam materia reſpondi. Dico *tertiò.* Qui infamatum infamia iuris, infamat in loco vbi nec bonam, nec malam famam habet, aut propter alia nota crimina malam, non peccat etiam contra charitatem. Ita Nauar. *c. 28. nu. 26.* Angl. *in 4. quæſt. de reſtitut. famæ, dub. 4.* Saa *verbo infamare.* Probatur apertè, quia leue nocumentum illi infert, & magnum commodum

modum Reipub. vt rei deterreantur à crimine.

12 *Int.* Quod crimen præcipuè punitur infamia iuris? *Resp.* Crimen hæresis, in quo fama in odium criminis directè damnatur, eaque expressa intentione hæretici sunt puniti, vt eorum manifestetur crimẽ, & pœna, & ideo ad publicum theatrum confluentibus vndique populis adducuntur, & depicti membranis pro templis celebrioribus exponuntur, in perpetuum subscripto nomine, officio, & patria recordamentum. Idem dico de criminibus, quæ suspendio, iugulatione, verberibus, ac aliis publicis pœnis afficiuntur, ad quas infligendas eliguntur dies celebriorum nundinarum, vt coram pluribus castigentur scelerati, & diffamentur.

13 *Int.* Quantum peccat, qui infamatum in aliquo loco infamia facti, infamat in alio loco, vbi habet bonam famã? *Resp.* Peccat non solùm contra charitatem, sed etiam contra iustitiam. Ita Sot. *q.*10.*art.*2. Tolet. *cap.*4.*num.*291. Rod. *c.*248. *conclusione* 5. Probatur, quia iniustè priuat proximum fama, quam retinet. Dico *secundò*. Peccatum mortale non est infamatum infamia facti publici, in alio loco infamare, ad quem citò peruentura erat infamia. Ita limitandi sunt Nauar. *c.*19. *num.* 26. & Saa *verbo infamare*, & alij Recentiores, cùm absolutè dicunt, non esse peccatum mortale, ita proximum infamare. Traditur à D. Anton. 2.*p.tit.*8.*c.*4. colligitur ex D. Thom. *in* 4.*d.* 19.*q.*2.*art.*3. Probatur, quia illa anteuertentia non ita graue damnum incutit, vt grauem culpam constituat. Subest tamen grauissimum argumentum soluendum: nã mortaliter pecco cõtra charitatem, & iustitiam, si damnum infero, quod scio paulò post ab aliis inferendum, vt cum segetem aduro, quam scio paulò post inflammandam; ergo peccatum erit contra iustitiam mortale famam iniustè eripere, licet sciam statim ab aliis etiam iniustè auferendam. Arbitror quidem argumentum esse efficax, nec excusari, nisi dicendo illa duo loca ob viciniam, & cõmercium eundem omninò censeri locum, atque illam anteuertentiam esse partis respectu totius, quæ non lædit iustitiam, nec notabiliter charitatem. Dico *tertiò*. Non est peccatum contra iustitiam, saltem mortale, delictum publicè commissum in vno loco nescienti manifestare. Ita Scot. *in* 4.*dist.* 15.*q.* 4. Tolet. *lib.*5.*c.* 65. & cum Nauar. ij, quos supra adduxi. Probatur, quia peccator per publicitatẽ facti sibi famã ademit. Multò maiori ratione id affirmat

Tolet.*nu.*291. de narrante in eodem loco nescientibus eiusdem loci.Poterit tamen esse aliquando contra charitatem. Dico *quartò*. Peccat contra iustitiam,qui infamiam intra domi parietes factam,foras extrahit : aut in vna vicinia commissam , ad aliam viciniam deducit ; teneturque ad restitutionem , nisi viciniæ inter se ita essent vnitæ , vt censeretur eadem. Idem dico de eo,qui crimen publicè commissum,sed iam temporis longitudine oblitum iterum propalat ac enarrat. Ita aduertit optimè Mercatus *lib. 6. cap.* 11. & Tolet.sup. Probatur, quia, vt crimen in vno loco publicè paratum , est occultum in alio , ita publicum in vno tempore , est in alio tectum,& ideo iniustè detegitur.Dico *quintò*. Peccatum occultè commissum,iniustáque reuelatione vulgatum,& ea via publicum in vno loco,vel communitate,publicare notabiliter magis ibidem,peccatum mortale est. Ita Tolet. *num.* 291. Rod.*c.*248.Probatur,quia datur proximo graue damnũ crescente notabiliter infamia,cui ipse causam non dedit occultè peccando.Est præterea peccatum contra iustitiam obligãs ad restitutionem. Probatur, quia illa prima diffamatio apud aliquos fuit iniusta; ergo accretio eiusdem diffamationis apud eos, qui alienam famam in se habebant , & ab eis iniustè eripitur.Vnde colligo discrimen inter publici & secreti peccatoris diffamationem, nam non est contra iustitiam publicum peccatorem diffamatum apud maiorem , vel magnam communitatis partem, apud nescientes euulgare,quia ille ex se iam famam amisit apud omnes , licèt adhuc in aliquibus falsò,vt illi debita retineatur ; est verò contra iustitiam,occultum peccatorem iniustè diuulgatum,& publicum ex iniqua reuelatione scientium apud maiorem,aut magnam communitatis partem diffamare,quia illi iniustè eripitur fama,reuera sua.

14 *Int.* Célebiturne notabilis diffamatio apud duos,trésve sine periculo maioris diuulgationis ? *Resp.*Affirmatiuam partem tenuit Sylu.*detractio.9.q.*1.Oppositum tamen est verum, nisi personæ sint à quibus pendeat notabiliter delinquens.

15 *Int.* Qui falsò & per fraudem bonam famã adeptus est, potestne sine iniustitia reuelari, vt hypocritam , & nebulonẽ?*Resp.*Ita sine peccato reuelari posse,vt nulla sit iniustitia, docuit Arag.2.2.*q.*62.*ar.*20. Oppositũ è diametro sensit Rod. *c.*248.*concl.*16.atque id agere mortale esse peccatum. Melius tamen

amen distinguo, ac dico, si peccatum occultum, & fama falsò omparata non vergit in detrimentum Reipubl. aut tertij, haritatem lædit, & iniustitiam facit, qui illud reuelat. Quia proximum iniustè lædit in fama, quam iustè possidet; alioqui liceret publicare occultos peccatores, quia omnes falsò famam tuentur, licèt iustè. Si tamen fama falsò acquisita in tale damnum vergit, vt fama Theologi, aut Medici, qui nec Theologiam, nec Medicinam callet, cum animarum, & corporum periculo, potest sine iniustitiæ, ac charitatis offensa reuelari. Quia iniustè illam, & falsò possidet, possum verò cum damno aggressoris innocentem tueri. Ita distinguunt Sot. 5.*iust.q.*10.*art.*2. Tolet. *c.*4.*n.*342. Cord.*q.*2.*concl.*4. *tit. de detract.*

16 *Int.* Licètne ad innocentis damnum euitandum, nocentis crimen occultum reuelare? *Resp.* Si damnum est spirituale licet. Ita Nau.*c.*18.*n.*30. Tolet. Card.*lib.*5. Itaque si videro aliquem vti familiaritate hæretici, aut concubinarij, & probabiliter video errore inficiendum, & ad concupiscentiam turpitudinis attrahendum, possum ignorantem monere, detegeréque alterum esse occultum hæreticum, & Veneri deditissimum, vt sibi caueat ab illius consuetudine. Dico *secundò.* Id etiam licet ad corporale damnum euitandum. Ita post Nauarrum docet Tol.*n.*199. Duo tamen aduerto. *Primum*, vt minima quoad fieri possit, fiat reuelatio. *Secundum*, vt damnum innocentis, quod timeo, multò grauius sit infamia occulti peccatoris, alioqui non licet magna nota infamiæ nocentis impedire leue detrimentum innocentis. Licebit tamen si æquale sit: tunc enim melior est conditio possidentis.

17 *Int.* Qui negat occultum crimen, quod alius iniustè prodit, siue in iudicio, siue extra, peccátne contra iustitiam? *Resp.* Minimè: ita respondet Sot. 4. *iust.q.*6.*art.*3. Syl.*rest.*3.*q.*3. Angl.*in* 4.*q.de rest.fam.conclus.*1. Tolet.*n.*349. Tolet.*lib.*5.*c.*69. Probatur, quia qui negat, vtitur iure suo se defendendo, ius enim habet ad suum secretum peccatum tegendum. Si verò inde calumniatoris infamia sequatur, sibi imputet, quia ex causa à se iniustè data orta fuit. Potest igitur dicere diffamatorem fuisse calumniatorem, & impostorem, vt notauit Angles: quia in iure calumniator, & impostor appellatur, qui crimen, quod probare non potest, ad publicum, iudiciúmve defert. Ita *c.*2.*de calumniis.* Quod expresè adnotauit ibi Glos.

& Saa, *verbo rest.* Probatur ex *L.1.C.de aduoc.diuerſ.iud.* vbi punitur aduocatus,qui alterum aduocatum præuaricationis accuſat,quam probare nequit. Verum qui ſe à crimine liberare poſſit per ſolam ſimplicem negationem, dicendo accuſatorem bona feciſſe intentione,ſed hallucinatum fuiſſe,peccabit quidem contra charitatem, qua tenetur proximi damna impedire. Peccabit etiam contra iuſtitiam, ſi ex odio faciat, & intentione vindictæ ad damnum inferendum, cum ſine ſuo detrimento illud poſſit impedire, infamiámque proximi excuſare. Graue tamen dubium eſt, qua reſtitutione reſarciendum ſit hoc damnum. Dico non teneri negantem illud reſtituere negationis retractatione. Ratio eſt,quia ille negare poteſt vtendo iure ſuo ad tegendum crimen ſuum occultum, nec iuridicè delatum, aut interrogatum. Tenetur tamen alio meliori, quo potuerit modo, iuxta prudentis arbitrium. Traditam doctrinam intelligo veram, ſi amphibologia vtatur,qua quidem in hoc euentu vti poteſt,ne mentiatur.

18 *Int.* Quando peccat audiens calumniatorem, contra iuſtitiam? *Reſp.* Quando interrogando, applaudendo, aliiſve modis inducit, & incitat detractorem ad dicendum, peccat grauiùs,quàm detractor,quia peccato proprio addit proximi ſcandalum, mouens illum ad peccandum:peccat item contra iuſtitiam, & ad reſtitutionem tenetur; quoniam iniuſtè illi famam adimit. Ita Sot. *5.iuſt.q.10.a.4.* cum plurimis,quos citat Nauar. *c.18.n.37.* Adrian. *quodlib.3. q.21.* Probè verò aduertit Nau. *Inter verba.n.448.* valdè excitari criminatorem,ſeu detractorem ad dicendum contradictione audientium. Et ideo ſi illa interrogatio eſt ſimulata,obligat ad reſtitutionem,quia directè tendit ad maius damnum inferendum. Si verò talis eſt,vt ex verbis,& intentione auditoris,tantummodo auditor oſtendat ſe ſolùm leuis detractionis auditione delectari, detractor verò ex propria malitia,ea occaſione data,prorumpat in grauem infamiam, grauia delicta detegendo, id non obligat auditorem,ſed detractorem ad reſtituendum. Solet etiam eſſe moralis incitatio ad detrahendum taciturnitas prælati, aut patris,aut domini, qui quando audiunt detrahentes ſubditos,filios, aut ſeruos, tacent. Ratio eſt,quia qui tacet conſentire videtur:& ex conſenſu colligunt ſubditi,filij, & ſerui prælatos, parentes, & dominos illis detractionibus delectari, ac proinde liberiùs, & otioſiùs alienam famam corrodunt.

ant. Ij igitur tacentes, & ideo consentientes ad restitutio-
em tenentur, quia moralis causa sunt detractionum.

19 *Int.* Quanquam ad restitutionem famæ satis sunt dicta, d pleniorem tamen materiæ cognitionem, vnum rogo. uando peccat contra charitatem audiens detractorem? *esp.*Quando quis ex odio delectatur audiendo obtrectatio-es morales. Patet ex illo principio, *Vnicuique mandauit Deus e proximo suo.* Ecclesiast. 17. contra quod principium duplici-er peccat, tum quia non impedit malum proximi, cùm po-est: tum quia non emendat errantem. Vtrumque enim illo andato præcipitur. Sed hac de re iam dixi in materia de orrectione fraterna ante 1. Decalogi præcept.

20 *Int.* Circa libellos famosos quis peccat contra iusti-am? *Resp.*Dicam priùs, quos censeam libellos famosos. Li-ellus famosus est compositio in scriptis, siue ligata, siue so-uta oratione, quæ exponitur in loco publico, vbi à multis le-i possit, qua proximi fama, & honor iniustè læditur. Romani ocant Paschinos, sic dictos à lapide Paschino, cui affiguntur, eluti si apud nostrates affigerentur in columna forensi pro uniendis malefactoribus erecta, quæ vulgari lingua vocatur 'elourintho; ita colligitur ex Arm. & Syl. *verb. Libell. famosus.* Dico igitur Auctores, & cooperatores in scribendo, & euul-gando libello famoso grauiter lædente famam proximi, gra-iter peccant contra iustitiam. Hæc veritas adeò claret, vt robatione minimè indigeat. Quamobrem, vt pestifera lues Reip. capitis damnantur huiusmodi diffamatores *L. vnic. C. de ibel. famosis.* Dico secundò. Peccat etiam contra iustitiam, qui huiusmodi libellos scienter legit. Ita probatur à simili ex Nauar. *cap. Sacerdos, n. 9.* & aliis, qui affirmant peccare morta-iter contra iustitiam, qui aliena peccata scripta ad memo-iam iuuandam, inuenta, aut surrepta legit. Item ex Tol. *sup. it. n. 459.* asserente peccare mortaliter contra iustitiam, qui lienam epistolam aperit, & legit, quia iniustè aufert secre-um proximi, & quamuis non teneatur restituere, si epistola absque secreto vulgaris sit, mortaliter tamen peccat, quia se xposuit periculo sciēdi iniustè alterius secretum, si ibi esset.

21 *Int.* Quantum tenetur quis restituere propter ablatam famam? *Resp.*Omnia damna temporalia ex iniusta infamatio-ne sequuta. Ita Nau. *c.* 18. *n.* 47. Gab. *in* 4. Merc. *c.* 9. Tolet. *n.* 373. Inter hæc verò damna adnumerandæ sunt expensæ, quas infamatus

infamatus facit in acquirenda iterum fama per testes, aut alia via difficili. Probatur ratione. Quia non minus detractor famam rapit, atque fur res domesticas, sed fur tenetur ad expensas, quas dominus facit in recuperandis rebus ablatis, vt in confesso est apud omnes; ergo tenetur ad restituendas expensas in fama recuperanda factas.

22 *Int.* Tenetúrne huiusmodi damna in integrum restituere? *Resp.* Si damna sunt de rebus iam acquisitis, tenetur ad integrum. Si de rebus acquirendis, impeditis verò per infamiam, tenetur iuxta prudentis arbitrium. Ita Doctores citati. Et ratio est in promptu, quia bona acquirenda adhuc sunt in periculo acquisitionis, & ideo minoris æstimantur.

23 *Int.* Seclusis aliis damnis debetúrne restitutio præcisè pro ipsa infamia, hoc est, pro iniuria, ob quam infamatus caret bono nomine quatenus illud non recuperat? *Resp.* Debetur, ita Cordub. *tit. de detract. memb.* 4. *q.* 3. *concl.* 10. & alij. Probatur facilè, quia vel infamatus habebat antea bonam famam negatiuè, hoc est, non malè audiebat: & tunc patitur damnum emergens positiuè infamiæ iniustè illatæ. Vel habebat bonam famam positiuè, hoc est, bene audiebat: & tunc patitur damnum cessantis boni, hoc est, famæ bonæ; cessant enim honorificè illæ conceptiones, & laudes, quæ de illo prædicabantur.

24 *Int.* Tenetúrne ad æqualem restitutionem, qui crimen verum euulgauit, atque ille, qui crimen falsum imposuit? *Resp.* Si æqua fuit infamia subsequuta, æqua debetur restitutio, licèt coram Deo inæqualia sint peccata. Ita Nauar. *c.* 18. *citato. num.* Tolet. *supra num.* 284. Ratio est, quia æqualitas restitutionis non oritur ex æqualitate culpæ, sed ex æqualitate damni. Si tamen inæqualis fuit infamia, inæqualis debet esse restitutio. Ita Sot. 4. *iust. q.* 6.

De modis restituendi famam. §. 5.

1 *Quot modis restituitur fama.*
2 *Quis teneatur restituere famam per retractationem.*
3 *An cesset obligatio restituendæ famæ, cùm fieri nequit, vel retractatione, vel iuramento, vel testibus oppositum asserentib.*
4 *Apud quos tenetur retractare, qui infamauit apud paucos, per quos postea crimen diuulgatum est apud plures.*
5 *An quis teneatur se retractare cum periculo vitæ ad restituen-* *dam*

dam famam.

Quo pacto facienda est retractatio.

Ex quibus causis liberatur quis à restituenda fama per retractationem.

Vtrum restituenda sit fama per compensationem, cùm restitui nequit per retractationem.

Vtrum mutui infamatores à restitutione deobligentur.

0 *Vtrum infamatus possit retinere pecuniam debitam infamatori per recompensationem iniuriæ.*

1 *Ad quam restitutionem tenentur hæredes infamatoris.*

2 *Vtrum cōdonatio infamiæ excuset infamatorem à restitutione.*

3 *Vnde colligitur infamiæ condonatio.*

INTERROGATIO. Quot modis restituitur fama? *Resp.* Duobus. *Retractatione* nimirum, & *compensatione.*

2 *Int.* Quis tenetur famam restituere retractatione? *Resp.* n primis, qui per mendacium infamauit, tenetur regulari- er retractare, affirmando se fuisse mentitum. Ita D.Tho.2.2. *u.62.art.2.* Caietan.& Interpretes ibidem, Gab.*in 4.d.15.q.6.* cot.ibi.*q.4.* Sylu.*verb.detract.notabili* 4. Nau. *cap.*18. *num.*45. enique omnes communiter. Probatur ratione, quia dam- ificator iniustus tenetur resarcire damnum in eodem gene- e æquiualens, & non sufficit in alio genere sine consensu amnificati, cùm potèst ita restituere: sed in euentu posito a se res habet; ergo, &c. Quamobrem licèt infamiam ca- umniæ, mendaciíve incurrat talis impostor, tenetur eam pa- ,quia cum damno suo tenetur impedire alienum. Hoc verò amnum famæ non solùm tenetur pati æquale, sed etiam aius, vt docet Tolet.*lib.5.cap.*70.& Saa *verb.detract.* Non ta- en tenetur istud damnum pati maximum, quale pateretur npostor nobilissimus in restituenda fama ignobilis, & abie- ti viri: tunc enim satis erit alio modo satisfacere, vt adno- ant iidem Doctores. Si verò simplex retractatio non suffi- iat, tenetur interponere iuramentum. Ita Sot.4.*iust.q.6.art.3.* : alij communiter. Ratio est, quia non aliter potest resarcire amnum, quod fecit. Si verò iuramentum non satis sit ad alsam opinionem amouendam, tenetur adhibere testes, qui- us infamati innocentiam probet. Ita Sot. Aragon, Cordub & lij citati, quia hæc sunt remedia necessaria. Probabiliter ta- nen hoc negat Nauarr. Tolet. Roder. quia iuramentum ex e est sufficientissimum, & efficacissimum medium, cui si non

creditur

creditur obduratio, & incredulitas prouenit ex malitia non credentis.

3 *Int.* Demus, quod auditor, nec retractationi, nec iuramento, nec testibus credit, cessátne tunc restitutionis obligatio? *Resp.* Affirmat Salon, quia iā fecit quod in se erat, neq; auditoris malitia infamatori nocere debet. Dicēdum tamen est non cessare, donec detractor restituat bonā opinionem, quā abstulit. Ita Arag. Probatur à simili. Quia, qui rē furto ablatā alicui tradidit, ille verò qui possidet, nolit iterū dare, non inde liberatur à restituēda re; ergo non liberabitur à restituēda fama, licèt ex malitia alterius restitui nequeat in eadē specie. Restitutio igitur tunc facienda est per alias res, pecuniā nimirū, vel quid aliud pretio ęstimabile. Deinde, qui iniustè infamauit, occultum crimen reuelando. Scio hoc dictum fuisse olim valdè cōtrouersum, cōmunémq; Antiquorū opinionem asserere peccatum esse dicere se fuisse mentitum, cum reuera verum dixerit, & sic dicendo mentiatur. Ita censuit Scot. *in* 4. *d.*15.*q.*4. Gab. ibidem, *q.*16. Syl. Arm. Nau. Sot. 4. *iust.q.*6.*art.*8. Quod si ab his auctoribus petas, quomodo ergo facienda est restitutio? Respondet D. Thom. Restituet dicendo se malè dixisse, & iniustè infamasse. Nau. verò & Sot. aiunt. Restituet laudando illum nulla facta mentione detecti criminis iniustè. Contrarium opinati sunt Iuniores. Med. in summa, Tolet. *n.*379. *c.cit.* Henriq. *lib.*2. *pœnit. cap.*12. Salon. *controuersia* 15. Emman. *in sum. cap.* 279. apud quos plures referuntur. Probant ex opposito fundamento, quia iste infamator potest vti amphibologia, & ita retractare dictum absque mendacio: sed non potest restituere famam nisi hac via; ergo illa vti est obligandus. Potest igitur dicere se non dixisse verum, intelligendo veritate publica, quia crimen erat secretum. Se fuisse mentitum, intelligendo in rebus aliis. Se dixisse quod reuera nesciebat, intelligendo via publica, ad detegendum illud. Quòd si alicui durum, difficiléque videatur affirmare se fuisse mentitum, dicat etiam amphibologicè, se hallucinatum esse in persona, posteáque comperisse, non fuisse illum. Sibi ita visum fuisse se audiuisse, sed reuera non audiuisse; cùm ad alium sensum verba tenderent. Et satis erit hac via damnum infamiæ restituere.

4 *Int.* Apud quos tenetur retractare, qui infamauit apud paucos, per quos postea crimen diuulgatum est apud plures?

Resp.

℟. Si primi, quibus dixit, erant viri prudentes, & timorati, èt postea ex incuria ipsi rem diuulgarint, apud hos tann. Quia subsequens damnum per accidens fuit subsequun, & ipsi, qui imprudenter diuulgarunt, illud tenentur ad egrum resarcire. Si verò illi pauci erant rimarum, vt aiunt, :ni, hâc illàc perfluentes, & vt tales, noti, tenetur retracta- nem facere apud omnes. Ratio est, quia damnum præuin per se subsequutum fuit. Ita Tolet. *n.* 443. Alcasser in *sum.*).21. contra Merc. *lib.6. cap.9.* & Pedraca *ad 8. præcept.* qui solutè affirmant teneri apud omnes.

5 *Int.* Tenetur quis restituere famam retractando cum pe- :ulo vitæ, loquendo de infamia, & vita secundum se? *Resp.* :gant Caiet. 2.2. *q.62. art.6.* Nauar. pluribus in locis, Sylu. *tract. q.4.* Cord. *q.31.* Tolet. *lib. & c. cit. n.400.* fundamentum orum est, quia nemo tenetur rem inferioris ordinis re- tuere cum iactura rei ordinis superioris. Hoc tamen fun- ;mentum falsum est, quia licèt res hæc essentialiter sit no- lior illa, accidentaliter tamen abiectior esse potest quoad 'etium, & æstimationem. Quamuis enim parua auri quanti- s essentialiter sit nobilior magna argenti copia, ne dicam anni, vel cupri: minoris tamen fit, & ducitur apud omnes. .itto exemplum à Philosophis sæpè vsurpatum de cœlo, & rmica, est enim formica essentialiter nobilior cœlo, quia iimal viuens: & tamen nobiliori loco cœlum habemus, .iàm formicam. Eadem igitur ratione tam nobilis esse pote- t fama vnius: vt abiectæ alterius vitæ apud homines ante- :ratur, plurísque fiat. Dic ergo. Tanta esse potest famæ æsti- iatio, & ex consequenti illius amissio, vt infamator teneatur ım restituere cum propriæ abiectæ vitæ iactura. Siquis ab- :ctæ conditionis homo nobilissimam familiam hæresis, aut roditionis insimulet. Probatur satis, vt apparet, quia perpe- .ıa infamia illustris familiæ præponderare videtur vitæ nius priuati infamatoris. Ita Sot. 4. *inst. q.6. art.3. & q.7. art.2.* alon. *cont.16.* Ledes. 24. *q.18. art.2.* Aragon. *2.2. q.62. art.2.*

6 *Int.* Quibus modis vtetur infamator in retractando ad estituendam famam publicè ablatam? *Resp.* Multiplices assi- ;nant Doctores. Pedraca *in 8. præcep.* ait, eat de domo in do- ıum: vel dicat prædicatoribus, aut parochis, vt illius no- ıine, & consensu dictum retractent apud plebem. Hic se- undus modus, si infamatio publica est, & nemini fermè igno

ignota, omninò seruandus est. Ita placuit Roderic. *cap.279.* Ratio est, quia restitutio aliter fieri nequit.

7 *Int.* Ex quibus causis liberatur quis à restituenda fama per retractationem? *Resp.* Ex tribus præcipuè. *Prima* est, ob vitæ periculum, nisi adeo vita abiecta sit, & fama adeo illustris, vt fama vitæ longè excellat, sicut paulò ante dixi. *Secunda* est, ob inæqualitatem maximam, illustrissimæ personæ infamantis, ad infamatum. Quia (vt iam dixi) nemo tenetur rem parui ponderis resarcire cum detrimento magno rei magni momenti. *Tertia* est, cùm probabiliter creditur minimè retractationem profuturam. Ita communiter Doctores.

8 *Int.* Non potest fama restitui in proprio genere per retractationem, éstne restituenda per compensationem alterius rei? *Resp.* Negat Tolet. *num.* 415. Syluest. *detract. q.* 4. Ratio Tolet. est, quia vt vita, sic fama non pretio æstimabilis, igitur de ea non potest fieri compensatio. Opposita sententia est D.Thom. 2.2. *q.* 32. *art.* 2. *ad* 2. Scot. *in* 4. *d.* 15. *q.* 4. Sot. 4. *iust. q.* 6. *art.* 3. & *de teg. secr. memb.* 1. *qu.* 2. Couar. *regul. pec.* 1. *p. num.* 6. Nauarr. *cap.* 18. *num.* 430. Ratio eorum est sumpta ex opposito fundamento, quia vt vita, sic fama, quamuis entitatiuè, & essentialiter excedat omne pretium (*pellem enim pro pelle dabit homo pro anima sua*) tamen quoad hominum æstimationem ad aliquod pretium reducuntur. Quoniam verò ex communi Doctorum sententia, quando debitum compensari nequit ad æqualitatem in eodem genere, compensandum est in alio, quoad fieri poterit adæquando. Restituenda ergo est talis fama per pecuniam oblatam: honorem delatum: munus honorificum in Republica infamato commissum, vel quid simile.

9 *Int.* Possúntne mutui infamatores se inuicem compensatione à restituendo liberare? *Resp.* Possunt. Itaque quando infamia est ęqualis, & vnus non vult restituere, alter soluitur à restituendo compensatione iniuriæ. Est communis sententia. Probatur ex *c. Tua stat. de adul.* Paria crimina mutua compensatione delentur. *cap. Nihil iniquius.* 32. *qu.* 6. Deinde quia in quibuscunque damnis mutuò datis, & acceptis, si paria sint, & pleno iure pertineant ad damnificantes, vno renuente restituere, alter soluitur à restituendo. Oppositam sententiam docuit Caiet. 2.2. *q.* 62. *ar.* 2. Maior *in* 4. *d.* 15. *q.* 16. Nauarr. *c.* 18. *num.* 47. Tolet. *n.* 396. Eorum ratio est, quia per recipro-
cam

ı infamiam non tollitur damnum illatũ ad inuicem. Sed
: ratio nulla quidem meo iudicio est. Multa esset, si dixis-
per famæ retentionem non restitutæ, non tolli damnum
tum; ergo quatenus non restituitur, manet damnum re-
:iendum. Verùm tamen eadem ratio fieri posset in mutuo
:uniarum debito, nam per retentionem pecuniæ non tol-
ır damnum illatum. Et tamen nullus Auctor negat, in de-
is realibus fieri posse compensationem, & restituendi
ligationem cessare.

10 *Int.* Fierine poterit compensatio in pecunia pro fama
am infamator restituere non vult? *Resp.* Poterit. v. g. De-
ɔ tibi centum, iniustè me infamasti, infamia centum fuit
imata, non vis mihi famam restituere, possum centum
compensationem retinere, cum alia via iniuriam delere
queo. Probatur, quia tu ita mihi restituere teneris; ergo
o eam compensationem facere queo cùm aliter me in-
mnem seruare non possum. Ita Aragon. & Roderic. cum
is iam citatis.

ı *Int.* Quæ obligatio manet hæredes infamatoris? *Resp.*
nentur restituere damna realia ex infamia subsequuta. Ita
lud. *in* 4. *d.* 15. *q.* 2. si iam iniquus infamator ea non resti-
it, vt notauit Cord. *q.* 3. *cit.* Salon. *controu.* 21. Constat *ex cap.*
ali de sepult. cap. A nobis. 2. de sententia excommunicatio-
ı. Quoniam huiusmodi realia debita sunt onera hæredita-
, vt probat Mol. *tom.* 1. *iust. disp.* 217. Tenentur præterea re-
tuere famæ ipsius damnum. Ita Doctores citati, & Adrian.
odlib. 11. Pedraca *ad* 8. *præceptum.* Emmanuel *cap. citat. con-*
l. 5. Ratio est, quia ista fama est pecunia æstimabilis, vt
nnes tenent contra Syluest. & Tolet. ergo transit hoc onus
m pecunia, aut cum rebus pecuniæ æquipollentibus ad
eredes.

12 *Int.* Qua alia via excusatur quis à famæ restitutione?
sp. Excusatur per iniuriæ remissionem factam ab ipso in-
mato.

13 *Int.* Ex quo colligitur remissio infamiæ ab ipso infama-
facta? *Resp.* Ex verbis. Non tamen ex familiari conuersa-
one. Benè enim potest quis familiariter agere cum credi-
re, qui ab eo pecunias abstulit, & retinet, & tamen non
nsetur debitas pecunias remittere.

CAPVT XV.

De restitutione circa bona Fortunæ.

Iam egimus, Deo Opt. Max. adnuente, de restitutione damnorum circa bona Animæ. Item circa bona Corporis. Nunc bonis faxit idem Deus auspiciis, aggredimur tractationem restitutionis circa bona Fortunæ, sic enim appellantur bona externa opum, & diuitiarum.

De Vsura. §. 1.

1 *Quid est vsura.*
2 *In quo differt mutuum ab accommodato.*
3 *Quid est lucrum.*
4 *Quod peccatum est vsura.*
5 *Quotuplex est vsura.*
6 *Quæ requirantur ad vsuram explicitam.*
7 *Quot modis potest vsura palliari.*
8 *De vsura in contractu societatis.*
9 *De vsura in venditione.*
10 *De vsura in solutione pecuniarum.*
11 *Quas ob causas potest in mutuo lucrum exigi.*
12 *Quæ conditiones faciunt lucrum cessans.*
13 *An possit lucrum cessans recipere, qui pecunias negotiationi expositas rogatus mutuas dat, imo non rogatus, sed charitate motus.*
14 *An mutuatarius accipere debeat omne lucrum.*
15 *De vsura in mutuo dato tempore, quo minus, & accepto quo plus valet.*
16 *Ad quarum rerum restitutionem teneatur vsurarius.*
17 *Ex quibus bonis vsurarij facienda est restitutio.*
18 *Qui obligantur restituere vsuras.*
19 *Quo pacto se debet gerere confessarius cum vsurario publico.*
20 *Quæ pœnæ latæ sunt vsurario publico mortuo in vsuris.*
21 *Quo pacto se gerere debet confessarius cum vsurario occulto.*
22 *An liceat sumere sub vsuris.*
23 *An liceat petere sub vsuris.*
24 *An mercator ad alendam vitam possit accipere sub vsuris.*

1 INTERROGATIO. Quid est vsura? *Resp.* Est lucrum ex mutuo, ratione solius mutui, vltra sortem consequutum,

sequutum. Dixi ex mutuo, quia ex commodato non est vsura.

2 *Int.* In quo differt mutuum ab accommodato? *Resp.* In hoc, quod in mutuo transfertur dominium rei mutuo datæ: in accommodato verò minimè.

3 *Int.* Quid est lucrum? *Resp.* Est acquisitio commodi pecunia æstimabilis, quod aliàs meum non erat. Quare si ratione mutui consequutus sum debitum meum, alias non consequendum, vsuram non committo. Dixi lucrum pretio æstimabile, quia mutuum dare ad beneuolentiam comparãdam, vel ad gratitudinem mouendam, non est vsura; quia nec amicitia, nec gratitudo sunt pretio æstimabilia. Dixi, ratione solius mutui, quia si datur ratione damni emergentis, aut lucri cessantis, vel ratione gratitudinis, non est vsura.

4 *Int.* Quod peccatum est vsura? *Resp.* Mortale. Constat ex *cap. Quia. cap. Super eo. de vsuris.* Et oppositum asserere est hæreticum.

5 *Int.* Quotuplex est vsura? *Resp.* Duplex. Vna *explicita*, altera *implicita*, seu, vt aiunt, palliata. Mentalem omitto, quam quis committit, cùm mutuum dat, eo solo animo, vt lucrum, vltra sortem recipiat, licèt tantummodò secum id cogitet, exteriùs verò mutuum det.

6 *Int.* Quæ requiruntur ad vsuram explicitam? *Resp.* Duo. In primis *mutuum*. Enimuerò si non mutues pecuniam; sed loces ad ostentationem, vel ad alium vsum, & inde recipias lucrum, non committis vsuram. Deinde requiritur *pactum* recipiendi extra sortem rem pretio æstimabilem propter mutuum. Quæ autem res sit pretio æstimabilis, boni viri arbitrio perpendendum est; sunt enim penè infiniti euentus. Vnum aduerto, quod si propter mutuum accipias pignus fructiferum, te obligari ad fructus deducẽdos in sortem, deductis expensis, etiam perpenso pretio industriæ. *Duo* verò excipiuntur casus, *Vnus* reperitur *cap. Conquestus, de vsur.* Cũ quis dedit alicui fundum in feudum, & hic postea accipit mutuum ab illo, & ipsum fundum dat ei in pignus; tunc dominus fundi potest fructus accipere, & postea totum mutuum recuperare. Ita notat Sot. *lib. 6. de iust. qu. 1. art. 5.* Alter casus est *cap. salubriter. de vsur.* Cùm socer dat genero in pignus dotis soluẽdæ rem frugiferam: tunc enim gener potest fructus recipere, & postea integram accipere dotem. Quia

iuxta Canonum mentem iis indiget ad onus matrimonij in alenda familia sustinendum. Idem pari ratione dicendum de vxore, mortuo marito, nondum accepta dote. Ita Sotus proximè cit.

7 *Int.* Quot modis potest vsura palliari? *Resp.* Duobus. In primis ratione pacti de lucro, vltra sortem, non expressis verbis, aut scripto publico, sed nutu, vel consuetudine, vel verbis secretis. Deinde ratione mutui sub alio nomine traditi, venditionis, v.g. Fingo nimirum me dare viginti aureos pro bobus, quos mutuatarius non habet, & postea fingo me locare emptos boues pro quinque aureis. Nam re vera est mutuum viginti aureorum pro quinque.

8 *Int.* Quando committitur vsura in societatis contractu? *Resp.* Cùm nomine societatis mutuum purum palliatur: ita enim datur capitale, vt non subeat periculum; non autem est societas, cùm non est æquale periculum subeundum.

9 *Int.* Quando committitur vsura in venditione? *Resp.* Quando venditur res vltra summum pretium ratione expectatæ solutionis. Vel emitur minoris, ratione præsentis pecuniæ. Certum enim est triplex esse rerum pretium, supremum, medium, & infimum. Certum etiam est posse res vendi summo pretio ratione expectatæ solutionis, & emi infimo pretio ratione præsentis pecuniæ. Vsura tamen est supra summum pretium plus accipere ratione expectatæ solutionis, & minoris infimo emere, ratione præsentis solutionis.

10 *Int.* Quando committitur vsura ratione solutionis? *Resp.* Cùm quis ratione anticipatæ solutionis minus dat, quã deberet dare post certum tempus. Ita Caiet. *verb. vsur. c.* 3. Verùm Tolet. *lib.* 5. *c.* 31. oppositũ sentit cum Nauar. *c.* 17. *n.* 131. si absque fraude debitor remittit, ratione anticipati temporis. Quia præsens pecunia plus valet, quam absens, & ideo æquè valent nonaginta aurei præsentes, quam centum absentes.

11 *Int.* Quas ob causas potest in mutuo lucrum exigi? *Resp.* In primis cùm illud deductum fuit in pœnam, nisi tali tempore mutuum reddatur, vt mutuo centum, reddendum tali die, quòd si non reddideris, reddes decem supra centum. Ad hanc tamen pœnam tutò in conscientia capiendam, requiritur bona intentio recuperandi suum metu pœnæ. Quare vsura est imponere hanc pœnam ei, quem scio non habiturum centum ad reddendum eo die, & ideo mutuum

do.

do.Requiritur etiam culpa ex parte debitoris non soluentis. Si enim non fuit in culpa soluendi,nec etiam debet pœnam, quia sunt correlatiua culpa,& pœna.Denique si debitor partem soluit,non potest exigi tota pœna;sed pars , parti æqualiter respondens. Potest etiam lucrum capi ratione damni emergentis,aut lucri cessantis,deducendo in pactum resartionem damnorum.v.g.habeo centum aureos soluendos die D. Michaëlis , quos si non soluerim , pœnam sum soluturus trium aureorum,petis à me mutuos centum aureos , possum dare cum pacto de damno emergente ex defectu , mutuatæ pecuniæ non solutæ.Præterea,habeo centum aureos ad emẽdum linum in nundinis Octobris,in cuius emptione lucraturus sum decem, si non emero,perditurus sum hoc lucrum, possum deducere illud in pactum mutuando ; eadem tamen certitudine,vel incertitudine lucri, vel damni cessantis , vel emergentis.Rectè tamen admonet Tolet.*lib.5.c.32.*licitè posse mutuantem damna emergentia,vel lucra cessantia capere,licèt non deduxerit in pactum, cùm vi , aut dolo, fraude , aut metu cogitur mutuare,mutuatariumque teneri ad id resarciendum , quemadmodum ille , qui illo manifesto damno euenturo,aut lucro cessaturo,pecuniam mutuam accipit.

12 *Int.* Quæ conditiones faciunt verum lucrum cessans? *Resp.* Tres:*Prima* est,vt pecunia mutuò data,verè esset negotiationi exposita. *Secunda,* vt qui mutuat , non habeat aliam pecuniam extra negotiationem quam possit mutuare. *Tertia,* vt lucrum sit probabile.

13 *Int.* Potestne lucrum cessans accipere, qui non coactus, sed tantum rogatus pecunias negotiationi expositas à negotiatione subtrahit,& mutuas dat? *Resp.* Negat Sot. cum aliis, quos citat *lib.6.iust.q.1.art.8.* Affirmat tamen Conrad. *c.u.* 30. Sylu.*verb.vsur.*Tolet.*lib.5.c.3.* Iuxta quam sententiam lucrari potest,quod erat lucraturus in negotiatione. Idémque dicendum putat Toletus de eo , qui licet non rogetur à paupere,tamen charitate motus illum vult iuuare,mutuum dando cum fœnore cessantis lucri.

14 *Int.* Estne accipiendum à mutuatario omne lucrũ,quod comparandum foret ? *Resp.* Ex eo deducendæ sunt expensæ,quæ fieri deberent in eo acquirendo. Insuper laboris , & industriæ ponendæ facienda æstimatio. Periculi etiam compensandi ratio.Reliquum verò creditori reddendum.Optima

hac in re methodus erit deducere in pactum lucri cessantis tantum, quantum quis eam pecuniam, & lucrum ex eadem circa negotiationem, cui erat exposita, assecuraret. Optimè tamen aduertit Tolet: loco citato eum, qui cogitur mutuare, posse accipere lucrum integrum circa propriam, & personalem industriam. Nam ille paratus erat eam impendere, sed ab alio impeditur, sicut operarius, qui cogitur ab alio otiari, non tenetur deducere laborem à mercede, sed integram exigere potest; secus cum non cogitur, sed, aut rogatur, aut ex charitate mouetur ad mutuandum.

15 *Int.* Quando committitur vsura in re mutuò data tempore, quo minùs, & accepta, quo plus valet? *Resp.* Quando, qui mutuauit, sciebat probabiliter rem postea plus valiturã, & spe lucri in pactum deduxit, vt tunc ei redderetur in eadem specie, mensura, & qualitate, vel in pretio illius temporis. Vel quando mutuatarium impediuit, ne res mutuatas, nisi eo tempore redderet, vsuram committit. Si verò id ignorabat, nec tali intentione mutuum dedit, sed casu eo tempore plus res valuit, potest exigere eandem rem in specie, iuxta pactum, idem frumentum, oleum, vinum, aut pro eo pretium quo tunc valet. Ita docent communiter Doctores cum Sot. *6. iust. quæst.* 1. *art.* 2. & Sylu. *vsur.* 1. *cap.* 6. Ratio est, quia vt mutuatarius non tenetur reddere illas res in pretio maiori, quo valebant, cùm eas accepit, sed easdem in specie, vel pretium earum, quo valent, cùm eas reddit: ita mutuator licitè postulabit à mutuatario vel res mutuatas in specie, vel earum pretium pro tempore redditionis acceptum.

Non tamen eadem ratio de pecunia, & frumento, vino, oleo, ac similibus rebus, quæ vsu consumuntur. Nam si Rex mutaret pretium pecuniæ, & eo tẽpore, quo monetę plus valebant, acciperem cẽtum aureos, non teneor reddere postea, nisi centum aureos, quamuis minor sit copia monetæ. Ratio est, quia in pecunia pretium non distinguitur ab ipsa, sicuti distinguitur in aliis rebus. Ac proinde qui mutuauit pecuniam, non mutuauit aurum, & argentum, sed pretium: qui verò mutuauit vinũ aut oleum, mutuauit vinũ & oleum, non verò eorum pretium. Quoniam verò (vt infra dicam, cum me rogaueris de vsura cambij) moneta iuxta metalli substantiam etiam considerari potest, & tunc vendi, locari, & mutuari:

mutuari: si in hac acceptione mutuetur, tenetur mutuatarius, non quoad pretij, sed quoad substantiæ æstimationem respondere mutuanti, vt notum est, quoniam non pretium pecuniæ, sed pecuniæ substantiam mutuauit.

16 *Int.* Ad quarum restitutionem rerum tenetur vsurarius? *Resp.* Ad omne acceptum vltra sortem. Insuper ad iacturam lucri cessantis, erga eum qui vt vsuram solueret, negotiationem non exercuit. *Tertiò* ad damna emergentia, erga eum, qui coactus soluere vsuras, res suas minori pretio dissipauit, quàm valerent, vel quid simile damnum ex solutione vsurarum pertulit. *Quartò* fructus, quos collegit de re ex se frugifera, qua vsuræ solutæ sunt, vt ex domo, agro, vineto, olieto, & similibus.

17 *Int.* Ex quibus bonis vsurarij facienda est restitutio? *Resp.* Dico *primò*. Si res per vsuras accepta adhuc extat, ipsamet est restituēda, apud quemcumque sit Dico *secundò*. Si res ab vsurario habita, & empta pecuniis vsurariis vendatur, vel donetur, ipse verò vsurarius alia habeat propria bona tempore donationis, aut venditionis, ex quibus soluere posset vsuras, ipsa res vendita, vel donata, tutò potest emi, accipi, & retineri, ac iterū vendi, & dissipari. Et quāuis vsurarius, vel ex inopia, vel ex malitia vsuras non soluerit, res talis restitui minimè tenetur. Ratio est, quia illa venditio, vel donatio ex bonis vsurarij iustè possessis facta censetur. Et hoc maximè aduertendum est ad dotem filiarum vsurarij accipiendam, & retinendam. Dico *Tertiò*. Si vsurarius non habeat alia bona propria, ex quibus soluat vsuras, sed omnia, quæ habet per vsuram acquisita sunt, quæcunque dederit, vel vēdiderit, aliena sunt, & domino restituenda. Casum excipias, cùm in dando, vel vendendo non minuit, imò auxit facultatem soluendi vsuras, vt cùm vendit ad lucrum, vel reddit pretium obsequiorum famulis, qui rem domini curant, & augent. Non assequor tamen veritatem opinionis Tolet. *lib.5.cap.35.* & Nauar. quem citat, affirmantium posse vxorem, & filios vsurarij moderatè viuere ex rebus per vsuras comparatis, licèt vsurarum solutionem minuant, moderato victu, & vestitu. Crediderim (pace dixerim tantorum Doctorum) falsam esse opinionem, vidētur enim non minùs tales obligari ad vitam alio modo alendam, aut in paupertate degendam, ac filios, vxorésque furum.

18 *Int.* Qui obligantur restituere vsuras? *Resp.* In primis tenentur ad vsurarum restitutionem non solùm qui vsuras acceperunt, sed multi, qui non acceperunt. *in primis*, princeps, & iudices, qui vsuras vsurariis adiudicant. *Deinde*, aduocati, & procuratores, qui scienter defendunt vsurarios. *Tertiò*, Notarij, qui scribunt scienter fictos contractus vsurarios, ex quibus acquiritur ius ad repetendas vsuras, quod non acquireretur, si facerent veros contractus vsurarios, nã eo ipso nulli essent. *Quartò*, testes, qui scienter similibus cõtractibus fictis fidem adhibuerunt. Omnes hi in solidum obligantur, si vsurarius non restituat. *Quintò*, serui vsurariorum, qui nomine vsurarij dant, & exigunt vsuras. *Sextò*, qui dat consilium efficax alicui, vt fiat vsurarius.

19 *Int.* Quomodo se debet habere confessarius cum vsurario publico? *Resp.* Vsurarius publicus non est à peccatis absoluendus, nec communione, aliisve sacramentis reficiendus, quoad restituat, & resipiscat. *cap. Quamquam, de vsuris, lib. 6.* quod si non potest totum, reddat partem, & de reliquo det sufficientem cautionem per pignora, vel fideiussores. Quòd si nec hoc modo potest restituere, iuret se restituturum, cùm primùm potuerit.

20 *Int.* Quæ pœna lata est cõtra vsurariũ publicũ mortuũ non solutis vsuris? *Resp.* Carentia sepulturæ in loco sacro: & qui eum sepelit, eo ipso est excommunicatus. *c. Quanquam, de vsur. lib. 6.* Vbi renouatur excommunicatio lata *in Clemen. 1. de sepul.* reseruata Episcopo. Hæ autem pœnæ intelligendæ sunt de vsurario mortuo in culpa retinendi vsuras. Quia cum potuit soluere in vita, saltem ad mortis articulum vicinus, eas testamento reliquit, qui quidem in lethali decedit, vt reliqui, qui omittunt debita soluenda post obitum.

21 *Int.* Quomodo se gerere debet cum vsurario occulto confessarius? *Resp.* Vt se habet cum alio debitore secreto, qui quidem absoluendus est, si proponat se restituturum, detque signa standi promissis: si verò talis sit in articulo mortis, melius esset exigere solutionem ante absolutionem. Si tamen solutionem relinquit testamento, & hæredes sunt veræ fidei, tutò potest absolui.

22 *Int.* Licetne sumere ad vsuras? *Resp.* Sumere ad vsuras, vt verba sonant, est intrinsecè malum, & ideò in nullo euentu licet. Verumtamen, vt est in vsu sumere ad vsuras, hoc est

eſt mutuum petere ab eo,qui non vult mutuare,niſi ſub vſuris,aliquando licet. Quia ego mutuum peto, ex malitia verò mutuantis vſuræ exiguntur. Licet igitur in primis cùm quis eſt in extrema,aut ſaltem in graui neceſſitate,& vſurarius eſt expoſitus ad vſuras. Nam mutuatarius mutuum tantummodo petit, & ſolùm intendit ſuccurrere propriæ indigentiæ. Quod nullum eſt peccatum, vt docet D.Thom.2.2. *quæſt*.78. *art*.4.& cum eo omnes. Deinde,cùm quis eſt in extrema neceſſitate, & vſurarius non vult ei ſuccurrere niſi ſub vſuris. Eſt enim conſulere minus malum, ad euitandum maius. Quod licet ex communi doctrina ad 1. 2. D. Thomæ. Minus enim malum eſt dare ſub vſuris, quàm pauperi extremè indigenti eleèmoſynam denegare.

23 *Int*. Si vſurarius ſit expoſitus ad mutuum non dandum niſi ſub vſuris, licétne abſolutè mutuum petere ſub vſuris? *Reſp*. Abſit verbo inuidia, licet, nec requiruntur plura verba, quàm petere mutuum eo modo quo ille paratus eſt tradere: noſtrates vocant, Dar ao ganho. Interueniente tamen rationabili cauſa, vt ſupra dixi.

24 *Int*. Eſt grauis dubitatio, an mercator ratione ſolius lucri ex pecunia negotiationi exponenda poſſit ab vſurario expoſito pecunias ad vſuram accipere? *Reſp*. Si mercator alia via, & ratione vitam alere nequeat, niſi negotiando, nec pecunias negotiationi exponendas aliunde habeat,licitè poterit ab vſurario pecunias accipere. Ita D.Thomam oppoſitum aſſerentem interpretatur Tolet. *lib*. 5. *cap*. 37. Intelligendus etiam Sot. *lib*.7.*iuſt*. *quæſt*.1. *art*.1. licèt liberius loqui videatur.

De vſura in contractu ſocietatis. §. 2.

1 *Quot ſunt ſpecies contractus ſocietatis.*
2 *Quæ conditiones requiruntur ad primam ſpeciem.*
3 *Quæ conditiones requiruntur ad ſecundam ſpeciem.*
4 *De contractu aſſecurationis.*
5 *Quæ conditiones requiruntur ad tertiam ſpeciem.*

1 INTERROGATIO. Quot ſunt ſpecies huius contractus? *Reſp*. Tres. *Prima*, cum vterque contrahens, & pecuniam, & induſtriam apponit. *Secunda*, cùm vnus pecuniam, & alius induſtriam. *Tertia*, cùm vnus animalia tradit, alius eorum alendorum curam ſuſcipit.

2 *Int.* Quæ conditiones requiruntur ad primam ſpeciem? *Reſp.* Tres. *Prima*, vt negotiatio ſit licita. *Secunda*, vt ſinguli exponantur, & periculo, & lucro. *Tertia*, vt lucrum proportionaliter diuidatur, ponderata pecunia, induſtria, & labore, quæ quiſque adhibuit.

3 *Int.* Quæ conditiones requiruntur ad iuſtitiam ſecundæ ſpeciei? *Reſp.* Duæ. *Prima*, vt quiſque ſit expoſitus ad perdendum capitale, quod apponit. *Secunda*, vt proportionetur lucrum periculo perdendi capitale.

4 *Int.* Eſtne aliquod remedium ad capitale ſemper ſaluum & incolume ſeruandum? *Reſp.* Eſt contractus aſſecurationis. Qui cùm fieri poſſit cum tertio, poteſt etiam fieri cum eodem ſocio, vt iam tenet communis opinio, quam docuit Caiet. *opuſ.* 16. *q.* 11. Nauar. *c.* 17. *n.* 255. & Tolet. *lib.* 5. *c.* 41. contra Sot. 6. *iuſt. q.* 7. *art. vlt.*

5 *Int.* Quæ conditiones requiruntur ad iuſtitiam tertiæ ſpeciei? *Reſp.* Vt animalia pereant ipſi domino.

De cenſuum vſura. §. 3.

1 *Quid eſt cenſus.*
2 *In quo differt cenſus à locatione, & emphyteuſi.*
3 *Quotuplex eſt cenſus.*
4 *Quæ conditiones requiruntur ad iuſtitiam huius contractus.*
5 *An ad cenſum requiratur certa res, ſupra quam ponatur.*
7 *De cenſu redimibili.*
7 *Vtrum validæ ſint in hoc contractu aſſecurationes, & apothecationes perſonæ, ac bonorum omnium.*
8 *Quod ſit iuſtum pretium cenſus.*
9 *An licitum ſit pœnam apponi in hoc contractu.*
10 *Quæ conditiones apponuntur in hoc contractu.*

1 INTERROGATIO. Quid eſt cenſus? *Reſp.* Eſt ius exigendi penſionem de re vtili alterius, id eſt, ex fructibus, quos res aliqua apud alterum facit.

2 *Int.* In quo differt cenſus à locatione, & emphyteuſi? *Reſp.* Differt in hoc, quod in locatione, & emphyteuſi dominium remanet penes eum, qui dat rem locationi, & emphyteuſi, ſolúſque vſus eſt locantis, ad tempus quidem in locatione: perpetuus verò in emphyteuſi. In cenſus verò dominium remanet penes eum, qui rem ſuam cenſui ſubiicit, & ex vſu

quo

quo vtitur, soluit pensionem. Itaque in emphyteusi, & locatione, non habet dominium ille, qui soluit pensionem, in censibus verò maximè. Et ideo in emphyteusi cum non soluitur pensio, res pensioni obnoxia redit ad dominum, cui soluitur pensio. *L. 2. de iure emphyt.* Non verò in censu, sed tantùm præcipiuntur restitui omnes pensiones *cap. constitutus. de relig. domibus.*

3 *Int.* Quotuplex est census? *Resp.* Diuiditur in primis in resignatiuum, & consignatiuum. Resignatiuus est, cùm quis rei suę dominium alteri transfert, retenta sibi aliqua fructus pensione. Consignatiuus est, cùm quis retento dominio rei suæ partem aliquam fructus in aliquē transfert. Præterea, quidam sunt perpetui, quidam temporales. Ex perpetuis, quidam redimibiles, quidam irredimibiles. Redimibiles sunt illi, à quibus ille, qui soluit, se potest liberare, si reddat pretium, quo emptus est census. Irredimibiles, à quibus nulla datur libertas. Veruntamen hi post decretum Pij V. omninò sublati sunt. Rursus temporales quidam ad certum tempus, quidam ad incertum. Rursus alij fructuarij, quorum pensio soluitur fructibus, alij pecuniarij, quorum pensio soluitur pecunia.

4 *Int.* Quæ requiruntur ad iustitiam huius contractus? *Resp.* Requiritur *in primis*, vt res supra quam imponitur census, verè sit apud venditorem: alioqui esset fictus contractus, & vsurarius, vt decernit Pius V. *Secundò* requiritur, vt res illa verè reddat illos fructus, in quos ius emitur, iique non sint aliis censibus iam addicti, vt decernit idem Pius Pontifex. *Tertiò* requiritur, vt si res illa pereat, vel fructus eius absque culpa venditoris, emptor non possit percipere fructus. Ratio est, quia iste contractus est quædam emptio, & venditio, res verò empta, & vendita perit in iacturam ementis. *Quartò* requiritur, ne venditor obliget emptorem ad reemēdum: tunc enim est mutuum virtuale, & vsura palliata percepto fructuum lucro, saluo capitali. Ita omnes Doctores. Vnam conditionem adnotarunt Sot. *6. inst. q. 5. art. 2.* & Tolet. *lib. 5. cap. 49.* circa censum redimibilem ad certum tempus, vt scilicet pensio non excedat capitale, finito illo tempore, vt si emas decem aureis, non recipias pensionem vndecim aureorum. Veruntamen hęc conditio parum necessaria videtur, quia qui redimere potest, non obligatur redimere, verùm libertati suæ relinquitur, & ideo non capit vndecim pro decem,

cem, finito tempore, ex natura rei, vt loquuntur Logici, quia aliunde poteſt non capere.

5 *Int.* Requiritúrne, vt cenſus ponatur ſuper certam, & determinatam rem? *Reſp.* Si loquamur ex natura contractus; minimè, modo tamen ex decreto Pij V. requiritur.

6 *Int.* Requiritúrne ad cenſum redimibilem, vt redimatur per partes? *Reſp.* Non requiritur. Fas eſt tamen ita illum redimibilem facere, & ita decreuerunt Martinus, & Calixtus in ſuis Extrauagantibus.

7 *Int.* Licétne emere cenſum ſuper rem certam, & fructus, & cum venditore contrahere de aſſecuratione eiuſdem rei, & fructuum, apothecando ad id perſonam, & omnia ſua bona? *Reſp.* Omiſſa natura contractus ſecundùm ſe, modò ex decreto Pij V. damnantur iſtæ apothecationes, ac decernitur, vt ſi res, aut fructus rei, cenſui ſubiectæ pereat, venditor non teneatur penſionem ſoluere.

8 *Int.* Ex quibus capitibus colligi poteſt pretium iuſtum cenſus? *Reſp.* In primis ex Lege Principis, ſi de hoc lata ſit. Deinde ex conſuetudine communi apud diuites, & inopes ſic vendendi cenſus. Si autem lex, & conſuetudo deficiat, attendenda eſt ſimilitudo loci ad locum, quoad legem, conſuetudinémque ſeruatam, & ſtandum conſuetudini, legique ſimilis vrbis, aut loci, aut regionis.

9 *Int.* Licétne pœnam apponere in hoc contractu? *Reſp.* Licet quidem. Et ita ſeruatur in L. Tauri 68. Vt talis pœna exigatur, duæ requiruntur conditiones. *Prima*, vt venditor culpa ſua non ſoluerit penſionem, non enim pœna apponitur, vbi non fuit culpa. *Secunda*, vt pœna ſit proportionata culpæ.

10 *Int.* Quæ conditiones aliæ apponi ſolent in hoc contractu? *Reſp.* In cenſu ſemper redimibili ſolet apponi, ne per tres proximos annos redimatur. Deinde niſi redimatur intra tres primos annos, maneat irredimibilis. Prima conditio licita eſt. Secunda, illicita poſt decretum Pij V. qui inualidat cenſus irredimibiles.

De vſura cambij. §. 4.

1 *Quid eſt cambium.*
2 *Quot ſunt ſpecies cambij.*
3 *De cambio per minutum.*

4 *De cambio ſicco.*

5 *De cambio per litteras.*

1 INTERROGATIO. Quid eſt cambium? *Reſp.* Eſt permutatio negotiatoria numiſmatis pro numiſmate.

2 *Int.* Quot ſunt ſpecies cambij? *Reſp.* Quatuor. *Prima*, per minutum, cùm quis dat pecunias maiores pro minoribus cum lucro. *Secunda*, ſicci cambij, cùm campſor dat alteri pecunias in hoc loco reddendas poſt aliquod tempus cum fœnore, prout valuerint in aliquo loco diſtanti, tempore ſolutionis. *Tertia* ſpecies appellatur cambium per litteras, & fit cum quis dat pecunias campſori, vt eas accipiat in aliquo loco ab agente campſoris. *Quarta* ſpecies appellatur cambium reale, cum è contra campſor dat alicui pecunias hic, vt eas det ſuo ſocio alibi, & ob hanc permutationem accipit lucrum.

3 *Int.* Circa ſingulas cambij ſpecies aliqua te rogabo, atque in primis de cambio per minutum. Licetne aliquando ex pecunia recipere lucrum? *Reſp.* Si pecunia, vt quoddā metallum eſt, conſideretur, poteſt locari, vendi, commutari, ac pati alios contractus, vt res omnes aliæ: nam aurum quamuis Regis ſtemmate fiat pecunia, non amittit, quod ſit aurum, & vt tale, poteſt lucrari aliud, vt ſi locetur, vendatur, commutetur pro alia minùs pretioſa materia, pro minùs pulchra, & antiqua, pro alia minus ab hominibus concupita. Si tamen pecunia conſideretur, vt inſignita Regis imagine, non licet legalem eius valorem augere, poteſt tamen maior commutari pro minutiore cum lucro, ſecundùm omnes Doctores.

4 *Int.* Circa cambium ſiccum dic, quot modis fit, & quæ vſura committitur in eis? *Reſp.* Fieri ſolet quatuor modis. *Primum*, cum campſor dat pecunias ea conditione, vt ſoluantur iuxta valorem quo valuerint alibi certo loco, vt dat Romæ recipiendas iuxta valorem earum in talibus nundinis Venetiarum. Et in hoc cambio, ſi vterque campſor, inquam, & acceptor pecuniarum ſe exponunt periculo minoris, vel maioris pretij, nulla committitur vſura, cum æqualis ſit valoris incertitudo. Vt tamen fieri ſolet hoc cambium, vſura palliata eſt, quia campſor ſcit eas pecunias plus valituras in nundinis, ad quas eas dat. Fit *ſecundò* cambium ſiccum, cum campſor dat hic pecunias accipiendas à ſuo ſocio in alio loco diſtanti, nomine tenus, quia re vera hic eas accepturus

eſt,

est, & forsitan alibi non habet correspondentem. Hic contractus vsurarius est. Vt aiunt Caietan. *opusc.de camb.cap.1.*& Nauarr. *c.finali.de vsur.n.25.* non esse contractum vsurarium, cum re vera campsor est paratus illas pecunias accipere alibi, sed qui petit, vult eas reddere hic. Ratio eorum est, quia cessat lucrum. Arbitror tamen distinctione opus esse: si enim alij sint, quibus possit illas pecunias ita dare & accipere, & lucrum reportare, benè est, quia datur verum lucrum cessans, si verò non sint, vsurarium est illud lucrum, quiá est verum lucrum palliatum. *Tertia* species cambij sicci est composita ex cambio, & recambio. v.g. dat campsor centum Petro soluendum Venetiis, vbi nec Petrus habet vnde soluat, nec forsitan campsor socium, qui accipiat. Rursus tempore statuto ad soluendum, fingit Petrus (quod re vera erat) se non habere, vnde soluat Venetiis, habere tamen Romæ, & iterum recambit ad Romam, quasi accipiat iterum pecunias Venetiis Romæ soluendas, contractus vsurarius est duplici vsura, vt claret, quia contractus fictus, & mutuum virtuale.

5 *Int.* Circa cambium per literas dic, quomodo fit, & quæ requiruntur ad illius iustitiam? *Resp.* Suppono ex triplici causa posse pecuniæ valorem augeri. Vel scilicet ratione legis. Vel ratione pretiosioris, & purioris materiæ, qua constat, aut ponderis, propter quod alibi plus valet quam hic. Vel ratione copiæ, aut inopiæ pecuniarum. Et in hac tertia radice solum est vsura, cum à mercatoribus fit monopolium, hoc est, collectio pecuniarum apud certos mercatores sibi ipsis constituentes, vt non nisi tali pretio cambiant. Vel cùm campsores simulant pecuniarum inopiam. Ratio est, quia tunc interuenit fraus, & dolus. Fit autem *Prima* species cambij per literas, cum datur hic maior copia pecuniæ ratione metalli, & alibi recipitur minor in copia monetarum, sed æqualis in pretio, quia ibi plus pecunia valet. Hoc cambium est iustum. Secunda species est è contra, cùm Petrus dat campsori centum aureos vbi minùs valent, recipiendos alibi, vbi magis, soluto pretio. Qua in re nulla cernitur iniustitia.

De rebus inuentis. §. 5.

1 *Quot sunt genera rerum inuentarum.*
2 *Cuius sunt res quæ nunquam Dominum habuerunt.*
3 *De thesauris inuentis.*
4 *De bonis habitis pro derelictis.*

5 Cuius

5 *Cuius sunt bona habita pro derelictis.*
6 *De bonis in mare proiectis.*
7 *De bonis inter peripsema, seu inter sordes domorum inuentis.*
8 *De animalibus inuentis.*
9 *De rebus inuentis pro via, seu loco publico amissis.*
10 *Quid circa res inuentas pro via, & loco publico amissis possit lex humana statuere circa eorum distributionem in pauperes.*
11 *A quo facienda est distributio supradictorum bonorum in pauperes.*
12 *Quid circa hanc distributionem possint statuere Constitutiones synodales Episcoporum.*
13 *In quos pauperes facienda est talis distributio.*
14 *Quantum peccat qui talia inuenta bona non distribuit pauperibus.*
15 *Quæ obligatio pauperes manet in quos facta est dicta bonorum distributio.*
16 *Facta distributione si dominus compareat, éstne illi reddenda distributa pecunia.*

1 INTERROGATIO. Quot sunt rerum inuẽtarum genera? *Resp.* Quatuor. *Primum* earum, quæ nũquam Dominum habuerunt. *Secundum* earum, quæ tẽporis longinquitate dominum habere desierunt. *Tertium* earũ, quæ contẽnente eas domino, pro derelictis habẽtur. *Quartum* earũ, quarum dominus, cũ re vera existat, ignoratur. Ita D.Th. 2.2. *q.66.a.5.ad* 2.

2 *Int.* Res, quæ nunquam dominum habuerunt, cuius sunt? *Resp.* Stando in solo iure communi, & naturali sunt primi capientis. Ita constat *ex §. Item lapilli. Inst. de rer. diuis.* Ita colligunt Doctores cum D.Thom. proximè cit. & Scot. *in* 4.*d.*45. *q.*3.*art.*5. Nau. *c.*17.*n.*117. Secundum verò ius peculiare regnorum aliter dicendum. Nam in hoc regno Lusitaniæ, quinta pars metallorum, quæ ex inuentis venis detrahuntur, Regi decernitur, omnibus expensis libera. *p.*1. *Extrauag. tit.*6.*L.*5. in qua *Extrauagant.* limitatur Lex *lib.*2. Ord. *tit.*15. Hæc autem lex obligat ante iudicis sententiam, quia præceptiua est, non pœnalis, vt dicemus in propria materia.

3 *Int.* Quid censes de thesauris? *Resp.* Præmittam thesauri definitionem. Est quædam depositio pecuniæ, cuius præ temporis longitudine iam dominus non extat. Ita definitur *L. vnica. ff. de acquir. rer. dom. L.*1. *Cod. de thesaur. lib.*10. Pro pecunia intelligo etiam vasa aurea, & argentea, statuas, & quæcunque

cunque mobilia pretiosa. Sunt igitur iure naturali thesauri primi inuentoris. Verum ex consuetudine Regi acquiruntur. Ita Palud. *in 4.d.15.q.3.* D.Anton. *2.p.tit. 1.cap.15.* §.2. Couar. *regul. pec.* Quæ consuetudo seruatur ad vnguem, licet leges huius regni de solis metallorum venis expressè loquantur, approbantes hanc consuetudinem *lib.5. Ordin.tit.97.* & *lib.2. tit.15. L.15. & Extrauag.p.5. tit.6.* concedentes facultatem inquirendi venas metallorum præterquam in transmontana regione. Imò præmia inuentori proponentes addicta tantùm quinta parte Regi. In alieno fundo nemo thesauros inquirere potest domino inuito. *L. Nemo. Cod. de thesauris. lib.10.* Et inuentus thesaurus est totus domini agrorum. Si verò casu thesaurus inueniatur, dimidia pars est inuentoris, dimidia verò domini agrorum. §.*Thes.Inst.de rerum diuis.* tradit Gom. *L.45.Tauri.num.51.* Couarr.*regul.peccat.ad finem.* Alienus verò fundus appellatur, & est ille, cuius solum vtile dominium inuentor habebat ex contractu aliquo emphyteusis, vel locationis, vel depositi, non tamen illud possidet in pignus dotis. Eadem medietas debetur Ecclesiæ, si in loco sacro. Debetur & Communitati, seu Reipublicæ, si in loco Communitatis, adepta facultate inquiratur, & inueniatur. Si vero in proprio fundo thesaurus reperiatur, totus erit solius inuentoris. Vnde colliges leges consuetudinem interpretantes de addictione thesaurorum regibus, loqui de thesauris, qui in locis nemini subiectis reperiuntur.

4 *Int.* Quæ bona habentur pro derelictis? *Resp.* In primis, quæ quis nihil faciens à se reiicit, ita vt ampliùs in suarum rerum numero reponi nolit. Ita habetur §.*penul. Instit.de rerum diuis.* Deinde, quæ perdita sunt, nec tamen quæruntur à domino, sciente se facilè inuenturum, si velit.

5 *Int.* Bona pro derelictis habita, cuius sunt? *Resp.* Iure gentium, & ciuili sunt primi capientis. Ita §.*penultim. Inst. de rerum diuis.L.1. & alijs.ff.pro derelict.* & Doctores communiter, quos affert Gab. *in 3. d.15. q.3.*

6 *Int.* Bona, quæ nauigantes necessitate coacti ad mare proiiciunt, súntne habenda pro derelictis? *Resp.* Minimè. Ita statuitur sæpissimè iure Cæsareo, quod refert Cou.*reg.pec.q.5. p.3.& n.5.* Nau. *c.14. n.117.* Ita statuitur iure canonico, & excommunicantur ista capientes, & retinentes *c. Excommunicamus. de raptoribus in 6.* & in Cœnæ Bulla. Quæ veritas intel-

ligenda

ligenda, etiam circa illa bona, quæ nunquam Domini erant quæsituri. Ratio est, quia coacti illa amittunt, non derelinquunt. Atque etiam circa illa bona, quæ peritura erant, nisi caperentur, cùm capta sunt absque probabili vitæ periculo, ita omnes cum Sylu. *verb. Naufragium. num.* 2. Arm. *cap.* 17. *num.*98. Dixi (absque probabili vitæ periculo) quia multi sunt, qui affirmant huiusmodi res esse illius, qui eas saluas reddidit cum mortis discrimine, esseque Dominum irrationabiliter inuitum, si inuitus eas habere sinat. Verùm multa faciunt contra hanc sententiam. In primis textus *l. Pō-pontus.ff. de acquirend. rerum domin.* cuius hæc sunt verba. Si naufragio quid amissum sit, nō statim nostrum esse desineret. Præterea. Tantum est vitæ periculum à fera prædam eripere, vel à sicarij manibus rem furto ablatam, quantum est naufragantium bona à fluctibus liberare; sed nemo dixit captum à fera, vel recuperatum à sicario fure esse capientis, & recuperantis, imo oppositum decernitur *in l. Pomponius, citat.* & ex Rubrica, & Gloss. eiusdem legis apertè colligitur; ergo, &c.

7 *Int.* Quid censes de rebus inuentis in sordibus à domo eiectis, & ad communia sterquilinia missis? *Resp.* Res parui ponderis, & momenti, vt feræ veteres, claui, claues, & id genus alia, habenda sunt pro derelictis, & primi capientis. Res verò maioris æstimationis, vt aureæ, argenteæve monetæ, annuli, & similia, minimè. Idem dicendum est de iis, quæ alluuione fluminum adducuntur de loco ad locum. Ita apertè docet D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 15. §. 2. Gab. *in* 4. *d.* 15. *q.* 8. *ad finem.* Angel. *verb. inuentum.* Iason *l. si quis nec.* Bald. in rubrica, *de rer. diuis.* Nau. *cap.* 17. *num.* 296. Sed de his inuentis copiosè agitur *Instit. de rer. diuis.* §. *Præterea*, quod pro alluuione. Ideo ibi videat qui optauerit.

8 *Int.* Quid decernis circa animalia inuenta ignoti domini? *Resp.* Quod decernitur in legibus cuiusque regni. In hoc verò nostro Lusitano lex est *lib.* 3. *Ordin. tit.* 76. quam ab inuēto, corrupto vocabulo, nostrates, materna lingua vocant (Do vento) quæ decernit, vt qui animalia perdita inuenerit, dominum quærat: quem si intra quinque dies non repererit, regio publicano denunciet. Decernit præterea vt publicanus diligentem faciat inquisitionem domini, quo non inuento intra quatuor menses, ita iudice approbante, & iudicante, sub

 præconis

præconis voce illi adiudicentur, tam firmo dominio, vt licèt dominus poſtea compareat, nihil illi debeatur. Dico igitur iſtam legem eſſe ſeruandam, obligaréque in conſcientia, tam inuentorem ad denunciandum publicano, quàm publicanum ad adhibendam inquiſitionem; & vtrumque teneri ad reſtitutionem, ſi id, quod ſibi præcipitur, præ auaritia non rectè peragat. Inuentor quidem tenetur reſtituere publicano, publicanus autem domino.

9 *Int.* Quid cenſes de re caſu pro viis, aut aliis locis publicis inuenta? *Reſp.* Sanè anceps hæreo, & vt aiunt in biuio ſum conſilij præ ſententiarum multitudine: duas breuiſſimè referam. *Prima* aſſerit huiuſmodi res inuentas, facta diligenti inquiſitione Domini, eóque non inuento, eſſe ipſius inuentoris, inuentorémque eas tutò in conſcientia retinere poſſe. Ita Sarment. Nauarr. Inſtruct. quos refert, & ſequitur Rod. *verb. reſt.* §. 3. in eam propendet Sot. 5. *iuſt. qu. 3. art. 3. ad* 2. qua de re latiſſimè Henriq. *de Indulgent. c.* 34. *num.* 1. *Secunda* ſententia aſſerit huiuſmodi bona diſtribuenda eſſe pauperibus, ſi facta diligenti inquiſitione verus dominus non inueniatur. Ita Cou. in regul. *pec. 3. p.* §. 1. *n.* 2. *&* 3. Nau. *c.* 17. *n.* 9. Mitto alias ſententias, ne tædio ſim. Dico *primò*. Non eſt decretum in iure Cæſareo, aut Pontificio vt huiuſmodi bona diſtribuantur pauperibus. Nullum enim inuenitur tale ius. Nam *c. Cum tu. de vſuris.* loquitur de reſtitutione incertorum bonorum illicitè, iniuſtè acquiſitorum, veluti per vſuras, *cap.* verò, *Sicut dignum*, de homicid. loquitur de iure naturali, de quo dico *ſecundò*. Stando in iure naturali, ſecluſa diſpoſitione iuris poſitiui, huiuſmodi incerta, & inuenta bona pauperibus, aut aliis piis operibus eroganda ſunt. Probatur efficaciter, quoniam bona, quæ dominum habent, eidem ſunt meliori modo reſtituenda: ſed hæc bona dominum habent, & in illius vtilitatem pauperibus erogari poſſunt; ergo, &c. Minor, in qua rei vertitur cardo, oſtenditur. Quia nequaquam quadrat rationi, vt ex eo tantùm quòd dominus ignoretur, rei ſuæ dominium perdat. Dico *tertiò*: me cum duabus poſitis diſcrepantibus admodum ſententiis, partim conſentire, partim pugnare. Nam cum prima ſentio in aſſumpto fundamento, nimirum non eſſe decretum in iure, vt in pauperes fiat horum bonorum diſtributio. Cum ſecunda pugno in eo, quòd affirmat ita eſſe decretum.

10 *Int.* Potuitne iure humano decerni, vt huiusmodi inuenta pauperibus distribuantur? *Resp.* Potuisse arbitror, tam iure Pontificio, quàm Cæsareo. De iure Pontificio nemo negat, & ratio probat. Quia stando in iure naturali, illa incerta bona sunt pauperum, vt ostendi in secundo dicto, & constat ex *c. Vero sicut dignum.* de homicid. Ita enim textus (non debuerat aliena pauperibus erogare, cum ipsa potuisset eis, quorum fuerint, restituere:) ergo si domini veri non fuissent, erogari potuissent. ducto argumento à contrario sensu. Summus verò Pontif. est pater pauperum, poterit igitur propriis decretis illorum ius stabilire. De iure Cæsareo dubitat Cou. *reg. pec. 3. p. §. 1. n. 2. & 3.* Chassanæus *dub. 4. §. 1.* sufficiēter hæsitationem suadet hoc argumento. Lex ciuilis duobus tantùm modis potest transferre rerū dominiū, nimirum, aut in pœnā, aut in præscriptionē: sed hæc bona incerta non possunt trāsferri in pœnam; quia pœna supponit culpam, qui verò amisit, sine culpa amisit. Non præscriptione; quia præscriptio requirit bonam fidem: qui verò res alienas inuenit probè scit esse alienas; ergo, &c. His non obstantibus probo dictum. Quia ista bona secularia spectant ad bonum alicuius ciuis reipublicæ: sed princeps ob commune bonum potest à quouis ciue aliquid auferre, vt patet in tributis, quæ legibus decernuntur; ergo, &c. Huius causæ non meminit Couar. & ideo suæ hæsit opinioni.

11 *Int.* A quo facienda est distributio horum inuentorum bonorum? *Resp.* Multorum fuit opinio faciendam esse per solum Episcopum. Ita Host. *cap. Cum tu de vsur. cap. Cum sit. De iud. & in sum. de pœnit. cap. finali.* Ioannes And. *cap. 51. Epist. de pœnit. & remissione in sexto, & regul. pec. de reg. iuris.* Panorm. *cap. Cum sit. De iud.* Glos. *Clement. 1. de priuileg. verbo* (aliorum.) Probant suam sententiam ex textu duorum capitulorum, ex textu nimirum capitis, *Cum sit; De iud.* & ex textu capitis, *Quamquam de vsur. in 6.* Verumtamen hi textus loquūtur de pecuniis iniustè ablatis per Iudæos, & vsurarios, & ad eas distribuendas requiritur Episcopi auctoritas, nec possunt eas iidem Iudæi, & vsurarij raptores per se ipsos distribuere. Dicendum igitur talem distributionem posse ab ipso inuentore, vel ab alia quauis priuata persona fieri. Ita Sot. *in 4. d. 15. quæst. 2.* Richard. ibid. *art. 5. q. 4.* Syl. *rest. 3. q. 5.* Nauar. *c. 17. n. 91.* Medin. *q. 3. de rest. c. 10.* Archid. *c. de testibus.* Angel. *rest. 2. §. 1.*

Rosella *eod.verb.2.*Gab. *in 4.d.15.q.2.* cum pluribus quos referunt. Addit verò Syl. Nau. Angel. Rosella, Gab. non posse Episcopum prohibere debitori, ne ipse per se distribuat, eamque soli Episcopo reseruare. Probatur, quia nullus datur textus qui Episcopo huiusmodi potestatem concedat.

12 *Int.* Maiorem dubitationis ansam præbent Episcoporũ constitutiones huiusmodi distributionem sibi reseruantes. Quomodo igitur intelligẽda est huiusmodi reseruatio? *Resp.* Quoad absolutionẽ peccati mortalis, si quod commissum fuit in acceptione, vel rei inuentæ retentione. Quod si pœnitens cõfiteatur ante distributionem, non est absoluendus, nisi priùs optima fiat distributio. Si verò confiteatur post distributionem, absoluatur. Quia ratio reseruationis erat, vt optima fieret distributio, quæ si iam facta est, nulla relinquitur reseruatio.

13 *Int.* In quos pauperes facienda est distributio? *Resp.* Pauperum nomine etiam veniunt Xenodochia, monasteria, pia opera, pauperes verò non intelliguntur pauperiores, aut meliores, sed ij, qui considerata status conditione, graui inopia laborant. Atque in pauperum numero etiam intelligitur ipse inuentor, si pauper est, vt notauit Caiet. 2.2. *q.62.art.2. ad 3.* & cum eo omnes communiter.

14 *Int.* Peccatne contra iustitiam, qui pauperibus relictis, huiusmodi inuenta bona in nõ pauperes distribuit? *Resp.* Peccat, & tenetur restituere, vt etiam ille, qui ementita paupertate ista bona accipit.

15 *Int.* Quæ obligatio pauperes manet, quibus hæc distributio facta fuit? *Resp.* Iuxta Nau. *c.17.n.93.* manet onus orandi pro domino rei inuentæ. Verùm id ex consilio, & æquo, non autem ex præcepto, quia nullum extat.

16 *Int.* Per hanc distributionem itane dominium comparatur, vt licet postea verus compareat dominus, nihil illi debeatur, tam ex parte distribuentis, quàm ex parte accipientis? *Resp.* Maximè, cum bona fide illam consumpserunt. Ita communiter Doctores.

De restitutione eorum, quæ in ludo acquiruntur. §. 6.

1 *Quid sit ludus.*
2 *An acquiratur dominiũ supra pecuniã in ludo vetito lucratam.*

3 *An*

3 *An dato, quòd non acquiratur dominium pecuniæ in ludo vetito lucratæ, possit ipsa pecunia retineri à lucrante.*
4 *An ludens ludo vetito possit denegare pecuniam lucranti.*
5 *An possit illam pecuniam retinere, donec lucranti adiudicetur in iudicio.*
6 *Qui restituere tenetur, quæ in ludo lucratus est.*
7 *De lucrantibus qui sua alienare non possunt.*
8 *An possit quis plus lucrari, quàm habeat ad perdendum.*
9 *De compensatione in ludo.*
10 *Quæ fraus obligat in ludo ad restituendum.*

1 INTERROGATIO. Quid est ludus? *Resp.* Est conuentionalis contractus, quo inter se ludentes conueniunt, vt cui sorte, alea, vel tessera contigerit, teneatur alteri propositam pecuniam reddere.

2 *Int.* Quæ in ludis prohibitis acquiruntur, transeuntne in verum dominium lucrantis? *Resp.* Scio rem esse valdè controuersam; sed affirmans sententia communior, & certior: eam tenet D.Thom. 2.2.q.32.art.7.ad 2. Maior in 4.dist.15.q.13. Gab. ibidem q.13. Castr. 2.de leg.pæn.c.2. Med. de rest.q.22. Sot. 4. *iust. q.5.art.2.* & alij, quos refert Couar. *regul.pec.2.p.§.4.* Datur tamen actio repetundarum in iudicio, vt notarunt Adrian. *in 4. d.*15.*q.*11. vbi Richard. *q.8.art.*8. Paludan. *q.3.art.5.* Angel. *verb. ludus.* Ledes. 2.4.q.8.art.8. ad finem, & alij.

3 *Int.* Qui in ludis prohibitis ludit præsenti pecunia, poteſtne illam retinere donec iudicis sententia damnetur lucrans repetundarum? *Resp.* Minimè. Ita Sot. 4. *iust.q.5.art.2.* ad finem, Castro & Med. locis citat. Ratio est quia illius pecuniæ dominium vere translatum est in lucrantem, & ideo iam est aliena.

4 *Int.* Qui in ludis prohibitis ludit credita pecunia, poteſtne illam denegare lucranti? *Resp.* Affirmatiuè respondet Cou. & Adrian. citat. Opposita tamen sententia communior est, & vera; nisi hæc ludendi consuetudo vigeat in aliqua regione, qua ibi standum sit, quoniam iure naturæ tenemur stare promissis, & neminem fallere.

5 *Int.* Qui in ludis prohibitis ludit credita pecunia, poteſtne illam retinere, docet repetita in iudicio perdenti adiudicetur? *Resp.* Poteſt. Nisi pollicitus sit se non repetiturum: vel vsque ad certum tempus soluturũ. Finito enim tempore, tenetur stare promissis, & pecuniam soluere. Ita Sot. Castr. &

Med.locis cit.Ratio eſt,quia promiſſio ſpontanea alteri facta de re licita,obligat in conſcientia.

6 *Int.*Quis reſtituere tenetur,quod ludo lucratus eſt? *Reſp.* Omnis ille,qui lucratus eſt,quod alius alienare non poterat, Talis eſt filiusfamilias,ſeruus, monachus,furioſus, vxor circa bona,quorum non habet dominium,aut ſuperiorum conſenſum. *Deinde*, Omnis ille,qui dolo & fraude decipiendo, aut vi cogendo ad ludendum , lucrum à colluſore comparauit. Qua de re videant. qui, quia perdunt , lucrantes cogunt ad ampliùs incumbendum aleis,niſi pactum interceſſerit expreſſum , vel tacitum de non relinquendo, ludo comparato lucro , niſi pro amittentis arbitrio:Nec mihi videtur audiendus Cardinalis Toletus *lib.* 5. *cap.*27. qui ſolùm obligat hos cogentes,& lucrantes reſtituere eam tantùm partem , quam ſupra quod perdiderant , lucrati ſunt , quia tota ſumma iam ſub lucrantis erat dominio, & tota per vim fuit extorta.Pro fraude verò habenda eſt verſutia , qua quis inſignis aleator alium inuitat ad ludendum,quem ſcit ludi eſſe ignarum.

7 *Int.* Quid , ſi iſti , qui alienare non poſſunt , lucrantur; tenenturne lucrata reſtituere ? *Reſp.* Tenentur. Quia vt validus ſit contractus,debet eſſe æqua ex vtraque parte cõditio. Ita Caſt. 2. *de I.pœn.c.*2.*corol.*3. Cou. *reg.pec.par.*2.§.4.*num.*4. Sot.4.*iuſt.q.*3.*art.*2.

8 *Int.* Poteſtne quis vno iactu , ſeu , vt noſtrates vocant (hũana mão) plus lucrari,quam eodem poſſit perdere ? *Reſp.* Minimè,niſi alius ſciat inopiam ludentis, & tamen velit animi leuandi gratia, aut auaritiæ , colludere. Tunc enim quaſi libera eſt donatio. Ita Sot. immeritò reprehenſus à Nauar. ſupra cit.

9 *Int.* Quæ compenſatio fieri poteſt à ludentibus alienare impotentibus ? *Reſp.* In eodem ludo,qui,quod non poteſt alienare,perdidit,poterit tantùm colludere , quouſque perditum recuperet. Et eodem modo quando inuicem,qui alienare non poſſunt,lucrati ſunt. Ita intelligendi ſunt Angel. *verb.Lud.*§.8.Sylu.§.& *nu.*17.Nauar.*c.*17.*nu.*16. Ratio eſt, quia nemo qui perdidit,quod alius lucrari non potuit,(loquendo ex natura rei) voluit donare , neque perditæ pecuniæ à ſe dominium abdicare.

10 *Int.* Omniſne fraus obligat lucrantem ad reſtitutionẽ? *Reſp.* Minimè, ſed ea fraus , quæ contra iuſtitiam eſt.Et ideo

ſimulare

ſimulare optimam alearum ſortem, vel diſſimulare peſſimam alearum ſortem, atque iſtiuſmodi ſimulatione, & diſſimulatione fallere colluſorem, non obligat ad reſtitutionem. Crediderim minimè etiam obligari ad reſtitutionem colluſores, qui ſcientes ludum fallaciis, & verſutiis tractandum, illi incumbunt, quas quidem fraudes poſtea detegunt, & vterque dolet à ſe omnes non fuiſſe factas. Qualis mos eſt apud celebriores aleatores.

De regiis tributis, & vectigalibus. §. 7.

1 *Quot ſunt genera tributorum.*
2 *Deſcribuntur genera tributorum.*
3 *De materia tributorum.*
4 *An debeatur tributum de re ad proprium vſum empta.*
5 *Quæ tributa teneatur Princeps reſtituere.*
6 *De cauſis ad imponenda tributa.*
7 *An ceſſante cauſa, ceſſet tributum.*
8 *Quòd cauſa tributi debeat eſſe euidens.*
9 *Quod dubium circa iuſtitiam cauſæ ad tributa, deobliget ab iis ſoluendis.*
10 *An tributa exigi poſſint à certis tantùm perſonis.*
11 *De publicanis tributorum.*
12 *An in dubio cauſæ teneantur ſubditi ſoluere tributum.*
13 *De clericis ac religioſis tributa ſoluentibus.*
14 *De ciſis ad Luſitaniam.*
15 *De præſtantiis.*
16 *Quæ tributa tenentur clerici ſoluere.*
17 *Circa quas merces fruantur clerici hoc priuilegio.*
18 *Vtrum tributa iuſta obligent in conſcientia.*
19 *An iuſtum ſit tributum ciſarum.*
20 *Quomodo excuſentur mercatores à ciſis ſoluendis.*
21 *An mercatores rogati à publicano teneantur aperire veritatem.*
22 *An liceat vti dolo, vel fraude ad publicanum fugiendum.*

1 INTERROGATIO. Quot ſunt genera tributorum? *Reſp.* Quinque, cenſus, vectigal, portorium, pedagium, gabella.

2 *Int.* Vnum quodcumque eorum mihi deſcribe? *Reſp.* Cenſus qui à cenſendo deriuatur, eò quòd debeant ſingulorum

rum opes censeri, vt pro earum quantitate tributa imponantur, vulgò nostrates appellant (fintar) vt habetur *l. Forma. ff. de cens.* est tributum, quod vnusquisque pro se soluit in signum subiectionis. Patet *L. Aetatem. ff. de cens.* Erat olim hic census vsitatus: constat 2. *Reg.* 27. & *Luc.* 2. modò tamen rariùs imponitur. *Vectigal* est tributum, quod soluitur de rebus, quæ ad aliquem locum exportantur, aut ibi venduntur, Ita Syluest. *eod. verbo. Portorium* est tributum, quod soluitur de mercibus per mare traiectis in certa quadã domo, quam nostrates vocant alfandega. *Pedagium* (si propriè accipiatur) est illud, quod datur à trãseuntibus in certo aliquo loco à Principe constituto, vtpotè in ponte, cymba, portu, & similibus. Ita *c. Super quibusdam, de verb. signif. Gabella* nomen est generale, non minùs latè patens, quàm tributum. Vtrumque enim omnia iura regia comprehendunt.

3 *Int.* Quæ est propria materia tributorum? *Resp.* Est res, quæ solius negotiationis gratia inuehuntur, & exportantur. *L. Omnium. L. vniuers. Cod. de vectigal.*

4 *Int.* Debenturne tributa pro rebus, quæ ad proprium vsum afferuntur? *Resp.* Minimè. Ita Caiet. & Syl. *in sum.* & Doctores communiter. Nisi aliter obtinuerit rationabilis consuetudo, vt notauit Nauar. *c.* 15. *n.* 22. & D. Anton. 3. *p. tit.* 22. §. 1. vel magni intererit ad vtilitatem Reipublicæ: quia aliter eius necessitatibus subueniri nequit.

5 *Int.* Quæ tributa tenetur Princeps tanquam iniusta exacta restituere? *Resp.* Quæ sine causa imposuit, & sine causa exegit. Ita decernitur *c. Quia plerique, de immunit. Eccles.*

6 *Int.* Quæ causa requiritur ad imponenda & exigenda tributa? *Resp.* Necessitas pecuniarum ad sustentanda onera publica, & decentiam regij status conseruandam. Ita post D. Thom. *in opusc.* 21. ad Ducissam Brabantiæ, docent alij.

7 *Int.* Cessante causa cessatne obligatio tributi? *Resp.* Cessat. Ita Caiet. *verb. vectigal.* & Med. *de restitut. q.* 14.

8 *Int.* Hæc necessitas & causa debetne esse euidens? *Resp.* Ad exigenda vectigalia vetera satis est causa dubia. Ita D. Antón. 3. *p. tit.* 12. §. 1. *c.* 4. Sylu. *gabel.* 3. *q.* 3. Probatur euidenter, quia in dubiis melior est conditio possidentis. Noua verò tributa non nisi causa manifesta imponi, & exigi possunt, ac proinde non sufficit causa dubia. Ita iidem Doctores, & patet in *c. Innotuit, de censib.*

9 *Int.* Quæ dubitatio requiritur circa causæ iustitiam, ad annullandam tributorum obligationem? *Resp.* Ea, quam habent Iurisperiti, probíque viri, ac timorati.

10 *Int.* Possúntne exigi tributa à certis quibusdam personis, & non ab aliis? *Resp.* Minimè. Nam ad publicas functiones, & ad publicas vtilitates omnes tenentur, qui expressa lege non inueniuntur immunes. *L. Omne territ. de censib. L.1. & 2. Cod. de immunit. nemini concedenda. L. Omne.Cod. sine consensu.*

11 *Int.* Quæ tributa cum dubio causæ Rex imponit, possúntne publicani exigere? *Resp.* Possunt: nam in dubiis subditi obediendo excusantur. *cap. Qui culpabiliter 23.q.1.*

12 *Int.* Tenentur subditi soluere tributa, cum dubio causæ imposita? *Resp.* Maximè, quia in dubiis tenentur subditi parere superiorum iussui.

13 *Int.* Clerici, religiosi, aut moniales súntne exempti à tributis? *Resp.* Ab aliquibus, *cap. Quanquam, de cens. in 6.* Sed non ab omnibus. Sunt exempti à pedagiis, & quidagiis. Excommunicantur illa pedagia, & quidagia à clericis petentes, *cap. Quanquam, de cens. cit.* Nomine verò pedagij, portorium etiam intelligitur, vt notauit Caiet. *verb. Excommunicatio, c.39.* & Nau. *c.27. n.128.*

14 *Int.* Quid arbitraris de solutione cisarum? *Resp.* Idem quod de pedagiis, & portoriis, ac proinde illa soluere non tenentur.

15 *Int.* Quid censes de præstantiis, nostrates Lusitani vocant *fintas*, seu *emprestimos*? *Resp.* Caiet. arbitratur posse à clericis exigi; nec exigentes *c. Quanquam, de cens. in 6.* excommunicari. Ita *verb. excommunicatio.* Illius tamen capitis excommunicationem non curo. Puto veruntamen latam esse eam excommunicationem in Cœnæ Domini Bulla. Quidquid Nau. *c.27. n.118.* in oppositum videatur opinari.

16 *Int.* Quæ tributa tenentur clerici soluere? *Resp.* Quæ imponuntur pro re, quæ in communem clericorum cum laicis vtilitatem redundant, vtpotè pro reparatione pontium, fontium, viarum, & similium, sine quibus nequeunt Ecclesiasticis personis ad vitam necessaria suppeditari. Ita Doctores communiter *cap. aduersus, de immunit. Eccles.* Vno igitur verbo dico, respondendo ad propositam quæstionem, non teneri clericos soluere personalia tributa, teneri tamen

ſoluere tributa realia. Ita enim vocant huiuſmodi vectigalia communia in communem vtilitatem neceſſaria.

17 *Int.* Fruuntúrne hoc priuilegio clerici circa omnia, quæ euehunt, & inuehunt? *Resp.* Minimè. Illud enim amittunt circa merces, quas emunt ad iterum vendendas, vel commutandas, cum eas inuehunt, aut euehunt ad negotiationem, & lucrum. *cap. Quanquam, de cenſib. in ſexto.* Enimuerò de fructibus patrimonij, aut Eccleſiæ, cui ſeruiunt, cùm aliquid vendunt, tributa non debent. Secus tamen dicendum eſt de publicanis eoſdem redditus patrimouij, ſcilicet, aut Eccleſiæ à perſona Eccleſiaſtica conducentibus. Enimuerò ex patrimonij, aut Eccleſiæ redditibus conducta, & percepta bona iam bona publicanorum conducentium ſunt: illi verò tenentur ad tributa ſoluenda.

18 *Int.* Obligátne tributum iuſtè impoſitum in conſcientia de rigore iuſtitiæ? *Resp.* Obligat. Conſtat ex D. Paul. ad Romanos 13. *Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.* Matth. 22. *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.* Ad quæ loca omnes ſancti Patres cum D. Hieronymo, ita decernunt. Et Doctores *ad cap. Innouamus, de cenſ. & capit. Super quibuſdam, de verb. ſignific.* Quare, qui in conſcientia ſoluenda tributa eſſe negauerit, vt hæreticus puniri poteſt. Probatur, quia, vt ait D.Paul. 1.Corinth.9. *Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Vel quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? quis militat ſuis ſtipendiis vnquam?* Sed Rex eſt paſtor: eſt agricola, eſt dux; ergo tenentur ſubditi illum propriis ſtipendiis alere. Plura legito apud inſtruct. *c.37. quæſt.2. dict.3.* Hinc colligo, nulla ratione audiendum eſſe Nauarrum *cap.23.n.60.* qui abſolutè affirmat leges vectigalium non obligare in conſcientia. Quoniam opinio eſt contra omnium Doctorum ſententiam; contra auctoritatem ſcripturæ, & ſanctorum Patrum ſenſum, & interpretamentum. Denique contra rationem, ſiquidem tributa iure naturali debentur. Quamuis determinatio quantitatis de iure humano ſit. Neq; negari poteſt, quod ſicut Principes tenentur in conſcientia, & ex officio adhibere curam Reipubl. rectè gubernandæ, ita ſubditos teneri Principibus neceſſarios ſumptus ſuppeditare. Poſſumus tamen Nauar. ſententiam ab hæreſi excuſare, & errore, ex eo quòd non doceat abſolutè

tributa

tributa non deberi, sed non deberi ante condemnationem, cùm à iustitiæ ministris exiguntur. Etenim post condemnationem ipse ait peccatum esse tributa negare. Deinde *cap.*17. *num.* 200. ait ex eo leges tributorum non obligare ad culpam, quia Principes tantùm intendunt obligare ad pœnam post condemnationem. Veruntamen hic Nauarri circa huiusmodi leges intellectus est falsus, & oppositus ab ipsis Regibus sæpenumerò declaratus.

19 *Int.* Circa tributa pro mercibus vendendis, asportandis aut importandis posita, quæ nostrates (cisas) vocant, quæro in primis: Tenetur quis quærere publicanum ad illa soluenda? *Resp.* Qui per publicas vias transit, vel in publico loco vendit, tributa non debet, nisi à publicano petantur, ac proinde tuta conscientia potest tacere. Ita Palat. in adnotat. *ad* Caiet. *verb. vectigal.* Ledesm. sup. Medin. 1. 2. *quæst.* 66. *art.* 4. Angles *de restitut. vectigal. diff.* 2. Instruct. *cap.* 36. §. *pen.* Sot. & alij communiter. Probatur, quia ita receptus est vsus harum legum, & nunquam aliter. Aliæ verò leges contrarium decernentes, nunquam approbatæ sunt, aut receptæ tam in regnis Lusitaniæ, quam Hispaniæ. Nec sanæ videntur posse habere legis vim in conscientia obligantis. Quia potiùs essent in destructionem quàm in ædificationem; vtpote innumerabilium peccatorum occasionem præbentes, sicuti experimento manifestum est.

20 *Int.* Licétne merces mobiles clam vendere, & occultare venditionem, aut eas clam exportare ad euitandam cisæ solutionem? *Resp.* Licet. Et proinde in Lusitania, siue diu, siue noctu, quis occultè vendat, aut transportet, etiam sũmo mane & per vias ab arbitris remotas eo animo, vt publicanos lateat, & ita à nemine inuentus occultus euadit, tributa non debet in conscientia. Probatur, quia ita recepta est in hoc regno cõsuetudo: & aliter opinari esset peccatis orbem implere. Et cõstat ex ratione. Quia tributa tantum debentur, quantum sufficiunt ad regni, Regísque decentiã: sed hoc tributum cũ hac occultatione satis est; ergo, &c. Minor probatur, quoniã si sine occultatione ex omnibus mobilibus rebus vẽditis decima pars redderetur in conscientia, ærarium non caperet pecuniam. Atq; de his tributis ita absolutè loquũtur, & asserunt Victoria, cuius verba refert Instruct. *c.* 13. & Tab. *verb. pedagium.* §. 8. Et in hac occultatione fundantur publicani, cùm

de

de tributis ſoluendis pro mercibus conueniunt cum mercatoribus in multo minori quantitate, quàm deberetur, ſi in conſcientia,etiam pro rebus occultatis, ſolueretur. Et quanquam Caſtellæ, & Luſitanæ leges oppoſitum decernant, velíntque venditores in conſcientia ad hæc tributa obligare, nunquam tamen à populo fuerunt approbatæ, nec receptæ, & ideo non obligant.Sed latiùs de vi,& legum abrogatione, Deo propitio, in propria materia ante Eccleſiæ præceptorum tractationem me rogabis.

21 *Int.* Cùm publicanus interrogat mercatores de mercibus venditis,tenentúrne aperire veritatem? *Reſp.* Si iuridica fiat interrogatio (quæ talis erit, ſi mota eſt ex manifeſtis, aut ſaltem probabilibus indiciis de venditione, aſportationéve mercium) tenentur veritatem propalare, quam ſi negent, in conſcientia tenentur reſtituere, licèt non confeſſi abſoluantur à iudice, vel extra iudicium interrogati à publicano non confeſſi,permittantur abire.Si verò non iuridica fiat interrogatio, (quæ talis erit, ſi fiat à publicano nullis manifeſtis, aut ſaltem probabilibus indiciis de venditione, aſportationéve moto) poteſt mercator amphibologicè negare, imò & iurare ſe nil vendidiſſe, vt ita vel à publicano extra iudicium rogatus ire viam ſuam ſinatur, vel in iudicio à iudice abſoluatur. Probatur hæc veritas ex conſuetudine optima legum interprete, quæ ita videtur huiuſmodi leges interpretata. Et ita vſu tantummodo recepit, & obtinuit praxis.

22 *Int.* Licétne vti dolo, aut fraude ad ciſam non ſoluendam? *Reſp.* Minimè: imò, qui his vtitur, tenetur in conſcientia reſtituere. Dolo autem vtitur, qui ſimulat ſe merces donare, cùm reuera vendat, inuentuſque à publicano dicit ſe donare, non vendere. Item fraus committitur, cum clerici, aut aliæ perſonæ à tributis liberæ, emunt ſuo nòmine ad laicos, aut alias perſonas minimè exemptas. Et ideo debent in conſcientia tributa ſoluere.

De obligatione reſtituendi promiſſa. §. 8.

1 *Quid eſt promittere.*
2 *An obliget in conſcientia ſimplex promiſſio.*
3 *Quæ conditiones requirantur ex parte promiſſarij ad obligationem promiſſionis.*

4 *Vtum*

4 *Vtrum qui promisit mente sola, vel in absentia promissarij, teneatur illi manifestare promissionem.*
5 *An leuis acceptatio liberet promittentem.*
6 *Vnde colligitur leuis acceptatio.*
7 *An colligatur leuis acceptatio ex taciturnitate promissarij.*
8 *Quod temporis interuallum inter acceptationem & promissionem annullet promissionem.*
9 *An retractatio promissionis ante acceptationem eam annullet.*
10 *An liceat retractare promissionem ante acceptationem.*
11 *De promissione facta absenti.*
12 *Quæ promissio non obliget sub mortali.*
13 *Vnde colligitur voluntas promittentis obligans ad mortale.*
14 *Quæ promissio obliget sub mortali.*
15 *De vi promissionis in foro Ecclesiastico.*
16 *De vi promissionis in foro sæculari.*

1 INTERROGATIO. Quid est promittere secundùm Doctorum, vulgíque communem vsurpationem? *Resp.* Est alicui de re bona fidem firmiter dare. De re, dixi, bona, quia de re mala non tenet. Vnde promissio prodiga solùm obligat intra limites liberalitatis, non verò ad excessum. Non dixi, de re meliori. Quia in hoc differt promissio à voto, quòd votum est de meliori, promissio verò de bono. Firmiter, dixi: quia vt sit valida promissio, requiritur deliberatus consensus. Quare inualida est, quæ per vim, metum, aut dolum extorquetur, vt notat Caietan. 2.2. *q.*113.*dub.*4. & alij. Metus autem satis est leuis, iuxta Sylu. *rest.*2.§.7. dummodò fuerit causa, sine qua non, vt aduertit Auctor Instructorij 2.*p. c.*30. *col.* 228. imò etiam erit inualida promissio extorta per nimias preces. Secus si per blanditias. Ita Sot. 4.*iust.qu.*7. *art.*1. Nauar. *prælud.*6. Ledesm. 2.4.*q.*18.*art.*5. Nisi tales essent blanditiæ, quæ hominem dementarent, aut per preces importunas cogerent. Et ita videntur loqui Caiet. 2.2. *q.* 32. & Med. *de rest.q.*20. Hinc etiam egregiè dixit Syl. *rest.*2. *dict.*9. restituendum esse, quidquid ad solam importunitatem petentis, aut blandientis fugiendam donatum est.

2 *Int.* Obligátne simplex promissio facta absque intentione se obligandi? *Resp.* Minimè. Ita Caietan. 2.2. *q.*88. *artic.*1. Sot. 7.*iust.q.*2.*a.*2. Cord. *q.*156. licèt vtatur verbo promittendi. Ratio est. Quia promissio est quædam particularis lex, quam quisque

quisque sibi imponit,ergo non potest obligare vltra promittentis intentionem.

3 *Int.* Quæ conditio requiritur ex parte promissarij, vt promissio obliget ad restitutionem? *Resp.* Acceptatio. Et ideo optimè dixit Mol. *lib.*4. *de primogenit.* acceptationem esse de essentia promissionis. Eleganter satis hanc rem exposuit Salomon Prouerb. 6. illaqueationis metaphora. *Si spoponderis, illaqueatus es verbis tuis.* Nam in laqueo oportet vt pedem iniicias,& linea retineat,aliter non illaqueaberis: ita in promissione oportet,vt promittas, & alius acceptet promissionem. Hinc colliges promissionem vt obliget, necessariò debere esse aliquo externo signo declaratam.Quia cum necesse sit,vt acceptetur, non potest acceptari, nisi appareat promissio;non potest autem apparere,nisi aliquo externo signo manifestetur,hinc fit, vt externa esse debeat ad obligandum. In quo differt à voto, quod cum sit promissio Deo facta: Deus autem introspiciat cór, corde tantum propositam, & factam acceptat.Ita D.Th.2.2.*q*.88.*art*.1. & *in* 3.*sentent.distinct*.39.*q*.1. *art*.1. *quæstiuncula* 1. Abulensis *super c*.5. Leuit. *q*.4. & *super* 3. *Num. quæst*.44. Quam doctrinam, vt communem supponunt Bonauentura *in* 4.*distinct*.28.*q*.4.& alij.

4 *Int.* Tenetúrne promissor interior manifestare promissario interiorem, aut externam occultam promissionem, & quærere ab eo, an acceptet? *Resp.* Affirmat Ledesma 2. 4. *quæst*.18.*art*.1. *dub*.3. Negandum tamen constat ex *L. Absenti. ff. de donationibus:* & ex communi sententia. Quia promissio non fuit facta de manifestanda promissione, sed de danda re promissa: hæc verò non debetur, nisi acceptetur. Ex hac doctrina manifestè infertur conclusio certa in materia de voto,scilicet eum, qui Deo vouit, aut iuramento promisit interna promissione se daturum centum ad nuptum Bertæ orphanæ, teneri votum iuratum coram DEO implere: nullam tamen inde Bertæ emanare debiti vim ex parte promissionis, sed posse commutari in aliud pium opus, sicut & alia pia vota. Quod tamen non posset, si à Berta acceptaretur.

5 *Int.* Si promissarius leuiter acceptet, quanquam promissor intenderit se grauiter obligare, manétne liber? *Resp.* Manet. Quia vinculum debebat ex vtraque parte æquè retineri.

6 *Int.*

6 *Int.* Vnde colligitur quis acceptare? *Resp.* Si dixerit. Facies, si tibi placuerit, aut quid simile. Indubitanter verò si à promittente vnum, aliud petat. Vt si promittas seruum Sempronium, respondeat: da mihi potiùs Pamphilum. Ab vtroque enim dando liberaris. Ita decernitur *L. 1. ff. de verb. oblig.*

7 *Int.* Si promissarius taceat? *Resp.* Consentire videtur, & ita obligare promittentem. Quæ taciturnitas, saltem in promissionibus liberalibus, & vtilibus satis consensum declarat. Ita Bartol. *L. 1. Cod. de pact.* & alij, quos refert Couarr. ad Rubric. *de test. num.* 13. Imò, & in onerosis contractibus, quando ex indiciis satis consensus per taciturnitatem manifestari indicatur; vt fit in contractu sponsaliorum, & matrimonij, sicuti decernitur *c. vnico de desponf. impub. lib.6.* Quæ quidem indicia nisi constarent ex ipsa præcisa taciturnitate, dubia maneret acceptatio. Quia iuxta proloquium satis tritum, qui tacet, nec fateri, nec vtique negare videtur. Et in hoc sensu vera est opposita sententia Ant. Gom. 2. *resol. c.9. n.2.*

8 *Int.* Quod interuallum inter promissionem, & acceptationem annullat promissionis obligationem? *Resp.* Solum illud quod tollit consensum promittentis: ac proinde in conscientia obligat promissio, quæ perseuerat vsque ad acceptationem, licèt post aliquod interuallum detur.

In foro externo iuxta leges Cæsareas. *L. Contin. ff. de verb. obligat.* Gloss. ibidem, quodlibet interuallum deobligat. Verùm iuxta leges Lusitanas *lib.* 4. Ordin. *tit.* 5. & Castellanas *lib.* 3. Ordin. *tit.* 8. hæc celebritas non requiritur, sed vt in foro animæ, ita in foro iudicij promissio quouis modo acceptata obligat. Potéstne promissor soluere fidem datam retractando promissionem, ante promissarij acceptationem? *Resp.* Potest. Hanc veritatem omnes supponunt, cum aiunt solam promissionem acceptam inducere restituendi obligationem.

9 *Int.* Peccabítne promissor retractando promissionem ante acceptationem circa rem, quæ postulat impensam considerationem? *Resp.* Nunquam quidem contra iustitiam. Aliquando verò peccabit contra constantiam, & honestatem. Contra quam ex suo genere, nunquam lethalis culpa contrahitur.

10 *Int.*

10 *Int.* Quæ acceptatio sufficit circa promissionem factam absenti? *Resp.* Ea, quam promissarius dat, factus certior per nuntium, aut Epistolam missam ab ipso promittente. Non verò ea, quam dat factus certior de promissione ab aliquo, qui eam audiuit, nisi promissor eo animo promiserit, vt quilibet posset denunciare promissario: Ita Instruct. 2.*p. cap.*27. *col.* 195. cum plurimis, quos citat, & sic iudicandum in vtroque foro poli, & iudicij. Qui animus si non constiterit, iudicanda est promissio nulla ex defectu promittentis intentionis.

11 *Int.* Quæ promissio facta, & accepta non obligat sub mortali? *Resp.* In primis officiosa, quæ fit ad amicorum animos conciliandos,& honestam educationem liberalium, ingenuorúmque hominum ostendendam: vt cum dicitur,promitto me facturum, quidquid in me fuerit. Dono tibi non me, sed mea, & similia. Ita *c. Cum venissent, de instit.* Deinde,promissio, quæ fit de re parui ponderis:nam in quauis lege excusat paruitas materiæ. Nec contrarium docuit Sot. 7. *iust.q.*2.*art.*1.*ad* 1.vt illi tribuit Palat.super Caietan.*verb.perfidia.*Tertiò ea promissio, qua promissor non intendit se prorsus ex debito iustitiæ obligare, sed ex solo debito honestatis. Quia hoc honestatis debitum non obligat sub mortali. Ita Caietan.2.2.*q.*113. Tabien.verb.*pact.*§.7. Sylu. *ibid.num.*4. Cord. & Instruct. cit. D.Anton. 2.*p. tit.*10.*cap.*1. §.4. Ricard. *in* 4. *d.*38. *art.*3. *quæst.*3. Hunc verò esse communem obligationis modum,quo in communibus promissionibus se homines volunt obstringere, censuit Caiet. prox. collegitque ex frequenti vsu promissionum. Credo equidem neminem sibi adeò dirum hostem, vt in liberalibus promissionibus velit non solùm rem suam liberaliter donare, sed vlteriùs ad donationis exequutionem animam gehennæ obligare.

13 *Int.* Vnde colligitur intentionem promittentis se voluisse obligare sub mortali? *Resp.*Ex publico testimonio,quo promissionem confirmauit scripto, aut verbo coram testibus, aut ex aliis iudiciis manifestis. Hoc dixerim pro hæredibus promissoris, si obiit ante promissionem satisfactam. Qui si dubitant probabiliter de hac obligatione,tutò se priori conformare poterunt, quia melior est conditio possidentis.

14 *Int.* Quæ promissio accepta obligat sub mortali? *Resp.* Ea, qua promissor se vult obligare ex debito iustitiæ.

Probatur,

Probatur, quia transgressione promissionis grauiter læditur ius humanæ societatis; ergo in ea lethalis culpa committitur. Neque Caiet. censuit promissorem non se posse ex iustitia obligare, sed vt plurimum velle honestatis, fidelitatisque obligationem solam contrahere sub veniali. Enimuerò licèt obscurè loquutus sit 2.2.*q*.88.*art*.1.*&* 3.*ad* 1.*&* *q*.113. *art*.1. clarissimè tamen loquutus fuit in sum. *verb. Perfidia*. Quem locum forsan Sot. non legit, & ideo Caietanum falsæ opinionis insimulauit.

15 *Int*. Quam vim habet promissio acceptata in forò externo Ecclesiastico? *Resp*. Promissio nuda (ita vocant) hoc est facta sine causæ expressione, compellitur in Ecclesiastico forò adimpleri. Ita decreuit Concil. Tolet. *cap*.1. *de pactis*. compellitur etiam per maiorem excommunicationem, vt ibidem exprimitur. Vnde satis claret in promissione simplici facta, & acceptata dari aliquādo culpam mortalem, si quidem absque illa maior excommunicatio ferri nequit.

16 *Int*. Quam vim habet simplex promissio, seu nuda (quam iuris Cæsarei periti appellant nudum pactum) in foro ciuili? *Resp*. In Lusitania appellatur donatio liberalis, & pro ea datur actio, vt patet ex Ordinationibus. Item in tota Castella, vt claret *lib*. 5. *Ordin*. *L*. 3. Non datur tamen in iure Cæsareo. *L*. *iur*. *gent*. *ff*. *de pact*. §. *Sed cum*, & §. *Igitur*. Ita censuit D. Thom. 2. 2. *quæst*. 88. *artic*. 3. *ad* 1. Ratio, quæ legislatorem mouit ad permittendum hoc peccatum, quod punit ius canonicum, fuit, vt tollerentur lites, quemadmodum aduertit Couar. 2. *p*. *cap*. *Quamuis*, §. 4. *num*.13. vel ad tollendam occasionem compellendi indeliberatam, vel inconsideratam promissionem, vt vult Gregor. Lopes super *L*. 1. *tit*. 11. *partir*. 2. Hæc dixerim de simplici, ac nuda promissione. Nam si iuramento fuit confirmata, grauiter obligat in omni euentu, si adhuc illius executio bona est. Conclusio est D. Chrysost. *tom*. 1. *super Psalm*. 14. colligitque eam ex graui pœna, qua Deus ipse certam factam, & iuratam promissionem fractam puniuit, quod tale fuit. Astu Gabaonitarum illusi Iosuë, & Principes filiorum Israël, iurando promiserunt eis se eorum ciuitates, ac fortunas intactas relicturos, cùm reliquas ferro flammisque exscinderent. Ita enim sacer textus Iosue 9. *fecit Josue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus est, quod non occiderentur, Prin-*

cipes quoque multitudinis iurauerunt eis. Transactis autem annis sexcentis, regnante Saule, rupta pace, non est statum promissis, occiditque eos, & eorum destruxit vrbes Saul. Puniuit verò Deus fractam fidem morte ipsius Saulis, & filiorum, vt narratur 1. *Reg. vltimo.* Insuper acerbissima fame trium annorum, iam regnante Dauid, cuius supplicij causam cum Dauid à Deo peteret, responsum accepit huiusmodi. 2. Reg. 21. *Propter Saul, & domum eius, quia occidit Gabaonitas.* Quod cum audisset Dauid, Gabaonitas rogauit, quid vellent sibi restitui pro dãno, iisque postulantibus duos tradidit filios Saul, & quinque nepotes ex filia Michol cruci affigendos in pœnam. Quod supplicium Chrysostomus perpendens certam colligit sententiam hisce verbis. Si ergo post sexcentos annos Deus iusiurandum vindicauit, & cum alij iurassent, alij qui iusiurandum violarunt, pœnas dederunt, quid patiemur, qui peieramus?

CAPVT XVI.

De obligatione restituendi donationem.

De acceptatione requisita ad valorem donationis. §. 1.

1 *Vtrum ad donationis valorem ob pias causas requiratur acceptatio.*

2 *An reuocari possit donatio promissa post certum tempus.*

3 *An donatio reuocari possit facta ad diuisionem cum alio, ante ipsam diuisionem.*

4 *An reuocari possit donatio facta absenti, & acceptata à suo procuratore.*

5 *An teneantur hæredes donatoris reddere donationem quæ in vita non fuit acceptata à donatario absente.*

6 *Succeduntne hæredes donatarij, qui obiit ante donationis acceptationem.*

7 *An possit reuocari donatio facta infanti ante vsum rationis, & à tutore, suo nomine, acceptata.*

1 INTERROGATIO. Sicut ad promissionis, ita & ad donationis obligationem requiritur (vt suppono) acceptatio, loquendo ex natura rei. Requiriturne etiam cum facta

cta est ad pias causas? *Resp.* Negat Couar. 3. *p. rub. de test. n.* 13. & 1. *resol. cap.* 14. *nu.* 14. Iulius Clar. *de donat. q.* 12. *decis.* 381. cum plurimis quos citant, aiuntque esse opinionem communem. Affirmant Angel. & Sylu. *verb. pollicitatio*, & videtur satis manifesta sententia *L.* 1. *de pollicit.* Dicendum tamen. ex legibus, ac iure Cæsareo solùm dari facultatem cuilibet priuatæ personæ acceptandi donationem in pias causas, nisi tamen acceptetur, in conscientia non obligare, ac proinde ante acceptationem donatorem posse eam retractare.

2 *Int.* Dedit Titius equum Petro ea conditione, vt post annum illum reddat Francisco, potestne ante expletum tempus donationem illam secundam reuocare? *Resp.* Potest. Ita Bart. *in L. Quis Romæ.* §. *Flauius. ff. de obligat. ver.* & multi alij, quos refert Gomez ad *L.* 4. *Tauri. n.* 29. Mol. iurist. 4. *de primog. num.* 74. Nauar. in Apolog. *reddit. quæst.* 1. *monit.* 71. Couar. 1. *resol. cap.* 4. Clarissimè id decernitur *L. Aristo. ff. de donat.* vbi talis contractus appellatur innominatus: in contractu verò innominato licet recedere, dum res integra est, iuxta leges & iura, quæ refert Cou. proximè cit. *num.* 117. Ratio totalis est, quia iste iudicatur fuisse consensus tali modo donantis, vt nollet intra tempus à se facultatem reuocandi donationem abdicare. In foro tamen conscientiæ standum est donatoris voluntati, & non legum præsumptioni, ac proinde si illa fuit absoluta, donatio tenet: si non constiterit, quia donator post reuocationem obiit, standum probabilioribus indiciis.

3 *Int.* Donauit Titius Petro absolutè centum hac conditione, dummodò cum Francisco absente diuidas, potestne donator rouocare donationem diuisionis? *Resp.* Si donatio facta fuit intuitu absentis, & illius ratione Petro præsenti facta fuit, reuocari non potest, quia ibi rata fuit acceptatio, & vera donatio; si verò illa facta fuit intuitu Petri præsentis, & in illius solam vtilitatem, potest quidem, quia ibi non fuit vlla acceptatio. Exemplo res patebit. Attulit tabellarius bona nuntia fœminæ de amasio, fœmina amore perdita, vt tabellarius amasio ferret centum, dedit tabellario ducentos aureos, dicens, diuidite inter vos. Ita Couar. 1. *resol. cap.* 24. *nu.* 13. §. Tertio apparet. Nam centum dedit propter amasium, non verò propter tabellarium.

4 *Int.* Qui donauit absenti, cuius procurator legitimè

acceptauit donationem, poteſtne illam reuocare ante donatarij propriam acceptationem, an tenetur illam expectare? *Reſp.* Rem non inuenio apud Doctores ſolutam. Vnum certum eſt, non teneri donatorem ante donatarij expreſſam ratihabitionem rem donatam tradere, vel mittere, crediderim tamen ad huiuſmodi ratihabitionem expectandam obligari.

5 *Int.* Obiit donator antequam donatarius acceptaret, aut ratam haberet donationem ſuo nomine factam, tenetne talis donatio, ita vt hæredes ad illam obligentur? *Reſp.* Tenet quidem. Ita Mol. Iuriſta *lib. 4. de primogenit. nu. 66.* & Couar. *3. par. rubr. de teſt. num.* 13. Ratio illorum eſt, quia hæredes ſuccedunt obligationi reali defuncti, cùm igitur donator teneretur donationem acceptatam reddere, ita & illius hæredes, licet poſt obitum donatoris pro locorum longitudine acceptata non ſit.

6 *Int.* Mortuo donatario ante donationis acceptationem, vel ratihabitionem factam ab eo, qui poterat ſuo nomine acceptare, ſucceduntne hæredes illius in donationis acceptationem? *Reſp.* In hac re attendenda eſt donatoris intentio, colligendaque ex probabilibus indiciis, & iuxta eam iudicandum. Atque ita interpretandæ ſunt leges, quas pro vtraque parte adducunt Mol. & Couar. locis citatis.

7 *Int.* Donatio facta infanti ante rationis vſum, & à tabellione acceptata, vel alio, qui iure poteſt acceptare, eſtne reuocabilis, an expectari debet infantis ratihabitio? *Reſp.* Expectanda eſt infantis ratihabitio, & ante illam irreuocabilis eſt. Ita Couar. 1. *reſol. c. 14. n.* 13. probatque ex iure, cum multis iuris doctoribus, quos refert. Imò Molin. Iuriſta *lib. 4. de primogenit. c. 2. nu. 75.* probabiliter credit huiuſmodi donationem non egere acceptatione, ſed acceptam eſſe à iure. *L. penultim. Jubemus. Cod. de mancip. liber.* ad finem.

De inſinuatione requiſita ad valorem donationis. §. 2.

1 *Quid eſt inſinuatio.*
2 *De celebritate requiſita ad inſinuationem.*
3 *Quæ donatio eſt irrita facta abſque inſinuatione.*
4 *Ad quam partem donationis annullandam requiritur inſinuatio.*

5 *An*

5 *An donator possit renunciare iuri celebritatis insinuatiuæ.*
6 *Cuius rei donatio est irrita absque insinuatione.*
7 *An omnis donatio excedens summam à legibus permissam donari, indigeat insinuatione.*
8 *An sit valida donatio omnium bonorum præsentium.*
9 *An sit valida donatio omnium bonorum tam præsentium, quàm futurorum.*
10 *Quas ob causas possit quis se priuare potestate testandi.*
11 *An teneatur donatarius restituere donatori excessum vltra summam à legibus concessam donari.*
12 *An leges annullantes donationis excessum vltra summam taxatam, prohibeant donari talem excessum.*
13 *An teneat donatio iurata, quoad excessum vltra summam à legibus taxatam.*
14 *Ostenditur, quæ modo leges irritantes excessum donationis, non sint prohibentes simul.*
15 *An quis possit renuntiare iuri insinuationis.*

1 INTERROGATIO. Quid est insinuatio requisita ad donationis validitatem? *Resp.* Est manifestatio donationis in iudicio approbante illam iudice, vt bonam & absque vi, dolo, aut fraude liberè factam.

2 *Int.* Quæ celebritas requiritur ad insinuationem? *Resp.* Iure Lusitano huiusmodi approbatio fieri debet à Rege, regiisue Senatoribus, *lib.* 4. *Ordi. tit.* 54. interrogandique non tantùm donans, sed etiam vicini de libera donantis voluntate. Iure verò Castellano satis est, si fiat à supremo Gubernatore loci, *lib.9.Ordin.tit.4.par.5.*

3 *Int.* Quæ donatio est irrita, facta absque insinuatione? *Resp.* Est ea, quæ excedit quingentos solidos. *L.vlt.Cod.de donationib.& Institut.de donat.* §. *aliq.* Iure Lusitano, *lib.4.Ordin. tit.54.* quæ fit à viro vltra trecentos aureos, à fœmina verò vltra centum quinquaginta. Iure Castellano idem decernitur, quod iure Cæsareo, si pro solido aureum nummum intelligamus *lib.1. Ordin.tit.4. par.5.* Solidum verò esse aureum nummum volunt Gregor. supra legem nonam *tit.4. par.5.* & Cou. *de collat. numismatum,* §.2.*num.*10. Quoniam verò tempore promulgationis iuris Cæsarei, & Castellani maior erat rerum copia, & pecuniarum inopia, modò verò è contra, rectè notant Iurisperiti, iuxta mentem legislatoris valere modo donationem maiorem quingentis solidis, nimirum

vſque ad ſeptingentos. Ita Iulius Clarus in ſuis ſent. *lib.4. §. donatio.1. qu.5.* & ita ſe iam in iudiciali foro obtinuiſſe aſſerit Iaſon *L.2 §.ex his.ff.de verb.obligation.* Imò Donnas *de cel. reg.iur.regul.229.limit.19.* aſſerit validam eſſe vſque ad mille aureos: quem ſequitur Iulius Clar. vbi ſupra. Ratio eſt manifeſta, quia valor eſt formalis ratio pecuniæ, vt pecunia eſt (vt iam dixi, cùm de vſura egimus) & ideo, eo aucto, aut minorato, augenda eſt pecuniæ ſumma, aut minuenda. Et ideo in omni lege, & pro omni regno attendendum eſt promulgationis tempus, & perpendendus tunc pecuniarum valor reſpectu temporis donationis. Quod maximè aduertendum eſt pro infligendis pœnis contra fures: nam fieri poteſt, vt pro pecuniarum caritate in vno tempore magnæ à legiſlatore decernantur pœnæ, quæ mitigandæ pro alio, cùm auro regnum abundat, & minoris æſtimatur, quàm antea.

4 *Int.* Quantùm eſt irrita donatio abſque inſinuatione vltra ſummam à lege taxatam? *Reſp.* Quoad exceſſum tantummodo. Ita apertè declarauit legiſlator Luſitanus loco citato.

5 *Int.* Valebitne cum renunciatione huius celebritatis facta ab ipſo donatore? *Reſp.* Minimè. Neque ad hoc ius renunciandum habet poteſtatem donator. Ita Iulius Clarus 1. *p.legis 2.de reſcindend. vend.n.25.* poſt Bartolum, quem citat, & alios.

6 *Int.* Cuius rei donatio eſt vltra ſummam dictam irrita abſque inſinuatione? *Reſp.* Rei præſentis, non futuræ. Et ideo non eſt irrita donatio facta à filio de vſufructu bonorũ aduentitiorum ipſius filij. Ita Gom.2.*reſolut.cap.4.n.10.* Nec etiã illa, qua promittitur ſumma quotannis, non excedens ſigillatim prohibitam quantitatem. *L.1.Sancimus.§. Si quis autem. Cod. de donat.* iuxta Bart. & Bald. & Doctores communiter, quos refert Gom.*cit.cap.num.10.*

7 *Int.* Indigetne omnis donatio inſinuatione, cùm excedit dictam ſinmmam? *Reſp.* Minimè: & ideò non ea indiget donatio remuneratoria pro ſeruitio pretio æſtimabili. Neque quæ fit ex contractu oneroſo, neque quæ fit ob reciprocam donationem ſibi factam. Ita Doctores communiter, vt videre eſt deciſum apud Gom.*deciſ.213.302.163.* Ratio eſt, quia iſtæ donationes non ſunt ſimpliciter liberales, ſed potiùs ex quaſi contractu: do, vt des: vel do, quia dediſti. Item neque ea

ea donatio, quæ fit in pias caufas, hoc eft Ecclefiæ, pio loco, pauperibus. Ita Felin. Bart. Ioannes Andr. & alij, quos refert, & fequitur Dyn. *regul. 224. n. 6.* Gabrielius *lib. 3. de donat. concl. 1. n. 28.* Angel. *don. 1. §. 20.* Sylu. *ibid. q. 4.* Probatur. Quia, vt habetur in Auth. Cæfar. optima menfura Ecclefiæ donatorum eft immenfitas. Item donatio facta ab Imperatore, feu principe non recognofcente fuperiorem, feu facta ipfi Principi. *L. Sancimus. L. penul. Cod. de donat.* & Authentic. fuper eandem legem, fancimus cit. Item donatio facta à iudice, feu magiftro militum in fauorem militiæ, ita decernitur legibus cit. Item donatio facta caufa dotis. *L. vlt. Cod. de iure dotium.* Item donatio pro reficienda combufta, aut collapfa domo, quamquam diuitis fit.

8 *Int.* Eftne valida donatio omnium bonorum præfentiũ, quamquam illa omnia bona non excedant fummam taxatam abfque infinuationé? *Resp.* Iure Caftellano irrita eft. *L. 69. Tauri,* vbi Gom. latè id probat.

9 *Int.* Eftne irrita donatio omnium bonorum, tam præfentium, quàm futurorum? *Resp.* Irrita quidem. Id decernitur tã iure Cæfareo, quam iure Caftellano, quod affert Gom. *L. 69. Tauri,* atque etiam iure Lufitano. *lib. 4. Ord. tit. 44. §. penult.* Ratio legum eft, quia eft contra bonos mores, & ipfo naturæ iure illicitum priuare hominem iure teftandi, abfque rationabili caufa. Ac proinde fola irrita effet donatio, in qua donans nihil fibi referuaret, vnde fpem decenter teftandi habere poffet, vt notant Bart. & plurimi, quos refert Couar. *lib. 3. refol. cap. 12.* Iulius Clarius in fentent. *lib. 4. §. donatio.*

10 *Int.* Quæ effet iufta caufa fe priuandi poteftate teftandi, & ideo valida donatio? *Resp.* Paupertatis amor, omnia pauperibus diftribuendo, vel piis operibus, iuxta Chrifti feruatoris confilium Matth. 19. *Vade, vende omnia, quæ habes, da pauperibus, & veni, fequere me.* Ita communis fententia cũ Bart. quæ refertur *lib. 4. communium opinionum.* Deinde ingreffus religionis, vt notauit Pincian. *lib. 2. fucceffion. §. 18. nu. 292.*

11 *Int.* Qui donatarius vltra licitam fummã maius accepit, teneturne in confcientia reftituere donatori exceffum? *Resp.* Minimè quidé. Ratio eft, quia leges irritantes illũ donationis exceffum, funt præfumptiuæ, fufpicantes dolũ, vim, aut fraudem, atque ad illa tollenda requirunt infinuationis celebritatem. In foro verò confcientiæ ftandum eft veritati. Cum

igitur constet donatario de libera donatoris voluntate, tutò potest retinere excessum.

12 *Int.* Tua quidem resolutio ex alia pendet: an scil. leges prohibeant fieri excedentem donationem? *Resp.* Minimè quidem prohibent, quia nullum est verbum (vt patebit perscrutanti) quod hanc prohibitionem contineat. Imò Bal. Angel. & alij quos refert Gregor. supra id asserunt. Et confirmat præscripta forma à Legislatore Lusitano *lib.4. Ordin. tit.54.* vt scilicet fiat donatio, & postea insinuationis, quoad excessum, perscrutatio.

13 *Int.* Donatio facta absque insinuatione per excessum, iurata tamen, valetne in foro externo? *Resp.* Valet. Ita Iulius Clar. §. *cit. q.* 18. & Gabrielius supra, aiúntque esse communem opinionem. Ratio est, quia leges irritantes excessum donationis, præsumunt dolum, aut fraudem: hæc autem præsumptio satis tollitur per iuramentum.

14 *Int.* Quomodo fieri potest, vt donatio absque insinuatione sit irrita quoad excessum, & non sit prohibita? *Resp.* Ratio est, quia istæ leges irritantes excessum sunt ex iis, quæ licèt propter bonum cõmune, principalius tamen propter bonum singularium conditæ sunt; & ideo ita in vtilitatẽ cuiusque dant irritandi actionem, vt minimè prohibeant factum. Ita Nauar. *in comment. L. Jub. not.31. nu.51.* & Cou. *2. p. relect. cap. Quamuis. §.2. nu.7.* cum aliis, quos refert.

15 *Int.* Potestne quis renunciare iuri insinuationis? *Resp.* Potest. Patet *L. si quis conscrib. Cod. de pac.* vbi decernitur posse quèmuis renunciare his, quæ in suum fauorem constituta sunt.

De reuocatione donationis. §. 3.

1 *Reuocari potest donatio propter mutationem rerum, & propter ingratitudinem.*
2 *Vtrum reuocari possit donatio propter adulterium, vel stuprum commissum à donatario.*
3 *An ingratitudo donatarij facta post beneficium, quo affecit donantem, causa sit sufficiens ad reuocandam donationem.*
4 *Reuocari potest donatio propter insperatam filiorum natiuitatẽ.*
5 *Quo iure insperata filiorum natiuitas reuocet donationem.*
6 *Insperata filiorum natiuitas non reuocat donationem, cum illius meminit donans.*

7 Vnde

7 *Unde colligetur talis recordatio.*
8 *An post ortum insperati filij donatio sit iure naturali reuocata, & nulla.*
9 *An sint restituendi fructus rei percepti ante filiorum natiuitatem.*
10 *Post filiorum natiuitatem subticuit donans & fructus rei donatæ non petiit: súntne illi restituendi.*
11 *Vtrum filij post patris obitum possint donationem petere, quam pater viuens, cum posset, non reuocauit.*
12 *An pater qui post filiorum insperatam natiuitatem potuit donationem reuocare, & non reuocauit, dum filij viuerent, possit post illorum mortem, donationem reuocare.*
13 *An reuocari possit donatio facta post aliquorum filiorum natiuitatem propter subsequentium filiorum ortum.*
14 *An insperata filiorum natiuitas irritet donationem factam ob causas pias.*
15 *An subsequens filij secundi natiuitas irritet donationem factam primo filio.*
16 *De donatione facta extraneo sub plenitudine, quamuis habeat postea filios.*
17 *Quis censetur extraneus.*
18 *De donatione facta extraneo absolutè.*
19 *De donatione facta per mandatum.*
20 *An sit absolutè verum proloquium Iuristarum.*
21 *Mandatum re integra expirat morte mandantis.*

1 INTERROGATIO. Quibus ex causis reuocari potest donatio? *Resp.* In primis ex mutatione rerum. Ita D.Thom.2.2.*q.*110.*art.*3.*ad* 3.Caiet.2.2. *q.*113. *dub.*4. Abulens. *q.*265.*supra c.*5.*Matth.* Quæ mutatio tanta esse debet, vt ponderatis circumstantiis rerum,& personarum,satis esse in causa censeatur transgrediendi promissionem, & donationem. Secundo, etiam licet donationem iam firmam, & obligatoriam reuocare propter ingratitudinem donatarij.*L.vltim.Cod. de donat.*iure Castell.*l.penult.tit.*4.*partit.*5.iure Lusitano,*lib.*4. Ordin.*tit.*55.Ingratitudo verò satis probatur per grauem iniuriam donatori præsenti,vel absenti factam.Quæ verò ea sit, in vtroque foro relinquitur prudentis iudicio, iuxta easdem leges.Sed est manifesta,cum donatarius percussit donatorem ligno, lapide, aut ferro: si illi violentas manus iniecit, vel graue damnum procurauit.

2 *Int.* Estne alia ingratitudinis species donationem reuocans iuxta easdem leges? *Resp.* Adnumerarunt aliqui adulterium donatarij cum vxore donantis,& stuprum cum filia. Ita Card. de Lara sup. *L. si quis à liberis. §.* idem iudex. *nu.* 58. *&* 59. Syl. *donatio.* 1. *q.* 13. cum pluribus, quos citant. Ratio eorum est. Quia vbi eadem ratio est, eadem videtur esse iuris dispositio, iuxta *L. Illud. ff. ad legem Aquiliam.* Hoc tamen fundamentum falsum est in legibus pœnalibus. Et ideo oppositam sententiam tenent Gloss. *L. In condamnatione. ff. de regul. iur.* Bald. sup. *L. vltim. Cod. de donat. reuoc.* vbi expresse id videtur decretum. Nam cum quinque apposuisset reuocandi causas, ait. Ex his tantummodò causis donationes euertuntur. Præterea, cùm res sit dubia, & incerta circa legislatoris mentem, in fauorem delinquentis inclinandum est. Nec mirum, si leges hanc ingratitudinis causam impunitam reliquissent, cùm multa alia peccata permittantur.

3 *Int.* Superest adhuc graue dubium. Vtrum propter ingratitudinem donatarij possit donans donationem reuocare, si priùs ab ipso donatario, aliis beneficiis affectus fuit? *Resp.* Affirmatiuè respondendum puto, si donatio non facta fuit in remunerationem priorum beneficiorum, sed simpliciter ex beneficentia. Secus si ob talem remunerationem fuit impensa. Et hac ratione conciliari possunt Tiraquellus *L. si vnquam.* & Iason *L. Si pecunia. ff. Si certum petatur,* cùm negant. Atque Guiclelm. & Albert. super eandem legem, quos refert Pinel. 3. *parte L.* 1. *Cod. de bonis mater. num.* 62. cùm affirmant. Quia aliquando est pura donatio, & reuocari potest; aliquando est remuneratio, & tunc reuocari nequit.

4 *Int.* Reuocarine potest donatio propter insperatam filiorum natiuitatem? *Resp.* Potest. Ita expresse decernitur *L. Si vnquam. Cod. de donation. reuoc.* & *L.* 8. *titul.* 4. *part.* 5.

5 *Int.* Hæc donationis reuocatio ob filiorum insperatam natiuitatem, sitne ex solo iure positiuo, an etiam naturali? *Resp.* Etiam ex iure naturali. Habet enim illam annexam conditionem, nisi filios postea suscipiam. Et ideò rectè dicit Salicetus *L. Si vnquam* citata, illud ius positiuum esse meram declarationem iuris naturalis.

6 *Int.* Quid si donans tempore donationis de filiis forsitan nascituris cogitauit? *Resp.* Non potest tunc donationem reuocare. Ita Iul. Clarus § *citat. donatio. quæst.* 22. aitque esse

communem

communem sententiam.

7 *Int.* Vnde satis colligetur in foro externo hæc filiorum recordatio? *Resp.* Si donatio facta fuit in contractu matrimonij aut dotis. Ita Tiraquel. Boëtius, & alij, quos refert Gabriel. *lib.3. conclus.2.*

8 *Int.* Estne irrita ipsa donatio ipso iure naturali, post ortum statim filij? *Resp.* Maximè. Ita Doctores super leges citatas, & Glossæ. Quanquam donatarius iam rem donatam possideat. Quanquam donans iurauerit donationem, & asserunt Bald.& Bart.sup.*l.Titiam.*§. *Si imper.ff.de legat.2.* & Doctores communiter. Ratio est, quia iuramentum habet fundamentum in validitate, aut donationis nullitate, & tantum valet, & obligat, quantum illa.

9 *Int.* Súntne restituendi fructus rei donatæ percepti ante filiorum natiuitatem? *Resp.* Minimè. Ita Archid. & Ripa, quos refert Gabr. sup. *num.*88. quia sunt iusto titulo possessi, & comparati.

10 *Int.* Si donans post filiorum natiuitatem subticeat, facitne sibi fructus donatarius toto tempore taciturnitatis? *Resp.*Facit, nec filij possunt, tacēte patre, donationem reuocare. Iason, Faber, Cynus, & alij, quos refert Gomez *L.8.tit.4. partit.5. & seq.* Imò ad ipsam donationem reuocandam, & obligationem restituendi fructus perceptos requiritur declaratio voluntatis donatoris reuocantis. Ac proinde in foro iudiciali solùm iudicantur fructus percepti post litem contestatam. Ita Gama *decis.* 40. Quæ decisio sequenda etiam in foro conscientiæ, si aliunde non constet expressa donantis retractatio.

11 *Int.* Permisit pater donans donatarium res donatas possidere, nec retractauit ante obitum; possúntne filij illam post patris mortem reuocare? *Resp.* Si pater donans sui iuris conscius, tacuit, & aliunde constet ex amicitia, aut coniunctione sanguinis inter illum, & donatarium, tacuisse, qui voluisse censendus est denuo donasse post filiorum natiuitatem, & ita filij non possunt donationem reuocare. Hæc videtur fuisse mens Iul. Clar. §. *donatio. quæst.* 23. Si verò è contra se res habeat, possunt, & hæc videtur fuisse mens Gabriel. sup. *concl.2.n.23.* Bald.& aliorum, quos citat Gregor. *L.8.partit.5.* vt secuti Albertinum, quem ipse refert.

12 *Int.* Si donans ante filiorum procreationem post eorum ortum

ortum donationem non reuocauit,& illi ante retractationem moriantur, potéstne illam post eorum mortem retractare? *Resp.* Crediderim non posse, censendúmque liberè iterum donasse, siquidem sui iuris conscius res donatas à donatario non petiuit. Ita Bart. vt fatetur Iul.Clar. §.*donatio. q.*23. post mortem verò filiorum non datur ratio reuocationis.

13 *Int.* Donatio facta post aliquos filios natos,reuocatúrne per subsequentium filiorum natiuitatem? *Resp.* Minimè. Ita Iul. Clar. §.*donatio. q.*23. Probatur, quia æquo planè amore, paulo plùs minúsve pater priores & posteriores filios diligit, ergo non est verisimile non fore donaturum propter filios postea natos, quod non negauit propter filios iam antea procreatos,imò regulariter loquendo, impensius pater priores,quàm posteriores filios deperit.

14 *Int.* Donatio facta Ecclesiæ, vel alij causæ piæ, redditúrne irrita propter subsequentem filiorum natiuitatem? *Resp.* Minimè. Ita Couar.1.*resolut.cap.*19. Gomes.2.*resolut.cap.*4.*n.*11. cum Bartol. communisque sententia. Ratio est, quia nemo præsumendus est velle suo bono spirituali filios anteferre. Hæc doctrina intelligenda est, & sequenda pro vtroque foro, circa ea, quæ secundùm iura potest pater absque liberorum præiudicio donare, vt infra videbimus.

15 *Int.* Donatio facta vni filio, redditúrne irrita propter sequentem filiorum natiuitatem? *Resp.* Minimè. Ita Couar. & Gomez proximè cit. Ratio est, quia nequaquàm præsumendus est pater voluisse,cùm donauit, posteriores filios prioribus anteferre. Si tamen meum proprium iudicium in hac quæstiuncula roges;à citatis auctoribus(pace dixerim tantorum præceptorum) dissentio, arbitror enim omnem patrem in omni actu,regulàriter loquẽdo,velle filios ad æqualitatem redigere: hæc autem non seruabitur, si priori facta donatio non reuocari possit per posterioris natiuitatem: ex hac igitur præsumpta voluntate reuocabilem censeo in vtroque foro illam priorem donationem.

16 *Int.* Si pater ante filiorum procreationem donet extraneo expressis verbis, aut saltem probabilibus indiciis, indicando se velle donare, quamuis postea habeat filios,tenétne donatio? *Resp.* Tenet quoad partem,quam sine filiorum præiudicio pater donare poterat. Est communis Doctorum sensus, & ratio manifesta.

17 *Int.*

17 *Int.* Quis in hac materia censetur extraneus? *Resp.* Quicunque non est filius legitimus, quanquam sit consanguineus, imò etiamsi sit filius spurius in incestu vel sacrilegio, imò & filius naturalis. Ita Doctores communiter.

18 *Int.* Si huic extraneo fiat donatio absolutè, sine declaratione, licèt postea donanti nascantur filij, valétne donatio quoad partem, quam pater poterat absque filiorum præiudicio donare? *Resp.* Minimè. Ita Gomez *L.8.partit.5.* in Scholio (De sua mulher.) Ratio est, quia nequaquam præsumendum patrem voluisse hos extraneos legitimis anteponere.

19 *Int.* Dixisti supra, donationem minimè reuocari per mortem donantis ante donatarij acceptationem: nunc rogo, an reuocetur per eandem mortem, cùm non absolutè tradita fuit, seu concessa, sed mandata? *Resp.* Reuocatur. Ita Mol. *disp.263.* Sanch. *li.1.disp.6.n.7.* manifestè id decernitur *L.Mandatum. Cod. mandati.* vbi dicitur mandatum de re integra morte domini finiri, clariùs *l.2.§.sed si quis,de donat.* Ita textum interpretatur Couar. Rubrica *de test.3.p.n.13.*

20 *Int.* Putásne in vniuersum veram illius legis Mandatum determinationem, scilicet mandatum re integra expirare morte mandantis? *Resp.* Minimè: atque in primis fallit, cùm mandatum est rei, quam post mandantis mortem mandatarius exequatur. Ita habetur *L.Si verò.§.vlt.ff.mandati,* & Glos. citatæ legis Mandatum. Item fallit, cum mandatum est ad pias causas. Ita Couar. *1.resol.cap.14.num.16.* & probat ex *L.Si pater. ff. & aliis*, & ideo si quis mandauerat dari eleemosynam, & ante distributionem obiit, eleemosyna est facienda. Ita defendit cum plurimis, Tiraquel. *de priuileg.piæ causæ.n.82. & 132.* & *de priuileg. Scholastic.n.85.* fallit in fauorem dotis, & fauore scholasticorum iuxta opinionem Tiraquelli cit.

De donatione conditionali. §. 4.

1 *Quæ sunt genera donationis.*
2 *An donatio conditionalis valeat ante impletam conditionem.*
3 *Vtrum donans possit reuocare donationem conditionatam, acceptatam à donatario, ante impletam conditionem.*
4 *An mortuo donatario ante impletam conditionem, donatio veniat ad eius hæredes.*

1 INTERROGATIO. Quot sunt genera donationis? *Resp.* Multiplicia, sed in duo eam plenè distribuere possumus,

sumus,in puram,& non puram. Non pura eſt,in qua apponitur, vel conditio, vel cauſa. Et ideo diuiditur, vt genus in modalem, conditionalem, cauſalem & demonſtratiuam tanquam in ſpecies.

2 *Int.* Donatio cōditionalis valetne ante impletam conditionem? *Reſp.* Minimè.Ita Sylueſt.*donat.*1.*q.*18.Anton. Gom.1. *var. reſolut. cap.*12. *num.*29. Ratio eſt,quia donantis voluntas pendet ab illo euentu futuro.

3 *Int.*Eſtne liberum donanti reuocare donationem conditionatam acceptatam à donatario ante impletam conditionem? *Reſp.* Minimè.Sed expectare tenetur conditionis euentum,& ſi,vt conditio poſtulat,euenit, tenetur ad implendam donationem.Ita Sylu.*donatio.*2.*q.*15. & alij.

4 *Int.* Hæc donatio conditionalis à donatario acceptata tranſmittitne ſpem ad hæredes, ſi donatarius ante impletam conditionem moriatur? *Reſp.* Tranſmittit, & ideo hæredes donatarij poſſunt illam requirere in iudicio. Non tamen ita ſe res habet in legato ſub conditione relicto:legatario enim mortuo ante impletam conditionem,legatum redit ad hæredes delegantis. Vtrumque probat Couar. *in q.prædict.cap.*28. *num.*4.

De donatione modali. §. 5.

1 *Quid ſit modus.*
2 *An modus annullet, vel ſuſpendat donationem.*

1 INTERROGATIO. Antequam dicas de modali donatione,explica quid ſit modus? *Reſp.*Modus appellatur in donatione grauamen, quod apponitur donatario. v. g. dono tibi centum, vt ædifices domum.

2 *Int.* Modus ſuſpenditne vel annullat donationem, cùm non impletur? *Reſp.*Minimè,ſi purus modus ſit,quia donatio perfecta fuit, quanquam apponatur grauamen. Dixi(ſi purus modus eſt)quia aliquando tranſit in conditionem.Hinc enim habent & validitatem donationes factæ obtento, vel appoſito grauamine turpi tacitè, vel manifeſtè, vt quæ fiunt fœminæ ad ſtuprum, vel teſti ad periurium, vel iudici ad iniquam ſententiam ferendam. Nam donationes intelliguntur factæ abſolutè, grauamen verò turpe non eſt implendum. Donationes etiam factæ appoſito grauamine honeſto, licèt non impleatur,vt donò ad ædificandam domum. Licèt enim
ex

ex gratitudine quis teneatur grauamen subire, si tamen non subeat, non tenetur quicquam restituere, vt quia donatio fuit absoluta.

De donatione causali. §. 6.

1 *Quid est causa.*
2 *Quæ donatio causalis est inualida.*
3 *De eleemosynis factis ob paupertatem vel sanctitatem ementitam.*
4 *Quid dicendum de ostiatim emendicatis eleemosynis.*
5 *Cui facienda est talium eleemosynarum restitutio.*

1 INTERROGATIO. Antequam dicas de donatione causali, dic quid est causa? *Resp.* Causa in subiecta materia est id, propter quod præsēs, aut præteritum sit donatio: explicari verò solet per particulam, quia pauper, quia consanguineus, quia curasti hæc negotia.

2 *Int.* Quæ donatio causalis est inualida? *Resp.* Quæ fit ob causam, vt finem, & talis causa non existit, cùm enim donatio habeat vim à libera donantis voluntate, voluntas verò donantis est dare si existat talis causa, & non aliter, ea non existente, non est donantis voluntas. Est verò donatio valida, quando causa fuit tantùm impulsiua, sine qua donans non moueretur ad donandum, quia donatio fuit omninò libera. Ita omnes.

3 *Int.* Quid censes de eleemosynis factis intuitu, & causa paupertatis, aut sanctitatis, cum re vera non sit paupertas, nec sanctitas? *Resp.* Res est adeo à Doctoribus agitata, vt quid inter eos constet, fermè ignoretur. Veritas quidem est, si donans animum habeat tantummodò dandi, si vera sit paupertas & sanctitas, propter quas dat, & non aliter, donationem tantum valere, quantum vera est paupertas, & sanctitas, aut falsa, quia donatio non extenditur vltra donantis intentionem, & ideo hypocrita, & fictus pauper ad restitutionem tenetur, vel non tenetur, iuxta donantis intentionem. Hæc veritas adeo manifesta est vt probatione non indigeat. Ita Alens. *in* 4. *par. quæst.*89. *memb.*3. Altisiod. *lib.* 4. *de restitut.* Adrian. *in* 4. Molin, *quæst.*210. Nauar. *cap.*27. *num.*107. Nec admittenda distinctio Caietan. *verb. restitutio.* de eo, qui se fingit ad solam simulandam paupertatem, aut sanctitatem: nam validitas donationis non pendet ex intentione donatarij, sed solius

ſolius donantis. Atque ideo hæc cauſalis donatio, virtualiter eſt conditionalis.

4 *Int.* Quid dicendum in praxi quotidiana? *Reſp.* Crediderim cum diſtinctione eſſe loquendum: nam vel eleemoſyna fuit in magna quantitate, vel in minima, vt regulariter fieri ſolet. Dico igitur, ſi fuit in magna quantitate, exiſtimandum donatorem inuoluntariè, & inuitum dediſſe; ac proinde non tranſtuliſſe dominium: ſi verò fuit in minima, dediſſe abſolutè pro Chriſti amore. Et in hac minima quantitate vera eſt Soti opinio *9. iuſt. q. 7. art. 3. ad* 4. & Molin. citata diſput.

5 *Int.* Cui facienda eſt talis reſtitutio? *Reſp.* Pauperibus, vt dixerunt Alenſ. Adrian. Medin. & Nau. locis citatis. Eorum ratio eſt, quia dantes Chriſto dederunt: & ideo Chriſti hæredibus ſunt reſtituenda, hæredes verò Chriſti ſunt pauperes, & pia opera. Verior tamen eſt Soti opinio, aſſerentis eſſe faciendam donatori. Probatur ex argumenti adducti retorſione, quia donans ob ſanctitatem, vel fictam paupertatem, nec Chriſto, nec pauperi voluntariè donauit, cum non ſubſiſtat cauſa, ſeu potius conditio, ſub qua dedit huic particulari pauperi, & non alij. Quæ ratio Molinam Theologum conuicit loco allegato ad aſſentiendum Soto. Fateor veram eſſe opinionem oppoſitam, ſi iuxta eorum placitum facienda eſſet minutarum eleemoſynarum reſtitutio. Cum enim aliter fieri non poſſit ob multitudinem donatorum, cenſenda eſt eorum voluntas eſſe, vt fiat aliis pauperibus.

Quantum poſſunt vxores donare. §. 7.

1 *Quid poſſunt vxores donare.*
2 *Ob quas cauſas poſſit vxor inuito marito eleemoſynas facere.*

1 INTERROGATIO. Circa perſonas donantes, quæro in primis, quid vxores donare poſſint? *Reſp.* Ad interrogationi ſatisfaciendum ſuppono de conſuetudine noſtrę Luſitaniæ, & iure Caſtellæ adminiſtrationem omnium bonorũ, etiam paraphernalium, atque etiam opera, & vxoris induſtria acquiſitorum, ad ſolum maritum pertinere, niſi aliter in matrimoniali contractu ſtabilitum fuiſſet. Dico igitur *primò*, Tam in Luſitaniæ, quam in Caſtellæ regno, etiam ſine viri conſenſu tacito, vel expreſſo, poteſt vxor facere eleemoſynas,

eleemoſynas, & donationes quas mulieres eiuſdem ſtatus, & conditionis communiter facere ſolent. Ita Doctores omnes, nam ea cenſenda mariti voluntas. Dico *ſecundò*. Etiamſi maritus huiuſmodi moderatas donationes facere vxori prohibeat, poteſt vxor eas facere. Ita D.Tho. *in 4.d.15. q.2.art.5.* Nauar. *cap.17.num.153.* Abul. *c.6.Matth.q.57.* Angel. Syl. & alij, Mol. *diſp* 274. Probatur, quia in primis vxor meritò poteſt exiſtimare intentionem mariti ſolùm eſſe, illam ab immoderatis donationibus deducere, prohibendo etiam moderatas. Deinde, quia in eo euentu maritus eſt irrationabiliter inuitus: enimuerò vxor non eſt mancipium, ſed ſocia bonorum, ac proinde eam, vt ſociam in decenti ſtatu tenetur maritus ſuſtentare: ad decentiam verò ſtatus pertinet has tenues eleemoſynas, & donationes impendere. Dico *tertiò*. Quia ſecundùm ius commune vxor habet non ſolùm dominium, verùm etiam bonorum paraphernalium, & propria induſtria, & labore acquiſitorum adminiſtrationem; vbi viguerit ius commune poteſt vxor de huiuſmodi bonis eleemoſynas & donationes, etiam inuito, & contradicente marito facere. Ita D. Tho. *2.2.q.82.art.8.* Palud. *in 4.d.15.q.2. art. 6.* Gab. ibid. *d.16. q.4.* Sylu. & Angel. *verb. eleemoſyn.* Ratio eſt in propatulo, quia in adminiſtratione horum bonorum eſt vxor perfecti ſui iuris, nec marito ſubiecta.

2 *Int.* Ob quas cauſas poteſt vxor inuito marito eleemoſynas facere maiores, quàm ſecundùm ſtatus decentiam, & conſuetudinem mulierum eiuſdem conditionis facere poterat, & donationes? *Reſp.* Certum eſt id poſſe facere ad vitandum notabile corporale damnum mariti. Ita Palud. Gab. Nau. & plerique alij. Probatúrque exemplo Abigail 1. *Reg.25.* Et præterea ratione, quia damnum viri temporale in ipſam etiã vxorem bonáque familiæ redundat. Tota controuerſia eſt, an id facere queat ad euitandum damnum mariti ſpirituale. Affirmat Nauar. & Sylu. quos ſequitur Toletanus *lib.3.c.1.nu.87.* Negat meritò Mol. quoniam ſpirituale mariti damnum, non ita in vxoris damnum, & familiæ vt temporale redundat, atque vt extraneus nequit pecunias alterius furari ad impendendas ſacrificiis, pro euitandis peccatis domini, ita neque vxor, &c.

Quantum poſſunt mariti donare. §. 8.

1 *Quantum poſſunt mariti donare ex rebus domeſticis ſeu mobilibus*

bilibus,ita appellantur.

2 *An donatarius qui accepit à marito,quod non poterat donare, teneatur vxorem monere,vt cogat eum numerare donationes in sua parte.*

3 *Quantum possunt mariti donare de rebus immobilibus.*

4 *De donationibus factis concubinis.*

5 *An donatio mariti facta concubinæ sit ipso iure nulla.*

6 *Ad quam restitutionem teneatur maritus vxori ob bonorum profusionem.*

7 *Ad quam restitutionem teneatur ob perdita in ludo.*

1 INTERROGATIO. Quas donationes facere possunt mariti? *Resp.* Quoniam hac de re loquendum censeo,& scio,iuxta cuiusque regni particulares leges,dicã quid in hoc nostro Lusitano legislator statuerit. Ius igitur regni huius *lib.4.Ord.tit.64.*statuit circa bona mobilia, vt si ea, vel pecuniam maritus donauerit sine vxoris consensu, teneatur ipse,aut eius hæredes soluto matrimonio donationum copiã accipere in partem, quæ illi contingit, exceptis remuneratoriis donationibus,& factis ad pias causas, dummodò immensæ non sint,si enim immensæ sint, & in vxoris præiudicium factæ, potest eas annullare.Hæc lex politicè interpretanda,vt rectè notat Mol.*disp.275.*ac proinde iam vsu receptum est, vt quemadmodum diximus de vxore, ita maiori cum ratione dicendum sit de marito, posséque eum inscia, imò repugnante vxore, donationes leuis momenti facere, quas recta bonorum administratio efflagitat, neque eas in partem postea accipere tenetur.

2 *Int.* Circa hoc de mobilibus bonis ius, quæro vlteriùs, an donatarius,qui scit maritum inscia vxore donare, quod non potest, teneatur illam, aut hæredes eius monere,vt cogant eum accipere donationes in suam partem? *Resp.* Tenetur. Ita Nauar. *nu.155.* loci citati. Si verò vxor inscio marito donauit, & donatarius scit illam nolle accipere donationes in partem,non solùm tenetur maritum admonere;sed si id ad resarciendum damnum per bona vxoris non sufficiat,tenetur ad donationum restitutionem. Ita rectè obseruauit Molin. loco superiori.

3 *Int.* Quid statuit circa bona immobilia?*Resp.* Eodem *lib. 4.tit.48.*statuit,ne sine procuratione,& expresso vxoris consensu illa vel donet, vel alienet, vel vendat, donationémque ipsam,

ipsam, alienationem, & venditionem cassat, nullámque reddit.

4 *Int.* Quid statuit circa bona, quæ dedit concubinæ? *Resp.* Statuit *lib.4. Ordina. tit. 66.* vt quidquid maritus concubinæ, vel alij fœminæ, cui carnaliter sit affectus, dederit inscia vxore, possit eadem vxor, etiam dum est in potestate viri, vel etiam post separationem causa mortis, vel diuortij factam, intra quatuor annos illud iudicio repetere, eamdémque actionem concedit vxoris hæredibus quæ ante maritum obiit, & intra idem tempus. Statuit præterea, vt quidquid maritus concubinæ vendiderit, vel pignori dederit, possit vxor absque pretio reddito recuperare. Quæ lex intelligenda est in foro contentioso, quod præsumit alienationem factam fuisse in vxoris fraudem, tectámque nomine venditionis, & pignorationis. Enimuerò si vxori oppositum constiterit, scilicet maritum accepisse pretium, tenetur illud reddere, vt rectè notauit Mol. loco. cit. Liberam præterea harum rerum à concubina recuperatarum ius nostrum administrationem concedit vxori ad quosuis vsus, & donationes.

5 *Int.* Estne ipso iure nulla donatio facta à marito concubinæ? *Resp.* Minimè, Imò dominium rei mobilis in concubinam translatum est, si maritus vxorem velit seruare indemnem ex propriis bonis, quod quidem facere tenetur. Et ideo concubina vxori quidquam ante latam sententiam non tenetur restituere, nisi maritus nolit damnum vxori datum ex propriis bonis resarcire. Idem dicēdum de donatario, quoad excessiuas donationes, vt æqua ratio manifestè indicat.

6 *Int.* Ad quam restitutionem tenetur maritus vxori faciendam de lucris communibus profusè consumptis, absque vxoris consensu? *Resp.* Ad nullam illum obligat Nauar. *n.155. cit.* aitque maritum posse illa lucra, dum matrimonium perseuerat absque restitutionis nota impendere, quia est illorum administrator: citátque pro sua sententia Lupum in rub. *de don. inter vir. & vxorem.* Oppositam sententiam mordicus defendit Tolet. *lib. 3. cap. 1. num. 115.* & proinde posse vxorem in morte viri ex mariti bonis occultè compēsationem accipere. Quia iura, quæ decernunt lucra esse communia, par dominium, & possessionem æqualem vxori tribuunt atque marito. Illa enim effusa impensio bonorum

lucratorum non administratio, sed dissipatio fuit; pro sua sententia adducit Couar. Hæc Toletani sententia pro nostro regno Lusitano omninò sequenda. Ita docuit Mol.*disput.*275. his verbis. Cum maritus iniuriam vxori faciat dissipando bona vtrique communia, dicendum est, si quid insumpserit de bonis superlucratis, vel superfluè donando, vel, vt se liberet à delicto sua culpa commisso, vel cum meretricibus; aut alio modo cum vxoris iniuria, teneri sumere in partem, quæ ipsum contingit.

7 *Int.* Quid dicendum de perditis à marito in ludo? *Resp.* Negat Tolet. citatus vllam restituendi dari obligationem. Ratio illius est, quia ludus est fortunæ contractus, & vt perdere, ita lucrari poterat, vnde sicut amissa in alio contractu oneroso communia sunt, etiam vt lucrata, ita & in hoc contractu, &c.

Quantum possunt Religiosi donare. §. 9.

1 *Quæ possunt religiosi donare.*

1 INTERROGATIO. Quæ potest Religiosus donare? *Resp.* Religiosus, vel est Prælatus, vel particularis, de Prælatis dico *primò*. Prælatus religiosorum potest ex conuentus facultatibus tum competentes eleemosynas facere, tum liberales donationes, quas recta administratio postulare videtur, intra quantitatem, quæ illi ex superiori præscripto non prohibetur. Ita Molin.*disput.*266.cum D.Thom. *in* 4.*d.*15.*q.*2. *art.*5. Abul.*quæst.*10.*in cap.*6. Matth. Med. Cod. *de eleemosyn.q.*4. Nau.*cap.Non dicatis,n.*11. quamquam Nau. perperam Prælatiã appellet beneficium Ecclesiasticum, & nimium hanc potestatem extendat. Dico *secundò*. Religiosi particulares, qui nullam habent bonorum Monasterij administrationem, dum in Monasteriis versantur, nihil sine superioris facultate donare possunt, etiam ad pias causas, & eleemosynas. Dico *tertiò*. Iidem particulares religiosi, dum à Monasterio ex licentia peregrinantur, vel studiorum causa alibi commorantur, eleemosynas, & donationes de suo viatico facere possunt, quas honesti sæculares suæ qualitatis, & honesti scholastici facere solent. Ita Nauar. *cap. Non dicatis.nu.*8. D.Thom. 2.2.*qu.*32.*art.*8. Ratio est, quia hæc est præsumpta prelatorum suorum voluntas. Dico *quartò*. Si Prælatus alicui particulari religioso concedat facultatem dandi rem aliquam ad suum arbi

arbitrium, illã donare non poteſt in turpes cauſas, ac proinde donatarius illam Monaſterio reſtituere tenetur: quia illius rei nunquam comparauit dominium. Dico *quintò*. Si prælatus religionis certam ſummam alicui religioſo tribuat foris commoranti ad victum, & veſtitum quotannis, ita vt ad nil ampliùs teneatur, poteſt talis religioſus ex ſua ſuſtentatione donationes facere in eleemoſynas, & pias, honeſtaſque cauſas. Ita Mol. ſupra. Quia hæc eſt præſumpta religionis voluntas, pacto expreſſa. Dixi ad pias, & honeſtas cauſas, quia ad turpes, nec ipſe prælatus licentiam concedere poteſt: nam illius poteſtas in ædificationem, non in deſtructionem. Ideo ſi (quod omen Deus auertat) religioſus profeſſionis oblitus aliquid meretricibus daret, alienum eſt, & à meretricibus monaſterio reſtituendum.

Quantum poſſunt filiifamilias donare. §. 10.

1 *Quæ poteſt filiusfamilias donare.*
2 *Quæ ſunt bona quaſi caſtrenſia.*
3 *Quæ ſunt bona aduentitia.*
4 *Quæ ſunt bona profectitia.*
5 *Inter quæ bona computanda, quæ filiusfamilias bonis parentum lucratus eſt.*
6 *Inter quæ bona computanda, quæ filiusfamil. domi parentum ſuo opificio acquirit.*
7 *An poſſint parentes remunerare laborem maiorem alicuius filij præ cæteris.*
8 *Reſpondetur directè propoſitæ dubitationi.*
9 *Quid poſſint minores donare.*

1 INTERROGATIO. Quæ poteſt filiusfamilias donare? *Reſp.* Præmitto quatuor eſſe bonorum genera, quæ filiusfamilias habere poteſt. Primum eſt caſtrenſium. Secundum quaſi caſtrenſium. Tertium aduentitium. Quartum profectitium. Caſtrenſia bona, quamuis Nau. *c.*17 *n.*141. definit ea bona, quæ filius in bello acquirit: quia pẽdet ex arbitrio Principis, ac legum diſpoſitione, hæc, vel illa bona caſtrenſia appellantium, ſimpliciter definiri nequeunt, vt aduertit Molin. ſup. Niſi dicamus eſſe ea bona, quæ militiæ, caſtrorumve cauſa ſecũdùm legem expreſſam, vel interpretatiuam diſpoſitionem acquirit filius, ideo ea ſingillatim adnumerabo. Sunt *in primis* bona caſtrenſia militum ſtipendia, & ratione militiæ

 ab

ab iis acquisita.Ita *L.Castrense.ff. de Castrens. pecul. L. 1. Cod. de Castr.pecul.* Inter milites verò computantur omnes, qui exercitui,castris,triremibus ad prælium paratis inseruiunt. Sunt *secundò* bona castrensia,quæcumque dantur filiofam.ad bellũ proficiscenti in militiæ auxilium, à quocumque dentur.Sunt *tertiò* bona castrensia,quæ cuilibet donantur, vel legato relinquuntur,quauis militiæ occasione. Vt, quia illum legans cognouit in bello,vel quia illustre illius factum audiuit. Ita *L.si fortè.L.Castr.L.D.Adrianus.ff.de Castr.pecul.* *Quartò* ea, quæ quis comparauit in seruitio & palatio Regis.*L.vnic. C.de Cast. Palatin.pecul.*12.Hinc colligit Gomes. *ad L.29. Tauri* esse bona castrensia , quæ pater filio dat ad sumptus in regio palatio, non secus atque ad sumptus in castris. *Quintò* ea, quæ emuntur eisdem bonis castrensibus.*L.1.Cod.de pecul.Cast.lib.*12. *Sextò*,quæ quis ludo lucratur cum pecunia castrensi. Et quæ cum peculio castrensi negotiatur.Ita Molin. Probátque, quia vt damnum in negotiando peculio ipsi cedit, sic debet & lucrum cedere.Patet ex *L.Pater militi.ff.de Castr. pecul.* id clarissimè decernente circa seruum pertinentem ad peculium castrense,qui quidquid lucratur peculio acquirit.

2 *Int.* Quæ sunt bona quasi castrensia ? *Resp.* Vt dixi de bonis castrensibus,ita de quasi castrensibus , aióque non posse ea æquè benè vna definitione circumscribi.Numerantur verò inter quasi castrensia bona,velut præcipua,quæ filiusfamilias acquirit ex officio publico,vt aduocati , iudicis , tabellionis, medici,aut alicuius artis ex septem liberalibus professoris,& à fortiori scientiæ alicuius superioris , vt Theologiæ, vel vtriusque Iuris.Ea verò bona talia sunt,licèt non publico stipendio,sed peculiari industria comparentur,vt rectè cũ Bald. adnotauit Syl.*verb.pecul.q.*10.Et quæ illis ratione officiorum liberaliter donantur;vt libri,vel equi,vel quid simile , iuxta Bart.*L.similiter.ff.de Castr. pecul.* At verò iuxta ius Lusitanum etiam propinæ,quæ in scholis dari solent graduatis.Ita *lib.4. Ord.tit.97.*§.13.Numerãtur deinde ea,quæ a Rege,Regina,vel Principe donantur.*L.Cu multa.C.de bon.quæ lib.* Ita iuxta Lusitanum ius quęcunque ad matrimonium dantur à quibuscũque,modò ascendentes non sint per lineam rectam,*lib. 4. tit. 97.*§.10. Item quæ clerici ex suo officio acquirunt.Ita Nau.*c. 17.n.*142.& præterea,quæ ipsi clerici sua industria acquirunt, & quæ extranei illis ad patrimoniũ donant. Ita Mol.*disp.*231.

&

& claret ex Authẽt.*c*.1.presbyteros.Clerici verò hoc in locò intelliguntur solùm ij,qui,iuxta Concil.Trid. gaudent priuilegio fori. Dixi,quæ ab aliis, quàm à parentibus illi dantur in patrimonium. Quia patrimonium à parentibus acceptum, adhuc numeratur inter profectitia bona, nam id adducere tenetur ad partitionem cum aliis fratribus.

3 *Int.* Quæ sunt bona aduentitia? *Resp.* Hæc item definire perdifficile. Sunt tamen ea,quæ filiusfamilias suo labore, & industria comparauit.Horum bonorum dominium est penes filium, vsusfructus est penes patrem.Ita *L. Cùm oportet,L.Non solùm.C.de bon.quæ.lib.* Sunt tamen nonnulli casus, in quibus pater nec habet vsumfructum horũ bonorum. *Primus*,quando aliquid filiofamilias donatur,aut testamento relinquitur, ea conditione,vt vsusfructus etiam sit penes filium,hæ enim donationes, & legata inter aduentitia bona adnumerantur. *Secundus*, quando aliquid filiofamilias donatur patre renuente. *Tertius*, quando ipsemet vsusfructus filio legatur, aut donatur. Quia vsusfructus est quædam seruitus, & seruitutis non est seruitus. *L.* 1. *ff. de vsufructu.* *Quartus*, quando intra duos menses post matris mortem, pater non fecit inuentarium. Ita decernunt leges Lusitanæ *libr.* 4. *Ordina. tit.* 98.

4 *Int.* Quæ sunt bona profectitia? *Resp.* Sunt ea bona, quæ de bonis parentum filiofamilias aduenerunt. Item ea quæ filiofamilias principaliter propter parentes donata sunt. Ita *L. Cùm oportet.* iuncta Gloss. §.*igitur. Instit. Per quas pers.* Horum bonorum tam dominium, quàm vsusfructus est penes parentes, præter ea, quæ filio dantur in patrimonium ad sacros ordines suscipiendos, & quæ filiæ dantur ad dotem, vel filio ad nuptum. Nam horum bonorum dominium,& vsusfructus est penes filios, neque in collatione bonorum veniunt in aggerem.Dixi,principaliter propter parentes,nam quæ filio donantur propter parentes minùs principaliter, tam quoad dominium quàm quoad vsumfructum, sunt ipsius filij: & ideo appellantur bona aduentitia,non profectitia.Ita Bald.*L.Cum oportet cit.*Sylu.& alij,quos refert, & sequitur Molin.*disp*.233.

Habet tamen exceptionem opposita regula in iure Lusitano *lib*.4.*Ord.tit.*97.§.10. *&* 11.Vbi decernitur,vt ea,quæ causa dotis à quocunque, dummodò consanguineus ascendens

in linea recta non sit, patri dentur ad coniugium filij, aut alterius descendētis à se, quamuis intuitu solius patris donentur, censeantur vt bona castrensia, nec filius teneatur ea deducere in suam legitimam, nisi id expresse à donatore declaretur. Item §. 12. eiusdem legis, idem decernitur circa bona, quæ intuitu patris, aut aui, Rex transfert ab iis in certum filium, aut filium.

5 *Int.* Estne bonum aduentitium, an profectitium, quod filiusfam. bonis parentum lucratus est? *Resp.* In iure Lusitano res est determinata Nempe, si filius vel solutus, vel cōiugatus domi parentum sit, & illorum victu, vestitúque vtatur, quidquid proprio labore, & industria in negotiandis parentum bonis acquiritur, parentibus acquirit, veniendúmque est ad æqualem cum aliis fratribus collationem. Ita *lib. 4. Ord. tit. 97.* De iure communi vult Nau. posse filium post parentum obitum exigere pretium laboris & industriæ, ac proinde maiorem bonorum partem, quàm alios fratres accipere. Ita *cap. 17. n. 144.* Oppositum tamen tenendum in praxi docet Mol. *disp. 234.* probátque multis iuribus, & rationibus. Addit verò ibi rem satis rationi consentaneam, nimirum filiumfamil. sibi acquirere lucra, quæ facit ex occulta negotiatione, quamuis pecunia clam negotio data, ipsorum parentum sit. Ordinationémque Lusitanam solum loqui de bonis, quæ filius domi parentum, & sumptibus sustentatus facit ex negotiatione ab ipsis parentibus præscripta. Ratio eius est optima. Quia in illa negotiatione occulta filius se exponit periculo proprij damni: si enim illa occulta negotiatio malè cedat, tenetur restituere parentibus, & fratribus; ergo æquitas postulat, vt etiam fruatur lucro: illius enim in omni negotio ex iustitia est lucrum, cuius fuit periculum damni; & ideo quia in negotiatione, ex parentum facta præscripto, periculum damni est parentum, ita & lucrum.

6 *Int.* Quid dicendum de filiofamilias, qui domi parentum viuens, illorum bonis alitur, circa bona quæ opificij sui labore acquirit? *Resp.* Dico *in primis.* Non tenentur parentes illum ex propriis bonis alere, quamuis possint, sed possunt ab eo alimenta exigere ad ipsius congruam sustentationem. Imò relinquere in testamento alimenta, quæ in tali filio alendo insumpserunt, vt eorum pretium ad collationem afferat cum aliis fratribus. Dico *secundò.* Reliqua lucra ex proprio

prio labore, & opificio comparata filiusfamil sibi acquirit. Ita Ordinationes Lusitanæ proximè citatæ. Dico *tertiò*. Huiusmodi lucra vt filiusfamil. sibi acquirat, requiritur, vt expressis verbis parentibus declaret se sibi velle laborare, occare, serere, & metere, vt ita loquar. Ita Nauar. & Molin. locis citatis. Dico *quartò*. Filius, qui domi parentum commoratur, & illorum bonis nutritur, exercétque laborem, & opificium suum, nihil protestatus de sibi comparando lucro, censendus est velle totum parentibus acquirere, & amore filiali condonare. Quamobrem nequit postea à parentibus, aut eorum hæredibus id exigere. Quæ veritas pro regno Lusitano in more posita est, vt aduertit Molin. loco allegato.

7 *Int.* Possúntne parentes remunerare filium, qui præ cæteris rem eorum auxit in negotiandis bonis ipsorum parentum, vel in exercendo suo opificio? *Resp.* Possunt, neque tenetur filius adducere id cum aliis fratribus ad collationem. Ita secundùm ius commune censet Bart. tract. de duobus fratribus, & *l. 1. ff. de collat. bon.* Nau. *cap. 7. num.* 144. Syl. *pecul.* 1. *q.* 19. & *donat.* 2. *q.* 7. Cou. *cap. Cùm in offic. de test. n.* 11. Et quamuis ius Lusitanum videatur oppositum decernere. *lib.* 4. Ord. *tit.* 97. loquitur de donationibus simpliciter liberalibus, non verò remuneratoriis.

8 *Int.* Tempus est propositæ dubitationi respondendi: dic igitur, quæ potest filiusfamil. donare? *Resp.* Dico *primò*. Filiusfamil. si pubes sit, potest liberè donare de bonis castrensibus, aut quasi castrensibus, sicuti exercere circa illa alios contractus. Dico *secundò*. Si filiusfam. habet vsumfructum, & administrationem bonorum aduentitiorum, vel quia longè degit à patris domo, vel quia pater id permittit, nec ea petit, potest de iisdem bonis validam donationem facere. Quæ tamen donationes ab eodem possunt in iudicio reuocari, conceditur que illi beneficium restitutionis in integrum, si repetat. Dico *tertiò*. De bonis profectitiis, quorum dominium, & vsusfructus ad parentes pertinet, nil potest filius donare, etiam in eleemosynas, & pias causas. Neque item de bonis iis aduentitiis, quorum vsumfructum, & administrationem pater habet. Mol. *disp.* 277. Dico *quartò*. Quando filius peregrinatur, vel in scholis, aut Regia curia parentum sumptibus alitur, regulariter præsumendum est parentum esse voluntatem, vt filius ea donet in eleemosynas, aut in alia quæuis in-

ſumat, que reliqui eiuſdem conditionis, & ſtatus communiter impendere ſolent. Sed in hac re attendenda eſt parentum maior, minorue voluntas, & iuxta eam plus, minúſne ad quoſuis vſus largiendum. Alioqui quidquid contra hanc voluntatem conſumit in ludo, in meretricio, vel alia re indecora, iniuſtè impendit, & tenetur afferre ad partitionem bonorum cum aliis fratribus, ad quam eamdem reſtitutionem etiam tenentur colluſores, & meretrices.

9 *Int.* Quouſque minores, non quia impuberes filij ſunt, ſed quia curatores, tutoréſque habent, donare poſſunt? *Reſp.* De iis, quæ illis ad ſumptus à tutoribus, curatoribúſve conferuntur, licèt domi curatorum non ſint, licitè, validéque donare poſſunt. Dico *ſecundò.* Quia alimenta illis à curatoribus debita, etiam neceſſaria ad honeſtas recreationes, & moderatas eleemoſynas, donationes liberales includunt, quas illi ſui iuris facti, licitè, & honeſtè facere poſſent, has omnes licèt curatoribus repugnantibus, facere poſſunt. Dico *tertiò.* Quæ huiuſmodi minores contra curatorum præſcriptum in turpibus rebus obliguriunt, licet mortaliter peccent obliguriendo, non tamen reſtituere tenentur. Ratio eſt, quia ſuum conſumunt. Poſſunt tamen eas curatores repetere: & ipſiſmet minoribus, ſi notabiliter ſe læſos videant, conceditur reſtitutionis beneficium in integrum. Interim verò, dum non repetuntur, poteſt eas donatarius retinere. Dico *quartò.* Quas donationes, & eleemoſynas ipſi minores facere licitè poſſunt, poſſunt etiam eorum nomine curatores, & tutores. Ita Molin. ſup. Med. *in Cod. de eleem.* Palud. *in 4. d. 15. q. 3. art. 7.* Arm. *verb. eleemoſ.*

Quantum poſſunt donare ſerui. §. 11.

1 *Quæ poſſunt donare ſerui.*

1 INTERROGATIO. Quæ poſſunt donare ſerui? *Reſp.* Antequam propoſitæ quæſtioni reſpondeam, præmitto, quæ ſcio de dominio rerum circa ſeruos: ex hac enim cognitione pendet interrogationis ſolutio. Dico igitur, quanquam verum ſit regulariter illud Iuriſtarum proloquium, quicquid acquirit ſeruus, domino acquirit, fallit tamen in aliquibus euentis. *Primus* eſt, cùm pactum ſit inter ſeruum, & dominum, vt quotidie, aut certis temporibus certum quid domino ſoluat, reliquum verò de ſuis laboribus ſibi reſeruet. Quod quidem

dem frequenter in Lusitania fit,& multa mancipia hac se via à seruitute liberant. *Secundus*. Si dominus aliquid seruo donet ad liberum vsum, quasi liber esset : aut velit aliquid seruum habere , vt suum quomodolibet conquisitum. Nam vt inter dominum & seruum , non quâ seruus est , sed quâ homo , potest esse pactum,ita & donatio, vt experimur in manumissione,quæ semel concessa,iam absque iusta causa reuocare nequit. *Tertius*. Si seruo à domino,aut ab aliquo,aliquid pro iniuria sibi illata,aut damno, in iis quæ domini potestati non subiacent restituatur. *Quartus*.Si quid seruo donetur,aut ea conditione relinquatur,vt non domini, sed solius serui sit. Quæ libera conditio à donatore poni potest , & à domino non acceptata donationem reddit nullam , conditio verò satis est indiciis probata. *Quintus*.Si seruus bonis suis,quorum est dominus, aliquid acquirat, vel ludendo, vel negotiando, sine obsequiorum domini præiudicio. *Sextus*.Cum sine obsequiorum præiudicio , à cibis sibi datis quicquam subtrahit. Ita Molin.*disp*.38.Tolet.*lib*.3.*cap*.1.*n*.219. Dico igitur I.Seruus ex bonis , quorum dominium habet, liberè , & licitè potest donare, & alienare, vt libuerit. Probatur. Quia verus dominus , & administrator eorum est. Dico II. Seruus ex bonis domini,nec ad pias causas, aut eleemosynas,quicquam præter illius voluntatem subtrahere potest. Quod si donet , & peccat,& ad restitutionem tenetur. Similiter donatarius,cui seruus donauit tantum, quantum bona , ac mala fide à seruo accepit , vel habet, vel consumpsit, contra, an iuxta domini voluntatem secundùm regulam communem restituendi. Ita Molin. *disp*.277.

De discrimine inter donationem ob causam mortis , & vitæ. §. 12.

1 *Quod sit discrimen donationis causa vitæ, & causa mortis.*
2 *Quæ donationes inter coniuges viuos sunt validæ.*
3 *Quæ donatio causa mortis est eo ipso nulla.*
4 *An in reuocata donatione reddendi sint fructus rei donatæ.*
5 *Quæ solemnitas requiritur ad donationem causa mortis.*
6 *Vnde colligitur donationem esse factam causa mortis.*
7 *Vnde colligitur donationem esse factam causa vitæ.*
8 *An hæc donatio , dono tibi , & tuis hæredibus , sit donatio causa mortis.*

9 An

9 *An donatio causa mortis indigeat acceptatione donatarij.*

1 INTERROGATIO. Quod est discrimen inter donationem factam inter viuos, & factam causa mortis? *Resp.* Donatio inter viuos, acceptata, nondum tamen tradita, regulariter reuocari nequit. Donatio verò causa mortis etiam post traditionem reuocari potest à donatore, quatenus viuit. Ita habetur *L. Cumque. ff. de condict. ob causam. L. Cum quis. de condict. causa dat.* Ita tradunt Gom. & Greg. *ad L.*10. *tit.*4.*par.*5.

2 *Int.* Quæ donationes inter coniuges valent, etiam inter viuos? *Resp.* Multæ. In primis eæ, quæ fiunt inter Principes non superiorem recognoscentes. Deinde quæ fiunt ad ædium igne combustarum reparationem. Tertiò, eæ, quæ fiunt compensationis, aut remunerationis gratia. Sed de hac re, quia potius ad iudicium spectat fori, quam poli, videant iudices, si libuerit, *lib.*4. Ordin. Lusit. *tit.*65. Molin. *disputat.*289. *&* 290. Nauarr. *cap.*17. *num.*149. vbi plurima de hac donatione inter viuos.

3 *Int.* Quæ donatio causa mortis censetur eo ipso reuocata? *Resp.* Quam donatarij mors anteuertit, superstite ipso donante. Ita habetur *L. Nonius. ff. si certum petatur. L. si mortis caus. L. Senatus. ff. de mort. caus. don.*

4 *Int.* Per reuocationem tenetúrne donatarius non solum rem donatam, sed fructus etiam perceptos restituere? *Resp.* Tenetur, quia licèt donatarius acquisierit dominium reuocabile rei, mortis causa donatæ, non tamen vsusfructus, nisi id à donante exprimatur. Ita Bart. ex multis iuribus, quæ refert Gomez 1. *var. cap.* 4. *num.* 21. Ratio est, quia tam res ipsa, quàm fructus censetur tantummodò donari post mortem donatoris, antea verò, quantum solummodò donator consenserit.

5 *Int.* Quæ celebritas requiritur ad donationis validitatem causa mortis? *Resp.* Requiritur in primis, vt fiat coram quinque testibus. Sed de hac re legatur Couar. *in rub. de test. num.*11. vbi iudices multa inuenient.

6 *Int.* Quæ signa ostendunt donationem esse causa mortis? *Resp.* Si in donatione mentio mortis fiat quoad substantiam donationis, non verò executionis, est donatio causa mortis. Nam si fiat mentio mortis in exhibitione donationis, vt si Titius dicat: dono tibi dummodò me sinas frui rei vsu, est

donatio inter viuos; quia per solam executionis dilationem natura contractus non mutatur. Ita tradunt Abb. Domin. Accursius, & alij, quos refert Couar. *3.p.rub.de testam.num.25.&* *2.p.num.13.* cum Gom.*sup.* Præterea, si donans est morti vicinus, & ægritudinis periculo motus donat, quamuis mentionem mortis non faciat. Ita Ripa, & alij, quos refert Couarr. *3.p.ad rub.de testam. num.21.* maximè cum ipsum mortis periculum donationis causam reddat. Consonat *l.2. ff. de donat. caus. mort.* Tertiò, si donans in eodem mortis periculo dicat, relinquo, donatio est causa mortis. Ita Couarr. sup. cum Didone, & aliis.

7 *Int.* Quæ signa ostendunt donationem esse causa vitæ? *Resp.* Egregium signum est, si apponatur clausula de ea non reuocanda *L. Vbi donat. ff. de donat. caus. mort.* Ita Couarr. *2.par.rub. de testament.num.17.* Duennas *Reg.27.* & alij plurimi. Deinde, si donans promisit se semper donationem ratam habiturum. Ita Couarr. *2.part. citata. num.* 13. Neque obstat *L. Si aliena. ff. de donat. mort. caus. §. Marcellus*, vt illam interpretantur Accursius, Bart. & alij, cum Couarr. *3. p.rub.de testam. n.23.*

8 *Int.* Quid censes de hac donatione; Dono tibi, & tuis hæredibus? *Resp.* Dico eam esse inter viuos. Ita Duennas *Reg.217.n.3.* Couarr. *3.p.rub.de testam.n.25.* Gom. Bald. & alij, quos citat. Ratio est, quia si in ea donatione donatarius moriatur ante donatorem, donatio valet, & ad donatarij hæredes transit. Quæ conditio non stat cum donatione causa mortis, vt communiter tradunt Doctores.

9 *Int.* Indigétne donatio causa mortis acceptatione donatarij, sicut donatio inter viuos? *Resp.* Maximè. Ita Bart. Bald. & iura, quæ citat Couarr. *3.p.rub.de testam.num.14.* Ratio est, quia donatio causa mortis est promissio iuxta communem sententiam, vt docet Viuius *lib. 4. commun. opin. tit. donatio.* Qua in conditione differt à legato, quia legatum, cùm sit pars testamenti, aut codicilli, est dispositio vltimæ voluntatis testatoris, vt docet Alciat. Gloss 5. post legem *connub. num.102.*

CAPVT

CAPVT VII.

De testamentis, & codicillis.

De definitione, vi, & multiplicitate testamentorum. §. 1.

1 *Quid est testamentum.*
2 *A quo iure testamentum habet vim.*
3 *Quotuplex est testamentum.*

1 INTERROGATIO. Quid est testamentum? *Resp.* Est voluntatis humanæ iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult, cum directa hæredis institutione. Ita Vlpian. *lib.* 1. *ff. de testam.* iuncta Gloss. Iure tamen Lusitano, cùm quis habet legitimos hæredes, potest disponere de bonis, quæ ad illos necessariò non veniunt, sine alterius hæredis institutione, & verum condit testamentum. Ita *lib.* 4. *tit.* 82. §. 1. *iuncto* §. *penult.* Ordin.

2 *Int.* Ex quo iure vim habet testamentum? *Resp.* Quoad substantiam, & vltimæ voluntatis dispositionem circa bona sua, supposita rerum diuisione, ex iure gentium, & naturali. Quoad solemnitates tamen ex iure ciuili. Ita Couarr. 3. *lib. resol. c.* 6. *num.* 7. Molin. Theol. *disp.* 124. cum aliis, quos citat; & est manifesta veritas.

3 *Int.* Quotuplex est testamentum? *Resp.* Duplex, clausum, vel apertum: Clausum semper fit in scriptis (clauditur verò, ne testes, qui adsunt approbationi publicæ, illius voluntatem sciant.) Apertum est, quod coram testibus fit, & scripto seu voce condi potest.

De solemnitate requisita ad valorem testamenti profani præcipuè circa testes. §. 2.

1 *Quæ solemnitas requiritur ad testamentum secundùm ius commune.*
2 *Quæ solemnitas requiritur ad testamentum secundùm ius Lusitanum.*
3 *An ex iure Lusitano requiratur, vt testes sint rogati.*
4 *An requiratur vt testes signent sigillo.*
5 *An valeat legatum relictum ipsi scriptori testamenti.*

6 De

6 *De certis aliquot conditionibus, quas habere debent testes.*
7 *An religiosus possit esse testis in testamento.*
8 *An sit satis, quod testis audiat vocem testatoris.*
9 *An possit esse testis qui in testamento hæres instituitur.*
10 *Qui non possunt esse testes testamenti secundùm ius Lusitanum.*
11 *Quæ testamenta sunt valida sine solemnitate.*
12 *De testamento ad pias causas.*
13 *Vtrum in foro animæ testamentum ad pias causas sit irritum absque solemnitatibus.*
14 *Vtrum idem dicendum de testamentis prophanis.*
15 *De testamentis clericorum.*

1 INTERROGATIO. Quæ solemnitas requiritur secundùm ius commune ad testamenti valorem? *Resp.* Ad testamenti clausi valorem requiritur, vt ab ægroto coram septem testibus masculis liberis, aut qui liberi reputentur, puberibus, qui decimumquartum annum impleuerint, ad id inuitatis, affirmetur illud esse suum testamentum, & postea manu sua illud subscribat, vel alius pro eo. Deinde omnes septem testes subscribant, vel proprio annulo, aut signo. Ita *L. Hac consultissima. Cod. de testam. & Instit. de testam. §. sed cum paulatim.* Ad valorem verò testamenti aperti, sunt item septem necessarij testes, masculi, liberi, aut liberi reputati, puberes, rogati, qui simul conueniant, & audiant, & intelligant testatoris voluntatem, vel scriptam, vel voce tenus prolatam, si testamentum sit vocale. Non tamen necesse est, vt signent aut subscribant. Ita eadem *L. Hac consul. §. per nuncupat. & L. Hæredes palam. ff. eod. tit.*

2 *Int.* Quæ solemnitas requiritur ad testamenti valorem secundum ius Lusitanum? *Resp.* Ad valorem testamenti clausi requiritur, vt si testator illud sua propria manu non scripsit, suamet etiam manu subscribat, si sciat, vel ille qui testamentum scripsit nomine testatoris. Deinde consuetum testamentum tradendum est à testatore tabellioni coram quinque testibus masculis, liberis, aut pro liberis reputatis, puberibus post decimumquartum annum expletum, coramq; illis testibus interrogabit tabellio testatorem, an illud sit ipsius testamentum, habeatque illud pro bono, legitimo, firmo, & valido. Postquam verò testator affirmatiuè responderit, coram eisdem testibus à testamenti tergo conficiet instrumentum approbationis,

approbationis, in quo explicabit testatorem tradidisse sibi testamentum illud, habuisseque pro suo bono, ac firmo, & in eo instrumento subscribent omnes illi quinque testes, & præterea testator ipse, si sciat, & possit, qui si nesciat, aut nequeat, vnus de testibus pro eo subscribat, dicendo se de mandato testatoris pro eo subscribere, qui nesciat, vel nequeat. Ita *lib*.4. Ordin. *tit*. 80. Vbi subiungitur aliter inualidum fore testamentum, non obstante quacunque in contrarium consuetudine. Et affirmat Gam. *decisi*. 69. à regiis Senatoribus iudicatum fuisse nullum testamentum clausum, in quo testes non adfuerunt, quando à testatore tabellioni datum fuit. Vt de valore testamenti aperti, seu nuncupatiui, ita vocant, dicam, suppono tripliciter fieri posse. In primis in scriptis per publicum tabellionem. Ad hoc adhibendi sunt quinque testes masculi liberi, aut liberi existimati, maiores decimoquarto anno. Qui tabellio, & testes illud subscribent, præterea testator, si sciat, aut queat, si verò, aut nesciat, aut nequeat, alius suo nomine subscribet, dicens se id facere ex testatoris mandato: tabellio verò testamentum refert in notas. Ita *lib*. 4. Ordin. *titul*. 80. Deinde fieri potest testamentum apertum in scriptis per manum ipsius testatoris, vel alterius illius nomine, & tunc ipse testator subscribat, vel ille qui illius nomine testamentum scripsit. Vocabuntur alij quinque testes eiusdem conditionis appositæ, coram quibus legatur testamentum, quod singuli subscribent. Fieri denique potest testamentum voce tenus, sed ad valorem requiritur, vt fiat prope mortem, adsintque sex testes, siue masculi, siue fœminæ. Ita habetur Tit. citato. §. 4. Discrimen verò latissimum est inter hæc aperta testamenta. Quia primum valet absque alia solemnitate post mortem. Secundum requirit, vt à iudice post testatoris mortem publicetur, citatis iis, ad quos pertinet. Tertium post recuperatam sanitatem ipso facto nullum est. Ita eodem *tit*. §. 3.

3 *Int.* Ex consuetudine huius Lusitani regni requiritúrne vt testes sint rogati? *Resp.* Minimè. Ita in supremo senatu iudicatum fuit, vt refert Gam. *decis*. 210. ipso solo refragante.

4 *Int.* Requiritúrne præterea, vt testes sigillo signent? *Resp.* Minimè, sed satis erit subscribere.

5 *Int.* Valétne legatum relictum à testatore ipsi testamenti scriptori? *Resp.* Minimè, loquendo absolutè. Ita decernitur

L. 1.

l.1.& seq.Cod.de iis,qui sibi adscribunt in testament. Ita decisum fuit in supremo senatu *decis. 69.* Gammæ argumento. *L. de co.ff.ad L. Cornel. de falsis.* Idem decisum de testamento scripto manu mariti, in quo vxor, & maritus se mutuo relinquebant hæredes. Credit tamen Molin. *disp.* 125. has leges pœnales, atque non obligare, nisi post latam sententiam,& præterea esse præsumptiuas, & ideo amota fraude in conscientia non obligare, imò obligare hæredes legatoris ad legata legatario donanda,ipsumque legatarium in conscientia compensationem facere posse, sed de hac dubitatione latiùs me rogabis.

6 *Int.* Illæ appositæ testium conditiones satisne sunt? *Resp.* Minimè, sed requiruntur aliæ quæ in iure apponuntur, ne scilicet sint infames, &c. Probè tamen adnotat Iul.Clar. §. *testam.quæst* 55. satis esse testes non reputari tales, scilicet infames. Quamquam sint, vt non obstat, quod sint serui, sicut liberi habentur.

7 *Int.*Religiosus estne idoneus testis ad testamentum? *Resp.* Affirmat Gomes *ad l.4.Tauri.n.28.* cum Fabro, quando ad id habet superioris facultatem. Absolutè affirmat Iul. Clar.loco citat.Panormit.& alii,relati à Gomes,quia religiosi testimonium absque superioris facultate datum, non est ipso facto nullum.De clericis nullus negat,etiã sine Episcopi facultate.

8 *Int.* Satisne est ad testimonij validitatem, audire testes tantummodo vocem testatoris, qui post parietem est? *Resp.* Minimè. Sed necesse est, vt testes testatorem videant.Ita habetur L. *Si specialiter.* & *L. Si vnus. Cod. de testament.* adeò vt propter interpositam cortinam testamentum sit nullum, vt affirmat Iul.Clar. §. *testament.quæst.59.*

9 *Int.* Potestne esse testis testamenti,qui in ipso hæres instituitur? *Resp.* Nec ipse,nec ipsius pater, si adhuc sub illius potestate est: nec filij, nec ipsius fratres, si adhuc sub illius potestate sunt. Ita habetur *lib.4.Ord.tit.85.& inst.de test.§.pater.* Neque item omnes,qui sub testamentarij potestate sunt, testamentarij, inquam, simul hæredes. Idem decernitur in eisdem legibus.

10 *Int.* Qui secundùm ius Lusitanum testes testamenti esse non possunt? *Resp.* Masculi quatuordecim annis minores, fœminæ minores duodecim: nec furiosus, nec mutus, & surdus, nec cœcus, nec prodigus,cui suorum bonorum ad-

O ministratio

ministratio prohibetur, nec seruus, nisi pro libero habeatur. Ita *lib.4.Ordin.tit.85.* possunt tamen esse testes eiusdem testamenti legatarij, iuxta easdem leges.

11 *Int.* Quæ testamenta valida sunt sine hac prædicta solemnitate? *Resp.* In primis testamentum, quo pater vel mater bona sua in filios distribuit. Ita *L. Hac consult. 9. §. imperfecto. Cod. de testam.* Itaque si testamentum est verbale, sufficiũt duo tantùm testes, sint mares, vel fœminæ nihil refert, etiam non rogati. Si sit scriptum, iidem testes sufficiunt, dummodò à testatore subscribatur, vel à liberis in eo hæredibus institutis, cum appositione temporis, quo factum est, & hæreditatis assignatione cuilibet relictæ. Ita Mol. Theolog. *disp.128.* Deinde testamẽtum militis, quod ex iure communi, si in ipsa belli expeditione fiat, valet cum duobus testibus, etiã fœminis, vt cum Bart. docet Iul. Clar. §. *testam. q.55.* Debent tamen testes esse rogati. *L. Diuus ff. de mil. testam.* In ipso verò conflictu, & mortis periculo minori indiget solemnitate. Ita enim *L. Milites. Cod. de testament.* sicut iuris rationibus licuit, ac semper licebit, si quid in vagina, aut clypeis literis sanguine suo rutilantibus adnotauerint, aut in puluere inscripserint gladio sub ipso tempore, quo prælio vitæ sortem dereliquerint, huiusmodi voluntatem stabilem esse oportet. Requiritur tamen vt hæc veritas duobus testibus probetur, quamquam non vocatis, vt declarat ipsa lex, & Gloss. Legis, & Legislator Lusitanus *lib.4.Ordin.tit.83.§.5.* Hoc testamentum militis valet, si miles in bello, vel extra bellum, quia ex honesta causa ab eo discessit, intra annum à discessu moriatur. Hoc priuilegium extendit ius commune ad omnes, qui exercitui inseruiunt, & in terra hostili illud condunt: Ius tamen Lusitanum *tit.cit.§.8.* aliquantulum comprimit, ad eos scilicet, dummodò in hostili terra moriãtur. Non requiritur præterea illa solemnitas ad testamentum in pias causas. *cap. Relatum 1. de testament.* & ibi Panorm. & Couar. Doctorésque communiter. Dicitur verò testamentum in pias causas, in quo hæres, non legatarius instituitur, Ecclesia, monasterium, hospitale, sodalitium, misericordiæ domus, vel alia causa pia. Circa hoc testamentum ad pias causas multa inuenio notanda: nam licet non sit validum in totum, cum causa pia non constituitur hæres, sed legatarius, est tamen validum quoad legatum. Ita Cou. *c. Relatum,* & Mol. *disp.134.* Deinde quando est

est validum ob causam piam sine iuris solemnitatibus, etiam esse validum quoad legata eius non pia. Ita Costa *c. Si pater.* Iul. Cla. §. *testam.* Mol. Couar. citati, quamuis qui ad pias causas testatur potestatem non habet ad alia testandi, vt iidem Doctores obseruarunt.

11 *Int.* Quæ solemnitas sat est ad testamentum in pias causas? *Resp.* Satis sunt duo testes, siue masculi, siue fœminæ, & hoc satis est. Ita Panorm. & Couar. cit. *ad cap. Relatum*, seruátque praxis vtriusque fori, sufficit, vt fiat per nutus. Ita Gam. *decis.* 81. Couar. proximè, cum plurimis. Valet etiam inceptum & non consummatum ob mortem testatoris præuentam. Ita Couar. *cit. c. & n.* 10. & Molin. *disp.* 134. Ratio est, quia cum ius ciuile subiaceat iuri canonico in iis, quæ ad spiritualem profectum spectant, vt ad initium secundæ partis totius operis fauente Deo ostendam, voluit summus Pontifex testamentorum solemnitates secũdum Cæsareum ius requisitas in fauorẽ piæ causæ coarctare, reducerèque ad ius naturale, in quo corã duobus, ac tribus testibus stat omne verbũ.

12 *Int.* Hæc Pontificia dispositio circa testamẽtum ad pias causas, itane requiritur, vt in foro etiam animæ testamentum annullet? *Resp.* Minimè. Ita Mol. *disp.* 134. cum Corneo, & Tiraquel. quos citat. Atque in hoc differt hoc Pontificium ius à Cæsareo in opinione eorum, qui arbitrantur ius Cæsareum ita prohibere testamentum fieri sine certis solemnitatibus, quas supra vidimus, vt factum annullet. Et ideo, qui secretò relinqueret alicui cẽtum ad piam causam, post illius mortem validè relinqueret, & testamentarius tenetur illud in piam illam causam insumere, quia illi duo testes tantum requiruntur ad fidem faciendam in foro exteriori, vt vltima testatoris voluntas effectum habeat.

13 *Int.* Verùm quæro simpliciter, an testamenta ex defectu solemnitatis, quoad forum externum, & iudiciale simpliciter nulla, sint valida in foro animæ? *Resp.* Tres sunt hac de re discrepantes sentẽtiæ. *Prima* simpliciter ait esse inualida, adeò vt hæres ab intestato succedens, non solùm hæreditatem sibi vsurpare, sed legatarius teneatur, nemine cogente, legata hæredi relinquere in conscientia. Ita Couar. *cap. Cum esset de testam. num.* 16. *& reg. peccatum. p.* 2. §. 3. *num.* 9. *&* 10. Ant. Gomes *L.* 3. *Tauri. n.* 123. Padilla *L. Cum quis. Cod. de iuris & facti ign.* Ledesm. 2. 4. *q.* 18. *ar.* 1. *dub.* 12. Probantque ex multis

 iuribus,

iuribus,quæ videntur omnino annullare illa minus ſolemnia teſtamenta ad euitandas lites,ſicut alios contractus omninò reſcindunt.Nam *L.Hac conſult.* ait: Non ſubſcriptum à teſtibus, & non ſignatum teſtamentum pro infecto haberi conuenit. Item ex imperfecto teſtamento voluntatem teneri defuncti non volumus. Item Inſtitut. *Quib. mod. teſtam. infirm.* §.*ex eo*,ait Iuſtin.Imperfectum teſtamentum nullum eſt.Oppoſita ſententia aſſerit teſtamentum minus ſolemne adeo eſſe validum in conſcientia, vt hæres ab inteſtato teneatur hæreditatem relinquere ei,qui in teſtamento hæres instituitur, licet ſibi in foro externo adiudicetur. Ita Panormit. *cap. quia plerique,de immunit. Eccleſ.* Adrian. *quodlib. 6. concluſ. 2.* Sylu. *hær. 3. quæſt. 7.* Molin. *tom. 1. iuſt. diſput.* 81. Peres, & multi alij, quos refert Couar. cit. Probantque ex eo, quod illæ leges ſunt præſumptiuæ (ex eorum opinione) ſolúmque exterius finem attendere, præſumptio verò rei veritatem non tollit. *Tertia* ſententia medio incedit, aitque hæredem ab inteſtato licitè poſſe in iudicio teſtamentum minus ſolemne infirmare, licet ſibi conſtet de teſtatoris contraria voluntate, & ita cum prima opinione conſentit. Ait deinde legatarium minus ſolemnis teſtamenti licitè ſibi poſſe legata retinere, dum ab hærede ab inteſtato non in iudicio repetuntur. Ita Alenſ. & alij multi, quos refert Couar. ſup. Victor. *in manuſcript. 22. quæſt. de reſt.* Sot.4.*iuſt. quæſt.5. art.3.* Inſtruct.2.*p.cap.14.*Hæc tertia ſententia verior apparet, & quoad primam partem probatur, quia quiſque poteſt vti legis beneficio, poſt reciſum verò teſtamentum in iudicio, ita nullum relinquitur, vt hæreditas maneat defuncti ab inteſtato: hæreditas verò defuncti ab inteſtato deuoluitur ad ſuos. Neque obſtat vltima voluntas teſtatoris manifeſta in contrarium cognita, nam ſi morienti frater,aut alius,qui ab inteſtato hæres ſuccedit,adſit,eique moriens dicat ſuam eſſe voluntatem hęredem ſuorum bonorum Petrum inſtituere,& ideo vult,vt ad teſtamentum conficiendum tabellio vocetur,hæc verò inter verba expiret, non tenetur ille hæres ab inteſtato ſuccedens,illam volũtatem explere,ſed ſibi hæreditatem capere poteſt. Quoad ſecundam verò partem auctoritate Bartol. *L.Cum quis*,citata, probatur, Alciat.Tiraq.quos referunt Gomes,& Cou. D. Anton. quem citat Sylu. ſup.Med. *q.23. de reſt.* Angel. Arm. Tabien. *verb.*

teſtament.

testament. Deinde ex ratione, quia ex opposita sententia sequeretur, quod si moriens alicui amico secretò relinquat rem aliquam, teneri amicum illam hæredi ab intestato tradere, quod durum est. Dicendum itaque est, legislatorem noluisse ipso facto,& iure annullare testamenta minus solemnia,sed dare actionem ad rescissionem eorum in iudicio.

14 *Int.* Gauderem à te audire in particulari,quid de clericorum testamento censeas? *Resp.* Vt respondeam,præmitto tria esse clericorum bona: quædam patrimonialia appellantur, nempe ea omnia,quæ illis ex hæreditate,contractu, donatione, aut alia iusta causa obuenerunt: atque de his verum penes eos est dominium. Alia quasi patrimonialia, quæ illis ratione propriæ industriæ,scientiæ,aut Ecclesiastici ministerij,etiam concionandi,&c.obtigerunt, & horum omniū dominium habent. Alia purè Ecclesiastica, redditus nempè beneficiorum Ecclesiasticorum, præstimonium,& pensio,de his controuersia est, an habeant verum dominium. Negat Nauar. *in Apolog. mon.24.& 27.* Affirmant tamen D.Thomas *quodlib.6.articul.12.& 22.quæst.* 185. *art.* 7. & ibi Caiet. Sot. 7.*iust.q.4.art.*3.Cord. *lib.*1.*q.*18.Instruct. 1. *p. q.* 61. Couar.Ledesm.& alij, quos citans sequitur Molin.*disp.*142. fateor tamen omnes quascunque afferunt rationes,solum probare debere sumere ex Ecclesiasticis redditibus congruam sustentationem,quod Nauar.non negat: id enim etiam debetur monachis paupertatem profitentibus, quoniam *dignus est operarius mercede sua,& qui altari seruit,æquum est,vt de altari viuat.* Verum non est à communi hac sententia recedendum, dicendúmque est ita illis hanc redituum mercedem,& partem,vt debitam congruam sustentationem assignari,vt dominium eius omnino simul tradatur, quemadmodum distributiones canonicis Ecclesiæ seruientibus ita assignantur,vt cum dominio conferantur,quum Ecclesiæ redditus sint,sicuti colligitur ex *cap.Amico.de cler.non resident. lib.* 6. & Conc. Trid. *sess.*22.*cap.*3.*de reform.* Canones verò pro Nauarri sentētia adducti de antiqua consuetudine intelliguntur, cum clerici de communi viuebant, & paupertatis votum emittebant,vt videre est *cap.Vobis enim,*& septem *cap. sequent.* 12. *q.* 1. His positis.Dico *primò*:de bonis patrimonialibus, & quasi patrimonialibus fas est beneficiatis testari ad quoscunque vsus, vt etiam donare, siue inter viuos, siue etiam causa mortis.

Est Couar.*cap.1.de test.1.n.7.* Iul.Clar.*lib.3.q.27.* & communis: colligitur apertè *ex cap.Episcopi.12.quæst.1.cap.Quia nos, de testam.* Probatur, quia horum bonorum habent idem dominiũ, atque si essent laici. Dico *secundò.* De bonis purè Ecclesiasticis secundùm ius commune minimè testari possunt, neque ad vsus profanos, neque pios. Patet ex *cap. Episcopi. cap. Sint manifesti. 52.quæst.1.cap.Quia nos.* & aliis. Ratio horum canonum fuit ex eo, quod ita clericorum auaritiæ, & tenacitati iretur obuiam, cum eis spes relinquendi posteris præscinderetur. Dico *tertiò.* Secundùm consuetudinem huius Lusitani regni beneficiati etiam de bonis Ecclesiasticis validè testãtur in quosuis vsus. Ita Mol. *disp.147.* Couar.*c.Cum in offic. de testam.nu.9.* Hostiens. Anton. Palud. & alij ab eo citati. Validè, dixi, quia consuetudo legitimo tempore præscripta, vim habet ad abrogandam legem.

Hæc autem consuetudo approbata est ab Episcopalibus constitutionibus, quia tamen assignant quotam, singulæ videantur. Dico *quartò.* De his purè Ecclesiasticis bonis ad solos pios vsus licitè queunt beneficiati testari, ac proinde lethaliter peccant, ea relinquendo vsibus profanis, vel diuitibus consanguineis. Hæc expresse traditur à Molina proximè citato: verùm interpretatiuè ab omnibus, qui asserunt beneficiatos mortaliter peccare expendendo, dum viuũt, hæc bona in profanos vsus. Hi verò sunt Alens.*3.p.q.36.memb.5.* Ric. *in 4.d.45.art.3.q.1.* Palud.*ibi.q.3.* D.Anton.*3.par.tit.15.c.5.* §. 19. Gabr.*in 4.d.15.q.8.* Maior *in 4.d.24.q.17.* Panorm. *cap. Cum secund.de præbend.* Arch. & Domin.*cap. Statut. de rescript. lib. 6.* Felin. Decius, Ioan. Angel. quos refert, & sequitur Nauar. in Apol.*q.2.mon.7.* Qui omnes etiam eos obligant ad restitutionem, sed de peccato tantum contra charitatem loquuntur D. Thom.*quodlib.6.art.12.& 2.2.q.185.ar.5.* Caiet.ibid. Adria.*q.pro clariori intel.de rest.* Sot.*10.iust.q.4.art.3.& 4.* Ledesm. 2.4. *q.18. art.5.* dub. vltim. Sarmiento *cap. Si priuatum.12. quæst. 1.* Couar.*cap.Cum in offic.de testa.num.3.* Instruct.*1.p.cap.* 142. Molin. *disp.* 144. Ratio eorum est, quia grauis culpa videtur patrimonium Christi, quales sunt redditus Ecclesiastici, profusè obligurire. Cum tamen ex institutione Ecclesiæ in pauperum alimenta sit destinatum, cum superfluit ex decenti beneficiatorum sustentatione: concors est de hac re sanctorum Patrum sententia. Ita D.Hieronym. vt habetur 44. *d.cap.1.* Tibi

ô sacer

ò sacerdos viuere de altari permittitur, non luxuriari. D. Bernard.*epistol.*42. Clamant pauperes, nostrum est, quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditur. Præcipua tamen ratio desumitur ex Ecclesiæ prohibitione. Quæ habetur in Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 1. *de reform.* Vbi Episcopis omninò interdicitur ne ex redditibus Ecclesię consanguineos, familiaresve suos augere studeant, his verbis. Cum & Apostolorum canones prohibeãt, ne res Ecclesiasticas, quæ DEI sunt, consanguineis donent, sed si pauperes sint, iis, vt pauperibus distribuant, eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa. Imò, quò maximè potest eos sancta Synodus monet, vt omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, vnde multorũ malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant. Quæ verò de Episcopis dicta sunt, ea non solùm in quibuscunque beneficia Ecclesiastica, tam secularia, quàm regularia obtinẽtibus, pro sui gradus conditione obseruari, sed ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales pertinere decernit. Ita Concil. Trident. Hæc verò totalis interdictio lethalem culpã sonat. Dico *quintò*. De bonis purè Ecclesiasticis, nec etiam ad pios vsus possunt Episcopi huius Regni valide testari. Et ideo quidquid eorum remanet, ad futurum successorem spectat. Ita obtinuit praxis, & consuetudo huius regni. Contra hanc verò consuetudinem valet Papæ dispensatio ad quosuis pios, profanosve vsus, vt notat vterque Molina. Si tamen hæc facultas absolutè concedatur, intelligitur ad pios tantùm vsus. Ita docet Nauar. in Apolog. *q.* 3. *mon.* 6. cum aliis, consentitque vterque Molina.

De Codicillis. §. 3.

1 *Quid est codicillus.*

2 *Quid est legatum.*

3 *Quid est fideicommissum.*

4 *Quæ solemnitas requiritur ad codicillum.*

5 *De clausula apponi solita in testamentis, testamentum hoc, vel codicillus.*

6 *Per quem, & in quos pauperes facienda distributio legati, cum nec distributor, nec pauperes apertè declarati sunt.*

7 *Cui reddenda pars legati pij, quæ superfluit impleta voluntate*

testatoris.

8 *Cui reddenda pars legati pij, quæ superfluit impleta testatoris voluntate, cum absolutè testator dixit; vt impenderetur in certa domo sacra.*

1 INTERROGATIO. Quid est codicillus? *Resp.* Est quædam vltimæ voluntatis dispositio, per se consistens in directa hæredis institutione. Ita colligitur ex *Iustit. & Cod. de codicill.*

2 *Int.* Quid est legatum? *Resp.* Est pars testamenti, aut codicilli.

3 *Int.* Quid est fideicommissum? *Resp.* Quod hæredis fidei à testatore relinquitur, post illius mortem exequendum.

4 *Int.* Quæ solemnitas requiritur ad codicillum? *Resp.* De iure communi requiruntur quinque testes, ac sufficiunt puberes, licet non rogati, neque masculi, nisi codicilli sint cæcorum. Nam in iis iidem testes, qui ad testamentum sunt necessarij, omnes, si fiat codicillus in scriptis, subscribere debent. Iure tamen Lusitano sufficiunt quatuor testes, siue masculi, siue fœminæ dummodò quatuordecim annis sint maiores, liberi, aut vt liberi reputati, ita vt cum tabellione, aut alio, qui scripserit, sint quinque. In locis verò desertis, vbi iste numerus iam facilè reperiri nequeat, sufficiunt tres testes, qui omnes subscribere debent, si fiat in scriptis. Ita *lib.* 4. *Ord. tit.* 76. *§. pen. antepen. & vltim.*

5 *Int.* Quid sibi vult clausula in testamentis apponi solita (testamentum hoc, vel codicillus, &c.) *Resp.* Nil aliud quam quod si aliqua ad testamenti valorem solemnitas defecerit, valeat vt codicillus.

6 *Int.* Reliquit quis centum pauperibus, neque nominando distributorem, neque pauperes, quibus distribuenda illa centum, quis debet, & quibus pauperibus distribuere? *Resp.* Episcopus loci in quo obiit, vel eius Vicarius: & in pauperes loci, vbi vita functus habebat domicilium. Quod si domicilium ignoratur, vel difficilis sit ad eundem locum accessus, fiat distributio in pauperes loci, in quo obiit. Ita Couar. *cap. Cum tibi, de testam. n.* 14.

7 *Int.* Legauit quis mille aureos, vt conficeretur ædes sacra talis formæ, perfecta æde, remanserunt centum, cui cedunt? *Resp.* Si mille aureos reliquit ratione restitutionis debiti

incer

incertorum dominorum, illi centum, qui remanserunt, cedunt in vtilitatem eiusdem ædis. Si verò ex liberalis donatione, cedunt in vtilitatem hæredum: quia vltima testatoris voluntas impleta perfectè est. Ita Couar. & Molin. sup.

8 *Int.* Quid si ex liberali donatione reliquit, sed absolutè dixit, vt impenderentur in sacra æde extruenda? *Resp.* Omnes in ipsius ædis vtilitatem impendendi sunt. Ita Molin. contra Couar. Ratio est, quia præsumendum est pro pia, pauperúmque causa.

Aliqua dubia circa hanc materiam de Testamentis. §. 4.

1 *Secundum testamentum minus solemne, num reuocet primum solemne.*

2 *Quomodo reuocari possunt à testatore legata solemnis testamenti.*

3 *An possit testator reuocare testamentum, quod iurauit se non reuocaturum.*

4 *An reuocatio testamenti, quod testator iurauit se non reuocaturum, sine iuramenti relaxatione valida sit.*

5 *An testator qui cum alio simul testatus est omnia amborum bona se relicturos alicui pio operi, possit socio mortuo suam partem reuocare.*

6 *De eo, qui per dolum, aut fraudem, alium ad simul testandum induxit.*

7 *De vxore, quæ consensit, vt maritus de communibus bonis testamentum conderet.*

1 INTERROGATIO. Reuocatúrne in foro externo prius solemne testamentum per posterius minùs solemne? *Resp.* Minimè. *Instit. Quib. mod. test. infirm. L. Hac consultissi. C. de test.* Ratio est, quia hæreditas in foro externo, neque directè dari, neque directè adimi potest, nisi per testamentum validum.

2 *Int.* Quomodo reuocari possunt à testatore legata, & fideicommissa solemnis testamenti? *Resp.* Per codicillos, seu scripto, seu voce confectos.

3 *Int.* Reuocaréne potest testator testamentum, quod iuramento nunquam reuocandi confecit? *Resp.* Affirmat Bart. quem cum aliis sequitur Ant. Gom. *l. 3. Tauri. 95.* probántque.

Quia illud iuramentum est de re illicita:nam *L. stipulatio. ff. de verb. signific.* obligatio dicitur esse contra bonos mores. Verum responderi potest esse contra bonos mores ciuiles, non naturales.*cap*.Præterea negant Couar. Rubr.*de testament. p.2.num.15.* Iul. Clarus *lib.3. sentent. §.testamentum. quæst.* 49. Molin. *disputat.* 115. quam opinionem communem dicit. Ratio est, quia iuramentum de re licita implendum est : sed illud iuramentum est de re licita ; ergo. Dico igitur quotiescunque causa non adsit reuocandi tale iuratum testamentum, licitè reuocari non posse, petendámque ab Episcopo relaxationem.

4 *Int.* Quid si non obtenta relaxatione iuramenti,reuocatur iuratum testamentum, validáne est reuocatio? *Resp.* Duæ de hac re sunt contrariæ sententiæ. Affirmantem tenet Hostiens.in sum.& Mol.cit.loco,standúmque esse ait in vtroque foro priori testamento. Ratio illius est, quia iuramentum ita confirmat promissionem, vt cùm adimpletio illicita non sit, quanquam ipsa in se promissio mala sit, seruandum sit. Imò vult Molin. tale iuramentum non posse ab Episcopo relaxari.Quia quando iuramentum non est iniustè extortum, vi scilicet, dolo, aut fraude, nec postulat publica necessitas illud relaxari,relaxari nequit ab Episcopo. Negantem tamen opinionem tenent Bart. Bald. & alij, quos citat & sequitur Couar. *in rub.de test.p.2.num.15.* Sylu. *iuram.4.q.12.* Ratio eorum est, quia testandi actus tam suapte natura, quàm iuris dispositione semper manet reuocabilis. Consentiunt leges Lusitanæ *lib.4.* Ordin. *tit.70.*

5 *Int.* Duo de communi consensu condiderunt testamentum, in quo omnia sua bona relinquunt alicui pio operi, vel maioratui, potéstne testator superstes altero mortuo, testamentum quoad suam partem reuocare? *Resp.* Potest. Ita Couar.*in rub.de testam.p.2.n.78.* Gom.*decis.158.* Vterque Mol. & Doctores communiter.Ratio est,quia testandi actus vsque ad vltimum mortis instans est liber, & reuocabilis, neque alius contractus illius naturam mutare potest.

6 *Int.* Qui dolo,aut fraude alium induxit, vt ambo relinquerent bona sua alicui pio operi, eo animo, vt superstes suam partem reuocaret.ad quid tenetur? *Resp.*Ad restituendum hæredibus testatoris partem eius, quam dolo extraxit in illud opus. Ita communiter Doctores.

7 *Int.*

7 *Int.* Consensit vxor, vt maritus de communibus bonis testamentum conderet, mortuo eo, potéstne vxor testamentum quoad suam partem reuocare? *Resp.* Minimè. Ita Couar. & vterque Mol. locis citatis. Ratio est, quia tota illa dispositio, licèt ex consensu vxoris, fuit mariti: ea verò per illius mortem absolutè confirmatur irreuocabilis.

CAPVT XVIII.

De furto & rapina. §. 1.

1 *Quid est furtum.*
2 *Quid est rapina.*
3 *An furti peccatum committat, qui animo tantum retinendi per paucos dies rem abstulit.*
4 *De re, quæ periit in manu furis, quæ etiam in manu Domini peritura erat.*
5 *Cum periit diuerso modo, atque peritura erat.*
6 *De re salua in manu furis, quæ peritura erat in manu Domini.*
7 *Cum res periit diuerso tempore post in manu furis, atque erat peritura in manu Domini.*
8 *Cum res periit diuerso tempore ante, atque erat peritura in manu Domini.*
9 *Cum periit absque culpa furis.*
10 *In quo distinguantur furtum & rapina.*
11 *An furtum & rapina differant genere.*
12 *An emptor bonæ fidei teneatur rem emptam vero Domino reddere.*
13 *An emptor bonæ fidei possit rem emptam iterum pro recuperando pretio latroni reddere.*
14 *De emptore malæ fidei.*
15 *Quæ quantitas furti facit peccatum lethale.*

1 INTERROGATIO. Quid est furtum? *Resp.* Quot fermè sunt Doct. tot sunt furti definitiones. Iis igitur omissis exactius definitur. Vsurpatio occulta alienæ rei pecunia æstimabilis, inuito domino. Vsurpatio, id est, iniusta acceptio. Nam vsurpare, iuxta Gellium *lib.3.c.2.* Budæum, & alios, est contra ius rem alterius vendicare. Iniusta item retentio.

tio. Eam enim furtum appellat D.Thom.2.2. *q.66.art.2.ad* 2. Reinel.1.*p*. Pantheol.*tit.de furto*. Reliquas particulas explicui in tractat. de restit.in communi.

2 *Int*. Quid est rapina? *Resp*. Est vsurpatio manifesta alienæ rei, pecunia æstimabilis, inuito domino, atque in hac manifestatione præsente, & sciente domino inuito, licet non prohibente ob impotentiam, aut modestiam: distinguitur rapina à furto, vt communiter docent Doctores.

3 *Int*. Surripuit quis rem alienam, non animo sibi illam capiendi, committítne furtum? *Resp*. Si vsus rei pecunia est æstimabilis, furtum committitur. Ita communiter Theologi, & Iuristæ, & ideo *L.1. ff. de furtis*. in definitione furti aiunt esse contrectationem rei, vel vsus, vel possessionis. Quia verò vsus, possessio, & vsusfructus, rei nomine comprehenduntur, ideo à Theologis solo rei nomine significantur.

4. *Int*. Ad quam restitutionem tenetur fur, in cuius manu res furtiua periit, quæ eodem modo peritura erat apud dominum? *Resp*. De iudiciali foro in Lusitania certum est obligari ad rei restitutionem. Ita *lib*.2.Ordin.*tit*.5. in aliis regnis, vbi iure communi proceditur, res est controuersa. Affirmant Bart.& Doctores communiter, quos refert Couarr. 2.*par. regul. peccatum*. §. 6. *n*.1. Et videtur vera sententia iustè decernens illam pœnam furandi crimini. In foro tamen conscientiæ ad restitutionem illum obligant Palud. *in* 4.*d*.15. *quæst*.2. *art*.1.*conclus*.5.*n*.8. Ancharan. à Couarr.citatus, & ita videtur asseruisse Medin.*de restit.qu*.7.*cap*.6.in fine. Nihilominùs contraria sententia amplectenda est Couar.proximè,& aliorum, quos refert Syl. *restit*.7. *quæst*.5. Toletan. *lib*.4. *de restit. cap*.1. Ratio est manifesta, quia ex illo furto nullum est domino damnum subsequutum; ergo neque vlla subsequuta restituendi obligatio.

5 *Int*. Quid censes, si in manu furis periit diuerso modo atque erat peritura in manu domini. Verbi gratia, in manu furis periit incendio, in manu verò domini erat peritura illuuione? *Resp*. Excusandus etiam est à restitutione. Ratio est, quia apud Doctores res eodem modo perire dicitur, & intelligitur, quo reuera interiit, licet diuerso casu. Deobligatur verò ex eo, quod dominus non sit pauperior factus, aut damnificatus, nec fur locupletior. Ita intelligendi Medin. & Couarruuias citati à Toletano *lib*.4. *cap*.1. *num*.23.

Ratio

Ratio est certa *ex L.si vehenda.* §.1. *ad* L. *Rhodiam*, ita decernente, vt si nauta expugnante domino posuit merces in deteriori naue, & merces perierint, simul cum naui, teneatur ad restitutionem, secùs si perierit vtraque nauis.

6 Int. Quid censes de fure, qui furatus est rem, quæ reuera apud dominum erat peritura, nisi raperetur? *Resp.* Teneri ad restitutionem censeo, quia fur factus est ex re aliena locupletior, fuit tamen dominus bene fortunatus, quia eo nescio rem illius ab interitu vindicauit.

7 Int. Quid dicendum putas, cùm res in manu furis periit tempore alio, quàm erat peritura apud dominum, vt post vnam horam? &c. *Resp.* Si in illo spatio fuit fur in culpabili mora non reddendi rem domino, cuius bona fortuna fuit, vt res sua non apud se esset, & periret, tenetur ad illius restitutionem. Ita Toletus *lib.4. c.1. n.26.* Accursius L.*si vehenda.* §.1.*in scol.dolo,& culpa.* Ratio est, quia fur fuit solo illo spatio iniustus retentor.

8 *Int.* Res periit apud furem priùs, quam peritura erat apud dominum? *Resp.* Furem à restitutione excusat Tolet. suprà, adeò vt affirmet esse excusandum, licet malè illam distraxisset. Sed oppositum omnino asserendum, & probatur à simili, nam nemo dixit, nec ipse Toletus homicidam esse excusandum a restitutione ex eo, quod occisus vir, ab aliis esset occidendus.

9 Int. Quid dicendum, cùm sine noua culpa furis res periit, quæ apud dominum paulò post peritura erat? *Resp.* Ad nullam tenetur fur restitutionem. Ratio est, quia damnum sequutum est ex mora restituendi, sed fur non fuit in culpa restituendi, ergo, &c. Ita doctissimus Peres. Veruntamen non video cur non sit talis fur obligatus ad restitutionem, cùm ex culpa furis res fuit collocata in pereundi periculo. Nam nemo negaret esse obligandum, si antequam res periret apud dominum, illam destrueret, sed ita se habuit fur in eo euentu; ergo, &c.

10 *Int.* Distinguitúrne furtum à rapina, in eo, quod fur clam, raptor verò coram domino inuito auferat? *Resp* Negat Sot.5. *iust. q.3. art.2.* sed immeritò contra Augustin. relatum *cap.pœnale.14.q.15.* D.Thom.2.2. *q.66.art.3.ad 2.* & *q.118.art.8. ad 3.* Aristotel.5. *Ethicor.cap.2. & 4.* L.*fur.ff.de furtis.* L.*sed nouo iure.C.de seruis fug.* Alex.*memb.2.p.1.q.36.* Abul.*q.62. in cap.11. Iudic.*

Iudic. Tabiena *Furtum.* Gabriel. *in* 4. *d.*13. *q.*3. *art.* 2. *notab.*3. *&* 4. Maior ibidem *q.*24. Caiet.2.2.*q.*66.*art.*3. Couarr.2.*part. regul. peccat.* §. 1. *num.* 2. qui hanc ſententiam omnium eſſe Theologorum teſtatur.

11 *Int.* Differúntne ſpecificè in genere mortis furtum & rapina? *Reſp.* Differunt.Ita D.Th.2.2.*q.*66.*art.*4.& ibi Caiet. Reinel. Sot. citati, Couarr. 2.*p.reg.peccatum.*§.1.*num.*2. Ratio eſt, quia vſurpatio rei alienæ eſt iniuſta; nam eſt contra inuoluntarium dominum:dominus verò aliter inuitus eſt cùm eo clam,& aliter cùm coram eo res aufertur; ergo ſimiliter alia eſt vſurpatio per furtum, alia per rapinam. Et ideo hæc circunſtantia, cum ſpeciem mutet, neceſſariò eſt dicenda in confeſſione, iuxta Concil.Trid. *ſeſſ.*14.*c.*5.*& can.*7.

12 *Int.* Qui bona fide rem alienam emit, tenetúrne eam inuento domino reddere, licèt pretium latroni ſolutum dominus nolit reddere? *Reſp.* Negauit Argentinas *in* 4.*d.*15.*poſt art.*4.*ad* 1.& ibi Dionyſ.Cart.*q.*4. Oppoſitum tamen eſt omnino aſſerendum, ſcilicet emptorem bonæ fidei teneri rem domino reſtituere,licèt dominus nolit pretium ſolutum reddere,neque latro compareat,à quo illud exigatur.

13 *Int.* Qui bona fide rem alienam emit, potéſtne illam ad recuperandum pretium, pro ea ſolutum, latroni reddere, poſtquam ſciuit rem eſſe alienatam, & dominum rei cognoſcit? *Reſp.*Poteſt.Ita Altiſiodor.*lib.*4.*tract.*6.*cap.de reſt.quæſt.*5. ad medium. Alenſ.*p.*4.*qu.*86.*memb.*3.*art.*4. Gab. *in* 4.*d.*15.*q.*2. *artic.*4. *num.*25. Palud. ibidem *q.*3. *dub.*5. Direct. iuris, quod etiam citant pro hac opinione Gab. & Ioan. Med. D.Anton. 2.*p.tit.*2.*cap.*1.§.*pro quo.* Syl.*reſtit.*4.*q.*1. *&* 7. Tolet.*lib.*4.*cap.*2. *num.*18. Inſtruct. 1.*p. cap.*95. hanc appellans communem opinionem.Ang.*reſt.*1.Tabiena,& alij. Nauar.*c.*15.*num.*8.ad finem §. *ad tertium*, his conceptis verbis. Iure dubitari poteſt, an qui emit bona fide rem alienam à non domino, de hoc certior factus,illam reddere venditori poſſit, & ſuam pecuniam recuperare? Ad quod reſpondetur poſſe,vt reſpondet Alenſ. auctor irrefragabilis,quem Gabr. & alij ſequuntur. Ita Nau. Probatur deinde ratione. In primis, quia oppoſita ſententia dura videtur.Deinde, quia contra Doctorum nititur ſenſum, cui adeò mordicus hæſit Caiet. *verb.reſtitut.*vt aſſeruerit debere emptorem, & teneri illam rem latroni reddere. Tertiò, quia ille emptor bonæ fidei, nec ratione iuſtitiæ, nec ratione

ratione charitatis tenetur ad amittendum suum pretium reddendo rem domino, cùm possit recuperare, reddendo latroni;ergo,&c. Antecedens ostendo inductione.Non ratione iustitiæ, quia nullo iustitiæ iure tenetur quisquam esse alterius procurator, vt ei rem furto ablatam deferat, aut ostendat vbi sit,nisi ad id ex officio teneatur.Non ratione charitatis,quia charitas nequaquam obligat, vt quis cum graui detrimento suo euitet graue alterius.& multò minùs,vt æquale graue damnum alterius anteferat proprio æquali graui damno: imò ad oppositum, si seruandus sit charitatis ordo. Quartò, quia licèt ego promiserim rem alienam procurare, vt tuta domino seruetur & reddatur: si postea aduerti me minimè posse talem curam suscipere sine graui meo damno, nullatenus procurare teneor,cum non promiserim,si tale aliquod graue damnum inopinatò suboriatur. Id verò euenit emptori bonæ fidei, si non latroni, sed domino rem emptam reddere procuret, subit enim graue damnum pecuniarum amissionis, quas bona fide dedit;ergo non tenetur,nec ex iustitiæ, nec ex charitatis iure. Adstringunt aliqui conclusionem ad solum emptorem scientem, vel saltem probabiliter credentem fore, vt latro restituat rem domino. Nihilominùs tamen Nau. *c.17. n.9.* contra Medinam, conclusionem tuetur etiam in eo, qui credit venditorem nunquam restituturum eam domino. Et probat quia emptor plus tenetur sibi prouidere,quàm domino rei *l.51.præses.Cod.de seru.c.Non licet.23. quæst.5.* At verò cum reddit furi, recuperato ab eo pretio, sibi prouidet, faciendo actum iustum; ergo &c. Quòd si ob id ex culpa furis domino damnum contingat, non est ei imputandum; quia reponit rem penes eum,à quo eam accepit, neque ad aliud ex vlla iustitiæ lege obligatur. Quod autem per accidens contingit,non est adeo attendendum *L.si quis ne causam. ff. de rebus creditis.*

14 *Int.* Quid censes de emptore malæ fidei? *Resp.* Qui mala fide emit rem alienam à fure,sciens scilicet esse furtiuam,potest ad comparandum suum pretium, illam furi reddere, ac proinde illam domino restituere non tenetur. Explico conclusionem. Emi rem furtiuam sciens, & prudens esse talem, postea pœnitentia ductus,vel etiam metu amittendi,& rem, & pretium coactus,quia dominus iam notus est,conueni furem,&,pretium repetij, rémque emptam reddidi.Dico igitur me

me id iustè facere posse, nec ad domino restituendum teneri. Ita Abulens. 4.*p.qu.86.memb.3.artic.*4.Gabr.*in* 4.*dist.in.*51. *quæst.*2. *artic.*4. *num.* 25. Palud. ibid. *quæst.* 3. *dub.*5. *in expl.*1. *propos.* Quamobrem merito iure sapientissimus Peres Societatis IESV in manu exceptis, quæ apud me sunt, temeritatis damnat Toletum, qui *lib.* 3. *cap.*1. *num.* 200. oppositam sententiam communem appellat, non sicut, ait, significare videtur Tolet. qui *lib.*3.*c.*4.*n.*200. oppositam sententiam communem appellat, quia oppositam graues tenent Doctores, scilicet Alens. Gabr. 67. Est præterea hæc sententia Toleti pluribus locis, *lib.* 5. *cap.*33. *num.*3. Sed clariùs *lib.* 5. *cap.* 17. §.*vlt.*his verbis. Quartam differentiam ponit Nauar. *cap.*117. *n.*9. Bonæ fidei possessor potest vendenti rem reddere, cùm comperit non esse suam, at verò malæ fidei non: sed domino. Sed hæc differentia nulla est. Nam vterque possessor potest reddere venditori, & suum recuperare pretium, si autem hoc non posset, tunc reddere domino tenetur. Et istam sententiam tenet Alexand. de Alex. 4.*p. quæst.*86. *art.*5. & Sylu. *verb.rest.*3.§.7. quamuis aliqui contrarium putent. Vnde potest, qui emit à latrone quacumque fide reddere latroni emptum, si potest, ipsum tamen exhortari debet, vt reddat. Sic ille. Probatur deinde efficacibus rationibus. Prima, quia ex eo teneretur emptor malæ fidei rem reddere domino, & non latroni, quia ex meliori statu eam traducat ad peiorem: sed hoc, si ita esset, non obstaret, ergo, &c. Probo antecedens. Nullo iure, nec iustitiæ, nec charitatis teneor cum graui meo incommodo reducere rem alterius in meliorem statum, quàm erat, quando eam emi, siue conscius, siue nescius illius conditionis: sed quando emi, res erat in latronis manu; ergo satis erit rem iterum in eadem manu reponere, licèt ab aliis sit surripienda: cum ob retentionem non fuit in causa, vt à domino ad locum tutum reciperetur; ergo, &c. Probatur efficaciùs ex eo, quod res non habet meliorem statum in manu emptoris malæ fidei, quam furis, nam saltem habet æqualem, quia vterque fur est: imò peiorem; quod sic ostendo. Nam status rei alienæ sumitur à facilitate; vel difficultate redeundi ad dominum, sed fieri potest, vt emptor malæ fidei sit rapacior, atque ipso fure tenacior, imò frequentiùs ita erit, ergo difficiliùs reddetur domino à possessore malæ fidei quàm à fure. Confirmatur deinde, quia actio

actio ipsa furis recipientis rem alienam, non est mala, imò bona ex obiecto, quia recta tēdit & sanctè ad restitutionem; ergo nec ipsa actio reddēdi, facta ab emptore: quia mouetur ab intentione reponendi rem saltem in statu, in quo illam inuenit; ergo vt latro non peccat accipiendo, ita nec emptor reddendo. Præterea, quia ex opposita sententia sequeretur, vt si rem iam accepi, & nondum pretium reddidi, cogar, & pretiū latroni reddere (repetit enim multis minis) & tenear rem domino præbere ex iustitia. Antecedens præterquam quòd durum, falsum apparet. Quoniam æquè retineo ante pretij solutionem, atque depositarius malæ fidei non tenetur graui damno suo seruare rem alienam, sed illam ad illud euitandū latroni reddere potest, ergo, &c. Tandem non maior est fur, & malæ fidei possessor inuito domino emptor malæ fidei, quàm fur, qui à fure rem auferret: sed fur, qui furatus est à fure, potest reddere eidem furi, vt docet Saa *ve. b. furtum. n.* 11. cum Alens. D. Anton. & Angel. quos citat. Imò secundùm Nauar. sup. non solùm potest, sed debet, cum D. Anton. Sylu. & iure, quod citat, ergo, &c.

15 *Int.* Quæ quantitas sufficit ad inducendam culpā mortalem? *Resp.* Nihil hac de re certum inuenio apud Doctores, sed nunc, si vnquam, maximè dissident. Vnum assero, semoto alio damno, quantitatem non esse attendendam per respectū ad pauperem, aut diuitem, à quo res aufertur, sed secundum se. Deinde, huiusmodi quantitatem, vel pecuniæ, vel rerum attendendam per respectum ad copiam, & inopiam in loco, vbi fit furtum: nam hic est copia pecuniæ, & ideo illius vtilitas, alibi verò è contra. Quod etiam dico de copia, & ipsarum rerum inopia, & ideo pro loci differentia differens erit quantitas notabilis. Credo tamen hac in re standum esse communi Doctorum loci existimationi.

De Venatione. §. 2.

1 *An sit venatio licita.*
2 *An qui feram ab alio vulneratam occidit, quam adhuc vulnerans sequitur, teneatur eam restituere.*
3 *Cuius est fera, quæ ab alio persecuta incidit in laqueos alienos.*
4 *An possint occidi animalia domestica lōgè à domibus versantia.*
5 *An possint occidi animalia septo inclusa.*
6 *Quis & in quo loco possit prohibere venationem.*

7 *De venantibus in loco vetito.*
8 *De columbis.*
9 *De venantibus in agro alieno.*
10 *De venantibus feras, quæ per ostiola septi foras exeunt.*
11 *An possint occidi animalia domestica, quæ iam domum redire desueuerunt.*

1 INTERROGATIO. Estne licitũ venari? *Resp.* Licet ea animalia, quæ nullius sunt. Patet Instit. *de rer. diuis.* Ratio est, quia hæc animalia vaga ita hodie se habẽt, atque habebant ante rerũ diuisionem, & ideo primi sunt occupantis.

2 *Int.* Inflixisti lethale vulnus, & ferã insequeris, sed alius obuiam procedens illam capit, teneturne illam tibi reddere? *Resp.* Tenetur: ita Syluest. *verb. inuentum. n. 5.* Ang. ibid. Secus dicendum, si quamuis illam ego ipse insequar, non vulnerauerim lethaliter, aut quamquam vulnerauerim, destiti ab insecutione. Ita iidem Auctores.

3 *Int.* Dum tu insequeris feram, incidit in alienos laqueos, cuius erit? *Resp.* Amborum pars dimidia, inquam, mea, pars altera laqueorum domini. Instit. *de rer. diu. §. quæsitum.*

4 *Int.* Animalia suaptè natura domestica, si longè à dominibus versentur, possuntne ab inuentoribus occidi? *Resp.* Minimè, sed semper sunt dominorum. Instit. *de rer. diuis. §. gallin.* Sot. 4. *iust. q. 6. art. 9.* Syl. *verbo inuẽtum. n. 7.* Ang. ibid. *n. 1.* Neque obstabit, si à luporum periculo ea animalia quis extraxerit. Ita decernitur *l. 5. Ordin. tit. 62. §. 3. L. Pomponius. ff. de rer. dom.*

5 *Int.* Quæ animalia fera ab aliquo capta, & in septo inclusa continentur, possuntne licitè occidi, aut eorum partus? *Resp.* Minimè, sed sunt eius, qui ea inclusa habet. Ita colligitur ex *l. 3. §. item feras. ff. de acquir. possess.* & Institut. *de rer. diuis. §. feræ. & §. item.*

6 *Int.* Quis & in quo loco potest prohibere venationem? *Resp.* In primis ex iure communi, vnusquisque in suo fundo, *L. 3. de acquir. rer. dom.* & Instit. *de rer. diuis. §. feræ. §. apũ.* Verum ex consuetudine hoc ius abrogatum est, ac proinde quisque in alieno agro venari potest. Imò iure Lusitano id singulis dominis prohibetur impedire *l. 5. Ordinat. tit. 91.*

7 *Int.* Ad quid tenetur, qui venatur in locis vetitis? *Resp.* Dico *primum.* Ad pœnam: veruntamen non nisi post latã sententiam. Ita omnes Doctores, vt in materia de legibus respõdebo. Dico *secundò.* Si venatur in locis publicis prohibitis ciuis

ciuis eorundem locorum, ad nullã tenetur restitutionem. Ita cum Sot. Instruct. 1. *part. c.* 148. Dico *tertiò*. Qui venatur in locis prohibitis particularium dominorum, non muro cinctis, sed patentibus, ad nullam tenetur restitutionem. Ratio est, quia dominus loci, non est dominus ferarum vagantium.

8 *Int.* Quid censes de columbis? *Resp.* Columbæ, quæ columbarium incolunt, quatenus in eo sunt, domini sunt, & ideo qui eas occidit, non absoluitur à restitutione. Ita *L.* 3. §. *item feras. ff. de acquiren. poss.* Si verò extra sunt, & intra certum spatium à columbario, adhuc domini sunt, & qui eas occidit tenetur ad restitutionẽm. Ita decernunt leges cuiusque regni: sed illæ pro spatij longitudine consulendæ sunt.

9 *Int.* Admonui venatorem, ne intra meos agros venetur, ille tamen venatus est, cuius est fera capta? *Resp.* In Castellæ regno est agrorum domini. Ita *L.* 16. *p.* 3. *tit.* 28.

10 *Int.* Habeo intra septum feras, verumtamen relicta sunt ostiola per quæ foras exeant, & intrò redeant ad pascua, ad quid tenetur, qui eas foris inuentas occidit? *Resp.* Ad nullam tenetur restitutionem, licèt inde eas aliquo illicio extrahat voluntarias. Ita Cord. & Cou. quos refert, & sequitur Instr. 1. *par. c.* 4. *n.* 148. decerniturque *L.* 3. *ff. de acquir. poss.*

11 *Int.* Quid censes de examinibus apum ab aluearibus abeuntibus? *Resp.* Sunt capientis. Ita cum Nauar. Instruct. loco proximè citato.

12 *Int.* Quid de animalibus & domesticis auibus existimas, quæ statis horis redire domum solitæ erant, postquam huiusmodi redeundi consuetudinem amiserunt, poteritne quisquam eas capere? *Resp.* Poterit: ita decernitur §. *pauonum.* & §. *apum. Instit. de rerum diuis.* & *L. Naturalem.* 1. & 2. *ff. de acquiren. rer. dom.*

De Cæsione lignorum. §. 3.

1 *Quid restituere tenetur cæsor lignorum.*

1 INTERROGATIO. Ad quam restitutionẽ tenetur lignorum cæsor? *Resp.* Quando, qui in sylua cædua loci cædit, ciuis est, & incola eiusdem loci, ad nullam obligatur restitutionem, sed tantum ad pœnam post latam sententiam. Ita Sot. 4. *inst. q.* 6. *art.* 4. Cord. *q.* 17. Lopes 1. *p. c.* 149. Quod intelligo, nisi magnam stragem fecerit. Ita iidem citati Do-

ctores,& Angles in Florib. *de restit.* Ratio est, quia ita tacita consuetudine negantur, & conceduntur incolis huiusmodi ligna. Item finitimi incolæ locorum qui in cæduis syluis illorum inuicem sibi cædunt, ad nullam tenentur restitutionem. Ita citati Doctores. Quoniam via recompensationis sibi mutuò condonant ablata.

CAPVT XIX.

De octauo Decalogi præcepto.

Non falsum testimonium dices.

§. Quoniam in hoc octauo præcepto prohibetur iniustitia, quæ proximo fit in verbis. Hæc autem iniustitia fieri possit in iudicio & extra illud: de vtraque iniustitia te rogabo. Atque in primis de ea, quæ fit in iudicio, cuius materiam appellant Doctores correctionem Iudiciariam.

De virtute iudiciariæ correctionis. §. 1.

1 *Qui disputant de hac materia.*
2 *Cuius virtutis actus est iudicialis correctio.*
3 *Quo pacto facienda est iudicialis correctio.*

1 INTERROGATIO. Qui disputant de hac materia? *Resp.* Alens. 3. *p. q.* 40. vsque *ad* 45. Gabriel. *lect.* 75. in can. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. Sot. 9. *iust. q.* 4. *& de reg. secr. n.* 2. *q.* 5. D. Thom. Interpretes 2. 2. *q.* 67. Victor. *de pot. ciu.* Nauar. *cap. inter verba, & c. Nouit. de iudic.* Cou. *de pract. quæst.* Molin. *tom.* 1. *iust.* Castro *de leg. pœn.*

2 *Int.* Cuius virtutis actus est iudicialis correctio? *Resp.* Vt respondeam, præmitto duos esse actus huius correctionis, vel enim componit pacem inter dissidentes partes: vel punit delicta commissa in Repub. Dico igitur cum exercet priorem actum, est actus iustitiæ commutatiuæ. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 33. *art.* 1. cum exercet secundum actum, est actus iustitiæ punitiuæ. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 108. Notat Mol. *tom.* 1. *Iust. disp.* 12.

3 *Int.* Quæ debent concurrere ad rectam regulam huius correctionis? *Resp.* Octo. nimirum, *potestas* iudicis, *forma* iudicij à legibus præscripta, *denunciatio* iudiciaria, *accusator, inquisitio, testes, reus, aduocatus, & tabellio.* De singulis me igitur interroga, atque in primis de iudicibus.

De

De iudicibus. §. 2.

1 *Quotuplex est potestas iudiciaria.*
2 *Quid est potestas publica.*
3 *Ad quam pœnam extenditur potestas politica.*
4 *Penes quem est potestas politica.*
5 *Vtrum potestas Regum possit ab eis auferri.*
6 *Quid est potestas Ecclesiastica.*
7 *Penes quem est potestas Ecclesiastica.*
8 *De exemptis à potestate Ecclesiastica.*
9 *An Papa possit supra se creare iudicem.*
10 *Quam potestatem habeat supra Papam iudex ab eo supra se creatus.*
11 *De exemptis à potestate politica.*
12 *An tales exempti subiaceant pœnis legum.*
13 *De peccatis frequentioribus iudicum.*
14 *An possit iudex sequi scientiam priuatam, & spreto iuris ordine iudicare.*
15 *An teneatur iudex damnare nocentem iuxta probationes allegatas & probatas, quem scit certò esse innocentem de facto.*
16 *An possit reum talem damnare.*
17 *De ordine seruando in iudiciis.*

1 INTERROGATIO. Quotuplex est potestas iudiciaria? *Resp.* Duplex, *Politica* scilicet & *Ecclesiastica.* Ita Gelas. *dist.96.* Duo sunt, inquit, quibus hic mundus regitur; auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas. Alexand.III. *c.Si duobus. Extrauagant. de appel.* Bernar. *lib.1. ad Eugen.* explicans illum locum; Ecce duo gladij hic. Victor. *de potest. Eccles.*

2 *Int.* Quid est potestas *Politica*? *Resp.* Est potestas à Deo immediatè data mortalium communitati, ad se apposite gubernandum, & congruenter fini naturali, qui quidem finis naturalis est benè, beatéque viuere secundùm naturalem rationem. Ita Nauar. *cap. Nouit.* de iudiciis. Probatur ex Paulo Rom.13. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.*

3 *Int.* Ad quam Punitionem extenditur huiusmodi potestas? *Resp.* Vsque ad hominum sceleratorum internecionem. Constat hoc ex pœnis legum.

4 *Int.* In quo residet huiusmodi potestas politica iudicia-

ria? *Resp.* In eo, vel iis, cui, vel quibus eam communitas demandauit, iuxta varios se gubernandi modos. Itaque vel est in Rege, vel in Magistratibus. Ita Driedo *lib. de libert. Eccles. cap.* 15. Castro *lib.* 1. *de leg. pœn. cap.* 1. Molin. *tom.* 1. *iust. disput.* 26. quamquam oppositum sentiant Victor. *de potest. ciuil. num.* 8. Couar. *pract. quæst. cap.* 1. *num.* 6.

5 *Int.* Potestne communitas hanc potestatem semel regibus concessam iterum auferre? *Resp.* Minimè. Ita Cou. *lib.* 1. *pract. qq. n.* 6. nisi in grauissimam Tyrannidem Rex inciderit, vel iurata priuilegia non seruauerit. Tunc enim non seruatur conditio, sub qua fuit à populo facta potestatis libera donatio: conditione verò non seruata, donatio minimè tenet, iuxta Sylu. *donat.* 4. *nu.* 7.

6 *Int.* Quid est potestas Ecclesiastica? *Resp.* Est potestas à Christo Domino immediatè Ecclesiæ concessa ad gubernandos fideles secundùm legem Euangelicam, in ordine ad finem supernaturalem, etiam circa naturalia, quatenus ad finem supernaturalem inseruiunt. Ita Victor. *de potest. Eccles. q.* 3. *n.* 6. Molin. *tom.* 1. *iust. disput.* 21.

7 *Int.* In quo residet huiusmodi potestas Ecclesiastica? *Resp.* Residet hæc potestas immediatè in summo capite, quod est Papa, & illi immediatè à Christo fuit concessa, cum concessa fuit Petro. *Matth.* 16. *&* *Ioan.* 21. quæ quidem per metaphoram nomine clauium, & regiminis, ibi intelligitur, vt intelligitur, cum Regi dantur clauēs regni, aut domino clauies vrbis. Ab eo verò descendit ad alios inferiores Ecclesiæ Prælatos. Ita communiter Doctores *in* 4. *d.* 18. *&* 24. Bonauent. Alb. Mag. Duran. Gab. *in can. lect.* 3. Her. *lib. de potest. Papæ*, Sot. *in* 4. *d.* 20. *q.* 1. *art.* 2. & alij, quos refert Bellarm. *de Rom. Pont. cap.* 22. *&* 23.

8 *Int.* Dixisti de potestate politica, & Ecclesiastica, quæro vlterius, estne aliquis exemptus à potestate Ecclesiastica? *Resp.* Plures. In primis Papa iure diuino, vtpotè vice-Christus in terris. Deinde alij iure Ecclesiastico per priuilegia iis ab Ecclesia concessa: quæ quidem quoad vires, & earum intentionem consulenda sunt.

9 *Int.* Potestne Papa supra se alteri concedere potestatem Ecclesiasticam iudiciariam? *Resp.* Poteit, cum tamen non possit supra se alteri maiorem committere potestatem, quàm ipse supra se habeat. *cap. Nuper.* de dote post diuortium restituenda:

tuenda. Et claret, quia nemo potest dare potestatem, quod excommunicetur, suspendatur, deponatur, quia ipse non potest seipsum excommunicare, suspendere, deponere.

10 *Int.* Quam vim habet supra Papam iudex ab eodem Papa supra se constitutus? *Resp.* Omnem directiuam, nullam tamen coactiuam, hoc est, potest illum obligare sub mortali in conscientia ad standum sententiæ, non tamen potest eum cogere. Ratio est manifesta, quia huiusmodi iudex eandem potestatem supra Papam habet, qua ipse supra se pollet: ipse verò tenetur ad implenda iustitiæ iura vi directiua, non tamen coactiua.

11 *Int.* Dixisti plures esse exemptos Ecclesiastico iure à potestate politica, quæro modo, vtrū exempti sint quoad omnia, an quoad aliqua? *Resp.* Tenentur in conscientia Ecclesiasticæ personæ exemptæ à laica potestate, seruare Principum leges, quæ aliquid circa ciuitatis gubernationē in qua viuūt, generaliter decernunt, dummodò non sint contra Ecclesiasticam libertatem, nec canonicis legibus, aut Ecclesiasticis sanctionibus aliqua ex parte aduersentur. Ita Vict. *in relect.1. de Ecclesiast. potest. q. vltim. n.4.* Sot. *1. iust. q.6. a.t 9.* Felinus *cap. Ecclesia. de constitut.* Abbas ibid. Couar. *2. par. Epit. mes. c.6. num.2.* Ratio est, quia tales personæ sunt ciues, & Reipub. partes, ergo debent succurrere suo toti, & conformari suis ciuibus, & partibus: vnde manifestum est teneri iure naturali ad huiusmodi confirmationem Accedit secunda ratio, quia leges ciuiles iustæ, vt tales, sicut iam diximus, approbatæ sunt ab ipsa Ecclesia circa omnium ciuium gubernationem ciuilem, vt adnotauit Fortunius tractat. *de vlt. fin. iuris, illatione prima, nu.158.* constátque *ex cap. 1. de nou. operis nunciatione, & ex cap.* Super specula, *de priuileg.* vbi Papa dicit, Sanctam Ecclesiam secularium legum non respuere famulatum.

12 *Int.* Subiacentne exemptæ personæ à potestate politica pœnis legum secularium appositis transgredienti? *Resp.* Minimè. Ita Doctores communiter, quos late refert Couar. *cap.31. pract. quæst.* Ioan. And. Albertin. Felin. & alij ad *cap. Clerici, de iudic.* habeturque *cap. Non minus, de immunit. Eccles. cap. Quamquam, de cens. lib.6. & tota caussa 11. q.1.* Imò iudices sæculares tales pœnas decernentes ipso facto excommunicantur in Bulla Cœnæ.

13 *Int.* In quo peccant frequentiùs iudices? *Resp.* In primis

cum suscipiunt officium iudicandi, scientes se carere prudentia ad rectè iudicandum causas sibi commissas. Ita Sylu. *iudex.1.n.9.* Nau. *cap.25.n.22.* & præterea tenentur ad damnum resarciendum ex iniqua sententia ortum; vt manifestum est. Peccat præterea iudex, qui difficilem aditũ partibus præbet, ne à colloquio familiarium, amicorum, collusorum separetur, tenetúrque ad damni restitutionem ex litium dilatione prouenientis. Inde infert Nau. *cap.25.n.15.* peccare grauiter iudicem, qui miseras personas, & peregrinos aliis, cæteris paribus, non præfert. Peccant tertiò iudices mortaliter, & ad restitutionem damnorum tenentur, si personam, non sibi subditam, vel de causa ad suum forum non pertinente, iudicant. Itemque qui habentes tãtùm iurisdictionem in certũ genus, vel personarum, vel causarum, eam extẽdunt ad alias, quamquam à parte rei sententia non sit iniqua, vt aduertit Nau. *cap.25. num.13. & in rub. cap. Nouit. de iudiciis. num.68.* Hinc inferuntur sequentium euentuum resolutiones. In primis iudices laici, qui personas Ecclesiasticas priuilegio fori gaudentes ad sua tribunalia trahunt, aut in criminalibus contra eos procedunt, incurrunt insuper excommunicationem Bullæ Cœnæ. §.1.& 19. latæ per Clementem VIII. Peccant deinde iidem, qui clericum in sacris puniunt, aut non statim iudici Ecclesiastico restituunt. Incurrunt insuper excommunicationem canonis: *Si quis suadente 17. quæst.4. iuncto cap. Si iudex, de sentent. excommun. in 6.* Idémque dicendum de quouis iustitiæ laicæ ministro, qui clericum deducit vinctum ad laicum iudicem. Peccat lethaliter laicus, qui iubet vexare iudices Ecclesiasticos, vel in persona, vel in bonis, quod eius mandatis non paruerint: aut contra ipsum censuras declarauerint. Et insuper excommunicatus manet excommunicatione Papæ reseruata, si in sententia per duos menses manserit. *cap. Quicunque de sentent. excommunic. in 6.* Item iudex, qui prohibet subditis ne vendant, vel emant ab Ecclesiasticis, estque ipso facto excommunicatus, *cap. Eos de immunit. Ecclesiast. lib. 6.* Insuper iudex politicus, qui extrahit, vel iubet per vim abduci è loco sacro delinquentes, qui ad illum confugerunt. Qui verò locus sacer ad hunc effectum dicendus est, tractat Nauar. *cap.25. num.7.* Syl. *immunitas.3.* Couar. *lib.2. resol. c.20.* Estque quælibet Ecclesia, aut sacellum auctoritate Episcopi ad diuina celebrãda

dica

dicatum. Itemque illius cœmeterium, ianua, & porticus templi. In quibus autem casibus delinquentes gaudeant immunitate loci sacri, disertè traditur *lib.* 2. Ordinat. Lusit. *titul.* 4. Cum autem hæc immunitas introducta sit iure positiuo, standum est regni consuetudini, vbi vitam degis. Quod diximus de laicis iudicibus comparatione personarum, causarúmve Ecclesiasticarum, similiter dicendum erit de iudicibus Ecclesiasticis, si procedant contra laicos in causis purè laicis. Peccant præterea iudices, quando contra reum procedunt ex indiciis leuibus, aut si quis absque infamia, vel suspicione legitima de aliquo specialiter inquirat, vel illum iubeat coniici in carcerem ex leui culpa, vel propter odium; vel propter iram subitam, vel vt placeat aliis: sicuti Herodes, qui comprehendit Petrum, vt placeret Iudæis. *Actor.* 12. tenetúrque ad iniuriæ, famæ, & damnorum restitutionem, vt rectè adnotauit Nauarr. *in rub. cap. Nouit. de iudiciis. num.* 51. Deinde, qui precibus, amore, vel pretio non comprehendunt publicos delinquentes, aut comprehensos abire sinunt.

14 *Int.* Potéstne iudex omissa probatione iuridica iudicare secundùm scientiam veram propriam? *Resp.* Dicam, quid sentiam per conclusiones. Sit igitur *prima conclus.* Iudex inferior neminem potest damnare, nisi iuridicè conuictum secundum allegata, & probata. Ita Sot. 5. *de iust. q.* 4. *art.* 2. Couar. 1. *resolut. cap.* 1. *num.* 7. Iul. Clarus *lib.* 1. *de pract. criminali. quæst.* 8. *cap. Si tantum.* 6. *quæst.* 2. *cap. Si sacerdos. de off. ord.* & omnes communiter.

Secunda conclus. Iudex inferior in ferenda sententia omnes iuris solemnitates seruare tenetur. *cap. Judicantem.* 3. *q.* 5. & *c.* 1. *Semper.* 2. *q.* 1. *l. illicitas. ff. de officio præsidis.* §. *veritas.* Solemnitates verò de iure naturali sunt. 1. Probatio delicti per testes sufficientes *cap. Nullum* 30. *q.* 5. *cap. Deus.* 2. *q.* 1. 2. Locus concessus parti ad sui defensionem, illiúsque audientiæ, vel per se, vel per alium. Clement. *Pastoralis de re iudic.* §. *verum.* 3. Citatio partis. Solemnitates ex iure positiuo sunt. 1. præfixus terminus ad probandum, & respondendum. 2. scriptura, & instrumentum publicum. 3. oblatio libelli. 4. contestatio litis. 5. Iurantis partis calumnia. 6. Prolatio sententiæ. 7. Sessio iudicis in tribunali dum sententiam fert.

Tertia conclus. Supremus iudex, neque per se, nec per

alium punire capite,vel alia pœna graui,reum ex sola scientia priuata regulariter loquendo potest.Ita Caiet. *verb.homicidium.*Cord.*lib.1.q.37.*Sot.*5.iust.q.1.art.3.* ad primum, D. Ant. *3.p.tit.9.cap.15.*Nauar.*c.25.n.9.*Couar.*de pract.qq.c.1.* Arag.*2.2.p.627.*& alij communiter.Neque item potest inauditum, & indefensum reum tali pœna damnare, nisi notorietate facti, & personæ notorium sit, quod nulla potest tergiuersatione celari, vt aduertunt citati Doctores, nisi etiam reus ita potens sit, vt audiri non possit, & defendi, sine periculo damni Reipub.vel Regis,quemadmodum adnotant cit.Doctores.

Quarta conclus. Supremus iudex,qui scit crimen imminens in futurum perniciosum Regi,vel Reip. potest reum ex hac sola priuata scientia indefensum, & inauditum punire. Ita Nauar. Caietan. Aragon locis citatis. Ratio est, quia Rex, & Respub. in eo euentu habent ius se defendendi ab iniusto inuasore, & ideo potest talem reum veneno, vel suffocatione è medio tollere.Hæc est certior,& communior sententia, quamuis opposita suos habeat defensores.

15 *Int.* Potestne iudex damnare nocentem de iure,hoc est, illum,qui iuxta allegata & probata ostenditur nocens,quem tamen priuata scientia scit esse innocentem de facto? *Resp.* Dupliciter probari potest quis nocens in criminalibus; vel in ciuilibus. Dico igitur *primum.* Summus iudex, hoc est, princeps,potest in criminalibus obsoluere innocẽtem de facto, quem allegata, & probata nocentem de iure ostendunt: imò tenetur.Ita tradunt Ordin. Lusitanæ *l.3.tit.66.*Sot.*5.iust.q.4.art.2.* Cord.*lib.1.quæst.37.* Alens.*3.p.quæst.34.memb.6.art.2.* Couar. *cap.1.pract.quæst.* Caietan.*2.2. q.76.* Ratio est,quia supremus iudex potest in eo euentu liberare innocentem: ergo tenetur, quia defensio innocentis est in præcepto, quando fieri potest absque proprio damno. Deinde, quia supremus iudex in eo euentu tenetur iurare pro innocente, hoc autem iuramentum præferendum est omnibus testimoniis. Dico *secundò.* Supremus iudex in criminalibus causis priuata scientia vti non potest, sed secundùm allegata, & probata iudicare tenetur. Ratio est, quia qui secundùm allegata, & probata bonæ fidei possessor est, grauem tunc iniuriam pateretur.

Quinta conclus. Iudex principe inferior,sub mortali tenetur vti omnibus remediis ad liberandum reum legitimè conui-

ctum,

ctum, quem scientia priuata certò cognoscit esse innocentem. Ita D.Th.2.2.*q*.67. cum suis. Alens.citato *art*.2. Cord. dicta *q*. Tolet. *lib*.2.*de restit.c*.5.*n*.164. Sot.5.*iust.q*.4.*art*.2. Adeò vt quando nullum occurrit iuris remedium, teneatur causam remittere ad superiorem, protestando, & iurando sibi illius hominis innocentiam esse euidenter notam.

16 *Int*. Demus quod nullum sit iuris remedium, quo inferior iudex vti possit, neque item illum remittere ad superiorem iudicem propter partis instantiam: potéstne tunc secundùm allegata, & probata illum damnare? *Resp*. Negat simpliciter Panorm. *cap. Pastoralis. de offi. delegati*. Angel. *iudicare.n*.6. Lyra. *Exod*.23. Arborens. *lib*.9.*cap*.20. Cou.*c*.1.*quæst.pract*. Cord. *lib*.1.*q*.37. Rosella *verb. Iudex*. Adrian. *quodlib*.2. *q*.1. *ad* 5. & *quodlibet*.6.*art*.3. Tolet. *lib*.2.*rest.cap*.3.*n*.161. Hostiens. Innoc. Felinus in *cap. Pastoralis*, aiúntque iudicem teneri cedere officio, ne innocentem damnet, cum aliter illum liberare nequeat; sit tamen

Sexta concl. Iudex supremo inferior, cum non potest vti aliquo iuris remedio ad innocentem liberandum: neque illum ad superiorem remittere potest, secundùm allegata, & probata illum iudicare, & damnare, nec officio cedere tenetur. Ita D.Thom. hac *qu*.67.& *q*.64.*art*.2. Alens.3.*p.q*.34.*n*.1.*art*.4. & *q*.4.*memb*.6.*artic*.2. Richard. *in* 4.*d*.18.*art*.2.*quæst*.2. Guandar. *quodlib*.3.*q*.25. Maior *in* 3.*dist*.33.*q*.4. Sot. *lib*.5.*inst.qu*.4. *art*.2. Abulens. *cap*.23.*Exod.q*.6. Aragon 2.2.*q*.67. Cord.*q*. citata ex vtriusque iuris consultis. Bart. *ad L. Illicitas.ff.de offic. præsid*. Cardin. & Gloss. *in cap*.1.*de offic*. Ordin. Turrec. *cap. Judice*. 347. & alij, quos citat Cou. *cap*.1.*quæst.pract*. Arm. *verb. iudex. num*.26. Nau. *lib*.1.*consilior*.1. *de offic. iudicis*. D. Anton. 3.*p.tit*.9. *cap*.2. Sylu. *iudex.q*.5. Confirmatur ex D. Ambros. vt refertur in dicto *cap. Judice*, & à D. Thoma tribuitur Augustino dicenti: bonus iudex sicut audit, ita iudicat, & D.Greg. *cap. Summopere*.11.*q*.3. Caussis, inquit, diligenter ventilatis, tunc secundum quod ibi constitutum est, definitiua proferatur sententia. Similiter probatur ex *L. Jllicitas*, vbi iubetur præses id sequi, quod conuenit eum sequi, ex fide eorum, quæ probentur, & dicto *cap. Pastoralis*, vbi ordinarius requisitus à Delegato, tenetur exequi eius sentẽtiam, etiamsi priuatim cognoscat esse iniquam, eadem autem ratione de executore, sententiæ latore. Itaque talis innocens de facto damnatur, vt nocẽs

de

de iure, & vt talis ſecundùm allegata, & probata denunciatur, pro culpa iuridicè probata.

17 *Int.* Quem ordinem tenetur iudex ſeruare in condemnatione rei? *Reſp.* Iudex non poteſt condemnare reum, ſiue in ciuilibus, ſiue in criminalibus ſine accuſatore, ſeu vero, ſeu iuris ficto. Ita D.Thom.2.2. *q.62. artic.2.* cum communi: patet *in cap. ſi legitimus. cap. Superbis de accuſat. cap. ſi quis poteſtatem 23. quæſt. 4. L. illicitas. ff. de officio præſidis. L. reſcripto.ff. de muneribus & honorib.* Septem verò numerantur in iure, quæ vim habent accuſatoris. *Primum,* notorietas criminis, & criminoſi, *cap. Euidentia de accuſat. cap. Manifeſt. 2. qu. 1.* & ideo delinquentes in flagranti delicto comprehenſi in viis publicis poſſunt ſtatim puniri, vt adnotarunt Caiet. in ſum. *verb. homicidium.* Arag.2.2. *qu.67. art.2.* Iul. Clar. *lib.5. c.8.* & habetur *cap. Bona de electionib. Secundum,* publicitas criminis patrati coram iudice: nam omne crimen patratum coram iudice ſedente pro tribunali dicitur notorium, iuxta Bart. *L. Librarius.ff. de reg. iur.* & ab eodem mulctari poteſt, vt notat Directorium iudic. *part. 2. cap. 9. Tertium* eſt infamia, quæ quidem non ſufficit ad condemnandum, ſed ad ſolùm inquirendum. *cap. Qualiter. cap. Quando de accuſation. in 6. Quartum,* indicia, ſaltem iudicialiter probata, vt oſtendit Nauar. *in rub. de iud. n.65. & 96. Quintum* eſt notorietas iuris: hæc verò habetur per iuridicam confeſſionem rei, propter quam reus legitimè conuictus poteſt de crimine condemnari, de quo non erat infamatus, quódque incidenter confeſſus eſt in iudicio, vt probat Nau. proximè, colligitúrque ex eo *cap. Quod euitandi, de condition. ob turpem cauſam. Sextum,* clamoroſa inſinuatio, de qua infrà. *Septimum,* criminis in publicam vergentis perniciem denunciatio, aut publica rebellio denunciati etiam fraternè. Ita Sot. *de teg. ſecret. memb.2. qu.6. dub.1.* & *5. de iuſt. quæſt.4. art.3.* Caietan. & Aragon. 2.2. *qu.67. art.2.* Nauar. *in rubr. de iudic. num.82.*

18 *Int.* Potéſtne iudex pœnam legum relaxare? *Reſp.* Dico *primò.* Quando pars læſa ab accuſatione non deſiſtit, nullus iudicum poteſt pœnam legis relaxare. Ratio eſt, quia in ea relaxatione eſſet iniurius parti accuſanti. Ita D.Thom. 2.2. *q.67. ar.4.* Dico *ſecundò.* Ex rationabili cauſa poteſt ſupremus iudex, id eſt, princeps pœnam à legibus taxatam, etiam parte non deſiſtente, relaxare, & omninò dimittere. Ita Sot. & Aragon

Aragon citati, Castro *lib.2. de leg. pœn. cap.12.* Couarr. *lib.2. resolut.cap.9.num.6.* & omnes Iurisconsulti. *cap. Quia periculosum de sentent.excommun. in 6. & L. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his, qui not. inf.* Ratio est, quia tunc bonum commune præfertur particulari. Dixi, ex rationabili causa, quia sine ea non potest, vt affirmat D.Thom.2.2. *quæst.67. art.4.* & ratio est manifesta, quia, vt iustitiæ custos debet æqualitatem seruare inter partes, & vt conseruator Reipubl. tenetur malefacta punire, ne, impunitate obtenta, crimina committantur. Dixi, etiam parte non desistente, quia si pars desistat, vel procedit sine instantia partis minori rationabili causa obtenta, potest pœnam minuere, vel commutare. Ratio est, quia ipse princeps est super ipsas leges, &c. Dico *tertiò.* Iudex inferior, etiam de consensu partis læsæ, nequit totam pœnam legibus taxatam remittere, imò neque arbitrariam. Est Auctorum, quos supra retuli. Ratio est, quia talis iudex non habet potestatem supra ipsum ius. *cap. 1. de constit.* & *L.1.ff. ad Turpilianum.* Faceret verò iniuriam iuri, si impunita crimina relinqueret. Dico *quartò.* Iudex inferior supremo, siue ex officio procedat, siue ad instantiam partis, potest pœnam legibus communiter taxatam, iuxta delicti circumstantias, ac personarum minuere, & immutare. Ita Castro *lib.2. de leg.pœn.cap.13.* Couarr. *lib.2. resolut.cap.9. n.8.* Itaque pro eodem crimine aliter puniendus puer, aliter senex *L. Auxilium.§.in delictis. ff. de minorib.* aliter seruus, aliter ciuis de Republ. bene meritus, & ita in paupere minui potest pœna pecuniaria, augeri autem corporalis: in diuite nobili augeri pœna pecuniaria, & minui corporalis, vt notat Couar. dicto *cap.9.num.4.* iuxta *L.primam.ff.de pœnis.L. Aut facta.§.persona.ff. eodem.* & *L. Nullus.Cod.ad L. Juliam, & L. tertiam. ff. de legib.* Item colligit similiter Castro *lib.1.de leg.pœn.cap.6.* posse augeri criminis pœnam, cuius est in Republ. magna dissolutio, vt penitus extirpetur tale crimen.

De Denunciationibus. §. 3.

1 *Quis tenetur denunciare.*
2 *Quo pacto detegendum crimen, quod iubetur sub excommunicatione detegi.*
3 *An propter tale præceptum detegenda sint peccata emendata.*

4 *Vtrum*

4 *Vtrum in tali euentu detegendum sit furtum vxoris, aut filiorum.*

5 *An quis teneatur se prodere.*

1 INTERROGATIO. Quis tenetur denunciare? *Resp.* Dico primum. Peccata, quæ sub secreto aliquis sciuit, quamuis alia via fiant notoria, famosa, & manifesta, non potest in iudicio denuntiare, nisi in perniciem publicam vergãt, vel tertij innocentis. Ita Sot. *de teg. secret. memb. 2. q. 2.* Nauarr. *c. inter verba,* & omnes communiter. Ratio est manifesta, quia in hoc proximi fama læditur, quæ quidem seruanda est, nisi deroget bono communi, aut innocentis. Triplex verò est secretum. Primum confessionis, & hoc secretum est secretissimum, & sacratissimum, adeo vt nulla ex causa, licet orbis terrarum inuerteretur, reuelari fas sit. Secundum secretum est rerum, quas quis solus, aut cum paucissimis vidit, vel audiuit, aut quas alter illi temerè aperuit. Tenetur verò quiuis iure naturali occultare huiusmodi secreta, vt copiosè probant Scot. *in 4. d. 21. q. 2. §. teneo igitur.* Sot. *de teg. secret. memb. 2. q. 2. conclus.* 1. Nauarr. *cap. Sacerdos, de pœnit. d. 6. num. 2. & 3.* Ratio est, quia id postulat conuictus, & societas humana, alioqui esset intolerabilis. Hinc colliges teneri ad seruãdum secretum medicos, chirurgos, obstetrices, aduocatos, & similes personas, quas quis consuluit pro remedio adhibendo: amicos item, quibus detecta sunt malefacta ad capiendum solatium, quanquam non promiserint secretum se seruaturos, quia id ex natura rei ab eis exigitur. Multo magis tenentur ad seruandum secretum illi, qui per vim, aut fraudem secretum extorserunt, quales sæpenumero sunt iudices, aut iustitiæ ministri, qui obtenta, & promissa impunitate à reis multa discunt. Tenentur ad hoc secretum, qui ex sacrilega reuelatione confessarij peccata alterius cognouerunt. Ratio est, quia res transit cum suo onere. *cap. ex literis, de pignoribus. L. 2. & 3. Cod. quibus causis.* sed illa peccata secum habent sigillum sacramentale: ergo, &c. Ita Scot. sup. Ledesm. 2. 4. *art. 3. dub.* 1. Gomez *lib. 3. resolut. cap. 13. n. 9.* Sot. Nauar. sup. Ex dictis inferes eos, qui aperiunt alienas literas, teneri ad seruanda earum secreta, quia sunt secreta extorta.

2 *Int.* Quomodo se gerere quis debet in criminum denunciatione, quorũ reuelatio iubetur sub excommunicatione, vel iuramento? *Resp.* Dico *primum.* Quæ crimina ante edictum, vel iuramentum

iuramentum non possumus denunciare ob secretum, eadem etiam accedente edicto, vel iuramento non possumus in iudicio detegere. Ita Syl. Arm. alij Summistæ, *verb. denunciatio*, Sot. & Nau. sup. Ratio est, quia obseruatio secreti est de iure naturali, huic autem iuri, nec edictum, nec iuramentum derogant. Hinc colliges, neminē posse denunciare visitatoribus crimina emendata, quia tale edictum solùm proponitur ad eorum emendationem; ergo frustra deteguntur peccata iam emendata, & infamatur proximus, vt singulatim adnotat Nauar. *cap. Sacerdos citato. n.* 120. Dico *secundùm*. Edicta Ecclesiastica sub excommunicatione præcipientia, vt restituantur ablata, & fures denuncientur, intelligenda sunt de his, quæ iniusté retinentur, quamuis enim quis peccauerit in iniusto modo auferendi, poterit tamen iustè ablata retinere, in recompensationem, vel ob aliam causam. Et ideo, qui sciunt, vel ex visu, vel ex auditu huiusmodi rem, eam denunciare non tenentur. Ita Aragon *verb. furtum. n.* 42. Arm. ibid. *num.* 15. Nau. sup. Ratio est, quia edicta Ecclesiastica non cadunt supra præteritum peccatum, sed præsens. Quod si recompensatio fuit maior debito, solùm tenentur restituere excessum, & excessum tenentur alij denunciare, & ideo, quia debitor impotens est ad restituendum, nec incidit in excommunicationem, nec alij illum tenentur denunciare, dummodò det sufficientem cautionem, ad illam enim dandam tenetur. Dico *tertiùm*. Impedimentum secretum matrimonij, cuius denuntiatio redundat in infamiam contrahentium, tenetur quisque denunciare. Ita Nau. *c. Sacerdos. n.* 27. *de pœn.* Quia nemo illís facit iniuriam, cum nolunt moniti desistere à tali matrimonio. Idem dicendum de petente religionem, vel beneficium: tenetur tamen tegere, cum detectio cedit in infamiam tertij innocentis, ita omnes communiter. Casus est. Cognouit Titius sororem Berthæ, postea vult nubere Berthæ, admonitus non vult desistere, non possumus cum infamia sororis Berthæ tale detegere impedimentum.

3 *Int.* Tenetúrne propter edictum Ecclesiasticum sub excōmunicatione præcipiens denunciare quæuis peccata, detegere peccata emendata? *Resp.* Minimè. Ita Sot. 5. *inst. q.* 5. *ar.* 1. Nau. *c.* 15. *n.* 46. Instr. 2. *p. c.* 10. *q.* 5. Tolet. *lib.* 2. *c.* 4. *n.* 217. Cord. *in sum. q.* 24. *punct.* 2. *casu* 1. si peccata non sint eius conditionis, quorum punitio requiritur ad commune bonum.

4 *Int.*

4 *Int*. Qui ſcit furtum ab vxore, aut filiis patratum, tenetúrne illud reuelare? *Reſp*. Regulariter non, quia intentio petentis excommunicationem, regulariter vxorem, & filios non comprehendit. Ita Nauar. proximè, ſi autem conſtet moraliter de oppoſita intentione, denunciandi ſunt. Ita Inſtruct. *2.p. c.12.q.15.* cum Sot. & Cord. in ſum. *q.176.*

5 *Int*. Tenetúrne propter huiuſmodi edicta nocens ſe prodere? *Reſp*. Minimè: niſi ſit reo ſemiplena probatio, aut ipſe laboret infamia: ſatisfacit igitur, vel reſtituendo rem ablatam, vel damnum reſarciendo. Ratio eſt, quia excommunicatio ſolum intendit errati emendam.

6 *Int*. Elapſum eſt tempus præfixum in edicto intra quod tenebamur denunciare: tenemúrne poſt illud etiam denunciare? *Reſp*. Tenemur. Ita Cordub. *q.64. cap.6.* Nauarr. *cap.2. n.46.* Sot. *in 4.d.22.q.1.art.2.* Inſtruct. *2.p.12.q.3.* Ratio eſt, quia temporis aſſignatio non adhibetur per modum oneris, ſed termini, quæ præfixio tranſacta, magis tunc obligat, tantum vt abſoluat.

De Accuſationibus. §. 4.

1 *Qui peccant accuſando.*
2 *Qui tenentur accuſare.*
3 *An nocens teneatur ſe accuſare, pro liberando innocente.*
4 *An teneatur reddere pretium innocenti, qui poſtea comperit illius innocentiam.*
5 *An pro omittenda accuſatione poſſit pecunia, vel quid aliud à nocente reportari.*
6 *De pacto, quod fiſcales cum reis faciunt, pro omittenda accuſatione.*

1 INTERROGATIO. Qui peccant accuſando? *Reſp*. Qui ex odio accuſant, vt malum infligatur proximo, propter vindictam. Ita D. Thom. *2.2.q.108.ar.1.* Syl. & Armilla *verb. vindicatio.* Nauar. *c. inter verb. n.639.* Sot. ſup. & eſt veritas manifeſta. Depoſito tamen odio, & ratione vindictæ poteſt quis in iudicio accuſare iniurium, & pro ſatisfactione expoſtulare, vt notat Gloſſ. *c. Si quis contriſtatus d.90.* & Nau. *c.14. n.25.* Verba verò Chriſti Domini; *Dimittite inimicis veſtris*, cōtinent conſilium, non præceptum: tale verò conſilium Eccleſia ſatis adimplet per viros perfectos, vt notat Caietan. *ſup. 6. Matth.*

2 *Int.*

2 *Int.* Qui tenentur accusare? *Resp.* Publica peccata, quæ in commune detrimentum redundant, vel tertij innocentis, quæ aliter impediri non possunt, quàm accusando, quisque tenetur sub mortali accusare, si probare ea possit in iudicio. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 67. Sot. *de teg. secr. memb.* 2. *&* 5. *de iust. quæst.* 5. *art.* 1. Nauar. *cap.* 25. *num.* 32. Arm. Sylu. Ang. *verb. accusatio.* Bald. cum aliis *ad L.* 1. *ff. de public. offic. &* L. 4. *Cod. de hæreticis.* Hæc verò D. Thom. conclusio intelligenda est, si loquamur in natura rei, dato, quod non subsit aliud remedium ad damnum euitandum, vel commune, vel tertij. Verumtamen, re attentè perpensa, illud remedium non deest: quoniam vel malum est iam inflictum, & nemo tenetur illud accusare ad exigendam damni publici satisfactionem, nisi sit minister iustitiæ publicæ, vel damnum est infligendum, & tunc impediri potest, vel per fraternam correctionem, vel saltem per denunciationem. Dico *secundò.* Ministri iustitiæ ex officio deputati ad accusandum, sui muneris crimina accusare tenentur. Ita Sot. sup. *lib.* 5. *iust. q.* 5. *art.* 1. Nauar. *cap.* 25. *nu.* 34. Sylu. *restitutio.* 3. *n.* 5. idque tum ratione iuramenti, tum ratione officij, quamquam procedant ad solam legum vindictam. Quod munus cum strictè non obseruant, grauiter à Principe puniuntur.

3 *Int.* Vulnerauit Socrates Platonem occultè, pro vulnere accusatur Petrus, teneturne Socrates se prodere, vt Petrum liberet? *Resp.* Minimè. Ita Med. *de pæn.* Nauar. *cap.* 15. *num.* 17. Tolet. *lib.* 2. *c.* 1. *nu.* 79. Sot. 4. *iust. q.* 6. *art.* 3. Qui omnes etiam Socratem absoluunt à restitutione damnorum Petri. Ratio est, quia vulneratio facta à Socrate non fuit causa per se influens in accusationem, damnationemve Petri. Verumtamen dicendum est Socratem teneri restituere Petro ea, quæ soluit ob illatam iniuriam, & in medicum, aut alia, ad quæ soluenda ex natura rei tenebatur Socrates, vt notat Tolet. *proximè nu.* 78. non tamen tenetur ad causas, expensas, vel damna exilij, vt notat Instruct. 1. *p. cap.* 123. *concl.* 4.

4 *Int.* Titius vulneratus à Socrate ex indiciis motus accusauit Platonem, & per sententiam latam accepit ab eo iniuriæ satisfactionem, & medicorum salarium, postea comperit Platonem esse innocentem, teneturne illi reddere pecuniam acceptam? *Resp.* Tenetur, nisi scierit eam recuperasse iam à Socrate.

5 *Int.* Qui peccant accipiendo pecuniam pro omittenda accuſatione? *Reſp.* Qui neque ex officio, neque ex præcepto accuſare tenentur, non peccant accipiendo pecuniam pro deſiſtendo ab accuſatione iuſta. Ita Nau. proximè, & Mol. *diſp.93.concl.3.* & communiter Doctores. Ratio eſt, quia ius, quod quis habet ad accuſandum, eſt pretio æſtimabile, & vendi poteſt. Dico *ſecundò.* Mortaliter peccant fiſcales, viatores, cuſtodes publici, ſimiléſque iuſtitiæ miniſtri, ſi pecuniam accipiāt pro non accuſandis legum tranſgreſſoribus, tenentúrque ad reſarciendum damnum inde Reipubl. proueniens. Ita communiter Doctores, quia obligantur, tum ex officio, tum ex iuramento ad accuſandum, & ideò ſeuerè puniuntur *lib.1.Ordin.Luſitan.tit.73.nu.3.& 4.* item *lib.5.tit.73. & 74.* Addo tamen huiuſmodi fiſcales non teneri ad reſtituendam pecuniam ſic acceptam: quia ius, quod habent ad accuſandum, eſt pretio æſtimabile & vendibile.

6 *Int.* Subeſt magna difficultas, & eſt hæc. Si hic reus accuſaretur, eſſet pars pecuniæ adiudicanda fiſco, pars verò piis operibus, veluti captiuorum redemptioni, &c. Quæro igitur vtrum fiſcalis omittens accuſationem teneatur ad reſtituendum fiſco, & piis operibus? *Reſp.* Dico *primum.* Tenetur ad reſtituendum fiſco. Ita Nauar. *cap.27.num.20.* Ratio eſt, quia pro procurando fiſco Regio accipit à Rege ſtipendium. Dico *ſecundò.* Non tenetur ad reſtituendam partem captiuis & piis operibus, quia non eſt ex officio illorum procurator & cuſtos.

De Inquiſitione criminis. §. 5.

1 *Quid eſt inquiſitio.*
2 *Quotuplex eſt inquiſitio.*
3 *Quomodo facienda ſit inquiſitio.*
4 *Quæ peccata detegenda in generali inquiſitione.*
5 *Quomodo poteſt fieri particularis inquiſitio.*
6 *An poſſit fieri particularis inquiſitio de crimine incidenter cognito circa eundem reum.*
7 *An poſſit fieri particularis inquiſitio de crimine iniuſtè detecto.*
8 *Quomodo facienda eſt inquiſitio de crimine notorio, ſeu occulto criminoſo.*

1 IN

1 INTERROGATIO. Quid est inquisitio? *Resp.* Est delicti inuestigatio, delinquentisve facta ab habente legitimam potestatem. Ita *L. Vbi. Cod. ad L. Corneliam de falsis.* traditur ab Hostiense in sum.rubric.de Inquisit.

2 *Int.* Quotuplex est Inquisitio? *Resp.* Alia generalis, alia particularis. Generalis est, quando in genere inquiritur de delictis, & de delinquentibus. Particularis est, quando particulariter inquiritur de delicto, & de delinquente.

3 *Int.* Quomodo licitè fiunt huiusmodi inquisitiones? *Resp.* Ad faciendam generalem inquisitionem non est necesse præcedat infamia, vel accusatio, vel denunciatio. Ita Sylu. *Inquisitio.1.qu.10.* Angel. Arm. Rosella ibi. Nauar. *cap.12. num.38.*

4 *Int.* Quæ peccata detegenda sunt in hac generali inquisitione? *Resp.* Dico *primum.* Peccata occulta, quorum nulla est infamia, quæque non redundant in damnum commune, aut innocentis, in generalibus inquisitionibus non sunt manifestanda. Ita Nauar. *cap. Inter verba. num.679.* Sot. *de teg. secr. memb.2.quæst.6.conclus.2.* Angel. *Inquisitio. num.* 11. & ita omnes Theologi. Ratio est, quia iure naturali tenemur proximi famam seruare, cum non obest bono communi, aut innocentis. Dico *secundò.* Peccata, quorum infamia reus laborat, tenetur quisque iuridicè interrogatus manifestare iudici generaliter inquirenti, etiamsi sint emendata, quādo constat iudicem punitionem criminis intendere. Ita Cord. in sum. *quæst.64.punct.2. casu* 1. Tolet. *lib.2. cap.4. num.217.* Aduertunt tamen Doctores, iudicem politicum præcipuè interrogare ad punienda delicta; secundariò verò ad ea emendanda, & ideo illi esse detegenda delicta, licet iam emendata sint. Iudicem verò Ecclesiasticum præcipuè interrogare ad emendanda crimina, secundariò verò ad ea punienda, & ideo illi esse detegenda delicta nondum emendata. Qui verò ita iuridicè interrogatus negat, periurus est. Dico *tertiò.* Nemo non infamatus de delicto de quo generaliter inquiritur, tenetur in inquisitione, visitationeve generali se ipsum prodere, vel denunciare, etiamsi sub iuramento interrogetur, an nouerit aliquem talis derelicti reum, quantumcumque crimen tendat in damnum commune, vel innocētis. Est communis. Ita Sot. *de teg. secr. membr.2.quæst.7.* Caiet. *2.2. q.7. art.2.* Nauar. *cap. Inter verba. num.* 730. Tolet. *lib.5. cap.1. num.* 157.

Etiam in hæresis crimine.Ita Simanch.*tit.32.nu.*13. Roias *sing.* 3.*n.*3.Nauar.*lib.5.consil.8.de hæret.*Confirmatur ex *c. Quis aliq.* §.*non tibi,de pœn.d.*1.Ratio est,quia res esset moraliter impossibilis se ipsum prodere,& infamare.

5 *Int.* Quando fieri potest particularis inquisitio? *Resp.* Dico *primum.*Inquisitio particularis in delinquentis pœnam tendens,neque in foro laico, neque in Ecclesiastico fieri potest absque infamia, vel alio infamiæ æquipollente. Ita D. Thom.2.2.*quæst. 67. art.* 3. Suadetur ex *cap. Inquisitionis. cap. Qualiter.2.cap.Cum oporteat.* de accusationibus, & ita omnes Doctores.Ratio est,quia aliter infamaretur proximus. Infamia verò definitur:Communis rumor manans ab iis,qui rem viderunt non maleuolis, neque leuibus. Æquipollent verò infamiæ multa, præcipuè accusator verus, vel fictus. Dico *secundò:* Quando per inquisitionem particularem solum intenditur erroris euitatio, aut damni impedimentum, fieri potest in vtroque foro absque infamia, & aliis ei æquipollentibus. Ita Sot. *de secr. mem.2.q. 6.* Nauar. *cap. Inter verba. nu.*653.Sylu.*inquisitio.1.q.*4. Rosella ibid. *nu.*6.& ferè omnes *cap.postquam.cap.Cum in cunctis.c.Nihil,de elect.c.fin. de clandest. desponsat.*Ratio est,quia id pertinet ad bonum cõmune,quod particulari anteferri debet. Iam vero si quis petit magistratum, vel religionem, vel aliquid simile,ad cuius petitionis executionem requiruntur certæ in persona conditiones, ipse petens tacitum ad inquirendum præbet consensum circa ea tantum, quæ impediunt, non verò alia. Dico *tertiò.* De iustitiæ ministris, déque aliis magistratibus in particulari inquiri potest, nulla præcedente infamia. Ita Ordin.Lusit.*lib.*1. *tit.*44.§.1. Ratio est, quia ipsi in accipiendis officiis ad id tacitum præbuerunt consensum, iuxta regnorum leges, & cõmunitatum consuetudinem. Dico *quartò.* Si adsint non leues suspiciones, vel præsumptiones, vel indicia de hæresis, apostasiæ, proditionis, læsæ maiestatis, aliisque criminibus, in graue damnum commune, vel tertij innocentis redundantibus,pendentibúsque in futurum, fieri potest particularis inquisitio. Ita Simanch.*tit.*44.*num.*9.Nauar. *cap.inter verb. num.*683.*&* 694.& in rubric.de iudic. *num.* 93. Confirmatur ex *c.Excommunicamus,de hæret.*§.*adiicimus. L.Apostatarum. Cod. de Apostatis.L.nullus.Cod.ad L. Iuliam maiestatis, c. officium. de hær.* vbi Ioan. And. & Dominicus. Ratio vero est, quia id postulat

postulat bonum commune. Hâc tamen inquisitionem Inquisitores circa Episcopos, Nuncios, aliosque Ecclesiasticos superiores absque licentia Papæ facere non possunt. *cap. Inquisitores, de hæreticis in 6. & Extrauag. cum Matth. eodem tit.* Hinc inferes mortaliter peccare iudices, & ad restituendã damna data obligari, si circa particularem personam particulariter inquirunt; præterquam in casibus traditis, & iuxta explicatas iam conclusiones. Vnde neque semiplena probatio per vnum testem omni exceptione maiorem, neque etiam plena per duos aut tres testes extraiudicialiter apud Prælatum de crimine deponentes, sufficit ad particulariter inquirendum de singulari persona. Ita Sot. 5. *iust. quæstione 9. art. 2.* Nauar. *cap. inter verba. num.* 580. & in rubric. *de iudic. num.* 78. & in sum. *cap. 18. nu.* 38. patétque *ex cap. Inquisitores, & cap. Cum oporteat de accusationibus.* Ratio est, quia nisi obstet bonum commune, proximi famæ est consulendum, quæ doctrina etiam seruanda est in Regularium inquisitione, vt rectè aduertit Nauar. contra Alciatum contrarium asserentem, quia bona Regularium fama bono communi valdè inseruit.

6 *Int.* Inquirebat iudex de crimine circa reum in eo diffamatum, sed incidenter ad cognitionem alterius rei criminis deuenit. v.g. inquirebat de homicidio, sed inuenit eum etiam esse furem, quæro igitur, an possit postea iudex de eo crimine incidenter cognito inquirere? *Resp.* Cum crimen incidenter cognitum, est coniunctum cum crimine de quo reus infamatus est, potest: si verò est omnino disparatum, minimè. Ita Sot. *de secr. membr. 2. q. 6. conclus. 3. & 5. iust. q. 5. art. 2.* Caiet. *tom. 1. opusc. c. 31. resolut. 5.*

7 *Int.* Inquirebat iudex generaliter, sed cognouit per eam inquisitionem crimen occultum Titij, potestne postea de eo particulariter inquirere? *Resp.* Minimè: ita Sot. sup. *c. Inquisitionis c. Qualiter. c. Quando. 2. de accusat.* quia illa notitia fuit contra iustitiam, & iniqua; ergo habenda est tanquam non acquisita.

8 *Int.* Est crimen notorium, delinquens verò occultus, quæ fieri potest inquisitio? *Resp.* Dico *primum.* Quando crimẽ est notorium, aut famosum, licitum est iudici inquirere delinquentem, modo in inquisitione nullam nominet personã, quæ infamia non laboret. Ita Nauar. *cap. 18. num. 38. & cap. inter*

*verba.num.*185.Cord.*q.*64.*punct.*1.Sylu.*correctio.q.*8. Angel.*denunciatio num.vlt.*Panorm.& Immola *c.Bonæ. de election.* Ratio eſt,quia hoc poſtulat bonum commune,vt ſaluum,& incolume tueatur.Dico *ſecundò.* Teſtis interrogatus in huiuſmodi inquiſitione tenetur aperire occultum delinquentem. Ita citati Doctores,& Med.*de instruct.confeſſ.tract.*2.*tit.de confeſſ.celanda.*Ratio eſt,quia iuridicè ad hoc interrogatur. Dico *tertiò.*Si ipſe reus in hac inquiſitione interrogetur,non tenetur ſe ipſum prodere. Veritas eſt manifeſta, quia nemo tenetur ſe prodere,niſi iuridicè interrogetur : nemo verò iuridicè interrogatur circa ſe,niſi de eo habeatur infamia , vel ſemiplena probatio.

De peccatis contra iuſtitiam ex parte rei. §. 6.

1 *An reus iuridicè rogatus teneatur ſuum crimen ſateri.*

2 *An teneatur reus detegere crimen ſuum , quando interrogatur ad inſtantiam partis.*

3 *An teneatur reus dicere verum,ex quo illi imputabitur crimen falſum.*

4 *An reus criminis propter excommunicationem latam teneatur ſe prodere.*

5 *An ordinandus teneatur detegere crimen ob quod ab ordinibus ſuſcipiendis remouebitur.*

6 *An reus poſſit rogari de occultis criminibus.*

7 *An reus poſſit rogari de occultis ſociis.*

8 *De hæreticis.*

1 INTERROGATIO. Teneturne reus iuridicè interrogatus ſuum fateri crimen? *Reſp.*Tenetur etiam in cauſa mortis.Ita D.Thom.2.2.*quæſt.*69.*art.*1.*ad* 2. Sot. 5.*iuſt.q.*1.*art.*1. *&* 2.*de ſecr.membr.*2.*qu.*7.*concl.*3.Nau.*cap.* 25. *num.* 36. Couar. *de prac.qq.cap.*23.Cord.*lib.*1.*quæſt.*43.Medin. *de instruct. confeſſ.* Gabriel.*in* 4,*d.*15.*q.*6.*art.*2.Palud. *in* 4.*d.*19.*q.*4.*nu.*7. Gandau. *quodlib.* 1. *q.* 33. Bart. *ad L. Martellam. ff. de action. rer. amot.* Gom.*tom.*3.*cap.*12.Arag.2.2.*q.*69. Ratio eſt, quia ſubditus ſub mortali tenetur ſuperioris præcepto obedire iuſta præcipiẽtis : ſed iudex iuridicè interrogans iuſta præcipit , cum reo præcipit veritatem aperire : nam eã poteſt ab eo extorquere licitè per torméta occultationis puniendo culpam,vt ſtatuũt Ordin.Luſitanæ *lib.*5.*ti.*64.Ergo reus tenetur ſe prodere,&c. Oppoſitum aſſeruerunt Sylu. & Angel. verb. *confeſſio ſacramenta*

mentalis. Armilla *verb. confessio iudicialis, nu.*8. Panorm.*c.2.de confess.* & alij in causa capitis, aut alius damni grauis temporalis: nemo enim, aiunt, seipsum tenetur damnare, in quo iure naturali videtur fundari *lex 4. ff. de testibus*: iustè non potest cogi consanguineus ad ferendum testimonium contra suos consanguineos, cum magno eorum dispendio corporali. Hæc tamen conclusio intelligenda est, quando iudex ex officio procedit, iuxta cuiusuis iuramentum veritatem tenetur inquirere: iuxta *l. si non defendatur. ff. de pœn. & L. ubicunque. ff. de interrogatoriis actionibus.*

2 *Int.* Rogo igitur, teneturne reus fateri crimen, quando ad instantiam partis interrogatur? *Resp.* Minimè. Ita Panormit.*c.2.de confess.colum.vlt.* Nauar.*c.inter verba.n.* 732. & 745. aitque esse communem Syl. *confessio non sacramentalis.* Angel. ibi, & Arm.*nu.*8. Ratio est, quia accusatori incumbit probare crimen per testes obiectum, probationibus luce meridiana clarioribus, iuxta *l. finalem. Cod. de probation.* & ideo reus in eo casu iuridicè non interrogatur, nec tenetur respondere. Ita denique decernitur *lib.*3. Ordin. Lusitan.*tit.*40.§.13. & *tit.*85. §.1. vbi absolutè asseritur non teneri reum propositioni criminosæ respondere, id est, articulo, in quo ei ponitur vt delictum suum fateatur. Confirmatur ex *L. 1. ff. de quæst.* vbi non licet accusatori seruorum testimoniis vti erga dominum, vel filiorum erga parentes.

3 *Int.* Interrogatur quis de re, an sit sua, si tamen suam esse fateatur, damnabitur de crimine, quod non commisit. v.g. Platonis gladio latrones Petrum occiderunt, Plato interrogatur de gladio, si fateatur esse suum, homicidij damnabitur: poteritne negare esse suum gladium? *Resp.* Poterit. Ita Sot.*de teg. secr. memb.2.q.7.*

4 *Int.* Est crimen publicum & notorium, delinquens verò occultus, fert Iudex Ecclesiasticus excommunicationem vt se prodat, teneturne reus criminis se prodere? *Resp.* Minimè. Ita Sot. *in 4.d.22. quæst. 1. art. 2. & de secr. memb.2.q.6.* Ratio est, quia illa excommunicatio est iniusta Obstat huic resolutioni *cap. Quidam maligni.5.qu.1.* vbi sub pœna excommunicationis præcipitur auctori cuiusdam libelli famosi se detegere. Propter quem textum oppositum tenuit ibi Turrecrem. & alij Iurisperiti. Verumtamen istud caput solum præcipit probare alio libello nomine tacito auctoris, ea

quæ dixerat, aut palinodiam decantare, & item abſtinere ab Euchariſtia donec id efficiat. Sic interpretatur locum Nauar. *cap. inter verb. nu.* 586. & Sot. citatus.

5 *Int.* Epiſcopus ordinaturus aliquem, vel collaturus beneficium Petro, rogat eum de occulta irregularitate, vel alio legitimo impedimento, teneturne ordinandus aperire occultum impedimentum? *Reſp.* Si impedimentum non tollatur per pœnitentiam, ſed ordinum impedit executionem, vel beneficij retentionem, tenetur illud detegere. Ita Innocen. *c. Inquiſitores, de accuſation.* ibid. Turrecrem. *nu.* 5. Nauar. *cap. inter verba. nu.* 723. & Doctores communiter. Abbas *c. innotuit. n.* 6. *de elect.* vbi hoc apertè aſſeritur, ſicut in *c. Artald.* 8. *q.* 3. Ratio eſt, quia iudex tunc iuridicè interrogat.

6 *Int.* Poteſtne conuictus reus de vno crimine, interrogari de aliis occultis, aut de ſociis? *Reſp.* Quando crimen occultum, eſt criminis probati circumſtantia, vel habet cum eo connexionem neceſſariam, poteſt. Ita Palud. *in* 4. *d.* 19. *q.* 4. Sylu. *Inquiſitor* 1. *q.* 7. D. Anton. 2. *p. tit.* 8. *cap.* 7. Ratio eſt, quia crimen probatum, eſt indicium criminis ſibi maiori ex parte annexi. Hinc colliges conuictum de homicidio eius, cuius cadauer inuenitur exſpoliatum, rogari poſſe de ſpolio. Item conuictum de adulterio rogari poſſe de nece mariti adulteræ: conuictum de furto Eccleſiæ rogari poſſe de fractione forium. In quo ſenſu accipienda eſt regul. iur. *in* 6. *ſemel malus, ſemper præſumitur eſſe malus.* Dico *ſecundò.* Non poteſt talis rogari de criminibus occultis omninò diſparatis. Ita Caiet. 2. 2. *quæſt.* 69. *art.* 2. Sot. *de ſecret. memb.* 2. *quæſt.* 6. *dub.* 5. *& de iuſt. lib.* 5. *quæſt.* 6. *art.* 2. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 4. *nu.* 170. Adrian. *quodl.* 11. Nau. *cap. inter verb. num.* 587. *& de iudiciis. n.* 62. Ratio eſt, quia iudex non interrogat iuridicè de crimine, niſi eius præcedat ſemiplena probatio, vel infamia, vel iudicium infamiæ æquipollens.

7 *Int.* Poteſtne reus iuridicè conuictus interrogari de ſociis occultis? *Reſp.* Minimè, niſi in ſeptem euentis. Ita Nau. c. 18. *n.* 58. Sot. *de ſecr. membr.* 2. *quæſt.* 6. *concluſ.* 4. Caietan. *tom.* 1. *opuſc.* 31. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 173. *cap. Cùm monaſterium. de confeſſis. cap. Veniens.* 1. *de teſtib. cap. Nemini.* 15. *quæſt.* 3. *l. finali. Cod. de accuſat. L. repetiti. ff. de accuſat.* Septem verò ſunt crimina, circa quæ quiſquam conuictus poteſt interrogari de ſociis occultis. 1. Hæreſis. *cap. in fidei fauorem. lib.* 6. 2. læſa maieſtas.

maiestas *L. Quisquis Cod. ad L. Iuliam maiestat.* 3. adulterata moneta *L. 1. Cod. de falsa moneta.* 4. Maleficium *L. vltima Cod. de maleficiis.* 5. Latrocinium *L. D. Adrian. ff. de custodia reorum.* Latrocinium verò hic intelligitur, quod patratur à viarum grassatoribus; non verò à furunculis. 6. Simonia *cap. 1. de testibus.* 7. Nefandum vitium: ita deducitur ex constit. Pii V. quæ incipit, *Cum primum Apostolatus.* Ita Gomez *p. 3. resolut. cap. 12. num. 16.* Tolet. *lib. 2. cap. 9. num. 183.* Emmanuel Roder. in sum. *de Ord. iudic. cap. 10.* qui quidem duo addunt. Primum est, posse reum conuictum criminis rogari de socio occulto, cum crimen necessariò requirit socium. Item cum mos est in aliqua prouincia, vt de sociis occultis interrogetur, quia propter bonum commune ita leges talis regni sancire potuerunt.

8 *Int.* Circa reos hæresis, rogo vtrum absoluendi sint à confessario, quando ad ignem ducuntur, nisi detegant socios, quos negarunt in carcere? *Resp.* Affirmatiuè, quia tunc eorum testimonia non accipiuntur ab inquisitoribus, vt suspecta.

De quæstionibus seu tormentis. §. 7.

1 *An liceat per tormenta veritatem extorquere.*
2 *Quando liceat torquere reum.*
3 *Propter quod crimen potest reus torqueri.*
4 *An propter crimen sufficienter probatum.*
5 *An pro sociis detegendis.*
6 *De reo qui in tormentis fatetur, & postea negat.*
7 *An pro euitando tormento, liceat fateri crimen capitis.*
8 *An teneatur se retractare, qui in tormentis crimen sibi imposuit.*
9 *An liceat iudici, vti fictionibus ad extorquendam veritatem.*

1 INTERROGATIO. Licétne per tormenta corporalia veritatem extorquere? *Resp.* Licet. Ita D. Augustin. 19. *cap. 6.* D. Ambros. *lib. 2. de Cain*, & omnes Doctores, vt videre est apud Gom. 3. *resolut. cap. 13.* Simanch. *de instit. tit. 65.* Summistas *verb. tortura.* Ord. Lusit. *lib. 5. tit. 65.* Ratio est, quia hoc pertinet ad bonum commune: nam aliter mille crimina manerent impunita, sicut approbat mos omnium gentium.

2 *Int.* Quando potest iudex torquere reum? *Resp.* Quando præcedit semiplena probatio, vel infamia, aut infamiæ indi-

cia æquipollentia. Ita Doctores citati, & Nauar. *de iud.n.*53. Tolet.*lib.*2.*c.*3.*n.*475.*L.edictum.ff.de quæst.*

3 *Int.* De quo crimine potest iudex torquere reum? *Resp.* De eo, quod dignum sit pœna capitis, aut grauiore quam ipsa tormenta. *L.edictum.ff.de quæst.* Ratio est, quia condigna pœna non potest dari, nisi cum plena probatione, tormenta verò adhibentur ad extorquendam plenam probationem; ergo ipsa tormenta non debent esse adæquata pœna delicti.

4 *Int.* Quando crimen est plenè probatum, potéstne torqueri ad illud confitendum? *Resp.* Minimè. Ita Gom.cit.loco *num.*10.& Cord. *de pract. qq. c.*13. *num.*5. Nau. *cap.inter verba. n.*781. & in sum.*c.*18.*n.*59. Roias 2.*p.de hæret.n.*282. Ratio est, quia tormenta iure gentium introducta sunt ad extorquendam probationem: eáque data, integra pœna imponenda est.

5 *Int.* Potéstne reus torqueri pro sociis detegendis? *Resp.* Potest. Ita Iul.Clar. *de pract.crim.q.*64. Simanch.4.*cap.cit.n.*60. Ratio est, quia iuridicè interrogatur.

6 *Int.* Quid si reus in tormentis fateatur, & postea neget? *Resp.* Iterum torquendus est. Ita omnes citati Doctores.

7 *Int.* Licétne reo fateri crimen, quod non commisit, propter quod occidendus est, ad euitandum tormentum? *Resp.* Minimè. Quod vero peccatum committat, controuertunt Doctores, Tolet.*lib.*1.*c.*5.*n.*121. Sot.*de secr.memb.*3.*q.*4. & *iust.*5. *qu.*30. *art.* 2. Ledesm.2.4. *quæst.*10. *art.*5. Adrian. *quodlibet.*11. *diff.* 3. Ratio eorum est, quia licet videatur iste per hanc confessionem sibi necem inferre, id non est directè, nec per se. nam directè intendit fugere tormenta, & multas, vt ita dicam, mortes, per accidens verò influit in vnam mortem. Probabilius tamen Nauar. *cap.*18. *num.*19. Couar.1.*resol.cap.*2.*n.*8. Sylu. *detract. q.*3. aiunt peccare mortaliter. Ratio eorum est, quia in re graui mentitur in iudicio contra charitatem, qui tenetur diligere propriam vitam.

8 *Int.* Qui falsum crimen de se confessus est in tormentis, tenetúrne sub mortali confessionem retractare? *Resp.* Tenetur quidem ad minimum in hora mortis, tum ad consulendum suorum famæ, tum ad tollendum populi scandalum. Ita Sylu. *quæst.* 3. citat. sup. & Panormit. *cap. ex parte.* 2. *de sepultura.*

9 *Int.* Licétne Iudici vti simulationibus, & fictionibus in iudicio, ad veritatem extorquendam? *Resp.* Licet, modò cautè procedat,

procedat, & nemini faciat iniuriam. Ita Couar. *lib.1.c.1.n.16.* Panormit. & Canonistæ ad *cap. Afferte.* de præsumptionibus, ibi enim textus affert Salomonis exemplum. 3. *Regum.* 3. qui simulauit infantis diuisionem iuri naturali contrariam, vt ex coniectura maternæ compassionis, veram matrem deprehenderet: idem probatur ex *cap.Vtilem.2.2.q.2.* vbi affertur exemplum Iehu Regis. 4. *Reg.10.* Dixi, si nemini faciat iniuriam: illam verò faceret, si dolo, vi, metu, aut fraude veritatem extorqueret: tunc enim reum condemnando mortaliter peccat, & ad restitutionem tenetur.

De Appellationibus. §. 8.

1 *Quando peccat reus appellando.*

1 INTERROGATIO. Suppono posse reum propter malitiam imperitiámve iudicis inferioris iniustè grauatum, licitè, & iustè appellare ad legitimum superiorem. *cap. Omnis oppressus.q.6.* Quæro igitur, quando peccat reus appellando? *Resp.* Peccat cum appellat gratia repellendæ, vel differendæ iustæ sententiæ. *cap.Quicumque.2.q.6.* vbi præcipitur ne huiusmodi appellationes recipiantur. *cap.Omnis.2.q.6.* vbi huiusmodi appellantes puniri iubentur. Ratio est, quia tunc appellans facit iniuriam iudici rectè iudicanti, & accusatori illius iustitiam impediendo. Itaque quando quis scit iniustam esse suam causam, iustam verò sententiam, mortaliter peccat appellando. Ita Aragon *2.2.q.69.art.3.* Sot. proximè, Nau. *cap.23.num.39.* qui rectè ait teneri reum tunc ad omnia damna actoris, ex iniusta appellatione subsequuta.

De subeundo supplicio per iudicis sententiam imposito. §. 9.

1 *An reus teneatur subire supplicium.*
2 *An liceat reo resistere sententiæ secundùm veritatem iniustè, sed occultè.*
3 *An teneatur reus stare sententiæ secundùm allegata, & probata.*
4 *Quæ fuga reo licita est.*
5 *De fuga è carcere.*
6 *Quando tenetur reus ad pœnam legis.*

7 *De executione pœnæ.*
8 *Cum pœna est mortis.*
9 *De præparatione ad ferendam mortem.*
10 *De pœna inediæ.*
11 *De iis qui tali damnato offerunt cibos.*
12 *De pœna mutilationis.*

1 INTERROGATIO. Obligátne ſententia iuſta in conſcientia ad exequendam rem præceptam? *Reſp.* Obligat. Ita D.Thom. *2.2.q.69.art.4.* & omnes Doctores, &c.

2 *Int.* Fuit ſententia lata iniuſtè ſecundùm rei veritatem, ſed notoriè putatur iuſta, licétne reo illam per actiuam reſiſtentiam repudiare? *Reſp.* Minimè. Ita Nauarr. *c. Cum cont. de reſcrip.rem.2.n.15.* & ferè omnes. Ratio eſt, quia datur ſcandalum in illa actiua, & publica reſiſtentia erga ſententiam, quæ exiſtimatur iuſta.

3 *Int.* Tenetúrne reus ſtare ſententiæ latæ ſecundum allegata, & probata? *Reſp.* Minimè quidem in conſcientia, & ideo ſi abſque ſcandalo poterit euitare ſententiam, vel non reddere pecuniam iudicatam, iuſtè quidem ſecundnm falsò allegata, & probata: iniuſtè verò ſecundum rei veritatem fas illi eſt, vel etiam poſtea facere compenſationem.

4 *Int.* Quænam fuga licita eſt reo? *Reſp.* Dico primò. Reus antequam adprehendatur, & etiam poſtquam comprehenſus eſt, licitè poteſt fugere non inferendo vim, neque reſiſtendo. Ita D.Thom. *2.2.q.69.art.3.* & ibid. Caiet. & Aragon, Henr. *quodlib.8.* Victor. *de homicid.num.19.* Sot. *5.iuſt.quæſt.5.artic.4.* Nauar. *cap.17.num.202.* Couar. *reſolut.cap.2.n.11.* & alij, quos ipſe refert, Simanch. *tit.16.n.26.* Ratio eſt triplex. Prima, quia nulla lex poſitiua id prohibet. Secunda, quia detineri in carcere tendit ad executionem pœnæ: durum verò eſt vnumquemque teneri ad exequendam in ſe pœnam. Tertia, quia iure naturali cuique fas eſt tueri vitam, & incommoda vitare. Dixi, ſine vi, & reſiſtentia, quoniam miniſtri iuſtitiæ ius habent, & ad comprehendendum, & detinendum. Aduertendum tamen eſt dupliciter poſſe quenquam detineri in carcere: nam vel poteſt detineri vt damnatus pœna iuſta carceris perpetui, ſeu ad tempus pro delicto commiſſo; & tunc non licet illi fugere, quia, vt infra dicemus, tenetur pati pœnam iuſtam latam per ſententiam legitimi iudicis, vel poteſt detineri ad expectandam ſententiam capitis, verberum,

verberum, aut alterius supplicij, & in hoc casu intelligo assertam conclusionem.

5 *Int.* Intelligo tuam mentem, quæro igitur secundum eam, poteritne reus aufugere infringendo vincula, aut carcerem perforando? *Resp.* Negant quidem probabiliter Henriq. *quodlib.8.q.26.* Maior *in 4.d.15.q.22.* Syl. *fuga.* Couarr. *sup.n.4.* Ratio eorum est, quia tunc fit resistentia, & vis iustitiæ. Deinde quia *L.1.ff.de effractor.26. L. in eos. ff. de custodia reorum,* damnantur capitis huiusmodi fractores; ergo vt pœna culpæ respondeat, ipsi grauiter deliquerunt. Probabilius tamen affirmant Caietan. & Aragon. *2.2.q.69.art.3.* Sot. *5.iust.quæst.6.* Dried. *lib.1.c.1.* Nau. *c.17.num.102.* oppositum est eorum fundamentum, aiuntque illam effractionem non esse resistere, sed tollere impedimenta ad fugam, vt cum quis fugiendo inuenit alienam segetem, potest illam conculcare ad fugam capessendam cum animo postea reficiendi damnum. Leges verò illæ sunt comminatoriæ ad deterrendos reos à fuga, neque supponunt culpam, sed indemnitatem boni communis, pro quo aliquando licet innocentem exponere mortis periculo, vt exponitur in prælio iusto. Huic tamen mortis periculo si quis temerè se exponat (exponetur verò si vincula frangat, aut carcerem rumpat, manendo in loco, vbi iterum deprehendatur) peccabit mortaliter, quia nemo est dominus vitæ suæ. Hinc inferunt Sot. Aragon, & Caietan. locis citatis posse quenquam tali præbere reo claues ad aperiendum ostium, vel instrumenta ad infringenda vincula, vt fugiat. Ratio eorum est, quia licet præbere auxilium ei, qui licitè aliquid exequitur.

6 *Int.* Quando tenetur reus ad pœnam legis? *Resp.* A die latæ sententiæ, & non antea, res est certa, & ab omnibus Doctoribus asserta.

7 *Int.* Quam pœnam per sententiam iustam iudicis decretam, tenetur reus in se exequi? *Resp.* Carceris, exilij, pecuniæ, & alias similes, quæ existimantur leuiores, non verò pœnam verberum, mutilationis, torturæ, aut mortis, quoniam huiusmodi pœnæ sunt suaptè natura horribiles, & inclinationi hominum maximè repugnantes; ergo iniqua esset lex, quæ statueret, vt nocens in se ipso eas exequeretur, quoniam ad legis æquitatem requiritur, vt sit de re moraliter possibili: exequutio verò huiusmodi pœnarum in seipso censetur moraliter

raliter impoſſibilis hominibus.

8 *Int.*Potéſtne damnatus ad mortem illam illicitè in ſe exequi,ſe ipſum occidendo ? *Reſp.*Minimè quidem : eſt omnium Doctorum, quos citaui. Ratio eſt,quia occidere ſe ipſum eſt intrinſecè malum , & non poteſt cohoneſtari aliqua ratione: nam dixerunt aliqui poſſe auctoritate iudiciaria in ſe ipſum eſſe carnificem, vt poteſt in alium eadem publica auctoritate,ac proinde,vt alium,& ſe ipſum poſſe occidere;ſed eſt ratio apparens & falſa, vt aſſerit concors Doctorum ſenſus.

9 *Int.* Tenetúrne reus præparare ſe ad recipiendam mortem iuſtè dandam ? *Reſp.*Tenetur,& ita tenetur ire ad locum ſupplicij, aſcendere ſcalam, præbere collum ad laqueum, & ſimilia. Ita omnes Doctores. Ratio eſt , quia huiuſmodi Præparationes ſunt ad recipiendam , non ad inferendam mortem. Hinc inferes , damnato , vt pereat veneno , non licere illud potare:quia talis actio ex ſe ordinata eſt ad mortem , non minùs quàm inflictio lethalis vulneris. Ita Caſtro, Driedo,& Couar.citati : poterit tamen,& tenetur damnatus aperire os , & pati vt carnifex per fiſtulam infundat virus in ſtomachum.

10 *Int.* Licétne damnato,vt fame pereat,oblatos ſibi cibos reſpuere? *Reſp.*Affirmat Maior *in* 4.*d.*15.*q.*22.Sot.5.*iuſt.q.*6.*a.*4. Angel.& Sylu. *verbo fugere.* Eorum ratio eſt, quia id non eſt ſibi inferre,ſed expectare mortem,& pati, quod quidem non eſt verum. Deinde , quia in extrema neceſſitate poterit quis ex charitate relinquere cibum alij,ſed hoc verum quidem:at quia tunc ex charitate præfertur vita aliena ſuæ propriæ; ideo oppoſitum aſſerendum cum Caiet.2.2. *q.*69.*art.*3.*dub.*8. Vict.*de homicid.n.*28.Caſtro 2.*de leg.c.*3. Cou.3.*reſol.cap.*2.*n.*8. *&* 10. Dried. *lib.*2. *de liber. cap.*6. Ratio eſt, quia indirectè ſe perimit per non vſum medij ad vitam neceſſarij.

11 *Int.* Quæro vlterius , vtrum liceat aliis præbere cibos damnato vt fame pereat ? *Reſp.* Omnes alij præterquam miniſtri iuſtitiæ poſſunt , ita omnes citati Auctores.

12 *Int.* Datur optio reo, vt ſibi amputet vnam manum, ne vtraque per carnificem illi præſcindatur , licebítne illi optionem eligere ? *Reſp.* Negat Sot. ſup.citatus, damnátque Ioſephum , qui , vt refert 2. *de bell. Judaic. capit.* 27. eam optionem elegit,oppoſitum tamen aſſerendum iudico, quoniam ſi periculum immineat toti corpori propter contagionem

nem alicuius partis, poteſt quis illam præſcindere; ergo prouidendo huic toto, poterit potius præſcindere ſibi partem, quam ſinere præſcindi plures.

De teſtibus. §. 10.

1 *De legitimitate teſtium.*
2 *Qui non compelluntur ad ferendum teſtimonium.*
3 *Quando tenetur quis ferre teſtimonium.*
4 *Quando tenentur filij ferre teſtimonium contra patrem.*
5 *De reſtitutione pro non ferendo teſtimonio.*
6 *Præcipuè cum vocatur teſtis ad iudicium.*
7 *Deinde cum pro veritate dicenda ſuſcepit iuramentum.*
8 *An poſſit ferri pretium pro ferendo teſtimonio.*
9 *De teſtimonio circa peccata occulta.*
10 *De teſtimonio ferendo pro ſola pœna infligenda.*
11 *De teſtimonio ferendo pro ſecreto crimine.*
12 *De concordia teſtium.*
13 *Præcipuè in cauſa hæreſis.*
14 *De concordia teſtium pro vtraque parte.*
15 *De exceptionibus & contradictis.*
16 *De retractatione teſtimonij.*

1 INTERROGATIO. Quamuis non multum ad rem noſtram faciat te rogare de iis, qui vel admittuntur, vel reiiciuntur tanquam teſtes in iudicio, gratia tamen maioris doctrinæ, dic quid in hac materia teneas? *Reſp.* Dico ſic. Non admittuntur ad teſtimonium ferendum patres erga filios, neque item aſcendentes reſpectu deſcendentium, neque è contra deſcendentes reſpectu aſcendentium in recta linea. *L. parentes, cap. de teſt.* & Doctores ibid. cum Gloſſ. & notat Syl. *teſtis* 1. *q.* 1. §. 8. ſiue teſtimonium ſit contra, ſiue pro. *c. ſi teſtis.* §. *item teſtis*, niſi quæſtio ſit de natiuitate, & ætate filiorum, tunc enim recipitur parentum teſtimonium pro filiis. *cap. Per tuas. Qui filij ſint legitimi.* deinde niſi tractetur cauſa hæreſis, proditionis, vel læſæ Maieſtatis, in qua nullius reiicitur teſtimonium ratione conſanguinitatis, *c. In fidei fauorem, de hæreticis in 6.* Non adimittitur præterea libertus erga eum, qui eum manumiſit, ſicuti nec vxoris, filiorum, & libertorum eiuſdem liberti. *c. de teſtib.* & *L. Iulia. ff. eodem.* Non admittitur vxor erga virum, & vice verſa, tam pro, quàm contra, vt notat Nau. *cap. Inter verb. num.* 810. & in ſum. *cap.* 25. *num.* 48.

2 *Int.*

2 *Int.* Qui non compelluntur ad teſtimonium ferendum? *Reſp.* Non compelluntur ſocer, gener, vitricus, priuignus, ſoror, frater, eorúmque filij, imò etiam conſanguinei omnes collaterales vſque ad quartum gradum, erga ſe inuicem. *L. Iul. ff. de teſtib.* item ſenes maiores ſeptuaginta annis, & valetudinarij. *L. Inuiti. ff. de teſtib.* mittendi tamen ſunt ad eos, qui recipiant eorum teſtimonia, ſi oportuerit. *cap. ſi per teſtium. de teſtib.* Item clerici, monachi, Abbates, & Epiſcopi. *cap. Monachi 15. qu. 1. cap. Cum nuntius, de teſtib.* qui omnes non poſſunt eſſe teſtes in cauſa criminali, ſicut notat Gomez *tom. 3. reſolut. cap. 12. num. 19.* & conſtat *ex cap. ſentent. ſanguinis, ne clerici, vel monachi.* in cauſa tamen ciuili iidem poſſunt de licentia ſui Epiſcopi teſtificari, etiam coram iudice laico. Dixi de licentia ſui Epiſcopi, quoniam cum teſtimonium publicum feratur ſub iuramento *cap. ſi teſtes. 3. qu. 4.* ipſi verò non poſſint iurare apud iudicem laicum abſque licentia ſui Epiſcopi. *cap. Nullus. 22. q. vltim.* & notat Syl. *Clericus. 3. q. 3.* conſequenter non poſſunt ferre teſtimonium, & ita prohibetur in conſtitutionibus Synodalibus, in Eborenſibus *titul. 10. cap. 12.* Conimb. *tit. 14. conſtit. 12.* Idem dicendum eſt de regularibus, qui de licentia ſui ſuperioris teſtificari poſſunt in cauſa ciuili apud iudicem ſæcularem, vt notat D. Ant. Gom. citat. *n. 1.* & Syl. *q. 1.* deducítque Gom. ex *c. Monachi 16. q. 1.* & ideo in conſtitutionibus Societatis IESV, *parte 6. cap. 3. num. 18.* ſuperioribus præſcribitur modus concedendi hanc licentiam. Reiiciuntur præterea minores quatuordecim annis in cauſa ciuili, & minores viginti in cauſa criminali. *ff. de teſtib. & cap. ſi teſtes. 3. quæſt. 4.* Reiiciuntur ſerui. *L. de ſeruis. Cod. de teſtib.* nec pro, nec contra dominum. *cap. ſi teſtis. §. item teſtis.* Reiiciuntur mente capti. *L. qui teſtis. ff. de teſtib. §. ne furioſus,* niſi in lucidis interuallis. Reiiciuntur infideles contra fidelem. *c. ſi hæreticus. 2. q. 8. & L. 1. ff. de teſtib.* Reiiciuntur infames. *cap. ſi teſtes* citato. Reiiciuntur inimici eius, contra quem fertur teſtimonium. *L. 3. ff. eodem. cap. ſi teſtis.* Reiiciuntur pauperes abiectæ conditionis, de quibus facilè præſumi poteſt corruptela. L. 3. citata, & *cap. ſi teſtis.* citato. Reiiciuntur domeſtici, & famuli eius pro quo ferendum eſt teſtimonium. L. *pen. ff. de teſtib. cap. item ſi teſtis* citato, excepto caſu probandi adulterium. L. *conſenſum. ff. de repud.* Admittuntur etiam collegæ ſuper re collegij, quando per alios probari

bari nequit,& in causa monasterij, ij qui sunt de conuentu. Dixi,monasterij,quia reiiciuntur in causa alicuius singularis.Ita Sylu. dicta *q*. 1. §. 9. cum Panorm. Reiiciuntur excommunicati,*cap.Decernimus,de sent.excommunicat.in 6*. Reiiciuntur itidem iuxta commune ius laici contra clericos in causa criminali, excepta hæresi, simonia, & læsa maiestate, cum adfuerint clerici, qui testimonium ferre possint. Ita probat Roias *singul*. 118. Reiiciuntur itidem socij criminis, periuri,& alij nonnulli,de quibus Sylu.*q*.1. *de testib*. Gom. 3. *resolut.c*.12.*num*.15.*&* 16.& Roias citatus. Reiiciuntur meretrices. *L*.3.*ff. de testib*. Reiiciuntur omnes mulieres in causa testamenti.*L.ex eo.ff.de testib*.& in omni causa criminali. *cap. Finis.de verb.signif.cap.Mulieres*.33. *q*. 5. excepta hæresi, simonia,& læsa maiestate. *cap.In fidei. de hæret. in 6*. Admittuntur tamen,si causa criminalis ciuiliter tractetur. *cap.Quoniam,de testib*.Notatque Sylu.supra §.2.*& iudex* 2.*q*.1.Hæc iuxta commune ius:iuxta verò peculiare ius huius regni legantur Ordinat.*tit*.24.*à* §.12.

3 *Int*. Quando tenetur quis ferre testimonium?*Resp*. Cum iuridicè requiritur à iudice.Ita D.Thom.2.2.*q*.70.*art*.1.*&* 16. Caiet.& Arag.Sot.5.*iust.q*.7.*art*.1.*concl*.1.Ratio est, quia præceptum superioris legitimi obligat in causa graui: quando verò iuridicè requiratur testis, diximus supra cum egimus de reo.Dico tamen iterum,cum proceditur via accusationis iuridicæ requiritur absque infamia rei,& absque semiplena probatione.Ita Speculator de testibus §.*de testium compuls.num*.6.Hostiensis *tit.de testib.cog.nu*.4.Astens.1.*p.l*.1. *tit*.37. Panorm.*cap.Peruenit*.1.*&* 2.*de testib.cog*. Aliter, & contra dicendum est, cum proceditur via inquisitionis. Sed hac de re memini me iam supra interrogatum, cum egisti de accusatione,& inquisitione.Dico *secundò*. Nullus priuatus non requisitus à iudice,tenetur testificari.Ita D.Thom. Caiet. Aragon,& Sot.proximè citati,Nau.*cap.Inter verba.num*.698.& in sum.*cap*.25.*nu*.44.Ratio est,quia sibi imputet accusator accusare de crimine,quod probare non potest, nam licet fiscalis sit, non tenetur in conscientia accusare, nisi ea crimina, quæ potest probare. Tenetur tamen quisquam non requisitus ferre testimonium cum ex eo impeditur damnum commune,vel tertij innocentis.Ita citati Doctores, & ratio est, quoniam ad id nos obligat charitas, etiam cum aliquo

R nostro

noſtro detrimento: qua in re ſeruandus eſt ordo charitatis iuxta regulas traditas in primo præcepto. Dixi, priuatus, quoniam fiſcales, & alij iuſtitiæ miniſtri ſemper tenentur cum ſuo detrimento accuſare, vel teſtificari ratione officij ſuſcepti, pro quo ſtipendium accipiunt, L. Quemadmodum milites ratione officij, & ſtipendij plerumque tenentur ſe obiicere periculo capitis, etiam quando teſtimonium ſolum exigitur ad pœnam rei. Dico *tertiò*. Si pro impediendo grauiſſimo damno Reip. impendenti in futurum, ſiue ſpirituali, ſiue corporali, requiratur teſtimonium, quilibet ciuis cum quantocũque ſuo detrimento tenetur illud ferre Ita Sot. 5. *iuſt.q.*7. Rojas *ſing.*3.*n.*5. Pœnitentium Direct. 2.*p.pag.*398. Ratio eſt, quia iure charitatis bonum commune præferẽdum eſt bono particulari, vt lege naturæ pars ſe opponit periculo pro toto.

4 *Int.* Quando tenentur filij ferre teſtimonium contra parentes? *Reſp.* In cauſa hæreſis, cum timetur, ne ea inficiantur alij, nam licet filius in eo caſu incurrat infamiam, & confiſcationem bonorum, tenetur ex lege charitatis bonũ commune anteferre ſuo particulari. Sed huiuſmodi damna regulariter per Inquiſitores impediuntur, ne ad tales fidei filios deueniant.

5 *Int.* Tenetur quis ferre teſtimonium, noluit tamen ſe offerre ad illud ferendum, teneturne reſtituere damna inde autori, vel reo ſubſequuta? *Reſp.* Minimè. Ita Sot. 5. *iuſt.q.*7. *art.*1. Nauar. *cap. inter verba, nu.*713. & in ſum. *cap.*25. *num.* 44. Med. *de reſt.q.*9. Gou. *reg.pec.p.*2.§.3. *num.* 5. Sylu. *teſtis. num.*8. Ratio eſt, quia iſte ſolum peccauit contra charitatem, non verò contra iuſtitiam.

6 *Int.* Tenebatur quis ferre teſtimonium, requiſitus à iudice abſcõdit ſe & noluit ferre teſtimonium, teneturne ſimilia damna reſtituere? *Reſp.* Minimè. Ita Doctores citati, & Ant. 2.*p.tit.*1.*cap.*16.§.7. Rainerius in ſum. Theolog. *verb. teſtimonium.*§.1. Tabien. *verb. teſtis.* contra Sot. Nauar. & Gabr. *in* 4. *diſt.* 15. *q.* 6. *concluſ.* 7. Ratio eſt, quia iſte ſolum peccauit contra charitatem, & præterea contra obedientiam iudici debitam, non verò contra iuſtitiam. Nam ſi iudex præcipiat, vt inſequar occiſorem fugientem, ego verò nolim, non obligabor ad reſtituenda damna occiſi. Opponit Nauar. *num.* 44. actus iudicis præcipientis teſtimoniũ eſt actus iuſtitiæ; ergo actus teſtis nolentis obedire, eſt actus iniuſtitiæ. Non valet conſe

consequentia, nam actus subditi religiosi non parentis præcepto superioris est actus inobedientiæ, & tamen actus superioris non est actus obedientiæ. Opponit secundò. Negat quis scripturam ex qua dependet meum ius, tenetur ad restitutionem damnorum? *Resp.* diuersam esse rationem, quia scriptura est mea, & contra iustitiam denegatur, at testimonium est alienum, & sola charitas obligat ad illud mihi dandum.

7 *Int.* Accepit quis iuramentum, vt testis iuridicè interrogatus: & tacitè promisit se sub illo dicturum veritatem, postea tamen illam negauit, vel occultauit, teneturne ad restitutionem damnorum? *Resp.* Tenetur. Ita Doctores citati. Ratio est in promptu. Quia ratione suscepti officij tenetur ex iustitia innocentem liberare, reúmque damnare, detegendo veritatem. Et ita claret disparitas rationis in hac, atque in proxima difficultate.

8 *Int.* Poteftne testis pretium accipere pro ferendo testimonio? *Resp.* Minimè quidem pro iusto testimonio. Et ideo si aliquid accipiat, tenetur illud restituere. Dixi, pro iusto, quia pro iniusto testimonio ferendo, licet peccet accipiendo pecuniam, acceptam tamen non tenetur restituere: quia periculum, cui se exponit falsi testimonij, pretio est æstimabile: & ideo non tenetur illud iam acceptum reddere. Ita omnes Doctores citati.

9 *Int.* Quid tenetur facere testis circa peccata occulta? *Resp.* Non potest testis aperire iudici crimen occultum. Ita D.Thom. 2.2.*q*.70.*art*.1. Caietan. & Aragon. ibid. Sot. 5. *iust. q*.7.*art*.1. & omnes Theologi. Ratio est, quia occultare secretum est de iure naturali. Hoc tamen intelligendum est, quando ex occultatione non imminet damnum publicum. Si enim imminet, præferendum est bonum commune bono particulari. Item si non imminet damnum tertij innocentis inferendum ei ex malitia illius, cuius interest secretum seruari. Tunc enim ad euitandum tale innocentis damnum, reuelandum est secretum. Ita D.Thom. 2.2.*q*.68.*art*.2.*ad* 2. Nauar.*cap.inter verba.nu*.66. & in sum.*c*.18.*num*.6. Sot. 5.*iust.q*.7.*ad* 2. Medin.*de restit.tit.de secr.seru.*

10 *Int.* Quid si interrogetur testis de delinquente tantum ad pœnam? *Resp.* Negant Sylu.*test.nu*.8. Angel. eodem verbo *testis.nu*. 26. illud posse manifestare, nisi præcedat infamia,

aut ſemiplena probatio. Oppoſitum docuit Sot. 5. *iuſt. qu.7. art.1.ad* 1.ſi procedatur,inquit,via accuſationis, etiamſi ſolus videris,teneris adductus in teſtem ferre teſtimonium. Idem tenent Speculator, Hoſt. Panormitan. Oſtenſis locis citatis. Ita Ordin.Luſitan.*tit.*42. Ratio eſt. Quia poſtquam reus ab accuſatore in iudicium delatus eſt,iam eius crimẽ quodammodo factum eſt publicum:accuſauit enim ex indiciis.Nam ex oppoſito fundamento minimè poſſent priuati accuſare iniurias ſibi coram paucis illatas,vel coram duobus, vel etiã vno. Quod quidem falſum eſt. Eſt hæc ſecunda opinio verior,& probabilior.

11 *Int.* Accepit quis notitiam criminis ſub ſecreto? *Reſp.* Adductus in teſtem tenetur iure naturæ illud occultare, licet reus criminis laboret infamia.Ita iam reſpondi ſupra.Intelligenda tamẽ concluſio eſt,niſi ex occultatione immineat damnum publicum, aut tertij graue innocentis, proueniens ex malitia rei,de qua quæritur. Enimuerò ſi proueniat aliũde, & impediri poſſit reuelando ſecretum,non poſſum illud reuelare. Quia teneor iure naturali illud occultare in bonum eius,qui illud mihi commiſit.

12 *Int.* Tria adhuc reſtant interroganda de teſtibus.Primũ eſt de illorum concordia? *Reſp.*Conſtat ad plenam probationem criminis requiri teſtes concordes. *cap. Licet cauſam.* §. *quamcumque,de probat.c.Bonæ.*1.§.2.*L.Qui falſa.L.Varia.ff.de teſtib.* Itaque oportet,vt teſtimonia conueniãt in re geſta:alioqui iam plures erunt actus.Requiritur deinde,vt ſint conteſtes in tempore patrati criminis. Conſtat ex *cap. Nihilominus* 4.*qu.*9.ex loco *Daniel.*13. vbi ſenes conuicti ſunt falſitatis ex eo, quod diſcordauerint in loco. Item in perſona. Alioqui iam de pluribus hominibus feruntur teſtimonia. Præterea ſi agitur de conſanguinitate,vel affinitate, oportet, vt conueniant in gradu *cap.de Parentela.*2.35.*q.*6.

Si actus de quo ferũtur teſtimonia ſit ſucceſſiuus,ſatis eſt, ſi plures teſtes adfuerint diuerſis partibus eius, vt ſi adfuerint diuerſis partibus miſſæ;& ſic de aliis.Ita Arm.*teſtis nu.*6. Simanch.*tit.*64.*nu.*65.& Arag.2.2.*q.*70.*art.*3. Non requiritur tamen teſtium concordia circa leuiſſimas rei geſtæ circumſtantias, *cap.Nihil obſtat verb.ſignifica.* Imò omnimoda teſtium concordia in omnibus,etiam minimis circumſtantiis, verbis, & ordine rerum, reddit teſtimonium ſuſpectum falſitatis.

L.3.

L.3.ff.de testib.c.si testis 4.*q*.3.videntur enim consulto eundem proferre sermonem. Vt notat D.Thom.2.2.*q*.70.*art*.2.*ad* 2. ex D.Chrysost.& Arag.ibid.

13 *Int.* In causa hæresis requiruntur ne testes concordes? *Resp.* Crimen hæresis,& aliud eiusdem rationis, seu eiusdem speciei,vt Iudaismi, Lutheranismi, &c. sufficienter probatur per plures actus singulares,tendentes ad eundem finem. Atque ideo testes,de his criminibus singulariter testificati, verè habentur concordes.Ita Simancha *tit.* 64. *num*.67.& probat vsus Inquisitorum in nostra Lusitania. Ratio est. Quia aliter non satis prouideretur bono communi, poterit enim vnus hæreticus totam inficere vrbem, & Iudæus cum singulis Iudaizare,neque tamen conuinci. Oppositam sententiam sequuntur Inquisitores in Hispania. Ratio eorum est. Quia nulla species perfectè probatur,nisi in aliquo singulari indiuiduo.Dixi crimen hæresis eiusdem speciei,v.g. Iudaismi,aut Lutheranismi; quia si est diuersæ speciei,non satis probatur per testes testantes de pluribus actibus. Ita Penna 3.*part.Direct.pag*.663.Aragon.2.2.*q*.70.*art*.3. Hostiensis *tit. de testibus.* Bald.*capit.Licèt causam,de probationibus*.Card.in Clement.1.§. *de hæret.* Ioan. Andr. *cap. Vt officium.* §. 1. *de hæretic. in* 6. Bald.item *cons*.394. Qui in hac re de hæreticis loquitur,atque de aliis sceleratis omnibus, vt ideo quemadmodum non damnatur, vt malefactor in genere, de quo plurium testimonia affirmant singulariter esse furem, esse interfectorem, esse vsurarium, &c. Ita,non probatur hæreticus in genere, de quo quis ait esse Iudæum,alius ait esse Lutheranum,&c.

14 *Int.* Sunt pro vtraque plures testes concordes, quomodo ferenda est sententia? *Resp.*Examen probationum spectat ad iudicem.*l*.3.*ff. de testibus*. Si pares sunt numero, & dignitate, iudicandum est pro reo in causa pœnali, *cap.Ex literis.* de probationibus. Ratio est. Quia iudex facilior esse debet ad absoluendum,quàm ad damnandum. Dixi, in causa pœnali, quia in causâ fauorabili iudicandum pro actore contra reum,vt in causa matrimoniali, *cap. finali. de sentent. & re iudicata.*In dubio æquali de re vtili iudicandum est pro possessore;quia melior est conditio possidentis.*de reg.iur.in* 6. Quod si neuter possideat,diuidenda est vtrique. Quod si res non sit diuisibilis, tradenda vni, & ipse compellendus ad

reddendum alteri suæ partis valorem. Ita colligitur ex D. Thom.2.2.*quæst*.70.*art*.2.Sylu.*testis*.*q*.7.& aliis citatis Doctoribus.

15 *Int*. Quæ licent reo, vel actori exceptiones (nostrates appellant contradictas) ad infirmandum testium dicta ?.*Resp*. Non licet reo falsa crimina , falsásque exceptiones scienter opponere testibus, ad infirmanda eorum testimonia vera & iusta. Ita ostendit ipsum naturæ ius. Dico *secundò*.. Ad infirmandum testimonium falsum , fas est reo opponere testibus vera crimina , quamuis occulta , & ignominiosa testibus,siue testificari compulsis,siue voluntariis.Ita omnes Doctores. Ratio est , quia vim vi repellere licet : sed per falsum testimonium reo infertur vis ; ergo illam vi repellere poterit. Dico *tertiò*.Iure charitatis tenetur quis pati leue detrimentum falsi testimonij , ne illud infirmet per criminis detectionem,vnde testi resultat notabilis , & grauis infamia. Hæc conclusio constat ex terminis, & ideo non indiget probatione.

16 *Int*. Quis tenetur retractare testimoniũ?*Resp*.Qui scienter falsum testimonium dixit in notabile Reipublicæ,tertiive detrimentum,quod non aliter,quam per retractationem potest impediri,sub mortali tenetur ex iustitia testimonium retractare.Adeo vt si ex eo mors immineat innocenti,teneatur ad retractationem etiam cum vitæ periculo. Ita Nauar. *c*.15. *num*.17.Sot.vbi proximè, Cord.*lib*.1.*q*.31.*art*.3.Caiet.2.2.*q*.70. *ar*.4.Ratio est.Quia illius damni fuit iniusta causa.Dixi(sciẽter) quia si tale testimonium dedit ob ignorantiam inuincibilem,ad nil tenetur.Item quãdo ex tali testimonio, aut nullum,aut leue detrimentum sequutum sit innocenti, vel Reipublicæ. Item quando ex sua retractatione nullum sequitur remedium , quia iam,v.g.reus occisus est,vel iam conuictus per alios testes,& damnandus,licèt ego meum testimonium retractem.

De Aduocatis. §.11.

1 *Quid dicendum de Aduocatis.*

1 INTERROGATIO. Quid censes de Aduocatis? *Resp*. Aduocatus scienter defendens causam iniustã peccat mortaliter,& tenetur restituere parti aduersæ.Ita cõmuniter Doctores. Sotus 5.*iust*.*q*.8.*art*.3. Caiet. *verb. Aduocatus*,

& 2

& 2.2.q.71.art.3. Sylu.*verb. Aduocatus.* Nau. *cap.25.n.28.* Tenetur etiam ad damna clientis, si eum non admonuit de iniustitiæ causa. Ratio est, quia per se & iniustè cooperatur ad damnum tertij. Peccat etiam mortaliter, & tenetur ad restitutionem damnorum, si defendat iniustam causam tantummodò ad differendam, vel ad compellendam parté, & vt fessa faciat compositionem: quia id iniquissimum est. Peccat item grauiter si reuelet secretum, sibi à cliente commissum, vt aduersarius sibi caueat. Ita prohibetur *c.si quem pœnituerit.2.q.3. l.1.ff. de præuaricatorib. & li.5.Ordin.Lusitan.ti.65.* Ratio est manifesta. Quia per iniustitiam reuelat secretum sibi commissum. Peccat denique paciscendo cum cliente quem defendit, de aliquota parte causæ sibi danda, si vincat. Ita prohibetur *L.Sumptus.ff.de pact.*

CAPVT XX.

De Detractione. §. 1.

1 *Quid est Detractio.*
2 *Quot modis committitur.*
3 *Quale peccatum est.*
4 *An liceat diffamatum per sententiam iudicis euulgare vbique.*
5 *An quis se possit infamare.*
6 *An liceat in tormentis detegere crimen sibi secretò commissum.*
7 *De audiente detractionem.*
8 *De eo, qui non impedit detractiones.*

1 INTERROGATIO. Quid est detractio? *Resp.* Est ablatio famæ per verba cum intentione nocendi. Ita Toletus cum Theologis, *lib.5.cap.63.*

2 *Int.* Quot modis fit huiusmodi detractio? *Resp.* Octo: quatuor circa malum, qui hoc versu continentur.

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens.

Quatuor circa bonum, qui hoc versu declarantur.

Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatve remissè.

De his D.Thom.2.2.*quæst.73.*

3 *Int.* Quale peccatum est detractio? *Resp.* Ex suo genere mortale, nisi excuset paruitas materiæ, vel inaduertentia.

4 *Int.* Tria dubia ſunt præcipua in hac materia. Primum (de quo controuertunt grauiter Caiet.opuſc. 16. *reſponſ.9.* & Adrian.*quodlib.11.q.1.)* petit, an diffamatum per ſententiam iudicis, liceat de crimine probato manifeſtare? *Reſp.* Dico *primum.* Manifeſtare crimen alicuius, quocumque modo infamati, intentione ei nocendi, peccatum eſt. Id enim eſt contra charitatem.

Dico *ſecundum.* Infamatum ſiue per crimen publicum, ſiue per iudicis ſententiam, poſtquam conſequutus eſt bonam famam, manifeſtare abſque legitima cauſa, peccatum eſt cōtra charitatem, vt manifeſtum eſt, & ex multorum ſentētia contra iuſtitiam, vt iam dixi cum egiſti de reſtitutione famæ ad VII. Decalogi præceptum. Fuit, v.g. quis Conimbricæ hæreſis damnatus publicè per Inquiſitores, tamen poſt reſipuit, & bonam famam modò habet, nec eſt qui recordetur illius criminis: ſi quis hoc aliis neſcientibus manifeſtat, peccat contra charitatem, & iuſtitiam ſimul, atque conſequenter tenetur ad reſtitutionem. Ita Tolet.*lib.1.cap.* 65. Contra Sot. 4. *iuſt.q.*10 *art.*2. Ratio eius eſt. Quia quamuis per factum publicum, vel per iudicis ſententiam fuerit illi ablata fama antecedens, non tamen fuit ablata fama ſubſequens. Hæc tamen Toleti ſententia nullatenus aſſerenda eſt, cū ex occultatione criminis imminet Reipublicæ, vel tertio innocenti periculum grauis damni ſeu temporalis, ſeu ſpiritualis. Tale erit, qui ſe prædicaret medicum inſignem, cùm ſit imperitiſſimus. Vel damnatus hæreſis, vt Catholicum ſe gereret, cum periculo inficiendi fideles peſtifera hæreſis lue, & ſimilia. Dico *tertium.* Infamare infamatum publicum, in loco, quo moraliter illa infamia non erat peruentura, peccatum eſt contra charitatem. Ita communiter Doctores, quos ſequitur Tolet. proximè citatus. Et eſt contra iuſtitiam, iuxta Toleti ipſius ſententiam. Quæ quidem explicanda, vt iam explicui ad ſeptimum præceptum, & in ſuperiori propoſitione. Ratio eſt manifeſta pro hac, atque pro ſuperiori concluſione. Dixi, in loco ad quem moraliter illa infamia non erat peruentura. Quia in loco, vbi lata eſt ſententia, vel factum crimen publicum, aut in loco, quo breui infamia peruaderet; nullum eſt peccatum aliis illud detegere, abſque animo contemnendi, ſed animo ſolummodò narrandi, quæ acta ſunt.

5 *Int.*

5 *Int.* Absoluisti primum dubium: propono secundum. An possit aliquis se ipsum infamare, quin offendat iustitiam? *Resp.* Negat Caiet. *verb. detract.* Quia, inquit, nemo est dominus suæ famæ, sicut nec suæ vitæ. Affirmat D.Th. 2.2. *quæst.* 73. *art.* 4. ex opposito fundamento, & est communis sententia, si infamia redundet in ipsum solùm, qui se infamat. Peccat tamen contra charitatem qui sine causa se infamat: grauiter quidem, cum infamia est grauis: leuiter, cum infamia est leuis.

6 *Int.* Torquetur quis ad detegendum quidquam non iuridicè, quod quidem accepit sub secreto naturali, potéstne illud detegere? *Resp.* Respondeo, potest cùm detectio secreti non redundat in damnum commune. Ita Sot. 3. *iust.* q. 10. *art.* 2. Exempli gratia: torquetur aliquis iniustè, vt complicem criminis detegat, potest illum detegere. Ratio est, quia nemo tenetur cum tanto suo detrimento alterius famam seruare, occultando commissum peccatum illius. Ita Tolet. *lib.* 5. *cap.* 66. Si autem obstet bonum commune, potiùs quis tenetur mortem oppetere. Vt cum miles capitur ab hostibus iniustè tortus, potiùs tenetur pati mortem, quàm Ducis consilia aperire. Hoc tamen intelligo quando secretum accepit via iusta. Si enim vi, aut fraude illud sciuit, vt iniustè illud accepit, ita etiam iniustè reuelabit, vt manifestum est.

7 *Int.* Quid censes de audiente detractorem? *Resp.* Dico *primum.* Quando quis delectatur detractionibus ex odio eius de quo detrahitur, gaudendo pro tali infamia inimici, tantum peccat, quantum malum est ipsa infamia. Dico *secundò.* Detractionem audire ob solam vanam sciendi curiositatem & otiositatem, est solum veniale. Ita Tolet. *lib.* 5. *c.* 67.

8 *Int.* Quantum peccat, qui non impedit detractorem? *Resp.* Qui cùm superior est, & ideo potest impedire detractionem, & non impedit, tantum peccat, quantum est damnum tertij proueniens ex detractione. Dixi, cùm superior est, quia priuata persona excusatur ob multas rationes, vtpote, quia videt se nihil profecturum: quia audax æstimabitur, timet detractoris iram: quia non erit decorum propter reuerentiam ipsius prælati, aut superioris detrahentis, si ipsum reprehendat. Ita Tolet. citatus, quæ colligit ex D.Thom. 2.2. *q.* 73. *art.* 4.

CAPVT XXI.

De nono Decalogi præcepto.

Non concupiſces vxorem proximi tui.

DE hoc præcepto, quidquid dici poterat, dictum eſt ad ſextum præceptum: propterea interrogationibus repetendis ſuperſedeo.

CAPVT XXII.

Decimum Decalogi præceptum.

Non deſiderabis domum proximi tui, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, non omnia quæ illius ſunt.

1 INTERROGATIO. Quid prohibetur in hoc præcepto? *Reſp.* Omnis ſpecies auaritiæ. Eſt autem auaritia appetitus diuitiarum voluntariè inordinatus. Tres autem virtutes offendit huiuſmodi appetitus. Offendit iuſtitiam, cùm appetit poſſidere, vel retinere aliena iniuſto modo, nempe per vim, fraudem, aut dolum. Offendit liberalitatem, cùm denegat, quæ tenetur erogare: tenetur autem ex hac virtute ad eroganda ſuperflua. Veruntamen de hac obligatione dicam, cùm me de eleemoſyna rogaueris. Offendit charitatem, quando ſic erga diuitias affectus eſt, vt eas præferat neceſſitati proximorum.

Finis primæ partis.

EXAMINIS

EXAMINIS THEOLOGIÆ MORALIS,

SEV PRAXEOS CASVVM CONSCIENTIÆ,

PARS SECVNDA.

Præceptorum Ecclesiæ, & censurarum, pœnarúmque materias complectens.

EGIMVS in prima parte de præceptis decem Decalogi. Nunc de præceptis quinque Ecclesiæ, déque censuris, ac pœnis, quæ eiusdem sunt Ecclesiæ iussa, nobis agendum superest. Quoniam vero ad intelligenda quæ dicenda sunt, facem præfert legis humanæ communis notitia, eam præmittendam censuimus, vt postea ad singulas leges, singuláque præcepta veniamus.

De Lege humana

De Legis humanæ etymologia, & definitione. §.1.

1 *De etymologia huius nominis Legis.*

2 *De definitione Legis.*

CAPVT I.

1 INTERROGATIO. Vnde dicta est lex? *Resp.* Dicta est à ligando. Ita D. Thom. 1.2. *quæst.* 90. *art.*1. Scot. *in* 4.*d.*15.*q.*2.*art.*1.ex Cassiodoro, & Isidor.2.*Etymolog.* Dicta est à legendo, quia plerumque leges humanæ feruntur in scriptis. Ita Isidorus citato loco. Dicta est ab eligendo. Sic Tull. teste Sot.1. *iust.q.*1.*art.*1. August.2.*p. quæst.testam.q.*15. Nempe, quia per eam sciunt subditi, quid eligendum est, & sequendum in operationibus.

2 *Int.*

2 *Int.* Quo pacto definitur Lex? *Resp.* Est ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata. Ita D.Thom.1.2. *q.*90.*art.*4. sequitur Nau. *de leg. pœn.n.*2.*tom.*2. *consil.* Eam verò ab effectu sic definiunt Sot.1. *iust. q.* 1. *art.* 1. Castro *lib.* 1. *de leg. pœn. cap.* 1. Est æquitatis, iniquitatisque regula. Dixi, ob bonum commune: quia si executio legis est contra bonum commune, talis lex est nulla. Quam veritatem docuit Plato *dialog.*5.*de legib.* Arist.4. *Polit. cap.*1. Tull.1. *&* 2.*de legib.* & Isidor. Habetur *Can.Erit.distinct.*4. Probatur ratione. Quia lex est communis regula, & mensura operationum humanarum, teste Platone in Minoe. Est commune præceptum, sic appellatur ab Aristot.5. *Ethic. & in L. lex. & L. iura. ff. de legib.* Est instrumentum principis, vt primi motoris actionum subditorum: atqui prima mensura, commune præceptum, primi motoris instrumentum debet tendere ad bonum commune; ergo & lex.

3 *Int.* Huic tuæ responsioni videtur obstare *L.* 1. §. *huius studij.ff.de iust.* vbi ius publicum à priuato distinguitur, quod priuatum tendit ad singulorum vtilitatem. Tales videntur leges Priuilegiorum, Leges pupillorum, Minorum, Seruorum, Vectigalium, quæ Regis, ac Principis imponuntur vtilitati. Dic igitur, quid in hoc censeas? *Resp.* Dico vnum, Priuilegia esse leges. Ita appellantur *c.Priuilegia.dist.*3. quod perperam negarunt Glos. *cap. Erit autem lex. dist.* 4. & Castro 1. *de leg.pœn.c.*1. & alij. Ratio est, quia falsis nituntur fundamentis. Glossa ait priuilegia non respicere bonum commune, & hoc saltem in priuilegiis contentis in corpore iuris falsum est. In priuilegiis aliis ratio communis boni attenditur, conducit enim bono communi benè meritos maioribus afficere præmiis, vt eorum exemplo alij ad virtutem concitentur. Castro ait leges ferri generaliter: priuilegia verò specialiter: & ideo appellari leges priuatas, *cap. Priuilegia. dist.* 3. Et hoc falsum etiam est, saltem in priuilegiis personalibus communiter, qualia sunt concessa Mendicantibus, pupillis, & alia. Dicuntur verò priuilegia leges priuatæ, quia in iis aliquid particulare conceditur. Ideo Durand. *de iurisd. Eccl.q.*2.*art.*2. definit: priuilegium est ius, quod continet specialem gratiam concessam alicui. Alij aiunt leges esse iura communia, priuilegium verò eximi à iure communi. Ita enim definitur priuilegium. Est ius priuatum contra ius commune. Sic Hostien.

in

in sum. sed hoc falsum est: quia statuta in fauorem pupillorum, militum, & similium appellantur leges, & tamen eos eximunt à iure communi. Aduerto tamen in priuilegiis duo consideranda esse, nimirum fauorem erga priuilegiatam personam, & obligationem seruandi ea erga magistratus Reipublicæ. Considerata quidem priori modo, non sunt leges, neque obligant, potest enim priuilegiata persona renunciare suo fauori speciali. Ita Angel. *verb. Priuileg.* Probatur *ex c. Cum accessissent, de probationib. c. Quod ob gratiam. de reg. iur. in 6.* vbi Gloss. *L. quod fauore. Cod. de legib.* Considerata verò modo posteriori sunt leges, & obligant ad sui obseruationem, respiciúntque bonum commune. Tales sunt etiam leges pupillorum, Minorum, Seruorum, & Vectigalium.

De potestate condendi leges ciuiles. §. 2.

1 *An laica Communitas possit condere leges.*
2 *Penes quos sit potestas condendi leges ciuiles.*
3 *A quo Reges habeant potestatem condendi leges ciuiles, an à Communitate.*
4 *An Communitas possit hanc potestatem concessam reuocare.*
5 *An Papa possit condere leges ciuiles.*
6 *An Papa possit reuocare, seu annullare leges ciuiles.*

1 INTERROGATIO. Estne in Communitate laica potestas condendi leges ciuiles? *Resp.* Maximè. Quam veritatem ostendit ipsum ius naturale. Ita Philosophus *6. Ethic.* & *3. Politic.* & D.Thom. *2. 2. q. 90. art. 1. ad* 2. vt iam dixisti.

2 *Int.* Penes quos est potestas condendi leges ciuiles? *Resp.* Penes ipsam Communitatem. Insuper penes Reges, & Principes ab ipsa Communitate creatos. Ita Philosophus & D.Th. locis citatis, & Plato toto *lib.* de Republica.

3 *Int.* A quo acceperunt Reges huiusmodi potestatem? *Resp.* Quamuis aliqui Reges illam immediatè à Deo acceperint, vt Saul. 1. *Reg.* 10. Dauid. 1. *Reg.* 16. Iehu. 4. *Reg.* 9. & alij. Tamen omnes alij illam à Deo mediatè accipiunt, per ipsam Communitatem. Ita Couarr. *pract. quæst. cap. 1. conclus.* 1. Nauarr. *cap. Nouit. de iudiciis. nota.* 3. *num.* 119. Marantha 3. *par.* Specul. *n. 25. & 26. & l. 2. §. nouissimè. ff. de orig. iuris.* & *L. 1. ff. de constit. Princip.* Ledesm. *2. 4. qu. 18. articul. 3. dub.* 10. Castro *de leg. pœn. lib. 1. cap. 1.* fauet D.Thom. *1. 2. quæst. 90. art. 3.* dum ait condere leges pertinere ad ipsam Communitatem, vel ad eum, qui

eius

eius vicem gerit,& 1.2.*q.79.art.3.ad* 3.ait Principem non habere poteſtatem condendi legem, niſi in quantum gerit perſonam multitudinis. Hinc fit, vt non minùs teneantur Reges legibus fundamentalibus regni, quibus ſcilicet conſtituitur, reſtringitur, aut extenditur eorum iuriſdictio, atque tenentur priuati quiuis communibus pactis, & conuentis, ſicuti benè notauit Toloſanus *lib.7.de Repub.cap.16.n.8.*

4 *Int.* Potéſtne communitas huiuſmodi poteſtatem conceſſam Regibus iterum reuocare? *Reſp.* Minimè quidem. Ita communiter Doctores. Veruntamen propter ipſorum Regum tyrannidem poteſt. Ita Marantha citato loco de ſententia Baldi,& Aretini.Ratio eſt.Quia licet Communitas talem poteſtatem à ſe actualiter abdicauerit, non tamen irreuocabiliter,vt ait Nauar. *cap.Nouit.de iudiciis.not.3.num.*119. & Almain. de auctorit. Papæ. Et ideo ſi Rex in ferendis legibus commiſſionem ſibi traditam excedat, non ligatur iis populus,vt adnotauit Innocent. *c.1.de locato*, & *c. A nobis. de elect.*

5 *Int.* Potéſtne Papa condere leges ciuiles politicam Rempublicam obligantes? *Reſp.* Suppono,vt probabiliorem ſententiam, quæ Papæ non concedit per ſe dominium temporale,directum in vniuerſum mundum.Quam probant Bellarm.*lib.5.* de Rom.Pontif. Turrec. *lib.2.ſum.cap.*123. Caietan. in Apolog. *cap.*13.,Scot. *in* 4. *d.*45. *quæſt.*2. *art.*1. & Victor. *in relect.* 21. *de poteſt. Eccleſiaſt.* Dico igitur, Papam non poſſe condere leges ciuiles, niſi in terris, in quibus habet dominium temporale.

6 *Int.* Potéſtne Papa leges ciuiles Regum reuocare? *Reſp.* Poteſt, cum contrariæ ſunt fini ſupernaturali. Ita Bellarm. citatus, & omnes. Quia in hoc Reſpub. politica ſubordinata eſt gubernationi ſpirituali. Et ideo cum inueniuntur contrariæ duæ leges, alia ciuilis, alia Eccléſiaſtica, ſi in executione datur periculum animarum, ſtandum eſt Eccleſiaſticæ, non ciuili.Ita tradit Gloſ. *cap.Poſſeſſor.de reg.iur in* 6. Felin.*ad cap.Eccleſia de conſtitut.* Pan.*ad cap. Cum haberet.*de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit. Bart. Auth. *Ex complex. Cod. de inceſ. nup.* Fortun. *tract.de vltim. fin. de iur.can. num.*3. Imola *cap.Quoniam de præſcrip.num.*5.& ideo abrogata eſt lex ciuilis de præſcriptione cum mala fide. *cap.Finali de præſcrip.* Lex denegans alimenta filiis illegitimis. *cap. Cum non haberet.*

Vt

Vt notant Couar.2.*p.Epitom.cap*.8.§.6. & Gom. *ad* 6.*L.Tauri. num*.37.

CAPVT II.

De Poteſtate condendi leges humanas.

§. Quoniam ab ipſo Naturæ duce ius habet omnis Communitas condendi leges erga ſuos: vt docet Philoſophus 6.*Ethic.* & 3.*Polit.*& ex eo D.Thom.2.2.*quæſt*.50. *artic*.1.*ad* 2. Omnis verò Communitas, aut eſt Eccleſiaſtica, aut ciuilis. Quanquam noſtro inſtituto bene ſatisfieret, ſi de ſola poteſtate condendi Eccleſiaſticas leges in præſentia ageremus: maioris tamen doctrinæ gratiâ, etiam de poteſtate condendi leges ciuiles interrogationes proponam.Vtraque enim Communitas eſt corpus myſticum, & ab ipſa natura potens eſt ſua membra legibus gubernare.

De poteſtate condendi leges Eccleſiaſticas. §. 1.

1 *An ſit in Republica Eccleſiaſtica poteſtas condendi leges.*
2 *A quo accepit huiuſmodi poteſtatem.*
3 *Penes quos eſt hæc poteſtas.*
4 *De Capitulo ſede vacante.*
5 *De Collegio Cardinalium.*
6 *De ſuperioribus Religionum.*

1 INTERROGATIO.In primis rogo,éſtne in Republica Eccleſiaſtica poteſtas condendi leges obligantes? *Reſp.* Negant hæretici,quos referunt D.Anton.*tit*.11.*cap*.7.§.2. Bellarm.*lib*.4. de Rom.Pontif.*cap*.15. Vtuntur Diuinæ Paginæ teſtimoniis.*Redemit nos à maledicto legis*.ad Gal.3.Item,*Legem mandatorum decretis euacuans. Non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ, qua libertate Chriſtus nos donauit.* ad Gal.4. Veruntamen hæc teſtimonia loquuntur de exemptione à lege Moſaica, à qua Chriſtus Dominus nos exemit. Dico igitur. De fide eſt eſſe in Eccleſia poteſtatem condendi leges Eccleſiaſticas habentes vim coactiuam erga ſubditos Eccleſiæ. Ita communis ſenſus Catholicorum.

2 *Int.* A quo eſt hæc poteſtas condendi leges Eccleſiaſticas,hoc eſt,à quo accepit Eccleſia hanc poteſtatem condendi leges Eccleſiaſticas? *Reſp.* A Chriſto Domino.Ita probat Vict.

in relict. de potest. Eccles. Ratio est, quia hæc potestas deducta est, & deriuata ab Apostolis, sed Apostoli illam acceperunt à Christo Domino, cum dixit Petro, *Pasce oues meas*, & testatur Paulus 2. Cor. 10. *Potestatem, quam dedit mihi Dominus*; ergo, &c. Hoc voluerunt Apostoli significare in primo Concilio Hierosolymitano, cum dixerunt, *Visum est Spiritui sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis, quàm hæc necessaria*, &c. quasi dicerent, per hanc potestatem quæ nobis per Christum à Spiritu sancto fuit communicata.

3 *Int.* Penes quos est huiusmodi potestas? *Resp.* Penes summum Pontificem. Penes Ecclesiam in Conciliis congregatam. Penes Concilia Prouincilia cum suo Primate. Penes Concilia diœcesana cum suo Episcopo. Penes Communitates minores, vt Capitula Canonicorum, Vniuersitates, Collegia, & similes. De summo Pontifice, & de Concil. generali, legitimè auctoritate Apostolica congregato, habetur *c. Regula. dist.* 3. Ostendit Bellar. *lib.* 4. de Rom. Pont. *cap.* 16. Patet ex 15. *Act.* in primo Concilio Hierosolymitano. Vbi decretum est de abstinendo à sanguine & immolatis idolorum. Quod decretum neque obligabat ex iure naturæ, vt manifestum est, neque traditum fuerat à Christo Domino, vt constat; neque vim accipiebat à lege Mosaica, quia iam abrogata erat; ergo ab auctoritate Concilij. De Conciliis Prouincialibus, & Diœcesanis probat vsus Ecclesię, vt ostendit Hostiens. *in sum. tit. de const.* §. *quis possit statutum facere.* Innoc. & Compostel. *cap.* Cum omnes, & *cap.* Cum accessissent, *eodem titul.* Probatur 1. Quia Paulus *Act.* 20. eos dicit à Christo Domino positos ad regendam Ecclesiam Dei. *Quos Spiritus sanctus*, inquit, *posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Quem locum de Episcopis interpretatur Conc. Trid. *sess.* 23. *c.* 4. De minoribus Communitatibus, qualia sunt capitula Canonicorum, Vniuersitates, Collegia, Confraternitates, & similia, patet *ex cap. Quæ contra. dist.* 9. *c. Catholica. dist.* 11. *c. Conquestus, de furtis.* Constat ex *L. Per iniquum. Cod. de iurisd. omn. iud.* & *L. omnes populi. ff. de iust. & iur.* Docet Albericus *tract. de constit. qu.* 3. *num.* 1. Quæ statuta obligant solas personas earundem communitatum. Ita Bald. in Margarita. *verb. statutum.* Nec huiusmodi leges ad obligandum indigent superioris approbatione, vt ipse idem Baldus notat.

4 *Int.* Quid censes de Capitulo sede vacante? *Resp.* Succedit

cedit in iurisdictione Episcopali. Gloss. *cap. Ad abolend. de hæretic.* & *cap. Cum olim. de maior. & obedientia.* Verumtamen condere non potest leges, quæ sede iam impleta valeant. Ita colligitur *ex cap.* 1. *ne sede vacante aliquid innouetur*, eodem titulo. Seruanda tamen hac in re consuetudo. Visitator tamen à capitulo electus, potest statutum condere duraturum postea, sicuti visitator Episcopi.

5 *Int.* Quid arbitraris de Collegio Cardinalium Apostolica sede vacante? *Resp.* Non potest condere leges obligantes orbem, nisi conducāt ad electionem Papæ: ita Panorm. *c. Cum te, de re iudicat. nu.* 12. *&* 13. Barbant. *cap. translato. de communitatib.* ex Antonio, & Baldo in tractatu schismatis ad rubr. *c. si quis aliq. test. probib.* & ad *L. vbi. ff. de tutorib. & curat.* Iacobatius *lib. 7. de consl. art. 5. nu. 19. cap. vbi pericul. §. cæterum, de elect. in 6.* Clem. *ne Romani. §. irritum*, eodem tit. Ratio est, quia iuxta doctorum interpretationem, huiusmodi iurisdictio, vel nunquam illis à Papa concessa fuit, vel per desuetudinem abrogata est.

6 *Int.* Quid censes de superioribus religionum circa huiusmodi potestatem? *Resp.* Standum est constitutionibus regionis, & secundùm eas approbatas à summo Pontifice stringenda, vel amplianda huiusmodi potestas. Quare si superiores soli, vel etiam ipsum Capitulum vellet condere leges admodum austeriores supra regulam, quam quisque professus est, eæ essent nullæ ex defectu potestatis. *c. Gesta. dist.* 74. Enimuerò huiusmodi leges requirunt cōsensum singulorum in particulari. Reg. *Quod omnes lib. 6.* Ita Angel. *verb. Religiosus. nu.* 29. Hostiens. *c. Relict. quod metus causa.* Sylu. *Religio. 6. n. 6.* cum D. Thom.

CAPVT III.

De vi coactiua legum humanarum, quoad forum externum.

De consensu subditorum requisito ad legis obligationem. §. 1.

1 *An possit legislator subditos inuitos, & repugnantes cogere ad legum obseruantiam.*

S 1 INTER

1 INTERROGATIO. Poteſtne legiſlator ſubditos inuitos, & repugnantes cogere ad legum obſeruationem? *Reſp.* Poteſt, *c. De Liguribus.* 23. *q.* 5. Ita Turrecrem. ad *c. Ideo. d.* 4. *q.* 1. *num.* 2. ex Hugone, & Archidiac. Ratio eſt, quia poteſtas legis ferendæ eſſet ridicula, & inutilis, ſi eius obſeruantia ex populi penderet arbitrio. Hanc vim coactiuam appellauit D. Paulus *Rom.* 13. gladium, & parere legibus vocat parere neceſſitati, vt ibidem aduertit D. Thomas. Hæc dixerim abſolutè: in particulari tamen. Dico *primò.* Leges Eccleſiaſticæ (ad quas condendas datur in Eccleſia iuriſdictio à Chriſto Domino) nullum requirunt populi conſenſum. Dico *ſecundò.* Leges ciuiles latæ à Regibus (qui ab ipſo populo poteſtatem acceperunt) etiam non requirũt populi conſenſum, niſi exorbitent à communi regni vtilitate. Dico *tertiò.* Leges ciuiles latæ à Regibus, qui regnant iure belli, obligant abſque conſenſu inuitos, & repugnantes ſubditos. Ratio eſt, quia tales Reges à populo non acceperunt poteſtatem, ſed à victoria, qua rebelles ſub ſuam poteſtatem redegerunt. Dico *quartò.* Leges latæ à maioribus cum conſenſu viuentis populi, obligant poſteros etiam repugnantes, & inuitos. Ita Cou. *c. Alma mater.* 1. *p.* §. 9. *nu.* 2. cum communi. Ratio eſt, quia vt idem per ſucceſſionem cenſetur fluuius, ita & populus quotidie oriens, & occidens. *L. Proponebatur ff. de Iudic.*

2 *Int.* Contra hanc quartam concluſionem ſic aliquis argumentabitur. Poſteri non tenentur ſeruare vota maiorum; ergo nec leges, & ſtatuta? *Reſp.* Vota realia maiorum obligare poſteros, vt conſtans eſt Doctorũ ſenſus. Nam cum ſuccedant in eorum hæreditate ex quodam quaſi contractu, ad ea obligãtur. De perſonalibus ſingulorum, eſt etiam concors opinio, non teneri, niſi ipſorum poſterorum conſenſus accedat. De perſonalibus totius populi videtur Nauar. *in ſum. c.* 12. *num.* 74. poſteros obligare. Neganda tamen eſt talis obligatio ex vi voti, & ideò cum re vera detur in poſteris, dico ortam eſſe ex quodam quaſi ſtatuto maiorum, ipſa conſuetudine confirmato. Quod quidem ab ipſo populo abrogari non poteſt, quia tranſiit in conſuetudinem: conſuetudo verò abrogari non poteſt à populo ſine conſenſu ſuperioris, vt infra dicam.

De

De promulgatione legum necessaria ad earum validitatem. §. 2.

1 *An requiratur promulgatio ad legum validitatem.*
2 *Quomodo valida erit promulgatio legum.*
3 *An necesse sit, vt talis promulgatio fiat in singulis vrbibus regni.*

1 INTERROGATIO. Requiriturne promulgatio legum ad earum obligationem? *Resp.* Requiritur. Ad ciuiles constat ex *Auth.* Vt factæ nouæ Constitutiones, *collat.* 5. ibi Gloss. & Doctores, & *L. leges sacratissimæ. Cod. de legibus.* Ad Ecclesiasticas verò ex *c.1. De postulat. prælat.* & ibi Panormit. *c. in istis. dist.* 4. §. *leges.*

2 *Int.* Quomodo promulgatio valida erit? *Resp.* Quouis signo externo fiat expressiuo imperij superioris, satis est ad inducēdam huiusmodi obligationem. Ita Fulgosius *L. De quibus. num.* 1. *ff. de legibus.* Ioan. And. *ad regul. Nemo potest, lib.* 6. Felin. & Ripa in rubric. *de constitut.* Selua de benefi. *q.* 22. *n.* 14. & claret ex *cap.* 1. *de iureiurand. in* 6. & ex Clemen. *Dudum, de sepult.* §. *Nos etenim. cap. Institut.* 25. *quæst.* 2. Nisi alicubi consuetudine approbata introductum sit, vt non nisi certis ceremoniis promulgatio valida censeatur.

3 *Int.* Estne necessarium vt hæc promulgatio fiat in singulis vrbibus? *Resp.* Minimè, sed est satis, quòd in curia Principis, aut loco celebriori Prouinciæ inculcetur. *cap. De postul. Prælat.* traditque Panormit. ad *cap. cognoscentes, de constit.* & Bal. ad *L. Leges sacrat. Cod. de legib.*

De tempore, quo incipiunt leges obligare, postquam promulgatæ sunt. §. 3.

1 *Quando incipiunt leges obligare.*

1 INTERROGATIO. Quo tempore incipiunt leges promulgatæ obligare? *Resp.* Dico *primum.* Si in iis exprimitur tempus, ex tunc, *cap. Cum singula. de præben. lib.* 6. Gloss. in Clem. 2. *de hæret. verb. ex tunc.* Dico *secundum.* Leges quas condunt Vniuersitates, capitula, Episcopi, & similes minores magistratus, obligant statim post solemnem promulgationē. Ita Hostien. in sum. *tit. de constit.* §. *quando.* Roteus *p.* 3. *de synod.*

Sylu.*verb.Lex.q.6.*Turrecr.*ad cap.In istis.§.leges, d.3.* Nauar. *in sum.cap.23.num.44.& conf. 1. de constit.quæst. 4.* Dico *tertiùm.* Lex noua continens ius antiquum, seu declaratoria tantùm iuris antiqui,obligat statim post promulgationem. Ita Turrecrem.supra.Ioan.And.Paulus,& Gloss.in procem.Clement. §.*de cætero.* Francus,& Gloss.super data sexti. Hoc intelligo, nisi tale ius antiquum per contrariam consuetudinem præscriptum abrogatum esset.Vel nouam pœnam adiiciat supra ius antiquum:in his enim eadem esset ratio,ac si nouum ius crearetur. Dico *quartùm.* Leges ciuiles Principum supremorum,cùm nouum ius continent,neque tempus obligãdi præscribunt,obligant in quauis prouinciæ parte à duobus mensibus post promulgationem,sic habetur *Authent.*Vt factæ nouæ constit.Ita Doctores communiter,qui leges testamentorũ ad omnes extendunt,Panorm.*ad c.2.de constit.* Hostiens.Ioan. And.& Felinus ad idem *cap,*Bald.ad *L. Leges sacrat. Cod. de legibus.* Rosel. & alij *verb.Lex.* Standum tamen est iuri vniuscuiusque Regni.Nam in Lusitania leges promulgatæ in regia Cancellaria, aut domo supplicationis,valent in Curia post octo dies,aliis in locis post tres menses,licet in illis non fiat promulgatio.Ita *lib.1.Ord.tit.2.§.10.* Dico *quintùm.* Leges à summo Pontifice latæ, solemniter Romæ promulgatæ,obligant ibidem post duos menses. Ita commune interpretamentum Doctorum.Ratio est,quia de hoc nihil decretũ est iure canonico:standum est ergo iuri ciuili,nam quæ in iure canonico determinata non sunt, determinãda sunt iure ciuili:per *cap.1.de noui operis nuncia.*& *c.Si in adiutor.d.10.* notatque Innocent.ad *cap.final.de reb.Ecclesi.non alien.* in iure verò ciuili, *Authent.*Vt factæ nouæ cõstit.obligat post duos mẽses. Quãdo verò huiusmodi Põtificiæ leges incipiãt obligare in quauis prouincia orbis,lis est magna inter Doctores. Prima opinio requirit promulgationem earum in vnaquaque prouincia, & ait non nisi post duos menses à promulgatione ibidem obligare. Ita Gloss. Felinus, Decius, & alij ad *cap. 2. de constit.* Nauar. in sum. *cap. 22. num. 44.* fauent Panorm. *ad cap.2.* citatum,Angel, verb. *Lex.num.13.* Conrad. 1. 2. *quæst.9. art.41.* Ratio eorum est iam assignata, quia standum est iuri communi. Secunda opinio requirit etiam promulgationem in prouinciis singulis, ait verò, si iam elapsi sunt duo menses à promulgatione facta Romæ, statim obligare à primo

die

die promulgationis in prouincia factæ. Ita Sot. 1. *iust. q.* 1. *art.* 4. Med. 1. 2. *q.* 90. *art.* 4. Palatius *in* 3. *d.* 37. *disp.* 1. inter eos tamen adhuc est dissidium. Nam Medina adhuc exigit publicationē in quauis diœcesi. Atque hoc de pœna certum est, nam *cap. Cum infirmitas, de pœn. & remis.* ita decernitur: & postea decreuit Greg. XIII. Ratio eorum est, quia videtur nimis durū obligare post duos menses Indos, & alios remotissimarū partium orbis incolas legibus, quarum notitia ad eos permeare nequit. Tertia opinio asserit huiusmodi leges obligare post duos menses à promulgatione, facta Romæ, in toto orbe terrarum. Ita Ioan. And. super data sexti. Panorm. *c. Nouerit, de sentent. excommun.* Nauar. *tom.* 1. *cons. cit. q.* 4. *ibid. q.* 6. §. 3. Et hic est stylus Curiæ Pontificiæ, secundùm quem in ea deciduntur causæ totius orbis per leges Pontificias, postquam Romæ promulgatæ sunt. Casus est expressus *c.* 1. *de postul. prælat.* de quodam Episcopo causante ignorantiam legis, contra quam iuit, &c.

De legibus irritatoriis, reuocatoriis, priuilegiatiuis, quoad earum validitatem. §. 4.

1 *An leges irritatoriæ obligent ignorantes.*
2 *De legibus reuocatoriis.*
3 *De legibus priuilegiatiuis.*

1 INTERROGATIO. Obligantne leges irritatoriæ ignorantes eas, ad validitatem contractus? *Resp.* Minimè. Itaque licèt quis ignoret matrimonium esse inualidum contractum in secundo gradu consanguinitatis: si contrahit, non facit validum contractum. Ita Nauar. *cap.* 23. *num.* 44. Paul. *in proœm. Clem.* Decius *c.* 2. *de Constit.* Felin. ibidem, & alij. Et ideo omnium resolutio est, legem irritantem statim à publicatione valere, *c. Dudum. c. Quoddam. cap. Postquam, de præb. in* 6. docétque Panorm. *c. Staphilæus. de grat. spectat. formæ* 8. *n.* 9. Gloss. *c.* 1. *de concess. præb.* & Franc. in data sexti.

2 *Int.* Quid censes de reuocatoriis? *Resp.* Dico *primum.* Post factam reuocationem priuilegiorum, quicunque certior factus est, non potest illis deinceps vti. Dico *secundùm.* Leges reuocatoriæ gratiarum, & beneficiorum, quorum consecutio conceditur absque dispendio rei familiaris, statim obligant ignorantes à promulgatione earū. Et ideo etiam

in conscientia talis, nec consequitur huiusmodi gratias, nec facit fructus beneficij, si beneficiatus est. Dico *tertium*. Leges reuocatiuæ priuilegiorum, quorum fruitio pertinet ad essentialem animæ salutem, qualis est absolutio à peccatis, non sunt validæ erga ignorantes, cum ignorantia est communis in prouincia, vel saltem in loco, vbi concessa erant priuilegia. Hanc deducunt auctores ex *L. Barbarius. ff. de offic. præt.* per quam legem valent acta cum communi errore facti, & titulo siue vero, siue præsumpto, & habito vt vero. Quando verò communiter ignoratur, priuilegia esse reuocata, datur communis error facti: ratione verò Bullæ, seu priuilegij, datur titulus præsumptus; tenent igitur, quæ sic fiunt, non solùm in fóro externo, sed etiam in conscientia.

3 *Int.* Quid censes de legibus priuilegiatiuis? *Resp.* Leges priuilegiatiuæ statim obligânt à sua promulgatione. Ita Pan. *c.2.de const.* Palu. & Gloss. procem. Clement. *verb. de cætero.* ibidem Felin. Anchar. *cons.*319. Rom. *cons.*330. Gemin. *cap.2.de concess.præbend.n.*4. Franc. *c.ex parte.5.de concess.præbend.L.Diuæ memor. C. de decurio. lib.* 10. *cap.1.de conces.præb.* Verumtamen aduertendum est, has leges priuilegiatiuas statim obligare, quoad fauorem, non verò quoad pœnam appositam iis, qui contra tale priuilegium iuerint, v.g. conditæ sunt leges priuilegiatiuæ in fauorem Ducis Brabantiæ, ne quis venetur intra suum septum sub pœna verberum, quoad pœnam est lex pœnalis, & ideo non obligat statim; sed post tempus aliarum legum. Latæ sunt Leges Pontificiæ in fauorem talis Ecclesiæ sub pœna excommunicationis ipso facto: obligant statim, quoad fauorem, & eo vti potest talis Ecclesia; verùm contra facientes non incurrent excommunicationem, nisi post duos menses à promulgatione earum.

De acceptatione Legum, an requiratur ad earum validitatem. §. 5.

1. *Quid dicendum de acceptatione legum.*
2. *Quæ lex censenda dura, quæ irrationabilis.*

1 INTERROGATIO. Quid censes de acceptatione legum? *Resp.* Dico *primum*; non peccât, qui legem duram, & prudentis iudicio irrationalem non acceptant. Ita Gloss. *c. 1. de Treug. & Pace*, & Felin. *ibidem, colum.*4. Gemin. *cap. In istis.* §. *Leges.*

§. *Leges d.*4.Cardin.Alex.*ibid.*Zabarel. *in procem.clem.*§. *vniuersit.q.*2.Iason.*L.non nouam.col.*2.*Cod.de iudic.*Nau.*in sum cap.* 33.*num.*41. Probatur ex *c.in istis.*§.*leges dist.* 4. vbi leges confirmari dicuntur, cum moribus vtentium confirmantur, & ex *L.De, quibus ff. de legib.* hisce verbis.Nam cùm leges nulla alia causa nos teneant, quàm quòd iudicio populi receptæ sunt. Ratio est, quia multæ leges moribus patriæ non conueniunt.

2 *Int.* Quæ lex censenda est dura; quæ prudentis iudicio irrationabilis? *Resp.* Si ciuilis est,quæ patriæ moribus contradicit.Si Ecclesiastica,quæ antiquæ,& laudabili consuetudini aduersatur.Ita Ancharan.*cons.* 214.Turrecrem.*cap.in istis.* §.*ideo.dist.*4.Dico *secundum.* Quando lex est conueniens, & rationabilis,peccant illam non acceptantes ab initio. Postquàm tamen per contrarios actus non recipitur, cessat illius obligatio. Hæc conclusio certa est, & indubitata apud omnes.

CAPVT IV.

De obligatione legum humanarum, quoad forum internum.

Quantum obliget lex humana quoad actus internos. §.1.

1. *Quid possit lex humana erga internos actus.*

1 INTERROGATIO. Poteſtne lex humana quidquã præcipere quoad actus internos? *Resp.* Actus purè interni non subiacent legi humanæ.Ita omnes fermè Theologi, Durand.*in* 4. *d.* 17. *q.*8.Palud.*q.*7.*&* *d.*15.*q.*5.*art.*2.Gabriel.*q.*1. *dub.*5.*&* *lect.*64.*in canon.lit.*K.Med.*de orat.q.*29.*excom.* 5. Tab. *excom.*5.*casu* 4.*n.*4.Castro 2.*de iust.hær.pun.*18. Gerson alphab. 12.*lit.*C.& D.Almain.*de potest.Ecclesiast.c.*7.D.Ant.3.*p. tit.*13.§. 4.*cap.*7. Sylu.*hora canon.q.*11.*&* *excomm.*7.*q.*2.videturque expressa D.Thom.1.2.*q.*904.*art.*4.his verbis. *In his quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, sed Deo.*Eam tenuere ex Canonistis Nauarr. *in sum.capit.* 23.*n.*28.*&* *de pæn.dist.*5.*num.*24. Couar. *Reg. peccatum num.*7. Simanch. *instit. cap.* 42. Couar. Hōstiens. *c. Mulieres.* Adeo denique est communis,vt meritò dixerit Nauarrus aliam à paucissimis Theologis defendi,& à Iurisperitis sacræ Theolo-

giæ omninò expertibus. Probatur ex *c. Erubescant. d. 34. c. Consuluisti. 3. q. 5. c. Cogitatio, de pœnit. d. 1. c. Humanæ. 2. 2. q. 5. c. Sicut, de simonia. c. Tua nos eodem tit.* In quibus dicitur, occulta, & incognita soli Deo esse relinquēda, neque pertinere ad iudicium Ecclesiæ. Ratio est. Quoniam eiusdem legislatoris est actus iudicandi id, quod prohibet, aut iubet: sed legislator humanus nequit iudicare de actibus merè internis. Ita enim D. Paulus 1. *Cor.* 4. *Nolite ante tempus iudicare, quoad vsque veniat Dominus, qui manifestabit consilia cordium.* Quasi diceret ad solum Deum pertinere de arcanis animi iudicare, quæ quidem *soli Deo patent.* 1. *Reg.* 16. Ergo non potest illos actus, vel præcipere, vel prohibere. Dico *secundùm.* Actus interni prout circumstātiæ sunt, & qualitates actuum externorum, possunt ab Ecclesia, & præcipi, & prohiberi. Ita Maior *in* 4. *d.* 12. *q.* 7. §. Contra primam conclusionem. Adrian. *q.* 2. *de confess.* Pygius *de Ecclesiast. Hierarch.* Rosel. *absolutio.* 1. *num.* 28. ibid. *de potest. Papæ. q.* 13. Caietan. 2. 2. *qu.* 11. *art.* 4. *& in sum. tit. hæresis.* Dried. *de libertate Christiana. lib.* 3. *&* 5. Sot. *de iust. lib.* 10. *q.* 5. *art.* 5. Ledesm. 2. 4. *q.* 16. *art.* 5. *dub.* 4. D. Anton. 3. *p. tit.* 24. *cap.* 4. Nauar. *de sim. nu.* 20. *&* 21. Probatur *ex Clem.* 1. *de hæreticis.* vbi excommunicantur Inquisitores, qui odio, vel amore inquirunt iniustè, aut omittunt inquirere de hæresi suspectos. *Et Clement.* 2. de statu monachorum, vbi excommunicantur religiosi, qui animo nocendi suis Prælatis ad curias Principum sæcularium se conferunt. Ex *c. Dolentes, de celeb. Miss.* vbi præcipitur Ecclesiasticis recitatio horarum studiosa, atque deuota, per internam mentis attentionem, & animi affectum, vt ait D. Thom. 4. *d.* 15. *q.* 4. *art.* 2. *quæstiun.* 4. *ad* 2. & Nauar. *in sum. c.* 25. *num.* 166. Imò idem prohibetur de iure ciuili: nam *L. Is qui cum telo: Cod. ad L. Corneliam.* de sicariis, punitur gestatio teli animo occidendi hominem. Ratio est, quoniam actus humani cadunt sub legem humanam, prout boni, vel mali sunt; sunt autem boni, vel mali ab actu interno; ergo prout sic cadunt sub legem humanam.

De obligatione legum humanarum in conscientia quoad culpam. §. 2.

1 *An leges Ecclesiasticæ obligent in conscientia.*
2 *An leges ciuiles obligent in conscientia.*

3 *An*

3 *An præceptum parentum obliget in conscientia filios.*
4 *An præcepta viri obligent in conscientia vxorem.*
5 *Quid dicendum de præceptis dominorum erga mancipia.*
6 *An leges humanæ obligent cum probabili vitæ periculo.*

1 INTERROGATIO. Suppono, vt Catholicam veritatem, dari in Ecclesia legitimam potestatem condendi leges, vt claret ex Conc. Constant. *sess.* 8. *&* 15. damnãdo Ioannem VVicleph. & Ioannem Hus. Item ex Bulla Leonis II. damnãdo Lutherum, quæ videre licet apud Pygium *lib.* 5. *Eccles. Hierarch.* Clitou. *l.* 1. Ante-Luther. Rofensem *ad art.* 27. Luther. & Bellarm. *lib.* 4. de Roman. Pontifice. Suppono item, vt Catholicam veritatem, dari in Republica ciuili eandem potestatem ex iure ipso naturali. Quæro igitur vtrum leges Ecclesiasticæ obligent in conscientia? *Resp.* Leges Ecclesiasticæ etiam latæ de iis ad quæ ex iure diuino non tenemur, obligant in conscientia. Hæc est Catholica veritas. Probatur *ex cap.* 15. *Act.* vbi Apostoli præceperunt Christianis per verba obligantia in conscientia, quædam ad quæ ex diuino iure minimè tenebantur. Ita enim decreuerunt. *Visum est Spiritui sancto, & nobis nihil vltrà nobis imponere oneris, nisi hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis.* Hæ & aliæ Apostolorum leges appellantur *eod. cap.* Præcepta Apostolorum. *cap. verò ibi* nuncupantur dogmata. D. verò Chrys. *hom.* 33. *in Acta Apostolorum* vocat imperia. Quod verò obligauerint in conscientia, constat ex eo, quòd dicantur necessaria: nimirum ad salutem animæ. Quod verò abstinere ab immolatis esset ex solo iure positiuo, docet D. Chrysost. *hom.* 23. *in Acta.* Modo verò per desuetudinem talis lex abrogata est, vt notauit Vict. *in relect. de temperantia. num.* 2. Qua de re latè Baron. *to.* 1. *Annalium circa annum Domini* 51. & ostendunt Med. *tract. de ieiunio. cap. de eius institut.* Ledesm. 2. 4. *quæst.* 17. *art.* 5. Maior *in* 4. *d.* 15. *quæst.* 4. Probatur item ab experimento, & confesso apud omnes. Enimuero lex de ieiunio quadragesimali, est merè Ecclesiastica, vt constat: ex iure enim diuino non tenemur ieiunare quadraginta dies, vt probant Auctores proximè citati. Item lex de non laborando diebus Dominicis, vt docet D. Thom. 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. *ad* 4. Couar. *lib.* 4. *resolut. cap.* 19. *n.* 6. Nau. *c.* 13. *n.* 1. & tamen huiusmodi leges obligant in conscientia. Nam culpam frangentis ieiunium adeo olim detestabatur Ecclesia, vt eam grauissimis pœnis affece-

rit, quoniam *can.68. Apostolorum,* frangens clericus deponebatur, frangens laicus excommunicabatur, sicuti decretum est per Concil. Gangrense *c.29.* In Concil.verò Tolet.priuabantur communione in Paschate.Præterea non est contra diuinum ius clericos addiscere medicinam : & tamen excommunicantur clerici, qui vltra duos menses in scholis medicinæ operam dederint, aut ciuili iuri, *cap.super specula. ne clerici vel monachi.*& Clementin. *Ne in agro.de statu monach.*§. *quia verò.*Item non est contra ius diuinum arma intra monasterij claustra habere sine licentia Abbatis:& tamen excommunicantur monachi ea habentes, Clem.*Ne clerici vel monachi.*Tam grauis verò pœna non imponitur,nisi ex culpa contra legem. Quòd verò huiusmodi culpa sit mortalis, constat ex grauitate pœnæ, quæ vt iusta sit, debet æquiparari culpæ.

2 *Int.* Quæro vlterius, obligéntne leges ciuiles in conscientia? *Resp.*Obligant,& oppositum asserere hæresi proximum est, aut saltem temerarium. Constat ex Paulo *Rom:* 13. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt ipsi, damnationem acquirunt.* Colligitur verò ex sequentibus verbis loqui Apostolum de animæ damnatione, ait enim: *Ideò necessitati subditi estote, non tantum propter iram, sed propter conscientiam,* hoc est, non solùm propter præsentem vltionem, sed propter futuram in iudicio diuino, accusante conscientia, vt ibidem interpretatur Ambrosius. Longiores probationes, & attestationes legere est apud Sot.1.*iust. qu.6. art.4.* Castr.5. *de leg. pœn.cap.4.* Couar. *reg. peccat. 2.part.* §.5. *n.3.* Alciatum *cap. Cùm contingat. de iureiur.*

3 *Int.* Quid censes de præceptis patrum erga filios? *Resp.* Obligant in conscientia,etiam ad mortale. Claret ex *c.Si dominus.11.q.3.*sed de hoc quamquam iam respondi ad quartum præcepium,volo refricare memoriam, & iterum quid in hac materia occurrit, propalare. Probatur igitur efficaciùs hæc veritas ex *cap. 23. Deut.* vbi decernebatur pœna mortis filio contumaci : pœna autem mortis in lege veteri non nisi pro culpa mortali imponebatur,vt tradit Vict. *de potest Eccl.* Hæc verò contumacia, vt sit mortalis, debet esse erga præceptum rei grauis. Grauis verò res esset, si pater præciperet filio, vt caueret à noxiis sodalium familiaritatibus. Aut si præciperet filiæ, ne è fenestra prospiceret libidinosè prætereuntes

ad

ad stuprum vel clandestinum matrimonium. Aut si itidem præciperet, vt illum potiùs, quàm hunc coniugem accipiat, quia id interest ad status & dignitatis decentiam. Ita Nauar. *cap.*14.*num.*12.& Med. *de Insti.conf.cap.*14.§.14.

4 *Int.* Quid censes de præceptis viri erga vxorem? *Resp.* Tenentur vxores præceptis coniugum suorum sub culpa lethali, aut veniali, iuxta grauitatem, leuitatémve materiæ præceptæ obedire in conscientia. Claret ex D. Paulo *Ephes.* 5. *& Coloss.*3. *Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino.* Grauis verò res esset, si ex iusta causa maritus præciperet, ne domo exeat. Ita Sot.1.*iust.q.*6.*art.*4.*ad* 2. Nauar. in sum.*cap.*14.*n.*20. Medin. *de instruct.confess.cap.*16.§.13. & alij plures.

5 *Int.* Quid opinaris de præceptis dominorum erga mancipia? *Resp.* Mancipia, si seruitus iusta sit, obedire tenentur in conscientia in iis, ad quæ se extendit potestas dominorum, si præcepta licita sint, & honesta. Claret ex D. Paulo *Eph.*6. *& Coloss.*3. *& ex* 1. *canonica* D.Petri, & *ex cap.*1. *de coniug.seru.* Non se verò extendit potestas dominorum quoad matrimonium mancipiorum. Et ideo dominus impediens, aut efficaciter præcipiens seruo ne contrahat, peccat mortaliter, vt docet Nauarr. *cap.*14. *num.*21. §.4. Scotus *in* 4.*d.*36.*qu.vnica*, Richard. ibidem, *art.*4.*q.*1. & alij, quos Deo auxiliante referam in materia de Matrimonio.

6 *Int.* Obligátne lex humana ad sui obseruationem cum probabili mortis periculo? *Resp.* Dico *primum.* Interueniente fidei, aut Christianæ religionis iniuria per contemptum legis aut virtutis, quælibet lex etiam leuissima obligat cum mortis periculo. Ita Maior *in* 4.*d.*18.*q.*4. Sot.*d.*22.*q.*1.*art.*4.*& de iust.lib.*1.*q.*6.*art.*4. Ledes.2.4.*q.*25.*art.*3. Couar.*cap.Alma mater.*1.*p.* §.3. *num.*9. & Doctores communiter. Ratio est. Quia interueniente hoc contemptu, & iniuria, nequaquam potest actus cohonestari. Dico *secundùm.* Interueniente scandalo potiùs mortem oppetere tenemur, quàm transgredi leuissimam legem. Probatur ex 2.*Machab.*6. Eleazarus mortem potiùs elegit, quàm simulare comedisse carnes lege prohibitas, ne adolescentes scandalizarentur. Dico *tertium.* Sublato contemptu, & scandalo, nulla lex humana regulariter obligat cum mortis periculo, nisi in rebus maximi momenti. Ita Medin.2.*q.*90.*art.*4. Syl.*verb.metus.q.*7. Angel.*in moralib.cap.*6. Felinus *cap.*1.*num.*48. Nauar. in sum.*cap.*25.*num.*48. & omnes

Auctores.

Auctores primæ propositionis. Probatur in primis ex declaratione Ecclesiæ. Nam *cap. Consilium, de obseru. ieiunij.* dicitur propter periculum mortis, & ægritudinis posse solui ieiunium. Deinde ratione Lex diuina positiua non obligat cum tali periculo. Nam Dauid propter necessitatem comedit panes propositionis, quod non licebat, nisi sacerdotibus, nec peccauit, vt constat ex approbatione Christi Domini, *Mat.*20. qui eo facto excusauit Discipulos euellentes Sabbato spicas, & probat D.Thom.*3. p.q.40.art.4.ad 3.* Imò neque ipsa lex naturalis: illa enim iubet debitum reddere coniugi petenti, & tamen excusatur à redditione coniux, ob periculum probabile mortis, aut grauis ægritudinis, vt docet D. Thom.*in 4.dist.32.q.vnica art.1.* Ioan.Med. *Cod.de restit.quæst.1.* Caiet. in sum. *verb. Matrimonium.* de qua re longior in propria materia redibit sermo; ergo nec obligabit lex positiua humana. Dixi(regulariter)quia Rex potest sub mortali obligare subditos, vt eant ad bellum iustum cum periculo mortis. Et Episcopus præcipere potest sacerdoti, vt tempore pestis adsit ægrotantibus ad subueniendum ægrotis,& periclitantibus in vita spirituali. Ita constanter Doctores contra Almainum *tract.1. & 3. prop.4. suar. moralium,* asserentem per metum cadentem in constantem virum excusari homines in iis,quæ sunt mala,quia humana lege prohibita. Veruntamen quamuis à communi Doctorum nunquam recedendum sententiam absque euidenti ratione, facilè soluuntur superiores rationes, quia in priori casu, quiuis singularis tenetur subire periculum mortis pro bono communi pacis. In secundo verò quiuis tenetur subire damnum vitæ temporalis pro bono proximi spirituali in illa extrema necessitate, & ideo dici potest obligari ad id ex ipso iure naturali. Potest verò Rex, & Episcopus cogere quemuis ad implendum id, ad quod tenetur iure naturali.

De obligatione humanarum legum pœnalium in conscientia quoad culpam. §. 3.

1 *Quot modis fiat lex pœnalis.*
2 *Quantum obligat in conscientia lex pœnalis.*
3 *Quæ est lex præsumptiua.*

1 INTERROGATIO. De obligatione legum pœnalium, quoad culpam in conscientia te interrogaturus, priùs

priùs quæro, quot modis fiant leges pœnales? *Resp.* Duobus. Aut enim lex eſt purè pœnalis, hoc eſt, decernens pœnam tali, vel tali delinquenti in lege diuina, vel naturali. Qualis fuit in lege veteri circa filios in parentes maledicos. *Leu.* 20. *Qui maledixerit patri, aut matri, morte moriatur.* Aut eſt mixta, nimirùm illa, quæ aliquem actum præcipit, & tranſgreſſori pœnam apponit, actum inquam, ex eo malum, quia ab humana lege prohibitum.

2 *Int.* Quantum obligat in conſcientia lex pœnalis? *Resp.* Vtraque ſiuè purè, ſiuè mixtè pœnalis obligat in conſcientia pro ratione materiæ paruæ, aut magnæ. Ita D.Th.2.2. *q.*108. *art.*4.*ad* 2.Sot.1. *iuſt. q.*6. *art.*6. Ioann. Medin. *de rebus reſtitu.* Syl. *Inobedientia.*§.*finali.* Angel. ibidem, Medin.1.2. *quæſt.*90. *articul.*4. Couarr. regul. *pec.* 2.*p.* §.5. *num.* 2. Ratio eſt. Quia lex mixtè pœnalis præter pœnam appoſitam habet rationem præcepti, ergo in ea datur obligatio præcepti. Imò roboratur tale præceptum per pœnam; ſed obligatio præcepti obligat in conſcientia; ergo, &c. Lex verò purè pœnalis apponit iuſtam pœnam: pœna verò iuſta non debetur, niſi culpæ, vt aduertit D.Auguſtin.1.*retract.cap.*9. & D.Thom.1.2. *quæſt.*87. *art.*7. Caſtro 1.*de leg. pœn. cap.* 3. vbi laudat dictum Gerſonis *lect.*1. *de iuſt.ſpirit.* aſſerentis culpam, & pœnam dici correlatiuè. Atque ex diuerſitate culpæ, orta eſt diuerſa appoſitio pœnæ maioris vel minoris. Confirmatur à ſimilitudine & paritate rationis: præceptum diuinum poſitiuum, quo Deus prohibuit primis parentibus eſum pomi, habuit appoſitam pœnam, & tamen obligauit eos in conſcientia; ergo ſic obligabit lex poſitiua pœnalis purè humana.

3 *Int.* Rogaturus de legibus præſumptiuis quantùm obligent ad culpam, rogo priùs, quæ eſt lex præſumptiua? *Resp.* Illa quæ procedit ex præſumptione veri, ſiue à parte rei ſit verum, ſiue falſum.

4 *Int.* Quantum obligant huiuſmodi leges præſumptiuæ? *Resp.* Si res ita ſe habet, vt lex præſumit, certum eſt obligare in conſcientia. Dico *ſecundùm.* Actus vel contractus in rei veritate factus non ſeruato ordine legis præſumptiuæ illum actum annullantis, tenet in conſcientia. Ita Innocent. *capit. Quapropter. de elect. cap. Si celebrat. de cleric. excommunicat.* Panorm. *cap.* 1. *de reſtit.in integr.* Dominic. *cap.* 1. *de ſponſalib. in* 6.Iaſon *L. ſi poſt diuiſ. ff.de iur. & fact.ignor.* Abb. *capit.* *relatum*

relatum de testibus. Gloss.*L.Cum illi.§.ea.ff.de transact.*fauétque lex ibidem,cùm dicit valere transactiones ábsque solemnitate quando continent vtilitates eius in cuius fauorem solemnitas requirebatur. Imola *L. Cum Lex. ff. de fideiussor.* cum Tiraquell.& aliis,quos citat Pinel.*3.par.*Nauar.*cap.25.num.26.* Angel.*Lex.*§.4.Syl.ibidem §.*9.casu* 3.Adrian. *quodlib.6.* Cou. *cap.1.n.6.de testam.*Felinus *ad cap.Canon.stat.39.*eámque appellat communem Theologorum sententiam. Bart. *L.1. num.45. Cod. de sacrosanct. Eccles.* Ideo validi sunt in conscientia contractus facti à minore, vel muliere sine fraude contra formam legis,vt notat Iason citatus.Valida item electio in conscientia facta cum vero consensu, non tamen seruata forma canonum in eligendo, vt notant Panorm. & Dominicus citati. Idem dicendum de testamento vero animo, sine vi,& fraude facto, quamuis desinit solemnitates ciuiles, vt notat Anchar.& Nauar.supra. Hinc dico *tertium.*Non peccat, qui vtitur actu,sine contractu valido naturaliter,quamuis factus sit contra legem positiuam illum irritantem. E contrà verò peccat, qui contra obligationem naturalem se tuetur exceptione legis præsumptiuæ. Exemplum primæ partis est: si hæres factus per minùs solenne testamentum bona defuncti retineat.Vel electus,non seruata iuris solennitate, habeat beneficium.Si enim nec fraus, nec vis intercessit, tuti sunt in conscientia. Exemplum secundæ partis est: si filiusfamilias reddere nolit accommodatas pecunias, séque tueatur exceptione Senatusconsulti Macedoniani prohibentis creditoribus tale mutuum, & eos damnantis iacturæ mutuatæ pecuniæ,non est tutus in conscientia,vt notat Adrian.supra. Item quamuis lege ciuili non detur actio contra vendentem, vel ementem iniustè, nisi deceptio excedat medietatem pretij iusti, tamen qui decepit, restituere tenetur in conscientia. Idémque dicendum de eo,qui se tuetur exceptione rei iudicatæ,vt habetur *ff.44.tit.2.* nam si cognoscat sententiam fuisse iniustam, restituere tenetur quidquid ex vi illius iniustè possidet. Dico *quartum.* Non peccat qui transgreditur legem in falsa præsumptione fundatam:aut non seruat iudicis sententiam pro falsis probationibus latam. Ita *cap. 1. de sentent. & re iudic. in 6.* Est casus expressus *capit. Trans. de restitut. spoliator.* & *cap. Inquisit. de sent.excomm.*circa eum, quem Ecclesia excommunicat, ad cohabitandum cum reuera non sua probata,

probata, tamen externè sua. Exemplum etiam est, hæres qui bona fide non fecit inuentarium, iste ex præsumptione obligatur ad soluenda debita. §. *sancimus. Authent. de hæred.* In conscientia tamen non tenetur vltra vires hæreditatis. Ita Bartol. *in repetit.lib.*1. *Cod. de sacros. Ecclef.*cum Bald.& Andr. quos citat, & sequitur Iason *in rubr. ff. de acquirend. hæredit.* Exemplum etiam est ille, qui delusus spe recipiendæ pecuniæ, confessus est se illam recepisse, postea ex confesso damnatur ad soluendum: iste non tenetur in conscientia stare tali sententiæ, vt manifestum est.

Quæ intentio Legislatoris obliget ad culpam grauem, & leuem. §. 4.

1 INTERROGATIO. Quomodo internosci poterit quæ lex obliget ad mortale, quæ ad veniale peccatum ex intentione Legislatoris? *Resp.* Dico *primum.* Obligatio ad culpam pendet ex intentione Legislatoris. Ita D. Thom.*in* 4. *d.*15.*q.*3.*artic.*3.*&* 4. Gabr. *in* 4.*d.*16.*q.*4.*art.*3. Caiet.*præcept.*§. *intentio.* Ratio est. Quia actus agentium non operantur vltra eorum intentionem. Dico *secundum.* Intentio Legislatoris non potest obligare ad quantumcunque velit. Ratio est. Quia irrationabile esset pro re leuissima obligare ad mortalem culpam. Ita Driedo *num.* 2. *de libert. Christian. cap.* 1. & Castro 1. *lib. de leg. pœnal. cap.* 5. Nam neque ipsa lex diuina obligat semper ad mortalem culpam ex suo genere, vt lex de non mentiendo,&c.& aliæ. Dico *tertium.*Intentio Legislatoris, volentis obligare quantum potest per legem præceptiuam in materia graui, nimis ponderosa & magni momenti ad bonum commune, seu Ecclesiasticus sit, seu secularis legislator, obligat ad mortale. Ita Victor.*de potest.ciuil.num.*29. Sot.1.*iust.quæst.*6.*art.*4. Angel.*lex.*Sylu.*ibid.* Panorm. & Felin. *ad cap. Concupis.de Constitut.* Talis intentio cerneretur in præcepto, quo tempore famis, vel belli Rex imperaret, ne frumentum, armáve exportentur è Regno. Id enim vergeret in magnum detrimentum regni.

Quæ

Quæ verba legis inducunt culpam grauem, quæ leuem. §. 5.

1 INTERROGATIO. Quæ verba legis ostendunt obligationem ad grauem,aut leuem culpam? *Resp.*Dico *primum.* Nullum est verbum secundùm se sumptum,ex cuius præcisa significatione colligatur legis obligatio grauis. Ita Nau.*c.23.n.5.*Caiet.*2.2.q.186.*Castro *de leg.pœn.c.1.*Dico *secundum.*In iure canonico, quando lex circa rem grauem proponitur per verbum præcepti,aut æquipollens,obligat ad mortale.Ita docent Angel.*verb.lex.*Syl.*ver.præceptum.* Gab.Caiet. Castro,Nau.citati,supra,Canonistæ ad *c.concupis.de constit.*Ita manifeste decernitur Clement. *de verb. sig.* circa regulam D. Francisci, secundùm ius commune. Dico *tertium.* Hæc verba æquipollentia præceptiuis: Tenentur necessariò. Non licèt omninò.Necesse est,& similia.In virtute obedientiæ. Sub interminatione diuini iudicij. Auctoritate Apostolica. Districtè,& similia verba indicant obligationem grauem.Ita Med. *q.*de necessitate ieiunij.Dico *quartum.* Hæc verba.Debet.Non oportet, & similia consideranda sunt ex materia circa quam traduntur,& iuxta grauitatem, aut leuitatem materiæ de iis iudicandum est. Ita Vocabularium vtriusque iuris *in verb. Debet.*Pan.*cap.Intellexisti.de iudic.* Felin.*cap.Nam concupis.*Gab. *in 4,d,16.qu.3.art.*1. Sylu. *verb.præceptum.quæst.*2.colligitur ex *cap.1.de desponsat.impub.*&.ex Conc. Trid.*sess.*2. Dico *quintum,* Hæc verba Decernimus. Statuimus. Ordinamus, ex vsu non habent in iure canonico vim obligandi ad mortale. Ita D. Thom.*2.2.q.186.art.9.ad* 2.Dico *sextum.* In iure ciuili non est iudicanda culpa secundùm intentionem Legislatoris ex verbis, quibus legem decreuit,sed ex materia, & circumstantiis eius.Ita Nauar.supra *num.52.*

Quæ pœna apposita legum transgressoribus,indicat culpam grauem, quæ leuem. §. 6.

1 INTERROGATIO. Quæ pœna apposita legum trãsgressoribus, grauem aut leuem culpã indicabit? *Resp.* Dico *primum.* In iure ciuili pœna capitis,carceris,exilij perpetui, proscriptionis omnium bonorum, & similes arguunt culpã mortalé.Leuiores verò pœnæ, vt carceris,aut exilij ad breue

breue tempus, pecuniæ mulcta, & ſimiles leuiores, arguunt culpam venialem. Ita Caſtro *de leg. pœn. c.* 5. Sylu. *verb. præceptum*, & Armil. *ibidem num.* 6. Sot. 1. *iuſt. q.* 6. *art.* 4. Caiet. *verb. tranſgreſſio præcepti.* Ratio eſt, quia pœna, iuxta regulam rationis, adæquanda eſt culpæ, alioqui iniuſtè fuit appoſita pœna grauis pro culpa leui, & è contra. Dico *ſecundum.* In iure Canonico pœna excommunicationis, ſeu latæ, ſeu ferendæ ſententiæ, obligat ad mortale. Ita colligitur ex *cap. Epiſcop. & c. Nullus.* 11. *q.* 3. Niſi ante iudicis ſententiam concedatur ab ipſa lege admonitio, nimirum, niſi admonitus reſipiſcat, excommunicetur: hæc enim verba indicant leuem culpam. Sic adnotarunt Caiet. *verb. præceptum.* §. *pœn.* Nauar. *ſup. n.* 52. Henriq. *de ſynod. num.* 262. Pœna tamen ſuſpenſionis non arguit obligationem ad mortale. Ita Caiet. *verb. ſuſpenſio.* Nauar. *c.* 27. *n.* 51. Neque item pœna irregularitatis. Ita Caſtro *citato loco*, & Nau. *n.* 220. Cou. *relect. de homicid. p.* 2. §. 4. *num.* 9. Claret ex *c. Tua nos. c. Ad audien.* 1. *de homic. voluntar.* Turrecr. *ad c. quæuis de conſecr. d.* 4. Ratio eſt, quia huiuſmodi pœnę incurri poſſunt ob ſolam culpam venialem. Verumtamen pœna interdicti obligat ad mortale. Ita Sylu. *interdict.* 3. *q.* 1. Sot. *in* 4. *d.* 22. *q.* 3. *art.* 1. *concluſ.* 3. Couar. *c. Alma mater.* 2. *p.* §. 1. *num.* 5. Ratio eſt deducta ex his Doctoribus, quoniam huiuſmodi pœna non incurritur, niſi propter grauem culpam.

CAPVT V.

De obligatione legum humanarum quoad culpam.

De obligatione ſubeundæ pœnæ impoſitæ per iudicis datam ſententiam. §. 1.

1 *An reus teneatur ſubire pœnam à iudice iudicatam.*

2 *An mortuus poſſit damnari pro crimine commiſſo dum viueret.*

1 INTERROGATIO. Poſt iuſtam ſententiam iudicis latam teneturne legis tranſgreſſor ad pœnam impoſitā? *Reſp.* Tenetur ad eam patiendam. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 62. *art.* 3. & Caiet. ibid. Sylu. *verb. lex.* §. 9. Ang. ibidem. §. 4. Gab. *in* 4. *d.* 15. *q.* 4. *art.* 2. *concl.* 2. Maior ibidem *qu.* 2. Sot. 1. *iuſt. qu.* 6.

*art.6.concl.5.*Bald.*in L.Id quod pauperib. q.9. Cod. de Episcop. & cleric.*Felin.*c.1.de const.in* 4.Nauar.*cap.3.num.66.* Dico *secundò.* Quando pœna est atrox,vt mortis,aut alterius grauis damni corporalis,non potest quis cogi ad eam exequendam.Ita Simanch.in institutionib.*tit.4.n.201.*Nauar.*com.4.de regul.n.63.* Compelli tamen potest circa media remotè ad id ordinata, vt est procedere ad locum supplicij, ascendere scalam, &c. Ita cum citatis Doctoribus,Angel.*verb.Pœnitentia.* §. 3. Couar.*2.p.epit.c.6.*§.*8.n.10.illat.2.de pœn.confiscat.* vbi asserit non teneri reum bona sua offerre fisco, sed obedire iudici exequenti,& non resistere ministris, nec aliquid ex bonis subtrahere.Idem dicendum est de verberatione infami, de mutilatione membrorum,& aliis atrocibus suppliciis.Ratio est: Quoniam abhorret à natura,vt idem in se atrocem pœnam exequatur. Dico *tertiò.* Pœnas leuiores tenetur reus in se ipsum exequi. Ita omnes citati Doctores. Pœnæ verò leuiores censentur exilium vsque ad tempus,per sentētiam latam impositum. Incarceratio item posita per sententiam in criminis pœnam,verberatio inter religiosos ad paternam correctionem,vt notat Castro *2.de leg.pœn.c.3.* Nunquam tamen pecuniæ solutio imposita per sententiam, in criminis pœnā, vt satisfiat soli iustitiæ,non parti, censetur pœna leuis,iuxta Sot.& praxim,& ideo non debetur antequam exigatur.

2 *Int.* Poteruntne leges damnare mortuum in pœna bonorum,& pecuniarum,pro crimine,quod dum viueret commisit? *Resp.*Si pœnæ ipso facto, & iure post commissum crimen debeantur, potest post mortem scelerati ferri sententia declaratoria earum,& ad illas soluendas tenentur hæredes, fisco,vel alij operi pio applicandas. Si exercetur in hæreticis,vt notat Castro *lib.2.de iust.hæret.pun.cap.19.*& Sylu. *verb. hæres,*ex Panormitano communiter recepto. Et patet ex *cap. Accusatus.de hær.in 6.* §. *in eo.*Idem dicendum est de Apostatis:de crimine læsæ maiestatis,& aliis;vt notat Gloss.*lib.1.Cod. Si reus accusatur.*Et constat ex *L.Eo missa.ff.de publicanis.*

De obligatione subeundæ pœnæ impositæ ab ipso iure. §. 2.

1 *An debeantur pœnæ à die commissi criminis.*

2 *De verbis quibus significatur in iure, incurri pœnam appositam*

tam à momento commissi criminis.

1 INTERROGATIO. Debenturne pœnæ, ipso iure impositæ, in conscientia à die commissi criminis, ante sententiam iudicis declaratoriam? *Resp.* Dico *primum*. Quando in lege apponitur pœna, dicendo solum; ipso iure, vel ipso facto, nec alia adhibentur verba, non tenetur reus ante iudicis sententiam pœnam exequi. Ita Calder. *in tract. de hæretic. c.25.* Francus *in 6. de homicid.* Nau. *c.25. n.118.* Sylu. *verb. emphyt.* Imola *ad L. Manichæos. Cod. de hæret.* illis verbis. *Qui Manichæus fuisse conuincitur*; oportet igitur, vt conuincatur. Ratio est, quia nemo tenetur suum crimen manifestare, nō rogatus iuridicè. *cap. Quos aliquando, de pœnitentiis. d.1.* Id autem necessariò sequeretur, si reus teneretur in conscientia ante sententiā bona sua fisco offerre, officium aut beneficium relinquere. Est denique pro hac sententia ipsa cōsuetudo optima legum interpres, vt adnotauit Nau. sup. Dico *secundum*. Huiusmodi rei nō ipso iure amittunt dominium, & possessionem bonorum, aut beneficiorum. Ita Cou. *2. p. epit. cap. 6. §. 8.* Sot. *1. iust. q. 6. art. 6.* Nau. *com. de datis, & promissis, notabili 31. num. 41.* quamuis in sum. *cap. 23. n. 67.* oppositum tenuerit. Sylu. *confess. 1. q. 19. casu 3.* Probatur conclusio quoad dominium bonorum ex *L. Qui, & à quibus*, vbi Paul. Iurisconsultus supponit reum læsæ maiestatis retinere dominium suarum rerum, & ex *L. Maiestatis rei. Cod. ad L. Iuliam, illis verbis. Ab eo die dignus est pœna*, expectāda nimirum per iudicis sententiam. Accedit *L. Post contractū. ff. de donat.* vbi habetur valere donationes factas à reo post contractum crimen, cui est annexa pœna amissionis bonorū ante sententiam iudicis reuocantem ipsas donationes. Probatur deinde conclusio quoad beneficia Ecclesiastica ex *c. Vt commissi proband. de hæret. in 6.* illis verbis. *Priuandi vel priuandos esse denunciandi*, nam illa particula, *vel*, non sumitur distinctè, sed expositiuè, vt notat ibidem Geminianus, Ioannes Andr. & alij. Eandem conclusionem circa officia ciuilia probat Molin. *tom. 1. iustit. tractat. 2. disput. 87.* Ratio totius conclusionis sumitur ex intentione legislatoris nolentis iuxta Doctorum interpretamentum obligare reum ad tantam acerbitatem exequendam per se ipsum circa impositas pœnas. Hinc infero primò: huiusmodi reos posse viuere ex rebus suis, alere familiam, alienare bona titulo gratioso, donando, mutuando, dando: dummodò non fiat in

fraudem fisci, qui post sententiam ignorare potest, apud quem sint ea bona sic alienata. Alienare quoque potest titulo lucratorio: non tamen titulo oneroso, nec vnde resultet præiudicium tertio. Ratio est. Quoniam fiscus potest omnia hæretici bona à die commissi criminis occupare, vbicunque fuerint reperta, etiam non soluto pretio, vt notat Angel. *verb. pœna.* §. 1. Nisi contrahens cum tali criminoso, sciat periculum, & velit sic periculosè contrahere, vt notat Molina supra citatus. Hæc illatio est Bart. *l. Post decretum.* Sot. Syluest. Vict. & Molin. locis allegatis. Infero secundò: huiusmodi reos posse vti officio, & beneficio, quo ante commissum crimen vtebantur. Ideo gesta per eos valent. Ac proinde si fuerit parochus, aut Prælatus, exercere poterunt suũ munus, nimirũ conferre ordines, vel audire cõfessiones, vt asserit Richard. *in 4. dist.* 18. *qu.* 1. *art.* 7. Sylu. *confess.* 1. *q.* 19. si fuerit tabellio, poterit conficere publica instrumenta valida, & firma. Adnotauit Gloss. *in Auth. de tabellionibus.* §. *penult.* Quod similiter dicendum est de aliis officiis.

2 *Int.* Præter illa verba, *ipso facto, vel ipso iure*, solent addi alia verba, nimirum, *Non expectata alia declaratione.* Sic habetur in Concil. Lateranens. teste Nau. *c.* 17. *n.* 10. & in decret. Pij II. *Extrauag. ambitiosè, de rebus Eccles. non alien.* *Resp.* Hæc simpliciter verba non obligant in conscientia statim à die commissi criminis. Ita Simanch. *tit. citat. num.* 44. Couar. 2. *p. de sponsal. c.* 6. *n.* 10. Imò nec si dicatur, *Nulla alia sententia expectata.* Hæc enim verba non excludunt sentẽtiam declaratoriam criminis, sed solam condemnatoriam. Si tamen addatur, *Nulla alia expectata sententia declaratoria*, vel, *ipso facto. Non erit tuta conscientia*, vel quid simile, explicans mentem legislatoris, volentis obligare statim, secundùm eadem verba iudicandum est. Ita intelligitur ab omnibus Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 21. *de reform.* priuans fructibus non residentes vltra tres menses, qui ex tunc tutò in conscientia eos percipere nequeunt propter verba ipsius textus.

De obligatione subeundæ pœnæ merè priuatiuæ, à iure ipso impositæ. §. 3.

1 INTERROGATIO. Quid censes de pœnis merè priuatiuis? *Resp.* Dico *primum.* Excommunicatio, irregularitas, suspen

suspensio, & similes pœnæ, quæ priuant solis bonis spiritualibus, statim obligant in conscientia, si ipso iure apponantur. Ita communiter Doctores, & obtinet praxis, quantumuis occultum sit crimen, vt constat ex Concil. Trident. *cap. 6. de reform.* vbi decernitur, posse Episcopum dispensare in irregularitate orta ex crimine occulto, præterquam in ea, quæ oritur ex homicidio voluntario.

Dico *secundò.* Qui propter crimen priuatur beneficiis, aut officiis, seu sæcularibus, seu Ecclesiasticis habitis, non ideo priuatur habendis. Ita constat ex *Clem. 1. §. ipsius. de pœn.* & ib. Gl. *verb. abstinentia.* Neque item vice versa, quoties priuatur habitis, inhabilitatur ad habenda. Ita Cou. 2. *resolut. cap. 8. n. 4.* Ratio est, quia priuatio non est imponenda nisi in casibus à iure expressis, vt notant Panormitan. *cap. vltim. de iur. patron.* cum Gloss. ibid. & quoad hoc similis est irregularitati, quæ non oritur ex vllo crimine, nisi sit in iure expressum. *cap. Is qui. de sent. excommun. in 6.* Cùm ergo in iure solùm exprimitur, vt reus priuetur habitis, non debet fieri extensio ad habenda, nec vice versa. Et ideò qui duo obtinet beneficia in eadem Ecclesia, si priuetur vno, non ideo priuatur altero. Ita Rebuf. *de nomin. qu. vltim. num. 7. de conceß. præb.* Clarius exemplum est in excommunicato, vel irregulari. Nam collatio facta excõmunicato, vel irregulari, est ipso iure nulla, præterquàm in certis casibus, quos afferunt Nauar. *cap. 27. num. 249.* & Sylu. *excommunicatio. 4. num. 4.* & tamen excommunicatus, & irregularis non amittunt beneficia iam habita. Ita aduertit Nauar. *conf. 35. de sim.* ex Innoc. *in cap. cum nostris. de conceß. præb.* Dico *tertiò.* Lex pœnalis, reddens ipso iure inhabilem, & incapacem ad officium, aut beneficium, vel dignitatem, obligat in conscientia statim à die commissi criminis: ita Couar. *reg. pec. 2. p. §. 8.* Caiet. 2. 2. *q. 62. art. 3.* cum aliis.

De pœna conuentionali quantum obliget in conscientia. §. 4.

1 INTERROGATIO. Quid arbitraris de pœna conuentionali? *Resp.* Dico *primum.* Quando pœna conuentionalis debetur ad satisfactionem interesse, obligat in conscientia ad sui solutionem, antequam exigatur. Ita Caiet: *verb.*

pœn. Cord.*lib.1.q.36.ad 2.contr.1.conclus.* Ab.*regul. possessio.* 95. *de regul.iuris in 6.* quem sequitur Felin. vt refert Couar. 2. *p. epit.num.*11.& Nauar.*in Manuali.* Ratio est, quia hîc interuenit lucrum cessans,vel damnum emergens; licèt ergo huiusmodi conuentionalis contractus fiat in mutuo, obligat in conscientia,antequam exigatur, quoniam non exigitur ad ignorantiam,vel quid aliud impedimentum: nullus enim inuenitur,qui lucrum cessans,aut damnum emergens sciens,& volens liberaliter remittat. Dico *secundùm.* Pœna purè conuentionalis,quæ non debetur ob interesse, sed solù ob omissionem,aut actionem aliquam culpabilem contra contractũ, debetur quidem in conscientia,si petatur ab alio contrahente. Ita omnes Auctores superioris propositionis,& Nauar.*de pœn.d.1.in 3.p.*Gloss.*num.20.&* 21.Ratio est. Quoniam in pœna conuentionali interuenit pactum,& promissio ad pœnam soluendam:at verò ex pacto,& promissione oritur obligatio naturalis,non debetur verò antequam petatur,quia cõtractus solùm obligant secundùm propositum contrahentium. *L.1.§. & si conuenit.ff.Depositi.de regul.iur.in 6.* intentio verò,& propositum contrahentiũ in hac pœna conuentionali secundùm receptam praxim,& consuetudinem est,vt hæc pœna soluatur, si petatur. Quæ veritas probari potest à simili. Nam is, cuius prædium,aut res alia emphyteutica cecidit in commissum, non tenetur id manifestare illi,apud quem est dominium directum,vt probat Nau.*com.65.de pœn.*nec emphyteuta tenetur in conscientia relinquere feudum,aut emphyteusim,quæ cecidit in commissum, vt latè probat Tiraquel. *ad Glossam.Reuertatur,*& Sylu.*verb.emphyteus.q.2.*post Bartol. qui duo requirit,vt emphyteuta cadat iure suo,voluntatem scilicet domini exigentis, & sententiam declaratoriam, quòd fuerit in mora soluendi. Nam qui non petit solutionem,censetur eam remittere.

De pœnis appositis per statuta alicuius communitatis seu Collegij. §.5.

1 INTERROGATIO. Quid censes de pœnis quas apponunt statuta alicuius communitatis? *Resp.* Censeo teneri tales collegas in conscientia egredi à collegio,etiam antequam requirantur; & soluere sumptus, quos fecerunt,

quamdiu

quamdiu vixerunt in collegio absque tali conditione. Ratio est, quia talis collega erat ipso iure inhabilis ad electionem, & ideo electio fuit nulla, quando verò electio fuit nulla, etiam receptio, seu admissio nulla fuit.

De pœnis appositis per statuta alicuius Vniuersitatis, seu Academiæ. §. 6.

1 INTERROGATIO. Quid censes de pœnis, quas apponunt statuta alicuius Vniuersitatis, seu Academiæ, priuantibus suffragatores iure suffragandi? *Resp.* Sot. 1. *de iust. q.* 6. *art.* 6. Ledesm. 2. 4. *q.* 118. *art.* 2. *concl.* 3. & alij respondent, tales suffragatores non priuari in conscientia iure suffragandi, antequam condemnentur: licèt non seruent conditiones appositas; & ideo si non laborent infamia, verè posse respondere cum amphibologia Rectori, sub iuramento interroganti. Si tamen infamati sint de talibus conditionibus appositis, nequaquam posse vti amphibologia, & ipso iure priuari iure suffragandi. Ratio eorum est, quia aliter vix vlla esset collatio cathedræ, aut electio ad dignitatem Ecclesiasticam facta tuta conscientia, constat enim plerosque ambitus corruptela implicatos (quæ præcipua est conditio ad vniuersitatis munia) suffragium præbere, ideò si quæ statuta contrarium decernerent, inualida essent, quia periculosa, & ideo nulla vi pollerent, vt ex supradictis patet. Oppositum docet Medina, & ij, quos refert *q. citat.* & Gom. *supra lege veter. Tau. num.* 15. Dico tamen huiusmodi conditiones, vel pertinere ad substantiam, vt ita dicam, suffragatoris, vel ad præsumptionem iniusti suffragij. Ideo si conditiones pertinent, vt ita dicam, ad substantiam suffragatoris, quales sunt; esse scholasticum, esse relatum in albo scholasticorum, residere in scholis, & aliæ similes, obligant in conscientia ad veritatem aperiendam, & suffragium ipso iure est ipsis deficientibus nullum & irritum, si verò detur iniustè, subiacet restitutioni damnorum. Dico *secundum.* Si conditiones pertinent ad præsumptionem (qualis est loqui cum candidato) quia præsumitur accepisse pretium suffragij dandi, vel negandi, & similes, non obligant in conscientia, quando reuera non fuit causa præsumptionis, quoniam si loquutus est, loquutus est de aliis rebus non pertinentibus ad suffragium, & ideo ita

rogatus potest vti amphibologia, & negare se loquutum fuisse cum candidato, nimirum ad corruptelam.

CAPVT VI.

De obligatione legum humanarum quoad personas.

De vi legum ciuilium erga Ecclesiasticas personas. §. 1.

1 *An personæ Ecclesiasticæ subiaceant legibus ciuilibus.*
2 *Quæ leges dicendæ sint Ecclesiasticæ libertati contrariæ.*
3 *Qua vi leges ciuiles obligant Ecclesiasticas personas.*
4 *An principes sæculares possint legibus profusam clericorum licentiam cohibere.*
5 *An possint clerici suo foro, & priuilegiis renunciare.*
6 *Quando fruuntur Ecclesiastici priuilegio fori.*
7 *Quid faciendum clerico inuento à magistratu sæculari in flagranti delicto.*
8 *An clerici accusati vt rei, puniendi sint pœna à legibus taxata.*
9 *Quæ dicendæ sunt Ecclesiasticæ personæ gaudentes priuilegio fori.*

1 INTERROGATIO. Subiacentne Ecclesiasticæ personæ legibus Principum sæcularium? *Resp.* Dico *primum.* In causis purè Ecclesiasticis ipso iure diuino sunt liberi Ecclesiastici à potestate Principum sæcularium. *cap. certum est, & cap. Imperator. d. 96.* Ita Vict. *de potest. Ecclesiast. qu. 2. tit. Vtrum clerici sint exempti. propos.* 3. Felin. & Couar. ad *cap. Ecclesia. de constit.* post Panormitan. & Innoc. & alios quos refert. Causæ verò purè Ecclesiasticæ sunt, quæ pendent ex Euangelio, ex Conciliis, & Sanctorum Patrum decretis, qualia sunt sacramenta, definitiones fidei, distributiones Episcopatuum. Quam veritatem circa sacramentum matrimonij expressè decreuit Concil. Trident. *sess. 24. canon.* 12. Sed hac de re in propria materia latiùs agemus, quia circa naturalem contractum in quo fundatur huiusmodi sacramentum, disponere potest lex ciuilis. Ratio est, quia legislator non potest ferre leges, nisi quatenus pollet potestate circa finem legum: finis verò legum circa causas merè Ecclesiasticas, est vltima fœlicitas per media spiritualia conquirenda, sed potestas

poteſtas ciuilis nulla pollet poteſtate circa hunc finem; ergo, &c. Dico ſecundum. A legibus ciuilibus, quæ poteſtati Eccleſiaſticæ non repugnant, nec ſacris canonibus ſunt contrariæ, ſed aliquid generatim præſcribunt circa temporalem gubernationem Reip. cuius Eccleſiaſticæ perſonæ ſunt ciues, ipſæ Eccleſiaſticæ perſonæ non ſunt exemptæ. Ita habetur *cap. 1. de noui operis nunciatione. cap. Si iam adiutorium. diſt.* 10. Ita Vict. *de poteſtat. Eccleſiaſt. qu. 2. titul. vtrum Eccleſiaſt. ſint exemp. propoſ.* 4. cum plurimis. Ratio eſt. Quia Eccleſiaſticæ perſonæ ſunt membra Reipublicæ ſæcularis, & ideo ſubiacent capiti: caput autem eſt magiſtratus ſæcularis; & ideo D. Paul. Cæſarem appellauit *Act. 26. & ad Roman.* 13. ait. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, quem locum exponens D. Chryſoſtom. ait ſacerdotes & monachos ſubditos eſſe debere legibus ſæcularibus quatenus inſeruiunt ad bonam Reip. gubernationem, fini ſupernaturali minimè contradicentem. Vt res pateſiat, plura exempla adducunt Abbas, & Felin. *ad cap. Eccleſia. de conſtit.* v. g. hæres, qui non implet voluntatem defuncti, priuatur hæreditate, ſimiliter priuabitur hæres clericus, qui eam non impleuit. Item ſunt caſus, in quibus per leges ciuiles amittitur poſſeſſio; in iis etiam illam amittent perſonæ Eccleſiaſticæ. Inſuper ſunt leges taxantes pretium rerum, iis ſtare tenentur clerici. Non tamen neceſſe eſt, vt leges ciuiles ad obligandas Eccleſiaſticas perſonas, quatenus partes Reipublicæ ſint approbatæ, poſitiua, vt ita dicam, approbatione à Papa, ſicuti exiſtimauit Felin. *c. Eccleſ. de conſtit. num.* 69. Sed ſatis eſt ſi non reprobentur: quatenus enim ſummus Pontifex, nec approbat, nec reprobat leges ciuiles, iis ſtandum eſt.

2 *Int.* Dixiſti Eccleſiaſticas perſonas teneri legibus ciuilibus, Eccleſiaſticæ libertati minimè contrariis. Quæro igitur, quæ leges ciuiles dicantur Eccleſiaſticæ libertati contrariæ? *Reſp.* Quæ tales ſint, late docet Felin. *cap. Eccleſ. citat. de conſtitut.* Eæ tamen ſunt, quæ clericis interdicunt ea, quæ iure diuino, canonico, & imperiali maiori illis conceſſa ſunt. Vt ſi impediantur ab exigendis decimis: ſi petrahantur ad ſæcularem iudicem. Sunt inſuper eæ, quæ pro Eccleſiaſticis perſonis tantùm feruntur, vt ſi feratur lex, ne monialis ſuccedat hæreditati defuncti ab inteſtato; cum tamen reliquæ fœminæ admittantur hæredes. Ita Paulus à Caſtro *conſ.* 335.

Facta enim videtur talis lex in odium, & præiudicium religionis, & libertatis Ecclesiasticæ. Ita colligitur ex *c. Benè qui. dist.* 96. & docet Sot. 1. *in*[4]. *q.* 6. *art.* 7.

3 *Int.* Quâ vi leges ciuiles obligant Ecclesiasticas personas? *Resp.* Directiuâ, non coactiuâ. Ideo trahi non possunt ad iudicem sæcularem. Imò excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini, qui clericos pertrahunt ad tale iudicium.

4 *Int.* Demus (quod omen Deus auertat) tantam esse clericorum licentiam, liberè sese gerentium, laicosque notabiliter offendentium, vt Respublica patiatur magnum detrimentum. De qua profusa audacia admoniti Episcopi, & summus Pontif. conniueant, neque clericorum profusos mores coërceant: posséntne tunc Principes sæculares vti potestate, clericósque pœnis coërcere? *Resp.* Possent. Ita Vict. Sot. & Molin. cit. Ratio est. Quia tunc natura ipsa duce, Magistratus Reipubl. habent ius ad dirigendos regni incolas in bonum Reipublicæ ad bene, beatéque viuendum.

5 *Int.* Possúntne clerici renunciare huic foro, & priuilegiis? *Resp.* Minimè. *cap. Si diligenti, de foro competenti.*

6 *Int.* Pro maiori cognitione huius materiæ, quæro vlterius, quando fruuntur Ecclesiastici priuilegio fori? *Resp.* Quando sunt rei. *cap. Experientia* 11. *q.* 1. Actores verò non nisi in causis Ecclesiasticis, vt notat ibid. Turrecr. In quibus autem causis possit clericus iudicari à iudice sæculari, vt reus, docet Syl. Iudex. 1. *quæst.* 2. *num.* 4. tradunt etiam Ord. Lusitan. *lib.* 2. *tit.* 1. §. 2.

7 *Int.* Quid faciendum clerico inuento à magistratu sæculari in flagranti delicto? *Resp.* Detinendus est, vt præsentetur suo Prælato. Sic notat Gloss. *c. Cum non ab homine, de iudic.* Consentiúntque ibi Doctores; terminum verò præscribunt Ord. Lusit. *tit.* 1. §. 21. viginti quatuor horarum spatium. Notat tamen Nauarr. *c.* 23. *num.* 38. non esse censendum flagrans delictum, gestationem vestium prohibitarum, vel armorum, nisi sit vehemens præsumptio, quòd clericus moliatur crimen statim patrandum.

8 *Int.* Accusati clerici, vt rei, puniendine sunt pœna à legibus taxata? *Resp.* Minimè. Sed pro arbitrio iudicis Ecclesiastici. Ita Couar. *de pract. quæst. cap.* 33. *ex c.* 2. *de iudiciis.* Iudicis, dixi, Ecclesiastici, quia in causis à iudice laico iudicatis, puniendus est clericus iuxta legum scita. Vt aduertit Panormit.

normit. *cap. Quod cleric. de foro compet.* In hoc tamen adhuc limitanda conclusio, quoad causas ciuiles, non quoad causas criminales. Non enim standum est pœnæ mortis, aut verberum à Cæsareo iure impositæ, sed aliis à iure canonico stabilitis mitiùs vtendum.

9 Int. Qui censendi sunt Ecclesiastici? *Resp.* Clerici, etiam in prima tonsura constituti, si habeant conditiones, quas requirit Concil. Trid. *sess. 26. cap. 6. de reform.* Omnes proprij Religiosi, ac Moniales. *cap. de monialib.* & *cap. Cum illorum, de sentent. excomm. l. statuimus. Cod. de Episc. & cleric.* Inter eos verò numerantur eremitæ professi, vt docet Syl. *verb. eremitæ. q. 1.* Item Donati religionis professæ, siue viri, siuæ fœminæ sint. Sunt enim verè religiosi, & tria vota substantialia emittunt. *cap. Vt Text. 27. quæst. 1.* & sentiunt ferè omnes ad idem caput. Etiam Nouitij religionum. Gloss. *Clem. 1. de elect. verb. Religiosus.* In hoc saltem regno Lusitano Commendatarij non gaudent hoc foro. *L. 4. Extrauagant. 2. part. tit. 3.* nisi sint Maltenses, quia verè religiosi, vt notat Sot. 2. *de iust. quæst. 5. art. 3. ad 3.* Plura de hac materia leguntur apud Syluest. *verb. eremita.* quibus pro breuitate supersedeo repetendis.

De legislatoribus erga leges à se ipsis conditas. §. 2.

An legislatores teneantur suis legibus.

1 INTERROGATIO. Tenentúrne legislatores stare suis legibus? *Resp.* Vt respondeam, præmitto duplicem esse legum vim, directiuam nimirum, & coactiuam. Directiua est, quâ quis tenetur in conscientia ex æquitate, & ratione. Coactiua est, quâ quis cogitur, etiam exterioribus pœnis stare pro legum decretis. Præmitto deinde legislatorem vel esse communitatem, vel communitatis ipsius caput, vt Regem, vel Papam. Dico igitur primùm. Communitas tenetur in conscientia stare suis legibus, tam ex vi directiua, quàm ex vi coactiuâ. Ita Medin. 1. 2. *quæst. 96.* Ratio est. Quia leges à communitate decretæ, pollent vi coactiua, hæc autem exercenda est in singularibus personis: personæ verò singulares communitatem faciunt. Dico secundùm. Communitatis capita, vt Rex, & Prælati, tenentur suis legibus, quoad vim directiuam, non tamen coactiuam. Ita Doctores communiter

niter cum D. Thom. 1. 2. *q.96. artic.5. ad* 83. *cap. Iustum est. cap. Cum omnes. de constit.* Ita ibi textus. *Quidquid iuris in alium statuit, ipse debet vti.* Quæ verba sumpta sunt ex *L. 1. ff. quod quisque iuris.* Duo enim principia naturalia concurrunt ad stabiliendam humanarum legum vim. Primum dicit. Superiori iusta præcipienti obtemperandum est. Et hoc cogit subditos ad standum legibus. Secundum dicit. Seruandum tibi est ius, quod in alterum statuis. Patere legem, quàm ipse tuleris. Et hoc obligat Legislatores quoad vim directiuam, vt manifestum est. Rectè tamen aduertunt Caiet. 1. 2. *qu.* 96. & Sot. 1. *iust. q. 6. art. 7.* hanc vim directiuam solum reperiri in legibus communibus, tam subditis, quàm Principi, quales sunt in foro Ecclesiastico leges de ieiunando, audiendo sacro, &c. In foro verò sæculari leges de vendendo, vel emendo tali pretio, &c. Non reperitur verò tale ius in legibus, quæ pro ipsis subditis tantummodo conditæ sunt, vt de non gestandis armis, de non induendo serico, & aliæ.

CAPVT VII.

De reuocatione Priuilegiorum.

De Priuileg. reuocatione. §. 1.

1 *An gratia expiret per mortem concedentis illam.*

2 *An mandatum expiret morte mandantis.*

3 *An mortuo Papa, ante dispensationem facta Episcopo commissam, teneat adhuc gratia, & possit fieri dispensatio.*

1 INTERROGATIO. Expirátne gratia per mortem concedentis illam? *Resp.* Minimè, *c. Gratiam, c. Relatum. de offic. deleg.*

2 *Int.* Expirátne mandatum morte mandantis? *Resp.* Re integra adhuc, non solùm morte, sed depositione, aut translatione expirat. *c. Mandati.* Docet D. Anton. 3. *p. tit.* 17. *cap.* 9. § *fin.* Palud. *in* 4. *d.* 17. *q.* 4. *art. vlt.* Peres *L. 2. tit. 2. lib. 2. Ord.* Si tamen mandatum accessorium est actui, minimè per mortem reuocabili, non expirat. Probat. Henr. *de indul. c.* 11. *n.* 4. in Glossa.

3 *Int.* Commisit Papa Episcopo, aut Legato, vt verificata narratiua dispenset, interim antequam Episcopus dispensaret,

ret, mortuus est Papa, expirauítne gratia illa per mortem Papæ? *Resp.* Minimè. Ita Maior *lib.5. de irregul. cap.51. num.6.* Sylu. *gratia.* §.2. Tabien. §.5. Armil. §.5. D. Anton. Gabr. *tom.2. tit. de præben. con.1.* §.35. qui omnes citant Federic. *consf.68.* Moya, & alios Doctores. Ratio est. Quia ex parte Papæ plenè concessa est illa gratia, & ideo ante reuocationem per successorem factam, tenet & valet.

CAPVT VIII.

De quinque Ecclesiæ præceptis.

Dixisti de præcepto humano, præcipuè Ecclesiastico in communi, quoad vim, & obligationem animæ, quam inducit ad sui obseruationem. Restat nunc dicendum de pręceptis Ecclesiasticis in singnlari (hæc enim sola persequi nostri est instituti, nostræque professionis.) Quoniam verò prima & præcipua sunt quinque, quæ vulgò appellantur quinque sanctæ Ecclesiæ mandata, ab iis interrogationes exordiar.

De sacro audiendo. §. 1.

1 *De loco iuris vbi continetur hoc præceptum.*
2 *Quid sit sacrum audire, & qua intentione audiendum sit.*
3 *De recitatione precum in audiendo sacro.*
4 *De integritate missæ audiendæ.*
5 *De iis, qui in audiendo sacro ei inseruiunt ministraudo, & quærendo necessaria.*
6 *De audientibus duarum missarum medietates.*
7 *De excusatis ab audiendo sacro.*
8 *De famulo non audiente sacrum ob domini seruitium exequendum.*
9 *An teneamur audire tres missas in die Natalis Domini.*
10 *An ex duabus partibus Missæ aliis non auditis, fiat pars notabilis.*
11 *An qui excusatur à sacro audiendo, teneatur domi Deo vacare, & orationes aliquas fundere.*

1 INTERROGATIO. Vbi continetur hoc præceptum? *Resp. Dist.1. can. Missas. de consecr.*

2 *Int.* Quid est audire sacrum? *Resp.* Est corpore adesse illi, & mente attendere de ea, quæ dicuntur. Hæc tamen mentis

tis attentio, non tanta requiritur, vt nullatenus diuagetur inaduertenter, sed solùm eadem requirit, vt diligenter aduertamus, ne distrahatur. Quam voluntariam diuagationem haberet ille, qui cùm sacrum audit, vellet scribere, pingere, vel studere, aut quid simile.

3 *Int.* In sacro audiendo ex præcepto poterítne quis recitare coronam Virginis, aut horas canonicas, ad quas ex statuto obligatur, aut quid simile ex pœnitentia sibi à confessario iniuncta? *Resp.* Potest, satisque est virtualis attentio ad missam. Ita Adrian. *tract. de satisfact. q.7.* Medin. *tract. de pœnit. iniuncta.* Caiet. *in sum. verb. dies festus.* Nauar. *cap. 21. n. 9.* Tolet. *lib. 6. cap. 6.* Ratio est, quia ista ad eundem Deum, mentísque eleuationem diriguntur. Melius tamen esset attendere ad missæ mysteria, si quies detur cogitationis.

4 *Int.* Estne præceptum de audiendo totam missam? *Resp.* Peccaret mortaliter, qui omitteret partem notabilem. Pars verò notabilis est vsque ad Epistolam exclusiuè: vel à communione vsque ad finem. Ita Tabiena *verbo missa.* §. 50. & Nauar. *cit. it. n. 2.* qui etiam Epistolam totam comprehendunt, sed in hoc à Toleto reiiciuntur.

5 *Int.* Inseruit quis altari, & aliquoties discedit ad ferenda necessaria sacrificio, veluti prunas, thus, & similia, censetúrne abesse, & omittere partem notabilem missæ? *Resp.* Minimè, sed omne id, quod omittit coactus necessitate, reputatur illi, ac si totum audiuisset. Ita D. Anton. *3. p. tit. 9. c. 10.* §. 1. Syl. *Missa 2.* §. 1. Tabiena ibidem, *num. 50.*

6 *Int.* Qui aliqua necessitate vrgente audit duas duarum missarum dimidietates, vt postea vrgenti negotio vacet, satisfacítne præcepto audiendi sacrum? *Resp.* Satisfacit. Ita Maior *in 4. d. 45. q. 2.* Nauar. *c. 11. n. 1.* Scot. *in 4. d. 13. q. 2. art. 1.*

7 *Int.* Ob quas causas excusatur quis ab audiendo sacro? *Resp.* Ob multiplices. *In primis* cum quis timet damnum spirituale, aut proprium, aut alienum. Et ideo excusantur matres, quæ domi manent, ne filiarum pudicitia periculo exponatur. *Deinde* ad euitandum damnum corporale, vel proprium, vel alienum. Et ideo excusantur infirmi. Excusantur mancipia, quæ timent verbera dominorum, si domum solam relinquant. Excusatur vxor ad euitandas mariti rixas, si adueniens non inueniat prandium præparatum: similiter excusantur ij, qui seruiunt infirmis. Excusantur quę nutriunt infantes.

Qui

Qui seruant res ne à latronibus diripiantur. *Tertiò*, qui non possunt exire domo sine iactura honoris. Et ideo excusantur, qui aptam & decentem vestem non habent. Et quæ viduæ iuxta consuetudinem loci, incurrent notam leuitatis, si foras prodeant. *Quartò*, denique excusantur illi, qui si adessent, detrimentum in re propria, vel aliena suæ custodiæ tradita paterentur. Et ideo excusantur custodes carcerum, arcium, gregum, vinearum, pratorum. Excusantur, qui nequeunt aliter sua negotia vrgentia perficere. Qui viam nesciunt, & si morentur, amitterent socios, qui viam pergunt.

8 *Int.* Est quis famulus, & non sinitur à domino fermè semper adesse sacro, quia illius indiget opera ad opus tunc conficiendum, tenetúrne dominum deserere? *Resp.* Tenetur, & quærere alium. Ita Tolet. *lib.6.c.9.* Si tamen nequiret tam facilè alium ita opportunum inuenire, posset apud eundem manere. Ita idem Toletus.

9 *Int.* In die Natalis Domini, quando licet sacerdoti tres Missas celebrare, tenetúrne quis plures vna Missa audire? *Resp.* Minimè quidem. Ita omnes, quos sequitur Nauar. *cap.21. n.2.* Ratio est. Quia id nulla lege præcipitur.

10 *Int.* Omisit quis partem vnam in principio missæ, & aliam in fine, rogo, ex his duabus partibus fitne pars notabilis, propter quam frangatur hoc præceptum? *Resp.* Fit quidem. Ita Nauar. proximè citatus.

11 *Int.* Qui propter aliquam ex prædictis causis excusatur ab audiendo sacro, tenetúrne ex vi præcepti vacare domi orationibus? *Resp.* Asseruit Angel. *verb. feriæ.* §.46. & alij *in 3. d.3.* Negandum tamen est cum Nau. *c.21.n.7.* & aliis, quos ipse refert. Est quidem verum hunc esse ab Ecclesia intentum finem, cum præcipit audire sacrum: sed finis præcepti non cadit sub præceptum, vt ostendit D.Tho. *2.2.q.100.a.9.&* 10.

De Ieiunio Ecclesiastico. §. 2.

1 *Quid est ieiunium Ecclesiasticum.*
2 *Quæ sunt de essentia ieiuny Ecclesiastici.*
3 *De cibi qualitate.*
4 *De hora competente.*
5 *An possit hora anticipari.*
6 *Quod est peccatum anticipare horam.*
7 *An possit quis manè sumere cœnationem, & noctè prandere.*

8 *De vnitate comestionis.*
9 *De collatione noctis.*
10 *An qui per secundam comestionem ieiunium fregit, teneatur adhuc illud seruare.*
11 *De quantitate ciborum.*
12 *De causis excusantibus à ieiunio.*
13 *An causa dubia excuset.*
14 *Quomodo se gerere debet confessarius cum eo qui arbitratur se habere sufficientem causam ad non ieiunandum.*
15 *An teneantur domini minuere laborem seruorum, vt ita serui ieiunent.*
16 *Quando computandus dies ieiunij.*
17 *De potu in die ieiunij.*
18 *An frangat ieiunium, qui è mensa surgit cum intentione non amplius edendi, & ad eam reuertitur.*
19 *An comestio carnis ob necessitatem excuset à ieiunio.*
20 *De ætate qua incipit obligare præceptum ieiunij.*
21 *An diues faber teneatur die ieiunij omittere laborem, vt ita ieiunet.*
22 *De vendentibus cibos in die ieiunij.*
23 *Quis potest dispensare in ieiunio.*
24 *De dispensato, vt edat carnes in die ieiunij.*

1 INTERROGATIO. Quid est ieiunium Ecclesiasticum? *Resp.* Est abstinentia voluntaria à cibo iuxta Ecclesiæ ritum. A cibo, dixi, non potu, quia potus etiam vini non frangit ieiunium. Et ideo quidquid sumitur etiam gustabile non per modum cibi, sed ob aliam rationem, non frangit ieiunium. Hinc absque ieiunij fractione, sumitur aliquid per modum medicinæ, & per modum probationis, vt faciunt coci, & architriclini. Per modum medicinæ possunt lecturi ad mensam Religiosorum aliquid prægustare, & qui siti cruciantur, si potus nocere soleat absque cibo. Ita Sylu. *ieiunium*, & Caiet. ibidem, & Toletus *lib. 6. cap. 1.* Dixi, iuxta ritum Ecclesiæ (quoniam secundùm illum seruanda est certa hora, & certi cibi sunt sumendi, & non alij.)

2 *Int.* Quæ sunt de essentia ieiunij Ecclesiastici? *Resp.* Tria, nimirum qualitas ciborum, hora competens sumendi cibum, vnitas comestionis.

3 *Int.* Qui cibi prohibentur in die ieiunij? *Resp.* Omnes ex carne confecti. Præterea in quadragesima prohibentur lacticinia,

cinia, hoc est omnia ex lacte facta, vt caseus, butyrum, &c. Sed circa huiusmodi lacticinia seruandus est mos patriæ, & ordo præscriptus à Constitutionibus synodalibus. Ita Nauar. *c.21.n.13.* & Toletus loco citato.

4 *Int.* Quæ est hora competens sumendi cibum? *Resp.* Ea, quæ secundum consuetudinem loci seruari solet paulò plus minusve, seruari autem solet vndecima.

5 *Int.* Poteštne anticipari hora iusta de causa? *Resp.* Potest, vel quia aliquis facturus est iter, vel quia hospitem habet. Vel quia negotia expectat, quæ impedient horam prandij. Et sic excusantur famuli, qui ante tempus prandent, vt postea possint ministrare dominis. Quamuis isti possint, cum delaturi sunt prandium aliquem cibum sumere, vt possint facilius sustinere laborem. Moderatè tamen, vt adnotat Gabriel in 4. *dist.16.q.3.* Toletus *lib.6.c.2.§.8.*

6 *Int.* Quantum peccat, qui sine necessitate horam competentem anteuertit? *Resp.* Nauar. *c.21.num.27.* putat peccare mortaliter. Dicendum tamen solum peccare venialiter. Ita Alensis 4.*p.q.103.memb.3.* Innoc. in Rub. *de obseru.ieiun.* quos sequitur Toletus loco citato.

7 *Int.* Licetne collationem, solitam nocte sumi (de qua infra) manè sumere, & ad noctem seruare prandium? *Resp.* Licet ex rationabili causa: sed si non adsit rationabilis causa, peccatum erit veniale id facere. Ita Caiet. *verb. ieiunium.* Nauar. *c.21.n.12.* Toletus citatus.

8 *Int.* Circa comestionem vnicam rogo in primis. Vtrum ex causa liceat prandium inchoatum relinquere, & postea ad illud redire? *Resp.* Licet, si vrgens sit negotium. Ita Tolet. *lib.6.c.2.n.7.* quæ res dignissima est notatu.

9 *Int.* Quid censes circa collationes solitas nocte sumi? *Resp.* Quanquam olim sumerentur tantum per modum medicinæ ad captandum somnum. Iam tamen consuetudo obtinuit, vt etiam aliquid per modum nutritionis sumatur. In hac tamen re consideranda, & seruanda patriæ consuetudo, iuxta timoratas conscientias. Non enim est mortale talem consuetudinem seruare, licèt quantitas sit aliquantulum grauis.

10 *Int.* Qui semel fregit ieiunium propter secundam comestionem, teneturne, deinceps seruare ieiunium, & abstinere à cibo? *Resp.* Minimè, sed semel tātum peccauit. Ita Duran-

V dus

dus *in* 4.*d*.15.*q*.4.Tabiena,& Sylu.*verb. ieiun.* Ratio est, quia præceptum ieiunij est affirmatiuum, & semel fractum, non potest illo die iam seruari.Ita docet Nauar.sup.*n*.25.

11 *Int.* Quantum licet comedere die ieiunij? *Resp.* Quantum quis edere poterit,loquendo de ratione præcepti. Nam quamuis multum comedas,non franges præceptum ieiunij. Seruanda tamen in hac re sobrietas.

12 *Int.* Quæ causæ excusant à ieiunio? *Resp.* Multiplices. *Prima* est infirmitas,siue accidentaria ex morbo,siue naturalis ex complexione; propter quam quis cum inedia affligitur,patitur dolores capitis,stomachi, deliquij, &c. Qui dolores nequeunt euitari vnica comestione. Ideo excusantur à ieiunio prægnantes.*Secunda* causa est paupertas,qua quis nequit habere sufficiens integrum prandium. *Tertia* causa est labor, cui quis ex officio, ad alendam vitam (licèt iam diues sit) incumbit,nimiam lassitudinem, & corporis debilitatem inducens. Non enim tenentur diuites cessare à labore. Ita concessit Eugenius,cuius bullæ meminit Syluest. *ieiun*.5. §.24.Excusat etiam labor impensus in vtilitatem. Reipublicæ,vel proximi necessariò reparandam,vel procurandam. Et ideo excusatur, qui belli tempore muros extruit.Qui incendium extinguit,proprium,vel alienum.

Dubitari posset, an labor lectionum, quas candidati in Academiis habere solent ad solam scientiæ ostentationem, & bonum literatorum nomen comparandum eos excuset à ieiunio. Cui dubitationi respondeo,tales candidatos excusari,cum magnum honoris, aut alterius commodi detrimentum illis obueniret,si lectiones omitterent.

Quarta causa est pietas. Et ideo excusantur, qui pia opera exercent, vel corporalia, vel spiritualia, quæ cum ieiunio nequeunt æquè benè exerceri, vt concionari, legere, confessiones audire, inseruire hospitalibus, peregrinari ad loca pia. Nota tamen quod huiusmodi non excusantur, nisi cum ex officio fecerint, aut ex obedientia, aut ex voto aliquo præcedente. Dixit verò Syluester *verb.ieiun.*§.26. excusari à ieiunio illum concionatorem,cuius conciones valdè sunt vtiles populo,quamuis non ex officio, sed ex sola deuotione concionetur. Circa peregrinationes notant omnes, non licere peregrinari tempore ieiunij, & ieiunium soluere, nisi cum ex voto peregrinatio est, nec potest talis peregrinatio

commodè differri in aliud tempus. Addit Nauar. *n.19.* posse fieri, cum ex deuotione magna aliqua fit. Sed, vt credo, non id licet absque consilio confessarij iudicantis plus spiritui profuturam peregrinationem, quam ieiunium. Licet etiam peregrinari die ieiunij ad vitandum detrimentum corporale, seu temporale, veluti si quis habet socium viæ, quem amittet, nisi iter faciat die ieiunij, aut cum timet aliquod periculum, si solus incedat: inter pias causas numeranda etiam est publica flagellatio ad imitandum Christum Dominum passum. De qua dico idem, quod de peregrinatione ob deuotionem, vel ex voto dixi. Quamuis ex alio capite etiam videatur excusare, nimirũ ex publico pœnitentiæ exemplo in cõmune Reipublicę Christianæ emolumentum multum cedente. Excusatur præterea à ieiunio, qui nequit debitum reddere vxori. Rursus excusatur vxor, quæ ad vitandas rixas, & odia cum marito cœnat. Ita Tabiena *ieiun.*§.10.& Sylu.§.15. Legatur Toletus *lib.4.c.6.*& apud illum hæc inueniuntur.

13 *Int.* Qui causam habet dubiam ad non ieiunandum, teneturne ieiunare? *Resp.* Tenetur, donec à confessario, viro docto, vel à medico timorato accipiat declarationem, & dispensationem.

14 *Int.* Quantum peccat, qui existimans se habere causam sufficientem ad non ieiunandum, ieiunium frangit, reuera absque causa? *Resp.* Venialiter, nec à confessario debet talis durè cogi ad ieiunium, sed simulata conscientia duci suauiter debet ad ieiunandum, vt vitetur error conscientiæ, quo grauius peccabit non ieiunando. Ita docet D. Anton. *2.p.tit.6.c.2.* Palud. *in 4.d.15.q.2.art.1.* Caiet. *2.2.q.147.art.3.*

15 *Int.* Habet quis seruos ad laborem, habet agros ad arãdũm, oliuas ad colligendum, vineas ad amputandũ: adest dies ieiunij, sed labor prædictus differri potest in alium diem. Teneturne dominus eum solum laborẽ seruis imponere, & eos solos operarios vocare, qui cum moderato labore possint ieiunare: an verò poterit eundem laborem seruis imponere, & operarios quoscunque vocare, licet minimè ieiunaturi sint? *Resp.* Toletus *lib.5.c.5.* teneri, & non posse, allegátque Palud. *in 4.dist.14.q.4.art.1.* Gabr. *d.16.q.3.art.primo, not.4.* Verumtamen oppositum obtinuit consuetudo recepta ab omnibus timoratis, & religiosis viris, non enim propter ieiunium subtrahunt seruos de labore, neque operarios dimittunt.

16 *Int.* Vnde incipit,& vbi terminatur dies, seu tempus ieiunij Ecclesiastici? *Resp.* A media nocte præcedente diem, vsque ad mediam noctem obsequentem. Ita definitur iuxta omnium sententiam *L. More Romano. ff. de feriis*, vt refert Nau. *cap.2. num.12.*

17 *Int.* Poteritne quis in die ieiunij sæpiùs bibere, quamuis sciat se potu maximè ali? *Resp.* Poterit. Ita Nauarrus proximè, adducens pro se D.Thomam, ita asserentem.

18 *Int.* Circa vnitatem comestionis rogo, an sufficiat ad fractionem ieiunij intentio non redeundi ad mensam, si iterũ reuertamur ad illam? *Resp.* Maximè. Ita Archidiaconus *c. Non licet. de consecr. dist.* 1. quem sequitur Nauar. loco citato. §.15.

19 *Int.* Frangitne ieiunium, qui semel tantum in eo vescitur carnibus? *Resp.* Frangit. Ita Maior, quem refert, & sequitar Nauar.

20 *Int.* In qua ætate incipit obligare ieiunium? *Resp.* A vigesimo primo anno expleto. Ita D.Tho. cum cõmuni. Incipit verò deobligare secũdùm communẽ opinionẽ à sexagesimo anno. Sed hoc iure merito relinquit Nau. *c.21. num.15.* arbitrio prudentis, & timorati. Cum enim hoc tempus non sit à iure determinatum, communis opinio supponit in ea ætate senes esse debiles ad ieiunandum, & ideo si quis se tunc valentiorem inueniat, quàm alius quadraginta natus annos, tenebitur ieiunare, vt de seipso fatetur Nauar. Aiunt tamen medici hãc senum roboratam existimationem esse illusiuam: nam est ea ætas ex se adeo debilis, vt facili ex causa ab illo putato robore deturbetur, nisi cibi alimento sibi subueniatur.

21 *Int.* Est quis faber, vel agricola benè diues, sed solet vitam suam traducere exercẽdo opera laboriosa, quæ secum non patiuntur ieiunium, rogo, teneturne in die ieiunij laborem relinquere, vt vacet ieiunio? *Resp.* Minimè. Ita decreuit Eugenius quartus, ita Rosel. *verb. ieiun.* & Syl. *ibid. q.3.* Quod decretum affirmat Nauar. proximè non esse priuilegium concessum laborantibus, sed declarationem iuris communis.

22 *Int.* Caupo, qui paratus est quotidie ministrare cibos accedentibus, teneturne in die ieiunij interrogare, an habeãt, qui volunt comedere, causam non ieiunandi? *Resp.* Minimè. Veruntamen peccat mortaliter, si ex indiciis colligit petentem cibos sine causa velle frangere ieiunium, & tamen ei præbet cibos. Ita Nau. *c.21. n.27.* & ita interpretatur dicta à

Gab.

Gabr. *in* 4. *d.* 16. *quæst.* 2. *art.* 3. *dub.* 6.

23 *Int.* Quis poteſt diſpenſare cum aliquo,ne ieiunet? *Reſp.* Si adſit iuſta cauſa,Epiſcopus,& eo abſente etiam parochus, & quilibet prælatus cum ſuis religioſis.Ita D.Tho.*in* 4. *d.* 15. *q.*3.*art.*2.*&* *q.*147.citata, quem ſequitur ibi Caiet. & Nauar. *c.*21.*n.*21.Hoc quidem non eſt ita decretum in iure,ſed receptum conſuetudine,quæ quidem iuriſdictionem dare poteſt. *c.Cum contingat.de for.compet.c.Duo ſimul.de offic.ordin.* Ex quo infert Caiet.non debere prælatos relinquere ſuæ conſcientiæ ſubditos petentes ab ipſis diſpenſationem,vtl iceat eis cænare aliqua de cauſa in die ieiunij,aut ante horam comedere. Quia potiùs debent eis compati, & benignè diſpenſando à ſuis ſcrupulis liberare, aut ieiunium in aliud pium opus commutare.Illum ſequitur Nauar.citatus.

24 *Int.* Diſpenſatus, vt ieiunando comedat carnes, poteritne illas ſæpiùs comedere ? *Reſp.* Minimè. Ita Nauar.citato loco.

De annua confeſſione. §.3.

1 *De perſonis quas obligat hoc præceptum.*
2 *Quoties obligat.*
3 *An hoc præceptum ſit Eccleſiaſticum quoad ſubſtantiam.*
4 *An obliget de omni peccato.*
5 *Quo ætatis anno obliget.*
6 *Qua anni parte obliget.*
7 *An tranſacto anno quis obligetur ad hoc præceptum.*
8 *Vtrum quis teneatur anticipare tempus huius præcepti.*
9 *Quid dicis de obliuioſo,cui memoria eſt infirma.*
10 *De cauſis ad differendam vltra annum confeſſionem.*
11 *An obliget hoc præceptum illum, qui non niſi ſcripta peccata poteſt manifeſtare.*
12 *Per quam confeſſionem impletur hoc præceptum.*
13 *De pœna Eccleſiaſtica appoſita tranſgreſſoribus huius præcepti.*
14 *An fictè confitentes impleant hoc præceptum.*
15 *Vnde colligitur aliquem puerum perueniſſe ad annos diſcretionis.*
16 *Vbi continetur hoc præceptum.*

1 INTERROGATIO.Quos obligat hoc præceptum? *Reſp.*Omnes habentes vſum rationis,cuiuſcunque ætatis, ſexúſve,& conditionis ſint,*c.Omnis vtriuſque,de pæn. & remiſſ.*

Quod intelligo, si habeant peccatum actuale mortale post baptismum commissum, nam sola peccata actualia post baptismum commissa, sunt materia sacramenti pœnitentiæ, quia peccata antea commissa, per baptismum delentur absque vllo ordine ad confessionem sacramentalem. Ita Sot. *in* 4. *d.* 18. *q.*1.*art.*2.Med.*de pœn.q.*7.Maior *in* 4.*d.*17.*q.*1. *ibi.* Almain. *q.* 1. *art.*2.contra Scot.*ibid.*1.*q.*1.*art.*1.Richar.*art.*2.*q.*4. Adrian. *q.* 2. *de confess.*Ang.*confess.*2.§.2.Sylu.§.1.

2 *Int.* Quoties obligat hoc præceptum? *Resp.* Semel in anno. Ita decreuit Concil. Trident. *sess.*14.*c.*5.& 8.

3 *Int.* Estne hoc præceptum confessionis latum ab Ecclesia quoad substantiam, an quoad determinationẽ temporis? *Resp.* Quoad solam temporis determinationem. Nam quoad substantiam est præceptum diuinum, vt dixi in sacramento pœnitentiæ. Ita torrens Doctorum cum Palud. *in* 4.*d.*17.*q.*7.*n.*16. Gabr.*q.*1.*art.*1.Sot.*d.*18.*q.*1.*art.*1.Pet.Soto *lect.*5.*de confess.*& decreuit Conc. Trid. citato loco.

4 *Int.* Obligatne hoc præceptum omnes, qui habent quodvis peccatum? *Resp.* Minimè, sed eos, qui habent peccatum mortale, nondum confessum, colligitur ex Conc. Trid. *sess.*14. *c.*5. est communis Theologorum. Ratio est, quia hoc præceptũ obligat circa materiam tantummodo necessariam, venialia verò peccata non sunt materia necessaria sacramenti pœnitentiæ, vt in propria materia ostendam. Et ideo si tempore quadragesimæ, quando obligat huiusmodi præceptum, solum haberet quis venialia peccata, non tenetur confiteri.

5 *Int.* Quo ætatis anno obligat hoc præceptum, quóve die? *Resp.* Non potest in hoc præcepto certa ætas assignari, cum in ea incipiat hoc præceptum obligare, in qua quis incipit peccare mortaliter. Obligatur ergo quis tunc, cum habet conscientiam peccati mortalis. Hæc est communis doctrina, *in* 4.*dist.*17.Richard. *art.*2.*q.*4.*ad* 6. Scot. *quæst.*1.*art.*3. Syluest. *confess.*2. *quæst.*5. Nauar. *cap.*21. *num.*33. Cord. in sum. Hispania *q.*60. Consentiunt Glossa, & Canonistæ, *cap. Omnis vtriusque*. Sot. *d.*18.*q.*1.*art.*3. Ratio est, quia verba textus sic habent. *Omnis vtriusque sexus cum ad annos discretionis peruenerit.* Anni verò discretionis significant ætatem, in qua homo scit peccare. Deinde. Quia isti obligantur præcepto diuino; hoc autem præceptum Ecclesiasticum solum est determinatio præcepti diuini. Denique. Quia isti obligantur aliis

præce

præceptis Ecclesiæ; tenentur enim audire sacrum in die festo, abstinere à carnibus in die prohibito, tenentur etiam confiteri.

9 *Int.* Dixisti obligare hoc præceptum semel in anno, qua ergo anni parte? *Resp.* Aliqui dixerunt obligare tempore quadragesimæ. Ita Pet. Soto *lect. 5. de confess.* quam obligationem licet textus expressus non imposuerit, obtinuit tamen cõsuetudo, & vsus fidelium, vt notauit Medina *Cod. de pœnit. q. 18. in 2. p. illius*; & eum vsum approbauit Concil. Trident. *sess. 14. cap. 5.* Alij verò dixerunt non obligare pro certa anni parte, sed satisfieri huic præcepto quauis confessione facta per annum. Ita Sot. *in 4. d. 18. quæst. 1. art. 4.* Can. *relect. de pœn.* Vict. in sum. *num. 137.* Nauar. *cap. 2. num. 9.* Probatur, quia in *cap. Omnis vtriusque.* cum duo tradantur præcepta, vnum de confessione, alterum de Eucharistia, pro Eucharistia assignatur determinatum tempus Paschatis, pro confessione verò minimè: sed simpliciter dicitur, saltē semel in anno confiteantur. Dicendum tamen est, hoc præceptum obligare intra annum, qui quidem computandus est à quadragesima in quadragesimam, iuxta consuetudinem receptam, quæ optima est legum interpres, & ideo qui intra annum semel confessus est, satisfecit huic præcepto. Ita Vict. in sum. *nu. 137.* Ledesm. *2. 4. q. 6. art. 5. dub. 6.* Addit tamen probabiliter Suarius, si post confessionem vsque ad quadragesimæ finem non peccauit mortaliter: nam si peccauit, arbitratur teneri ad confitendum tale peccatum: nam verba *cap. Omnis vtriusque*, obligant confiteri omnia peccata commissa intra illum annum.

7 *Int.* Non impleuit quis hoc præceptum intra annum, teneturne statim in sequenti anno illud implere? *Resp.* Negant D. Anton. *2. p. d. 9. cap. 9.* §. 3. Syluest. *Eucharistia. 3. q. 13.* citans Archidiac. Ledesm. supra, *dub. 7.* Ratio eorum est, quia hoc præceptum est affirmatiuum, & determinatè obligat pro certo tempore; ergo eo transacto iam nõ obligat, vt præceptum audiendi sacrum, ieiunandi, & similia. Affirmant tamen Maior *in 4. dist. 15. quæst. 2.* Soto *d. 18. quæst. 1. art. 4.* Medina *q. 18.* Nauar. *cap. 21. num. 45.* Victor. in sum. *num. 137. & 147.* Ratio est, quia hoc præceptum non determinat tempus, in quo præcisè debeatur impleri hæc confitendi obligatio, sed vltra quod non debeat differri talis obligatio. Et ideo quo magis

differtur, eo magis obligat, vt cum quis assignat tempus intra quod sibi certa pecunia debita reddatur, quæ obligatio eo magis accrescit, quo magis differtur.

8 *Int.* Tenenturne interdum fideles anticipare confessionem? *Resp.* Si quis præuidet, quod transacta illa occasione non poterit in toto anno confiteri ex penuria confessarij, tenetur ex vi huius præcepti Ecclesiastici tunc confiteri. Ita Theologi *in* 4.*d.*17.D.Bonau.2.*p.ar.*2.*q.*2.Gabriel.*q.*2.*ar.*3.*dub.* 1.Durand.*q.*10.*n.*6.Maior *q.*2.*art.*5.Sylu.*confessio.*2.*q.*2.Medina, Soto, Cano, & alij citati.Ratio est, quia aliter hoc præceptum impleri nequit. Exemplum est in præcepto audiendi sacrum, quod quamuis implere possimus in meridie, si tunc sacrum fiat, tenemur tamen implere hora tertia, si post illud non sit aliud sacrum.

9 *Int.* Quid censes de obliuioso, teneturne statim ante anni finem confiteri, ne peccata memoriam fugiant? *Resp.* Affirmant Maior *in* 4.*d.*17.*quæst.*2.Marsilius ibid. *quæst.*12.*art.*1.*p.*4. Medin.*de pœn. quæst.* 16. Ratio eorum est, quia ex iure diuino tenemur integrè confiteri: cùm igitur obliuiosus non possit integrè confiteri, si expectet terminum anni, tenetur confiteri ante illum. Negant tamen Sot.*in* 4.*d.*19.*q.*1.*a.*4. Ledesm. 2.4.*quæst.*5. *art.* 5. *dub.* 8. Vict. *relect. de pœn. num.* 132. Cano ibid.*par.*5.Nauar.*cap.*21.*n.*35.Syl.*confess.*1.*q.*2. Ratio eorum est, quia iure diuino tenemur integrè confiteri omnia peccata, quæ memoriæ occurrunt tempore, quo obligat præceptum. Sed Ecclesia suo præcepto declarauit præceptum diuinum obligare intra anni finem, & non pluries; ergo tunc impletur integrè, cum integrè dicuntur peccata memoriæ occurrentia facto diligenti examine. Atque hæc secunda sententia suauior est, & practicè secura.

10 *Int.* Quibus ex causis potest extra annum differri confessio sine violatione præcepti? *Resp.* Omitto impotentiam absolutam; nimiam difficultatem, quæ quidem prudentis arbitrio iudicanda, vehementem suspicionem detectionis per confessarium, infamationis, vel alterius grauis nocumenti circa illud peccatum, de cuius confessione talis est probabilis suspicio: non verò circa alia, vt probè adnotauit Suarius. Quæ causæ etiam excusant à iure diuino confessionis. De duabus causis controuertunt Doctores. *Prima* est impotentia confitendi per se sine adiumento interpretis.

Affirmat

Affirmat Sylu.*confeſſ.*1.*num.*15. cum multis,quos refert Caiet. *confeſſio.condit.*11. Sot. *in* 4. *d.*18.*quæſt.*2.*art.*6. Ledeſm.2.2.*q.*8. *art.*3.Vict.*in ſum.num.*173. Pet.Sot.*lect.*5.*de confeſſ.* Medin.*q.*19. de modo ſecretè confitendi. Maior *in* 4.*d.*17.ibid.Palud. Qui Doctores præter Syluestrum excuſant etiam à præcepto diuino, etiam in articulo mortis, ſtando in vi præcepti. Ratio eorum eſt, quia nullus obligatur ad publicam confeſſionem, vt colligitur ex Trident. *ſeſſ.*14. *cap.*5. publica autem eſt confeſſio, quæ fit per interpretem, quia *in ore duorum ſtat omne verbum.* In hac re certum eſt præceptum Eccleſiaſticum non obligare. Nam verba textus *cap. Omnis vtriuſque*, ſunt hæc. *Omnis fidelis teneatur ſolus confiteri ſua peccata proprio ſacerdoti.* Solus,dixit,non cùm alio.Quidquid verò ſit de præcepto diuino (de quo in materia de pœnitentia) certum etiam eſt, tunc non obligare,niſi adſit mortis periculum. *Secunda* cauſa eſt de eo, qui nequit, niſi per ſcriptum confiteri. Sed velim, vt dubium proponas.

11 *Int.* Non poteſt quis manifeſtare ſua peccata ſacerdoti præſenti, niſi per ſcriptum,quia vel ipſe mutus eſt,vel ſacerdos ſurdus, tenetúrne ex vi huius præcepti confiteri? *Reſp.* Tenetur quidem.Ita Syluest.*confeſ.*1.*q.*15.qui alios refert,præſertim D. Thomam, qui quidem hoc inſinuat *in* 4. *d.*17.*qu.*3. *art.*4.*quæſt.*3.*ad* 2.Palud.ibid.*q.*2. Maior *q.*1.*ad* 3.Caiet. *confeſſ. condit.*11. Pet.Sot. *lect.*11.*de confeſſ.* Ratio eſt, quia hoc præceptum obligat, cum commodè poteſt impleri: ſed tali modo poteſt abſque damno impleri; ergo, &c. Oppoſitum docuit Sotus *in* 4.*d.*17. *art.*2.*q.*5. Nauar. *cap.*21. *num.*36. Vict.*relect.de pœn. num.*137. Medin. *q.*19. de modo ſecretè confitendi. Petr. Sot. *lect.* 5. *de confeſſ.* & alij. Sed eorum fundamentum eſt falſum, nimirum, quia ſcriptura eſt ſignum manifeſtum & publicum, nemò verò tenetur ſatisfacere publicè: nam adhiberi poteſt diligentia, qua ſcriptum rumpatur ſtatim, ne manifeſtentur peccata.

12 *Int.* Per quam confeſſionem impletur hoc præceptum annuæ confeſſionis? *Reſp.* Dico *primum.* Impletur per eam, per quam fit verum ſacramentum.Ita Theologi *in* 4.*d.*17.vbi Durand. *d.*14. Sot. *d.*18. *quæſt.*3. *artic.*3. Ledeſm. 2.4. *quæſt.*8. *artic.*2. *dub.*12. Petr. Sot. *lect.*8. *de confeſſ.* Ratio eſt, quia hoc præceptum ſolum obligat ad recipiendum hoc ſacramentum. Dico *ſecundum.* Non ſatisfit huic præcepto per confeſſionem

fictam, qua quis fallit confessorem negando peccata. Vel quando solum externè confitetur suam malam vitam, nullum tamen habet propositum emendæ, quales sunt prostitutæ meretrices, vsurarij publici, & alij peccatores impœnitentes. Ita Durand. *in* 4. *d.* 17. *quæst.* 14. Sot. *d.* 18. *quæst.* 3. *art.* 5. Pet. Sot. *lect.* 8. *de pœn.* Nauar. *cap.* 10. *n.* 4. Medin. *qu.* 24. *de confess. ficta iteranda.* Adrian. *q.* 5. *de confess. dub.* 4. Ratio est, quia præceptum Ecclesiasticùm solum est de determinatione temporis, in quo obligat præceptum diuinum, vt docet Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 5. *can.* 8. diuinum verò præceptum non impletur, nisi vera confessione. Scio oppositum docuisse Alensem *p.* 4. *q.* 77. *memb.* 5. *art.* 7. Gab. *in* 4. *d.* 17. *q.* 1. *art.* 3. *dub. vlt.* Palud. *q.* 7. Sylu. *confess.* 4. *q.* 2. Victor. *n.* 163. existimantes satisfieri huic præcepto per quamuis externam confessionem, quia, inquiunt, Ecclesia non præcipit actus internos, & in *cap. Quod quidam. de pœn. & remiss.* admitti iubentur tales pœnitentes. Dico tamen Ecclesiam per accidens habere vim in actus internos, cum sine iis exerceri nequeunt actus externi, vt videre est in præcepto orationis, sub quo cadit attentio, & deuotio interna. *cap.* verò citatum est antiquius *c. Omnis*, & ideo non gignit argumentum efficax. Dico *tertium.* Non satisfit huic præcepto per externam confessionem, si ex aliquo, licet iusto euentu, sacramentum non fuit confectum. Ita Doctor Suar. *tom. de pœn.* Ideo hi Auctores exponendi sunt quoad euitandas pœnas externas impositas ab Ecclesia non confessis, vt in materia de pœnitentia dicam, & infra.

13 *Int.* Quæ Ecclesiastica pœna imposita est transgressoribus huius præcepti? *Resp.* In iure communi nulla est certa pœna imposita, sed solum imponenda. Ita *c. Omnis vtriusque.* Arceantur ab ingressu Ecclesiæ, & careant Ecclesiastica sepultura: quæ pœnæ requirunt ferendam iudicis sententiam, iuxta cuius iuris tenorem rectè dixit Cano *de pœn. p.* 5. *fol.* 122. requiri ad hanc pœnam manifestationem transgressionis: in synodalibus tamen constitutionibus apponitur pœna excommunicationis ipso facto incurrenda transgressoribus huius præcepti. Quoniam verò hæc pœna non requirit probationem, incurritur, etiamsi crimen sit occultissimum. Vnde constat quàm falsò opinatus sit Durand. *in* 4. *d.* 17. *quæst.* 14. Ecclesiam non posse punire hoc crimen, contra sensum omnium Catholicorum Doctorum.

14 *Int.* Incurrúntne hanc pœnam, qui fictè confitentur non habentes propositum emendæ; quales sunt meretrices prostitutæ & publici vsurarij? *Resp.* Certum est puniri hac pœna, qui in exteriori foro se præsentat parocho confessori, tanquam subditus Ecclesiæ, notorius peccator, sine proposito relinquendi malam vitam; etiam in exteriori foro. Ita Cordub. *in sum. Hispan. quæst.* 15. Ratio est, quia iste etiam in exteriori foro transgreditur hoc præceptum. Res est dubia, cum quis in solo interiori foro inuenitur à sacerdote incapax absolutionis: etiam tunc affirmat Suar. & Corduba locis citatis. Ratio est, quia iste in foro exteriori adhuc non recipit sacramentum. Res est multò magis dubia de impœnitente ex malitia, & incapace sacramenti, absoluto tamen à sacerdote ignorante illius impœnitentiam & fictionem, quia pœnitens se præsentat Ecclesiæ in foro exteriori. Affirmant plurimi, nullas tamen impoenitentem, & absolutum incurrere pœnas Ecclesiæ, quia, inquiunt, Ecclesiæ solùm præcipit actus externos. Oppositum docet Magister Suarius. Ratio eius est, quia cum actus externi, qui præcipiuntur, nequeunt fieri absque actu interiori, talis actus interior per accidens cadit sub Ecclesiæ potestatem. Item potest punire actus externos, qui informantur actu interiori, vt actus hæreticales, & similes. Non incurret verò has pœnas, qui bona fide confitetur, sed ex defectu occulto non recipit veram absolutionem. Ita Suarius. Sed existimat incurri huiusmodi censuram, quia Ecclesia præcipit, vt quis externè confiteatur vero animo, & intentione recipiendi sacramentum. Et quamuis Ecclesia non possit præcipere meros actus internos, quia non iudicat de interioribus, potest tamen præcipere actiones exteriores, quæ vt debitè fiant, requirant actum interiorem, vt est oratio externa, & potest punire actus externos, quia informantur actu interiori, vt actus hæreticalis, per accidens occultus: & punire actus exteriores, quia non informantur vero, & debito actu interiori, vt possit excommunicari, qui baptizaret exterius, sine intentione baptizandi, qui oraret exterius, sine mentis intentione, &c. vt constat ex materia de legibus.

15 *Int.* Ex quibus signis colligetur perueniſſe iam quemuis ad annos discretionis? *Resp.* Cum puer ob male factum verecundatur, & interrogatus, an liceat innocentem interficere, aliena

aliena inuadere, superiori maledicere, & alia huiusmodi, negatiuè respondet, & interrogatus, an bonum sit esurienti panem porrigere, adire Ecclesias, affirmatiuè respondet. Ita Nauar. *cap.21. num.33.*

18 *Int.* Vbi continetur hoc præceptum? *Resp.* Continetur *cap. Omnis vtriusque. de pœnit. & remiss.*

De communione in Paschate. §. 4.

1 *Quo in loco continetur præceptum de Eucharistia sumenda.*
2 *In quo differt præceptum hoc à confessionis præcepto.*
3 *Qua anni parte debet adimpleri hoc præceptum.*
4 *Peccátne contra hoc præceptum excommunicatus, non communicando, per quem non stat, vt absoluatur.*
5 *Quoties obliget hoc præceptum.*
6 *An possit sacerdos absque transgressione huius præcepti, communionem prorogare.*

1 INTERROGATIO. Vbi continetur præceptum Ecclesiasticum de Eucharistia sumenda? *Resp.* Continetur *cap. Om. vtr. de pœnit. & remiss.*

2 *Int.* In quo differt hoc præceptum à præcepto confessionis? *Resp.* In duabus præcipuè rebus. *Primò.* Quia debet impleri statuto tempore, ita vt illi non satisfiat per communionem intra annum susceptam, vt satisfit præcepto confitendi per confessionem intra annum factam modo supradicto. *Secundò.* Quia qui omisit tempore debito communicare, transacto eo, non tenetur eo præcepto, sicut qui non audiuit sacrum die festo, vel non ieiunauit die præstituto, non tenetur altero die sacrum audire, vel à cibo abstinere. Oppositum verò dixi supra de præcepto annuæ confessionis. Ita Tolet. *lib.6. cap.18.* cum plurimis quos citat.

3 *Int.* Qua anni parte adimplendum est hoc præceptum? *Resp.* Iuxta *cap. Omnis vtriusque*, in die Paschatis. Syluest. *Euchar. 3.* ait implendum à die Iouis sancti, vsque ad diem Paschatis. Iuxta verò Eugen. IV. test. Nauar. *cap.21. num.45.* à Dominica Palmarum inclusiuè, vsque ad Dominicam in Albis inclusiuè. In Hispania autem ex priuilegiis Clem. VII. qualibet die quadragesimæ vsque ad Dominicam in Albis inclusiuè. Nisi confessarius aliter expedire iudicauerit. Dixi, nisi confessarius aliter expedire iudicauerit. Quoniam tunc non peccat talis contra hoc præceptum vsque ad illud tempus

pus prorogatū. Causa verò iusta prorogationis nō est ipsum peccatum, vel peccati occasio, quam impœnitens tollere non vult, talis enim causa est iniustissima, sed expectata maior deuotio, vel maior experientia firmi propositi, & perseuerantiæ. Vel alia similis. Notat Viuald. *de Euchar.*

4 *Int.* Est quis excommunicatus, veruntamen per eum non stat, vt absoluatur, rogo an peccet contra hoc præceptum non communicando? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *c.21.n.45.*

5 *Int.* Quoties obligat hoc præceptum? *Resp.* Olim ter in anno. *cap. Et si non frequentiùs. d. 2. de consecr.* nimirum in Paschate, Pentecoste, & Natali. Nunc verò ex præcepto. *cap. Omnis vtriusque.* solum obligamur semel in anno.

6 *Int.* Potéstne absque transgressione huius præcepti à proprio sacerdote prorogari communio, cum ita expedire iudicauerit? *Resp.* Potest, ita habetur dicto *c. Omnis vtriusque.* Notat Viuald. *de Euchar. tit. de sacerd. num.10.*

De soluendis decimis §. 5.

1 *Vbi continetur hoc præceptum.*
2 *A quo accepit Ecclesia occasionem, vt præciperet decimas.*
3 *Sub qua pœna obligat hoc præceptum.*
4 *Quantæ sint decimarum species.*
5 *An decimæ prædiales debeantur ex omni fructu collecto.*
6 *An debeantur decimæ Ecclesiæ ministris ex solo iure humano.*
7 *An promittat Deus aliqua bona iis, qui rectè decimant.*

1 INTERROGATIO. Vbi continetur hoc præceptum? *Resp.* Continetur *c. Tua nos, de decimis*, & aliis canonibus. Qua de re D.Th. 2.2.q.87. & Summistæ *verb. Decimæ.*

2 *Int.* Vnde habuit occasionem sancta Ecclesia ad præcipiendas decimas? *Resp.* Ex præcepto diuino iudiciali, imposito populo scriptæ legis in sustentationem ministrorum templi, qui agriculturæ vacare non poterant, *Leuit.23.*

3 *Int.* Sub cuius culpæ reatu obligat hoc præceptum? *Resp.* Sub mortali, secundùm omnes Doctores, vbi consuetudo est, vt decimæ soluantur.

4 *Int.* Quot sunt species decimarum? *Resp.* Tres. Quædam sunt *prædiales*, quæ soluuntur ex terræ fructibus, vtpote oleo, frumento, vino, & aliis eiusmodi. Quædam sunt *personales*, quæ soluuntur ex fructibus, quos homo facit sua industria, vt ex venatione, negotiatione, & aliis actibus.

Quædam sunt *mixtæ*, quæ quidem partem ex vno, partem ex altero habent: quales sunt decimæ, quæ soluuntur ex fœtu animalium, quæ animalia indigent industria humana.

5 *Int.* Decimæ prædiales debentúrne ex omni fructu collecto, an deducendæ sunt priùs expensæ, & semina terræ mandata? *Resp.* Ex omni fructu percepto. Ita Tolet. *lib.6.c.20.* Nauar. *cap.21. num.31.* latè.

6 *Int.* Debentúrne decimæ ministris Ecclesiasticis ex solo iure humano? *Resp.* Decimæ quoad quotam (ita vocant) id est, quoad certam, & determinatam partem debentur ex solo iure Ecclesiæ, quæ sua lege certam portionem, & partem suis ministris assignauit. At verò quoad congruam sustentationem, debentur ex ipso iure naturali, circa quod *dignus est operarius mercede sua.* Luc.10. Ita D.Thom. *quodlibet 2. art.8. & quodlib.6. art.10. & 2.2. q.87. art.1.* ibidem, Caiet. & Nauar. *cap.21. num.28.*

7 *Int.* Quæ bona promittit Deus iis, qui rectè decimant? *Resp.* Magna quidem. Nam Malach. *cap.3.* ita inquit. *Inferte omnem decimam in horreum, & sit cibus in domo mea. & probate me super hoc, dicit Dominus, si non aperuero vobis cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem vsque ad abundantiam, & increpabo pro vobis deuorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ, nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum.* Ecclesiastici verò *cap.35.* ita inquit. *Non minuas primitias manuum tuarum, in exultatione sanctifica decimas tuas: quoniam Dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi.*

CAPVT IX.

De Excommunicatione.

Definitur Excommunicatio. §. 1.

1 *Quid est excommunicatio.*
2 *Quæ sunt communia fidelium bona.*
3 *An excommunicatus iam in gratia existens, priuetur Ecclesiæ suffragiis.*
4 *An excommunicatus, per quem non stat, vt absoluatur, fruatur Ecclesiæ suffragiis.*

1 INTERROGATIO. Quid est excommunicatio? *Resp.* Est Ecclesiastica censura, qua homo Christianus bonis fidelium communibus priuatur. Ita Tolet. *lib.1.c.4.*

2 *Int.* Quæ sunt fidelium communia bona, quibus per Ecclesiæ potestatem Christianus priuari potest? *Resp.* Tria. Nimirùm ista exterior conuersatio, quæ in mutuo colloquio, & conuictu consistit. *Secundum*, sacramentorum participatio. *Tertium*, orationes, & suffragia Ecclesiæ. Quamobrem ista censura appellatur excommunicatio, quasi à communi bono separatio.

3 *Int.* Priuatúrne excommunicatus orationibus, & suffragiis Ecclesiæ, licèt peccatorum facta pœnitentia gratiam sit adeptus? *Resp.* Probabile est non priuari. Ita censuit D.Thom. *in 4.d.18.q.2.a.1.ad 2.* & cum eo Tolet. *lib.1.c.4.* Sic nec etiam priuatur orationibus particularibus, quas persona particularis pro illo fundit. Ita Hostiensis in sum. *de sent.excom.n.7.*

4 *Int.* Si per excommunicatum non stat, vt obtineat absolutionem, fruitúrne communibus Ecclesiæ suffragiis? *Resp.* Fruitur. Ita Turrec. *in cap.Si quis Episc.11.qu.3.* Richard. *in 4. d.18.* D.Anton. *3.p.tit.24.c.77.* argumento text. *in cap.Dixit.* & *cap.Magna.* iuncta Gloss. *de pœn. d.1.*

De Excommunicationis diuisione. §. 2.

1 *Quotuplex est excommunicatio.*
2 *Quæ censura sit anathema.*
3 *Quæ est excommunicatio à iure, quæ ab homine.*
4 *Vnde colligetur excommunicationem esse à iure, vel ab homine.*
5 *Discrimen inter excommunicationem à iure, vel ab homine.*
6 *Quæ excommunicatio intelligenda est, quæ absolutè profertur.*

1 INTERROGATIO. Quotuplex est excommunicatio? *Resp.* Duplex, maior, & minor. Maior est, quæ priuat illis tribus communibus bonis supradictis. Minor, quæ priuat sola passiua participatione sacramentorum, *cap.si celebrat. de cler. excomm. minist.*

2 *Int.* Qua in re differt anathema ab excommunicatione? *Resp.* Non differt in vinculo: nam idem est, vt dicit Abbas *in cap.cùm ab Eccles. num.5. de offic.Ordin.* Differt tamen quoad

solemni

solemnitatem, cuius forma habetur 11. *quæst.3. cap.Debent.* Et inferre tale anathema solum est Episcoporum, iuxta Gloss. communiter receptam *in cap. Cum ab Ecclesiarum. de offic. Ord.* & ibi Abbas *num.5.*

3 *Int.* Estne alia excommunicationis subdiuisio? *Resp.* Maximè. Est enim alia excommunicatio à iure, alia ab homine. A iure est, quæ per aliquem canonem, vel statutum, vel constitutionem fulminatur. Ab homine est, quæ per aliquem iudicem fertur. Vtraque aut est ipso iure, seu facto, quæ scilicet statim contrauenientes obligat absque alterius sententiæ expectatione. Alia comminatoria, quæ scilicet expectat iudicis sententiam, vt liget.

4 *Int.* Vnde agnoscemus, esse excommunicationem ipso iure, aut comminatoriam? *Resp.* Si tradatur hac forma, *sit excommunicatus*; *habeatur pro excommunicato*, est ipso iure: si autem tradatur verbis, *sub pœna excommunicationis excommunicetur*, vel similibus, est comminatoria. Ita Glos. *capit.Si quis ex clericis.de vita & honest. cler.* Abb. *in cap.in quibusdam. n.6. de pœn.* Latè Tiraquell.*L.si vnquam.§.reuertatur.*

5 *Int.* Quod est discrimen inter excommunicationem à iure, & ab homine? *Resp.* A iure semper est generalis. *cap. Vt animarum. §. statuto.de constit. lib.6.* Gloss. *cap. Romana.de sentent. excommunic. eodem lib.* Ab homine verò aliquando est generalis, aliquando particularis: contra scilicet determinatam personam. *cap.Romano citato.* Secundum discrimen. Posita ab homine cessat cessante vita iudicis, vel quando ab officio remouetur. Ita nimirum, vt iam non liget contrauenientes: non verò desinit ligare, iam ante iudicis mortem ligatos. Ita Abb.*cap.A nobis.*citato. Ibi Felin.*n.8.de sentent.excommun.* Posita autem à iure durat etiam post obitum iudicis, dum ius ipsum durat. Ita Panormit. *cap.Nobis.1. num.12. de sentent. excommunic.* communiter receptus. Tertium discrimen. Ab excommunicatione à iure, & non reseruata, potest Episcopus absoluere: non verò ab excommunicatione ab homine. *c.Pastoralis.§.præterea.de offic.iudic.Ordin.* Quartum discrimen. Excommunicatione à iure ligantur contra facientes intra territorium legislatoris, quamuis tempore legis latæ, vel delicti non essent subditi respectu originis, vel domicilij. Ita Gloss.*cap.A nobis.1.*vbi Abbas *num.6.*& Felin.*num.2.*Quintum discrimen. Excommunicatio inducta per statutum Archiepiscopi

episcopi Metropolitani ligat non tantum subditos proprios ipsius Archiepiscopi, ratione dioecesis, quam habet distinctā à suis suffraganeis, sed & eos qui suffraganeis subditi sunt, & singulos totius prouinciæ. Excommunicatio verò lata per sententiam Metropolitani tantum afficit eos, qui sunt dioecesis ipsius Metropolitani, & non suffraganeorum. Gloss. *in cap. Romana. § porrò, de sent. excom. lib. 6.* Doctores in *cap. A nobis. 1.* citato. Limitat verò Henric. Boic. in dicto *c. A nobis. n. 6.* respectu statuti editi in Concil. Prouinciali, aliàs si fieret in Conc. synodali, non ligaret, nisi subditos suæ dioecesis.

6 *Int.* Pro qua excommunicatione accipienda est, quæ absolutè profertur à iudice, nulla facta mentione maioris, vel minoris? *Resp.* Pro maiori: ita habetur *cap. penult. de sent. excom.* Ratio est, quia excommunicatio maior tantùm est absolutè excommunicatio, & simpliciter; minor verò, est secundùm quid: verba autem absolutè prolata sumuntur in significatione sua simpliciter. *L. non aliter. ff. de leg. 3.*

De iis, qui possunt excommunicare. §. 3.

1 *Qui possunt excommunicare.*
2 *An possit fœmina.*
3 *An possit laicus.*

1 INTERROGATIO. Qui excommunicare possunt? *Resp.* Potest Papa, Concilium Generale, Concilium Prouinciale, Abbates, Generales Ordinum, Prouinciales, Guardiani. Denique omnes habentes iurisdictionem Ecclesiasticā in exteriori foro. Non potest verò fœmina *c. Dilectæ. de maior. & obedien.* Nec laicus. *c. benè quidem. d. 96.* adiuncta Glo. Abb. *in c. Eccles. sanctæ Mariæ n. 5. de constit.*

2 *Int.* Potestne fœmina ex commissione Papæ excommunicare? *Resp.* Potest. Ita Panorm. *c. Decernimus. de iudic.* D. Anton. *3. p. tit. 25. c. 75.*

3 *Int.* Potestne laicus ex commissione eiusdem Papæ? *Resp.* Potest. Ita & sequitur, & ostendit Toletus *lib. 1. cap. 6.*

De subiecto capace excommunicationis. §. 4.

1 INTERROGATIO. Qui possunt excommunicari? *Resp.* Homo determinatus, baptizatus, viuus, inferior, subditus, idem dico de fœmina. Dicitur determinatus, quia tota ciuitas, aut collegium, simul excommunicari nō possunt, nisi

nisi in particulari excommunicandi distinguantur. Ita habetur *cap. Romana. §. in vniuersitatem, de senten. excom. in 6.* Sufficeret, si ratione criminis excommunicarentur, vt qui hoc, vel illud commiserunt, excommunicentur: tunc enim non est periculum, vt excommunicatio cadat super innocentes. Expositionem longiorem legito apud Toletum *lib. 1. cap. 7.*

Ob quam causam ferri possit excommunicatio. §. 5.

1 *De causa excommunicationis.*
2 *An possit ferri ob solum peccatum præteritum.*
3 *An ferri possit pro transgressione præcepti leuis.*
4 *An contrahatur non commisso peccato mortali.*

1 INTERROGATIO. Ob quam causam ferri potest excommunicatio? *Resp.* Ob solum peccatum mortale. *can. nemo. can. nullus. 11. qu. 1. cap. 1. de iud. cap. Sacro. de sent. excom.*

2 *Int.* Ob solum peccatũ præteritum ferríne potest excõmunicatio? *Resp.* Minimè, nisi adsit contumacia præsens, nempè quando admonitus, vt desistat à peccato, id renuit facere. Quod si paratus est corrigi, non incurrit excõmunicationem. *can. nemo* allegato. Tradit Panorm. *cap. Reprehens. num. 3. de appel.* cum communi. Scio autem oppositum esse probabile circa excommunicationem Papalem in pœnam puram præteriti criminis; sicut suspendi quis potest. Ita Toletus *lib. 1. capit. 8.*

3 *Int.* Potestne superior ferre excommunicationem in futurum, ob transgressionem rei leuis?? *Resp.* Minimè. Neque talis excommunicatio ligabit transgressores. Aduertendum tamen est, aliquando ferri excommunicationem iusta de causa in communi, quæ in particulari non esset iusta, nec ligaret: tamen considerata causa in communi, obligat etiam in particulari: vt si excommunicentur, qui vinearũ fructus surripiũt, vel surripuerunt, nisi restituant, iusta est causa in communi, quia mortale est furtum notabilis quãtitatis, & ideo excommunicatio obligat singulos, vt restituant sub mortali. Ita Sotus *4. d. 22. q. 1. art. 2. Tolet. lib. 1. c. 8.*

4 *Int.* Cum igitur certum est me non peccasse mortaliter in tali facto, incurrone excommunicationem latam ob illud? *Resp.* Minimè. Adnotat Palud. *4. d. 18. q. 1. ar. 2.* Toletus proximè. Hinc colliges non incurrere excommunicationem illum, qui aliquid clam surripuit in iustam recompensationẽ, quia alia

alia via debitum recuperare nō poterat. Ita Couar.cum plurimis,*lib.1.resol.cap.2.num.15*.Syluest. *furtum num.* 19. Neque item debitorem,qui excommunicatur ob debitum,cum non est soluendo: ligatur tamen cum primùm potest.Ita Toletus proximè. Neque item,qui non reuelat crimen occultum, & iam emendatum, vel quod probabiliter speratur emendandum, adhibita fraterna correctione. Ita Sanctus Thomas 2. *2.q.33.art.7.ad* 3.Neque item,qui non producit occultas scripturas,quæ cedunt in graue detrimentum iustitiæ producētis.Neque item,qui in iudicio non detegit crimen,quod probare non potest,secus si iuberetur solùm denunciare ad correctionem delinquentis, qui non acquieuit fraternæ correctioni.

De ignorantibus excommunicationem.§.*6*.

1 *An liget ignorantes illam.*
2 *Quotuplex est ignorantia.*
3 *Quæ ignorantia excusat ab excommunicatione.*

1 INTERROGATIO. Ligatne excōmunicatio ignorantes illam impositam ob tale crimen?*Resp*. Nulla excommunicatio,tam à iure, quàm ab homine ligat ignorantes. Ratio est: quia ad excommunicationis contractionem requiritur contumacia: non est verò contumacia, vbi est ignorantia.

2 *Int*. Quotuplex est ignorantia? *Resp*. Duplex,alia iuris, alia facti. Facti ignorantia datur,cum facio rem, quam non puto me facere, vt v. g. licèt sciam me occidere hominem, nescio esse clericum. Iuris ignorantia datur, cum ignoro in iure esse positam pœnam excōmunicationis percutienti clericum:ac proinde licèt percutiā clericum,ignoro esse talem pœnam positam. Rursus ignorantia iuris,alia est iuris communis: alia iuris particularis. Præterea ignorantia alia est inuincibilis,quam iurisperiti appellāt probabilem. Alia vincibilis,seu improbabilis,& hæc aut est crassa,aut supina. Est verò ignorantia inuincibilis in eo,qui,quæ scire debuit, non potuit,vel si potuit,non debuit.

3.*Int*. Quæ igitur ignorantia excusat ab excommunicatione?*Resp*.Dico *in primis*.Ignorantia facti,siue liciti,siue illiciti secundùm se excusat ab excommunicatione, cùm inuincibilis est: non verò,cum est crassa. Ita Doctores communiter, & constat ex *c.Si verò de sent.excom*.Dico *secundo*.Ignorantia

 iuris

iuris seu communis seu particularis crassa, vel supina, non excusat ab excommunicatione. In hoc etiam Doctores concordes sunt. Dico *tertiò*. Ignorantia iuris particularis, cùm inuincibilis est, excusat ab excommunicatione, cùm factum erat aliàs licitum. Ita habetur absque controuersia *c. Vt animarum. de constit.* Dico *quartò*. Ignorantia inuincibilis iuris particularis circa factum ex se illicitum excusat ab excommunicatione. Non omnes in hoc conueniunt, verumtamen ita tenet Anchar.*c. Vt animarum.n.6.* Adrian.*q.1. de Clau.except.* 3. Dico *quintò*. Ignorantia iuris communis excusat ab excommunicatione. Ita D. Anton.3.*p.tit.25.c.33.* Angel.*excommunicatio.7.c.vltim.* Sylu.*ignorantia.§.16.* Sot.4.*sent.d.22.q.1.art.2.* cum aliis multis. Ratio est, quia non dicitur contumax contra canonem Ecclesiæ, qui probabiliter illum ignorat. Et hãc ignorantiam tam iuris communis, quàm iuris particularis ostendit Toletus excusare etiam circa factum ex se ipso illicitum, cui annexa est censura. *lib.1.cap.8.*

De adiuuantibus causam excommunicationis. §.7.

1 *An excommunicatio comprehendat adiuuantes causam excommunicationis.*

2 *Licet effectus non sequatur.*

1 INTERROGATIO. Cum excommunicatio, seu à iure, seu ab homine fertur contra facientes, comprehendítne mandantes, consulentes, fauorem, vel auxilium præstãtes? *Resp.* Minimè. Nisi tenore verborum id exprimatur, aut aliis iuribus id habeatur declaratum. Ita communiter Doctores, quos affert Iul. Clar. *prax.crimin.q.86.§.2.* Caiet. *verbo excom.* cum aliis.

2 *Int.* Cùm excommunicatio fertur circa faciẽtes, & mandantes, & consulentes, comprehenditne eos, si effectus non sequitur? *Resp.* Minimè. Ita Gloss. *cap. in audientiam.§. iniuriarum. de sentent. excommunic.* Couar. in rubric. *de homicid.2.p.relect. num.5.* Quod intelligo nisi aliter exprimatur in ipsa excommunicatione, vt exprimitur in ea, qua excommunicantur religiosi, qui concionantur animo retrahẽdi auditores à solutione decimarum, quamuis non retrahant. Clement. *Cupiens de pœnis.§.1.*

Quæ

Quæ sit forma excommunicationis. Quæ ceremoniæ ad illius valorem requirantur. §. 8.

1 *Quæ sit forma.*
2 *Quæ ceremoniæ seruandæ.*
3 *De necessitate obligante ad restringenda interualla monitionum.*
4 *Quod interuallum satis sit.*
5 *An liceat aliquando omittere monitionem.*
6 *An sit apponenda causa in scripto.*

1 INTERROGATIO. Quæ verborum forma seruanda in ferenda excommunicatione? *Resp.* Non sunt determinata verba, sub quibus excommunicatio ferenda est, satis est dicere: sit anathema: excommunicetur: à communione separetur. Ita Hostien. *in sum. de sentent. excomm.* §. *qualiter*.in principio.

2 *Int.* Quæ ceremoniæ seruandæ in ferenda excommunicatione? *Resp.*In ferenda excommunicatione ob præteritum peccatum cum contumacia, necesse est præcedat trina monitio, cum competentibus interuallis. Ita decernitur *c.Constitutionem in 6*. sufficit autem vna admonitio pro tribus datis,tribus interuallis, nisi facti necessitas persuaserit ista interualla moderanda,iuxta *cap.Constitut.*citatum.

3 *Int.* Quæ necessitas sufficit ad interualla trium monitionum restringenda? *Resp.* Si partes essent ad rixam, & arma paratæ,nec curarent admonitionem Episcopi. Ita Gloss.eiusdem *cap. Constitut.*

4 *Int.* Quod spatium assignandum cuique interuallo admonitionem absque necessitate restrictionis? *Resp.* Spatium duorum dierum. Quando autem vna admonitio fit, debent dari sex dies, exprimendo, vt duo primi sint pro prima: secundi pro secunda: tertij pro tertia admonitione. Ita *Gloss.* proximè citata.

5 *Int.* Estne casus, in quo liceat excommunicare absque præuia admonitione? *Resp.* Maximè. Si quis propter delictum aliquod ligatus est excommunicatione à iure,excommunicari potest ab homine absque præmissa monitione. Ita adnotauit Abb.antiquus *cap.Reprehensib.de appell.*& Panorm.eod.*cap.5.num.5.*Toletus *lib.1.c.9.*

6 *Int.* Requiriturne alia ceremonia ad ferendam excommuni

municationem? *Resp.* Requiritur, vt feratur in scriptis, in quibus exprimatur causa excommunicationis. Ita habetur *c. cum medicinalis, de sent. excomm. in 6.* Hoc intelligo, nisi esset periculum in mora, si in scriptis daretur. Ita Ang. *excom. 2. §. 3.* Gloss. *cap. cum medic. de senten. excommun. verb. temerarius.* Lapus *allegat. 73.* Felin. *c. Sacro. nu. 7.*

De intentione excommunicantis, à qua pendet excommunicationis vis. §. 9.

1 *An pendeat ab intentione excommunicantis.*
2 *An pendeat ab intentione petentis excommunicationem.*
3 *An qui petit excommunicationem, possit prorogare tempus incurrendi.*

1 INTERROGATIO. Pendétne excommunicatio ab intentione ferentis illam? *Resp.* Pendet, adeò quod si non intendat ligare, sed tantùm terrere, non ligat. Ita Panorm. *c. Ex parte. num. 6. de offic. Ordin.*

2 *Int.* Pendétne ab intentione illam petentis? *Resp.* Pendet, & ideo si quis petit sententiam excommunicationis ferri in eos, qui sibi ablata non restituunt, & tamen non intendit filios ligare, quamuis excõmunicatio generalis sit, filij furantes non ligantur. Ita Angel. *excom. 3. §. 16.* Quia officium iudicis requisiti, non excedit intẽtionem requirentis. Hinc sequitur, quòd si pars velit non incurrere excommunicationem, debitorem ita excommunicatum, si non soluat intra certum tempus, excommunicationem non incurrere, si non soluat.

3 *Int.* Poteritne pars prorogare terminum præfixum solutioni, ita vt si fuerit duorum mensium, proroget ad tertium, & tunc velit ligari, non verò antea? *Resp.* Probabilius est posse. Ita Panormit. *cap. Præterea. 2. de appell. num. 4.* ibidem Decius, Toletus *lib. 1. cap. 9.*

De causæ expressione, claritate, & modo quo manifestanda est. §. 10.

1 *An requiratur expressio causæ.*
2 *An causa debeat esse manifesta.*

1 INTERROGATIO. Tenétne excommunicatio, quæ fertur absque causæ expressione? *Resp.* Tenet. Ita Hostiensis *cap. Per tuas num. 3. verb. quod si dicatur. de sentent. excom.*

2 *Int.*

2. *Int.* Causa excommunicationis debetne esse manifesta? *Resp.* Debet,nec sufficit vt sit nota ipsi soli excommunicanti. *cap. Si tantùm. cap. Placuit. 6. quæst. 2.* Abbas *cap. Sacr.num.* 4.ibidem Felin. *num.1.de sent.excomm.* Gloss. in dicto *cap. Si tantùm.verb.iubeatur.*

De pœna non seruantis ordinem excommunicandi. §.11.

1 *De pœna omittentis trinam monitionem.*
2 *De pœna excommunicantis voce,non scripto.*
3 *An hæc pœna comprehendat omnes excommunicantes.*

1 INTERROGATIO.Quæ pœna imposita est ferenti excommunicationem absque præmissa monitione trina? *Resp.*Interdicitur per mensem ab ingressu Ecclesiæ. *cap. Sacro.de sent.excommun.*

2 *Int.* Quam pœnam incurrit ferens excõmunicationem voce, non scripto? *Resp.* Suspensionem per mensem ab ingressu Ecclesiæ,& participatione diuinorum officiorum, ita vt exercens actum aliquem ordinis intra talem mensem,fiat irregularis à solo Papa dispensabilis.*cap.Cum medicin. de sent. excommun.in 6.*

3 *Int.*Istæ pœnæ ligántne omnes ferentes absque præmissa monitione,& in scriptis excommunicationem? *Resp.*Minimè,neq; enim ligat Episcopos, aut superiores Prælatos,quia in iis non fit eorum expressa mentio, vt fieri debet ad contrahendum ab eis ipso facto iuris suspensionem,iuxta *c. Quia pericul.de sent.excom. in 6.* Nec item superiores Religionum. Ita Lapus *allegat.75.*Felin. *cap.Sacro.num.7.* Nam in istis Prælatis non seruatur iuris ordo, sicut in secularibus. Durum enim esset Prælato regulari,qui sæpius in die monet, increpat,& præcipit subditis,habere pennam & papyrum,& ante scribere,quàm sub penna excommunicationis mandare.

Qui sunt effectus maioris excommunicationis. §.12.

1 *Numerantur huiusmodi effectus.*
2 *Quæ sunt externa communia bona.*
3 *De valore contractus facti cum excommunicato.*
4 *An excommunicatus possit agere in iudicio.*

5 *An aliquis contractus factus cum excommunicato sit inualidus.*
6 *An possit manere sub eodem tecto, sed sub diuersis locis.*

1 INTERROGATIO. Qui sunt effectus maioris excommunicationis? *Resp. Primus* est priuare communibus Ecclesiæ suffragiis, ita vt nec missas, nec publicas orationes liceat pro eo fundere, aut celebrare nomine scilicet ipsius Ecclesiæ, nam nomine particularis personæ possunt quæcunque orationes pro excommunicato offerri. Ita D. Thom. *in* 4. *d.*18.*q.*2.*art.*1.*q.*1.*ad* 2. etiam in memento missæ, vt ait Sylu. *excom.*1.§.2. *Secundus* effectus, est priuare susceptione sacramentorum tam actiua, quàm passiua, ita vt nec sacramenta ministrare, nec suscipere absque mortali peccato possit. Ita Doctores *in c. Euangelium.* 3. *q.* 4. *Tertius* effectus, est priuare exterius quibusdam bonis communibus.

2 *Int.* Quæ sunt externa communia bona, quibus excommunicatio priuat excommunicatum? *Resp.* Continentur quidem in hoc versu.

Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.

Negatur *os*, id est, collocutio, quouis modo, verbo, signo, scripto prolata. Negatur *orare*, id est, simul cum aliis diuinis interesse, sacro audiendo, orando, recitando, cantando in choro, diuinis officiis adesse, sacramenta suscipere. Negatur *Vale*, id est, salutatio, honoris exhibitio aperiendo caput, donorum missio, & simile quid. Negatur *communio*, id est, humanus, & ciuilis contractus. Negatur *mensa*, id est, simul in vna mensa conuesci, in vno lecto dormire.

3 *Int.* Valetne contractus humanus, & ciuilis factus cum excommunicato? *Resp.* Si contrahit tanquam priuata persona, valet contractus in fauorem cum illo contrahentium, non verò in fauorem ipsius excommunicati. Ita Hostiens. *c. Si verè, & c. Veritatis, de dolo, & contumac.* Verùm etiam in excommunicati fauorem valere, tenet Innocent. *c. Veritatis. n.*1.*de dol. & contumac.* Abb.*n.*35 *sum. confess. lib.*3.*tit.*33. *q.* 132. *circa finem.* Sylu. *Excom.*3.*in fine.* & ita obtinuit consuetudo, teste Henr. Boic. *c. Veritatis* citato, *nu.*18. Licet excommunicatio sit publica, vt notat Tolet. *lib.*1.*cap.*11.

4 *Int.* Quoniam dixisti contractum factum cum excommunicato esse validum, rogo vlterius, an ipse excommunicatus agere possit in iudicio? *Resp.* Minimè. Ita tradunt Innoc.

Abb.

Abb. Henric. Boic.ſupra, Ancharan.*in cap.Pia.§.ſi quis.num.2. verſ.aut facit.de except.L.6.* & probatur *ex cap.Intelleximus. de iudic.* vbi reſponſio negatiua expreſsè habetur.

5 *Int.*Eſtne aliquis contractus factus cum excommunicato inualidus? *Reſp.*Maximè.Nam ſi excommunicatus eſt beneficiatus, & contrahit ſuper bonis Eccleſiæ, actus nihil valet. *cap.Veritatis,in fine.de dolo,& contumac.* Ita docet Decius cum aliis, quos citat in *cap.Paſtoralis.§. verum.col.3. de appel.* Quæ doctrina intelligenda eſt de excommunicato publico: nam ſi eſt occultus, valent huiuſmodi contractus. Ita Abb. *c.Veritatis,citato,num.*33.Syl.*excomm.*3.*q.*15.*n.*5.Tolet.*lib.*1.*c.*11.*n.*4.

6 *Int.* Poteritne excommunicatus manere in eadem domo, non vt ſimul conueniens, & habitans, ſed tanquam in alia domo?quia ſunt diſtinctæ cameræ? *Reſp*.Maximè.Ita reſpondet Innocent. *cap.Nuper.de ſent.excom.* D.Ant. 3.*p.tit.*24.*cap.*2. Imò poterit habitare in eodem cubiculo, tanquam alienus habitator, iuxta Innocent. loco præallegato.

Quæ culpa committitur,& quæ cenſura incurritur,ob communicationem cum excommunicato.§. 13.

1 *De culpa.*
2 *De pœna.*

1 INTERROGATIO.Quæ culpa committitur in participatione harum dictarum rerum cum excommunicato?*Reſp.*Lethalis,ſi communicatur in diuinis,venialis,ſi communicatur in humanis.

2 *Int.*Quæ pœna incurritue ob talem communicationem? *Reſp.* Omnes communicantes contrahunt minorem excommunicationem, iuxta *cap .Nuper. de ſent.excommun.* Si tamen clericus communicaret cum excommunicato à Papa ſponte, & ſcienter in diuinis, Papalem contraheret excommunicationem, iuxta *cap. Significauit. de ſent.excomm.*

Qui excommunicati ſunt euitandi. §. 14.

1 *Quos excommunicatos euitare tenemur.*
2 *Quis dicitur nominatim declaratus & denunciatus.*
3 *Quid requiritur, vt quis nominatim denuncietur.*

1 INTERROGATIO. Quos excommunicatos euitare circa illa quinque, Os,orare,vale,&c.iubemur? *Reſp.*

 Solos

Solos notorios clerici percussores, & nominatim declaratos, atque denunciatos: cæteros verò, siue à iure, siue ab homine, etiam nominatim excommunicatos euitare, nec in humanis, nec in diuinis tenemur. Ita decreuit Martinus V. *in extrauag. Ad euitanda.* Hic verò fauor non est ipsorum excommunicatorum, non enim ipsi se immiscere possunt siue in diuinis, siue in humanis. Sed semper tenentur abstinere à communione fidelium, vt notauit Nauar. *de pœn. d. 6. cap. 1. §. labore.* Couarr. relect. *cap. Alma mater. p. priori. §. 2. num. 11.* Tolet. *lib. 1. cap. 12.*

2 *Int.* Quis dicitur nominatim declaratus, & denunciatus excommunicatus? *Resp.* Qui est, vt talis, sententia Iudicis declaratus contraxisse excommunicationem. Itaque poterit esse nominatim, & notoriè excommunicatus, & qui sub pœna excommunicationis ipso facto iubeatur comparere, & ipse contumaciter non comparet, & tamen non est nominatim denunciatus, quia adhuc iudex non dixit ipsum esse talem.

3 *Int.* Quid requiritur, vt nominatim denuncietur quis excommunicatus? *Resp.* Vt nomine proprio expresso, aut aliis appositis signis, quæ significent illum esse excommunicatum, certè, & omni dubio procul. *L. Nominatim. ff. de cond. & demonstr.*

Aliquando incurritur maior excommunicatio agendo cum excommunicato. §. 15.

1 *Quando incurritur huiusmodi pœna.*

1 INTERROGATIO. In quibus casibus incurritur excommunicatio maior, communicando cum excommunicato? *Resp.* Cùm quis in primis cum excommunicato in eodem crimine propter quod excommunicatus est participat, eadem excommunicatione innodatur. Ita habetur *cap. Nuper de sent. excomm.* Participat autem, qui illi ad id crimen dat auxilium, aut fauorem, aut consilium, postquam propter illud fuit excommunicatus, non verò ante excommunicationem. Hoc vocant Doctores participare cum excommunicato in crimine criminoso. Deinde qui communicat cum excommunicato de participantibus.

De

De iis, ad quæ redditur inhabilis excommunicatus. §. 16.

1 *Ad quæ redditur inhabilis excommunicatus.*
2 *De inhabilitate ad fructus beneficij faciendos.*
3 *Cui cedunt fructus perditi ab excommunicato.*

1 INTERROGATIO. Ad quid redditur inhabilis excommunicatus? *Resp. In primis* ad beneficium suscipiendum: nam collatio beneficij facta excommunicato, est ipso iure nulla. *cap. Pastoralis.de cler.excomm.minist.* Nec validatur collatio præterita per absolutionem excommunicationis, sed indiget noua collatione. *cap. Postulasti de cler.non ordin.minist.* ibi Gloss. & Doctores. *Deinde* quæuis impetratio litterarum à Papa, & quoduis rescriptũ, nisi sit super articulum excommunicationis, vel appellationis, est ipso iure nullum. *cap. de rescript. in 6.Tertiò.* Non potest eligi ad beneficium Ecclesiasticum. *cap. Constitutis.* 1. *de appellat.* ibi Gloss. & consequenter nec postulari, nec præsentari ad beneficium patronatus. Quia eadem est ratio electionis, postulationis, & præsentationis, iuxta Gloss. *c. Quoniam de elect.in 6.*& Couar.*cap. Alma mater.1.par.§.7.num.1.&* 2. Et idem esse de pensionibus censuit Gigas *tract.de pension.q.24.*cui consentit Couarr.proximè, & Toletus *lib.1.cap.13.* Item nec potest eligi in Regem, Imperatorem, vel Ducem, & si eligatur electio est ipso iure nulla.*cap.Venerabilem.de elect. Quartò.* Non potest excommunicatus exercere actum Iurisdictionis. Imò facta per eum, cùm publicus est, nulla sunt, & sententiæ per eum latæ, etiam nullæ. *c.Ad probandum de sent.& re iud.* Ideo nec eligere, nec præsentare potest, & si facit, actus est nullus. *cap. Cum inter,* in fine, *de elect.c.Cum dilect.de consuet.* Ita dicunt Ioann.Andr. *cap. Pia.col.5.* in fine, *de except.lib.6.* & Abbas in *c.Ad probandum de re iudic. num.20.*Si tamen excommunicatio sit occulta, actus valet. Ita Abb. proximè *num.* 15. Felin. *num.3.* cum communi opinione, per *L. Barbarius. ff. de offic. pres. Quintò.* Non potest exercere actum ordinis cuiusuis. Imò si exerceat, fit irregularis.*cap.Cum medic. de sentent.excom.in 6.* & ibi Gloss. *Sextò.* Non illi manent obnoxij, qui illi promiserunt verbaliter, etiam cum iuramento, excommunicatione durante. *Can.non Sanctorum. & can. iuratos 15.quæst.6.Septimò.* Non potest accusare, testificari, patrocinari, procurare. *cap. Decernimus.de sentent. excom. in 6.* Nec reconuenire. *cap.*

Cum

Cum inter priorem. de except. Octauò. Mortuus in excommunicatione priuatur Ecclesiastica sepultura, & est exhumandus, si iam sepultus est. *cap. Sacris, de sepult.* Hoc intelligo de nominatim denunciato, vel notorio clerici percussore: per quem stetit absolutio ab excommunicatione, & ideo mortuus est in contumacia censuræ. Nam si confessus in articulo mortis, vel contritus, hoc est, dans signa contritionis externa obiit, absoluendus est ab eo, qui poterat censuram tollere, & humandus in loco sacro: si verò humatus est in loco profano, inde extrahendus. Ita Rosel. *absolut.* §. 21. Nauarr. in Manu. *cap.25. num.52.* notatque Rodericus *in Bulla.* §. 10. *n.1. Nonò.* Clericus perseuerans in excommunicatione vltra annum, poterit priuari beneficiis, quæ obtinet. Abb. & Doctor. *cap. Cum benè. de ætat. & qualitat.* Couarr. *cap. Alma p. 1. §.7. num. 10. Decimò.* Conuentus super crimine ciuiliter, vel criminaliter, & ob contumaciam excommunicatus, censetur conuictus de crimine, cuius fuit accusatus. Ita Couarr. proximè cum aliis. *Vndecimò.* Qui per annum permanet in excommunicatione, efficitur suspectus de hæresi. *cap. vltim. de pœnis.* vbi Panorm. & Doctores. Hæc autem suspicio iuxta Inquisitorum praxim est leuis: ita adnotat Simanch. *cap.27. Institut.* Quæ doctrina etiam traditur manifestissimis verbis in Conc. Trident. *sess.25. cap.3. Duodecimò.* Suspectus de hæresi, & ea de causa vocatus ab Inquisitoribus, iudicium subterfugiens, & ob eam contumaciam excommunicatus, si ad annum in ea persistat tanquam conuictus de hæresi, est pronunciandus hæreticus. Ita *cap. Cum contumacia.* ibi. Gloss. *in 6. cap. Excommunic. §. qui autem, de hæret.* Ad hanc pœnam incurrendam requiritur vera contumacia, & vt nominatim citetur, tanquam suspectus de hæresi, saltem in communi. Ita cum aliis Tolet. *lib.1. c.13. Decimotertiò.* Excommunicatus non facit fructus beneficij. Ita Palud. *4. d.18. quæst.4.* Syl. *Clericus 4. quæst.25.* Decius *cap. Pastoralis. §. verum, col.3.* Armil. *excommunicatio. num.9. summ. confess. lib.3. tit.33. qu.81.*

2 *Int.* Circa hunc vltimum effectum quæro ex te, an ad priuationem fructuum requiratur contumacia, ita vt per ipsum excommunicatum stet non absolui? *Resp.* Contumaciam requirunt Armil. & sum. conf. proximè. Contrarium tamen tenet communis doctrina, asserens excommunicatum ante absolutionem absolutè non facere fructus beneficij. Ita

Panorm.

Panorm. *cap.Pastoralis.§.verum.n.*21. *de appel.* Glos.*cap.studeat. d.*50. Hostiens. in sum.*rubric.de sent.excom.num.*11. Innoc. *cap. Pastoral.num.*4. Puteol.*decisi.*280. *lib.*1. Neque ad propria alimenta, nisi fame periret. Gloss. in dict. §.*verum*, & ibi Abb. *num.*16.Couar.*lib.*3.*resol.cap.*13.*num.*8.*vers.*12.

3 *Int.* Cuius igitur fiunt fructus beneficij excommunicati? *Resp.*Ecclesię.Ita Abbas loco citato.Si tamen sint distributiones, accrescunt aliis beneficiatis, non Ecclesiæ. Ita Gloss. *Clem.*2.*vers.pars dimidia.de ætat. & qualit.* Decius *cap.Pastoral.* §.*verum.col.*3.*de appel.*

De absolutione excommunicationis. §. 17.

1 *Qui est ligatus multis excommunicationibus, indiget multis absolutionibus.*

2 *An absolutio ab excommunicatione dari possit à non sacerdote.*

3 *An excommunicatus possit absolui inuitus.*

4 *Quæ conditiones requirantur ad valorem absolutionis ab excommunicatione.*

1 INTERROGATIO. Supposito, quòd possit quis ligari multis excommunicationibus, vt habetur 3.*q.*4.*can.* Engeltrud. docétque Glossa ibidem cum communi Doct. Rogo, vtrum ligatus multis excommunicationibus indigeat multis absolutionibus? *Resp.* Si omnes sunt relaxandæ, sufficit vna generalis, ab omni nimirùm censura excommunicationis. Ita Innocent. *cap.Cum pro causa,de sent. excommun.* Si tamen vna relaxanda est, & non alia (vt quidem relaxari potest)plures absolutiones sunt impertiendæ. Ita Palud.*d.*18. *quæst.*5. *art.*3.

2 *Int.* Absolutio excommunicationis darine potest à non sacerdote? *Resp.* Potest, etiamsi nec diaconus, nec subdiaconus sit.Ita Sylu.*absolutio.*1.§.3. Angel.*absolut.*1. Ioann.Andr.& Henriq. vbi sup. §.1.

3 *Int.* Potéstne excommunicatus absolui ab excommunicatione inuitus? *Resp.*Potest.Ita Palud.citato loco, D.Thom. *in* 4.*d.*18.*q.*2.*art.*5.*q.*2. Imò inscius, & ignarus absolui potest. Ita Toletus *lib.*1. *cap.*14. *num.*5.

4 *Int.* Quæ conditiones requiruntur, vt apta sit, & valida absolutio? *Resp. In primis*,debet fieri absoluta, sine conditione futuri,actum suspendente; quia tunc nulla est.*c.Actus. de regul. iur. in* 6.vt si qúis dicat, absoluo te si restitueris. Ita Panormit.

Panormit. *cap. de quibus de bap.* Syluest. *absolutio.3.§.1. Deinde,* absolutio excommunicationis à iure cum datur ab eo, cui de iure competit, valet, quamuis prius id non fiat, quod canon præcipit, puta satisfacere, vel quid aliud. Ita Innocent. *cap. Cum ab Ecclesi. num. 6. de offic. Ordin.* Tamen non valet data ab eo, cui de iure non competit, sed ex mandato, vel commissione. Ita Nauar. *c.27.n.37.* Ang. *excomm.3.§.2.* etiãsi sit articulus mortis, si potuit seruari forma mandati, vel canonis. *Tertiò.* Absolutio obtenta in foro conscientiæ, etiam præmissa satisfactione, non prodest in foro exteriori. Couarr. *cap. Alm.1.p.§.11.num.15.vers.3. Quartò.* Facultas absoluendi à quibuscunque censuris concessa per Iubilæum, aut bullas confessariis, solum forum interius concernit. Ita Couar. proximè, & Paris. *cons.67. n.20. lib.4.* Tolet. *lib.1. cap.14. Quintò.* Absolutio iniusta valet. *cap. venerabilibus.§. vbi de sentent. excom. in 6.* etiamsi sit iniusta ex parte causæ. Innocent. *cap. Cum ab Eccles. num.6. de offic. Ordin. Sextò.* Non valet absolutio, licèt ex iusta causa petita per vim, metúmve extorta. *cap. vnico de his, quæ vi metus. num. 6. Septimò.* Non valet absolutio, quando causa expressa est falsa. Innocent. *cap. ex parte de offic. Ordin.* ibi Gloss. vers. redire. Deducitur *ex cap. Officij.* & Gloss. *de sent. excommunicat.* Abb. *cap. cum pro causa,* in fine, *de sent. excomm.*

Qui possunt absoluere ab excommunicatione. §. 18.

1 *Quilibet sacerdos in articulo mortis potest absoluere.*
2 *Non laicus etiam in eo articulo.*
3 *Seruandus etiam in eo articulo ordo maioritatis.*

1 INTERROGATIO. Quis potest absoluere ab excommunicatione? *Resp. In primis* in articulo mortis quilibet sacerdos. Quia in eo articulo nulla est reseruatio. Ex Trid. *sess.14.c.7.* Quod ius an etiam sit diuinum, controuertunt Doctores, cuius partem affirmantem tenuit D. Th. *in 4. sent. d.20.q.1.art.2.* Durand. *4.d.19.q.2.* Palud. *d.20.q.1.art.2.*

2 *Int.* Deficiente sacerdote, vel proprio, vel simplici in mortis articulo, potéstne absoluere laicus? *Resp.* Minimè. Ita Panorm. *c. A nobis 2. de sent. excommun.* Ratio est. Quia talis absoluendi facultas conceditur, vt absoluatur à peccatis: cùm igitur laicus non possit absoluere à peccatis, neque etiam absoluere potest à censura.

3 *Int.*

3 *Int.* Præsente superiore, qui potest absoluere à censura, potéstne absoluere simplex sacerdos? *Resp.* Minimè, neque etiam in articulo mortis. Ita Innocent. *cap.1.* & *cap. Nuper. de sentent.excomm.*

4 *Int.* Potéstne mortuus in excommunicatione, absolui ab ea post mortem? *Resp.* Potest, si petiit pœnitentiam, & signa contritionis ostendit: ab eo tamen cui reseruata est excommunicatio. *cap. A nobis.2.de sentent. excom.* & ita Panorm. Innocent. locis citatis.

5 *Int.* Quot testes requiruntur, ad probandum dedisse huiusmodi contritionis signa? *Resp.* Sufficit vnus fide dignus. Ita Henriq. Boic. *cap. A nobis cit. num. 6.* Astens. *lib. 5. tit.16.* Tolet. *lib.1.cap.15.*

De Cœnæ Domini excommunicationibus præcipuis, & difficilioribus intellectu. §. 19.

1 *De excommunicatione lata contra hæreticos, & hæreticorum fautores.*
2 *An fautor hæretici sit intelligendus, qui ei fauet ad solam amicitiam ostendendam.*
3 *De legentibus libros hæreticorum.*
4 *De excommunicatione lata in piratas.*
5 *De excommunicatione lata in capientes naufragantium bona.*

1 INTERROGATIO. Quot sunt excommunicationes Bullæ, in Cœna Domini latæ, & summo Pontifici reseruatæ? *Resp.* Prima fertur contra hæreticos cuiuscunque hæresis, & eorum credentes, receptatores, fautores, quoslibet eorum defensores, contra scienter legentes, absq; sedis Apostolicæ facultate, libros hæreticorum, hæresim continentes, vel de religione tractantes, contra retinentes huiusmodi libros, imprimentes, quomodolibet defendentes, quauis causa, publicè, vel occultè, quouis ingenio, vel colore: contra schismaticos, eosque, qui à Romani Pontificis obedientia pertinaciter se subtrahunt. *Hæreticus* intelligendus est, qui externè hæreticarium opus fecit. Nam ab hæresi interna, & mentali, potest quilibet proprius, vel alius habens in peccatorum absolutionem iurisdictionem, absoluere. Ita docet Alens. *2.part.q.182.num.2.* D.Thom.1.2.*q.91.art.4.* D. Anton.3.*p.tit.25.* *cap.*

cap.4. Caiet. *ve b. hæresis*. Palud. *in* 4.*d*.13.*qu*.3. Toletus *lib*.1. *cap*. 19. cum aliis multis. Intelligendus prætereà hæreticus formaliter, hoc est, qui non solùm externè ob metum, vel aliam passionem,sed interiùs fidem negauit. Et ideo,qui tantùm externè fidem negauit, non incurrit hanc excommunicationem. Ita D.Anton. 3.*p.tit*.12.*cap*.5. Tabien.*verb.hæreticus. num*.1. Syluest. *hæresis* 1.§.9. Toletus proximè. Sufficit tamen quoduis signum exterius interiorem errorem manifestans, quamuis occultissimum, vt inducat hanc excommunicationem Ita Caietan. *verb.hæresis*. Syluest. *excommunicatio*.7. §.3. Glossa 24. *quæst*. 1. *can. Achatius*. 1.Palud.4.*distinct*.13. *quæst*.3. *Credentes* hæreticorum sunt ij, qui nullum explicitè errorem profitentes, dicunt se habere fidem, quam profitetur talis hæreticus, vt solent rustici Catholici dicere se habere fidem Ecclesiæ, approbando illorum vitam, dicta, & facta. Ita Archid. *cap.Quicunque,de hæretic. in* 6. Palud. *in* 4.*sentent. d*.13.*quæst*.3. Syluest. *hæresis* 1. §.10. *Receptatores* sunt ij,qui eo solùm animo hæreticos recipiunt, vt occultent, ne ob hæresim comprehendantur, vel puniantur. Ita Archidiac. Palud. Syluest.proximè,Tabien.*excommun*.5.*casu* 2.*num*.7. Deducitur *ex L*.1. *ff. de recept. L. Congruit.ff.de offic. præsidis*. Vnde qui ob alium finem, & causam recipit, non incurrit huiusmodi excommunicationem. *Fautores* hæreticorum sunt, qui iis,vt talibus,verbo,literis,aut facto fauent, vt qui mittit munera, accommodat arma quibus se defendant ab Inquisitoribus, equum in quo fugiant Inquisitorium satellites. Ita D.Anton. *tract.de excomm.cap*.4. *iuxta cap.Accusatus, de hæretic.n*.6. Prætereà sunt ij, qui cum ex officio teneantur hæreticos punire, vel in carcerem mittere, non faciunt, neque contra eos procedunt iuxta *cap. Ad abol. de hæreticis*. Ita Archid. Palud. & Sylu. qui addit etiam hæreticorum fautores censeri eos, qui cum iuramento se obstrinxerint de deferendis, & accusandis hæreticis, nec deferunt, nec accusant, vt sunt familiares (sic vocant) Inquisitionis. Non tamen alij, qui ex sola charitate obligantur illos deferre Ita Syluest. proximè, & Tolet. *lib*.1. *cap*.19. *Defensores* hæreticorum, vel credentium eis sunt ij, qui viribus, aut potentia defendunt hæreticos, ne veniant in manus Iudicum puniendi, aut excommunicandi, aut capiendi ob hæresim Ita Archid.*cap.Quicunque,de hæret.in* 6. Syl.*hæresis* 1.§.10.Item est defensor,qui patrocinium præstat,

aut

aut aduocat in causa hæresis. Ita Card. in *Clem.1.de pœn.*

2 *Int.* Adhuc circa receptatores, fautores, & defensores hæreticorum, superest dubium explicandum. Scilicet vtrum incurrant huiusmodi excommunicationem solùm ij, qui recipiunt, fauent, aut defendunt hæreticum, affectu hæresis defendendæ? *Resp.* Ita censuit Caietan. *verb. excommun.c.1.* Nau.*c.27.n.56.* Falsa tamen est opinio, dicendumque incurrere hanc excommunicationem, etiam cum recipiunt, fauent, & defendunt scienter hæreticum in causa hæresis, vt amicitiam ostendant, beneuolentiam, &c. detestando hæresim. Ita Toletus proximè.

3 *Int.* Dic de legentibus libros hæreticorum? *Resp.* Contrahunt hanc excõmunicationem scienter legentes eos duntaxat libros hæreticorum Auctorum, qui continent hæreticorum errores; vel de religione tractant, etiam si in eis error non contineatur, seu legant ad errores impugnandos, seu cognoscendos ob eruditionem, siue per multas, siue etiã per paucas lineas. Hæreticorum, dixi, Auctorum, quia in nostra Lusitania non prohibentur Catholicorum libri, qui de hæreticorum erroribus agunt. Qui verò alios libros prohibitos in Catalogo legunt, incidunt in aliam excommunicationem latam contra legentes libros prohibitos. Iudicandum tamen est iuxta sensum, & verbum cuiusque Catalogi. Enimuerò in Catalogo Lusitano non prohibentur sub excommunicatione libri prohibiti ob solos bonos mores, sed sub mortali tantùm peccato.

4 *Int.* Circa tertiam excommunicationem latam contra pyratas dic quid sentis? *Resp.* Pyrata est qui in mari deprædatur. Duo requiruntur ad hanc excommunicationem. *Primum*, vt mari vagetur animo spoliandi. *Secundum*, vt non spoliet iure belli, quod intercedit inter certas nationes. Syluester addit requiri, vt spoliet omnes indifferenter, non verò homines vnius tantùm certæ nationis: sed hanc conditionem superfluè appositam meritò arbitratur Toletus *lib.1.c.20.* Necesse tamen est, vt spoliati sint Christiani, nam qui infideles spoliant, non incidunt in hanc excommunicationem. Incidunt verò in eam, vti primum mari vagari incipiunt, animo spoliandi Christianos, antequam eos spolient. Ita Toletus proximè, contra Caietanum *excomm. cap.* 18. Sunt etiam excommunicati receptores horum pyrataram, auxi-

lium vel fauorem eis dantes, vt talibus, sed ponderanda sunt verba cuiusque bullæ.

6 *Int.* In quos fertur quarta excommunicatio Cœnæ? *Resp.* In eos qui surripiunt Christianorum naufragantium bona siue in maribus existentia, siue ex eisdem eiecta, siue in littore inuenta. In hanc excommunicationem incidunt, qui surripiunt, seu colligunt animo surripiendi, & retinendi, licet postea, mutato animo, restituant. Qui enim animo reddendi dominis, cùm primùm nouerit, ea capit, non dicitur surripere, nec excommunicatus est.

De excommunicatione lata in clericorum percussores, atque soli Papæ reseruata. §. 20.

1 *Vbi sit huiusmodi excommunicatio.*
2 *Quid intelligatur per manus iniectionem.*
3 *Quis per clericum intelligatur.*
4 *Quis etiam intelligatur per monachum.*
5 *An incurrat hanc excommunicationem, qui percussit clericum, aut monachum mortuum.*
6 *Ad quos huiusmodi excommunicatio extendatur.*
7 *Quotuplex detur læsio.*

1 INTERROGATIO. Quo in loco iuris communis habetur huiusmodi excommunicatio? *Resp.* Habetur 17. *q.* 4. *can. si quis suadente diabolo*, his verbis. Si quis suadente diabolo huius sacrilegij vitium, vel crimen incurrerit, quod in clericum, vel monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo subiaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absoluere; nisi mortis vrgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, & eius suscipiat mandatum.

2 *Int.* Quid intelligitur per manus iniectionem? *Resp.* Per manus iniectionem intelligitur quicunque effectus violentus in personam, vel in adhærentia personæ, vt notat Sylu. *excommunicat.* 6. §. 1. vt si quis aquam proiiciat, vel puluerem, & saliuam per modum iniuriæ, iuxta Gloss. *can. si quis.* Imò sentio violentam esse, sine vlla læsione, manuum iniectionem. Vt habetur *cap. Nuper*, *de sent. excom.* Imò ereptio alicuius rei è manibus per vim. Item admotio manus ad frenum equi. Item abscissio ephippij. Item persecutio talis, vt cogat clericum

cum præcipitare se in flumen, vel aliud subire discrimen ad euitandum damnum. Ita Nauar. *in sum. cap. 77. nu. 77. per text. c. Nuper. §. Nos igitur. de sentent. excom.* Non est tamen violenta manus iniectio, ea persecutio, ob quam clericus cadit, & læditur ad lapidem. Ita Sylu. *excom. 6. n. 5. vers. 7.* Incidit in hanc excommunicationem clericus, qui in se ipsum violentas manus iniicit. Et qui clericum sponte se verberibus subiicientem percutit, non iocosè. Ita tex. communiter, & Abb. *in cap. Contingit. 1. nu. 5. de sent. excomm.* Quia priuilegium clericale, datum est in fauorem ordinis clericalis. *c. 1. & c. de monialibus. de sent. excomm.* Abb. *in c. Contingit cit.* Hæc manuum iniectio debet esse violenta, hoc est, præuisa, & voluntaria, non casualis, licèt ob negligentiam mortalis, non inducat hanc excommunicationem, quia non est iniuriosa. Debet esse suadente diabolo, hoc est per peccatum mortale commissa.

3 *Int.* Quis intelligitur per clericum? *Resp.* Per clericum intelligitur etiam primæ tonsuræ. *cap. Cum contingit, de ætat. & qualit.* Licèt sit excommunicatus, interdictus, suspensus, irregularis, degradatus solum vèrbaliter, & nō realiter. Ita Doct. cōmuniter. *c. Ex parte. Extrauag. de Clericis coniug.* Gaudent hoc priuilegio etiam clerici coniugati, si tonsuram, & habitum ferant, & cum virgine contraxerint. *c. 1. de cler. coniug. in 6.* & præterea alicui Ecclesiæ ex Episcopi mandato deseruiat. Eóque priuilegio possunt gaudere, si habitum, & tonsuram, quam reliquerunt, iterum assumant, amota fraude, quia per dimissionem habitus Priuilegium non amiserunt. Ita Anchar. *c. vnico. de cler. coniug.* cum aliis, quos citat.

4 *Int.* Quis intelligitur per monachum? *Resp.* Per monachum intelligitur regularis professus, vel conuersus. *cap. Non dubium, de sentent. excommun.* monacha, & conuersa. *cap. de monialib. de sentent. excommun.* Imò nouitius, & nouitia. *cap. Religioso, de sentent. excommun. in 6.* similiter & fratres tertij Ordinis sancti Dominici, & sancti Francisci, qui gregatim viuūt, & habitum religiosum gestant, secundùm Rotam in antiq. *decis. 332.* in fine Felin. *cap. 2. num. 10. de foro competent.* Idem dicēdum de Eremitis subiectis alicui regulæ vel superiori, iuxta Sylu. *verb. Eremita. num. 2.* Idem de militibus sancti Ioannis Ierosolymitani, qui profitentur regulam sancti Augustini. Ita Sylu. proximo loco. Ipsi enim emittunt tria vota. *per cap. Cum ad ministerium. de statu regu.* Et dicuntur personæ

 religiosæ,

religiosæ, ac promittunt obedientiam superiori, vt dicit Puteolus *decis.363.lib.1.*

5 *Int.* Incurriturne hæc excommunicatio percutiendo clericum aut monachum mortuum? *Resp.* Clericus, aut Monachus intelligitur tam viuus, quàm mortuus. Ita Felin. *in c. A nobis.2.n.4.de sent.excom.* itaque iniiciens manus violentas in clericum, vel monachum mortuum, incurrit excommunicationem Papæ reseruatam.

6 *Int.* Ad quos extenditur huiusmodi excommunicatio? *Resp.* Extenditur in primis hæc excommunicatio ad mandantes. *cap.Mulieres, de sent.excom.* Deinde ad eos qui per ratihabitionem approbant hanc manuum iniectionem suo nomine factam, factam, inquam, eo tempore, quo ipse ratificans posset eam facere, vt notat Tolet. *lib.1.c.32.* cum aliis, quos refert. Tertiò, ad consentientes tali iniectioni. *c.Quantæ,* dando inquam auxilium, vel fauorem, vt notat Glo. *c. Quantæ,* Quartò, ad eos qui cum possent impedire, malitiosè non impediunt, licèt ad eam impediendam ex officio non teneantur. Ita Hostiens. dicto *c.Quantæ.* ibi Abb. *n.7.* & Boic. *nu.6.* Secus verò si non impediuit quis ex negligentia, vel quia noluit se immiscere rumoribus sæcularibus. Ita cum Host. Abb. Boic. tenet Sylu. *excomm.6.nu.5.vers.5.*

7 *Int.* Quotuplex est læsio? *Resp.* Triplex. Enormis, leuis & mediocris. *Enormis* est, in qua proceditur vsque ad membri mutilationem, vel effusionem sanguinis, vel contra Episcopũ, aut Abbatem. ita *c. Cum illorum. §. qui si claustrales, in fine, de sentent. excom.* effusio sanguinis debet esse in copia, non ex naribus, vnde facile effluit. *Leuis* est, quæ fit pugno, palma, manu, pede, ligno, lapide, non facientibus vulnus. *Extrauag. perlecti.* cuius meminit Hostiensis *cap. Peruenit. de sentent. excom.* semper tamen fit cum peccato mortali. Ad iudicandum verò inter leuem, & enormem, consideranda sunt, personæ qualitas, circumstantia loci, &c. *Mediocris* est, inter leuem, & enormem: nec de hac potest esse certa regula, iudicium tamen pertinet ad Episcopum, vt dicit Hostiens. *cap. Peruenit,* citato.

Qui possunt absoluere ab excommunicatione Canonis. §. 21.

AB excommunicatione contracta ob leuem læsionem potest Episcopus absoluere tam clericos, quam laicos, *cap.*

cap. Peruenit. de sent. excommun. & ibi Gloss. & Panormitan. Ab excommunicatione contracta ob læsionem mediocrem, potest Episcopus absoluere clericos collegialiter viuentes: cum alter alterum percutit. Ita *cap. Quoniam. de vit. & honest. cler.* Non potest Episcopus absoluere, nec clericos, nec laicos ab excommunicatione contracta ob enormem læsionem. Ita communiter Doct. Monachi, & religiosi ob leuem, aut mediocrem læsionem excommunicati, possunt absolui à suo superiori. Ita *cap. Cum illorum. de sentent. excommun.* Non tamen ob enormem. Ita communiter Doct. Percussit religiosus clericum secularem mediocri læsione, non nisi à Papa absolui potest, percussit læsione leui, potest absolui ab Episcopo, non tamen à suo superiore. *cap. Religioso. de sentent. excom. in 6.* Ostiarius Principis, aut alterius publicæ potestatis, qui ad detinendam turbam tantummodò clericum percussit leui, aut mediocri læsione, absolui potest ab Episcopo, non tamen si percussit enormi læsione: tunc enim à solo Papa. *cap. si verò 1. de sentent. excomm.* Quoties datur iustum impedimentum Papam adeundi, potest violator absolui ab Episcopo cum iuramento, vt cessante impedimento, veniat ad sedem Apostolicam. *cap. de cætero, de sentent. excom.* Item serui, cùm illorum absentia sit in magnum detrimentum domini, vel ipsi in fraudem fecerunt, vt liberarentur à seruitute, absolui possunt etiam ob enormem læsionem, nisi adeo enormis sit, vt ad vitandum scandalum, vel tollendum prauum exemplum mittendi sint ad Papam. *cap. Relatum. de sentent. excomm.* prætermittendum tamen iuramentum de adeundo Papa, si ad libertatem deuenirent, & ea obtenta tenentur adire, si non adeant, incidunt in excommunicationem latam *cap. eos. de sentent. excom. lib. 6.* in damnationem contemptus. Absolui possunt ab Episcopo pueri minores annis quatuordecim. *cap. super eo. de sentent. excommun.* Deinde mulieres cuiusuis ætatis, & conditionis. *cap. Mulieres. de sentent. excom.* Tertiò, Moniales. *cap. de monial. de sentent. excomm.* Quartò, impotentes ad iter, vt cæci, claudi, & similes. *cap. ea noscitur. de sentent. excommun.* Quintò, pauperes, qui nisi mendicando iter agere non possunt. *cap. quod de his, de sent. excom.* nisi solitus sit mendicando vitam alere, nec ob illius absentiam familia fame intereat. Item personæ delicatæ, quæ non possunt ferre laborem viæ. Nota 1. quod quando Epi-

scopus potest absoluere, potest sacerdoti committere talem absolutionem. Gloss. *cap. de cætero. de sent. excomm.* Nota 2. quod occulti clerici percussores absolui non possunt ab Episcopo. *c. Porrò de sent. excom.* Oppositum tamen dicendum modò ex concessione *Concil. Trident.* quod Episcopis dat potestatem absoluendi à quibuscunque casibus occultis, sedi Apostolicæ reseruatis. Ex iure etiam communi *per c. ad eminentiam, de sent. excom.* Omnis Legatus de latere potest absoluere quoscunque excommunicatos ob manuum violentarum iniectionem.

Quæ causæ excusent ab excommunicatione Canonis. §. 22.

1 *In quibus casibus non incurritur hæc excommunicatio.*
2 *Qui possint clericos percutere ob correctionem.*
3 *An huiusmodi correctio fieri possit per alium.*

1 INTERROGATIO. In quibus casibus non incurritur huiusmodi excommunicatio, ob manuum violentarum iniectionem? *Resp.* Primò. Quando facta est per iocum: licèt iocus peccaminosè excedat modum. Ita Doct. communiter. Secundò. Cùm læsio fit casu, & fortuitò. *c. Si verò. 1. de sent. excom.* Tertiò. Quando, qui percutit, vi vim repellit, cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ita Doct. commun. Quartò. Quando percutit incontinentem clericum turpiter inuentum cum vxore, vel matre, sorore, vel filia: non autem cum aliis personis remotioribus. Ita Doct. communiter. Percutit autem ob calorem iracundiæ: nam si percutit in vindictam animo deliberato, contrahit excommunicationem. Ita Sylu. *excom. 6. cas. 10.* Cou. 4. *Decret. 2. p. c. 7. nu. 12.* Quintò. Cùm quis percutit clericum cum ignorantia facti, ignorans esse clericum, quia non habebat signa clericatus. Vel si habebat, non apparebant propter noctis obscuritatem. Ita *c. si verò. 2. de sent. excomm.* Sextò. Quando mulier percutit clericum, de stupro eam tentantem facto, non verbo tantùm. Ita Angel. *verb. excomm. §. 21.* Nauar. *c. 27. n. 85.* Septimò. Cùm quis clericum cum vxore honestè loquentem domi inuentum, quem priùs admonuerat, vt à tali colloquio abstineret, detinet per viginti horas ad tradendum eum suo iudici.

2 *Int.* Quis potest clericos percutere in correctionem absque

abſque excommunicationis contractione? *Reſp.* I. Qui habet curam eiiciendi foras turbantes officia Eccleſiæ, cum clericos in minoribus reperit, officia diuina turbantes. II. Seniores clerici poſſunt leuiter percutere iuniores zelo deuotionis. III. Prælati ſuos ſubditos. IV. Magiſtri ſuos diſcipulos. V. Domini clericos de ſua familia. VI. Parentes filios ſuos. Ita Tolet. *lib.1.cap.* 33. Aduerto cuſtodes Eccleſiæ, & ſeniores clericos, ſolùm alios clericos in minoribus poſſe percutere. Ita expreſsè habetur *cap. Cum voluntate. de ſent.excomm.* Prælatis, & Magiſtris licet leuiter ob correctionem percutere etiam ſacerdotes. Ita Panormitan. *cap.Vniuerſitatis.de ſent.excomm.* Ang. *excom.5.* §. 10. De Patre circa filium ſacerdotem, Doctores controuertunt. Affirmant Sylu. *excomm.6.* §.6. Tabien. *excomm.5. cap.* 1. *num.* 8. Negant Panormit. *cap. Cum voluntate*, allegato, Gloſſ. ibidem. Et hæc pars negans verior viſa eſt Toleto proximè. Ratio eius eſt. Quia facultas conceſſa parentibus, & propinquis conceſſa per *cap.Cum volunt.cit.* æqualis per idem caput conceditur dominis erga clericos ſuæ familiæ: & tamen certum eſt, neque propinquos, neque dominos, poſſe percutere clericos in maioribus; ergo neque parentes poſſunt tales clericos percutere. In hac tamen percuſſione correctionis incurritur excõmunicatio, cum exceditur modus correctionis ob iram, & paſſionem lethaliter. Ita Sylueſt. *excom.6. num.* 6. Tabien. *excom.5.caſ.1.num.6.*

3 *Int.* Quæro, an ij, quibus licet clericos ob correctionem percutere, poſſint id facere per alium? *Reſp.* Dico *primò.* Epiſcopos poſſe: imò debere per alium clericum. *Can. non licet. diſt.86.* Dico *ſecundò.* Abbati non licet per alium cædere monachum, vel conuerſum, ſed per ſe ipſum, niſi neceſſitas vrgeat. *cap.Vniuerſit.de ſentent.excommun.* aliter faciendo, vterque excommunicatus manet. Syllueſt. *excommun.6.* §.6. Dico *tertiò.* Aliis ab Epiſcopis non licet clericos percutere per alios, niſi Abbatibus vrgente cauſa, & ſi per alios etiam clericos percutiant excommun. contrahunt. Ita Sylu. *excommun.* §.6. Dico *quartò.* Epiſcopi, vel Abbates percutientes clericos per laicum, contrahunt excommunicationem Papalem, quam incurrit etiam ipſe laicus percutiens, quamuis ex iuſta cauſa.

De mandante, & consulente percutere clericum. §. 23.

1 *De mandante.*
2 *De consulente.*

1 INTERROGATIO. Qui mandauit percutere clericum, & ante percussionem reuocauit mandatũ, & monuit mandatarium mutati propositi, incurritne excommunicationem Canonis si mandatarius percutiat? *Resp.* Minimè. Ita Gloss. *cap. Mulieres, de sent. excomm.* & Doct. communiter. Quæ reuocatio mandati sufficit quidem virtualis: talis erit si fecit pacem, & rediit in amicitiam cum clerico percutiendo, sciente mandatario, sic notant Ioan. de Anan. Innocent. & Panorm. *cap. ad audient. de homicid.*

2 *Int.* Quid dicendum de consulente? *Resp.* Valdè controuersum est inter Doctores. Atque idem de eo, vt de mandante dicendum esse existimarunt Innoc. Ioan. de Anan. Panorm. locis citat Sylu. *homicid.* 1. §. 11. addit Innocent. debere, cum non certus sit de consiliario an desistere velit, admonere clericum, vt caueat saltem in generali. Alij verò arbitrantur incurrere excommunicationem, si consiliarius percutit, ex vi consilij dati, quantumuis reuocati.

De clerico se ipsum percutiente, aut patiente se ipsum percuti. §. 24.

1 *De clerico se ipsum percutiente.*
2 *De percutiente clericum ex licentia ipsius clerici.*
3 *De clerico se ipsum offerente percussioni.*

1 INTERROGATIO. Inciditne in pœnam Canonis clericus, qui se ipsum percutit mortaliter? *Resp.* Maximè. Ita Archid. *can. si non liceat:* 83. *quæst.* 5. Panormitan. Felin. Ioan. Andr. *cap. Contingit.* 1. *Extra. de sentent. excom.* Sylu. *excommun:* 6. §. 8. Tabiena *excomm.* 5. *cap.* 1. *num.* 32. quia illud priuilegium factum est in fauorem ordinis.

2 *Int.* Inciditne in pœnam canonis, qui percutit clericum liberè se offerentem percussioni? *Resp.* Incidit *c. Contingit.* 1. *de sent. excom.* vbi Panormitan. Felin. Ioan. And. Gloss. cum aliis communiter.

3 *Int.* Manetne excõmunicatus ipse clericus vltrò se offerẽs percussioni? *Resp.* Negat Io. And. & Gloss. *cap. Contingit.* citati.

Quod

Quod si obiicias clericum illum participare in crimine criminoso, & ideo incurrere excomm. Respondet negatiuè. Quia participare in crimine criminoso, est participare in crimine, propter quod quis excommunicatus est, iam contracta excommunicatione. Vnde si excommunicentur fœminæ, quæ cum coniugatis copulam habuerint illicitam, prima fœmina, quæ cum coniugato coierit, non contrahit prima vice excommunicationem: sed aliæ à prima, & prima pro secunda vice, & reliquis.

CAPVT X.

De Irregularitate.

De irregularitatis definitione. §. 1.

1 *Definitur irregularitas.*
2 *Quotuplex est irregularitas.*
3 *Discrimen inter irregul. ex defectu, & delicto.*
4 *Quotuplex est irregularitas ex defectu.*
5 *An quodlibet crimen, & quiuis defectus inducat irregularitatem.*

1 INTERROGATIO. Quid est irregularitas? *Resp.* Est canonica inhabilitas ad ordines suscipiendos, aut ad susceptos exercendos, à solo iure proueniens. Dixi (*canonica*) quia sunt aliæ inhabilitates iure ipso diuino ad ordines suscipiendos: qualis est inhabilitas fœminarum, & non baptizatorum: licet enim illis conferatur ordo, non fit sacramentum, nec imprimitur character; & ideo hæ inhabilitates appellantur incapacitates, non verò irregularitates. Dixi, *à iure proueniens*, quia nunquam imponitur ab homine, vt aliæ censuræ imponuntur, suspensionis scilicet, & interdicti, &c.

2 *Int.* Quotuplex est irregularitas? *Resp.* Duplex. Vna prouenit ex defectu. Altera ex delicto. Ita Panorm. *cap. Nisi cum pridem. de renunc.* ibi Host. Innocent. & Speculator *lib. 1. tit. de dispens.*

3 *Int.* Quod est discrimen inter irregularitatem ex defectu, & ex delicto? *Resp.* Magnum sanè. Nam irregularitas ex defectu, ablato defectu sæpè tollitur. Quæ verò est ex delicto, manet semper, donec dispensetur in ea. Ita Præposi. *Can. Miror. d. 50.* Deinde, irregularitas ex delicto impedit, & suscipere

ordines, & in eis ministrare; at verò irregularitas ex defectu solum prohibet ministrare in iis, circa quæ deficit. Tertio. Quia Episcopi possunt dispensare in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto, præterquam in ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, non tamen in irregularitatibus ex defectu. Ita Concil. Trident. *sess.14. cap.6.*

4 *Int.* Quotuplex est irregularitas ex defectu? *Resp.* Octuplex. Nimirùm ex defectu natalium, originis, liberationis, ætatis, honestæ famæ, corporis, animæ, sacramenti. Ita Præposit. *Can.1.d.50.*

5 *Int.* Inducítne irregularitatem quodlibet crimen, & quilibet defectus? *Resp.* Minimè. Nisi sit in iure expressum. Ita cautum habetur *cap. is, qui, de sent. excomm. in 6.* & ibi omnes Doctores.

An in dubio iudicandus sit aliquis irregularis. §. 2.

1 INTERROGATIO. In dubio éstne quis iudicandus irregularis? *Resp.* Aut est dubium iuris, aut est dubium facti: in dubio iuris nemo iudicandus est irregularis. Ita Nauar. *cap. Si quis autem. de pœn. d.7. n.35.* Couarr. *tract. de homicid.* & hanc esse decisionem *c. Is, qui de sent. excom. in 6.* vbi affirmat, Card. Tol. *lib.1. c.51.* In dubio facti, quando nimirum irregularitas est in iure expressa, sed dubitatur de facto, an sit tale, quod inducat irregularitatē, quæ in iure expressa est, & propter quod in quouis foro est quisquam iudicandus, & habendus irregularis, ita *c. ad audientiam. de homic.* vbi apponitur hoc exemplum. Vulnerauit presbyter quendam de familia sua, qui conualescens à vulnere, grauiore superueniente infirmitate mortuus est, hîc erat dubium de facto, an ex illo vulnere orta fuerit infirmitas, necne: si enim certum esset factum, nempe ortam fuisse mortem ex vulnere, de iure certa erat irregularitas, simile apponitur *cap. Significasti. 2. de homic.* Ita Nauar. Couar. & iuniores Doctores. Optima tamen hac in re distinctione vsus est Card. Tolet. loco proximè allegato. Nimirum etiam in dubio facti, cum irregularitas non inducit periculum animæ, & peccati, si non seruetur, sed solam inhabilitatem ad retinenda beneficia, vel officia, quæ quidem retineri possunt sine peccato, tunc quidem neminem iudicādum, nec reputandum in vtroque foro, vt irregularē: est enim contra naturalem æquitatem certam apponere pœnam, vbi incertum

incertum est delictum. Secus verò dicendum meritò arbitratur, cum dubium facti inducit irregularitatem, quæ si non obseruetur, datur periculum peccandi, vt sacramenta conficiendi cum peccato, &c. quia dubitatur an dignus accedat, & ita conciliat antiquorum placita admodum discrepantia inter se.

De irregularitate ex defectu natalium. §. 5.

1 *Qui sint tales.*
2 *Quis ex vero matrimonio natus, censetur illegitimus.*
3 *Quis ex non coniugatis natus censetur legitimus in Iure.*
4 *De eo, qui potest dispensare in hac irregularitate.*

1 INTERROGATIO. Qui sunt irregulares ex defectu natalium? *Resp.* Omnes illegitimè nati. *d.56.Can.1.* *& cap.1.& vlt.de fil.presb.* siue illegitimitas sit aperta, siue occulta. *cap. Nisi cum pridem.§.non tamen propter quamlibet.de renunc.* vbi omnes, quibus contradixit Castro *2. lib. de leg.pœn.* Remouetur autem illegitimus, tum propter dignitatem ordinis, tum propter detestationem criminis paterni, tum propter periculum incontinentiæ ex imitatione paterna.

2 *Int.* Quis ex vero matrimonio natus, censetur illegitimus in iure? *Resp.* Qui natus est ex coniugibus postquam eorum vnus factus est presbyter, alter vouit continentiam, qui quidem carnaliter se miscendo, sacrilegium committunt.

3 *Int.* Quis ex non coniugatis natus, censetur legitimus in iure? *Resp.* Qui natus ex soluto, & soluta, cum ipsi postea matrimonium contraxerunt. *cap. Tanta, qui filij sint legitimi.* vbi Panorm. *nu.7.* & Gloss. Item Gloss. *cap. Innotuit. de elect.* Deinde, qui natus ex coniugibus tantum externè putatis coniugibus: licèt postea ob litem motam per iudicis senteutiam iudicentur, quia in facie Ecclesiæ contraxerunt, non coniuges, & vt tales separentur. *cap. Cum inter. qui filij sint legitimi:* vbi Panorm. aduertit etiam esse censendos legitimos filios, qui nati sunt post litem contestatam, sed non iudicatã, dummodo sit bona fides in vtroque coniuge, aut saltem in vno, vt habetur *c. Ex tenore, qui filij sint legitimi.* Qui quidem omnes habiles sunt ad quoslibet ordines, etiam ad Episcopatum, vt docet Panor. proximè *num.7.*

4 *Int.* Quis potest dispensare in hac irregularitate? *Resp.*

Episco

Episcopus ad minores,& vnum simplex beneficium. *cap.1. de filiis presbyt.in 6.* Ad maiores verò,& ad beneficium curatum solus Papa. *cap.1.de fil.presbyt.in 6.*atque etiam ad dignitates, & personatus. *cap. nimis. de filiis presbyter.* Professio etiam in religione facit habilem ad sacros ordines, non tamen ad prælationes, *cap.1. de fil. presbyt.*

De irregularitate ex defectu originis. §. 4.

1 *Ex quo defectu oritur hæc irregularitas.*
2 *Quis potest dispensare in hac irregularitate.*
3 *Qui serui manent liberi si ordinentur.*
4 *De Episcopo ordinante seruum, & de aliis ad talem ordinationem concurrentibus.*

1 INTERROGATIO. Ex quo defectu prouenit hæc irregularitas? *Resp.*Ex seruitute: sunt itaque irregulares mancipia.*d.54.*per totam, & Extrau.*de seru.non ordin.* Seruus verò intelligitur natus ex serua: nam si natus est ex libera, non est seruus. *c.Dilectus.de ser.non ord.* Præterea ante libertatem, & manumissionem, nam post eam ordinari potest. *Can. nulli. dist.54. cap.1. de seru. non ordin.*

2 *Int.* Quis potest dispensare in hac irregularitate? *Resp.* Solus Papa.

3 *Int.* Qui serui manent liberi, si ordinentur? *Resp.* Omnes, qui quauis via ordinantur. *c.Qui venerab.qui fil.sint legit.* siue dominus consentiat, siue repugnet. Ita Hugo citatus à Glossis, & Turrecrem.*can.frequens.d.54.*

4 *Int.* Qua pœna afficitur Episcopus ordinans, & præsentator,& testes, seruum offerentes ordinandum? *Resp.* Si Episcopus,præsentator,& testes nouerant seruitutem,& contradictionem domini,restituent duplum,duos scilicet seruos,aut duorum pretium. *Can.si seruus 1. d.54.* quod duplum restituet ex tribus ille, vel illi, qui seruitutis conscij ad ordines concurrerunt. Si verò seruus Episcopum fefellit, præsentatorem & testes, solus seruus tenetur reddere domino suum peculium, quod si non habeat, tenetur seruire domino in diuinis & spiritualibus officiis, aut honestis conuenientibus sacerdoti.*Canon.frequens.d.54.* quod si in hoc contumax fuerit, degradabitur,& seruiet domino,secundùm D.Anton. *3.p.tit.28. cap.6.§.6.*cum Innoc.Rain.& Gof.quos refert.

De

De irregularitate ex defectu ætatis. §. 5.

1 *Qui ſunt tales irregulares.*
2 *Qua pœna punitur talis ordinatus.*
3 *Quis poteſt in hac irregularitate diſpenſare.*
4 *De pœna Epiſcopi talem irregularem ordinantis.*

Poſtulabat ordo adnumeratæ multitudinis irregularitatum, vt poſt irregularitatem ex defectu originis, te interrogarem de irregularitate ex defectu liberationis,ſed quia hæc parum eſt in vſu,illam lubens omitto: præcipuè,quia ſcio te meminiſſe de ea ſatis agere Cardinal. Tolet. *lib.1.cap.54.* Dic igitur.

1 INTERROGATIO. Qui ſunt irregulares ex defectu ætatis? *Reſp.* Ad primam tonſuram,minores ſeptennio. *cap. Nullus.de temp. ordinan. lib.6.* Ad acolythatum, minores duodecimo anno completo. *Canon. in ſingulis d.77.* Ad ſubdiaconatum, minores vigeſimoſecundo. Ad diaconatum, minores vigeſimotertio. Ad presbyteratum, minores vigeſimoquinto incœpto. Ita Concil. Trident. *ſeſſ. 23. cap. 12.* Ad Epiſcopatum verò minores trigeſimoanno completo.*cap.Cum in cunctis.de elect.in 6.*

2 *Int.* Qui ante hanc legitimam ætatem ordinatur, qua pœna punitur? *Reſp.* Suſpenſionis vſque ad legitimam ætatem, qua ſuperueniente, non ceſſat ſuſpenſio per nouum ius Extrauag. Pij II. quæ omnes, qui ſacrum ordinem ante legitimam ætatem præſumunt accipere, ipſo iure ſuſpendit,ita vt ſi illum exerceant, fiant irregulares, nec poſſint etiam ſuperueniente ætate exercere illum, ante abſolutionem à ſuſpenſione. Quæ extrauagans comprehendit ſolos præſumentes, non autem ignorantes ætatis defectum, vt rectè aduertit Card. Tolet. *lib.1. cap.55.*

3 *Int.* Quis diſpenſat in hac irregularitate? *Reſp.* Solus Papa. *cap.Nullus.de temp.ordin.in 6.*Gloſſ. Clement.*generalem. de ætat. & qualit.*

4 *Int.* Qua pœna punitur Epiſcopus, qui ſacrum confert ordinem aute legitimam ætatem? *Reſp.* Suſpenſionis. *cap. Vt non eſt compoſitio. de temp.ord.* vbi Butreus notat non eſſe ipſo iure ſuſpenſum, ſed ſuſpendendum, quem ſequitur Toletus proximè.

De

De irregularitate ex defectu bonæ famæ. §. 6.

1 *Qui sunt tales irregulares.*
2 *Quotuplex est infamia.*
3 *Quis dispensat in hac irregularitate.*

1 INTERROGATIO. Qui sunt hac irregularitate innodati? *Resp.* Infames. *d.33.Can.laici.& d.51.Can.qui in aliquo. & 6. qu.1. Can. infames.*

2 *Int.* Quotuplex est infamia? *Resp.*Duplex,alia iuris,alia facti. Ita Gloss. *qu.7.Can.infames.§.porrò.& 2.q.7.Can.ipsi Apostoli,* & Doctores communiter. Iuris verò, aut est legalis,aut est canonica, hæc est,aut per leges posita aut per sacros Canones stabilita. Infamia facti oritur ex aliquo delicto graui & notorio, propter quod delinquens, apud graues & bonos viros malè audit,eiúsque mala opinio concepta est.

3 *Int.* Quis potest in hac irregularitate dispensare? *Resp.* Papa potest omnem infamiam iuris, etiam ciuilis tollere à quocunque clerico, & etiam à laico, sibi subiecto, atque etiam non subiecto,si illius ministerio indiget. Ita Innocent. Panormit. Hostiens. *cap.Cum te.de sent.& re iud.* Geminian.& Præposit. *q.3. Can. Euphemium.*Tolet. proximè.

De irregularitate ex defectu corporis. §. 7.

1 *Ex quo defectu oritur hæc irregularitas.*
2 *Quis est iudex huius defectus.*
3 *Quis dispensat in hac irregularitate.*
4 *An sublato defectu, tollatur hæc irregularitas.*
5 *De Hermaphrodito.*
6 *An liceat sextum digitum amputare.*

1 INTERROGATIO. Quis defectus corporis inducit hanc irregularitatem? *Resp.* Sit hac in re *Prima* regula.Inducit hanc irregularitatem omnis defectus,siue in membro, siue in membri parte, qui infert inhabilitatem, nempe qui impedit ministerium ordinis; aut inducit notabilem deformitatem, aut generat scandalum, & abominationem. Ita D. Ant. Butreus *cap.vltim.de corpor.vitiatis.* deducitur ex *cap. Nonnullis.de clerico ægrot.* & ex *tit. de corp.vitiatis,* & canonibus aliis.*d.55.*Facit autem hic defectus irregularem ad illum ordinē, vel ad illud ordinis exercitiū,quod propter illum defectum

fectum fieri nequit. *Secunda* regula. Quando huiusmodi vitia sunt occulta, quia scilicet ex iis non oritur deformitas, neque scandalum, nec debilitas, ex iis nulla inducitur irregularitas. Vnde qui in pedibus careret pollice, aut digitos haberet deformes, non esset irregularis, neque etiam ille, cui virilia desunt, siue quia in cunabulis sectus est. *c.3. de corp. vitiatis*, siue quia ob infirmitatem à medicis illi abscissa sunt. *cap.5.* eodem titul. *& Can. si quis per ægritud. d.55.* Etiamsi ipsemet sibi per ægritudinem absciderit, vt dicit Innocent. *cap. Significauit. de corp. vitiatis*, siue quia sic natus est, vel in persecutione cæsa ei sunt. *Can. Eunuchus. d.55.* Nec opus est virilia in puluerem redacta secum portare, vt imperitum vulgus arbitratur, sicut notat Glos. *Can. Eunuch. d.55.* Et Anchar. *c.3. de corp. vitiatis*, & Ioan. Andr. cum aliis. Regula *tertia*. Abscissio membri, quæ ex culpa propria est, inducit irregularitatem, etiam in eo casu, quando defectus solus, si ex culpa non esset, non inferret irregularitatem. Vnde qui sibi virilia amputauit, aut se castrauit etiam zelo castitatis, etiamsi occultè fecerit, irregularis est. *Can. si quis abscidit. d.55.* & *cap. Significauit. de corp. vit.* Similiter, qui partem digiti sibi ex ira, & indignatione amputauit, est irregularis. *d.55. Can. qui partem*, etiamsi sit talis digitus, cuius defectus, nisi culpa esset, non faceret irregularem. Partem autem minorem dimidio intelligendam affirmat Toletus *lib.1. c.58.* membrum verò etiam occultum, vt digitum pedis. Dubitari tamen solet, an ad inducendam huiusmodi irregularitatem necesse sit, vt abscissio ex culpa sit publica. Negatiuè respondent D. Ant. cum Hostiensi. *c.3. de corp.* aiúntque incurri hanc irregularitatem solùm, cum notorium est hominem seipsum scidisse, & hanc opinionem sequitur Anchar. *cap.1. de corpor. vitiat.* & Gonsal. *c.2.* eodem titul. Oppositum arbitratur verum Cardin. Tolet. eámque æquiparat abscissioni, & occisioni occultæ alterius tertij, quæ licet occulta facit abscindentem irregularem, & ita appellatur talis homicida sui. *Can. si quis abscidit. d.55.* Itaque mutilator sui ex ira, & passione, irregularis est.

2 *Int.* Quis iudicaturus est de istiusmodi inhabilitate, & deformitate, irregularitatem inducente? *Resp.* Episcopus. Ita Innocent. *cap.1. de corp. vit.* deduciturque ex *cap.2.* eiusdem tituli.

3 *Int.* Quis dispensat in hac irregularitate? *Resp.* Solus

Papa.

Papa. Ita Innoc. *cap. 1. de corp. vitiat. c. Cum æternit. de re iud. in 6.* Anchar. *cap. Signif. de corpor. vit.* & Præposit. *Can. non confidat. dist. 50.* & ibidem Archidiac.

4 *Int.* Sublato huiusmodi defectu, & deformitate, tollitúrne irregularitas absque alia dispensatione? *Resp.* Tollitur. Ita Præposit. *Can. ex præmissis d. 50. num. 9.*

5 *Int.* Quid censes de Hermaphrodito? *Resp.* Si in eo plus viget sexus fœmineus, ordinari non potest. Ita Gloss. *Can. si testes. §. Hermaphr. 4. q. 3.* quia vt sic non recipit characterem, quemadmodum fœmina, secundùm D. Anton. *3. p. tit. 28. cap. 6. §. 5.* Sylu. & Tabien. Si verò in eo æquè viget vterque sexus, quantùm ad ordines pro fœmina reputari debet. Ita Præposi. *Can. si testes. 3. q. 4. § eodem*, cum Hugone, & Cardin. quos citat. Idem tenet Turrecr. Si vero in eo magis viget sexus virilis, licèt characteris capax sit, tamen irregularis est, propter deformitatem monstruositatis, quæ licèt sensibus non pateat, tamen cogitationi semper occurrit. Ita Anton. & Sylu. citati, deducuntúrque ex *Can. illiteratos, d. 36.* & *Can. vlt. d. 49.* Et ideo propter populi scandalum ordinandus non est, vt ait Archid. *17. qu. 1. Can. diaconissam.*

6 *Int.* Licétne absque irregularitatis nota, sextum digitum amputare ad vitandam deformitatem? *Resp.* Licet. Ita Geminian. & Præposit. *Can. qui partem. d. 55.* Innocent. *cap. Signif. de corp. vit.* quemadmodum licet alia superflua, vt callum, verrucam, & similes tumores amputare, & digitum extrahere, quia sextus digitus non est membrum, nec pars membri, vt manifestum est, sed superfluitas naturæ.

De irregularitate ex defectu animæ. §. 7.

1 *Qui sunt tales irregulares.*
2 *De temporis interuallo ad probationem sanitatis è morbo caduco.*
3 *De filiis conuersorum recenter ad fidem è Paganismo, & Judaismo.*
4 *Quid in iure appellatur longum tempus.*
5 *Quis potest dispensare in hac irregularitate.*

1 INTERROGATIO. Qui sunt irregulares ex defectu animæ? *Resp.* Dæmoniaci, insani, lunatici, morbo caduco affecti. Ita Gelasius *d. 33. Can. vsquequo*, & ibi Glos. quanquam D. Ant. *3. par. tit. 28. cap. 5.* & Nauar. *cap. 27. num. 203.* appellat hos irregulares ex defectu corporis. Atque in primis dæmo

dæmoniaci, siue vt appellant, energumeni,seu arreptitij, si non sunt promoti, nunquam sunt promouendi, licèt semel tantum vexati, ad pristinam redierint libertatem. *Can. maritum. can. Clerici. d.* 33. & Gloss. *Can. communiter.* eadem distinctione affirmat hoc esse sine contradictione. Si verò iam erãt promoti ad minores: cùm vexati sunt,etiam sani,& omnino liberati, ad maiores nunquam ascendent. *Can. clerici. d.* 33. & ibi Gloss.Si verò iam erãt promoti ad maiores cùm arreptitij sunt,& postea liberi apparent,expectandum tempus ad probandam perfectam liberationem, qua obtenta, & probata possunt ministrare altari. *Can. communiter. d.* 33.& ibi Gloss. Hugo, Geminia. & Præposit. & Archid. Probatio autem fiat per annum,& ab Episcopo. Ita Tolet. *lib.* 1. *cap.* 58. Insani, lunatici,morbo caduco laborãtes, quos appellant epilepticos, si promoti non sunt,nunquam sunt promouendi. *Can. maritum. d.* 33.& est communis sententia. Si iam promoti sunt, & adhuc laborant morbo,non permittuntur ministrare. *cap. Vsquequo. d.* 33. si verò iam sunt omnino sani, probantur post vnum annum ab vltimò malo, & permittuntur ministrare in susceptis. 15. *quæst.* 1. *Can. si quis.* §. *sicut ergo.* Si verò non est omnino liberatus à morbo caduco, & frequenter illo laborat; non permittitur ministrare. 7. *quæst.* 2. *Can. in tuis.* Si autem raró illa ægritudine laborat, sed cum corripitur cadit cum vocis amissione, & spumæ iactatione, non est permittendus ministrare. 7. *q.* 1. *Can. illud.* & Gloss. *Can. communiter. d.* 33.& est cõmunis sententia.Secus verò dicendum,si raró laborat: & cum cadit,cadit blandè, tunc enim permittendus est ministrare. 7. *quæst.* 1. *Can. illud.* Idem dicendum de lunatico,& amente,si cùm cadit raró, non facit turpes corporis motus.

2 *Int.* Dixisti, ad probationem sanitatis supra dictæ, requiri tempus vnius anni,videtur id contradicere *canon. Nuper.* 7. *quæst.* 2. vbi sola triginta dierum probatio exigitur? *Resp.* Canonem citatum procedere de eo,qui negabat talem morbum fuisse vnquam passum: & tunc ad probationem facti, sola illa probatio exigebatur. Nos verò locuti sumus de eo, qui sine dubio morbum passus est.Ita Gloss. *Can. nuper cit.*& Toletus *lib.* 1. *capit.* 58. vbi Doctorum placita ad placidam componit pacem. Sunt præterea irregulares ex defectu animæ Neophyti,id est,nouiter ad fidẽ conuersi. *d.* 48. *Can.* 1. & 2.

*& Canon.qui in aliquo.d.*51. irregulares, inquam, ad maiores ordines,non ad minores.Ita Geminian. *Can. prohibentur.* Archidiacon.& Præposit.& Turrecrem. *Canon.quoniam.d.*48. & colligitur ex *Canon.quicunque.dist.*77. Nec item sunt irregulares ad maiores,longo post tempore probata fide eorum, & erga Ecclesiam amore.

3 *Int.* Suntne reputandi pro neophytis filij conuersorum ad fidem, baptizati in infantia? *Resp.* Maximè. Ita Turrecr. *Canon.prohibentur.dist.*48.

4 *Int.* Quod spatium appellabitur longum tempus? *Resp.* Decem annorum.Sūt præterea irregulares ex defectu animæ illiterati.*d.*36.*& d.*51.*Can.qui in aliquo.& d.*55.*Can.pænitētes.*

5 *Int.* Quis potest dispensare in hac irregularitate? *Resp.* Cum neophytis nouiter conuersis solus Papa. Ita Tolet.*lib.*1.*c.*59. Cum illiteratis,qui nec legere sciunt,ad primam tonsuram,Episcopus.*c.Nullus de temporib.ordin.in* 6. notantque Geminian.Præposit. & Archid. *Can.non confidat.d.*50. nunc iam res est certa ex Conc.Trid.*sess.*23.*c.*4. Ad maiores verò ordines solus Papa,&c.

De irregularitate ex defectu Sacramenti. §.9.

1 *Qui sunt irregulares ex hoc defectu.*
2 *Quid est bigamia.*
3 *Quotuplex est bigamia.*
4 *An sit dicendus bigamus, qui virgini à se antea compressæ nupsit.*
5 *An sit bigamus,qui inter accusandum adulteram vxorem,eam cognouit.*
6 *An sit bigamus,qui cognouit adulteram ignorans adulterium.*
7 *An sit bigamus,qui cognouit adulteram à se talem certò cognitam ex occasione coactæ habitationis.*
8 *An sit bigamus,qui bis contraxit,inualidè tamen cum secunda.*
9 *An sit bigamus,qui inualidè contraxit cum corrupta, & consummauit.*
10 *Occurritur difficili argumento contra nouam propositionem.*
11 *Quis dispensat in hac irregularitate.*

1 INTERROGATIO. Qui sunt irregulares ex hoc defectu? *Resp.*Sunt bigami.*c.debitum.de bigamia.*

2 *Int.* Quid est bigamia? *Resp.* Est multiplicatio nuptiarum.

3 *Int.* Quotuplex est bigamia? *Resp.* Triplex. Vera, interpretatiua,

pretatiua,& similitudinaria. Vera eſt,cum re ipſa interueniũt multæ nuptiæ. Interpretatiua eſt cùm quis contraxit cum vidua, aut corrupta,aut cognouit vxorẽ,quæ poſt matrimonium commiſit adulterium. Similitudinaria eſt, cum quis poſt votum ſolemne caſtitatis contraxit cum aliqua. *Canon. quotquot.27.q.1.* Vel cum quis viuente adhuc propria vxore contrahit cum alia. *cap. nuper.de bigam.* Vtraque bigamia facit irregularem.Eſt itaque bigamus, & irregularis, qui plures ſucceſſiuè duxit vxores legitimas. *Can. qui ſine crimine.d.26.*ſiue vnam ante baptiſmum,alteram poſt.*Canon. acutius. d.26.*ſiue vtramque ante baptiſmum.*Canon.vna.d.26.*ſiue vtrãque poſt baptiſmum. *Can. maritum. d. 33.* Ad hanc ſpeciem bigamiæ contrahendam requiritur,vt cum vtraque habita ſit copula carnalis. Ita Doctores ex *cap.Debitum. de bigamis.* Eſt bigamus, & irregularis, qui contraxit cum vidua iam à primo marito cognita, & eam cognouit carnaliter. *Can. curandum eſt.d.34. & cap.2. de bigam.* quanquam viduam duxerit, & cognouerit ante baptiſmum. *Can. ſi quis viduam. d. 34.* Eſt bigamus irregularis, qui duxit & cognouit corruptam ab alio. *Can.qui in aliquo.d.51. & Can.curandum eſt.d. 33.* Hæc irregularitas contrahitur, licèt maritus ignorauerit vxorem iam eſſe ab alio cognitam. Ita notat Pan.*c.Super eo. de bigam. n.7.*& Gloſſ. *Can. nemo. d. 32.* & eſt communis ſententia. Eſt præterea bigamus,& irregularis,qui cognouit vxorem, poſt vxoris adulterium.*Can.ſi cuius.Can.ſi laicis.d.34.*

4 *Int.* Eſtne bigamus,qui corrupit virginem,& poſtea cum ea contraxit?*Reſp.*Minimè.Ita communis ſententia. Hoſtienſ. in ſum *tit.de bigam.§.circa.q.6.& c.ſanè.1.de cler.coniug.*Archid. *d.32.Can.nemo.*Panorm.*c.Debitum.n.2.de bigam.*Gloſſ. *c. ſanè.de cler.coniug.*Gofred.*de bigam.nu.5.* D.Thom. *in 4.d.27.q.3.art.1. q.3.art.2.*& alij.

5 *Int.* De eo,qui cognouit vxorem adulteram,tria te rogo. I.Eſtne bigamus,qui inter accuſandum vxorem de adulterio, eam cognouit carnaliter?*Reſp.*Minimè.Ita Gloſſ. *Can. ſi cuius. d.34.*& ibi Turrec.& Goffred.*de bigam.n.9.*

6 *Int.* Rogo II. Eſtne bigamus, qui adulteram cognouit ignorans adulterium? *Reſp.* Minimè. Ita communior Doctorum pars,cum Panorm.*cap.Super eo.de bigam.* quem ſequitur Tolet.*lib.1.c.16.*vbi diſcrepantes refert opiniones.

7 *Int.* Rogo III. Eſtne bigamus,qui coactus ab Eccleſia

habitare cum vxore, quam ille solus maritus scit fuisse adulteratam, eam cognouit? *Resp.* Communis opinio respondet affirmatiuè. Ita de irregularitate latè Card. Tolet. *lib.1.c.60.*

8 *Int.* Quid censes asserendum, cùm quis validè contraxit cum Berta, & ea mortua contraxit cum Theodora inualidè, dicendusne est bigamus, & ideo irregularis? *Resp.* Archidiaconus *Can. cognoscamus.34.d.* negat, cum quis secundum matrimonium nullum contraxit, & consummauit (nam sine copula nulla bigamia contrahitur, vt notat Toletus proximè) ignoranter. Affirmat tamen Hostiensis in sum. *de bigam. num.* 3. & Panorm. *c. Nuper. de bigam.* deducuntque ex *c. Nuper*, allegato, deducta paritate rationis in hoc, atque in casibus textus. Eos sequitur Toletus *lib.1.cap.61.* Itaque qui bis contraxit, & consummauit, siue vnum matrimonium fuerit validum, alterum inualidum, siue vtrumque inualidum, bigamus est. Ita communis Doctorum sententia. Innocent. *c. Nuper. de bigam.* Hostiens. in sum. *de bigam. nu.1.* D. Anton. *3. p. tit. 28.* cum pluribus, quos referunt locis citatis.

9 *Int.* Estne bigamus, qui nulliter contraxit cum vidua, aut corrupta, & consummauit matrimonium? *Resp.* Negat Nau. *in sum. c.27.* Affirmant tamen Hiostiens. *in sum. de bigam. n. 3. §. quot sunt species. & cap.1. de bigam.* Gofred. *in sum. de bigam. n.10.* eos sequitur Toletus proximè, affirmans esse communẽ opinionem. Quia generaliter vbi matrimonium de iure celebratum induceret irregularitatem, etiam de facto eandem infert, & ita Rota *decis.1. de bigam.* aliàs 457. definiuit de clerico in minoribus, qui nulliter contraxerat cum vidua.

10 *Int.* Verùm obiectio occurrit non contemnenda. Nam superiùs diximus nullam esse irregularitatem inducendam, quæ non sit expressa in iure: hæ verò irregularitates proximæ non sunt expressæ in *cap. Nuper.* ex cuius textu eruuntur. Nam sola fit mentio duorum casuum. Nempè quando est nullum secundum matrimonium, quia viuebat prior vxor, aut quando celebratum fuit ab eo, qui habebat ordinem sacrum post mortem prioris coniugis? *Resp.* Respondet Cardin. Tolet. *lib.1.cap.61. §. tertium dubium,* expressum dici in iure id, quod continetur sub expressa ratione legis, & ita accidit in nostro casu.

11 *Int.* Quis potest dispensare in hac bigamia ex defectu? *Resp.* Dico *primò.* Papa dispensare potest cum quocunque bigamo

gamo ad omnes ordines maiores & minores,& ad quascunque dignitates.Ita D.Tho.*4.d.27.q.& art.7*.Archid.*Can.lector.* & ibidem Turrec.qui omnes allegant,& probant sententiam D.Thom.dicuntque esse communem. Ratio est, quia omnis irregularitas est introducta iure positiuo, quamquam iam à tempore Apostolorum,vt constat ex D.Paulo,& notat Tolet. *lib.1.c.62*.Dico *secundò*.Difficilè Papa dispensat cum bigamo vero;faciliùs autem cum bigamo interpretatiuo. Dico *tertiò*. Non potest Episcopus dispensare ad maiores ordines cum bigamo,siue vero,siue interpretatiuo. Ita Host. *in sum.de bigam*.in fine,Præpos.& Gem.in *Can.lector.d.54*.Panorm. *c.Super eo.de bigam.n.5*.in fine,& satis probatur per *c. Super eo, & c. Nuper. de bigam.* Nec itidem potest Episcopus dispensare, vt in susceptis maioribus ministrent. *c. Super eo*, citato. Neque itidem ad maiorem,etiam primam tonsuram.Ita Panorm.*cap. Super eo,de bigam.n.5*.in fine.Præpos.& Gemin.*can.lector.d.34*. Nouissimè Tolet.citato loco, vbi affert pro se Congregationem Conc.Trident.*sess.23.c.17*.& sententiam Sixti V. qui Episcopum dispensantem cum vero bigamo,qui duas successiuè duxerat vxores,ad primam tonsuram,& beneficium simplex, iudicauit ipso iure suspensum ab ordinum collatione,dispensatum autem ab exercitio ordinis suspensum, & beneficij nullam fuisse collationem,nec fructus suos fecisse. Nec itidē potest Episcopus dispensare cum bigamo vero, aut interpretatiuo,vt in minoribus susceptis ministret. Ita Doctores citati.

De irregularitate ex delicto hæresis. §.10.

1 INTERROGATIO.Qui sunt irregulares ex delicto hæresis?*Resp.*Hæretici,& Apostatæ,qui in hæresim exteriorem lapsi sunt.*Canon.qui in aliquod.50*. Deinde Hæreticorum,& Apostatarum credentes,fautores, & defensores. *cap. Statutum 2.de hæret.* Item omnium supradictorum filij,etiam si crimina parentum imitati non fuerint. *c. Statutum 2.de hæret.*Itidem filij Iudæorum conuersorum,qui postea ad Iudaismum reuersi sunt.*c.Contra Christianos de hær.in 6*.& ibi Glos. Itidem omnium supradictorum nepotes. *cap.Statutum de hær.* Vbi Gloss. & Rebuf. in praxi, *de modis amit. benef. num. 26*. ita explicant, quando pater est hæreticus, vel fautor, vel aliquis nominatorum; tunc filij, & filiorum filij sunt irregulares,

gulares,non autem filij filiarum:quãdo autem mater est hæretica,vel fautrix,vel aliqua ex prædictis,filij tantum sunt irregulares,non autem filij filiorum.Pro filiis hæreticorum,& prædictorum intelliguntur quicunque,& quouis modo illegitimi.Ita Glos.*c.Statutum de hæret.*& ibi Ioan.Andr.Hæretici verò,& alij prædicti, intelliguntur ij, qui tales esse,aut tales mortui fuisse probantur.Nam si sunt emendati , & in Ecclesiam iterum,vt filij reuersi,ipsi quidem manent irregulares, sed non eorum filij.Ita *c.Statut.alleg.*Filij relapsorum, qui relapsi iam pœnitentes propter solum relapsum morte damnati obiere,non sunt irregulares.Ita Gloss. *c. Statutum,de hæret.qui credentes è viuis decedunt.*Filij hæreticorum , qui ante parentum crimen ordines susceperunt , non priuantur ordinum exercitio.Ita Gloss. C*an.fatis peruersum.d.56.* communiter recepta.Neque amittunt beneficia, quæ ante crimen obtinuerunt.Ita & prædicta Gloss.& Panorm.*c.Vrgentis.de hæret.* est communis opinio.

De irregularitate ex delicto, circa baptismi Sacramentum. §.11.

1 INTERROGATIO. Qui sunt irregulares hac irregularitate ? *Resp.* In primis, qui scienter bis, aut pluries baptismum suscepit. C*an.eos quos.de consecr.d.4.*nec ad primã tonsurã admittuntur.C*an.confirmandum.d.50.*Deinde rebaptizati ignoranter.C*an.qui bis,de consecr.d.4.*quæ verò ignorantia requiratur docet Tolet.*lib.1.c.64.*Quam controuersiã omitto, quia ad praxim parum prodest. Præterea. Qui bis contulit baptismum.Ita Doctores communiter ex *c.2.de apostatis.*Non tamen sub conditione,vel etiam cum ignorantia crassa. Quia iste non dicitur rebaptizare.ita Nauar.sup.& Toletus proximè citatus.Quartò,qui baptizatus est ab hæreticis in adulta ætate.C*an.qui in qualibet.1.q.7.*secus si in ætate infantili ante vsum rationis.*1.q.4.*C*an.placuit.&* C*an.qui apud.* Vltimò, qui per multum tempus distulit baptismum.C*anon.1.d.57.*

De irregularitate circa ordinum susceptionem. §.12.

1 INTERROGATIO. Qui sunt irregulares ex hoc delicto? *Resp.* In primis qui excommunicatus maiori excommunica

municatione ordinem aliquem maiorem, vel minorem suscipit. *c.1. de eo, qui fur. ord. susc. c. cum illorum, de sent. excomm.* Dixi maiori excommun. quia excommunicatus minori excommunicatione, non efficitur irregularis. Neque ab hac irregularitate excusatur, qui habet ignorantiam iuris huius, vt notat Tolet. *lib.1.c.65.* Deinde fit irregularis ille, qui suscipit ordines ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui. *cap.1. de ord. ab Epis. qui renunc. Episcop.* Dixi, Episcopatui, hoc est, dignitati Episcopi, quia qui soli loco renunciauit, potest rogatus ab alio Episcopo suos ordinare maiori, vel minori ordine. Dixi, rogatus, quod intellige ad conferendos maiores ordines: nam licèt quis habeat sui Episcopi literas (appellant reuerendas) irregularis est, si ordines suscipiat à tali Episcopo, qui loco renunciauit. Tertiò. Manet irregularis, qui ab Episcopo excommunicato ordines suscipit, si etiam ignoranter acceperit, id est, ignorans Episcopum esse excommunicatum. *cap. Cum Clericus, de ordin. ab Epis. qui renun. Epis.* intelligo verò id de ignorantia crassa. *Can. ord. 9. q.1.* Quartò. Manet irregularis, qui suscipit ordines minores cum subdiaconatu vno die. *cap.2. de eo, qui fur. ordin. susc.* & ille, qui vno die duos sacros ordines suscipit. *c.3. de eo, qui fur. ord. susc.*

De irregularitate contracta in ministerio ordinis. §.13.

1 INTERROGATIO. Qui fit irregularis hac irregularitate? *Resp.* In primis, qui exercet actum ordinis, quem non habet, actum, inquam, ordinis solemniter. Est autem actus proprius ordinis solemniter celebratus, quem laicus in ea solemnitate exercere non valet, vt cantare Epistolam in Missa cum manipulo, Euãgelium cum stola, baptizare solemniter, audire confessiones, Missam dicere, aut alia Sacramenta conferre. Ita Panorm. *cap. 1. de cler. non ordin. minist.* Ita Syl. *verb. irreg. §.14.* D. Anton. *3. p. tit. 28. c.1. §.1.* quem malè in oppositum citat Nauar. *cap.27. num.242.* vt aduertit Tolet. *lib.1. cap.66.* Consuetudo tamen obtinuit, vt actus minorum ordinum quomodolibet à laico exerceantur, & ideo, qui eos exercet, non incurrit irregularitatem, sicut ille, qui exercet actum iurisdictionis, quam non habet, vt Doctores aduertunt. Deinde fit irregularis, qui maiori excommunicatione innodatus, actum ordinis, quem habet, solemniter exercet, vt si celebrat: si cum stola cantat Euangelium, &c.

Ita Doctores communiter ad *cap.2.de cler. excommun. interd. minist.* Hostiens.And.Panormitan. & alij. Hanc tamen irregularitatem non incurrit, qui cum ignorantia probabili ministrat, secus si cum ignorantia crassa. *cap. Apost. eodem tit.* Actum verò ordinis intellige etiam minoris.Ita Panormitan. *cap. si quis Presbyter. eod. tit.* Iam tamen vsu receptum est, vt omnẽ actum minorum ordinum laicus exerceat,vt clericus. Idem dicendum est de suspenso maiori suspensione ab officiũ celebrante,aut actum ordinis solemniter exercente, atque de excommunicato.*c.1.de sentent.excommun. in 6.& cap.1. de sent.& re iud.in 6.* licet ignorantia crassa ignoret se esse excommunicatum. Dixi, maiori suspensione, quia suspensus minori suspensione, talia exercens, non fit irregularis,vt dicit Panorm. *c. Si celebrat.de cler. excommunicato minist.* Idem dicendum de deposito,& degradato. Dixi, suspensus ab officio, quia suspensus à beneficio celebrans,non fit irregularis. ita Panorm.*c.Nisi cum pridem: de renun.n.19.* & Gloss.*c.Latores.de cler.excom.minist.vers.ab officio.*

De irregularitate ex homicidio,& mutilatione.§.14.

1 *Quid est homicidium.*
2 *Quid est mutilatio.*
3 *Quid in corpore humano appellatur membrum.*
4 *An digitus appellandus sit membrum.*
5 *De auricula.*
6 *De mammilla.*
7 *Corollaria deducta ex definitione mutilationis.*
8 *An ex mutilatione oriatur æqua irregularitas,atq; ex occisione.*
9 *Quot modis fit homicidium.*
10 *De clericis accusantibus criminosos.*
11 *De ratihabitione,& amissione.*

1 INTERROGATIO. Quid est homicidium? *Resp.* Est priuatio vitæ corporalis humanæ.

2 *Int.* Quid est mutilatio? *Resp.* Est abscissio alicuius membri, aut partis membri humani, cum realiter à reliquo corpore separatur.

3 *Int.* Quid est membrum in corpore humano? *Resp.* Est in corpore humano pars,quæ in eo distinctum habet à reliquis officium.

4 *Int.* Estne digitus dicendus membrum? *Resp.* Affirmant Caiet.

Caiet.2.2. *q.65.art.*1. Sot.5. *iust.q.2. art.*1. Oppositum sentiunt maior Canonistarum pars, Bart. *lib.2.ff.de publ.iud.*Panormit. *cap. de diacono.ver. non. & c.cùm illorum.de sentent. excommun.* Ioan.Andr. *c.ex iniuncto.de haeret.* cum aliis multis. Ac proinde,qui digitum abscindit,non fit irregularis,& hæc est communis Canonistarum sententia,inter quos multi,qui digitum habent pro membro, negant esse membrum ad irregularitatem inducendam.

5 *Int.* Quid censes de auricula? *Resp.*Negat Cou.Affirmat tamen Speculator *tit. de dispensat. matrim. irregul.* §.*iuxta*, in fine.

6 *Int.* Quid censes de mammilla in fœmina? *Resp.*Negat Cou. sup. Affirmat tamen Tolet. *lib.* 1. *cap.* 77. arbitratúrque habere in corpore humano distinctum officium.

7 *Int.* Ex definitione mutilationis quid deducitur? *Resp.* In primis,per vulnerationem cum quacunque sanguinis effusione,vbi non est mors,nec mutilatio membri, non induci irregularitatem,vt notauit Panorm. *cap.de diacon.qui cler. vel vouen.& c.Clericis,ne cler.vel monach.*Deinde, qui membrum debilitat alterius,sed non abscindit,licèt illud reddat impotens ad suum munus exercendum, non dicitur mutilare. Ita cum communi Panorm. *cap.De diacono, & cap.Clericis, citatis.* Præposit.*ibidem*,Felin.*cap.Cuius illorum,de sentent.excommun.*Francus *cap.Is,qui,de sentent.excommun.in 6.* Quam opinionem latè probat Toletus proximè. Et ideo qui alium excæcat, sed oculum non foras eruit,non est mutilator. Neque qui homini mortuo abscindit membrum aliquod. Neque qui fœtum, antequam animetur, occidit: animatur verò in visceribus maternis,quadragesimo die, si est mas.Octogesimo,si est fœmina. Ratio est manifesta. Quia nec separat membrum à corpore, qui alium solummodò excæcat, neque priuat vita sensibili humana, qui vel membrum hominis mortui præscindit, aut fœtum non animatum enecat: vt patet ex Philosophia.

8 *Int.* Sequitúrne ex vtraque irregularitas? *Resp.* Parem fecerunt iura mutilationem homicidio, qui enim occidit,aut mutilat,siue licitè, siue illicitè, irregularis est.*Clem.si furiosus. de homicid.* Verum multò diuersa irregularitate, quia occidit,aut mutilat iustè, vt cùm ministri iustitiæ occidunt, aut mutilant malefactores, vel cùm quis aggressorem occidit,

aut interimit, fit irregularis ex defectu leuitatis (ita appellant) qui occidit, aut mutilat iniustè, fit irregularis ex delicto.

9 *Int.* Quot modis fit homicidium? *Resp.* Tribus. Voluntate, necessitate, aut casu. Voluntate verò fit, aut iustè, aut iniustè. Iustè fit, cum quis auctoritate publica fungens, malefactores, aut interficit, aut interficere facit, vt tortores, iudices, testes. Sed magnopere aduertendum est, requiri in iudice, aut publico ministro occidente iustum animum, est autem iustus animus cùm amore iustitiæ, & non zelo vindictæ occiditur malefactor, aut hostis communis. 23. *qu.* 4. *Can. ea vindicta. &* 23. *qu.* 5. *Can. minister.* vbi Archid. id adnotat. *&* 23. *quæst.* 8. *Can. quicunque,* & ibi Gloss. *&* 11. *qu.* 3. *Can. Episcop. presbyter,* & ibi Doctores. Si enim occidat animo vindictæ, fit irregularis ex delicto, sed cum limitatione, quam rectè Tolet. *lib.* 1. *c.* 74. adiunxit, scilic. quando principaliùs occidit, quia priuatum inimicum occisurus, licèt non fungeretur auctoritate publica. Necessitate fit, quando quis coactus necessitate, ad defensionem mouetur iniustæ oppressionis, aggressorem occidit. Potest autem defendere, vel vitam propriam, vel vitam proximi, vel bona temporalia. Potest autem quis defendere vitam propriam occidendo, vel mutilando, vel cum moderamine inculpatæ tutelæ, quando scilicet nulla alia ratione potest mortem, aut mutilationem propriam euitare, quàm occidendo, vel mutilando, vel non seruato moderamine inculpatæ tutelæ, quia nimirum poterat aliter effugere manus aggressoris. Dico igitur I. Cùm quis seruato moderamine inculpatæ tutelæ alium occidit, vel mutilat, nec peccat (nisi faciat ex odio, aut vindicta) quia iure naturali vim vi repellere licet: nec manet irregularis, Clem. *Furiosus. de homicidio.* Etiamsi sit persona Ecclesiastica, vt ibi manifestè declaratur. Dixi, vitam propriam, quia si quis occidit ad euitandam propriam mutilationem, quam non nisi occidendo inimicum euitare potest, licèt non peccet, manet irregularis ex defectu, hoc dictum disertè probat Tolet. *lib.* 1. *c.* 74. Quia per *Clem. Furiosus,* citatam sola irregularitas iuris antiqui sublata est, quæ etiam in defensione propriæ vitæ seruato moderamine inculpatæ tutelæ contrahebatur. Dico *secundò.* Qui occidit, aut mutilat non seruato moderamine inculpatæ tutelæ, semper manet irregularis: sed magno cum discrimine. Nam cum quis pec-

cat,

cat,occidendo,aut mutilando non ſeruato moderamine:qualis eſt Eccleſiaſticus, qui vitæ poterat per fugam conſulere, cum teneatur Chriſti humilitatem imitari ratione ſui ſtatus, nec ei fuga cedit in dedecus, imò in honorem ob imitationem Chriſti,manet irregularis ex delicto.Cùm verò quis occidit, aut mutilat non ſeruato moderamine ſine peccato; qualis eſſet miles glorioſus, qui licèt poſſet vitam tueri fugiendo inuaſorem, non tamen tenetur fugere, quia illi fuga vertitur in ignominiam, manet irregularis ex defectu. Dico *tertiò.* Qui ad defendendam vitam proximi, alium occidit, aut mutilat, non peccat. Ita definitur *cap. Dilecto, de ſentent. excommunic. Quia vnicuique mandauit Deus de próximo ſuo,*&c. Non ſolùm in ſpiritualibus, ſed etiam in temporalibus. Manet tamen irregularis. Ita Gloſſ. *Clement. vnic. de homicid.* ſi verò ſeruauit moderamen inculpatæ tutelæ, manet irregularis ex defectu: ſi autem non ſeruauit, ex delicto. Dico *quartò.* Qui occidit, aut mutilat in bonorum temporalium defenſione, irregularis eſt. Verum latum eſt diſcrimen: nam cum licet occidere, vel mutilare raptorem ad conſeruanda bona propria, vt licet homini laico ſæculari, irregularitas eſt ex defectu: cùm verò non licet,vt non licet perſonæ Eccleſiaſticæ, vel cùm res temporalis eſt parui momenti, tunc irregularitas eſt ex delicto:hac de re Toletus latè, & diſertè. Dico *quintò.* Suppono quod homicidium caſuale eſt,quod fit præter intentionem occidentis, aut facientis id, vnde mors ſecuta eſt. Qui operam dabat rei illicitæ, ex qua mors, ſiue per ſe, ſiue per alium eſt ſecuta, etiamſi ſit præter eius intentionem, eſt irregularis ex delicto, etiamſi omnem diligentiam præmiſerit, ne quis occideretur. Ita Syl. *homicid.* 2. §. 2. Couarr. Tolétus, & eſt communis ſententia. Hinc manet irregularis, qui percuſſit alium animo non occidendi, licèt mortuus ſit ex infirmitate, aut medicorum incuria, aut ex morbo percuſſioni ſuperueniente, quia operam dabat rei illicitæ. Item manet irregularis qui iniquam rixam cum alio habuit, quem amici in auxilium aduenientes, illius intuitu occiderunt. Ita Panormitan. & Anan. *cap. Petrus. de homicid.* quia dabat operam rei illicitæ. Item manet irregularis, qui percuſſit alium, licèt nec lethaliter, nec animo occidendi, tamen ea percuſſione, vt factus ſit impotens ad fugiendum, & ob id ſuperuenientes illius inimici,

ci, illum occiderunt. Ita Anan. *cap. Significasti, num.46.* & ibi Panormitan. quia dabat operam rei illicitæ. Item manet irregularis clericus in maioribus, vel in minoribus habens beneficium, chirurgiam exercens, si quem incidit, aut adussit: ita vt ex ea incisione, vel adustione mors secuta sit, licèt ex incuria infirmi. *cap. Tua nos, de homicid.* quia dabat operam rei illicitæ, clerico enim interdicitur vsus chirurgiæ. Item manet irregularis, qui inhonestè ludens cum prægnante muliere, ita eam per iocum attrectauit, vt aborsus animati fœtus fuerit subsecutus. *cap. Sicut. 2. de homicid.* quia dabat operam rei illicitæ. Deinde manet irregularis, qui medicinæ ignarus, bono tantùm zelo motus, dedit infirmo potionem, ex qua orta est mors. Potionem, inquam, etiam aquæ, vel vini, &c. sine medici consilio. Ita Innocent. *cap. Tua nos. de homicid.* & Præposit. *Can. 1. d. 50. num. 27.* Item manet irregularis, qui in torneamentis alterum percutit, solo animo ludendi, & vires exercendi, si moriatur ex vulnere, quia hic ludus est prohibitus *cap. Fœlicis. de torneam.* Item manet irregularis, qui tenellum infantem secum in lecto collocauit, & dormiens oppressit, cum prohibitum sit, secum tenellos infantes in lectulo collocare per noctem. *Can. consuluisti. 2. q. 5.* nisi ad id cogat paupertas, & tunc adhibenda est omnis cura, ne sequatur oppressio, quæ cura si defuit, contracta fuit irregularitas. Ita Tolet. proximo loco. Dico *sextò*, qui operam dabat rei licitæ, si tamen non adhibuit priùs diligentiam, ne mors sequeretur, si ea fuit secuta, irregularis est. Exempla multa habentur in Toleto *lib. 1. cap. 75.* Non est tamen adhibenda diligentia, nisi quando est periculum mortis, ac mutilationis in tali re licita, vt adnotat Panormit. *c. ex literis. 2. de homicid.* & Anan. *ibid.* Hinc manifestè colliges non esse irregularem eum, qui cum daret operam rei licitæ, adhibuit omnem diligentiam moralem, ne mors alicuius sequeretur, & tamen casu fuit subsecuta. Ita omnes Doctores, &c. Colligo secundò in casuali homicidio semper irregularitatem esse ex delicto, quia videlicet, aut irregularis dabat operam rei illicitæ: aut quia cum daret operam rei licitæ, non adhibuit omnem diligentiam. Ita D. Thom. 2. 2. *q. 64. artic. 8.* Panormitan. *cap. Ad aures, de ætat. & qualit.* Præposit. *Can. 1. d. 50. num. 26.* probaturque ex *cap. Ioannes, cap. Lator. cap. Dilectus. de hom.* vt probat Tolet.

Aduertendum tamen eſt, non quamuis rem illicitam, vnde mors caſualiter fuit ſubſecuta, cenſeri illicitam ad effectum irrugularitatis: ſed eam ſolùm, quæ ex genere ſuo eſt periculoſa homicidij. Ita Sot. *lib. 5. iuſt. quæſt.1. articul.9.* Couar.& Socin.*c. Ad audientiam,de homicid.* & Anchar.*c.vlt. de hom. in 6.* ſed hæc doctrina intelligenda cum res illicita, cui dabatur opera,non fuit immediata cauſa mortis: ſi enim fuit ita immediata cauſa, inducit, quomodolibet ſit illicita, irregularitatem, vt làtè probat Tolet.proximè, qui hac de re latiùs, & diſertiſſimè pertractat. Dico *ſeptimò*. Qui mandat alteri, vt occidat, aut mutilet, vel aliquid agat, vnde procedat mors, aut mutilatio, irregularis eſt. *cap. Si quis viduam. d.50.* Verùm,qui re integra reuocauit mandatum expreſsè & ſine fictione, mandatarius tamen noluit acquieſcere, ſed occidit,& mutilauit,mandans non eſt irregularis.Ita Innocent. *cap. Ad audientiam, de homicid.ibid.* Ancharan. & Anan. Nec item dum mandatarius occidit nomine proprio, non mandantis. Ita Ioann.Andr. & Anchar. *cap.Ad audientiam. de homicid.* Nec item cum mandatarius occidit poſt tempus à mandante præſcriptum. Ita Anan. in *cap. ad audient. cit.* Dico *octauò*. Conſulens alteri,vt occidat,aut faciat aliquid, vnde mors ſequitur, irregularis eſt. Ita Præpoſit. *Can.ſi quis viduam. d. 50.* & alij ſupra citati; par enim ratio eſt de conſulente, atque demandante. Vnum tamen latum diſcrimen eſt, quod non ſufficit reuocare conſilium ad fugiendam irregularitatem, ſi conſiliarius ex vi conſilij occidit, vel mutilauit, vt notat Innocent. in *cap. Ad audient. de homicid.* communiter receptus: ſicut ſufficit in mandante, vt iam ſuprà oſtendi. Non eſt tamen irregularis clericus, qui in bello iuſto excitat milites ad bellandum,dummodo eos non excitet ad occidendum, vel mutilandum, licèt poſtea in ipſo conflictu ſequantur homicidia, & mutilationes. Ita Panormitan. *cap.Petitio.de homicid.* & Gloſſ. *Can. clericum d.50.* Dico *nonò*. Qui ita defendunt homicidas, vt hominum occiſiones tutò, & liberiùs efficiant, vel animoſiùs, irregulares ſunt. *c.Sicut dignum.de homicid.§.illi etiam.* Si autem defenſio fuerit iuſta, vtpote in homicidio iuſto, & à perſonis non prohibitis, erit ex defectu. Si verò ad homicidium iniuſtum, vel ad iuſtum à perſonis Eccleſiaſticis, erit ex delicto: & ſi adeſt intentio mortis, erit ex homicidio voluntario: ſi

verò

verò est præter intentionem, erit casuale, iuxta superiùs dicta de mandante & consulente. Hanc ob rem sunt irregulares fiscalis, notarius, testes, qui literas scribunt, in quibus iubetur officiali, vt occidi faciat aliquem malefactorem, satellites, notarij sententiam mortis scribentes, notificantes eam reo cum auctoritate, quique intersunt, dum reus occiditur, auctoritatiuè, & tanquam fautores, accusator in causa sanguinis aduocatus contra reum: aduocatus qui defendit reum contra actorem, erga quem exigitur pœna talionis, quæ illi irrogata est cum morte, vel mutilatione. Ita Præposit. *Can.1.d.50.n.26.* Panormit.*cap.Ex his.de exces.prælat.* & patet ex *Can.aliquantos.d.51.*

10 *Int.* Possúntne absque irregularitate clerici conqueri, & querelam deponere etiam apud iudices sæculares, contra suos malefactores in defensionem sui, & rerum suarum etiam super criminibus, in quibus pœna sanguinis venit imponenda? *Resp.* Possunt, *cap.Prælatis.de homicid.in 6* si protestentur se nolle vindictam, & sanguinis pœnam; quæ protestatio satis est, si verbo fiat. Possunt etiam eosdem malefactores in sui rerúmque suarum defensionem capere, & iudici tradere, vt tenet Socin. *cap. Ad aud. de homicid. num. 52:* Pro rebus suis intelliguntur bona temporalia, serui, ancilla, &c. non tamen amici, aut alio vinculo coniuncti, vt notat Francus supra. Hæc tamen protestatio debet esse vera; si enim verbo tenus protestetur, se non ob vindictam facere, tamen reuera animum habet vindictæ, ita irregularis est ex delicto, ac si non faceret protestationem: erit tamen in solo foro conscientiæ irregularis, dum animus vindictæ latet. Ita Hostiensi. *in sum.de homicid.§.qua pœna.vers.verum circa has.* Archidiac.*cap. Prælatis.de homicid.in 6.* Gemin.ibid. & Ioan.Andr. & Franc. Item Anan.*c.Postulasti,de homic.* D.Ant.*3.p.tit.28.c.2.§.4.* Tol. *lib.1. c.80.* protestatio enim supponit animum non vindicandi, & eum habenti suffragatur: aliter enim non est vera protestatio. Nec valet argumentum, quia Ecclesia non iudicat de actu interiori: iudicat enim cum ille coniunctus est cum actu exteriori, & ita punit excommunicatione externum actum hæreticalem, cùm procedit ab interna hæresi, atque alios similes. Possunt etiam clerici absque irregularitate denunciare de crimine vergente in publicam perniciem cum eadem protestatione, licet delinquens morte, aut mutilatione

puniendus

punniendus sit. Ita Caiet.2.2.q.33.art.3. Nauar.*Can.inter.ver.*11. *quæst.3.corol.*53. cum Couar. & colligitur ex *cap. Accusasti,de Accusat.*

11 *Int.* Præter tres modos, consilium scilicet, mandatum, defensionem, datúrne alius, per quem contrahatur irregularitas? *Resp.*Maximè.*In primis* ratihabitio, quando nempe aliquis homicidium nomine eius factum,etiam ipso ignorante, ratum postea habet.Ita Archidiacon. *cap.si quis viduam. d.*50. Speculum *tit. de leg.*§. *iuxta proposit.* Boic. *cap.sicut dignum,de homic.*Syl.*homicid.*3.§.2. Rosel.*homicid.*2.§.5.Nauarr.*in summ. cap.*27.*n.*233.pro hac opinione facit,quia in delictis ratihabitio mandato æquiparatur. *Reg.ratihabitionem,de reg.iuris.in 6.* fauet etiam *cap.si quis,de sent. excomm. in 6.* Debet autem esse eius nomine factum, tempore quo ipse posset idem facere,vt notat Panormit. *cap.*1.*de conuers.infid.* Scio oppositum docere Tolet.*lib.*1.*c.*81. Hostiens.Archid.Tabien.Armil. Couarr.quos refert, motus eo principio, quia non inducenda est irregularitas, quæ expressè non habeatur in iure,vt habetur *cap. Is, qui,de sent. excomm.in 6.* sed non audeo Doctorum communi refragari. Alter modus contrahendi irregularitatem, est omissio, nempe, quando aliquis non liberat à morte eum, quem poterat auxiliando liberare. Quoniam tamen res est obscura, & valdè controuersa, latius in ea immorabor. Quando igitur non liberatio, aut non prohibitio, vim habet auxilij,aut consensus apud occidentem,tunc qui non liberat, aut non prohibet, est irregularis, quia in eo casu est auxilium,aut consensum præstare, casus est in *c.Petrus.de homicid.* Quando etiam non liberatio est illicita, & contra iustitiam (tunc autem talis est,quando quis ex officio,aut mercede tenebatur liberare) est irregularis, & homicida non liberans. Dixi (contra iustitiam) quia non liberatio contra solam charitatem non facit irregularem. Longiorem hac de re disputationem legito apud Toletum *lib.*1. *cap.*82.

CAPVT XI.

Quid est suspensio. §. 1.

1 *Quid est suspensio.*

2 *Certæ*

2 *Certæ regulæ in hac materia.*
3 *Quis potest suspendere.*
4 *Quis potest suspendi.*
5 *Propter quid potest ferri suspensio.*
6 *Quod peccatum punitur suspensione.*
7 *An requiratur contumacia.*
8 *De forma ferendæ suspensionis.*
9 *De effectibus suspensionis.*
10 *De absolutione à suspensione.*
11 *An clericus publicè concubinarius sit ipso iure suspensus.*

1 INTERROGATIO. Quid est suspensio? *Resp.* Est Ecclesiastica censura, priuans vsu Ecclesiastici officij, aut beneficij. Pro officio intelligo, tam ordinis, quàm iurisdictionis. Pro beneficio intelligo, tam beneficia curata, quam simplicia, atque etiam dignitates, & canonicatus.

2 *Int.* Súntne in hac materia aliquot certæ regulæ? *Resp.* Maximè. *Prima* sit. Suspensus ab ordine, non ob id est suspensus de iurisdictione, neque è contra, quia hæc sunt inuicem distincta, & vnum ab altero non pendet. *cap. Aqua. de consecrat. Eccl.* Apertè hoc decernitur in Episcopo suspenso à Pontificalibus, quæ quidem tantummodò pertinent ad officium ordinis. *cap. transmissam. de elect.* probat Geminia. in *cap. 2. §. officiales. num. 3. de officio ordin. lib. 6.* notat Panormit. *cap. Cum dilectus. de consuet.*

Secunda regula. Suspensus ab ordine maiori, non ob id est suspensus à minori. v. g. suspensus ab officio sacerdotij, non est suspensus ab officio diaconatus. E contra verò, suspensus ab officio minoris, manet suspensus ab officio maioris. Ita Hostiens. *c. dilectus filius. de tempor. ordin.* & Tolet. *lib. 1. cap. 43.* cum communi.

Tertia regula. Suspensus simpliciter ab officio intelligitur tam ordinis, quàm iurisdictionis. Ita Gloss. *cap. Cum dilectus de consuetud.* ibi Panormit. *num. 19.* Felin. *c. Apostolicæ. num. 16. de exceptionib.* Tolet. proximè, cum communi, contra Gloss. *Can. audiuimus. 24. q. 1.*

Quarta regula. Suspensus ab administratione Ecclesiæ, vel beneficij tam in temporalibus, quàm in spiritualibus, non ob id est suspensus ab ordine. Ita Tolet. *lib. & c. cit.* proximè, *n. 12.* cum Syluest. & Abbate.

Quinta regula. Suspensus simpliciter, non apposito ab officio

officio, vel beneficio, intelligitur suspendi ab omnibus. Ita Sylu.*verb.suspensio.*§.5.

3 *Int.* Quis potest suspendere? *Resp.* Omnis ille qui potest excommunicare, potest suspendere: ita Doctores communiter, vt notat Sylu.*suspen.*§.2.Ang.*suspen.*2.§.3.Tolet.*lib.*1. *c.* 44. *num.*1.

4 *Int.* Quis potest suspendi? *Resp.* Sola persona Ecclesiastica. Ratio est manifesta ex definitione suspensionis. Nota tamen, quod Episcopus non incurrit suspensionem à iure, nisi de eo specialis fiat mentio, vt habetur *c. periculos. de sent. excomm.* & ibi Glossa.

5 *Int.* Propter quid ferri potest suspensio? *Resp.* Propter peccatum, neque absque illo quis suspendi potest. *cap. satis peruersum.d.*56.

6 *Int.* Quale debet esse huiusmodi peccatum? *Resp.* Qualis fertur suspensio: itaque si suspensio est leuis, etiam pro peccato veniali ferri potest. Ita Caietan. *verb. suspen.* Nauar. *c.*27.*n.*159.Tolet.*lib.*1.*c.*44.

7 *Int.* Requiriturne contumacia ad suspensionem, sicut requiritur ad excommunicationem? *Resp.* Minimè. Sed imponi potest in pœnam præteriti peccati. Ita Innoc.*c.peruenit.n.*3.*de excess. Præla.*Abb.*in cap.reprehensibilis.n.*4.*de appell.*

8 *Int.* Quæ est forma suspensionis? *Resp.* Nulla sunt determinata verba in forma suspensionis obseruanda, sed quæuis suspensionem exprimentia sufficiunt, vt, suspendo te, &c.

9 *Int.* Qui sunt effectus suspensionis? *Resp.* Plurimi. In primis suspensus exercens id à quo est suspensus, peccat. *c.*2.*de maio.& obed.* Deinde suspensus ab ordine, exercens actum talis ordinis manet irregularis. *c.Cum ætern.de sent. & re iudic.in* 6.*c.*1.*de sent.excommun.lib.*6.& ita omnes Doctores ibid. Dixi, suspensus ab ordine, quia qui suspensus est ab officio prædicationis, licet inobediens prædicationem exercens peccet, & eo ipso sit excommunicatus. Clem. *cupientes.* §. *quibus.* circa finem.*de pœn.*& ibi Anchar.*num.*10. non fit tamen irregularis, vt notat Calder. *Clem.cupientes.cit.*Angel.*verb.suspensio.*3.§.8. Quæ doctrina intelligenda est, nisi prædicet solemniter, & ex officio: tunc enim prædicando fit irregularis, vt vult Nauar.in sum.*cap.*27.*num.*163. Tertiò. Suspensus ab officio, nec potest eligi, nec eligere in beneficium aliquod.*c.Cum dilectus.de consuetud.*adiuncta *Gloss.*nec potest excōmunicare,

Aa nec

nec conferre aliquod beneficium. *c. Quia diuersitatem, de concession. Praeben.* Quartò. Suspensus à beneficio, iusta suspensione, non facit fructus beneficij, nisi ad modicam sustentationem, si est pauper: qua modica sustentatione etiam priuatur, si suspensus est ob contumaciam, vt notat Abb. *c. Apostolicae. n. 7.* & ibi Felin. *n. 9. de excep.* Couar. *verb. resolut. lib. 3. cap. 13.* Fiunt ergo huiusmodi fructus vtilitati Ecclesiae, vt notat Imola *c. sicut. col. 3. de cohabit. cler. & mul.*

10 *Int.* Quis potest absoluere à suspensione? *Resp.* Absolutio suspensionis ab homine, pertinet ad eum, qui eam posuit, vel ad eius successorem, vel superiorem. Ita Boic. *c. Clerici. n. 6. de cler. excomm. minist.* Angel. *suspensio. 4. §. 1.* Syluest. *ibi. §. 8.* Absolutio suspensionis à iure, à quo determinatum est tempus suspensionis, ante finitum tempus, pertinet ad iuris conditorem, vel ad superiorem, quamuis non sit aliunde reseruata. Ita Gloss. *c. Cupientes. de elect. in 6.* & Gloss. *Clement. cupientes. de haeret.* Si tamen suspensio est à iure, non assignante tempus, neque est reseruata potest ab ea Episcopus absoluere. Ita Innocen. communiter receptus in *c. 2. de solut.* Felin. *c. At si clerici. §. de adulteriis. n. 12. de iudic.* & Nauar. *in sum. c. 27. n. 162.* Quam doctrinam intellige, cum suspensio posita fuit ob contumaciam, vel etiam cum ob delictum, quodquod illud sit. Ita Panorm. *Clem. 1. nu. 25. de haeret.* & ibi Gloss. Innocent. *c. 2. de solut.* Sylu. *suspensio. n. 8.* ex *c. Nuper, de sent. excom. verb. non renuit.*

11 *Int.* Estne ipso iure suspensus clericus notorius concubinarius? *Resp.* Maximè. *c. Quaesitum, de cohabitat. cler. & mul.* Est autem notorius concubinarius, qui domi suae habet concubinam, vt vxorem. Ita Abb. *c. Vestra. n. 7. de cohab. cler. & mul.* Hac tamen de re, déque aliis particularibus suspensionibus, latè Tolet. *lib. 16. c. 47. & 48.*

CAPVT XII.

De interdicto. §. 1.

1 *Quid est interdictum.*
2 *Quotuplex est interdictum.*
3 *Quis potest interdicere.*
4 *Quis potest interdici.*

5 Ob

5 Ob quid potest ferri interdictum.
6 Quæ est forma interdicti.
7 Quæ ceremoniæ sunt seruandæ in interdicto.
8 De intimatione interdicti.
9 Tria prohibentur tempore interdicti: celebratio diuini officij, sacramentorum administratio, Ecclesiastica sepultura.
10 Quid intelligitur nomine diuini officij.
11 Quomodo liceat celebrare diuina officia tempore interdicti.
12 Qui possunt interesse diuinis officiis tempore interdicti.
13 Quibus diebus licet celebrare diuina officia, durante interdicto.
14 Quam censuram incurrit, qui celebrat tempore interdicti.
15 An prohibeatur omnis actus ordinis tempore interdicti.
16 Quæ sacramenta licet ministrare tempore interdicti.
17 Quæ res sacræ licent tempore interdicti.
18 An pueris interdicatur Ecclesiastica sepultura, tempore interdicti.
19 De peccato violantis interdictum.
20 Quis potest absoluere ab interdicto.
21 Ad quid tenentur Religiosi tempore interdicti.
22 An priuilegiatus tempore interdicti possit secum deferre familiam ad diuina.
23 An innodentur censura laici, si adsunt diuinis tempore interdicti.
24 An pueri post rationis vsum possint interesse diuinis.
25 An priuilegiati teneantur audire sacrum.

1 INTERROGATIO. Quid est interdictum? *Resp.* Est censura Ecclesiastica, qua prohibentur diuina officia, sacramenta, & sepultura actiuè, & passiuè. Ita Nau. *c.27. n.164.* cum communi.

2 *Int.* Quotuplex est interdictum? *Resp.* Triplex. Locale tantùm, personale tantùm, locale, & personale simul. *Locale* tãtùm est, quo solus locus interdicitur, quod rursum est duplex: generale, quo vniuersalis locus interdicitur, vt regnũ, vel prouincia: speciale, quo interdicitur peculiaris locus, vt ciuitas, oppidum. Interdictum *personale* tantùm est, quod interdicit personas tantum, quod etiam est duplex, generale, quo interdicuntur vniuersim omnes personæ huius oppidi, &c. & speciale, quo interdicuntur certæ personæ. Interdictum

dictum *locale*, & *personale* simul est, quo non solum locus, sed & persona interdicitur. Exemplum est in interdicto, quod appellant deambulatorium, quo quidem interdicitur persona, & locus, in quo fuerit eadem persona.

Nota tamen, quod interdictum ciuitatis, includit etiam suburbia, & ædificia prope mœnia. *c. Si ciuitas. de sent. excom.* Item, interdictum Ecclesiæ comprehendit etiam sacella, & cœmeterium contigua. *c. Si ciuitas, cit.* Ita Nau. *c. 27. num. 164.* Tolet. *c. 1. de interdict.*

3 *Int.* Quis potest interdicere? *Resp.* Qui potest excommunicare, & suspendere.

4 *Int.* Quis potest interdici? *Resp.* Qui potest excommunicari, & suspendi, & ideo vniuersitas, quæ non potest excommunicari per *cap. Romana, de sent. excomm. in 6.* non potest interdici per *c. Si ciuitas. cit.*

5 *Int.* Ob quid potest ferri interdictum? *Resp.* Ob solam culpam, vel propriam, vel alterius. Et ideo interdictum comprehendit etiam infantes, & amentes. Ita Nau. *c. 17.* Tolet. *c. 2. de interdict. ex Can. Minor. 17. q. 4.* & ex *c. 16. Si sent. de sent. excom. in 6.* Adducitque pro hac sententia duplicem rationem, & vtramque satis congruam. Quoniam, inquit, interdictum est signum iustitiæ Ecclesiæ, & ideo vult, vt omnes patiantur eundem mœrorem. Deinde, quia tunc qui dedit causam interdicti, magis confunditur.

6 *Int.* Quæ est forma interdicti? *Resp.* Non est certa, sicut nec in aliis censuris. Ideo seruanda est consuetudo in illo euulgando. Ita Card. Tolet. *c. 2. de interdict.*

7 *Int.* Quæ ceremoniæ sunt seruandæ in euulgando interdicto? *Resp.* Cùm imponitur ab homine, oportet, vt euulgetur in scriptis. Ita decernitur *cap. Cum medicinalis. de sent. excomm. lib. 6.* Insuper debet apponi causa expressa, quæ sit rationabilis. Præterea debet præmitti trina monitio peccatoris, propter quem imponitur. Ita iubetur *cap. Reprehensibilis, de appel. in Decretal.* Dixi, si est ab homine: quia si imponitur à iure, ipso facto incurritur.

8 *Int.* Estne opus ad interdictum totius ciuitatis, vt intimetur in omnibus eiusdem ciuitatis Parœciis, & Ecclesiis? *Resp.* Minimè. Sed est satis intimari in Ecclesia Matrice. Ita habetur *c. 1. de postulat. prælat.* notat Tolet. *c. 2. de interdict.*

9 *Int.* Quæ vetantur tempore interdicti? *Resp.* Tria. Nimirũ

diuinorum

diuinorum officiorum celebratio, Sacramentorum vſus, Eccleſiaſtica ſepultura. Ita *cap. Non eſt, de ſponſalib. c. fin. de exceſ. præl. c. Quod in 1e. de pœn. & remiſſ. c. Reſponſo. de ſent. excom. cap. Quoniam. c. Si eo, eodem tit. in 6.* & claret ex tradita definitione interdicti.

10 *Int.* De vnoquoque horum trium peculiares proponam dubitationes. Atque in primis quid intelligatur nomine diuini officij? *Reſp.* Intelligitur Miſſa, Officium diurnum horarum canonicarum, Officium B. Mariæ, Officium Defunctorum, Benedictio aquæ, cineris, ramorum, candelarum. Intelliguntur proceſſiones, commemorationes quæcunque, funera pompoſa, exequiæ, benedictiones nuptiales. Ita Roder. *in additio. ad Cruciata.* §. *5. n. 22.* Non tamen intelligitur recitatio Litaniarũ, etiam muſico cantu, dummodò nõ recitetur à clericis ſuperpelliceo indutis, & in proceſſione cum cruce. Ita Doctores communiter, teſte Nauar. *c. 27. nu. 166. &* 171.

11 *Int.* Prohibeturne horum diuinorum officiorum celebratio adeò, vt nullatenus liceat fieri tẽpore interdicti? *Reſp.* Minimè. Nam ſingulis hebdomadis licet ſemel Miſſam vnam celebrare pro renouanda Euchariſtia ad infirmos. Ita habetur *cap. Permittimus, de ſentent. excommun.* vbi Hoſtienſis, notat Cardin. Toletus *cap. 2. de interdicto.* Quæ Miſſa dicenda eſt ſummiſſa voce, non pulſatis campanis, & foras miſſis in primis excommunicatis, & interdictis nominatim. Ita habetur *cap. fin.* §. *adiicimus, de excommun.* & inſuper omnibus, qui non habent priuilegium, vt notat ibid. Gloſſ. *verb. interdictum.* Deinde, ex priuilegio Bonifacij VIII. *cap. Alma mat. de ſent. excommun.* poſſunt tempore interdicti generalis, Miſſæ, & diuina alia officia celebrari ianuis clauſis ſummiſſa voce, ſecreto, expulſis omnibus foras non priuilegiatis. Ita communiter Doct. teſte Tolet. *cap. 2. de interdict.* Tempore verò interdicti ſpecialis, etiam ianuis patentibus, pulſatis cymbalis alta voce, & ſolẽniter. Ita interpretati ſunt Bonifacij priuilegium Doctores Salmanticenſes, teſte Roder. *in add. ad Cruciatam.* §. *5. num. 20.* dummodò expellantur nominatim excommunicati, & interdicti. Quanquam oppoſitum docet Toletus *cap. 2. de interd.* aſſerens Bonifacium interdicti ſpecialis non meminiſſe, & ideo reliquiſſe illud conditioni iuris antiqui.

12 *Int.* Dicito qui habent priuilegium ad audienda diuina

officia tempore interdicti, & ad sepulturam Ecclesiasticam? *Resp.*Clerici tonsurati,& cœlibes etiam primæ tonsuræ fruũtur hoc priuilegio. Ita communiter Doctores. Dixi,clericos cœlibes,quia clerici vxorati amittunt omnia priuilegia clericalia.*cap.Ioannes,de cler. coniug.* Duo excipio, nimirum vt eorum percussores contrahant excommunicationem *Canonis. si quis.* & puniantur,vt percussores clericorum. Deinde, ne conueniantur coram iudice sæculari.*c.vnico.de cler. coniug. in 6.*Notat Cardin.Tolet. *c.2.de interdicto.* Fruuntur etiam hoc priuilegio,qui habent concessionem ab aliqua bulla.Qui priuilegiati possunt secum deferre familiam. *c.Licet nobis,de priuileg.in 6.* Pro familia verò intelliguntur famuli domi habitantes, qui dominum exeuntem domo solent comitari. Ita Toletus *c.3.de interd.*

13 *Int.* Tenenturne priuilegiati tempore interdicti audire sacrum? *Resp.* Tenentur.Ita Sot. *in 4.d.22.q.3.art.1.* Tolet. *c.3. de interd.* Ratio est, quia præceptum obligat eos,qui licitè missam possunt audire: sed priuilegiatus potest illam audire;ergo,&c.

14 *Int.* Quibus diebus annis suspenditur effectus interdicti,& ex consequenti possunt celebrari diuina officia,ac si nõ esset interdictum? *Resp.* Ex iure nouo per concessionem Bonifacij *in c.Alma mater.*in diebus Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, Assumptionis B. Mariæ. Item ex concessione Martini V.& Eugenij IV. in festo Corporis Christi, & octaua festi.In festo Conceptionis B.Mariæ in Ecclesiis,in quibus dicitur illius officium incipiens;Sicut lilium inter spinas.Atque in his diebus,ita effectus interdicti adeò tollitur, vt diuinis interesse possint etiam ij qui dederunt causam interdicti.sic Tolet.loco citato,Nau.*c 27.n.183.&* 184. per Extrauag. Martini V.

15 *Int.* Qua censura innodatur,qui tempore interdicti celebrat? *Resp.*Irregularitatis.Ita ex iure probat Couar. *cap. Alma.p.2.§.2.n.2.*Gutierres *in qq.Can.c.10.* Henr. *lib. 3. de interd. c.14.num.1.*Tolet. *cap.3.de interdict.*

16 *Int.* Prohibeturne tempore interdicti localis, omnis actus ordini alicui deputatus solemniter exercitus? *Resp.* Prohibetur.Et ideò prohibetur subdiaconus cantare Epistolam cum manipulo.Diaconus cantare Euangelium cum stola.Acolithus ministrare vinũ,& aquam subdiacono:& sic de reliquis.

reliquis. Ita Nauar.in ſum. *cap.* 27, *num.*17. cum Doctoribus communiter.

16 *Int.* Quæ ſacramenta licet miniſtrare tempore interdicti? *Reſp.* Licet miniſtrare ſacramentum pœnitentiæ omnibus, præterquam illi, qui dedit cauſam interdicti, niſi paratus ſit obedire. Item neque ei, qui tali cauſæ interdicti auxilium præſtitit, vel conſilium, niſi priùs ſatisfaciat, aut quantum in ſe eſt curet, vt ſatisfiat. Ita Tolet. *c.*3.*de interd.* colligitque ex *cap. Alma mater.* Dico *ſecundùm.* Matrimonium non prohibetur etiam interdictis perſonaliter. Ita citatus Cardinalis *n.*9. Non ſunt tamen dandæ benedictiones. Notat Viuald. *tract. de ſacr. in genere.* Dico *tertiùm.* Euchariſtiam non licet conferre, niſi ſolis infirmis. *c. Non eſt, de ſponſalibus.* vbi Gl. *verb. baptiſm. & verb. pœnitentia.* Infirmis vero non omnibus, ſed ſolis conſtitutis in articulo mortis. Notat Viual. *de ſacrament. in gener.* & Tolet. *cap.*3. *de interdict.* ex citato *cap. Non eſt,* & ex *cap. Quod in te, de pœn. & remiſſ.* Pro articulo vero mortis intelligendum eſt etiam periculum probabile mortis. Ita Couar. *c. Alma.* 2.*p.* §.3.*n.*2.*&* 3. Armil. *verb. interdictum.* cum Abbat. Ioan. And. & aliis quos referunt. Cenſetur autem probabile mortis periculum, difficilis nauigatio: difficilis partus, & ſimiles euentus, iuxta Roder. in addition. ad Cruciatam. §. 5. *num.*24. Dico *quartùm.* Vrgente graui penuria Sacerdotum, poteſt Epiſcopus ordines celebrare, ita Sylu. *interd.* 5. *q.* 7. Couar. *c. Alma.* 2.*p.* §.3. & Viuald. loco citato. Neque hoc negat Toletus, quamuis oppoſitum abſolutè aſſerere videatur. Dico *quintùm.* Non licet in aliquo euentu miniſtrare ſacramentum extremæ Vnctionis. Ita communiter Doctores, Viuald. loco citato, Tolet. *c.*3.*de interdict.* Nau. *c.*27.*n.*171. Bartol. Med. *lib.*1.*c.*11.*nu.*13.

17 *Int.* Quæ ſacra licent tempore interdicti? *Reſp.* Pulſatio ad ſalutationem Angelicam. Menſæ benedictio. Oratio priuatim facta in Eccleſia, etiam ſi fiat ab ipſis interdictis. Cantus rerum ſacrarum factus à laicis etiam in Eccleſia. Reſponſorium priuatum, etiam ſuper ſepulturam defuncti. Ita cum communi Nauar. *c.*27.*n.*176.*&* 177.

18 *Int.* Interdiciturne tempore interdicti infantibus abſque rationis vſu Eccleſiaſtica ſepultura? *Reſp.* Interdicitur. Ita Sylu. *interdictum,* & Cordub. *q.*6. cum communi.

19 *Int.* Quod peccatum committit interdictum violans?

Resp. Si Sacerdos est, mortale. Ita Sylu. *interdictum.* 5. §. 6. Sot. *in* 4. *d.* 22. *q.* 3. *art.* 1. Si verò sæcularis sit, veniale. Nisi faciat ex contemptu. Ita Sot. & Caiet. Quamuis immeritò Nau. illum ab omni peccato excusat. Eos refert, & sequitur Tolet. loco citato.

20 *Int.* Quis potest absoluere ab interdicto? *Resp.* Interdictum ab homine tollitur ab eo, qui illud posuit, vel à superiore. Si est à iure, & causa cessauit, tolli potest ab Ordinario, etiamsi interdictum positum sit sub excommunicatione reseruata Papæ. Si verò causa non cessauit, à solo Papa tolli potest.

21 *Int.* Ad quid tenētur Religiosi tempore interdicti? *Resp.* Ad illud seruandum. Ita decreuit Concil. Trid. *sess.* 25. *de regul. cap.* 12.

22 *Int.* Potestne priuilegiatus ad audiendum sacrum tempore interdicti, secum deferre familiam? *Resp.* Potest. Ita habetur *c. Licet nobis, de priuileg: lib.* 6. Pro familia verò intelliguntur famuli domi habitantes, qui dominum exeuntem domo solent comitari. Ita Card. Tolet. *c.* 3. *de interd.*

23 *Int.* Incurruntne aliquam censuram laici, qui intersunt tempore interdicti diuinis officiis, cum non emittuntur ab aliquo foras, qui si emitterentur, statim absque repugnantia exirent? *Resp.* Minimè. Ita Caiet. *verb. violentia.* §. *vlt.* Sot. *in* 4. *dist.* 22. *q.* 3. *art.* 1. Nau. *c.* 27. *nu.* 187.

24 *Int.* Possuntne pueri post vsum rationis interesse diuinis tempore interdicti? *Resp.* Minimè. Sed ante illum admitti possunt. Ita communiter Doctores.

25 *Int.* Tenenturne priuilegiati tempore interdicti audire sacrum? *Resp.* Tenentur. Ita Sot. *in* 4. *dist.* 22. *q.* 3. *art.* 1. Tolet. *c.* 3. *de interdict.* Ratio est, quia præceptum obligat eos, qui licitè possunt Missam audire: tales autem sunt priuilegiati tempore interdicti: ergo, &c.

CAPVT XIII.

De cessatione à Diuinis. §. 1.

1 *Quotuplex est cessatio.*
2 *De definitione cessationis.*
3 *Explicatur cessationis definitio.*
4 *Quot modis fit cessatio.*

5 *An*

5 An sit idem cessatio atque interdictum.
6 In quo differunt cessatio, & interdictum.
7 An cessatio à diuinis sit censura.
8 De priuilegio audiendi sacrum tempore cessationis.
9 De eodem priuilegio tempore cessationis generalis.
10 An liceat celebrare tempore cessationis generalis.
11 An priuilegiatus ad audiendum sacrum tempore cessationis, possit suscipere Eucharistiam.
12 An effectus cessationis suspendatur iis diebus, quibus cessat effectus interdicti.
13 De obligatione recitandi horas canonicas tempore cessationis.
14 An liceat celebrare in hebdomada.
15 Quis potest edicere cessationem.
16 Ob quas causas potest imponi cessatio.
17 An teneantur priuilegiati audire sacrum tempore cessationis.
18 De pœna celebrantis tempore cessationis.

1 INTERROGATIO. Quotuplex est cessatio? *Resp.* Duplex: vna quæ fit ex priuilegio concesso Capitulo, conuentui, vel Collegio alicui erga Ecclesias proprias, vel alienas, iuxta priuilegij tenorem, pro repellenda iniuria facta communitati. *c. Si canonici. cap. Quamuis,* & aliis, *de offici. ordin.* Hæc autem cessatio non est censura Ecclesiastica, quia non imponitur ad correctionem. Alia est, quæ imponitur à superiore habente iurisdictionem in foro contentioso, & de hac nobis est agendum.

2 *Int.* Quo pacto definitur hæc censura? *Resp.* Cessatio est suspensio organorum diuinæ laudis, decreta erga aliquem locum, vel Ecclesiam. Ita colligitur ex *cap. Dilectis. §. verum. de appellat. cap. Non verbis,* & aliis, quæ adducit Viuald. *tit. de cessatio.* Per organa intelliguntur ministri Ecclesiæ. Ita Sot. *in 4. d. 22. q. 3. art. 2.* & ideo definit hanc censuram. Cessatio est ministrorum Ecclesiæ silentium. Definiri verò aptiùs potest hoc modo. Est pœna priuans diuinis laudibus, in Ecclesia imposita ad correctionem iis, qui nolunt satisfacere. Vnde apparet Nauarrum, & Toletum *tract. de interdict. c. 23. num. 1.* non satis explicuisse naturam huius Ecclesiastici remedij, cum dixit: cessatio est desistentia à diuinis officiis, & administratione sacramentorum.

3 *Int.* Qualis esse debet huiusmodi desistentia? *Resp.* Omnimoda, ita vt diuina officia nequeant fieri in Ecclesia etiam

submissa voce, & ianuis clausis. Non licet itidem ea durante, sepeliri Ecclesiastica sepultura in loco cessato. Neque alius diuinus cultus exerceri. Ita Lhamas 1.*p.c.*11.§.7.

4 *Int.* Quot modis fieri potest cessatio? *Resp.* Duobus. Primo generaliter, vt quando cessatur in vno regno, vel prouincia, vel ciuitate, vel oppido. Ita Nauarr. *in sum.c.*27. *n.*128. Viuald. *tit.de cess.n.*4. D.Anton. 3.*par.tit.*26. *cap.*2.§.1.Perosin. *c.Si canonici. ver. cessare.* Alio modo specialiter, vt quando in vna, vel pluribus Ecclesiis cessatur. Ita Clem.1. *ver.in cessat. Domin.* Præposit. & Franc. *in cap. Si canonici,* citato.

5 *Int.* Estne idem cessatio à diuinis, atque interdictum? *Resp.* Olim idem erant in re, plura verò penes nomen: constat ex *cap.Non est vobis, de sponsal.* vbi id notat. Abb. & Præposi. *num.*8. adnotat insuper Sot. *in* 4. *d.* 22. *qu.* 3. *art.*1. Nunc verò in multis differunt. Ita Nau.*cap.*47.*num.*128.cum Calderin. & Card. quos refert Viuald. *tit.de cessat.num.*5. claret ex *cap. Alma mat. de sent. excommun.*

6 *Int.* In quo differunt cessatio & interdictum? *Resp. In primis,* quia de cessatione, & interdicto loquuntur nunc summi Pontifices, atque de diuersis censuris, patet ex Clem.1. *de sentent.excomm.* Secundo, quia in transgressione interdicti, tam specialis, quàm generalis, incurritur irregularitas. Probat Bonif.*in Clem.*1.*n.*90.post Card. & Imolam ibid. Non incurritur verò in transgressione cessationis siue generalis, siue particularis. Ita Innoc. *cap. Dilectus. num.* 3. quem ibi sequuntur Panor. Perof.Præposi. quos refert, & sequitur Nau.*cap.*27.*n.*188. *cap.*18.*qui,de sentent.excomm.lib.*6.Tertiò, quia nulla cessatio à diuinis statuitur in iure; at verò interdictum sæpè apponitur ipso iure. Aduertit Sot.*in* 4.*d.*22.*q.*3.*art.*2. Interdicta verò à iure posita refert Nauar.*cap.*27.*num.*169. habentur *c.Quanquam.de censib. lib.* 6. *Clem.*1. *de pœn. Extrauag. super gentes, de consuet.* & ideo cessationem à diuinis appellant multi quid facti, non verò quid iuris. Ita Panorm.*c.Dilectus. n.*8. *de appel.* Tab.*interd.*1.§.1.Rosel.*interd.*4.§.9. Tolet.*de interd.c.*23.*n.*1.

7 *Int.* Estne cessatio à diuinis censura? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *c.*27. *n.*164. Tolet. sup.

8 *Int.* Qui habet priuilegium audiendi sacrum tempore interdicti, potéstne ex vi talis priuilegij, sacrum audire tempore cessationis? *Resp.* Minimè. Ita Nauar.*c.*27.*num.*188.*arg.cap. priuileg.*3. *dist.cap. Porrò,cap.Sane.de priuil.* Ratio est, quia interdictum,

terdictum, & cessatio sunt distinctæ censuræ.

9 *Int.* Qui habet priuilegium audiendi sacrum tempore cessationis generalis, potéstne ex vi talis priuilegij, sacrum audire tempore cessationis specialis? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. citato loco. Ratio est, quia exceptio firmat regulam, & ideo, qui talem facultatem concessit ad vnam, manifestè ostendit, illam negare ad aliam cessationem.

10 *Int.* Licétne tempore cessationis generalis celebrare, sicut licet in generali interdicto, seruata forma *cap. Alma. de sent. exc. in 6.* hoc est, summissa voce, & ianuis clausis? *Resp.* Affirmant Archid. *c. Si canonici, cit.* Summa confess. *tit. 33. qu. 221.* Viuald. *tract. de irreg. c. de interdicto.* Syl. *cessatio.* Palud. *in 4. d. 17. q. 8. art. 3.* D. Ant. *3. p. tit. 26. c. 3.* Nau. *c. 27. n. 189.* Ratio est, quia eadem apparet causa. Oppositum tamen dicendum cum Cou. *c. Alma. p. 2. c. 14. n. 7.* Curiel. *de cessat. col. 5.* & ita resolutum fuit Salmanticæ, anno 1523. 1533. 1586. vt testatur Campos, quos refert, & sequitur Viual. *tit. de cess. n. 6.* Henr. *lib. 13. de exc. c. 53. n. 2.* Ratio est, quia si Bonif. suam concessionem extendi voluisset, id expressisset, sicuti fecit Leo V. *in Cl. 1. de sen. excom.* ad alium euentum. Ita Card. Tolet. *tit. de interdict. c. 25. n. 1.*

11 *Int.* Qui habet priuilegium audiendi sacrum tempore cessationis, potestne ex vi eiusdē priuilegij, suscipere Eucharistiam? *Resp.* Minimè. Ita Couar. *c. Alma. 3. p. n. 1.* Nau. *c. 25. n. 178.* Campos citatus *n. 45.* Ratio est, quia lex priuilegij extendi non debet. *L. Quod verò. ff. de leg. cap. Quæ à iure comm. de reg. iur. lib. 6.* Glos. & commen. *in Auth. Quas actiones. Cod. de sacrosanct. Eccles.* Idem de sacerdotibus non sacrificantibus notat Viuald. cum Calder. Archid. loco citato.

12 *Int.* Licétne celebrare tempore cessationis, iis diebus, quibus licet tempore interdicti? *Resp.* Licet. Ita communitèr Doctor. notat Viual. & Campos, qui ait ita fuisse Salmanticæ declaratum.

13 *Int.* Dic de obligatione recitandi horas canonicas tempore cessationis? *Resp.* Summissa voce, & seorsim, & ideo absque priuilegio, non possunt recitare bini. Ita Villadieg. *de irreg.* Cou. *c. Alma. 1. p. §. 7. n. 7.* Nauar. *c. 27. n. 129.*

14 *Int.* Licétne tempore cessationis celebrare semel in hebdomada, pro renouanda Eucharistia? *Resp.* Licet. Ita Doct. communiter, & Tolet. loco sup. citato.

15 *Int.* Ad quem pertinet cessationis edictū? *Resp.* Ad solum Episcopum,

Episcopum, ad Capitulum sede vacante. Et tunc ad cessationis edictum debent omnes canonici conuenire, sicut ad electionem. Ita decernitur *c. Quamuis, de offic. Ordin.*

16 *Int.* Ob quas causas cessandum est? *Resp.* Ob graues. Tale erit graue crimen contra Ecclesiam cum contumacia, vt si sacerdos, vel Ecclesiastica persona detineatur in carcere per iudicem secularem: si impediantur redditus Ecclesiastici: si fiant statuta contra libertatem Ecclesiasticam.

17 *Int.* Tenentúrne priuilegiati audire sacrum tempore cessationis? *Resp.* Tenentur. Ita Sot. *in 4. d. 22. q. 3. art. 1.* Tol. *c. 1. de interd.* Ratio eadem, atque in interdicto, quia præceptum obligat eos, qui licitè possunt sacrum audire, sed priuilegiati possunt licitè sacrum audire, ergo, &c.

18 *Int.* Qua pœna punitur celebrans tempore cessationis? *Resp.* Dico *primum*: non incurrit irregularitatem. Ita Syl. *cessatio. 3. q. 5.* Nauar. *c. 27. num.* 188. Sot. *in 4. d. 22. q. 3. art.* 3. Ratio est, quia irregularitas non incurritur, nisi sit expressa in iure. *c. Is, qui, de sentent. excomm. in 6.* atqui in iure nulla talis apponitur irregularitas; ergo, &c. Dico *secundum*. Religiosi, qui non seruant cessationem generalem quæ seruatur à matrice loci, incurrunt excommunicationem. *Clem. 1. de sentent. excomm.* Ita Cou. *cap. Alma.* Dixi generalem, quia de speciali nil in iure statutum est.

CAPVT XIV.

De Degradatione. §. 1.

1 *De Etymologia nominis.*
2 *Definitur degradatio.*
3 *Quo pacto facienda degradatio.*
4 *Effectus degradationis.*
5 *De grauitate huius pœnæ.*
6 *Varia nomina huius pœnæ.*
7 *Quis potest actualiter degradare.*
8 *An solus Episcopus sufficiat ad degradationem actualem.*
9 *An Episcopus possit degradari ab alio Episcopo.*
10 *Quæ requiruntur ad degradationem Episcopi.*
11 *Quis potest actualiter degradari.*
12 *Ob quæ delicta fieri potest degradatio.*

13 Ob

13 *Ob quodcunque graue scelus, an fieri possit degradatio.*
14 *De ordine degradationis faciendæ.*
15 *Discrimen inter degradatum verbaliter, & actualiter.*
16 *An sacerdos degradatus sufficiat ad matrimonium ex licentia parochi.*
17 *An sacerdos degradatus possit absoluere in articulo mortis.*
18 *An per degradationem amittatur priuilegium canonis.*
19 *An degradatus actualiter, teneatur ad horas canonicas recitandas.*
20 *De missis ad triremes, & ob laborem non recitantibus.*
21 *An degradatus possit interesse diuinis.*
22 *An degradatus exercens actum ordinis, fiat irregularis.*

1 INTERROGATIO. Quæ est Etymologia nominis degradatio? *Resp.* Est idem ac graduum priuatio. Ita Ang. Sylu. Armil. *verb. degradatio.* & Viuald. *tract. de deposit. num. 2.* translatum verò est hoc nomen ad pœnam quâ persona Ecclesiastica à gradibus dignitatis, ad quos Dei gratia ascenderat, deturbatur.

2 *Int.* Quo pacto definitur degradatio? *Resp.* Est priuatio legitimæ executionis ordinum, & beneficiorum Ecclesiasticorum in totum absque spe restitutionis, cum certa solemnitate, & priuatione priuilegij clericalis cuiusuis. Ita colligitur ex Syl. Ang. Tab. & aliis Summistis, & ex Sot. quem refert, & sequitur Paulus Chrysal. *in decis. Cathol. verb. degradatio. n. 2.* Definiri item potest: est amotio clerici in sacris à priuilegiis & ordinibus sacris, ob crimen atrox. Ita colligitur ex *c. 2. de pœnis. lib. 6. cap. Nouimus, de verb. sig. cap. Cum non ab homine, de iudic. c. Qualiter. & c. Quando, de accusat.* Colligitur ex D. Th. *3. p. q. 83. ar. 7. ad 3.* & ex Felin. in *c. Non potest, de re iud.* Abb. in Diction. *ver. degradatio.* Astens. *lib. 7. tit. 7. ar. 1.* Maior. *lib. 3. c. 21.* quos refert Viuald. cum aliis *de deposit. num. 3.* Definitur etiam breuiùs. Est suscepti sacri ordinis perpetua depositio. Ita Felin. cum Hostiens. & Innoc. *cap. Qualiter. num. 50. de accusationibus.*

3 *Int.* Quæ conditiones requiruntur ad degradationem? *Resp.* Vt solemniter fiat, amouendo actualiter insignia clericalia à degradato.

4 *Int.* Quis est effectus huius pœnæ? *Resp.* Eximere degradatum clericum à iurisdictione Ecclesiastica, illumque tradere

dere sæculari brachio. Ita Spec. *titul. de accus.* §. 2. Abb. *in cap. Ad audientiam. de crimin. falsi.* quos sequitur communis sententia.

5 *Int.* Estne degradatio omnibus Ecclesiasticis pœnis maior? *Resp.* Maior quidem. Est enim Ecclesiæ vltimum supplicium. *text.in l.vlt.ff.de pœn.* quam citat Astensis in sum. *lib.7. tit.7.ar.1.* habeturque in Ecclesia instar mortis, vt notat Viual. *in candel. tit.de degrad.n.7.* separatur enim membrum ab Ecclesia, quasi anima à corpore, vt ait Ioan.And.cum communi, *in c.Vt inquisitionis.de hæret.in 6.* Felin.*c.in nonnullis.de Judæis.* Maiol.*tract.de irreg.lib.3.cap.22.n.2.* Dixi, degradationem esse maiorem omnibus aliis pœnis Ecclesiasticis; quia inter censuras maior omnibus est excommunicatio. Constat ex effectu illius, priuat enim excommunicatum participatione sacramentorum, tam actiua quàm passiua: fidelium suffragiis, Ecclesiastica sepultura, redditque talem excommunicatum iumentum diaboli. Ideo Christus Dominus pro vltimo supplicio censurarum apposuit inobedienti, *sit tibi tanquam Ethnicus*, hoc est, excommunicatus, & D. Paul. Corinthum incorrigibilem vlt. excommunicauit. *1.Cor. cap.5.* notaturque *c.Audiuimus.24.q.1.§.sin autem.vers.Apostolus.* Deinde, quia de ea censura sic text.*c.Cum non ab homine, de iud.* Cum Ecclesia vltra quid agere non habeat, &c. Et quamuis inter censuras numeremus degradationem, dicendum tamen maiorem excommunicationem esse adhuc maiorem quoad Deum, & animam: degradationem verò quoad corpus.

6 *Int.* Quo nomine etiam apud Auctores appellatur degradatio? *Resp.* Vocatur exauctoratio. Ita eam appellat Ang. *tract.de malef.n.35.* Simanch.*de instit.Cath.tit.46.n.69.* Couar.*2. lib.resol.cap.10.n.10.* Iul.Clar. *li.3.§.fin.q.36.n.36.* & multi alij, quos refert Viuald. loco citato, *num.8.* Sumptum fuit vocabulum per translationem à militibus, qui ob scelus commissum exauctorantur à ducibus per subtractionem militarium insignium.

7 *Int.* Quis potest actualiter degradare? *Resp.* De iure solus Episcopus. Ratio Viualdi est optima, quia res per quas causas nascitur, per easdem dissoluitur: sed Episcopus solus potest ad gradus Ecclesiasticos clericum euehere; ergo ille solus eum potest à gradibus deturbare.

8 *Int.* Sufficitne solus Episcopus ad degradationem actualem?

lem? *Resp.* Minimè. Sed ad degradationem presbyteri adiungendi sunt saltem sex Abbates, ad degradationem Diaconi, vel Subdiaconi, tres. Ratio est, quia ex Concil. Trid. *sess.* 13. *c.* 4. *de reform.* nunc tot Abbates adiungendi sunt, quot olim adiugebantur Episcopi: sed olim tot Episcopi requirebantur, vt ostendit Viual. *num.* 16. ergo, &c. Si tamen Diaconus fuit ordinatus à Papa, non potest ab Episcopo degradari. Ita Bern. *in cap. Per tuas; de maior. & obed.* quem refert, & sequitur Astensis loco citato.

9 *Int.* Potéstne Episcopus degradari ab alio Episcopo? *Resp.* Minimè. Nec à Legato à latere, nisi ex speciali commissione. *c. Inter, de transact.* notant Astensis, & Maiolus citati, sed à solo Papa.

10 *Int.* Quæ requiruntur ad degradationem Episoopi? *Resp.* Vt causa agitetur coram duodecim Episcopis, & processus, ac Episcoporum iudicium sunt deferenda ad Papam, & ab eo proferenda sententia. Ita Gloss. & Doctor. *cap. Non potest, de re iudic. cap. Felix.* 15. *q.* 7. Specul. *tit. de accus.* §. 4. Innoc. *cap. Graue. de presb.* Paul. *in cap. Non potest. de iudic.* Ang. Sylu. Tab. *degradatio.*

11 *Int.* Quis potest degradari auctualiter? *Resp.* Clericus omnis. Ita Albert. *cap. Quoniam. de hæret. lib.* 6. Non est tamen in vsu degradatio clerici in minoribus, notat Couar. & Salzedo, quos refert, & sequitur Viualdus *de deposit. n.* 13.

12 *Int.* Propter quæ delicta quis est degradandus? *Resp.* 1. Propter hæresim. *cap. Ad abolendam. de hæret. cap. Degradatio. de pœn. lib.* 6. Nisi statim pœniteat, & resipiscat. *cap. Excommunicamus. de hæretic. lib.* 6. Ita Tab. *ver. degradatio. num.* 4. Director. & Repert. *Inquisit.* 2. Item propter falsificationem litterarum Apostolicarum. *cap. Ad falsariorum, de crim. fal.* 3. Item propter coniurationem in proprium Episcopum, vel ob iniuriam illi factam. *cap. Si quis Sacerdotum.* 11. *quæst.* 1. Hostiens. & Innocent. quos refert & sequitur Astens. *artic.* 3. Iul. Clarus *lib.* 5. §. *fin. num.* 4. Propter Sodomiam. Ita decreuit Pius V. propriò motu, quem refert Salzed. in additio. *cap.* 86. *lit. C.* Nauar. *c.* 27. *n.* 249.

13 *Int.* Vltra hæc delicta súntne alia, propter quæ degradandus sit clericus? *Resp.* Negat communis opinio, teste Claro loco proxime citato, adeò vt nec propter occisionem ipsius Papæ, possit clericus degradari. Sed immeritò: ex cõsuetudine enim

enim propter atrox scelus degradantur, vt refert Bern. Dias in praxi.*cap.96.* veluti propter monialis violationem.

14.*Int.* Quis est ordo degradationis? *Resp.*Qui ex consuetudine seruatur.

15 *Int.* Quid interest inter degradatum verbaliter, seu depositum, & degradatum actualiter? *Resp.* Multum quidem: nam depositus non subiacet potestati sæculari. Ita Iul. Clarus *lib.5. §.fin.* Nec est priuatus in perpetuum. Degradatus verò actualiter, subiacet potestati laicæ, & est priuatus in perpetuum, tum ordinis executione, tum beneficiorum fruitione. *c.degradatio.de pœnis.li.6.*& ibi Doct.& Astens.*lib.7.*t.2.a.14.*

16 *Int.* Essétne verum matrimonium coram testibus, & clerico degradato ex licentia parochi? *Resp.*Verum Ita Viual. *tract.de degradat.n.36.* Ratio est, quia ex Conc.Trident.*sess.*24. *cap.*1. de reform. est matrimonium verum factum coram parocho, & testibus, vel coram sacerdote de licentia parochi: sed talis degradatus adhuc est verus sacerdos propter characterem indelebilem; ergo, &c. Vnde apertè colligitur veros esse ordines collatos ab Episcopo degradato, quia per degradationem non amittitur Episcopalis character.

17 *Int.* Potéstne sacerdos degradatus absoluere in articulo mortis pœnitentem? *Resp.*Potest. Ita Viuald. in candelabr.*1.p.titul.de absol.num.*64. *& de degradatio. num.*39. Couarr. *cap.Alma.1.p.§.6.n.*8. Salzed. in addit.*c.*33. Cand.*2.p.collect.65. num.*2. Ratio est, quia propter instantem necessitatem dedit Ecclesia talem potestatem cuiuis sacerdoti: degradatus autem adhuc est verus sacerdos.

18 *Int.* Amittítne degradatus priuilegium canonis. *Si quis* 17.*q.*4.*Resp.*Degradatus verbaliter secũdùm omnes non amittit. Degradatum autem verbaliter, tale non amittere priuilegium tenuit Donas *reg. 99. ampl.* 4. cum Baldo, & Innoc. quos refert. Oppositum tamen est dicendum cum Caiet. Ang.& Syl. *ver.degradat.n.2.* Iul. Clar.*lib.5.§.fin. qu.77.n.20.* cum Gloss. *cap. de degradat.de pœnis. lib.6. c.Accedens.50. d.1.* Anchar.*cap.Cum contingit.de sent.excom.* & Asteus. *lib.7.tit.47. art.4.*

19 *Int.* Tenetúrne actualiter degradatus recitare horas canonicas? *Resp.*Tenetur. Ita Gigas *tract.de pens.q.64.* Decius *c.Intelleximus.num.25. de iudic.* Gloss. *in c.Presbyterum.28.ver. priuatus.*Syl.*degradatio.n.8.*Ang.*n.4.*Arm.*n.3.*Couar.*l.3.Variar. cap.13.*

*cap.*13.§ 12.cum Abbate,Innoc. & Alex. quos refert. habetur *cap.Delentes,de celebrat.missarum.*

20 *Int.* Missus est degradatus ad triremes:ibi præ laboris magnitudine caret tempore ad recitandum officium, peccatne lethaliter non recitando? *Resp.* Non peccat. Ita Viuald. *de degradat. num.* 44. In eo tamen, quod dicit talem degradatum teneri ad recitandum aliquoties orationem Dominicam & Angelicam salutationem,loco officij non videtur loqui iuxta rationem. Ea est clara: nam Sacerdos deobligatus ex alia causa à recitando officio, non tenetur ex vi præcepti recitare alias orationes; ergo nec degradatus in triremibus.

21 *Int.*Poteritne degradatus interesse diuinis officiis?*Resp.* Poterit. Ratio est, quia degradatus non manet excommunicatus, & ideo quoad alia,præter exercitium graduum,à quibus deponitur, est æqualis aliis non degradatis. Ita Viuald. *de degradat.num.*49.

22 *Int.* Degradatus exercens ordinis actum, à quo est degradatus,manetne irregularis noua irregulatitate? *Resp.* Manet. Ita *cap.Accedens* 56.*dist.* ibi.Gloss. & Doctor.nec dignus est dispensatione, etiam post pœnitentiam. Idem dicendum de eo,qui consecraret Euchariſtiam sine celebratione Missæ, iuxta Viuald. *de degradat. num.* 47. cum D. Anton. quem refert.

Finis secundæ Partis.

EXAMINIS THEOLOGIÆ MORALIS,

PARS TERTIA.

In qua de septem Ecclesiæ Sacramentis.

De diuino Missæ sacrificio.
De Indulgentiis.
De Purgatorio.
De Bulla Cruciata.
De horis Canonicis.
De Beneficiis.
De simonia: quæstiones solitæ strictim agitantur.

CAPVT I.

De Sacramentis in genere.

Antequam ad singula quæque nouæ Legis Sacramenta propiùs accedamus, oportet priùs, quæ omnibus communia sunt in operis vestibulo patefacere, ne in singulis eadem repetendo, tædio simus lectori, temporis iacturam meritò plurimi facienti. Ideo tractationem Sacramentorum, quam Doctores sacri de Sacramentis in genere nuncuparunt, diuino numine propitio aggrediamur.

De auctore Sacramentorum nouæ Legis. Item de fine ad quem sunt instituta. §. 1.

1 *Quis instituit Sacramenta nouæ Legis.*
2 *An potuerit Ecclesia Sacramentum aliquod instituere.*
3 *Ad quem finem sunt ordinata Sacramenta nouæ Legis.*

1 INTERROGATIO. Quis instituit Sacramenta nouæ Legis? *Resp.* Christus Dominus. Ita definiuit Concil. Trident. *sess.* 7. *Can.* 1. his verbis. *Si quis*

quis dixerit Sacramenta nouæ Legis non fuisse à Christo Domino nostro omnia instituta, anathema sit. Habetur *cap. Ad abolendam, de hæret.* Sumitur ex D. August. *lib. de vera Religion.* B. Ambr. *libr. 4. de sacram. cap. 4.*

2 *Int.* Potuitne Ecclesia Vniuersalis etiã viuentibus Apostolis instituere sacramenta aliqua? *Resp.* Minimè. Ita Couar. *lib. 1. resol. c. 10. n. 3.* idque latissimè probat. Hanc ob rem falsissima est opinio Glossæ in principio. *de pœn. d. 5.* asserentis pœnitentiæ sacramentum institutum fuisse à Conc. Niceno. Falsa etiam opinio eorum, qui asseruerunt sacramentum extremæ Vnctionis institutum fuisse à D. Iacobo, quos referam in proprio loco, attingit Sot. *in 4. d. 1. q. 5. art. 2.*

3 *Int.* Ad quem finem instituta sunt à Christo Domino huiusmodi sacramenta? *Resp.* Ad gratiam, & gloriam per illa hominibus conferendam. Et quanquam Deus Opt. Max. absque sacramentis intermediis posset gratiam, & gloriam hominibus conferre, vt asserit Gloss. *c. institutio. de consec. dist.* 2. Voluit tamen ea Christus Dominus instituere, & sponsæ suæ sanctæ Ecclesiæ relinquere, vt faciliora remedia ad gratiam inueniendam, vtpote quasi plenissimos fontes, è quibus hauriatur. De quo summo beneficio nobis multos ab hinc annos gratulans Isaias *cap.* 12. dixit. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Ita Canis. in Doctrin. Christian. *tractat. de sacrament. cap. 6.*

De numero Sacramentorum nouæ Legis. §. 2.

1 *Quot sunt Sacramenta nouæ Legis.*
2 *Cur sunt septem.*
3 *Quæ sunt Sacramenta nouæ Legis.*
4 *An sint alia à sacramentis veteris Legis.*

1 INTERROGATIO. Quot sunt sacramẽta nouæ Legis? *Resp.* Septem, nec plura, nec pauciora. Ita decernitur in *cap. Ab abolendam. de hæret.* Concil. Floren. sub Eugen. IV. Conc. Const. *sess. 15.* Conc. Trid. *sess. 7. Can. 1.*

2 *Int.* Cur septem, nec plura, nec pauciora à Christo Domino sunt instituta? *Resp.* Quia id congruitas rationis exigebat. Enimuerò congruum erat, vt progrediamur in gratia ad vitam spiritualem, vt progredimur in natura ad vitam corporalem. Ideo per Baptismum nascimur. Per Confirmationem solidamur, corroboramur, & augemur. Per

Euchariſtiam nutrimur. Per pœnitentiam ad ſanitatem animæ,quam per peccatum amiſimus,reſtituimur. Per extremã Vnctionem ad integram ſanitatem, peccatorum reliquiis expulſis, redimus. Per Ordinem idonei miniſtri conſtituimur. Per Matrimonium denique ſanctè gignimur, vt ſanctè miniſtremus.Ita Magiſt. in 4. *d.*2.D.Thom.3.*p.q.*65.*art.*1. Sot. *in* 4.*d.*2.*q.*2.Durand.ibidem.

3 *Int.* Quæ ſunt iſta ſacramenta nouæ legis? *Reſp.* Baptiſmus.Confirmatio. Euchariſtia. Pœnitentia. Extrema vnctio. Ordo.Matrimonium.Ita Theologi *in* 4.*d.*1.D.Thom.3.*p.q.*60. *art.* 2. Canoniſtæ in *rubr.de ſacram.non iter.* Summiſtæ *verb. ſacram.*

4 *Int.* Suntne hæc ſacramenta eadem, atque erant veteris Legis? *Reſp.* Minimè.Effectus enim multò eſt diuerſus: nã ſacramenta veteris Legis gratiam ſignificabant, non conferebant (vnam excipio Circuncisionem, de qua controuertunt Doctores, quorum opiniones non recito, quia minimè noſtra intereſt:) ſacramenta verò nouæ Legis gratiam ſignificant,& conferunt,vt veræ cauſæ, inſtrumentaque gratiæ. Hoc diſcrimen ſignificant,& explicant Theologi, dicendo ſacramenta veteris Legis contuliſſe gratiam ex opere operantis,hoc eſt,iuxta diſpoſitionem ſuſcipientis ſacramentum. Sacramenta verò nouæ Legis conferre gratiam ex opere operato:hoc eſt,conferre certam,& determinatam gratiæ portionem omnibus accipientibus æqualem ex vi ipſius ſacramenti,aliam diuerſam ab ea,quæ confertur ex vi diſpoſitionum ſuſcipientis ſacramentum. Ideo definiunt ſacramentum veteris Legis,inuiſibilis gratiæ viſibile ſignum, pure ſignum: ſacramentum verò nouæ Legis, inuiſibilis gratiæ viſibile ſignum effectiuum.

De definitione Sacramentorum nouæ Legis. §. 3.

1 *Quid ſit Sacramentum in communi.*
2 *Quo pacto definiuntur in ſingulari.*

1 INTERROGATIO. Quo pacto definitur à Theologis Sacramentum? *Reſp.* Sacramentum, inquiunt,eſt ſacræ rei ſignum. Ita omnes cum D. Aug. quem refert Catechiſm. Roman.ſuper *Concil.Trid. pag.* 154. habeturque in *cap. Sacrificium,de conſecrat.diſt.*2. Signi nomine intelligunt actionem externam,ſenſu aliquo externo ſenſibiliter perceptam. Nomine

Nomine verò rei sacræ intelligunt gratiam. Ideo clariori definitione Sacramentum definit Sotus in 4. *d.* 1. *art.* 2. Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibile signum.

2 *Int.* Quo pacto definitur vnumquodque sacramentorum? *Resp. Baptismus* est ablutio corporis exterior, facta sub præscripta verborum forma. *Confirmatio*, est sacramentum, in quo homo quasi perfectam ætatem spiritualis vitæ, ac robur suscipit, ad intrepidè profitendam fidem coram Euangelij veritatem oppugnantibus. *Eucharistia*, est sacramentum, in quo sub speciebus panis, & vini simul, aut seorsim verè & realiter continetur corpus & sanguis vnà cum anima, & Diuinitate Christi Domini. *Pœnitentia*, est absolutio Pœnitentis, facta à sacerdote iurisdictionem habente, sub certa verborum forma, cum debita intentione prolata, significante ex institutione diuina, & effectiua simul absolutionis animæ à peccatis. *Extrema Vnctio*, est sacramentum, in quo presbyter vngit oleo consecrato certas corporis partes infirmi probabiliter periclitantis, sub certa cum debita intentione verborum forma. *Ordo*, est sacramentum, in quo imprimitur signaculum spirituale, per quod confertur potestas ordinato circa Diuinæ Eucharistiæ confectionem. *Matrimonium*, est sacramentum, in quo gratia confertur ex opere operato mari, & fœminæ, qui contractu naturali inter se liberè mutuò coniunguntur, indiuiduam vitæ consuetudinem perpetuò retinentes, legitimè habiles ad talem contractum faciendum.

De his quibus constat vnumquodque Sacramentum nouæ Legis, materia scilicet, forma, & intentione. §. 4.

1 *De rebus quibus constat sacramentum nouæ Legis.*
2 *Quæ est materia.*
3 *Quæ est forma.*
4 *Quæ intentio requiritur.*
5 *Vnde constat materiam, formam, & intentionem requiri ad essentiam sacramenti.*
6 *An sufficiat virtualis intentio.*
7 *An liceat in sacramentorum formis aliquid immutare.*

1 INTERROGATIO. Quibus rebus constat vnumquodque sacramentum nouæ Legis? *Resp.* Tribus. Materia nimirum, forma, & intentione.

2 *Int.* Quæ est materia in vnoquoque Sacramento? *Resp.* Est elementum sensibile, applicatum per actionem externam, veluti aqua, oleum, panis, aut aliquid vice elementi, sicut Deo dante in vnoquoque Sacramento videbimus.

3 *Int.* Quæ est forma? *Resp.* Sunt verba certa, & determinata. Vnde emanauit illud dictum D. Augustini, *accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Nomine verò verborũ non intelligo vocalia verba, seu vocem humanam articulatè prolatam, sed quidquid per quod, tamquam per vocem interior animus declaratur, vt Deo fauente dicam in materia de Matrimonio.

4 *Int.* Quæ intentio requiritur? *Resp.* Duplex, nimirum intentio ministri, volentis facere, quod Ecclesia facit: & intentio suscipientis Sacramentum. Ita cum communi Tolet. *lib.* 2. *cap.* 6. Et ideo quanquam applicetur forma, & materia à ministro intendente baptizare Petrum, si Petrus non intendit recipere baptismum; non manet baptizatus. Cuius intentionis quamuis *Concil. Florentin.* non meminit, illam tamen non exclusit.

5 *Int.* Vnde constat hæc tria tanquam essentialia requiri ad vnumquodque sacramentum nouæ Legis? *Resp.* Ex communi sensu Doctorum. Ita Theologi. 3. *p.* D. Thom. Canonistæ *lib.* 2. *Instit. Can. refer.* Summistæ *verb. Sacramentum.* Nau. *cap.* 22. *nu.* 2. Sot. *in* 4. *dist.* 1. *qu.* 1. *art.* 4. Catechism. Roman. *pag.* 163. & 169. Constat ex declaratione Conc. Flor. sub Eugen. IV. ita decernentis. Hæc autem septem Sacramenta tribus perficiuntur rebus, tanquam materia: verbis tanquam forma, intentione ministri conferentis sacramentum, cum intentione faciendi, quod Ecclesia facit. Quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum.

6 *Int.* Quoniam duplex est intentio, iuxta Theologorum proloquium, formalis vna, virtualis altera, rogo, quæ harum intentionum requiritur in ministro? *Resp.* Vt explicem meam mentem, dicam prius, quid intelligam per formalem, & virtualem intentionem. Formalem intentionem intelligo actualem attentionem, hoc est, actualem recordationem rei, quam perago. Hoc est, cum actualiter recordor me baptizare, me

has

has hostias consecrare. Virtualem intentionem intelligo haberi ab illo, qui cùm agit id, quod à principio intendit agere, actualiter obliuiscitur, se id agere, v.g. intendit à principio consecrare has formulas, simul cum hostia, postea cùm protulit verba consecratoria, non actualiter meminit se consecrare illas formulas, talis habet virtualem intentionem. Dico igitur. Ad valorem Sacramenti sufficit virtualis intentio. Ita Nauar. pluribus in locis, teste Viuald. *tract. de sacrament. in genere.* Sot. *in 4. dist. 1. q. 5. art. 8. proposit. 1. &c.* Ideo, qui Sacerdos ab initio proposuit consecrare formulas, & postea oblitus formularum protulit verba consecratoria super maiorem hostiam eleuandam, quam in manibus solùm tenebat, formulas, & hostiam consecrauit.

7 *Int.* Dixisti, formas Sacramentorum esse certa & determinata verba. Quæro igitur, vtrum liceat aliquid addere, vel immutare? *Resp.* Minimè. Verumtamen ea, & sola verborum mutatio, vel additio impedit Sacramenti confectionem, quæ sensum corrumpit. Dixi sensum. Quia corruptio circa sonum, & terminationem vocum, non tollit effectum. Igitur sex sunt obseruanda in prolatione formarum sacramentalium: scilicet, ne fiat verborum subtractio, additio, variatio, transpositio, corruptio, interruptio. Quæ sex quidam duobus versibus comprehendit, quos refert Tolet. *lib. 2. c. 19. num. 4.*

Nil formæ demas, nil ponas, nil variabis:
Transmutare caue, corrumpere verba, morari.

Hinc venit, vt Zacharias Papa verè fuisse baptizatum infantem doceret, qui propter inscitiam baptizantis, sub hac forma fuit baptizatus. Ego te baptizo in nomine Patrias, & Filias & Spiritua sancta. Ita refertur *c. Retulerunt. de consecra. dist. 4.*

De necessitate suscipiendi sacramenti ad salutem æternam. §. 5.

1 INTERROGATIO. Quid censes de necessitate suscipiendi sacramenta nouæ Legis? *Resp.* Optimam censeo responsionem auctoris Roman. Catechismi, *pag. 198.* quæ ita se habet. Sacramentorum vnum, est omnino necessarium respectu omnium, tam paruulorum, quàm adultorum, sci-

licet Baptismus. Ita nos docuit Christus Dominus Ioan. 3 *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum.* Quæ susceptio sacramenti intelligenda est, seu in re, seu in voto, vt dicam in proprio loco. Eucharistia solùm est necessaria adultis, obtenta opportunitate. Enimuerò de illa habemus præceptũ diuinum à Christo Domino promulgatum. Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Quod præceptum obligare saltem semel in anno declarauit Ecclesia. *cap. Omnis vtriusque, de pœn. & remiss.* Confirmatio solum est necessaria suscepturis primam tonsuram. Notat Conc. Trid. *sess. 23. cap. 24. de reform.* Pœnitentia necessaria est ei, qui incidit in culpam mortalem, data copia cõfessarij. Nam quamuis peccator habeat veram contritionẽ, & exinde certus sit per reuelationẽ se esse in gratia, tenetur ad salutem, peccatum confiteri data copia congrui cõfessarij. Nam eadem contritio inclusit votum confitendi. Confirmatio, & extrema Vnctio sunt necessaria ad maiorem perfectionem. Nam in confirmatione roboratur fides suscepta in Baptismo. In extrema Vnctione tolluntur reliquiæ peccatorum. Et insuper conferuntur vires contra dæmonis tentationes in extrema vitæ periodo acerbiùs affligentis, & periculosiùs oppugnantis. Ordo, & Matrimonium sunt necessaria pro communitate totius Ecclesiæ. Ordo nimirum, ad idoneos sacramentorum ministros consecrandos. Matrimonium ad eosdem ministros sanctè procreandos.

De dispositione, qua accedere debet administraturus Sacramenta nouæ Legis. §. 6.

1 *Minister Sacramentorum tenetur esse in gratia.*
2 *Non tenetur accedere ieiunus.*

1 INTERROGATIO. In qua dispositione accedere debet minister sacramentorum? *Resp.* Accedere tenetur in gratia. Et ideò qui conscientiam habet peccati mortalis, tenetur vel præmittere confessionem: vel habere veram contritionem, qua iustificetur. Dixi, tenetur, vel præmittere confessionem, vel habere veram contritionem, quia non tenetur semper præmittere confessionem, si moraliter certus sit

sit se habere veram contritionem, & per eam repositum esse in gratia. Quoniam verò de gratia certi esse non possumus absque reuelatione: satis erit ex probabilibus indiciis existimare nos habere veram contritionem, & ex consequenti diuinam gratiam sanctificantem, vt tuta conscientia sacramenta ministrare possimus: faciendo, quod in nobis est pro illa obtinenda per verum præteritorum peccatorum dolorem, quia offendimus Deum, quem summè diligere debebamus: & per verum propositum cauendi in posterum ab omni lethali culpa. Administrare verò solemniter, tanquam proprius minister aliquod sacramentum in mortali culpa, est peccatum mortale. Ita D. Thom. *3.p.q.64.art.6.* Syl. *confirmatio.n.4.* Vict. *ibid.n.26.* Nau. *c.22.* Sot. *in 4.dist.1.q.5.art.6.*

2 *Int.* Debétne omnis minister sacramenti accedere ieiunus ad illud ministrandum? *Resp.* De necessitate sacramenti, minimè. De necessitate præcepti olim tenebatur accedere ieiunus minister Baptismi, & Confirmationis. *cap. Sacramenta. distinct.1. cap. Ieiuni.dist.5. de consecrat.* Hoc tamen non est in vsu: ideo per desuetudinem nullum est de hac re præceptum.

De ceremoniis seruari solitis in administratione Sacramentorum nouæ Legis. §. 7.

1 *Vtrùm signum Crucis adhibendum sit de necessitate sacramenti.*

1 INTERROGATIO. De ceremoniis seruari solitis in administratione sacramentorum, dubium celebre controuertunt Doctores de signo Crucis, sub quo omnia conferuntur, excepto sacramento matrimonij, an sc. sit de necessitate? *Resp.* Dico *primum.* In nullo sacramentorum, signum Crucis est de cecessitate Sacramenti. Ita communiter Doct. explicantes *c. Nunquid, de consecr.d.5.* Quo halucinatus est Auctor Thesauri sacerdotalis *fol.134.* oppositum fermè determinans hisce verbis. Omnia sacramenta sacerdotalis ministerij Crucis signo perficiuntur. Et baptismatis vnda non nisi per Crucem sanctificata peccata relaxat. Nec nisi Crucis signaculo quis ad sacerdotis gradus ascendit. Ad textum dicti *cap. Numquid*, respondeo loqui interrogatiuè, non autem definitiuè. Dico *secundum.* In omnibus sacramentis, excepto sacramento Matrimonij, adhibere signum Crucis est de necessitate

præcepti. Ita Viuald. *tit. vlt. de sacram. in genere.* Probatur apertè. Quia adhibere signum sanctæ Crucis, est vna ex præcipuis ceremoniis, & tribus ab ipsa Ecclesia præceptis, & vsitatis. Hinc colligo grauiter peccare illum, qui ex contemptu, vel malitia, vel negligentia crassa, hoc signum in administratione sacramentorum omiserit. Quod assertum non solum circa Dominicum signum, sed circa alias ceremonias ab Ecclesia adhiberi solitas, affirmat cum communi sensu, Sylu. *Baptismus 1. q. 4.* probatque latissimè Viuald. *tit. vlt. de sacram. in genere. n. 19.* Hanc ob rem graue peccatum erit in Baptismo non apponere Sal, Chrisma, Oleum, Catechumenorum non recitare Catechismum. In conficienda Diuina Eucharistia omittere missæ apparatum, & similia.

De dispositione, qua quis accedere debet ad suscipienda Sacramenta nouæ Legis. §. 8.

1 *Vtrum ante receptionem sex sacramentorum, præmittenda sit confessio.*

1 INTERROGATIO. Inter præcipuas dispositiones, est præmissa confessio. Rogo igitur, vtrum reus peccati mortalis, teneatur præmittere confessionem antequam recipiat sacramenta? *Resp.* Dico *primum.* Ante receptionem Eucharistiæ, reus mortalis culpæ tenetur culpam mortalem coram confessario, data confessarij copia, detegere, quamuis ex reuelatione sciret se per veram contritionem recepisse gratiam. Ità decreuit Conc. Trident. *sess. 13. Can. 11.* Dico *secundùm.* Ante receptionem aliorum sacramentorum non tenetur. Ita Nau. *c. 1. n. 44.* quem refert, & sequitur Viuald. *de sacr. in genere.* Dico *tertiò.* Ad alia sacramenta, præter diuinam Eucharistiam, reus lethalis culpæ tenetur accedere cum contritione: aut saltem cum attritione putata contritione. Ita communiter Doctores cum D. Thom. *3. p. q. 64. art. 6.* Syl. *Confirmatio. n. 4.* Vict. *n. 26.* Nauar. *cap. 22.* Sot. *in 5. d. 1. q. 5. art. 6.* Qui quidem Doctores cum communi non intelligunt inter sex sacramenta, sacramentum Pœnitentiæ, dè quo suo loco dicam: & Auctores iterum referam latius.

De effectibus Sacramentorum nouæ Legis. §. 9.

1 *Effectus sacramentorum alij communes omnibus, quæ est gratia,*

tia. Alij peculiares, qui est character.

2 *Gratia non solum secunda, sed etiam prima.*

3 *An recedente obice, redeat gratia sacramenti.*

4 *An gratia in singulis sacramentis habeat peculiares effectus.*

5 *Qui sunt hi effectus peculiares.*

6 *Quid est character.*

1 INTERROGATIO. Qui sunt effectus sacramentorum nouæ Legis? *Resp.* Dupliciter considerari possunt: nimirũ, vt communes omnibus, & vt particulares aliquibus. Effectus communis est gratia. Omnia enim sacramenta nouæ Legis gratiam effectiuè animis suscipientem sine obice infundunt. Ita definitur in Concil. Florent. & in Trident. *sess. 7. Can. 6.* Hanc infundunt ex opere operato, vt loquuntur Theologi: hoc est, ex vi solius sacramenti, æqualem omnibus. Hinc manifesti erroris damnandi sunt, qui olim asseruerunt Sacramentum Matrimonij non conferre gratiam, quos refert Nauar. *cap. 22. num. 83.*

2 *Int.* Quoniam duplex est gratia. Prima nimirum, qua peccator iustificatur, & ex odio reducitur in amicitiam Dei. Et secunda, quæ est augmentum ipsius præhabitæ gratiæ. Quæro ex te, an sacramenta nouæ Legis infundant etiam primam gratiam? *Resp.* Sacramenta nouæ Legis non solùm secundam, sed etiam primam gratiam conferunt. De Baptismo paruulorum res est certissima. De reliquis sacramentis ab adulto susceptis cum attritione putata contritione, res est dubia, & controuersa. Veruntamen nostra conclusio fermè ab omnibus, vt probabilior, & certior approbatur. Mitto quos retuli §. 8. à quibus asseritur: traditur etiam expressis verbis à Tolet. *lib. 2. cap. 16. num. 8.* Et inde emanauit effatum; *Homo per Sacramenta ex attrito fit contritus.*

3 *Int.* Qui sacramenta recipit cum obice (ita loquuntur Theologi) hoc est, in peccato mortali existens, sublato obice, hoc est, remisso peccato mortali per veram contritionem, recipitne gratiam Sacramenti antea suscepti ex vi Sacramenti præteriti, & ex opere operato illius? *Resp.* Affirmat Medina absolutè de omnibus Sacramentis, *lib. 2. sum. cap. 6.* De Baptismo ostendam suo loco. De confessione probat latissimè Syluest. *confessio. 2. num. 26.* & Bartol. Medin. *in summ. lib. 1. cap. 121. §. 3.* insinuat Nauar. *cap. 6. num. 13.*

4 *Int.* Habétne gratia in omnibus Sacramentis peculiares effectus?

effectus? *Resp.* Habet. In Baptiſmo datur ad delendum peccatum originale. In Confirmatione, ad roborandum animum contra oppugnatores fidei, vt intrepidè eam coram tyrannis profiteatur. In Diuina Euchariſtia, ad augmentum virtutum. In Pœnitentia, ad reſtituendam vitam ſpiritualem per peccatum amiſſam. In extrema Vnctione, ad delendas peccatorum reliquias, & ad vires conferendas contra hoſtem, in extrema vitæ periodo iam iam morientes acriter oppugnantem. In Ordine, ad afficiendam animam miniſtri ad benè ſacramenta miniſtranda. In Matrimonio, ad vniendas coniugum voluntates vinculo pacis, & amoris.

5 *Int.* Qui ſunt effectus particulares? *Resp.* Effectus particularis eſt character. Hunc autem tria ſacramenta conferunt. Baptiſmus ſcilicet, Confirmatio, & Ordo. Ita definiuit Concil. Trident. *ſeſſ.7. Can.6.*

6 *Int.* Quid eſt character? *Resp.* Eſt qualitas ſupernaturalis, à Deo animæ impreſſa, veluti quoddam ſignum ouium Chriſti Domini, vt imprimitur in Baptiſmo, vel ſignum militum Chriſti, vt imprimitur in Confirmatione, vel ſignum poteſtatis, vt imprimitur in Ordine, tam in corpus Chriſti verum, quàm in corpus Chriſti myſticum, quod eſt Eccleſia. Ita habetur *cap. Conſultum. de tempore ordin. c. Diſplicet. 23. qu. 4. cap. Licitè 23. q. 7.* Concil. Trid. *ſeſſ. 7. Can. 8.* Nauar. *cap. 22. num. 2.* Sot. *n. 4. d. 1. n. 1. art. 2.*

7 *Int.* Amittitúrne aliquando hic character? *Resp.* Minimè. Neque per peccatum, vt amittitur gratia: neque per mortem: ſed in æternum conſeruabitur in animis, etiam damnatorum. Ideo ſacerdos reſuſcitatus, nec baptizandus, nec confirmandus, nec ordinandus iterum eſt. Ita D. Thom. *in 4. d. 2. q. 1.* Habetur *c. Licitè 22. q. 7. c. Quod quidem. 1. qu. 1.* Notat Arm. *verb. ſacramentum. n. 1.* & Viuald. *de ſacram. in gen.* Hinc manifeſtum eſt, non poſſe iterari in hac vita hæc tria ſacramenta. Ratio eſt, quia effectus eorum, qui eſt character, ſemel factus nunquam amittitur.

De iis quæ circa Sacramenta nouæ Legis decreuit Concilium Tridentinum. §. 10.

1 INTERROGATIO. Quæ decreuit Concil. Trident. *ſeſſ. 7.* circa ſacramenta nouæ Legis? *Resp.* Memoria illa retineo;

retineo ; ideo facilè ea recitabo. Hæreſis damnauit illum, qui dixerit, aliquod eorum, quæ numeraui, non eſſe verè ſacramentum. *Can.* 1. Aut dixerit, ea à ſacramentis veteris Legis non niſi ceremoniis differre. *Can.* 2. Aut dixerit, nullum illorum aliqua ratione eſſe alio dignius. *Can.* 3. Aut dixerit, non eſſe omnia neceſſaria, imò aliquod eorum eſſe ſuperfluum (modo ſupradicto.) *Can.* 2. Aut dixerit, ſolùm ſignificare, non verò continere gratiam. Aut eam dignè ſacramenta ſuſcipientibus non ſemper ex opere operato conferre. *Can.* 5. 6. 7. 8. Aut dixerit, quod hæc tria, Baptiſmus ſcilicet, Confirmatio, & Ordo, non imprimunt characterem in anima, & ſignum quoddam indelebile, propter quod iterari nequeant. *Can.* 9. Aut dixerit, quod omnia ab omnibus Chriſtianis adminiſtrari poſſint. *Can.* 10. Aut dixerit, non requiri in conficiendis ſacramentis intentionem faciendi, quod facit Eccleſia. *Can.* 11. Aut dixerit, quod confectio, aut collatio Sacramenti à miniſtro in mortali exiſtente nulla ſit. *Can.* 12. Aut dixerit, Eccleſiæ ritus omitti, vel mutari poſſe per quemlibet prælatum. *Can.* 13. Anathema ſit.

CAPVT II.

De Sacramento Baptiſmi.

De Baptiſmi diuiſione. §. 1.

1 *Triplex eſt Baptiſmus.*
2 *An omnis ſit ſacramentum.*
3 *Quare Theologi triplicem aſſignent Baptiſmum.*
4 *An omne martyrium appelletur Baptiſmus.*
5 *Cur non dicuntur omnes martyres baptizari in ſuo ſanguine.*
6 *In quo differunt tria Baptiſmata.*
7 *Quo Baptiſmate fuit Chriſtus Dominus baptizatus.*

1 INTERROGATIO. Quotuplex aſſignatur Baptiſmus à Theologis? *Reſp.* Triplex. Aquæ, ſanguinis, & flaminis. Baptiſmus aquæ eſt, quo omnes Chriſtiani baptizantur. Baptiſmus ſanguinis eſt martyrium, quo enecantur infantes in materno vtero contenti, cùm matres pro Chriſti gloria in odium fidei à tyranno occiduntur: dicuntur enim in ſuo ſanguine

sanguine baptizari. Itidem martyrium, quo trucidantur infantes ante vsum rationis ob eandem Christi, fideique causam, vt trucidati sunt Innocentes infantes ab Herode, *Matt.* 2. Ita Syluest. *Baptismus.* 1. §. 2. cum Palud. & Tolet. *lib.* 2. *cap.* 22. *num.* 5. *&* 6. Baptismus flaminis est voluntas charitate inflammata suscipiendi baptismum aquæ, quem adultus non suscipit, quia à quo baptizetur, non superest, & in ea voluntate moritur, verè de peccatis commissis contritus. Appellatúrque flamen, quia oritur ab igne charitatis, & contritionis.

2 *Int.* Súntne hæc tria baptismata à Christo Domino instituta? *Resp.* Minimè quidem; sed solus baptismus aquæ. Ita Conc. Trid. *sess. de sacram. Can.* 1.

3 *Int.* Cur igitur à Theologis appellantur baptismata? *Resp.* Quia in iis duobus baptismis, sanguinis nimirum, & flaminis, infantes, & adulti saluantur, cum voto suscipiendi baptismum aquæ, quod votum adulti habent formaliter: infantes verò virtualiter in voluntate parentum.

4 *Int.* Dixisti baptismo sanguinis baptizari infantes, qui vel in maternis visceribus adhuc inclusi, simul cum matribus in Christi seruatoris odium occiduntur: vel extra vterum in se ipsis eandem mortem patiuntur. Nonne omne martyrium appellatur baptisma? *Resp.* Appellatur. Ita enim Christus Dominus suam mortem baptismum appellauit Luc. 12. *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor vsque dum perficiatur.*

5 *Int.* Cur igitur absolutè non dicuntur omnes martyres baptizari in suo sanguine? *Resp.* Quia plurimi ante ipsum martyrium baptizati erant baptismo aquæ. Insuper, quia vt baptizentur in suò sanguine, si actuale peccatum habent, & mortem in vigilia suscipiunt, indigent saltem actuali dilectione Dei super omnia, propter quam mortem constanti animo aggrediuntur, vt vult Sotus *in* 4. *d.* 15. *qu.* 1. *art.* 2. & *dist.* 17. *qu.* 2. *art.* 1. Si verò actualiter recordantur peccati commissi, dum rapiuntur ad martyrium, indigent actuali pœnitentia & detestatione criminis, vt docet Suar. *disp.* 29. *sect.* 2. *&* 3.

6 *Int.* In quo differunt hæc tria baptismata? *Resp.* Differunt, quòd baptismus aquæ solus imprimit characterem indelebilem: martyrium verò aureolam gloriæ, nimirum claritatem, quam appellant Theologi gloriam accidentalem: baptismus verò flaminis nil imprimit. Differunt insuper ex remissione pœnæ. Nam baptismus aquæ, & martyrium remittunt cum culpa

culpa totam pœnam: baptiſmus verò flaminis iuxta quantitatem doloris,& contritionis.Ita Cardin.Tolet.*lib.2.c.22.n.8.* Sunt pro martyrio elegãtia verba Cypriani 4.*Epiſt.lib.Epiſt.*1. cum rationem reddit,cur flammæ tres pueros in fornace non comburerent. Ananiæ, Aſariæ, Miſaëli, refrigerium, inquit, flammæ dederunt, præſente cum illis Domino, & probante, quod in martyres eius nil poſſet gehennæ ardor operari. *Lib.* verò *Epiſt. 2. epiſt. 6.* Fluebat, inquit, è martyrum vulneribus ſanguis, qui flammas, & ignes glorioſo cruore ſopiret. Cautè tamen legendus Orig.*homil.6.in lib.Iud.* in qua quoad remiſſionem culpæ plus martyrio, quàm baptiſmo aquæ tribuere videtur,piéque interpretandus.Baptiſma ſanguinis,inquit, ſolum eſt, quod nos puriores reddidit, quàm aquæ baptiſmus reddidit. Enimuerò baptiſmus aquæ dempſit culpam, martyrium verò,non à nobis tantummodò culpam,ſed nos culpæ deinceps adempſit. Baptiſmus aquæ nos à gehenna extraxit, ſed cœlo ſtatim non reddidit:martyrium verò in ipſo mortis inſtanti, in cœleſtem patriam martyres deduxit. Hinc fit, vt iure merito dicere poſſimus, quod per aquæ baptiſmum præteritæ culpæ purgantur, per martyrium verò etiam futuræ perimuntur:in baptiſmo aquæ, peccata demiſſa ſunt: in martyrio autem excluſa.

7 *Int.* Quo horum trium baptiſmatum Chriſtus Dominus fuit baptizatus? *Reſp.* Baptiſmo ſanguinis,mortem enim ſubiit in cruce ſibi propter ipſius odium illatam. Cùm verò à Ioanne in Iordane fuit baptizatus, Sacramentum non inſtituit, ſed prædixit, & adumbrauit.

De Baptiſmi definitione. §. 2.

1 INTERROGATIO.Quo pacto definitur Baptiſmus à Chriſto Domino inſtitutum ſacramentum? *Reſp.* Eſt ablutio corporis exterior, ſub præſcripta verborum forma. Ita cum Magiſtro *in 3.ſent.d.3.*Theologi communiter. Quam quidem immeritò corrodit Viual. in ſuo *Candel.tit. de Baptiſ.* Quoniam verò definitio tradita non ita claret, perſpicaciùs addidit Nau. *cap.22.num.5.* aliqua verba, ſic ſcribens; Sacramentum baptiſmi, eſt ablutio corporis cum aqua naturali, qua vnus ab alio in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti cum debita intentione abluitur. Vnde patet quàm diminutè dixit Hugo Victor. *in lib. de ſacrament.*Baptiſmum eſſe ipſam aquam naturalem.

De materia Sacramenti Baptismi. §. 3.

1 *Materia Baptismi est aqua.*
2 *Cur sit aqua.*
3 *An deficiente aqua possit fieri Baptismus.*
4 *An fieri possit in glacie, & niue.*
5 *An fieri possit in sale.*
6 *Quid intelligitur nomine ablutionis.*
7 *An puer proiectus in puteum, prolata forma, maneat baptizatus.*

1 INTERROGATIO. Quæ est materia huius sacramenti? *Resp.* Duplex: quædam appellatur proxima, quædam remota. Proxima est ipsa actio abluendi exterior, appellatúrque ablutio exterior. Remota, est aqua elementalis. Ita Sot. *in* 4. *d.* 3. *q. vnica. art.* 1. & 3. Sylu. *Baptismus.* 2. ex Palud. subdiuisit Tolet. *lib.* 2. *cap.* 28. *n.* 2. definit Concil. Trident. *sess.* 7. *de baptis. Can.* 2. Colligitur ex verbis Christi Domini Ioann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua,* &c.

2 *Int.* Cur hoc sacramentum institutum fuit in ablutione corporis exteriori? *Resp.* Vt significaretur ablutio animæ facta interiùs per gratiam, & sanctificationem, qua illam Deus ab omni peccati labe emundat.

3 *Int.* Poteritne in extrema aquæ penuria, confici hoc sacramentum in aqua ex herbis, floribus, arboribus, aliisve rebus artificialiter expressa, instillatam vocant? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia ille humor non est aqua, quamuis propter perspicuitatem, & similitudinem appelletur aqua: sed substantialiter succus est. De ratione verò, & essentia huius sacramenti est aqua naturaliter. Constat ex verbis Christi Domini Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua.* Ita definit Concil. Trident. *sess.* 7. *de baptis. Can.* 2. ex communi Theologorum, cum Sancto Thoma 3. *p. q.* 60. *a.* 5. & 6. & Magist. *in* 4. *d.* 3. potest autem fieri in quacunque aqua naturali, quæ naturalium Physicorum, Philosophorúmque iudicio aqua sit elementalis. Talis est aqua fluminis, fontis, stagni, paludis, maris, & pluuiæ. Ita D. Thom. 3. *p. q.* 66. *art.* 4. Syluest. *Baptis.* 2. *quæst.* 3. Sot. *in* 4. *d.* 3. *q. vnica. art.* 4. Catechism. Rom. *pag.* 169. Neque impediunt accidentia, nimirum, an sit calida, an frigida, nitida, an turbida, & similia, dummodo substantialiter aqua sit eleementalis. Elementalis verò est aqua, quæ colligitur ex vaporibus densa

denſatis, cum ex ollæ ore euaporantur, & teſtaceo tegumento repercutiuntur. Item quæ hyemali tempore è parietibus, lapidibúſve, velut è fonte fluit. Nam vapores eſſentialiter aqua ſunt. Aqua verò è parietibus manans, aqua eſt ex aëre humido in aquam verſo, iuxta veram philoſophiam. Ne tamen profeſſionem moralem tranſgredi videamur, philoſophis id diſputandum omitto.

4 *Int.* Quid cenſes de gelu, & niue? *Reſp.* Eſſe eſſentialiter aquam: in iis tamen baptizari non poſſe, quia vt ſic, non ſunt materia apta ad abluendum. Eſt verò de eſſentia huius Sacramenti ablutio. Ideo in iis liquatis confici poteſt baptiſmus. Ita communiter Doctores cum Sancto Thom. & aliis, quos refert, & ſequitur Sylu. & Sot. proximè citati.

5 *Int.* Quid cenſes de ſale? *Reſp.* Negat Angelus *Baptiſ.* 4. *n.* 3. & Sylu. *baptiſm.* 2. ad finem, eſſe materiam baptiſmi. Affirmant tamen Armil. *verb. baptiſm. n.* 23. & Tabien. *baptiſm.* 4. *n.* 8. & meritò; idem enim de ſale, atque de niue, gelúque dicendum arbitror. Eſt enim eſſentialiter aqua maris gelata æſtiuo Sole, ac proinde ſi liquefiat, apta erit materia ad abluendum, & baptizandum.

6 *Int.* Quid intelligis per ablutionem? *Reſp.* Triplicem actionem: nimirum, vel immerſionem, vel effuſionem, vel aſperſionem. Poteſt enim baptiſmus fieri, vel immergēdo infantem; vel ſuper eum aquam effundendo, vel illum aqua aſpergendo, ita vt gutta tangat baptizatum.

7 *Int.* Adeſt puteus aquam continens, non eſt remedium aquam extrahendi, eſt infans morti vicinus; poteritne proiici in puteum ſub forma baptiſmi, vt baptizetur? *Reſp.* Minimè. Ratio eſt, quia talis proiectio, non eſt ablutio, ſed ſuffocatio. Ita cum Sylu. *baptiſm.* 4. §. 10. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 19. & communi ſchola.

De forma huius Sacramenti. §. 4.

1 *Quæ eſt forma Baptiſmi.*
2 *Quæ verba ſunt de eſſentia huius formæ.*
3 *Præcipuè dubitatur de pronomine te.*
4 *An ſit dicendum in nomine.*

1 INTERROGATIO. Quæ eſt forma baptiſmi? *Reſp.* Eſt hæc. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen. Ita habetur *c.* 1. *de baptiſm. c. In Synod. de*

*consecrat.dist.*4.in Conc.Florentin.sub Eugenio IV. *cap.* 5. & Trid.*sess.*7.*Canon.*4. Colligitur apertè ex verbis Christi Domini Matth.vlt.*Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti.*

2 *Int.* Suntne hæc verba de essentia formæ huius Sacramenti? *Resp.* Sunt quidem quoad sensum, non verò quoad vocum terminationem. Enimuerò in Ecclesia Græca ita proferuntur. Baptizetur seruus Christi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. De qua forma quamquam olim dubitatum fuerit, vt videre est apud Sylu.*Baptis.*1.ad finem : tamen nunc certum est ex Conc.Florentin. veram esse huius Sacramenti formam. Pronomen ego, excipio, quod non esse de substantia, constans est Doctorum sensus in *cap. Retulerunt. de consecr. dist.* 4.D.Thom.3.*p.qu.*66.*art.*5. & *quæst.* 72.*art.*4. Victor. *in sum.num.*17.Richard.*in* 4.*d.*3.*art.*4.Angel.*baptismus.*2.*num.*1. & alij plures. Ideo secluso contemptu, illud ex negligentia omittere peccatum erit solùm veniale. Ita Sot.in 4.*p.*3. *quæst. vnica.art.*5. Relicta verò forma Ecclesiæ Romanæ, baptizare in forma qua vtitur Ecclesia Græca, est mortale. Ita Sotus proximè citatus. Ratio est, quia itur contra ritum Ecclesiæ vniuersalis in re grauissima, & præceptum vsu, & consuetudine roboratum: ob eandem rationem non benè vterentur verbo, nos, loco pronominis, ego, illustres personæ, quæ ex vsu, & accommodatione hominum propter excellentiam dignitatis, ita loqui, & inscribi solent. Imò eos lethalis damnant culpæ propter inusitatam mutationem, D.Thom.3.*p.q.*66.*art.*4. & 5. D.Bonau.*in d.*5.Scot.*d.*6.Palud.*d.*3.*q.*1.*art.*3.Sylu.*baptism.*1.*q.*6. Armil.ibid.*nu.*11.Victor.*num.*13.& alij, quos refert, & sequitur Viuald.*de baptism.tit.de forma.*

3 *Int.* Singulatim te sciscitaturus sum. Dic, pronomen, Te, estne de essentia sacramenti? *Resp.* Maximè. Ita D. Thom. 3.*p.q.*66.*art.*5. Scot.*in* 4.*dist.*3.*q.*2.*art.*3. & ibidem Gab. Sylu. *baptism.*1.*q.*6. ibi. Armilla *num.*5. Nau. *cap.*22. *num.* 3.Victor. *num.*18.catechism.Roman.*fol.*183.Habetúrque in *cap.* 1. *de baptis.*& ibi tradit Innocent. quos refert, & sequitur Viuald. *de baptis.tit.de forma.*

4 *Int.* Estne de essentia huius formæ dicere, in nomine? *Resp.* Maximè. Ita Gloss. *c.Hæreticus.de consecr.d.*4. *ver. Nominis.*Sylu.*baptis.*1. *num.* 6. cum D. Thom. quem refert Angel. *baptis.*2.*num.*2. Vict.*num.*16.Habetur in Concil. Florentin. &

in

in Tridentin. *session. 7. can.* 4. & communiter asseritur ab omnibus. Ratio est, quia forma huius sacramenti est expressiua sanctissimæ Trinitatis, cùm verò sancta Trinitas sit vna essentia, & tres personæ: essentiæ verò vnitas significetur nominis vnitate, propterea dicendum, in nomine, & non, in nominibus.

De ministro Sacramenti Baptismatis. §. 5.

1 *Quis est minister Baptismi.*
2 *An possit aliquis se ipsum baptizare.*
3 *An Angelus, vel anima separata possit baptizare.*
4 *An plures possint simul baptizare.*

1 INTERROGATIO. Quis est minister huius sacramenti? *Resp.* Proprius sacerdos: hoc est parochus. Ita D. Thom. 3. *p. q.* 67. *art.* 1. 2. 3. *&* 4. Sot. *in* 4. *d.* 4. *q. vnica. art.* 1. *&* 2. Adeo vt absque illius facultate baptizans, peccet mortaliter. Ita Card. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 1. Ang. *baptism.* 5. *n.* 1. Sylu. *baptism.* 2. *n.* 1. Viuald. *de baptis. tit. de ministro. nu.* 2. meritò reprehendens Armillam oppositum asserentem. In casu tamen necessitatis, quilibet potest baptizare, etiam fœmina. De hoc scio olim dubitatū fuisse circa hæreticos, depositos, & similes, vt constat ex *cap. Si quis. & cap. Quomodo, de consecr.* 4. *dist.* Tamen hodie est veritas definita in Concil. Florent. sub Eugenio IV. & Lateranensi, sub Innocentio III. & Tridentin. *sess.* 7. *Can.* 4. Verumtamen seruandus est ordo dignitatis. Et ideo præferendus sacerdos diacono; diaconus subdiacono; subdiaconus clerico in minoribus; inter clericos in minoribus, is qui ad altiorem gradum iam est promotus: clericus in minoribus laico; masculus fœminæ; fidelis infideli. Ita decernitur *cap. Si quis. c. Mulier. cap. In necessitate, de consecr. dist.* 4. D. Thom. 3. *p. q.* 67. *art.* 1. Palud. & Sot. *in* 4. *d.* 3. Sylu. Arm. & Summistæ *verb. Baptis.* Catechism. Rom. *pag.* 191.

2 *Int.* Potestne aliquis seipsum baptizare, præsertim vrgente necessitate mortis, cum nō adest alius qui illum baptizet? *Resp.* Minimè. Ita notauit cum communi Tolet. *lib.* 2. *c.* 20. *num.* 1. Ratio est manifesta, quia ad verum baptismum requiritur declaratio pronominis *Te*, vt requiritur declaratio pronominis, *Ego*: sed qui seipsum baptizat, necessariò proferre debet, Ego me ipsū baptizo; igitur, &c. Neque ex hoc colligitur non satis à Christo Domino Ecclesiæ suæ prouisum,

cum talis adultus, qui seipsum non poteſt baptizare baptiſmo aquæ, poſſit ſaluari baptiſmo flaminis, vt iam ſuperius reſpondi.

3 *Int.* Poſſetne ex diuina diſpenſatione miniſter eſſe huius ſacramenti, Angelus, homo beatus, vel anima à corpore iam ſeiuncta? *Reſp.* Poſſet, ac proinde verum conferret baptiſmũ Chriſti. Ita communiter Doctores, teſte Card. Toleto *lib.1. cap.20. num.4.* Ex diuina, dixi, diſpenſatione, quia ex libera voluntate Angeli, vel animæ, minimè: enimuerò ex lege Dei ordinaria reiicitur ab hoc miniſterio.

4 *Int.* Poſſuntne plures ſimul baptizare, ſeu eſſe ſimul miniſtri huius ſacramenti? *Reſp.* Tripliciter poſſunt plures concurrere ad eundem hominem baptizandum. Nimirum, vel vnus proferendo formam, & alius infundendo aquam, quia ſcilicet mutus manibus vtitur, captus verò manibus loqui poteſt. Vel ſimul, & proferendo formam, & miniſtrando aquam, cum intentione baptizandi dependenter ſimul vnus ab alio, quaſi partialiter. Vel ſimul proferendo formam, & ſimul miniſtrando aquam, cum intentione baptizandi independenter ab alio, ſed faciendi per ſe ſolum, quod facit Eccleſia. Hoc ſuppoſito. Dico, ſi ſimul concurrant primo, & ſecundo modo, non facere Sacramentum: ſi verò concurrant tertio modo, verum conferre baptiſmum. Ita cum communi Tolet. *lib.2.c.20.*

De ſubiecto capace Sacramenti Baptiſmatis. §.6.

1 *De ſubiecto capace Baptiſmatis.*
2 *De monſtris.*
3 *De infantibus in vtero materno.*
4 *De filiis infidelium.*
5 *De furioſis, & amentibus.*

1 INTERROGATIO. Quod eſt ſubiectum capax huius ſacramenti baptiſmatis? *Reſp.* Homo viuus, non baptizatus, ante, vel poſt rationis vſum, habens intentionem, ac voluntatem ſuſcipiendi tale Eccleſiæ Sacramentum, quo fiat cœli particeps, vt Chriſti membrum, & ouis Eccleſiæ, ſiue veram, cum ſcilicet iam rationis vſura fruitur, ſiue præſumptam cùm nimirum ante rationis vſum à parentibus baptiſmo traditur.

2 *Int.* Quid cenſes de monſtris? *Reſp.* Conſulendi ſunt philo

philoſophi,atque iuxta eorum iudicium de pluralitate indiuiduorum,vel ſimplicitate loquendum. Aç proinde ſi plura indiuidua iudicantur , vt plures homines baptizandi ſunt : ſi verò vnum,& vnus baptizandus eſt. Ita Tolet,*lib.2.c.20.n.6.*

3 *Int.* Quid cenſes de infantibus adhuc in materno vtero incluſis ? *Reſp.* Si foras manum,pedem,caput,vel quid ſimile emiſerunt , & eſt periculum in mora expectandi totũ egreſſum , aqua ſunt tangendi , cum forma,& ſic baptizandi. De tali baptiſmo facto in capite, certa res eſt apud omnes cum D.Thom.*3.p.q.68.art.4.*Archid.*c.Baptizati.d.5.* de facto tamen in manu,vel pede,vel alia quauis corporis parte , dubitarunt plures.Vera tamen eſt propoſita concluſio , quam tenent Panorm.Innocent.*c.Debitum,de baptiſ.*Nau.*c.22.n.7.* & Viual. *de baptiſ.*Si verò toti adhuc in viſceribus matris detinentur,Dei iudicio relinquendi,donec mater animam exhalet , & poſt animæ exhalationem ſecanda aluus & ſi adhuc viuant,vt viuere poſſunt , iuxta medicorum placitum , baptizandi. Ita communiter Doctores.

4 *Int.* Suntne baptizandi infantes filij infidelium inuitis parentibus ? *Reſp.* Minimè. Ratio eſt,quia iure naturali ſunt ipſorum parentum. Ita Card. Tolet. *lib. 2.cap.21.num.4.* Hoc præcipuè verum eſt,cum in eorũ poteſtate relinquendi ſunt: quoniam exponuntur periculo poſtea à fide recedendi , cum ad ætatem plenitudinis iudicij venerint , propter parentum prauam doctrinam.

5 *Int.* Suntne baptizandi furioſi,& amentes?*Reſp.* Si furioſi,& amentes in furiam,& amentiam inciderunt poſt vſum rationis, & dum eo vtebantur , baptiſmum petierunt,baptizandi ſunt. Quod intelligo, niſi exiſtens in notorio peccato mortali,inciderit in phreneſim,à quo noluiſſet reſipiſcere,licet baptiſmi cupidus.Ita Victor.*in ſum.n.20.*& Viuald. *de baptiſ.* Tunc enim nil illi proderit baptiſmus ad ſalutem. Dixi, ſi in rationis vſu baptiſmum petierunt , quia ſi noluerunt tunc baptizari , in amentia non ſunt baptizandi. Ita D. Tho.*3.p.q.68.art.5.& 6.*Angel.*bapt.6.n.10.* Armil.*n.58.*Victor. *n.26.*Viguer.*verſ.9.*Sot.*4.d.5.q.vnica.art.12.* Si verò à natiuitate tales ſunt,& habent lucida interualla , in lucido interuallo,quo ratione pollent,rogandi,an baptizari velint , & ſi velint,baptizandi.Si verò à natiuitate tales,nunquam ratione vſi ſunt,baptizandi ſunt.

De dispositione, qua accedere tenentur adulti ad baptismum. §. 7.

1 *An teneatur adultus accedere cum dolore præteritorum peccatorum.*

2 *An teneatur accedere cum proposito confitendi commissa antea peccata.*

1 INTERROGATIO. Qua dispositione accedere debet adultus ad Baptismum? *Resp.* Accedere debet cum dolore præteritorum criminum, & cum proposito cauendi in posterum. Quamobrem, qui in peccato viuit, aut in periculo peccandi, neque occasionem tollere vult, nón est baptizãdus. Ita D. Thom. *3.p.q.66.art.4. & 8.* Scot. *in 4.d.4.art.5.* Sot. *d.5.* Viguerius *de Baptis.n.9.* Vict. *num.3.* Text. *in cap. Omnis qui. de consecr.d.4.* Atque cum communi Toletus *lib.2.c.21.n.5.* Dolor autem debet esse vera contritio: aut saltem attritio putata contritio. Ita Nauar. *c.1.nu.37.*

2 *Int.* Teneturne accedere cum proposito confitendi commissa iam peccata, aut pro iis pœnitentiam agendi? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia peccata ante baptismum commissa, per baptismum plenè delentur tam quoad culpam, quàm quoad pœnam. Ita D. Thom. *3.p.q.68.art.5.* Viguer. *de Baptismo*, cum D. Augustino, & D. Ambrosio, quos refert Bona. *in 4.d.4.* Scot. *d.5.q.vnica.art.6.* Richard. *dist.17.* Syl. *baptis.4.q.10.§.14.* Angel. *Baptis.6.* Habetur *c.vltim.de pœn.dist.7.c.Siue pœn.* iuncta Gloss. *de consecratio.dist.4.* & in Concil. Trident. *sess.5. & sess.14.*

De solemnitatibus Baptismi. §. 8.

1 *De necessitate solemnitatum Baptismi.*

2 *Quid sibi volunt solemnitates Baptismi.*

1 INTERROGATIO. Quid censes circa earum solemnitatum necessitatem? *Resp.* Non sunt de necessitate sacramenti, sunt tamen de necessitate præcepti. Ideo illas absque necessitate cogente omittere peccatum est mortale. Atq; imprimis extra Ecclesiam baptizare absque eadem necessitate grauiter prohibet Victor papa I. *in Epistol.* ad Theophilum, vt habetur *in summa Concil.fol.4. & in Clem.1.de Baptis.* Deinde cùm acciderit, quia puer pro necessitate domi baptizatus vixerit,

xerit, arbitror eum postea in Ecclesia ceremoniis solitis recipiendum.

Dubium tamen est non leue. An si post peractas, transactásque ceremonias, comperiatur puerum nõ fuisse verè baptizatum, repetendæ sint huiusmodi ceremoniæ. Affirmat Victor. *in sum. de baptis. num.* 37. Meritò tamen negat Viual. *de baptis.* argumento ducto à ceremoniis matrimonij, post quas si ob impedimentum occultum nuptiæ inueniantur nullæ, domi secretò, non verò in publico celebrandæ sunt inter ipsos solos contrahentes, amoto impedimenti obstaculo per dispensationem, propter scandalum. Quod idem videtur dicendum de baptismo nulliter facto in publico.

2 *Int.* Quid sibi volunt ceremoniæ baptismi? *Resp.* Exsufflatio significat expulsionẽ dæmonis Ideò fit in modum crucis, qua dæmones quasi puluis à facie venti effugantur. Salis gustatio spiritualium rerum gustum, & suauitatem. Saliua tum naribus, tum auribus apposita apertionem sensuum spiritualium. Olei vnctio inter scapulas, & in pectore, & in sincipite, subiectionem Christiani militis ad portandum iugũ Christi, ad pugnandum pro eo, & aduerso pectore suscipienda vulnera, ad humiliandum caput, obediendo Christi Ducis præceptis. Imò etiam ad illud opponendum pro iis, cum Petro: *Domine, si oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Candida vestis significat animæ candorem per baptismum comparatum. Lucerna ardens in manibus, significat fidem operibus comprobandam, & hominibus ostendendam, iuxta illud Christi Domini: *sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.* Ita Tolet. *lib. 2. cap.* 23. paucis mutatis, & additis.

De Patrinis Baptismi. §. 9.

1 *De numero Patrinorum.*
2 *An possint esse duo viri simul.*
3 *An parochus debeat Patrinos designare.*
4 *Qui prohibentur in iure esse Patrini.*

1 INTERROGATIO. Quot Patrini assumi possunt in Baptismo? *Resp.* Vnus, siue vir, siue mulier. Vel ad summũ vnus, & vna. Ita decreuit Conc. Trid. *de reform. sess.* 24. *c.* 2. Addit verò sãcta Synod. Quod si alij vltra designatos baptizatũ teti-

 gerint,

gerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant. Qua in re voluit ſancta Synodus renouare ſtatutum *cap. Non plures. de conſecrat. diſt.* 4. diſſuetudine abolitum.

2 *Int.* Poſſuntne aſſumi duo viri, vt vnus vicem ſuppleat mulieris? *Reſp.* Minimè. Notat Tolet. *lib. 2. cap. 23. nu. 4.* Explicuit Congregatio Cardin. *n. 490.* Suadet ratio. Quoniam baptiſmus eſt generatio quædam ſpiritualis: & ideo debet cõformari generationi naturali; atqui ad generationem naturalem requiritur mas, & fœmina; ergo ad generationem ſpiritualem vir, & mulier. Neque in hoc Epiſcopus diſpenſare poteſt. Quia non eſt ſupra Concilium, oppoſitum decernens.

3 *Int.* Circa ſacri Concilij verba; Quod ſi alij vltra deſignatos, baptizatum tetigerint, & cognationem ſpiritualē non contrahant, dubium graue ſuboritur, an parochus debeat Patrinos deſignare? *Reſp.* Huius dubitationis meminit Viuald. *de baptiſ.* motæ iam à Nauarro *c. 22. n. 38.* Dico igitur cum iis parochum debere à parentibus rogare, quos deſignant in Patrinos. Quod ſi ex incuria, aut negligentia parentum, & parochi, imò ex culpa vtrorumque, pluréſque vno, vel duobus baptizandum tangant, omnes credit Nauarrus, & Viualdus verè eſſe Patrinos, vera contracta cognatione ſpirituali. Ratio eorum eſt. Quia nouum Concilij ius valet, cum fit deſignatio Patrinorum; ergo vbi facta non fuerit, ſtandum erit iuri antiquo. iuxta *L. Præcipimus. Cod. de appell.* iuxta quam non eſt à iure antiquo recedendum, niſi quoad in nouo clarè excepta. At verò ex iure antiquo, ſeu potius ex conſuetudine antiqua, tot erant Patrini, quot baptizandum tangebant; ergo & modo.

4 *Int.* Qui prohibentur in iure eſſe Patrini? *Reſp.* In primis. Homo non baptizatus. *cap. in Baptiſmate, de conſecrat. diſt.* 4. & ibi Gloſſ. Angel. *baptiſ. 8. n. 2.* Sylu. *baptiſm. num. 5.* Armil. *ibid. num. 37.* D. Thom. *in 4. d. 24. art. 1. q. 3.* Richard. *ibid.* Nau. *cap. 22. num. 46.* Deinde. Quiuis Religioſus. *cap. Non licet. 1. de conſecr. diſt. 4. & cap. Placuit. 2. 16. q. 1.* Ita ſupra citati Doctores. Tertio. Mutus homo, & muta mulier. Ita decernitur *cap. Paruuli. de conſec. d. 4.* & notat Anchar. in Rub. *de cognat. ſpirituali lib. 6. num. 4.*

De

De cognatione spirituali contracta in Baptismate. §. 10.

1 *Quid est cognatio spiritualis.*
2 *Inter quas personas contrahitur.*
3 *An contrahatur ex solo Catechismo.*
4 *An contrahatur à non baptizato.*
5 *An contrahatur à patribus suscipientibus è sacro fonte proprium filium.*
6 *An contrahatur à patre, vel matre baptizante proprium filium.*
7 *An Bertha mater maneat cognata mariti Ioannæ suæ cōmatris.*
8 *Quis est effectus huius cognationis.*

1 INTERROGATIO. Quid est cognatio spiritualis proueniens ex baptismo? *Resp.* Est attinentia duarum personarum inter se ratione Sacramenti baptismatis iuxta Ecclesiæ statutum, ita decernentis, vt tales ac tales personæ postea maneant inter se cognatæ spiritualiter: ita colligitur ex Nauar. *c.12.n.36.* & ex D.Thom. cum communi *in 4.d.40.* Vnde manifestum est hanc cognationem esse de iure positiuo tantùm.

2 *Int.* Inter quas personas acquiritur huiusmodi cognatio? *Resp.* Omissa iuris antiqui determinatione, per Conc. Trid. omninò sublata, ita nouiter decreuit dictum sacrum Concil. *sess.24.cap.2. de reform.* his conceptis verbis; Sancta Synodus statuit, vt vnus tantùm, siue vir, siue mulier, iuxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum vnus, & vna baptizatum de baptismo suscipiant. Inter quos, & baptizatum ipsum, & illius patrem, & matrem: nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem tantùm spiritualis cognatio contrahitur. Hæc Concilium.

3 *Int.* Contrahitúrne hæc cognatio spiritualis ex Catechismo, ac ceremoniis, quibus suscipitur in Ecclesia infans domi propter necessitatem baptizatus, si alij assumantur Patrini ab iis, qui domi sunt sumpti? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *c.12.n.40.* & Tolet. *lib.2.c.23.n.5.* Oritur tamen iuxta eosdem Auctores impedimentum impediens matrimonium inter eos, inter quos dirimit hæc cognatio spiritualis; probatque Nauar. ex *c. Per Catechis. de cognat. spirit. lib.6.* Ire verò contra hanc iuris determinationem, & contrahere matrimonium, existimat Toletus esse peccatum graue.

4 *Int.* Contrahitne huiusmodi cognationem spiritualem non baptizatus baptizans, aut suscipiens baptizatum? *Resp.* Minimè. Ita D.Thom. *in* 4. *d.*42. *q.*1. *ad* 3. & *q.*2. *ad* 3. Palud. ibidem. *q.*1. *num.*8. Sot. *q.*1. *art.*3. Syl. *matrim.*8. *q.*3. Nauarr. *cap.*21. *num.*36. Gloss. *cap. in baptis. de consecrat. dist.*4. Ratio est manifesta, quia huiusmodi cognatio cadit super eas personas, quæ Ecclesiæ præceptis subiacent: non baptizatus verò Ecclesiæ non subiacet. Ex eodem fundamento oppositum est dicendum de hæretico, quia baptizatus, & Ecclesiæ subditus est. Ita Nauar. *cap.*12. *num.*35.

5 *Int.* Contrahúntne hanc cognationem spiritualem pater, & mater suscipientes, vt Patrini, proprium filium è fonte sacro? *Resp.* Contrahunt. Ita Viuald. Sylu. Armil. Angel. & alij Summistæ *verb. Baptismus.* Probatur ex *cap. Ad limina.* 30. *q.*1. Ratio esse potest, quia hæc susceptio non est de necessitate Sacramenti, vt manifestum est, & probat Sot. *in* 4. *dist.*5. *quæst. vnica. artic.* 9. Ergo nullus dari potest euentus, in quo ipsi parentes cogantur suscipere, tanquam veri Patrini proprium filium.

6 *Int.* Contrahúntne eandem spiritualem cognationem iidem parentes inter se baptizantes proprium eundem filium? *Resp.* Baptizantes absque necessitate cogente, contrahunt. Ita citati supra Doctores. Baptizantes verò cogente necessitate, si coniuges sint legitimi, non contrahunt: si Patres fornicarij sint, contrahunt. Ita Nauarr. *cap.*22. *num.*40. probatque ex *cap. Ad limina.* 30. *quæst.* 1. habeturque *in cap.*1. *de cogn. spirit. lib.*6.

7 *Int.* Contrahítne Bertha cognationem spiritualem huiusmodi cum marito Ioannæ, quam matrinam habet per susceptionem proprij filij Berthæ? *Resp.* Minimè. Et ideo mortuo marito, & mortua Ioanna, potest illi nubere. Ita decreuit Pius V. *in Bulla* incipiente, *Cum illius vicem.* Data Romæ *anno* 1566.

8 *Int.* Quis est proprius effectus huius cognationis? *Resp.* Respondebo statim, si tibi placuerit; quia tamen hac de re Doctores omnes ad matrimonij impedimenta quæstionem seruant, ibi me iterum interrogabis.

De effectibus Baptismi. §. 11.

1 *Quot sunt effectus Baptismi.*
2 *An amoto obice, redeat gratia sacramenti Baptismi.*

1 INTER

1 INTERROGATIO. Quot sunt effectus Baptismi? Resp. Quatuor. Primus est remissio omnis culpæ tam originalis, quam actualis ante ipsum commissæ. Et absoluta remissio pœnæ, eisdem culpis debitæ. Ita Concil. Florent. & Tridentinum *cap. Per baptis. de consecrat. dist.* 4. ex D. Ambro. quem refert, & sequitur Magister *in 4. distinct.* 4. Secundus effectus est infusio gratiæ. Victor. cum communi, & Catholico sensu *num.* 21. Ideo confert ius ad regnum cœlorum, *cap. Maiores.* & ibi Gloss. *de Baptis.* Tertius effectus est character, qui est qualitas quædam animæ baptizati à Deo impressa in signum Christianæ militiæ. Vt iam dixi, cum egisti de sacramentis in genere. Quartus effectus est, tollere omnem irregularitatem præter eam, quæ orta fuit ex bigamia. Ita Maiolus *lib. 5. cap. 51. num.* 10. Couarr. *in Clement. Si furiosus.* 1. *p.* §. 2. *n.* 2. Viuald. *de baptis.* Tollit etiam omnem infamiam. Ita Angel. & Syluest. *verb. baptismus.* Sot. *in 4. dist. 6. quæst.* 1. *art. 5. 6. & 7.* quos refert, & sequitur Viuald. citatus.

2 *Int.* Circa infusionem gratiæ dicito. Qui suscipit sacramentum Baptismi cum obice ad gratiam, sublato obice reditne gratia? *Resp.* Explico plus propositam dubitationem. Accedit quis ad baptismum in peccato mortali, non recepit gratiam, vt certum est: Rogo, vtrum obtenta venia peccati per veram contritionem, detur illi gratia ex vi sacramenti baptismi antea suscepti? *Resp.* Datur. Ita habetur *c. Tum valere. de consecr. dist.* 4. Docet Victor. ex communi. *tit. de baptis. n.* 23. & Sot. *in 4. dist. 18. q. 3. art.* 3.

CAPVT III.

De Sacramento Confirmationis.

De auctore, & definitione Sacramenti Confirmationis. §. 1.

1 *An Confirmatio sit Sacramentum.*
2 *A quo sit institutum.*
3 *Quid significet nomen Confirmatio.*
4 *Quo pacto definitur Sacramentum Confirmationis.*

1 INTERROGATIO. Estne confirmatio sacramentum? *Resp.* Maximè. Ita decreuit Concil. Florent. & Trid. *sess.* 7.

seß.7. can.2. habetur *cap. Ad abolendam. de hæret.* & *Can.2. de Confirm.* Probat latè Couarr.1. *resolut. cap.* 10. *num.*1. Victoria *num.* 40. *de Confirmat.* Viguerius *in Institut. Cathol.* & omnes communiter.

2 *Int.* A quo est institutum? *Resp.* A Christo Domino. Probant latè Victoria, & Cou. locis citatis. Ideo cautè legendus D. Bonauent. & Alens. cum videntur opinari istud sacramentum institutum fuisse ab Ecclesia. Piè tamen eos interpretari oportet, nimirum intellexisse, fuisse ab Ecclesia promulgatum, & vt verum sacramentum à Christo Domino institutum, receptum, ad praxim, vsúmque deductum.

3 *Int.* Quid significat nomen Confirmatio? *Resp.* Significat robur animi. Ita Viguer. *de Confirm.* tradit text. *cap.* 1. *de sacr. Vnctio. per front.*

4 *Int.* Quo pacto definiri potest? *Resp.* Est Sacramentum, in quo Episcopus vngit baptizati frontem chrismate consecrato, sub certa verborum forma, ad accipiendum vitæ spiritualis robur, vt intrepidè profiteatur fidem coram Euangelij veritatem oppugnantibus. Ita Magist. *in 4. sent.* & D. Tho. 1. *p. q.* 72. Colligit Canis. *in doct. Christ. c.* 1. *de Confirm.*

De materia Sacramenti Confirmationis. §. 2.

1 *Sanctorum Chrisma est materia sacramenti Confirmationis.*
2 *Quid est sanctum Chrisma.*
3 *An balsamum sit de essentia Chrismatis ex necessitate Sacramenti.*
4 *An sit de necessitate præcepti.*
5 *An consecratio Chrismatis sit de necessitate Sacramenti.*
6 *An Chrisma debeat esse nouum.*

1 INTERROGATIO. Quæ est materia sacramenti Confirmationis? *Resp.* Est Chrisma. Ita respondet Tolet. *lib.*2. *cap.*24. *num.*2.

2 *Int.* Quid est Chrisma? *Resp.* Est oleum oliuarum balsamo permistum, ab Episcopo consecratum. Ita habetur *cap.*1. *de sacr. vnct.* & in Concil. Brachar.2. *cap.*4. Conc. Florent. sub Eugenio IV. docet Catechis. Roman. *pag.*223. Syl. & Armil. *verb. Confirm. num.*2. Victor. *num.*41. Nauar. *cap.*22. *num.*8. & communiter Doctores.

2 *Int.* Estne balsamum de essentia Sacramenti? *Resp.* Res est controuersa. Affirmantem partem sequitur Tolet. *lib.* 2.

*cap.*24.

cap. 24. eamque appellat communem: quoniam eam asserere videntur Adrian.Palud. Durand.teste Couar.negantem tamen sequuntur Auctores in sequenti citandi, résque videtur certa ex *cap.Pastoral.de sacrament.non iterand.*notat Viuald. *de sacrament. tit. de requisis. num.*3.

4 *Int.* Estne de necessitate præcepti? *Resp.* Maximè. Ita Caiet.3.*p.d.*62.*art.*2.Sot.*in* 4.*dist.*7.*q.*1.*art.*1. Victor.*de Confirm. num.*41. Nauar.*cap.*22.*num.*9. Couar.*lib.*1.*resolut.cap.*10.*num.*4. Habetur *c.Pastoral.de sacrament. non iterand.c.*1. *de sacr.vnctio. c.Nouissimè.de consecrat.d.*5. *c.*1. Ideo Toletus affirmat peccare mortaliter, iuxta omnium Doctorum sensum, illum qui oleo sine balsamo confirmaret.

5 *Int.* Estne de essentia sacramenti, vt Chrisma sit consecratum? *Resp.*Maximè.Ita D.Thom.3.*q.*73.*art.*3.Scot.Durand. Palud. Marsil. quos refert, & sequitur Viuald.*de sacr.Confirm. tit.de materia.n.*4.Summistæ *verb.Confirmat.* Syl.*num.*2. Angel. *num.*3. Vict.*num.*42.Nauar. *cap.*22.*n.*8. Canonistæ cum Gloss. *in cap. Prouenit.*95. *distinctione.*

6 *Int.* Estne opus, vt Chrisma sit nouum, hoc est, consecratum eodem anno? *Resp.*Non est opus ex necessitate sacramenti. Si enim fiat sacramentum cum Chrismate veteri, hoc est, consecrato iam præteritis annis, verum conficietur sacramentum. Est tamen opus ex necessitate præcepti, nam *c.Si quis de alio.de consecr.d.*4.præcipitur vt hoc sacramentum fiat cum Chrismate nouo:vetus autem Chrisma comburatur. Ideo grauiter peccabit Episcopus, qui absque necessitate confirmaret Chrismate præcedentis anni. Ita Cardin. Tolet. *lib.*2. *cap.*24. *num.*2.

De forma & ministro Sacramenti Confirmationis. §. 3.

1 *Quæ est forma.*
2 *Quis est minister.*
3 *An possit esse minister simplex sacerdos ex licentia Papæ.*
4 *An possit esse Vicarius Episcopi, ex licentia eiusdem Episcopi.*

1 INTERROGATIO. Quæ est forma huius sacramenti? *Resp.*Est hæc,Consigno te signo Crucis,& confirmo te Chrismate salutis,in nomine Patris,& Filij,& Spiritus sancti.Amen.Ita Concil.Florent.sub Eugenio IV.Ita D.Tho. 3.*p.q.*72.*art.*3.*&* 4.*ibidem* Caiet. Victor. *de Confirmat. num.*44. Nauarr.

Nauarr. *cap.22. num.8.* Sot. *in 4. d.3. qu.1. art.5.* Catechismus Rom.*pag.235.* Fuit autem hæc forma à Christo Domino, tanquam ab auctore Sacramentorum edocta, sicuti ab ipsis Apostolis Ecclesia sancta accepit. Ita Angel. *Confirmatio. n.9.* Viguer. *in Instit. Cathol. n. 2.* Catechis. Romanus ex Fabiano Papa, *pag.224. & 225.*

2 *Int.* Quis est minister ordinarius huius sacramenti? *Resp.* Episcopus solus. Ita habetur *cap. Manus. cap. Nouissimè. cap. Vt Episcopi.de consecrat.distinct.5.* Tradiderunt summi Pontifices Eusebius *Epist.1.* Leo *epist.88.* Innocent.I. *Epist.1. cap.3.* Greg. *in Regist.3.epist.1.* Ioann. III. *epist.1.*& alij, quos refert Canisius *cap.3.de Confirm.*& Catechis.Roman.*pag.22.*Decreuit Concil.Flor. sub Eugen.IV. & Trident. *sess.7.can.3.& sess.23. can.7.*Ostendit Couar.*lib.1.resolut.cap.10.num.14.* Quam potestatem habent Episcopi ab ipso iure diuino Christi Domini, tanquam legitimi Apostolorum successores, vt ostendunt Couar. & Viguer. locis citatis.

3 *Int.* Potéstne simplex sacerdos ex commissione Papæ, Chrismate ab Episcopo consecrato confirmare? *Resp.* Obfirmato animo negarunt *in 4. d. 7.* D. Bonauent. Maior, Gabr. Scot. *qu.11.* Durand. *qu.3. & 4.* Adrian. *de Confirm.* Castro *de hæresib. verb. Confirmatio.cap.20. num.6.*quos refert Viuald. *de Confirm. tit. de ministro. num.4.* Affirmant tamen communiter moderni Theologi.Sot. *in 4.d.7.qu.5.art.11.* Ledesm.1.4.*qu.15. art.11.* Vict. *de Confirm.50.* Ferrar.4.*contra Gent.cap.60.* Adducunt pro se D. Thomam *3.p. q.72.art.11.ad 1.*& *ibid.* Caietan. *art.3.*Alens.4.*p.q.28.memb.1.art.3.*D.Anton.3.*p.tit.14.§.de ministro.*Richard.*in 4.d.7.qu.1.art.2.* Paludan.*q.4.* Marsil.*qu.5.art.3.* Capr.*q.5.* Affirmant Canonistæ moderni, Nauarr.*c.22.num.8.* Lindan.*lib.4.Panopliæ.c.26.* Affirmant Summistæ *verb.Confirm.* Angel.*n.2.*Armil.*n.3.* Syl. & alij.Probant ex Gloss.*cap. Peruenit.95. distin.* vbi narratur eam facultatem concessisse D.Gregorium. Ideo hæc affirmans pars omninò tenenda, propter tantorum Auctorum sensum. Quæ quidem videtur probari textu expresso *cap. Quanto.de consuetudin.* §.1. cuius hæc sunt verba. Sua temeritate, secus si nostra auctoritate. Ergo si auctoritatem imploraret Apostolicam, sacramentum conficere posset ille temerarius sacerdos sua propria auctoritate confirmans. Non mihi tamen probatur adnotatio Viualdi, deducentis probationem propositæ conclusionis ex eo quod Concil.

Concil. Trid. *in session. 7. Canon. 3.* definiat ordinarium ministrum huius sacramenti esse Episcopum: argumentatur enim sic. Ordinarius minister est Episcopus; ergo delegatus erit sacerdos. Non mihi probatur, quia multa sacramenta habent ordinarium ministrum, quæ quidem non admittunt delegatum: talis est Eucharistia, Ordo, Matrimonium.

4 *Int.* Rogo vlterius, an possit Episcopus hanc etiam facultatem committere suo Vicario sacerdoti? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia hæc potestas est ordinis: Episcopus verò solam potestatem iurisdictionis potest suo Vicario concedere.

De modo conferendi hoc Sacramentum. §. 4.

1 *An vnctio sit de necessitate.*
2 *Quæ corporis partes sunt vngendæ.*
3 *Cur vngatur frons.*

1 INTERROGATIO. Estne vnctio de necessitate sacramenti? *Resp.* Est quidem. Ita Card. Tol. *lib. 2. c. & n. 3.*

2 *Int.* Quæ corporis partes sunt vngendæ? *Resp.* Vngenda est frons. Ita præcipitur *cap. 1. §. fin. de sacrament. vnct. cap. Presbyteri. de consecrat. d. 4.* Institut. *lib. 4. de confirm. §. Accedent.* ibi Gloss. *verb. frontem.* Ita Syl. *verb. confirmatio. q. 4.* Nauar. *c. 22. num. 8.* D. Thom. *3. p. q. 72. art. 9.* Quod immeritò negauit Vict. *de confirm. num. 51.* cum aliquibus.

3 *Int.* Quare hæc vnctio fit in fronte? *Resp.* Vt confirmati manifeste se ostendant esse Christi milites. In hoc enim Sacramento Christianus fit Christi miles, cuius signo crucis in fronte munitur ad fortiter dimicandum contra fidei hostes, eamque palam, timore procul, & rubore profitendam. Ita Viguer. *in institut. Cathol. confirmat. versu 2.* & Catechis. Roman. *pag. 233.*

De obligatione sumendi hoc Sacramentum Confirmationis. §. 5.

1 *An sit præceptum suscipiendi Sacramentum confirmationis.*

1 INTERROGATIO. Estne Sacramentum confirmationis suscipiendum ex præcepto. *Resp.* Dico *primùm.* Nullum reperitur diuinum præceptũ de Sacramento Confirmationis suscipiendi. Ita Viuald. cum communi. *tract. de hoc præcepto.*

cepto. Dico *secundùm.* Mortale peccatum est, sacramentum Confirmationis non suscipere ex contemptu. Ita Victor. de *Confirmat.num.*46. Nauar.*cap.*22.*num.*9. Dico *tertium.* An peccatum mortale sit, Confirmationem non suscipere ex crassa negligentia, controuertunt Doctores. Affirmant *in* 4. *d.*7. Richard. & Bonauent. *qu.* 2. *art.*3. Durand. *qu.*1. Marsil. *qu.*5. *art.*4. Palud. & Maior. Syluest. *Confirmatio.*Petr.Soto *lect.*2.*de Confirm.* Negant veruntamen moderni cum Adrian.4. *de Confirmat.* Scot.*in* 2.*d.*7.*quæst.*11. Couar. *lib.*1.*de resolut.n.*9. Caiet. 3.*p.q.*72.*art.*8. Sot. *in* 4.*d.*7.*quæst.*1. *art.*8. Victoria, & Nauarr. locis proximè citatis. Dico *quartùm.* Concil. Trident. *sess.*23. *cap.* 4. *de reformat.* præcipitur Episcopis, ne admittant ad primam tonsuram nisi confirmatum. Cum igitur hoc præceptum non ordinandis, sed Episcopo ordinanti Concilium imponat, non videntur etiam post Concilij decretum peccare mortaliter ordinandi, si absque hoc suscepto sacramento, accedant ad primam tonsuram suscipiendam. Ita Sot. *in* 4. *dist.*7.*q.*5.*art.*6. *&* 9. *dist.*24. *q.*1. *art.*4. sicuti ante Concilium docuerunt D. Thomas *in addition. qu.*45. *art.*5. Ledesma 2.4. *quæst.*73. *art.*4.

De effectibus sacramenti Confirmationis. §. 6.

1 INTERROGATIO. Quot sunt effectus huius sacramenti? *Resp.* Tres, duo quidem ex vi ipsius Sacramenti secundùm se sumpti; tertius ex impositione Ecclesiæ. Effectus orti ex vi ipsius Sacramenti secundùm se sumpti, sunt gratia, & character, vt iam ostendi in materia de Sacramentis in genere. Effectus ex impositione Ecclesiæ, est cognatio spiritualis, eadem atque oritur ex Sacramento Baptismi. Ita decreuit Conc. Trid. *sess.*24. *c.*2. Ideo Patrinus debet esse vnus, vel ad summum vnus, & vna.*c.Non plures. de consecrat. dist.*5. Notant Angel. *Confir. num.*1. Syluest. & Viguer. *ibid.* Itidem cognatio solùm contrahitur inter confirmatum, & confirmantem, confirmatique patrem, ac matrem, & inter suscipientem, ac susceptum, susceptique parentes. Assumere verò in hoc sacramento Patrinum, est de necessitate præcepti, quod transgredi, est peccatum mortale. Docent Syluest. *Confirmatio.ibid.*Viguer. Nauar.*cap.*22.*num.*9.§. *Quanto peccat.* Catech. Rom. *pag.*237.

De

De subiecto capace Sacramenti Confirmationis:& tempore,quo est conferendum. §.7.

1 *Quibus est conferendum Sacramentum Confirmationis.*
2 *In qua ætate est conferendum.*

1 INTERROGATIO. Quibus est conferendum Sacramentum Confirmationis? *Resp.* Omnibus baptizatis. Concil. Trident. *session. 7. Can.1.cap.Omnes fideles. cap. Nouissimè. de consecratio.d.5.c.Si quis.de presbyter.non baptiz.* & Doctores omnes. Ratio est,quia character Confirmationis supponit characterem Baptismatis: ideo Baptismus appellatur ianua Sacramentorum, quia ad omnia alia suscipienda est ianua.

2 *Int.* Cuius ætatis Christianus est capax huius Sacramēti? *Resp.* Hac de re multiplices fuerunt opiniones. Gloss.*cap. Vt ieiuni, de consecration.dist.5.* & alij opinati sunt,expectandos esse annos pubertatis, hoc est, duodecim, D.Anton. & Cate.Rom. *pag.*230. arbitrantur expectandum esse tantummodo septennium. Ratio eorum est, quia debet expectari tempus,quo pueri recordentur susceptæ Confirmationis, & ideo in hoc Sacramento impingitur alapa,vt Confirmati postea recordentur,iuxta Sylu.*Confirm.num.*4.Dicendum veruntamen quouis tempore post baptismum posse conferri, ac suscipi Confirmationem.Ita D.Thom.*in* 4.*d.*7.Vvalden.*de sacrament.tom.2.cap.*55. quos refert, ac sequitur Petr. Soto *de Sacrament.Confirm.lect.*2.Angel.Sylu. Gabriel. quos refert, ac sequitur Vict. *de Confirmation. num.* 94. Et ita obtinet praxis in Hispania,vt duorum annorum infantes confirmentur. Pro memoria verò habentur commentarij in Ecclesiarum scriniis, in quibus referuntur nomina Confirmatorum, Confirmantis,& Patrinorum.

CAPVT IV.

De Sacramento sacrosanctæ Eucharistiæ.

De auctore,& definitione diuinæ Eucharistiæ. §.1.

1 *An sit Sacramentum.*

2 *A quo fuit institutum.*
3 *Quando fuit institutum.*
4 *Quo pacto definitur.*

1 INTERROGATIO. Estne diuina Eucharistia vnum è septem Sacramentis nouæ Legis? *Resp.* Maximè. Ita habetur *cap. Ad abolendam, de hæret.* & in Concil. Florent. ac Trident. *sess. 7. de sacr. in gen. can. 1. & sess. 13. c. 2.*

2 *Int.* A quo fuit institutum? *Resp.* à Christo Domino. Ita habetur *c. Cum Marthæ. de celebration. Miss.* Clem. vnic. *de reliq. & vener. sanct.* in Conc. Florent. & Trid. *sess. 13. c. 1. & 2.*

3 *Int.* Quando fuit hoc Sacramentum institutum? *Resp.* In vltima cœna. *Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.* decreuit Conc. Trident. *sess. 13. cap. 1.*

4 *Int.* Quo pacto definitur? *Resp.* Est sacramentum, in quo sub speciebus panis, ac vini simul, vel seorsim verè, & realiter continetur corpus, & sanguis, vna cum anima, & diuinitate Domini nostri Iesu Christi. Ita Magist. in 4. *dist.* 8. D. Tho. 3. *p. q.* 73. *art.* 4. Nauar. *c.* 22. *n.* 10. Vict. *de Euchar. n.* 52.

De materia Sacramenti Eucharistiæ, quoad Corporis consecrationem. §. 2.

1 *Panis est materia diuinæ Eucharistiæ.*
2 *Quis panis.*
3 *An sit amylum.*
4 *An sit far.*
5 *An tollat veritatem materiæ admistio aliorum granorum.*
6 *An sufficiat ad materiam, adiungere grana cum aliquo liquore expresso ab ipsis granis.*
7 *An massa sit apta materia.*
8 *An panis debeat esse azymus.*

1 INTERROGATIO. Quæ est materia huius Sacramenti, quoad consecrationem corporis? *Resp.* Panis. *c. Firmiter. §. vna, de sum. Trinit. & fid. Cathol. c. Marthæ. de celebrat. miss. cap. In Sacramento. cap. Cum omne. de consecrat. d.* 2. Conc. Trident. per totam *sess.* 13. Est sensus omnium Cathol. cum D. Thom. 3. *p. q.* 74. *art.* 3. Alens. 4. *p. q.* 33. Docuit D. Paul. 1. *Cor.* 11. *Accepit panem,* &c.

2 *Int.* Quis panis esse debet? *Resp.* Vsualis. Ita nemine discrepante

ſcrepante torrens Doctorum.Eſt verò panis vſualis ille, cuius materia eſt à natura ipſa data in alimentum hominum. Talis eſt triticeus,quia triticum à natura ipſa procreatum eſt ad alēdos homines.Talis non eſt hordeaceus, quia hordeum natum eſt ad nutriendos equos,& mulos. Talis non eſt miliaceus, quia milium eſt nutrimentum auicularum. Neque furfuroſus, hoc eſt ex furfuribus tritici confectus, quia eſt nutrimentum canum. Neque alius quiuis confectus ex ſaccharo,& amygdalis: moderni Grammatici appellant panem marcium.Noſtrates materna lingua appellant maçapano.Neque panis ex radicibus tritis confectus,quo veſcuntur Braſili Barbari, ligneam vocant farinam. Neque confectus ex oriza, hoc eſt de arroz. De pane autem typhaceo, ſeu farragineo, ſeu ſiligineo,hoc eſt,de Centeo (Typha enim,farrago,& ſiligo apud Grammaticæ profeſſores,ſignificat centeo) controuertunt Doctores Theologi. Neque immeritò, quia ille ſecundum communem ſententiam,eſt panis vſualis; hoc eſt,à natura ipſa datus ad hominum ſuſtentationem; & eſt quædam tritici ſpecies à tritico degenerans. Ita D.Tho. *3.p.q.74. art.3.*Armil.Euchar.*n.*1.Argent.*in* 3.*d.*11.*q.*2.*art.*1.Vict. in ſum. *num.*55.Sot.*in* 4.*d.*9. *quæſt. vnic. art.* 3. Panis verò vſualis eſt ſufficiens materia,vt docet D.Damaſcen.*lib.*4.*fidei cap.* 14. De ſpelta,ſeu lolio, (noſtrates vocant ioco) & auena (noſtrates vocant auea) etiam dubitant,an ſit ſpecies tritici, aiuntque plures,quia propter glebæ maciem degenerat triticum à nobilitate ſeminis,vt habetur *cap.Naſci.*56.*diſt.& cap. Vetuſto.*24. *quæſt.*1.Ideo affirmant eſſe ſufficientem materiam diuinæ Euchariſtiæ.Ita Alber.& Petr.quos refert Syllueſt. *Euch. quæſt.*3. inſinuat D.Thom.*3.p.qu.74.art.3.ad* 2. vt refert Armil. *verb. Euch.num.*1.Tenent Argent.Caiet.& alij, quos refert, & ſequitur Sotus *in* 4.*diſt.*9.

3 *Int.* Quid dicis de amylo? *Reſp.* Amylum eſt farina è tritico in aqua putrefacto, & corrupto expreſſa (noſtrates appellant amido) ideo in pane ex amylo confecto, fieri nequit conſecratio. Ita D.Thom. Sylu. Viguer. & Vict. ſup. Angel.*Euchar.*1.*num.*4.

4 *Int.* Quid dicis de farre? *Reſp.* Dico,quod huic tritæ & ab omnibus Theologis tactæ quæſtioni, dederit immeritò occaſionem nominis Etymologiæ ignorantia; quod nomen perperam ab auctoribus ſcribitur per duplex RR. Far enim

nil aliud significat quàm panem, vt videre est apud Plinium *lib.*18.*cap.*8. Ideo de farre, atque de pane eadem mouenda est quæstio. Hanc ob rem nulla de farre peculiaris est dubitatio.

5 *Int.* Tollitne veritatem materiæ admistio diuersorum granorum à tritico? *Resp.* Si in parua quantitate sit talis mistio, minimè. Ratio est, quia adhuc retinet veram substantiam triticeam. Ita communiter Doctores *in* 4. *d.* 11. quam refert, & sequitur Angel. *Euch.*1.*n.*8. Sylu.*q.*2. Armil.*nu.* 2. Viguer. D. Thom.3.*p.q.*74.*art.*4. Quod si per talem mistionem per physicam transmutationem non fiat eadem tritici substantia, sed adhuc physicè substantia aliorum granorum integra permaneat, remanet Christus Dominus sub speciebus triticeis, non verò sub speciebus aliorum granorum, quas Deus nouit integras permansisse. Ita Gloss. *c. Sacramento. de cons. dist.* 2.

6 *Int.* Quoniam panis fit ex massa adiuncta ex pluribus granis: massa verò fieri nequit, nisi adiuncto liquore. Quæro an sufficiat ad materiam Eucharistiæ adiungere grana cum liquore expresso ab ipsis granis, per contusionem in mortariolo? *Resp.* Minimè. Sed ad necessitatem sacraméti requiritur, vt materia facta ex farina, & aqua naturali (quia hæc sola est aqua, nam alij succi ab herbis per igneum calorẽ expressi, sola similitudine appellantur aquæ.) ita D. Thom. 3. *p. q.* 74. *art.*4. cum Innocent. *de celeb. miss.* quem refert Scot. & Richard. quos refert & sequitur Armil. *verb. Euch. n.*6. Sylu.*q.*2. Angel. *n.*7. Petr. Sot. *lect.*14. Sot. *in* 4. *dist.*9.*q.*1.*art.*6. Gloss. *c. Sic in sacrificando. verb. calix. de cons. d.* 2.

7 *Int.* Potestne fieri consecratio in massa? *Resp.* Minimè, quia vt sic non est materia. Ratio est, quia vt sic non est panis, quo homines vesci soleant. Ita omnes supra citati auctores. Requiritur igitur, vt coquatur. Ac proinde coctio est de essentia panis, apti ad materiam Eucharistiæ. Notat Tolet. *lib.*2.*cap.*25.

8 *Int.* Panis debetne esse azymus, an fermentatus? *Resp.* In Ecclesia Latina debet esse azymus: in Ecclesia Græca esse fermentatus. Notat cum communi Tolet. *lib.* 2.*cap.*25. *num.*3.

De materia Sacramenti Eucharistiæ, quoad sanguinis consecrationem. §.3.

1 *Materia ad consecrandum sanguinem est vinum.*

2 *Quod*

2 *Quod vinum eſſe debet.*
3 *Quale vinum eſſe debet.*
4 *De mulſo.*
5 *De aceto.*

1 INTERROGATIO. Quæ eſt materia ad conſecrã-dum ſanguinem? *Reſp.* Vinum. Ita habetur *cap. Firmiter. de ſumm. Trinit. & fide Cathol. c. Marthæ. de celeb. miſſ. c. in Sacramento. c. Cum omne. de conſecrat. diſt. 2.* Concil. Trid. *ſeſſ. 13.* Doctores, quos ſuperiori §. retuli.

2 *Int.* Quod vinum eſſe debet? *Reſp.* Vinum vitis. Conſtat de fide in eo Chriſtum Dominum conſecraſſe. Matth. 16. *Non bibam amodò de hoc geminine vitis.* Ideo deficiente vino vitis, confici nequit hoc Sacramentum.

3 *Int.* Quale eſſe debet hoc vinum? *Reſp.* Integrum in ſubſtantia propria vini. Subſtantiam veram vini retinet adhuc vinum aceſcens, hoc eſt, quod tendit ad acetum. Notat Victoria. In eo tamen abſque neceſſitate non eſt facienda conſecratio. Notat Viuald. *de Euch.* loco citato; damnátque culpæ lethalis ſacerdotem in vino aceſcente abſque neceſſitate conſecrantem, propter irreuerentiam grauem.

4 *Int.* Dic de mulſo ex vino ad ignem cocto factum, quod noſtrates appellant *arrobe*? *Reſp.* Dico illud amiſiſſe ſubſtantiam vini. Ita Hug. Victor. quem refert, & ſequitur Viuald. *de Euchariſt. tit. de mater. ſang.*

5 *Int.* Quid dicis de aceto? quid de vino multa aqua diluto? *Reſp.* Dico illud amiſiſſe ſubſtantiam vini, per corruptionem. Ita D. Thom. *3. p. q. 94. art. 5. ad 2.* communiter Doctores *in 4.* Richard. *d. 1.* Sot. *d. 9. art. 5.* Summiſtæ *verb. Euchar.* Sylu. *quæſt. 4.* Angel. *num. 1.* Vict. *num. 59.* Armil. Viguer. & alij. Contra Gl. *cap. 2. de conſecrat. d. 7. verb. calix.* & Innocent. *de ſacr. altar.* Item amiſit ſubſtantiam vini, vinum multa aqua dilutum in torculari, quod appellant noſtrates *Aguapee.* Latini verò loram.

6 *Int.* Omiſſa interrogatione de vino adhuc in botris racemi incluſo: de eo enim, atque de farina in granis contenta, quæſtio eſt, ſic enim nec vinum eſt, nec panis. Rogo de muſto iam à botris racamorum expreſſo. Eſtne apta materia ad cõſecrandum ſanguinem? *Reſp.* Muſtum de quo rogas, intelligo vinum non pridem à racemis expreſſum ante decoctionem perfectam. De eo quidem controuerſia eſt inter Doctores.

Affirmant D.Tho.3.*p.q.*74.*art.*5.Sylu.*verb.Euch.n.*4.Armil.*n.*8. Sot.*in* 4.*d.*3.*q.*1.*art.*5. habetur *c.Cum omne.de consecrat.d.*2. Facit pro hac sententia cõsuetudo aliquarum Ecclesiarum,iuxta quam sexto die Augusti,Dominicæ Transfigurationis memoriæ dicato, à Sacerdote exprimuntur maturi botri super calicem cõsecrandum in gratiarum actionem pro anni vbertate,& fructibus:quæ consuetudo seruatur in alma Ecclesia maiori Bracharæ Augustæ,Lusitaniæ vrbis clarissimæ.Docent hanc partem recenter Viuald. *de Euch.*& Tolet.*lib.*2.*cap.*24.à quibus non audeo dissentire.

7 *Int.* Estne apta materia ad consecrandum vinũ gelatum? *Resp.* Minimè. Ratio est,quia materia huius Sacramenti debet esse comesti bilis, & potabilis : & quemadmodum massa cruda non est apta materia,quia non est comestibilis , ita vinum gelatum,quia non est potabile vt sic. Ideo enim Sacramentum Baptismi fieri nequit in gelu,vel in niue,quia materia Baptismi debet esse apta ad abluendum;nix autem & gelu,vt sic,non sunt apta ad abluendum.Et hæc est vera ratio. Falsa verò omnino est illa quam affert Viuald.*de Euchar.* affirmans contra veram Philosophiam gelu,& niuem non esse essentialiter aquam..

De aqua miscenda in Calice. §.4.

1 *An sit miscenda aqua.*
2 *Quod peccatum committit,qui aquam non miscet in Calice.*
3 *Quæ quantitas aquæ est miscenda.*
4 *Quæ aqua est miscenda.*
5 *Quo tempore est miscenda.*
6 *Cur præcepit Ecclesia aquam misceri in Calice.*

1 INTERROGATIO. Estne aqua miscenda vino cõsecrando ? *Resp.* Maximè.Non quidem ex necessitate Sacramenti:vt aliqui opinati sunt , teste Soto *in* 4.*d.*9.*q.*1.*art.*5. Sed ex necessitate præcepti.Ita communiter Theologi , quos refert ac sequitur Vict.*n.*60.docet Catechism. Rom.*pag.*243. Habetur verò tale præceptum pluribus in locis.*cap.in Sacramento.c.In Calice.cap.Cum omne.c.Non oportet.de consc. d.*2.*c.Cum Marthæ.de celeb.Missar.*Habetur *in Conc.Brach.III. c.*1. *Carthag. III.c.*24.*Flor.& Trid.sess.*22.*q.*7.*Can.*9.

2 *Int.* Quantum peccaret,qui scienter , vel ex negligentia crassa,non misceret aquã? *Resp.*Mortaliter.De sciente affirmauit

uit Tolet.*lib.2.c.25.*De negligentia crassa affirmat Viual. de *Euchar.tit.de materia.*Estque res certa ex grauitate præcepti.

3 *Int.* Quæ quantitas aquæ est miscenda ? *Resp.* Quantitas parua.Ita respondet Tolet.*lib.2.cap.23.n.4.*quanta verò futura sit ea paruitas non explicuit. Rectè veruntamen adnotauit Viuald.*de Eucharist.*ea in paruitate aquam esse miscendā quæ tempore consecrationis iam sit in vinum philosophicè conuersa per omissionem formæ aquæ,& introductionem formæ vini. Et ideo iuxta vini quantitatem, & fortitudinem maiorem, minoréve, posse aquæ quantitatem misceri. Ita D. Thom.*3.p.q.74.art.6.*Scot.& Richard.*in 4.d.*11.Ang.*Euch.n.*14. *ibid.*Sylu.Sot.*in 4.d.9.q.1.art.6.*Catech.Rom.*pag.*244.

4 *Int.* Quæ aqua admiscenda ? *Resp.*elementaris,siue naturalis : non verò artificialis.Ita Theologi omnes,& sensus asserit Catholicorum. Ratio etiam ostendit, quia omnes aliæ aquæ sunt succus herbarum & florum,& per solam similitudinem appellantur aquæ,vt iam dixi de materia Baptismi.

5 *Int.* Quo tempore est admiscenda aqua?*Resp.*Dummodo misceatur cum intentione adimplendi præceptum Ecclesiæ ante consecrationem ; quouis tempore potest calix præparari. Ita praxis obtinuit in Missis solemnibus,cum calix à Diacono præparatur,statim post inceptam Missam.

6 *Int.*Cur Ecclesia præcepit aquam misceri in calice?*Resp.* Quia in figuram huius Sacramenti Melchisedech obtulit vinum lymphatum.Ita Gloss.*cap.In Calic.de consecrat.distinct.* 2. *verb.vinum.*Deinde,quia Christus Dominus in vino aqua diluto consecrauit. Ita Viuald.latè probat tractat. *de Eucharist.* Tertiò ad memoriam profusi amoris ; quo Christus in ara crucis fudit è pectore aquam, & sanguinem. Quartò, quia aqua significat populum, iuxta Angeli interpretamentum Apocal.17.*Aquæ quas vidisti,populi sunt,& gentes.* Mistio autem aquæ in vino, significat vnionem populorum, ac gentium cum Christo in hoc diuinissimo Sacramento. Ita adnotatur *cap.In Calice.de consecr.dist.2.*

7 *Int.* Demus quod ante consecrationem,aqua mista, non sit in vinum philosophicè conuersa, eritne tunc materia huius Sacramenti,sub quibus speciebus Christus Dominus remaneat?*Resp.* Affirmat Tolet.*lib.2.c.24.*hisce verbis ; cum vino est quantitas parua aquæ adhibenda,quæ simul est materia, siue conuersa sit in vinum, siue non. Immeritò tamen

 tantus

tantus Doctor, propriam fuit secutus sententiam, si, vt verba sonant, eam habuit mentem, vt crediderit ipsam aquam esse materiam sacramenti.

De qualitate, præsentia, & quantitate panis, ac vini consecrandi. §. 5.

1 *De qualitate.*
2 *De præsentia.*
3 *De quantitate.*

1 INTERROGATIO. Quæ qualitas requiritur in pane, ac vino consecrando? *Resp.* Dico *primum.* Ad essentiam Sacramenti requiritur ea qualitas, qua vera substantia panis, ac vini physicè contineatur. Oportet enim, vt panis nō sit corruptus, vt vinum sit sanum, & verè vinum: aliter nō fiet sacramentum. Dico *secundò.* Ad decentiam tanti Sacramenti requiritur, vt panis sit purus, & candidissimi coloris. Vt vinū sit liquidū, ac expurgatum: purissimo enim Sacramento purissima debetur materia. Hæc doctrina ita in cōfesso est apud omnes, vt superfluum sit pro ea auctores afferre.

2 *Int.* Estne opus ad veram consecrationem, vt panis, ac vinum consecranda, sint moraliter præsentia? *Resp.* Opus quidem est. Ita cum communi Tolet. *lib.* 2. *cap.* 25. *n.* 4. Viuald. *de Euch. tit. de materia pan. nu.* 14. *&* 15. cum D. Thom. 3. *p. q.* 74. Scot. Palud. *in* 4. *d.* 11. *q.* 2. Victor. *de Euch. num.* 57. Sylu. *Euch.* 2. *num.* 6. Sot. *in* 4. *d.* 9. *q.* 1. *art.* 2. Præsentia verò moralis ex iudicio boni viri colligenda. Non sufficit tamen, quòd panis, ac vinum percipiatur per visum indistinctum: sic enim percipiuntur ea, quæ per leucam distant. Neque quod percipiatur per olfactum: sic enim percipiuntur ea, quæ post parietem sunt, & longissimè absunt. Non tamen requiritur ea præsentia, intra quam possint panis ac vinum tangi. Ratio est, quia materia sacramenti debet applicari formæ: sed forma Eucharistiæ profertur nominibus demonstrantibus præsentem materiam, nimirum, *Hoc est corpus meum. Hic est calix.* ergo vt verificetur, requirit materiæ præsentiam.

3 *Int.* Quæ quantitas vini, ac panis consecrari potest? *Resp.* Dico *primum.* Ex natura, & essentia Sacramenti, quæuis quantitas, tam quoad magnitudinem, quàm quoad paruitatem consecrari posset. Ita D. Thom. 3. *p. q.* 74. *art.* 2. *&* *in* 4. *d.* 11. *quæst.* 2.

*quæst.*2. Vict. Sot.cum aliis supra citatis. Ratio est, quia dari non posset tanta quantitas,quæ si mortaliter præsens esse posset, non posset etiam consecrari. Dico *secundum.* Ex ratione præsentiæ pro arbitrio boni viri colligendum est, quanta materia panis, & vini consecrari possit. Ita expressis verbis Tolet. *lib.*2.*c.*24.*num.*5. ita inquiens.Vtraque materia nequaquam habet certam quantitatem, nisi ratione præsentiæ:posset enim consecrare sacerdos multos cophinos panis, & vini dolium, si præsentia ista haberet, sicut etiam minimam vtriusque quantitatem. Sed absque ratione, & fine conuenienti immodicam quantitatem consecrare, graue esset sacrilegium. Sic Toletus.

De forma Sacramenti Eucharistiæ. §. 6.

1 *Quæ est forma consecrandi panem.*

2 *Quæ est forma consecrandi vinum.*

1 INTERROGATIO. Quæ est forma consecrandi panem? *Resp.* Est hæc:*Hoc est enim corpus meum.*Traditur in *c.Cum Matth.de celeb.Miss.cap.Cum corpus.c.Reuera.c.Accesserunt. de consecr. dist.*2. Colligitur ex *Matth.* 26. *Marc.*14. *Luc.* 21. ex 1.*Corinth.*11. Docent omnes sacri Doctores. In hac forma verbum (enim) non est de necessitate Sacramenti. Ita communiter Theologi cum D.Thom.3.*par.quæst.*78.*art.*1. & *in* 4.*d.*11. vbi Sot.*quæst.*1.*art.*1.*ad* 2. Summistæ *verb.Euch.* Sylu.Armil.& Ros.Oppositum docuit Scot.*in* 4.*d.*9.quem intrepidè secutus est Angelus:sed immeritò contra sensum Ecclesiæ,vt notauit Armill. & Viuald. Est tamen de necessitate præcepti: ideo grauiter peccaret, qui scienter illud verbum omitteret. Ita Tolet.*lib.*2.*c.*26. Hinc colligo,omnia alia verba præcedentia, nimirum.*Qui pridiè quàm pateretur,*& alia,non esse de necessitate sacramenti, esse tamen de necessitate præcepti, & ideo peccare grauiter, qui contra vsum Ecclesiæ ea omitteret, vel ex data opera, vel ex crassa negligentia. Ita Viuald. *tit. de forma.*

2 *Int.* Quæ est forma consecrandi vinum? *Resp.* Est hæc: *Hic est enim Calix sanguinis mei, noui, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

3 *Int.* Súntne omnia verba de necessitate Sacramenti? *Resp.* Affirmantem partem tenuit D. Thom. 3.*par.qu.*78.*art.*3. Sylu. *Euch.*1.ad finem,Armil.*n.*12.& alij. Excipiunt tamen verbum,

enim, quod dicunt esse tantum de necessitate præcepti. Dico tamen sola hæc verba, *Hic est Calix sanguinis mei*, esse de necessitate Sacramenti:reliqua de necessitate præcepti. Ita colligitur ex *cap. Quia corpus. c. panis est. de consecr. d. 2.* Tenet communis opinio. Summistæ *verb. Euch.* Angel. Vict. *n.* 74. Tabien. *Euchar.* 1. *n.* 27. Sot. *in* 4. *d.* 11. *q.* 1. *art.* 3. *&* *d.* 23. *q.* 2. *art.* 2. Gandau. *q.* 9. *&* 10. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 26. Dico *secundò*: quoniam adhuc tantummodo probabilius est in supradictis verbis tantum consistere essentiam formæ consecrandi sanguinis, ideo oportet, vt sacerdos proferat omnia verba supra posita.

De ministro Eucharistiæ, quoad confectionem. §. 7.

1 *Quid est minister huius Sacramenti.*

2 *Tenetur minister consecrare sub vtraque specie.*

1 INTERROGATIO. Quis est minister ad conficiendum sacramentum Eucharistiæ? *Resp.* Omnis, & solus sacerdos. Omnis, dixi, quia si sacerdos est, licet in peccato mortali existat, excommunicatus, suspensus, seu officio, seu beneficio, & depositus, vel degradatus verbaliter, seu actualiter, schismaticus, hæreticus, vel alio quouis vitio profano, conficit verum sacramentum, si debita intentione legitimam adhibet materiæ formam. Ita habetur 1. *qu.* 1. maximè *à cap. Intra.* Ita Theolog. *in* 4. *d.* 13. D. Thom. Rich. Sot. Ita Summistæ Euchar. Sylu. *n.* 3. Armil. *n.* 15. Vict. *n.* 90. Couarr. 1. *Resolut. c.* 10. *n.* 8. Catech. Roman. *pag.* 281. Dixi, solus, quia ex iure diuino nemini alteri concessa est hæc diuina potestas. Ita D. Thomas in suo mirabili hymno. Cuius officium committi voluit solis presbyteris.

2 *Int.* Estne opus, vt minister huius Sacramenti illud conficiat in vtraque specie panis, ac vini? *Resp.* Dico *primùm.* Non est opus ex necessitate Sacramenti. Enimuerò si sacerdos consecret panem solum, verè sub speciebus panis remanet Christi corpus. Similiter si consecret solum vinum, sub speciebus vini remanet Christi sanguis, & per concomitantiam totus Christus. Quare consecratio sub speciebus ambabus, simul non requiritur, quoad veram consecrationem. Probat Sot. *in* 4. *d.* 11. *q.* 2. *art.* 6. Dico *secundùm.* Ex præcepto tam diuino, quàm humano, tenetur sacerdos consecrare simul vtramque speciem panis, & vini. Ita sumitur ex *cap. Comperimus. de consecr. d.* 2. probat Sot. *in* 4. *d.* 11. *q.* 2. *art.* 6. & *d.* 12. *q.* 1. *art.* 12. & de sacrificio Missæ *lib.* 4. *cap.* 22. *&* 23. Syluest. *Euch.* 1. *q.* 6. Hinc manifestè

manifeſtè colligitur non poſſe ſummum Pontificem diſpenſare, vt altera ſpecie deficiente, pane ſcilicet, aut vino, conficiatur hoc ſacramentum in vna tantùm earum. Ita reſpondit huic dubitationi Alexander Papa, teſte Armil. *Euch. num.* 20. Quem refert, ac ſequitur Viuald. *ibid.*

De diſpoſitione qua quis accedere debet ad conficiendam, & recipiendam diuinam Euchariſtiam. §. 8.

1 *Quæ eſt diſpoſitio requiſita interior.*
2 *Quæ eſt diſpoſitio requiſita exterior.*

1 INTERROGATIO. Qua diſpoſitione accedere quis debet ad hoc ſacramentum, ſeu conficiendum, ſeu recipiendum? *Reſp.* Duplici: interiori nimirum, & exteriori.

2 *Int.* Quæ eſt diſpoſitio interior? *Reſp.* Gratia: ad hanc igitur obtinendam, qui conſcientiam habet lethalis culpæ, tenetur prius, quàm accedat, confiteri data copia confeſſarij, & amoto puſillorum ſcandalo. Quæ veritas adeo certa eſt, vt licet per reuelationem ſciam, me eſſe in gratia, per veram contritionem, teneor adhuc, data copia confeſſarij, & amoto puſillorum ſcandalo, antea confiteri. Ita Theologi communiter. Cano. *Relect. de pœn. par.* 4. Sot. *in* 4. *d.* 17. *&* 18. *quæſt.* 1. *art.* 4. Ita decernitur *cap. de homine. de celeb. Miſſ.* & in Concil. Trid. *ſeſſ.* 13. *cap.* 7. *can.* 11. Notat Toletus *lib.* 2. *cap.* 1. Dixi, data copia confeſſarij, quæ ſi non detur, & vrgente neceſſitate debeam ſacrum facere, vel diuinam Euchariſtiam ſumere, ſi moraliter ex pœnitudine mentis pro commiſſis, & propoſito cauendi in poſterum, pro committendis peccatis colligam me eſſe contritum vera contritione, quia doleo propter Deum ſolum offenſum, quem ſummè diligere debebam, tuta conſcientia poſſum celebrare, vel communicare. Ita Armil. *verb. communio.* Vict. *de Euchar. num.* 74. Nauar. & alij, colligitur ex Concil. Trid. *ſeſſ.* 17. *cap.* 7. Talis autem vrgens neceſſitas celebrandi, vel communicandi, non præmiſſa confeſſione ex defectu confeſſarij, non eſt pura deuotio, vt ſibi perſuaſit Caiet. *verb. communio,* cum iis, quos citat, & Nauar. *cap.* 21. *n.* 49. Sed eſt graue ſcandalum ſubſequendum puſillorum exiſtimantium ſuum Parochum, ſeu talem perſonam cõmiſiſſe culpam grauem, ob quam abſtinet à communione. Dixi, amoto ſcandalo, quia euenire poterit, vt præſente confeſſario, ſcandalum ſuboriri poſſit, ſi celebraturus, vel cõmunicaturus, apud illum peccatum

peccatum commissum confiteatur. Sunt mille euentus, duos apponam ad explicatum meæ mentis: commisit v. g. puella stuprum, grauiter timet se prouocandam deinceps ad libidinem à confessore sciente eam iam semel in carnis lapsum incidisse. Commisit celebraturus stuprum cum sorore confessarij præsentis, timet iram confessarij deinceps excitandam, mortem forsitan euenturam. Isti, & similes tenentur facere quod in se est, ad contritionem consequendam; & cum ea celebrare, vel communicare exspectando primam occasionem idonei confessarij. Item euenire poterit, vt si Sacerdos celebraturus ante celebrationem confiteatur, oriatur in adstantibus scandalum. Euentum narro, quem vidi non semel, aut bis, sed septies. Pro suscepto beneficio in transmontana regione parochialis Ecclesiæ D. Petri Torti fluuij (sic oppidum appellant incolæ) agebam animarum curam, eramus tres sacerdotes, ipse ego, coadiutor meus, & alius: vnus nostrum ter, & quater in hebdomada crimina publicè expiabat, alter semel in mense, proh Deum immortalem! ea obtusæ mentis hebetudo plures incolas opprimebat, vt ex Sacramenti frequentatione, crebriorem animæ lapsum, ac maiorem peccatorum frequentiam colligerent, adeo, vt eam exprobrarent, & obiicerent sacerdoti.

2 *Int.* Quæ est dispositio exterior? *Resp.* Ieiunium. Debet enim sacrificaturus, vel suscepturus Eucharistiam accedere ieiunus. *c. Liquidò, de consecr. dist. 2. can. de sacram. d. 1. de consecr.* D.Th. *3. p. q. 80. art. 8.* Ieiunus, inquam, ieiunio naturali, ita vt nec per modum medicinæ liceat aliquid sumere. Notat Tol. *lib. 2. c. 1. n. 3.* Caiet. *in Sum. verb. communio Sacrament.* Nau. *c. 21. n. 15.* Syl. & Arm. *verb. Euch.* Catech. Rom. *pag. 224.* Quæ institutio ab Apostolis fuit introducta, vt constat ex *Concil. Constantien. sess. 13.* Ideo graue peccatum mortale committit, qui non ieiunus à media nocte Eucharistiam sumit. Vsus tamen Ecclesiæ obtinuit, vt infirmis, cum vrget necessitas communicandi detur Eucharistia post cibum; quem vsum confirmat praxis in Hispania, & aliquando in Lusitania. Ieiunus tamen censendus est, qui inter abluendum os, saliuam guttula aliqua mistam deglutiit. Item ille qui casu reliquias ciborum inter dentes relictas, non per modum cibi intromisit. Ita Card. Tol. (qui tamen latiori incedit via, apponit enim hæc verba. Dum non sit notabilis quantitas, vt videatur haustus)

Viuald.

Viuald. *de Euchar. tit. de præpar. n.9.* Hinc excipiuntur aliqui euentus. Primus, incepit sacerdos Missam oblitus cibi, quem sumpserat, postea verò recordatur illius: tunc si ante consecrationem meminit, & potest absque scandalo Missam omittere, tenetur illam omittere: si verò non potest, persequatur, & sumat Eucharistiam. Ita Angel. *Euchar.2.§.6.* Sylu. *Euch.2.§.7.* Tolet. *lib.2.c.1.* Secundus, cùm sacerdos hauriendo calicem, inuenit se consecrasse aquam, vel acetum: tunc debet iterum apponere vinum, & aquam, & consecrare, & consecratas species consumere. Tertius, cum particula adhæreret calici, vel palato, infundendum est vinum in calice, aut in ore, siue aqua, & simul omnia deglutienda. Quartus, cum post sumptionem Eucharistiæ inuenit sacerdos in corporalibus, vel in patena reliquias sacramenti ante inceptas orationes, sed post sumptam ablutionem, eas sumpturus est: si verò eas inuenit post orationes, & in Ecclesia est sacrarium, in sacrario sunt reponendæ: si non est sacrarium, sunt consumendæ. Ita Caiet. *verb. Missa.* & Tolet. *lib.2. cap.1.*

De effectu Sacramenti Eucharistiæ. §. 9.

1 *Gratia est effectus huius Sacramenti.*

1 INTERROGATIO. Quid est effectus Sacramenti Eucharistiæ? *Resp.* Gratia. Datur illa in ipsa sumptione omnibus æqualis, siue sub vna, siue sub vtraque specie communicetur. Siue in maiori, siue in minori hostiæ quantitate. Ita D.Thom. *3.p.q.79.* Sot. *in 4.d.11.quæst.2.art.1.* Syl. *Euch.14. num.3.* Canis. *de Euchar.* §. *9.* Hæc gratia non negatur propter peccatum veniale: quanquam tale peccatum impediat gustum, & saporem suauissimum huius sacramenti. Ita annotat Tolet. *lib. 2. cap. 28. num. 8.* Probabile etiam est hanc gratiam non impediri propter culpam mortalem, qua cum quis accedit ignoranter inuincibiliter existimans se perfectè pœnituisse, & in gratia per confessionem præmissam, vel existimatam contritionem habitam, deficiente copia confessarij, cum tamen, re vera, solam habeat attritionem, & adhuc in peccato existat. Enimuerò ignoranter inuincibiliter accedendò ad communionem, non peccat: quia certi esse nequimus absque reuelatione de gratia, per quam simus diuinæ placiti beneuolentiæ, iuxta illud Eccl.6. *Nescit homo vtrum amore, an odio dignus sit.*

De ſpeciebus Diuinæ Euchariſtiæ. §. 10.

1 *Quid poſt conſecrationem remanet panis ac vini.*
2 *An ſpecies conſecratæ habeant eundem effectum, ac haberent non conſecratæ.*
3 *De verme genito ex ſpeciebus conſecratis.*
4 *An maneat Chriſtus ſub ſpeciebus conſecratis.*
5 *An totus Chriſtus maneat in hoſtia, & totus in Calice.*
6 *Quandiu remanet Chriſtus ſub ſpeciebus conſecratis.*

1 INTERROGATIO. Quid poſt conſecrationem remanet panis ac vini? *Reſp.* Sola accidentia eiuſdem panis ac vini: quæ quidem appellamus ſpecies conſecratas. Subſtantia verò panis, ac vini, tranſſubſtantiata eſt in corporis, & ſanguinis ſubſtantiam Chriſti. Et ideo accidentia panis, ac vini in hoc ſacramento mirabiliter remanent ſine ſubiecto. Ita decernitur *c. firmiter.* §. *vna. de ſumm. T. in. & fide Cathol.* Conc. Conſtant. *ſeſſ.* 8. Clem. vnic. *de reliq. & ven. ſanct.* Florent. & Trid. *ſeſſ.* 13. *c.* 2. *&* 4. Tradit Catech. Rom. *pag.* 246. Probat D. Th. 3. *p. q.* 75. *a.* 2. ib. Caiet. Sot. *in* 4. *d.* 9. *q.* 2. *a.* 2. *& d.* 10. *q.* 2. *art.* 1.

2 *Int.* Habéntne ſpecies conſecratæ eundem effectum, quem naturaliter haberent, ſi propriæ ſubſtantiæ panis, ac vini remanerent? *Reſp.* Habent. Ideo nutriunt. Ita Gloſſ. *c. Tribus. de conſ. d.* 2. Probat Vict. *de Euch. n.* 52. *&* 74. Sot. *in* 4. *d.* 10. *q.* 2. *art.* 6. Ideo cor lætificant: imò ſpecies calicis, à iudicio, ſi in magna quantitate hauriantur, deturbant. Ita citati auctores, D. Thom. 3. *p. qu.* 77. *art.* 5. *&* 6.

3 *Int.* Quando in ſpeciebus conſecratis generatur vermis, generatúrne ex ipſis accidentibus, ita vt vermis forma introducatur in ipſa accidentia, an ex ſubſtantia aliqua, ita vt forma vermis introducatur in veram materiam primam? *Reſp.* Quanquam mea non intereſt in examine Moralis Theologię, Philoſophiæ metas attingere, reſpondebo, ſiquidem compuliſti. Dico igitur generari illum vermem ex vera ſubſtantia, ita vt ex vi diſpoſitionum naturalium exiſtentium in ipſis ſpeciebus conſecratis, eruatur forma vermis, & in veram ſubſtantiam materiæ primæ introducatur, inſtar aliarum generationum naturalium. Quæ quidem materia prima non eſt panis, ac vini conſecrati, iterum reddita, vt exiſtimauit Innoc. III. *lib.* 4. *cap.* 11. *de ſacr. altar.* Alenſis 4. *p. qu.* 40. *num.* 2. *art.* 4. D. Thom. *in* 4. *d.* 12. *art.* 2. *q.* 21. Sed eſt alia noua

ſub

substantia, nouáque materia à Deo denuo creata. Ita Sot. *in* 4. *d.*10.*q.*2.*art.*1. latéque nostram probat conclusionem.

4 *Int.* Remanétne sub speciebus consecratis Christus Dominus? *Resp.* Remanet. De fide est definitum in Conc. Ephes. & Later. sub Innoc. II. *cap.*1. Constant. *sess.*7. Trident. *sess.*13. *cap.*3. *can.*1. *& sess.*21. Modus verò essendi in speciebus consecratis est indefinitus, hoc est, remanet totus in totis, & totus in qualibet parte specierum. Ita D.Th. 3.*p.q.*76.*art.*2. Sot. *in* 4. *d.*10.*q.*1.*a.*3. probátque per tex. *c. Vbi pars. de conse. d.*2. Ideo diuisis speciebus, remanet Christus sub vnaquaque diuisione; est de fide. Rem explicuit eleganter D.Thom. in suo Hymno. *Fracto demum Sacramento ne vacilles, sed memento, tantùm esse sub fragmento, quantum toto tegitur.*

5 *Int.* Continetúrne totus Christus in hostia, & totus in calice, ita vt in hostia sit sanguis, & in calica sit corpus? *Resp.* Ita proculdubio de fide asserendum. Ratio est, quia Christus Dominus est in hoc Sacramento viuus: corpus autem viuum non est sine sanguine, nec sanguis viuus sine corpore. Et ita per concomitantiam, totus corpus, & tota diuinitas Christi, est tam in speciebus panis, quàm in speciebus vini. Verum quidem est ex vi verborum consecrationis corpus tantùm esse in hostia, & sanguinem in calice.

6 *Int.* Quandiu per consecrationem remanet Christus sub speciebus consecratis? *Resp.* Tandiu, quamdiu naturaliter remanet substantia panis, ac vini, si adhuc ibi esset. Ideo si accedat contrarium agens, quod si ibi esset substantia panis, ac vini, eam naturaliter expelleret, inducendo nouam formam, in præiacentem materiam per contrarias dispositiones formæ panis, ac vini, accidentia ipsa corrumpit, & Christus ibi esse desinit naturaliter, ac proinde tandiu sub his speciebus Christus remanet, quandiu accidentia non corrumpuntur. Ita decernitur in Concil. Trid. *sess.*13. *can.*4. tenuit Gloss. *c. Si per negligentiam. de consecr. d.*2. *verb. in terram.* Probat Sot. *in* 4. *d.*10.*q.*2.*art.*8.*conclus.*4. Tolet. *lib.*2.*cap.*29.

CAPVT V.

De sacrificio Missæ.

De nomine, & auctore Missæ. §. 1.

1 *Quid est Missa.*

2 *Quid*

2 *Qua certitudine habemus Missam esse legis nouæ sacrificium.*
3 *Quis Missam instituit.*

1 INTERROGATIO. Quoniam Eucharistiæ sacramentum in sacrificio missæ conficitur, opportunitas exigit loci, vt ad sacramenti tractationem sacrificij rogationes iungamus. Rogo igitur, quid est missa? Est legis gratiæ sacrificium, perfectionem omnium veterum Naturæ, scriptæ ve legis sacrificiorum continens, veluti eorum omnium recapitulatio, sicuti Sacramentum Eucharistiæ miraculum miraculorum, seu memoria omnium mirabilium, vt cum regio Psalte loquar, in quo Christi seruatoris passio repræsentatur. Concil. Trid. *sess.* 2. *can.* 2. & sequentibus. Nam sacerdos celebrans Christum Dominum figurat. Sacræ, quas induit vestes, vestes, quibus Christus in passione fuit indutus, repræsentant. Amictus enim significat velum, quo velata facie reus fuit acclamatus, & liberius ab inimicis percussus. *Aue rex Iudæorum, prophetiza nobis, quis est, qui te percussit?* Matth. 26. Luc. 22. Ita Franciscus D. Anton. *lib.* 1. *c.* 11. Alba significat candam vestem, qua illum lusit Herodes Luc. 23. tanquam insanum cum exercitu suo. Ita Francisc. D. Anton. *lib.* 1. *c.* 12. Cingulum significat funem, quo in horto ligatus fuit. Manipulus significat funem, quoad columnam fuit adstrictus. Stola significat funem, quoad Caluariæ locum ductus fuit. Ita Francisc. D. Anton. *lib.* 1. *c.* 13. 14. 15. Casula significat coccineam vestem, qua eum coopertum populo Pilatus ostendit, dicendo: *Ecce homo*, vociferantibus cunctis, *Tolle, tolle, crucifige eum.* Altare Crucem. Has significationes apponit Tolet. *lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 6. Calix significat sepulchrum. Patena lapidem superpositum. Ita idem Toletus.

2 *Int.* Qua certitudine tenendum est, missam esse Legis nouæ sacrificium? *Resp.* Certitudine fidei, & oppositum asserere, est hæreticum. Ita enim sensit Ecclesia ab initio sui ortus, tenuit, confessa est, docuit, & prædicauit. Decreuit in Conc. 12. Tol. *c.* 5. Et Later. sub Innocentio III. & in Synodo generali. *cap.* 22. *suor. decret.* Et in Ephesin. *in Epist. ad Nestor.* & in Trident. *sess.* 22. *can.* 1. 2. 3. & 4. Verba autem Concilij sunt hæc: *Si quis dixerit in missa non offerri Deo verum & proprium sacrificium, aut quod offerri non sit aliud, quàm nobis Christum ad manducandum dari, anathema sit.*

3 *Int.* Quis missam instituit? *Resp.* Christus Dominus in vltima

vltima cœna, in qua nobis corpus suum reliquit, & sanguinem sub speciebus panis & vini, offerens se Patri tunc cruentum sacrificium, vt latè probat Nauar. *c. solent. d. 1. de consecr.* & in Enchir. *de orat. c. 3. n. 44.* Ordo verò celebrandi, iam inde ab Apostolis dimanauit, vt habetur *c. Jacobus. d. 1. de consecr.* & Conc. Trid. *sess. 22. c. 1. & 2. & sess. 23. c. 1.*

De effectu, & valore huius sacrificij. §. 2.

1 *Quotuplex est fructus huius sacrificij.*
2 *Quotuplex est valor Missæ.*
3 *Quibus communicatur valor Missæ.*
4 *An possit valor Missæ alteri communicari.*
5 *An tantùm prosit Missa mali quàm boni Sacerdotis.*
6 *An valor Missæ crescat ex maiori numero circunstantium.*
7 *An Missa plus prosit oblata pro vno, quàm pro multis.*

1 INTERROGATIO. Quotuplex est effectus, seu potiùs fructus huius sacrificij? *Resp.* Quadruplex: nam quadrupliciter considerari potest huiusmodi sacrificium, nimirũ vt est propitiatorium, vt est expiatorium, vt est satisfactoriũ, vt est impetratorium. Vt est propitiatorium, offertur pro peccatorum venia, & illam consequitur, obtinendo à Deo auxilium, ad actum contritionis, & ex consequenti gratiam, qua ex impio pius fit, & sanctificationem. Vt est expiatoriũ, venialia peccata delet in eo, qui est in gratia. Vt est satisfactorium, remittit pœnas, pro culpis debitas iam remissis. Vt est impetratorium, cõsequitur à Deo beneficia, tam spiritualia quàm temporalia. Ita communiter Doctores omnes.

2 *Int.* Quotuplex est valor missæ? *Resp.* Duplex, ex opere, scilicet, operato, & ex opere operantis (sic vocant Theologi.) Valor ex opere operato, datur ex vi præcisa sacrificij oblati. Valor ex opere operantis confertur ex vi dispositionum, deuotionis nempe offerentium, & eorum, pro quibus offertur. Valor ex opere operato, semper est æqualis, quoniam semper offertur idem sacrificium. Valor ex opere operãtis, est maior, aut minor, iuxta offerentium, & eorum, pro quibus offertur, dispositionem, quæ pluris, minorísve à Deo æstimatur.

3 *Int.* Quibus communicatur huiusmodi valor? *Resp.* In primis omnibus Christi fidelibus, nã pro iis omnibus ex intentione Ecclesiæ Deo mittitur. Deinde prodest ei, pro quo offertur. Tertiò prodest ei, qui illud offert. Ita Scot. *quodlib. 20.*

ibique appellat priorem valorem generalem, secundum medium,tertium specialem;potius ipse (pace dixerim tanti viri) secundum appellarem specialem, quoniam specialiter confertur vni aut pluribus, pro quibus specialiter offertur: tertium personalem, quia personæ sacrificantis donatur, nuncuparem,alij iudicent.

4 *Int.* Poteſtne quisquam alteri communicare valorem missæ, aut generalem,aut specialem, aut medium? *Resp.* Potest.Ita Nauar.cum cōmuni *c.* 25. Probat satis abundè euentus ille,quem narrat Æneas Syluius in sua orbis descriptione,qui postea Summus Pontifex factus,Pius secundus nūcupatus est.Erat vir nobilis in Stiria prouincia Belgicorum:hic grauiter à dæmone impellebatur,vt ad fugiendas vitæ ærūnas,laqueo se suspenderet,adiit ille confessarium,mentis furiam,& hostis insidias detegit,admonuit hominem confessarius,vt quotidie sacrum audiret,& se securum, tutūque crederet, acquieuit ille consilio, capellanum in domum recepit,rem sacram quotidie audiebat:accidit quadam die,vt capellanus non adesset,equum ascendit, cursim pergit ad pagum,vbi res diuina fiebat,inuenit subrusticanum hominem, quæsiuit,an iam dicta esset missa, affirmat rusticus, impletur mœrore nobilis vir,cur,rogauit rusticus,tanto mœrore conficeris?quia,dixit,sacrum non audiui hodie: ego,respōdit rusticus,tibi missæ,qui mihi contigit, valorem liberaliter impertio;exhilarauit nobilem virum donum sacrum,pergit viā, vt ante diuinum Sacramentum altaris fundat preces, fusis iis,reuertitur,mirum auditu,inuenit rusticum eodem in loco laqueo suspensum.

5 *Int.* Prodeſtne tantùm sacrificium mali,quàm boni Sacerdotis? *Resp.* Duo consideranda sunt in hoc sacrificio.Primū ipsa hostia oblata, qui est Christus Dominus, sicuti in ara crucis semel fuit oblatus Patri.Secundū orationes, & deprecationes.Rursus orationes adhuc considerandæ sunt, vel vt funduntur à Sacerdote,vt ab Ecclesiæ ministro,eiusdem Ecclesiæ nomine fusæ Deo, vel vt à particulari persona emittuntur.Dico igitur primùm. Missa,vt est sacrificium, & orationes,vt à Sacerdote tanquam ab Ecclesiæ ministro funduntur,nomine ipsius Ecclesiæ,tantùm valent, si mittantur per malum,quàm per bonum Sacerdotem.Ratio est,quia donum oblatum,semper est idem; & accipiens attendit ad donum,

non

non ad ferentem illud. Dico *secundum*. Missa, & orationes, pro vt à particulari persona funduntur, plus valent fusæ à bono, quàm à malo Sacerdote. Ita D. Thom. *3.p.q.82. art.6.* quem omnes sequuntur. Quoniam verò Sacerdos non tantùm nomine Ecclesiæ offerre debet, sed etiam nomine suo, simpliciter dicendum est, plus valere missam boni, quàm mali Sacerdotis.

6 *Int.* Accrescitne valor missæ ex circunstantibus? *Resp.* Affirmat Victoria *in sum.tit.de Euchar.* his verbis. Regulariter maioris valoris est missa dicta vbi sunt multi, quàm vbi sunt pauci, quoniam circunstantes etiam offerunt, sicut in canone dicit Sacerdos, pro omnibus circunstantibus, qui tibi offerunt.

7 *Int.* Cùm Sacerdos offert pro multis, prodestne tantùm singulis, quantùm si pro vno solùm offerretur? *Resp.* Affirmat Caiet. *quodlib.1.quæst.18.& 3.p.q.79.art.5.* Ratio eius est, quia valor sacrificij circa personam pro qua offertur, pendet ex illius dispositione, dispositio verò vnius non pendet à dispositione alterius, & ideo tantùm mihi prodest, quantùm si pro me solùm offerretur. Eandem opinionem latè prosequitur Beia *cas.* 12. veruntamen ex alio fundamento, nimirum ex re oblata, quæ cũ infiniti valoris sit, scilicet Christus, æqualiter offertur tã à pluribus, quàm ab vno solo, citatque Can. *lib.12. de loc.Theol. cap.*13. ad finem. Negat tamen communis sententia, quam tradit Scot. *quodlib.*29. ex opposito fundamento, quia portio gratiæ, & portio satisfactionis in hoc sacrificio collata ex opere operato ei, pro quo offertur, est finita, & à Deo certè determinata, ideo minor peruenit ad plures, quàm perueniret ad vnum tantùm. Scotum sequitur Nauar. *de orat.n.77.& c.Visum.de consecr.d.1.& c.Non mediocriter. de consecr.d.5.*

De iis, pro quibus licet sacrificium Missæ offerre. §. 3.

1 *Pro quibus licet Missam offerre.*
2 *An prosit Missa animabus Purgatorij.*
3 *An possit Missa offerri pro paruulis defunctis.*
4 *Vnde constet Missam prodesse viuis.*
5 *An defunctis magis prosit Missa de Requiem.*

1 INTERROGATIO. Pro quibus licet Missam celebrare? *Resp.* Tam pro viuis, quàm pro defunctis, qui in gratia

 è vita

è vita decesserunt, & in purgatorij flammis detinentur ad expiationem.

2 *Int.* Prodest ergo sacrificium Missæ animabus in Purgatorio detentis? *Resp.* Prodest. Constat id ex pluribus historiis, quas referunt D.Greg.*lib.* 4.*Dialog.cap.*55. D.Anton.3.*p.tit.* 18. Petrus Damian.*epist.ad Desider.Abbat.*aliique plures, quos refert Franc.Anton.*lib.*3.*cap.*17.

3 *Int.* Licetne celebrare pro paruulis defunctis? *Resp.* Licet. Ita D.Thom.*in* 4.*d.*13.non quidem, vt prosit ad remissionem culpæ, vel augmentum gratiæ, sed ad solamen viuorum, & ad ostendendum tales paruulos ad vnitatem mystici Christi corporis pertinere. Tum maximè ad commendandum redemptionis mysterium in hoc sacrificio figuratum, per quod paruuli sine proprio merito, æternam salutem consequuntur. Rectè tamen admonet scrutinium *tract. de missa*, cum Petro de Palude, quem refert, tunc dicendam esse missam pro omnibus defunctis.

4 *Int.* Tenesne memoriter aliquam historiam, ex qua constet sacrum prodesse viuis? *Resp.* Teneo. Refert D.Greg.*lib.*3. *Dialog.c.*6. rem memoratu dignissimã. Fiebat sacrum pro quodam captiuo, qui existimabatur mortuus, mirum dictu, eo die frangebantur compedes, & liber incedebat. Refert Beda *lib. hist.Angl.c.*22. simile scitu meritissimum. Erat apud hostes captus quidam, faciebat sacrũ pro illius libertate singulis diebus eius frater, mirũ dictu, nunquam potuit vinculis detineri à domino, tanquam enim alius Samson vincula infringebat.

5 *Int.* Prodestne defunctis magis missa de Requiem, quàm alia? *Resp.* Minimè quidem ex parte sacrificij, est enim idem: maximè verò ex parte orationum, quia in iis peculiariter deprecatur pro animæ liberatione.

De ministro huius sacrificij. §. 4.

1 *Quis est Missæ minister.*
2 *Quis primus celebrauit Pontificali apparatu.*
3 *An liceat Sacerdoti omnino abstinere à celebrando.*
4 *Quod peccatum erit omninò abstinere à celebrando.*
5 *An Sacerdos possit absque ministro celebrare.*
6 *Quod erit peccatum celebrare sine ministro.*
7 *An fœmina possit Missæ ministrare.*

8 *An ratione præcepti obligantis ad sacrum audiendum, possit Sacerdos sine ministro celebrare.*

9 *An vrgente necessitate pro communicando infirmo morti vicino, possit Sacerdos celebrare sine ministro.*

10 *An monialis possit missæ respondere.*

11 *An ex deuotione & reuerentia possit Sacerdos per totam vitam abstinere à celebrando.*

12 *An teneatur Sacerdos recitare ante Missam officium matutinũ.*

1 INTERROGATIO. Quis est minister huius sacrificij? *Resp.* Solus Sacerdos. *c.1.de consecr.* Ratio est, quia in hoc sacrificio conficitur sacramentum Eucharistiæ: minister verò Eucharistiæ sacramenti solus est Sacerdos.

2 *Int.* Quis primus celebrauit Pontificali apparatu? *Resp.* D. Petrus Antiochiæ. Ita D. Anton. *1.p.tit.6.c.* 8. sic intelligens Hugonem Victorinum *lib.2.de sacr.p.8.c.vlt.*

3 *Int.* Licetne sacerdoti omnino abstinere à celebratione? *Resp.* Minimè. Ita D. Tho. *3.p.q.83.art.10.* videtur enim præceptum Christi Domini, præcipientis: *Hoc facite in meam commemorationem, Luc.22.* Et D. Pauli exhortatio. *2.Cor.6.Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.*

4 *Int.* Quod peccatum erit abstinere omnino à celebratione sine causa? *Resp.* Indecisam reliquit quæstionem D. Tho. *3.p.q.83.art.10.* Maior, & Durand. quos refert Vict. citato loco, aiunt peccare mortaliter huiusmodi Sacerdotem. Pro iis videtur facere *cap. Dolentes, de celeb. Missar.* vbi reprehenduntur vehementer, qui quater tantùm in anno celebrant. Eos sequitur Nau. *c.25.sum.* adducitque pro sua sententia Richar. *in 4.d.13.art.12.* Oppositum asseruit Caiet. *3.p.qu.82.* quem sequitur Vict. in sum. *tit. de Euchar.* dicens citatis locis non contineri præceptum, sed consilium. Conc. tamen Trid. *sess. 13.cap.14.* iubet Episcopis, vt curent, quod presbyteri saltem dominicis, & festis diebus sacrificent, sed hoc præceptum desuetudine est abrogatum.

5 *Int.* Poteстne Sacerdos solus celebrare? *Resp.* Minimè, sed indiget ministrante. *c. Quæsiuit. de verb. signif. & d.1. de consecr. c. Vt illud, de correc.* Conc. Tol. *d.1.lib.1.c.14. & in can. Illud.7.q.1. c. Hoc quoque, de consecr. dist.1.*

6 *Int.* Eritne graue peccatum celebrare sine ministrante? *Resp.* Graue. ita Franc. Ant. *lib.1.de Missa, cap.17.*

7 *Int.* Potestne fœmina ministrare Sacerdoti sacrificanti?

Resp. Minimè. Ita prohibetur in Conc.Mogunt.*in c.1.de cohabit.cler.& mulier.*& asserunt communiter Doctores.

8 *Int.* Non est, qui celebranti Sacerdoti inseruiat, vrget tamen dies festus; & obligatio audiendi sacrum, poteritne tunc Sacerdos celebrare sine ministrante? *Resp.* Minimè. Ita Franc.Anton.*lib.1.de mis.c.17*. Ratio est, quia cum ambo præcepta sint Ecclesiastica maius derogat minori.

9 *Int.* Non est, qui adiuuet, vrget tamen necessitas faciendi sacrum (quia non est confectum Sacramentum) pro communicando infirmo, poteritne tunc celebrare Sacerdos solus? *Resp.* Poterit, ipséque sibi eidem respondere, & inseruire. Ita Sot. *in 4.d.13.qu.2.art.5.ad 12.*Suar.*3.p.disp.86.sect.1.* Ratio est, quia præceptum Ecclesiasticum non potest derogare præcepto diuino.

10 *Int.* Quid censes de moniali, poteritne respondere Sacerdoti ministranti, deficiente alio ministro, qui respondeat? *Resp.* Poterit ex cratibus, cum altare in æqua est distantia. Ita obtinuit monialium priuilegium, teste Henriquez *2.tom.lib.9.c.30.n.1.*& Roder.*in sum.verb.missa.*

11 *Int.* Licetne ratione deuotionis, & reuerentiæ Sacerdoti, abstinere per totam vitam à faciendo sacro? *Resp.* Affirmat Rodericus, adducitque exemplum D. Marci, de quo fertur, sibi præscidisse pollicem, ne habilis esset ad accipiendum Sacramentum manibus.

12 *Int.* Teneturne Sacerdos recitare matutinum ante missam? *Resp.* Tenetur. Non tamen sub mortali, præcipuè vrgente aliqua causa. Ita Sylu.*missa 1.§.6.*Sot.*n.4.d.13.q.2.art.2.* Tolet. *lib.2.cap.1.num.7.*

In quibus diebus prohibetur Sacerdos celebrare. §.5.

1 *An liceat celebrare singulis diebus.*
2 *An liceat celebrare Sabbatho maioris hebdomadæ.*
3 *An possit Episcopus concedere facultatem celebrandi his diebus.*
4 *Quod peccatum est celebrare his diebus.*

1 INTERROGATIO. Licetne singulis diebus celebrare? *Resp.* Minimè quidem in sexta feria maioris hebdomadæ: quia cum missa sit quædam passionis Dominicę repræsentatio, ipsa tunc dies in qua Christus passus est, satis illam repræsentat, vt adnotauit Scrut. *tract.2.tit. de sacr.mis.* Item Sabbatho sancto maioris hebdomadæ.*c.Sacro.de consecr.d.3.*

2 Int.

2 *Int.* Occurrit in Sabbatho sancto dies festus, quid tunc? *Resp.* Tunc quisque Sacerdos celebrare potest. Ita Sot. *in 4.d. 13.q.2.art.2.* Suar. *3.p.q.83.disp.8.sect.2.* quos sequuntur, teste Nauar. omnes moderni, aiuntque prohibitionem faciendi sacrum, tolli per obligationem audiendi illud.

3 *Int.* Poteritne Episcopus facultatem dare Sacerdoti, vt istis diebus celebret? *Resp.* Poterit. Ita citati Doctores.

4 *Int.* Quod peccatum committit, qui istis diebus celebrauerit absque licentia Episcopi? *Resp.* Mortale, iuxta Sot. *in 4.d.13.q.2.art.2.* & Nau. *cap.25.num.88.* & Suar. cum aliis, quos refert *3.p.q.83.art.2.disp.80.sect.2.* Oppositum tamen, amoto contemptu, tenet Eman. in sum. *verb. missa.* cum suo Gurterrio *quaest.can.num.36.*

Quando tenetur Sacerdos celebrare in anno. §. 6.

1 INTERROGATIO. Quoties tenetur Sacerdos non impeditus, celebrare in anno? *Resp.* Dico *primum.* Tenetur saltem diebus festis quatuor Paschatum. Ita *c. Dolentes. de celeb. mis.* Ita D. Thom. *3.p.q.82.art.10.* Dur. & Palud. *in 4.d.13.q. 2.* & oppositum facere est peccatum mortale. Ita Card. Tolet. *lib.2.c.2.* Dico *secundum.* Tenetur Curatus celebrare omnibus diebus, quibus populus tenetur audire sacrum, nisi loco suo alium substituat. Ita Card. Tol. *lib.2.cap.2.*

Quoties in die licet celebrare. §. 7.

1 *An licuerit in die pluries celebrare.*
2 *An modo liceat in die pluries celebrare.*
3 *An liceat in die naturalis Domini, tres missas celebrare noctu.*
4 *Quae missa è tribus dicenda, cum vna tantùm dicenda sit.*
5 *An detur euentus, in quo liceat duas vel tres missas in die dicere.*

1 INTERROGATIO. Licetne pluries in die celebrare? *Resp.* Minimè. Ita prohibetur *c. Consuluisti. c. Referente. de celeb. mis. cap. Sufficit. de consecr. d.2.* & oppositum facere, non esset deuotio, sed graue peccatum mortale, contra Ecclesiae praeceptum. Ita Tol. *lib.2.c.3.n.4.* Olim hac in re habebantur multae exceptiones, quas latè prosequitur Vict. *in sum. tit. de Euch. n.96.* & ideo iis supersedeo referendis: sunt enim iam per desuetudinem abrogatae: seruandus tamen regionum mos (dummodo Sacerdos sit ieiunus) iuxta priuilegia earum, de

de quibus late Roder.*in sum.cap.245.num.5.*

2 *Int.* Admittitne adhuc vsus vniuersalis Ecclesiæ pluritatem missarum in eadem die,ab eodem Sacerdote? *Resp.* Admittit,in die,scilicet,Natalitiorum Christi Domini, tũc enim licet tres missas celebrare.Ita *c.Consuluisti.de celeb.mis.* Enimuerò significationes eleganter prosequitur Tol.*lib.2.c.3.*

3 *Int.* Licetne tunc,eas omnes tres celebrare noctu? *Resp.* Iuxta communem opinionem minimè. Sed prima dici potest statim post mediæ noctis punctum trãsactum,vsque ad auroram.Secunda verò non nisi illucescente die,vsque ad meridẽ. Tertia post dictam statim secundam.Ita Palud.*in* 4. *d.* 12.*q.*1. *art.*4.Ant.3.*p.tit.*13.*c.*6.§.4.& 5.Sot.*in* 4.*d.*13.*q.*2. Turrecr.*c.sufficit.de consecr.d.*1.Durandus in Rationali. *lib.*4.*cap.*1.Nauar. *in man.c.*25.*n.*87.Huic communi placito circa missas priuatas se opposuit Suar.3.*p.q.*39. *disp.*8. *sect.* 4. aitque communem opinionem intelligendam esse circa missas capitulares, seu , vt ita appellemus,maiores Ecclesiarum.Tota ratio eius est,quia non est textus id prohibens,aut contrarium iubens.

4 *Int.* Quæro vlterius. Non patitur infirmitas Sacerdotis omnes tres missas celebrare, quam ex iis dicturus est? *Resp.* Iuxta tempus in quo celebrat. Ait tamen Suar. etiam noctu posse dici missam diei,si id postulet deuotio; quia licet præfatio referat hanc sacratissimam diem , vel noctem , à media nocte incipit dies.Ita loco allegato.

5 *Int.* Admittitne adhuc communis Doctorũ sensus euentum,ob quem liceat in die pluries celebrare? *Resp.* Admittit, nimirũ quando Ecclesia est exigua;& populi magna confluit multitudo,cuius pars bona sacrum non audiret,si semel tantùm celebraretur.Ita Suar.3.*p.quæst.*83.*art.*2.cum Durand. *lib.* 2.*de ritib.Eccles.c.*7.qui pro se refert Leonem Papam *epist.* 81. *ad Dioscor.*Oppositum tenuit Roder.*in sum.c.*246. Illius ratio est , quia aliter subuenire poterit huic necessitati Sacerdos, nimirum celebrando ad ostium sacelli in altari portatili super aram sacram,vt fieri potest iuxta Nau.& Guter.quos citat. Deinde quia tam exiguum poterit esse sacellum,& tanta hominum multitudo, vt licet septies celebretur , & pluries septies,non omnes audiant sacrum.

Quando tenetur sub mortali celebrare. §. 8.

1 *In quo euentu tenetur simplex Sacerdos celebrare.*

2 An

2 *An teneatur ratione præcepti audiendi Sacrum.*

3 *An liceat aliquando conſecrare extra Sacrum.*

1 INTERROGATIO. Eſtne in aliquo euentu ſimplex ſacerdos obligatus ad faciendum ſacrum? *Reſp.* Maximè; nimirum cùm adeſt feſtum, & non eſt alius ſacerdos, qui celebret. Sequeretur enim magnum ſcandalum, niſi id excuſaret infirmitas. Ita Roder. in ſum. *cap.* 246. *num.* 6.

2 *Int.* Maior oritur dubitatio, vtrum ratione præcepti audiendi ſacrum teneatur ſimplex ſacerdos facere ſacrum, vt ipſe ſatisfaciat huic præcepto? *Reſp.* Videtur affirmare Roder. *cap.* 246. *n.* 6. *cit.* Oppoſitum tamen ſentio: verum ex vi præcepti ſolius, quoniam illo tantum obligamur audire, non facere ſacrum, ſi ſit copia, & facultas audiendi.

3 *Int.* Licétne aliquando conſecrare extra miſſam? *Reſp.* Aſſerit Maior *in* 4. *d.* 9. *quæſt.* 3. *art.* 5. cui fauet Sot. *diſt.* 12. *qu.* 1. ad communicandum ſe ipſum, cum eſt morti proximus, vel alium in eodem articulo, neque tempus eſt faciendi ſacrum. Negandum tamen cum Vict. *tit. de Euch. num.* 73. cum Palud. *diſp.* 9. probat Nauar. *c.* 2. *num.* 53. Habetur expreſsè *c. Comperim. de conſecr. diſt.* 5.

De ſtipendio pro faciendo Sacro. §. 9.

1 *An liceat ſtipendium accipere pro miſſa.*

2 *Quod eſt iuſtum ſtipendium pro miſſa.*

3 *An liceat pro vna miſſa plura accipere ſtipendia.*

4 *An liceat acceptatas miſſas differre.*

5 *An liceat miſſas anticipare.*

6 *De eo, qui transfert miſſas acceptatas, cum minori ſtipendio quam accepit.*

7 *De eo, qui ſuſcipit eleemoſynas pro miſſis dicendis in certa Eccleſia.*

1 INTERROGATIO. Licétne ſacerdotibus ſtipendium accipere pro faciendo ſacro? *Reſp.* Dupliciter offerri poteſt ſacerdoti pecunia pro faciendo ſacro; primum, vt eleemoſyna Deo, illiuſque miniſtro erogata. Atque de hoc nulla ſuboriri poteſt dubitatio, vel ſcrupulus in dando, & accipiendo. Secundò, vt temporale ſtipendium oblatum miniſtro pro miniſtrando. Atque in hac conſideratione etiam veriſſima eſt pars affirmans, quoniam iuſtum eſt, vt qui altari ſeruit, de altari viuat. Imò certum eſt poſſe ab Epiſcopis ta-

xari tale congruum stipendium, præciperéque sub excommunicationis pœna, ne maius extorqueant. Ita Cord. *lib.1.q.4. dub.4.* Arrag. *2.2.q.85.art.3.* contra Sot. *li.9.Iust.q.3.art.1.ad 2.* & Nau. *c.23.n.106.* quos etiam improbat Eman. *in sum.c.249.n.4.*

2 *Int.* Quod erit iustum, & congruum stipendium diurnum sacerdotum, pro faciendo sacro? *Resp.* Quo se, & famulum honestè alere possint. Ita Roderic. *cap.249.sum.n.4.* Hæc autem honesta alimonia iudicanda est arbitrio prudentis viri pro loci, & temporis varietate. Honestè, dixi, non lautè, & opiparè, sed instar honestorum pauperum. Ita D. Thom. *3.p.q.19.art.5.* & Caiet. *to.2. Opusc.tract.83.q.2.* Sylu. *mis.1.q.4.* Armil. & Angel. *verb.mis.§.52.* Cano. *de loc.Theol.lib.12.cap.13.* ad finem, Samarin. *3.p. Thesaur. tit. de virt. & vtilit. mis.f.43.* quos refert Beia *casu 2.*

3 *Int.* Dederunt plures, eleemosynas, stipendiáve tenuia, quæ non sunt satis ad alendum honestè sacerdotem cum famulo, potéstne talis sacerdos pro iis vnum sacrificium offerre? *Resp.* Affirmat Sot. *9. Iust.q.3.art.1. & in 4.d.13.q.1.* Honcal. opusc. *de val.mis.* Tab. *6.restitutio.§.vlt.* Cano. *de loc.Th. lib.18. cap.13.* Petr. Sot. *de Euchar.lect.7.* contra Nauar. *c.25.n.92. & 93.* probat rationibus Beia *casu 12.*

4 *Int.* Quid censes de dilatione missarum, pro quibus iam sacerdos stipendia accepit? *Resp.* Qui nimia negligentia missarum sacrificia suæ curæ commissa notabiliter differt, peccat mortaliter. Ita Nauar. *c.2.de rest.n.367.* & Rod. *in sum.cap.249. n.7.* Ratio est, quia vel sacrificium offertur pro aliqua necessitate corporali, spiritualíve: vel pro animo in purgatorio detenta: si pro necessitate, transacta opportunitate, & occasione, non consequitur effectus, qui quidem à Deo obtineri desideratur, & quidem obtineretur, si sacrificium offerretur. Si verò pro anima, patitur illa ex tali dilatione graue detrimentum detentionis in pœna, à qua liberaretur, si missa pro illa offerretur. Aduertunt tamen iidem Doctores posse sacerdotem, qui eleemosynis vitam alit, acceptare plures missas eo in numero, vt habeat ad celebrandum quotidie, aliter careret missis, & ex consequenti eleemosynis.

5 *Int.* Quid censes de anticipatione missarum? *Resp.* Dico *primum.* Qui pro aliqua capella, vel obligatione simili, imò & deuotione alicuius personæ, tenetur certis diebus celebrare, potest illas missas priùs dicere, vt ita liber maneat, ad

dicendas

dicendas alias, si noua eleemosyna occurrat. Ita Cord. *l.1.q.94. dub.6.* & Emanuel vbi proximè. Crediderim tamen loquendum esse hac in re cum distinctione. Nam vel illa missa iubetur offerri pro defunctis, vel pro viuis: si pro defunctis, verissima est, quia anticipata solutio semper laudatur, & anima illa eò citiùs liberabitur à pœna, quò citiùs pro ea satisfit. Si tamen pro viuis, minimè sanè: quia oblatum sacrificium pro viuis, sæpe offertur, vt Deus succurrat præsentibus necessitatibus corporalibus, spiritualibúsve, quæ quotidie suboriuntur, sæpe etiam offertur pro satisfactione debitæ pœnæ: si verò tota pœna iam sit remissa, satisfactio deinceps pro ea oblata ex vi sacrificiorum, non illi animę, sed thesauro Ecclesiæ reseruatur; ergo non satisfit intentioni iubentis sacrificare pro viuis statis diebus, per anticipata sacrificia. Dico *secundùm*: pauper sacerdos qui pro hac die non habet eleemosynam pro missa celebranda, potest missam celebrare, & statim illam applicare primo offerenti eleemosynam, quem Deus scit futurum primum. Ita Nauar. quem refert, & sequitur Eman. *in sum. c.249. n.9.* cum Arragonio *2.q.8.art.3.p.927.* Henriq. *tom.1.lib.9.c.21. n.2.* affirmans eiusdem esse opinionis Theologos, & iuris canonici peritos Salmanticenses. Ratio est, quia futura Deo sunt præsentia, in puncto æternitatis respondenti omnibus temporis differentiis indiuisibiliter, ac primus offerens futurus Deo est præsens.

6 *Int.* Quid censes de sacerdote, qui plures eleemosynas suscipit pro pluribus faciendis missis, & postea easdem missas alij committit, tribuens minorem eleemosynam ea, quam accepit tanquam dicturus eas? *Resp.* Arbitror peccare iuxta quantitatem retentæ pecuniæ. Ita Eman. *in sum. c.249. num.9.* Ratio est, quia pecuniam retinet inuito domino extortam per fraudem.

7 *Int.* Est aliquis siue laicus, siue clericus, qui ex officio accipit eleemosynas pro faciendis postea sacris per alios sacerdotes, potéstne iste sibi retinere maiorem partem eleemosynæ, quam ea sit, pro qua ipse curabit, vt sacrum fiat, sicuti solet fieri in domibus B. Virginis à populo frequentatis? *Resp.* Potest pro suo labore, iuxta consuetudinem toleratam. Ita Sot. *9. Iust. q.3. a.1.* Nau. *c.25. n.91. §.24.* Henr. *lib.9. to.2. c.22.* quos affert. Ratio, quoniam tunc ita velle videntur deuoti, qui eleemosynas relinquunt pro faciendo sacro iis absentibus.

De

De loco, vbi celebrare licet. §. 10.

1 *Vbi licet celebrare.*
2 *Quando licet celebrare in loco non sacro.*
3 *In qua Ecclesia prohibetur celebrari.*

1 INTERROGATIO. Vbi licet celebrare? *Resp.* Non nisi in loco sacro, hoc est, per Episcopum consecrato: siue benedicto. Ita D.Thom.*3.p.q.83.art.3.* quem sequitur Vict. *tit.de Euchar.* referens Gabriel.in Can.*lect.13.& 14.lib.2.c.2.* Ita iubetur *cap.Nullus.cap.Missarum.cap.Hic ergo.de consecrat. dist.1.* Iubet Concil.Trid.*sess.22.* in præcepto de obseruantia, aitque Nauar. *cap.23.num.81.* peccare mortaliter sacerdotem, qui celebrat extra locum sacrum, si sciens, & prudens faciat contra textum dicti *cap.Missarum.*

2 *Int.* Datúrne aliquis euentus, in quo liceat celebrare in loco non sacro, seu benedicto? *Resp.* Datur: nimirum si fiat supplicatio magna hominum multitudine confluente ad exiguum eremitorium, vel in exiguo eremitorio celebraretur, eadem confluente multitudine, Missa noua, aliudve festum; tunc enim ad ostium eremitorij super aram sacram portatilem, liceret fieri sacrum, etiam absque licentia Episcopi. Ita Roder.supra citatus in hac materia, & Nauar. *cap.25.num.82. c.Concedimus.d.1.de consecr.* cui iuxta illius sententiam non est derogatum per Concil.Trid.*sess.22.* adeo prohibens celebrationem extra locum sacrum, vt iuxta ipsius Nauarri sententiam *cap.25.n.81.* non possit Episcopus ad eam concedere potestatem. Verba autem Concilij sunt hæc. Hoc sanctum sacrificium extra Ecclesiam, aut ad diuinum cultum dedicata oratoria à sæcularibus aut regularibus quibuscumque non peragatur. Addit Toletus *lib.2. c.2.* Esset necessitas, si occurreret præceptum audiendi Missam dum fit iter. Probat Can. *c.Concedimus.de consecr.d.1.* Item necessitas communicandi aliquem in mortis articulo. Quod intelligit, si adsint reliqua ad sacrificium necessaria.

3 *Int.* In qua Ecclesia, locóve sacro, seu benedicto prohibetur quis celebrare sub graui peccato? *Resp.* In interdicta, & fit irregularis, qui in ea celebrat. Et in polluta sanguine, vel semine, non tamen celebrans fit irregularis. Ita Nauar. *cap.25.num.83.ex cap.Is, qui, & §.1.de sent.excommun.in 6.* Tolet. *lib.2.cap.2.* Sot.& Palud.*in 4.d.13.q.2.* nisi de licentia Episcopi, quia

quia tunc posset. Ita D.Thomas 3.*p.q.*38.*art.*3.quem refert,& sequitur Toletus.

De Altari. §. 11.

1 *An liceat celebrare sine altari.*
2 *Quotuplex est altare.*
3 *Ex qua materia debet esse altare.*
4 *An oporteat altare esse consecratum.*
5 *Quæ reuerentia exhibenda altari.*
6 *Qualis esset debet ara altaris.*
7 *De ornamentis altaris.*
8 *De materia linteorum altaris.*
9 *An duo prima lintea per Episcopum consecranda sint.*
10 *An idem dicendum de corporalibus.*
11 *Quale sit peccatum sine his linteis celebrare.*
12 *Quatenus maneant corporalia benedicta.*
13 *An sufficiat lapis aræ, qui totum non capit calicem.*
14 *Quod peccatum committat,qui cum sordidis celebrat linteis.*

1 INTERROGATIO. Quoniam ad locum pertinet altare,postquam te rogaui de loco vbi celebrandum sit, rogabo deinceps de altari.Rogo igitur.Estne peccatum mortale celebrare absque altari? *Resp.* Est.*cap.Altaria.de consecrat. dist.*1. Ita Nauarr. *in sum.cap.*25. itur enim contra præceptum graue.

2 *Int.* Quotuplex est altare?*Resp.* Duplex,fixum scilicet,& portatile.

3 *Int.* Ex qua materia debet esse altare fixum?*Resp.* Ex lapide, non ex ligno, aut ferro, aut alio quouis metallo. *cap. Altaria.de consecr. d.*1. Vbi Gratianus adducit Concil.Hipponense idem determinans. Altare verò portatile potest esse ex ligno. Ita vsus obtinuit Ecclesiæ.

4 *Int.* Requiritúrne, vt altare sit consecratum per Episcopum?*Resp.* Requiritur:sed ex priuilegio satis est vt tabula lapidea (aræ lapidem vocant) ritè per Episcopum consecrata superponatur altari, & super eam fiat sacrificium. Ita *cap. Quoniam. de priuilegio. lib.6.*

5 *Int.* Quæ reuerentia exhibenda altari? *Resp.*Magna olim altaria omnia ferreis cratibus, ne aditus pateret, custodiebantur.Ita legitur in Conc.Chalc.*act.*1. in Conc.Turon.*can.*3. *&* *c.*1.*de vita,& honest.cler.* Irreuerentiam circa altaria,vindicauit

cauit Deus olim acerbissimis pœnis & morte, vt narrat Niceph. *lib.*10. *cap.* 29. & Theod. *lib.* 3. *hist. cap.*11. *&* 12. Constátque ex aliis historiis Deum ad altaris cuiusque custodiam Angelum designare, vt irreuerentes puniat. Ita refert Pratum spirit. *cap.*4. *&* 10.

6 *Int.* Qualis esse debet ara altaris? *Resp.*Lapidea.*Can.. Altaria. de consecr. d.*1. Integra. *cap.*1. *&* 3. *de consecr. Eccl.* Consecrata, si verò non esset consecrata, non posset Episcopus dispensare, vt in ea celebraretur, posset Summus Pontifex. Ita Tolet. *lib.*2. *cap.*2.

7 *Int.* Quibus ornamentis oportet vt altare sit præparatum ad faciendum sacrum? *Resp.* In primis oportet, vt superior pars tobalia, ita vocant, per totum tegatur. Deinde, vt super aram lapideam consecratam, extendatur linteum (nostrates vocant guarda) aut saltem, vt duplicetur eadem tobalia. Ita *c. Altaris palla. de consecr. d.*1. Sylu. *miss.*1.*q.*1. Palud. & Innocent. & direct. curatorum. Deinde requiritur aliud linteum super illa duo, vocant corporale, quia immediatè tangit, & suscipit Christi corpus sub speciebus sacris contentum. *cap. Consulto. de consecr. dist.* 1.

8 *Int.* Ex qua materia debent esse hæc lintea? *Resp.*Ex solo lino, vt nomen sonat, corporale saltem, non ex serico, vel bysso Indico, nostrates vocant Algodam, quia non linum, sed lanugo arborum est, seu, vt verius loquar, non ex lino, sed ex arborum lanugine netur. Possunt tamen ad oras texi auro serico, ornariquè lapillis pretiosis. Ita Conc. Remense. Notat Tolet. *lib.*2. *cap.*2.

9 *Int.* Oportétne, vt duo prima lintea, tobalia scilicet, & aliud, quod nostrates vocant guarda, sint consecrata per Episcopum? *Resp.* Minimè. Ita omnes Doctores.

10 *Int.* Estne idem dicendum de corporalibus? *Resp.* Minimè quidem: potest tamen illorum consecratio committi presbyteris, & de facto commissa est prælatis Religionum mendicantium.

11 *Int.* Quale peccatum est facere sacrum sine his linteis; *Resp.* Sine tobalia, & corporalibus esset mortale: cum tobalia, & corporalibus sine secundo linteo, esset veniale. Ita Eman. *in sum. cap.*26. *n.*17. D.Thom. 3.*p.q.*83.*art.*3.*ad* 8. & Suar. *ibid. disp.*81. *sect.*9. Toletus *lib.*2. *cap.*2.

12 *Int.* Quatenus manent corporalia benedicta? *Resp.*

Quatenus

Quatenus possunt recipere calicem, & patenam cum hostia, licet in aliis in partibus sint disrupta. Ita Syl.*corporal.q.2.*

13 *Int.* Lapis aræ non est tantus, vt totus capiat calicem, & patenam cum hostia superposita, sed solùm maiorem calicis partem, & patenæ, éstne aptus, vt in eo fiat consecratio? *Resp.* Satis. Ita Palud. *in 4. dist.13. q.2. art.4.* Sot. *art.3. eadem dist.* Alens.4.*p.q.38. memb.3.* alias *memb.3.q.10.art.2.* Syl.*altare.* Nauar.*c.45.n.83.* quos refert Eman. *cap.246.sum.n.15.*

14 *Int.* Quale peccatum esset celebrare cum his linteis notabiliter sordidis? *Resp.* Mortale. Ita Palud. *in 4.d.13.q.2.a.6. concl.6.* Caiet.*verb.Miss.& ibi* Syl.1.*q.2.* Tolet.*lib.2.cap.2.*

De calice, patena, & candela. §. 12.

1 *Ex qua materia debeat esse calix.*
2 *Quæ fuit materia calicis, in quo Christus Dominus consecrauit.*
3 *Quid significent calix & patena.*
4 *An requiratur, vt calix sit consecratus, & patena.*
5 *Quandiu maneant calix & patena consecrata.*
6 *An amittant consecrationem calix & patena, quando post consecrationem inaurantur.*
7 *Quid dicendum de calice inaurato, cuius aurum absumptum est.*
8 *Quid dicis de calice tornatili, cuius partes artificis opere separantur.*
9 *An debeat esse consecrata, vel benedicta pyxis, in qua Christi corpus seruatur.*
10 *Ex qua materia debet esse palla.*
11 *An requiratur candela accensa ad celebrandum.*
12 *Ex qua materia debeat esse candela.*
13 *Quot candelæ sint necessariæ.*
14 *Quod peccatum sit, celebrare sine Missali.*
15 *An teneatur sacerdos celebrans cum Diacono, & subdiacono secretò Epistolam, & Euangelium recitare.*

1 INTERROGATIO. Quoniam ad ornamētum altaris pertinet calix, patena, & candela, de iis statim te rogabo. Ex qua igitur materia debet esse calix? *Resp.* Calix olim propter Ecclesię inopiam, erat ligneus. Postea Zepherinus Papa decreuit, vt esset vitreus, rexit autem Ecclesiam ducentesimo anno post Christi passionem. Paulò post sanxit Vrbanus Papa, vt calix & patena essent argentea, teste venerabili

bili Beda *cap. 2. de loc. sanct.* Postea verò in Conciliis decretum est, vt calix sit, vel aureus, vel argenteus, vel saltem stanneus. *cap. calix. de consecr. d.* 1. Non verò ex alia materia. *cap. Vasa. cap. Calix. eadem d.* Quod decretum intelligendum est de cuppa calicis, non verò pede, iuxta omnes. Qui tamen Sacerdos modò in calice ligneo celebraret, deponitur ab officio, & beneficio. *c.vlt. de celeb. Miss.*

2 *Int.* Ex qua materia erat Calix, in quo Christus Dominus consecrauit? *Resp.* Ex argento. Ita Vener. Beda *cap.2. de loc. sanct.*

3 *Jnt.* Quid significat calix, & patena? *Resp.*Calix Christi Domini sepulchrum. Patena lapidem magnum, quo signato monumentum clausum est,de cuius magnitudine conquerebantur sanctæ mulieres,cum vellent Magistri cadauer vnguentis condire, dicendo: quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Ita Tolet. *lib.2. cap.2.*

4 *Int.* Requiritúrne, vt calix sit consecratus, & patena? *Resp.* Requiritur.Et solus Episcopus potest calicem, & patenam consecrare. *cap.vnico.de sacra vnctione.* §.*vlt.* Notántque Syl.& alij Summistæ *verb.Calix.*Potest tamen hæc benedictio committi Presbyteris, vt notat Roderic.*c.*246.*n.*21.

5 *Int.* Quandiu manent calix, & patena consecrata? *Resp.* Quandiu seruant integram formam, & ideo fractus calix, iterum est consecrandus.Ita Palud.*in* 4.13.*q.*2.*art.*5.Couarr.2. Syluest. *Calix.*

6 *Int.* Non erant calix, & patena aurata, sed post consecrationem inaurantur: aut si erant inaurata, iterum inaurantur,amittúntne consecrationem? *Resp.* Amittunt, & ideo oportet, vt iterum consecrentur. Ita omnes cum Roderic. loco proximè citato.

7 *Int.* Consecratus est calix inauratus, sed decursu temporis absumptum est aurum, manétne consecratus? *Resp.* Manet. Ita Rod. proximè.

8 *Int.* Est calix tornatilis, cuius partes artificis opere separantur inuicem,manétne consecratus,si partes inuicem separantur? *Resp.* Manet. Ita Eman. loco proximè citato.

9 *Int.*Oportétne,vt pyxis,in qua Christi corpus seruatur in sacrario,vt consecrata,vel benedicta? *Resp.* Quod non oporteat esse consecratam, tenent omnes Doctores. Nec etiam benedictam,tenet Palud.*in* 4.*d.*13.*q.*2.*art.*4. Syl.*Euchar.*3.*qu.*4.

Oppositum

Oppositum tamen dicendum cum Soto in 4. *d.* 13. *q.* 1. *art.*3. circa benedictionem.

10 *Int.* Ex qua materia debet esse palla? *Resp.* Ex lino, iuxta Suarij sententiam 3.*p.q.*83.*art.*3.*disp.*81.*sect.*1. Ratio eius est, quia olim tegebatur calix parte corporalis, palla verò successit loco corporalis: corporale autem oportet esse lineum; ergo & pallam: facitque pro hac opinione Innocent. *lib.*2. *de Miss.c.*56. Oppositum docet Sot. *in* 4.*d.*13.*q.*2.*art.*3. & iam obtinuit Ecclesiæ vsus, qui patitur has pallas ex auro, serico, reti, quem quidem meritò non audet refellere Roder. *in sum. cap.*246.*num.*18.

11 *Int.* Requiriturne candela accensa ad celebrandum sacrum? *Resp.* Requiritur. *cap. Finali. de celebrat. Miss.* & est peccatum mortale celebrare absque ea. Ita Nauar. *in sum. cap.* 25. quia itur contra graue præceptum.

12 *Int.* Ex qua materia debet esse candela? *Resp.* Ex cera, iuxta Ecclesiæ morem, peccarétque mortaliter, qui cum candela ex seuo, aut alio adipe facta, etiam data quauis necessitate, celebraret, quidquid dicat Tolet. *lib.*2.*cap.* 2. Satis tamen esset, vrgente tali necessitate, lumen fotum oleo oliuarum. Ita Suar. 3.*p.q.*83.*art.*1.*disp.*81.*sect.*6.

13 *Int.* Quot candelæ sunt necessariæ? *Resp.* Vna sat est. Ita Grafius *c.*42.*nu.*1.

14 *Int.* Quod peccatum esset facere sacrum absque missali? *Resp.* Si esset periculum obliuiscendi, mortale, eo tamen amoto, & scandalo astantium, veniale. Ita Nauar. *c.*25.*n.*84.*&* 85. & Suar. proximè cum communi.

15 *Int.* Teneturne Sacerdos cantans Missam cum Diacono, & Subdiacono, secretò recitare epistolam, & Euangelium? *Resp.* Negat Nau. *de orat. miscel.*78. quia non est textus id præcipiens: & ex opposito tenetur Sacerdos etiam recitare passionem feria quarta maioris hebdomadæ. Oppositum tamen docent Missalis rubricæ, & seruant, qui rubricarum studio, intellectuique incumbunt, quibus quidem potius in hac re credendum, quàm Nauarro.

De vestibus, quibus indutus Sacerdos accedere debet ad altare. §. 13.

1 *Quæ sunt vestes sacræ celebrantis.*

2 *Quod est peccatum facere sacrum sine aliqua sacrarum vestium.*

3 *Qua censura innodatur Sacerdos in Diœcesi Bracharensi celebrans absque vestibus sacris.*

4 *Quod peccatum est non recitare orationes appositas in Missali pro induendis vestibus.*

5 *De celebrante cum immundis vestibus.*

1 INTERROGATIO. Quibus vestibus induendus est Sacerdos sacrificaturus? *Resp.* Amicto, alba, cingulo, & casula. Oportet autem, vt huiusmodi vestes sint benedictæ per Episcopum, aut alium ad id pollentem iurisdictione. Ita Scrut. *tract.2.tit.de sacrificio Miss.* Tolet. *lib.2.cap.*20.

2 *Int.* Quod peccatum est facere sacrum sine aliqua harũ vestium? *Resp.* Mortale. Ita Nau. *c.25.n.*84. cum D. Anton. *3.p.tit.13.cap.6.* Direct. *lib.1.tit.7.§.55.* Tolet. *lib.2.c.2.* adeo vt deficiente harum aliqua vestium, deobligemur à dicendo, & audiendo sacro, etiam in diebus festis. Ita Direct. loco citato. Addit Caiet. *1.2.q.96.art.4.* etiamsi non aliter possit quis mortem vitare, quàm faciendo sacrum sine tali veste. Dura tamen est sententia, vt bene aduertit Nauar. citatus, nisi mors obiiciatur in contemptum Ecclesiæ. Potest tamen in necessitate Sacerdos vti manipulo pro stola, & stola pro cingulo. Ita Palud. *in 4.d.13.q.2.* Cingulum etiam non benedictum satis est. Ita Richard. *in 4.d.13.q.4.art.3.* Scot. *ibid.q.2.*

3 *Int.* Qua censura innodantur Sacerdotes, qui in Bracharensi Archiepiscopatu celebrant absque sacris vestibus? *Resp.* Maioris excommunicationis. Ita Concil. Brachar. tertium *Can.3.*

4 *Int.* Quod peccatum committit Sacerdos, qui dum se induit, non recitat orationes ab Ecclesia signatas pro singulis ornamentis? *Resp.* Si omittit ex contemptu, mortale: si ex negligentia sola, veniale. Ita Henriq. *lib.9.de Miss.c.*24. & Rod. *in sum.c.246.n.*12. & sic intelligendus Nauar. *lib.3.consil. tit. de celebr. Mis. consil.2.* absolutè loquens de mortali.

5 *Int.* Quod peccatum est celebrare cum immundis vestibus notabiliter? *Resp.* Mortale. Ita Tolet. *lib.2.cap.* 2. Ratio est, quia magna irreuerentia fit Sacramento mundissimo.

De hora in qua licet incipere, & finire Missam. §. 14.

1 *Qua parte diei licet celebrare.*

2 *Quale*

2 *Quale est peccatum celebrare extra tempus.*
3 *Quæ hora intelligenda est pro aurora.*

1 INTERROGATIO. Qua parte diei licet Missam celebrare? *Resp.* Ab aurora vsque ad meridiem inclusiuè. Ita omnes Doctores,& Vict.*in sum.tit.de Euchar. nu.* 79. Non ante auroram.Ita D.Thom.*in* 4.*d*.13.*q*.1.*art*.2. vbi omnes Doctores Gabr. *lect*.14.*in can.*D.Ant.3.*p.tit*.13.*c*.6. §.4. Impendet meridies, possum quidem incipere Missam, quam finiturus sum post meridiem.Ita Gabr. *lect*.14.*in can.*Maior *in* 4.*d*.13.*q*. 4.*ibid.*Sot.*q*.2.*art*.2.*&* *lib*.10.*iust.q*.5.*ar*.4.Durand.*de redditibus Eccles.c*.7.Et ideo meridies inclusiuè intelligendus est quoad inceptionem,non autem quoad finitionem. Hæc communis opinio.Ioannes tamen Andreas *c*.1.*de celeb.Missar.* posse affirmat incipi Missam non multò post transactum meridiem. Nauarrus verò *in sum.cap*.25. affirmat, semoto scandalo posse Missam celebrari à meridie vsque ad horam tertiam, quod spatium olim appellabatur hora nona. Ratio eius est, quia non est textus id prohibens. Et inde, quia Missa est quædam Christi passionis repræsentatio,& propriissimè repræsentatur in illo spatio,in quo Christus Dominus pependit in cruce. Eandem opinionem sequitur Viuald.*de Euchar. tit. de Sacerd. num*.50. Hæc tamen opinio nequaquam admittenda, quippe quod grauiter prohibetur in Const. Apostol. Pij V. *const*. 2. quæ incipit, *Sanctissimus in Christo Pater*, &c. Quæ quidem constitutio directè prohibet antiquum vsum,& frequentiam ita præsumentium celebrare:non tamen tollit euentus fortuitos,in quibus adhuc iuxta Nauar. opinionem licet per id spatium celebrare,vt notat Emanuel loco citato, & Viuald. *de Euchar.tit.de præpar.n*.50.Ex hac generali regula excipitur Episcopus,qui potest noctu celebrare,iuxta Palud. *in* 4.*d*.13. *q*.2.*concl*.2.*art*.2.post Gloss.*c.fin. de priuil.lib*. 6. quos sequitur Nauar.citatus.Et is,qui de licentia Episcopi vrgente necessitate,scilicet pro communicando infirmo,nocte celebrat. Ita D.Anton.3.*p.tit*.13.*c*.6.§.4.Et per epiichiam, absente Episcopo,etiam absque tali licentia, oblata tali necessitate, vt aduertit Nauar.citato loco.*c.Quod non est.arg.de reg.iur.*

2 *Int.* Quod peccatum committit, qui celebrat extra hoc tempus? *Resp.* Mortale.Ita Nauar.*cap*.25.& omnes summistæ cum D. Thom. *in* 4. *d*. 13. *quæst*. 1. *art*. 2. Gabriel *lect*. 14. *in can.*D.Anton.3.*p.tit*.3.*c*.6.§.4.

3 *Int.* Quæ hora intelligenda eſt pro aurora? *Reſp.* Spatium horæ, & dimidiæ horæ ante radios ſolares manifeſtos. Ita Suar. 3. *p. diſp.* 80. *ſect.* 4. Palud. verò *in* 4. *d.* 13. *q.* 2. & Vict. *in ſum. num.* 79. addunt vlterius poſſe Miſſam incipi eo ſpatio ante, vt finiatur hora, & dimidia incipiente ante ſolis radios manifeſtos. Hinc colligit Eman. *in ſum. c.* 247. *nu.* 1. poſſe Miſſam incipi duabus horis, ante ſolis radios apertos, quia ad faciendum ſacrum, requiritur dimidia hora.

Quo pacto ſubueniendum defectibus, qui in Miſſa accidere poſſunt. §. 15.

1 *Quid faciendum in defectu vini.*
2 *In defectu panis.*
3 *In defectu formæ.*
4 *In venenoſis ſpeciebus.*
5 *In effuſione ſanguinis.*
6 *In deliquio Sacerdotis.*
7 *Cum in tali deliquio non inuenitur Sacerdos ieiunus.*
8 *Cum non inuenitur omnino Sacerdos.*
9 *Cum cecidit Araneus in Calicem.*
10 *Cum apparet per miraculum caro, ſeu puer.*
11 *An liceat omittere inceptum ſacrum.*
12 *Cum ſuperuenerit excommunicatus.*

1 INTERROGATIO. Sunt plures euẽtus, qui in Miſſa accidere poſſunt, ideò oportet vt remedia præſtò ſint, ad iis ſubueniendum, dic igitur. Qui inuenit vinum cum hauritur, eſſe corruptum, vel eſſe aquam, quid eſt facturus? *Reſp.* Accedat ad cornu altaris, & tanquam ablutionem ſumpturus, accipiat verum vinum, & nemine conſcio, incipiat verba conſecratoria ab illo loco. *Simili modo poſtquam*, &c. Et proferat verba reliqua conſecrationis calicis, nec eſt neceſſe vt conſecret nouam hoſtiam. Ita Scot. *in* 4. *d.* 8. Nauar. *cap.* 25. *nu.* 91. Suarius 3. *p. diſp.* 85. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 9.

2 *Int.* Inuenta eſt hoſtia corrupta, aut hordeacea? *Reſp.* Accipienda alia, & aliud nouum vinum, & ambo conſecranda denuo, ſumendáque, & ſimul ſpecies vini conſecratæ. Ita Suarius loco citato. Veruntamẽ, ſi ex noua vini conſecratione ſequeretur populi ſcandalum, dicentis Sacerdotem parum aduertiſſe

aduertisse sacrificio, satis est, si nouam consecret hostiam. Ita Palud. *in* 4.*d*.11.*q*.1.*art*.2. Angel. *Missa. num.* 17. quos sequitur Eman.*c*.248.*num*.1. ex paritate rationis superioris dubitationis.

3 *Int.* Ex probabilibus coniecturis inuenit Sacerdos se nō protulisse verba consecratoria, vel ita mutasse eorum sensum, vt mutata sit forma? *Resp.* Proferat verba consecratoria super eandem hostiam, & idem vinum nemine intelligente. Ita Suar. & Eman. loco citato.

4 *Int.* Inuenit quis in speciebus consecratis esse venenum, quid facturns est? *Resp.* Eas species minimè est sumpturus, sed hostia reponenda in sacrario, quoad corrumpatur: species verò vini linteo, vel stupa exsiccandæ, & postea hostia corrupta, & stupa, seu linteum comburenda, cineresque mittendi sunt in piscinam. Aliud verò vinum, & alia hostia consecranda, vt sacrificium perficiatur. Ita communis Doctorum opinio, quam refert Roderic. *cap*. 248. *num*.5.

5 *Int.* Cecidit pars vini consecrati, quid facturus est Sacerdos? *Resp.* Circa hunc euentum est declaratio *cap. Si per negligentiam. de consecr.d*.2. his verbis. Si aliquid de sanguine Domini stillauerit in terram, lingua lambatur, & tabula radatur: si non fuerit tabula, vt non conculcetur, locus corradetur, & igne consumetur, & cinis intra altare recondetur: si super altare stillauerit calix, sorbeat minister stillam: si super linteum, sorbeat minister, & tribus vicibus abluat calice supposito, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recōdatur. Non quidem recitaui omnia verba textus, sed quæ modò seruanda sunt in praxi: nam pœnitentiæ appositæ, desuetudine antiquatæ sunt. Hinc meritò infert Nauar. *c*. 25. non esse corporalia, super quæ ceciderit sanguis, cremanda, sed tantummodo abluenda. Quod idem dicendum est de tapete, vel alio pretioso peristromate super quod ceciderit hostia; satis est enim, vt locus, quem tetigit sacra hostia, aqua abluatur, & aqua ablutionis mittatur in piscinam.

6 *Int.* Accidit Sacerdoti sacrificanti deliquium, vel quid simile impedimentum, ita vt nequeat sacrificium absoluere, quid faciendum? *Resp.* Vel illud impedimentum accidit ante, vel post consecrationem. Dico *primum*. Si ante consecrationem, nil restat faciendum. Dico *secundum*. Si post consecra-

tionem, absoluat sacrificium alius Sacerdos. Ita habetur 7. *q.1.can.nihil.*ex Conc.Tolet.

7 *Int.* Non est alius Sacerdos ieiunus,sed omnes cibo refecti? *Resp.*Absoluat non ieiunus. Ita Sot. *in 4.d.13.q.2.art.9.* contra Sylu.*Euchar.* 2. §. 12. quia, vt recte aduertit Toletus *lib.2.c.9.*minus est præceptum de ieiunio, quàm præceptum de non omittendo sacrum imperfectum,vbi autem est maius, cessat minus.

8 *Int.*Non inuenitur alius Sacerdos, nec ieiunus,nec non ieiunus? *Resp.*Reponendum est Sacramentum in sacrario, vt altera die sumatur à Sacerdote. Ita omnes.

9 *Int.* Cecidit animal in calicem consecratum haustu difficile? *Resp.* Extrahatur,& abluatur,ablutióque vel sumatur, vel exsiccetur stupa,& stupa comburatur,& cineres mittantur in piscinam.Ita omnes.

10 *Int.*Accidit miraculum in hostia, ita vt appareat caro, vel puer,vt sæpè accidisse cõstat ex certissimis historiis,quid faciendum? *Resp.*Reponenda est hostia in sacrario,& de miraculo certior faciendus Episcopus: nec alia noua consecranda.Ita communiter Doctores cum D.Tho.*3.p.q.83.art.4.* Ratio est manifesta,quia sacrificium rectissimè peractum est.

11 *Int.* Licetne facili de causa relinquere inceptũ sacrum? *Resp.* Minimè. Ita prohibetur *cap.Nullus.de consecr.dist.*1.ideò grauiter,& mortaliter peccat; non tamen aliqua innodatur censura,vt adnotarunt Nauar. *in miscel.de orat.*42. Eman.cum Salzedo *in pract.crim.cap.45.pag.126.* Dixi,facili de causa,quia propter grauem & vrgentem necessitatem id licet, iuxta eosdem Doctores.

12 *Int.* Ingressus est Ecclesiam excõmunicatus declaratus nominatim denunciatus.Quid faciendum Sacerdoti celebrãti? *Resp.* Si Sacerdos nondum Canonem incepit, omittat sacrum,amoueátque se ab altari,si iam Canonem incepit, pergat vlterius, & sacrum perficiat vsque ad sumptionem corporis & sanguinis Christi.Ita Eman.*in sum.c.246.n.8.*

Qua reuerentia accedendum ad audiendum sacrum. §. 16.

1 INTERROGATIO. Qua reuerentia adesse debemus sacro? *Resp.*Magna.Ita æquitas postulat. Cum enim filij

Israël

Iſraël audiſſent Deum miſertum fuiſſe eorum ; & miſiſſe Moyſem ad eos ab Ægyptia oppreſſione liberandos, adorarunt proni.*Exod.*4.Verba autem textus ſunt hæc. *Audierunt, quod viſitaſſet Dominus filios Iſraël, & quod reſpexiſſet afflictionem,& adorauerunt proni.* Quam igitur maiori ratione tenemur ſacrum audire proni,cernui,& deuoti?nil enim eſt aliud Euangelium,quàm bonum nuncium,quod æternus Pater noſtri miſertus miſit per filium ſuum, nos à peccati ſeruitute vindicaturum.Rem miram hac de re narrat Abulenſ.*in introduct.in Matth.q.*18.Irreuerenter ſe quis gerebat in ſacro ; neque genu, cum illa proferrentur ſacroſancta verba ; *Et Verbum caro factum eſt*, flectebat, acceſſit ſemel Dæmon in procera hominis ſimulata forma, & alapam miſero grauiſſimam impegit.Flecte improperans genu miſer homuncio.Si enim,vt Ioannes dixit, *Verbum caro factum eſt*, diceret;Verbum dæmon factum eſt, nunquam nos à terra dæmones leuaremus.

Additio ad §. 1. §.17.

1 *Cur ſacrificium altaris appelletur Miſſa.*

1 INTERROGATIO. Cur hoc ſacrificium appellatur Miſſa ? *Reſp.* Aliqui deductum arbitrantur nomen à verbo mitto ; quoniam in hoc ſacrificio fit Chriſti Domini oblatio Deo Patri, mittitúrque miniſterio Angelorum in cœlum.Ita habetur *c.Quid ſi ſanguis.de conſecr.* adnotauitque Scrutin. *de Miſſ. ſacrif.* Eſt tamen Miſſa nomen Hebraicum, *Miſſach*, quod idem eſt atque oblatio, ſeu ſacrificium : nam vbi legimus, *Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* Hebraica radix habet,*Miſſach*.& D.Hieronymus vertit, oblatio manuum mearum, vt adnotauit Tolet. *in ſum.lib.2.cap.*4. rectéque definiit Miſſam. *Eſt oblatio corporis & ſanguinis Domini ſub ſpeciebus panis,& vini facta,ſacrificij à Chriſto ſemel exhibiti expreſſiua.*

Additio ad §. 8. §.18.

1 *An excommunicatus toleratus fiat irregularis celebrando.*

1 INTERROGATIO. Licetne excommunicato non vitando citra cenſurã irregularitatis aliquando celebrare?*Reſp.*Si non adſit alius Sacerdos,niſi excommunicatus non euitandus,& nullum ſit ſcandalum ſcientium excommunicationem,& diſpenſationem noui iuris per *Extrau.Ad euitanda*, vrgeátque dies feſtus,vel alia neceſſitas,poſſunt alij talem ſa-

cerdotem inuitare ad celebrandum, neque ipse celebrans peccabit, aut incurret irregularitatem. Ita Suar. *disp.11.de excommun.sect.4.num.* 13. probatque verbis *Extrau.ad euitanda.* Possunt communicare (quibuscũque diuinis) quæ huiusmodi facultatem concedunt fidelibus respectu excommunicatorũ non euitandorum. Ita dicendum de Sacerdote excommunicato occulto, qui nisi celebret sequetur scandalum, vel infamia illius apud eos, qui nesciunt causam & vident illum abstinere à celebratione missæ. Neque in eo euentu ipse se detegere tenetur, sed potest absque peccato, & censura celebrare ob illa incommoda fugienda. Ita idem Doctor.

CAPVT VI.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Quoniam huiusmodi Pœnitentiæ Sacramentum pœnitentibus & confessariis est frequentissimum; illiusque notitia maximè pernecessaria; impensius laborandum duximus vt doctrina ab auctoribus de eo tradita, clariori methodo, quàm hactenus ab eisdem obseruari intelleximus, à nobis in commune commodum inculcetur. Igitur priùs Sacramenti definitionem, institutionem, & necessitatem: deinde materiam: tertiò formam: quartò ministrum, & si quæ alia occurrerint, præsertim de effectu, quæstiones in disceptatione afferemus.

De Pœnitentiæ Sacramenti definitione, institutione, ac necessitate. §. 1.

1 *Quo pacto definitur.*
2 *A quo fuit institutum.*
3 *An sit ad salutem necessarium.*

1 INTERROGATIO. Quo pacto definiri potest pœnitentiæ Sacramentum? *Resp.* Pœnitentia est Sacramentũ, in quo Sacerdos sibi subditum, & confitentem legitimè sua peccata cum iusto dolore, & proposito satisfaciendi, ab eisdẽ peccatis absoluit. Ita Nau.*c.22.n.*11. Sotus verò *in 4.d.14.quæst. 1.art.2.* Ita illud definit. Pœnitentiæ Sacramentum, est Sacramentum remissionis peccatorum, quæ post baptismum committuntur. Clarius ita definiri potest. Pœnitentia est absolutio

lutio

lutio pœnitentis, facta à ſacerdote iuriſdictionem habente, ſub certa verborum forma, cum debita intentione prolata ex inſtitutione diuina ſignificatiua, & effectiua abſolutionis animæ à peccatis.

2 *Int.* A quo fuit inſtitutum? *Reſp.* A Chriſto ſeruatore. Ita Concil. Trid. *ſeſſ.7.can.1.& ſeſſ.14.cap.1.* Probat Sot. *in 4.d.14. q.1.art.1.* Illud verò Chriſtus Dominus inſtituit, quando poſt reſurrectionem in Diſcipulos inſufflando dixit. *Accipite ſpiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt. Ioan.20. Matth.16.18.* Ita habetur *c.Vt conſtitueretur.50.d.* declarauit Concil. Trident. *ſeſſ.14.cap.1. & can.8.* Probat Vict. *de pœn.num.104.* Sot. *in 4.d.8.qu.1.art.1.* Catech.Rom. *pagin.294.* Finis autem huius inſtitutionis fuit, vt per hoc ſacramentum peccator, qui per culpam à Deo receſſerat, per gratiam in priſtinam amicitiam rediret. Ita D. Ambr. *lib.de pœn.* Caniſ.de doct.Chriſt. *tit.de pœn.c.2.*

3 *Int.* Eſtne hoc Sacramentum ad ſalutem neceſſarium? *Reſp.* Dupliciter poteſt hoc Sacramentum eſſe neceſſarium: nimirum, vel ſuſceptum realiter, vel ſuſceptum intentionaliter, vt ita dicam: Theologi dicunt ſuſceptum in re, vel in voto. Dico igitur *primùm.* Peccatori lapſo in culpam lethalem ita hoc Sacramentum eſt neceſſarium in re, data copia confeſſarij idonei, vt quamuis iam per veram contritionem talis peccator redierit in gratiam Dei, illam iterum ex culpa non confitendi peccata, amittat, & ex conſequenti damnetur. Iuſtificatio verò per actum contritionis conſecuta etiam datur, quia talis contritio includit votum, hoc eſt, voluntatem confitendi data copia idonei confeſſarij. Hæc eſt Catholica veritas ſuppoſita inſtitutione huiuſmodi Sacramenti. Ita Doctores *in 4. d.14. & 17.* D. Thom. *3.p. qu.89. art. 2.* Oritur verò hæc neceſſitas non ex ſolo præcepto confitendi Eccleſiaſtico, vt falsò crediderunt Hugo Victorin. *lib.2. de ſacr. par.14. c.1.* Alenſis *4.p.q.79.memb.3.art.2.* D.Bonauent. *in 4.d.17.p.2.art.1. q.3.* & probabile exiſtimauit Scot. *ib.q.1.* ſed ex vi ipſius inſtitutionis à Chriſto Domino factæ. Ita decernitur in Concil. Conſtantienſ. & Florent. & Trident. *ſeſſ.14. can.6.* Traditur à Sixto IV, *in Extrau.contra Petrum de Oſna.* quam refert Caſtro *verb.confeſſio.* Ratio eſt, quia Chriſtus Dominus conſtituit in Eccleſia hoc vnicum tribunal. *Ioann.20.* cum dixit: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta*

sunt. Docetur hæc veritas ab August. *lib.50. homil.in hom.49.* refertur *in cap. Agite pœnitentiam. de pœn.d.1.* Dico *secundùm.* Cum deest copia confessarij, satis est ad gratiam comparandam, & veniam peccati obtinendam, pœnitere de peccato commisso propter Deum offensum, cum intentione confitendi tale peccatum data opportunitate confessarij. Ita Theologi *in 4.d.14.* & 17. D.Thom.*3.p.q.89.art.2.* Leo Papa *epist.9.c.3.* sumitur ex Conc. Cabil.*2.c.33.* Decernitur in Conc.Trident. *sess.14.c.4.* vbi ait, contritionem perfectam informari charitate ante confessionem re ipsa factam. Dico *tertiùm.* Cum per hoc Sacramentum in voto tantùm susceptum, remittitur culpa peccatori habenti verum contritionis actum, non est necesse, vt tale votum sit explicitum, sicuti falsò arbitrati sunt aliqui cum Cano *Relect.de pœnitentia,* sed satis est votum implicitum, hoc est, inclusum in generali proposito seruandi omnia præcepta. Ita sumitur ex D. Thom. *in 4.d.17.q.3.art.5. q.1.* Richard.& aliis *ibidem.* Maiore, & Sot. *dist.14.* Nau.*in sum. cap.1.num.15.* fauet Conc.Trid. loco citato. Dico *quartùm* simpliciter rogationi occurrendo. Sacramentum pœnitentiæ est necessarium ad salutem in re susceptum, cum datur copia confessarij. Est verò satis in voto ad salutem, cùm confessarius deest. Hæc propositio claret ex tribus præcedentibus, ideo probatione non indiget.

CAPVT VII.

De materia Sacramenti pœnitentiæ. §. 1.

1 *An hoc Sacramentum constet materia, & forma.*
2 *Quotuplex est materia Sacramenti pœnitentiæ.*
3 *Materia remota pœnitentiæ alia necessaria, alia sufficiens.*

1 INTERROGATIO. Constátne hoc Sacramentum Pœnitentiæ forma, & materia, sicuti constant alia Sacramenta? *Resp.* Negant Scot.*in 4.d.14.q.4.& d.16.q.1.* Maior *d.14. q.2.& ib.* Gab. aiuntq; essentiam huius Sacramenti constare ex solis verbis sacerdotis. Dicendum tamen cum D.Th.& communi Theolog.*in 4.d.14.& 3.p.q.84.* Alens.*4.p.q.60.* hoc sacramentum constare essentialiter ex materia, & forma, tanquam ex partibus essentialibus. Probatur ex Concil. Flor. statuente

omnia

omnia Sacramenta nouæ Legis esse quadam arte facta, & constare materia, & forma: & Concil. Trident. *sess.* 14. vbi dicit materiam in hoc Sacramento esse partem eiusdem Sacramenti.

2 *Int.* Quotuplex est materia in hoc Sacramento? *Resp.* Duplex, remota scilicet, & propinqua. Ita distinguunt Theolog. D.Thom. 3.*p.q.*84.*art.*2. Summistæ *Pœnitentiæ Sacrament.* Angel. & Sylu.*n.*2. Vict.*n.*105. Nauarr.*c.*22.*n.*1. Sot.*in* 9.*dist.*14. *qu.*1.*art.*2. Conc. Trident.*sess.*14.*cap.*4.*can.*1.*&* 3. Catech. Rom. *pagina* 295.

3 *Int.* Estne adhuc huiusmodi materia remota multiplex? *Resp.* Maximè. Nam alia est necessaria, alia sufficiens. Ita communiter Theologi.

De materia remota Sacramenti Pœnitentiæ. §. 2.

1 *Peccatum actuale est materia remota Pœnitentiæ.*
2 *Quale peccatum actuale est materia remota pœnitentiæ necessaria.*
3 *Quod peccatum est materia sufficiens tantùm.*
4 *Cur peccatum veniale, & mortale ritè confessum, dicitur materia tantùm sufficiens huius Sacramenti.*

1 INTERROGATIO. Quæ est materia remota Sacramenti Pœnitẽtiæ? *Resp.* Est peccatum actuale, commissum post baptismum. Ita communiter Theologi. Hinc fit, vt non sit materia huius Sacramenti, nec peccatum originale, nec peccatum actuale commissum ante baptismum, quia per baptismum omnino deletum vtrumque est. De actualibus verò peccatis, aliud est materia huius Sacramenti necessaria, aliud sufficiens.

2 *Int.* Quod peccatum actuale commissum post baptismum est materia remota huius Sacramenti necessaria? *Resp.* Omne mortale, nondum ritè confessum. Ita definiuit Conc. Trident. *sess.*14. dicámque latius, cùm me de integritate confessionis interrogaueris. Dicitur verò tale peccatum materia necessaria, quia tolli non potest, nisi per hoc Sacramentum, cùm opportunè datur copia suscipiendi illud, hoc est, tolli non potest, nisi per confessionem, cùm datur opportuna copia illud confitendi.

3 *Int.* Quod peccatum actuale commissum post baptismum est materia remota huius Sacramenti sufficiens? *Resp. In primis* est peccatum veniale. Ita Conc. Trid. *sess.*14.*c.*3.*&* *can.*7.

Leo

Leo Papa *in Bul. contra Lutherum*. Damaſ. Papa *tom. de vinculo anathem.* Deinde eſt peccatum quodlibet iam ritè confeſſum. Ita Benedict. XI. *Extrauag. 1. de priuileg.* contra quam falsò opinatus eſt quidam Guilhelm. de Rubion. *d. 15. q. 2.* aſſerens peccatum iam confeſſum, non poſſe iterùm confiteri.

4 *Int.* Cur peccatum veniale, & peccatum mortale iam ritè confeſſum, dicitur huius ſacramenti materia ſufficiens tantùm? *Reſp.* Quia vt deleatur veniale, non neceſſe eſt, vt de eo fiat ſacramentalis confeſſio: & tamen de eo, atque de peccato mortali ritè iam confeſſo, poteſt iterum tanquam ex vera materia confici ſacramentum Pœnitentiæ. Ita communis ſenſus Catholicorum, & vſus, colligitúrque ex verbis apertis ſacri Conc. Trid. citati, & Benedict. XI. *Extrauag. 1. de priuileg.* Docet & probat doctiſſimus Suarius *diſp. de eſſentia ſacram. ſect. 1.*

De materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ. §. 3.

1 INTERROGATIO. Quæ eſt materia proxima huius Sacramenti? *Reſp.* Eſt actus pœnitentis. Hic autem triplex eſt, nimirum, cordis contritio. Oris confeſſio. Operis ſatisfactio. Ita Concil. Florent. & Trident. locis citatis. Sunt autem partes huius materiæ eſſentiales, cordis contritio, & oris confeſſio, Ita Conc. Trid. *ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 6.* aſſeruit de oris confeſſione, cùm dixit illam eſſe de neceſſitate ſacramenti. De cordis contritione ita loquuntur Concil. Colon. Senonenſ. & Mogont. Cat. Pij V. *in doctrin. de pæn.* Leo X. *contra Luther. a. 15.* in quibus omnibus locis docetur dolorem de peccato eſſe de eſſentia huius Sacramenti. Ratio eſt, circa oris confeſſionem. Nam de ratione iudicij eſt accuſatio, & probatio, iuxta illud Prouerb. 12. *Qui iudicat quod nouit, iudex iuſtitiæ eſt*; ſed in hoc ſacramentali iudicio, confeſſio oris, eſt pœnitentis accuſatio, teſtificatio, & probatio iuridica: ipſe enim pœnitens ſimul eſt reus, accuſator, & teſtis, vt docet D. Chryſoſtom. *lib. 2. de ſacerd.* Innocent. I. *epiſt. 1. cap. 7.* D. Ambroſ. *epiſt. 3.* Ergo, &c. Circa contritionem eſt ratio, quia confeſſio abſque dolore interno, aut eſt vana quædam commiſſi ſceleris gloriatio, aut ſimplex quædam narratio, neutra verò eſt ſatis ad veram ſacramentalem accuſationem. Satisfactio, eſt ſolùm pars integralis huius materiæ proximæ pœnitentiæ. Ratio eſt, quia abſolutione

facta

facta supra veram materiam, ante impletam impositam à confessario satisfactionem, conficitur verum Sacramentum; ergo satisfactio non est de illius essentia. Antecedens est certum, & apud omnes receptum: consequens clarissimè infertur. Necesse tamen est, vt talis satisfactio impleatur, vt ostendam in rogationibus propriis de hac parte; ergo, &c.

De Contritione, parte prima essentiali materiæ proximæ Sacramenti Pœnitentiæ. §. 4.

1 *Quid significat hoc nomen Contritio.*

2 *De peccati odio, & proposito non peccandi amplius.*

3 *Qui dolor cordis appellatur contritio, qui attritio.*

4 *De motiuo contritionis, & attritionis.*

5 *Quid est contritio.*

6 *An oporteat toties dolere de peccato, quoties illud memoriæ occurrit.*

7 *An dolor contritionis debeat esse sensitiuus.*

8 *An ad contritionem debeamus pœnitere etiam de ipsa actione peccati.*

9 *An oporteat odisse effectum subsecutum ex commisso peccato.*

10 *An verè contritus statim gratiam acquirat.*

11 *An iustificatus per contritionem, teneatur peccata, de quibus doluit, confiteri.*

12 *Quid est attritio.*

13 *De motiuo attritionis.*

14 *An præter duo motiua assignata à Conc. Tridentino, nimirum metum gehennæ, & fœditatem peccati, sint alia etiam supernaturalia motiua.*

15 *An ad consequendum effectum huius Sacramenti, hoc est gratiam, & absolutionem peccati confessi, requiratur contritio, vel sit satis attritio, cognita vt attritio.*

16 *An ad veritatem, valoremque Sacramenti Pœnitentiæ requiratur vera, & supernaturalis attritio.*

17 *In quo conueniant, & in quo differant contritio, & attritio.*

1 INTERROGATIO. Quid significat hoc nomen cordis contritio? *Resp.* Significat cordis dolorem, quo quidem anima quasi teritur. Sumitur verò à Theologis in hoc loco pro cordis dolore, per quem peccatori displicet peccatum

tum à ſeipſo commiſſum in Dei optimi maximi contemptum. Quoniam verò dolere poſſumus de peccato dupliciter, ſcilicet vel quia offendimus Deum,quem ſummè diligere debebamus:vel quia commiſimus rem ſecundùm ſe ipſam turpem,fœdam, & inhoneſtam, duplici nomine appellarunt Theologi huiuſmodi animi dolorem. Priorem appellarunt contritionem.Poſteriorem appellarunt attritionem, vt dicam cum vtriuſque appoſuero definitiones.

2 *Int.* Eſtne de ratione doloris huiuſmodi aliquid amplius? *Reſp.* Maximè. Oportet enim, vt cum dolemus peccatum, illud deteſtemur ſupra omne deteſtabile : habeamúſque firmum animum illud vitandi ſupra omne vitabile. Ita D.Tho. 3.*par.quæſt.*85.*&* 86.*&* 3.*cont.gent. cap.*158. *& lib.*4. *cap.*72. *& in* 4.*d.*17.*q.*2.Alb.Mag. *ibid.d.*14.*art.*11. D.Bonauent. & Alenſ. 4.*p. quæſt.*12. *&* 16. An verò hoc propoſitum debeat eſſe formale, hoc eſt, debeat fieri alio actu diſtincto ab actu doloris : an ſatis ſit virtuale, hoc eſt, virtualiter incluſum in ipſo doloris actu,controuertunt Theologi. Formale,& expreſſum requirunt Caiet.*tom.*1.*Opuſc.tract.*4.*quæſt.*1.Sot.*in* 4.*d.*15.*quæſt.* 1.*art.*2.*& d.*17.*quæſt.*2.*art.*1.*& lib.* 2. *de nat. & grat. capite* 14. vbi contrarium vocat pernicioſum errorem, Cano *de pœnitent.p.*1.Ruard. *art.*8.*cont.Luth.*Bellarm.*lib.*2. *de pœn.cap.* 6. *&* 7. Ratio eorum eſt, quia tam Scripturæ ſacræ teſtimonia, quàm ſacri Canones, inſuper ſacrorum Patrum dicta hoc propoſitum poſtulant.Poſtulat etiam Conc.Trid.nam *ſeſſ.*14. *cap.* 4. ait contritionem eſſe deteſtationem cum propoſito. Oppoſitum tamen docent Maior, & Almain. *in* 4.*d.*14.*qu.*1. Veg. *lib.* 13. *in Trid. cap.* 21. Medin. *de pœn. tractat.* 1. *quæſt.* 3. Petr.Sot. *lect.*17. *de pœn.* Nauar. *in ſum. cap.*1. *num.*15. Adrian. *in* 4. *quæſt.*11. *de pœn.* Harum opinionum diſſidium doctiſſimè componit Suarius *diſp.de contrit.ſect.*3.

3 *Int.*Quem talem dolorem appellarunt Theologi contritionem, quem attritionem?Quod eſt idem atque quærere,in quo differt contritio ab attritione?*Reſp.* Nonnulli Theologi poſuerunt diſcrimen in gradibus doloris,vt loquuntur Phyſici : atque dolorem hunc ſummè intenſum appellant contritionem : remiſſum verò appellant attritionem.Ita Adrian. *in* 4.*qu.*2.*de pœn.*tribuitur D.Thomæ *in* 4.*d.*17. *q.* 2. & Alenſ. *q.*17.Veruntamen eſt opinio improbabilis:imponit enim peccatori grauiſſimum onus, & difficillimam reddit contritio-

nem

nem sine Conciliorum, & Scripturæ auctoritate: imò contra illam, vt statim ostendam. Fundamentum verò illorum est falsum:nimirum.quia non potest Deus summè diligi, nisi summa intensione actus diligatur:potest enim summè diligi, & quauis actus intensione diligi, vt infra dicam cum doctiss. Suario. D.Thom. & Alensis aliud verbis innuunt, aliud quidem sensu docent, qui ex antecedentibus, & consequentibus facile eruitur. Alij Theologi dicunt, non requiri ad veram contritionem, summam actus intensionem, requiri tamen certum intensionis gradum, quem Deus nouit. Ita indicat Scot. *in* 4.*d*.14.*q*.2. Est tamen opinio similiter improbabilis, & sine fundamento vllo asserta. Contra quam æquè pugnant argumenta contra primam sententiam allata. Alij Theologi dicūt requiri ad veram contritionem, intensiorem dolorem quouis alio, quem habeamus pro alio quouis malo detestabili, insuper requiri intensiorem amorem quouis alio, quo quoduis aliud bonum præter Deum diligamus. Ita Petr. Sot.*lect*.14. & 15.*de pœn*.innuunt verbis Dur.*in* 4.*d*.17.*q*.4. Ric.*a*.1.*q*.5.*a*.3. D.Bonau.*art*.2.Fundamentum est, quia ad veram contritionem tenemur detestari peccatum supra omne detestabile, & Deum diligere supra omne amabile. Hæc sententiæ æquè est difficilis creditu, atque duæ præcedentes, vt latè docet & ostendit Suarius iu citato loco. Scot.*in* 4.*d*.14.*q*. 2. inter contritionis, & attritionis actum solius moræ differentiam agnouit, dixitque ad contritionem veram requiri, vt per aliquam temporis moram duret. Hęc autem mora quanta esse debeat, dixit solum Deum nosse. Hanc opinionem probabilem putat Almain. *in* 4. *dist*.14. & ex parte sequitur Caietan. *tom*. 1. *Opusc*.4.*qu*.1. Veruntamen eorum fundamentum est penè nullum. Illud est. Contritio est dispositio ad gratiam: sed dispositio debet antecedere formam; ergo contritio debet antecedere gratiam. Concessa maiore, distinguenda est minor. dispositio antecedens, & præuia, debet antecedere formam tempore, concedo minorem, dispositio vltima debet antecedere tempore formam, nego minorem. Contritio verò est vltima dispositio ad gratiam, & ideo non est necesse, vt illam præcedat tempore: sed est satis, vt præcedat natura. Hæc tamē Metaphysicis relinquamus. His præmissis Dico *primùm*. Discrimen inter contritionem, & attritionem, non est intensio doloris summa, vel aliqua certa, sed satis est substan-

tia

tia doloris talis (qui qualis esse debeat mox dicam) in quocunque gradu intentionis , vel remissionis habeatur , vt appelletur vera contritio.Ita Gabr. *in 4.d.14.q.1.a.2.concl.5*. Sot. *d.17.q.2*.Medin.*de pœn.tract.1.q.5*. Veg.*lib.13.in Trid.c.24*.Nauar. in sum. *c.1. num.9*. D.Leo Papa *epist.91*. ita inquiens. Nec misericordiæ Dei mensuras possumus ponere ; nec tempora definire , apud quem nullas patitur moras vera conuersio. D. Chrys.*epist.5.ad Theodorum*. Quantulamcunque & quamlibet breui tempore non despicit pœnitentiam. Non patitur exiguæ pœnitentiæ amitti mercedem. Fundamentum eorum est , quia Scripturæ sacræ conuersioni in Deum absolutè promittunt remissionem peccati , sine vlla intentionis limitatione. Quem modum loquendi , seu promittendi seruat Conc. Trid. *sess.14*. Cum verò aliqui sancti Patres hanc summam videntur postulare in peccatore intensionem doloris, eam requirunt non ad veniam culpæ consequendam per veram contritionem, & ex consequenti gratiam, & Dei amicitiam, sed ad obtinendam remissionem totius pœnæ , cui , vt deleatur, debet proportionari dolor. Ita loquuntur D. Amb. *lib. ad virg.lapsf.cap.8. & lib.2. de pœn. cap.10*. D. Gregor. I V. *Mor. cap.17*. D. Cyprian. *lib. de lapsis*. In hoc sensu reprehenduntur tepidi *Apocal.* 3. & postulatur dolor partus. *Mich.* 4. *Dole, & satage quasi parturiens.*

Dici etiam potest, sanctos Patres , & Scripturas postulare summam intensionem non præcipiendo,sed consulendo. Locum autem Apocalypsis explicat D.Thom.*q.3. de malo,art.13. ad* 1. de eo , qui cum fidem habeat , charitate caret. Exponi potest rursus de eo, qui modò bona , modò mala opera operatur. Dico *secundùm*. Actus doloris, vt sit contritio,nulla indiget temporis duratione,sed simul ac elicitur, est,& dicitur vera contritio.Ita D. Tho. 3. *p. q.* 89.*a.2.&* 1.2.*q.113.a.5.&* 7. Gab.*in 4.d.14.q.1.art.2.concl.5*.Sot.*d.17.quæst.2.artic.* 4. Medin. *tract.1.de pœn.q.* 5. ad finem, Vega *lib.13.in Trident. capite* 22. Colligitur aperte ex Ezech. 33. *in quacunque hora ingemuerit peccator*.Docent hanc veritatem D.Leo,& D. Chrysost. quos retuli in proxima conclusione.D.Aug.*de ver. & fals. pœn.cap.* 17.Cyprian.*lib.de lapsis circa finem,& epist.28*. Hieronym.*epist.* 46. *&* 48. Pacian. *epist.* 3. ad Sempronium.Cœlestinus Papa *epist.ad Episcopos Galliæ c.* 2. Vera conuersio , inquit , mente potius, quàm tempore metienda est.Iulius I. *refertur 26.q.6.*

Ratio

Ratio est,quia ille actus,per quẽ infallibiliter peccator iuxta promissionem diuinã iustificatur,est,& dicitur vera cõtritio: sed per veram conuersionem quãcunque, siue longam,inquã, siue breuẽ,peccator iustificatur:ergo talis conuersionis actus dicendus est vera contritio. Dico *tertiùm.* Actus contritionis, & attritionis differunt essentialiter, suntque specificè distincti. Hæc est contra auctores opinionum impugnatarum. Insuper contra Caietanum qui asseruit contritionem, & attritionem in eo differre,quòd hic dolor acceptetur à Deo,vt vltima dispositio ad gratiam,& tunc dicitur contritio : ille verò minimè, & tunc dicitur attritio. Ratio est,quia hi auctores solum accidentariam, & extrinsecam differentiam assignant inter contritionem,& attritionem. Cum tamen assignanda sit differentia essentialis. Dico *quartùm.* Actus doloris de peccato commisso,sumit suam specificam differentiam ex motiuo, propter quod peccator dolet de peccato à se commisso , & sic actus specificè distinctus , dicitur contritio , alius verò attritio.

4 *Int.* Quod est motiuum,propter quod dolet verè cõtritus:quod est,propter quod dolet attritus tantùm ? *Resp.* Verè contritus dolet, quia offendit Deum , quem summè diligere debebat(appellatur communiter dolere propter Deum summè dilectum.) Attritus verò dolet de peccato , quia propter illud manet obnoxius pœnis inferni,vel dolet,quia commisit rem secundùm se turpem,fœdam,& indecoram. Hæc motiua appellat *Conc.Trid.* dolere propter pœnas inferni, vel propter fœditatem peccati. Ita Suar. loco citato.

5 *Int.* Quid est contritio ? *Resp.* Est dolor,per quem nobis displicet peccatum à nobis commissum supra omne odibile, cum proposito vitandi illud supra omne vitabile , quia est culpa contra bonitatem Dei commissa,eiúsque dissoluit amicitiam,qui summè diligi debet. Hunc autem dolorem appellant Doctores perfectum. Breuiùs illam definiuit Toletus *lib.1.cap.5.num.1.* Contritio est præteriti peccati , vt est Dei offensa voluntaria, super omnia detestabilia detestatio , cum proposito vitandi illud super omnia vitabilia , insuper cum proposito illud confitendi,data copia opportuni Confessarij. Colligitur hæc descriptio ex Conc.Colon.*tit. de pœn.* pœnitere, inquit , est displicere id quod antea placuit. Colligitur itidem ex Aug.*lib.de ver.& fals.pœn.* quem citat D. Thom. in

Add. q. 4. art. 1. ait enim dolorem esse comitem contritionis. Requiritur autem ad veram contritionem, vt dolor sit de omnibus peccatis ante commissis. Ita constat ex doctrina Sanctorum Patrum, quorum testimonia referuntur in decretis *de pœn. d.* 1. 3. 5. *&* 6. Item ex *Ezech. c.* 18. *&* 33. Non tamen requiritur, vt de singulis singulos habeamus dolores, sed est satis ex parte voluntatis vnico actu doloris pœnitere de omnibus simul sumptis. Ita communiter Theologi, quos sequitur Suar. *disput. de contrit. sect.* 6. contra Sylu. & Ang. & Caiet. *verb. contrit.* oppositum asserentes. Ratio est, quia nullum datur præceptum talium contritionum, & pœnitentiarum, sed solius contritionis, & pœnitentiæ. Ex parte verò intellectus requiritur recordatio, & memoria peccatorum, vt à me commissorum. Colligitur hæc veritas expressè ab *Ezech.* 18. ait enim. *Considerans peccata sua*; id est, à se commissa. Vtrum verò ad contritionem veram requiratur omnium omnino singulorum, non solum in specie, sed in indiuiduo recordatio, controuertunt Theologi. Illam in indiuiduo postulat D. Thom. 3. *p. quæst.* 87. *art.* 1. *&* 1. 2. *quæst.* 113. *art.* 5. & in 4. *d.* 17. *q.* 2. ibi Palud. & Durand. Item *d.* 16. Richard. Bonauent. & Gabr. Syluest. & Ang. *verb. Contritio.* Sot. *in* 4. *d.* 17. *quæst.* 2. Medin. *tract.* 1. *de pœn. quæst.* 3. Ruard. *art.* 5. *contra Luther.* Eruitur fundamentum huius sententiæ ex dictis *Isai.* 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Eruitur ex dictis Sanct. Patrum, ex Chrysost. pluribus locis, *hom.* 9. *in epist. ad Hebr. hom.* 46. *ad popul. hom.* 4. *de Laz. & diu. lib.* 1. *de compunct. cord.* Aug. *de ver. & fal. pœn. cap.* 17. Greg. 4. *Mor. cap.* 15. *& lib.* 8. *cap.* 11. Ambros. *in præf. Psalm.* 37. Ratio eorum est, quia ad iustè imponendam pœnam, debet iudex in singulari cognoscere culpas: item ad applicanda medicamenta debet chirurgus in singulari cognoscere vulnera; sed peccator in conuersione, & detestatione peccati est sui ipsius iudex, & medicus, ergo, &c. Oppositam sententiam tenent Maior *in* 4. *d.* 27. *quæst.* 3. Catharin. *lib.* 5. contra Caiet. *tit. de contrit.* Vict. *in sum.* 4. *numer.* 116. *de pœn.* Ledesma 2. 4. *quæst.* 1. *art.* 6. Veg. *lib.* 13. *in Trident. cap.* 25. Nauar. *cap.* 1. *num.* 25. Est expressa opinio D. Thom. *quæst.* 28. *de ver. art.* 5. *ad* 3. *&* 4. Ratio eorum est, quia talis recogitatio sæpissime est impossibilis simul, vt experimento comprobatur in assiduis peccatoribus: & aliunde non datur

locus

locus Scripturæ, vnde colligatur tanta obligatio. Sancti verò Patres docent sæpiùs, non quod necessarium est, sed quod melius, & perfectius. Hæc secunda sententia est verior, atque iuxta illā, veram habet contritionem, qui vnum peccatū memoriæ occurrens detestatur ex motiuo generali, id est, quia est contra bonitatem Dei, quem summè diligere debemus, eiusque dissoluit amicitiam. Ratio est, quia illa actualis detestatio vnius peccati in memoria præsentis ex motiuo generali complectente omnia peccata, est virtualis omnium peccatorum detestatio.

6 *Int.* Oportetne toties dolere de peccato, quoties ipsum memoriæ occurrit? *Resp.* Si de illo iam habita est vera pœnitudo, minimè. Ratio est, quia Deus nō iudicat bis in idipsum; oportet autem de eo nullam iterum habere complacentiam, nam ipsa complacentia, est culpa lethalis. Ita Med. *tract.*1. *de pœn.q.*6. Adrian. *quodl.*5.*q.*3.*ad* 2. Sot. *in* 4.*d.*17.*art.*6. Caietan. 3. *p.q.*84.*art.*8.*&* 9. Nau. *cap.*1.*num.* 32. Singularis fuit sententia D. Thom. *in* 4. *d.*17.*q.*3.*art.*1. Gab. & Palud. *ibid.* atque *d.* 14. Bonau. *d.*16. Alens. 4.*p.q.*68.*mem.*2. arbitrati enim sunt idem esse recordari, & non dolore de peccatis, atque de illis iterum complacere. Veruntamen infirmo fundamento nequit firma niti sententia.

7 *Int.* Dolor contritionis debetne esse sensitiuus, an sufficit intellectiuus? *Resp.* Sufficit intellectiuus. Ratio est, quia dolor de peccatis, est cum auxilio Dei ordinario in nostra potestate: sed dolor sensitiuus non est in nostra potestate: nam lacrymas fundere, & alia mœroris signa habere nequimus sæpe cum volumus.

8 *Int.* Requiriturne ad veram contritionem, vt doleamus etiam de actu ipsius peccati, an est satis dolere de culpa tantum? *Resp.* Affirmat absolutè Vega loco citato, aitque necesse esse dolere etiam de actu peccati: distinguit optimè Suarius: nam vel actus est intrinsecè malus, vel bonus, vel indifferens. Si est intrinsecè malus, etiam est detestandus secundùm se: si est intrinsecè bonus, sed ex conscientia erronea exercetur vt malus: vel si est indifferens, & ex malitia operantis deducitur ad malum, detestandus est quoad modum.

9 *Int.* Teneturne verè contritus detestari effectum bonum subsecutum ex malo actu peccati? *Resp.* Minimè. Sed potest de illo complacere. Notat Suarius loco citato. Itaque potest

adulter complacere de filio suscepto ex maculato toro. Ideo complacemus de Christi seruatoris redemptione subsecuta ex impia Iudæorum occisione,& sic de aliis effectibus.

10 *Int.* Estne verè contritus iam in gratia repositus, antequam accedat ad suscipiendum Sacramentum Pœnitentiæ? *Resp.*Maximè.Ita communis schola certò,& indubitanter asseuerat cum D.Thom.1.*p.q.*62.*art.*2.*ad* 4.*&* 1.2.*q.*109.*art.*6. *&* *q.*112.*art.*2.3.*&* 4.*&* 3.*p.q.*89.*art.*1.Capreol.*in* 4.*d.*14.*q.*2. *art.*8. *ad* 1. Henric.& Bonau.*in* 4.*d.*17.*art.*1.*q.*2. ac reliquorum nullus negat. Est iam veritas certa ex Concil.Trident.*sess.*14.*c.*4. Ratio est, *quia facienti, quod in se est, Deus non denegat gratiam:* sed qui se per veram contritionem conuertit ad Dei amicitiam,facit,quod in se est; ergo illi non denegatur statim gratia.

11 *Int.* Iustificatus per contritionem, indigetne Sacramento pœnitentiæ,hoc est, teneturne eadem peccata,de quibus est contritus,in Sacramento pœnitentiæ detegere? *Resp.*Indiget. Ita decernitur in Concilio Constantiensi, & Florent. & Trid.*sess.*14.*can.*6.Traditur à Sixto V.*Extrau. contra Petrum de Osna.* quam refert Castro *ver. confessio.* Ratio est, quia actus contritionis includit votum confitendi peccata de quibus conterimur,data opportuna copia confessarij. Ideo reiicienda omnino opinio Hugonis de sanct. Vict. *lib.*2.*de sacr.p.*14.*c.*1.Alens.4.*p.q.*76.*num.*3.*art.*2.D. Bonau.*in* 4.*d.*17.*p.*2.*art.*1.*qu.*3. Scot.*ib.q.*1.Caiet.*c.*20.*super Ioan.* oppositum sine fundamento asserentium. Hinc fit, vt Sacramentum Pœnitentiæ appelletur à Theologis cum D.Hieronym. *epist.* 64. secunda tabula post naufragium,sine qua non remanet salus.Appelletur clauis sine qua nemo aperit, ab ipso Christo Domino, cum dixit Petro.*Tibi dabo claues regni cælorum*,vt notauit D August. *lib.*50.*hom.*& refertur *c. Agite pænitentiam. de pæn.d.*1.

12 *Int.* Quid est attritio? *Resp.*Difficillima est in hac quæstione resolutio. Rectè tamen sic potest constitui:Attritio est dolor per quem nobis displicet peccatum à nobis commissum supra omne odibile, cum proposito vitandi illud supra omne vitabile,propter aliquod motiuū supernaturale, quod non sit Deus ipse, quatenus est summè bonus, à quo peccatum auertit. Quem dolorem appellant Theologi imperfectum, quia per eum non statim iustificetur attritus,vt iustificatur per contritionis perfectum dolorem. Hæc est descri-

ptio,

ptio, per quàm meliùs declaratur essentia attritionis quauis alia descriptione. Circa eam multa sunt adnotanda certa, & indubitanter asserenda. Primum est, hanc contritionem esse dispositionem ad gratiam. Ita Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 4. Secundum est, hanc attritionem non posse esse ex aliquo turpi motiuo. Notat Rupertus *lib.* 11. *de glor. filij hom.* & *lib.* 2. *in Ionam.* vbi vocat talem pœnitentiam exitiosam. Tertium est, hãc attritionem non posse esse ex motiuo temporali, aut humano. Notat Aug. *lib. de ver. & fals. pœn. cap.* 2. vbi talem dolorem vocat inutilem, & sine spe veniæ. *Lib.* verò *de catechizandis rudib.* vocat pœnitentiam fictam. Neque item ex aliquo motiuo naturali. Oppositum docuit Sot. *in* 4. *d.* 17. *q.* 2. *art.* 5. & *lib.* 2. *de nat. & gratia. c.* 14. & 15. Cano *Relect. de pœn.* quod assertum impugnat Suar. *tom.* 3. *disp.* 28. *sect.* 3. & meritò, quia nostra assertio est Concil. Arausicani 2. Mileu. & Trident. asserentium attritionem, quæ pars est Sacramenti pœnitentiæ, esse donum Spiritus sancti. Ita loquuntur D. Th. 3. *p. q.* 85. *art.* 5. Bonauent. in 4. *d.* 17. *art.* 2. *q.* 2. Alens. 4. *p. q.* 17. aiunt enim attritionem Christianam esse ex gratia gratis data, hoc est, ex auxilio diuino supernaturali. Vnde manifestè apparet esse actum supernaturalem, si quidem fit ex auxilio supernaturali.

13 *Int.* Quod est hoc motiuum supernaturale attritionis? *Resp.* Duplex. Nimirum metus gehennæ, & fœditas peccati Ita Conc. Trident. *sess.* 14. *cap.* 4. Qui enim dolet de peccato propter metum gehennæ, vel propter turpitudinẽ ipsius peccati, verè attritus est. Nam timor pœnæ à Deo infligendæ, præsertim timor æternæ damnationis, & operatio ex hoc timore est actus bonus, & opus bonum. Ita de fide certum in Conc. Trid. *sess.* 6. *can.* 8. & probatur 2. 2. *q.* 19. à Theologis, asseritur ab Isa. *c.* 26. *Domine in angustia requisiuimus te.* vbi Septuaginta transtulerunt, *Domine propter timorem requisiuimus te.* Notat ibi eleganter D. Hieron. Item Prouerb. 15. *Propter timorem Domini, declinat omnis à malo.* Defenditur à Sanctis Patribus. Chrysostom. *hom.* 1. *ad Rom.* Aug. *serm.* 18. *de verb. Apostol.* Gregor. 2. *mor. cap.* 6. Bern. *serm.* 37. *in Cant.* Fremant licet hæretici neoterici, & quamuis ex parte negent aliqui Catholici, Gregor. *in* 2. *d.* 26. *quæst.* 1. *art.* 3. *ad* 1. *princ.* Almain. *tract.* 1. *moral. cap.* 3. *dub. vltim.* Adrian. *quodlib.* 4. *quæst.* 2. Dupliciter verò potest timor mali euitandi concurrere ad operationem aliquam, nimirum, vel vt occasio excitans sopitam

tam cogitationem, & torpentem ad operandum, vel vt finis, quem operans intendit, scilicet euitatio talis mali. Vtroque igitur modo metus gehennæ cōcurrens ad dolorem, quo peccatum detestamur, est sanctus, & honestus. De priori modo concurrendi indubitanter loquitur Concil. Tridentin. *sess.6.cap.6.*iuxta illud *Initium sapientiæ timor Domini.* docuit Aug.relatus *cap. sicut seta. de pœn. quæst.* 2. vbi confert timorem setæ sutoris, quæ introducit filum, sic timor introducit charitatem: *perfecta autem charitas foras mittit timorem*, non vt malum, sed vt imperfectum. De secundo modo concurrendi loquuntur asseueranter D.Thom.3.*p.q.*85. *art.* 5. Altisiod. *lib.* 3.*sum.tract.*1.*cap.*1.*q.*1. Alens. 3.*p.quæst.*84. *num.*1. & 2. Dionys. Carthus. *in* 3.*d.*3.*q.*3.Sot. Ledesm.& alij moderni. Medin. 1. 2.*q.*92.*art.*2. Quòd verò etiam vt finis proximus concurrat metus gehennæ ad attritionem Christianam, dixit Conc.Trident.loco citato.Ita illud interpretatur Suar. Ratio eius est. Quia causa excitans externè, non specificat actum: Concil. verò dixit actum contritionis esse specificè distinctum à cōtritione, quia fit propter metum gehennæ: nam præpositio, Propter, in rigore significat finale motiuum, finalémque caussam. Colligo autem ex doctrina tradita, neminem detestari peccatum propter metum gehennæ, vel propter fœditatem peccati Christiana attritione, & dispositione ad gratiam, nisi Dei auxilio supernaturali adiutum; quia talis detestatio est actus supernaturalis.

14 *Int.* Suntne alia motiua supernaturalia, propter quæ detestemur peccatum vera, & Christiana attritione? *Resp.* Sunt quidem. Veruntamen ad duo posita, & assignata per Concil. Trid. reducuntur. Nam si quis detestetur peccatum ex amore vitæ æternæ (vt quidem detestari sanctè potest) amore, inquā, concupiscentiæ, non amicitiæ, verè atteritur. Hoc tamen motiuum reducitur ad metum gehennæ. Ad eundem metum reducitur motiuum aliarum pœnarum propter quas aliquis detestatur peccatum. Quæ pœnæ, quamuis temporales sint, si considerantur vt inflictæ à Deo, Deique iram ostendunt, & quodammodo inchoant æternū supplicium, mouere possunt supernaturaliter, & ex auxilio gratiæ. Ita explicat doctissimus Suarius opinionem Vegæ *lib.*13.*in Trid.cap.*14.

15 *Int.* Qui horum duorum dolorum est necessarius ad cōsequendam gratiam in hoc Sacramento pœnitentiæ, perfectúsne

ctúsne, an imperfectus? Hoc est, estne pars huius materiæ contritio, an attritio? hoc est, requiriturne ad hoc Sacramentũ contritio, an satis est attritio? *Resp.* Hac in re grauissimè controuertunt Doctores. Sunt multi, qui affirmant ad hoc Sacramentum non requiri vel contritionem, vel attritionem, sed esse satis voluntatem confitendi, & absoluendi post confessionem absque displicentia, vel complacentia peccati. Ita Syl. *confessio*.1.*quæst*.25.& tribuit Scot. *in* 4. *d*.14.*quæst*.14.*art*.3. ait enim Scotus pœnitentem, licèt parum attritus accedat ad hoc Sacramentum, iustificari. Hæc opinio est temeraria contra alios Theologos, & Doctores. Videtur apertè damnata in Concil. Trident. *seß*.6.*cap*. 7. *&* 14. quia requirit ad remissionem peccati, etiam in Sacramento proprium dolorem pœnitentis. *Seß*. verò 14.*cap*.4. ait Ecclesiam nunquam docuisse, vel sensisse Sacramentum pœnitentiæ conferre gratiam sine proprio motu pœnitentis. Alij dicunt sufficere ad hoc Sacramentum displicentiam, quam habet peccator ex eo, quod non habet dolorem de peccatis commissis. Ita indicat Palud. *d*.17.*quæst*.1.*art*.5. Nau. *in sum.cap*.1.*num*.21.*&* *cap*.10.*num*. 4. Est etiam opinio falsa. Ratio est, quia illa displicentia est quædam velleitas, quæ quidem nunquam sufficit ad mutandam voluntatem. Sotus vero *lib*.2.*de nat.& grat.cap*.15.*&* *in* 4.*d*.18. *qu*.3.*art*.2. affirmat, sufficere attritionem naturalem existimatam à peccatore attritionem supernaturalem. Cano *de pœn. p*. 5.& Veg. *lib*.13.*in Trident.cap*.34. aiunt sufficere bonam existimationem pœnitentis, qua credit se esse verè contritum, licet in re nec contritus sit, nec attritus. Ratio eorum est, quia tunc satis tollitur obex ad gratiam, & iustificationem. Alij Theologi asserunt partem materiæ proximæ Sacramenti pœnitentiæ essentialem, esse solam veram contritionem, hoc est, dolorem perfectum, quem contritionem appellamus. Ita Magist. sent. in 4.*d*.16.*&* 18. Alens. 4.*p*.*quæst*.80. alias 21. *mem*.1. D. Bonau. *in* 4.*d*.18.*art*.2.*q*.1. Gabr. *q*.2. *&* *d*. 14. *quæst*. 2. Maior ibidem *q*.2.*&* *d*.18.*quæst*.1. Adrian. *quodlib*. 5.*q*.3.& clariùs *qu*. 11.*de confeß*. Petrus Soto *de pœn.lect*.7.*&* *de confeß.lect*.4. Ratio eorum est, quia contritio in lege naturæ, ex lege ipsius naturæ, erat medium necessarium ad salutem: sed lex gratiæ nõ destruxit naturam; ergo nec medium ab ipsa necessario ordinatum. Maior est certa ex testimoniis Scripturæ sacræ postulantibus in peccatore dolorem ad obtinendam veniã pec-
 cati

cati. *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.* Illa verò testimonia postulabant ante legem gratiæ contritionem:nam attritio nunquam fuit per se satis ad remissionem peccati.Minor est Theologorum proloquium, igitur conclusio est necessaria.Alij dicunt ad hoc Sacramentum satis esse attritionem in re, existimatam verò contritionem. Ita Vict. *de potest.Eccles.q.*2.Sot.*lib.*2.*de Nat.& Grat.cap.* 15.*& in* 4. *d.* 18.*q.*3. *art.*2. in fine.Ledesm.2.4. *q.* 20. *art.* 1. Veg. *lib.* 13. *in Trident. cap.*34.Cordub.*quodlib.*1.*q.*2.*opin.*3. Nau. *cap.*1.*num.* 38. citantur etiam pro hac opinione,Bonau.Durand.& Richard. in *d.* 17.sed falsò,nihil enim hac de re aiunt,vel negant. Ratio eorum est,quia peccator tenetur quantum in se est facere, vt accedat contritus: ergo saltem debet putare se esse contritum,vt dignè accedat.

Dico *primùm.* Non est necessaria vera, & realis contritio, vt materia proxima huius Sacramenti pœnitentiæ, sed satis est vera,& realis attritio.Ita apertè decernere videtur Concil.Trident.*sess.*14.*c.*4. vbi appellat attritionem, contritionem imperfectam, aitque talem contritionem imperfectam esse donum Spiritus sancti,disponereque hominem ad impetrandam gratiam in hoc Sacramento. Ratio à priori est, quia si contritio esset in re necessaria ad hoc Sacramentum, cùm contritus sit in gratia,semper accederet ad hoc Sacramẽtum in gratia:hoc autem repugnat institutioni huius Sacramenti: fuit enim institutum à Christo Domino ad dandam gratiam amissam per peccatum commissum: alioqui institueretur ad effectum, quem supponeret semper factum: esśetque inutilis,& vana institutio.Quod quidem nullatenus cogitandum, ne dicam asserendum.

Dico *secundùm.* Vt attritio sit pars materiæ huius Sacramenti,per quod iustificetur peccator,non est opus, vt existimetur contritio,sed sufficit cognita attritio.Ita D.Thom. 3.*p.* *q.*80.*art.*3.*&* 4.*ad* 2.*& in* 4.*sent.d.*17. 18. 22. *&* 24. & Opusc. 22.*cap.*2. sumitur ex Scot. *d.*14. *quæst.*4. Palud. & Capreol.*d.* 18.D.Anton.3.*p.tit.*14.*cap.*19.§.5.Sylu.*confessio.*1.*q.*2. Ruard.*art.* 3.*contra Luth.*Can.*de pœn.p.*5.Eruitur hæc veritas ex doctrina dicti Concil. Trident. absolutè asserentis attritionem esse sufficientem materiam huius Sacramenti, dispositionem ad gratiam consequendam. Si verò opus esset, vt existimaretur vera contritio,Concilium declararet talem conditionem.

Ita

Ita illud interpretatur Suar. *disputat. de attritione sect.* 1.

Dico *tertiùm*. Attritio necessaria ad hoc sacramentum Pœnitentiæ, debet esse actus supernaturalis. Hæc apertè colligitur ex doctrina generali Conciliorum, præcipuè Arausicani, & Mileuitani, definientium dispositionem ad gratiam debere esse supernaturalem. Concilium verò Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 7. addit etiam dispositionem ad gratiam cum Sacramento. Specialiùs verò loquens de attritionis dispositione ad gratiam in Sacramento pœnitentiæ, definit esse donum Spiritus sancti. Ita decernit *sess.* 14. *cap.* 4.

Dico *quartùm*. Dolor, ac detestatio peccati, qui reuera non est attritio, sed solum existimatur vincibiliter, vel etiam inuinciliter attritio, non est sufficiens materia ad hoc sacramentum. Ita Doctor Suar. loco proximè citato. Probatur efficaciter, quia attritio est medium necessarium cum Sacramento; error verò existimationis non facit illum dolorem veram attritionem, ergo, &c. Atque per hæc soluta manent aliarum opinionum fundamenta.

16 *Int.* Dixisti de necessitate attritionis ad gratiam consequendam in hoc Sacramento pœnitentiæ: sed quia adhuc Doctores controuertunt, an requiratur huiusmodi attritio supernaturalis; ad valorem solummodo Sacramenti; profer in medium aliorum opiniones, & quid pro certo asserendum in hac dubitatione? *Resp.* Satisfaciam pro virili. Aliqui dicunt sufficere voluntatem confitendi, & assequendi absolutionem. Ita Gab. *in* 4. *d.* 14. *q.* 2. *art.* 1. Durand. *d.* 16. *q.* 1. *&* *d.* 17. *q.* 31. Palud. *q.* 8. Maior *d.* 14. *q.* 2. Alij dicunt sufficere displicentiam quamcunque cum velleitate non peccandi. Ita Caiet. *tom.* 1. *Opusc. tract.* 5. *quæst.* 5. *& in sum. verb. confessio. cond.* 12. Vict. Can. Ledes. Palud. & Sylu. citati. Alij dicunt sufficere quemcunque dolorem, & detestationem naturalem ex motiuo humano. Ita Sot. *d.* 18. *q.* 3. *ar.* 3. Nau. *c. Fratres. de pœn. d.* 5. *n.* 35. Alij dicunt sufficere quemcumque dolorem, dummodò talis dolor existimetur vera attritio, quamuis ex ignorantia vincibili. Alij tamen requirunt ad hanc existimationem ignorantiam inuincibilem. Fundamenta, & rationes horum Auctorum ferme sunt eadem. Nimirum, quia sic bene se accusat peccator.

Nihilominùs dico *primùm*. Eadem attritio requiritur ad perficiendam substantiam Sacramenti, quæ requiritur ad in eo consequendum illius effectum, hoc est, gratiam. Ita Gab.

in 4.*d*.17.*q*.1.*art*.3.*dub*.2.Maior *quæst*.3. *&* 9. Adrian. *quæst*. 5. *de confess.dub*.4.*ad* 5.Medin. *q*.2.*de confess.fict. iteran*. Vega *lib*. 13.*in Trid. cap*.26.34.35. probatur efficaciter per Conc. Trident. *sess*.14.*c*.3. contritionem esse partem huius Sacramenti, nihil distinguens inter contritionem ad effectum Sacramenti sufficientem,atque ad substantiam Sacramenti sufficientem. Dico *secundùm*. Dolor est de essentia materiæ huius Sacramenti pœnitentiæ. Ita D.Th.3.*p*.*q*.84.*art*.1.*ad* 1.*&* *q*.86.*a*.6.*&* *q*.90.*art*.2.*&* 3.*&* *in* 4.*d*.14.*q*.1.*art*.1. D.Ant. 3.*p*.*tit*.14.*c*.19.§.5. plures referunt *lib*.9.*in Trid.cap*.5.& Cordub. *lib*.9. *q*.2.*opin*.3. Dico *tertiùm*. Dolor necessarius ad hoc Sacramentum debet habere displicentiam de peccatis commissis, & propositum nunquam talia committendi. Ita *Conc. Trid. sess*. citata. Dico *quartùm*. Dolor necessarius ad substantiam sacramenti, debet esse supernaturalis. Ita *Conc.Trid*.loco citato. Vnde manifestè infertur falsam esse opinionem supra positam, de quouis dolore existimato attritione,ex ignorantia, siue vincibili, siue inuincibili.

16 *Int*. Dic igitur vno verbo,in quo conueniant,in quo discrepent contritio & attritio? *Resp*. Vterque actus est supernaturalis,factus cum auxilio supernaturali cadens supra omnia peccata commissa, & nondum ritè confessa, cum dolore præteritorum, & proposito firmo cauendi in futurum. Specificantur verò ex motiuis: nam contritio dolet de peccatis, quia sunt Dei offensa, quem summè diligere debemus: attritio verò dolet propter metum gehennæ; vel ob fœditatem peccati. Differunt in effectu: nam contritus ante sacramenti Pœnitentiæ susceptionem reponitur in gratia per votum suscipiendi Sacramentum, data opportunitate, & ideo per contritionem remittitur tota culpa: attritus verò ante sacramenti Pœnitentiæ susceptionem manet adhuc in peccato: neque illius absolutionem accipit, nisi per ipsum Sacramentum, recipiendo gratiam Sacramenti. Ideo Doctores dicunt attritum recipiendo hoc Sacramentum, ex attrito fieri contritum, hoc est, recipere gratiam, & absolutionem peccati, quam recipit verè contritus. In effectu verò remissionis pœnæ, æquales sunt contritio, & attritio: per vtramque enim semper remittitur pars pœnæ: non tamen semper tota. Ita definiuit Concil. Tridentin. *sess*. 6. *cap*. 14. *&* *can*. 30. *&* *sess*. 14. *cap*. 2. & 8. *can*. 12. 13. *&* 14. Dixi non

semper

semper remitti totam pœnam, quia tanta esse poterit contritio, & attritio, vt tota pœna per eam remittatur, ex vi ipsius doloris habiti. Ita D.Thom. *3.part. quæst.68. artic.4. & lib.4. cont. gent. cap. 72.* cum communi Theologorum.

De confessione oris, parte secunda essentiali materiæ proximæ Sacramenti Pœnitentiæ. §. 6.

1 *Quid est confessio Sacramentalis.*
2 *Quæ integritas confessionis necessaria est.*
3 *An numerica distinctio peccatorum in peccatis omissionis, sit de integritate confessionis.*
4 *Quo pacto aperienda sit in confessione numerica distinctio peccatorum.*
5 *De circunstantiis aperiendis in confessione.*
6 *Vnde colligenda sit circunstantia notabiliter aggrauans.*
7 *Quot sunt circunstantiæ peccati.*
8 *An peccata iam semel confessa, sint aliquando de integritate alterius confessionis.*
9 *Quando est confessio nulla.*
10 *Quomodo prior inualida, confessio est iterum facienda.*
11 *An confessio, in qua priùs à peccatis quàm ab excommunicatione excommunicatus fuit absolutus, sit inualida.*
12 *An confessio fuit inualida, in qua ex culpabili moraliter negligentia peccatum fuit per obliuionem omissum.*
13 *An ratione pœnitentiæ è memoria defluentis, teneatur pœnitens præteritam confessionem repetere.*
14 *An teneamur confiteri peccata venialia.*
15 *Quo pacto dicenda sint in confessione peccata dubia.*
16 *Quæ confessio non integra, est sufficiens.*
17 *Ob quas causas fieri potest confessio dimidia.*
18 *An sit valida confessio per nutus, cum aliter fieri nequit.*
19 *An sufficiat dare materiam confessionis in absentia confessoris.*
20 *An liceat dimidiare confessionem ratione nocumenti proprij, vel alieni inde prouenturi.*
21 *An liceat omittere omnino confessionem ratione nocumenti proprij, vel alieni ex ea prouenturi.*
22 *Quod peccatum est addere, vel demere de numero peccatorum,*

negando

negando factum, affirmando nunquam commissum pecatum.

23 *An sit adhibenda diligentia in examinanda conscientia, & quæ adhibenda est.*

24 *Quid dicendum sit de confessione reseruatorum ex parte pœnitentis.*

25 *Quæ peccata reseruari solent, & possunt.*

26 *Quæ peccata reseruantur in diœcesi Bracharensi.*

27 *Quas conditiones habitura est Sacramentalis confessio.*

28 *De conditione secreta.*

29 *An pœnitens possit, & teneatur confiteri per scriptum, cùm aliter confiteri nequit.*

30 *An valida sit materia in scripto relicta, vel in fide testium, absente confessario ad hoc Sacramentum, accedente confessario.*

31 *An fieri possit confessio per interpretem, & per nutus, cùm aliter fieri nequit.*

32 *An propter solam integritatem confessionis teneatur pœnitens detegere personam complicis.*

33 *An propter integritatem confessionis teneatur pœnitens detegere personam, & peccatum tertiæ personæ, de qua detraxit.*

34 *An propter integritatem confessionis teneatur obliuiosus scribere peccata, ne defluant à memoria.*

1 INTERROGATIO. Quid est confessio sacramentalis? *Resp.* Est integra peccatorum cum suis circunstantiis ab ipsomet pœnitente vltro accusatio. Ita colligitur ex Doctoribus, qui agunt de hac accusatione sacramentali. Magist. *in* 4.*d*.17. Hug. Vict. *tom*.2. *de Sacram.p*.14. Alex. Alens. 4.*p.q*.76. *alias* 1. Altisiodorens. *lib*.4. *summ.tract*.6. Iurisperiti *cap. Omnis vtriusque. de pœn.& remiss.* & in decreto, *de dist.pœn.* Nauarr. *d*.5.6.7. Summist. *verb.confessio.* VValdens. *lib*.1. *tom*.1. Ruard. *cont.Luth.art*.5. Vega *lib*.13.*in Trid.* Bellarm. *lib*.3.*de pœn.*

2 *Int.* Quæ integritas confessionis necessaria est? *Resp.* De necessitate, & valore Sacramenti pœnitentiæ est, vt pœnitens omnia peccata mortalia, nondum confessa, eidem sacerdoti in eadem confessione, seu in ordine ad eandem absolutionem confiteatur, quantùm moraliter meminisse potest, ita vt nisi vrgeat necessitas, nullum occultet voluntariè. Ita definiunt Concil. Cabilonense *cap*. 32. Lateran. *capit. omnis vtriusque sexus.* Florent. *in decreto Eugenij*, quatenus præcipiunt omnia peccata eidem confiteri. Clariùs id decre-

uit

uit Conc. Trid. dicens. *Qui retinet scienter aliquid, nihil diuinæ bonitati per sacerdotem remittendum proponit.* Hæc fuit semper totius Ecclesiæ traditio, hic vsus. Constat *ex Clement.* 1. *epist.*1. ex Leon. *epist.* 78. *alias* 80. Cyprian. *lib. de lapsis, vbi* Panel. *sess.*11. Tertul.*lib.de pœnit. cap.*10. Patian. *in parænesi de pœn.*Clariùs ita docuit August. *lib. de vera, & fals.pœn.cap.*15. Diuidere inquit confessionem, nil aliud est, quàm venia carere. Plura referunt Bucard. *lib.* 19. *Decret. cap.* 34. & Canisius in *Catechis.* Ratio huius conclusionis traditur à D. Thom. *in* 4. *dist.* 17. *quæst.* 3. *artic.*4. Quia vnum peccatum mortale remitti non potest sine alio: in hoc verò Sacramento non remittitur nisi peccatum confessum, & accusatum: ergo si omnia simul remittenda sunt, omnia simul sunt confitenda, & accusanda. Dico *secundùm.* De necessitate huius integritatis est, vt omnes peccatorum species morales explicentur distinctè in confessione. Hic est antiquissimus Ecclesiæ vniuersalis sensus. Ita sexta Synodus *in can.*102. Trullan. Conc. Florent. & Later. Trid. *session.*14. *cap.* 5. & canone 7. Ratio à Conc. tradita est, quia ad iustitiam seruandam in hoc iudicio, & ad curationem, satisfactionémque proportionatè adhibendam, oportet, vt confessor cognoscat species criminum. Neque in hac Ecclesiæ vniuersalis consuetudine admittenda est opinio Caiet. *tom.* 1. *Opuscul. tract. de confess.* asserentis tunc solummodo hoc esse necessarium, quando distinctio specifica est clara, & nota omnibus: insuper est tanta, vt multum variet iudicium confessarij. Quæ doctrina displicet Cano *relect. de pœn. p.* 5. Nauar. *cap. consideret.num.*8.*&* 19. *de pœn.* Est enim opinio singularis, quæ rem magni ponderis, & ad salutem necessariam relinquit arbitrio pœnitentium, facitque distinctionem, quam non fecerunt Concilia. Hinc etiam apertè colligitur circumstantias mutantes speciem peccati esse de necessitate huius integritatis. Ita decreuit *Concil.Trid.*loco citato. Ratio est, quia illæ circumstantiæ constituunt multas species peccatorum. Dico *tertiùm.* De necessitate huius integritatis est, numerum peccatorum singularium distinctè explicare. Ita supponunt antiqui Theologi; docuit D.Thom. *Opusc.*12.*quæst.*6. Aug. *de ver. & fals. pœn. cap.*14. Videtur decernere Conc. Trid cum dicit, sigillatim dicenda esse peccata. Vnde colligunt moderni Theologi nunc rem esse certam, contra Syluest. *confessio.nu.*1.

Archi

Archidiaconum atque Angel. *confessio.* 1. *num.*20. oppositum asserentes. Difficile verò est assignare, vnde colligenda sit distinctio numerica peccatorum, vt explicetur in confessione. Dico tamen colligendam ex temporis interruptione. Ita Cano *de pœn.* Caietan. *tom.*1.*Opuscul.tract.vltim.resp.*15. *&* 2.2. *quæst.*67.*art.*3.*ad* 3.Ledes.2.4.*quæst.*9. Nauar. *c.Consideret.n.*48. Itaque idem peccatum censetur, quatenus continuatur absque temporis interruptione. Exempli gratia: cogitaui de homicidio perpetrando per horam, vnum est peccatum: statui mecum hominem occidere, post hanc voluntatis determinationem anno integro non reuocaui hanc voluntatem, censetur idem peccatum. Difficilius tamen est assignare, quænam temporis interruptio satis sit ad diuersificanda peccata. Veruntamen omissis metaphysicis considerationibus in excogitanda, inueniendaque numerica peccatorum distinctione (quia nostri instituti non sunt) loquendo moraliter in ordine ad confessionem, necessaria est ad multiplicationem peccatorum interruptio moralis. Hæc interruptio moralis tripliciter fit. *In primis*, cùm quis voluntaria deliberatione cessat ab actu peccandi, & postea noua deliberatione voluntariè peccat in eodem peccato: siue tempus, quo cessauit, longum sit, siue breue. Deinde, cùm quis ab actu peccandi, seu à voluntate peccandi cessauit absque vlla deliberatione cessandi, sed naturali quadam lassitudine potentiæ, interposito autem longo tempore ad eundem actum peccati rediit. Hoc autem longum tempus censetur hora. Tertio modo colligitur hæc numerica distinctio peccatorum ex consummatione totali vnius actus: sunt enim in actibus humanis nonnulli, qui habent certum terminum, in quo consummantur. v. g. vna copula maris, & fœminæ, vna occisio. Hæc autem actus consummatio ita distinguit peccatum, vt licèt immediatè post alius subsequatur, duo sint, non vnum peccatum. Ita Suar. *disp. de integrit. confess. sect.*3. Ratio eius est, quia præceptum confessionis solùm obligat ad aperiendum numerum peccatorum, qui moraliter sciri potest, eamque postulat integritatem, qua satis iudicium confessarij verum sit erga peccatoris conscientiam, sed hæc supradicta integritas satis est ad firmandum iudicium confessarij, ille insuper tantùm numerus moraliter sciri potest; ergo, &c.

3 *Int.* Estne hæc numerica distinctio necessariò aperienda in

in peccatis omissionis? *Resp.* Negauit Nauar. cum Gabr. *in 4. d.15.q.2.a.2.* Affirmandum tamen est, dicendúmque in peccatis omissionis, quæ (vt aiunt Theologi) actum habēt successiuum, diuturnámque durationem, non satis esse dicere in confessione, ego non restitui quod debebam, detinuique alienum vno anno: sed debeo dicere, & teneor. Ego detinui alienum vno anno, & toties proposui illud non restituere: nam poteram restituere, & nolui. Ratio est, quia hæc peccata sunt moraliter multa. Voluntatis autem multiplicatio colligi potest ex vsu rei alienæ, nam quoties illa vsus sum, & cùm possem illam non restitui, toties volui moraliter illam non restituere.

4 *Int.* Quo pacto aperienda est hæc numerica distinctio in confessione? *Resp.* Dico *primùm.* Quando pœnitenti constat de certo numero peccatorum, ille certus numerus dicendus est, nec maior, nec minor. Dicendum autem vnico verbo: decies, v.g. vel vigesies, quando indiuidua peccata sunt eiusdem speciei. Exempli gratia, septies commisi adulterium. Ita Caiet. *tomo 1. Opusc. tract. 5. quæst. 6.* Nau. *in sum. cap. 6. n. 14.* Narratio enim historica singulorum peccatorum est confessoribus molesta, & aliquando tam confessori, quàm pœnitenti noxia. Ita aduertunt citati Doctores, insuper vterque Sotus, & Cano locis citatis. Dico *secundò.* Quando facta morali diligentia in examinanda conscientia occurrit numerus tantummodò dubius, sub dubio aperiendus est, plus, minúsve. Si verò post confessionem veniunt in memoriam alia, singulàtim distincta peccata absque noua circunstantia non declarata in præterita confessione, iam inclusa fuēre in illo numero incerto, ac proinde non tenetur pœnitens ea singulatim, & speciatim declarare. Hoc tamen non intelligo, quando illa occurrentia peccata occurrunt in magno numero: tunc enim sunt aperienda, quia non censentur inclusa in illo paruo. Ita aduertit Doctor Suarius loco citato. Dico *tertiùm.* Cùm non occurrit numerus certus, nec dubius peccatorum, declarandum est in confessione tempus, quo quis perseuerauit in peccato. Item declaranda frequentia actuum. Ita citati omnes Doctores.

5 *Int.* Quæ circunstantiæ aperiendæ sunt in confessione? *Resp.* Quadrupliciter considerari possunt circunstantiæ peccati. *In primis* sunt circunstantiæ mutantes speciem peccati, hoc est, nouam alterius speciei peccati malitiam inducentes.

verb.

verb. grat. circumstantia adulterij addita fornicationi, quæ facit, vt præter peccatum fornicationis noua malitia adulterij inueniatur in eodem actu libidinis. *Deinde* aliæ sunt circunstantiæ, quæ intra eandem speciem notabiliter augent peccati malitiam. *Tertiò* sunt aliæ, quæ notabiliter minuunt. *Quartò* sunt aliæ, quæ nec minuunt, nec augent peccati malitiam. Dico igitur *primùm*. De necessitate integræ confessionis est, circunstantias mutantes speciem distinctè aperire. Hic est sensus vniuersalis Ecclesiæ. Ita definitur in 6. Synod. & Concil. Tridentin. *sessione* 14. *cap.* 5. *can.* 7. Hæ autem circunstantiæ aperiendæ sunt non solùm circa actum externum, sed circa actum etiam internum. Ita notauit Diuus Anton. 3. *part. titul.* 5. *cap.* 1. §. 6. Nauarr. *in summ. cap.* 6. *numer.* 4. Ledesm. 2.4. *q.*8. *art.*2. Satis verò est has circunstantias peccati declarare, vt peccata distincta, si moraliter satis explicari possint. Ita doctissimus Suarius loco citato. Dico *secundùm*. Circa notabiliter aggrauantes circunstantias fuit opinio negans. Ita D.Th. *in* 4.*d.*15.*q.*3.*a.*2.*q.*5. Alb.Mag. *ib.a.*24. Palud. *q.*3.*art.*3. Durand. *q.*4. Bonau. *d.*17.*q.vlt.* Almain. *qu.*1.*art.*1. Carthus. *quæst.*2. Adrian. *quæst.*4. *de confess.a t.*2. Medin. *ib.q.de circunst.* Anton.3.*p.tit.*14.*cap.*13.19.§.7. Nauarr. *in sum.cap.*6.*&* *cap. Consideret.num.*6. Couar. *Epitom.*4. Decret.1.*p.c.*1.*n.*14. Turrec. *cap.*1.*in principio.de pœn.dist.*6. Angel. Armil. & alij Summistæ verbo, *confessio*, & verbo *circunstantia*. Prima huius opinionis ratio sumitur ex Concil. Trid. *sess.*14.*cap.*5. Nam decernit, esse de necessitate confessionis, confiteri circunstantias speciem mutantes: nihil vero dicit de circunstantiis aggrauantibus. Probabilior tamen est opposita sententia. Ita Altisiodorensis *lib.*4.*sum.tract.*6.*cap.*3.*quæst.*3. Alens.3.*p.q.*77.*memb.*3.*art.*2.§.2. Marsil. *in* 4.*quæst.*12.*art.*1. Maior *in* 4.*d.*17.*qu.*5. Richard. *art.*2. *q.*8. Caiet.1.2. *quæst.*7.*&* *in summ.verb.confessio.condit.*15. Vict. *in sum.num.*136.*de pœn.* Cano, Ledesm. vterque Sot. locis citatis. Sumitur ratio huius opinionis; ex vsu conscientiarum timoratarum: quem quidem approbat 6. Synod. *can.* 102. in Trullo. Concil. Vormaciense *cap.*25. *cap.Consideret. de pœn.d.*5. Aug. *de vera & fal.pœn.c.*14.*&* *lib.de visit.infirm.cap.*2. Secunda ratio sumitur ex pœnitentiis per sacros Canones appositis grauioribus intra eandem speciem, quas videre est apud Gratianum *can.*2.*&* 22. Anton.Aug. *tit.*3.*c.*3. quæ pœnitentiæ imponi iubebantur à confessariis, etiam in foro interiori, vt videre

videre est apud Burcardum *lib.19.Decreti.cap.5.* Tertio denique,quia si hæ circunstantiæ taceantur,non format confessarius plenum iudicium peccati,quo possit,vt æquus iudex imponere satisfactionem,& vt sapiens medicus adhibere remedia curationis. Conc. verò Trid. quamuis circa has circunstantias nihil definiuit, nihil tamen negauit, sed adhuc eas opinioni reliquit.Dico *tertium.*Circunstantiæ notabiliter minuentes peccatum intra eandem speciem,non sunt de necessitate confessionis. Ita D.Bonau.citatus. Nau. *in sum c.6.n.6.* Doct.Suar.& alij contra Sotum,Canum,& alios. Ratio eius est,quia in circunstantiis minuentibus non variatur iudicium confessarij,sicut variatur in circunstantiis notabiliter aggrauantibus.Dico *quartum.* Circunstantiæ quæ nec mutant speciem, neque intra eam peccatum augent,aut minuunt, non sunt de necessitate confessionis.Hæc ita est certa,vt non indigeat probatione.

6 *Int.* Vnde colligenda est circunstantia notabiliter aggrauans? *Resp.*In hac re non potest certa regula assignari.Ideo totum negotium relinquitur prudentis arbitrio,conscientiæque exulcerationi existimantis se excessisse ordinarium modum peccandi.Ita doctor Suarius.

7 *Int.* Quot sunt circunstantiæ? *Resp.*Septem,quas Doctores vnico versu comprehenderunt.

Quis, Quid, Vbi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando. *Quis*, id est, quæ persona. *Quid*, id est, quod crimen magnum,vel paruum circa quantitatem. *Vbi*,hoc est, quo loco. *Quibus auxiliis,*id est,quibus instrumentis & quibus locis,seu auxiliariis. *Cur*, id est, propter quem finem. *Quomodo*, hoc est, qua ex passione, quo affectu, seu intentione,qua ignorantia, vel scientia. *Quando*, id est, quo tempore.Circa circunstantiam, *Quis*, notanda est qualitas personæ, nimirum an soluta,an vxorata,an voto constricta,an in religione professa, an publica, an subdita, an ex officio, solaue caritate obligata.hæc enim circunstantia sæpius mutat speciem peccati. Circa circunstantiam, *Quid*, notanda quantitas, & qualitas peccati. Circa circunstantiam, *Vbi*, dicendum est, an locus fuerit sacer, tunc enim furtum in eo factum, vel humana copula habita, aut humani seminis voluntaria effusio, habet malitiam sacrilegij. Circa circunstantiam, *Quibus auxiliis*, de instrumento dicendum est, an fuerit lege

Hh prohi

prohibitum: vel nocumentum intulerit grauius ordinario. De concausa, seu complice dicendum, an alium induxerit ad peccandum, quia tunc nouam habet malitiam scandali, & hoc debent confessarij semper habere præ oculis. Circa circunstantiam, *Cur*, notandus est finis, propter quem eligitur medium. Et hæc circunstantia sæpius mutat speciem peccati, quia sæpius medium, quod eligitur propter illum finem, non est medium à natura ipsa ordinatum ad talem finem. *Verbi gratia*, eligitur mœchia ad furtum. Si enim media, licèt secundum se mala sint ab ipsa natura ordinata ad talem finem, ille finis consequatur, satis est explicare finem. *Verbi gratia*, vsus est quis tactibus impudicis ad libidinis actum, adepto actu satis est illum explicare, nec est opus tactus impudicos confiteri. Circa circunstantiam, *Quomodo*, explicanda est diuturnitas propositi committendi peccatum: & frequens de eo cogitatio: insuper patrati criminis ratihabitio, seu complacentia: per hæc enim omnia colligitur mentis intentio. Si verò quis peccauit ex consuetudine, hoc est, post iam multa commissa peccata eiusdem speciei, & cõfessa, eam consuetudinem dicturus est confessario, quia ex ea colliget confessarius morale periculum perseuerandi in eo, & applicabit efficaciora remedia. Circa circunstantiam, *Quando* dicendum est, an lege prohibitum sit, vt tale opus fiat tali tempore. An verò omne peccatum ex eo quòd fiat in die festo grauius reddatur, affirmarunt Alens. D. Bonauent. & alij, quos refert Cordud. *lib.1.q.6.* Oppositum tamen est verum. Ita Sot. *lib.2.de iust.q.4.art.4.* Couar. *cap. Alma.p.1.§.5.n.3.* Nauar. *cap. Consideret.num.52. & in sum.c.6.num.9.* traditúrque *2.2.quæst.22.* Ratio eorum est, quia licèt finis diei festi sit diuinus cultus: & qui peccat, hunc diuinum cultum violet, cùm tamen finis præcepti de sanctificando festo, non cadat sub præceptum, nullum qui peccat in die festo, frangit præceptum, ac proinde non tenetur illam circunstantiam in confessione aperire.

8 *Int.* Estne opus ad integritatem confessionis dicere peccata iam semel confessa? *Resp.* Dico *primùm*, cùm confessio fuit inualida, requiritur ad integritatem subsequentis confessionis, peccata iam confessa iterum confiteri. Hæc propositio adeò certa est, vt licet ex malitia confessarij intentionem non habentis absoluendi, inualida fuerit confessio, teneatur pec

peccata iterum clauibus Ecclesiæ subiicere. Dico *secundùm.* Cùm valida fuit confessio, peccata semel confessa non sunt amplius ex necessitate confitenda. Ita Benedict. XI. *Extrauag. inter cunctas. de priuileg.* Ioan. 22. *Extrauag. Vas electionis. de hæretic.*

9 *Int.* Quando est confessio nulla? *Resp.* Quando defuit dolor necessarius, cum proposito cauendi in posterum: vel integritas confessionis: vel intentio absoluētis: vel formæ prolatio: vel prolatio verborum eo modo, vt sensum formæ mutaret: vel iurisdictio ad absoluendum. Non est autem inualida confessio facta Sacerdoti habenti iurisdictionem, ita tamen indocto, vt nesciat iudicare inter mortale aut veniale peccatum, inter reseruatum, aut non reseruatum (quanquam nonnulli Theologi id dixerint, vt refert Gabr. *in 4. d. 17. q. 1. art. 3. dub. 2.* Anton. *3. p. tit. 14. c. 19.* Sylu. *confessio. 1. q. 6.* Vict. *in sum. nu. 168.*) si pœnitens bona fide apud illum confiteatur. Dixi, bona fide, quia si mala fide id faciat, hoc est, sciens, & prudens eligit talem ineptum confessarium ad remedia pœnitenti adhibenda, inualida erit confessio ex indispositione pœnitentis. Ita ex Caiet. Pet. Sot. *lect. 6. de confess.* cum aliis refert Cord. *in sum. vulgari. q. 9.* & sequitur Doctor Suarius.

10 *Int.* Quo modo facienda est iterum inualida prior cōfessio? *Resp.* Dico *primum.* Si fit alteri confessario, distinctè omnia sunt repetenda. Dico *secundum.* Si fiat eidem confessario, & ille meminerit peccatorum omnium, vno verbo potest fieri accusatio, sicuti fieri potest, cùm confessor omnia nouit extra confessionem. Si verò confessarius peccatorum sit oblitus, dubitant Doctores, an sufficiat illud vnum verbum, nimirum si sufficiat dicere: Accuso me reum omnium peccatorum, quæ tibi Pater confessus sum. Negat Cord. *in sum. q. 6.* Ratio eius est, quia ad imponendam pœnitentiam, oportet meminisse peccatorum, affirmat Medin. *Codic. de confess. qu. de circunst. & quæst. de confess. facta malo Sacerdoti.* Adrian. *quæstione 4. de clauib.* Ratio eorum est, quia memoria confessarij non requiritur ad absolutionem impertiendam: nam si quis dies plurimos consumat in confessione facienda, & confessarius die vltimo non recordetur peccatorum, illum potest absoluere. His non obstantibus dico sic. Si confessarius neç distinctè, nec confusè habet notitiam status conscientiæ pœnitentis, & in præterita confessione pœnitētiam

 non

non imposuit, requiritur, vt distinctè fiat mentio peccatorum. Secus dicendum est, si saltem confusè recordatur: vel pœnitentiam in præterita confessione imposuit. Ita sumitur ex Palud. *in 4. d. 17. q. 5. nu. 22.* Sylu. *confess. 1. q. 3.* Nau. *in sum. cap. 9. num. 19.*

11 *Int.* Estne cōfessio iuualida, ac proinde nulla, & ideo iteranda, si pœnitēs excommunicatus priùs à peccatis, quam à censura fuit absolutus? *Resp.* Si censura non erat reseruata ea reseruatione, vt priuaret confessariū iurisdictione in foro Sacramentali: & talis confessarius tam super eā, quàm supra peccatum habebat iurisdictionem: & pœnitens bona fide ex parte sui fuit absolutus, valida fuit confessio, & ideo non est iteranda. Ita Suarius cum veriori sententia. Dixi, si censura non erat reseruata ea reseruatione, vt tolleret à confessario iurisdictionem circa peccata, quia ita aliquando ferri potest. Dixi, si pœnitens bona fide fuit absolutus, quia si mala, hoc est, sciens prius petendam absolutionem à censura quàm peccatis, peccauit grauiter in recipienda absolutione à peccatis, & ideo fecit inualidam, & sacrilegam confessionem. Dixi, ex parte sui, quia si mala fides fuit ex parte confessarij volentis illum non absoluere à censura absoluendo à peccatis, adhuc inualida est confessio.

12 *Int.* Omisit, quis peccatum in confessione, ex ignorantia vincibili oblitus, in qua obliuione peccauit lethaliter, nimirum, quia non adhibuit diligentiam necessariam in examinanda conscientia, rogo, an talis confessso fuerit inualida, & ideo sit iteranda? *Resp.* Res est controuersa. Pars affirmans defenditur à Suario *disp. de integ. confess. sect. 5.* licèt oppositum à multis teneatur.

13 *Int.* Oblitus est pœnitens satisfactionis impositæ, teneturne peccata confessa, propter quæ fuit imposita pœnitentia, iterum confiteri? *Resp.* Videntur affirmare Palud. *in 4. d. 117. quæst. 5. art. 3.* Richard. *art. 2. quæst. 8. ad 4.* D. Anton. *3. p. tit. 14. cap. 16.* Sylu. *confessio. 1. quæst. 3.* Oppositum tamen est practicè verum, & absque vllo scrupulo tenendum. Ideo, quocunque modo pœnitens, culpabiliter, inquam, vel inculpabiliter oblitus fuerit pœnitentiæ, non tenetur repetere præteritam confessionem. Ita Gabr. *in 4. d. 17. quæst. 1.* Caietan. *verb. confessio iteranda.* Medin. *de confess. rep.* Sot. *in 4. d. 20. art. 2. ad 3.* Maior *d. 17. quæst. 6. dub. vltim.* Nauar. *c. 9.*

num.

num.17. Pet. Sot. *lect*. 2. *de satisfact*. Ratio eſt, quia per priorem confeſsionem culpa omnino fuit remiſſa, abſque vlla dependentia à ſatisfactione implenda: ſatisfactio autem poteſt impleri aliis pœnis ab alio confeſſario impoſitis pro peccato commiſſo in culpabili obliuione.

14 *Int*. Eſtne de neceſsitate integræ confeſsionis, confiteri peccata venialia? *Resp*. Minimè. Ita decreuit Conc. Trid. *seſſ*. 14. *cap*. 5. *&* *can*. 7. & hæc fuit Chriſti Domini inſtitutio, iuxta Eccleſiæ traditionem. Ideò vel tota, vel aliqua poſſunt à pœnitente omitti.

15 *Int*. Quid cenſes de peccatis dubiis? *Resp*. Dico *primum*. Peccata mortalia dubia ſunt de neceſsitate confeſsionis. Ita D. Thom. *in* 4. *diſt*. 17. *quæſt*. 3. *art*. 1. *&* *diſt*. 21. *quæſt*. 2. *art*. 3. Palud. *quæſt*. 2. circa finem, Richard. *diſtinct*. 16. *art*. 5. *quæſt*. 1. Sot. *diſt*. 18. *quæſt*. 2. *art*. 2. Medin. *de confeſſ. quæſt. de confeſſ. facta prauo Sacerdoti*. Nauar. *in ſum. cap*. 9. *num*. 14. Sylu. Vict. & alij ſummiſtæ. Ratio eſt, quia in dubiis tutior pars eſt eligenda. Dico *ſecundò*. Hæc dubia peccata, vt dubia ſunt confitenda, non vt certa. Ratio ſumitur ex Concil. Trident. decernente eſſe confitenda peccata, quæ ſunt in conſcientia: ergo vt ſunt, ſic ſunt confitenda. Deinde quia dicere certum eſſe, quod ſcio eſſe dubium, ex ſe eſt mendacium. Tertiò, quia aliàs grauiter deciperetur confeſſarius. Dico *tertiò*. In confeſsione peccati dubij, ſemper adiungenda eſt materia certa. Hæc autem poteſt eſſe quodlibet veniale peccatum. Ratio eſt, quia aliter conficiendum eſſet Sacramentum ſub conditione: hoc autem nunquam eſt admittendum, niſi cùm aliter fieri non poſsit. Ita Doctor Suarius loco citato. Quale verò oporteat eſſe hoc dubium, controuertunt Doctores. Dicendum verò tunc eſſe hoc dubium, quando peccator probabiliter iudicat ſe peccaſſe mortaliter: de alia verò parte ſolùm habet quandam ſuſpicionem. Deinde cùm peccator habet pro vtraque parte probabiles rationes dubitandi, & pro neutra poteſt iudicium ferre. Ita Nauar. *in ſum. cap*. 9. *num*. 14. Quæſtio grauis eſt, an tale dubium dicendum ſit, in quo eſt peccator, qui pro vtraque parte habet probabiles rationes, quamuis in alteram cum maiori, vel minori probabilitate inclinet, nimirum ſe peccaſſe, & non peccaſſe mortaliter? Negat Suarius, aitque peccatorem tutò ſe poſſe conformare iudicio

 probabili.

probabili, quo iudicat se non peccasse, & ideo non teneri tale peccatum confiteri. Ita etiam Sylu. *confessio.2.q.2.* Ratio eius est: quia homo in rebus practicis potest sequi opinionẽ probabilem, non obstante probabili, vel etiam probabiliore, quando in rebus ipsis non imminet aliquod periculum, vt traditur 1.2.*quæst.19.& 20.in materia de conscientia.* Quoniam in hac vita nequit haberi certitudo, & propterea, cum pro vtraque parte controuertunt Doctores, possunt tutò sequi probabilem aliquorum opinionem, & confessarius tenetur, si velit, illi opinioni conformari.

16 *Int.* Quæ confessio non integra est sufficiens? *Resp.* Dico *primum.* Confessio in qua aliquod peccatum omissum est propter obliuionem naturalem, aut ignorantiam inuincibilem, valida est, & integra formaliter, licèt materialiter diminuta. Ita communiter Doctores. Ratio est, quia illa ignorantia antecedens facit inuoluntariam omissionem, vt traditur 1.2.*quæst.6.* Dico *secundùm.* Confessio in qua omissum est peccatum propter culpabilem moraliter negligentiam, non est integra, & ideo iteranda. Ratio est, quia illa negligentia culpabilis non excusat voluntariam omissionem: ac proinde illa culpabilis ignorantia æquipollet scientiæ. Dixi, propter culpabilem moraliter negligentiam, quia non sufficit negligentia venialis, vt notat Doct. Suar. Resolutio est Caietan. *verb.confess.cond.*10. Pet. Sot. *lect.*10. *de pœn.* Nauar. *in sum.c.9.n.16.* Medin. *de confess.q.de confess.dim.iteranda.* Sumitur ex Conc. Trid. *sess.14.c.5.* vbi ter ait necessariò adhibendam diligentem examinationem conscientiæ ad dignè accedendũ huic Sacramento recipiendo; ergo qui non adhibita necessaria diligentia, accedit ad hoc Sacramentum, mortaliter peccat, & proinde nullum recipit Sacramentum.

17 *Int.* Ob quas causas fieri potest confessio diminuta? *Resp.* Ob tres. Prima est propter defectum vitæ propriæ: nam si quis est morti vicinus, satis est dicere vnum tantum peccatum. Secunda, propter assistentiam aliorum, qui abscedere nequeunt, vt contingit in naufragio, vel in iusto bello, statim conficiendo. Tertia, cum Sacerdos pœnitentem auditurus timet contagium infirmitatis, vt contingit in peste. Aduerto tamen in prima, & tertia causa, dicendum esse peccatũ, quod grauiùs pungit conscientiam. In secunda verò, quod minus gignit scandalum. Ita Doctor Suar.

18 *Int.*

18 *Int.* Quid censes, cum pœnitens explicare nequit conscientiam, nisi per nutus,vel signa aliqua,quæ ostendant animi dolentis peccatum à se commissum in communi? *Resp.* Negat Sot.*in* 4.*d.*18.*q.*2.*art.*5. Ledesm.2.4.*quæst.*8.*art.*4. Cano *relect.de pœnit.par.*5.Nau.*cap.*26.*sum.* 27. cum Abulens. quem citat *quæst.*47. *in cap.*16. *Matth.* Ratio eorum fundamentum habet in Concil. Trident. quia Conc. Trid. damnat confessionem in genere, aitque faciendam esse in specie, hoc est, damnat confessionem, qua quis fatetur se esse peccatorem, aitque necesse esse dicere se esse peccatorem in aliquo genere peccati. Talis autem confessio est confeßio in genere, neque nouum circa talem pœnitentem gignit confessario iudicium,sed quod habet de omnibus ratione vtentibus,omnes enim peccatores sumus,iuxta illud Ioannis. *Si dixerimus quòd peccatum non habemus,ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Nihilominus opposita sententia practicè est vera in præsentia confessarij,secura,& exercenda. Ita Palud. *in* 4. *d.*21.*q.*2.*art.*2.D.Anton.3.*p.tit.*10.*c.*2.Sylu. *confessor.*3. *quæst.* 13. Angel.*confessor.*4.*n.*8.Medin. *de confess.q. de pec. oblitis.* Ruard. *art.*3.*cont. Luth. pag.*140. Cord. *lib.* 5. *de indulg. q.* [illegible] Ratio est,quia est in neceßitate vera accusatio specialis. Concil. autem Trid.locutum est de materia certa, quæ voluntariè omittitur, quæ quidem omnino danda est,& communis non sufficit,cùm certa & particularis dari potest. Itaque asserendum est, si propter temporis angustias, vel impedientem aliquam neceßitatem, pœnitens nequit plusquam signa contriti animi peccantis ostendere, volens per ea signa peccatum à se commissum, & recognitum, quodcunque fuerit, iudicio sacramentali subiicere, esse talem pœnitentem absoluendum.

19 *Int.* Sufficitne ad veram confeßionem hæc signa dare in absentia confessarij,si confessarius in præsentia pœnitētis adhuc viui sufficientia habeat testimonia de præteritis signis habitis, & in ordinem ad confessionem præbitis, petendo confeßionem, quæ illi non est adhibita propter absentiam confessarij? *Resp.* Affirmant Suarius,*de pœnit. disp. de confess. dimin. & sufficient.* aitque confessarium talem pœnitentem absoluere sub intellecta conditione, si absolui possit. Hoc intelligit, vt proposuisti, si ea signa contritionis dedit in ordinem ad confessionem, petendo, vt illi vocetur

confessarius. Aliter quamuis se deuotum, & contritum præbeat infirmus,non est absoluendus. Aliquas difficultates,quæ opponi possunt, soluit idem Doctor, quas breuitatis causa prudens omitto,& sciens.

20 *Int.* Quid dicendum arbitraris,cũ ex reuelatione peccati in confessione graue sequetur nocumentum proprium, vel alienum? *Resp.* Dico *primum.* Nemo tenetur confiteri peccatum, ex cuius confessione sequetur graue nocumentum proprium. Ita D.Thom. *in* 4. *d.*17. *q.*3. *art.*3. *q.*4. *ad* 5. Palud. *ib. q.*5. Maior *q.*5. Alens. 3. *p. q.*77. *memb.*3. *art.*1. *ad* 1. Altisiod. *in sum. tract.*6. *c.*3. *q.*3. Pet.Sot. *lect.*10. *de conf.* Can. *de pœn. p.* 5. Nau. *in sum. c.*7. *n.*3. & 4. Ratio est,quia hoc præceptum non obligat cum tanto periculo. Dico *secundum.* Nemo tenetur confiteri peccatum, ex cuius confessione sequetur graue periculum alterius tertiæ personæ. Ita citati Doctores. Ratio est, quia eadem charitatis lex erga nos, quæ vnumquemque deobligat à seruando hoc præcepto,cùm ex illius obseruatione sequetur graue nocumentum proprium, deobligat nos ab eodem seruãdo,cùm sequitur graue nocumentũ proximi, siquidem illum æquè ac nos diligere iubet. Dico *tertium.* In his euentis timor non satis est quiuis; sed debet esse probabilis, & cadens (vt grauiter aduertit Doctor Suarius) in prudentem virum. Nam cum omittenda sit grauissimi præcepti executio,non quæuis causa debet esse sufficiens.

21 *Int.* In superioribus euentis quomodo facienda est confessio? *Resp.* D.Tho. *in* 4. *d.*17. *q.*3. *art.*3. Viguer. in Inst.Catho. *c.*26. §. 4. *vers.* 17. arbitrantur tunc omittendam esse omnino confessionem,deberéque pœnitentem se gerere,ac si non haberet copiam confessoris. Dico tamen. In iis euentis facienda est confessio de cæteris peccatis,tacendáque peccata,ex quorum reuelatione òritur periculum nocumenti prædicti. Ita docent Sot.& Nauar.ex Alens.& Palud.locis citatis sup.

22 *Int.* Estne contra confessionis integritatem negare factum,vel affirmare quod pœnitens non fecit? *Resp.* Dico *primum.* Dicere aliquod mendacium in confessione de re, quæ non pertinet ad materiam confessionis, est tantum veniale, grauius quidem eo,quod esset dictum extra cõfessionem. Ita Suar. Ratio est,quia irreuerentia non est tanta,vt culpam inducat mortalem. Dico *secundum.* Negare in confessione aliquod peccatum veniale,non est plus quàm veniale. Ita Suar.

propter

propter supradictam rationem. Si verò quis prudenter amphibologia vtatur (qua quidem in hoc casu vti potest, quia non iuridicè interrogetur à confessore, siquidem rogatur de re, quam dicere minimè tenetur, peccata enim venialia non sunt de necessitate confessionis, vt iam supra respondi) neque veniale peccatum erit. Dico *tertium*. Affirmare in confessione aliquod peccatum veniale, quod pœnitens non commisit, non dando aliam materiam, est peccatum mortale, & graue sacrilegium. Ita Suar. Ratio est, quia forma profertur irrita, & nulla, vtpote non habẽs materiam, quam informet. Dico *quartùm*. Affirmare aliquod veniale, quod pœnitens non commisit, simul cum aliis à se commissis, peccatum esse mortale docuit Palud. *in* 4. *d.* 21. *q.* 2. *n.* 12. D. Bonau. *art.* 2. *q.* 2. Caiet. *verb. confess. cond.* 4. Arm. *n.* 5. Ledes. 2. 4. *q.* 5. *a.* 4. Ratio eorum est, quia cadit forma supra falsam materiam partialem. Nihilominùs non esse peccatum mortale tenuit Angel. *confess.* 1. *n.* 16. *&* 17. Sylu. *q.* 8. Sot. *d.* 18. *q.* 2. *a.* 4. Pet. Sot. *lect.* 10. *de pœn.* Nau. *c.* 21. *n.* 37. Suar. *disp. de integ. confess.* Ratio eorum est, quia defectus est in materia non necessaria, deceptio autem confessoris est in re leui, & ideo sacramento non fit grauis irreuerentia: confessoris autem iudicium non immutatur notabiliter. Contra hanc secundam, & veriorem sententiam opponitur grauis obiectio. Si quis inter hostias triticeas ponat alias hordeaceas, & super omnes proferat formam Eucharisticam, peccaret sine dubio mortaliter, ex eo quod veræ materiæ Sacramenti Eucharistię apponit falsam, ergo similiter peccabit, qui veræ materiæ Sacramenti pœnitentiæ, apponit falsam: hoc autem facit, qui confitetur peccata verè à se commissa, & simul peccatum à se nunquam commissum; ergo, &c. Obiectionem sic soluit Suar. concedendo assumptum, negando consequentiam: quia forma Eucharistiæ per se primò designat materiam præsentem, & sortitur effectum circa illam quam significat: forma verò pœnitentiæ per se primò designat personam pœnitentis, & effectum circa illum, nimirum remissionem peccatorum: quæ remissio non impeditur propter aliquod veniale peccatum. Deinde quia peccata sunt materia remota Pœnitentiæ. Materiæ autem remotæ veræ miscere aliquam falsam, non est mortale, vt non peccaret mortaliter, qua aquæ veræ ad Sacramentum Baptismi misceret rosaceam, ex ignorante deuotione. Dico *quartùm*. Negare in confessione, seu tacere

aliquod peccatum mortale, reuera à se commissum, est grauissimum sacrilegij peccatum. Hæc est Catholica veritas à nemine negata. Dico *quintùm.* Affirmare ex malitia in confessione à se commissum fuisse aliquod peccatum mortale, quod reuerà pœnitens non commisit, arbitratus est Syl. loco proximo esse tantùm culpam venialem. Ratio eius est, quia non est mendacium perniciosum; grauem enim sibi facit inuriam non iustæ infamiæ, quæ quidem leuis videtur. Oppositum est omnino asserendum cum citatis Doctoribus: insuper cum D.Bonauent.*in 4.d.17.qu.vlt.* Vict.*in sum.num.*130. Nauarr. *cap. 27. num.* 248. dicendúmque esse graue sacrilegium, contra veritatem iudicij sacramentalis, decipiendo in materia graui, & necessaria iudicem illius sacratissimi fori pernicioso mendacio, erga verissimum Sacramenti tribunal. Ita Doctor Suarius.

23 *Int.* Estne diligentia adhibenda in examinanda conscientia, vt satisfiat præcepto confessionis? *Resp.* Est quidem. Ita docuerunt omnes Catholici Doctor. eamque non quamcumque volunt, sed grauem & necessariam. Ita Scot.*in 4.d.17. art.2.*Gab.*q.1.* Maior *q.3.*Sot.*d.17.q.2.art.4.* Ledes.*2.4.q.5.art.5.* Caiet.*tom.1.Opusc.tract.5.q.3.*Vict.*in sum.n.178.*Petr.Sot.*lect.10. de conf.*Syl.*conf.1.q.3.* Nau.*c.9.n.16.& c.Fratres.de pœ.d.5.n.66.* & Con.Trid.*sess.14.c.5.*exactissimis verbis id declarans. Quàm verò grauis, & necessaria sit adhibenda, colligendum est ex conscientiæ cuiusque finibus, ac latebris, quas quidem explorare iubet Conc.Tr. Cauendum tamen est, ne sit nimia solicitudo & anxietas in certo omnino peccatorum numero inuestigando. Ratio Suarij est, quia præceptum de integritate confessionis, non obligat ad summam diligentiam, sed tantum ad mortalem. In nimietate verò solicitudinis peccatum interuenire docet Nau.*c.Fratres.n.72.* quia nimirum perturbat conscientiam. Hinc manifestè apparet peccare lethaliter pœnitentem, qui ad pœnitentiæ Sacramentum accedit, non præhabito diligenti, & necessario examine ad peccata inuenienda, vt certus eorum numerus plus, minúsve aperiri possit in confessione. An verò, qui cum hac mortali negligentia accedit, recipiat verum Sacramentum, controuerunt Doctores; inter eos affirmant Sot.*d.18.q.3.art.3.concl.3.* Cano *de pœn.p.5.* Vict.*in sum.n.148.*atque in hoc euentu concedunt Sacramentum pœnitentiæ informe, hoc est, verum absque effectu.

Negandum

Negandum tamen est cum Caiet.*verb.confess.cond*.10. licet in *Opusc*.obscuriùs loquatur.Pet.Sot. *lect*.10.*de pœn*. Nauar.*cap*.9. *n*.16. Medin. *Cod.de confess.tit. de confess. dim. iteran*. Ratio est, quia non est verè attritus, qui peccando mortaliter accedit ad Sacramentum:sed ad essentiam Sacramenti requiritur vera attritio; ergo, &c.

24 *Int*. Quoniam vna ex præcipuis difficultatibus est an possit pœnitens facere non integram confessionem propter aliquod peccatum reseruatum,supra quod non habet confessor iurisdictionem,& hæc materia de reseruatis est valde vtilis,& necessaria, profer quid dicendum sit de ea? *Resp*. Dico *primùm*. De fide est posse validè, & licitè peccata reseruari. Ita definit Concil. Trid. ex perpetua traditione Ecclesiæ,fremat licèt hæreticus Vvicleff.vt refert Vvald.*tom*.2.*sacr.c*.149. Ratio est, quia iurisdictio inferiorum ministrorum manat à superioribus Prælatis, & ideo potest ab eisdem largiùs vel strictiùs communicari,pro vt expedire iudicauerint communi vtilitati fidelium. Dico *secundùm*.Quicunque delegans iurisdictionem, potest delegato iurisdictionem dare circa hæc, & non circa alia peccata. Hæc est certa, etiam circa quosuis parochos,vt in particulari de illis adnotauit Maior *in* 4.*d*.17, *q*.5.Quanquam,vt docet Suar.non sit in more eos vti hac,qua possunt auctoritate.Dico *tertiùm*.Reseruatio peccatorum fieri potest ob solam meram voluntatem reseruantis, absque vlla causa. Ita Suarius cum communi. Dico *quartum*. Iurisdictio postquam semel delegata est absolutè, etiam potest postea coarctari particulariter, & ideo erga talem delegatum possunt reseruari peccata.Ratio est,quia delegatio non est absoluta donatio,sed quædam concessio, pendens à voluntate delegantis. Dico *quintum*. Peccant grauiter prælati, qui absque vlla rationabili causa, sed ob suum commodum,vel cõtumaciam sibi multa peccata reseruãt, cum immodico grauamine subditorum.Veruntamen talis adhuc reseruatio valida est,& tenet.Ita Suar.doctè,& grauiter. Ratio prioris partis est,quia Prælati Ecclesiæ positi sunt ad regendam Ecclesiam Dei in ædificationem, non autem in destructionem. Ratio secundæ partis est, quia alioqui liberum maneret pœnitentibus, & confessariis iudicium de iniusta reseruatione, & inualida: quod quidem conscientiis maximo foret nocumento. Dico *sextum*. Prælati ordinarii superiores possũt reseruare sibi peccata

cata erga pastores Ordinarios inferiores. Ita videtur de fide certum ex Concil. Tridentino, & ex traditione, ac perpetuo vsu Ecclesiæ. Ideo Papa potest reseruare erga alios quoscunque inferiores: Episcopi erga parochos, &c. Dico *septimùm.* Hanc reseruationem Ordinariorum erga alios inferiores ordinarios, possunt superiores non solum sibi, sed etiam tertiæ alij personæ à se electæ reseruare. Conclusio est contra Sot. *in 4. dist. 18. qu. 2.* Veruntamen eam tuetur Suar. & probat ex praxi. Nam Papa interdum reseruat sibi, interdum Episcopis, & Conc. Trid. *sess. 14.* quædam reseruat Episcopo, vel vicario Episcopi, quædam soli Episcopo. Dico *octauùm.* Reseruatio facta ab ordinariis erga ordinarios prælatos, vt iusta sit, debet esse ex rationabili causa. Si verò sine causa iusta fiat, arbitratur Sotus, & Ruardus locis citatis eam esse inualidam, & nullam. Affirmat veruntamen Sylu. *confessor. 1. q. 3.* & Henr. *quodl. 27.* Alij loquuntur cum distinctione, aiuntque summum Pontificem posse reseruare absque causa erga omnes omnino alios Ordinarios; Episcopum verò non posse erga parochos. Ita Maior *in 4. d. 17. quæst. 5.* Angel. *verb. casus.* Ratio eorum est, quia iurisdictio parochorum non est ab Episcopis, sed à Papa, & ideo Episcopo nec parochias diuidere, nec mutare propria potestate queunt, sed tantum vt Apostolicæ sedis Legati, sicuti notauit Concil. Trid. *sess. 21. cap. 4. de reform.* Hæc distinctio non displicet Suario. Dico tamen (quidquid speculatiuè defendi possit) practicè semper reseruationem esse seruandam, recurrendúmque ad superiorem prælatum ordinarium reseruantem.

25 *Int.* Quæ peccata reseruari solent, & possunt? *Resp.* Dico *primùm.* Peccata venialia non solent reseruari. Possent quidem, quia ad ea remittenda in sacramento Pœnitentiæ, etiam requiritur iurisdictio, quæ negari potest; & negata est aliquando inter Religiosos: veruntamen huiusmodi reseruatio esset inutilis, quia venialia peccata remittuntur extra hoc Sacramentum. Dico *secundum.* Peccata mortalia purè interna non solent reseruari. Possent quidem, quia ad ea remittenda in hoc foro, requiritur iurisdictio, quæ negari posset. Dico *tertiùm.* Si prælati inferiores Papa reseruent peccata purè interna, reseruatio est nulla. Ita Doctor Suar. Ratio est, quia ex tacito Ecclesiæ consensu peccata purè interna incapacia sunt reseruationis. Dico *quartùm.* Quoduis

peccatum

peccatum externum reseruari potest. Ita omnes sentiunt Catholici. Ratio est, quia ad quoduis peccatum externum requiritur iurisdictio, quæ quidem ex iustis causis negari potest. Dico *quintùm.* Ex vi iuris communis nullum peccatum reseruatum est Papæ, quod non habeat annexam excommunicationem, in qua reseruatione non solum reseruatur censura, vt voluit Duran. *in 4. dist. 17. q. 15.* & Caiet. *in sum. verb. casus.* & Ruard. *art. 3. contra Luther.* sed & culpa, vt censuit D. Tho. *in 4. d. 17. q. 3. art. 4. q. 2. ad 4.* Palud. *q. 5. art. 1.* Gabr. *q. 1. art. 3. dub. 2.* Maior *q. 5.* Sot. *d. 18. q. 2. art. 5.* Nauar. *c. 27. n. 261.* Dixi, ex vi iuris communis, quia ex motu proprio Sixti V. de malè promotis per saltum, reseruatur peccatum, & non apponitur censura. Dico *sextùm.* Modò ex vi iuris communis nullum peccatum est reseruatum Episcopis. Ita Doctor Suarius. Dixi, modò, quia olim reseruata erant aliqua per *Extrau. Super Cathed. de priuileg.* sed hæc reuocata est per *Clement. Dudum. de sepul.* Vt docet Suarius contra Glos. ib. & Syl. *verb. casus.* Nam verba reuocationis absoluta sunt, nimirum, Omnino cassamus; atque per singulos casus discurrendo, latè & doctè probat Suar. Dico *septimùm.* Ex vi constitutionum cuiusque Diœcesis, & ex consuetudine seruata, nonnulla peccata reseruata sunt; standum igitur est constitutionibus, & consuetudini.

26 *Int.* Quæ peccata reseruantur in hac nostra Diœcesi Bracharensi? *Resp.* Ea, quæ continentur *tit. 3. de sacram. confess. Const. 6.* hisce Lusitanis verbis. *Os casos que à Nos, ou nosso Prouisor, ou Vigairos reseruamos sano os seguintes Conuem à saber. Heregia; Blasfemadores publicos, Feiticeiros, ou Feiticeiras.* Homicidio voluntario, *posto em excuçâo,* incendio *feito acinte por fazer dano.* Item sacrilegio. *Excommunhão maior, posta por homen, ou por direito.* Item *auer alheo cuio dono não he sabido que passe de cen reis, & nao passado os ponderao absoluer, con tanto que primeiro façâo entregar o dito dinheiro para a fabrica dessa igreia donde forem freigueses, & se do mais contia de cen reis, se for no lugar onde estiuer nosso Prouisor, ou Vigairo, ou no termo; entregar selhesha con o escriuão de seu carrego para o mandar distribuir em obras pias. Esendo foro do dito luguar, & termo se entregar ao dinheiro, ou causa alheia ao cura dolugar, ao qual mandomos sob pena de excommunhão, & de pagar todo o que assi retiuer con outra tanto, que o entregue ao Visitado que primeire vir visitar a dita Igreia. O qual preguntar à poe isto na visitação, & o que achas*

mandara

mandara gastar em obras pias, não achando certa informação de cuio seia. Item, *dizimo nẽo pagos as Igreias onde se deuẽ que passẽ de valia de cen reis, & nao passando os poderao absoluer, can tanto, que satisfaçao à pessoa à que assi forẽ deuidos. E se algun sacerdote em outre maneira absoluer em este casu de dizimos, conuẽ a saber, sendo de maior contia de cen reis, ou de menor, sẽ primerro satisfazer à quẽ pertenção pomos em sua pessoa pena de excõnũhão maior nestes escritos.* Item, *casamentos clandestinos, & testemũhas delles.* Item, *commutação de votos, quasquer que seião.* Item, *mãos violentas em clarigo.* Item, *o que se ordenou per salto; ou con licença falsa: ou que se engerio furtiuamento.* Item, *testimũho falso em actos, ou em iuizo scriptura falsa, & por que he cousa trabalhosa, & perigosa irẽ ao Arcebispo por absoluição de todos os casos Pontificaes: Nos por esta Constituição todos os outros à Nos por direito reseruado tirando estes assima conteudos, commettemos aos Priores, Abbades, Reitores, & Curas de nosso Arcebispado, & lhes damos poder, que passão delles absoluer, como o Nos por direito podemos fazer.*

27 *Int.* Quas conditiones habet sacramentalis confessio? *Resp.* Sexdecim, quas Doctor. his versibus comprehenderunt.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Sit nuda, discreta, frequens, libens, verecunda,
Integra, secreta, lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, quæ sit parere parata.

Quarum conditionum explicatio claret ex terminis fermè per se notis; licet aliquæ ad substantiam: aliæ ad perfectionem confessionis spectent, vt ex tota materia de pœnitentia facilè apparet.

28 *Int.* Grauis est controuersia de conditione secreta, an scilicet necessaria sit ad substantiam confessionis sacramẽtalis, vt fiat ab ipsomet pœnitente coram solo sacerdote secretò, id est, absque alio arbitrio, & conscio; quam confessionem Doctores appellant auricularem: dic igitur quid censes? *Resp.* Dico *primum*. Secreta, vt modò exposuisti, confessio, quę auricularis appellatur, honesta est, & sancta. Ita Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 5. vbi oppositum errorem hæreticorum huius ætatis damnat, ex sacris canonibus, & consuetudine perpetua Ecclesiæ eruendo veritatem. Docuit eam Concil. Cabil. *c.* 33. Leo Papa *epist.* 18. Cypr. *lib. de lapsis, & ep.* 14. *lib.* 3. Hier. in illud Eccl. 10. *si momorderit serpens.* Aug. *c.* 10. *de ver. & fal. pœn.* Basil. *in psal.* 32.

&

& in reg. breuior. 288. Chrys. *hom.5.in illud* Isa. *Vidi Dom.sedent.*& *Ioan.*20. Ratio, quia cùm in hoc foro explicanda sunt peccata, non solùm publica, sed secreta, congruum erat, vt secreta foret confessio. Dico *secundum.* Non potest Ecclesia per humanam legem præcipere confessionem non secretam. Ita Conc.Trid.supra citatum. Ratio est, quia publica confessio, est res difficillima: ad rem verò difficillimam non extenditur lex humana. Dico *tertium.* Non est de necessitate confessionis, vt fiat secretò. Ita Rich. *in* 4.*d.*17.*art.*2.*q.*8. Palud. *q.*1. *ar.*1. Sot. *lib.*18.*q.*2.*ar.*6. Castro contra hæres. *verb.confes.* Caiet. *tom.*1.*opusc.tract.vlt.resp.*5. Cano. *Relect.de pœn.p.*5. Docet eam Conc.Trid. *sess.*14.*cap.*5. Ratio est, quia institutio Sacramenti debuit occurrere casibus frequentibus, sed frequentes sunt euentus in quibus non potest fieri confessio nisi publicè; ergo, &c. Dico *quartum.* Non est præceptum diuinum, aut humanum, obligans pœnitentem, vt secretò confiteatur. Ita Doctor Suar. De præcepto diuino patet ex proxima conclusione. Præceptum humanum nullibi inuenitur. Consuetudo tamen Ecclesiæ obtinet, vt sine vrgente causa, & necessitate confessio secretò non fiat: contra quam ire peccatum est. Ita Rich. supra citatus, & Syl. *confessio.*1.*q.*20. Suar. & alij.

29 *Int.* Quoniam Scriptura videtur dici publicum testimonium, rogo, vtrum pœnitens possit, & teneatur confiteri per scriptum, cum aliter confiteri non potest? *Resp.* Dico *primum.* Vrgente magna necessitate, & præsente confessario, confessio fieri potest per scriptum. Vrgens autem necessitas erit, cum voce ipsius pœnitentis nequaquam fieri possit confessio. Vel cum confessor nequaquam audit vocem humanam, sed legere adhuc potest. Hæc conclusio est D. Thom. *in* 4.*d.*17.*q.*3.*art.*4.*ad* 2.*q.*3. D. August. *cap.*10.*de ver.& fal.pœn.* asserentium non esse de ratione huius Sacramenti, vt confessio fiat voce humana. Neque de ratione præcepti; non enim præcipitur talis confessio præcepto diuino, aut humano, vt ostendit, & probat Suar. *de pœnit.d.*21.*sect.*1.*concl.*1.*num.*5. Eam asseruit Alens. 4.*p.quæstio.*18.*memb.*4.§.*vltim.* Palud. *in* 4.*d.*17. *q.*2.*num.*7. Richard. *art.*2.*quæst.*4.*ad* 4. Maior *quæst.*1. Adrian. *qu.*1. *de confess.* Medin. *Cod. de confess. quæst.de modo sacrament. confit.* Sot. *d.*18.*q.*2.*ar.*6. Ledes. 2.4.*quæst.*8.*art.*3.*dub.*5.& 6. Pet. Sot. *lect.*2. *de confess.* Cano. *Relect. de pœnit.p.*5. Dixi, præsenti confessario, quia absenti nequaquam fieri potest. Ita tenuit olim

olim Scot. *in 4. d.17. quæst. vnica.* & modo Card Tolet. *lib.15. cap.4.* Nunc verò non solum est verum, sed oppositum omnino falsum, & contra diploma Pontificium S. D. N. Clementis Papæ VIII. cuius sequens est tenor. S.D.N. Re maturè, ac diligenter considerata, hanc propositionem, scilicet, licere per literas, seu internuncium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem Sacramentalem obtinere, ad minus vti falsam, temerariam, & scandalosam damnauit, ac prohibuit, præcepitque ne deinceps ista propositio publicis, priuatisve lectionibus, concionibus, & congressibus doceatur, néve vnquam tanquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur, aut ad praxim quouis modo deducatur. Causa insuper vrgens apud Suarium loco citato, est nimia verecundia pœnitentis quam patitur, si turpem actum voce propria declaret. Hinc fit, vt vrgente magna necessitate (quæ prouenire potest tam ex parte pœnitentis, quàm ex parte confessarij) satis sit, si pœnitens præsenti confessario scripturam peccata continentem præbeat, humiliterque significet in ea contineri peccata, de quibus vult, & petit sacramentaliter absolutionem, siue dum legit Sacerdos, pœnitens annuit, vt vult Sotus, siue non annuit, vt vult Suarius.

30 *Int.* Estne valida confessio per scriptum, aut in præsentia testium fide dignorum, facta vrgente necessitate in absentia confessarij accedente forma prolata ab ipso Sacerdote præsenti, supra præsentem pœnitentem? *Resp.* Valida quidem. Ita Sylu. *confessor.3.q.13.* Ang. *confessio.4.num.8.* Cord. *lib.5. de indulg.q.39.* Habetur expresè in Conc. Arausic.1. *cap.12. & 26. q.6. cap. Qui recedunt.* item *26. quæst.6.* Item *cap. Is, qui, & cap. His qui* ex Conc. Carthag.4. *cap.76.* ex Leone I. *epist.89. vel 91.* qui distinctè ait, licèt huiusmodi ægrotus nullum signum exhibere possit in præsentia sacerdotis, si testimonium aliorum habeat, non esse illi pœnitentiam denegandam. Eadem veritas habetur *in c. Aegrotantes. de consf.4.* ex Concil. Carth.3. *cap.34.* Idem docet August. *lib.1. de adult. coniug. cap. vltim. & lib.50. hom. in hom.41.* Quæ loca contra Sotum & Canum oppositum asserentes adducit Suar. loco citato. Soluitque eorum obiectiones, assignatque discrimen inter materiam, & formam huius Sacramenti circa requisitam præsentiam. Nam forma requirit, vt in præsentia pœnitentis & confessarij proferatur;

feratur,materia verò minimè. Et hoc iuxta Ecclesiæ interpretamentũ in sacris Canonibus,& nouissimè in diplomate sanctissimi D.N.Clementis Papæ VIII.edito super hanc quæstionem, decernens de præsentia absolutionis, de materiæ verò præsentia relinquens antiquæ determinationi,vt legenti clarè constabit.

31 *Int.* Estne valida confessio per interpretem,vel per nutus, cum aliter pœnitens nequit Sacerdoti cõscientiam aperire? *Resp.* Valida quidem.Ita communiter Doctores, vt ait Suar.Ratio est, quia ad explicandam conscientiam in hoc sacramẽtali iudicio,non est aliquod determinatum signum:sed satis est quoduis conscientiam declarans. Hoc intelligo cùm aliter se pœnitens declarare nequit, quia si potest, graue peccatum est ex genere suo ordinem Ecclesiæ inuertere, vt animaduertit Suarius.

32 *Int.* Licetne pœnitenti propter integritatem confessionis,reuelare cõfessario personam,& peccatum complicis? *Resp.*Duæ in hac controuersia sunt extremæ sententiæ.Prima in hac reuelatione,etiam sine causa, nullum agnoscit peccatum,saltem mortale.Ita Caiet.2.2.*q.*73.*art.*2.fundamentũ eius est,quia infamare aliquem apud vnam tantum personã grauem, non est grauis infamia iuxta illius opinionem, etiam extra confessionem. Altera extrema opinio asserit hãc reuelationem, etiam ex quauis causa factam, esse intrinsecè malam, & peccatum mortale.Tribuitur D.Bonau.*opusc.de ratione confitendi.tom.*1.*opusc.* Ratio huius sententiæ est, quia demere famam alienam, est intrinsecè malum ex quacunque causa: sed detegere complicis personam, & peccatum, est illi famam auferre;ergo,&c.

Dico tamen *primùm.* Reuelare peccatum,& personã complicis in confessione absque vlla vrgente causa,est peccatum mortale. Ita Doctores 2. 2. *q.* 73. cum agunt de detractione in genere.Eos refert Sotus *lib.*5.*de iust.q.*5.*ar.*2.Ratio est,quia infertur proximo grauis iniuria.Dictum intelligo,cum reuelatio fit de peccato graui,& ex malitia: non verò cùm fit de peccato leui,ignoranter, vel inaduertenter. Dico *secundum.* Ex legitima causa licitum est personam complicis, & peccatum eius in confessione reuelare. Ita docet communis sentẽtia: sumitur conclusio ex D.Thom.2.2.*q.*73.*art.*2. vbi detractionem ex iusta causa appellat materialem,& licitam: nam

quisque est dominus suæ scientiæ, & notitiæ, ergo illa vti potest, quoties occurrit rationabilis causa. Dico *tertiùm*. Legitima causa reuelandi in confessione personam complicis, & illius peccatum, est magna vtilitas pœnitentis, quæ ex reuelatione tali sequetur. Ita Richard. *in* 4. *d.* 21. *art.* 5. *q.* 1. Sylu. Armil. Medin. & alij, Nau. *c.* 7. *n.* 7. Bernard. Senens. *serm. de confess.* Ratio D. Thomæ est, quia tunc temporis potiùs vtilitati animæ propriæ, quàm proximi vtilitati potest pœnitens consulere. Dico *quartùm*. Respondendo directè ad præcipuam quæstionem, an scilicet, cum nõ superest aliud remedium ad integram materialiter faciendam confessionem quam reuelare complicem; possim, & tenear dimidiare confessionem, vel potiùs possim, & tenear complicem detegere. Posse pœnitentem, & teneri dimidiare confessionem sensit Marsilius *in* 4. *quæst.* 12. *art.* 4. *ad* 7. Armil. *verb. confess. num.* 11. Nauar. *cap. Consideret, de pœn. d.* 5. *num.* 93. & in sum. *cap.* 7. *num.* 3. Ratio eorum est, quia ex duobus præceptis, positiuo, & naturali, naturale est implendum: sed integritas materialis confessionis est de præcepto positiuo: præceptum verò de seruanda proximi fama est naturale; ergo, &c. Sufficiet igitur in eo euentu, facere confessionem formaliter integram. E contrario verò posse pœnitentem, & teneri confessionem facere materialiter integram, detegendo complicem, docuit D. Thom. *opuscul.* 12. *quæst.* 6, *& in* 4. *d.* 16. *quæst.* 3. *art.* 2. *ad* 4. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 19. §. 11. Adrian. *quæst.* 1. *de confess.* §. *sed oritur dubium.* Durand. *in* 4. *d.* 16. *q.* 4. Palud. *q.* 3. *art.* 3. *& d.* 21. *quæst.* 3. *artic.* 2. Richard. *art.* 1. *qu.* 2. Maior *q.* 2. ad finem. *& q.* 3. Gab. *d.* 17. *q.* 1. *art.* 2. *& d.* 21. *art.* 3. *dub.* 2. Almain. *d.* 17. *q.* 1. *art.* 1. Gerson *in tract. de præcept. Decalog.* 1. *p. c.* 17. *&* 2. *p. cap. penult. & in quodam serm. de cœn. Dom.* Caietan. *verb. confess. cond.* 3. *& tom.* 1. *opusc. tract.* 31. *resp.* 5. Medin. *de confess. qu. de circunstantiis loc. & temp.* Syluest. *confess.* 1. *q.* 24. Ang. eodem verb. *num.* 3. Rosel. *n.* 9. Vict. *in sum. n.* 164. Pet. Sot. *lect.* 2. *de confess.* Cordub. in sum. *q.* 1. Sot. *d.* 18. *quæst.* 2. *art.* 5. *ad* 4. Ratio D. Thom. & aliorum fermè est. Quia cum subest periculum salutis spiritualis propriæ, & damnum temporale proximi: tenetur quisque potius sibi, quã proximo consulere: sed in dato euentu subest periculum salutis spiritualis propriæ, & damnum infamiæ, proximi: ergo, &c. Maior ita est vera, vt etiam in periculo æquali incommodi temporalis, potius sibi quàm proximo quisque prouidere possit,

possit, & aliquando teneatur. Veruntamen minor propositio, in qua totius negotij cardo vertitur, non probatur à D. Thom. neque ab aliis. Sed supponunt, quod oppositæ sententiæ auctores constanter negant, nimirum periculum salutis æternæ pœnitentis, tacendo complicem, & ex consequenti peccatum, quod detegi nequit sine reuelatione complicis. Dico igitur. Vtraque opinio est probabilis, secunda tamen communior & probabilior. Illi adhæret Suar. Suarij est ratio huiusmodi. Nam hoc sacramentum pœnitentiæ est iudicium spirituale, sed in omni iudicio socius criminis pertinet ad eumdem iudicem criminis, qui iuridicè potest interrogare de sociis, & reus tenetur in conscientia veritatem dicere, & socios detegere, & sociis nulla fit iniuria tā interrogando de illis, quam detegendo illos, quia liberè per commissum crimen se iudici subiecerunt; ergo, &c. Est deinde aliud fundamentum erutum ex vtilitatibus pœnitentis, si palam detegat complicem: nimirum liberatur onere iterum confitendi eam circunstantiam, quam tacuit protegendo complicem, quam quidem rarò dicere poterit absque noua peccati totius confessione. Deinde, quia inseruit magnopere ad confessionem peccati, & ad comparandum necessarium dolorem. Vnde constat illam infamiam complicis non fieri contra iustitiam, neque esse detractionem formalem, sed tantum materialem. Cum igitur iustè pœnitens possit facere integram materialiter cōfessionem, & præceptum integritatis eius obliget, cum iustè, & licitè impleri potest, fit, vt pœnitens non solum possit, sed & teneatur complicem detegere iuxta communiorem sententiam.

33 *Int.* Non fuit quis socius criminis, sed obiectum circa quod versatum est crimen, ex malitia tantum criminosi: rogo, an ad confitendum integrè peccatum, posit pœnitens, & teneatur personā illam in confessione detegere, verbi gratia, obtrectationibus corrosit quis famam certæ personæ, scelus quod illa persona cōmisit, nescientibus detegendo: detractio grauissima est ex grauitate personæ, de qua est detractū, rogo, an pœnitens possit, & teneatur illā personam cōfessario declarare, vt integram malitiam detractionis explicet? *Resp.* Scio dubium tactum fuisse à Sot. atque decisum, vt de cōplice dixerat in superiori pūcto. Negat tamē rectissimè Suarius, posse talem personam à pœnitente detegi in confessione, & ite-

rum apud Sacerdotem infamari. Ratio eſt, quia tota malitia fuit pœnitentis, non concurrente voluntariè illa tertia perſona. Si ergo ex dimidiata confeſſione ſequuntur illa pœnitentis incommoda, quæ vidimus ſequi ex dimidiata circa complicem, & ſocium criminis, ſibi imputet, qui ſolus crimen commiſit.

34 *Int.* Teneturne obliuioſus propter integritatem confeſſionis ſcribere peccata, ne eorum multitudo excidat è memoria? *Reſp.* Minimè quidem. Ita Sotus loco citato. Caiet. *verb. confeſſ. condit.* 11. & Suar. Ratio eſt, quia ad hoc Sacramentum non requiritur diligentia extraordinaria, ſed ſatis eſt moralis, quæ humano more adhiberi ſolet ab omnibus: non poſſunt verò omnes adhibere diligentiam ſcribēdi peccata, quia non omnes ſciunt ſcribere, ergo iſta diligentia non eſt neceſſaria ad ſacramentalem confeſsionem.

De ſatisfactione, tertia parte integrali Sacramenti Pœnitentiæ. §.7.

1 *Quid eſt ſatisfactio.*
2 *An poſt remiſſam culpam adhuc maneat reatus ad aliquam pœnam.*
3 *An confeſſarius poſſit ſatisfactionem pœnitenti imponere.*
4 *An liceat aliquando confeſſori pœnitentiam non imponere.*
5 *An poſt, antéue abſolutionem, imponenda ſit pœnitentia.*
6 *Quæ opera imponi poſſunt in pœnitentiam.*
7 *An poſſit imponi pœnitentia publicè facienda.*
8 *An confeſſor poſſit imponere pœnitentiam implendam à pœnitente, non per ſe, ſed per aliam perſonam.*
9 *An imponi poſſit pœnitentia conditionalis.*
10 *An teneatur pœnitens acceptare pœnitentiam à confeſſario impoſitam.*
11 *An teneatur pœnitens acceptatam pœnitentiam implere.*
12 *Quo pacto ſe gerere debet confeſſarius cum pœnitente qui non vult acceptare pœnitentiam.*
13 *Quando tenetur pœnitens pœnitentiam implere.*
14 *Quid acturus eſt pœnitens oblitus pœnitentiæ ſibi à confeſſario impoſitæ.*
15 *Ad quid tenetur pœnitens factus impotens ad implendam acceptatam pœnitentiam.*

16 An

16 *An pœnitens satisfaciat præcepto implendi pœnitentiam sibi à confessario impositam, si petat ab aliquo, vt pro eo faciat pœnitentiam.*
17 *An satisfaciat præcepto, qui adimplet pœnitentiam in peccato mortali.*
18 *Quis est effectus sacramentalis satisfactionis.*
19 *An hic effectus redeat recedente obice, in quo fuit impleta satisfactio.*
20 *An possit fieri commutatio pœnitentiæ ab alio confessore.*
21 *An per pœnitentiam sacramentalem impletam à pœnitente existente in peccato mortali, satisfiat pro pœna temporali.*

1 INTERROGATIO. Quid est satisfactio sacramentalis? *Resp.* Est offensæ præteritæ quoad pœnam recópensatio. Ita Tolet. *lib.2.c.11.n.1.* Huic definitioni addit D. Tho. ex sancto Anselmo: est cópensatio ad æqualitatem iustitiæ. Tradit eã sic Vict. *n.199.* Sot. *in 4.d.19.q.1.a.2.* Nau. verò *c.3.n.1.* eã sic definit. Est pasꝭio voluntaria pœnæ pro peccato ad placãdum Deum, cum proposito eum amplius nõ offendendi. Eam tangit Sylu. *ver. satisf. n.1.* Iure tamen merito animaduersum inueni (quod antea iam aduerteram) à Viualdo in suo candelabro *tit. de satisfact.* his definitionibus aliquid esse addendũ, vt definitio quadret soli sacramentali satisfactioni. Igitur satisfactio sacramentalis sic optimè definitur. Satisfactio sacramentalis est passio voluntaria pœnæ pro peccato à confessore imposita, ad placandum Deum, cum proposito eum ampliùs nõ offendendi. Ratio huius animaduersionis est, quia satisfactio à pœnitente suscepta absque præscripto confessoris, non est pars huius Sacramenti pœnitentiæ.

2 *Int.* Post demissam per contritionem culpam, remanetne adhuc suscipienda satisfactio pro pœna debita tali culpæ? *Resp.* Negarunt hæretici multi, dixerúntque per pœnitentiam deleri semper totã culpam, & simul totam pœnam. Oppositũ est de fide definitũ in Conc. Trid. *sess.6.c.4.& can.30.& sess.14. c.2.& 8.can.12.13.14.* Ratio est, quia Deus vt misericors, sic iustus est, ideo vt misericors dimittit culpam, vt iustus exigit pœnam. Hæc autem pœna, quæ dimissa culpa adhuc remanet satisfacienda, nõ semper in omni pœnitẽte remanet æqualis, sed maior minorue pro quantitate contritionis, quæ quidem tanta aliquando erit, vt per eam tota pœna simul cum culpa

dimittatur. Ita communis Theologorum cum D.Thom. *lib.*4. *cont.gentes.c.*72. Caiet. *tom.*1. *Opusc.tract.*4.*q.*4. Sot. *in* 4. *d.*15. *q.*1. Durand. *in* 4. *d.*17. *q.*3. Med. *tract.*1. *de pœn.q.* 7. Quia tamen vt plurimum non ea datur contritio, vt plurimum non remittitur tota pœna, simul cum remissa tota culpa: sed adhuc remanet aliquid pro ea satisfaciendum, satisfactio, vt sit huius Sacramenti proximæ materiæ pars integralis, debet suscipi ex præscripto confessoris.

3 *Int.* Poteſtne confessor hanc satisfactionem imponere pœnitenti? *Resp.* Potest. Est conclusio de fide. Constat ex vsu, & traditione Ecclesiæ. Ex Conc. Florent. & Trid. & Cabilonens. 1. *c.*8. & Cabil. 2. *c.*45. Moguntino 1. *c.*32. & aliis, quæ citantur in decreto. *d.*90. *& dist.de pœn.* Dico *secundum.* Confessor tenetur hanc satisfactionem pœnitenti imponere. Ita iubetur *c.omnis vtriusque.de pœn.& remiss.* à Conc. Trid. *sess.*14. *c.*8. Quod ius iam vigebat tēpore Cypriani *epist.*55. & Theod. *lib.*4. *de hær.fab.* vbi inter hæreses Andianorum refert, quòd peccata sine vlla satisfactione remittebant, cōtra leges, vt inquit, Ecclesiasticas. Ita docet Aug. *lib.de ver.& fals.pœn.c.*10. *&* 15. Ratio est, quia Sacerdos in hoc Sacramento est minister, iudex, & medicus: satisfactio est pars integrans huius Sacramenti: est compensatio iniuriæ factæ Deo: est medicina peccatorum: sed minister tenetur integrum facere ministerium: iudex tenetur facere, vt compensetur iniuria parti læsæ; medicus tenetur adhibere medicinam ægroto, qui se illi sanandum tradit; ergo, &c. Dico *tertium.* Tenetur confessor hanc satisfactionem imponere proportionatam culpis confessis, & accusatis, iuxta suum prudens arbitrium, Ita Concil. Trid. *sess.*14. *cap.*8. vbi ait. Debent sacerdotes Dei, quantùm spiritus, & prudētia subiecerit, pro qualitate criminum satisfactiones imponere, ne forte alienorum peccatorum participes fiant. Idem docet Concil. Mogunt. 2. *cap.*3. Conc. Nyssen. *cap.*12. Habetur *cap.Deus.de pœn.& remiss. cap. ex multis. de pœn. d.* 1. *&* 26. *quæst.*7. Insinuat eam D.Aug. *in Euchar.c.*65. Dixi, iuxta suū prudens arbitrium, quia cum hæc satisfactio magis sit pœna medicinalis, quàm vindicatiua, attendenda est magis pœnitentis præsens dispositio, quàm culpæ præteritæ grauitas. Quod si antiqui canones sacri certas, ac determinatas pœnas peccatis certis imponendas decreuerunt: (quas refert Marian. Victor. in proprio opusc. de hac re, & Burcard. in Decret.

*lib.*15.

*lib.*15. *&* 19.) eas decreuerunt peccatis publicis, pro quibus publica fiebat satisfactio,& pœnitentia.Hinc fit,vt nõ liceat Sacerdoti pro grauissima culpa leuissimam imponere pœnitentiam,sicuti aliquos grauiter reprehendit Conc. Trident. Quamquam ad lenitatem magis propendere debet, vt docet D.Greg.Nazianz.*orat.* 26. Chrysost. *homil.* 43. *oper. imperf.* & habetur *c.Alligant.*26.*q.*7.

4 *Int.* Licetne Sacerdoti in aliquo euentu non imponere pœnitentiam; aut illam minorem imponere? *Resp.* Licet. Ita Caietan.*tom.*1.*opusc.tract.*6.*quæst.* 2. Pet. Sot. *lect.*2. *de satisfact.* Nau.*c.*26.*n.*20. *in sum.*Euentus autem multiplex est. *Primus*, cùm pœnitens est in extrema vitæ periodo, in qua iam nihil potest pati.Ita habetur *c. Multiplex. de pœn.d.*1.& docet Leo Papa *epist.*89.vel 91.Ratio est, quia frustra iubetur,quod impleri nequaquam potest.*Secundus* euentus est,cùm Sacerdoti constat à pœnitente assumptam voluntariam satisfactionem suo iudicio culpis sufficientem. Ita Suar.& Richard. *in* 4. *d.* 18.*art.*2.*q.*2. *ad* 1. *Tertius* euentus est, cùm pœnitens accedit nimis contritus: contritio enim grandis multum de pœna debita aufert. Sic Tolet. *Quartus.* Quando pœnitens est ita imperfectus,vt timor sit ipsum non acceptaturum pœnitentiam,vel si accipiat non impleturum.

5 *Int.* Estne hæc satisfactio imponenda ante,vel post absolutionem? *Resp.* Ante absolutionem quidem.Ita Gloss.*in Clem. Dudum.de sepult.*D.Anton.3.*p.tit.*17.*c.*20.§.1.Nau.*c.*1. *de pœn.d.* 9.*num.*35.Sylu.& alij.Ratio est, quia satisfactio est pars materiæ huius Sacramenti, quanquam integralis; ergo rectus ordo postulat,vt supponatur formæ.

6 *Int.* Quæ opera imponi possunt in pœnitẽtiam? *Resp.* Dico *primum.* Imponi possunt ea omnia, per quæ pœnitens satisfacere potest ex opere operantis. Et ideo, quia peccator Deo satisfacit,nõ solum per opus consilij,sed etiam per opus præcepti, imponi possunt in satisfactionem non solum opera consilij,sed etiam opera præcepti.Ita Suar. & Tolet.ex communi placito Dico *secundum.* Satisfacit homo non solum per opera externa, verum etiam per actus internos. Et ideo occurrente necessitate,imponi possunt in satisfactionem actus interni: v. g. vt pœnitens ægrotus ter mente proferat sanctum I E S V nomen,aut quid simile.Ita Doctor Suar.contra Alens.4.*p.q.*84. & Almain. *in* 4. *d.*15.Ratio illius est efficax,

quia plus requiritur ad essentiam partis essentialis, quàm integralis: sed contritio est pars materiæ huius Sacramenti essentialis, satisfactio est integralis; ergo plus requiritur ad contritionem, quàm ad satisfactionem. Atqui ad contritioné satis est actus internus; ergo & ad satisfactioné. Dico *tertium*. Opera externa per quæ peccator Deo satisfacit, & quæ in satisfactionem imponi solent, sunt tria. Ieiunium, Oratio, & Eleemosyna. Ieiunium quidem comprehendit omnia opera pœnalia carnis. Oratio comprehendit omnia opera spiritualia, vt celebrationes missarum, prædicationum auditiones, peregrinationes, lectiones, & similia. Eleemosyna complectitur omnia opera misericordiarum quatuordecim. sic Tolet. *lib.3.cap.11.nu.3.*

7 *Int.* Potestne confessor imponere pœnitentiam publicè faciendam? *Resp.* Cum distinctione loquendum censeo. Vel enim imponitur publicè facienda, vt deueniat ad notitiam aliorum ex præscripto confessoris ob culpam, seu occultam, seu publicam: vel imponitur publicè facienda, ad publicam ædificationem Ecclesiæ, quam videmus sumi à pœnitentibus voluntariis, & non coactis. Si priori modo imponi posse rogas, nego quidem. Ita Nauar. in sum. *cap.8.num.10.* Ratio est, quia iretur contra sigillum sacerrimi secreti sacramentalis: si verò secundo modo imponatur, affirmo: tenetur enim pœnitens communi scandalo obuiare, & Dei honorem publicè offensum, publicè resarcire: sicut licitum est iubere pœnitenti, vt famam proximi publicè restituat: ita maiori cum ratione dicendum est de restitutione diuini honoris. Atque in hoc sensu affirmant D. Thom. *in 4.d.14.quæst.1.art.5.& d.17. qu.1. art.4.ibid.* Palud. & Durand. atque D. Anton. *3.p.tit. 14. cap.17. §. 6.* Quamquam hi Auctores absolutè videantur loqui.

8 *Int.* Potestne confessor imponere satisfactionem per alium implendam? *Resp.* Potest quidem. Sic Tol. *lib.3.c.13.* Ratio est, quia vnus satisfacere potest pro alio: quamuis non mereri, vt doceri, & ostendi solet in 1.2. D. Thomæ. Illud verò opus per liberam implentis donationem fit pœnitentis: per præceptum verò confessarij, fit pars Sacramenti; ergo, &c. Ita D. Tho. *in 4.d.20.& ib.* Duran. & Palud. Sot. & alij. Alens. *4.p.q.85.* Cord. *lib.5.de indulg.*

9 *Int.* Estne satis ad hoc sacramentum satisfactio imposita sub

sub conditione.v.g.si ieiunaueris vno die,sit in satisfactionem horum,quæ accusata sunt peccata? *Resp.*Satis quidem.Ita D. Th.*quodl.3.art.28.*Palud.*in 4.d.20.q.2.art.2.*Vict.Ledesm.Petr. Sot. locis supra citatis. Imo fuit opinio multorum Doctorum,Confessorem non aliter,quam conditionaliter posse imponere satisfactionem, nimirum si hoc facere volueris, si hoc feceris, Ita Scot. *in 4. dist.18. quæst.1.* & ib. Gabr. atque etiam *d.16. quæst.1. artic.3. dub.5.* Caiet. *tom. 1. Opusc. tract.6. qu.2. ad 2.*Medin. *tract. de confess.*Sylu. & Armil. *verb. confess.* Nauar.*in sum.cap.26. n.20.* Beia,cum pluribus *3.p. casuum.q.3.* Fundamentum eorum est,quia homo non tenetur in hac vita pro peccatis satisfacere, sed potest omnes satisfactiones seruare ad ignem purgatorij alterius vitę,vt docet Sot.*d.20.q.2. art.2.ad 5.*Vega *lib.13.*in Trid.*c.22.* Cordub.*lib.5.de indulg.q.5.* circa finem,& *q.8.*& 10.Ruard.*ar.6.* Veruntamen hi auctores loquuntur de satisfactione secundùm se, non verò vt imponitur à confessario in hoc Sacramento. Quoniam de satisfactione secundùm se sumpta, nullum est præceptum, vt fiat in hac vita,vt rectè dicunt citati auctores,contra quos Cano *relect.de pœn.par.3.&* 4. secutus Palud. *in 4.d.17. quæst.1. art.1.* opinatus est,quia,inquit, sicut homo peccauit anima, & corpore, ita debet satisfacere anima & corpore: atqui in purgatorio non potest satisfacere corpore, quo caret, ergo, &c. Veruntamen infirmum est argumentum, quia sicut tota culpa emanauit ab anima, ita tota satisfactio sumi potest ab anima. Sancti verò patres eam consulunt, vt medicinam efficacem ad peccata, quos refert Gratian. *dist.1. de pœn.* consulitque Cyprian. *lib. de lapsis.* circa finem. Quamuis igitur verum sit, confessorem posse imponere absolutam satisfactionem, vt affirmant mox citandi Auctores, si tamen eam imponat conditionatam, rectè imponet ex causa.

10 *Int.* Tenetúrne pœnitens acceptare pœnitentiam sibi à confessario impositam?*Resp.*Tenetur,si pœnitentia iusta sit, & non adsit rationabilis causa non acceptandi. Ita Magist. *in 4.d.16.ib.*D.Thom.*q.1.ar.3.q.3.*Richard.*art.1.q.1.* Maior *d.17. q.2.*Durand.*q.5.ad 2.*Palud. *d.20.q.2.* Scot. *ib.q.2.art.2.* Alens. *q.80.n.2.art.3.*Ant.*3.p.tit.14.cap.19.§.19.* Ledesm.Pet.Sot.Vict. & omnes ferè posteriores Theologi, quos refert, & sequitur doctor Suarius cum sanctis Patribus Leone, Cypriano, & Augustino.Ratio est manifesta: quia confessarius, vt dixi,

tenetur imponere pœnitentiam; ergo pœnitens tenetur impositam pœnitentiam acceptare, alioqui frustra esset potentia, & necessitas ad imponendam ex parte confessoris, si daretur libertas non acceptandi ex parte pœnitentis. Hanc veritatem expressiùs docuit Conc. Salegustadiense dicens. Falluntur stultitiâ pœnitentes, qui condignas satisfactiones nolunt accipere.

11 *Int.* Tenetúrne pœnitens acceptatam pœnitentiam implere? *Resp.* Tenetur. Ita omnes citati superiori puncto Doctores. Ratio est manifesta, quia frustra daretur necessitas, & obligatio ad acceptandum, si daretur libertas ad non implendum.

12 *Int.* Quo pacto se gerere debet confessarius cum pœnitente, qui non vult acceptare pœnitentiam? *Resp.* Affirmat Nau. loco citato, confessorem teneri illum absoluere, aitque præterea hanc esse consuetudinem Vrbis, & Orbis. Veruntamen iure merito negat Suarius, aitque confessorem teneri pœnitentiam lenire, & in aliud satisfactorium opus commutare: quam si omnino pœnitens nolit acceptare, tanquam impœnitentem relicturum inabsolutum: nam si in eo sit propositum non acceptandi omnino pœnitentiam ab hoc, vel alio confessario, peccat grauiter, & est impœnitens, ac proinde indignus absolutionis: ait præterea sibi esse talem consuetudinem ignotam.

13 *Int.* Quando tenetur pœnitens implere pœnitentiam? *Resp.* Quando à confessario assignatum fuit tempus: quo transacto multo magis obligat præceptum illam implendi, vt in simili docuit Suarius circa præceptum annuæ confessionis, & annuæ communionis.

14 *Int.* Quid acturus est pœnitens, qui fuit oblitus pœnitentiæ impositæ? *Resp.* Palud. *in* 4. *d.*17.*q.*5.*a.*3. D.Ant. supra citatus, Syl. *confessio.*1.*q.*3. Richard. *d.*17.*a.*2.*q.*8.*ad* 4. affirmant teneri talem pœnitentem iterum illa peccata confiteri, vt debitam accipiat pro illis pœnitentiam. Alij aiunt teneri pro pœnitentia oblita, aliud satisfactorium opus substituere. Dico tamen: pœnitens oblitus pœnitentiæ à confessario impositæ, nec tenetur iterum eadem peccata confiteri, nec aliud opus satisfactorium pro illa substituere, sed si culpabiliter moraliter oblitus fuit, tenetur culpam obliuionis confiteri, & pro ea pœnitere. Ita Gab. *in* 4.*d.*17.*q.*1. Maior *quæst.*6. *dub. vlt.*

Palud.

Palud. *ibid.* Sot.*d.*20.*q.*2.*art.*2. Medin. *tract.*2.*de pæn.iniuncta.* Nauar.*in sum.c.*9.*n.*17. Petr.Sot. Vict.& alij communiter Doctores. Ratio est, quia Deus non iudicat bis in idipsum: illa autem peccata iam semel à Deo sunt iudicata, ideo non debent iterum in iudicio sacramentali iudicari. Deinde, quia opus voluntariè susceptum ad satisfaciendum, non est pars Sacramenti præteriti. Solum igitur remanet obligatio confitendi culpam (si quæ fuit) obliuionis. Dixi, si quæ fuit, quia naturalis esse potuit obliuio, & ideo absque culpa.

15 *Int.* Ad quid tenetur pœnitens, factus impotens ad implendam acceptatam pœnitentiam? *Resp.* Non tenetur opus aliud satisfactorium pro pœnitentia imposita substituere. Ita Doct.Suar. Ratio eius est, quia cùm præceptum versetur circa certam materiam, & actum, qui factus est impotens ad illum, non tenetur ad opus aliud, vt claret in præcepto ieiunij: nam qui est impotens ad ieiunandum, non tenetur ad eleemosynam pro ieiunio faciendam. Dico *secundum.* Non tenetur per alium pœnitentiam implere. Ita Doct. Suar. Ratio est, quia opus alterius, non est pars Sacramenti suscepti.

16 *Int.* Satisfacitne pœnitens præcepto satisfaciendi, per opus satisfactorium factum ab alio. v. g. imposuit confessarius Petro, vt recitet Virginis Mariæ Rosarium: Petrus petit à Ioanne, vt pro se Rosarium dicat, satisfacitne præcepto confessarij? *Resp.* Minimè quidem. Ratio est clara: quia Rosarium non à pœnitente, sed ab alio recitatum, non est pars Sacramenti præcedentis. Ita communiter Doctores *in* 4.*d.*20. præsertim D.Thom. D. Bonauent. Durand. Palud. & Soto. Item Alens.4.*p.q.*85. Gab.*in* 4.*d.*16.*quæst.*2.*dub.vlt.* Cordub.*lib.*5.*de indulg.q.*5.*art.*8. Quos refert, ac sequitur Suarius.

17 *Int.* Satisfacitne præcepto confessoris, qui pœnitentiam iniunctam adimplet in statu peccati mortalis? *Resp.* Satisfacit. Ita Vict. *in sum.n.*184. Nauar. *in Man. cap.*3.*n.*6.*& de pœn. d.*6.*cap.*1.*num.*48. Ratio est, quia præceptum traditur de substantia, non de modo operis faciendi.

18 *Int.* Quis est effectus huius sacramentalis satisfactionis? *Resp.* Dico *primum.* Primarius effectus ex opere operato huius sacramentalis pœnitentiæ, est satisfactio, & remissio pœnæ temporalis debitæ pro culpa iam remissa in Sacramento confessionis. Ita communiter Theologi *in* 4.*d.*16.*&* 17. D.Th. *quodl.*3. *artic.*28. Caietan. *tom.*1. *opusc.tractat.*6. *quæst.*1.*canon.* *de*

de pœn.p.5. Fauet Concil.Trid.*seß.14.c.2. & 3.* Quam communem ſententiam immeritò diffitentur Adrian. *q.2. de ſatisfact.* Ledeſma *quæſt.13. art.3.* Sotus *in 4.d.19.quæſt.1.art.3.* quamuis oppoſitum aſſerat *diſtinct. 20. quæſt.2. art. 3.* vt rectè adnotat Suar. Ratio eſt, quia hæc ſacramentalis pœnitentia eſt pars Sacramenti, non eſſentialis, vt cenſet Palud. *in 4. d.ib. art.4.* ſed integralis, vt docuit D.Thom.*3.p.quæſt.90.ar.2.* Capreol. Sot. & alij Theologi *in 4. d. 16.* ergo debet habere aliquem effectum ex opere operato: non eſt verò alius, qui primariò intendatur per hanc pœnitentiam, quàm ſatisfactio pœnæ temporalis: nam remiſſio culpæ, & pœnæ æternæ facta fuit per eſſentiales partes Sacramenti; ergo, &c. Dico *ſecundum.* Per pœnitentiam à confeſſario impoſitam, non toti ſemper pœnæ temporali pro culpis remiſſis debitæ ſatisfit, ſed proportionaliter, toti ſcilicet, ſi fuit adæquatè impoſita, parti verò ſi fuit inadæquatè impoſita. Ita Doctor Suar. contra duas extrèmas opiniones. Ratio eſt, quia cauſa non habet niſi proportionatum effectum, iuxta parœmiam notam. *Non omnia poſſumus omnes.* Dico *tertium.* Probabile eſt ſecundarium effectum huius ſacramentalis ſatisfactionis ex opere operato eſſe gratiam ſanctificantem. Ita D.Th. *3.p.q.90.art.2.ad 2.ibid.* Caiet. Sot. *in 4.d.17.quæſt.1.art.1.* Ratio eſt congruens, quam affert Suarius *de pœn. diſput. de ſatisfact.* nimirum, quia hæc ſatisfactio non imponitur tantùm ad vindictam præteritæ culpæ, ſed ad præſeruationem futuræ; ergo ſicut primarius effectus, eſt ſatisfactio pœnæ ad vindictam; ita ſecundarius eſt infuſio gratiæ ad præſeruationem.

19 *Int.* Sortitúrne hos effectus huiuſmodi pars ſacramentalis recedente obice peccati, in quo adimpleta fuit? *Reſp.* Negat Adr.*q.2.de ſatisf.*Sot.*in 4.d.90.* Ledeſ.*q.23.* & Nau. ſupra citatus. Dico tamen; pars affirmans eſt probabilior. Ita Caiet. Pet.Sot.Vict. & Suar. Ratio eſt, quia omne Sacramentum ſortitur ſuum effectum recedente obice; ergo etiam illum ſortientur ſuæ partes: ſed ſatisfactio eſt pars Sacramenti; ergo, &c.

20 *Int.* Potéſtne pœnitentia ab vno confeſſario impoſita tolli, vel commutari ab alio confeſſario in Sacramento? *Reſp.* Si fiat iterata confeſſio eorundem peccatorum coram legitimo confeſſario, pœnitentia ab alio impoſita diminui, commutari, aut tolli omnino poteſt, iuxta præſentem pœniten-

tis

tis dispositionem. Ita Medin. *de pœn.tract.2. q.de pœn.iniunct.* Vict.*num.*194. Ledesm. *q.*20.*art.*4. Nau. *cap.*26.*n.*22.Sylu.*confessor.*1.§.27. Angel.*confessor.*6. *n.*4. Ratio est, quia prius iudicium iteratur, & ideo prior pœna iterari potest. Dico *secundum.* Quando non fit repetita confessio eorundem peccatorum: sed fit confessio aliorum peccatorum, coram eodem sacerdote adhuc memore eorundem peccatorum, ab eodem potest minui, vel commutari, vel omnino tolli imposita pœnitentia iuxta præsentem pœnitentis dispositionem. Ita omnes indubitanter. Dico *tertium.* Quando non fit repetita confessio, sed alia de aliis peccatis coram eodem sacerdote, qui pœnitentiam imposuit, iam oblito peccatorum, pro quibus illam imposuit: vel coram alio sacerdote, satis probabile est, & practicè securum posse pœnitentiam talem ab eo minui, mutari, vel omnino tolli, iuxta præsentem pœnitentis dispositionem, si adsit rationabilis causa, & maius spirituale emolumentum pœnitentis. Ita Vict. Nauar. & Suar. locis citat. Ratio est, quia præsens confessor potest de tota simul causa pœnitentis iuxta præsentem dispositionem iudicare, prout magis expedire iudicauerit pœnitenti.

21 *Int.* Habétne primarium effectum hæc sacramentalis pœnitentia, nimirum satisfactionem pro pœna temporali, si fiat in pèccato mortali? *Resp.* Affirmat Marsil.*in* 4.*q.*11. *art.*3. Medin. *tract.* 2. *de pœn. quæst. de hac re.* Fundamentum eorum est, quia ad satisfaciendum non requiritur gratia in subiecto satisfaciente. Quod asserunt de satisfactione ex opere operantis Scot. & alij Doctores. Opposita tamen sententia est certior, & communior. Nam, vt dixi in materia de contritione, remissio sacramentalis pœnæ, est effectus supernaturalis, remouens impedimentum gloriæ, perficiens & consummans iustificationem: ergo supponit subiectum capax gloriæ, ac proinde gratum Deo.

De forma Sacramenti Pœnitentiæ. §. 8.

Quæ est forma Sacramenti pœnitentiæ.
An de essentia eius sit vt proferatur voce.
An sit de essentia huius formæ, vt proferatur per modum indicatiuum.
Quæ verba sint de essentia formæ Sacramenti pœnitentiæ.
An verba huius formæ sint de eius essentia formaliter, an materialiter sumpta.

1 INTER

1 INTERROGATIO. Quæ est forma Sacramenti pœnitentiæ? *Resp.* Est hæc. Ego te absoluo à peccatis tuis in nomine Patris,& Filij,& Spiritus sancti. Amen.

Vnde claret immeritò discessisse à communi sententia Abulensem *in defensorio.1.p. cap.6.* asserentem dicendum esse: remitto tibi,ex eo,quod Christus dixerit: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Nam etiam dixit Petro: *Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis.*

2 *Int.* Estne de essentia huius formæ, vt voce humana proferatur? *Resp.* Aliqui dixerunt sufficere,vt scripto detur & imponatur super pœnitentem.Insuper satis esse,vt quouis signo ostendatur secundùm solam intentionem absoluentis. Ita Palud.*in 4.d.17.q.2.art.1.n.7.* Medin. *tract.2.de pœn.qu.de modo confiten.*Nau.*c.21.n.36.*Pet.Sot.*lect.11.de conf.* Ratio eorum est, quia hoc Sacramentum fundatur in ratione iudicij, sed de essentia, & ratione iudicij non est, vt sententia voce propria iudicis proferatur,sed est satis, si scripto exprimatur, aut nutibus;ergo,&c.Consequentia probatur à simili, nam ideo dicimus de essentia formæ Sacramenti Matrimonij non esse proferri verbo, sed satis esse proferri nutibus, vt ostendam cùm me de Matrimonio iusseris respondere, quia Sacramentum Matrimonij fundatur in ratione contractus: de ratione verò, & essentia contractus non est proferri celebrationem eius verbo,sed est satis proferri nutibus,vel scripto;ergo,&c. Opposita sententia est communis.Ita D.Thom.*3.p.q.84.art.3. & in 4.d.22.q.2.* Scot. Gab. & Sot. *d.14.* Caiet. & Summist. *verb.confess.*Probatur primo ex Concil.Flor.& Trid.asserentibus formam huius Sacramenti esse verba sacerdotis. Si quis autem dicat Concil. Flor. etiam dixisse absolutè Sacramenta nouæ Legis constare rebus,& verbis,& tamen ad Sacramentum matrimonij non requiri verba formaliter, sed aliquid vice verborum; ergo similiter in Sacramento pœnitentiæ. Respondeo, Conc.Flor. statim propositionem absolutè & in communi prolatam declarasse in particulari, agendo de Sacramento matrimonij;ait enim in matrimonio verba esse regulariter formam: qua modificatione dicit aliquando esse nutus, vel alia externa signa. Vnde sumitur efficax ad confirmationem argumentum: nam exceptio firmat regulam. Cum igitur Concil.Trid.solùm exceperit Matrimonium,omnium reliquorum forma consistit in verbis.Probatur secundò

ex

ex vſu, & conſuetudine perpetua Eccleſiæ. Alius enim modus abſolutionis præter verba inauditus eſt, etiam in quocunque caſu neceſſitatis, vt doctè adnotauit Suarius.

3 *Int.* Eſtne de eſſentia huius formæ, vt proferatur per modum indicatiuum, abſoluo te, & non deprecatiuum, abſoluatur, &c. *Reſp.* Maximè. Et oppoſitum aſſerere eſt opinio erronea. Ita D. Tho. *in Opuſc.* 22. Palud. *in* 4. *d.* 22. *q.* 3. Sot. *d.* 14. *art.* 3. Pet. Sot. *lect.* 4. *de confeſſ.* Nauarr. *de pœn. d.* 6. *cap.* 1. *n.* 9. Ratio eſt, quia de ratione & eſſentia huius Sacramenti eſt, vt proferatur ſententia in ratione, & eſſentia iudicij: at verò de ratione poteſtatis iudiciariæ eſt, vt ſententia proferatur per modum indicatiuum, non deprecatiuum. Vnde Christus Dominus dixit; *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, &c. Et ideo Conc. Trid. dixit ſacerdotem illo verbo vti poteſtate iudiciaria, & efficere, atque conferre remiſſionem peccatorum.

4 *Int.* Súntne omnia ſupradicta verba de eſſentia huius formæ? *Reſp.* Dico *primum*. Gab. *in* 4. *d.* 14. *q.* 2. & ib. Maior. Pal. *d.* 22. *q.* 3. Pet. Sot. *lect.* 4. *de conſ.* dixerunt eſſe illa verba, *à peccatis tuis*. Ratio eorum eſt, quia verbum *abſoluo*, abſtrahit ab abſolutione peccatorum, vel cenſuræ, ideo debet apponi verbum determinans materiam abſolutionis. Veruntamen ſuppoſita præmiſſa accuſatione peccatorum verbum *abſoluo* cadens ſuper illam determinatam ſatis habet ſignificationem. Dico *ſecundum*. Præmiſſa peccatorum accuſatione in his tantum duobus verbis, *abſoluo te*, conſiſtit eſſentia huius formæ. Ita communiter Theologi: docuit Leo X. *in Bul. cont. Luth. art.* 11. *&* 12. definiuit Conc. Flor. & Trid. Ratio eſt, quia in illis duobus verbis tantùm ſatis innuitur, ac ſignificatur effectus huius Sacramenti circa determinatam perſonam, ſcilicet abſolutionem circa determinatum pœnitentem. Probatur deinde à partium enumeratione. Nam de pronomine, *Ego*, nemo dubitat. De verbis, *A peccatis tuis*, docuit D. Thom. & Scot. locis citatis. D. Ant. 3. *p. tit.* 10. *c.* 21. §. 1. Syl. *abſolutio.* 6. *q.* 4. Nauarr. *de pœn. d.* 6. *cap.* 1. *n.* 9. *& in ſum. cap.* 26. *num.* 2. Sotus, & alij. Ratio eorum eſt iam dicta, quia in prolatione ſententiæ, non eſt neceſſe à iudice narrari crimen, ſed ſuppoſita accuſatione criminis, ſatis eſt proferri abſolutionem. De inuocatione ſanctiſſimæ Triadis cenſuit communis ſchola cum D. Tho. citato, à quibus abſque ratione receſſit Durand. *in* 4. *d.* 22. *q.* 2. & Maior ib. Petr. Soto loco citato, opinantes idem

eſſe

esse de Pœnitentiæ, atque de Baptismatis Sacramento dicendum. Cum tamen stet pro Baptismo notissima ratio. Nam est ianua, per quam quis Ecclesiam ingreditur, & ideo debet fidem statim profiteri: deinde quia ea verba in baptismatis forma sunt à Christo Domino expressa. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* De deprecatione verò adhiberi solita, nemo vnquam dubitauit. Dico *tertium.* Non licet aliquod supra dictorum verborum demere, aut relinquere absque vrgenti necessitate. Ita omnes. Ratio est nota, quia non licet absque causa recedere ab vniuersali Ecclesiæ ritu, ac ceremonia.

5 *Int.* Súntne hæc duo verba, absoluo te, materialiter, an formaliter de essentia huius formæ? *Resp.* Formaliter quidem, non materialiter, hoc est, in sensu, non in sono. Ita Theologi cum Concil. Flor. & Trid. Hæc constat ex communi doctrina de Sacramentis in genere. Opinio verò Scoti *in 4. d. 14. qu. 4.* asserentis de essentia huius formæ non esse determinata verba, intelligenda est in hoc sensu, aliter falsa est omnino.

De ministro Sacramenti Pœnitentiæ. §. 9.

1 *An solus sacerdos sit minister Sacramenti Pœnitentiæ.*

2 *Non omnis Sacerdos est minister Sacramenti Pœnitentiæ, sed qui habet iurisdictionem ordinariam, vel delegatam in foro sacramentali.*

3 *Quis Sacerdos habet ordinariam iurisdictionem in hoc foro.*

4 *Qui habent ordinariam potestatem in hoc foro, à quo illam habent.*

5 *An Archiepiscopi habeant iurisdictionem in hoc foro erga subditos suorum suffraganeorum.*

6 *Quis parochus habet ordinariam iurisdictionem erga eum, qui habet domicilium in duabus parochiis.*

7 *Quis sacerdos habet iurisdictionem delegatam in hoc foro sacramentali.*

8 *Quando Papa delegat hanc iurisdictionem, delegat eam etiam repugnantibus parochis, & Episcopis.*

9 *Quis sacerdos habet iurisdictionem in hoc foro erga Papam.*

10 *Quis Sacerdos habet potestatem in hoc foro supra Episcopos.*

11 *Quis Sacerdos habet potestatem in hoc foro supra prælatos exemptos.*

12 *Quis sacerdos habet potestatem in hoc foro supra parochos.*

13 *Quis*

13 *Quis Sacerdos habet iurisdictionem in hoc foro super simplices sacerdotes.*

14 *An sit satis ad hoc sacramentum ministrandum iurisdictio præsumpta.*

15 *An sit satis ad hoc sacramentum ministrandum iurisdictio petita, & non obtenta.*

16 *De approbatione Episcopi requisita in confessario post Concil. Trident. & interpretamento illius decreti.*

17 *An Sacerdos de cuius iurisdictione, & approbatione cõtrouertunt probabiliter Doctores, possit hoc sacramentũ ministrare.*

18 *An in articulo mortis pœnitentis possit quilibet Sacerdos ei ministrare sacramentum pœnitentiæ.*

19 *Vnde habet in articulo mortis pœnitentis quilibet Sacerdos iurisdictionem ad ei ministrandum sacram. Pœnitentiæ.*

20 *An possit quilibet Sacerdos absoluere sacramentaliter à venialibus peccatis.*

21 *An quilibet Sacerdos possit absoluere à mortalibus peccatis iam ritè confessis, & absolutis.*

22 *Quis Sacerdos potest absoluere à reseruatis.*

23 *Quis tenetur ministrare sacramentum Pœnitentiæ, & quando.*

24 *An confessor teneatur examinare conscientiam pœnitentis.*

25 *An teneatur confessor absoluere pœnitentem, quem iudicat esse dignum absolutione.*

26 *De sigillo, quod confessor, & alij tenentur seruare confessionis auditæ.*

27 *An liceat aliquis vsus notitiæ in confessione acquisitæ.*

28 *Quod est peccatum frangere sigillum, & quæ pœnæ impositæ sunt frangenti illud.*

1 INTERROGATIO. Quis est minister Sacramenti Pœnitentiæ? *Resp.* Solus Sacerdos. Est propositio de fide. Traditur *cap. Quidam. de pœn. d.* 1. in Conc. Florent. & Trid. *sess.* 14. *c.* 6. & *can.* 6. Ratio est, quia cùm hoc sacramentum sit iurisdictionis, non debuit omnibus singularibus cõmitti, cùm verò sit necessitatis, non debuit solis Episcopis quoad ministerium tradi. Dico *secundum.* In nullo euentu potest alius, quàm Sacerdos esse minister huius Sacramẽti: est omniũ Catholicorũ sensus. Ideo cùm Gloss. *in c. Fures. de furtis.* & ibid. Panorm. Mag. *in* 4. *d.* 17. *c.* 5. *ib.* D. Thom. *q.* 3. *art.* 3. *q.* 2. *ad* 1. aiunt in defectu Sacerdotis, faciendam esse confessionem laico; loquuntur de confessione ad humiliationem, qua humiliatione

obtineatur à Deo gratia pro peccato delendo, & euitando, non verò ad ſacramentum. Quæ quidem humiliatio tantummodò exercenda, cùm ſubeſt periculum non habendi aliter veram contritionem, atque dolorem peccatorum.

2 *Int.* Quis Sacerdos eſt miniſter huius Sacramenti? *Reſp.* Solus ille, qui habet in hoc foro poteſtatem iuriſdictionis ſiue ordinariam, ſiue delegatam. Eſt propoſitio de fide definita à Conc. Florent. & Tr. *ſeſſ.* 14. *c.* 7. quam dicit Apoſtolicam traditionem. Ita Damaſus *epiſt.* 4. *Decretal.* Conc. Hiſpalen. 2. *cap.* 7. & Conc. Lat.

3 *Int.* Quis Sacerdos habet ordinariam poteſtatem iuriſdictionis ad hoc ſacramentum miniſtrandum, & erga quas perſonas? *Reſp.* Dico *primum.* Summus Pontifex erga vniuerſalem Eccleſiam, vniuerſaliſſimam quoad loca, perſonas, & culpas, & modum vtendi illa per ſe, vel per alios. Itá *c. penult. & vlt. 9. q. 3. cap. Cuncta per mundum. de maioritate, & obed.* Oſtendit D. Thom. *opuſcul.* 1. *cap.* 32. *& opuſc.* 19. *cap.* 4. Dico *ſecundum.* Habent hanc poteſtatem iuriſdictionis ordinariam Epiſcopi erga ſuos Epiſcopatus. Item Vicarij Epiſcoporum, ſi Sacerdotes ſint. Dixi, ſi Sacerdotes ſint, quia ſi Sacerdotes non ſunt, quamuis hanc poteſtatem habeant ordinariam ad delegandam, non habent ad exercendam. Dico *tertium.* Habent hanc iuriſdictionis poteſtatem ordinariam parochi erga ſuos parochianos. Ita habet vſus, & ſenſus totius Eccleſiæ. Dico *quartum.* Habent hanc poteſtatem iuriſdictionis ordinariam Prælati Religionum erga religioſos ſuæ religionis maiorem, minorémve, quò maior, vel minor eſt poteſtas exterior erga eoſdem religionis, Generalis, nimirum erga generalem religionem, Prouincialis erga prouinciam ſuam, Guardiani erga monaſterij ſubditos.

4 *Int.* A quo habent huiuſmodi Prælati hanc ordinariam iuriſdictionis poteſtatem ad hoc Sacramentum miniſtrandum? *Reſp.* Dico *primùm.* Summus Pontifex immediatè à Chriſto Domino. Ita Nicolaus Papa *cap. In nomine Domini. diſtinct.* 23. Enimuerò licet electio perſonæ ſit ab Eccleſia, collatio iuriſdictionis eſt à Chriſto. Dico *ſecundùm.* Epiſcopi, ſuppoſita Epiſcopatuum diuiſione, quæ fit à ſolo Summo Pontifice, longior, aut breuior, tum quoad loca, tum quoad perſonas, tum quoad culpas, habent illam etiam immediatè

à Chri

à Christo Domino. Ita Suar. *de pœnit. disp. de ministr. confess. sect.1.* Ratio eius est, quia de intrinseca ratione Episcopalis muneris est talis iurisdictio. Est enim Episcopus ex vi sui officij pastor animarum, & gubernator in spiritualibus. Ideò huiusmodi potestas Episcopis tolli potest per solam subtractionem, vel terminorum loci, vel personarum, vel reseruationem. Dico *tertium.* Parochi habent hanc iurisdictionis ordinariam potestatem à Summo Pontifice, dependentem ab Episcopo, quoad culparum reseruationem.

5 *Int.* Habentne Archiepiscopi potestatem hanc ordinariam erga subditos suorum suffraganeorum? *Resp.* Non semper quidem, sed tantummodò cum actualiter visitant. Ita habetur *c. vlt. de pœnit. & remis.*

6 *Int.* Quis parochus habet ordinariam potestatem erga personam, quæ habet in diuersis parœciis stabile, & firmum domicilium? *Resp.* Vterque. Ita Nau. *c. Placuit. n.77.* quem sequitur Suarius *de pœn. disp. de minist. confess. sect.1.*

7 *Int.* Quis Sacerdos habet hanc iurisdictionem delegatam? *Resp.* Dico *primum.* Omnis cui eam commisit aliquis ordinarius erga suos proprios subditos. Ita *c. inter cætera. de offic. ordinar. cap. Omnis vtriusque. de pœn. & remis.* Et ideo Summus Pontifex potest illam delegare in totam Ecclesiam, etiam repugnantibus Episcopis & Parochis. Ita habetur *Clemen. Dudum. de sepult. Extrauag. super cathedra. eodem tit. Extrauag. Inter cunctas. de priuileg.* Dico *secundum.* Episcopi possunt illam delegare in totos suos Episcopatus, etiam repugnantibus Parochis. *cap. Quoniam. cap. Inter cætera. de offic. ordin. cap. 2. de pœn. & remis. in 6.* Dico *tertium.* Possunt parochi erga suos parochianos. Ita *cap. Omnis vtriusque. de pœnitent. & remiss.*

8 *Int.* Rogo an de facto quando Summus Pontifex concedit hanc iurisdictionem delegatam, concedat etiam repugnantibus parochis, & Episcopis? *Resp.* Negat Glos. *cap. Omnis vtriusque.* Hostiensis, & alij ib. Oppositum docent communiter Theologi. Ita D. Thom. *Opusc. 19. & in 4. d. 17. q. 3. art. 5. q. 1.* Durand. *q. 12.* Palud. *q. 4. art. 3.* Maior *quæst. 6. & 7.* Sot. *d. 18. q. 4. art. 5.* D. Anton. *3. p. tit. 17. cap. 5.* Adrian. *quæst. 5. de confess.* Medin. Syluest. & alij Summistæ. Iurisperiti, quos refert Nauar. *cap. Placuit. num. 57.* Gloss. *Clem. Dudum. de sepult.* Ita docuit Ioan. XXII. *Extrauag. Vas electionis. de hæret.* Bene-

dictus XI. *Extrauag. Inter cunctas. de priuileg.* Ratio est, quia si tale priuilegium penderet à voluntate Episcoporum, & Parochorum, frustratorium esset, & nullius roboris.

9 *Int.* Quis Sacerdos habet iurisdictionis potestatem ad hoc sacramentum Pœnitentiæ ministrandum Papæ? *Resp.* Qui ab eodem Papa eligitur in talem ministrum. Qui quidem Sacerdos non eam accipit supra Papam, à quo fuit electus immediatè à Christo Domino, vt voluit Palud. *in 4. d. 17. q. 3. art. 2.* & Capreol. *dist. 19. in arg. cont. 2. conclus.* sed mediatè ab ipso Papa. Ita D. Thom. *in 4. dist. 19. quæst. 1. art. 3. quæst. 1.* quia, inquit, Papa, vt Christi Vicarius dat potestatem supra seipsum infirmum peccatorem, itaque vt peccator subiicitur, vt superior confert potestatem. Nam ægrotus Rex supra se ipsum ægrotum concedit potestatem medico curaturo ægritudinem.

10 *Int.* Quis sacerdos habet hanc iurisdictionis potestatem supra Episcopos? *Resp.* Qui ab eisdem eligitur in talem ministrum. Talis verò electus Sacerdos habet eam delegatã à Summo Põtifice, ordinario confessore Episcoporũ, qui quidem illis concedit facultatem eligendi confessorem. Ita habetur *cap. vlt. de pœn. & remis.* Tenent *in* 4. Palud. *d. 17. q. 2.* Gab. *q. 2. art. 3. dub. 2.* D. Anton. *3. p. tit. 17. c. 9.* Ang. Sylu. & alij, Turrecr. *c. Quanquam. de pœn. d. 1.* Episcoporum verò nomine comprehenduntur solùm Episcopi consecrati. Ex sententia autem Suarij comprehenduntur etiam Episcopi electi tantùm habentes iam ante consecrationem, iurisdictionem Episcopalem: vt habent parochi nondum Sacerdotes parochialem.

11 *Int.* Quis Sacerdos habet hanc iurisdictionis potestatem supra Prælatos exemptos? *Resp.* Qui ab eisdem eligitur in talem ministrum, habet verò eam delegatam à Papa, qui illis concedit priuilegium eligendi confessarium. Ita habetur *c. vlt. de pœnit. & remis.* Qui autem appellandi sint huiusmodi Prælati exempti, non est meum persequi, esset enim falcem mittere in alienam Iurisperitorum messem.

12 *Int.* Qui Sacerdos habet hanc iurisdictionis potestatẽ super Parochos, vt possit eis hoc pœnitentiæ Sacramentum ministrare? *Resp.* Qui ab eisdem eligitur in talem ministrum, Habent enim Parochi facultatem eligendi confessarium, quẽ velint ex approbatis, absque alia licentia particulari Episcoporum, qui ordinarij confessarij sunt Parochorum. Ita obtinuit

nuit praxis. Hanc autem facultatem non habent à iure, nullū enim tale ius inuenitur: sed à consuetudine, vt notat Suar. cōtra D. Antonin. 3. *par. tit.* 19. *cap.* 19. § . 19. opinantem non posse consuetudine introduci, vt quis possit sibi eligere confessorem, iuxta *cap.* 2. *de pœn. & remis. in* 6. Contra quem etiam tenuit Gabr. *lect.* 3. *in can.* & Nau. *cap. Placuit. num.* 30. iuxta *c. Cum contingat. de foro compet.* id expressè decernens. Quæ consuetudo vbi viget immemorabilis, & tolerata ab Episcopis, tutò seruari potest, incepta enim fuit à consensu ipsorum Episcoporum, eámque nunquam reuocarunt. Verumtamen semper ab eodem consensu pendebit, adeo vt ab eodem omnino tolli, & poni possit, sine vlla vnquam iuris præscriptione. Et de hac præscriptione deciditur in illo *cap.* 2. *de pœn. & remiss.* allegato per D. Anton. non posse consuetudine obtineri ius ad eligendum confessarium contra voluntatem Episcoporum.

13 *Int.* Quis Sacerdos habet hanc iurisdictionis potestatem erga simplices Sacerdotes? *Resp.* Iuxta vsitatam & receptam consuetudinem eligendi ab eisdem, quilibet confessarius ex approbatis, quem ipsi elegerint, est minister ad eis conferendum huiusmodi sacramentum.

14 *Int.* Sufficitne ad hoc sacramentum ministrandum iurisdictio præsumptiuè tantùm concessa ab Ordinario, exempli gratia. Est hic Titius Sacerdos approbatus ad audiendas confessiones: pro amicitia inter eum, & parochum, præsumit parochum ratum habiturum sacramentum per Titium ministratum: insuper præsumit Parochum concessurum talem iurisdictionis potestatem, si ab eo talis facultas petatur. Rogo, an satis sit huiusmodi præsumptio, vt quis possit ministrare hoc sacramentum? *Resp.* Hæc facultas duas habet difficultates, ideo singulas cursim persequar. Dico *primum.* Non verum conficit pœnitentiæ sacramentum Sacerdos, qui absque iurisdictione concessa ab Ordinario illud conficit, cū proposito postea illam petendi, & cum spe illam obtinendi per ratihabitionem Ordinarij, ratum habituri quod factum est. Ita omnes Theologi, inter quos expressiùs Palud. *in* 4. *d.* 17. *q.* 3. Gab. *q.* 2. *art.* 2. *dub.* 4. D. Anton. 3. *p. tit.* 17. *cap.* 4. Ang. Sylu. & Summistæ communiter. Ratio est, quia ad hoc sacramentum ministrandum necessaria est iurisdictio de præsenti; sed per ratihabitionis speciem solùm habetur iurisdictio de

 futuro,

futuro,vt ita dicam, hoc eſt, ſperatur habenda iuriſdictio; ergo,&c.Dico *ſecundum.* Verum conficit ſacramentum pœnitentiæ Sacerdos,qui ex præſumpta voluntate Ordinarij videntis, & conſentientis,& tacentis,atque per ſilentium conſentientis illud ſubditis talis ordinarij miniſtrat,vt ſæpè contingit inter parochos vicinos. Contingit etiam, cum conueniunt plures Sacerdotes ad aliquod officium, præcipuè tempore quadrageſimæ: tunc enim ſi accedant parochiani ad confeſſiones;non eſt opus expreſſa proprij parochi licentia. Ita Auctores citati in puncto proximo,inſuper Capreol.*in* 4. *d.*19.*ad arg.cont.*3.*concl.* Adrian. *q.*5.*de confeſſ.* Henr. *quodl.*1.*q.* 31.*&* 32.Nauar.*in ſum.cap.*9.*num.*6.*&* *in c.Placuit.nu.*103.Vict. *in ſum.num.*153.Sot.*d.*18.*q.*2.*art.*3.Admonet tamen Sot.non licere vti hac tacita voluntate,abſque vrgente neceſſitate,niſi omnino certa ſit.

15 *Int.* Eſtne ſatis ad hoc ſacramentum miniſtrandum iuriſdictio petita ab Ordinario, & non conceſſa? *Reſp.* Dico *primum.* Falſa eſt opinio aſſerentium ſufficere ad hoc ſacramentum miniſtrandum iuriſdictionem petitam, & iuſtè non conceſſam, ſeu negatam. Ita Suar. *de pœnit. diſp. de miniſt.* Ratio eſt, quia iuriſdictio iuſtè negata omninò nulla eſt. Dico *ſecundum.*Non eſt ſatis ad hoc ſacramentum miniſtrandum iuriſdictio petita, & iniuſtè ab Ordinario negata. Ita expreſsè D.Thom. *in* 4.*d.*17.*quæſt.*3.*art.* 3. *q.* 4. *ad* 5. *&* 6. ait enim pœnitentem ſe gerere debere tanquam carentem confeſſario.Et *opuſc.*19.vbi ait tunc ſuperiorem,& ſibi,& ſubdito damnationem acquirere: ſibi,quia peccat grauiter; ſubdito, quia priuat illum remedio.Idem docet D.Bonau. *in* 4. *d.* 19. Alenſ.3.*p.q.*77.*in* 1.*art.*1.*ad* 1.Marſil.*in* 4.*q.*12. *art.* 1. Sot.*diſt.*18. *quæſt.*4.*art.*2. Ledeſma *quæſt.*7.*art.*5.Vict.*in ſum.num.*145. Caietan.*abſolutio.*2.Oppoſitum quidem tenuerunt Palud. Gabr. D.Anton.ſupra citati, Richard. *in* 4. *diſt.* 17. *art.* 3. *quæſt.* 7. Adrian.*quæſt.*5.*de confeſſ.* Panormit. cum aliquibus, *cap.Omnis vtriuſque.* Nauar.*in ſum.cap.*7.*num.*8.*&* *cap. Placuit. num.* 150. Veruntamen abſque vllo fundamento, vt docet Suarius loco citato. Ratio eſt; quia. ex nullo iure diuino, vel humano eruitur huiuſmodi confeſſio.Nam ius humanum, quod allegant,notatur *cap.Placuit.de pœnit.diſt.* 6. Veruntamen textus ille non concedit facultatem ad audiendas confeſſiones,ſed ad mutandam pœnitentiam impoſitam per ignorantem confeſſa

fessarium, & ideo non facit ad rem.

16 *Int.* Requiriturne in Sacerdote præter iurisdictionis potestatem, approbatio per Episcopum? *Resp.* Dico *primum.* Hodie post Conc. Trid approbatio cõfessarij per Episcopum, est de essentia Sacramenti pœnitentiæ, adeo vt absque ea nullum fiat sacramentum. Ita decreuit sancta Synodus *sess.* 23. *cap.* 15. *de reform.* hisce vobis. *Decernit sancta Synodus neminem, etiam Regularem posse confessiones sæcularium, etiam sacerdotum confessiones audire, vel ad id idoneum reputari, nisi vel parochiale beneficium habeat, vel ab Episcopis idoneus iudicetur, & approbationem obtineat.*

17 *Int.* Quo pacto intelligendum est hoc decretum Concilij? *Resp.* Dico *primum.* Hoc ius fuit nouiter decretum. Ita Palud. *in* 4. *d.* 17. *q.* 4. Gab. *q.* 2. *art.* 3. D. Anton. 3. *p. tit.* 7. *cap.* 9. Sot. *d.* 18. *q.* 4. *art.* 3. Adrian. *dub.* 1. *post q.* 5. *de confess.* Caiet. *absolutio.* 2 Syluest. *confes.* 1. *num.* 5. Angel. *eodem verb. num.* 4. Victor. *in sum. de pœnit. num.* 150. Nauar. *cap. Placuit. num.* 53. Enimuerò ante hoc decretum quisque sibi eligebat sacerdotem, vt ministrum idoneum ad hoc sacramentum, quidquid dicat Cano *de pœn. p.* 5. Dico *secundùm.* Ad regularium confessiones audiendas, non est opus, vt confessarius sit approbatus per Episcopum. Hæc conclusio constat ex verbis decreti. Dico *tertium.* Hæc approbatio non est concessio iurisdictionis, sed quædam conditio personæ, sine qua ei non potest conferri iurisdictio. Et ideo Sacerdos approbatus, siue per parochiale beneficium sibi collatum, siue per iudicium Episcopi iudicantis esse idoneum ministrum huius Sacramenti, nequit istud sacramentum ministrare absque iurisdictione sibi concessa ordinaria in suos (quæ quidem illi datur per collationem ipsius parochialis beneficij) delegata erga alios. Itaque in ministro huius Sacramenti duo requiruntur, scilicet approbatio, & iurisdictio, quarum altera deficiente, nequit hoc sacramentum ministrari. Dico *quartum.* Hæc approbatio idoneitatis ab Episcopo facienda, non est actus gratiæ, sed iustitiæ. Explico meam mentem. Offert se Titius Sacerdos Episcopo approbandus, per iudicium idoneitatis, non est liberum Episcopo illum approbare, vel reprobare, sed tenetur ferre iudicium, pro vt in Domino censuerit. Ita doctissimè Suar. Dico *quintum.* Approbatio per parochiale beneficium Sacerdoti collatum, non fuit nouiter inducta à

Conc Trid. sed multò ante illud habebatur in iure, approbatum,& receptum in tota Ecclesia, vt Sacerdos parochiale habens beneficium,posset adsumi ad hoc sacramentum ministrandum.Habens,dixi, parochiale beneficium, quia si illud dimisit, iam non manet approbatus.Ratio sumitur ex verbo legis: Parochiale habens beneficium. Dico *sextum.* Approbatio per Episcopum, duo postulat iuxta Concilij decretum. Primum, iudicium Episcopi de idoneitate approbati formatum reuera ab eo siue per examen approbandi,siue per aliam notitiam: aliter enim erit ficta approbatio, si approbet, quem iudicat indignum ad tale ministerium. Hoc constat ex verbis Concilij decernentis.Nisi ab Episcopo per examen, vel aliàs idoneus iudicetur. Non est tamen opus, vt iudicium Episcopi sit certum, nec multa diligentia factum: sed satis est formare tale iudicium. Ita Suar. *de pœn. disp. de minist.* Secundum, quod requiritur, est approbatio. Licet enim Episcopus formet iudicium de idoneitate, nisi tamen approbet, Sacerdos non est idoneus minister. Et ideo non sufficit hæc approbatio petita, & non obtenta, sed omnino requiritur, vt obtineatur. Quæ veritas etiam locum habet in Religiosis confessariis (quidquid dicat Nauar. *in sum.cap.* *27.num.264.& 265.)* quia per hoc decretum Concilij reuocata sunt illorum priuilegia contenta in *Clem. Dudum. de sepult.*& in *Extrauag.super cathed. eodem tit.* Ita Cong. Cardin. *resp.* 1162. Decreuit Pius V. *in motu proprio* 44. reuocans priuilegium à se concessum mendicantibus *in motu proprio* 38. super hoc decretum Concilij. Declarauit insuper Gregor. XIII. *motu proprio* 15. qui incipit. *In tanta.* Et ideo non est satis præsentari huiusmodi Religiosos Episcopo, sed est opus, vt approbentur ab Episcopo Dico *septimum.* Cum quis ex vi Bullæ, vel priuilegij Pontificij, habet potestatem ad eligendum confessarium, semper intelligitur ad eligendum ex probatis, nisi in ipsa Bulla, aut priuilegio Pontificio aliud exprimatur. Quam veritatem semper exprimunt nunc ipsæ Bullæ Pontificiæ. Dico *octauum.* Parochus non potest delegare potestatem iurisdictionis in hoc foro alicui Sacerdoti, nisi approbato ab Episcopo. Ita Suarius, & probat praxis.Dico *nonum.* Summus Pontifex,hanc iurisdictionem alicui Sacerdoti delegãs,simul illum approbat.Ita Suar.& res claret ex terminis. Dico *decimum.*Prælati Episco-

po inferiores, qui habent licentiam eligendi sibi confessarium, tenentur eligere ex approbatis ab Episcopo. Ita declarauit Gregorius XIII. vt refert Suarius. Dico *vndecimum*. Episcopus eligendo sibi confessarium subditum sibi, simul illum approbat. Si tamen sibi eligat confessarium subditum alteri Episcopo, debet talis confessarius esse approbatus à proprio Episcopo. Ita declarauit Congreg. Cardin. *resp.* 1158. *&* 1160. Dico *duodecimum*. Quando quis (etiam Religiosus) ex vi Bullæ Pontificiæ aut priuilegij habet facultatem eligendi confessarium approbatum, talis confessarius debet esse approbatus à suomet Episcopo, licèt pœnitens subditus sit alterius Episcopi. Ita declarauit Cong. Card. *resp.* 1150. Atque in hac responsione fundatur responsio circa Episcopos in puncto proximo allegata. Ratio est, quia hæc specialis gratia sub hac conditione illis conceditur. Dico *decimumtertium*. Religiosus approbatus in vno Episcopatu, non censetur approbatus in alio, si audiat confessiones ex vi suorum priuilegiorum, sed necesse est, vt in singulis approbetur. Multa sunt, quæ confirmant hanc communiorem sententiam, quam refert Gutier. *lib.* 1. *can. quæst. cap.* 27. In primis, quia Conc. Trid. requirit illius approbationem ab Episcopo, vel Episcopis. Deinde, quia Pius V. concessit priuilegium Mendicantibus, vt semel tantum in vno quouis Episcopatu examinari, & approbari possent, nisi mutetur Episcopus. Tertiò, quia Gregorius XIII. concessit priuilegium Religiosis sanctissimæ Societatis IESV, vt semel approbati, iter euntes possint confessiones audire in quouis Episcopatu, in quo non sunt approbati, dummodò id non faciant in oppido, vbi Episcopus proprius sit: tunc enim requirit Episcopi approbationem. Dixi, si talis religiosus audiat confessiones ex vi suorum priuilegiorum, quia si audiat electus à pœnitente ex vi bullæ, aut Iubilæi Pontificij, concedentis pœnitentibus electionem confessarij approbati, satis est esse eum approbatum ab aliquo Episcopo. Ita probabilius tenet Suar. Ratio eius est ducta à congrua paritate. Nam talis pœnitens potest vbique terrarum eligere confessarium secularem ab Episcopo approbatum; ergo satis erit eligere religiosum confessarium semel approbatum in aliquo Episcopatu: ne in hac re peioris sit conditionis religiosus, quàm secularis. Dico *decimumquartum*. Hæc approbatio fieri potest ad cer-

tum tempus, & non vltra; erga certa loca, & non vltra; erga certas personas, & non vltra: v. g. erga mares, & non fœminas; erga opifices præter mercatores. Ita obtinuit praxis,& ratio est in promptu,quia interuenire sæpissimè potest causa talis limitationis.Dico *decimumquintum*. Hæc approbatio semel facta,interueniente iusta causa coarctari, & omnino reuocari potest. Ita Suar. Deducitur apertè ex priuilegio Pij V. Mendicantibus concesso, vt ab eodem Episcopo non possint sæpius examinari; ergo supponit posse eos sæpius examinari, & non approbari. Et ratio est manifesta, quia iusta approbatio pendet tum ex scientia, tum ex moribus: quemadmodum igitur homo mutari potest, tum in scientia, tum in minoribus;ita etiam ipsius approbatio.Dico *decimumsextum*. Approbatio semel facta, & iniustè reuocata, adhuc tenet in rei veritate: in praxi tamen semper habenda est reuocata,neque ea deinceps cuiquam vti licet.Ita Doctor Suar. subtiliter, vt rei veritatem enuclearet, atque cautè, vt iudicium in re maximè graui arbitrio proprio adimeret.Adnotat insuper tantus Magister ex Nauar. *cap.Placuit. num.*163. & *in sum.cap.*27.*num.*266. hanc probationem semel factam,& non reuocatam semper durare, etiamsi alius Episcopus succedat, donec ab eo reuocetur.

17 *Int.*Estne aptus minister huius Sacramenti Sacerdos de cuius iurisdictione, & approbatione sunt opiniones probabiles? *Resp.* Quoniam occurrere potest euentus, in quo maximæ sit vtilitatis, & necessitatis vocare talem Sacerdotē ad mistrandum hoc Sacramentum, verisimile est, ex Ecclesiæ benignitate, & prouidentia tali Sacerdoti ab ipsa Ecclesia concedi iurisdictionem, & approbationem. Ita Doctor Suar. *de pœn. disp.de ministr.* Ratio sumitur ex *L.Barbarius.ff.de offic. prætoris.*Ex quo communi iure receptum est,vt qui communi existimatione cum titulo vero, aut falso exercet aliquod publicum officium, acta per eum teneant,& valeant. Inde colligunt Doctores excommunicatum occultum,& Sacerdotem qui pro vero Parocho habetur, qui re vera non sit, quia v. g. simoniacè obtinuit beneficium,verè conficere Sacramentum, ex concessione tacita Ecclesiæ. Et ita accidit in nostro casu.

18 *Int.* Habétne quilibet Sacerpos in articulo mortis,pœnitentis iurisdictionem, & approbationem, vt possit ei ministrare Sacramentum pœnitentiæ? *Resp.* Maximè. Est antiqua traditio,

traditio, habetur *cap.26.q.6.* & nouiter in Conc.Trid. *sess.14. cap.7.* Articulus autem mortis censetur, periculum probabile mortis. Ita Gloss. *cap. Pastoralis. §. præterea. de offic. Ordin. c. Quod in te. de pœn. & remiss. verb. pœnitentia.* Nauar.*c.26.n.31.* & *cap.27.num.271.* Medin. *de confess. quæst.16.* Palud.*in 4.d.17. q.5.art.2.* & *d.20.qu.1.art.2.* Adrian. *de confess.q.3.* Syl.*confessor.1. quæst.6. & interdictum.5. quæst.7.* Ratio est, quia in iure periculum, & articulus mortis, pro eodem habetur. Nam *cap. Si quis suadente. 17. quæst. 4.* reseruatur absolutio excommunicationis violentarum manuum, nisi in periculo mortis: *in cap.* verò *Non dubium. de sent.excomm.* facta mentione illius exceptionis, dicitur, nisi in articulo mortis. Insuper *in cap. Eos qui. de sent.excommun.* modò articulus, modò periculum mortis pro eodem nominatur. Tertiò, quia ad præcepta implenda, obligat non solùm articulus, sed periculum mortis: vt obligat præceptum annuæ confessionis, & communionis annuæ, & restitutionis, & similia. Inde enim emanauit sapientum proloquium. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Quale autem periculum censeatur probabile mortis, prudentis arbitrio relinquitur. Est autem tale periculum secundùm communiorem sensum longa, & periculosa nauigatio: actuale commiscendum prælium: partus mulieris. Non sunt igitur audiendi Sot. *in 4.d.18.q.4.art.4.* Cano *p.5.de pœnitent.* Couarr.*c. Alma.p.1.§.11. num.8.* oppositum asserentes absque textu, & ratione. Sunt verò maximè notanda verba Concilij Tridentini. *In articulo mortis quilibet pœnitens, à quibusuis peccatis, à quocunque Sacerdote potest absolui.* Itaque neminem excipit pœnitentem, qui tunc non sit capax huius Sacramenti; nullum excipit scelus, quod nequeat absolui: nullum excipit Sacerdotem, qui non possit esse minister huius Sacramenti, quacunque censura, vel culpa innodatus sit. An verò ordo seruandus sit dignitatis præsentibus in eodem articulo pluribus Sacerdotibus, negat Saa. *verbo absolutio*: affirmat Suarius, & meritò: quia Conc. Trid. & Ecclesiæ benignitas voluit tantùm succurrere saluti æternæ pœnitentis in defectu proprij confessarij: ergo eo adstante, seruandus est debitus dignitatis ordo.

19 *Int.* Vnde habet quilibet Sacerdos hanc iurisdictionem in articulo mortis? *Resp.* A iure diuino censuit Durand.*in 4. d.19.q.2.ad 4.* Capreol.ib.*ad 4.cont.3.concl.* Palud.*d.20.q.1.a.2.*

Ruard.

Ruard. *art.3. cont.Luth.* Armilla verb. *absolutio.* A iure tamen humano censet D.Thom. *num.4.d.19.q.1.a.3.* & *d.20.q.1.art.1. quæst.2.* D. Bonau. *d.17. quæst.1. art. 3.* Maior *quæst.1.* Almain. *q.1.* Sot.*d.18.q.4. art.4.* Couar. *c. Alma.1.p.§.6.num.8.* Turrec. *in summ. de Eccles. lib. 1. cap. 98.* Est firmum argumentum in verbis Conc. Trid. asserentis. *Semper fuit custoditum in Ecclesia, ne aliquis periret*, &c. Immemorabilis verò consuetudo huius concessionis indicat iam ab Apostolis deductam esse talem concessionem, non verò indicat ius diuinum, vt volunt oppositæ sententiæ Auctores, neque aliud voluit D. Aug.*lib.4.de baptism.cap.24.* quem immeritò adducere nituntur in suam sententiam.

20 *Int.* Habétne quilibet Sacerdos iurisdictionem ad absoluendum à venialibus? *Resp.* Rem sibi incertam testatur Nauar. *c.Placuit.n.22.* Sed immeritò. Est enim res certa apud antiquos Patres: docet Suarius etiam post Concil.Trid.Difficile est assignare rationem. Sot. ait,quia ad hæc absoluenda peccata, sola est satis potestas ordinis. Ita *d.18.q.4.art.2.ad 2.* indicat ib. D.Thom. *quæst.1. art.3. q.1. ad 3.* Immeritò tamen, quia cum sacerdos tunc exerceat iudicium, pollere debet iurisdictionis potestate. Ideo ait Caiet. hanc iurisdictionem tribui tunc à pœnitente ipso. Ita *to.1.Opusc.tr.7.*& *in sum.ver. absolutio. 2.* Veruntamen non rectè, quia per solam subiectionem non confertur iurisdictio. Ideo Cano, & Ruard. supra citati, Ledesma 2.4. *quæst.22. art.1.* aiunt hanc iurisdictionem esse à iure diuino, quia Ecclesia nequit huiusmodi peccata reseruare, ergo signum est non habere potestatem super illa.Nihilominùs etiam hæc sententia falso nititur fundamento, quia licèt Ecclesia directè non possit venialia peccata reseruare: potest tamen indirectè ea à Sacramenti absolutione eximere; enimuerò excommunicatus nominatim denunciatus iuxta communem sententiam, nec de venialibus verè absoluit, quia ab Ecclesia priuatur omni iurisdictione sacramentali ad conficiendum Sacramentum pœnitentiæ. Hanc ob rem Palud. *in 4.d.19.q.2.art.2.*ibid. Capreol. *ad 1.cont.3.concl.* Medin.Sot.& alij supra citati, quos sequitur Suar. opinantur hanc iurisdictionem esse ab ipsa Ecclesia concessam, iam inde ab Apostolis deductam.

21 *Int.* Habétne quilibet sacerdos iurisdictionem ad absoluendum à mortalibus peccatis iam ritè confessis? *Resp.* Negat

Negat Sot. loco citat. Affirmat Ledesm. obtinuit praxis idem de mortalibus ritè iam confessis, & absolutis, atque de venialibus, exercens ex iurisdictione ab Ecclesia tradita, vt iam respondi.

22 *Int.* Quis potest ministrare Sacramentum pœnitentiæ ei, qui habet casum reseruatum? hoc est, quis potest absoluere pœnitentem, qui habet casum reseruatum? *Resp.* Dico *primum.* Potest ille, qui casum reseruauit. Dico *secundum.* Potest ille, qui est superior in iurisdictione sacramentali, quàm ille, qui casum reseruauit. Talis est Papa respectu Episcopi: Episcopus respectu Parochi: Prouincialis Religionum respectu Guardiani, seu alterius inferioris prælati. Non tamen est talis Archiepiscopus respectu suffraganeorum: nisi cum actualiter visitat Diœceses suffraganeas, vt supra respondi. Dico *tertium.* Potest ille cui delegauit potestatem proprius reseruans, aut superior proprio reseruante. Hæc autem delegatio fieri debet expresse ad casus reseruatos: nam absoluta delegatio ad absoluendum, non sufficit, vt habetur *c. si Episcopus. de pœn. & remis. in 6.* Per quæ autem verba fiat hæc delegatio, agit D. Anton. *3. p. tit. 17. cap. 13.* & Nauar. proximè *num. 261.* Valet tamen multum hac in re iudicium prudens. Dico *quartum.* Episcopi habent iurisdictionem absoluendi à casibus reseruatis Papæ, quando sunt talia peccata occulta. Ita eis delegauit potestatem Conc. Trid. *sess. 24. cap. 6. de reform.* Dico *quintum.* Religiosi, etiam mendicantes, ex vi solius iuris communis non possunt absoluere à reseruatis Episcopo, licèt per particularia statuta Episcopi, sint ipsi reseruata. Ita D. Anton. *3. p. tit. 17. cap. 1.* Sot. *in 4. d. 18. quæst. 4. art. 3.* Nauar. *sup. num. 266.* Ratio est, quia *in Clem. Dudum. de priuil.* apertè dicitur Religiosos non habere maiorem potestatem absoluendi, quàm habent parochi ex vi iuris communis: atqui parochi non habent potestatem absoluendi à reseruatis Episcopo; ergo, &c. Extat etiam hac de quæstione declaratio Card. *resp. 662.* quæ etiam meminit in hac declaratione priuilegiorum communium Maris magni. Dixi, ex vi iuris communis, quia ex vi priuilegiorum particularium, aliter dicendum est. Sed ipsi, quorum interest, viderint. Dico *sextum.* Opinio est valde communis, posse reseruantem audire peccata tantùm ad se reseruata, & pœnitentem sacramentaliter ab iis absoluere: atque pro confitendis aliis peccatis non reseruatis, mittere

ad

ad Sacerdotem inferiorem. Ita Caietanus verb. *conf.cond*.20. aitque hanc esse Romanam consuetudinem, neque oportere plus sapere, quàm oportet sapere, eam in dubium reuocando. D.Anton.3.*p.tit*.17.*cap*.4.§.6. Palud.*in* 4.*d*.17.*q*.5. Richard. *art*.2.*q*.8.*ad* 2. Henriq.*quodl*.1.*q*.19. Sot.*d*.18.*q*.2.*art*.5.Petr.Sot. *lect*.10. *de confess.* Nauarr. *cap.Cùm consideret.* §.*cautus. num*.12. & 18.*de pœn. d*.5. Hanc tamen valdè communem opinionem iure merito limitat Suar. ad casum vrgentis necessitatis, ex rationabili causa ortæ. Ita etiam Adrian.*qu*.5.*de confess.* Sylu. *confessio*.1.*q*.19.Vict. *in sum. num*.149. & 162. Cano *p*.5.*de pœn.* Viguer. *in sum.cap*.17.§.4.*vers*.17. Ratio est, quia iure diuino, est integritas confessionis:ergo non licet ire præter hoc ius, absque rationabili causa, & vrgente necessitate. Neque opposita consuetudo vnquam viguit Romæ,vt affirmat Syluest. neque modò viget,vt testatur Suar.sed fuit inuentum Caiet. & aliorum Auctorum. Si igitur detur grauis causa, & vrgens necessitas, poterit pœnitens confiteri peccata reseruata solùm, & ab eisdem absolui sacramentaliter, verum enim tunc recipiet Sacramentum. Vrgens tamen necessitas ad dimidiandam talem confessionem accedere poterit tum ex parte confessoris, tum ex parte pœnitentis, vt iam respondi, cum me rogasti de confessione reseruatorum ex parte pœnitentis. Non tamen censenda est multitudo negotiorum reseruantem opprimentium, quia hoc est, vnum ex præcipuis: deinde, quia tunc potest iurisdictionem delegare. Quod si in ea negotiorum oppressione oporteat pœnitentem audiri, audiat tantùm reseruata; & pœnitentiam imponat, & non absoluat, sed inferiori Sacerdoti iurisdictionem committat. Dico *septimum.* Valdè communis est opinio, posse inferiorem Sacerdotem absoluere sacramentaliter pœnitentem habentem peccata reseruata, & non reseruata, à solis peccatis non reseruatis interueniente vrgente necessitate ex causa graui, & pro absolutione reseruatorum illum ad superiorem remittere. Ita D.Thom. *in* 4.*d*.17.*quæst*.3. *artic*.4. *quæst*. 2. Paludan. *ibid. quæst*. 5. Gabr. *quæst*. 1. *dub*. 2. Almain.*q*.1.*dub*.2. Maior *qu*.5. Alens. 3.*p. quæst*.77.*in* 5.*artic*.2. *ad vlt*.Henriq.*quodl*.1.*quæst*.29. & 30. D.Ant. 3.*p.tit*.14.*cap*.18. §.6.Sylu.*confess*.1.*quæst*.19. Ang. *confess*.5.*n*.9. Medin.*de confess.* *q.de integ*.Nauar. *cap.consideret*.§.*cautus. num*.10. *de pœn.dist*.6. Sot.*d*.18.*quæst*.2.*art*.5. Can. *de pœn.p*.5. Ledes.2.4.*quæst*.8.*art*.3. *dub*.3.

dub.3. Vrgens autem necessitas erit scandalum, vel infamia subeunda, nisi Sacerdos celebret, aut nisi quis communicet. Item tempus instans implendi præceptum annuæ confessionis, vel communionis. Hæc opinio Doctori Suario absolutè probatur: disputat verò an in eo euentu sufficiat pœnitenti tantùm dicere peccata non reseruata, tacendo reseruata. Affirmat Alens. Pet. Sot. Gerson, & Gab. Negant tamē cum D. Thoma reliqui Doctores, quos sequitur Suar. aitque faciendam integram confessionem non reseruatorum, & reseruatorum, absolutionémque cadere directè, & per se super nō reseruata, indirectè verò, & per accidens super reseruata. Dico *octauum.* Cùm aliquis subditus alicuius Episcopatus, ex causa versatur in alio, & ex consuetudine recepta confitetur alicui approbato confessario loci, in quo versatur (vt potest ex consuetudine recepta) quoad absolutionem reseruatorum habēdus est vt incola illius loci, hoc est, si habeat peccatum reseruatum in tali Episcopatu, aditurus est reseruantem: non autē si habeat reseruata peccata in suo proprio Episcopatu. Decisio est S. arij contra nonnullos Doctores. Nam Sotus in *4.d.18.q.2.art.4.* ait talem pœnitentem non posse absolui à reseruatis proprij Episcopatus, posse tamen à reseruatis alieni. Eam tamen sequitur Caiet. *absolutio 2.* Palud. *in 4.d.17.q.3.* D. Antonin. *3.p.tit.17.cap.4.* Ratio est. Quia confessores alieni Episcopatus non tenentur scire casus reseruatos proprij pœnitentis, sed sui tantùm: ergo si talis pœnitens potest se in confitendo gerere vt incola ex facultate per consuetudinem data, tenebitur tantùm legibus incolarum. Dico *nonum.* Quilibet Sacerdos potest ministrare Sacramētum pœnitentiæ ei, qui confitetur, solum peccata reseruata iam ritè superiori confessa, & absoluta. Est contra Sotum: pro eo tamē stat ratio, quia illa peccata iam non sunt materia necessaria: de materia verò non necessaria potest quilibet Sacerdos absoluere, vt suo loco probaui. Dico *decimum.* A peccato reseruato oblito inculpabiliter in cōfessione aliorum reseruatorum; vel facta apud eum, qui ab illo posset absoluere, & quidem absolueret, si tunc diceretur, potest Sacerdos habens iurisdictionem, seu ordinariam, seu delegatam in mortalia peccata; absoluere. Ita communiter Doctores, Gab. *in 4.d.17.quæst.1.* Adrian. *quæst.4.de confess.* Sylu. *confess.1.q.4.* Ang. *confess.1.n.22.* Rosel. *confes.2.nu.9.* Can. *de pœnit. p.5.* Ledesm. 2.4. *quæst.8. art.2.*

art.2.dub.2. Couar.*cap. Alma.p.*1. §.10.*num.*12. Nauar. *c.Consideret.§.cautus.num.*30.*de pœn.dist.*5.& *in sum.cap.*26.*n.*13.Ratio est, quia iam tale peccatum non manet reseruatum, quoniam superior,quantùm in eo fuit,intendit liberum, & absolutum dimittere pœnitentem. Hoc maximè notandum propter euentum frequentem in confessionibus factis virtute Iubilæi, quo transacto possunt reseruata oblita absolui. Dico *vndecimum.* In articulo mortis,seu in periculo (quod idem est,vt iam ostendi) quilibet Sacerdos inferior potest absoluere à reseruatis.Ita Concil. Trident.*sess.*14. *cap.*7. licèt adsit alius, qui possit absoluere ab eis extra illum articulum. Ita Syluest.*absolutio.*1. *&* 3.& Couar. *cap. Alma.p.*1. §. 11. *num.*6. Ratio est, quia Concilium pro eo articulo omnino dixit nullam esse reseruationem. Notandum tamen an peccatum tale antea reseruatum, reseruatum esset Papæ, & tunc pœnitens conualescens tenetur recurrere ad Papam, non pro absolutione sacramentali, quam obtinuit, sed pro ostensione subiectionis. Ita præcipitur *cap. Eos qui.de sent.excom.cap.*99. Nau.*cap.*26. *num.*26. In absolutione verò reseruatorum aliis inferioribus Papa, non manet onus ad eos recurrendi. Ita Syluest.*confessio.*1.*quæst.*19.& *confessor.*1.*quæst.*20.Angel. *confessio.*3.*num.*2.Armil.*absolutio.num.*2. Palud. *in* 4. *d.*20. *q.*1. *art.*2. D.Anton.3.*p.tit.*14.*cap.*18.§.17.Nauar.*in sum.cap.*26.*n.*6. Ratio eorum est, quia hæc iurisdictio in eo articulo non inuenitur concessa cum tali limitatione.Dico *duodecimum.*Superior delegans iurisdictionem in reseruata, potest illam delegare cum onere subiiciendi iterum ei peccata confessa delegato, non quidem ad absolutionem, sed ad medelam adhibendam. Ita Doctores communiter,quos refert Nau.*c.Placuit num.*112. 113.& *in sum.cap.*9.*num.*1.Sot.*in* 4. *d.*18. *q.*2. *art.* 5. Cano loco sæpè sup.citato,& alij. Ratio est, quia confessio talis iurisdictionis est mera gratia:gratia autem concedi potest, vel absolutè, vel cum limitatione. Et mihi quidem constat ita in aliquibus sacris Religionibus hanc potestatem delegari.

23 *Int.*Quis confessor,hoc est,sacerdos habens iurisdictionem, & approbationem, tenetur ministrare hoc Sacramentum ex officio,& quando? *Resp.*Parochus,qui in iure proprius Sacerdos appellatur, obligatur solùm iuxta Rich. *in* 4. *d.*19. *art.*2.*qu.*3.Syl.*confess.*1.§.18.Armil.*absolutio num.*27. Medin. *de pœn. quæst.* 41. semel in anno, quando subditus tantummodò obli

obligatur. Oppositum tamen est affirmãdum, nimirum teneri parochum ad hoc munus exercendum, quoties expedire prudenter iudicauerit subdito. Ita Adrian. *quæst.* 5. *de confess. dub.*8. Sot. *in* 4. *d.*18. *q.*4. *art.*2. Vict. Cano, Ledesm. locis citatis. Nauar. *cap. Considerct. num.*156. Ratio est, quia pastor non debet solùm extremæ necessitati ouium, sed etiam illarum vtilitati consulere, tempus autem vrgentis præcepti est extrema necessitas; ergo, &c.

24 *Int.* Quid tenetur confessor agere circa pœnitentis cõscientiam? *Resp.* Tenetur formare iudicium de sufficienti dispositione pœnitentis: & ad hoc iudicium formandum tenetur examinare pœnitentis conscientiam, vt pœnitentem absoluat. Ratio est; quia iudex tenetur formare iudicium criminis, antequam sententiam proferat.

25 *Int.* Teneturne confessor absoluere pœnitentem, quem iudicat esse dispositum, & dignum absolutione? *Resp.* Dico *primum.* Confessarius absoluens reum, quem iudicat impœnitentem, & indignum absolutione, sacrilegium committit. Ita Sot. *in* 4. *d.*18. *q.*3. *art.*3. Cordub. *in sum. q.*4. cum communi. Ratio est, quia in re sacra indignissimum actum exercet. Dico *secundum.* Quando pœnitens est dignus absolutione, confessor tenetur pœnitentem absoluere. Ita communiter Doctores. Ratio sumitur, tum ex ratione ministerij, ex quo confessor tenetur integrum facere sacramentum: tum ex ratione iustitiæ, quia iudex, licet arbiter, tenetur ferre sententiam circa reum, quem iudicandum suscepit, alioqui grauem illi irrogabit iniuriam, si innocentem non absoluat.

26 *Int.* Quod onus manet confessario post confessionem sacramentalem sibi factam? *Resp.* Secretum sacerrimum circa res confessionis, quod Theologi appellant sigillum. Tenetur autem confessor ad hoc secretum non solùm lege naturali, iuxta illud *Prou.*11. *Qui reuelat arcanum, ambulat fraudulenter:* sed ex lege positiua Christi, hoc sacramentum instituentis. Circa hoc dico *primum.* Propter nullum bonum temporale, vel spirituale, proprium, vel commune, neque in aliquo euentu frangere licet hoc sigillum. Ita communis opinio. D. Thom. *in* 4. *d.*21. *quæst.*3. *art.*1. *&* *quodl.*1. *art.*8. D. Bonau. *d.* 21. *art.*2. *quæst.*3. Rich. *art.*4. *quæst.*1. *&* 2. Scot. *quæst.*2. Dur. *quæst.* 4. Palud. & Maior *quæst.*3. Capr. *quæst.*2. Sot. *d.*18. *quæst.* 4. *art.*5. Alens. 4. *p. quæst.*78. Adr. *qu. vlt. de confess.* Med. *de confess. qu. de*

sigillo. Nauar. *in sum.cap.8.& cap. Sacerdos.de pœn. d. num.* 116. Couar. *in 4.Decret.2.p.cap.8.§.12.num.* 12. A quibus paradoxè admodum recessit Altisiodoren. *lib.4.sum.tract.6.cap.3.quæst.7.* Hæc fuit semper perpetua Ecclesiæ traditio, quam docent Leo Papa, *epist.28.aliàs* 80. Basil. *reg.2.Monach.* Aug. *lib. de salut.docum.c.25.* Ambros. apud Paulum in vita eius, Greg. *cap. Sacerdos. de pœn.d.6.* habetur *cap. Omnis vtriusque.* Ratio sumitur ex grauissima iniuria, quæ Sacramenti institutioni à Christo Domino factæ, in quouis euentu irrogaretur, iuxta perpetuam Ecclesiæ traditionem. Ideo falsò credidit Altisiodorensis posse reuelari hoc sigillum propter vtilitatem ipsius pœnitentis, quam video inde prouenturam. Ita erronicè opinati sunt aliqui Canonistæ, quos refert Cou. loco citato, posse confessorem detegere peccatum emortui iam pœnitentis ad impediendū matrimonium suo testimonio. Errarunt insuper arbitrando testimonium confessarij fidem facere in foro exteriori, vt sumitur ex *c.2.de offic.Ordin. & c. Dilectus. de excess. Prælatorum.* Ita Suarius *de pœn.disp.de sigillo.* ostenduntque Doctores, quos refert Couar. Tertiò. Immeritò censuit Sotus *in 4.d.18.q.4.* posse hoc sigillum reuelari à confessario, cum necesse fuerit ad integram faciendam confessionem, si fortè culpam commisit in audienda tali confessione. Contra Sotum tenent omnes, teste eodem Soto, præcipuè Gabr. *in 4. d. 21.q.1.art.3.dub.1.ad 5.* Adrian. *q.5.de confess.* Sylu. *confessor. q.13.* Nauar. *in sum.cap.8.num.6.& cap.Sacerdos.de pœn.d.6. num.64.* Ledesm. 2.4.*q.10.art.5.* Ratio est, quia integritas materialis nō est de essentia confessionis, vt in propria materia ostendi, & ideo ex causa omitti potest; nulla autem causa grauior dari potest, quàm seruatio sigilli. Dico *secundum.* Omnis, & sola confessio sacramentalis obligat ad hoc sigillum. Omnis, id est, seu secretò, seu publicè fiat. Sacramentalis, id est, facta in ordine ad absolutionem obtinendam. Nam detectio peccatorum facta alicui, licèt intercedat pactum seruandi sigillum confessionis super dicendis, non gignit obligationem sigilli, sed secreti naturalis (quidquid in oppositum velit Palud. *in 4.d.21.q.3.nu.11.* & Caiet. *confessio.*) & ideo non obligat plusquàm secretum naturale, quamuis strictiùs, vt notat Sot. propter vmbram Sacramenti ad quam accessit: interueniente tamen bono communi, semper est detegendum, contra quod nunquam præualet vllum secretum naturale,

vt

vt docet Nauar. *cap. 1. de pœn. distinct. 6.* in principio. Dico *tertiùm.* Obligat huius sigilli præceptum non tantùm ipsum verum confessorem, vt per se claret: sed confessorem falsum, qui se fingendo verum, pœnitenti bona fide confitenti præstitit audientiam. Obligat sacerdotem, qui non habebat iurisdictionem, & tamen à pœnitente, vt illam habens existimabatur: vel vt habiturus mox putabatur, & eo animo confitebatur, vt ab eodem absolueretur. Obligat confessarium, qui ob defectum doloris, vel restitutionis, vel quid simile, pœnitentem nón absoluit. Ita D. Thom. *in 4. d. 21. quæst. 3. art. 1.* & Caietan. loco proximo. Habetur *cap. Quod quidem. de pœn. & remiss.* Obligat superiorem, à quo petitur facultas ad absoluendum à reseruatis. Ita Vict. *de pœnit. nu.* 190. Obligat interpretem confessionis. Ita communis opinio, Scot. *in 4. d. 17. quæst. 1.* circa finem, Richard. *d. 21. quæst. 3. articul.* 4. Medin. *de confess. quæst.* 50. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 11. *articul.* 3. *dub.* 1. D. Thom. *d. 21. quæst. 3. artic. 1. quæst. 3.* Obligat consiliarium, siue à pœnitente, siue à confessario de licentia pœnitentis consulatur. Ita citati doctores, præsertim Ledesm. Palud. Adrian. Nauar. & *in sum. cap.* 8. Pet. Sot. *lect.* 11. *de confess.* Vigu. *in sum. cap.* 16. §. 4. *ver.* 20. Obligat illum, qui furtiuè audiuit confessionem. Ita Scot. *excommunicatio. in 4. d. 21. quæst.* 2. Ratio est, quia talis iniuriam fecit pœnitenti, & Sacramento. Obligat ex sententia multorum, illum, qui inuenta peccata scripta ad confessionem legit; eos refert Nauar. *cap. Sacerdos. num. 8. & 9.* Obligat eos, qui audierunt confessionem vel casu, vel ex necessitate pœnitentis publicè confitentis. Ita ex communi Suar. Obligat illum, cui iniustè confessor reuelauit confessionem. Ita Scot. *in 4. d. 17. quæst.* 1. Richard. *art.* 5. *quæst.* 1. Syluest. *confessor.* 3. *quæst.* 1. Nauar. *cap. Sacerdos. num.* 43. Dico *quartùm.* Omnis notitia à confessione proueniens, siue immediatè, siue mediatè proueniat, obligat ad sigillum. Ita Suar. loco citato. Ex parte etiam pœnitentis obligat ad hoc sigillum sola vera cõfessio, non ficta, hoc est, facta animo se accusandi sacramentaliter, & subiiciendi clauibus Ecclesiæ. Ita Caiet. *2. 2. q. 79. art. 1. & Opusc. 21. tom. 1.* Sot. *in 4. d. 18. q. 4. art. 1. & de teg. secr. in 2. q. 7.* Nau. *in sum. cap. 18. num.* 55. Ratio est, quia illa detectio non est sacramentalis accusatio. Hæc autem intentio pœnitentis ficti, cùm vult inducere confessorem ad malum, aut

tertiam personam infamare, vel quid simile, sæpe nō agnoscitur in initio detectionis (ne illam appellem confessionem) sed in discursu: verumtamen vtcunque detegatur, deobligat à sigillo. Dico *quintum.* Non solùm peccata mortalia, sed etiam venialia: item circunstantiæ peccati commissi, vel committendi: denique omnia, quæ vtiliter deteguntur in confessione, quamuis minus cautè, & aliquando imprudenter detegantur, cadunt sub præcepto sigilli. Ita Suar. latè, & doctè probat. Addit verò ex Sot. etiam defectus corporis, animæ, originis, & natalium, qui ad maiorem culpæ propalationem deteguntur. Item peccata publicè commissa, quatenus ea notitia sacramentali sciuntur. Nam si alia via perueniunt ad aures confessarij, potest, vt alij, ea notitia publica vti, cautè tamen oportet procedere, ne gignat scandalum reuelati sigilli. Ita D. Thom. Bonau. Alens. supra citati, & in hoc sensu loquitur Altisiod. *lib.* 4. *sum. tract.* 6. *cap.* 3. *quæst.* 4. in oppositum allegari solitus. Rectè tamen aduertit Maior *in* 4. *d.* 21. *quæst.* 3. non esse addendum aliquid certitudini, comparatum ex scientia sacramentali. Dico *sextum.* Non frangit sigillum confessionis confessarius, qui reuelat peccata sibi aliquando confessa, non reuelando pœnitentem. Ita habetur *cap. Omnis vtriusque sexus.* Verumtamen cautè nimis procedendum in hac re tam periculosa: ideo satius esset ita subticeri peccata confessa, ac si nunquam audirentur. Plura tradit D. Anton. 3. *p. tit.* 17. *cap.* 19. §. 3. & Nauar. *in sum. cap.* 8. *num.* 11. Dico *septimum.* Non frangit sigillum, qui dicit se aliquem confitentem audiuisse, item habuisse peccata venialia. Ita cōmuniter Doctores. Ratio est, quia certum est quemuis fidelem teneri ad confessionem faciendam. De fide autem est omnes nos habere peccatum veniale, iuxta illud Ioannis: *Si dixerimus quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Dico *octauum.* Sigillum frangit confessor, qui audire solitus certos pœnitentes, vnum laudat de innocentia, & puritate conscientiæ, de aliis nil affirmando, aut negando. Ita citati Doctores, appellántque hanc indirectam reuelationem peccatorum. Dico *nonum.* Reliqua omnia, quæ nihil ad confessionem attinentia deteguntur in confessione, non cadunt sub sigillum confessionis. Ita Suar. cum communi. Ratio est manifesta, quia talia nullatenus accusationi sacramentali

tali

tali inseruiunt, sed sunt admodum impertinentia. Dico *decimum.* Post auditam confessionem, & absolutionis concessionem, vel negationem, frangit sigillum confessarius, qui de rebus confessis cum ipso pœnitente, absque pœnitentis licentia loquitur. Ita omnes Doctores ex communi sensu, & consuetudine Ecclesiæ. Quod si oporteat confessarium propter aliquem defectum pœnitenti dicere se defecisse in confessione, petat licentiam à pœnitente, quam licentiam si neget, dicat nihilominus, quia tunc non extra, sed intra confessionem loquitur, pœniténsque est tunc irrationabiliter inuitus. Ita Suarius doctè, & piè; agit enim tunc confessor in vtilitatem pœnitentis, consulens illius æternæ saluti. Dico *vndecimum.* Ex licentia pœnitentis licet confessario, stante obligatione sigilli confessionis (quia nil pœnitens extra confessionem reuelat) loqui cum tertia persona de rebus in confessione scitis, siue ea locutio cedat in vtilitatem pœnitentis, siue alterius personæ. Hæc assertio est contra opinionem Scot. *in* 4. *d.* 21. *quæst.* 2. Durand. *q.*4. Maioris *quæst.*3. Gabr.*artic.* 3. *dub.* 4. Alens. *quæst.* 78.*mem.*2. *art.* 2. §.1. Angeli *confessio.* 8. *num.* 5. Ratio eorum est, quia pœnitens non potest dare talem facultatem, tum quia præceptum sigilli est diuinum, tum quod non potest dispensare pœnitens, quia est contra reuerentiam Sacramenti. Est tamen conclusio D.Thom. *in* 4. *d.* 25. *quæst.* 3. *art.* 2. Bonau. *art.*2.*quæst.*2. Richard. *art.*4.*quæst.* 1. Palud. *quæst.* 3. *num.* 42. Adrian.*quæst.*4.*de confess.*Henriq.*quodlib.*7.*quæst.*6.Sylu,*confessor.*3.*q.*3.*&* 5.Soti,Ledesmæ, Cani, & aliorum Thomistarum, Nauar. *in sum.cap.*8.*num.*2.*&* *cap.* 18. *num.* 12. *& cap. Sacerdos. num.*127. Couar. 2.*p.Decret.*4.*cap.*8.§.12. Ratio est, quia præceptum diuinum de sigillo traditum est propter vtilitatem pœnitentis, ideo ab illius voluntate pendet, & nulla Sacramēto fit iniuria,cum nulla fit pœnitenti,nec in eo euentu cessat finis præcepti in singulari,sed mutatur materia præcepti.Multa verò ex hac licentia commoda suboriri poterunt pœnitenti,quæ quidem non suborirentur ex notitia data extra confessionem, quam petunt auctores oppositæ sententiæ. Nam adhuc illa notitia remanet sub sigillo confessionis,excepto illo casu concesso; non remaneret autem data extra cōfessionem. Et ideo cui reuelatur,tenetur sigillo rei reuelatæ.Deinde, quia hæc licentia reuocabilis est, non verò illa,

data extra confessionem. Et hæc sint satis de hac quæstione. Dico *duodecimum.* Qui interrogatus, an sciat aliquid, quod sciuit in confessione, vel sub sigillo confessionis, respondere absolutè potest, se nescire. Ita D.Thom. Bonau. & alij in 4. Scot.*d.*15.*quæst.*4. Maior *quæst.*18. Henriq. *quodl.* 8. *q.* 29. Imò respondere potest se non audiuisse. Ita Richard. *in* 4.*d.*21.*art.* 4.*quæst.*2. Si autem interrogetur, an loquatur de auditu in confessione, adhuc respondere poterit, se nihil audisse in confessione. Ita Adrian.*quæst.vlt.de confess.* Syluest.*confessor.*3. *num.*11. Nauar. *in sum.cap.*8. *num.* 13. Vict. *in sum. numer.* 184. Ledesm.2.4.*q.*11.*art.*1. *dub.* 6. Tres in hoc puncto proposui veritates: primæ repugnat Altisiodorensis: in secunda dubius hæret Sotus: tertiæ se opponunt Palud. & Sot. sed immeritò & contra rationem. Quoniam vera ratio est, quia subintelligitur illa conditio, nescio, nec audiui in foro, in quo illud dicere possim. Neque insuper euentus dari poterit, in quo quis iuridicè interrogetur, vt teneatur respondere ad mentem interrogantis. Quæ ratio conuincit, etiamsi quis iurauerit se dicturum veritatem. Notauit Henric. *quodl.* 1. *q.* 33. & Gabr. *in* 4.*d.*21.*art.*3.*dub.*1. Ratio est, quia iuramentum non est vinculum iniquitatis; ergo non obligat ad id, quod facere nequeo ex diuino præcepto: nequeo autem ex diuino præcepto reuelare confessionem, ergo, &c. Dico *decimumtertium.* Non reuelat confessionem, & ideo non frangit sigillum confessor, qui ex licentia pœnitentis loquitur cum illo, aut alia tertia persona, interueniente graui, & rationabili causa de peccato complicis in confessione scito. Hanc conclusionem negant Alens.3.*p.q.*77.*in* 2.*art.*4. D. Bonau. *in* 4.*d.* 21.*in* 2.*p. art.* 1. *q.* 3. Alij dicunt non licere dare hanc facultatem. Ita Palud. *in* 4.*d.*21.*quæst.*3.*art.*2. Richard. *art.* 5. *quæst.*2. Sot.*d.*18.*art.*5.*q.*2.*ad* 4. Veruntamen pro sua sententia nullam afferunt firmam rationem. Ideo conclusionem tuentur D. Thom.*opusc.*12.*q.*6. Capreol. *in* 4.*d.*21.*q.*2. *art.* 3. *ad* 3. *conclus.* Sonsinas *ib.in compend.* Capr. D. Anton. 2. *p.tit.*14.*cap.* 19. §. 11. Adrian.*q.*1.*de confess.ad* 4. & *dub.pœn.ad* 3. & 8. Gab.*d.*18.*q.*1. *art.*2.*concl.*5. quamuis mutauit sententiam *d.*21.*dub.*2. Syluest. *confess.* 1.*q.*24. cum Raymundo, quem citat Astensis *in sum.* 2. *p. lib.* 3. *tit.* 12. Armil. *circunstantia. num.* 11. Tabiena *eodem verb.*§.10.& *confessio.*1.§.4. Sum. Pisana *confe.*1.*quæst.* 3. Nauar. *in sum.c.*7.*nu.*7. Cordub. *Opusc.de tract. mem.*2.*q.*4. & *memb.* 6. *quæst.*4.

q. 4. Suar. *de pœn. q. de sigillo.* qui hanc verissimam appellat sententiam. Ratio illius est, quia interueniente graui,& rationabili causa,pœnitens potest complicis peccatum alicui detegere, vt de eo loquatur. Probatur conclusio ex *c. significasti. de adult.* quem textum expendit Nauar. *c. Sacerdos. de pœn. d.* 6. *n.* 151. Grauis autem,& rationabilis causa interuenire potest ex parte pœnitentis,si v.g. complex inducat pœnitentem ad peccandum: vel si constituat illum in morali occasione: vel si illi debeat proliseducationem, aut restitutionem bonorum, quæ adulterino filio in legitima putatorum fratrum euenerunt. Potest etiam interuenire ex parte ipsius complicis: vna autem legitima causa erit correctio fraterna ipsius complicis ad emendam: cedit enim in salutem illius æternam,quæ est bonorum maximum.

27 *Int.* Licetne confessario vti aliquando notitia in confessione comparata? *Resp.* Dico *primum.* Nunquam licet vti hac notitia cum periculo morali reuelandi confessionem indirectè. Ita omnes Catholici Doctores. Reuelaret verò indirectè confessionem superior, qui propter scita in confessione, ita subditum gubernaret, etiam ad salutem spiritualem, vt alij suspicentur talem subditum commisisse aliquod peccatum: oriri autē posset hæc suspicio,si talis subditus repentè amoueretur ab officio,vel mitteretur ad aliud monasterium,vel si quid ei simile fieret. Cōclusio adeo certa est,vt nec pro tuenda vita, aut euitanda morte liceat confessionem indirectè reuelare. Ita Suar. *de pœnit. disput. de vsu notitiæ in confessione.* Ratio est, quia reuelare indirectè confessionem ita intrinsecè malum est,vt nulla vtilitate cohonestari possit,& ideo mors passiuè potiùs sustinenda,quàm reuelanda confessio. De vno euentu dubitant auctores,an in eo interueniat indirecta confessionis reuelatio. Nimirum,est Sacerdos in altari sacrum faciens,accedit quis,& apud eum confitetur se venenum calici infudisse. Vel esse in Ecclesia quendam,qui illum est interfecturus,non potest non venenum sumere, vel ab Ecclesia fugere,nisi adstantes suspicentur sciuisse illum insidias ex confessione pœnitentis, dubitant, an non sumere calicem, vel fugere, sit indirectè reuelare confessionem. Negant Scot. *in* 4. *d.* 21. *quæst.* 2. *ad* 3. Gab. *art.* 3. *dub.* 1. Maior *quæst.* 3. *art.* 2. Sylu. *confes.* 3. *q.* 2. propendet Sot. *de secret.* quia,inquiunt,Sacerdos vtitur iure suo, adstantes verò suspicantur ex praui-

tate conſcientiæ, nam actus illi ex ſe non inducunt reuelationem. Ideo affirmant poſſe talem Sacerdotem omittere ſumptionem calicis. Item poſſe ab Eccleſia fugere. Contrarium tamen tenent Richard. *art.4.quæſt.2.* Nauar. *cap. Sacerd.num.*135. Ledeſm. loco proximo, Sot. *d.* 18. *quæſt.* 4. *art.*5. Ratio eorum eſt, quia licèt illæ actiones ſecundùm ſe non ſint reuelatiuæ, vt ita loquar, tamen hic, & nunc, cum talibus circunſtantiis, ſaltem indirectè, produnt pœnitentis confeſſionem, & ideo in eo euentu potiùs mors eſt ſubeunda per veneni ſumptionem, quia non actiuè, ſed paſſiuè ſe occidit. Dico *ſecundùm.* Quando ex vſu notitiæ per confeſſionem comparatæ, nulla ſequitur indirecta confeſſionis reuelatio, nec morale periculum reuelandi indirectè confeſſionem; licitum eſt vti tali notitia. Ita Doctor Suar. hiſce verbis. Ita docent omnes. Ratio eſt, quia quamuis hæc notitia ſit ſacra, tamen licet vti rebus ſacris ad commodum proprium, vel proximi. Hinc fit, vt confeſſarius poſſit, vt res ſuas tutiùs cuſtodiat, facere interrogationem neceſſariam alicui in confeſſione, ad eruendam veritatem. Oportet tamen, vt non vtatur hac notitia cum grauamine pœnitentis. Ita Doctores *in* 4.*d.*21. quos videre licet in Nauar. *cap. Sacerdos.num.* 124. Ideo grauiter peccabit ſuperior, ſi propter ſcientiam confeſſionis puniat exteriùs ſubditum, vel priuet illum beneficio, aut alia re, in quam habet ius acquiſitum, vel illi paret inſidias, vt capiat illum in caſu ſimili. Ita D. Thom. *quodl.*5.*art.*13. & Sotus *de ſecr.n.*3.*quæſt.*3. Item oportet, vt finis talis vſus ſit honeſtus. Ita omnes. Ratio eſt, quia hæc notitia eſt ſacerrima, & ideo requirit honeſtum finem. Si autem hæc tria concurrant, nimirum euitatio omnimoda reuelationis ſecreti: cauſa honeſta & iuſta: illæſionis cuſtodia pœnitentis, ſemper licet talis notitiæ vſus. Ita D. Thom. in *4.d.*21.*quæſt.*3. *art.*1. *&* *quodlib.* 5. *art.* 18. Bonau. 2. *p.eiuſdem d.art.*2.*q.*1.*ad vlt.* Richard. & alij, Sylueſt. *confeſſor.*3. *quæſt.*14. Neque hunc vſum impedit occulta pœnitẽtis ſcientia, quod confeſſor ad illum moueatur ex ſua cõfeſſione, vt notat Syllueſt. contra Richardum. De euentu, in quo confeſſor ſuffragium laturus eſt circa pœnitentem, controuertunt Doctores, an poſſit in ſuffragio ferendo vti tali notitia. Affirmat D. Thom, & Bonau. & Scot. *in* 4.*d.*21. Sylu. & Sotus citati, Nauar. *cap. Sacerdos. num.* 146. Imò addit illum teneri voti

tali

tali notitia,qua si non vtatur,incurrere censuras positas contra malos suffragatores, si quem scit per confessionem indignum,eligat ad officium. Ratio eorum est,quia eligere indignum, est intrinsecè malum: ergo, qui potest eligere dignum, tenetur, &c. Hæc sententia semper Suar.difficilis visa est, ei tamen non audet contradicere propter, vt inquit, tantorum Doctorum auctoritatem. Intelligenda tamen est, cum suffragia dantur occultè, nam cum dantur publicè, & talis peccator interior exteriùs habetur dignus, gignetur scandalum in negatione suffragij, aut odij, aut reuelatæ confessionis.

23 *Int.* Quod est peccatum frangere sigillum,& quæ pœnæ sunt impositæ à iure illud frangenti? *Resp.*Dico vnum.Ex natura sua est sacrilegiũ graue.Ex natura sua dixi,quia oportet,vt reueletur materia grauis, quale est peccatum mortale. Probatur conclusio ex *cap. Sacerdos. de pœn. d.5.* vbi iubetur, vt talis confessarius deponatur, & cogatur ignominiosè peregrinari perpetuò. Quæ pœna depositionis confirmatur in *cap. Omnis vtriusque sexus:* sed pro peregrinatione iubetur perpetuò detrudi in monasterium; cum igitur pœna proportionetur culpæ, siquidem pœna grauis est, grauis existimatur culpa. Reliqui verò frangentes hoc sigillum puniendi sunt arbitrio iudicis. Ad probationem verò sigilli à confessario fracti sufficiunt testes singulares, propter naturam delicti occultissimi, vt notat Suarius:iudicandum tamen semper in fauorem pœnitentis, & Sacramenti, vt notant D. Thom. Richard. & Sylu. qua de re latiùs Panorm. *in cap. Omnis vtriusque. de pœn. & remis. lib.6.*

De subiecto capace huius Sacramenti. §. 10.

1 *An sit absoluendus, qui habet obligationem restituendi.*

2 *An sit absoluendus,qui habet occasionem proximam peccandi.*

3 *Quo pacto se geret confessor cum eo, quem scit esse in occasione peccandi mortaliter.*

4 *An sit absoluendus pœnitens, qui habet diuersam opinionem à confessario.*

5 *Estne absoluendus pœnitens quem ex complicis confessione confessarius videt reticere aliquod peccatum in confessione.*

6 *Teneturne confessarius absoluere pœnitentem, quem ex propria scientia videt mentiri grauiter in confessione.*

7 *An sit absoluendus pœnitens absens.*

1 INTERROGATIO. Estne hoc Sacramentum conferendum ei, qui habet obligationem restituendi? *Resp.* Si moraliter fieri potest, vt illi ante absolutioné restituat, optimũ consiliũ est, vt prius restituat, nó est tamen ad hoc cogendus si proponat se restituturum, nisi aliquo morali experimento constet tale propositum esse infirmum: constat autem, si iam iterum, atque iterum idem proposuit aliis confessoribus, & non impleuit. Atque in hoc euentu non est absoluendus, quia non debet confessarius iudicare illud propositum efficax, antequam opere compleatur. Ita Suar. cum D. Ant. *3. p. tit. 2. c. 8. & 3. p. tit.* 14. *c.* 19. Caiet. *restit. c. 6.* Nau. *in sum. c.* 17. *n.* 54. *& cap.* 26. *n.* 2. *&* 5. Syl. *confessor. 3. q.* 12. Codub. *in sum. qu.* 4. *&* 5.

2 *Int.* Estne hoc Sacramentum pœnitentiæ conferendum ei, qui est in morali occasione proxima peccandi? *Resp.* Qui in tali morali occasione proxima peccandi est, & illam statim tollere potest absque scandalo, & infamia, non est absoluendus antequam occasionem tollat. Ita citati proximè Doctores omnes. Circa cuius propositum idem dicendum dixi de obligatione restituendi.

3 *Int.* Quo pacto se gerere debet confessor cum pœnitente, quem scit esse in statu dãnabili, quem ignorat inuincibiliter? *Resp.* Dico *primum.* Si pœnitens roget confessarium vt sibi dicat, an sit in statu peccati, quem ipse ignorat inuincibiliter; tenetur illi veritatem aperire, & aliter faciẽdo, grauiter peccat, quia moraliter loquendo, non potest tacere; & falsum dicendo, decipit proximum in re graui, & agit contra obligationem sui muneris. Neque vti licet amphibologia, quia interrogatur, vt medicus ad medicinam adhibendam occulto vulneri, interrogatur, vt pastor ad prouidendum occulto malo suæ ouis. Dico *secundum.* Confessarius qui scit malum statum pœnitentis inuincibiliter ignorantis illum, quanquam à pœnitente non interrogetur, si tamen habet spem firmam emendæ, & potest absque scandalo, & graui suo damno pœnitentem monere, & à malo statu vindicare sua admonitione, tenetur illum monere. Ita Adr. *q. 5. de conf. dub. 7. & quobl. 5. ar.* 2. Med. *de pœn. q. de confess. dimid.* Sot. *in* 4. *d.* 18. *q.* 2. *ar.* 4. Cano *de pœn. p.* 5. Pet. Sot. *de confess. lect.* 10. Cord. *lib.* 1. *qu.* 11. Nau. *cap. Si quis autem. de pœn. d. 7. n. 66.* Cou. *in* 4. *Decret. 2. p. c. 6.* §. 10. *n.* 15. Ratio est, quia status ille secundùm se est malus, & quia fieri potest, est tollendus, ideo obligatur confessor ad illum tollendum.

lendum. Dixi, si habet spem firmam emendæ, quia si eam non habet, non tenetur. Ita D. Aug. *ho.* 41. *ex* 50. & refertur. *c. Si quis autem. de pœ.* Ratio est, quia talis monitio obesset, & non prodesset, nam peccaret pœnitens non materialiter solùm, sed formaliter. Dixi, cum potest sine scandalo. Ita Innocent. I I I. refert *cap. Quia circa. de consang. & affin.* Ratio est, quia scandalum potiùs vitandum, quàm status materialis peccati.

4 *Int.* Estne conferendum Sacramentum pœnitentiæ ei, qui contra iudicium confessarij existimat se esse dispositum, & capacem absolutionis? *Resp.* Dico *primum*. Cùm inter pœnitentem, & confessarium est diuersitas opinionum, & confessor dubitat, an practicè, hic, & nunc absolutione dignus sit, nullatenus illum absoluturus est. Ratio est, quia omnis actio moralis, facta cum dubio practico, est mala. Aliter dicendum est de dubio speculatiuo. Exempli gratia, an hæc occasio sit proxima vel remota, & ex consequenti tolli debeat, an non. An hoc sit alienum, vel non, & ideo restituendum, vel non: tunc enim si facto examine, & adhibita diligentia debita, etiam consultatione virorum doctorum, adhuc remaneat dubium, absoluendus est pœnitens proponens se facturum quidquid facere debeat. Ita Syl. *confess.* 3. *q.* 10. & Nauar. *c.* 26. *n.* 5. quos refert & sequitur Suar. Dico *secundùm*. Cùm inter pœnitentem & confessarium est dissidium, an practicè absolui possit, vel non, & pœnitens non doctorum virorum, sed suum proprium sequitur iudicium; standum est pro confessario. Ita Syl. & Nauarr. locis proximè citatis. Ratio est, quia confessarius iudicat sine affectu, qui solet tenebras offundere, pœnitens autem cum eo. Dico *tertium*. Cum pœnitens sequitur probabilem opinionem virorum doctorum, tenetur confessarius illum absoluere, quamuis oppositam opinionem probabiliorem reputet. Ita iam communiter omnes cum D. Ant. 1. *p. tit.* 4. *c.* 10. §. 10. Sot. *in* 4. *dist.* 18. *q.* 2. *art.* 5. Ledes. 2. 4. *q.* 8. *art.* 5. Nauar. *c.* 27. *n.* 280. & 288. & *in cap. Si quis autem. de pœn. dist.* 7. *n.* 66. Syl. *confess.* 3. *q.* 7. Cord. *q.* 106. *de contract.* Addit verò Suar. etiam absoluendus, cum improbabilem opinionem iuxta scientiam confessarij, accepit à doctis viris, & propter eorum auctoritatem iudicat probabilem, cum nequit illius improbabilitatem cognoscere. Ratio est, quia operari ex opinione probabili, vel in se, vel in auctoritate Doctorum, est opus practicè bonum.

5 *Int.* Estne absoluendus pœnitens, quem ex complicis confessione confessarius videt reticere aliquod peccatum in confessione, & peccare mortaliter in diminuta confessione? *Resp.* Absoluendus quidem. Ratio est, quia non licet reuelare alterius confessionem, neque aliquod indicium de tali confessione sibi facta præbere: tenetur igitur præsenti scientia vti, & secundùm eam iudicare.

6 *Int.* Tenetúrne confessarius absoluere pœnitentem, quem ex propria scientia videt mentiri grauiter in confessione, quanquam ipse pœnitens dicat se non mentiri? *Resp.* Affirmarunt multi, ex principio D.Thom. *quodl.* 1. *artic.* 10. in hoc foro credendum esse pœnitenti, tum pro se, tum contra se. Ratio eorum est, quia iudex tenetur ferre sententiam secundum allegata, & probata, contra priuatam scientiam. Dico *primum.* Debet confessarius vti omnibus mediis, vt credat pœnitentem non mentiri: potest enim boni consulere secundùm intentionem rei exteriùs malæ: potest arbitrari, illud peccatum iam esse dictum alteri confessori: potest arbitrari, alios, qui illi dixerunt, fuisse mentitos. Dico *secundum.* Si nullus sit tergiuersandi locus, quia confessor suis oculis scelus patratum vidit, non tenetur, nec debet credere pœnitenti neganti, & ideo non debet illum absoluere. Ita Doctor Suarius *de pœn. disp. de ministr. confess. sect.* 2. Dupliciter verò interpretatur proloquium D.Thomæ, nimirum. Tenetur confessarius credere pœnitenti pro se, & contra se respectu alterius cuiusque testimonij, hoc est, plus credendum pœnitenti se confitenti, vel neganti, quàm aliis de eo affirmantibus, aut negantibus. Deinde tenetur confessarius credere pœnitenti pro se, & contra se, nisi aliud euidenter sibi constet.

7 *Int.* Licétne confessario absoluere pœnitentem absentem, qui vel per epistolam illi peccata sua aperuit, vel per internuntium, vel illi antea in præsentia confessus est? *Resp.* Res fuit his temporibus valdè dubia, nunc illius decisio irrefragabiliter certa. Palud. *in* 4. *d.* 17. *quæst.* 2. *art.* 1. *n.* 7. Medin. *de pœn. tract.* 2. *q. de confess. modo.* Nauarr. *in sum. c.* 21. *num.* 36. Petr. Sot. *lect.* 11. *de confes.* dixerunt posse confessarium mittere absolutionem in epistolis scriptam. Ratio eorum erat, quia de ratione iudicij non est, vt sententia proferatur voce, sed satis est proferri scripto. D.Anton. 3. *p. tit.* 17. *cap.* 12. *&* *cap.* 21. §. 3. Syluest. *confessio.* 1. *p.* 15. *&* *confessor.* 4. Adrian. *de confess. quæst.* 1.

Palud.

Palud. *in* 4.*d*.17.*q.vlt*. Rich. *art*.2.*q*.5. Maior *q*.1. Alens. *q*.18. *vel* 77.*p*.4. Armil. Tabien. Ang. Marg. confess. *ver. confess.* Turrec. *cap. Qui pœnitet. de pœn. d*.1.*qu*.2.& 3. ibidem Nauar. *n*.4. affirmant posse absolutionem voce proferri in absentia; quam opinionem probabilem dixit Sotus *de secr. teg. in* 3.*q*.4.*dub*.4. *post* 5.*conclus.* Rutil. *in specul. Episc. disp*.1.*quæst*.5. Probant suam opinionem facto sancti Thomæ Cantuariensis carcere detenti, quem refert Scotus misisse Romam pro absolutione. Probant pietate, quia ita fas est credere Christum Dominum instituisse hoc Sacramentum ad subueniendum vrgentibus necessitatibus. Probant ratione, quia de essentia iudicij non est, vt sententia proferatur in præsentia rei accusati. Opposita sententia fuit D.Th. *in* 4.*d*.17.*q*.3.*art*.4.*q*.3.*ad* 3. vtilius, inquit, est in extrema necessitate confiteri laico præsenti, quàm Sacerdoti absenti. Fuit Scoti *eadem d.* Arctè D.Th. & Scot. adhęserunt reliqui moderni, Caietan. *conf. cond*.11. Vict. *de confess. n*.171. Sotus *in* 4.*dist*.18.*quæst*.2.*art*.8. Ledes.2.4.*q*.9.*art*.5.*dub*.5. Cano *de pœn. p*.5. Ratio eorum erat, quia in absentia non potest confessor habere notitiam certam conscientiæ, vt certam proferat sententiam. Rationes Suarij ita docentis efficacius rem confirmant. Nimirum, quia vsus Ecclesiæ in aliquo modo ministrandi Sacramentum, qui nunquam legitur actualiter exercitus, signum est non posse Sacramentum ita fieri: cum modus sacramentorum constet ex vsu, & traditione Ecclesiæ; sed nunquam legitur sacerdotem absoluisse pœnitentem absentem: nam de S. Thoma Cantuariensi res est incertissima, imò oppositum certum; ergo, &c. Deinde, quia verba formæ huius Sacramenti requirunt præsentiam, ex vi ipsius prolationis, ergo, &c. Controuersia nunc est decisa à S.D.N. Papa Clemente VIII. proprio diplomate, definitáque pars negans: illud retuli in responsionibus de confessione oris, propterea nunc non recito.

De effectu Sacramenti Pœnitentiæ. §. II.

1 *Qui sunt effectus Sacramenti pœnitentiæ.*

1 INTERROGATIO. Quis est effectus huius Sacramenti pœnitentiæ? *Resp.* Triplex. *Primus* est remissio culpæ. Oppositum censuit Magist. *in* 4.*d*.18. aitque idem esse dicere: *Ego te absoluo à peccatis tuis.* atque dicere. Ostendo te absolutum à peccatis tuis, quia, inquit, cum profertur illa forma,

forma, iam per verum dolorem semper sunt remissa peccata: ideóque ex illius sententia potestas clauium nunquam extenditur ad remissionem culpæ. Sequuntur ibid. Gabr. & D. Bonau. Item Alens. 3. *q.* 82. Med. *tract.* 2. *de effectu absolut.* Hæc tamen opinio non solùm falsa, sed fermè est damnata in Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 6. *can.* 9. & Florent. Mea verò conclusio est omnium reliquorum Theologorum. *Secundus* effectus est infusio gratiæ. Ita Conc. Tr. & Flor. & schola omnis Theologorum. Ratio est, quia effectus Sacramentorum omnium nouæ Legis, est infusio gratiæ. Deinde, quia effectus huius Sacramenti est remissio culpæ: culpa autem non remittitur sine infusione gratiæ. *Tertius* est remissio pœnæ temporalis, iuxta dispositionem pœnitentis. Nam in remissione culpæ, remittitur tota pœna æterna, & remanet obligatio ad certam pœnam temporalem, quam Deus nouit. Effectus igitur huius Sacramenti, est remittere totam, vel partem huius pœnæ, iuxta pœnitentis dispositionem. Ita communiter Theologi, definitúrque in Conc. Trid. loco proximo.

DE INDVLGENTIIS.

CAPVT VII.

De thesauro Ecclesiæ. §. 1.

1 *Quid est thesaurus Ecclesiæ.*
2 *Vbi est thesaurus Ecclesiæ.*
3 *Ex quibus operibus constat thesaurus Ecclesiæ.*
4 *An possimus satisfacere pro peccatis alienis.*
5 *Quis habet clauem thesauri Ecclesiæ.*

1 INTERROGATIO. Quoniam hæc indulgentiarum materia pendet à thesauro Ecclesiæ, operæ pretium erit te priùs interrogare de thesauro. Dic igitur, quid est Ecclesiæ thesaurus? *Resp.* Est collectio ex operibus satisfactoriis, quæ sancti egerunt, non illis pro culpis propriis necessaria. Ita omnes Catholici Doctores, decerniturque *Extrau. vnigenitus. de pœn. & remis.* Probat Cordub. *q.* 4. *de indulgent.*

2 *Int.* Vbi est hic thesaurus? *Resp.* Est in sola diuina acceptatione, quæ omnia hæc opera seruat ad remunerationem. Ita Doctores cum D. Thom. 3. *p.* *q.* 89. *art.* 5.

3 *Int.*

3 *Int.* Ex quibus præcipuè operibus colligitur hic thesaurus? *Resp.* Ex operibus multorum sanctorum, soli Deo cognitorum, quæ longè latéque excesserunt pœnam debitam pro suis culpis: nam ipsi aut nunquam, aut rarò peccauerunt mortaliter: opera verò satisfactoria possent satisfacere pro peccatis grauissimis mortalibus, si illa committerent. Talia fuerunt opera Iobi, de quibus ipse dixi. *Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, in statera, & calamitas, quam patior; quasi arena maris hæc grauior appareret.* Talia fuerunt opera D. Ioannis Baptistæ, qui ne leui saltem maculare vitam famine posset, antra deserti teneris sub annis fugiens petiuit, vt canit Ecclesia. Talia opera B. Virginis Mariæ Dei genetricis, quæ nec maculam originalis culpæ contraxit. Talia denique Christi opera natura ipsa impeccabilis, pro quibus solis infinitum hunc esse thesaurum decreuit fides sub Clemente VI. *in Extrau. vnigenitus.*

4 *Int.* Possunt igitur sancti & iusti viri per sua opera satisfactoria, satisfacere pro pœnis debitis culpæ alienæ? *Resp.* Possunt, & de condigno; quamuis enim non possunt alteri mereri gratiam de condigno (ea enim excellentia meritorum soli Christo Domino concessa fuit) possunt tamen de condigno satisfacere, & ideo si Paulus iustus ieiunet pro Petro iusto, satisfaciet pro Petro tantùm, quantùm pro se ipso satisfaceret. Ita communis Theologorum sententia in materia de gratia, quam refert Toletus *lib. 6. c. 21. suæ summæ.*

5 *Int.* Apud quem est in terra clauis huius thesauri? *Resp.* Apud Ecclesiam, illiusque caput summum Pontificem. Ita definitur in Concil. Trident. *sess. 25.* Lateran. Viennensi, & Basiliensi. *Extrauag. Vnigenitus. de pœn. & remiss.* Et ideo apud eundem est potestas istum thesaurum claudendi & aperiendi, cùm voluerit.

Quid est indulgentia. §. 2.

Definitur indulgentia.

OMissis multis huius nominis significationibus, quæ ad rem minimè veniunt, indulgentia in nostra acceptione, est relaxatio pœnæ debitæ pro peccato satisfaciens diuino rigori ex operibus sanctorum, & Christi reseruatis in Eccle-

siæ

fiæ thesauro per liberalem Papæ, huius ærarij diuini dispensatoris, condonationem extra vllum Sacramentum. Hæc definitio non inuenitur sub his terminis in aliquo Doctorum, sed apertissimè colligitur ex eorum doctrina, quam tradunt Henriquez *de indulg. cap.*1. *num.*2. & Tolet. *lib.* 6. *cap.*21. Ad eam tamen suppono tria. Primum, in quouis peccato, præter reatum culpæ, contrahi etiam obligationem ad pœnam debitam culpæ, quæ pœna, aut soluenda est in hac vita per satisfactionem, aut in alia per satispassionem (sic vocant Theologi) vel in hac, aut in alia vita per liberam relaxationem factam à summo Pontifice, qui ex thesauro Ecclesiæ tantum satisfactionis soluit, quantum nos soluere ex nostris tenebamur. Secundùm. Non semper in hac vita, cum remittitur culpa (quæ tota simul remittitur) vel per pœnitentiæ Sacramentum, vel per veram contritionem, remittitur etiam tota pœna, sed tantum pœnæ, quantum respondet in diuina æstimatione operi nostro satisfactorio. Et ea pars pœnæ, quæ remanet, vel soluenda est in hac vita per alia opera satisfactoria, vel in alia per ignem purgatorij. Tertium. Quoduis opus bonum hominis existentis in gratia, & est meritorium gratiæ, & est satisfactorium pœnæ. Hæc tria notissima sunt Theologis in materia de gratia: legi possunt apud Toletum *li.*6. *c.*21. Hinc colliges manifestè, quid per indulgentiam remittatur.

Quid remittitur per indulgentiam. §. 3.

1 *An per indulgentiam remittatur culpa.*

2 *Quomodo intelligenda verba Iubilæi; Remittitur tota culpa & tota pœna.*

1 INTERROGATIO. Remittitúrne per indulgentiam culpa aut pœna? *Resp.* Non culpa, nec pœnæ æternæ debitum pro culpa (hoc enim simul cum culpa remittitur) sed pœna temporalis, iuxta diuinam æstimationem, seu potius determinationem debita, temporaliter (hoc est, terminatiuè, quamuis ex se æternum durare debuisset) respondens culpæ. Ita omnes Doctores, quos sequitur Cord. *lib.*5. *quæst.*7. & 14.

2 *Int.* Quomodo igitur intelligenda sunt verba Iubilæi, cùm dicitur per illum remitti totam culpam, & totam pœnam? *Resp.* Henr. *de indulg. c.*9. *n.*4. affirmat intelligenda verba de culpa veniali, non mortali. Certum enim est culpam mortalem solùm remitti, vel per veram contritionem, vel per veram

veram attritionem simul cum Sacramento pœnitentiæ, aut martyrio, iuxta illius fœlicissimæ mortis priuilegium. Oppositum tamen asserẽdum cum Suario *tom. de sacr. pœn.* cùm agit de remissione peccati venialis, vbi latissimè ostendit non remitti talem culpam extra sacramenta, absque proprio actu peccatoris. D. Thom. 1. 2. *q.* 89. *art.* 1. *ib.* Medin. Intelligenda igitur sunt verba Iubilæi in suppositione quoad culpam, supponitur enim in subiecto capaci indulgentiarum ablata tota culpa mortalis, & ex consequenti sanctificatio personæ, aliter nihil illi proderunt. Intelliguntur verò in applicatione quoad pœnam, quia per talem indulgentiam tollitur omnino omnis pœna debita omnibus culpis, tam venialibus, quã mortalibus. Ita explicat D. Anton. 1. *p tit.* 10. *c.* 3. & Tolet. *lib.* 6. *c.* 22. *n.* 2. Hinc colliges intellectum illorum verborum Bullæ & Iubilæi; cùm dicunt, concedimus remissionem omnium peccatorum, idem est, atque remissionem pœnæ debitæ pro omnibus peccatis. Nam etiam in diuinis literis nomine peccati intelligitur pœna temporalis debita pro culpis. Constat ex 2. *Mach.* 12. *sanctum, & salubre est orare pro defunctis, vt à peccatis soluantur.* Ita Gab. *in* 4. *d.* 45. *q.* 3. *art.* 3. *not.* 1. & Iman. *in Bulla fund.* 1.

De personis, quæ lucrantur Indulgentias. §. 4.

1 *Quis est capax indulgentiarum.*
2 *An valeat indulgentia excommunicato.*
3 *An pro incolis habendi sint, qui tempore indulgentiæ in regione, cuius incolis conceduntur indulgentiæ, versantur.*
4 *An indulgentia Bullæ prosit extra regionem pro qua est concessa, cùm in eadem regione sumpta fuit.*
5 *An sint capaces indulgentiarum animæ in purgatorio detentæ.*
6 *An peccator lucretur indulgentias pro animabus purgatorij.*
7 *An peccator lucretur indulgentias pro iusto.*

1 INTERROGATIO. Quis est capax indulgẽtiarum? *Resp.* Homo iustus, fidelis, viator, subditus conferenti indulgentiam. Dixi, iustus, quia ad indulgentiam lucrandam requiritur sanctificatio personæ, vt iam dixi superiori §. Dixi, fidelis, quia ante Baptismum bene potest quis habere contritionem veram, & esse iustus, & tamen non censetur fidelis ad nostrum effectum. Dixi, viator, quia licet indulgentiarum consecutio prosit animabus purgatorij, quæ iam sunt extra

viam; attamen applicantur illis,& conceduntur indulgentiæ per opera viatoris.Dixi,ſubditus,quia conceſſio indulgentiarum eſt actus iuriſdictionis, iuriſdictio verò exerceri tantummodò poteſt erga ſubditos.

2 *Int.*Valetne indulgentia excommunicato?*Reſp.* Minimè. Ita Nau.*c.27.n.22.*§.13.Caiet.*excom.& ib.*Syl.3.§.1.*verſ.*16.Sot. *in* 4.*d.*22.*q.*1.*art.*4.Hinc excipitur indulgentia per bullã cruciatam conceſſa,quæ quidem excommunicato prodeſt,vt notat Ang.*excom.vlt.*§.14.*& reſcriptum.*§.*ib.*Sylu.§.2. Nam concedit ipſa Bulla abſolutionem excommunicationis.

3 *Int.* Conceduntur aliquot indulgentiæ incolis alicuius regionis,quales ſunt bullæ cruciatæ incolis Hiſpaniarum,rogo an incolæ cenſeantur exteri dum in Hiſpaniis commorantur?*Reſp.*Maximè.Ita Henriquez proximè citatus.

4 *Int.*Actis rebus ipſis ſi exteri in patriam redeunt, ſecumque bullam portant,rogo,proſuntne illis abeuntibus, & in Gallia,v.g.degentibus per tempus,quo indulgẽtiæ in Hiſpaniis durãt,ac ſi adhuc in Hiſpaniis verſarentur?*Reſp.* Proſunt. Nam poſtquam ſemel ſumpta eſt in Hiſpaniis, prodeſt Bulla vbique gentium.Ita Henriquez proximè.

5 *Int.* Viget bulla cruciata,ſum Bracharæ,v.g. hîc traduntur bullæ,habeo amicum in tranſmontana regione, mitto illi bullam,ſed ille habet ſibi aliam comparatam, poteritne eam alteri dare,licèt iam eleemoſyna data ſit?*Reſp.*Poterit.Ita recentiores,quos lege apud Henriquez *c.20.nu.5.*

6 *Int.* Suntne animæ Purgatorij capaces indulgentiarum per modum ſuffragij applicandarum? *Reſp.*Sunt.Ita decernitur *c.Cum ex eo, de pœnit. & remiſ.* & probat Gabriel. *lect.57.* Addition.D.Thom.*q.71.art.10.ad* 1.*Addition.*Caiet. *Opuſc.* 27. *q.*5.*&* 6.Sot.*in* 4.*d.*45.*q.*1.*art.*3.*concl.*3.Nau.*notab.*22.*ad* 22. Idque oſtendit vſus Eccleſiæ,vt videre eſt in monumentis Minorum.*fol.*65.*&* 94. & compendio mendicantium,verbo,Indulgentia.

7 *Int.* Eſt quis in peccato mortali,lucraturne indulgentias pro defunctis applicatas per modum ſuffragij? *Reſp.* Lucratur.Ita D.Thom.*q.27.art.4.Addit.*Palud.*in* 4.*d.* 45. *q.* 1. Gabr. *lect.57.in can.*Sot.*in* 4.*d.*21.Nau.*de indulg.notab.*17. *n.* 4. *& notab.*22.30.31.46.50.Bellarm.*lib.2.de purgator.c.*17.Tolet. *lib.6. c.26.num.*5.Ratio eſt, quia ratio ſatisfactionis, ſeu pretium pœnarum,non eſt opus illius,qui eſt in peccato, & in peccato

cato applicat,sed indulgentia ipsa, & thesaurus meritorum Christi, & Sanctorum. Opus autem illud particulare, per quod indulgentiæ applicantur, fit ab operante,non suo, sed Ecclesiæ nomine,& vt ab illius seruo, seu ministro, in qua Ecclesia semper est gratia: sicuti qui per seruum stantem in peccato facit eleemosynam pauperi, ita Ecclesia per malum ministrum tribuit mortuis eleemosynam indulgentiarum,ex opere,vt ita dicam,operato.

8 *Int.* Estne idem dicendum de iusto in applicatione indulgentiarum per eum, qui est similiter in peccato? *Resp.* Idem iuxta eosdem Doctores, & ex paritate rationis, res est in propatulo.

De iis qui possunt concedere indulgentias. §.5.

1 *Quis possit indulgentias concedere.*

2 *An possint concedi indulgentiæ pro quauis mundi regione.*

1 INTERROGATIO. Quis potest concedere indulgentias? *Resp.*Summus Pontifex ex plenitudine potestatis.Ex iure verò communi Archiepiscopi,Episcopi, & Legati indulgentiam quadraginta dierum: in dedicatione tamen Ecclesiæ indulgentiam vnius anni.*c.Cum ex eo.c.Nostro,de pœn. & remis.*Ex priuilegio verò particulari,videndæ sunt gratiæ, & priuilegia.Dixi,ex priuilegio,quia ex iure cõmuni nullus alius præter Summum Pontificem,& Episcopos potest concedere indulgentias.Constat *in c.Accidentibus.de exces.Prælat.* probat Calder.*c.Nostro,de pœn.*Sum.confess.*lib.3.tit.*34.*q.*184. Sotus *in* 4.*d.*21.*q.*1.*art.*4.Nau.*c.Quam pœnit.de pœn. d.* 1. Summistæ *verb.indulg.*Angel.*n.*5.Sylu.*n.*11. Armil.*nu.*3.

2 *Int.* Possuntne huiusmodi indulgentias concedere pro quauis mundi regione?*Resp.* Minimè.Legati quidem pro solo suæ legationis districtu: Episcopi pro sola sua diœcesi: Archiepiscopi pro sola sua tota prouincia. *c. Cum ex eo.c.Nostro. de pœn.& remiss.*

De causa concedendi indulgentias. §. 6.

1 *An requiratur causa ad concedendas indulgentias.*

2 *Ex qua parte requiratur huiusmodi causa.*

3 *Quæ causa requiratur ad concedendas indulgentias.*

1 INTERROGATIO. Requiriturne causa ad concedendas indulgentias, & absolutionem à pœnis? *Resp.* Requiri-

ritur. Ita D.Thom.*q.25.art.2.ad* 1.*Add.*Cord. *lib.5.q.* 22. Palat, *de iust.retent.regni.*Nauar.*p.4.princip.*§.4.Pet.Sot.*de indulg.lect.* 1.Nauar.*de indulg.notab.*15.*n.*1.3.& 13.& *notab.* 31.*n.*31.Adrian. *de indulg.concl.*2.Maior *in* 4.*d.*20.*q.*2.Felin.*de indulg.*Gab.*lect.* 57.*in can.*Caiet.*de indulg.c.*7.& *opusc.*27.*q.*4. Sylu. *indulg.*§.3.

2 *Int.*Ex qua parte requiritur causa dispensandi? *Resp.*Tam ex parte concedentis, quam ex parte petentis indulgentiam. Ita Doctores citati. Et ideo peccat qui pro parua causa indulgentias largissimas concedit. Ratio est, quia concedens indulgentias non est dominus, sed dispensator discretus. Si tamen concedantur tales indulgentiæ, validæ sunt. Ita D.Bonau.*in* 4.*d.*20.*q.*4.*art.*3.Durand.& Palud.ibid.Sylu.*indulg.q.*3. Gloss.*Extrauag. Antiquorum*,& alij.

3 *Int.* Quæ erit causa sufficiens ad concedendas indulgentias? *Resp.* Dei gloria, vtilitas Ecclesiæ,& bonum commune, vt conceduntur pro expeditione contra infideles. Concedi etiam possunt ex motiuo solius misericordiæ pro animabus purgatorij. Ita notauit Henriquez *de indulg.c.*14.*nu.* 1. Quoniam verò respectu vnius personæ particularis redundant in bonum commune: respectu illius concedi possunt. Et ideò concedi possunt principi optimè merito de Ecclesia, qui multum laborauit pro ea, vt tali exemplo impellantur alij ad laborandum, pugnandumque pro ea. Item si magnus peccator postquam se recepit in bonam frugem, egit acerbas pœnitentias, posse à Papa, vt pio patre, iuuari ex Thesauro ad satisfaciendum pœnis debitis pro præteritis culpis.

De antiquitate indulgentiarum. §.7.

1 *Quo tempore cœpit vsus indulgentiarum.*

1 INTERROGATIO. Ex quo tempore cœpit vsus in Ecclesia conferendi indulgentias? *Resp.* Ex antiquissimis iam inde Apostolorum temporibus. Longum esset antiquissimos Patres recensere, qui de indulgentiis meminerunt. Legatur Henriquez de indulg.*c.*3.*num.*2.qui multos adducit. Certúmque est B.Gregorium concessisse indulgentias visitantibus Romæ stationes. Bonifacius VIII. refert indulgentiam Iubilæi esse rem antiquissimam, & à prædecessoribus suis fieri solitam.*Extrauag. Antiquorum.* Postea Bonifacius IX. restrinxit

strinxit

ſtrinxit nimietatem,vt docet Platina, & alij in vita illius, & Nauar.*notab.4.num.4.*

De modo conſequendi indulgentias. §.8.

1 *An lucretur indulgentias,qui implet opera iniuncta exiſtens in mortali peccato.*
2 *An indulgentia plenaria conceſſa ſemel in vita, poſſit à me pro tempore determinari.*
3 *Qui ex ignorantia,vel impotentia non impleuit opera iniuncta, minimè lucratur indulgentias.*
4 *An bis lucrari poſſit Iubilæus in duabus hebdomadis conceſſus.*
5 *An ſit neceſſe ad lucrandas indulgentias facere omnia opera iniuncta in eadem hebdomada.*
6 *An tranſacto tempore Iubilæi poſſit quis abſolui à peccato reſeruato oblito,& diſpenſari in voto oblito.*
7 *An teneat abſolutio data virtute Iubilæi cum pro impedimento ſubſecuto,non facta ſunt alia reliqua opera iniuncta, & ex conſequenti,non eſt talis pœnitens indulgentiam conſecutus.*
8 *An pro lucranda indulgentia teneatur quis præmittere confeſſionem iniunctam, cum non habeat conſcientiam peccati mortalis.*
9 *Quis confeſſarius eligendus eſt ex vi Bullæ,aut Jubilæi.*
10 *An pro eodem opere lucrari poſſim plures indulgentias.*
11 *A quo tempore valeat gratia & indulgentia.*

1 INTERROGATIO. Eſt quis in peccato mortali,& in eo adimplet omnia opera iniuncta per Bullam ad lucrandam indulgentiam, conſequiturne eam? *Reſp.*Conſequitur,non ſtatim,ſed amoto obice,tunc enim reuiuiſcit indulgentiarũ effectus,quatenus pendet ex meritis Chriſti,& ſanctorum applicatis, ex opere operato: ſicuti reuiuiſcit opus ſatisfactorium,poſitum à confeſſario; & factum in peccato mortali,quatenus eſt pars Sacramenti pœnitentiæ. Ita Palud. *in 4.d.20.q.4.*Sylu.*indulg.§.7.verſ.3. n. 32.* Oppoſitum tenuit Nau.*notab.*17.*n.2.& 3.de indulg.* ſed non obſtat. Neque item obſtant verba *extrauag.Vnigenitus*, quatenus concedit ſolis veris pœnitentibus, ſic enim explicantur. Non proderit indulgentia niſi cum fuerint verè pœnitentes, Supradicta doctrina intelligenda eſt abſolutè, nimirum ex vi præciſa conceſſionis indulgentiarum.Nam ſi Papa eas concedit ſub conditione,vt quis eas lucraturus ſit in gratia,nõ eas cõſequetur

absque ea. Ideo aliter loquendum de Iubilæo, in quo, iuxta graues auctores, conceditur indulgentia sub ea cōditione, & ideo negant consequi illam, nisi in gratia. Sed inquirunt, an oporteat, vt omne opus præscriptum a Papa fiat in gratia ad effectum indulgentiarum consequendum? Respondent, minimè, sed satis est si vltimum opus præscriptum perficiatur in gratia. Ita Adrian. *de indulg.* Caiet. *de indulg. tract.* 10. *q.* 2. & *tract.* 15. *c.* 90. & 100. Pet. Sot. *de indulg. lect.* 6. Armil. *indulg.* §. 14. Sot. *in* 4. *d.* 21. *q.* 2. *art.* 3. tenuit Cano *in manuscript.* Ratio est, quia priora opera iniunguntur tanquam præuiæ dispositiones: vltimum verò tanquam vltima dispositio ad gratiam. Vltima verò dispositio in introductione formæ naturalis, simul est tempore cum forma introducta, iuxta Philosophum, quamuis sit prior prioritate naturæ. Ita etiam obtinuit communis vsus fidelium, qui non nisi post facta opera iniuncta in Sabbato, vltimo hebdomadæ die, vesperi etiam sæpius cōfitentur, & reponuntur in gratia. Imò alij Doctores liberiùs procedunt, aiúntque satis esse Christianum esse in gratia in vltima termini Iubilaici periodo, licèt omnia opera iniuncta exercuerit in peccato, confessionem etiam, & communionem. Ita Henriquez *de indulg. lib.* 7. *cap.* 9. *num.* 5. existimat enim vltimam conditionem esse gratiam intra illius termini spatium.

2 *Int.* Concedit bulla indulgentiam plenariam semel in vita, possumne eligere mihimet ipsi tempus, in quo cōsequar huiusmodi indulgentiam? *Resp.* Minimè, sed concedenda est per confessarium, cum pœnitens dispositus fuerit. Ita Nauar. *de indulgent. notab.* 19. *num.* 16. & 19. est communis opinio recentiorum.

3 *Int.* Ex ignorantia, vel impotentia non feci opera per bullam iniuncta absque alia commutatione, consequorne indulgentiam? *Resp.* Minimè. Ita omnes communiter Doctores, quos sequitur Henriquez *de indulgent. cap.* 10. *num.* 10. Hinc excipiuntur aliqui euentus. Duo præcipuè. *Primus* est, cùm imponitur eleemosyna danda: & lucrans, & pauper, talis non indiget commutatione eleemosynæ in aliud pium opus. Ita Nau. *de orat. Misc.* 60. *num.* 226. Quod clarius explicuit Greg. XIV. *in iubilæo* an. 91. Henriq. *de indulg. c.* 10. in Gloss. *lit.* v. *Secundus* est, cū quis fecit, quod in se fuit, vt confiteretur, & aut ex malitia confessarij non obtinuit absolutionem, aut ex alia

causa

causa iusta,adhuc lucratur indulgentiam. Ita Nau.*de indulg. not.*18.*n.*14.& Ang.*indulg.*§.17.Addo *tertium* euẽtum.Apponit bulla,vt lucraturus indulgentiã,visitet Ecclesiam:accessi, sed præ multitudine populi ingredi nequiui,cõsequor indulgentiam.Ita Palud.*in* 4.*d.*20.*q.*4.Cordub.*q.*31. Rosel. *verb.indulg.* §.22.Eman.*verb.indulg.*§.8.*num.*12. Addo *quartum.* Præscribit bulla,vt lucraturus communicet , puer propter ætatem non admittitur ad communionem , lucrabitur tamen indulgentiam.Ita Henriquez *de indulg.c.*10.*nu.*7.

4 *Int.* Præscribit bulla,vt Iubilæus recipiatur in altera ex duabus hebdomadis,lucratus sum illum in prima, possumne illum iterum lucrari in secunda,factis denuo omnibus, vt in prima feci, & absolui à reseruatis postea commissis, dispensaríque,& commutari in votis postea factis? *Resp.* Duæ sunt in hac re discrepantes sententiæ. Prima absolutè negat. Ita D.Thom.*quæst.*25.*art.*2.*ad* 4.*add.*Palud.*sup.q.* 4. Durand. *q.* 4. Cordub.*lib.*5.*q.*23.Nauar.*de indulgent.not.*31.*n.*36. Oppositum tamen omnino asserendum cum ipso Nauarro retractante additionem *notab.*34.*n.*4.§.4.latiusque *not.*32.*&* 45. Angel.& Rosel.*verb.indulg.*

5 *Int.*Suntne omnia opera præscripta in bulla facienda in vna,eadémque hebdomada,an satis est ieiunare in vna,& in altera cõfiteri? *Resp.*Necesse est,vt omnia fiant in vna,eadémque hebdomada.Ita Henriq.*de indulg.c.*11.*n.*2. Ratio eius est, quia ita sonant verba Iubilæi.

6 *Int.* Ex vi priuilegiorũ Iubilæi poterat Ioannes absolui à reseruatis & ab excommunicatione, dispensari, commutarique in votis per confessarium à se ipso virtute bullæ electũ dum tempus Iubilæi stabat,oblitus est certi peccati reseruati,certæ excommunicationis,certi voti emissi , poteritne post illud tempus vti priuilegio Iubilæi? *Resp.* Poterit,& à quouis alio confessario habente iurisdictionem absoluendi à mortalibus,absolui à reseruatis tam peccatis,quàm excommunicationibus , dispensarique , & commutari in votis. Ita Henriquez *de Indulg.cap.*11.*num.*4. colligitúrque apertissimè ex cõmuniori doctrina in materia de pœnitentia, in qua qui oblitus inculpabiliter peccati certi reseruati , omnia alia reseruata detegens superiori , qui potest absoluere ab omnibus, poterit postea à quouis inferiore habente iurisdictionem in non reseruata , ab illo peccato oblito absolui. Ita Gabr.

in 4.*d*.17.*q*.1.Adrian.*de confeſſ.q*.4.Sylu.*confeſſ*.1.*q*.4.Angel.*confeſſ*.1.*n*.22.Roſel.*confeſſ*.2.*n*.9.Cano *relect.de pœn.p*.5.Ledeſm.*z*. 4.*q*.8.*art*.2.*dub*.7.Couar.*c.Alma.p*.1.§.10.*n*.12.Nauar. *c.Conſideret*.§.*cautus.n*.30.*de pœn.d*.15.*&* *in ſum.c*.26.*n*.13.Ratio eſt,quia ſuperior intendit quantum in ipſo eſt , tollere omnia peccata, quæ non remanent malitia pœnitentis,liberúmque relinquere pœnitentem,& ideo aufert ex tacita intentione,quidquid poteſt, poteſt autem tollere reſeruationem : ergo illam aufert.

7 *Int.* Præparat quis ſe bona fide ad lucrandam indulgentiam Iubilæi, interim confitetur, & abſoluitur à reſeruatis, & obtinet commutationẽ votorum : ſed ad finem hebdomadæ incidit in occaſionem frangendi ieiunium ſabbathi, v. g. vel quid ſimile ómittẽdi de cõditione eſſentiali Iubilæi,manétne abſolutus & à votis,& peccatis,quamuis indulgentiã non conſequatur ? *Reſp*.Manet.Ita communiter Doctores.Ratio eſt,quia abſolutio ſacramentalis non datur ad reincidentiam.Neque item diſpenſatio,ſeu commutatio in votis.

8 *Int*. Præſcribit bulla,vt qui lucraturus eſt indulgentiã, confiteatur,quæro,an teneatur confiteri, qui non habet conſcientiam peccati mortalis?*Reſp*. Negat Nauar. *Add.notab*. 18. *n*.18.*&* *notab*.30.*n*.6.cum aliis,qui aiunt iubilæum eſſe intelligendum ſicut præceptum annuæ confeſſionis. Oppoſitum tamen omnino aſſerendũ cum Sot.*in* 4.*d*.21. *quæſt*.2. Durand. *d*.20.*quæſt*.4.Caiet.*tom*.1.*Opuſc.tract*.15. *cap*.10. Ledeſma *q*. 29. *art*.1.Cordub.*quæſt*.27.*art*. 1. Adrian. *de indul.* quod quidem fatetur ipſe Nauar.eſſe tutius *Add.not*.18. Ratio eſt,quia indulgentiæ intelligendæ ſunt,vt ſonant : Papa verò iuxta verba poſita videtur obligare ad confeſſionem ſupererogationis : ita etiam præſcribit ieiunium ſenibus, & minoribus viginti & vno anno,aliiſque perſonis , quæ ex vi præcepti ad ieiunandum minimè tenentur.

9 *Int*. Præſcribit bulla vt confeſſor eligendus,ſit ex approbatis ab Ordinario,quæro,an requiratur iſta approbatio per Ordinarium loci,vbi eligo,an ſatis ſit approbatio Ordinarij ipſius confeſſarij,v.g.eſt Sacerdos approbatus ab Ordinario Bracharenſ.ſed tempore Iubilæi verſatur Olyſipone, & non eſt approbatus ab Ordinario Olyſiponenſi , poteſtne eligi per Iubilæum in confeſſarium?*Reſp*. Poteſt.Ita Henriquez *lib*. 2.*de pœn.cap*.13.*&* *lib.de indulg.c*.12.*num*.4. vbi pro ſe adducit

omnes

omnes fermè Theologos, longissimam eorum texens catenam, quos non refero, ne tædio sim legenti.

10. *Int.* Habeo multos calculos benedictos, quibus à variis Pontificibus conceduntur variæ indulgentiæ pro recitatione rosarij, vel fruor variis bullis, quæ mihi ob eandem recitationem concedunt varias indulgentias, lucrorne eas omnes recitando semel idem rosarium? *Resp.* Lucror. Ita Astensis *tit.*40. *art.*3. *colum.*2. cum Hostiensi, Cordub. *quæst.*32. & 35. Henriq. *de indulg. c.*15. Ratio est, quia eadem horarum recitatione satisfacio præcepto, & voto recitandi, & presbyter sum, & religiosus professus, vt omnes concedunt.

11 *Int.* A quo tempore valet gratia, & indulgentia? *Resp.* A tempore, quo bullata est. Ita Ioann. Andr. *lib.*6. *de priuileg. cap.*1. *num.*5. Anchar. *not.*8. *num.* 4. Archid. *num.* 4. Hostiensis verb. *indultum Domin.* §. *in eos. num.*2. Petrus *notab.*1. *num.*1. Habetur *cap.* 1. §. *ex parte. de concess. præb. in 6.* cum multis aliis, quos refert Henriquez *cap.* 21. *num.* 4. *de indulg.* Per eosdem Auctores valet à tempore signatæ supplicationis, literis etiam non expeditis.

De significatione verborum, quæ opponi solent in bullis, & in Iubilæis. §. 9.

1 *Quid significent verba per modum suffragij.*
2 *Quid significent mille anni indulgentiæ.*
3 *Quid significet plenaria indulgentia.*
4 *Quod est discrimen inter plenam, & plenissimam indulgentiam, & Iubilæum.*

1 INTERROGATIO. Quid significant verba per modum suffragij? *Resp.* Idem est, atque per modum impetrationis; cùm enim animæ in purgatorio detentæ alterius, vt ita dicam, fori sint, nec Ecclesiæ iurisdictioni omnino pareant, cùm Ecclesia illis applicat ex ærario meritum Christi, & sanctorum satisfactiones, obnoxiè à Deo petit, vt eas pro animabus illis accipiat. Quæ applicatio certa est, & determinata ex opere operato secundùm æstimationem diuinam. Ita Alens. 4. *p. cap.*83. *membr.*5. Bonau. *in* 4. *d.* 20. *quæst.*5. & Theologi communiter.

2 *Int.* Quid significant mille anni indulgentiæ? *Resp.* Non quidem significant moram tanti temporis futuram in purga-

torio: sed vnus annus dicitur ille gradus satisfactionis, qui proportione seruata respōdet pœnitētię iniūctę, vel iniungēdæ, iuxta Canones pœnitentiales. In quibus quidem ab Apostolis, & Pontificibus pro vnoquouis peccato mortali publico taxabantur septem anni, pro grauiore vndecim anni. v. g. vt per designatum annum talis peccator semel in hebdomada ieiunaret, flagellaretur, eleemosynam erogaret, psalmos recitaret, aut aliud pœnitentiæ genus exerceret. Hæc autem ab Apostolis, & Pontificibus taxatio facta fuit per scientiæ infusionem, & prophetiæ donum, respondens in hac vita pœnæ quæ ferenda est in purgatorio, nisi hic satisfiat. Vt notat D. Anton. 1. *p. tit.* 10. *cap.* 3. §. 3. Sylu, *indu'g.* §. 4. Tabien. §. 13. Angel. *ibid.* §. 3. Rosel. *ibid.* §. 18. Armil. *eodem verb.* §. 13. Palud. *in* 4. *d.* 20. *quæst.* 4. Sot. *in* 4. *d.* 21. *qu.* 1. *art.* 3. Ledesma 2. 4. *q.* 27. *art.* 2. *dub.* 5. Nauarr *de indulgent. not.* 8. *&* 18. *& notab.* 10. *n.* 20. *& not.* 31. *n.* 39. Cald. *de indulg.* Eman. *in bul.* §. 7. *num.* 7. Quos affert & sequitur Henriquez *de indulg. c.* 16. *n.* 4. Sciendum tamen est quosdam pro leuiori pœna diutiùs morari in purgatorio, quia leuiùs torquentur, sed duriùs, quemadmodum prope diem iudicij (postquam non erit purgatorius ignis) qui longioris temporis pœnas debebunt, breuiùs purgabuntur, sed acerbiùs. Ita D. Thom. *in* 4. *dist.* 21. *quæst.* 13. *ad* 1. *& in Add. quæst.* 89. *art.* 6. vbi recentiores cum Sot. *in* 4. *d.* 47. *qu.* 1. Pœnitentiæ verò assignantur in Concil. Eliberitano *c.* 5. Vbi pro homicidio casuali infligebantur quinque anni, pro voluntario septem. At verò pro adulterio decem. *cap.* 64. eiusdem Concil. in Synodo Romana fornicario sacerdoti infligebatur pœna duodecim annorum. *can. Presb.* 82. *dist. & can. Si quis Sacerd.* 30. *q.* 1. Ita Tolet. *lib.* 6. *c.* 26. *n.* 7. Cùm ergo per indulgentiam remittuntur mille anni, intelligitur pœna pro qua homo deberet satisfacere per mille annos pœnitentiæ, secundùm canones taxatæ in hac vita. Nec mirari debemus tantam summam annorum: nam multi mille peccata commiserunt, & secundùm canones septem millia annorum in pœnitentia transigere debuerunt. Si verò secundùm diuinæ iustitiæ rigorem pœna esset perpendenda, adhuc multò plures anni fuissent annumerandi.

3 *Int.* Quid significat plenaria indulgentia? quid quadragena? quid media, aut tertia pars peccatorum? *Resp.* Plena indulgentia significat omnimodam remissionem pœnæ debitæ

pro

pro omnibus peccatis, tam mortalibus, quàm venialibus. Quadragena significat spatium qnadraginta dierum, in quibus carnibus abstinemus, in quibus olim arctior infligebatur pœnitentia, vt v. g. pœnitentes solo vescerentur pane, & aqua. Media, aut tertia pars, significat remissionem pœnæ debitæ pro dimidia, aut tertia parte peccatorum.

4 *Int.* Quod est discrimen inter plenam, & plenissimam indulgentiam, & Iubilæum? *Resp.* Nullum quidem quoad remissionem pœnæ; tota enim simul remittitur, tam per plenam, quàm per plenissimam, quàm per Iubilæum. Aliquod tamen est in facultatibus, & priuilegiis concessis, sed de iis videndus contextus vtriusque in singulari. Ita Tolet. *lib. 6. cap.26. num.*1.

Appendix cap. octaui. §. 10.

1 *Quid dicendum sit de commutatione operum iniunctorum.*
2 *An ieiunia quatuor temporum sint satis ad satisfaciendum Iubilæo.*
3 *De visitatione Ecclesiarum seu altarium.*
4 *An valeat commutatio ab electo confessario, qui pro temporis necessitate non audiuit totam confessionem, & ideo non absoluit, sed absoluit alius.*

1 INTERROGATIO. Multus eram in rogationibus de modo consequendæ indulgentiæ, quas proposui octauo cap. huius materię, timuique me molestũ tibi fore, ideo sciēs & prudens vnam, vel alteram omisi, & reieci in hoc tempus rogationem. Quæro igitur, cùm bulla statuit, vt lucraturus indulgentiam ieiunet ter in hebdomada. v. g. quarta feria, sexta, & Sabbato, si verò nequeat ieiunare, sed faciat ex consilio confessarij aliud pium opus; oportétne, vt faciat illud opus eodem die, quo erat ieiunaturus, vel quid aliud facturus? *Resp.* Minimè, sed est satis, si impleat illud opus intra spatium Iubilæi. Ita Henriq. *de indulg. c.10. num.6.*

2 *Int.* Præscribit bulla vt ieiunetur feria quarta, sexta, & Sabbato, incidunt in his diebus quatuor tempora; vel est tempus quadragesimæ; vel teneor ex voto eisdem diebus ieiunare, consequórne indulgentias? *Resp.* Consequeris. Ita Henriq. *de indulg. c.10. n.5.* Ratio est, quià vno eodémque opere potest quisquam satisfacere pluribus obligationibus.

3 *Int.*

3 *Int.* Proſcribit, vt quinquies viſitetur Eccleſia, aut quinque altaria eius viſitentur: quo pacto faciendum hoc eſt? *Resp.* Si eadem Eccleſia quinquies viſitanda ſit, neceſſe eſt, vt intermiſſo ſpatio quis ingrediatur, & egrediatur. Si verò quinque altaria Eccleſia habeat, & ea viſitanda ſint, ſatis eſt, ſi ex eodem loco quis vertatur ad ſingula altaria. Ita Nauar. *de orat. miſcel.* 37. *num.* 36. Eman. verb. *indulg.* §. 8. *num.* 8. & alij. Si verò Eccleſia tria tantum altaria habeat, ſimul poteſt vnum bis, & ter, & interpolato ſpatio viſitari, aut ſatis eſt conuerti aduerſus id fundendo preces. Ita apertè colligitur ex tradita doctrina, vt legenti facilè apparebit.

4 *Int.* Elegi confeſſorem, vt mihi commutaret aliqua, quæ facienda proponit Iubilæus, poſtea ipſo abſente, aut impedito, confeſſus ſum alteri, vel alteris ſucceſſiuè, valétne commutatio? *Reſp.* Valet. Ita Henriq. *de indulg. c.* 10. *num.* 7.

De aliquibus facultatibus, quæ in bullis conceduntur. §. 11.

1 *De abſolutione à caſibus reſeruatis.*
2 *De abſolutione à cenſuris.*
3 *De abſolutione ab irregularitate.*
4 *An ſub nomine pœnæ intelligatur irregularitas, cùm per bullam, vel Iubilæum, vel priuilegia conceditur facultas abſoluendi ab omni pœna Eccleſiaſtica.*

1 INTERROGATIO. Concedit Papa in bulla, vt confeſſarius electus poſſit abſoluere ab omni caſu reſeruato, intelliguntúrne omnes caſus? *Reſp.* Nunquam intelligitur caſus hæreſis prodeuntis in actum externum, licèt ſit occulta per accidens, vt loquuntur Theologi. Ita Paul. IV. & Pius V. cum ampliſſima derogatione conceſſerunt Cenſoribus fidei pro Hiſpaniis. Atque cum Sixt. V. generale concederet Iubilæum anno 90. etiam in caſu hæreſis, placuit ei, poſtulante Cenſorum fidei ſenatu Hiſpaniarum, illum pro Hiſpaniis quoad eum caſum reuocare. Aliquando tamen eundem hęreſis caſum alicui Pontifices expreſſerunt pro Germania, Anglia, & Gallia. Ita Carthuſiæ fratribus conceſſit Sixtus IV. & conceſſerunt Iulius III. atque Gregor. XIII. Patribus Societatis IESV, vt refert Eman. *in bulla.* §. 9. *n.* 144.

2 *Int.* Conceditur per bullam Cruciatam facultas abſoluendi

uendi ab excommunicatione, quæro an requiratur, vt fiat in confeſſione, vel ſatis ſit extra? *Reſp.* Faciendam eſſe in confeſſione cenſuit Nauarr. *cap.26.n.31.* Cordub.*caſ.19.& 87.* propendet Couar. *cap. Alma.1.p.*§.11.*num.*10. *&* 16. Sequenda tamen eſt praxis, quæ ex conſuetudine obtinuit, vt poſſit Commiſſarius extra confeſſionem abſoluere. Ita Henriq. *de indulg. cap.13.n.2.*

3 *Int.* Concedit bulla facultatem abſoluendi ab omni cenſura Eccleſiaſtica, intelligitúrne ſub cenſuræ nomine irregularitas? *Reſp.* Minimè. Ita rogatus declarauit Summus Pontifex *cap. Quærenti. de ver.ſignificat.* vbi decernit tres tantum eſſe Eccleſiæ cenſuras, excommunicationem ſcilicet, ſuſpenſionem & interdictum. Oppoſitam ſententiam amplexati ſunt multi, doctíque viri: eos refert, & refellit Henriquez *de indulg. cap.13. num.6.*

4 *Int.* Cùm per bullam, vel Iubilæum, vel priuilegia conceditur facultas abſoluendi ab omni pœna Eccleſiaſtica; intelligitúrne ſub nomine pœnæ irregularitas? *Reſp.* Minimè. Ita communiter Canoniſtæ, Domin. & Alexan. *cap. Minor.50.diſt.* Nauar. *in man.cap.27.num.194.* Couar. *c.Alma.1.p.*§.*6.num.6.* Ita Theolog. Ledeſ.2.4.*q.26.art.2.* Sot.5.*Iuſt.q.1.art.4.* Henriquez *de indulg.cap.13.num.6.* Denique ita declarauit Greg. XIII. in Iubileo anno 91. Itaque nunquam ſub nomine generali, ab omni pœna Eccleſiaſtica, intelligitur irregularitas, oportet enim vt de ea fiat expreſſa declaratio.

DE PVRGATORIO.

CAPVT VIII.

§. I.

1 *Animabus in purgatorio detentis proſunt indulgentiæ.*
2 *Qua certitudine eſt tenendum eſſe purgatorium.*
3 *Quo in loco eſt purgatorium.*
4 *Qua in parte terræ eſt purgatorium.*
5 *Purgatorij locus eſt ſurſum verſùs proximus inferno.*
6 *Quo igne cremantur animæ in purgatorio.*
7 *An purgatorij pœna ſit maior omni pœna huius vitæ.*
8 *A quo miniſtro diuinæ iuſtitiæ detinentur animæ in purgatorio.*

9 *Quanta*

9 *Quanta est pœna purgatorij.*
10 *An statim post obitum animæ deferantur ad purgatorium.*
11 *A quo animæ deducuntur in purgatorium.*
12 *An animæ separatæ à corpore sciant viam ad purgatorium.*
13 *Vtrum animæ purgatæ statim recipiantur in cælum.*
14 *Vtrum animæ purgatorij possint ad nos remeare.*
15 *An aliquæ animæ purgatorium habeant inter viuos.*
16 *An viuorum suffragia prosint animabus purgatorij.*
17 *An vnus nostrum possit pro alio satisfacere.*
18 *Quæ suffragia prosunt animabus purgatorij.*
19 *Vtrum missa plus, quàm eleemosyna prosit animabus purgatorij.*
20 *An culpa venialis remittatur in purgatorio.*

1 INTERROGATIO. Quoniam indulgentiæ non solum viuis, sed etiam pro defunctis conceduntur, restat inuestigandum, quo in loco detineantur defunctę animæ, quibus adhuc indulgentiæ proderunt. Dic igitur, quo in loco detinentur? *Resp.* Quinque ab orbe condito fuerunt animarum receptacula, scilicet cœlum empyreum, infernus, purgatorium, limbus puerorum, & limbus Patrum. Ad cœlum statim euolarunt, quæ in Dei gratia decedentes, in vita pro pœnis culparum satisfecerunt. Ad infernum descenderunt, quæ in Dei odio finaliter obierunt. Ad purgatorium sunt delatę, quæ cum Dei gratia abeuntes, adhuc pro culpis omnibus in vita non satisfecerunt. Ad limbum puerorum sunt amandatæ infantium animæ, quæ ob culpam parentum in originali, sed sine actuali peccato vitam desierunt. In limbo Patrum detentæ sunt animæ sanctorum, quæ gratæ Deo ante Christi aduentum mortuæ sunt, expectantes ibi beatam spem possidendi felicissimas supernas sedes, post Christi seruatoris ad cœlos ingressum, cum quo sine fine regnarent. Ita communis Theologorum sensus cum D. August. *tract. 49. in Ioan.* & D. Thom. *in 4. sent. d. 45.* Vnde apertè colligitur, ante Christi mortem quinque tantum fuisse animarum receptacula. Post illius verò passionem limbus Patrum vacuus mansit, quoniam animæ inde translatæ Christum in terra iam ab inferis redeuntem comitatæ sunt, & in sua ascensione, cum illo in cœlum ascenderunt. Modò verò etiam quatuor tantum sunt: at verò post diem iudicij tria erunt, quia purgatorium quoque euacuabitur. Respondendo igitur ad quæstionem

nem propositam, Dico *primum*. Neque indulgentiæ, neque Ecclesiæ suffragia prosunt animabus inferni. Ita edocet fides. Nam ibi detinentur damnatorum animæ, æternum cruciandæ, iuxta Christi sententiam. *Ite maledicti in ignem æternum. Mat.25.* Probat hanc veritatem D. Hier. *cap.1. Thren.* ex loco *Mat.c.5. Non exibis hinc donec reddas nouissimum quadrantem*: veruntamen subtiliori sensu, quàm necesse sit; ait enim, idē esse particulā, donec, e, atq; dum, seu per omne tempus, quo solueris debitam, & exactam pœnam; cum ergo debita, & exacta pœna sit æterna æternum est soluenda, & æternum damnata anima in inferno detinenda. Eundem sensum ait habuisse D. Paulum cum *1. Cor. 15.* volens affirmare perpetuò Christum seruatorem regnaturum, dixit: *oportet illum regnare, donec ponat inimicos suos sub pedibus suis*, id est, dum posuerit inimicos suos sub pedibus suis; cum verò semper positurus, & habiturus sit inimicos suos sub pedibus, semper est regnaturus. Planior tamen D. Matthæi sensus erit; *Non exibis donec reddas*: cum verò nunquam sis redditurus, quia non habes satisfactionem (nam pœnæ damnatorum iam non sunt satisfactoriæ) nunquam exibis. Consonat huic sensui Cypr. *tract. contra Demetrian.* Cremabit addictos ardens semper gehenna, & viuacibus flammis vorax pœna, nec erit vnde habere tormenta, vel requiem possint, vel finem. Dico *secundum*. Neque indulgentiæ, neque Ecclesiæ suffragia prosunt animabus infantium in limbo detentis. Ratio est manifesta quia tales animæ ibi minimè cruciantur pœnâ sensus, vt est concors Theologorum sententia, sed solâ pœnâ damni: indulgentia verò est satisfactio ex pœnis Christi, atque sanctorum pro pœna animarum sensus, quam passuræ in se erant. Dico *tertium*. Solis animabus detentis in purgatorio prosunt indulgentiæ, & suffragia. Ita Sot. *in 4. sent. d.45. q.2. art.2. concl.4.* Hæc constat inductione. Nam indulgentiæ non prosunt animabus inferni. Quod adeo certum est, vt pro damnatis orare peccatum sit ex genere suo mortale. Ratio est, quia petere à Deo non licet, nisi quod secundùm eius legem impetrare ab ipso possumus. Cum ergo de damnatis stet firma sententia, vim obtinens legis, qua sunt à Dei misericordia exclusi, peccatum est pro illis orare. Ita Sot. *in 4. sent. d.45. q.2. art.2. concl.1.* vbi adducit illa D. August. notab. verb. Si scirem matrem meam esse in inferno, non magis pro illa orarem, quàm pro diabolo.

Et

Et quanquam hæc veritas olim fuerit in opinione posita, de eáque adhuc dubius locutus fuerit D. Thom. *in 4. sent. d. 54.* nunc autem tanquam Catholica, vel Catholicæ proxima asserenda est de lege ordinaria. Hic est sensus illius loci *Ecclesiast. 11. Vbi ceciderit lignum, illic erit siue ad Austrum, siue ad Aquilonem,* quasi dicat, nulla post mortem, siue in cœlo, siue in inferno facienda est mutatio. Hoc voluit Iob. *c. 7. Sicut consumitur nubes, & transit: sic qui descendit ad inferos, non ascendit.* Deinde non prosunt indulgentiæ, neque Ecclesiæ suffragia animabus puerorum limbi. Prosunt ergo solis animabus purgatorij. Conclusio est manifesta, quia indulgentiæ prosunt animabus vita functis, vt iam dixi.

2 *Int.* Qua certitudine tenendum est, esse post hanc vitam purgatorium? *Resp.* Esse post hanc vitam locum, in quo animæ per ignem expiantur à pœnis, quæ remissa culpa mortalium, venialiúmque peccatorum relictæ sunt sine satisfactione in hac vita, negare, procul dubio hæreticum est, & à fide alienum. Est veritas apertissimè decreta in Conc. Flor. *in instr. Armen.* his verbis. Item si verè pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint, & omissis, eorum animæ pœnis purgatorij post mortem purgantur, & vt à pœnis huiusmodi releuentur, prosunt eis fidelium viuorum suffragia. Ita decreuit Conc. Trid. *sess.* 14. Ita D. Thom. *in 4. d. 21. q. 1. art. 1.* Sot. *ib. d. 19. art. 1.* latissimè persequens probationes huius veritatis.

3 *Int.* Quo in loco est purgatorium? *Resp.* Eadem de purgatorio, atque de inferno est dubitatio. De inferni verò loco adeo dubitauit D. Aug. 20. *ciu. c. 16.* vt affirmet id nemini notum, nisi cui diuinus spiritus ostẽderit. Dubitauit D. Greg. IV. *Dialog. cap. 42.* adeò vt de ea re definire se temerè non audere fateatur. Multiplices iuxta ipsum sanctum Doctorem fuerunt opiniones. Quidam enim in superficie terræ sub quadam horrida valle collocarunt: alij subtus terram. Vallem verò esse Iosaphat, iuxta multorum sententiam notat Chrys. *serm. 19. de gehenna.* D. Chrys. loco citato, & Auctor *imperfecti oper. sup. Matth. hom.* 53. arbitrantur gehennam esse in aëre. Alij affirmant animas torqueri in locis vbi peccarunt. Ita confirmant ex historiis D. Greg. IV. *Dial.* narrantis animas multorum in balneis, & aliis in locis cruciari. Dicendum tamen est inferni locum esse sub terram. Id in primis indicat nomen ipsum.

ipsum. *Isai.*14. collocatur subtus, *Infernus*, inquit, *subtus conturbatus est.* Christus Dominus *Matth.*12. in corde terræ illum posuit. *Sicut*, ait, *Ionas fuit in ventre Ceti tribus diebus, ita Filius hominis erit in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Appellatur ille locus abyssus *Luc.*8. abyssus autem profunditatem significat. Deinde via ad infernum appellatur descensus, tam in diuinis literis, quàm humanis. *Num.*16. de Dathan, & Abiron, quos aperta terra deglutiit. *Descenderunt in infernum viuentes.* Psalm.54. *Descendant in infernum viuentes.* Æneid.6. facilis descensus auerni, sed reuocare gradum, &c. 4. Metamor. Est via decliuis funesto nubila saxo, Ducit ad infernas per multa silentia sedes. Præ his omnibus rem confirmat fidei articulus. *Descendit ad inferos.* iuxta Paul. Ephes.5. *Qui ascendit, ipse est, qui descendit ad inferiores partes terræ.* Hæc veritas adeò certa est, vt iuxta Sotum *in* 4. *d.*45. *quæst.* 1. *artic.* 1. plusquam temerarium sit id negare.

4 *Int.* Qua igitur in parte ipsius terræ collocatus est infernus? *Resp.* In centro ipsius terrenæ molis: cùm verò iuxta Mathematicorum lineas duplex sit centrum cuiusque orbis, alterum grauitatis, quò grauia naturaliter tendunt, & in quo sistunt: alterum magnitudinis, in quo terminantur æquales lineæ totius circumferentiæ; locus inferni est centrum grauitatis terræ. Ita D. Greg. 4. *Dialog. c.*42. & Sot. *in* 4. *d.* 45. *q.*1. *art.*1. & quamuis Aug. de hac re anceps fuerit 20. *ciu. c.*16. tamen *lib.*12. *super Gen. ſ. c.*34. in nostra est sententia, & postea *lib.*2. *retr. cap.*24. retractauit dubium. Potiùs, inquit, debuissem docere, quod sub terris inferni sint, quàm rationem reddere, cur sub terris esse credantur.

5 *Int.* Responde igitur ad propositam quæstionem de loco Purgatorij, certis verbis? *Resp.* Faciam lubens. Purgatorij locus proximus est sursum versus ascendendo infernorum sedibus. Ita D. Thom. *in* 4. *d.*21. *q.*1. *art.*2. quem sequitur Sot. *in* 4. *dist.*45. *q.*1. *art.*2. & alij communiter.

6 *Int.* Quo igne ibi animæ purgantur? *Resp.* Eodem, quo infernorum damnatorum animæ acerbissimè cruciantur. Ita Sot. sæpe sæpius *in* 4. *d.*45. *q.*1. *art.*2. cum communi ex D. Greg. 4. *Dial.* Fauent pro hac parte coniecturæ, quia nullius alterius ignis fit in scriptura mentio: deinde, quia in Purgatorio fit eadem peccatorum punitio, atque in inferno: ergo per eundem ignem: solúmque est discrimen in tempore, &

æternitate,nam in Purgatorio fit ad tempus,in inferno verò fit ad æternitatem. Quemadmodum eodem igne aurum rutilat, & palea fumat: ita eodem igne peccator crematur, & electus purgatur.

7 *Int.* Exceditne pœna Purgatorij omnem pœnam temporalem huius vitæ? *Resp.* Dico *primum*. Pœna Purgatorij est maior quauis pœna,quæ ferri potest in hac vita.Hæc conclusio quoad pœnā sensus,est D.Aug.multis in locis. *lib.de pœn. cap.*18.refertur can.*Qui in aliud.d.*25.*& lib.de ver.& falsa pœn.* refertur can.*Nullus.d.*7.idem ait Beat.Cæsarius *hom.*1.*de verb. Apost.* Ille (inquit) purgatorius ignis durior erit,quam quidquid potest in hoc sæculo, aut videri,aut excogitari,aut sentiri. De pœna verò damni, qua sanctæ animæ in Purgatorio retardantur à fruitione beata; seu potiùs, quam sanctæ animæ patiuntur in retardatione diuinæ fruitionis; est sancti Thomæ, quem refert, & sequitur Sot. *in* 4. *d.* 19.*quæst.*3.*art.* 2. cruciantur enim desiderio videndi Deum quem fide credunt, & sperant se aliquod post spatium visuras certa fide, & spe, amantque intensissima charitate, qua extra visionem amari potest. Quoniam tamen animæ certæ sunt se aliquando Deo fruituras, vt probat Sot. *in* 4. *d.* 19. *quæst.* 3. *artic.* 1. *concl.* 1. quia habent formatam fidem, & spem, quam habebant in via, quidquid grunniant hæretici nostri temporis, multum habent consolationis.Dico *secundum*. Anima in Purgatorio realiter patitur pœnam sensus ab igne per propriam ignis actionem, quo Deus tanquam instrumento vtitur ad animarum expiationem. Ita D. Aug. *lib.* 2. *de ciu. cap.* 10. D. Greg.4.*Dial.cap.*2.Magist.*in* 4.*d.*44.cum Iuliano Archiep.Toletano, quem citat. Dico *tertiùm*. Deus per nullum ministrū, sed solùm per ignem animas in Purgatorio castigat. Ita D. Dionysius *c.*4.*de diuin.nominib.* Probat conclusionem Sotus *in* 4.*d.*19.*q.*3.*art.*3. ab incommodis. Nam vel illas torqueret per dæmones, vel per Angelos, vtrumque indecens esset. Si enim per dæmones,sequeretur,quod victrices animæ,dæmonibus,quos in vita viderunt, subderentur. Si per Angelos,sequeretur,quod essent tortores suorum ciuium, amicorum,& fratrum;absit hoc.

8 *Int.* A quo igitur ministro diuinæ iustitiæ detinentur animæ in Purgatorio? *Resp.* Ab ipso igne,qui est velut carcer animæ cohibens eam,quo voluerit exire, & potissimum in

concupi

concupitũ paradisum euolare, sicuti est ipsis animabus damnatis,& dæmonibus, qui ignem ob eandem rationem tanquã capitalem hostem acerbo odio prosequuntur. Ita Sot. *in 4.d. 19.q.3.art.3.*

9 *Int.* Quanta igitur erit pœna illius loci? *Resp.* Tanta, quantam homo mortalis in hac vita nõ posset citra mortem tolerare: tolerat verò illam anima immortalis supernaturaliter. Ita Sot. proximo loco. Hanc tamen pœnam ita illæ sanctæ animæ patienter tolerant, tanquam medium necessarium ad salutem, hoc est, ad visionem beatam, ad quam nil coinquinatum intrabit, vt meritò voluntaria appellari possit. Nihilominus tamen per hanc voluntariam (vt ita dicam) tolerantiam nil merentur gratiæ, aut gloriæ. Ratio est, quia meritum terminatur via; via verò terminatur vita. Ita Christus Dominus nos docuit Ioan. 9. *Oportet operari donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.* Quem locum explanans August. *tract.44.in Ioan.* Operetur ergo homo, inquit, dum viuit, ne illa nocte, scilicet mortis, præueniatur, vbi nemo possit operari. Et quoniam hæc veritas est Theologis notissima, supersedeo probationibus longioribus. Legatur Chrysostom. *Homil.45.super Ioan.* Hieronym. *cap.6.ad Galat.* in illa verba. *Dum lucem habemus, operemur bonum.* Orig. *sup. Psal.36.* legatur Sot. *in 4.dist.9.q.3.art.3.*

10 *Int.* Deducunturne statim animæ ad Purgatorium, cùm è corporis ergastulo liberantur? *Resp.* Eodem momento quo anima corpus exit, eodem iudicatur, & sententia circa illam lata eodem momento illi innotescit per reuelationem. Quo autem modo hæc fiat reuelatio, non est nostri instituti conquirere; reuelata verò sententia, recta tendit quò pergere iubetur, siue ad cælum, siue ad Purgatorium, siue ad infernum. Ita Theologi communiter, & Sot. *in 4.d.45.quæst.1.art.3.*

11 *Int.* Deducunturne ad hunc locum per se, an per alium? *Resp.* Dico *primum.* Anima separata à corpore, potest se ipsam mouere localiter. Hanc conclusionem negarunt aliqui Thomistæ, eamque D.Thom. esse autumant. Veruntamen,& falsa est eorum opinio, vt philosophicis rationibus ostendit Sotus *in 4.d.45. quæst. 1. art. 3. concl. 1.* & D. Thom. contraria. Curs. Conimbricensis *tract. de anima separata. disput. 6. artic.2. in refut. secund. sent.* Dico *secundum.* Ex superiori veritate manifestè colligitur, posse animas à corpore seiun-

ctas tendere ad suum locum, nemine eas deducente, aut comitante. Dico *tertium.* Animas sanctorum, quæ è vita decedunt, sine macula in Purgatorio abstergenda; aut post eam in Purgatorio abstersam, in cælum tendentes, comitantur Angeli honoris gratia. Ita D. Aug. *serm. 3. de ascens. Dom.* qui est 176. *de temp.* Euseb. Emiss. *hom. 2. de ascens.* Atque secundùm meritorum numerum, maior, minorve est Angelorum frequentia, vt de Diuo Benedicto, D. Antonio, & D. Martino narrant D. Gregor. aliique historiographi. Nam tanta est, inquit Sot. *in 4. dist. 25. quæst. 1. art. 3. conclus.* 2. Angelorum erga Dei seruos charitas, vt non tantùm in cælo eos præstolentur, sed morientibus adsint, & eorum animas tanquam Christi sponsas ad eius thalamum deferant, & tanquam victrices ad triumphum deducãt. Sic enim Christus Dominus comitationem istam appellauit deductionem. Luc. 16. *Factum est, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.* Dico *quartum.* Animam ad Purgatorium euntem comitatur suus Angelus custos, minimè repugnantem carceris pœnis, imò summa eas tolerantẽ patientia, consolationis gratiâ, vt solent amici comitari eos, qui in exilium proficiscuntur. Ita Sot. loco proximo. Adiiciam vnum verbum de damnatis. Animæ æternis cruciatibus iudicatæ vehementer horrent in locum tormentorum ire, atque odio infestissimo diuinum iudicem detestantes, moueri nolunt, tunc à dæmonibus diuinæ iustitiæ ministris rapiũtur, & in abyssi tenebras proiiciũtur. Idem dicẽdum de animabus infantium, qui sine baptismo moriuntur. Non tamen dæmones permittuntur à Deo esse in eas adeò truces, & feri, sed tantùm sententiæ latæ ob alienam parentum culpam executores. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum*, eas ad limbum deuehunt. Ita Sotus loco citato.

12 *Int.* Sciuntne animæ separatæ à corpore viam ad cælũ, infernum, Purgatorium, & limbum, aut indigent indicatore? *Resp.* Animæ beatæ sciunt viam ad cælum. Aliæ verò animæ minimè ad alia tria loca dicta. Ita Sot. *in 4. d. 45. quæst. 1. art. 3.* Et ideo felices animas Angeli comitantur, non in auxilium necessitatis, sed in obsequium dignitatis. Angelus verò custos animam sanctam: dæmones verò animam damnatam, vt viam ostendant.

13 *Int.* Circa tertium dictum rogo vlterius, an animæ sanctæ,

ſanctę,quæ ſine macula abſtergenda in Purgatorio è vita decedunt: vel iam in Purgatorio ſatisfecerunt,abſque vlla mora protinus recipiantur in cælum,vbi diuinam eſſentiam clara viſione intueantur? *Reſp.* Protinus.Ita decreuit Ioan. Papa XXII. teſte Marſilio *in 4.quæſt.13.art.3.* Benedict. XII. in ſua Extrauag. *Ideo.* D.Thom.licet 1. 2.*q.4.art.5.* dixerit tantùm contrariam opinionem eſſe falſam; tamen *in 4.ſent.d.45. q.1.art.3.* aſſerii eſſe hæreſim contra ſcripturæ canonicæ manifeſtas auctoritates,& ſanctorum dogmata. Duo ſunt clariora loca D.Pauli pro hac veritate.2.*Cor.5.*eſt prior.*Quamdiu ſumus in corpore,peregrinamur à Domino.*Ergo vbi primùm non fuerimus in corpore,non peregrinabimur. Secundus *ad Philip.1.Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto*, quaſi nulla interfutura fuerit mora inter diſſolutionem, & præſentiam Chriſti. Teſtatur etiam Chriſti promiſſio facta latroni. *Hodie mecum eris in Paradiſo.Luc.23.* Sanctorum ſeriem hanc veritatem atteſtantium, & hæreticorum catalogum oppoſito errore infectorum, longum eſſet intertexere; legi poſſunt apud Sot. *in 4.d.45.q.1.art.3.*

14 *Int.* Poſſuntne animæ in Purgatorio detentæ ad nos remeare?*Reſp.* Dico *primum.*Secundùm legem ordinariam neque animæ felices beatorum ad nos tranſmeant,vt voluerint, ſine diuina facultate.Ita D.Aug.*tract.de cura pro mort.gerenda. cap.13.*colligens veritatem ex abſentia ſuæ matris. Nunquam, inquit(ſi ita fieri poſſet) me ipſum pia mater vlla nocte deſereret, quæ terra,marique ſecuta eſt,vt mecum viueret, abſit enim,vt facta ſit vita feliciori crudelis.De animabus damnatis Iob 13. *Qui deſcendit ad inferos,non aſcendet.*Dico *ſecundum.*Ex diſpenſatione diuina non ſolùm animę felices ad nos meant: ſed etiam animæ in Purgatorio, atque etiam in inferno detentæ tranſeunt.De animabus beatis id teſtatur D. Hieronym. *lib. contra Vigilantium.* De iis, quæ olim detinebantur in limbo conſtat 3.*Reg.* 28. de anima Samuëlis Prophetæ,quæ apparuit regi Sauli,conſtat ex *Matth.17.*de Moyſe & Elia,qui apparuerunt in monte Thabor, cum transfiguratus eſt Dominus. De animabus inferni,& Purgatorij conſtat ex multis hiſtoriis. Cùm igitur animæ felices Deo chariſſimæ ſint,fit vt quoties voluerint ad terram deſcendere,toties à Deo obtineant facultatem.Veniunt verò, vel ad ſolatium ſuorum, enarrando ſuam felicitatem, vel ad ſuos admonen-

dum pro rebus saluti necessariis; vel ad colendas reliquias suorum corporum, vel ad aliud quid simile bonũ hominibus impertiendum. Quod idem de animabus Purgatorij dicendum est. Non tamen de animabus damnatis, cùm enim à Deo permittuntur venire, vt plurimum permittuntur in nostrum damnum. Apparent etiam animæ Purgatorij ad suffragia petenda; non solent tamen terrere, aut horrore nos afficere, cum sanctæ sint, nosque vehementer diligant. Vtramque propositam veritatem docuit Aug. *in lib. de cura pro mort. gerend. c.* 19. his verbis. Verum ista diuinitus exhibentur longè aliter, quàm se habet vsitatus ordo: alia enim sunt, quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt.

15 *Int.* Fierine potest, vt animæ apud nos habeant purgatorium? *Resp.* Ex diuina dispensatione aliquando fit, vt animæ apud nos purgentur, teste Hugone, atque id asserit D. Greg. *Dialog.* 4. de Germano Episcopo Capuano. Fit autem hæc dispensatio, vel ad viuorum instructionem, vt viuentes caueant à culpis, pro quibus cernunt tot, tamque acerbas pœnas ferendas: vel ad mortuorum subuentionem, vt viui miseratione commoti suffragiis animas iuuent, & illæ eximantur à pœnis. Ita Sot. *in 4. d. 19. q. 3. art.* 1.

16 *Int.* Iam te circa has beatas animas *c. 4. de indulg.* rogaui, an illius prosint indulgentiarum gratiæ. Nunc latiùs absolutè interrogo, an illis prosint viuorum suffragia? *Resp.* Negarunt Armeni, & Vualdenses, Ioannes Hus, & Vvicleff, aliique Ecclesiæ hostes. Eorum fundamentum erat excellentia Christi passionum, quem dicebant non solùm sufficienter; sed etiam efficaciter pro peccatis hominum satisfecisse, foréque nos ipsius satisfactioni iniurios, si aut in hac vita pœnas spõte accipiamus, aut in futura laturos credamus pro culpis. Sed est hæresis apertissima, & sæpius ab Ecclesia damnata, vt iam dixi supra *quæst.* 2. huius materiæ. Et ideo opposita sententia est de fide.

17 *Int.* Poteſtne vnus pro alio satisfacere, & suffragari? *Resp.* Minimè; est certa conclusio de fide, in articulo symboli de communione Sanctorum. Ait enim Paulus ad Gal. 6. *Debemus alter alterius onera portare,* non solum corporalia, sed spiritualia fremant licèt hæretici; grauiora verò onera spiritualia sunt pœnæ, quarum ob præterita peccata rei sumus. Quemadmodum ergo debet vnusquisque proximo indigenti

de

de sua substantia corporali opitulari, ita pro eo orationes, eleemosynas, & sacrificia debet offerre, quibus pœnarum obligationem soluat. Hæc tamen viuorum suffragia non solùm viuis, sed iam vita functis prosunt, pro quibus offeruntur, quia eadem charitate copulamur in morte, qua in vita adstringebamur iustis, secundùm Paulum 1.Cor. 13. *Charitas nunquam excidit.* Et tales animæ Deo gratissimæ sunt (gratia enim eius pro quo opus satisfactorium offertur, conditio est sine qua non tale opus illi proderit, vt ostendit Sot. *in* 4.*d*.45. *q*.2.*art*.1.*concl.* 6.) Ergo nulla est ratio, ob quam illis non prosint suffragia viuorum.

18 *Int.* Quæ suffragia prosunt animabus in Purgatorio detentis? *Resp.* Dico *primum.* Prosunt eleemosynæ, orationes, & sacrificium Missæ. Ita D.August. *serm.*32. *de verb. Apost. & lib. de cura pro mort.* Dico *secundum.* Prosunt & viuorum ieiunia. Ita D.Gregor. refertur *cap. Animæ*.13. *quæst*.2. Dico *tertium.* Prosunt & quæuis alia opera pœnalia, vt flagellatio, humi cubatio, cilicij gestatio, & alia huiusmodi. Ita omnes Doctores.

19 *Int.* Quo suffragio plus adiuuabuntur animæ, sacrificio Missæ, an eleemosyna? *Resp.* Loquendo absolutè, & ex obiecto, magis adiuuabuntur Missæ sacrificio. Si tamen pro vno defuncto iam dictæ sint multæ missæ, & aliunde vrgeat necessitas, & inopia magna viduarum, & pauperum, acceptior erit Deo, & gratior satisfactio per eleemosynas, quàm per multiplicationem solam sacrificiorum: quadrátque huic sententiæ Dei ipsius approbatio. *Misericordiam volo, & non sacrificium.* Ita Sot. *in* 4.*d*.45.*q*.2.*art*.3.*concl.* 1.§.*at quoniam.*

20 *Int.* Remittiturne in Purgatorio etiam culpa venialis, qua cum anima iusta è viuis excessit? *Resp.* Affirmat Gabr. Vasq.12.*disp*.41.*num*.3. sed hac de re commodiùs in materia de peccatis respondebo.

PECVLIARES DVBITATIONES circa Bullam cruciatam.

CAPVT IX.

De etymologia huius nominis Bulla cruciata. §. 1.

1 *Cur literæ Apostolicæ appellantur Bullæ.*
2 *Cur hæc bulla appellatur cruciata.*

1 INTERROGATIO. Cur literæ Apostolicæ appellantur Bullæ? *Resp.* Omissa multiplici huius nominis significatione (qua de re Calepinus eodē verbo) propria illius vsurpatio vendicat sibi signa, seu imagunculas, quæ ab infantium collo appenduntur propter fascinationem. Quoniam verò literis Apostolicis signa Sanctorum Apostolorum pendent, & imagines, nec non Pontificum gratias concedentium stemmata orbiculis æneis ferreisve inclusa, fit vt ab ipsis bullis, siue imaginibus literæ ipsæ bullæ nuncupentur.

2 *Int.* Cur hæc bulla appellatur cruciata? *Resp.* Quia gratia, & indulta in ea concessa sunt iis simillima, quæ impertita sunt in Conc. Lateran. sub Innoc. III. Christianis militibus, qui suscepto sanctissimæ crucis signo, ad oppugnandam terrā sanctam, debellandósque infestissimos Christiani nominis hostes Mahometani erroris sectatores illam miserrimè opprimentes proficiscebantur. Ita Hostiens. *in c. Ad liberandam. col. 2. de iudic.* Sot. *in 4. d. 21. q. 1. art. 3.* Eman. *de bulla.* §. 1. *n.* 2.

De iis qui possunt lucrari huiusmodi indulgentias. §. 2.

1 *An religiosi lucrentur indulgentias bullæ.*
2 *An Papa lucretur indulgentias bullæ.*
3 *An extraneus negotiandi gratia in Hispania versans, lucretur indulgentias bullæ cruciatæ.*

1 INTERROGATIO. Possuntne lucrari indulgentias bullæ religiosi ab Ordinarij potestate exempti? *Resp.* Possunt. Ita D. Thom. *in add. q. 4. art. 1.* Possuntque absque suorum prælatorum licentia opera iniuncta facere, quæ absque suæ obser

obseruantiæ detrimento exequi valent, vt ieiunare, aliquot preces fundere, &c. Ita Angel. *indulg.* §.22. & Cordub.*q.2. de indulg.*

2 *Int.*Potéstne Papa frui huiusmodi indulgentiis à se concessis? *Resp.*Potest,quia ipse caput est Ecclesiæ,& ideo membrum principale illius, fruitúrque bono totius corporis. Ita D.Thom. *in add.qu.23.art.4.*& *in 4.d.10.art.5.qu.4.*

3 *Int.* Conceduntur hæ gratiæ personis certorum regnorum, v. g. Hispaniarum. Quæro, fruuntúrne iis incolæ tantum ibidem nati, & alti, an etiam exteri, qui tempore concessionis in Hispaniis negotiandi causa, aut aliquid aliud agendi,versantur? *Resp.*Etiam exteri: atque bullæ gratiis, & indultis fruuntur, quandiu illa in Hispaniis vigent, etiamsi ipsi ab Hispaniis proficiscantur quouis gentium.Ita Eman.*in bulla.* §. 1. *dub.* 3. *num.* 7. Prohibet tamen bullæ textus iis esum carnis extra Hispaniam, his verbis: Durante eo anno in omnibus, & singulis regnis(& non extra illa)carnibus de consilio vtriusque medici, &c.

De priuilegio audiendi Sacrum tempore interdicti. §. 3.

1 *An qui fruuntur priuilegio bullæ cruciatæ, teneantur audire Sacrum tempore interdicti.*

2 *An tale priuilegium intelligatur etiam tempore cessationis à diuinis.*

1 INTERROGATIO. Quæro,an qui fruuntur hoc priuilegio, teneãtur tempore interdicti audire Sacrum diebus festis? *Resp.* Tenẽtur,cum commodè possunt,vt possent,si non esset interdictum. Ita Sot.*in 4.d.12.q.1.art.1.*A simili probari potest: nam carcere inclusus, qui potestatem habet exeundi, tenetur diebus festis audire Sacrum, vt docent Nauar. *in Man. c.21.n.3.* & Med. *in sum.lib.1.§.4.fol.159.* ergo similiter in nostro casu tenetur, si quidem potest.

2 *Int.* Priuilegium de interdicto, extendine potest ad cessationem à diuinis? *Resp.* Minimè. Ita Nauar.*in Man. cap.26. num.29.*& Eman. *in bul.§.5.dub.2.num.7.*

De priuilegio sepeliendi tempore interdicti. §. 4.

1 *Quæ sit moderata exequiarum pompa.*

1 INTERROGATIO. Quid intelligitur per moderatam exequiarum pompam? *Resp.* Intelligitur dimidietas solemnitatis solitæ, iuxta personarum qualitates, & statum circa omnia; nimirum circa pulsanda cymbala & canendum officium, reliquum verò relinquitur arbitrio Ordinarij, si adfuerit. Ita declaratur in bullis Pij IV. datis anno 1565. & hæc declaratio obseruatur in Hispania, vt notat Cordub. *de indulg.* §.43. *dub.*5.

De priuilegio edendi carnes. §. 5.

1 *Quod sit priuilegium edendi carnes ex consilio vtriusque medici, corporalis scilicet, & spiritualis.*

2 *An tempore Iubilæi durante bulla cruciata possint edi lacticinia tribus diebus ieiunij præscriptis.*

3 *An dispensatus per bullam ad edendas carnes die ieiunij, teneatur ieiunare.*

4 *An dispensatus per bullam ad esum carnis, teneatur abstinere ab esu piscium.*

5 *An Religiosi, & presbyteri sæculares tempore bullæ cruciatæ teneantur abstinere à lacticiniis etiam Dominicis diebus Quadragesimæ.*

6 *Quid dicendum de nouitiis religionum habentibus bullam cruciatam.*

1 INTERROGATIO. Cùm dicat summus Pontifex, vt hæ carnes edantur de consilio vtriusque medici, corporalis scilicet, & spiritualis, quid priuilegij concedit in hac gratia? id enim eodem tempore quadragesimæ, & ieiunij concedit ius commune, iuxta Caiet. *ieiunium.c.*3. & Nauar. *in Man.cap.*21.*n.*19. & 20? *Resp.* Quæstionem proposuit Roder. *in bul.* §. 5. & indecisam reliquit, non approbando explicatum aliquorum Doctorum interpretantium hoc priuilegium de ieiunio cum carne; id enim statim bulla ipsa declarat circa edentes lacticinia, vt possint sic ieiunare. Illum tamen explicuit §. 9. *n.* 5. asserens nil nouæ facultatis ibi concedi, sed tantùm explicari ius commune, vt solent multoties facere Pontifices.

2 *Int.* Dum bulla viget, mittitur Iubilæus: Iubilæus verò præscribit, vt lucraturus indulgentias ieiunet tres dies. Rogo, an ex priuilegio bullæ possint hæc ieiunia impleri cum esu lacticiniorum? *Resp.* Possunt. Ita Medin. *in summ. lib.* 1.

§.10.

§. 10. *fol.* 99. Angles *tract. de ieiun. quæst.* 9. *de abstin. à cibo. dub.* 4. *&* 5. Ratio est, quia Iubilæus non requirit strictius ieiunium, quàm est ieiunium quadragesimæ; sed ieiunium quadragesimæ impletur in nostro casu cum esu lacticiniorum; ergo, &c.

3 *Int.* Dispensatus in esu carnium tempore quadragesimæ, & ieiunij per nostram bullam, censetúrne dispensatus ad non ieiunandum? *Resp.* Affirmat Caiet. *verb. ieiunium.* Negat Medina *cod. de ieiun. quæst.* 5. *fol.* 17. *& quæst.* 11. Dicendum tamen cum Victoria 2. 2. *quæst.* 147. *articul.* 4. & Roderic. *in bul.* §. 6. *num.* 4. *dub.* 3. quem citat sub distinctione. Vel enim dispensatus ad esum carnis, edit carnes, quia pisces nocere saluti solent: vel vt vires amissas recuperet: priori modo dispensatus tenetur ad ieiunium: altero verò minimè, & ideo pluries edere potest.

4 *Int.* Dispensatus ad esum carnis & lacticiniorum virtute bullæ, potéstne licitè edere simul pisces? *Resp.* Potest. Ita Cordub. *in sum. qu.* 168. & Eman. *in bul.* §. 6. *n.* 5. *dub.* 4.

5 *Int.* Excipit bulla à priuilegio lacticiniorum in quadragesima, & diebus ieiunij regulares omnes, & clericos sæculares; clericos, inquam, presbyteros. Rogo, vtrum Dominicis quadragesimæ possint lacticiniis vti? *Resp.* Possunt. Ratio est, quia reliquit hanc rem iuri communi: secundùm verò ius commune Dominici dies non appellantur dies quadragesimæ, & ideo in iis edi possunt lacticina absque priuilegio, vt affirmant Cordub. *in sum. qu.* 186. & Palat. *in* 4. *dist.* 15. *disp.* 8. siue ergo bulla prohibeat esum lacticiniorum in diebus quadragesimæ, siue in diebus ieiunij quadragesimæ, non intelligitur prohibitio circa Dominicos dies, quia ij nec quadragesimales, nec dies ieiunij appellandi sunt, vt ostendit Rod. *in bul.* §. 6. *num.* 8.

6 *Int.* Quid censes circa nouitios religionum habentes bullam cruciatam? *Resp.* Dico posse edere lacticinia, vt alij sæculares. Ratio est, quia nouitij non censentur religiosi quoad onera religiosorum. Deinde, quia regulares censentur soli, qui professionem solemnem emiserunt. *cap. Cum ad monasterium. de stat. monach.* & tradit Sot. *lib.* 7. *Inst. quæst.* 5. *articul.* 3.

De ieiunio, quod per bullam iniungitur. §. 6.

1 *An ad lucrandas indulgentias bullæ cruciatæ, vel Iubilæi, satis sit*

sit ieiunium quadragesimale.

2 *An ex vi confessionis bullæ æqualem consequantur gratiam, qui sola opera præscripta exequuntur.*

3 *Declaratur textus Extrauag. Antiquar. de pœn. & remiss.*

4 *An cum imponitur eleemosyna ad arbitrium erogantis, quæuis sufficiat tam diuiti, quàm pauperi.*

5 *An eadem quæuis eleemosyna satis sit ad fruendum priuilegiis bullæ.*

6 *De commutatione ieiunij in aliud pium opus.*

7 *De causa commutandi ieiunia à Iubilæo præscripta.*

8 *An visitatio Ecclesiarum, & eleemosynæ erogatio fieri possit quouis die hebdomadæ Iubilæi.*

1 INTERROGATIO. Præcipit bulla ieiunare eisdem diebus, quibus vel ex præcepto Ecclesiastico, vel ex voto teneor ieiunare, satisfacióne ambabus obligationibus? *Resp.* Satisfacio, lucrórque indulgentias. Ita Rodericus *de bulla.* §. 7. *n.* 1. Ratio est, quia eodem opere satisfieri potest duabus, vel pluribus obligationibus. Deinde quia opus præcipitur à bulla, vt satisfactorium est: opus verò ad quod teneor ex præcepto, vel ex voto, factum ex voto, vel ex præcepto, adhuc est satisfactorium. Ita Doctores *c. Cum ex eo. de pœn. & remiss.* Cordub. *de indul. qu.* 21. *propos.* 3. Sot. *in* 4. *d.* 19. *qu.* 2. *art.* 1. Medin. *de satisfact. qu.* 4. circa finem.

2 *Int.* Consequuntúrne eamdem indulgentiam quoad æqualitatem, qui opera iniuncta per bullam & Iubilæum faciunt: nimirum eadem ieiunia, easdem orationes, &c? *Resp.* Dico *primum.* Opera in se, quæ iubentur, æqualia sunt indulgentiæ, quæ æqualiter omnib. facientibus ea impertitur. Dico *secundum.* Opera, quæ à Papa per bullam imponuntur, censenda sunt æqualia indulgentiæ concessæ, licèt quoad singulas videantur inæqualia: quia summus Pontifex attendit ad multitudinem eorum collectim, non diuisim sumptorum. Ita Doctores communiter. Palatius *in* 4. *dist.* 10. *dub.* 3. *fol.* 420. *col.* 2. in fine. Dico *tertium.* Qui opera iniuncta per bullam, vel Iubilæum æqualia faciunt, æqualem consequuntur indulgentiam, licèt alius alio maiora, & superabundantiora opera exequatur. Hæc manifestè colligitur ex supra duabus positis conclusionibus.

3 *Int.* In oppositum superioris asserti videtur esse Extrauagans *Antiq: de pœn. & remis.* lata à Bonifacio VIII. ait enim

enim ibi summus Pontifex, qui plus fecerit, plus consequetur? *Resp.* Extrauagans loquitur de præmio essentiali gratiæ, & gloriæ, non verò de satisfactionis consecutione. Ita Rod. *in bul.* §.7. *num.*4. *dub.*3.

4 *Int.* Qui bis dederit in anno bullæ eleemosynam taxatam in ipsa bulla, lucrabitúrne bis indulgentias, & fruetur indultis & priuilegiis eius? *Resp.* Lucrabitur, & fruetur. Constat hoc apertissimè ex verbis plumbeæ bullæ, queis, breuitati seruiens, referendis supersedeo.

5 *Int.* Adhuc restat graue dubium. Concedit Sanctitas Papæ, vt qui iuuerit eleemosyna quacumque, sicut voluerit, aliquod pium opus, extructionem v. g. monasterij, consequatur tot, vel tot indulgentias: quæro, vtrum ad lucrandas has indulgentias satis sit diuiti teruntium mittere in arculam, sicut mittit pauper, qui plus mittendum non habet? *Resp.* Negant D.Thom. *in* 4.*d.*20.*quæst.*3. *& ibi* Caiet. *ad* 3.*& in Add. q.*25.*ar.*2.*ad* 3.D.Anton.1.*p.tit.*20.§.3.*cap.*3.D.Bonau.*in* 4.*d.*20. *quæst.vlt.* Nauarr. *de indulg. not.*31. *num.*35. aiúntque tantum quemque lucrari indulgentiarum, quantum in æqua Dei æstimatione valent eleemosynæ, operáve ab eo facta, cum in suo arbitratu relinquuntur à Papa iuxta cuiusque diuitias. Et hæc est certior opinio, quidquid alij refragentur.

6 *Int.* Hæcne opinio D.Thomæ, & aliorum vera est, etiam ad fruendum priuilegiis bullæ? *Resp.* Minimè, cum præscribitur in ea certum opus in specie, relicta maiori, vel minori quantitate eius in arbitrio operantis in singulari, si in quauis minima quantitate fiat, satis est ad fruendum, vtendúmque priuilegiis, & indultis bullæ. Ita adnotauit Roderic. *in bulla.* §.7. *num.*4.

7 *Int.* Quis potest hoc ieiunium commutare in aliud opus pium? *Resp.* Solus electus confessor, vel parochus, & non alius. Ita contextus expressus bullæ.

8 *Int.* Quæ causa sufficit ad commutanda ieiunia in aliud pium opus? *Resp.* Ea, & sola, quæ hominem talem excusaret à non ieiunando ieiunio ex præcepto. Hæ autem causæ sunt plures, quas iam numeraui in præcepto ieiunij, de quibus Nauar. *in Man. cap.*21. *num.*16.

9 *Int.* Præscribit bulla, vel Iubilæus, vt tribus hebdomadæ diebus, feria, inquam, quarta, sexta, & Sabbato ieiunetur, fiat oratio, & eleemosyna: satisne erit si ita fiat in quouis hebdomadæ

madæ die? *Resp.* Satis. Ita Nauar. *de orat. miscel.* 58. *num.* 221. declarauitque Greg. XIII. flagitantibus Patribus sanctissimæ Societatis IESV.

De visitatione Ecclesiarum. §. 7.

1 *Quid intelligitur nomine Ecclesiæ.*
2 *An satis sit visitare quinque eiusdem Ecclesiæ altaria.*
3 *Qua intentione visitandæ sunt Ecclesiæ.*
4 *An lucrentur Indulgentias Iubilæi Religiosi, aut clerici Ecclesiarum, quæ assignantur visitandæ.*
5 *An censeatur visitare Ecclesias, qui præ multitudine hominum eas ingredi nequit.*

1 INTERROGATIO. Quid nomine Ecclesiæ intelligitur? *Resp.* Quoduis sacellum Ordinarij auctoritate erectum. Ita Couar. *c. Alma.* §. 4. Eman. *in bul.* §. 8. *n.* 8.

2 *Int.* Satísne est visitare quinque Ecclesiæ eiusdem altaria, licèt dentur quinque quæ visitari possunt? *Resp.* Satis. Constat ex ipsius bullæ serie disiunctiuè loquentis, aut quinque Ecclesiæ visitentur, aut quinque altaria.

3 *Int.* Qua intentione visitandæ sunt hæ Ecclesiæ? *Resp.* Pro lucranda indulgentia: hoc tamen non tollit, quin minùs principaliter tales Ecclesias adeam pro alio etiam negotio faciendo, pro quo solo eas adirem. Ita Nauar. *cap. Quando. de consecr. d.* 1. *cap.* 6. §. 14. & Cord. *de indulg. dub.* 4. *qu.* 25.

4 *Int.* Assignatur ab Episcopo certa Ecclesia visitanda: possúntne clerici illius Ecclesiæ, vel Religiosi ibidem habitantes lucrari ibidem indulgentias? *Resp.* Possunt. Ita Doctores communiter, quos refert Cordub. *de indulg. quæst.* 30. Circa hoc est, peculiare priuilegium Minorum à Leone X. & Carthusiensium à Sixto V. vt tradit Auct. compend. ibi legatur, & videatur.

5 *Int.* Non possum ingredi præ multitudine populi Ecclesiam, quæ habet quinque altaria, lucrabórne indulgentiam, si è foris mente, & reuerentia Ecclesiam salutem, & altaria inuisam? *Resp.* Lucraberis. Ita Rosel. *verb. indulg.* §. 2. Cordub. *de indulg. qu.* 21. Eman. *in bul.* §. 8. *dub.* 7.

De eligendo confessario. §. 8.

1 *Qui Sacerdos eligendus sit in confessarium.*
2 *An possit eligi in confessarium Sacerdos, qui ex malitia Episcopi*
(quod

(quod malum Deus auertat) non approbatur idoneus ad audiendas confessiones.

3 *A quo Episcopo debet esse approbatus Sacerdos, vt possit eligi per bullam cruciatam in confessarium.*

4. *An sufficiat Sacerdos approbatus in vno Episcopatu, tempore bullæ versans in alio.*

5 *Quid dicendum sit de regularibus.*

6 *An satis sit approbatus pro certo loco Episcopatus, & pro non aliis, vt in aliis possit eligi in confessarium.*

7 *Qui confessarius potest eligi à Regularibus.*

8 *An Religiosi possint frui bulla cruciata.*

9. *An Nouitij possint per bullam absolui à reseruatis suo prælato.*

10 *Quid plus quàm approbatio requiratur in confessario eligendo per bullam.*

11 *Qui per bullam cruciatam potest confiteri confessori excommunicato.*

1 INTERROGATIO. Qui Sacerdos censendus est idoneus, & approbatus, vt virtute bullæ eligi possit in confessarium? *Resp.* Qui vel Parochiale habet beneficium; vel ab Episcopo idoneus fuit iudicatus. Ita Conc. Trid. *ses.* 23. *c.* 15. *de refor.* Nomine verò Parochialis beneficij intelligitur cura animarum in hoc foro, qualem habent Episcopi, aliqui Abbates, Archipresbyteri, Archidiaconi. Ita Suar. *de pœn. disp.* 22. *sess.* 4. Non tamen cura animarum, quæ commissa est prælatis Religionum, & ideo ipsi minimè à secularibus, imò nec à suis domesticis secularibus absque approbatione Ordinarij eligi possunt in confessarios. Ita respondit Congregatio Cardin. *in resp.* 1162. Approbati verò non censentur qui publicum gradum Theologicæ, canonúmve scientiæ susceperunt, quales sunt Doctores, aut Licentiati. Ita adnotauit Cord. *in sum. q.* 16. & alij, Guterres *in qu. canon. c.* 6. *fol.* 8.

2 *Int.* Censebuntúrne idonei confessarij, qui postulantes ab Episcopo approbationem, repulsam passi sunt ex malitia ipsius Episcopi, quoniam ipsi dignissimi erant approbationis? *Resp.* Minimè. Ita Suarius *de pœn. disputat.* 22. *sect.* 4. Ratio est, quia Concilium ponit hanc conditionalem. Nisi sit approbatus, non possit. Et meritò, quoniam sequeretur inde magna confusio, diceret enim quisque sibi iniustè negatam approbationem. Hanc tamen veritatem negat Nauar.

circa

circa Religiosos præsertim mendicantes iuxta eorum priuilegia. *Clem. Dudum. de sepult. & Extrau. super Cathedra. de sepult.* ibi enim sufficit petita, licet non obtenta facultas, & approbatio. Sed immeritò; est enim opinio contra expressa verba Concilij. *Nullus sacerdotum etiam regularium*, &c. *non obstantibus quibuscunque priuilegiis.* Et ita postea decreuit Pius V. motu proprio 44. & Greg. XIII. declarauit Congregatio Cardin. *resp.* 1162. super Conc. Trid.

3 *Int.* Cuius Episcopi approbatio requiritur in confessario: Episcopine ipsius confessarij, an pœnitentis; *Resp.* Satis est approbatio Episcopi ipsius confessoris, & ideo confessarius Bracharensis approbatus ab Ordinario Bracharensi potest audire confessiones Olysipponensium, qui illum virtute bullæ, vel ex licentia sui parochi in confessarium eligunt. Ita declarauit Congregatio Cardin. *resp.* 1159. Imò circa Regulares eligentes virtute bullæ, aut Iubilæi confessarium, idem declarauit, vt sit approbatus à suomet Episcopo, seu ordinario. Hanc declarationem secutus fuerat Cordub. *in sum. q. 20. ad 1. dub.* Et ideo immeritò eam reliquit Eman. *in bulla. §. 9. num. 5.* quam modo sequitur Suarius *de pœn. disp. 22.*

4 *Int.* Sufficitne approbatio mei ordinarij, vt illâ solùm profectus in alias Diœceses possim eligi in confessarium per hanc bullam? *Resp.* De regularibus peculiare est dubium, de quo pro tua solita patientia me sigillatim interrogabis. De sæcularibus pars affirmatiua certa est ex declaratione posita Cardinalium, qui solam Episcopi confessoris approbationem requirunt. Cum igitur approbatio fiat, vel per collationem Parochialis beneficij, vel per iudicium Episcopi seu Ordinarij, qui habuerit vel beneficium Parochiale, vel iudicium approbans Ordinarij, potest dum in aliis Diœcesibus hospes moratur eligi virtute huius bullæ ad audiendas confessiones. Dixi, virtute huius bullæ, aut Iubilæi; quia absolutè loquendo, requiritur approbatio Ordinarij Episcopatus, vbi eligor ad audiendas confessiones, licèt hospes ibidem commorer, ille enim tunc est meus ad hunc effectum Ordinarius, & in hoc sensu verissimam iudico opinionem Roderici citatam *in bulla. §. 9. n. 5.* vt legenti facilè clarebit.

1 *Int.* Quid in hac quæstione censes de Regularibus? *Resp.* Cùm Regulares vtantur iurisdictione à Papa concessa in vniuersam Ecclesiam, dubitarunt Doctores, an illis post Concilium

lium Tridentinum sufficiat vna tantùm alicuius Ordinarij etiam approbatio pro tota Ecclesia, ita vt & ipsi audire possint confessiones sine alio priuilegio, aut saltem eligi in confessarios virtute bullæ cruciatæ, alteriusve Iubilæi, de qua controuersia latè Gutterius *lib.1.qq.cano.c.27.*

Dico *primum.* Regularis approbatus in vno Episcopatu non censetur approbatus in omnibus, vt ibi absque noua Ordinarij loci approbatione possit audire confessiones, & eligi in confessarium sine bulla, aut alio priuilegio. Probatur primò ex verbis Conc. Trid. *approbatus ab Episcopis*, non dixit, ab Episcopo. Deinde ex declaratione Pij V. nam vt priuilegium concessit Mendicantibus, vt in eodem Episcopatu, & eodem durante Episcopo semel tantum possint examinari, & approbari: toties verò possint quoties mutentur Episcopi: ergo maiori cum ratione tenetur examinari, & approbari in diuersis Episcopatibus. Possint, dixi, quia id relinquitur arbitrio noui venientis, siue succedentis Episcopi: nam ipsi religiosi nō tenentur iterum nouo Episcopo se præsentare, nec petere nouam approbationem, iuxta priuil. Benedict. XI. vt affert *Cōpend. priu. tract. 2. fol.127. lit. a. Collect. tit. absolut. ordin. quoad sæcul. 2. §. 24. & 26.* Cordub. *in anno. compen. tit. præsentatio confess.* Soto *in 4. d.18. q.4. art.3.* & est veritas vsu probatissima: Tertiò ex concessione Greg. XIII. concedentis vt priuilegium singulare confessoribus Societatis IESV, vt approbati in vno tantum Episcopatu, possint transeundo per alios Episcopatus confessiones audire, præterquam in loco, vbi adsit Ordinarius loci: tunc enim vult Summus Pontifex, vt petant ab illo approbationem. Denique, quia ante Concil. Tridentinum tenebantur mendicantes se præsentare omnibus Episcopis locorum. *Clem. dudum. de sepult. & extrauag. super cathedra. eodem tit.* ergo, & nunc præsentari, & obtinere approbationem requisitam à Conc. Ita docuit Gutterius loco citato, & nunc est receptissima, & praxi vsitatissima opinio. Dico *secundùm.* Regularis approbatus in vno Episcopatu, potest virtute bullæ cruciatæ, aut alterius priuilegij eligi in confessarium in Episcopatu in quo vt hospes versatur, nondum ibidem approbatus. Ita probabiliter Suarius *de pœnit. disp.22. sect.5.* Ratio eius est, quia declaratio Cardinalium solam requirit approbationem Ordinarij confessoris. Ordinarius verò Regularium, quoad hunc effectum est ille,

cuius Episcopatus incolæ sunt, licèt alibi morentur, seu versentur vt hospites: ergo vt confessarius sæcularis potest eligi, ita & regularis; non debet enim esse peioris conditionis. Nam si mutet domicilium, requirit nouam approbationem, quia iam Episcopus domicilij est illius Ordinarius, vt est aliorum sæculariũ confessorum, mutantium ab vno in alium locum permanens domicilium.

6 *Int.* Est quidem approbatus pro audiendis confessionibus certi loci, & non aliorum, potéstne virtute bullæ eligi in confessarium à quouis totius Episcopatus? *Resp.* Potest. Ita Eman. *in bulla.* §. 9. *num.* 8. Ratio eius est, quia talis est approbatus ab Ordinario: hoc autem solum requiritur à bulla: ergo vbi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus. Addo præterea posse eligi à quouis, licèt versetur vt hospes in alio Episcopatu: quia iuxta supra positam Cardinalium declarationem sola requiritur approbatio Ordinarij confessoris.

7 *Int.* Cùm iuxta Concil. Tridentini verba non requiratur Ordinarij approbatio ad audiendas Regularium confessiones, duo quæro. Primum, an ad obtinendas indulgentias huius Bullæ, sit satis confiteri sacerdotibus per superiorem signatis, & expositis. Deinde, vtrum si eligendus sit confessarius, oporteat eligere confessarium approbatum ab Ordinario? *Resp.* Dico ad *primum.* Satis est confiteri Sacerdotibus per superiorem expositis. Ita Roder. *in bul.* §. 9. *num.* 9. Ratio illius est, quia superiores Religionum appellantur in iure Ordinarij erga ipsos religiosos, possunt enim eos ligare, absoluerévè censuris, dispensare, commutaréque eorum vota, hi autem iurisdictionis actus, sunt Ordinarij. Ita Glossa *L. pluri. ff. de procu.* Gloss. *cap. fin. de offic. Ord.* ibid. Bartol. Veruntamen ad probandam propositam veritatem hac ratione minimè indigemus. Nam nostra bulla solam requirit approbationem Ordinarij, vt eam requirit Concil. Trid. sed Concil. Trid. non requirit approbationem Ordinarij in confessariis regularium, erga eosdem regulares, sed solam expositionem Prælati ipsius pœnitentis regularis; ergo, &c. Dico ad *secundum.* Si eligendus sit confessarius ab aliquo regulari virtute huius bullæ, alius ab iis, quos proprius Prælatus expositos habet, & assignatos, requiritur vt sit approbatus ab Ordinario, siue sit sæcularis, siue regularis. Ita Henriq. *lib.* 3. *de pœn. cap.* 6. ad finem, & est securior opinio.

8 *Int.*

8 *Int.* Quid censes de regularibus? *Resp.* Dico *primùm.* Regulares etiam ordinum Mendicantium possunt bullam suscipere, & ea vti sicuti alij Christi fideles. Ita constat ex ipso bullæ contextu modum assignantis, quomodo faciendæ sint eleemosynæ. Dico *secundùm.* Etiam regulares D. Francisci possunt pecuniam conquirere ad suscipiendam bullam. Ita Roderic. *de bulla.* §. 9. *num.* 23. Dico *tertiùm.* Possunt regulares absque suorum Prælatorum licentia vti bulla ad ea, quæ non repugnant religiosæ obseruantiæ, vtpote ad lucrandas indulgentias per ieiunia, orationes, flagellationes, &c. Ita colligitur ex D. Thom. *in Add. q. 27. art. 3. & in 4. d. 20.* vbi Palad. Dico *quartùm.* Religiosi Mendicantes non fruuntur priuilegio bullæ cruciatæ ad effectum eligendi confessarium, qui possit eos absoluere à casibus reseruatis absque licentia superioris. Ita decreuerunt Sixtus IV. Innocent. VIII. Alex. VI. Iulius II. Leo V. denique Greg. XIII. & Leo X. viuæ vocis oraculo. Quod quidem priuilegium concessum est superioribus Religionum mendicantiũ, neque per bullam cruciatam abrogatum est, imò quasi fortiùs confirmatum. Qua de re circa Moniales extat declaratio congregationis Cardinalium, his verbis. Congregatio Concilij censuit quatenus gratia ex bulla cruciata pertinet ad Moniales, non posse vigore facultatis in eadem bulla concessæ alios confessarios præter eos, qui ad audiendas ipsarum monialium confessiones ab Ordinario approbati fuerint, eligere. Refert Eman. *in bul.* §. 9. *num.* 22. testatúrque se ipsum eam vidisse manuscriptam in eadem petitione facta. Dico *quintùm.* Quoniam verò oppositum verum iudicatur in concilio ipsius cruciatæ bullæ, vt videre est in compendio *priuil. tit. Cruciata, & tit. absolutio quoad fratres,* Cord. *super regulam cap.* 3. & Parasel. *tit. notanda priuilegia.* §. 10. *fol.* 175. *& fol.* 127. in suo comp. Deinde, quoniam Religionum Prælati huiusmodi reuocatoria priuilegia nunquam in suis capitulis prouincialibus promulgarunt: lex verò reuocatoria priuilegiorum non habet vim ante promulgationem, vt docet Sot. 1. *Iust. q.* 2. *art.* 4. Med. 1. 2. *q.* 91. *art.* 4. Imò hoc scientes tacent, & ideo consentire videntur, probabile est posse religiosos vti priuilegio bullę circa electionem confessoris, & ideo qui bona fide ea vsus est, nõ est cogẽdus iterare confessiones. Ita Medin. *de confess. cap.* 26. Cord. *de indulg. q.* 49. ad finem, & Roder. *in bul.* §. 9. *num.* 25. in fine.

9 *Int.* Possuntne nouitij virtute bullæ, alteriusve Iubilæi absolui à casibus reseruatis suo prælato? *Resp.* Dico *primum.* Possunt virtute bullæ. Ratio est, quia nouitij adhuc non subiacent legibus rigorosis, & oneribus religionum: neque circa hoc intelliguntur sub nomine religiosi, vti enim possunt honoribus, & non subiacent oneribus. Dico *secundum.* Etiam secundùm ius commune possunt nouitij eligere confessarium, & ab eo absolui à casibus reseruatis in religione, ac possent, si nouitij non essent, ac proinde non sunt religiosi ad onera, sed solum ad honores. Ita colligitur apertè *ex cap. Relig. de sent. excom. in 6.* traditque Angel. *verb. relig.* §. 13. & 14. Sylu. *religio.* 5. *q.* 9. 10. & 12. Instruct. *cap.* 47. Imò neque ad omnes honores nouitij apti sunt, vt cernere est in dicto *cap. Religio. de sent. excom. in 6.* Nostri tamen instituti non est id persequi.

10 *Int.* Requiriturne aliud quicquam in confessario, vt ex vi bullæ possit eligi à pœnitente? *Resp.* Requiritur insuper, vt sit idoneus. Idoneus verò à Pio IV. in sua bulla censetur non suspensus, non irregularis, non excommunicatus, non interdictus, neque alio modo à suo superiore impeditus. Si autem talis non fuerit, eligi nequaquam potest. *c. Quod translat. de offic. deleg.*

11 *Int.* Quoniam verò post Concil. Constantiense, solùm tenemur euitare in diuinis, & humanis solos excommunicatos publicos, & notorios clerici percussores, imò potest *extrauag. ad euitanda*, solos nominatim per iudicis sententiam tales declaratos, vt iam respondisti in propria materia *de excomm.* Rogo nunc, quis ex virtute huius bullæ potest excommunicatum confessorem eligere? *Resp.* Parochianus potest licitè à suo parocho, etiam nominatim declarato excommunicato petere in hoc euentu, & alio necessitatis, pœnitentiæ Sacramentum. Ita omnes Doctores, & Adrian. *quæst.* 8. *de confess.* Angles *quæst. de confess. art.* 8. liberiùs loquuntur. Ratio est, quia ille parochianus petit quod suum est, parochus verò ex propria malitia est in eo statu, & ideo sibi imputet. Vt qui petit iuramētum ab eo, quem scit iuraturum per falsos Deos, non peccat, quia ipse petit suum ius, & rem, quam alius licitè, & sanctè facere potest, iurando per verum Deum. Dixi, in euentu necessitatis, quia absque ea faceret contra charitatem inducendo alium ad peccandum in administratione Sacramenti.

menti. Dico *secundum.* Si Sacerdos confessarius non est parochus, & est excommunicatus, licèt sponte voluntatéque sua expositus sit pro audiendis quibusque pœnitentibus, peccat qui illum eligit in confessarium. Hæc veritas est contra multorum opinionem, teste Sot. *in 4. d. 1. q. 5. art. 6.* Est tamen Castri *lib. 1. de pun. hær. c. 15.* Angles *q. de minist. sacram. art. 6.* Ratio eorum est, quia actus exterior addit malitiam supra actũm interiorem, loquendo moraliter (quidquid metaphysica veritas doceat) atque moraliter grauius peccat, qui exterius mœchatur, quàm qui solùm vult mœchari, estque experimẽtum manifestum, saltem in delectabilibus, & irascibilibus, vt docet D. Thom. 2. 2. *q. 2. art. 4.* & in aliis peccatis actus exterior addit multiplicitatem actuum interiorum, & firmitatẽ propositi. Ideo qui exigit executionem peccati ab eo, qui paratus est illud exequi, cooperatur peccato. Hæc veritas omninò tenenda, nisi vrgeat magna necessitas confitendi: tunc enim sequi potest oppositam sententiam.

De vicibus, quibus ex vi bullæ potest pœnitens absolui. §. 9.

1 *Quoties ex vi bullæ potest pœnitens absolui.*
2 *Quod est priuilegium posse absolui in articulo mortis.*
3 *Quis est intelligendus articulus mortis.*
4 *An possit concedi ex vi bullæ indulgentia sub conditione.*

1 INTERROGATIO. Quoties ex vi bullæ potest pœnitens absolui ab electo confessario? *Resp.* Semel in vita, semel in morte. Ita textus eiusdem bullæ, hoc est, in articulo mortis.

2 *Int.* Quid priuilegij concedit sua Sanctitas in articulo mortis; nam tunc nullum est peccatum reseruatum cuilibet Sacerdoti? *Resp.* Magnum: enimverò etiam in articulo mortis: absolutè loquendo, seruandus est ordo dignitatis, non cogẽte ad aliud necessitate, & ideo præsente eo, qui potest absoluere à reseruatis, etiam in eo articulo non potest absoluere; quia tali potestate caret, vt iam dixi supra in materia de pœn. Ex priuilegio autem bullæ cruciatæ potest quilibet confessor approbatus, & à pœnitẽte electus, etiã præsente eo, qui iuxta commune ius poterat absoluere. Ita Roder. [illegible]

3 *Int.* Quomodo intelligendus est articulus mortis? *Resp.* Aliud est periculum mortis, aliud articulus mortis. Periculũ mortis est euentus, in quo iustè, & prudenter timeri potest euenturã mortem, talis est periculosa nauigatio, prælium cõmittendum, vel quid simile, vt duellum, &c. Articulus mortis est euentus, in quo quis iam naturaliter desperata salute est ad moriendum proximus. Ex vi bullæ absolutio dari potest tantum in articulo mortis, siue vero, siue præsumpto vero, non autem in periculo. Ita Sot. *in* 4. *d.* 18. *q.* 4. *ar.* 4. Cou. *c. Alma. Can. de pœn. fol.* 59. *aliàs* 49. Sylu. *interdict. dicto* 5. *q.* 4. Panorm. *c. Quod in te. de pœn. & remis.*

4 *Int.* Poteſtne confessor in articulo præsumpto mortis impertire indulgentiam sub conditione, si verè mortem obieris, alioqui seruet tibi Deus hanc indulgentiam ad instans mortis? *Resp.* Potest. Ita Nauar. *in sum. c.* 26. *num.* 31. Cordub. *de indulg. q.* 38. Et ita fieri iubet Bullæ commissarius.

De modo concedendi indulgentias huius bullæ. §. 10.

1 *An necesse sit ad lucrandas indulgentias bullæ, vt eas confessarius concedat.*

2 *Qua forma vti debet confessarius in concedendis indulgentiis.*

3 *Quando est concedenda indulgentia pro articulo mortis.*

4 *An lucretur indulgentias bullæ, qui ex malitia confessarij non absoluitur.*

1 INTERROGATIO. Ad lucrandas huius bullæ indulgentias requiritúrne, vt confessarius eas concedat? *Resp.* Requiritur. Ita collector in Compen. *tit. indulg.*

2 *Int.* Qua forma vti debet confessarius in concedendo huius bullæ indulgentias? *Resp.* Forma tradita à Commissario, si tamen ea non vtatur, adhuc verè impertit indulg. *q.* 18. Nau. *c. in Leuit. not.* 30. *n.* 6. *& in man. c.* 26. *num.* 31. Satis verò est dicere. Concedo tibi omnes gratias, quas concedere possum virtute huius bullæ: idem mente, & cogitatione habendo. Ita Eman. *in bulla.* §. 9. *num.* 40.

3 *Int.* Quando est concedenda indulgentia pro articulo mortis? *Resp.* Salubre est consilium, non nisi cum iam pœnitẽs peccare nequeat mortaliter iuxta prudentis iudicium præ mortis afflictione, & amissione libertatis, illam concedere, vt ita absque Purgatorij pœna, queat in cælum aduolare. Ita notauit piè satis Roderic. *in bulla.* §. 9. *num.* 39.

4 *Int.*

4 *Int.* Confiteor, vt indulgentias huius bullæ adipiscar, confessarius ex malitia non me absoluit; lucrorne indulgentiam? *Resp.* Lucror. Ita Curiel *de iubil. p. 33.* absolutè de quauis indulgentia; ita verò nostræ bullæ textus est clarus circa hunc euentum.

De iis, à quibus potest absoluere confessarius per Bullam cruciatam electus. §. 11.

1 *A quibus culpis potest absoluere confessarius electus per bullam cruciatam.*

2 *Quot sunt censuræ, & pœnæ à quibus potest absoluere confessarius electus per bullam cruciatam.*

1 INTERROGATIO. A quibus culpis potest absoluere confessarius per bullam cruciatam electus? *Resp.* A quibuscunque peccatis, & censuris. Ita textus ipsius bullæ.

2 *Int.* Quot sunt censuræ, quarum absolutionem committit summus Pontifex confessario electo per bullam cruciatam? *Resp.* Quatuor. Excommunicatio nimirum, suspensio, irregularitas, interdictum.

De absolutione ab excommunicatione per hanc Bullam. §. 12.

1 *Ad absolutionem excommunicationis positæ ad instantiam partis læsæ, oportet, vt prius fiat satisfactio.*

2 *Quo pacto facienda est talis satisfactio.*

3 *An simul possint absolui multæ excommunicationes.*

4 *An confessarius electus per Bullam possit absoluere ab excommunicatione extra confessionem.*

5 *An impartienda sit absolutio excommunicationis cum ceremoniis à iure præscriptis.*

6 *An valeat in foro externo absolutio excommunicationis per bullam cruciatam.*

7 *An confessarius per bullam electus possit absoluere ab excommunicatione ab homine generaliter.*

8 *An possit absoluere ab excommunicatione ab homine nominatim.*

9 *An possit absoluere à tali excommunicatione ab homine nominatim, cum per excõmunicationem nõ stat, vt fiat satisfactio.*

10 *An possit absoluere à tali excommunicatione, cum excommunicatus est impotens ad absoluendum.*

1 INTERROGATIO. Iubet Summus Pontifex, vt ante absolutionẽ excommunicationis positæ ad instantiam partis læsæ, fiat satisfactio partis, quæro an hoc sit de essentia absolutionis, ita vt non teneat, nec valeat, si aliter detur? *Resp.* Est quidem de essentia. Ita Nau. *in man. c. 27. n. 47. &* 48. Arm. *absolutio. n. 48.* est enim clara bullæ præscriptio.

2 *Int.* Quo pacto fieri potest, & debet iusta læsæ partis satisfactio? *Resp.* Si vel reddatur æqualitas rei debitæ, vel dentur pignora, & sufficiẽtes cautiones, vel saltem iuret se satisfacturum cùm primùm potuerit. Ita Nau. Cou. Armil. & Perez, quos refert, & sequitur Eman. *in bul. §. 9. nu. 53.*

3 *Int.* Est quis excommunicatus diuersis excommunicationibus, poteritne electus confessarius vnica absolutione ligatum expedire? *Resp.* Poterit, dicendo, absoluo te ab omnibus quibus detineris excommunicationibus, vel quid simile. Ita Angel. *tract. de excom. fol. 52.* cum communi. Quoniam in hoc euentu vtitur potestate supremi iudicis, cui omnes alij subiiciuntur, summi nimirum Pontificis.

4 *Int.* Potestne electus confessarius absoluere talem excommunicatum extra sacramentum pœnitentiæ? *Resp.* Minimè. Ita Couar. *cap. Alma. de sent. excom. p. 2. §. 11. num. 16.* Nau. *in Man. c. 26. num. 31.* Cord. *in sum. q. 16.* Ratio est, quia eam præscribit bulla conditionem, *quorum diligenter auditis confessionibus eos possunt absoluere à quibuscunque, &c.* vt legenti patebit.

5 *Int.* Estne hæc absolutio impertienda cum ceremoniis præscriptis à iure? *Resp.* Minimè, quia fit in foro interiori: ceremoniæ verò pertinent ad forum exterius. Ita Nau. *in man. cap. 26. num. 2.*

6 *Int.* Absolutio excommunicationis impertita ex priuilegio bullæ, valetne ad forum exterius? *Resp.* Minimè. Ita Couar. *c. Alma. 1. p. §. 11. n. 16.* Ledesin. *in 4. n. 26.* Gutter. *in qq. can. c. 3. num. 8. & 9.*

7 *Int.* Potestne confessarius electus absoluere ab excommunicatione ab homine? *Resp.* Potest. Ita Eman. *in bul. §. 9. num. 55.*

8 *Int.* Rogo vlterius. Est quis nominatim ab homine excõmunicatus, potestne absolui quoad forum interius per virtutem

tem huius bullæ? *Resp.* Minimè: neque per hanc, neque per aliam, aliúdve priuilegium, quin prius parti læsæ satisfiat. Ita decreuit Pius V. in Iubilæo à se concesso anno 1568. his verbis. Declarantes insuper tam præsentes, quam alias quascunque super concessione similium, vel dissimilium indulgentiarum à nobis, & à prædecessoribus nostris hactenus emanatas, & in futurum quomodolibet emanandas litteras Christi fidelibus ipsis, nisi ad earum effectum in foro conscientiæ, & pœnitentiali consequendum duntaxat, non autem in foro fori, aut contentioso, nisi satisfecerint, nullatenus suffragari. Et ita iubet Conc. Trid. *sess. 25. de reform. cap. 12.* ne absoluatur excommunicatus nominatim pro furto decimarum, aut impeditione, ne soluerentur, nisi prius satisfacta parte.

9 *Int.* Est pars læsa in longa distantia, & iudex, qui nominatim excommunicauit Petrum: vult Petrus confiteri & lucrari indulgentias, deponit apud fideiussorem fidelem rem debitam, poterítne absolui ab excommunicatione, & à peccatis? *Resp.* Poterit. Ita Eman. *in bul. §. 9. n. 55.* Ratio eius est, quia ea censenda est iusta voluntas partis, & iudicis, si quidem debitor facit quantum in se est, & est impotens ad plus faciendum.

10 *Int.* Est quis impotens ad soluendum centum quibus parti læsæ satisfiat, poteritne frui beneficio huius bullæ, & absolui, si est excommunicatus pro tali debito, seu nominatim seu vniuersaliter? *Resp.* poterit, quia coram Deo facit quantum in se est. Ita Eman. *in bul. §. 9. n. 55.* Neque potens postea factus, & nolens satisfacere parti læsæ, reincidit in eandem excommunicationem. Ita Nauar. *in man. c. 27. n. 247.* Non enim est in confessario potestas absoluendi ad reincidentiam, cum taliter absoluere sit actus iurisdictionis circa excommunicandum, vt tenet Sot. *in 4. d. 22. art. 3.* Cord. *q. 20. sum.* Adeò vt nec ad instantiam partis læsæ ita absolui possit, cum nec pars læsa, nec confessarius habeant iurisdictionem ponendi excommunicationem, vt notat Sylu. *excomm. 2. not. 1. casu 13. 14. 15. & excom. 1. qu. 6.* Nauar. *in sum. c. 27. n. 14.* & Cord. loco sup. citato.

De absolutione à suspensione. §. 13.

1 *An virtute bullæ cruciatæ possit absolui à suspensione, qui minor vigesimoquinto anno sacerdotij ordines suscepit malitiosè.*

2 *An talis absolutus possit statim celebrare.*

1 INTERROGATIO. Supposita veritate, quod malitiosè ordinatus sacerdotio sciens se esse minorem vigesimoquinto anno inchoato, maneat suspensus per extrauagantem Pij II. manu tantum scriptam, vt notat Nau. *in man. cap.* 25. *n.* 70. & *cap.* 27. *n.* 155. & 242. sed non ideo minoris valoris, imò æqualis ac aliæ impressæ, vt aduertit Caiet. *verb. excom. c.* 31. quam postea confirmauit Pius V. vt aduertit Cordub. *in sum. c.* 144. quæro vtrum virtute huius bullæ cruciatæ possit talis absolui in foro interiori? *Resp.* Potest. Ita Med. *in summ. lib.* 1. §. 8. *fol.* 45. Ratio est, quia talis censura fuit culpabiliter contracta, & de censuris culpabiliter contractis potest confessarius electus per hanc bullam absoluere, vt infra dicam de irregularitate.

2 *Int.* Quæro vlterius, an talis absolutus à suspensione, possit statim celebrare? *Resp.* Si peruenit ad legitimam ætatem petitam à Concil. Trid. nimirum ad vigesimumquintum annum inceptum, vt referam in Sacramento Ordinis, potest: si non peruenit, non potest, manetque irregularis, si celebrat, quia erat à iure suspensus. Ratio est, quia electus confessarius potest priuilegio bullæ tollere suspensionem, non tamen dispensarè in legitima ætate.

De absolutione ab irregularitate. §. 14.

1 *Quæ irregularitas appellanda est censura, à qua potest confessarius ex vi bullæ cruciatæ absoluere.*

1 INTERROGATIO. Quæ irregularitas appellanda est censura? *Resp.* Ea, & sola, quæ oritur ex delicto, Et ab ea sola potest confessarius electus virtute bullæ absoluere. Ita Cordub. *de indulg. quæst.* 43. *dub.* 4. Medin. *in sum. lib.* 1. §. 9. & 12. *quæst.* 99. *art.* 4. Gutter. *in quæst. can. cap.* 1. *fol.* 57. Quamuis oppositum censeant Sot. 5. *iust. quæst.* 1. *art.* 4. Nauarr. *in man. cap.* 27. *num.* 1. & 152. Hinc excipitur irregularitas, quæ oritur ab homicidio voluntario, siue iusto, siue iniusto, vt aduertit Eman. *in bul.* §. 9. *num.* 64.

De absolutione ab interdicto. §. 15.

1 *Quem interdictum possit confessarius absoluere ex vi bullæ cruciatæ.*

2 *An talis absolutio prosit ad forum externum.*

3 *An possit absoluere à cessatione à diuinis.*

1 INTERROGATIO. Quid priuilegij concedit summus Pontifex in hac clausula? *Resp.* Magnum quidem. Scilicet, vt confessor electus per hanc bullam cruciatam possit interdictum nominatim ab homine (quem non poterat absoluere nisi iudex qui illum interdixerat, vel alius iudice illo superior in iurisdictione eiusdem fori) ab illa interdicti censura absoluere, satisfacta priùs parte læsa, vt dixi iam de absolutione excommunicationis. Potest præterea absoluere à quouis alio interdicto posito à iure, quouis modo, etiam Sedi Apostolicæ reseruato. Absolutus itaque ab hac censura, potest suscipere Sacramenta, & sepeliri sepultura Ecclesiastica.

2 *Int.* Prodéstne hæc absolutio ad forum externum? *Resp.* Minimè. *cap. super hoc*, vt refert Eman. *in bul.* §. 9. *num.* 65.

3 *Int.* Dátne hæc bulla confessario facultatem absoluendi à cessatione à diuinis? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia cessatio à diuinis non est censura, & ideo qui cum ea celebrat, non incurrit irregularitatem, vt defendit Gutterr. *in qq. can. c.* 16.

De absolutione ab excommunicationibus positis in bulla cœnæ Domini, quæ dari potest per confessarium electum virtute bullæ cruciatæ. §. 16.

De hæreticis. Sect. 1.

1 *Quæ est prima excommunicatio Bullæ Cœnæ Domini.*
2 *Quis intelligitur sub nomine hæretici.*
3 *Quis intelligitur sub nomine fautoris.*
4 *Quis est dicendus schismaticus.*
5 *Qui excommunicantur in Bulla Cœnæ ratione librorum prohibitorum.*
6 *Quis potest absoluere hæreticos, schismaticos, & eorũ fautores.*
7 *Quid potest Episcopus circa hos.*
8 *An Inquisitores possint supradictos absoluere per vicarium.*

1 INTERROGATIO. Quæ est prima excõmunicatio Bullæ Cœnæ Domini? *Resp.* Ea, quâ excommunicantur hæretici, & fautores hęreticorum, schismatici, & legentes, vel retinentes, vel approbantes libros hæreticorum: hi enim omnes in Hispania à solis Inquisitoribus fidei in vtroque foro possunt absolui, & comprehenduntur sub nomine hæreticorum

rum quoad pœnam excommunicationis. Ita Eman. *in bul.* §. 9. *num.* 66.

2 *Int.* Quis hoc in loco intelligitur nomine hæretici? *Resp.* Is cuius pertinacia & hæresis prodiit in deliberatum actum externum. Itaque ad incurrendam, contrahendámque huiusmodi excommunicationem requiritur contumacia animi, & deliberatio operis externi hæreticalis scienter, & hæreticali malitia patrati. Ita Gutter. *in quæst. can. cap.* 23. *num.* 28. Et quamuis sola pertinacia mentis deliberata contra aliquid de fide ab Ecclesia propositum sufficiat, & requiratur omnino ad constituendum hæreticum, iuxta omnes, sicuti notat Syluest. *hæresis.* 1. *quæst.* 3. & Simancha *de instit. Cathol. cap.* 26. vt iam memini ad primum Decalogi præceptum, tamen hic hæreticus appellatur mentalis, & non excommunicatur in bulla cœnæ. Meritò tamen censebitur hæreticus externus ille, qui ita pertinaciter adhæret alicui opinioni, vt quidquid censeat in oppositum Ecclesia, illam doceat tanquam de fide, offerátque vitam, si oportuerit. Ita Castro *de pœn. hær. lib.* 1. *q.* 7. §. 37. Cathar. *in Apolog.* contra Sot. *de certit. grat.*

3 *Int.* Qui intelliguntur sub nomine fautorum? *Resp.* Solus ille, qui iuuat, recipit, defendit hæreticum, quatenus hæreticum, vt permaneat in sua hæresi, vel saltem non puniatur è Censoribus fidei, quasi sit indignus tali pœna. Ita Nauar. *in man. cap.* 27. *num.* 56. & hic solus incurrit excommunicationem bullæ cœnæ, quouis modo illum iuuet, verbo, vel facto, vel pecunia, vel alimentis, vel equo, vel gladio, &c. Non autem censendus fautor hæretici, qui illum iuuat, recipit, aut defendit, vt amicum, vt proximum causa postulante pietatis, vt consanguineum miseratione cogente; vel vt alium similem hominem miserum, & calamitosum.

4 *Int.* Quis est dicendus schismaticus, qui in bulla cœnæ excommunicatur? *Resp.* Qui pertinaciter ab Ecclesia separantur in opinionibus, pertinaciter repugnando mandatis Ecclesiæ, Concilij generalis, & Papæ: diuidúntque suo modo Christum, dicendo sic, & sic. Ita D. Hieron. *in epist. ad Gal.* Hoc enim est discrimen inter hæreticum, & schismaticum, quòd hæreticus habet aliquam propositionem contrariam fidei, & eam pertinaciter defendit: schismaticus verò separatur ab Ecclesia.

5 *Int.* Qui in bulla cœnæ excommunicantur pro libris

prohibitis

prohibitis hæreticorum? *Resp.* Ij, qui eos domi habent scienter. Ij item, qui eos scienter legunt absque facultate Apostolica. Ij, qui eos imprimunt. Ij, qui eos quouis modo defendunt, etiam laudando. Ita Eman. *in bulla.* §.9.*n.*78. Et ideo non excommunicantur, qui dicta hæreticorum legunt in libris Catholicis relata, vel libros Catholicorum per hæreticos expositos: pro istis tamen est pœna posita in indice Pij II. teste Nauar. *in man.c.*27.*n.*56. & in indice librorum prohibitorum Hispaniæ.

6 *Int.* Quis potest absoluere hæreticum, & fautores hæreticorum, aliosque supradictos? *Resp.* In Hispania, etiam in foro conscientiæ soli Inquisitores fidei. Nullúsque alius neque virtute bullæ, neque alterius plenissimi Iubilæi, nisi de hæresi fiat peculiaris mentio, iuxta breue concessum Inquisitoribus per Pium V. teste Rotis *de hæret.* 1.*p.asser.*19. & eodem *lib.de priu. Inquis. num.* 416. erátque priuilegium iam concessum in quadam *Extrau.* Vrbani IV. teste Albert. *in repertorio Inquis.* verbo *crimen.*

7 *Int.* Quid possunt Episcopi circa hos? *Resp.* Possunt per se, & non per alium vicarium suum absoluere ab hæresi occulta. Ita Concil. Trid. his verbis. *Liceat Episcopis*, &c. & in quibuscunque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reseruatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in Diœcesi sua per seipsos, aut vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis absoluere imposita pœnitentia salutari. Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum, non eorum vicariis sit permissum.

8 *Int.* Licétne Inquisitoribus absoluere supradictos hæreticos, aut eorum fautores per vicarium, quamuis non liceat Episcopis? *Resp.* Licet. Notat id Camillus Inquisitor generalis Mantuæ, & Ferraræ in suis additionibus, teste Roder. *in bul.* §.9. *n.*70.

De piratis. Sect. 2.

1 *Contra quos piratas lata est excommunicatio in Bulla Cœnæ Domini.*

2 *Qui dicendi sint piratæ.*

1 INTERROGATIO. Contra quos lata est huiusmodi excommunicatio? *Resp.* Contra piratas, piratarum fautores, vt piratæ sunt, recipientes, fauentes, occultantes,

tes, &c. & raptores bonorum naufragorum.

2 *Int.* Qui dicendi sunt piratæ? *Resp.* Qui mari vagantur latrocinia exercendo, & homicidia, vel animo latrocinandi, & occidendi. Mari, dixi, non fluuiis, aut paludibus: qui enim fluuius, paludésve latrociniis, & homicidiis infestaret, non diceretur pirata excommunicatus in bullæ Cœnæ.

De Dominis petentibus seu imponentibus noua vectigalia, gabellas, & pedagia. Sect. 3.

1 *Qui Domini incurrunt talem excommunicationem.*
2 *Quando incurritur talis excommunicatio.*
3 *An incurratur circa personas exemptas.*

1 INTERROGATIO. Qui Domini intelliguntur incurrere excommunicationem bullæ Cœnæ? *Resp.* Ij, qui supra se habent superiorem temporalem. Ita Roder. *in bul.* §. *6. num.* 81.

2 *Int.* Quando incurrunt huiusmodi censuram petendo, & imponendo hæc noua vectigalia? *Resp.* Cùm ea ponunt, & petunt absque licentia sui temporalis superioris, & per violentiam subditorum tanquam rem sibi iure debitam. Ita Roder. proximè, & Nauar. *in man. c.27. n.61.*

3 *Int.* Incurritne princeps sæcularis huiusmodi censuram, cum à personis exemptis petit tributa, vt à clericis, &c. *Resp.* Minimè. Ita Eman. proximè.

De falsificantibus literas Apostolicas. Sect. 4.

1 *Qui comprehenduntur in hac excommunicatione.*
2 *Quid intelligitur sub nomine literarum Apostolicarum.*

1 INTERROGATIO. Qui excommunicantur per hanc excommunicationem? *Resp.* Non solùm qui Apostolicas literas falsificat, sed etiam qui eas falsificare facit. Ita Ioan. Maior, & Rosel. quos citat, & sequitur Cord. 5. *q.26.*

2 *Int.* Quid intelligitur per literas Apostolicas? *Resp.* Intelliguntur tam bullæ à Papa expeditæ, quam supplicationes signatæ à Papa cum verbo, fiat. Ita Nauarr. *in man. cap.27. n.61.* imò est contextus bullæ. Ideo non excommunicantur hac excommunicatione bullæ Cœnæ, qui falsificant literas Episcopi, vel Nuncij, vel Protopœnitentiarij, quia non sunt literæ Papales. Item non excommunicantur hac excommunicatio-

ne

ne, qui falsis obtentis rationibus à Papa impetrant literas (quanquam pœnis puniuntur *cap. Ad falsariorum.*) Neque qui immutant aliquid accidentarium Papalium literarum, vt notat Nauarr. Neque qui falsis ab alio factis literis vtuntur in suum commodum, quia hi non falsificant.

De ponentibus manus violentas in Prælatis. Sect. 5.

1 *Qui contrahunt hanc excommunicationem.*
2 *Quales intelliguntur Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi.*
3 *An comprehendantur iubentes, & facientes.*

1 INTERROGATIO. Qui contrahunt hanc excommunicationem? *Resp.* Ij, qui Patriarchas, vel Archiepiscopos, vel Episcopos aut occidunt, aut mutilant, aut cædunt, aut vulnerant, aut retinent vi, aut in carcerem coniiciunt.

2 *Int.* Quales Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi intelligendi sunt? *Resp.* Soli consecrati. Ita Nauar. proximè, & Eman. *in bul.* §.9. *num.*83.

3 *Int.* Comprehenditne huiusmodi excommunicatio iubentes, & fauentes? *Resp.* Comprehendit. Ita Gregor. XIII. declarauit, teste Nauar. & Roderico proximè.

De vsurpantibus bona Ecclesiastica. Sect. 6.

1 *Quæ bona Ecclesiastica hic intelliguntur.*
2 *Qui incurrunt hanc excommunicationem.*

1 INTERROGATIO. Quæ intelliguntur in hac prohibitione bona Ecclesiastica? *Resp.* Redditus Ecclesiastici, hoc est, qui sunt personarum Ecclesiasticarum.

2 *Int.* Qui hanc censuram incurrunt? *Resp.* Qui auctoritatiuè, seu vt iusti Domini hos redditus absque licentia Papæ capiunt, & exigunt.

Contra iudices sæculares. Sect. 7.

1 *In quos iudices sæculares lata est censura in Bulla Cœnæ.*

1 INTERROGATIO. In quos iudices sæculares lata est excommunicatio bullæ cœnæ? *Resp.* In eos qui cùm sæculares iudices sint, volunt cognoscere causas Ecclesiasticarum personarum, quouis modo id intendant facere. Quinque impediunt executionem literarum Apostolicarum. Nomine verò iudicum intelliguntur quinque sæcularis fori ministri & officiales. Ita Emanuel *in bulla.* §.9.*n.*85.

De

De iis, qui portant arma ad infideles. Sect. 8.

1 *Quos comprehendit hæc excommunicatio.*
2 *An comprehendat captiuos Christianos remigantes in triremibus Turcarum.*

1 INTERROGATIO. Quos comprehendit hæc excommunicatio? *Resp.* Qui ad Turcas, Mauros, aut quósuis alios infideles arma deferunt, vel materiam armorum, vt ferrum, æs, &c. aut quoduis aliud ad bellum conducens, vt equos, &c.

2 *Int.* Comprehenditne captiuos Christianos, qui metu verberum, necisve coacti remigant in triremibus Turcarum pugnantium contra Christianos? *Resp.* Minimè. Ita Nauarr. *in man. cap.* 27. *num.* 63. Imò eos excusant à peccato mortali, Cordub. *quæst.* 137. *dub.* 2. Instruct. *casu* 7. *de homicid.* Nauar. *lib.* 3. *restit. cap.* 4. *num.* 61. *&* 62. concinit Nau. *in sum. cap.* 27. *nu.* 63. Ratio eorum est, quia nauigatio in se est bona, aut saltem indifferens: ex malitia verò Turcarum ordinatur ad malum finem: isti verò captiui intendunt solùm rem bonam, aut saltem indifferentem. Oppositum tamen de peccato censeo verum, vt dicam 4. *p. de pec. captiuor. numer.* 6.

De iis qui offendunt pergentes Romam, aut ibi habitantes. Sect. 9.

1 *Qui ligantur hac excommunicatione.*

1 INTERROGATIO. Supra quos offendentes cadit hæc excommunicatio? *Resp.* Cadit supra eos, qui tales euntes Romam, vel ibi commorantes, vel inde proficiscentes offendunt, modo quem bulla assignat, ratione ipsius Sedis Apostolicæ, hoc est, qui Romam petunt, vel incolunt, vel ab ea decedunt causa ipsius Sedis Apostolicæ. Si enim Romam petant, vel ibi habitent, aut inde proficiscantur negotiandi causa, vel aliud quid agendi à Sede Apostolica alienum, non muniuntur eo priuilegio.

De impedientibus, ne Romam asportentur victui & vestitui necessaria. Sect. 10.

1 *Qui non incurrunt hanc censuram.*

1 INTERROGATIO. Qui non incurrunt hanc censuram? *Resp.* Qui suæ Reipublicæ necessitati consulentes prohibent extrahi inde frumentum, ne fame postea laborent; aut prospicientes suorum populorum incolumitati interdicunt, ne Romam pestifera lue infectam eant, & redeant. Ita Roder. *in bul.* §. *9. num.* 87.

De confessario absoluente à casibus cœnæ, cum non habeat ad id facultatem. Sect. 11.

1 *Qui confessarius ligatur hac censura.*

1 INTERROGATIO. Qui confessarij incurrunt huiusmodi excommunicationem? *Resp.* Soli ij, qui vel audacia, vel ignorantia crassa absoluunt. Non verò qui inaduertenter, & ignorantia leui. Ita Nau. & Eman. *in bul.* §. *9. n.* 90.

De commutatione votorum. §. 17.

1 *In quod opus pium facienda est commutatio votorum per bullam cruciatam.*
2 *An possint commutari ex vi bullæ iuramenta facta Deo.*
3 *An possint commutari vota facta post bullam susceptam.*
4 *An possit commutari votum de nunquam petenda commutatione votorum.*
5 *An possit fieri talis votorum commutatio extra sacramentum pœnitentiæ.*
6 *An commutandi facultas comprehendat facultatem dispensandi.*
7 *An possint commutari omnia vota.*
8 *Quod votum castitatis nequit ex vi bullæ commutari.*
9 *An possit per bullam cruciatam commutari votum pœnale religionis.*
10 *An votum ingrediendi religionem militarem possit per bullam commutari.*
11 *Quid intelligitur per votum vltra mare.*

1 INTERROGATIO. In quod opus pium facienda est commutatio virtute bullæ cruciatæ? *Resp.* In eleemosynam pecuniariam ad auxilium belli contra infideles: dandaque est, siue tradenda talis eleemosyna thesaurariis, siue quæstoribus ipsius bullæ. Ita Nau. *in man. c.* 12. *n.* 30. Cordub. *in sum. q.* 149. Angel. *q. de voto. fol.* 121.

2 *Int.* Poteſtne confeſſarius virtute huius bullæ cruciatæ quemadmodum vota, ita etiam iuramenta facta circa eandem materiam votorum commutare? *Reſp.* Poteſt. Ita Sot. 8. *iuſt. q.* 11. *art.* 9. Direct. curat. *c.* 15. D. Thom. 2. 2. *q.* 89. *a.* 8. Eman. *in bul.* §. 9. *num.* 108. contra Nau. *in man. c.* 27. *nu.* 272. Ratio eſt, quia iuramenta talia facta Deo ſunt vota iurata.

3 *Int.* Poteſtne confeſſarius commutare virtute bullæ cruciatæ vota non ſolum facta ante, ſed poſt bullam ſuſceptam? *Reſp.* Poteſt. Ita Cordub. *in ſum. q.* 149. Nauar. *de indulg. notab.* 37. Non ſic dicendum de eo, qui poſſet in iis diſpenſare, vt docent Sot. 1. *iuſt. quæſt.* 4. Angel *tit. de voto*, & Cordub. citatus. Ratio eſt, quia in commutatione obligatio non tollitur, ſed ſolummodo transfertur; in diſpenſatione verò omninò tollitur.

4 *Int.* Vouit quis ſe nunquam petiturum commutationẽ ſuorum votorũ, poteſtne confeſſarius virtute bullæ cruciatæ hoc votum commutare? *Reſp.* Poteſt, ſed in melius tunc cõmutanda ſunt vota, de quibus vouit ſe non petiturum commutationem. Ita Angel. *q. de conf.* & Rod. *in bul.* §. 9. *n.* 112.

5 *Int.* Poteſtne confeſſor commutare vota virtute bullæ cruciatæ extra Sacramentum pœnitentiæ? *Reſp.* Minimè. Ita Eman. proximè, & textus manifeſtus bullæ.

6 *Int.* Sub poteſtate commutandi vota intelligiturne poteſtas diſpenſandi in iis? *Reſp.* Minimè. Ita Nauar. *in man. c.* 12. *num.* 71. Sot. & Cordub. *de indulg. q.* 73. Ratio eſt, quia maior poteſtas requiritur ad diſpenſandum, quàm ad commutandum: commutari enim votum nequit niſi in æquale, & ad hoc nulla requiritur iuriſdictio: quia tamen quiſque in propriis rebus fallitur, committitur hoc iudicium confeſſario.

7 *Int.* Poteſtne confeſſarius electus per bullam cruciatã commutare omnia vota? *Reſp.* Minimè. Excipiuntur enim ſola tria, Caſtitatis ſcilicet, Religionis, & vota tranſmarina. Ideo poteſt commutare vota eundi Romam, aut Compoſtellam peregrinandi gratia, quæ ſolent Papæ reſeruari, quia vbi textus non excipit, nec nos excipere debemus.

8 *Int.* Quod votum caſtitatis nequit confeſſarius virtute huius bullæ commutare? *Reſp.* Votum caſtitatis perpetuæ, & abſolutæ. Nam ſi quis vouit caſtitatem ad tempus, per annum, v. g. vel circa vnam rem veneream, & non alia, vt circa

tactus

tactus impudicos,vel circa amplexus,vel circa pollutionem, non censetur vouisse castitatem absolutè, & hoc votum virtute cruciatæ commutari potest. Ita Sot.7. *Iust.quæst.* 4. *art.*3. Nauar.*in man.cap.* 12. *num.* 77. quoniam tale votum non est reseruatum Papæ. Tale similiter est votum non nubendi, vt ait Sot. *in* 4. *d.*38. *q.* 2. *art.* 1. contra Caiet. *in qu.de voto non nubendi*, & ideo potest commutari. Talia itidem sunt vota suscipiendi ordinem sacrum,vt docet Eman. *in bul.*§.9. *nu.* 112.& ingrediendi Religionem,vt aduertit Palatius *in* 4.*d.*32. *disp.*2.*punct.* 7?0. Ratio est, quia tales non vouerunt aliam perfectionem, quàm se ponendi in statu, in quo decens est seruare castitatem.

9 *Int.* Potestne confessarius virtute cruciatæ commutare votum pœnale religionis, hoc est, factum in pœnam, v.g. si tale,vel tale egero,voueo me ingressurum ordinem D. Francisci? *Resp.* Res est valdè controuersa. Affirmat Medin. in *sum.lib.*1.*cap.*13.§. 6. fuitque opinio doctissimorum virorum, teste Henriquez *lib.* 7. *de indulgent. cap.* 30. *num.* 6. & ideo probabilis, tutáque in conscientia, licèt Couar. *cap.Quamuis pactum.*§.2.*num.*12.*de pactis.lib.*6.& Sot.7.*Iust. q.* 1. *art.* 1. eam scrupulosam iudicent. Ratio est, quia vota pœnalia non sunt facta in fauorem, & amorem religionum, sed quodammodo in detestationem, & mœrorem, quasi rem contrariam gustui,& voluntati: tale autem votum non sibi Papa,aiunt,reseruat,sed facta amoris,& gaudij stimulis.

10 *Int.* Caditne exceptio bullæ cruciatæ etiam supra votum ingrediendi religionem militarem D.Ioannis? *Resp* Cadit.Ita Roderic.*in bul.*§.9.*num.*123.Ratio est,quia hæc est vera religio,in qua votum castitatis solemne in ea emissum dirimit matrimonium ratum, sicut in aliis religionibus, teste Nauar.*tract.de iudic.Eccles.*& Cord. *in sum. q.* 184. probátque consuetudo in Hispania, quidquid repugnet Sot. 7. *Iust. q.*5.*art.*3. *&* *in* 4.*d.*27.*q.*1.*art.*4. Deinde, quia si quis vouit absolutè ingredi religionem,satisfacit ingrediendo hanc; ergo est vera religio,teste Roder.proximè.

11 *Int.* Quid intelligitur per votum vltra mare? *Resp.* Votum eundi deuotionis causa Hierosolymam.Ita Eman.*in bul.* §.9.*num.*126.

De Ecclesiastica sepultura concessa interdictis repentè mortuis, virtute bullæ cruciatæ. §. 18.

1 *Quibus interdictis per bullam conceditur facultas sepulturæ.*

2 *Quo pacto intelligenda est negatio sepulturæ per bullam cruciatam excommunicatis repentè mortuis.*

1 INTERROGATIO. Quibus interdictis conceditur hæc facultas? *Resp.* Iis, qui in articulo mortis signa dederunt contritionis, & non erant excommunicati.

2 *Int.* Quomodo intelligenda est huiusmodi bullæ prohibitio circa excómunicatos mortuos repentè, aut sine confessione propter defectum confessarij, cum solis signis contritionis? *Resp.* Sanè merito iure dubitari potest de hac prohibitione. Quoniam secundùm ius commune excommunicatus mortuus cum signo contritionis sine absolutione excommunicationis, potest ab ea post mortem absolui ab eo, qui pollet in excommunicationem iurisdictione, & ita post absolutionem donandus est Ecclesiastica sepultura, & exhumandus de loco profano, seu non extrahendus à loco sacro, si ibi sepultus erat, satisque tunc est virgis terram cædere, & non corpus; vt docent Rosel. *absolutio.* 1. §. 12. & Nau. *in man. cap.* 26. *num.* 52. Intelligenda igitur est bullæ prohibitio, nisi prius absoluantur ab excommunicatione.

De suspensione aliarum indulgentiarum, aliorúmve priuilegiorum facta per Bullam cruciatam durante illius tempore, erga eos qui illam non habent. §. 19.

1 *Quæ indulgentiæ, & priuilegia suspenduntur per bullam cruciatam.*

2 *An suspendantur altaria priuilegiata pro animabus Purgatorij.*

3 *An suspendantur per bullam priuilegia concessa à iure communi, consuetudine tolerata.*

4 *An sufficiat, vt alius meo nomine bullam suscipiat.*

5 *An suspendatur Bulla cruciata per promulgationem bullæ Cænæ Domini.*

6 *An suspendatur Bulla cruciata per Iubilæum.*

1 INTERROGATIO. Quæ indulgentiæ, quæve priuilegia suspenduntur per bullam cruciatam? *Resp.* Non omnes, nec omnia, sed eæ solæ indulgentiæ, & ea sola priuilegia, quæ conceduntur per hanc bullam, v. g. similes indulgentiæ plenariæ: similia priuilegia sepeliendi Ecclesiastica sepultura tempore interdicti, & alia huiusmodi. Ita Eman. *in bul.* §. 12. notátque ex Felin. *in cap. Nonnulli, de rescrip.* Nam clausulæ reuocatoriæ generales solum comprehendunt priuilegia contraria concessionis consecutioni, non verò alia, quæ impedimento non sunt tali concessioni. Et ideo siue similes indulgentiæ concedantur personis, siue domibus sacris, similiáque priuilegia suspenduntur per hanc bullam, præter eas, quæ superiores religionum mendicantium concedere possunt suis religiosis tantummodo ex vi suorum priuilegiorum: nam quæ habent simul cum sæcularibus communia, id est, quibus tam ipsi, quàm sæculares frui possunt, etiam suspenduntur quoad sæculares, non quoad Religiosos. Ita Rober. *in bul.* §. 12.

2 *Int.* Est in hac Ecclesia, vel monasterio altare in quo pro missa liberatur anima à Purgatorio, suspenditnrne hæc gratia per bullam cruciatam? *Resp.* Suspenditur. Ita Eman. loco proximo.

3 *Int.* Suspenditne bulla cruciata priuilegia concessa in iure communi: & quæ consuetudine tolerata approbantur vsu? *Resp.* Minimè: est enim ad suspendenda, vel reuocãda ea, quæ in iure communi continentur necesse, vt de eo fiat mentio, similiter & de consuetudinibus. Non obstantibus quibuscunque consuetudinibus. Ita Bart. *in Extrau. Ad reprimẽdum. verb. non obstantibus,* & est textus *in Auth. Qua in prouinc.* & text. *in cap. 1. de constitut. in 6.* Vnde quia initiati ordinibus minoribus possunt tempore interdicti audire sacrum, & adesse diuinis officiis ex iure communi, possunt etiam anno bullæ cruciatæ. Item quia superiores Religionum habent ex iure communi potestatem conferendi literas fraternitatis, quibus fratres facti per eas frui possint piis operibus Religiosorum, possunt eas dare tempore bullæ cruciatæ cum effectu participationis. Ita Rod. *in bul.* §. 12. *num.* 12. *dub.* 5.

4 *Int.* Satisne est, vt alius nomine meo mihi bullã accipiat? *Resp.* Satis, imò intelligens acceptam fuisse pro sua, ratum habeat factum. Ita Eman. proximè. *dub.* 17.

2 *Int.* Quis ad hunc effectum censetur malè promotus? *Resp.* Qui ordinem superiorem suscipit, non suscepto inferiore. Qui excommunicatus, aut suspensus suscipit ordinem sacrum. Qui sine literis commendatitiis sui Ordinarij (nostrates vocant reuerendas) ordinibus initiatur. Qui absque debita facultate extra tempora ordines suscipit. Qui ante legitimam ætatem ordinatur, aut illegitimus, aut irregularis. Ita Eman. *in bulla.* §.13.*n.*5. Nauar. *in man.c.*21.*num.*69. *&* *c.*27. *num.*241.

3 *Int.* In quo gradu affinitatis potest Commissarius bullæ cruciatæ dispensare? *Resp.* Potest dispensare in primo, & secundo gradu affinitatis ortæ ex fornicatione in foro tantùm interno conscientiæ, non quidem vt publicè fiat cum ritu nuptiali iuxta ordinem præscriptum à Concil. Trident. sed vt factum cum tali impedimento, & ideo nullum, ratum sit, vt maneat verum. Tunc verò non necesse est adesse testes, & parochũ, sed satis est nouus vtriusque coniugis cõsensus occultè inter se declaratus. Ita declarauit Pius V. motu proprio, quem refert Nauar. *in sum.cap.*22.*num.* 70. Adeo autem potest Commissarius dispensare quoad hoc impedimentum in foro tantùm interiori circa matrimonium iam contractum inualidè, vt si post dispensationem detegatur impedimentum, recurrendum sit ad Papam pro foro externo. Ita Nau. *tom.*2.*Consi.tit. de iudic.consid.* 4. Non quidem quod matrimonium nullum sit coram Deo, sed quod in foro externo iudicandum sit nullum. Tres tamen ad hanc dispensationem requirit bullæ textus conditiones. Prima est, vt ambo contrahentes, aut saltem vnus, contraxerint bona fide, nullum arbitrantes interesse impedimentum. Deinde, vt ignorans antea, certus modò sit talis impedimenti. Tertiò, vt ex dissolutione matrimonij sequatur scandalum. Potest deinde dispensare in affinitate orta ex copula fornicaria cum consanguinea suæ vxoris, vel è contra cum consanguineo sui mariti ad petendũ debitum, quod petere non poterat. Potest præterea cum paucis, & debitis personis dispensare, ad sacrum faciendum hora vna ante auroram, & post medium diem.

4 *Int.* Potestne commissarius dispensare in irregularitate aliqua procedente ex delicto publico? *Resp.* Potest in ea, quam contrahit excommunicatus, suspensus, aut interdictus celebrando publicè, aut interdictum violando. Ita

bulla plumbea his verbis. *Similiter conceditur facultas dicto commissario dispensandi, & componendi super irregularitate cum his, qui quibusuis Ecclesiasticis censuris missas, & alia diuina officia, non tamen in contemptum clauium celebrauerunt; aut aliàs illis se immiscuerunt.* Ita plumbea.

5 *Int.* Quæro vlterius, vtrum dispensare possit super quauis irregularitate ex delicto? *Resp.* Potest: textus expressus bullæ plumbeæ. *Et super qualibet irregularitate.* Ita illam intelligit Henriquez *lib. 7. de indulg. c. 14. n. 4.* Viuald. quem citat Roderic. *in add. bull. ad §. 13. num. 1.*

DE SACRAMENTO EXTREMÆ Vnctionis. §. 1.

CAPVT X.

1 *Quo pacto definitur.*
2 *Quæ est eius materia.*
3 *Quæ est eius forma.*
4 *Quando est proferenda forma huius Sacramenti.*
5 *An sit de essentia formæ Sacramenti vnctionis, vt proferatur per modum deprecatiuum.*
6 *Quæ mutatio verborum mutet hanc formam.*
7 *Quæ partes infirmi sunt vngendæ.*
8 *De ministro huius Sacramenti.*
9 *De subiecto capace huius Sacramenti.*
10 *Qui sunt effectus huius Sacramenti.*
11 *De dispositione necessaria ad hoc Sacramentum.*
12 *De necessitate huius Sacramenti.*
13 *De iis, quæ decreuit Concilium Tridentinum circa hoc Sacramentum.*

1 INTERROGATIO. Quo pacto definitur sacramentum Vnctionis? *Resp.* Est sacramentum in quo presbyter vngit certas partes corporis infirmi, probabiliter periclitantis, oleo consecrato, certa verba cum debita intentione proferendo. Ita colligitur *ex c. 1. de Sacram. Vnct.* & adiunctis ibi adnotatis. Tradunt Doctores *in 4. sent. d. 23.* Nau. *c. 22. n. 12.* Viuald. *de ext. Vnct. tit. 14.*

2 *Int.*

2 *Int.* Quæ est materia huius Sacramenti Vnctionis? *Resp.* Est oleum oliuarum per Episcopum consecratum. Ita communiter Doctotes *in* 4.*d*.23. Nauar.*cap*.22.*n*.11. Vict.*in summ. num*.216. Quod debeat esse oleum oliuarum traditur *c. vnico de sacr.Vnct.*Docet Catec. Rom.*pag*.343. Definitur in Concil. Florent. & Trident. *sess*.14. *cap*.1. Constat ex D. Iacobo *cap*.5. *Vngentes eum oleo.* Oleum enim absolutè prolatum,supponit pro oleo oliuarum.Quod debeat esse ab Episcopo consecratum tale oleum,docuit D.Thom.3.*p*.*q*.72.*art*.3. cum communi.Habetur *cap.vnico de sacr.Vnct.* & in Trid.*sess*.14. *cap*.1. Hæc autem consecratio est de necessitate Sacramenti. Tenet D. Thom.proximè.Sot.cum Durand.& Palud.*in* 4.*d*.23.*q*.1.*art*.4. *concl*.2.Sylu.*vnctio*. Gloss. *in cap.illud*.95.*dist.ver. Sanctificatio.* Quod quidem immeritò negauit Vict.*in sum.num*.217. & dubitauit Caietan. & post eos Viuald. *in suo Candel. tractat. de extrem.Vnct.tit.de materia.num*.4. Quod verò esse debeat consecratum ab Episcopo, docent Summistæ *verb. vnct.* Doctores scholastici *in* 4. *dist*.23. D.Thom. *in add.q*.23. Nauarr. *cap*.22. *num*.12. Victor. *in summ. num*.216. habetur in Concil. Florent. & Trident. *sess*.14. *cap*.2. Catech. Rom. *fol*. 343. An verò ex commissione Papæ possit simplex Sacerdos oleum consecrare, dubitat Sot. *in* 4. *d*.23.*qu*.1. Affirmat tamen Vict. cum Palud. & Scoto *in* 4. *distin*.23. Caietan. 3.*part. quæst*.72. *artic*.3. quos refert *in sum. num*.216. tenet etiam Viuald. loco proximo.

3 *Int.*Quæ est forma Sacramenti Vnctionis? *Resp.*Est hæc. Per istam sanctam Vnctionem, & suam piissimam misericordiam parcat (vel indulgeat) tibi Deus quidquid oculorum vitio (vel per visum) deliquisti.

4 *Int.* Quando sunt hæc verba proferenda? *Resp.* Nec ante, nec post vnctionem, sed dum eadem vnctio fit. Notat Nauarr. *cap*.22. *in sum.*

5 *Int.* Estne de necessitate huius formæ, vt proferatur per modum deprecatiuum? *Resp.*Est quidem.Ratio est, quia ista forma eruitur ex loco D. Iacobi allegato, traditur ab Ecclesia. Nam forma per modũ indicatiuũ prolata,est incertissima. Ideo non est audiendus Victor.*in sum.de vnct.num*.218.adducens pro se Rich.& Durand.& quanquam Nauarr.*cap*.22.*n*.3. Angel. *de extrem.Vnct.* Viuald. *in cand.tract.de extrem.Vnct.tit. de forma.n*.5. ex Sylu.& D.Thom. affirment,D.Ambros. vsum

 fuisse

fuisse forma per modum indicatiuum, non ideo aliter, quàm per modum deprecatiuum est hæc forma proferenda, vti docent D. Thom. Angel. Syluest. Armil. quos refert, & sequitur Viuald. loco cit. cum Sot.

6 *Int.* Súntne verba assignata formæ huius Sacramenti, ita certa, vt omnino eadem requirantur? *Resp.* Quæstio est communis cum reliquis Sacramentis, de quibus cum me rogasti in genere, respondi verba formæ in omni Sacramento non requiri quoad sonum, & terminationem verborum, sed quoad sensum. Itaq; illa sola mutatio soni, & terminationis, quæ sensum mutat, mutat essentiam formæ. Gratissima mihi tamen fuit de hac re nunc tua interrogatio, propter euentum, qui mihi in transmontana contigit regione, dum Parochialis Ecclesiæ D. Petri in oppido Torti Fluuij curam agerem, antequam beneficium illud per resignationem dimitterem. Solebam perpetuò comitari Coadiutorem quendam, cum ad infirmos hoc Sacramentum deferebat, bis, & ter aduerti illum in proferenda forma propter similitudinem soni, & inscitiam latinitatis pro verbo, Deliquisti, dicere, Dereliquisti, cæpi mecum impensius cogitare, an ita proferret, attentius aduerti aures, ita proferre illum solitum comprehendi, rogaui hominem, an ita se res haberet, affirmauit; fateor, dolui vehementer, quoniam incidi in scrupulum non contemnendum, an omnia ante acta Sacramenta extremæ huius vnctionis, & sæpè sæpius necessitatis ad comparandam gratiam, & salutem, rectè fierent: illa enim mutatio ita est in sono, vt arbitrer esse etiam in sensu, sunt enim distinctissima verba, & ideo si quis dicat. Per istam sanctam vnctionem, & suam piissimam misericordiam parcat tibi Deus, quidquid oculorum vitio dereliquisti: non faciet Sacramentum. Ratio est, quia bona intentio sola ministri non facit Sacramentum absque vera materia, & forma, vt manifestissimum est.

7 *Int.* Quæ partes infirmi corporis sunt vngendæ? *Resp.* Oculi, aures, nares, os, manus, pedes, renes (si sit mas) pectus autem (si sit fœmina, propter honestatem.) Ideo in proferenda forma mutandum est verbum partis, atque loco, oculorum, apponendum est, aurium, narium, oris, manuum, pedum, renum, vel pectoris.

8 *Int.* Quis est minister huius Sacramenti Vnctionis? *Resp.* Solus Sacerdos. Ita definit Concil. Trident. *sess.* 14. *cap.* 1. *can.* 4.

*can.*4. Erat iam definitum *cap.*1. *de sacr.vnct. cap. presbyt.d.*95. Conc. Cabilonens. *cap.*49. Tradunt Moderni, Nauarr. *in man. cap.*22.*num.*12. Vict. *in summ. num.*220. Sot. *in* 4. *d.*23. *quæst.*2 *ar.*1. Hic autem Sacerdos non quiuis esse debet, sed Parochus proprius. Ita D.Th. *in* 4.*d.*23. *quæst.art.*1. Bonau. *quæst.*2.*art.*2. Rich.& Scot.& ibid. Sot. proximè citatus, Sylu. Armil. Ang.& reliqui summistæ *verb.vnctio.* Si verò alius Sacerdos vngeret, teneret Sacramentum. Veruntamen talis Sacerdos manet excommunicatus *Clem.*1.*de priuileg.* cum absque Episcopi, vel Parochi proprij licentia istud Sacramentum ministrat contumaciter iis repugnantibus. Controuertunt Doctores, an huiusmodi pœnas incurrat etiam in necessitate extrema infirmi, absente Parocho, & alio sacerdote de licentia parochi apto ad illud ministrandum, cùm scit Parochum ægrè intrusionem, vt ita loquar, etiam in hac extrema necessitate laturum. Affirmat. Sylu.*vnct.quæst.*4. cum D. Anton. quem refert Armil. *num.*5.*&* *verb.excom.num.*39. Nauarr.*cap.*22.*n.*101. Vict. *n.*220. quos sequitur Viuald.*tract.de vnct.tit.de minist.* Negant tamen Arch.& Ioann. Andr.*cap.Si presbyter.*26.*quæst.*6. Innoc. & Hostiens.*cap. omnis.de pœn.& remis.* Ang.*verb.vnct. casu* 12. *num.*3. Caietan. *cap.*64. Armil. *num.*49. Sot.*d.*3.*quæst.*2.*art.*1. Et sanè crediderim Sanctam matrem Ecclesiam pro sua pietate noluisse hanc Sacerdotis contumaciam, demus sceleratam, damnare pœnis, ne deterreatur à Sacramento ministrando peropportuno, & sæpè necessario infirmo extremè indigenti. Quod si Parochus hoc ministerium ægrè ferat, indignè feret, & irrationabiliter. Quis enim pastor erit, qui ægrè ferat ab inimico suo auxilium præstari suæ oui extremè indigenti, & periclitanti? Ita mihi suadeo, alij aliud iudicent, facilè doctiorum iudicio adhæreo, & subsum.

9 *Int.* Quis est capax huius Sacramenti? *Resp.* Homo infirmus, qui propter infirmitatem est in probabili mortis periculo. Hanc ob rem non datur damnatis ad mortem. Dandum tamen est senibus, qui absque infirmitate alio senio conficiuntur. Ita Viual. cum Nau. Dandum vulneratis, qui ob vulnera moriuntur. Ita Sot.*in* 4. *d.*24. *quæst.*2.*art.*2. Syl.*verb.vnct, quæst.*5. D. Thom. & Palud. *in* 4.*d.*25. Flores Theol. *quæst.de vnct.quæst.*4.*concl.*1. Dandum infirmis, phreneneticis, à quibus non timetur irreuerentia erga Sacramentum, si antequam in phrenesim ceciderint, illud petierũt expresè, vel tacitè, aut si

talis

talis est phreneticus, vt moraliter credatur, quod si meminisset, illud petiisset. Oportet autem, vt non inciderit in amentiam dum esset in peccato mortali notorio, tunc enim incapax est alicuius sacramenti. Ita D.Thom.Syl.Nau.quos refert, & sequitur Viuald.*de vnct.*Viguer.in institut.*cap.16.§.5.*Dandum est infirmo, de cuius vita adhuc dubitatur an viuus adhuc sit. Ita Nauarr. *in sum. cap.22.*

10 *Int.* Qui sunt effectus huius Sacramenti? *Resp.*Duplex. Primus est gratia animam sanctificans, certa, & æqualis omnibus ex opere operato. Ideo grauiter peccat, qui hoc Sacramentum accipit in peccato mortali. Quia ponere obicem gratiæ est mortale. Datur autem in hoc Sacramento gratia ad corroborandas potentias animæ, amouendámque imbecillitatem ex infirmitate ortam erga dæmonis præstigias, & spectra in illa vltima vitæ periodo grauiter insultantis. Ita Nauar.*c.22.*Secundus effectus est salus corporis. Ita communiter Doctores. Colliguntur hi effectus ex verbis D.Iacobi *c.5.* ita asserentis, & præcipientis. *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.*

11 *Int.* Qua dispositione accedere debet quis ad hoc Sacramentum? *Resp.*Cum attritione vera, putata contritione. Ratio est, quia hoc Sacramentum est viuorum, ideo tenetur quis accedere in vita spirituali, saltem putata, alioqui grauiter peccabit contra dignam dispositionem. Nam licèt probabilissimum sit quoduis Sacramentum conferre gratiam attrito verè, debet tamen accedens putare se esse contritum, præterquam accedendo ad Sacramentum pœnitentiæ, ad quod, vt iam dixi, sufficit attritio, putata contritio. Ita Sot.*in 4.d.21.q.1. art.4.* Caiet.*verb.contritio.* Henriq. *de Sacram.in genere.cap.22.* Suar. *tom.1. 3.p. disp.17. sect.2. §.Sed obseruanda sunt.*

12 *Int.* Estne hoc Sacramentum necessariò suscipiendum? *Resp.* Peccat grauiter, qui hoc Sacramentum extremæ Vnctionis omittit ex contemptu, vel ex incuria salutis æternæ suæ, vel aliorum suæ domus, familiæ, vel curæ commissorum.

13 *Int.*Quæ decreuit Conc. Trid.de hoc Sacramento *sess.14.* *Resp.* Plura. Nimirum esse verum Sacramentum à Christo Domino institutum. Ita *cap.1.* reprobata sententia Magistr.

in 4.

in 4.*d*.23. qui cum Hugone, & aliis asseruit fuisse institutum à B.Iacobo,vt notat Sot. *in* 4.*d*.23.*q*.3.*a*.1. Esse Sacramentum promulgatum à D. Iacobo. Conferre gratiam ex opere operato. Remittere peccata. Alleuiare infirmum. Ideo Sot. *in* 4. *d*.23.*q*.1.*a*.1.definit hoc Sacramentum.Est Sacramentum infirmorum ad salutem animæ, & corporis. Item definit ritum, quem circa illud obseruat Ecclesia, quadrare sententiæ D. Iacobi. Non posse talem ritum, aut mutari, aut contemni. D. Iacobum per presbyteros intellexisse solos sacerdotes Ecclesiæ,non verò seniores populi,& ideo per solos Episcopos & Sacerdotes posse conferri. Damnat denique anathematis, qui oppositum hisce dictis asseruerit.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

CAPVT XI.

De institutione, definitione, &. gradibus, quibus constat Sacramentum Ordinis. §. 1.

1 *An ordo sit Ecclesiæ Sacramentum.*
2 *Quo pacto definitur.*
3 *Quibus gradibus constat.*
4 *An prima tonsura sit gradus huius Sacramenti.*
5 *An prima tonsura sit antiqua in Ecclesia.*

1 INTERROGATIO. Estne Ordo Ecclesiæ Sacramentum à Christo Domino institutum? *Resp*. Esse Sacramentum nouæ Legis à Christo Domino institutum,est de fide certum,ex Conc.Flor.& Trid.*sess*.7.*can*.1.*&* *sess*.23.*&* *c*.3.

2 *Int*. Quo pacto definitur? *Resp*. Est signaculum, per quod spiritualis potestas circa Eucharistiæ in Missæ sacrificio tractationem ordinato confertur. Ita Doctores communiter cum Magistro *in* 4.*dist*.24. Signaculum idem est, atque signum sensibile.

3 *Int*. Quibus gradibus constat Ordinis Sacramentum? *Resp*. Septem,Ostiarij, Lectoris, Exorcistæ, Acolyti, Subdiaconi, Diaconi,Presbyteri. Sic enim appellantur his gradibus insigniti. Appellantur verò gradus per similitudinem, quia per eos, quasi per gradus ascenditur ad presbyteratus dignitatem,

tatem. Primi quatuor horum graduum appellantur minores: reliqui appellantur maiores: *cap. De eo. de tempor. ordin. cap. A multis. de ætat. & qualit. ord. præficiend.* Appellantur etiam à Concil. Trident. *sess. 23. cap. 11. can. 2.* Ratio est, quia primi quatuor remotiùs ab Eucharistia distant; reliqui propiùs ad eam conficiendam accedunt. Tres item vltimi appellantur sacri, quia habent continentiæ votum annexum: quamuis aliquando subdiaconatus gradus illa caruit, vt constat ex *cap. A multis. de ætat. & qualit. ord. præfic. & ex cap. Nullus Apostol. 21. dist. 4.*

4 *Int.* Nónne prima tonsura est gradus Sacramen ti Ordinis? *Resp.* Non quidem, sed præuia quædam ad gradus dispositio requisita in ordinando, quæ à Doctoribus iure merito appellatur quædam ad Ordines introductio. Per eam tamen quisque ex laico fit clericus, vt decernit Innocent. III. & habetur *in cap. Cum Contingat. de ætat. & qualit ord. præfic.*

5 *Int.* Estne antiquum in Ecclesia priùs tonsura insignire ordinandos? *Resp.* Antiquum quidem. Illius meminit D. Dionysius *cap. 6. de Ecclesiast. Hierarch.* affirmatque fieri solitam in crucis formam: fieri verò in coronæ figuram iam ab Apostolorum temporibus, præcipuè à D. Petro ostendit Rabanus *lib. 2. de institut. cleric. cap. 3.* & Beda *lib. 5. de gestis Anglorum.* Dicitur verò tonsura, qui in ea ceremonia crines ordinando tondentur.

De officiis cuiuscunque gradus Ordinum. §. 2.

1 *Quod sit officium cuiusque gradus.*

1 INTERROGATIO. Dic quod est officium cuiusque gradus Ordinum? *Resp.* Ostiarij officium est Ecclesiæ ostia aperire, & claudere, ibique præesse. Infideles, hæreticos, excommunicatos, quibus interesse sacris non licet, à limine arcere. Quæ intra Ecclesiam sunt diligenter custodire, ne surripiantur. Cymbala ad vocandum populum pulsare. Ita Doctores cum Magist. *in 4. d. 24.* Raban. *lib. 1. de Inst. cleric. c. 12.* Lectoris officium est veteris Testamenti lectiones clarè, & distinctè in Ecclesia coram populo legere. Rudimenti fidei Catechumenos docere. Exorcistæ officium est manus super energumenos, & Catechumenos exorcizando imponere. Ita habetur *cap. Prælectis. 25. dist.* ex D. Isidoro. Præterea admonere populum, vt recedant, & dent locum communicantibus.

nicantibus. Aquam deinde fundere ad potandos communicatos post Eucharistiæ sumptionem, pro abluendo ore, & reliquiis sacriis deglutiendis: est autem adeò proprium Exorcistæ exorcizare, vt nullus, qui hoc gradu careat, possit exorcizare. Ita cautum est in Concil. Laodicensi *cap. 26.* & refertur *c. p. Non oportet. 69. dist.* Acolyti officium est lumen deferre cum Euangelium legitur. Ampullas cum aqua, & vino Subdiacono offerre. Sacrificio Missæ ministrare. Ita habet Romanum Pontificale. Subdiaconi officium est calicem, & patenam ad altare Christi deferre, & Diaconis tradere, eisque ministrare vrceolum cum aqua. Aquam manibus præbere Episcopis, Presbyteris, & Diaconis offerre linteum ad abstergendas manus. Ita D. Isidorus citatus *cap. Prælectis.25.dist.* Tradit Magistr. sent. *in 4.d.24.* Addit etiam Pontificale Romanum illius officium esse pallas altaris, & corporalia abluere. Diaconi officium est sacerdotibus assistere, & ministrare in omnibus, quæ aguntur in Sacramentis. Componere mensam Domini, atque vestire altare. Crucem ferre. Prædicare Euangelium populo. Ita Isidorus relatus *c.Prælectis.25. dist.* Sed de his latiùs Gratian. *c.Diaconi Ecclesiæ, d.39.* Presbyteri officium docet Isidor. loco citato his verbis. Ad presbyterum pertinet sacrificium corporis, & sanguinis Domini in altari Deì conficere. Orationes dicere, & benedicere dona Dei. Pertinet etiam ad presbyterum ministrare quatuor Sacramenta, Baptismum, scilicet, pœnitentiam, Eucharistiam, & extremam Vnctionem. Tonsuratus non habet in Ecclesia proprium officium, sed tantùm reputatur aptus ad suscipiendos ordines. Ita D.Thom. *in Addit.qu.40. art.2.* ex D.Dionysio *cap.6.de Eccles. Hierarch.*

An omnes hi septem gradus, seu septem Ordines, sint Sacramentum Ordinis. §. 3.

1 *An omnes gradus sint partes Sacramenti Ordinis.*

1 INTERROGATIO. Habéntne omnes hi Ordines tam minores, quàm maiores rationem Sacramenti? suntne vnum Sacramentum Ordinis? *Resp.* Discrepans est admodum hac in re doctorum sententia, Durand. *in 4.d.24.q.2.* solùm sacerdotium dicit esse Sacramentum, reliquos verò Ordines appellat sacramentalia, hoc est, ritus, & ceremonias ad

ad dignè accedendum illuc. Eum secutus est Caiet. *tom.* 1. *Opusc.* cùm ait, Diaconatus gradum esse institutum humanum. Secutus est etiam Victor. quoad Ordines minores *in summ.* n. 209. & *de potestate Ecclesiast. q.* 3. *prop.* 4. Gratian. *cap. Decretis* 21. *dist.* Magister *in* 4. *d.* 24. dum asserunt minores ordines non fuisse in vsu apud primitiuam Ecclesiam, iuxta Vrbanum Papam, quem citat Gratian. *c. Nullus. in Episc.* 60. *dist.* tenet Castro *de iust. hær. pun. c.* 12. Sot. *in* 4. *d.* 24. *q.* 1. *art.* 4. Nauarr. *in sum. c.* 22. *num.* 18. Mich. Medin. *de continentia sacerd. lib.* 1. *p.* 17. & 45. Dico tamen *primùm.* De fide est, Ordinem sacerdotij esse Sacramentum nouæ Legis. Ita omnium Catholicorum sensus. Dico *secundùm.* Opinio Durandi adhuc non est ab Ecclesia damnata. Ratio est, quia non extat talis damnatio. Dico *tertiùm.* Vsus horum septem graduum non est nouus, sed iam habebatur tempore Apostolorum. Ita Clemens Papa *l.* 8. *constit.* D. Ignatius *epist. ad Antioch.* D. Cyprian. *lib.* 1. *epist.* 5. & *lib.* 4. *epist.* 5. & *lib.* 5. *epist.* 14. Corn. Pap. *epist. ad Fab.* vt refert Euseb. *lib.* 6. *hist. Eccles. cap.* 33. Fabian. Papa, vt refert idem Euseb. *lib.* 3. *hist. cap.* 23. Concil. Laodicense *can.* 2. Carthag. 4. *can.* 2. Dico *quartùm.* Securius est in fide, & omninò probabilius asserere non solùm sacerdotium, sed reliquos sex Ordines esse Sacramentum nouæ Legis à Christo Domino institutum. Ita D. Thom. Dico *quintùm.* Ex his ordinibus septem, & gradibus conficitur vnum, idémque Ordinis Sacramentum: quemadmodum ex duabus consecrationibus panis, ac vini conficitur vnum, idemque Sacramentum Eucharistiæ. Ita omnes proximè citati Auctores.

De reliquis Ecclesiæ statibus, hoc est, Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, Patriarchis, Cardinalibus, Papa. §. 4.

1 *An prælatiæ Ecclesiasticæ sint partes Sacramenti Ordinis.*
2 *Quomodo differant inter se.*
3 *Quantum extenditur cuiusque potestas Ordinis.*
4 *Quantum extenditur cuiusque potestas Iurisdictionis.*
5 *Vnde Prælati Ecclesiastici acceperint distincta nomina.*
6 *De Cardinalibus.*
7 *Quod est Cardinalium munus in Ecclesia.*

8 *Cur*

8 *Cur Cardinales induantur purpura.*

1 INTERROGATIO. Suntne hi gradus, seu status Ecclesiæ distincti Ordines ab Ordine Sacerdotij, ac proinde distincta Sacramenta Ordinis? *Resp.* Minimè: sed est vnum, idémque sacramentum (excipe Cardinalatum, vt ita dicam) perfectius in Papa, ac reliquis nominatis, imperfectius in simplici quouis sacerdote. Character enim, qui in sacerdotio semel imprimitur, extenditur in reliquis, tũ quoad potestatem ordinis, tum quoad potestatem iurisdictionis. Ita Doctores communiter, & D. Thom. *in Addit. q.* 40. *art.* 5. & Anacletus Papa *epist.* 1. & D. Greg. vt habetur *cap. Decretis.* 21. *dist.* Vtrum verò Episcopalis consecratio appellanda sit Sacramentum, est quæstio de nomine, cùm constet, quid dicendum sit de re. Negat quidem D. Thom. *in Add. q.* 40. *art.* 5. Affirmat tamen Durand. *in* 4. *d.* 24. *q.* 6. Gabr. *q.* 1. *art.* 3. *prop.* 3. Scot. *q.* 1. *art.* 2. Pal. *q.* 7. *n.* 17. Maior *q.* 1. Palat. *disp.* 2. Caiet. *tom.* 1. *opusc. tract.* 12. Pet. Sot. *lect.* 4. *de sacr. Ord.* Constat ex D. Paul. 1. *Tim.* 4. *&* 2. *Tim.* 1.

2 *Int.* In quo differunt Papa, Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi? *Resp.* Dico *primùm.* In ordinis potestatè omnes sunt æquales. Ideo nullum omnino actum Ordinis exercere valet Papa, quem quiuis Episcopus validè exercere non possit. Ita cum communi Sot. *in* 4. *d.* 24. *q.* 2. *art.* 4. Couar. *lib.* 1. *Resol. cap.* 10. *num.* 8. Hanc ob rem quamuis aliæ sint atque aliæ externæ cæremoniæ iuxta maiorẽ minorémve dignitatem, tamen essentialis consecratio est eadem, vt videre est in Rituali Pontificio. Dico *secundum.* In potestate iurisdictionis valdè, & multum differunt in se.

3 *Int.* Ad quos actus extenditur potestas Ordinis in Papa, & Episcopis supra simplices sacerdotes? *Resp.* Extenditur ad conferenda Sacramẽta Ordinis, & Confirmationis. Ita Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 4. *can.* 6. *&* 7. Hanc autem extensionem characteris excipiunt in ipsa essentiali consecratione iure diuino à Christo Domino instituta. Ita constat ex locis Conc. allatis, & ex Epiphan. *lib.* 3. *hæres.* 75. D. Damas. *epist.* 4. Conc. Antiochen. *can.* 10. Leone Papa *epist.* 88.

4 *Int.* Ad quos actus extenditur potestas iurisdictionis in Papa supra reliquos Episcopos, & in Episcopis supra Sacerdotes tantùm? *Resp.* Ad ferendas censuras, ad distinguendos terminos Episcopatuum, & parochiarum, ad delegandam

potestatem Ordinis,ad creandos Ecclesiasticos magistratus, & dignitates,& similia, quæ longum esset & exosum hic recensere. Papæ quidem potestas super vniuersum orbem. Reliquorum verò supra singulorum subditos tantùm,vt iure optimo dicere possimus, quod alius cecinit. *Regum potestas in proprios greges,Reges in ipsos imperium est Iouis.* Hæc tamen omnia sunt intelligenda iuxta consuetudinem ab Ecclesia receptam, arctiùs,vel latiùs hanc iurisdictionis potestatem contrahentis, vel dimittentis,quæ quidem consuetudo,cum locis, ac tempore sæpè mutetur,hic certò afferri nequit,sed oportet loco ac tempori inseruire,ac parere.

5 *Int.* In quo igitur differunt hæ dignitates? *Resp.* Penes nomen solùm,& hanc intensionem iurisdictionum,quæ quidem significatur ornamentorum numero, quibus in consecratione huiusmodi Prælati insigniuntur. Apposita verò fuerunt hæc nomina ab ipso D. Petro, & reliquis Apostolis cùm similes Prælatos in hac, vel illa ciuitate creabant, ad similitudinem gentilium. Nam cum gentiles suos sacrificos appellarent flamines, & archiflamines pro maiori,minoríve potestate concessa. Ita D. Petrus, & reliqui Apostoli in creandis sacerdotibus similia imponebant nomina. Ita tradit D.Clem. *epist.* 1. ad Iacobum.refertur *cap. In illis.* 80. *distinct.*

6 *Int.* Quid censes de Cardinalium dignitate? *Resp.* Dico *primum.*Cardinalium dignitas non est Ecclesiæ ordo, à Christo Domino institutus. Sed est dignitas ex humano instituto creata. Hæc conclusio est contra Anchar. *lib.de potest. Eccles.* Turrecr.*lib.1.de sum.Eccles.c.*80.D.Ant.3.*p.tit.*21.*c.*1. §. 2. Sylu. *verb.Card.*Eam tamen probat Sot.*in* 4.*d.*24.*q.*2.*art.*4.Ledesm. 2.*q.*41.*ar.*6 Dico *secundùm.*Vocabulum,Cardinales,antiquum est.Ita locutus est Sylu.Papa anno Domini 345. vt constat ex *c.Præsul.*2.*q.*5.vbi sum.Pontifex statuit,vt presbyter Cardinalis non deponatur,nisi conuictus à sexaginta quatuor testibus. Diaconus autem Cardinalis non nisi conuictus à viginti septem. Meminit huius nominis Pontius Papa XII. post D. Petrum, vt patet ex eius vita anno Domini 231. Meminit Nicolaus XI.*cap.In nomine Domini.*28.*dist.*Dico *tertiùm.*Cardinaliũ dignitas olim multò minoris fuit æstimationis apud homines Episcopali dignitate. constat ex *cap. Præsul.* 2. *q.* 2. nunc verò infra Summum Pontificem maior apud homines æstima

æstimatur. Ratio huius æstimationis est, quia ex iis solis eligitur Papa. Et ij tantùmodò in Papæ electione suffragantur. Ita statutum est *c. Vbi periculum. de elect.* qua de re Sylu. verb. *electio.*

7 *Int.* Quod est Cardinalium munus in Ecclesia? *Resp.* Assistere Romano Pontifici, & Ecclesiæ negotiis. Ita decreuit Conc. Lateranense sub Leone X. Adeo vt in gubernanda Ecclesia agnoscant multi auctores vnionem identitatis. Ita agnouit Ioan. Andr. *c. Requisisti.* Franc. *c. 1. de offic. delegati.*

8 *Int.* Quid sibi vult eorum indumentum rubrum? *Resp.* Significat defensionem fidei, quam iurant in sua creatione se fortiter defensuros, etiam cum sanguinis, ac vitæ profusione. Quam ceremoniam decreuit Innoc. IV. in Conc. Lugdunens. anno Domini 1243. Qua de re D. Ant. *3. p. tit. 21. c. 1. 2. 3.* Platina in vita eiusdem Pontificis. Gabr. *lib. 4. chronograg. pag.* 385.

De materia, & forma Sacramenti Ordinis. §. 5.

1 *Quæ est materia Sacramenti Ordinis.*
2 *Quæ est illius forma.*

1 INTERROGATIO. Quæ est materia Sacramenti Ordinis? *Resp.* Immerito dubitauit Victor. *in sum. tract. de Ord. sacr. num.* 210. & Ledesm. 2. *q.* 36. *art.* 5. an in hoc Sacramento sit vera materia, & vera forma. Affirmandum tamen indubitanter est dari in hoc Sacramento veram materiam, & formam. Ita Conc. Trid. *sess.* 14. & Conc. Florent. Dico igitur *primum.* Materia in sacerdotio est porrectio calicis cum vino, & porrectio patenæ cum pane. Ita Conc. Trid. Flor. Hæc propositio ita certa est ex Conc. vt erroneum sit, & penè hæreticum eam negare. Est præterea materia partialis Sacerdotij impositio manuum Episcopi super ordinatum: & ideo materia totalis huius Ordinis ex duabus partibus constat. Notat, & affirmat Scot. *in* 4. *d.* 24. *q. vnica.* Gab. *q.* 1. *art.* 1. Maior *q.* 1. Armil. *ver. ordo. num.* 3. Panorm. *c. final. de sacr. non iterandis.* contra Sylu. *ordo.* 2. *n.* 4. Ang. *n.* 7. Sot. *in* 4. *d.* 24. *q.* 1. *art.* 4. Probatur tamen conclusio ratione. Nam per impositionem manuũ Episcopi confertur Sacerdoti gratia, vt affirmat D. Thom. *in Add. q.* 37. *art.* 5. *&* 38. *art.* 1. *ad* 1. D. Athanas. exponens *epist.* 1. *ad Tim. cap.* 4. ad illa verba. *Noli negligere gratiam.* Quod

apertè indicat D.Paulus ibidem,& 2.*Tim.*1.indicatque Conc. Trid.loco citato. Cùm ergo non conferanur gratia sanctificans ex vi Sacramenti, nisi per id, quod vel materiæ, vel formæ rationem habet, manifestè colligitur, hanc manuum impositionem esse partialem materiam huius Sacramẽti Ordinis. Materia diaconatus est porrectio libri Euangeliorum. Non pertinet verò ad hanc materiam impositio dexteræ super Diaconi caput. Materia subdiaconatus est calicis vacui cum patena vacua traditio. Non pertinet verò ad hanc materiam traditio libri Epistolarum.Materia gradus Acolytorũ est traditio candelabri cum cereo extincto,& traditio vrceoli vacui.Dubitant Auctores,quæ harum duarum traditionum sit propria materia huius gradus.Richard. *in* 4.*d.*24.*q.*3.*art.*5. ait esse solam porrectionem candelabri.D.Thom.*in add.q.*37. *art.*1.*ad* 2.& Palud.*in* 4.*d.*44.*q.*3.*ar.*3.ait esse solam porrectionem vrceoli. Dico tamen vtramque porrectionem esse veram,& totalem materiam.Ita Conc.Carthag.4. Materia gradus Exorcistæ est traditio libri sacrarum lectionum. Ostiarij gradus materia est traditio clauium.Ita Doctores communiter,quam doctrinam colligunt ex Conc.Florentino.

2 *Int.* Quæ est forma Sacramenti Ordinis? *Resp.* Quoniam tot formæ in hoc Sacramento, quot materiæ, materiæ verò tot sunt, quot gradus,imò in Sacerdotio, & in gradu acolytorum duplex est materia partialis,vt in superiori puncto dixi,multiplices item sunt formæ. Quoniam verò huiusmodi formæ habentur in Romano Pontificali, pertinentque ad Episcopos ministros solos huius Sacramenti, ne grauemus lectorem superflua lectione,si tibi placet, iis recitandis supersedeamus,sitque satis nostro instituto materias assignare,ex quarum tactione, quæ ad omnes ordinandos pertinet, pendet collatio huius Sacramenti.

De attactu,in quo fit huius Sacramenti collatio,& characteris impressio. §. 6.

1 *In cuius rei attactu consistit materia Sacramenti Ordinis.*

1 INTERROGATIO. Vnum rogo,vt dicas, in cuius rei attactu collatio fit huius Sacramenti, & impressio characteris? *Resp.* Vnum dicerem,& sufficeret.Collocatur in tactione materiæ porrectæ,sed vt res maneat clarior, repetã mare

materiam in vnoquoque ordine porrectam. Ostiarij igitur character imprimitur in tactione clauium. Lectoris character in tactione libri sacrarum lectionum. Exorcistæ character in tactione libri exorcismorum. Acolyti character in tactione candelabri cum cereo, & vrceoli vacui. Subdiaconi character imprimitur in tactione calicis vacui, & patenæ. Diaconi character in tactione libri Euangeliorum. Presbyteri character in tactione calicis in quo est vinum, & patenæ cum hostia: probabilius tamen est, vt necesse sit simul patenam & hostiam superpositam attingere. Hoc magnopere attendendum, nisi enim supradictæ materiæ tangantur, non suscipitur hoc sacramentum, nec fit impressio characteris.

De ministro, & effectu Sacramenti Ordinis; insuper de dispositione, qua quis accedere debet ad illud. §. 7.

1 *Quis est minister huius Sacramenti.*
2 *Quis est effectus huius Sacramenti.*
3 *De effectu gratiæ collatæ in sacerdotio, & potestate Ordinis.*
4 *De dispositione necessaria ad suscipiendum Ordinis sacramẽtum.*

1 INTERROGATIO. Quis est minister huius Sacramenti? *Resp.* Solus Episcopus. Ita Damasus Papa *epist.* 4. cum communi Ecclesiæ sensu.

2 *Int.* Quis est effectus huius Sacramenti? *Resp.* Duplex. Primus, gratia sanctificans: est certa ex communi doctrina sacramentorum, & est veritas inter Catholicos sine controuersia. Secundus, character. Ita omnes Doctores.

3 *Int.* Quoniam dixisti in sacerdotio duplicem dari materiam, duplicem itidem formam: ex vi autem Sacramenti secundùm certam doctrinam confertur gratia per veram omnem formam, & materiam. Rogo quos effectus habeat gratia in sacerdotij gradu per duplicem illam materiam, & formam? Rogo itidem, an detur diuersa potestas ordinis? *Resp.* Datur noua gratia ad rectè nouam potestatem administrandam. Itaque per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem datur potestas ad Christi corpus consecrandum. Per impositionem manuum datur potestas ad absoluendum à peccatis. Et ideo si sacerdos cum sola prima materia, &

forma ordinetur, ſolam habet poteſtatem ad corpus, & ſanguinem conſecrandum, non verò ad ſacramentaliter à peccatis abſoluendum. Ita Sot. *in 4.d.24.q.1.art. 4.* Non tamen imprimuntur diuerſi characteres, ſed prior impreſſus extenditur ac maiorem poteſtatem.

4 *Int.* Dubitant auctores, an in minoribus gradibus imprimatur character. Dico tamen. Securius eſt in fide, & omninò probabilius non ſolùm in Diaconatus, & Subdiaconatus ordinatione, ſed etiam in primis quatuor gradibus conferri characterem. Hæc concluſio manifeſtè infertur ex ſuperiori doctrina tradita, vbi oſtendit ſecurius eſſe in fide, & omnino probabilius aſſerere hos omnes gradus eſſe Sacramentum Ordinis. Igitur nec de infuſione gratiæ, nec de impreſſione characteris per hos gradus, modò quidem licet dubitare. Ita D.Thom. *in Add. q.36.art.4.* Palud. & Sot. locis ſupra citatis.

5 *Int.* Qua diſpoſitione quis accedere tenetur ad ſacramētum Ordinis ſuſcipiendum? *Reſp.* Tenetur accedere in gratia. Ratio eſt, quia per hos omnes gradus confertur gratia: accedere autem cum obice ad gratiam eſt peccatum graue; ergo qui accedit ad ſuſcipiendum aliquem Ordinem, tenetur accedere in gratia. Dubitant verò nonnulli, an teneatur accedere ieiunus. Dico tamen non teneri ratione ipſius Sacramenti, quia de præciſa ratione Sacramenti non eſt, vt accedat quiſquam ieiunus ad illud ſuſcipiendum, vt patet in Baptiſmo, Confirmatione, Pœnitentia, Matrimonio. Igitur ſi non obſtet ſuſceptio Euchariſtiæ, quæ quidem præcipitur Subdiaconis, Diaconis, ac Presbyteris: reliqui ſuſcepturi alios ordines ieiuni accedere non tenentur.

DE HORIS CANONICIS, SEV diuino officio Sacerdotum.

CAPVT XII.

De definitione, & diuiſione diuini officij. §. 1.

1 *Quo pacto definitur diuinum officium.*

2 *Int.*

2 *In quot partes, seu horas diuiditur diuinum officium.*
3 *Quid significant septem horæ diuini officij.*

1 INTERROGATIO. Quo pacto definiri potest diuinum officium? *Resp.* Est laus Dei vocabiliter expressa per Ecclesiam decreta. Ita Tolet. *in sum. lib. 2. cap. 10. num. 1.* cum communi.

2 *Int.* In quot partes diuiditur huiusmodi officium, quod horas vocant? *Resp.* In septem. Matutinã, Primã, Tertiã, Sextam, Nonam, Vesperã Completam. Imitatáque est Ecclesia tota, regij Vatis morem laudandi septies Deum, ipso teste: *septies in die laudem dixi Deo.* Alij laudes à matutino separantes totum officium in octo partes distribuunt, aiúntque Ecclesiam imitatam fuisse Esdram, qui post liberationem à captiuitate Babylonica constituit, vt octies Deus laudaretur, quater in nocte, & quater in die. Ita *lib. 1. cap. 9.*

3 *Int.* Quid significant hæ septem diuini officij horæ? *Resp.* Varia Christi passionis tempora, quæ quidem his versibus continentur.

Matutina ligat Christum qui crimina purgat.
Prima replet sputis. Dat causam Tertia mortis.
Sexta cruci nectit. Latus eius Nona bipertit.
Vespera deponit. Tumulo Completa reponit.

Ita communiter Doctores omnes.

De iis, qui tenentur recitare diuinum officium. §. 2.

1 *Qui tenentur recitare diuinum officium.*
2 *Quid intelligitur nomine Ecclesiastici beneficij, ad inducendam recitandi obligationem.*
3 *An teneatur religiosus receptus in religionem ad domestica officia, ordinatus absque licentia sui Prælati.*
4 *An teneantur excommunicati, suspensi, interdicti, depositi, degradati ab ordinibus.*
5 *An teneatur beneficiatus, qui non habet pacificam beneficij possessionem.*
6 *An teneatur beneficiatus, qui causa studiorum in Academiis versatur.*
7 *An teneatur recitare cras, qui hodie non recitauit diuinum officium.*

1 INTERROGATIO. Qui tenentur recitare diuinum officiũ? *Resp.* Tenentur in primis Subdiaconus, Diaconus,

& Sacerdos ratione solius accepti ordinis. Ita *cap. Dolentes de celeb. miss.* Deinde tenentur omnes qui habent beneficium ecclesiasticum cum ratione solius beneficij. Ita *d. 42. Can. fin.* & tenet Panorm. *in c. Dolentes de celeb. miss. nu.* 4. Tenentur præterea Religiosi, licèt non sint sacris initiati, si sint choro deputati. Nostrates vocant Choristas. Non est circa hoc textus, vt notant Sot. *lib.* 10. *Iust. q.* 5. *art.* 3. & Tolet. *lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 7. Obtinuit tamen cõsuetudo (quæ inueterata legis habet vim) vt docet communis opinio. Ita Sylu. *hora. q.* 2. D. Anton. 3. *p. tit.* 13. *c.* 4. Sot. citatus cum Toleto, & Nau. *de orat. c.* 7. *n.* 2. *&* 5. Ideo non tenentur religiosi conuersi qui ad domestica officia recepti sunt in religionem; nec item nouitij. Ità Tolet. proximè, & D. Antonin. 3. *p. tit.* 13. *cap.* 4. Roder. *in sum. c.* 140. *n.* 10. Tenentur etiam Moniales. Non est textus, sicut neć de Religiosis, ita tamen obtinuit consuetudo, & docet communis sententia, vt probat Nauar. *de orat. cap.* 7. *n.* 2. *&* 5. *arg. c.* 1. *de celeb. miss. & c. fin.* 29. *d.* cum D. Anton.

2 *Int.* Quid intelligitur nomine ecclesiastici beneficij? *Resp.* Quicunque redditus ecclesiastici, qui non nisi clerico dari possunt. Et ideo qui habent redditus ecclesiasticos, qui etiam sæcularibus conceduntur, non tenentur recitare diuinum officium. Ita omnes Doctores.

3 *Int.* Suscepit ordinem sacrum absque licentia sui prælati religiosus professus receptus in domum ad domestica officia, teneturne postea horas recitare? *Resp.* Minimè; imò in pœnam talis inobedientiæ præcipit Leo Papa X. vt minimè recitare permittatur, sed cogatur laborare omni quidem priuatus clericali dignitate. Ita adnotat Roder. *cap.* 140. *sum. num.* 3.

4 *Int.* Tenenturne recitare diuinum officium excommunicati, suspensi, interdicti, depositi, & degradati ab ordinibus? *Resp.* Tenentur. Ratio est, quia tales priuantur honoribus, non oneribus, recitatio verò est onus, non honor. Neque in hoc illis debet suum crimen patrocinari. Ita Alexand. *in c. presbyterum.* 28. *dist.* Nauar. *in sum. c.* 7. *n.* 17.

5 *Int.* Teneturne recitare officium beneficiatus, qui non habet pacificam beneficij possessionem? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *lib.* 3. *consil. tit. de celeb. miss. concl.* 14.

6 *Int.* Quid censes de beneficiatis, qui causa studiorum in Academiis versantur? *Resp.* Tenentur recitare. Ita Menoch.

lib. 2.

lib. 2. quem refert Emanuel citato loco. *cap.* 45.

7 *Int.* Qui officium totum, aut partem officij hodie non recitauit, tenetúrne illud cras recitare? *Resp.* Minimè. Ita Innocent. *cap.*1. *de celeb.miss.* Syluest. *hora.* §.17. & ita vsus obtinuit, quia officium est onus diei, vt est ieiunium, & ideo dies transit cum suo onere, vel, vt propriùs loquar, onus transit cum suo die.

De qualitate officij. §. 3.

1 *An qualitas officij obliget sub mortali.*

1 INTERROGATIO. Obligátne qualitas officij sub mortali? *Resp.* Minimè. Ita Sylu. *hora.* §.1. & 11. Caietan. ibid. *cap.*2. Armil. §.7. Imò aiunt ex consuetudine obligare ex sola decentia, non sub peccato. Crediderim tamen veram esse Toleti sententiam circa eos, qui scienter omittunt qualitatem officij præscripti, existimat enim tales peccare mortaliter. Ita *lib.*2. *cap.*13. Vera igitur est prior sententia circa eos, qui inaduertenter se gesserunt in huiusmodi mutatione, vt qui recitaturus de sancto, recitauit de feria, vel è contra. Satísque est suppleri defectum, si potest, vt repetendo inuitatorium, &c.

Quo tempore est recitandum diuinum officium. §. 4.

1 *Quo tempore tenemur recitare diuinum officium.*
2 *An tempore quadragesimæ recitanda sit vespera ante prandium.*
3 *Quando satisfit præcepto recitandi.*
4 *An melius sit anteponere quàm postponere.*

1 INTERROGATIO. Quod est proprium tempus ad recitandum diuinum officium? *Resp.* Proprium horarum tempus ita assignant Doctores. A solis occasu vsque ad ortum matutinum: potestque matutinum dici noctu, & laudes iam orto sole. Imò Nauar. quem affert Rod. *in sum. c.*142. ita faciendum consulit ad acquirendam deuotionem. Prima recitetur post ortum solem, Tertia, Sexta, & Nona, ante prandium, Vespera post meridiem, Completa prope noctem.

2 *Int.* Tempore quadragesimæ, quando sunt recitanda vespera & completa? *Resp.* Ante prandium tam in choro, quàm

in particulari. Non est tamen peccatum mortale illas priuatim recitare post prandium. Ita Syl. *ver.hora.*§.10. Est tamen veniale, cum fit sine causa, iuxta Tolet. *lib.*2. *cap.*13.

3 *Int.* Quando satisfacit quis præcepto recitandi, licèt non seruet peculiare tempus horarum? *Resp.* Qui à solis occasu huius feriæ secundæ, vsque ad mediam noctem feriæ tertiæ recitat officium, satisfacit officio feriæ tertiæ, & sic dicendum de aliis diebus. Ita omnes.

4 *Int.* Estne melius postponere, aut anteponere, hoc est, recitare horas ante earum tempus adueniens, an post illud transactum, v.g. primam ante solis ortum, an post solis occasum? *Resp.* Anteponere. Ita omnes, Tolet. *lib.*2.*cap.*33. Nauarr. *de orat.c.*3.*n.*45. Roderic. *in sum.cap.*141.*n.*4.

De loco in quo recitandum est diuinum officium. §. 5.

1 *In quo loco est recitandum diuinum officium.*

2 *An canonici lucrentur distributiones recitando domi, & non in choro.*

1 INTERROGATIO. In quo loco recitandum est diuinum officium? *Resp.* Officium publicum in Ecclesia, vel loco determinato: priuatum verò vbique, dummodo quietè, & decenter recitari possit.

2 *Int.* Canonici, qui choro tantummodò adsunt, & domi horas recitant, faciúntne fructus sui canonicatus? *Resp.* Minimè, loquendo de distributionibus. Ratio est, quia distributiones non dantur propter solam assistentiam in choro, sed propter recitationem in choro. Ita Med. *in sum.fol.*15. Instruct. 2.*p.cap.*95. Nauar. *lib.*3.*consil.tit.de celeb.mis.* Roder. *in sum.c.*145. *num.*5. & alij. Et ideo tenentur ad earum restitutionem, iuxta eosdem Doctores.

De modo, quo recitandum est diuinum officium. §. 6.

1 *Quomodo est recitandum diuinum officium.*

2 *An satisfaciat, qui recitat cum socio balbutiente.*

3 *An satisfaciat, qui recitat in choro summissa nimis voce.*

4 *An satisfaciat, qui recitat, & simul audit sacrum ex præcepto.*

5 *Qua orationis recitatione supplentur defectus in recitando diuino officio commissi.*

1 INTER

1 INTERROGATIO. Quomodo recitandum eſt diuinum officium? *Reſp.* Attentè, reuerenter, deuotè. Attentè in primis ad verba, vt illa recitans exprimat,& audiat, licèt non percipiat ſenſum, ſciens eſſe coram Deo, & Angelos habere ſocios. Sufficit autem attentio virtualis, qua quis voluit in initio vacare Deo, licèt actualiter per inaduertentiam diſtrahatur. Ita Nauar. *in man.cap.*25. *num.*104.

2 *Int.* Recitat quis cum ſocio balbutiente propter linguæ impedimentum,ita vt non bene pronunciet,ſatisfacitne præcepto recitandi attente? *Reſp.* Satisfacit: imò malè faciet, ſi interturbet, poſtulando,vt iterum repetat,& pronunciet. Ita Roderic. *in ſum. cap.*142. *num.*1.

3 *Int.* Recitat quis in choro, ſed tam ſummiſſa voce, vt non ſolùm non audiatur ab alia parte chori, ſed vix à vicinis, ſatisfacitne præcepto? *Reſp.* Satisfacit. Ita Roderic. *in ſumm. cap.*142.*num.*2. contra Caietan.*in ſum.*& Nauar. *de orat. cap.*19. *num.*81.

4 *Int.* Poſsúmne ſatisfacere præceptis recitandi officium, & audiendi Sacrum, recitando & audiendo Sacro? *Reſp.* Potes. Ita Tolet. *lib.* 2. *cap.* 13. Quoniam iſta duo ad eundem ordinantur finem, nempe ad vacandum rebus diuinis.

5 *Int.* Tenéſne memoria aliquam orationem, per quam ſuppleantur defectus in recitando negligenter commiſſi? *Reſp.* Teneo equidem ſubſequentem: eam refert Nauar. *cap. Quando.de conſecr.diſp.*1. *not.*19. Tolet. *lib.*2. *cap.*13. Ex gratia Leonis Papæ. *Sacroſanctæ, & indiuiduæ Trinitati, Crucifixi* IESV *Chriſti Domini noſtri humanitati, & Beatiſſimæ, ac Glorioſiſſimæ Virgini Mariæ fœcunditas, & omnium ſanctorum vniuerſitati ſit ſempiterna laus, & honor virtus, & gloria ab omni creatura, nobiſque remiſſio peccatorum, in infinita ſæcula ſæculorum. Amen.*

℣. *Beata viſcera Mariæ Virginis quæ portauerunt æterni Patris filium.*

℟. *Et beata vbera, quæ lactauerunt Chriſtum Dominum.*

Pater noſter. Aue Maria, &c.

De cauſis excuſantibus à recitando diuino officio. §. 7.

1 *Quæ cauſæ excuſant à recitando diuino officio.*

2 *Qui*

2 *Qui ex causa constitit in recitando diuino officio cum socio, satisfacítne, si causa cessante persequitur cum socio recitatùrus postea solus partem omissam.*

3 *Quæ est pars notabilis diuini officij.*

4 *An satisfaciat canonicus, qui dum alij recitant, quæ necessaria sunt, ministrat.*

5 *Quod est peccatum verba sacra diuini officij dimidiare.*

1 INTERROGATIO. Quæ causæ excusant à recitando diuino officio? *Resp.* Multiplices. Atque in primis ægritudo, quam notabiliter offendit, & aggrauat recitatio. Ita Innoc. & Hostiens. *in c.1. de celeb. mis.* Palud. *in 4. distinct. 15. art. 2.* Nauar. *cap. 25. n. 100.* Deinde occupatio vrgens circa negotium publicum, quam notabiliter impediret officij recitatio, qualis est prædicatio, vel lectio, vel defensio conclusionum publicè habenda. Ita Syluest. *verb. hora.* §. 18. Gandau. *quodl. 15. qu. 12.* Maior *in 4. dist. 12. quæst. 6. col. 4.* Tertiò. Excusat etiam occupatio vrgens circa negotium priuatum, cui quidem non subueniam, si recitem: qualis est occupatio circa litem de re graui: vel circa viam celeriter agendam pro captanda possessione prædij, vel beneficij, &c. Ita omnes. Quartò. Custodia infirmi grauiter periclitantis: vel occursio ad rixam dirimendam, ne rixantes grauiter lædandantur. Ita Tol. *lib. 2. c. 14.* Ratio est manifesta, quia tenemur ex charitate subuenire proximo periclitanti: leges autem humanæ charitati seruiunt, non contradicunt. Quintò. Excusat tenuitas beneficij, qualis esset octo ducatorum. Ita Sotus *lib. 10. iust. quæst. 5. artic. 3.* Ratio est, quia nemo tenetur ad tantum onus pro tam exiguo stipendio. Oppositum tenet Tolet. proximè, & Gloss. *can. Clericus. 91. d.* & Syluest. *verb. hora.* §. 3. Vtraque opinio in vero sensu recipienda, & recipitur communiter ab omnibus. Soti quidem sententia circa totum officium, nimirùm non teneri talem beneficiatum recitare totum officium. Toleti verò, Gloss. & Syluest. circa partem teneri scilicet, talem beneficiatum recitare aliquam partem officij, pro maiori minoríve stipendij quantitate. Quæ verò pars recitanda sit, arbitrio prudentis, & timorati viri relinquitur.

2 *Int.* Recitat quis cum socio, inter recitandum euenit tussis, vel accedit amicus, cum quo oportet loqui: socius progreditur notabiliter vlterius; potéstne detentus persequi cum

cum socio officium, recitaturus postea omissam partem? *Resp.* Potest. Ita Nauar. *in man. c.25. n.99.*

3 *Int.* Quam iudicant Doctores partem notabilem diuini officij? *Resp.* Dimidiam partem vnius horæ: non verò partem vnius Psalmi. Ita Roderic. *c.140. num.17.* Non quidem expresè, sed tacitè: ait enim non peccare mortaliter, qui omittit patrem Psalmi ex paruitate materiæ: pauitas autem materiæ excusat à mortali, vt tenet D. Thom. *2.2. qu.59. artic.4.* Nauar. *c. Inter verba. 11. qu.3. & in man. cap.11. n.4.*

4 *Int.* Satisfacitne præcepto, qui peragit ea, quæ conducunt ad officium, vt qui thure perfundit altare; qui pulsat organa, & quid simile? *Resp.* Satisfacit. Ita Roderic. *in sum. cap.142. n.2.* Et iam quid simile dixi in præcepto de audiendo sacro.

5 *Int.* Qui interrumpit officium, tenetúrne iterum denuò incipere? *Resp.* Quanquam interruptio sit magni spatij, factaque sit etiam absque causa, non est necesse iam recitata repetere, & incipere ab initio. Ita Arago. *2.2. qu.83. art.12.* Rod. *in sum. c.141. n.3.* & alij.

6 *Int.* Quod erit peccatum ob solam negligentiam multoties syllabas contrahere, dictiones deglutire, & suos versus incipere, antequam socius finiat? *Resp.* Mortale. Ita Nauarr. *c.25. num.98.* quia notabiliter minuit officium, & interturbat deuotionem.

De restitutione fructuum beneficiati, qui non recitat officium diuinum. §. 8.

1 *Qui beneficiatus tenetur restituere fructus, quia non recitauit.*
2 *De quantitate fructuum restituendorum.*
3 *Cui facienda est talium fructuum restitutio.*

1 INTERROGATIO. Hac de re iam te rogaui ad septimum præceptum Decalogi, nunc quæro, an quid postea tibi occurrerit? *Resp.* Duo sanè notatu dignissima, quorum ibi non memini. Primum. Decretum Conc. Lateran. sub Leone *sess.9. §. Statuimus,* his verbis. *Nullus ante sex menses primos beneficij habiti, tenetur ad restitutionem, quamuis non recitet.* Quem textum ita exponit Tolet. *lib.2. cap.12. num.5.* Confertur alicui aliquod beneficium, quodcumque sit, sub titulo clericali, si non recitat per sex menses primos, mortaliter quidem

quidem peccat, ad nullam tamen obligatur restitutionem. Secundum. Qui transactis sex mensibus post beneficium habitum non recitat, tenetur ad restitutionem fructuum perceptorum. Ita Nauar. *in man. cap. 25. num.* 122. Tabien. *benefic.* 11. & alij omnes.

2 *Int.* Circa quantitatem fructuum restituendorum quid noui occurrit? *Resp.* Non esse omnes omnino restituendos, quia non dantur propter solam officij recitationem, sed etiam pro aliis ministeriis Ecclesiæ, vt omnes concedunt; & quamuis circa quantitatem tot sint sententiæ, quot capita, optima videtur opinio Toleti *lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 9. Pro toto omisso officio restituendam tertiam partem fructuum illi diei respondentium.

3 *Int.* Cui facienda est talis restitutio? *Resp.* Aut fabricæ Ecclesiæ à qua recipit fructus. Ita Conc. Lateran. citatum. Aut pauperibus. Ita declarauit Pius V. in sua Constit. Si verò beneficiatus pauper est, potest sibi, vt alij pauperes, partem accipere, dummodò id non sit in occasionem non recitandi. Ita Tolet. *lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 6. cum Nauar. *in man. cap.* 25. *n.* 122.

DE BENEFICIIS.

CAPVT XIII.

De beneficij definitione. §. 1.

1 *Quid est beneficium Ecclesiasticum.*

1 INTERROGATIO. Non erit abs re hoc in loco beneficiorum materiam apponere, vt ex ipsa tractationis serie manifestè deducitur. Rogo igitur, quod est beneficium Ecclesiasticum? *Resp.* Est ius percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis, clerico propter diuinum officium competens. Ita appositè admodum definiuit Toletus *lib.* 5. *cap.* 76. *num.* 1. Pro diuino verò officio intelligitur non solùm diurna horarum recitatio, sed etiam Missæ sacrificium, & sacrorum administratio.

De eo, qui potest conferre beneficium. §. 2.

1 *Quis potest conferre beneficium.*

2 *Quid est conferre beneficium, resignare, præsentare, & eligere.*

I INTER

1 INTERROGATIO. Quis poteſt conferre beneficium? *Reſp.* In primis Papa omnia beneficia totius orbis. Deinde ex iure communi Epiſcopus beneficia ſui Epiſcopatus, niſi ſit ſtatutum aliquod contrarium, vel immemorabilis conſuetudo patronatus. Tertiò capitulum, cùm Epiſcopus eſt ſuſpenſus à collatione beneficiorum, aut excommunicatus. *c. Tanta. de exceſſ. prælat.* atque etiam ſede vacante. Circa quem euentum non ſeruatur modò ius commune, ex quo ſolummodò poteſt conferre beneficia, quæ ſine eo Epiſcopus non conferebat, non verò ea, quæ ſolus poterat conferre: ſed hæc conſuetudo eſt antiquata, quia Epiſcopus ad conferenda beneficia modo capitulum non conſulit, ſed omnia per ſe confert. Quamobrem videnda ſunt ſpecialia priuilegia, quæ afferre non eſt noſtri inſtituti. Ita Toletus loco citato.

2 *Int.* Quid eſt conferre beneficium, reſignare, præſentare, & eligere? *Reſp.* Conferre eſt dare ipſum ius, & titulum exigendi fructus, & poteſtatem exercendi officium. Reſignare, eſt determinare aliquam perſonam, cui beneficium conferatur. Poteſt verò reſignare, qui habet beneficium, & vult illud in alium transferre. Præſentare, eſt aliquem offerre ordinario, vt certum beneficium illi conferat, ad quam præſentationem, & poſtulationem habent à Papa facultatem minimè negandam, qui fruuntur iure patronatus, ſeu Eccleſiaſticæ, ſeu ſæculares perſonæ ſint. Eligere, eſt è multis vnum offerre prælato, cui beneficium certum conferat ex facultate Papæ minimè negandum. Hoc olim vſu erat frequentiſſimum, ſolebat enim populus, vel capitulum eligere; modò tamen fermè abolitum.

Cui eſt conferendum beneficium. §. 3.

1 *Cui eſt conferendum beneficium.*
2 *Quid faciendum curatis illiteratis poſt collationem beneficij.*
3 *Quis cenſendus eſt talis illiteratus.*
4 *Quod peccatum eſt conferre beneficium indigno.*
5 *Quas conditiones habere debeat dignus ad beneficium.*

1 INTERROGATIO. Cui eſt conferendum beneficium? *Reſp.* In primis conferendum eſt digno. Dignitas autem conſiſtit in trib. In bonitate ſcilicet morum, in ſciẽtia, ſaltem earũ rerum, quæ ad ſuũ officium ſpectãt. Et præterea in aptitudine ad exercẽdum ſuum munus. Qui enim bonus,

&

& doctus est, tamen nescit exercere suum munus, vel non potest præ aliis occupationibus, vel quia non est datus praxi, & exercitio exteriori, tunc indignus censetur. Ita Maiolus *de irregul. cap.32. num.13.* Roder. *cap.19. sum.n.1.* & Tolet. *lib.5. cap.78.*

2 *Int.* Quid faciendum Curatis illiteratis post collationem beneficiorum? *Resp.* Non sunt remouendi à beneficio, sed iuuandi socio literato. Ita decreuit Conc. Trid. *sess.21. cap.6.*

3 *Int.* Quis censendus est talis illiteratus? *Resp.* Ille, qui nec linguam Latinam mediocriter callet. Ita Roder. *in summ. cap.29. num.3.*

4 *Int.* Quod peccatum est conferre beneficium indigno? *Resp.* Mortale, tenetúrque conferens ad restitutionem damnorum. Ita Angel. *restitutio.* Nauarr. *de rescript. cap.2. except.11.* Lupus *in cap. per vestras. cap.26. num.11.* Tolet. *lib.5. cap.78.* Incuritque pœnas iuris, quas memorat Rebuffus *in pract. benefi. de pœn.* contra collatores.

5 *Int.* Præter hanc personæ dignitatem, quæ consistit in illis tribus, scientia nempe, bonitate, & aptitudine exercendi officium suum, quæ præterea conditiones requiruntur à iure? *Resp.* Plures. Prima, vt sit clericus saltem primæ tonsuræ. Ita Toletus *lib.5. cap.89.* Secunda, vt sit ex legitimo matrimonio procreatus. Ita Tolet. proximè. Tertia, vt sit legitimæ ætatis. *cap. Cum in cunctis. de elect.* Ætas autem ad Episcopatum, determinatur trigesimas annus inceptus: ad curatum, vigesimusquintus inceptus. *c. Cum in cunctis, cit.* ad beneficia simplicia, decimusquartus, ex Concil. Trid. *sess.23. cap.6.* Quarta, vt nullo sit inhabilis iuris impedimento, qualis est irregularitas, vel excommunicatio, aliáve censura Ecclesiastica. Ita Tolet. proximè. Quinta, vt non habeat aliud beneficium: sed de beneficiorum pluritate velim vt me postea interroges.

De collatione beneficiorum ipso iure nulla. §. 4.

1 *Quæ collatio beneficij est ipso iure nulla.*

2 *De postulatione beneficij ab eo, qui non habet legitimam ætatem.*

3 *An sint incapaces beneficij Ecclesiastici filij Judæorum, & Saracenorum baptizati infantes.*

1 INTERROGATIO. Quæ collatio beneficij est ipso iure nulla? *Resp.* Dico *primum.* Collatio facta illiterato.

Ita

Ita Nau.*de rescrip.cap.2.except.*11.Salzed.*in pract.crim. c.* 25. *pag.* 65.*colum.*1.Rebuff. *de pacif. posses. num.* 203. Dico *secundum.* Collatio facta illegitimis. Ita Toletus *lib.* 5. *cap.* 89. Notandum præterea est,non posse conferri pensiones filiis presbyterorum super beneficiis,quæ fuerunt suorum parentum. Ita decreuit Conc.Trid. *sess.*24.*c.*15. Hinc colliges posse conferri filiis filiorum, hoc est,nepotibus. Ita adnotauit Roderic. in *sum.cap.*29.*num.*4.Ratio est,quia hæc lex est pœnalis, & ideo non extendenda nisi ad personas nominatas : lex verò loquitur tantùm de filiis,non de nepotibus. ergo nepotes non intelligendi sunt.Ita Glos.*in cap.*1.*dist.* 56. *&* *cap. Apostolic. can.* 8.*quæst.*1.Bellamera *num.*2. Præposit. ibidem. *num.* 2. Gueuar. *lib.*7.*de potest. legat. num.* 313. & communiter Doctores in materia de legibus, cùm agunt de lege pœn. Intelligenda deinde est Concilij pœna circa ea beneficia, quorum Ecclesiis presbyteri parentes seruierunt personaliter.Ita adnotauit Eman.*in sum.c.*29.*n.*4.ex Rebuffo. *de dispens.sup.defect.natal.n.* 27.Non deinde intelligenda de filiis presbyterorum , quos susceperunt coniugati ex legitima copula,antequam presbyteri fierent.Ita obseruatur in praxi iuxta Rebuffum citatum *parte* 4.*num.* 2. Hinc colligit idem Rebuffus posse parentes clericos succedere beneficiis suorum filiorum , quia id nec à Conciliis,nec ab alio iure prohibetur. Dico *tertium.* Est ipso iure nulla collatio facta excommunicato maiori excommunicatione , etiam ignoranti eandem excommunicationem. Ita Nauar. *in man. cap.* 17. *numer.* 271. Couarru. *cap. Alma mater.* 2. *p.* §. 7. *numer.* 3. Ratio est , quia ignorantia non facit habilem , quem iura inhabilem reddiderunt. Propter hoc in literis Apostolicis collationis absoluitur collatus ab omni censura Ecclesiastica. Adnotauit Staphilæus *de lit. grat. fol.* 82. Gigas *de pension. quæst.* 14. Rebuffus *in concord. tit. de excomm. non euitand.* Nauar. *in man. cap.* 27. *num.* 271. Dixi (maiori excommunicatione) quia minori excommunicatione ignorata , tenet in foro poli collatio , licet in exteriori irritari possit. Ita Henriq. *tom.*2. *lib.* 13. *de excomm.cap.* 2.*&* 3. Dico *quartum.* Est ipso iure nulla collatio facta irregulari , etiam occulto. Ita omnes Doctores. Satis tamen est, si occultè post collationem petat dispensationem irregularitatis,ad fruẽdum beneficio sibi inhabili propter irregularitatem collato.Ita Nauar. & Henriq. quos refert , & sequitur

tur Roderic. *in sum.cap.29.num.6.* Dico *quintum.* Est ipso iure nulla collatio beneficij facta non habenti ætatem legitimam, iuxta decretum Concil. Trident. supra citatum. Peccátque mortaliter Episcopus taliter conferens, agens contra legem Conc. in qua Episcopus nequit dispensare. Ita Emanuel *cap.*30.

2 *Int.* Duo adhuc te rogabo de hac re. Primum. Postulata est à Papa collatio per non habentem legitimam ætatem, sed dum facta fuit postulatio,& literæ accesserunt, legitima facta fuit, vt qui dum non habet vigintiquinque annos inceptos, postulat beneficium curatum, qui quidem inceperunt inter postulandum, & literas accedendum, estne bona collatio? *Resp.* Maximè. Ita Nau. *lib.3. Cons.tit. de tempor. ordin. cons.*43. quem refert & sequitur Roder. *in sum.c.*30.*nu.*1.

3 *Int.* Secundum rogo. Suntne incapaces beneficiorum procreati ex Iudæis,aut Sarracenis,baptizati tamen infantes? *Resp.* Minimè. Ita Couar. *in Clem. Si furiosus.*1. *p.* §. 2. quia non est textus,nec ratio oppositum suadens.

De iis,ad quæ tenetur beneficiatus post collatum beneficium. §. 5.

1 *Ad quid tenetur beneficiatus post collatum beneficium.*

2 *Ad quid tenetur qui suscepit beneficium curatum sine animo suscipiendi ordinem sacerdotij intra annum.*

3 *An dispensare possit Episcopus cum tali,ne intra annum Sacerdos fiat.*

4 *De eo,qui suscepit beneficium curatum animo se ordinandi,vel non ordinandi, iuxta occurrentem meliorem occasionem status.*

1 INTERROGATIO. Ad quid tenetur beneficiatus post collatum beneficium? *Resp.* Qui intra annum à collatione beneficij curati Sacerdotio non initiatur, ipso iure beneficio priuatur. Ita statuitur *can. de elect. lib.* 6. probátque Rebuff. *in pract. benef.* de promotis intra annum. Et ideo intra annum à collatione beneficij curati, tenetur beneficiatus Sacerdotij ordinem suscipere: quem si non suscipit, amittit ipso iure deinceps fructus,tenetúrque illos restituere. Ita Nau. *in man.cap.*25.*n.*117. *&* *de orat.c.*22.*n.*49. Est autem super hoc

Cardi

Cardinalium declaratio maximopere notanda, quam affert Salzed. *in pract. crim. cap. 52. pag. 142.* Verba autem Cardinalium sunt hæc. Pœna canonicis præscripta eis, qui intra annum Sacerdotium non susceperint, non habet locum in Rectore, qui intra annum à die susceptæ possessionis pacificæ, vel intra tempus comparuit, & se promoueri petiit, asserens, quantum in eo est, se paratum ad suscipiendum sacerdotium: sed ordinarius noluit eum propter illiteraturam, vel aliam caussam promouere.

2 *Int.* Qui beneficium curatum suscipit sine animo intra annum sacerdotium suscipiendi, ad quid tenetur? *Resp.* Ad fructus perceptos restituendum. Ita apertè colligitur ex can. Conc. Trid. citati, vt notat Eman. *in sum. cap. 30. num. 3.* & habetur *cap. Commissum. §. cæterum. de elect.* Si tamen animum mutet, & intra annum ordinetur, nil restituere tenetur, iuxta eosdem auctores.

3 *Int.* Potestne Episcopus dispensare cum beneficiato beneficij curati, ne intra annum suscipiat ordines? *Resp.* Si talis beneficiatus studiorum causa versetur in scholis, potest Episcopus cum eo dispensare, ne intra primos septem annos suscipiat talem ordinem, dummodò intra primum annum fiat Subdiaconus. Ita decernitur *c. Cum eo. de elect. lib. 6.* notátque Sylu. *beneficium. 3. q. 2.* & Roder. *in sum. cap. 30. num. 4.*

4 *Int.* Habet quis animum suscipiendi ordines intra annum, sed habet etiam animum, si quid opportunius eueniat, manendi in statu laico, poteritne tutò accipere collationem beneficij, & fructus, quousque mutet omnimodam voluntatē se ordinandi? *Resp.* Potest. Ita Nau. *in man. cap. 25. nu. 118.* Qui etiam infert idem dicendum de eo, qui suscipit beneficium animo illud omittendi, si aliud maius, aut commodius illi detur. Notat Roder. *in sum. c. 30. n. 6.*

De pluralitate beneficiorum simul. §. 6.

1 *An liceat plura habere beneficia curata.*
2 *An liceat habere plura beneficia simplicia.*
3 *An possit Papa dispensare ad pluralitatem beneficiorum.*
4 *Quæ plura absque dispensatione possunt haberi beneficia.*

1 INTERROGATIO. Licetne plura simul habere beneficia? *Resp.* Minimè. Ita decernitur *c. singula. 89. dist.* & Concil. Trid. *sess. 7. c. 24.* Notant Tolet. *lib. 15. c. 8. nu. 2.* Sot. *lib. 3.*

*Iust.q.6.art.*3.Nau.*in man.c.*5.*n.* 125. Rebuff. *de benef.tit.de dispens.ad plur.benef.*

2 *Int.* Hæcne prohibitio intelligenda est de omnibus beneficiis tam curatis, quam simplicibus? *Resp.* De omnibus. Ita declarauit Congreg. Cardinalium, quam affert Eman. *in sum. cap.*31.*num.*2.

3 *Int.* Poteſtne Papa in hoc decreto diſpenſare? *Resp.* Ex causa poteſt, quia in tali euentu eſt ſupra ius commune. Ita omnes. Non tamen cenſendus eſt diſpenſare, cum in ſupplicatione ſit mentio alterius iam habiti beneficij. Ita probat Nauar. multis rationibus. Enchir.*de orat.c.*22.*num.*64. Oſtenditque Roderic.*c.*31.*ſum.n.*112. ſolere apponi illam clauſulam, ne gratia ſurreptitia videatur.

4 *Int.* Licetne in aliquo euentu plura ſimul habere beneficia? *Resp.* Licet in primis, cùm talia beneficia, vel ſaltem alia, excepto vno, non exigunt reſidentiam perſonalem. Deinde cùm vnum non eſt ſatis ad congruam ſuſtentationem beneficiati. Tertiò. Cùm alterum alteri eſt iuſta copulatione annexum. In his enim euentis nulla requiritur diſpenſatio. Ità Nauar.*in man.c.*25.*n.*127. Angel. *in florib.verb.benefic.* Roder.*in ſum.c.*31.*n.*2. Tolet.*lib.*5.*c.*81.

5 *Int.* Habet quis beneficium curatum, poſtea accipit alterum, quid cenſes de primo beneficio? *Resp.* Niſi ſecundo renunciet poſt ſex menſes à collatione illius, vacat primum ipſo iure. Ita Salzedo *in pract. crim.cap.*47. contra Nauar. oppoſitum aſſerentem, qui immeritò pro ſua ſententia adducit verba Conc. *ſeſſ.* 24. *cap.* 17. Cogantur omnino. Quæ quidem verba ſententiam expectare videntur; ſed fallitur, vt aduertit Roder. *in ſum. cap.* 31. coactio enim illa, & expectatio ſententiæ intelligitur intra primos ſex menſes: ipſis enim tranſactis, iure ipſo vacat beneficium iuxta verba ipſius Concilij.

De reſidentia beneficiatorum. §. 7.

1 *An reſidentia ſit de iure diuino.*
2 *De pœna non reſidentium.*
3 *Quamdiu poſſunt beneficiati non reſidere.*
4 *An faciant fructus beneficiati non reſidentes.*
5 *A quo eſt exigenda facultas ad non reſidendum.*

1 INTERROGATIO. Eſtne reſidentia beneficiatorũ in ſuis beneficiis curatis de iure diuino? *Resp.* Maximè. Ita

Ita Caiet. 2.2.*q*.185.*art*.5.Sot.10.*lib. Iuſt.q.3. art.*1. Nau.*in man. c.*25.*n*.21.Couar.*lib.3.reſol.c.*13.*nu*.9.Cordub.*lib*.1.*q*.19. & hanc opinionem ſatis innuit Concil.Trid. *ſeſſ*.23.*de reform.c*.1. Nec excuſantur ab hac perſonali reſidẽtia beneficiati ſubſtituendo quemuis alium idoneum vicarium,vt aduertit D. Thom. *in* 4.*d*.21.*q*.2.*ar*.2.*ad* 3.*& in add.q*.10.*ar*.5.*ad* 3.Hoſtienſ.*in ſum. tit.de cleric.excom.miniſt*.§.1.*nu*.2.Caiet.2.2.*q*.185.*art*. 5. Sot.10. *Iuſt.q*.3.*art*.2.Neque item excuſatur ab hac reſidentia religioſus profeſſus,qui iuſtè obtinuit beneficium curatum.*c.Si quis tranſlatus* 21.*q*.2.*& Clem.in agro*.§.*Sanè de ſtatu Monach.* Ratio eſt,quia nihil officit ſtatui monachali reſidentia in beneficio. Ita Nau.*lib*.3.*conſil.tit.de cleric.non reſid.concl*.5.

2 *Int*. Quas pœnas incurrunt beneficiati non reſidentes? *Reſp*. Eas longum eſſet enumerare : habentur in Concil.Trid. *ſeſſ*.24.*c*.12.*de reform.& c.Conquerent.de cler.non reſid*.

3 *Int*. Quamdiu poſſunt beneficiati eſſe abſentes à beneficio ? *Reſp*. Non vltra tres menſes.Ita Concil.Trident.*ſeſſ*.24. *cap*.12.*de reform*.

4 *Int*. Faciuntne fructus beneficiati non reſidentes ? *Reſp*. Minimè,ſed tenentur eos reſtituere,reſpondentes ſpatio abſentiæ.Ita decernitur *c.Conquer.de cleric. non reſid*. & Concil. Trid.*ſeſſ*.6.*cap*.1. *de reform.& ſeſſ*. 21. *cap*. 1. *& ſeſſ*.23. *cap*.1.§.*Si quis autem*.

5 *Int*. Indiget Epiſcopus , aut beneficiatus abeſſe à ſua Eccleſia,à quo eſt petiturus licentiam?*Reſp*.Metropolitanus à Papa,Epiſcopi à Metropolitano.Si autem mora eſt in petendo,& neceſſitas vrget , petat ab Epiſcopo vicino antiquiori. Eáque danda eſt in ſcriptis.Ita Conc. Trident.loco allegato. Beneficiatus à ſuo Ordinario.Ita praxis.

CAPVT XIV.

De Simonia. §. 1.

1 *Qui Auctores agunt de Simonia.*
2 *Quo pacto definitur Simonia.*
3 *Circa quam materiam verſatur Simonia.*
4 *Quæ res vocatur ſpiritualis.*
5 *Quot ſunt res ſpirituales.*

6 *Vnde deductum est vocabulum Simoniæ.*
7 *Quale peccatum est Simonia.*
8 *Quo iure prohibetur Simonia.*
9 *Qui contractus ut simoniaci sunt à iure prohibiti.*
10 *Quot sunt species Simoniæ.*
11 *Quot modis licet offerre pretium temporale pro re spirituali.*
12 *Quando committitur Simonia.*
13 *Quæ res spirituales vendi, aut emi possint.*
14 *An sit Simonia commutare res spirituales pro aliis rebus spiritualibus.*
15 *An liceat commutare beneficium Ecclesiasticum pro alio beneficio Ecclesiastico.*
16 *An liceat exigere pretium pro labore antecedente administrationem sacramentorum.*
17 *Qui labor dicitur antecedere administrationem sacramentorum.*
18 *An sit Simonia pacisci de pretio pro certa hora, aut in certo loco celebranda Missa.*
19 *An sit simonia pacisci pro sustentatione congrua ministri sacramentorum.*
20 *An possit Episcopus pretium accipere pro actu exercendæ potestatis iurisdictionis.*
21 *An possit minister sacramentorum pacisci de certa sua sustentatione.*
22 *De dote Monialium.*
23 *De emptione, & venditione sacrarum vestium, sacrorúmque vasorum.*
24 *De Simonia beneficiorum.*
25 *An sit simonia offerre pretium pro non eligendo indigno ad beneficium.*
26 *An sit simomnia offerre pretium pro eligendo digno ad beneficium.*
27 *An possit vendi ius patronatus.*
28 *An liceat offerre pretium pro redimenda iniusta vexatione ad beneficium obtinendum.*
29 *An sit simoniacus beneficiatus, qui emit beneficium per alium.*
30 *An sit simonia dare pretium non collatori beneficij, sed amico collatoris, vt illud mihi obtineat.*
31 *An committat simoniam, qui ficto animo promittit se daturum*

rum

rum pecuniam, si illi conferatur beneficium.
32 De permutatione beneficiorum.
33 An sit simonia commutare beneficium pro maiori commodo temporali.
34 Quæ simonia committitur in locatione beneficiorum.
35 Ad quantum tempus possunt vendi, aut locari redditus Ecclesiastici.
36 De simonia in pensionibus.
37 De simonia in emenda sepultura.
38 De pretio solito reddi Ecclesijs pro sepultura.
39 An possit dari pretium pro baptismo ministrando.
40 An sit simonia accipere pretium pro benedicendis nuptiis.
41 An sit simonia nolle benedicere nuptias absque oblatione offerri solita.
42 De pretio Concionum Euangelicarum.
43 An sit simonia seruire collatori, ad beneuolentiam eius comparandam, qua motus mihi conferat beneficium.
44 An sit simonia mutuas dare pecunias cum pacto de mihi conferendo beneficio.
45 An committat simoniam, qui confert beneficium ad comparandam beneuolentiam alicuius.
46 An sit simonia resignare beneficium in manibus Episcopi, sub conditione conferendi illud certæ personæ.
47 De renunciatione beneficij litigiosi, sub pacto reddendi renuncianti pensionem, si lis victa fuerit à renunciato.
48 De renunciatione beneficij cum spe accipiendi opera gratitudinis debitæ.
49 Quot diebus viuere debet renuncians post factam renunciationem.
50 An teneatur renunciatus renuncianti reddere fructus sub quorum fiducia renunciauit beneficium.
51 De collatione beneficij curati cum pacto de dimittendo alij beneficium simplex.
52 De permutantibus beneficia absque ordine iuris.
53 De commutatione beneficij, à quo soluitur pensio.
54 De simoniaco Episcopo, qui confert beneficium vni, cum pacto de transferendo illud in alium, reseruata pensione.
55 De pœnis simoniaci.
56 An pœnæ supradictæ sint positæ omni simoniaco.

57 *De restitutione debita ob simoniam.*
58 *Cui facienda est restitutio simoniæ.*
59 *De restitutione ob simoniam occultam.*

1 INTERROGATIO. Quoniam huiusmodi materia latissima est: dic in primis qui auctores agunt de ea? *Resp.* Agunt de ea Beroy. *in c. Non sine multa. de arbit. n. 31. 46. & 51. & in rubr. de vsuris.* Bernard. Dias *in Pract. c. 91.* Iul. Clar. *lib. 1. recept.* Nau. *in c. fin. de simon. & in Man. c. 23. n. 99.* D. Thom. 2. 2. q. 100. Cord. *lib. 1. q. 22.* Nau. *lib. 2. de rest. c, 2. n. 373.* Sot. *lib. 4. de iust.* Victor. *in relect. de simonia.*

2 *Int.* Quo pacto definitur simonia? *Resp.* Est deliberata voluntas emendi, aut vendendi rem spiritualem, siue annexã rei spirituali, seu voluntas contrahendi contractu oneroso circa talem rem. Ita Eman. *in sum. verb. simonia.* & Tolet. *lib. 5. cap. 84.* & omnes.

3 *Int.* Circa quam materiam versatur simonia? *Resp.* Claret interrogatio ex definitione posita. Versatur circa rem spiritualem, aut annexam rei spirituali.

4 *Int.* Quæ res vocatur spiritualis? *Resp.* Omnis illa, quæ à Deo, vt est auctor gratiæ, procedit, vel ad Deum, vt est auctor gratiæ, ordinatur. Ea verò omnia, quæ à Deo procedunt, vel ad Deum referuntur, quatenus est creaturæ intellectualis (vt homines, Angelosque comprehendam) per media supernaturalia saluator seu deductor ad suum finem supernaturalem, dicuntur ab eo procedere, seu ad eum referri, vt est auctor gratiæ.

5 *Int.* In quot diuiduntur huiusmodi res spirituales? *Resp.* In quatuor, quædam enim dicuntur spirituales essentialiter. Tales sunt virtutes, & dona supernaturalia, vt fides, spes, charitas, gratia, &c. Quædã dicuntur spirituales causaliter, quia sunt causa rerum spiritualium. Qualia sunt sacramenta Ecclesiæ. Quædam dicuntur spirituales effectualiter. Tales sunt operationes, ex aliqua spirituali potestate procedentes, vel operationes ad Deum ordinatæ, vt concionari, cãtare in choro, sepelire mortuos, dispensare in voto & matrimonio, excommunicare, absoluere ab excom. & alia huiusmodi. Quædam denique dicuntur res spirituales ex annexione: vel quia ad officium spirituale pertinent, qualia sunt beneficia Ecclesiastica, & vasa, ornamenta, & cætera supellectilia sacra.

6 *Int.* Vnde dictum huiusmodi peccatum simonia? *Resp.* A Simone

Simone Mago, primo auctore huius contractus in lege Euangelica, ſicuti legimus *Act.*8. & habetur *can. Saluator.*1. *qu.*3. Voluit enim emere donum, ſeu gratiam miraculorum, vt eandem cum lucro poſſet aliis vendere.

7 *Int.* Quale peccatum eſt Simonia? *Resp.* Ex genere ſuo mortale contra virtutem religionis. Nam qui emit, emit pretio rem, quæ excedit omne pretium temporale. Qui vèndit, vendit quod ſuum non eſt: homo enim diſpenſator eſt rerum ſpiritualium, non dominus. 1.*Corinth.*4.

8 *Int.* Quo iure prohibetur huiuſmodi peccatum? *Resp.* Naturali, diuino, & humano. Ita Tolet.*lib.*5.*cap.*85. Naturali, quia prohibet vendere, & pretio æſtimare temporali, quod venale non eſt, quia omne pretium temporale excedit. Diuino. *Matth.*7. *gratis date, quod gratis accepiſtis.* Poſitiuo.1. *qu.*3. per totum, & multis aliis canonibus. Et ideo grauiter fuit hoc vitium reprehenſum à D. Petro *Act.* 8. *pecunia tua tecum ſit in perditionem.* Et ab Eliſæo Propheta 4. *Reg.*5. cùm vindicauit ſimoniam Giezi lepræ morbo.

9 *Int.* Súntne aliqui contractus, vt ſimoniaci à ſacris canonibus damnati, quamuis ſecundùm ſe reuera non ſint tales, ſed tantummodò, quia prohibiti? *Resp.* Maximè. Permutare beneficium beneficio abſque licentia Pontificis prohibetur *cap. Quæſitum de rer. permut.* Deinde vendere officium œconomi Eccleſiæ prohibetur *can. Saluator.*1. *q.*3. quamuis illud officium ſit temporale. Præterea vendere penſiones beneficiorum ſine licentia Papæ. Ita adnotauit Tolet.*lib.*5.*c.*85.

10 *Int.* Quot ſunt ſpecies ſimoniæ? *Resp.* Tres, Mentalis, conuentionalis, & realis. Mentalis eſt, cùm do, aut accipio rem ſpiritualem intentione dandi, vel accipiendi pretium temporale pro ea. Conuentionalis eſt, cùm do, vel accipio rem ſpiritualem ſub contractu dandi, vel accipiendi pro ea pretium temporale. Realis eſt, cùm non iam mente ſola intendo, neque ſolo contractu hæreo, ſed exterius pretium temporale offero pro re ſpirituali. Aduertendum tamen eſt maximopere, quod ad perfectam, & realem omnino ſimoniam requiritur interior voluntas contrectandi ſub pretio temporali rem ſpiritualem: præterea pactum explicitum, vel ſaltem implicitum (erit verò cenſendum pactum implicitum, cùm datur pretium temporale, quamuis nulla præcedat conuentio) denique exhibitio externa pretij, & externa donatio

rei spiritualis. Et ideo altero horum deficiente non est realis, sed conuentionalis simonia. Ita Armil. *verb. simonia.* & Tolet. *lib.5. cap.86. num.4.*

11 *Int.* Quot modis offerri potest pecunia, seú aliud pretium temporale pro re spirituali? *Resp.* Multis quidem, aut in sustentationem ministrorum: aut in eleemosynam ecclesiarum, seu confraternitatum, aut liberali oblatione, donationéve, spontanea deuotione & gratitudine, iuxta laudabilem consuetudinem loci: aut in pretium.

12 *Int.* Quando ergo committitur simonia? *Resp.* Non nisi cum pecunia, vel quid simile datur in pretium rei spiritualis. Ita Tolet. *lib.1. cap.87.*

13 *Int.* Cùm res spirituales sint in triplici differentia: quædam enim sunt purè spirituales, nullam habentes temporalem mixtionem, vt virtutes supernaturales, & potestates, earumq; vsus. Quædam sunt mixtæ ex temporali, & spirituali. Rursus harum secundarum quædam participant plus de spirituali, vt sacramenta, quorum materiæ sunt res corporales; beneficia Ecclesiastica, quorum fructus sunt etiam temporales. Quædam verò plus participant de temporali, quàm de spirituali, vt calices, aliáve vasa inseruientia rei spirituali, templorum loca, officia cantorum: quæro igitur vtrùm harum rerum aliquæ emi, vendive possint? *Resp.* Res purè spirituales, aut mixtæ, quæ plus participāt de spirituali, vēdere, aut emere pretio, simonia est in omni consideratione: nam totæ simpliciter censentur spirituales. Secùs dicendum de mixtis, quæ plus participant de temporali: censentur enim ad hunc effectum simpliciter temporales, & ideo in iis vendendis non committitur simonia, nisi expresse intendatur vendi spirituale earum. Ita Tolet. *lib.5. cap.87.* Ideo licet vendere, aut emere calices etiam consecratos pretio eodem, quo emerentur, si non essent consecrati. Est tamen simonia emere, aut vendere ieiunium, orationes, aut alium virtutis actum.

14 *Int.* Estne simonia commutare res spirituales pro aliis spiritualibus, vt ieiunium pro ieiunio, orationem pro oratione, audire confessionem, vt alter audiat meam? *Resp.* Minimè. Ita Sot. *4. iust. q.5.* Tolet. *lib.5. c.88. n.2.* licèt oppositum teneat Conrad. *in 4. dist.25. art.3.*

15 *Int.* Licebit igitur commutare beneficium pro beneficio? *Resp.* Stando in iure diuino, ita est, sed talis commutatio

tio eſt prohibita iure humano. *cap. Quæſitum, de rer. permut.* Atque in eo diſpenſat ſummus Pontifex.

16 *Int.* Licétne exigere pretium pro labore antecedenti in adminiſtratione ſacramentorum? *Reſp.* Licet. Ita Sot. *6. iuſt. q. 9. art.* 1. Tolet. *lib. 5. cap. 88. num. 5.*

17 *Int.* Qui labor cenſendus eſt antecedere adminiſtrationem ſacramentorum? *Reſp.* Omnis ille, qui ex ſe, & ex natura rei non comitatur ipſam effectionem ſacramenti, enimuerò neceſſariò comitatur labor actionem audiendi confeſſiones, baptizandi, operandi ſacrum: iſte labor vendi non poteſt. Veruntamen iter magnum conficere ad audiendas eaſdem confeſſiones, ad baptizandum, ad faciendum ſacrum, ex ſe non eſt labor talis annexus tali operi.

18 *Int.* Potéſtne exigi pretium pro obligatione, qua quis ſe obligat certo tempore miniſtrare Sacramenta, vel dicere ſacrum in tali loco? *Reſp.* Poteſt. Ita Gloſſ. *cap. Significatum de præbend.* Caiet. *verb. ſimonia.* Tolet. *lib. 5. cap.* 88. Ratio eſt, quia ibi non venditur res ſpiritualis, ſed libertas.

19 *Int.* Potéſtne exigi pretium ad congruam ſolam miniſtri ſuſtentationem pro miniſtrandis Sacramentis? *Reſp.* Poteſt. Etiamſi miniſter diues ſit, & habeat aliundè ſufficientia alimenta. Ita Tolet. proximè. Id tamen prohibet Concil. Trid. *ſeſſ.* 21. *c.* 1. *de reform.* in Epiſcopis pro conferendis ordinibus, pro litteris dimiſſoriis, aut ſigillo, ſed vult, vt omnino gratis iſta conferant, quamuis vitam alant mendicando, & pro rebus dictis ſponte illis offeratur aliquōd alimentum.

20 *Int.* Potéſtne Epiſcopus pretium accipere pro actu, quem exercet per poteſtatem iuriſdictionis, vt pro diſpenſando in votis, pro relaxando iuramento, pro abſolutione à cenſuris, pro conſecrandis templis, & pro aliis huiuſmodi? *Reſp.* Minimè. Ita D. Thom. 2. 2. *qu.* 100. *qu.* 3. *ad* 3. quia iſta ſunt ſimpliciter ſpiritualia. Poteſt tamen ſi dentur ſponte, & gratuitò, vel ad congruam ſuſtentationem. Quod ſi à Summo Pontifice aliquid pro talibus actionibus exigatur, vel id fit in pœnam, qua inconſtantia punitur vouentis, iurantis, aut nubentis: vel in compenſationem, commutationémve vnius oneris ablati maioris, in aliud minus.

21 *Int.* Potéſtne Sacerdos paciſci de certa quantitate ſuſtentationis, pro faciendo ſacro, aut funere, qua non data, nolit celebrare, nec funus exequi? *Reſp.* Negat D. Thom. 2. 2. *q.* 10. *art.* 4.

art. 4. quam opinionem veram arbitratur Caietan. circa ministrum diuitem, non verò pauperem, qui non habet, vnde alatur. Ita *quodl.*1.*q.*9. Sot. verò 9.*iust.q.*6.*art.*1. eam improbat etiam circa diuitem ministrum, amoto scandalo, quod quidem frequentiùs inde oritur. Nulla tamen est simonia quærere loca, vbi pinguiores sustentationes, & eleemosynæ pro faciendo sacro, aut concione habenda, ministris tribuuntur. Sic Tolet. *lib.*5.*cap.*89.*num.*7.

22 *Int.* Quid censes de pecunia, pretióve dato, & accepto pro monialibus suscipiendis in monasterium? *Resp.* Dico *primum.* Dare, vel accipere pecunias pro ipso ingressu religionis, simonia est. Sic habetur *c. Quod pro.*1.*qu.*2. Dico *secundum.* Potest dari, & accipi, & pacisci pecunia pretiúmve pro sustentanda moniali, si monasteria, vel monasterium sit pauper, vel diues. Ita Sylu. *simon.* §.15. & Tolet. *lib.*5.*c.*89.*n.*9.

23 *Int.* Possúntne vasa sacra, vestésve sacræ vendi in vsus profanos? *Resp.* Si frangantur, scindantúrve, ita vt figura mutetur. Ita D. Thom. 2.2. *quæst.*10.*art.*4.

24 *Int.* Quæ simonia committitur in beneficiis? *Resp.* Dico *primum.* Simonia est vendere, aut emere beneficium Ecclesiasticum. *cap. Si quis.*1. *q.*3. Dico *secundùm.* Simonia est vendere, aut emere, pretiúmve dare, vel accipere pro resignatione beneficij, vel collatione, vel electione ad illud. Est omnium Doctorum. Addit verò Tolet. *lib.*5.*cap.*90. Imò pro ipsa interuentione. Nam qui daret pretium alicui, vt pro ipso interueniret apud patronum, vt illi conferat beneficium, simoniacus esset.

25 *Int.* Sunt digni ad beneficium, sed patronus vult eligere indignum, possúmne pecuniam offerre pro non eligendo indigno? *Resp.* Potes. Ita Caiet. *quodl.*1. *qu.*9.

26 *Int.* E contra, sunt omnes indigni, vnus tantùm est dignus ad beneficium, possúmne pecuniam offerre pro eligendo digno? *Resp.* Potes. Ita Sot. 9.*Iust.q.*6.*a.*1. Tol. *lib.*5.*c.*9. Non tamen quando sunt multi digni, iuxta eundem Doctorem. Ratio est manifesta, quia ista oblatio pecuniæ pro eligendo illo solo digno in re est data pro non eligendis indignis.

27 *Int.* Estne simonia vendere ius quod habeo ad beneficium, vel ius patronatus? *Resp.* Prior casus est in litigantibus de beneficio, & respondeo affirmatiuè. Ita Cardinalis loco proximè allegato. Solet tamen Papa huiusmodi litem componere,

ponere,dando vni beneficium,& alteri pensionem in eo.Idem affirmo de iure patronatus, quod malum grauiter prohibetur à Conc.Trid.*sess.25.c.9.*tanquam contra canones.Oppositum videtur asserere D.Thom.2.2.*quæst.*100.*art.*4.sed intelligendus est, cùm patronatus pertinet ad villam, vel maioratum temporalem, quo vendito, simul videtur vendi ius patronatus, cùm reuera in illa venditione transferatur in emptorem villæ, seu maioratus. Et ita de eo acquiritur possessio vt habet Panorm.*cap. Querela.*Armil.*simonia.*§. 4. Verumtamen pro eo nil vltra omnino exigi potest.

28 *Int.* Licétne pecuniam dare ad redimendam vexationem iniustam beneficij? *Resp.*Subdistinguit D.Th.2.2.q.100. *art.*2. *ad* 5. Vel vexatio fit post consecutum ius beneficij, vt cùm litigator vult iniusta opponere impedimenta, & beneficiatum spoliare beneficio iam habito iustè. Et tunc ait licere.Et est communis opinio Glos. *cap. Dilectus,de simonia.* Vbi Abbas *n.*4.& Felinus *n.*2.Rebuffus *de simonia.num.*17. Nauar. *in man. cap.* 25. *num.* 114. Ratio est, quia iure naturali mihi licet tueri bona à me possessa. Vel vexatio fit ante possessionem, seu ius acquisitum beneficij. Et tunc absolutè negat. Hanc D. Thomæ opinionem limitat Sot.9. *lib.Iust. qu.*6.*art.*1. nisi violentia inferatur, vt cùm quis vi detinetur, ne compareat tempore præfixo coram Episcopo ad beneficium consequendum, vel coram aliis, ad quos beneficij collatio pertinet,&c. tunc enim licet hanc vexationem pretio redimere. Crediderim, pace tanti Doctoris, posse etiam anticipata pecunia redimere vexationem, quam quis certò nouit sibi faciendam in ferendis suffragiis suæ maioris dignitatis in oppositione ab ipsis maleuolis suffragatoribus, & aliis similibus iniustè iudicantibus. Hic enim redimo pretio ipsam vexationem, non beneficium.

29 *Int.* Censendúsne est simoniacus beneficiatus, qui non per se, sed per alium emptum possidet beneficium? *Resp.* Maximè. Et tenetur, vbi primùm id sciuerit, dimittere beneficium. Ita habetur *Extrauag.c.Ex insinuat.de sim.*

30 *Int.* Non dedi pecuniam collatori sed alij,vt à collatore illud mihi obtineret,v.g.cognato Episcopi,cōmisine simoniam? *Resp.*Commisisti.Ita Tol.*lib.*5.*c.*90.*n.*9.& est res clara.

31 *Int.* Promisit quis ficta promissione, hoc est, animo non reddendi promissam pecuniam pro beneficio obtinendo,

com

commisitne simoniam? *Resp.* Minimè. Ita Caietan. *quodl. 1. 7. 9.* Sot. *9. iust. q. 8. art. 1.* Tolet. *lib. 5. cap. 90. n. 11.* Ratio est metaphysica, quoniam actus exterior sumit suam specificationem ab actu interiori.

32 *Int.* Quid censes de permutatione beneficiorum? *Resp.* Dico *primum.* Permutare beneficium spirituale pro officio temporali, seu sæculari, simonia est. Dico *secundum.* Permutare beneficium cum beneficio, vna ex tribus deficiente conditione, simonia est. Ita Syluest. *permutatio.* §. 1. Tres autem conditiones assignat Tabiena *verb. beneficium.* 3. §. 16. Primam, vt permutatio fiat cum facultate superioris: superior autem in hoc negotio est, qui potest illa beneficia conferre. Secundam, ne ante talem facultatem fiat absolutum pactum de permutatione: hoc tamen non tollit, quin possint inter se agere de permutatione cum facultate superioris. Tertiam, ne in pretium etiam conferatur quicquam spirituale, vt aliud beneficium simplex, &c. Hoc tamen non tollit, qui in permutatione beneficij pinguioris possit exigi pensio in eo de licentia Papæ. *cap. Ad quæstiones de rer. perm.* notatque Sot. *lib. 9. iust. q. 7. art. 2.*

33 *Int.* Estne simonia permutare beneficium pro quouis commodo temporali? *Resp.* Maximè. Et ideo simonia est permutare beneficium, vt soror eius nuberet fratri suo, aut remitteret iniuriam.

34 *Int.* Quæ simonia committitur in locatione beneficij, *Resp.* Dico *primum.* Simonia est locare potestatem iurisdictionis, seu vices spirituales, vt si Episcopus locet suam potestatem iurisdictionis, aut curatus potestatem ministrandi Sacramenta. Ita Syluest. *simon.* §. 14. Dico *secundum.* Locare, aut vendere oblationes Ecclesiasticas, non est simonia. Sylu. *simonia.* §. 14. Idem affirmat de fructibus.

35 *Int.* Ad quod tempus possunt vendi, aut locari fructus beneficiorum? *Resp.* Iuxta *Extrauag. Ambitiosè. de rebus. Ecclesi.* ex Paulo II. ad triennium solùm, & vltra infligitur ipso iure priuatio eorundem fructuum. Hæc autem Paulina non est vbique recepta. Ita notat Nauarr. *cap. 27. sum. num. 149.* Caiet. *excommun.* Iuxta Nauar. ad septennium, aitque esse decretum *cap. Querelam, ne prælati vices suas.* sed in hoc textu nihil determinatur, sed approbatur locatio, & venditio vsque ad septennium. Iuxta Syluest. *locatio.* §. 3. Tabien. ibid. ad modicum

cum tempus. Modicum verò tempus eſt minus decennio, vt notat Tolet. *lib.*1. *cap.*91. *num.*6. Iuxta Panormitan. *cap. Querelam cit.* ad totam vitam locantis, & vendentis; adducit pro ſua ſententia Hoſtien.& Federium,quia non eſt iure prohibitum. Idem tenet Syluest. *ſimonia.* §. 14. Vbi ergo Pauli extrauagans non eſt in vſu, hæc vltima ſententia verà eſt, ſi adſit neceſſitas locationis, & venditionis, vt approbat Tolet. *lib.*5.*cap.*91.*num.*7.

36 *Int.* Quid cenſes de ſimonia in penſionibus? *Reſp.* Penſiones quæ ob reſignationem alicuius beneficij dantur, poſſunt redimi abſque ſimonia, etiam abſque licentia. Quòd ſi hæc facultas petitur, eſt ob ſecuritatem contractus, ne alter neget eſſe redemptas. Ita Card.Tol. *lib.*5.*cap.*92. Dico *ſecundum.* Simonia eſt reſignare beneficium appoſita penſione,cum pacto illam redimendi ſtatim.Ita Caiet.*opuſ.*16.*quæſt.*10.Dico *tertium.* Simonia eſt vendere, aut emere ſupradictas penſiones. Non eſt hoc iure prohibitum: prohibetur tamen conſuetudine, & praxi Curiæ, vbi vt ſimoniacus punitur penſionum emptor,& venditor.Ita Tolet.*lib.*5.*cap.*92.

37 *Int.* Eſtne ſimonia vendere ius ſepulturæ, quod quis habet, vt ipſe, ſuique conſanguinei, v. g. ſepeliantur in aliquo loco? *Reſp.* Maximè. Ita Innoc. *cap.ad abolendam.* Ius, inquam, quod iam acquiſitum eſt, vel ex Epiſcopi licentia, vel ex mortuo iam in ea ſepulto. Nam emere terram (virginem vocant) ad ſepulturam, non eſt ſimonia.

38 *Int.* Potéſtne exigi certa pecunia dari ſolita Eccleſiis pro ſepultura conceſſa? *Reſp.* Poteſt.Ita Syl. *ſepultura.num.*2. Videndus tamen hac de re D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 100. *art.* 4. *ad* 3. Lopez *L.* 1.*tit.*13.*part.*1. *verb. vender.* Molin. *de primogen. c.*24.*n.*40.Menoch.*lib.*2.*de arb.caſu* 277.Sot.*l.*9.*iuſt.q.*6.*a.*1.*ad* 3.

39 *Int.* Eſt infans in extrema vitæ periodo, adſumus duo, ego neſcio formam baptiſmi: alter ſcit, ſed non vult ſine pretio illum baptizare,éſtne ſimonia tale pretium offerre pro redimenda illa negationis vexatione? *Reſp.* Minimè. Idem cenſeo de adulto,qui non poteſt ab alio obtinere baptiſmum ſine pretio, & eſt in vltimo vitæ periculo, & in periculo damnationis, quia difficilis eſt actus contritionis, cuius flamine baptizetur, vt iam reſpondi in materia de baptiſmo. Ita Roderic. *de ſimon.in ſum.num.*8.

40 *Int.* Eſtne ſimonia quicquam pretij petere, vel ſponte datum

datum accipere in pretium pro benedicendis nuptiis? *Resp.* Maximè. Ita decernitur *cap. in Ecclesia. Extrauag. de simon.*

41 *Int.* Solent nubentes pro benedicendis nuptiis parocho ex more offerre quicquam, committitne simoniam parochus, qui alteri non vult concedere licentiam benedicendi, nisi ipsi soluantur dona solita? *Resp.* Minimè. Ita Syluest. *simonia.* §. 8. post Panormitan. quos sequitur Eman. *in verb. simonia. cap.58. num.9.*

42 *Int.* Possúntne prædicatores Euangelij pacisci de pretio ad congruam suam sustentationem pro prædicatione, & facta ea, pretium exigere? *Resp.* Possunt. Ita Caiet. 2.2. *qu.*100. *art.*2. Sot. 9. *lib. iust. qu.6. art.*1.

43 *Int.* Offert quis Episcopo pecuniam, & obsequia præstat, vt Episcopi comparet beneuolentiam, qua motus Episcopus illi conferat beneficium ex gratitudine, atque ita secundario per pecuniæ, & obsequiorum vim, intendit beneficij collationem, committitne simoniam? *Resp.* Minimè. Ita omnes cum Nauar. *in sum. cap.*23. *n.*206.

44 *Int.* Commodaui pecunias Episcopo cum pacto de beneficio dando, commisine simoniam? *Resp.* Commisisti. Ita Nauar. *in sum. c.*17. *n.*207. Aragon 2.2. *q.*78. *art.*2. Mercatus *de vsuris. c.*7. Med. *in instruct. lib.*2. *c.*14. §. 24. Ratio est, quia commisisti vsuram; vsura autem est pretium, seu lucrum, ergo commisi simoniam, siquidem eo pretio obtinui beneficium, seu vt veriùs loquar, beneficium fuit pretium.

45 *Int.* Quid censes de collatore, qui confert beneficium ad acquirendam, vel non amittendam amicitiam alicuius, aut ad comparandas laudes, vel euitandas contumelias alterius? *Resp.* Si intentio collatoris in hoc tantummodò sistit, non committit simoniam. Ita Caiet. *in sum. verb. simonia.* Sot. *lib.*9. *Iust. q.*7. *a.*2. Ratio est, quia tunc collatio beneficij non procedit ex auaritia, sed ex ambitione: simonia autem supponit auaritiam. Dico *secundum.* Si intentio progreditur vlterius, ita vt comparet amicitiam alterius ad lucra, vel seruitia inde prouenientia, non tantùm in gratitudinem, sed in pretium: vel etiam ad fugienda damna emergentia, & comparanda lucra cessantia, simonia est. Et ideo committit simoniam Rex, qui iure patronatus confert beneficia, seu Episcopatus Magnatum filiis, vt postea parentes pecuniam

suppe

ſuppeditent ad bellum,vel quid ſimile. Ita Roder. *verb.ſimonia.c.59.n.9.*cum communi.

46 *Int.* Eſtne ſimonia reſignare beneficium coram Epiſcopo,aſſignando certam perſonam,cui illud conferat? *Reſp.* Eſt quidem.Ita Gomeſ.*in rub.de trien.poſſeſſ.q.16.num.3. &* 4. Rebuff.*in praxi beneſ.de reſig.pura.& in c.de reſi.condit.nu.*4. & eſt contra ius *c.Ordin.1.q.1.c.Tua nos.de ſimonia.*

47 *Int.* Habeo beneficium,ſed adhuc de eo lis eſt,renuncio illud Petro cum pacto ſoluendi penſionem,ſi ipſe litem vicerit,committone ſimoniam? *Reſp.* Committis. Ita Nauar. *in man.cap.23.nu.*100. Eſtque ante litis victoriam conuentionalis, obtenta verò lite eſt ſimonia realis,ſi penſio ſoluitur. notat ex eodem Nauarro Eman.*in ſum.verb.ſimon.cap.* 60.*n.*3. & alij.

48 *Int.* Reſignauit Petrus beneficium Ioanni, ſed intendit ſecundariò, vt Ioannes poſtea gratum ſe oſtendat, & beneuolum, quod ſi non exiſtimaret futurum, nullatenus reſignaſſet, committitne ſimoniam? *Reſp.* Minimè.Ita D.Thom. 2.2.*quæſt.*78.*art.*2.*ad* 2. Ratio eſt, quia gratitudo non habet rationem pretij,nec debetur ex obligatione legali, ſed tantùm gratuita.

49 *Int.* Quot dies viuere debet renuncians propter infirmitatem poſt factam renunciationem? *Reſp.* Viginti. Ita habet Regula 18.Cancellariæ.

50 *Int.* Renunciauit Petrus abſolutè beneficium in Ioannem,ſed cum fiducia accipiendi ab ipſo Ioanne, aut omnes redditus, aut certam partem fructuum, teneturne Ioannes illos ſoluere? *Reſp.* Minimè. Ita Sotus *lib.* 3. *iuſt.q.6.art.*2. & *lib.*4.*q.*7.*art.*2.Ratio eſt, quia iſta fiducia non poſuit obligationem iuſtitiæ,ſed ad maximum gratitudinis; ergo ſtando in iure naturali ſolùm obligatur Ioannes ex gratitudine:gratitudo verò alia via ſatis fieri poteſt,vt notat Nauar. *in man. c.*23.*n.*104.& 105. & *tract.de ſimon.nu.*12.13. & 14.Imò contra fiduciam eſt motus proprius Pij V. qui excommunicatione Papæ reſeruata punit,& Petrum ex fiducia pactione ſimplici accipientem,& Ioannem dantem, vt notat Cord. *de caſib. q.*32.Quòd ſi talis fiducia fuit declarata inter eos, renunciatio fuit ſimoniaca,vt aduertit Roderic.*in ſum.verb. ſimon. cap.* 60.*num.*7.

51 *Int.* Habet Petrus beneficium ſimplex,vult obtinere ab

Episcopo, vel alio patrono aliud maius, vt obtineat, promittit se resignaturum simplex cui voluerit Episcopus, de facto resignat committiturne simonia? *Resp.* In foro exteriori committitur, & ita iudicandum est. In foro verò animi, si illi promissio non facta fuit in pretium, sed tantùm in causam impulsiuam, vt faciliùs Episcopus, patronusve suum beneficium conferret, non committitur. Ita Nauar. *lib. 5. Consil. tit. de simon. consil. 23.*

52 *Int.* Qui absque ordine iuris inter se permutant beneficia, incurruntne aliquam pœnam, censuramve Ecclesiasticā? *Resp.* Minimè. Nulla enim imposita est in iure. Notauit Arag. *2. 2. q. 100. art. 6.* Pœna verò apposita à Conc. Constant. quod refertur *in Extrauag. 2. de simon.* comprehendit veros naturali iure simoniacos, qui pretio vendunt, emuntve res spirituales, non verò simoniacos solo iure positiuo, vt tales punitos, quales sunt permutantes beneficia, non seruato iuris ordine, vt notat Couar. *lib. 1. resol. c. 9. n. 3. & 5.*

53 *Int.* Habet Petrus beneficium cum pensione, habet aliud Ioannes sine ea, poteстne ex Episcopi licentia Ioannes commutare cum Petro, cum pacto, vt pensionem soluat Petrus, sicuti antea soluebat? *Resp.* Minimè, quia est simonia conuentionalis, vt aduertit Nauar. *in man. cap. 23. num. 106.* Debétque obtinere à Papa facultatem soluendi talem pensionem, ne in realem simoniam cadat, vt notat Eman. *in sum. verb. simon. cap. 65. num. 7.*

54 *Int.* Committitne vsuram Episcopus, qui beneficium vni confert, dicendo, dabis illud Petro, & reseruabis tibi pensionem? *Resp.* committit. Ita Nauar. *in man. c. 23. n. 105.*

55 *Int.* Quæ pœnæ impositæ sunt simoniaco? *Resp.* Quadruplex est simoniaci pœna. Refertur à Syluest. *simonia. § 19.* Duæ tantùm sunt in vsu. Prima est excommunicatio Papalis ipso facto. Secunda est priuatio ipsius beneficij empti, aut venditi, cum obligatione restituendi pecuniam acceptam. Ita Card. *Tolet. lib. 5. cap. 93. num. 1.*

56 *Int.* Dixisti superiùs tres esse simoniacorum classes, nimirum mentalium, conuentionalium, & realium, dic ergo, estne hæc pœna posita omni simoniaco? *Resp.* Dico *primum.* De simoniaco purè mentali omnes conueniunt non esse latam pœnam. Cùm tamē in aliquem actum externum emanauit, affirmat Sotus *lib. 9. de Iust. quæst. 8.* Oppositum tamen est

est asserendum cum Panorm. *cap. Mandato, de simonia.* Syluest. *simonia.* §. 20. Caiet. *ibid. cap.* 2. & Toleto proximè, qui id affirmat expressè decerni *cap. Mandato, de simon.* Dico *secundum.* Propter simoniam conuentionalem, quæ ex neutra parte ad opus emanauit, sed solùm in conuentione pactoque stetit, etiam omnes Doctores negant incurri pœnam. Nec etiam ob eam incurritur pœna cùm datum fuit pretium, sed non beneficium, vel aliud spirituale. Ita Caietan. & Sotus loco proximo. In ea verò, in qua datum fuit beneficium, sed nondum datum est pretium; controuertunt auctores. Negat Nauarr. *cap. fin. de simon.* In oppositum est communis opinio cum Soto *lib. 9. de Iust. qu.* 8. §. 1. Putatque Toletus esse verissimam, & expressam *in c. Cùm super eo. de confess. c. Nobis fuit. de simon.* Tenet id stylus Romæ. Ratio Cardinalis est, quia translato beneficio, facta fuit vera emptio, & venditio realis, ergo vera, & realis simonia. Verumtamen Nauarri opinionem censet probabilem. Dico *tertium.* Propter realem simoniam commissam in conferendo ordine & beneficio, & propter eam solam incurruntur huiusmodi pœnæ. Ita communis opinio sine controuersia.

57 *Int.* Quid censes de restitutione debita propter simoniam? *Resp.* Dico *primum.* Propter simoniam purè mentalem nulla debetur restitutio. Ita habetur *cap. vlt. de simon.* & tenent Caiet. 2. 2. *quæst.* 100. *art. vlt.* Nauar. *in man. cap.* 23. *n.* 102. Atque in hoc, vt benè aduertit Rodericus *in sum. verb. simon. cap.* 66. differt simoniacus ab vsurario, quod vsurarius mentalis tenetur ad restitutionem, quia qui reddit vsuras, semper reddit inuitus: qui autem dat simoniaco, libens dat; sed illi responderi posset. Etiam emptor simoniæ dat inuitus, quia potiùs vellet sibi gratis beneficium dari. Hoc tamen non obstat, quia etiam emptor cuiusque rei potiùs vellet sibi rem dari gratis, quàm pretio, vt aduertit Nauar. *supra.* Aragon. 2. 2. *quæst.* 100. Nauar. *lib.* 2. *de restit. cap.* 2. *num.* 384. Medin. *in sum.* Dico *secundùm.* Qui beneficium habent simoniacè per alium obtentum, sed à se bona fide possessum, non tenentur simul cum beneficio resignato fructus collectos, & bona fide consumptos restituere, sed solùm eos, quos habent, quando beneficium resignant. Ita D. Thom. 2. 2. *quæstione* 100. *art.* 6. *ad* 3. Dico *tertium.* Qui simoniacè pro collatione ordinum, & beneficiorum pecu-

nias accepit, tenetur illas restituere ante iudicis sententiam. Ita D.Thom.2.2.*quæst*.100.*art.ult*.Medin.*de rest.qu*.3.Sot.*lib*.9. *Iust.quæst*.8.*art*.1.Ratio est, quia ius canonicum supra allegatum, illum reddit incapacem dominij talis pecuniæ, licet alij aliter sentiant.

58 *Int*. Cui facienda est talis pecuniæ restitutio? *Resp*.Dico *primum*.Si qui dedit, ignorauit simoniacum esse contractum, ipsi semper est reddenda, quia bona fide dedit. Ita decernitur *cap.Veniens.de simon*.Dico *secundum*. Simoniaco verò reddenda est, cùm ante sententiam latam super simoniam redditur. Post sententiam latam Ecclesiæ, vel pauperibus, quia lata sententia, ipso iure priuatur dominio talis pecuniæ. Ita Aragon.2.2.*q*.100.*art*.6.

59 *Int*. Obtinuit quis simoniacè beneficium, sed occultè petit à Papa dispensationem, cui debet facere restitutionem pecuniæ acceptæ? *Resp*.Respondet Eman.*in sum. verb. simonia. cap*.66.*num*.6.faciendam ipsi Papæ, tanquam dispensatori beneficiorum, & fructuum.

CAPVT XV.

De Sacramento Matrimonij.

Nostri est finis non ita ieiunè de sacramentis agere, vt solam institutionem eorum, materiam, formam, ministrum, subiectum, & effectum ostendamus: sed ea persequi, quæ communiter Doctores agitare solent. Ideo acturi de Sacramento Matrimonij, dicemus priùs de contractu naturali, in quo fundatur. De impedimentis ad nuptum. De sponsalibus, & denunciationibus, quæ præmittuntur: postea de Repudio, Polygamia, vsuque agemus.

De Matrimonio, quatenus est contractus naturalis. §. 1.

1 *Quid est Matrimonium naturale.*
2 *A quo fuit institutum.*
3 *Quando à Deo fuit institutum.*
4 *Quomodo fuit institutum.*
5 *An tale matrimonium sit ex præcepto diuino naturali.*

1 INTERROGATIO. Quid est matrimonium naturale? *Resp.* Est contractus inter virum, & mulierem nullo naturæ, aut humanæ legis impedimento inhabiles ad contrahendum, de retinendo perpetuam vitæ consuetudinem, aliquo externo signo declaratus.

2 *Int.* A quo fuit hic contractus naturalis institutus? *Resp.* A Deo ipso. Ita Catholici Doctores. Probat Argentinas *in 4. d.26. quæst.1. art.2.* Nam ab eo præcipuè facta fuit matrimonij institutio, à quo primò, ac præcipuè facta fuit legitima viri, ac mulieris coniunctio maritalis: sed à Deo ipso facta fuit talis maritalis coniunctio, secundùm Christi Domini testimonium, Matth.19. *Quod Deus coniunxit, homo non separet,* ergo, &c.

3 *Int.* Quando fuit à Deo institutus hic contractus maritalis? *Resp.* Bis secundùm Doctores, semel tempore innocentis naturæ ante peccatum: iterum tempore nocentis naturæ post peccatum. Ita notant Gratian. *cap. Sicut.* § *his ita. 32. quæst.* 2. Mag. *in 4. d.16.* ibidem Scot. *quæst. vnica.* Alb. Mag. D. Bonauentur. *q.1. art.1.* Richard. *q.2. art.2.* Institutus verò fuit in statu innocentiæ in officium naturæ ad propagandam prolem, vt loquitur D. August. *de Gen. ad lit. c.7.* In statu verò peccati, in remedium concupiscentiæ, vt colligitur ex D. Paul. 1. *Cor.* 7. dicente: *Propter fornicationem autem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum.*

4 *Int.* Quomodo facta fuit à Deo huiusmodi matrimonij naturalis institutio? *Resp.* Omissis plurimis hac de re opinionibus, dico *primum.* Matrimonium in statu innocentiæ, vt est cõtractus naturalis, institutum fuit à Deo per inspirationem, qua reuelauit Adamo, & Euæ se velle, vt inter Adamum, & Euam, ac inter eorum posteros esset maritalis coniunctio, perpetuam vitæ consuetudinem retinens. Qua facta reuelatione adduxit Euam ad Adamum accipiendam in suam; ac proinde tanquam paranymphus primos humani generis parentes coniunxit. Notat Ben. Perer. *lib.4. in Gen. disput. de formation. Euæ. quæst.9.* Ita præter Bonauent. Scot. Argentinatem citatos, tenet Abulensis *super verba Gen. Non est bonum hominẽ esse solum.* D. Thom. *in Addit. q.42. art. 4. & super Genesis citata verba. Non est bonum,* &c. Dico *secundum.* Hæc institutio facta fuit in paradiso voluptatis. Ita notant Gratianus, & Magister citatis locis, Altisiodorens. *in summa. tractat. 4. de*

matrimon. Dico *tertium.* Hanc institutionem Adamus promulgauit, cùm matrimonium contraxit, dicendo Euæ. *Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea*, accipiente Eua contractum. Dico *quartum.* Matrimonium in statu peccati, prout est contractus naturalis, institutum fuit à Deo *Genes.9.* cum dixit Noë, & posteris illius post diluuium. *Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Ita Richar. loco citato.

5 *Int.* Estne contractus matrimonialis ex iure diuino naturali? *Resp.* Dico *primùm.* In mundi exordio, & post diluuium ob penuriam generis humani tenebãtur homines contrahere matrimonium ex iure diuino naturali. Ita D. Tho. *quodl.7. art. 17. & in Addit.1.q.41.art.2.ad* 1. D. Bonau. *in 4. q. 16. art.1.q.3.* Durand. *quæst.2.* Palud. *quæst.3. num.4.* Ratio est, quia ex iure diuino naturali pars tenetur subuenire toti: sed propagatio speciei humanæ pendet ex singulis hominibus per legitimam generationem procreatis, ergo in penuria ac defectu speciei humanæ tenẽtur homines ad actus matrimoniales exercendos. Dico *secundum.* Modò post multiplicationem humanæ speciei singuli homines singulariter sumpti deobligantur ab hoc naturali iure. Dixi, singulariter, quia simul sumpti, vt continent totam speciem humanam, adhuc eo iure adstringuntur. Ac proinde, si omnes omnino singulares matrimonio abstinerent, tenerentur Principes communitatis aliquos cogere ad nuptum. Ita D. Thom. Bonau. Sot. Durand. Palud. locis citatis. Cùm igitur D. Paul. 1. *Cor.7.* dixit, loquendo de virginitate seruanda; *Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum*, verbum, omnes, sumit diuisim, non verò coniunctim. Dico *tertium.* Si modò ob pestes, aut bella, tanta facta esset humanæ speciei diminutio, quanta fuit in exordio mundi, & post diluuium, etiam obligarentur ex ipso naturali iure singuli homines ad cõtrahendum matrimonium. Hæc conclusio claret ex ratione adducta in primo dicto. Neque ab hoc implendo naturali iure deobligarentur, qui votum haberent castitatis ex vi præcisa ipsius voti. Ita Durand. & Argentin. & Sotus citati: Palatius *in 4. d.16. disput.1.* Viuald. *de Matrimon.* Ratio est, quia votum semper includit conditionem, nisi obstet maius bonum, maiusque ius: tunc verò maius esset bonum conseruatio speciei, maiusque vinculum ius naturale obligans indiuiduum ad conseruandam speciem.

DE

DE IMPEDIMENTIS AD MAtrimonium contrahendum.

CAPVT XVI.

De impedimentis in communi. §.1.

1 *Quotuplex est impedimentum matrimonij.*
2 *An Ecclesia possit statuere impedimenta ad matrimonium.*
3 *An Princeps, aut Respublica sæcularis possit impedimenta statuere ad matrimonium.*
4 *An verè contrahant, qui contrahunt, arbitrantes se habere impedimentum dirimens ad contrahendum.*

1 INTERROGATIO. Quotuplex est impedimentum ad matrimonium contrahendum? *Resp.* Duplex: aut enim impedit, & non dirimit, hoc est, ita obstat, vt qui contrahunt cum tali impedimento, peccent, sed verè nubant. Aut impedit, ac dirimit, hoc est, ita obstat, vt non solùm peccent, qui cum eo contrahunt, sed etiam non verè nubant. Ita communiter Doctores cum D.Thom. *in 4.d.34.q.1.art.1.in corp.*

2 *Int.* Poteſtne Ecclesia statuere impedimenta dirimentia matrimonium? *Resp.* Potest. Oppositum docuit Lutherus, sed est Cathorica veritas definita in Concil. Trident. *seß. 23. can. 4. de sacra. matrimon.* atque *cap.1.* statutum impedimentum dirimens his verbis. *Qui aliter, quàm præsente parocho, &c. matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit.* Ratio adducitur à D. Thom. *in 4.d. 40.art.4.ad 2.* Palud. *supra, q.4.num. 24.* Victor. *de matrimon. 2. p. num. 12.* quia Ecclesia habet vim super ipsum contractum naturalem, ac proinde potest apponere conditiones ipsum confirmantes, aut irritantes.

3 *Int.* Poteſtne Princeps sæcularis, aut Respublica statuere impedimenta dirimentia matrimonium? *Resp.* Dico *primum.* Respublica ciuilis infidelium, qui Ecclesiæ non subiacent. Itémque Respublica ciuilis Christiana, si suæ iurisdictioni relinquatur, potest valida impedimenta apponere naturali, ac ciuili contractui matrimoniali. Ita Victoria loco citato.

tato.Ruardus *art.*10.Sot.*in* 4.*d.*34. *quæst.* 1. *art.* 1. *conclu.* 1. D. Thom.ibidem *art.*1.*ad* 4. Ratio eſt, quia Princeps, ac Reſpublica ciuilis poſſunt præcipere, aut prohibere, quod prodeſt, aut obeſt bono communi; ſed vnum è rebus bono communi vehementer conducentibus, eſt matrimonium: ergo circa illud poſſunt Principes ſæculares, ac Reſpublica ciuilis aliquid ſtatuere, vt eſt contractus naturalis.De facto verò ita ſtatutum eſt.*L.Sororis.*§. *ſi quis. L. Semper.* §. *ſi Senatorium.L.fin.ff.de ritu nuptiarum.*Dico *ſecundùm.* Eccleſia poteſt huiuſmodi Principum ſæcularium,& Reipublicæ ciuilis leges circa matrimonium irritare, & annullare. Ita D. Thom. *in* 4.*d.*42.*q.*2.*art.*2.*ad* 4.Palud.*in* 4.*d.*26.*q.*3.*num.*12.*&* 13.Vict. & Sot. ſupra. Ratio eſt, quia poteſtas corporalis, & temporalis ſubiacet poteſtati ſpirituali,& æternę.Principes verò,& Reſpublica ſæcularis habent ſolam poteſtatem corporalē, & temporalem,Eccleſia verò habet poteſtatem ſpiritualem, & æternam; ergo,&c. Dico *tertiùm.* Leges circa matrimonium conditæ à Republica,ſeu Principe ſæculari, quatenus ab Eccleſia non approbantur,eo ipſo nullæ ſunt,& irritæ. Ita decernitur *cap.Eccleſia S.Mariæ,de conſtitut.*Et iuxta hanc cōcluſionem intelligendus eſt D.Thom. *in* 4. *d.* 42. *q.* 2.*art.*2.*ad* 4. Palud.*d.*26.*q.*3.*n.*13.Abb.& Felin.*cap.*1.*de ſponſalib.* Couarr.*de matrimon.*2.*par.cap.*6.§.10.*num.*16.Gloſſ. *cap.*1.30.*quæſt.* 3. cùm abſolutè videtur aſſerere nil poſſe Principem, ac Rempublicam ſecularem circa matrimonium ſtatuere. Hoc eſt iuxta ipſius Eccleſiæ decretum *in c.Eccleſia,*citato.

4 *Int.*Contrahunt duo, habiles quidem ad cōtrahendum, ſed ex errore arbitrantes inter ſe eſſe verum impedimentum dirimens, intendentes tamen facere quantum poſſunt, & contrahere quantum ad contrahendum habiles ſunt,rogo,an verum contrahunt matrimonium? *Reſp.* Suppoſitio mihi quidem creditu difficillima: ea tamen data,& conceſſa,reſpondeo affirmatiuè.Ita Archid.& Roſel.quos citat Sylu. *matrim.* 8.*q.*13.Couar.*de matrimon.*2.*p.cap.*3.§.7.*num.*2.Probatur efficaciter à ſimili. Nam ſi quis ex priuato errore putet non eſſe ſacramentum Baptiſmi, tamen intendat illud,ſi fortè eſt, ſuſcipere à baptizante ſub vera forma, verum ſuſcipit baptiſmum, vt docet communis cum D.Thom. *in* 4.*d.*30.*q.*1.*art.*2. *ad* 2.ergo & verum contrahet cum ſimili priuato errore matrimonium.

De

De impedimentis dirimentibus matrimonium. §. 2.

1 *Quot sunt impedimenta dirimentia.*

1 INTERROGATIO. Quot sunt impedimenta dirimentia matrimonium? *Resp.* Duodecim, quæ his versibus continentur.

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen.
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas,
Si sis affinis, Si fortè coire nequibis.

De impedimento erroris. Sect. 1.

1 *Quotuplex est error.*
2 *Qui error dirimit matrimonium.*
3 *Quo iure error personæ dirimit matrimonium.*

1 INTERROGATIO. Quotuplex est error? *Resp.* Quadruplex, nimirum personæ, conditionis, qualitatis, fortunæ. Error personæ interuenit, cùm putatur esse Socrates, qui est Plato. Error conditionis, cum putatur esse liber, qui est seruus. Error qualitatis, cùm putatur est bonus, qui est malus. Error fortunæ, cùm putatur esse diues, qui est pauper.

2 *Int.* Quis horum errorum dirimit matrimonium? *Resp.* Dico *primum.* Dirimit error personæ. Ita communiter Doctores *in* 4.*d.*30. Habetur *c. Primo. 29. quæst. 1. cap. Tua nos. de sponsalib.* Ratio est, quia in eo errore deficit consensus in matrimonium. Dico *secundum.* Si in errore qualitatis, & fortunæ interueniat etiam error personæ, non fit validum matrimonium. Ita Magist. citato loco, & D. Thom. *in* 4.*d.*30.*qu.*1.*art.*2. *ad* 5. Richard. *ibid. art.* 1. *quæst.* 2. *ad* 2. Gabr. *quæst.* 1. *art.* 2. *conclus.* 4. Nauarr. *in summ. cap.* 22. *num.* 32. Hæc constat ex superiori conclusione. Dico *tertium.* Si in errore qualitatis, & fortunæ apponitur ipsa qualitas, & fortuna, vt conditio sine qua non fertur consensus; matrimonium factum sub tali conditione, ea deficiente, est nullum. Hæc claret ex terminis: illam manifestiùs ostendam, cùm me de consensu conditionato interrogaueris. Dico *quartum.* Error conditionis dirimit matrimonium. Sed hac de re me peculiariter sciscitaberis.

3 *Int.* Quo iure error personæ dirimit matrimonium? *Resp.* Iure naturali. Ita D. Thom. vbi sup. Palud. *in* 4.*d.*25.*q.*1. *n.*8. Victor. *de matrim. n.*270. Sot. *in* 4.*d.*30.*q.*1.*art.*1.*concl.*1. Viuald.

*de matrim. num.*127. Ratio eſt, quia deficiente conſenſu, naturaliter deficit matrimonium : ſed in errore perſonæ deficit conſenſus ; ergo, &c.

De impedimento conditionis. Sect. 2.

1 *Quæ conditio dirimit matrimonium.*
2 *An ſit validum matrimonium cum ſerua ad tempus.*
3 *Quæ ignorantia ſeruitutis validet matrimonium.*
4 *An ſit validum matrimonium cum ancilla, quam dominus tradit nuptui.*
5 *An ſerui, & ancillæ ſit validum matrimonium ignorata ſeruitute.*
6 *An validè contrahat mancipium inſcio domino, vel contradicente.*
7 *An dominus teneatur conſentire mancipij nuptiis.*
8 *An teneatur ſeruus potiùs domini ſeruitio, quàm vxori.*

1 INTERROGATIO. Quæ conditio dirimit matrimonium? *Reſp.* Conditio ſeruitutis ignoratæ: igitur ſi liber Socrates contrahat cum Bertha ancilla, arbitrans Bertham eſſe liberam, nullum contrahit matrimonium. Ita Doctores *in* 4.*d*.36. D.Th. *q*.1.*art*.1.*ad* 3.Durand. *q*.1.*ad* 2. Bonau. *a*.1.*ad* 2.Scot.*q*.1.Palud.*q*.1.*n*.8. Nam ita decretum eſt, & irritatum tale coniugium ab Eccleſia *cap. Ad noſtram. de coniug. ſeru.c.ſi quis ingenuus.c.ſi fœmina.*29.*q*.2. Limitatur iſta propoſitio à Richard.4.*d*.39.*quæſt*.1.*art*.1. Nauar. *cap*.22.*n*.33. Tolet. *lib*.7.*cap*.3.*num*.6.niſi qui errat,ſic contrahat,quod eſſet paratus contrahere etiam cognita tali conditione ſeruitutis. Verumtamen oppoſitum mihi videtur probabilius, vt dicam infra *num*.3. Mota autem fuit Eccleſia ex grauiſſimis rationibus.Nam in eo coniugio læderetur liber coniux in tribus bonis, quæ Doctores aſſignant matrimonio: nempe in bono prolis,quia eam non habebit in ſua poteſtate. In bono fidei, quia coniux ſeruituti addictus non poteſt libero coniugi debitum, ad quod per coniugium obligatur, liberè reddere: nam poteſt tempore neceſſario à domino in labore occupari. In bono ſeparationis, quia poterit ſeruus à domino in alium locum duci, aut vendi.Hanc apertè apparet hoc impedimentum dirimere coniugium infidelium, qui Eccleſiæ legibus non ſubiacent. Dixi conditionem ignoratæ ſeruitutis eſſe impedimentum dirimens,quia ſi liber contrahit ſcienter cum

ancilla, aut è contra, verum contrahit matrimonium. Ita communiter Doctores cum D.Thom. *in 4.d.36.*Syl.*matrim.8. qu.5.* Couar.*de matrimon.2.p.cap.4.§.7.num.1.* & Gloss. *cap.vlt. de coniug.seru.*Tolet.*lib.7.c.3.n.1.* & expresse habetur *cap.Proposuit: de coniug.seru.*

2 *Int.*Estne validum matrimonium contractum cum libera ad tempus tantummodo, postea verò futura ancilla, & è contra,ignorata à libero seruitute? *Resp.* Minimè. Ita Angel. *matrim.3.imped.4.n.6.* probátque ex *L.Satuliberi. ff.de statulib.* Ratio legis est,quia quidquid à tali fit, non fit vt libero, sed vt addicto veræ seruituti.

3 *Int.* Quæ ignorantia satis est ad hoc impedimentum? *Resp.* Sufficit ignorantia tam antecedens, quàm etiam comitans (vt loquuntur Theologi.)Ita D.Anton. *3.p. tit. 1.c.3.*Sot. *in 4.d.35.a.2.*Ledesm.*2.4.q.53.art.1.* Ratio est, quia ignorantia concomitans facit non voluntarium, hoc est, inuoluntarium negatiuè,vt docet D.Th.*1.2.q.76.art.3.* Cum igitur ad matrimonium requiratur maxima libertas, fit, vt hoc inuoluntarium negatiuè satis sit ad illud dirimendum.

4 *Int.* Estne validum matrimonium cum ancilla ignorata seruitute,quam dominus ipse tradit nuptui, vt liberam? *Resp.* Validum. Ita Hostiensis, Abbas, & communiter Doctores *cap.finali.de coniug.seru.* Syluest.*matrim.8.q.2.* Angel.*matrim.3. imped.4. num.7.* Sot. *d.35. art.2.* Nauarr. *in summ.c.22.num.33.* Viuald.*de matrim.num.124.* Habetur in *Authentic. de nupt.§.si verò.collat.4.* Ratio est, quia eo ipso, quòd dominus, præfato modo,ancillam nuptui tradit ingenuo,ipsam manumittit,donatque libertate.Imo si scienti conditionem seruitutis ancillam dominus tradit in vxorem cum dote, eo ipso illam manumittit, & libertate donat. Ita habetur *L. vnica.§.sed si quis homini. Cod. de latina liber.* notat Gloss. *cap. illud.de præsumpt. ibidem.* Panormitan. Ratio est, quia dos solis liberis concedi præsumitur.

5 *Int.* Contrahítne verum matrimonium seruus nubens ancillæ,quam ignorat esse ancillam, & è contra? *Resp.* Contrahit.Ita D.Thom.*in 4.d.36.q.1.art.1.ad 1.*Scot.*q.1.§.dico ergo.* Durand. *q.1.* Palud. *q.1.n.9.* Armil.*verb.matrim.n.5.* Ratio est, quia nulli in hoc contractu fit iniuria, cum æqua maneat vtriusque partis conditio.

6 *Int.*Potéstne mancipium validè cõtrahere matrimonium

inscio

inſcio domino, aut eo contradicente? *Reſp.* Poteſt. Ita habetur *cap. Omnibus.29.q.2.* & *cap.1.de coniug.ſeru.* Tradunt communiter Doctores *in* 4.*d.36.* Ratio eſt, quia contrahere matrimonium eſt iuri naturali congruum: ſeruitus autem eſt de iure poſitiuo: ius autem poſitiuum non poteſt derogare iuri naturali, neque iis, quæ iuri naturali ſunt conformia.

7 *Int.* Tenetúrne dominus conſentire in coniugio mancipij ſui? *Reſp.* Minimè. Peccat tamen grauiter, ex genere ſuo, impediendo illius matrimonium minis, verberibus, aut aliqua iniqua ratione. Item grauiter peccat, abſque alia vrgente graui neceſſitate tale mancipium vendendo in longinquam regionem, vbi nequeat vti matrimonio. Ita D. Thom. *in* 4. *d.36.q.1.ad* 4. Palud. *q.2.n.9.* Richard. & Sotus citati. D. Anton. 3.*p.tit.1.cap.3.* Gloſ. *cap.1. de coniug. ſeru.* à quibus Auctoribus immerito receſſit Tolet. *lib.7. cap.3. num.3.* Ratio eſt, quia in vtroque euentu it contra ius naturale, quod ſeruus habet ad contrahendum.

8 *Int.* Contraxit mancipium inuito domino, aut ſaltem inſcio, rogo, an potiùs matrimonij vſui, quam domini ſeruitio teneatur? *Reſp.* Potiùs domini ſeruitio quam matrimonij vſui tenetur, regulariter loquendo. Itaque ſi eodem tempore ſatisfaciendum ſit duorum vni, nempe aut vxori, virove exigenti debitum coniugale, aut domino poſtulanti, & iubenti ſeruitium ab ancilla, aut ſeruo, potius tunc tenetur domino, quàm coniugi. Dixi, regulariter, quia ſi ex negatione debiti eſſet periculum incontinentiæ, aut aliud graue detrimentum, tunc ius naturale matrimonij anteferendum iuri gentium ſeruitutis, vt notat Panor. *cap.1. de coniug. ſeru.* D. Thom. *in* 4. *d.36.art.2.ad* 3. Sot. *in* 4.*d.35.q.1.art.1.ad* 2. Hoc autem periculum incontinentiæ oriri debet ex fragilitate, non ex malitia, & luxuria. Doctrina tradita eſt à D. Thom. loco allegato. Rich. *in* 4.*diſt.36.art.4. qu.2.* Bonauent. *art.1.q.1.* Durand. *qu.2.* Palud. *q.2.num.14.* & communis Theologorum, Nauar. *in ſum. c.22.n.33.* Ex qua oppoſitum omnino aſſerendum, cum dominus tale matrimonium ſciuit, & in eo conſenſit, vt notat Armil. *ver. matrimon. num.6.*

De impedimento voti. Sect. 3.

1 *Quod votum dirimit matrimonium.*
2 *Quo iure votum ſolenne dirimat matrimonium.*

3 An

3 *An consummato matrimonio, liceat coniugibus profiteri religionem.*

4 *An teneatur maritus post professionem religionis redire ad uxorem.*

1 INTERROGATIO. Quod votum dirimit matrimonium? *Resp.* Dico *primum.* Votum solenne castitatis: fit autem votum solenne, vel per professionem validam in aliqua religione approbata, vel per susceptionem sacri Ordinis. vt iam dixi sup. *cap.6.§.2.num.19.* docentque D. Thom. 2.2. *q.88.art.7.* Scot. *in 4. d.38. quæst. vnica.* Richard. *ibidem. art.9. q.3.* Palud. *q.2.n.10.* habetúrque *in c.1. de voto. lib.6.* Fit autem expressa professio, cum fit verbis coram legitimo superiore, potente illam acceptare nomine Ecclesiæ, siue fiat in publico, siue in secreto, vt notat Durand. *in 4. d.38. quæst.1.* Richard. & Scot. proximè, habetúrque in *cap. Insinuante. Qui clerici, vel vouentes,* contra Magistrum loco citato. Fit tacita professio per gestationem habitus professorum Religiosorum proprij per triennium; minimè reclamante tali profitente. Ita D. Thomas *in 4. dist.38. quæst.1. art.2. quæst.3. ad 2.* Richard. proximè. Palud. citatus *num.151.* Gloss. *cap. Rursus. Qui clerici, vel vouentes,* habetur *c. Statuimus, de regularib.* secundùm Tolet. *lib. 7. cap. 4. num. 1.* fit per hoc, quod quis post annuum probationis actum professi facit, ac se vt professum gerit. Dico *secundum.* Votum solenne siue per susceptionem sacri Ordinis, siue per professionem Religionis probatæ, dirimit matrimonium post illud contractum. Ita habetur *c. insinuante. Qui clerici, vel vouentes. c. vnico de voto.* Concil. Trid. *sess. 24. can. 9.* Dico *tertium.* Votum solenne Religionis factum post matrimonium contractum, dirimit illud ratum, nondum consummatum. Ita D. Thom. *in 4. d.27. quæst.1. art.3. q.2. ad 2.* Richard. *ibidem. art.2. q.1.* Durand. *q.1.* Palud. *q.3.* Scot. *d.31. q. vnica.* Habetur *c.2. & cap. Ex publico. de conuers. coniugat.* Est enim hoc priuilegium à Christo Domino Religioni concessum, iuxta commune Doctorum interpretamentum, atque proloquium. Probatur hæc conclusio ab aliquibus, ex eo quod Christus Dominus à nuptiis Ioannem vocauit, cooptauitque in Apostolatum, vt videntur asserere D. Hieronym. in *prolog.* Euangelij Ioannis, & in *prolog.* Apocalypsis. D. August. in *prolog.* operum Ioan. Palud. *in 4. d.27. q.3. num.23.* Maior *ibid. quæst.2.* Almain. *de potest. Eccles. cap.15.* Quia tamen hæc opinio

nio falsa esse probatur à Cardinali Baronio *tomo* 1. *ann. Christi* 31. *fol.* 106. parum firma est illorum probatio. Hinc factum fuit, vt iura duorum mensium spatium concedant coniugibus ad deliberandum, an illis ante consummationem matrimonij vtilius sit ad religionem migrare, intra quod spatium neuter alteri tenetur debitum reddere. Ita habetur *c. Verum. c. Ex publico, de conuers. coniug. cap. Desponsatam. cap. Decreta.* 27. *quæst.* 2. Notat D. Thom. & Richard. supra, Sotus *d.* 27. *quæst.* 1. *art.* 4. Ideo rectè asserit Couarr. peccare mortaliter sponsum vi comprimentem sponsam intra illos duos menses, volentem ingredi monasterium, & profiteri. Nomine verò religionis comprehenditur religio sancti Ioannis, vt contra Sotum asserit Nauarr. *lib.* 3. *cons. in* 2. *consil. de conuers. coniug.* Card. *qu.* 178. claretque assertum ex statutis illius Religionis ab Ecclesia approbatis: fit enim in ea vera castitatis professio. Non tamen tertij ordinis Dominicanorum, & Franciscanorum, quanquam sint Religiones approbatæ. sic Tolet. *lib.* 7. *c.* 4. *n.* 1. Dico *quartum.* Votum solenne per susceptionem sacri ordinis non dirimit matrimonium ratum ante illud celebratum. Ita text. in *Extrau. Antiquæ. de voto.* Dico *quintum.* Votum solenne, siue per professionem, siue per susceptionem sacri ordinis, non derimit matrimonium consummatum. Ita habetur *cap. Notificasti.* 23. *quæst.* 5. *cap. Sunt qui. cap. Agathosa. cap. Cùm societas.* 27. *quæst.* 2. *cap. Placet. de conuers. coniug.* Quanquam consummatum fuerit per vim. Ita Richard. *in* 4. *d.* 27. *art.* 2. *quæst.* 2. *ad* 1. Durand. *quæst.* 2. Palud. *quæst.* 3. *num.* 10. Sot. *quæst.* 1. *art.* 4. §. *quod autem.* D. Anton. 3. *p. tit.* 6. *cap.* 21. §. 1. Couar. *de matrim.* 2. *p. cap.* 7. §. 4. *n.* 10. *p.* 2. Ledesm. 2. 4. *q.* 63. *art.* 3. Consummatum, inquam, per veram copulam, non attentatam, vt notant Palud. & Sot. Ratio est quia per copulam iam mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Dico *sextum.* Votum simplex castitatis emissum in Societate sacrosancta IESV post expletum biennium nouitiatus dirimit matrimonium postea contractum. Ita decreuit Gregor. XIII. propria constitutione, anno Domini 1584. notat Card. Tolet. *lib.* 7. *c.* 4. *n.* 1. Dico *septimum.* Nullum aliud simplex castitatis votum dirimit matrimonium. Ita constans est Doctorum sensus *in* 4. *d.* 38.

2 *Int.* Quo iure dirimitur matrimonium contractum post solenne castitatis votum, aut post simplex in Religione Societatis

Secietatis IESV? *Resp.* Solo iure Ecclesiastico. Ita Canonistæ in *cap.1. Qui clerici, vel vouentes.* Gloss. Abbas, & Hostiensis, Guanda. *quodlib.5.q.28.* Scot. *in 4.d.38.* Richard. *art.7.q.2.ad v'tim.* Palud. *q.9.n.49.* Angel. *matrimon.3.imped.5.* Rosella *imped.4.* Abulens. *c.30.* Num. *q.36.* Caiet. 2.2. *q.88.art.7.* Ratio est, quia seclusa hac Ecclesiæ determinatione, tam Deo tradimur per votum simplex, quàm per solenne, non minus enim obligamur quoad Deum voto simplici, quàm solenni, vt decernit Cœlestinus III. *cap. Rursus. Qui clerici, vel vouentes.* Ita iuxta probabiliorem sententiam. Nam oppositum asserunt D.Thom. *4.d.38.quæst.1.art.3.quæst.3.* Durand. *quæst.1.* Sot. *quæst.2.art.1.* & *lib.7.iust.quæst.2.art.5.* Ledes. *2.4.quæst.53.art.4.* Couar. *de matr.2.p.c.7.§.4.num.7.* Viuald. *de matrim.num.142.* aiúntque votum solenne dirimere naturaliter matrimonium. Ratio eorum est, quia votum simplex est sola quædam promissio: votum autem solenne, est totalis traditio. Facilè veruntamen tollitur fundamentum, quia negamus in voto simplici fieri Deo talem vouentis traditionem.

3 *Int.* Licétne aliquando coniugibus, consummato iam matrimonio ingredi Religionem? *Resp.* Dico *primum.* Probabile est posse coniugem compressam vi, ac dolo à suo coniuge intra duos primos menses à iure concessos ad deliberandum de Religione profitenda, Religionem ingredi, ac profiteri inuito altero coniuge, & in sæculo remanente. Ita Palud. *in 4. d.27.quæst.3.num.10.* Sylu. *diuortium.quæst.5.* Armil. *eodem ver. num.6.* Ratio est, quia dolus ac fraus nemini patrocinari debent, vt est tritum Iuristarum proloquium. Dico *secundum.* Cum alter coniux licitè potest negare debitum consortium perpetuum, potéstque se ab eo separare quoad torum, & cohabitationem, tunc potest, eo inuito, Religionem profiteri, aut sacris ordinibus initiari in sæculo. Ita Palud. proximè. Sot. *art.4. citat. quæst.* Syluest. *diuortium.* §.13. Armil. *ibidem, num.* 11. Habetur de profitenda Religione *cap. Agathosa. 27. quæst. 27. cap. Constitutus. cap. Veniens, de conuers. coniug.* De sacris ordinibus suscipiendis habetur expressè *cap. Mulier. de conuers. coniug.* Dico *tertium.* De communi consensu potest vterque coniux post consummationem matrimonij Religionem profiteri. *cap. Cum sis. cap. vxoratus. de conuers. coniug. 27. quæst.* 2. Oportet autem (si iuuenes sunt) vt ambo profiteantur simul, nec vnus recipiatur ad profitendum, altero in

sæculo

sæculo remanente. Ita decernitur *cap. Cùm sis*, citato, & *cap. Ad Apostolicam. de conuers. coniug.* Tempus autem profitendi non oportet vt mathematicè expectetur, hoc est, vt in eodem puncto temporis profiteantur, sed moraliter, ne detur periculum morale, vt qui post professurus est, redeat ad sæculum. Ratio est, quia alter coniux adolescens remanens in sæculo, periculo incontinentiæ maneret expositus, quod quidem velis, vt aiunt, ac remis omnino fugiendum, iuxta Pauli consilium; *Melius est nubere quàm vri.* Per hanc verò professionem rumpitur vinculum matrimonij (vt soluitur vinculum matrimonij tantùm rati) sed adhuc remanent veri coniuges. *cap. Si quis.27. quæst.2.* ex 6. Synodo generali. *cap. Ex publico. de conuers. coniug.* Hinc manifestè colligitur posse coniugem prouectæ ætatis, in quo non est periculum incontinentiæ, facultate donare alterum consortem, vt religionem profiteatur, eo remanente in sæculo. Occurrit verò non leue dubium, an possit ille talem facultatem reuocare. Cui respondeo. Peccat mortaliter eam absque iusta causa reuocando. Ita Scotus *in 4.d.32.qu.1.art.2.* Durand.*qu.2.art.3.* Palud. *qu.2. num.17.*

4 *Int.* Concessit vxor iuuenis marito facultatem profitendi Religionem, inscia quidem se teneri etiam Religionem profiteri, ne remaneat exposita periculo incontinentiæ. Rogo, an ea renuente Religionem profiteri, teneatur maritus professus ad vxorem redire, & vitam coniugalem cum illa agere? *Resp.* Tenetur. Ita Gloss. *cap. Agathosa.27.quæst.2. verb. vel ipsa.* Sot. *in 4. d.27. quæst.1. art.4.* Scot. & Durand. citati, Videtúrque aperta decisio *cap. 1. & cap. Ex parte Abbatis, de conuers. coniug.* Ratio est, quia talis facultas fuit ex ignorantia præstita, & ideo nulla ad professionem faciendam validè, obligantémque ad remanendum in Religione. Hinc apertè colligitur, teneri vxorem consciam iuris, quæ tali facultate maritum donauit, sub mortali Religionem profiteri, esséque ad professionem compellendam. Ita habetur *c. Agathosa*, citato, & *c. Qui vxorem.33.q.5.* asserunt Glos. Durand. Sotus, & alij citati. Ratio est, quia talis consensus in professionem mariti inuoluit obligationem profitendæ Religionis, quam ipsa probè sciebat.

De impedimento cognationis. Sect. 4.

1 *Quotuplex est cognatio.*

2 *Quot sunt lineæ cognationis naturalis.*
3 *Quot sunt gradus in lineis.*
4 *An gradus pro matrimonio sint computandi secundum ius canonicum.*
5 *Qui gradus in cognatione naturali dirimit naturali iure.*
6 *Qui gradus consanguinitatis dirimunt iure Ecclesiastico.*
7 *De cognatione spirituali.*
8 *De cognatione legali.*
9 *De gradibus cognationis legalis.*

1 INTERROGATIO. Quotuplex est cognatio inducens impedimentum dirimens ad matrimonium contrahendum,& quomodo definitur,& diuiditur? *Resp.* Triplex: nimirum naturalis, legalis,spiritualis. Naturalis est consanguinitas duarum personarum,quarum vna ab altera, vel ambæ ab eadem descendunt carnali propagatione. Ita Præposit. in arbore consanguinit.*lib.6*.Nauar.*cap.22.num.*4. D.Thom.*in* 4.*d*.40.*art*.1.Durand.*q*.1.Scot.*q.vnica*.Palud. *q*.1. *num*.6. Diuiditur verò cognatio naturalis in agnationem, & cognationem. Ita Iuristæ *L. Iurisconsultus.ff. de gradib. affin.* refertque Palud. vbi proximè.Enimuero agnati dicuntur ij,qui per paternam lineam, cognati verò, qui per maternam descendunt,vt notat Couar.loco citato, *num*.2.§.*ex eadem*. Cognatio legalis, est propinquitas personarum ex adoptione vnius, ab altera prouenies. Ita Gloss. *cap. vnico, de cognat. legal.*Nauar. *cap.*22. *num.* 44. Viguer. *in Instit. Cathol. cap.* 26. §.7. ex Palud.& Sylu.Est autem adoptare,legitimè assumere tertiam personam in filium, vel nepotem, &c. Adoptio autem est extraneæ personæ in filium, vel nepotem, &c.legitima assumptio.Ita D.Tho.*in* 4.*d*.42.*q*.2.*ar*.1.Durand.*q*.2. Sot. *q*.2.*ar*.1.Sylu.Armil.& alij Summistæ,*ver.adoptio*.Nomine extraneæ personæ veniunt,quicunque non erant sub potestate adoptantis,licèt sanguinis propinquitate coniuncti: sic Mardochæus adoptauit Hester filiam fratris sui,*Hester*.2. habetur *Instit.de adoptionibus*.§.*sed hodie*. Dixi, legitima, quia secundùm leges aliqui adoptare prohibentur. Eos referunt Palud. *in* 4. *d*.42. *quæst*.1.*art*.1.*num*.16. Sotus *quæst*.2. *art*. 1. *ad* 2.Syluest.*adoptio*.Prohibentur inprimis ij,qui sui iuris non sunt.2. Minores vigintiquinque annis.3.Minor natu neqnit adoptare maiorem natu,imò debet pater antecedere filium adoptatum annis octodecim.*Institut.de adoption*.§. *minorem natu*. 4.

Is,qui ob impotentiam non potest validum contrahere matrimonium,tales sunt spadones, castrati, frigidi, maleficiati perpetuo. *L.2.ff.de adoption.*notat D. Thom.loco proximo. §. *Fœminæ.Inst.de adoptionibus.§.Fœminæ.6.* Sexagenarius adhuc vegetis viribus constans nequit adrogare. Verumtamen hæc persequi alienũ est à nobis.Duplex autẽ est hæc cognatio legalis, vna est adoptio, altera est adrogatio. *L. Generalis.ff. de adoption.Inst. eodem titul.* §. *adoptio.* Notat D. Thom. citatus, Couar. *de matrimon.2.par.cap.6.§.5.* Est autem latum discrimen inter adrogatum, & adoptatum. Nam adrogari nequit nisi ille,qui est sui iuris: adoptari verò potest etiam ille,qui est sub potestate parentum. Ratio est, quia adrogatus transit in potestatem adrogantis: adoptatus verò minimè.Deinde,quia licèt tam adoptatus,quàm adrogatus succedant parenti, aut auo adroganti, & adoptanti, mortuo ab intestato;adrogatus tamẽ habet legitimã in bonis adrogantis,à qua nequit excludi,sicut si esset legitimus:non ita adoptatus.Tertiò,quia adrogatio fieri nequit absque Principis auctoritate: adoptio verò fieri potest sola auctoritate magistratus competentis. Quartò, quia ad legitimam adrogationem requiritur, vt filius adrogatus interrogetur, an velit adrogari: & similiter, vt interrogetur pater, an velit illum adrogare: ad adoptionem verò hæc celebritas non exigitur à iure. Ita Richard. *in 4. dist. 42. art. 2. q.1. ad 3.*& Durandus supra. Cognatio spiritualis, est propinquitas personarum prouenniens ex vera Baptismi, aut Confirmationis collatione: aut ex baptizati, vel confirmati susceptione. Duplex autem est hæc cognatio spiritualis. Paternitas nempe, & compaternitas.Paternitas remanet inter ipsum baptizatum,& baptizantem,atque inter ipsum baptizatum,& patrinos:inter confirmatum,& confirmantem, atque inter confirmatum,& patrinum.Compaternitas manet inter susceptorem baptizati, & parentes baptizati, atque inter baptizantem,& parentes baptizati: similiter inter confirmati parentes, atque patrinos confirmati: similiter inter confirmantem,& parentes confirmati. Ita nouissimè decreuit Concil.Trid. *sess.4.cap.2.* sublata omni alia cognationis spiritualis specie.

2 *Int.* Quot sunt lineæ in cognatione naturali? *Resp.* Duæ: vna est recta, altera est transuersa.Est autem linea ordo, seu ordinata collectio personarum sanguinitate coniunctarum.

Linea

Linea recta, est collectio personarum, quarum prima producit secũdam, secunda tertiam, tertia quartam, quarta quintam, & deinceps, veluti pater, filius, nepos, &c. descendendo, atque in hac consideratione appellatur recta linea descendentium. Nam si ab inferiori incipiamus sursum versus, appellatur recta linea ascendentium. Linea autem transuersa, est collectio personarum, quæ ab vno, eodémque principio (stipitem appellant Doctores) sanguinis propinquitate emanant; talis est collectio fratrum, patruelium, consobrinorum, amitinorum, &c. Hanc autem lineam veluti scalam fingunt Doctores, personásque eius appellant gradus, quibus veluti descẽditur à principio ad principiatum, vel ascenditur à principiato ad principium, seu rectà tendendo, seu ad latus obliquè progrediendo.

3 *Int.* Quot sunt in vnaquaque linea gradus? *Resp.* Dico *primum.* Secundùm ius canonicum in recta ascendentium, & descendentium linea, tot sunt gradus, quot sunt personæ, dempta extrema, v.g. Pater & filius sunt duæ personæ, dempta vna, à qua incipimus, siue ascendendo, siue descendendo, remanet altera, & ideo pater, & filius sunt in primo gradu rectæ lineæ; pater, filius, nepos sunt tres personæ, dempta vna, remanent duæ, ideo nepos, & auus sunt in secundo gradu rectæ lineæ, proauus, & pronepos sunt in tertio: abauus, & abnepos in quarto: tritauus, & trinepos in quinto. Ita habetur *cap. Parentelæ. 35. q. 5.* Dico *secundùm.* Ex iure canonico in linea transuersa æquali (est autem linea transuersa æqualis, quando duæ personæ distant eodem gradu à communi stipite) quo gradu alter distat à communi principio, seu stipite, eodem distant inter se, verbi gratia, germani fratres à patre distant in primo gradu, eodem distant inter se. Dico *tertiùm.* Secundùm ius canonicum in linea transuersa inæquali (id est, quando alter à communi stipite distat inæqualiter) quo gradu à communi stipite distat remotior, eodẽ distant inter se, v.g. fratris filius, & patruus sunt in secundo gradu collateralium, quia fratris filius distat à communi stipite, id est, ab auo in 2. gradu. Ita habetur *cap. fin. de consang. & affinit.* Dico *quartum.* Secundùm ius Cæsareum in vtraque linea, recta scilicet, & transuersa, siue æquali, siue inęquali, tot sunt gradus, quot numerantur personæ, vna dẽpta, a qua incipimus, v.g. duo fratres sunt in secundo gradu, quia cũ patre à

quo incipiunt numerari, faciunt tres personas. Has quatuor regulas supra positas tradunt D.Thom. *in 4.d.40.art.2.* Scot. *q.vnica.* Durand.& Palud.*quæst.*1. Richard *art.*1. Sotus *q.*1.*art.*2. Couar. *de matr.2.p.cap.6.§.6. nu.* 2. Lud. Molin. *tom. 1.de iust. tract.2.disp.*161.

4 *Int.* In causa matrimoniali secũdùm quod ius computãdi sunt gradus? *Resp.* Secundùm ius canonicum. Ita Gloss. *in arb.consang.* Francus *c.2.de arbore.in 6.* Cou. *de matrim.2.p.c.6. §.6.n.6.* dicens hanc esse communem opinionem. In hæreditatibus verò & successionibus standum est iure Cæsareo in vtroque foro. Ita citati Auctores adnotant, præcipuè Cou. citans Ioan.And.& Præposit. Notat verò Molina in computatione iuris ciuilis, non dari primum gradum in linea collaterali, quia semper sunt tres personæ.

5 *Int.* In quibus gradibus consanguinitatis prohibetur matrimonium iure naturali, & est irritum, si contrahi intendatur? *Resp.* Opinio fuit grauissimorum Auctorum in omnibus gradibus rectæ lineæ, quamuis in infinitum protendatur, prohiberi matrimonium iure naturali. Ita Doctores *in 4.dist.*40. Richard. *art.* 1. *q.* 4. Scot. *q.* 1. Durand. *q.* 1. Palud. *q.* 1. *nu.*14. Maior. *q.*2. D.Anton.3.*p.tit.*1.*cap.*14. §. 2. Summistæ *verb.matrimon.* Syluest.8.*q.6.* Armil. *num.*25. Victor. *num.* 295. Viguer. *Instit.c.16.§.7.fol.*210. Caius Iurisconsult.& Glo. *in L. Nuptiæ.4.ff.de ritu nup.* Præposit.& Gloss. *in arb. consang.* nouissimè docuit Tolet. *lib.7.cap.5.num.7.* Ratio eorum est, quia in recta linea omnibus personis superioribus debetur reuerentia ab inferioribus, & ideo descendentes, quantumuis remotissimi, dicuntur filij superiorum, à quibus descendunt, & ideo Christus Dominus appellatur filius Dauid. Iuniores tamen Theologi in aliquibus gradibus agnoscunt hanc prohibitionem naturalem, sed non in omnibus. D.Bonau. *in 4.d.40. q.2.& 3.* Dionys. Carth. *q.1.§.his visis.* Caiet. 2.2.*q.*154.*art.*9. eam agnoscunt in solo primo gradu. Sotus verò *in 4. d.40.q. vnica, art.3.concl.2.* eam agnoscit etiam in secundo gradu, aitque certum esse non permitti tale impedimentum vltra 4. gradum. Idem tenet Angel. Couar. *de matrim.2.p.c.6.§.6.n.12.* ait tale impedimẽtum excurri vsque ad 20. gradum. Ledesm. 2.4.*q.*59. *art.* 3. *dub.* 2. docet tamdiu hoc impedimentum durare, quamdiu intercedit ius amicitiæ, & familiaritatis. Dico *secundum.* In linea transuersa consanguinitatis in primo

gradu,

gradu, datur huiusmodi impedimentum iuris naturalis. Ita D.Aug.*lib.15. de ciu.c.16.*Scot.*in 4.d.40.*Palud.*ib.q.1.n.23.*Maior *q.3.*Sot.*q.1.art.3.*D.Anton. *3.p.tit.1. c.14.§.2.* Cathar. *lib.5.* contra Caietan.*c.de matrimon.*Victor.*de matrim.n.296.*Couar. *de matrimon.2.p.c. 6.§.10.n.5.*Pet.Sot.*de matrimon.lect.10.concl.2.*Bellarm.*de matrimon.c.28.* Aristot. *lib.2.Polit.* Quamobrem meritò grauiter damnat Sotus opinionem Caietani oppositum asserentis. Ratio est, quia omnis, quantumuis barbara natio, ab hoc matrimonio auertitur.

6 *Int.*In quibus gradibus consanguinitatis prohibetur matrimonium iure Ecclesiastico? *Resp.* Prohibetur vsque ad quartum gradum. Ita decernitur *c. Non debet, de consang.* ex Conc.Lateran.sub Innoc. III. celebrato anno fermè 1200. & in Conc.Trident.*sess.24.cap.5.*

7 *Int.* Impeditne cognatio spiritualis matrimonium? *Resp.* Impedit.*c.1.de cognat.spirit.*

8 *Int.*In quibus gradibus illud impedit? *Resp.* In iis, quos supra assignaui ex Concilij Tridentini nouo iure.

9 *Int.* Impeditne, ac dirimit matrimonium cognatio legalis? *Resp.*Impedit, ac dirimit. Ita habetur *cap.Ita diligere.30. q.3.cap.vnico.de cogn.legal.*

10 *Int.* In quibus gradibus impedit, ac dirimit matrimonium cognatio legalis? *Resp.*Dico *primum.*Primus gradus adoptionis fit inter adoptantem, & adoptatum ac adoptati filios, & nepotes vsque ad quartum gradum. Dico *secundum.*Secundus gradus adoptionis fit inter adoptantis filios, & ipsum adoptatum. Ita habetur *c.vnic.de cognatione leg.* Dico *tertium.* In primo gradu adoptionis matrimonium est nullum vsque ad quartum. In secundo autem est nullum, quatenus filij naturales, & adoptatus sunt in potestate parentis adoptantis. sic Tolet.*lib.7.c.4.n.7.*ex communi sententia.

De impedimento criminis. Sect.5.

1 *Quid Doctores intelligunt nomine criminis.*

1 INTERROGATIO. Nomine criminis quid Doctores intelligunt? *Resp.*Quatuor peccata. *Primum,* est peccatum, quod vxor committit occidendo proprium virum, adiuuante eam amasio ante adulterium, qui vult cum ea matrimonium contraherre. Ita *cap. Laudabilem, de conuers. infide*

*infidelium.cap. Si quis viuente.*31.*q.*1. Requiritur tamen, vt ambo ad mortem concurrant. Ita Armil. *ver. matrimon. num.* 30. Nauar.*cap.*22.*num.*46.Sot.*d.*37.*quæst.*1. *art.* 4. Bellarm. *de matrim.cap.*22. textus expressus dicto *cap. Laudabilem.* Satis est concurrere per se, vel per alium, immediatè vel mediatè præcipiendo, iuuando, consulendo: non tamen sufficit ratihabitio. Ita Scot.*in* 4.*d.*35.D.Ant.3.*p.tit.*1.*c.*5.Ang. *matr.*3.*imped.* 9.§.6. *&* 7.& Gloss.dicto *cap.Laudabilem, & cap. Si quis viuente.* Satis est quouis mortis genere maritum occidere, seu ferro, seu veneno, seu suffocatione, &c. Requiritur insuper, vt concurrant ad mortem animo sibi inuicem nubendi. Ita D. Thom. *in* 4.*d.*37.*art.*2.Bonauent.*art.*2.*quæst.*3. Richard. *art.* 2. *q.* 2. Durand. *quæst.* 2. Scot. D. Anton. Nauar. citatis locis. Requiritur denique, vt mors secuta fuerit ex vi machinationum adhibitarum. Ita iidem Doctores. *Secundum* est, quod committit coniux post commissum adulterium, vel adulter occidendo consortem per se, vel per alium, quouis modo occidat, vt dixi in superiori puncto. Ita decernitur *cap. super eo, de eo, qui duxit.* Tenent Doctores *in* 4.*d.* 37. cum D. Thom.*art.*2. Circa hanc criminis speciem dubitant Auctores, an intelligendum sit de solo viro occidente vxorem. Affirmat quidem Victor. *de matrim.num.* 292. Oppositum docet Palud. *in* 4.*d.*37.*q.*2.*n.*8. Sylu. *matrimon.* 8. *quæst.* 9. habetúrque expresse *in cap. Si quis viuente*, suprà citato. Dubitant deinde, an requiratur, vt coniux adulterans, vel adulter ipse occidat consortem eo animo, vt contrahat cum adultero. Negat Caietan. *ver. matr.* Armil. *num.* 30. Oppositum docet communis opinio, vt fatetur Caietan.*in* 4.*d.*37.cum D.Thom. & Bonau. *art.*2.*q.*3.Richar.*art.*2.*q.*2. Durand. *q.*2. Scot.D.Anton.Nau.loco citato. Et quamuis textus expressus non sit ita determinans, communis Doctorum sententia iuris mentem ita interpretata est. Dubitant tertiò, an requiratur scientia impedimenti huius ex vtraque parte adulterantis. Affirmat probabiliùs Nauar.*in sum.cap.*22.*num.*46.Ratio eius est, quia tam in hac, quàm in tertia criminis specie loquuntur canones de adulterio: sed in tertia specie Doctores exigunt hanc scientiam; ergo in secunda. Tertium peccatum est adulterium cum data fide de coniugio contrahendo cum adultero. Ita decernitur expresse *cap.* 1. *cap. Significasti. cap. Veniens, de eo, qui duxit in matrim.* Tradunt Doctores *in* 4. *d.* 35. cum

Magi

Magiſtro. Dubitant Doctores, vtrum promiſſa fides debeat præcedere, an ſubſequi adulterium. Satis tamen eſt, ſiuè præcedat, ſiue ſubſequatur. Ita Armil. *ver. mātrim. n.* 23. Petr. Soto *lect.* 9. colligiturque ſatis ex tex. *c. citati.* Dubitant deinde, an requiratur mutua promiſſio nubendi. Dico tamen ſatis eſſe, ſi ab vno, adultera nimirum, vel adultero fiat. Ita Palud. loco citato, habetúrque *in c. Significaſti*, & *c. Veniens citatis* Dubitant tertiò, an ſufficiat ſimplex, & nuda promiſſio, facta ab vno, & acceptata ab alio. Eam quæſtionem indeciſam omiſit Richard. *in* 4. *d.* 35. *art.* 3. *q.* 4. & D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *c.* 5. Satis tamen promiſſionem illam eſſe docet Palud. *in* 4. *d.* 34. *q.* 1. *n.* 17. Gabr. *d.* 35. *art.* 2. Sot. *d.* 37. *q. vnic. art.* 4. Angel. *n.* 1. Dubitant quartò, an requiratur formale adulterium ex vtraque parte adulterantis, & ſcientia talis impedimenti ad matrimonium. Affirmant Palud. *in* 4. *d.* 34. *q.* 1. *n.* 17. Maior *q.* 2. *d.* 37. *q.* 1. *art.* 4. & eſt communior ſententia. Quartum peccatum eſt, quod committit adulter coniux contrahendo de præſenti cum adulterante complice, viuente altero coniuge innocente. Ita *c. Significauit. c. Ex literar. c. fin. de eo, qui duxit.* Tenet communis, vbi ſupra.

De impedimento circa cultus diſparitatem. Sect. 6.

1 *Vbi continetur hoc impedimentum.*
2 *An cultus diſparitas impediat naturaliter.*
3 *An in cultus diſparitate ſit periculum ſubuerſionis.*
4 *An ſit hoc impedimentum nunc ex iure poſitiuo canonico.*
5 *An prohibeatur iure Cæſareo.*

1 INTERROGATIO. Vbi continetur hoc impedimentum in iure canonico? *Reſp.* Non eſt textus expreſſus apponens hoc impedimentum dirimens: ſed habetur ex conſuetudine Eccleſiæ vniuerſalis iam à priſcis temporibus introducta, vim legis habente ex communi doctorum conſenſu, vt notat Couar. 2. *p. de matr. cap.* 6. §. 11. Prohibetur quidem in Conciliis Agathenſi, Tolet. 3. & 4. & Chalcedonenſi, idque ex auctoritate Pauli 1. *Cor.* 7. *Cui vult nubat, tantùm in Domino,* & 2. *Cor.* 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus.* Verumtamen in toto iure canonico non decernitur hoc impedimentum eſſe dirimens.

2 *Int.* Estne hoc impedimentum de iure naturali? *Resp.* Affirmauit Amb. Catharin. *lib.* 5. in Caietan. *cap. de matrim.* §. *inter dispares cultu.* Oppositum docet Richard. *in* 4. *d.* 39. *art.* 1. *q.* 1. Durand. *ad* 2. Scot. *ad* 1. Palud. *q.* 1. *n.* 5. *&* 6. Caiet. proximo loco. Sot. *d.* 39. *ad* 2. Couar. *de matrimon.* 2. *p. cap.* 6. §. 11. *num.* 1 Viuald. *de matrim. num.* 218. Ideo citra dispensationem tempore legis naturæ, Ioseph nupsit Ægyptiæ, Moyses Madianitæ. Tempore legis scriptæ, Booz Moabitidi, Hester Assuero Chaldæo. Tempore legis gratiæ, sancta Monica viro Pagano, Clotildis Christiana, Clodoueo Ethnico Regi Francorum, vt notat Bellarm. *de matrimon. lib.* 1. *c.* 23. *col.* 4.

3 *Int.* Estne in tali coniugio periculum subuersionis? *Resp.* Magnum ex natura sua. De eo D. Cyprian. *lib.* 3. *contra Judæos. cap.* 62. Ambros. *lib.* 1. *de Abraham*, qui refertur *cap. Caue Christiane.* 28. *q.* 1. Ideo D. Paulus nos admonet 2. *Cor.* 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ conuentio lucis ad tenebras? aut quæ conuentio Christo ad Belial? aut quæ pax fideli cum infideli.*

4 *Int.* Estne hoc impedimentum nunc in lege gratiæ ex iure positiuo diuino? *Resp.* Minimè quidem. Ita Scot. *in* 4. *d.* 39. *art.* 2. Durand. *q.* 1. *ad* 2. Couar. *de matrim.* 2. *p. cap.* 6. §. 11. *num.* 1. D. August. *lib. de fide, & operib. c.* 19. Ratio est, quia nullum inuenitur tale præceptum in lege Euangelica. Enimuerò dicta D. Pauli relata non continent præceptum, sed consilium, vt notat Sotus loco proximo; quamquam Aug. ad Polentium, quem refert Gratian. *cap. Sic enim.* 28. *qu.* 1. illud lata vocabuli vsurpatione, appellat præceptum.

5 *Int:* Prohibeturne iure Cæsareo matrimonium fidelis cum aliquo infideli? *Resp.* Maximè. Prohibetur sub mortis pœna cum Iudæo, vel Iudæa. *L. Ne quis Christianus. Cod. de Judæis.* Item *lib.* 4. *Ordin. Castell. tit.* 11. *in L.* 3. Prohibetur cum Gentil. Ita Cod. Theodosian. *lib.* 3. *tit.* 14. *& lib.* 4. *Ordin. Castel. tit.* 11. *in L.* 3.

De vi, impedimento dirimente matrimonium. Sect. 7.

1 *Quid intelligitur per vim.*
2 *An metus grauis dirimat matrimonium iure naturali.*
3 *An per iuramentum firmetur consensus extortus metu cadenti*

in

in constantem virum.

4 *Quis metus est cadens in constantem virum.*

5 *An alius metus, qui non sit cadens in constantem virum, dirimat matrimonium.*

6 *Quid dicendum de metu reuerentiali.*

7 *An Princeps possit cogere subditos ad matrimonium.*

8 *An pater possit cogere filium ad matrimonium.*

9 *Quid dicendum de Principe, ac Patre cogente subditum, aut filium ad matrimonium ex iusta causa.*

1 INTERROGATIO. Quid intelligitur per vim quoad impedimentum dirimens matrimonij? *Resp.* Metus cadens in constantem virum. Quod verò sit impedimentum dirimens matrimonij, habetur *c. Veniens. 2. de sponsalibus. cap. Cùm dilectus, de his, quæ vi. cap. de nuptiis. 31. qu. 2.* Tenent Doctores *in 4. d. 29.* Abb. Mag. *art. 4.* Richard. *art. 1. quæst. 1.* D. Thom. *art. 3. quæst. 1.* Durand, *quæst. 2. ad 2.* Palud. *quæst. 1. num. 18. & 19.* Ratio verò cur Ecclesia induxerit hoc impedimentum, fuit, quia cùm matrimonium sit vinculum indissolubile, requirit maximam libertatem: hanc autem impedit metus grauis cadens in constantem virum.

2 *Int.* Dirimítne metus grauis cadens in constantem virum matrimonium etiam iure naturali? *Resp.* Negat Durand. *in 4. d. 29. q. 2.* Palud. *q. 1. n. 20.* Sot. *q. 1. a. 3.* Ratio eorum est, quia cum tali adhuc datur consensus contrahentium. Affirmant tamen Rich. & Scot. citati proximè. Ledesm. 2. 4. *q. 49. art. 5.* Victor. *de matrimon. num. 268.* Almain. *in 4. dist. 29.* Ratio est, quia talis metus contrarius est præcipuo fini matrimonij, qui est indissolubilitas: nam consensus extortus per talem metum nequit esse perpetuus, si quidem quod quis non diligit, facile contemnit, hoc est, dimittit, vt tanquam sapientnm proloquium affertur *cap. præsens. 20. quæst. 3.* Quanquam igitur verum sit, dari in tali metu adhuc consensum contrahentinm, talis consensus non est sufficiens.

3 *Int.* Facitne validum ad matrimonium talem consensum metu graui extortum consentientis iuramentum de liberè contrahendo tunc matrimonio? *Resp.* Minimè. Ita Gloss. *cap. Significauit: de eo qui duxit:* Richard. *in 4. d. 29. quæst. 2. art. 1. ad vlt.* Palud. *quæst. 1. numer. 32.* Sotus citatus, Couarr. de *matrimon. cap. 3. §. 5. num. 3.* Ratio est, quia iuramentum non obligat vltra consensum supra quem cadit: sed consen-

ſus talis eſt inualidus; ergo iuramentum illum firmans.

4 *Int.* Quis metus dicitur cadere in conſtantem virum, dirimens matrimonium? *Reſp.* Dico *primum.* Metus detrimenti grauis corporalis, niſi conſentiat in matrimonium: grauia autem ſunt detrimenta corporalia mors, aut enormis cruciatus. *cap. Cum dilectus. de his, quæ vi.* acerba vincula, aut diuturnitas carceris. *L. Nec timorem. L. Qui in carcere. ff. quod metus cauſa.* minæ Principis tyrannicè eas exercentis: ſeruitus, quæ mors eſt ciuilis, vt notat Palud. ſup. & Sot. *art.* 2. Stuprum. notat D. Thom. *in* 4.*d*.29.*q*.1.*art*.2. Durand. *q*.2. Palud. *q*.1.*n*.13. amiſſio ſtatus, vel bonorum omnium. Text. & Gloſſ. *c. Abbas. de his quæ vi.* Couar. *ſup. n*.18. Nauar. *cap*.22.*n*.51. qui addũt ſufficere ad hunc metum amiſſionem partis magnorũ bonorum. Infamia. Ita D. Thom. & Durand. citatis locis. Cenſetur autem horum detrimentorum metus grauis non ſolùm reſpectu propriæ perſonæ, ſed etiam reſpectu propriæ vxoris, filiorum, patris, matris, aui, nepotis, fratrum, vt notat D. Th. loco proximo: ac de filiis exprimitur *L. iſti quidem. ff. quod metus cauſa.* Penſanda autem etiam eſt horum detrimentorum grauitas ex perſonarum complexione naturali, ac proinde minor timor erit grauis comparatione fœminæ, quàm maris, comparatione hominis debili corde, quàm magnanimi. Ita Gloſ. *cap. Cùm locum. de ſponſal.* communiter recepta, teſte Nauar. *cap*.22. *num*.51. §. *præmitto.* Dico *ſecundum.* Requiritur, vt hic metus ſit ab extrinſeco illatus. Ita præter alios Richard. *in* 4.*d*.29.*art*.1.*quæſt*.1. Nam metus talium malorum ab intrinſeco ortus, non inualidat matrimonium, quemadmodum non inualidat votum, vt habetur *cap.* 2. *de renunc.* & ibi tenet Abbas, Syl. *votum*.2.§.12. Couar. *de matrim.* 2.*p.cap*.3.*num*.16. Sot. *in* 4.*d*.29.*quæſt*.2.*art*.3. Ideo valeret matrimonium, quod contraheret damnatus ad mortem, ſi ex permiſſione legum acciperet meretricem in vxorem, vt notat Sotus, & Couar. Dico *tertium.* Requiritur inſuper, vt talis metus iniuſtè inferatur: nam ſi iuſtè inferatur, non inualidat. Vnde ſi quis comprehenſus in ſtupro, propter minas pœnarum à iuſto iudice appoſita iuſta accuſatione ſumendarum, ſtupratæ fœminæ, aut alij nubat, verum contrahit matrimonium, quoniam talis metus eſt iuſtè illatus, nec enim fit iniuria ei, cui infertur.

5 *Int.* Eſtne aliquis metus citra metum cadentem in conſtantem

ſtantem virum, qui dirimat matrimonium? *Reſp.* Dubius hæret Sot. *in d.*49. *quæſt.*1. *art.*3. Negat abſolutè D. Thom. eadem *d. artic.*3. *quæſt.*1. Richard. *artic.* 1. *quæſt.*1. Palud. *q.*1. *num.*17. *&* 20. Durand. *quæſt.*2. Syluest. *metus.* §.7. atque teſte Durando hæc eſt communis Doctorum ſententia. Aduertendum tamen arbitror hanc communem opinionem limitandam, conſiderata metus cadentis in conſtantem virum definitione. Definitur verò metus cadens in conſtantem virum, is qui illatus cogit hominem conſtantem eligere minus malum, vt effugiat maius ſibi imminens. Conſtans autem homo eſt ſolus virtuoſus, & ideo qui eligit quoduis peccatum leue, pro euitando quouis malo temporali graui, non eſt vir conſtans, & prudens, nam eligit maius malum, pro euitando minori: omne enim peccatum, quamuis leuiſſimum, maius malum eſt quouis malo alio temporali grauiſſimo, vt habetur *cap. Itáne.*32.*quæſt.*5.*cap.Sacris.de his, quæ vi.* Docet ethnicus Philoſophus 3. *Ethic.cap.*1. Abb. *cap.Sacris,* citato. Nauarr. *cap.*22. *num.*51.§.*quartum.* Couarr. *de matrim.cap.*3.§.4. *num.*3. Gloſſ. *cap.ſi aliquid.*22.*quæſt.*4. Colligo igitur aſſertum: nam ſi metu mortis ſponſalia quis contraxit, & eodem metu cogitur conſummare matrimonium non affectu maritali, matrimonium non valet, etiam vbi adhuc ſtatur iuri communi, non promulgato, & accepto Concilij Tridentini decreto ſuper reformatione matrimonij. Et tamen accedere ad non ſuam, quocunque metu fiat, peccatum eſt lethale: non eſt autem viri conſtantis committere peccatum, pro quouis temporalis detrimenti metu; ergo, &c.

6 *Int.* Quid cenſes de metu reuerentiali, dirimitne matrimonium? *Reſp.* Videtur affirmare Nauarr. *in ſumm. cap.*22. *num.*51. §. *nonum.* Negandum tamen eſt cum Gloſſ. *cap. Præſens.* Abbat. *cap.Veniens.*1. Præpoſ. *cap.Cùm locum.* Imola *cap.Cùm tuæ, de ſponſa ib.* Probatur ex *L.ſi patre cogente. ff. de ritu nupt.* decernente matrimonium validum filij, qui propter reuerentiam patris illud contraxerat.

7 *Int.* Licétne Principi cogere ſubditum ad matrimonium? *Reſp.* Minimè quidem. Ita decernitur *cap. de nuptiis. cap.Si verum.*31.*q.*2. Qua de re extat decretum Conc. Trident. *ſeſſ.*24. *cap.* 9. vbi anathematizantur Principes ſæculares, qui aliquem cogunt, quò minus liberè contrahat. Non comprehendit verò omninò impedientes, ne contrahatur: ſed cogentes

gentes, quò minùs liberè contrahatur. Quod maximoperè notandum est.

8 *Int.* Licétne patri cogere filium ad matrimonium? *Resp.* Idem de patre, atque de Principe dicendum puto cum Magistro *in 4.d.29.*

9 *Int.* Licétne patri, ac Principi ex rationabili, & iusta causa inducere subditum, ac filium ad matrimonium? *Resp.* Licet. Possuntque pater, ac Princeps sub mortali obligare subditum, ac filium ad matrimonium contrahendum. Ita D. Thom. *in 4.d.29.art.4.* Richard. *art.1.quæst.4.ad 2.* Sot. *q.1.a.4.concl.1. & 2.* Nauarr. *cap.14.num.15.* Bellarm. *de matrim.cap.19.§.vltim.* Cùm igitur subditus, vel filius tenetur tontrahere matrimonium, possunt Princeps, & Pater eos compellere ad contrahendum. Peccatque grauiter filius, insciis parentibus, & inuitis contrahendo, nisi adsit rationabilis causa. Ita Cord. *q.171.* Victor. *de matrimon num.269.* Nauar. & Bellarm. citati. Ratio est, quia in eo euentu, grauis parentibus irrogatur iniuria, & aliquando ignominia. Ideo Leges iustæ prohibent tale matrimonium, absque libero parentum consensu, dum filij sunt sub patria potestate. *L.2.ff. de ritu nup. L. in sponsal. 2. ff. de sponsalib. L. ea quæ patris. ff. de sponsalib.* præcipuè loquendo de filiabus, atque de iis iam viduis, & extra patriam potestem positis, si nondum impleuerunt 25. annum. *L. Viduæ. L. in coniunctione. Cod. de nupt.* Hæ tamen leges non irritant matrimonium contractum per liberum consensum filiorum, & filiarum, quidquid ganniant nonnulli hæretici moderni, vt notat Bellarm. *lib. citat. c.19. & 20.* Quidquid dubitent aliqui Catholici, quos notat Couarr. *de matrimon. 2. p. cap. 3. §. 8. num. 1.* Constat veritas hæc ex *cap. Veniens. 1. de sponsalibus. cap. Sufficiat. 27. quæst. 2.* Ratio est, quia multa illicitè fiunt, quæ facta tenent, & valent: nam grauissimè peccaret, qui extra Sacrum Missæ ritum hostiam consecraret, atque calicem, & tamen si consecrarentur sic panis, & vinum, consecrata manerent.

De Ordine, impedimento dirimente matrimonium. Sect. 8.

1 *Qui ordinis gradus dirimit matrimonium.*
2 *An sacer ordo dirimat ratione sui ipsius.*

3 *An sacer ordo dirimat ex Ecclesiæ statuto.*
4 *Quæ pœnæ sunt impositæ ei, qui contrahit post sacros ordines.*

1 INTERROGATIO. Cùm in Sacramento Ordinis multi sint gradus, rogo, quis Ordinis gradus dirimat matrimoniũ? *Resp.* Gradus subdiaconatus, diaconatus, & presbyteratus, qui quidem gradus appellantur Ordines maiores, seu sacri. Ita definitur in Concil. Trid. *sess.* 24. *can.* 9. Tolet. 1. *c.* 4. Carthag. 4. *cap.* 2. habetur *cap. Extrau. de cler. coniug.*

2 *Int.* Dirimitne sacer ordo matrimonium ratione sui ipsius, an ratione annexi solennis voti? *Resp.* Dirimit, tum ratione annexi voti, tum ratione sui ipsius amoto voto. Quod dirimat ratione voti solennis annexi, tenent Doctores *in* 4. *d.* 34. habetur apertè *cap.* 1. *de voto.* & *toto tit. Qui clerici, vel vouentes.* Cœpit autem hoc votum simul cum suscepto ordine sacro fieri ab antiquis Apostolorum temporibus, teste Soto 7. *iust. quæst.* 6. *art.* 2. *conclus.* 4. in Ecclesia Latina. Quod autem dirimat ratione sui ipsius, tradunt D. Thom. *in* 4. *d.* 37. *quæst.* 1. *art.* 1. Scot. *quæst. vnic.* Durand. *q.* 1. *ad* 1. Richard. *art.* 1. *quæst.* 1. Maior *d.* 24. & 27. *quæst.* 1. Syluest. *matrim.* 8. *quæst.* 12. Couarr. *de matrimon.* 2. *par. cap.* 6. §. 3. *num.* 1. D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *cap.* 8. Sot. 7. *de iust. q.* 6. *artic.* 2. Ioan. Arbo. *lib.* 5. *Theosophiæ, cap.* 1. Castr. *de hæres. titul. sacerd. hæres.* 4. Habetur *cap. Olim. de cler. coniug. cap. de Syracusanæ. dist.* 28. Probatur praxi Orientalis Ecclesiæ, secundùm cuius consuetudinem non est sacro ordini annexum votum; & tamen matrimonium post ordinem susceptum est nullum, & irritum. Facit pro sententia *cap. Si quis.* 32. *d.* Constatque hoc Ecclesiæ statutum ex Apostol. *can.* 27. Ideo si puer ante rationis vsum sacro ordine initietur, in qua initiatione verè characterem recipit, vt tenent Doctores *in* 4. *dist.* 25. D. Thom. Bonauent. Richard. & communis contra Durandum, non tenetur ad votum, vt tenet communior opinio cum Palud. *in* 4. *distinct.* 25. *quæst.* 3. *n.* 10. Sot. *q.* 1. *art.* 2. Sylu. Viualdo, & aliis, quia votum requirit proprium vouentis consensum expressum, vel tacitum, & tamen talis puer manet inhabilis ad contrahendum ratione status, vt docet Palud. *in* 4. *dist.* 37. *q.* 1. *num.* 14. Gab. *dist.* 23. *qu.* 1. *art.* 2. D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *cap.* 8. Syluest. *matrimon.* 8. *q.* 12. Quod idem dicendum est de eo, qui propter metum suscepit sacros ordines: talis enim non manet obligatus ad seruandum votum, vt docent

docent Richard. *in 4. dist. 29. art. 1. quæst. 2.* Sot. *quæst. 1. artic. 3.* Angel. *Ordo. 3. num. 26.* Nauar. *cap. 22. num. 51. §. nonum.* Viuald. citato loco, *n. 26. ex cap. Cùm locum, de sponsalib. cap. Perlatum. de his, quæ vi.* Qua de re Sot. *lib. 7. iust. qu. 2. art. 1. & dist. 25. qu. 1. art. 2.* & Caiet. *tom. 1. Opusc. tract. 27.* Et tamen talis coactus per metum manet inhabilis ad matrimonium, non ratione voti, sed ratione status.

3 *Int.* Dirimítne sacer ordo matrimonium secundum se absque voto, ex ipsius Ecclesiæ statuto, an verò ex diuino præcepto? *Resp.* Ex ipsius Ecclesiæ statuto. Ita D. Thom. loco citato, & 2. 2. *qu. 88. art. 11.* Palud. *in 4. dist. 37. q. 1. num.* 8. Sot. *q. 1. art. 1.* D. Anton. loco proximo. Et ideo si tam in Ecclesia Orientali, quam in Occidentali contra ius aliquando mos viguit (vt vult Caietan. *tom. 1. Opusc. tract. 27. quæst. 1. ad* 1.) & videtur haberi *cap. Diaconi. 28. dist. cap. Aliter. 31. dist.* viguit ante Ecclesiæ determinationem. Vel intelligendi sunt textus ex permissione, vt notat Sot. *in 4. dist. 38. qu. 1. art. 1.* Vel de vsu permisso matrimonij ante sacrum ordinem contracti, vt exponunt Richard. *q. 1. citata ad* 3. Catharin. *cap. 2.* in Caiet. Scot. Sot. Couar. locis citatis.

4 *Int.* Quæ pœnæ sunt impositæ à iure ei, qui post sacros ordines susceptos matrimonium contrahit? *Resp.* Manet excommunicatus. *Clement. vnica de consanguinitat. & affinitat.* Manet irregularis. *cap. Quotquot. 27. quæst. 1. cap. 1. & 2. Qui clerici, vel vouentes. cap. final. de bigamis.* Notant D. Anton. *3. par. titul. 1. cap.* 8. Syluest. *irregularitas. num.* 16. Couarr. *de matrimon. 2. p. cap. 6. §. 3. n. 1.* Qui auctores loquuntur absolutè, quamquam alij requirant ad hanc pœnam incurrendam consummationem matrimonij. Ita requirit Palud. *in 4. d. 27. num. 12.* Richard. *art. 4. qu. 1.* Angelus *Bigamia. num. 7.* Nauarr. *cap. 27. num. 195.* Tertiò amittit ipso facto, & iure beneficia, quæ habebat. *cap. 1. 3. & 4. de cleric. coniug.* & Glossa *ibid.* Quod idem dicendum de initiato minoribus, vt claret ex textu. Neque requiritur consummatio matrimonij, sed satis est contractio vera, vt notat Couar. Peracta tamen pœnitentia potest vterque ab Episcopo restitui officio, & beneficio. Text. expressus *cap. Sanè, de cler. coniug.*

De

De ligamine, impedimento dirimente matrimonium. Sect. 9.

1 *Quid est ligamen.*
2 *Quo iure est irritum matrimonium contractum post ligamen.*

1 INTERROGATIO. Quid est ligamen impedimentum dirimens matrimonij? *Resp.* Est vinculum coniugij, quo quis ligatus est vxori, etiam ante consummationem matrimonij rati: post quod secundum matrimonium contractum, est irritum, iuxta Concil. Trident. *sess.* 28. *can.* 7. & totum fermè *tit. de spons. duor.*

2 *Int.* Quo iure est irritum subsequens matrimonium? *Resp.* Dico *primum.* Est irritum iure naturali. Ratio est, quia matrimonij vinculum est iure naturali indissolubile. Ita D. Thom. 3. *cont. gent. cap.* 123. & *in* 4. *distin.* 33. *quæst.* 2. *articul.* 1. Durand. *dist.* 28. *quæst.* 2. Scot. *d.* 26. *quæst.* 1. *conclus.* 3. Sot. *q.* 2. *artic.* 4. Couarru. *de matrimon.* 4. *part.* §. 3. *num.* 5. Probatur à D. Tho. quia naturalis inclinatio naturæ obligat ad educandam prolem per totam vitam, pro conseruanda specie: sed prolis bona educatio pendet ex societate vtriusque parentis; ergo, & cætera. Deinde, quia contra ius est naturæ, & æquitatem, vt quis vtatur muliere, aut adolescente, tempore quò ei inseruit propter vires, & pulchritudinem, & postea, exhaustis viribus, ac misso oris decore, sine quo tædio omnibus esse incipit, eam dimittat. Dico *secundum.* Est irritum iure diuino positiuo. Ratio est, quia iure diuino positiuo matrimonij, etiam rati, & non consummati vinculum est secundùm se indissolubile. Ita D. Thom. citatus, Richard. *in* 4. *d.* 28. *artic.* 2. *ad* 1. Durand. *quæst.* 2. Petr. Soto *de matrimon. lect.* 1. Couarr. proximè; habetur ex Concil. Trident. *sess.* 24. Probatur ex Genes. 2. *Quamobrem relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ.* Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non separet. Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras, ab initio autem non fuit sic.* Constat autem hæc permissio ex 14. *Deut.* Quam puram permissionem minoris mali ad euitandum maius, intelligit D. Th. *in* 4. *d.* 33. *q.* 2. *a.* 2. *dub.* 2. 1. Corint. 7. *Iis qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro suo non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.*

De

De iustitia publicæ honestatis. Sect. 10.

1 *Vnde oritur impedimentum publicæ honestatis.*
2 *Quo pacto definitur impedimentum publicæ honestatis.*
3 *Ex quibus sponsalibus oritur impedimentum publicæ honestatis.*
4 *Ad quem gradum extenditur impedimentum publicæ honestatis.*
5 *Ad quem gradum extenditur hoc impedimentum, ortum ex matrimonio rato.*
6 *An oriatur ex matrimonio rato inualido.*

1 INTERROGATIO. Vnde oritur hoc impedimentum? *Resp.* Ex sponsalibus *cap. Sponsam. Extrau. de sponsal.* & *cap. vnic. de sponsal. in* 5. Insuper ex matrimonio rato, & non consummato. Circa hoc non est textus, vt notat Tolet. *lib.* 7. *cap.* 10. *num.* 1. Est tamen commune interpretamentum Doctorum argumento à minori ad maius, vt colligit Panormit. Si enim sponsalia, quæ minùs ligant, inducunt hoc impedimentum; ergo & matrimonium.

2 *Int.* Quo pacto definitur hoc impedimentum? *Resp.* Sic. Est impedimentum ab Ecclesia inductum dirimens matrimonium contractum inter sponsum, & cognatos sponsæ: & inter maritum, & cognatos vxoris adhuc non cognitæ carnaliter: & vice versa, intra certum gradum ab Ecclesia determinatum. Ita Canonistæ *cap. Audientiam cap. Sponsam, de sponsali.* D. Thom. *in* 4. *dist.* 41. *quæst.* 1. *art.* 1. & *in Addit. qu.* 55. *art.* 4. Summistæ *matrim.* Angel. 3. *impedim.* 14. Caietan. *imp.* 10. Armil. *n.* 46. Nauar. *cap.* 22. *num.* 57. Couar. 2. *p. cap.* 6. *num.* & §. 1. Vict. *num.* 393. Sot. *d.* 41. *art.* 3.

3 *Int.* Hoc impedimentum ortum ex sponsalibus, oritúrne ex omnibus sponsalibus? *Resp.* Minimè, sed ex solis sponsalibus certis, absolutis, & validis. Ita decreuit Bonifac. VIII. *cap.* 1. *de sponsal. in* 6. & Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 3. Sponsalia verò incerta sunt, cum quis spondet ducere vnam è certis, vel incertis fœminis, non determinando personam. Conditionata sunt, cum apponitur conditio de futuro. Notat Nauar. *lib.* 7. *cap.* 10. *num.* 3.

4 *Int.* Ad quem gradum extenditur impedimentum ortum ex sponsalibus? *Resp.* Omissa iuris antiqui determinatione, nouum ius Concilij Trident. *sess.* 24. *cap.* 3. sic se habet. Iustitiæ publicæ honestatis impedimentum, vbi sponsalia quacunque

ratione

ratione valida non fuerint,sancta Synodus annullat, vbi autem valida fuerint, primum gradum non excedant. Primus autem gradus intelligitur in vtraque linea.

5 *Int.* Hoc impedimentum ortum ex matrimonio rato,ad quem gradum excurrit? *Resp.*Circa hoc nihil mutauit Concil. Trident.vt declarauit Pius V. *Extrauag. ad Romanum spectat, ann.*1566. Ideo, quia olim protendebatur vsque ad quartum gradum,nunc etiam ad hunc extenditur.

6 *Int.* Oriturne hoc impedimentum ex matrimonio rato, inualido tamen propter defectum, seu impedimentum, inito tamen cum vero consensu contrahentium? *Resp.*Oritur,vt olim oriebatur. Ita declarauit Pius V. *in Extrauag. ad Rom. cit.*aduertit Nauar. *cap.* 22. *num.* 57. Couar. *de matrimon,* 2. *p. cap.*6.§.2. Viuald.*de matrimon.tit.de iust.publ. hon.* Palud.*in* 4. *d.*41.*q.*2.*num.*8.

De affinitate. Sect. 11.

1 *Quid est affinitas.*
2 *An ad affinitatem requiratur copula.*
3 *Ex qua copula oriatur affinitas.*
4 *Ad quos gradus extenditur affinitas.*
5 *De pœna contrahentium in gradibus affinitatis.*
6 *Quis est effectus affinitatis.*
7 *An affinitas dirimat.*

1 INTERROGATIO. Quid est affinitas? *Resp.*Est impedimentum ortum ex carnali copula. Ita Doctores *in* 4.*d.*41. D.Thom.*q.*4.*ad* 2.Durand.*q.*1.Richard.*art.*1.*q.*1.Palud. *q.*1.*n.*9.Satis est copula coacta.Ita Couar.*de matrimon.*2.*p.c.*6. §.7.*n.*2.*ex c.Discretione,de eo,qui cog.consanguin.vxoris suæ.*Satis est habita cum dormiente.Notat Card.& Præpos.& Cou.citato *c.Discretione.*Debet esse perfecta copula, & consummata: fit autem perfecta copula,cum seminatio viri fit intra legitimum fœminæ vas,licet claustrum virginale non frangatur.Notat Armil. *matrim.nu.*26. Imò hoc impedimentum ex sententia multorum oritur ex sola receptione seminis virilis intra vas,quamquam fugatur à vulua fœminea in balneis,vel arte dæmonum introducatur.Ita Palud.citato loco.D.Anton. 3.*p.tit.*1.*c.*11.Angel.*matrim.*3.*imped.*15.*n.*5. Sylu. *matrim.*8. *q.* 15.

dub. 2. Et ideo ex sola fractione claustri, absque seminatione intra vas, non oritur hoc impedimentum. Ita D. Thom. *in* 4.*d*.41.*art*.1.*dub*.4.*ad* 4. Nauar.*c*.22.*nu*.42.

2 *Int.* Requiriturne omninò copula ad hoc impedimentũ? *Resp.* Negauit D. Thom. loco proximo, & D. Anton. dicendo etiam oriri ex matrimonio rato, & non consummato. Oppositum tamen dicendum est cum Scot. *in* 4.*d*. 41. §. *hoc breuiter*. Couar. *de matrimon*.2.*p*.*cap*.6.§.7.*num*.2. Abb. & Præpos. *c. Sponsam. de sponsalib.* Richard. *in* 4. *d*.41.*art*.1.*q*.2. Palud. *q*.1. *num*.18.*&* *quæst*.2.*num*.6. declarauitque Congreg. Card. 3. *p. tit*.1.*cap*.11.

3 *Int.* Ex qua copula oritur hoc impedimentum? *Resp.* Oritur tam ex copula maritali, quàm ex copula fornicaria. Ita habetur *c. Decret. de eo, qui cog. consang. vxoris suæ.* Non tamen ex copula contra naturam. *cap. Extraord*.35.*q*.3.

4 *Int.* Ad quem gradum extenditur hoc impedimentũ affinitatis? *Resp.* Dico *primum.* Affinitas non habet peculiares gradus distinctos à gradibus consanguinitatis, & ideo quo gradu quis est consanguineus viri, eodem est affinis fœminæ ab eo carnaliter cognitæ, & è contra, quo gradu quis est cõsanguineus fœminæ carnaliter cognitæ à Sempronio, eodem est affinis viri, qui eam cognouit. Ita D. Thom. *in* 4.*d*.41.*art*.2.*dub*. 1.*&* 2. Durand. *quæst*.1. Palud. *q*.1.*n*.22. Couar. *de matr.* 2.*p*.*cap*.6. §.7.*num*.6. Dico *secundùm.* Affinitas orta ex copula licita maritali extenditur vsque ad quartum gradum. Ita habetur *cap. Non debet. de consang. & affin.* Dico *tertium.* Affinitas orta ex copula fornicaria secundum gradum non excedit. Ita nouiter decreuit Conc. Trid. *sess*.24.*cap*.4. Dico *quartum.* Affinitas orta ex copula fornicaria in tertio, & quarto gradu, non solùm non dirimit, sed nec impedit. Ita declarauit Pius V. motu proprio edito anno Domini 1566. vt aduertit Nau. *cap*. 22. *num*.43. & Viuald.

5 *Int.* Quæ pœnæ positæ sunt à iure iis, qui contrahunt absque dispensatione in gradibus affinitatis? *Resp.* Sola excommunicatio latæ sententiæ. Ita *in Clem*.1.*de consang. & affin.*

6 *Int.* Quis est effectus affinitatis superuenientis matrimonio? *Resp.* Facit tale impedimentum, vt qui fuit in culpa, non possit absque dispensatione petere debitum. Ita supponit Toletus *lib*.7.*cap*.11. ex communi, & nemini dubia doctrina. Eam refert Viuald. *de matrimon. tit. de affin. num.* 11. Ratio

est,

eſt, quia per copulam manet affinis vxoris ſuæ. Eſt tamen tex. *cap. Tranſmiſſæ, de eo, qui cog. conſang. vxoris.* Quoniam verò Conc. Trid. decreuit hoc impedimentum vſque ad ſolum ſecundum gradum excurrere, qui cognouit conſanguineam ſuæ vxoris in tertio, & 4. gradu, non manet affinis vxoris, & ideo poteſt petere. Quoniam tamen per copulam legitimam habitam cum ſua vxore manet affinis conſanguinearum vxoris vſque ad quartum gradum, tenetur in confeſſione dicere ſe cognouiſſe carnaliter conſanguineam ſuæ vxoris in tertio & quarto gradu.

7 *Int.* Impeditne affinitas matrimonium ex iure naturali? *Reſp.* Dico *primum.* An affinitas orta ex copula maritali dirimat in primo rectæ lineæ gradu matrimonium iure naturali, problema eſt pro parte affirmatiua probabilius. Negantem partem tenent Caiet. 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 9. Sot. *in* 4. *d.* 41. *qu.* 1. *art.* 3. Couar. *de matrimon.* 1. *p. cap.* 6. §. 10. *num.* 6. citans D. Auguſt. *lib.* 3. *in Leu. quæſt.* 61. Affirmant D. Thom. 1. *ad Cor.* 5. Abulenſ. *Leuit.* 18. Palud. *in* 4. *d.* 41. *quæſt.* 1. *num.* 27. D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *cap.* 11. Sylueſt. *Papa.* §. 12. Gloſſ. §. 1. *cap. Literas, de reſt. ſpoliat.* Maior *in* 4. *d.* 40. *quæſt.* 3. Vict. *de matrim.* 2. *p. num.* 5. Viguerius *de matr. cap.* 16. & 87. Bellarm. *de matr. cap.* 28. & alij. Viuald. *de matrim. tit. de affinit.* Ratio eſt, quia in gradu propoſito datur magna indecentia. Quam quidem ſatis oſtendit D. Paul. 1. Cor. 5. *Auditur inter vos fornicatio, qualis non eſt inter gentes, ita vt vxorem patris ſui quis habeat.* Fateor hunc locum exponi ab aliquibus Patribus, adhuc viuente patre, in quo euentu non ſolum inceſtus, ſed adulterium committebatur. Ita D. Thom. Caiet. Roffenſis *matrim.* Bellarm. *de matrim. cap.* 27. §. 2. Et ideo probabilis eſt oppoſita ſententia. Dico *ſecundum.* Impedimentum affinitatis ortum ex legitima copula coniugali, in nullo alio gradu dirimit iure naturali matrimonium. Probatur exemplo Iacob, qui duas ſorores germanas duxit vxores. *Geneſ.* 29. Probatur præcepto veteris legis *Deuteron.* 25. quo cogebatur frater accipere relictam abſque liberis ſui fratris. Probatur vſu Eccleſiæ in his gradibus diſpenſantis, vt patet *cap. fin. de diuort.* Diſpenſauit Alex. VI. cum Emmanuele inuicto Luſitaniæ Rege ad nubendum ſorori vxoris ſuæ vita functæ. Diſpenſauit Iulius II. cum Henrico Angliæ Rege ad nubendum cum vxore fratris de-

mortui. Hanc veritatem definitiua sententia, oppositam sententiam saltem nimiæ falsitatis damnante, declarauit Clemen. VII. ex consilio omnium celebriorum Academiarum consulto, vt refert Nauar. *c.22.n.84.* & Castr. *lib.1. de leg. pœn. c.12.* Eamque probat Roffens. Martyr *in lib. de connub. Regis Angliæ.* Caietan. *tom.3. opuscul. tractat.14.* ad Clementem VII, Vict. *de matrimon. p.2. num.6.* Dico *tertium.* Affinitas ex copula fornicaria orta, in nullo gradu dirimit iure naturali matrimonium. Ita D. Anton. *3. part. tit. 2. c. 11.* Sot. & Couar. supra. Probatur ex praxi, nam teste D. Anton. in eo dispensauit Martinus V. Insuper Pius V. tribuit Henrico Cardinali, & Regi, vt in quouis gradu affinitatis orto ex copula fornicaria dispensaret.

De impotentia coëundi, impedimento dirimente matrimonium. Sect. 12.

1 *Quid est impotentia.*
2 *An impotentia dirimat matrimonium.*
3 *Quot conditionibus constat impedimentum impotentiæ.*
4 *Quotuplex est impotentia.*
5 *Vnde probatur impotentia esse perpetua.*
6 *De impotentia ex defectu testiculorum.*
7 *An requiratur scientia ad hanc impotentiam.*
8 *Quo iure dirimat impotentia.*
9 *De impotentia iudicata perpetua, & postea comperta temporaria.*
10 *De arctatione fœminæ.*

1 INTERROGATIO. Quid est impotentia, de qua agimus? *Resp.* Est debilitas, qua quis impeditur intra vas fœmineum seminare. Ita fermè Toletus *libro septimo, capite duodecimo*, ex Panormit. *cap. Quod sedem, de sponsal.* Requiritur enim ad euitandum hoc impedimentum, vt quis polleat vi ad coëundum carnaliter, insuper ad semen emittendum intra vas. Si enim quis valeat coire, sed non seminare, aut seminare, sed non coire, est impotens ad matrimoniũ. Ita Richard. *in 4. d.34. artic. 2. quæst.1.* Scotus *ad 2.* Angel. *matrimon. 3. imped. 16. num. 3.* Syluest. *matrimon. 8. quæstione 16.* D. Anton. *3. parte, tit.1. c.6. §.6.* Nauar. *cap. 22. num. 29.* Sot. *in 4. d.24. q.1. art.2.* & est communis, vt testatur Armil. *matrimon.*

*mon. nu.*51.immeritò ab ea recedens cum Tabien. *eodem verb. nu.*12. Et ideo censui addendum aliquid Toleti definitioni, cùm dixit, illa dicitur impotentia qua non potest semen effundi. Licèt enim quis possit semen effundere, sed extra vas ob debilitatem membri, adhuc est impotens: quamuis, vt arbitror, nubat fœminæ pollenti vi sugendi semen appositum iuxta vas, secundùm multorum Philosophorum sententiam, balneorum experimento comprobatam.

2 *Int.* Dirimitne hæc impotentia matrimonium? *Resp.* Dirimit. Ita habetur *c.*1.& 2.31.*q.*1.*c.* *Quod sedem.de frig.& maleficiat.* Doctores cum Mag.*in* 4.*d.*34.

3 *Int.* Quot conditiones requiruntur, vt hæc impotentia dirimat matrimonium? *Resp.* Duæ. Prima est, vt præcedat matrimonium: si enim illud subsequatur, seu, vt clarius loquar, si illi superueniat, nihil operatur. Ita habetur *cap.Decreta.*27.*q.*2. Secunda conditio est, vt talis impotentia sit perpetua. *cap. Fraternitatis de frigid.& malef.* Censetur autem perpetua impotentia, quæ sine miraculo, vel peccato, vel vitæ periculo tolli nequit. Ita *cap.Fraternitatis*, citato. Ita Richard. Angel. Sylu. Nauar. locis citatis. Pet. Sot. *de matrim.lect.*5.

4 *Int.* Quotuplex est impotentia? *Resp.* Duplex: alia naturalis, alia artificialis. Naturalis est frigiditas in viro ex naturali orta complexione, propter quam, aut non potest membrum erigere, aut si erigat, non potest semen intra legitimum fœminæ vas effundere. Dixi, in viro, quia hæc frigiditas in fœmina, propter quam non emittit semen, nil impedit. Notat D.Thom.*in* 4.*d.*34.*art.*2. Rich.*art.*2.*q.*2. Sot.*q.*1.*art.*2. D. Ant.3.*p.tit.*1.*c.*6. Ratio est, quia semen muliebre non est necessarium ad generationem prolis. Nomine frigiditatis in viro, intelligitur è contrario etiam nimia caliditas, propter quam tam properè semen vir effundit, vt nequeat vas fœmineum expectare. Intelligitur insuper quoduis aliud naturaliter coitum impediens: impotentia autem coëundi, non est aliud, nisi impotentia seminandi intra legitimum vas. *cap.final. de sponsalib.* iuxta D.Thom. Angel. Anton. Pal. & alios citatos. Nomine tamen frigitatis comprehenduntur omnia hæc, & alia impedimenta (seu impotentiæ) naturalia. Naturalis impotentia in fœmina, est arctatio vasis, propter quam nequit perfectè mari coniungi. Impotentia artificialis, vel fit arte hominis, vel dæmonis. Arte hominis fit per sectionem membri

 virilis,

virilis, aut auulsionem, contritionemve testiculorum: fit per læsionem vuluæ, matricisve fœminæ. Arte dæmonis fit (quam magicam appellamus) modis quatuor, nimirum, vel impediendo localem motum ad copulam necessarium: vel frigiditatem inducendo, adhibiti, remediis naturalibus, quibus vigor membri languescit: vel per phantasiæ illusionem; qua vir vxorem, aut vxor virum abominatur: vel impediendo effusionem seminis occlusis meatibus, per quos defluit. Ita Palud. *in* 4.*d*.34.*q*.2.*n*.16. Sot. *qu*.1.*art*. 3. D. Anton. 3.*p.tit*.1. *c*.12.§.3. Vict. *in relect. de arte magica.* Hæc impotentia artificialis arte dæmonis effecta, appellatur à Doctoribus maleficium. Quod verò, si perpetuum est, dirimat matrimonium, constat ex communi Doctorum sententia cum Magistro, & D. Thom. *in* 4.*d*.34. vbi Scot. *q. vnica.* Habetur *c. Per sortiarias.* 33.*q*.1.*c. Ex literis. de frigid. & malef.* Fit autem hoc maleficium à dæmone sæpius respectu vnius tantùm fœminæ, aut viri, non autem respectu alterius; & ideo, cum qua homo non est maleficiatus, validè contrahit matrimonium. Notat D. Th. *in* 4.*d*.34.*art*.3. Palud. *q*.2.*n*.7. Armil. *matrim*.49. D. Antonin. & Richard. supra.

5 *Int.* Vnde probatur hæc impotentia perpetua? *Resp.* Probabitur per testimonium personarum, quæ visu, aut tactu sciunt membrũ virile fuisse sectum; vel testiculos fuisse auulsos: vel membrũ esse debile. Probabitur experimento nõ fracti signaculi virginalis ad visum, seu tactum honestarum fœminarum. Probabitur arctatio genitalis fœminei per tactum honestarum fœminarum. Ita habetur *c. Fraternitatis. de frigid. & malef.* Vt autem apertè cognoscatur, sitne impotentia perpetua, vel non, conceditur à iure triennium, quò possint contrahentes cohabitare, & eodem toro dormire, actum maritalem exercendo, vt veri coniuges. Ita habetur *c. Laudabilem, de frig. & malefic.* & finito trienno conceditur reclamatio, seu declaratio occulti impedimenti, & datur locus apertæ probationis ostensioni, vt inuicem separentur.

6 *Int.* Estne impotentia dirimens matrimonium carentia vtriusque testiculi, vel naturalis, vel artificialis, in eo, qui valet membro virili? *Resp.* Affirmant aliqui. Palud. *in* 4.*d*.34. *num*.8. D. Anton. 3.*p.tit*.112. Palat. *disp*.1.*n*.1.*c*.11.§.2. Armil. *matrim.n*.53. Angel. *matr*.3.*imped*.16.*num*.1. Gutter. *in quæst. can. c*. 16.*num*. 1. Oppositum docent Canonistæ communiter *cap.*

Quod

Quod sedem, de frigid. & malef. vt fatetur Angel. Gutter. tenet Sot.*d.34.q.1.art.2.* appellátque oppositam sententiam non tolerabilem. Est nunc certa de hac controuersia decisio Sixti V. data anno Domini 1587. declarans tale coniugium esse, ac semper fuisse iure ipso naturæ nullum. Si quando verò talia coniugia permissa sunt, & ab Ecclesia tolerata, nondum veritas apparebat, & ideo priori opinioni adsentiebatur. Dixi carentiam vtriusque testiculi, quia carentia vnius tantùm, non est impedimentum dirimens. Ita Panormitan. *in cap. Quod sedem, de frig. & malef.* Palud. D. Anton. Armil. Sot. locis proximè. & Syluest. *matrim.3.quæst.18.* Ratio est, quia cum tali carentia, adhuc optima fit seminatio. Non fit autem in carentia vtriusque, vt ostendit Tiraquel. *in connub.L.13.num.21.*

7 *Int.* Estne hæc impotentia impedimentum dirimens, cum est nota ambobus contrahentibus, vel soli potenti? *Resp.* Negat Mich. Medin. *lib.15. de cælib. cap.* 47. D. Thom. *in 4. d. 34.art.2.* Palud. *num.9.q.9.* Petr. Sot. *de matrim. lect. 5.* D. Anton. *3.p.tit.1.cap.* 10. Angel. Viuald. & alij: affirmant tamen Sylu. *matrim.q.16.* Panorm. *cap. Consult. de frig. & malef.* Sot. & Nauar. Ratio est, quia potentia ad coëundum est de essentia matrimonij, vt tradunt D. Thom. Richard. Scot. Durand. citata *dist.34.* Scientia autem impotentiæ, non de impotentia facit potentiam.

8 *Int.* Quo iure impedit, & dirimit impotentia perpetua matrimonium? *Resp.* Naturali. Ita Victor. *de matrim.nu.283.* Sot.*d.34.art.2.concl.1.* estque certa decisio tradita à Sixto V. vt iam ostendi in hac *sect.num.7.*

9 *Int.* Iudicata est per iudicis Ecclesiastici sententiam impotentia perpetua, postea probata est experimento, & effectu minimè talis, quia v.g. filium genuit: tenetúrne ad coniugem redire, quamuis coniux transierit ad secundas nuptias? *Resp.* Tenetur. Ita habetur *c. Requisisti. c. laudabilem. & c.1. de frig. & malef. cap. sæcul. 33.q.2.* Ratio est, quia in tali sententia iudex fuit deceptus, quia matrimonium coram Deo validum erat & firmum.

10 *Int.* Est mulier arcta respectu huius viri, qui habet debiles vires ad primùm eam cognoscendam, non autem ad secundam, & tertiã vicem, si ab alio viro potentiori priùs cognoscatur, rogo, an hæc impotentia sit impedimentũ dirimẽs:

vel an teneatur, postquam ab alio, cum quo secundò contraxit, cognita est, redire ad priorem virum? *Resp.* Est quidem: nec debet redire ad primum virum, si verè contraxit cum secundo. Ita habetur *c. Fraternitatis*, citato, iuxta Glossam communiter receptam, & Panorm. *ibid.* Richard. *d. 34. art. 2. q. 2.* Durand. *q. 2.* Palud. *q. 2. n. 14.* D. Anton. *2. p. tit. 1. c. 12. §. 1.* Angel. *matrim. 3. imped. 16. n. 4.* Ratio est, quia impotentia illa respectu prioris viri erat absoluta, & perpetua. Addendum tamen est, nisi ipsa possit facilè, quamquam cum dolore nonnullo incisionis medicæ remedio vas aperire, & velit aperire, vt potest: tunc enim valeret prius matrimonium. Ita D. Tho. & Anton. locis citatis, atque Sot. & Armil. *matr. nu. 50.*

De impedimentis impedientibus tantùm, & non dirimentibus. §. 3.

1 *Quot sunt impedimenta impedientia tantùm.*
2 *Explicantur singula impedimenta impedientia tantùm.*
3 *Quod sit peccatum contrahere cum impedimento.*

1 INTERROGATIO. Quot sunt impedimenta impedientia, & non dirimentia? *Resp.* Sexdecim, quæ his versibus continentur.

Votum, interdictum, raptus, sponsalia, cædes
Consortis tori, presbyterive sacri.
Incestus, fœdusque sacra cum virgine, vinclum.
Edocuisse fidem, pœnituisse palàm.

Ita Caiet. *matrim. cap. 3.*

2 *Int.* Explica singula? *Resp.* *Votum* castitatis simplex. *cap. Rursus. Qui clerici, vel vou.* Præterquam votum simplex emissum post nouitiatum in sacrosancta Societatis IESV Religione; vt iam ostendi *sect. 3. præc. §.* Item, votum de non nubendo. Ita Caiet. *tom. 2. Opusc. tract. 11. q. 1.* siue simplex, siue iuratum. Ita Nauar. *cap. 22. num. 73.* Couar. *de matr. cap. 6. num. 2.* *Interdictum*, hoc est, Ecclesiæ prohibitio: quamquam iusta de causa ob suspicionem impedimenti ab incerta fama ortum fiat à parocho, ne contrahatur ante declarationem. Ita Palud. *in 4. d. 34. q. 1. n. 10.* Sylu. *matr. 7. q. 1.* Arm. *num. 54.* Nau. *c. 22. n. 68.* contra Angel. *matrim. 3. impedim. 1.* *Raptus* alienæ sponsæ, vel per verba de præsenti, vel de futurò: nequit enim raptor tam cum ea quam cum alia contrahere in pœnam

pœnam nefarij sceleris *cap. Statutum. 27. quæst. 2. de rapt.* Dixi, alienæ sponsæ. Nam qui rapuit suammet sponsam, non contrahit tale impedimentum. Ita Panormit.*cap.Cum causa,de raptorib.*Armil.*rapina*. Bellarm. *de matrim.lib.1.cap.20*. Nauarr. *cap.22.num.74.§.Non obstat.*Est enim raptus,abductio violenta puellæ liberæ ex domo patris, vel custodis. *L. raptores.ff. de raptor. virg. cap.Lex illa.26. quæst.1. cap.cum causa,de raptor.* Sufficit ad raptum violentia facta vtrique, puellæ scilicet & patri, vel custodi; sufficit facta alteri, puellæ nimirum, vel patri, altero consentiente in rapina. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.134. art.7.* Gratian. *cap.de raptorib.§. Ex hac authorit.36. quæst. 1.* Est igitur de ratione raptus violentia. Ideo si solis precibus, vel promissis fœmina è paterna domo auferatur, nulla interueniente, vi non dicitur rapta, valétque proinde matrimonium cum ea initum etiam antequam ad domum patris reducatur.Valebit multò magis, cùm eamet raptorem inuitauit. Notat Glossa cum *cap. Cum causa.* Ad contrahendum hoc impedimentum, & incurrendas pœnas appositas raptoribus fœminarum, satis est fœminam rapi ad libidinem, non ad coniugium. Ita declarauit Congreg. Cardin. Nomine raptæ intelligitur quæcunque fœmina, seu virgo, seu non virgo. De raptæ verò fœminæ matrimonio variè determinatum fuit in iure. Enimuerò in iure ciuili olim tale matrimonium erat nullum. *L. vnic. Cod. de rapt. virg.* Item iure canonico. *cap. de puellis. cap. apud. 36. quæst. 2.* postea decretum est ab Innoc. III. valere matrimonium, si ipsa rapta vellet raptori nubere. *cap.fin. de raptorib.* Doctores verò interpretabantur esse validum, quamuis fieret antequam rapta restitueretur custodibus, & libertati. Ita Maior *in 4.dist.29.quæst.2.* Couar.*de matrim.1.p.cap.3.§.9.n.1.* Contra Martin.de Magistris,*de temp.q.de rapt.* Nouissimè verò Conc. Trident. *sess. 24. cap. 6.* irritum reddidit tale matrimonium, quamdiu rapta est in potestate raptoris:verumtamen decernit, si ipsa libertati suæ fuerit restituta. *Sponsalia*, id est, promissio futuri matrimonij. De his tamen latè suo loco à te rogari spero.*Cædes consortis tori*,id est,propriæ vxoris occisio: *cap.Interfectores. c.Admonere.23.quæst.2.* Doctores cum Magistro *in 4. dist. 37.* siue maritus eam occidat ex odio, siue ex vindicta adulterij.Ita D.Thom. *in 4.d.37.qu.2.art.3.*D.Anton. *3.p.tit.1.cap.16.§.4.* Cædes itidem proprij viri. Ita Palud.*in 4. dist.37.*

*dist.*37. *quæst.*1. *num.*1. Sot. *quæst.*1.*art.*1. Nauar.*cap.*22.*num.*74. Armil.*matrim.n.*58.D.Anton.vbi proximè. Non est circa viricidium textus expressus,vt notat Sylu. *matrim.*7. *quæst.*6. Est tamen par ratio, & interpretamentum Doctorum. *Cædes presbyteri sacri*, id est, presbytericidium. Ita habetur *cap. Qui presbyterum,de pænit. & remission.* Dubitant auctores, an ad hoc impedimentum requiratur conuictio criminis in iudicio. Pars affirmans est probabilior, quam sequitur Panormit. *dicto cap. Qui presbyterum.* Tolet. *lib.*7. *cap.*15. *num.*6. Armil. *matrim. num.* 59. Ita verba textus. Qui presbyterum occiderit, conuictus absque spe coniugij maneat. *Incestus*, id est,coitus fornicarius cum consanguinea coniugis suæ vsque ad 4.gradum,aut affine mortua coniuge, non potest ampliùs nubere. Ita Nauar.*cap.*22.*num.*74.Couar.*de matrim.cap.*6.§.8. *num.*1.Ita habetur *cap.*1. & *cap. Ex liter.de eo, qui cog. consang.* Doctor.*in* 4.*d.*34.cum Mag.idem dicendum est de vxore cognoscente consanguineum,vel affinem sui viri. Notat D.Ant. *tit.*1.*cap.*16.§.4. Armil.*matrim.num.*57. Oportet autem ad hoc impedimentum vt incestus sit formalis, hoc est, scienter factus.Ita Palud.*in* 4.*d.*34.*quæst.*1.*num.*13. Patratus etiam post coniugis amissæ, vel amissi obitum inducit impedimentum. *c.Transmissæ, de eo, qui cogn. consang.* quidquid in oppositum dicat Sot.*d.*77.*quæst.vnica.a.*1.& Viuald. *de matrim.* Dixi,cum consanguinea, vel affine, sed iuxta multorum opinionem, etiam coitus cum ea, vel eo, quo cum habetur impedimentum publicæ honestatis, causa est huius impedimenti. Ita Palud.*in* 4.*d.*34.*qu.*1.*art.*13. Couar.*de matr.*2.*p.c.*6.*num.*4. dum vterque delinquens viuit.*c.Duo pueri.de desponsi.impub.* iuncta Glos. *Dabatur.* Notat Couarr. proximè citatus. Coitus verò cum cognata spirituali, quanquam dici possit incestus,vt aduertit Nauarr.*cap.*16.*num.*3. non apponit impedimentum. Ita Palud. proximè. Dubitant Doctores, an coitus cum propria consanguinea,causa sit huius impedimenti. Affirmat Nauarr. *c.*22.*n.*74.& *lib.*1.*consi.resp.*17.ostenditque ex iure.& Doctorum sententia latè & copiosè. Ideo cum dispensatur inter consanguineos,qui se incestu polluerunt,ex stilo Curiæ apponitur in dispensatione. At superstes sine spe coniugij maneat. Dubitant deinde, an hoc impedimentum oriatur ex incestu occulto, qui in iudicio probari nequit. Negat Panor.*c.literis, de præsumpt.*Sot.*d.*23.*qu.*1.*art.*1. Affirmant veruntamen Castro

*lib.*2.

*lib.2.de leg.pœn.cap.5.argu.*51. Nauar.*cap.22.n.*74. & *lib.4. Conſ. tit.de conſang.& affin.conſil.*1. Cord.*q.12.art.2.* ſed aſſerunt non eſſe conſuetudinem petendi diſpenſationem, niſi ad contrahendum cum eadem complice inceſtus, aut conſanguinea eius, ratione affinitatis contractæ, quanquam inceſtus ſit publicus. Quoniam verò hæc opinio eſt incerta, tutius erit petere diſpenſationem. *Fœdus ſacra cum virgine*, eſt coniugium factum ſcienter cum profeſſa moniali. Ita habetur *can.Hi verò.27.qu.1. Vinculum.* Id eſt, affinitas, quam alter coniux ſcienter malitioſè contraxit aduerſus alterum coniugem, vt non poſſit ab eo petere: vel vterque malitioſè, vt poſſint ſibi inuicem negare *c.De eo.30.quæſt.1.* Oritur hoc impedimentum ex ſuſceptione à ſacro fonte. Ita Caiet. ſupra. & Sot. *d.38.art.1.* Nauar. *c.22.num.*74. Ex ſuſceptione filij in Sacramento Confirmationis, iuxta Caiet. Ex baptiſmo facto ab ipſis parentibus malitioſè, ad non petendum debitum. *Edocuiſſe fidem.* Id eſt, doctrina articulorum fidei, quam appellamus Catechiſmum, data ei, qui eſt baptizandus, vel domi iam eſt baptizatus, ſed adhuc in Eccleſia ſolenniter recipiendus, gignit hoc impedimentum inter Catechizantem, & Catechizatum, patrem ac matrem Catechizati eodem modo, quo in baptiſmo, & confirmatione, vt ex Conc. Trid. aduertit Nauar. *c.22.n.72.* Habetur hoc impedimentum *cap. ante baptiſmum.de conſecrat. diſt.4. cap.per Catechiſmum.de cogn.ſpirit.lib.6. Pœnituiſſe palam*, hoc eſt, fuiſſe punitum iniuncta publica pœnitentia, & ſolenni: talis enim pœnitentia facta eſt impedimentum ad deinceps nubendum. *c. De his.c. Antiqui.33.q.2.* Quod intelligendum eſt, dum ipſa durat, vt notat Sot. *d.37.* Veruntamen hoc impedimentum nunc iam non viget, quia non fit ſolennis pœnitentia, vt fieri ſolebat.

3 *Int.* Eſtne peccatum mortale contrahere matrimonium cum aliquo horum impedientium impedimento? *Reſp.* Negat Pet. Sot. *lect.9.de matrim.* Negat Armil. §.60. vt notat Tol. *lib.7.cap.13.num.6.* Dubitat Palud. *d.34.qu.1.art.2.* & Sot. *ibid.* Ratio eorum eſt, quia iam deſuetudine inueterata, non opus eſt petere diſpenſationem circa hæc impedimenta impedientia tantùm. Affirmat tamen probabiliùs Caiet. *ver. matr. cap.2. §. Et ſcito.* conſentit Tolet. *lib.7. cap.15.* quanquam, inquiens, non conſtanter affirmem. Dico igitur. De aliquibus horum impedimentorum, conſtat eſſe peccatum mortale iis obſtan

obstantibus contrahere: veluti de voto religionis, vel castitatis, de sponsalibus, de interdicto. De reliquis probabilior est opinio Caietan. & Tolet. Ratio est, quia talis Ecclesiæ prohibitio est in materia graui: transgressio verò præcepti in materia graui, obligat ad culpam grauem.

De dispensatione impedimentorum. §. 4.

1 *Quis potest dispensare in impedimentis dirimentibus.*
2 *An Doctores dubitent de dispensatione circa aliqua.*
3 *Quæ sunt impedimenta, de quorum dispensatione dubitant.*
4 *De dispensatione impedimentorum non dirimentium.*
5 *Cum quibus non dispensatur.*
6 *De causa ad dispensandum.*
7 *Quæ est legitima causa ad dispensandum.*

1 INTERROGATIO. Profer in medium, quis potest dispensare in impedimentis dirimentibus? *Resp.* In impedimento erroris, cognationis naturalis pro recta linea, saltem vsque ad 4. gradum, pro transuersa vsque ad primum, ligaminis, metus, & impotentiæ perpetuæ, nullus in terris dispensare valet. In reliquis solus summus Pontifex. Ratio prioris partis conclusionis est, quia in iis impedit ius naturale, vel ex defectu consensus, vel ex decentia naturaliter debita, & reuerentia, vel ex obligatione perpetua, vel ex contrarietate repugnante fini matrimonij, vt facilè videre est in iis, quæ proposui circa vnumquodque impedimentorum. Ratio 2. partis est, quia impediunt ex solo statuto Ecclesiæ. Dixi, solus, cum Nauar. *c.23.n.85.* quia Episcopus non potest dispensare in aliquo impedimento dirimente, secundùm omnes, nisi quando impedimentum occultum est, matrimonium verò publicum, & separatio nimium scandalosa, & ad Papam, vel illius Nuncium potestate ad dispensandum pollentem, aut nulla, aut difficillima aditio. Vt volunt Angel. & Sylu. cum Nauar. loco proximè citato per *c. At si. §. de adul. tit. de iudic.* cum Ioanne *de Lign.* & Panor. quos ibi sequitur Instruct. 2. *p. cap.59. tit. de dispen. pet.* Tunc verò per epiicheiam dispensat Episcopus, præsumitur enim ea Papæ esse voluntas.

2 *Int.* Dubitántne Doctores de aliquibus? *Resp.* Dubitant de tribus.

3 *Int.* Memora? *Resp.* Faciam lubens. Dubitant in primis de voto solenni castitatis per professionem religionis approbatæ

nuncupato.

nuncupato. Veruntamen de eo iam me rogaſti 1.*p.c.6.§.9.n.5*. reſpondique ſecutus partem affirmantem,quam appellat communem Nauar.*cap.12.num.75*.contra Gloſ.*c.Cùm ad monaſterium,de ſtat.monach.*& Arm. *diſpenſatio.n.12*. Ratio mea eſt, quia oportebat ad bonum Eccleſiæ regimen hanc Eccleſiæ capiti poteſtatem relinqui extraordinariam: & ideo vſus eſt ea non ſemel Papa, cuius exempla referunt Palud. & Caiet. locis cit. Hic verò reſtat argumentum proponere D. Thom. oppoſitum aſſerentis,illudque ſoluere. Sic igitur argumentatur D. Thom. 2. 2. *quæſt.*88. *art.* 11. Poſt factam conſecrationem calicis in miniſterium altaris, tandiu calix manet conſecratus, quandiu integer manet, neque poteſt ab eo, forma remanente integra,auferri conſecratio:ſed per votum ſolenne caſtitatis monachus fit religioſus conſecratus Deo, & religioni, ergo quandiu ille manet, tandiu manet conſecratus voto, ac proinde adeò voto adſtrictus, vt ab aliquo nequeat eo liberari. Confirmatur efficaciter ex text.*cap.Cùm ad monaſterium.* vbi Innocentius III. decernit obſeruantiam caſtitatis, & paupertatis ita eſſe ſtatui religioſo adnextm, vt nec etiam Summ.Pontifex valeat de ea licentiam indulgere; ergo,&c. Obiectioni poſitæ occurrunt Caiet. citato loco, & Durand. *in* 4. *diſt.* 38. *quæſt.*2. *ad* 2. dicendo eam procedere, quandiu talis monachus, qui votum emiſit,manet religioſus; at verò Summ. Pontificem diſpenſando, facere de religioſo, non religioſum, ac proinde aptum nuptui, ſicut cæteri ſunt, qui votum non emiſerunt. Dixi, in voto ſolenni religionis: quia in voto ſolenni ſacris ordinibus annexo, quòd Papa poſſit diſpenſare,nemo negat,nec ipſe D.Th.imò affirmat 2.2. *q.*88.*art.*11.*in corp.*& Palud.*in* 4.*d.*37.*q.*1.*num.*8. Sot.*ib.q.*1.*art.*1. Caiet.*tom.*1.*Opuſc.tract.*27.*qu.*1.Gandau. *quodl.*5.*q.*28.Bellarm. *de matrimon. lib.*1.*cap.*21. Oportet tamen ad hanc diſpenſationem interuenire cauſam communis vtilitatis, vt notat Sot. *lib.*7. *iuſt. diſp.*5. *art.*5. Dubitant deinde de matrimonio rato (nam de conſummato conſtans eſt pars negans.) Negant igitur Palud. *in* 4.*d.*27.*qu.*3.*n.*25. Sot.*q.*1.*art.*4.§.*His tamen.*Almain.*de poteſt.Eccleſ.cap.*15.Vict.*de matrim.n.*281.Couar.*de matrim.*2.*p.c.*7.§.4.*num.*14.Panorm. *c.Ex publico.de conuerſ.coniug.* Denique omnes communiter Theologi, teſte Caietan. *tom.*1. *Opuſc.tract.*28. quanquam partem oppoſitam ſequatur. Ratio eorum eſt, quia matrimonium ratum, ſicut conſummatum, ſigni

significat coniunctionem Christi, & Ecclesiæ: coniunctio autem Christi, & Ecclesiæ est inseparabilis; ergo, &c. Affirmat tamen Gloss. *cap. Ex publico, de conuers. coniug.* Præpos. *cap. fin. de spons. duor.* Felin. *c. Quæ Eccles. de constit.* & communiter Canonistæ, testantibus in oppositum adductis Panorm. & Couar. Affirmat Sylu. *diuortium. quæst.* 4. Caiet. *tom.* 1. *Opusc. tractat.* 28. Armil. *dispensatio. n.* 8. cum Hostiens. Angel. Rosel. quos citat Amb. Cathar. contra Caietan. *lib.* 6. *cap.* 3. Nauar. *cap.* 22. *num.* 21. cum Mich. Medin. quem refert. Probatur vsu, & praxi, nam in eo dispensauit Martinus V. dispensauit Eugenius IV. teste oculato D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *cap.* 21. §. 3. dispensauit Paul. III. & Pius IV. ter aut quater petente Nau. vt ipse fatetur *c.* 22. *n.* 2. Ratio est, quia sicut ad votum, & iuramentum oportuit, vt Christus Dominus extraordinariam potestatem reliquerit dispensandi, cum id suus Vicarius expedire iudicauerit, ita & ad dispensandum in matrimonio rato. Dubitant tertiò de affinitate, an dirimat iure naturali in primo gradu rectæ lineæ. Sed de hac controuersia me rogasti, & ego respondi §. proximè præcedenti. Sect. vndecima, nihilque noui addendum occurrit.

4 *Int.* Quis potest dispensare in impedimentis non dirimentibus? *Resp.* Ex communi Doctorum potest Episcopus. Ita Card. Tolet. *l.* 7. *c.* 15. *n.* 6. Nauar. *c.* 23. *n.* 84. cum Palud. *in* 4. *d.* 28. *q.* 2. D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *c.* 16. §. 4. non est hoc expressum in iure, sed de solo incestu conceditur Episcopis facultas dispensandi, cum est periculum incontinentiæ *c. Antiqui. c. in adolescentia.* 33. *q.* 2. *c. Ex liter. de eo, qui cogn. consang. vxor.* Tenent Palud. *in* 4. *d.* 34. *q.* 1. *c.* 3. D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *c.* 15. §. 4. Hæc tamen facultas ex paritate rationis à Doctoribus extenditur ad omnia alia delicta, ex quibus oritur impedimentum, impediens tantùm, vt aduertit Nau. loco citat. Excipiuntur tamen hic duo vota, nimirum castitatis, & religionis, in quibus non potest Episcopus dispensare, iuxta communem doctrinam: neque in iis, nisi ex vrgente causa Papa dispensat. Excipiuntur sponsalia, de quibus dicam suo loco. Aduertit tamen Nauarr. *cap.* 22. *num.* 75. & *cap.* 23. *numer.* 85. non esse in vsu, vt pro impedimento impediente tantùm, ab Episcopo, vel à Papa petatur dispensatio, etiam in impedimentis incestus, nisi ad contrahendum cum consanguinea à se incestuosè cognita, vel cum affine, orta affinitate ex ipso incestu. Nondum enim, ait,

ait, adhuc in tanta ætate vidi, vel audiui id fieri.

5 *Int.* Dic, cum quibus prohibet Concil. Trid. dispensari in impedimentis matrimonij? *Resp.* Apponam Concilij verba, & ex iis facilè apparet prohibitio, ita enim *sess.* 24. *cap.* 5. *de refor.* Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe consequendæ dispensationis careat. Idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantùm matrimoniem contrahere, sed etiam cõsummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, si quidem solennitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subiiciatur pœnis: non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cuius salubria præcepta temere contempserit. Si verò solennitatibus adhibitis, impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit. In contrahendis matrimoniis, vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa, & gratis concedatur. In 2. gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam. Ita Concil.

6 *Int.* Requiritúrne causa ad dispensandum in matrimonij impedimentis? *Resp.* Dico *primum.* Summus Pontifex validè dispensat in toto iure humano, etiam ab Apostolis constituto, vel à Conciliis Ecclesiæ generalibus. Ita D. Thom. *quodlib.* 4. *articul.* 13. Glossa communiter recepta *cap. Proposuit. de concess. præben.* Ratio est, quia Summus Pontifex est super omne ius humanum, & super statuta Conciliorum, vt cum communi docet D. Thom. *Opusc.* 19. *cap.* 3. *& in* 4. *sent. dist.* 29. Turrec. 2. *cap.* 93. Ferr. contra gent. *lib.* 4. *cap.* 76. Et ratio est optima, quia caput in corpore est super membra, pastor est super oues: sed Papa est caput Ecclesiæ, est pastor ouium Christi, vt docet Conc. Chalcedonense in epist. ad Leonem, vt habetur *c. Vbi periculum. de elect. in* 6. Deinde, quia est Christi vicarius, & ab eo immediatè, non ab Ecclesia habet potestatem, vt decernit Concil. Florent. *sess. vltim.* Sed hac de re Theologi 2. 2. cum agunt de Rom. Pontifice. Ideo quamuis Concilium generale vellet auferre à Papa potestatem dispensandi circa Concilij decreta, nihil efficeret. vt notat Turrecrem *lib.* 3. *de Eccles. cap.* 52. Victor. *de potest. Papæ, & Concil. prop.* 5. Cord. *in quæst. lib.* 4. *q.* 8. Dico *secundum.* Summ. Pontifex dispensando sine causa in statutis Canonicis

Conci

Conciliorum peccat quidem venialiter, aut lethaliter, iuxta materiam grauem, aut leuem super qua dispensatur. Ita. D. Thom.1.2. *q.79. art.4.* Victor. *de potestat. Pap. & Conc.prop.7.* Couar. *de matr.cap.6.§.9.num.7.* Nam illi data est potestas in ædificationem. Et isteo peccat, qui scienter ab eo iniustam petit dispensationem, quia cooperatur illius peccato. Ita Gl. *c.Non est,de voto,*communiter recepta,Caiet.1.2.*q.99.a.5.*Qui tamen vtitur dispensatione facta in iure humano,peccat tantùm venialiter, nisi sequatur graue scandalum, vel damnum tertij.Ita Sot.*lib.1.iust.quæst.7.art.3.* Couarr.proximè.Caietan. *verb. dispensatio.* Ratio est, quia iure naturali tenetur pars se conformare toti, patique legem, quam omnes alij patiuntur, quod adeò à natura ipsa edoctum est, vt illius vox sit apud Senecam in Troade. *Ferre quam sortem patiantur omnes, nemo recusat.* Dixi, in iure humano, & in statutis Canonicis Conciliorum, quia in his, quæ sunt de iure diuino, quale est votum, iuramentum, matrimonium ratum, in quibus supra dixi posse Papam dispensare; dispensatio sine causa est nulla, peccatque lethaliter, qui ea vtitur, vt docent cum communi Sot. & Caiet. locis citatis.

7 *Int.*Quæ est legitima causa dispensandi in matrimonio? *Resp.*Supposita doctrina Victòr.*de potestat.Papæ.prop.12.* quod semper in dispensationibus attendendum sit bonum commune, neque faciendæ cum boni communis detrimento, vt docet D. Thom.1.2.*q.97.art.4.ad* 1.*& q.*100.*art.*8. *&* 2.2.*q.*88. *art.*14. facit aliquando ad bonum commune, vt cum aliquibus ex causa dispensetur, vt in matrimonio iam contracto veri coniuges efficiantur. Causa igitur sufficiens est scandalum, quod sequetur ex separatione contrahentium. Ita Cou. *de matrim.*4.*p.*§.10. *n.*13. Est proles suscepta ex consanguinea bona fide,& ignoranter,quod consanguinea esset. Ita *c.Quia circa. de consang.* adiuncto *cap. Cùm haberet, de eo, qui duxit in matr.*vbi Ab.& Ioann. Andr. postea declarauit Concil. Trident. *sess.* 44. *cap.* 5. Est ipsum matrimonium bona fide contractum à consanguineis impedimenti ignaris, & consummatum sine prolis euentu. Ita apertè Concil. Trid.Si verò solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit,tunc faciliùs cum eo,& gratis dispensari poterit. Causæ verò ad dispensandum,vt contrahant consanguinei,qui nondum

dum contraxerunt, tres sunt præcipuæ. Prima est angustia loci, vbi contrahentes habitant, quando non inuenitur alter paris conditionis, & nobilitatis. Secunda, quando diues eiusdem loci vult consanguineam pauperem ducere, vel indotatam, assignando vxori dotem. Tertia, quando oportet ad componendas graues inimicitias, vel ad sedandas rixas acerbas, vel ad lites componendas. Ita Nauar. *cap.22.num.87.* Instruct. *2. p. cap. vltim. tit. de petend. dispensat.* Circa dotis inconpetentiam notare oportet eam sufficere respectu personarum eiusdem loci, ideo licèt in vicino loco non dentur consanguinei, qui velint fœminam talem pauperem, vel indotatam accipere coniugem, non proinde vitiatur dispensatio, sed tenet, & est bona. Ita declarauit Congregatio Cardinalium circa dispensationem in 4. gradu consanguinitatis. Imò declarauit in oppidis, & ciuitatibus propter ciuium paupertatem, & in aliis locis propter vicinorum cognationem posse dispensari etiam in tertio gradu. Quoniam verò hac in re certa regula statui nequit, causæ iustitia, & sufficientia relinquitur prudentis iudicio dispensantis perpensis omnibus circumstantiis appositis, Ita Arm. *dispensatio.n.14.* & Sylu. *ibidem.q.1.*

8 *Int.* Quæ conditiones, seu circumstantiæ apponendæ sunt in petenda dispensatione circa gradum consanguinitatis mixtum, seu duplicem? *Resp.* Necesse est ad validitatem dispensationis, vt vterque gradus explicetur. Est autem gradus mixtus, seu duplex, cum ab eodem stipite descendunt contrahentes æquali gradu, seu distantia per lineam paternam, & maternam, vt quando v.g. patres sunt fratres, & matres sunt sorores. Ita explicat Cou. *de matrim. 2. p. c. 6. §.10. num. 12.* Ratio est, quia difficilior tunc est dispensatio: deinde, quia gradus mixtus, seu duplex, non intelligitur sub gradu absolutè, vt habetur *c.fin.de simon. & L. 2. ff. de verb. significat.*

9 *Int.* Quæ conditiones, seu circunstantiæ apponendæ sunt in petenda dispensatione? *Resp.* Olim sufficiebat mentio solius gradus remotioris, quamuis propinquior esset prior gradus. Ita Glos. *c. Quod dilect. de consan. & affinit.* ibid. Ab. Insuper in *c.fin.de simon.* Fel. notat. Cou. *de matrim. 2.p.c.6.§.10. nu. 12.* ex Constit. Clem. VI. incipiente, *Nuper.* Ratio erat, quia quando consanguinei distant inæquali gradu à stipite,

quo remotior distat, eodem gradu distant inter se, per *c.fin. de consanguin.* & ita loquitur Tolet. *lib.7.cap.5.num.6.* Postea Pius IV. irritam declarauit dispensationem, in qua non fieret mentio vtriusque gradus. Atque hoc attento iure, Molin. Theologus *tom.1.iust.tract.2.disp.161.§. illud tamen*, vtriusque gradus exigit mentionem. Vltimò Pius V. constitutione propria edita anno 1566. die 20. Augusti, cui apposuit titulum, declaratio constitutionis Pij IV. declarauit hanc Pij IV. constitutionem. Statuit igitur Pius V. non esse necessariam mentionem vtriusque gradus, nisi persona propinquior sit in 1. gradu, sed iubet, vt post obtentas literas dispensationis, obtineantur aliæ literæ declaratoriæ super gradu propinquiori. Ita annotauit Nauar. *cap.22. num. 86.* Gutter. *in can.qq.cap.15. num.3.*

10 *Int.* Estne in petitione dispensationis cum consanguinea, vel affine, exprimenda copula cum eadem habita? *Resp.* Maximè. Ita habet stylus Curiæ, declarauitque congregatio Cardinalium. Solent enim hæc verba in dispensationibus apponi, dummodò copula non intercesserit.

11 *Int.* Non est habita copula supradicta ante expeditionẽ literarũ dispensantium, & ideo nec facta est de copula mentio: sed habita fuit post expeditionem literarum, antequam præsentarentur Episcopo proprio; rogo an valeant tales literæ dispensantes? *Resp.* Dupliciter fit huiusmodi dispensatio: nimirum aut gratiosè ab ipso Papa immediatè dispensante: aut mediatè per commissionem quâ Papa delegat potestatẽ Ordinario proprio impetrantium dispensandi cum illis. Ita loquitur Conc.Trid. *sess.22.c.5.de refo.* dispensationes, inquit, quacunque auctoritate concedendæ, si extra Romanam Curiam committendæ erunt, committantur Ordinariis illorum, qui eas impetrauerint: eæ verò quæ gratiosè conceduntur, suum non sortiantur effectum, nisi priùs ab eisdem tanquam delegatis Apostolicis, summariè tantùm, & extraiudicialiter cognoscatur expressas preces surreptionis, & obreptionis vitio non subiacere. Hoc posito dico sic. Si dispensatio fiat primo modo, tenet, licèt habita fuerit copula, antequam Ordinario literæ præsententur, neque dum factum sit examẽ de vitio surreptionis, & obreptionis, si re vera tale vitium non sit. Si verò dispensatio fiat secundo modo, & ante Ordinarij dispensationem habita fuerit copula, ea detecta Ordinarius

dinarius nequit dispensare, ea verò occultata, dispensatio est nulla. Ita declarauit Congreg. Cardin. notat Gutter. *in qq. can. c.15. n.21.* Sed hac de re plura apud Cord. *q.45.*

CAPVT XVII.

De Sponsalibus, & denunciationibus.

De Sponsalibus. §. I.

1 *Vnde ductum est nomen sponsalia.*
2 *Quo pacto definiuntur sponsalia.*
3 *An sit necesse promissionem sponsalitiam externè declarari.*
4 *Quæ externa signa sufficiunt ad declarandam sponsalitiam promissionem.*
5 *Quo pacto celebranda sunt sponsalia.*
6 *In qua ætate valida sunt sponsalia.*
7 *An ad validitatem sponsaliorum malitia suppleat ætatem.*
8 *An parentes possint pro filiis minoribus legitima ætate sponsalia celebrare.*
9 *Vtrum sponsalia celebrata à parentibus pro filio minore, obligent ipsum filium.*
10 *Quot, & qui sint effectus sponsaliorum.*
11 *De pœna frangentium sponsalia.*
12 *Quot sunt gentra sponsaliorum.*
13 *De sponsalibus conditionatis.*
14 *De sponsalibus sub conditione turpi, vel impossibili.*
15 *An ex sponsalibus conditionatis nascatur impedimentum publicæ honestatis.*
16 *An sit sponsalitia promissio sub conditione, si Papa dispensauerit.*
17 *De sponsalibus factis per metum.*
18 *De pœna apposita ei, qui non steterit sponsalitiis promissionibus.*
19 *De arrhis.*
20 *De causis soluentibus sponsalia.*
21 *Quæ regulæ habendæ sunt in causis, ad soluenda sponsalia.*

1 INTERROGATIO. Vnde ductum est nomen sponsaliorum? *Resp.* A spondendo, Ita Vlpian. *L.2. de sponsalib.*

Spondere autem, est sponte promittere. Fiebat autem olim hæc sponsalitia promissio per munera data parenti, aut tutori puellæ in vxorem ducendæ. Ita *L.1.Cod.si nupt.ex rescript. pet.* Sic habetur 1.*Reg.*18.respondisse Saulem Regem Dauidi nupturo Micholi filiæ suæ,si gigantem occidisset,cum ad nuptias declinandas inopiam causaretur Bethlemiticus pastor. *Non habet Rex sponsalia necesse*, (id est, munera pretiosa,quæ olim dabatur Regibus,cùm filias spondebant)*nisi tantùm centùm præputia Philistinorum.* Fiebat etiam per stipulationem. *L.*1.& 2.*de sponsalib.& c.Nostrates.*3.*q.* 5. Sponsus enim dabat fideiussores,seu sponsores promissæ fidei. Ita D. Thom. *in* 4. *d.*27.*q.*1.*art.*1.Et ideo ait Isidorus *lib.* 9. *Etymol. c.vltim.*sponsum sic dici, non quia promisit,sed quia sponsores dedit: similiter & sponsa eosdem dabat sponsores. Nunc autem hæc promissio sponsalitia celebratur per contractum inter sponsam & sponsum: celebratur autem hic sponsalitius contractus vno è quatuor modis. Vel simplici promissione de contrahendo matrimonio. Vel datis arrhis de non recedendo à contractu. Vel dato annulo sub arrha. Vel etiam addito iuramento de stando promissis.Ita Albert.Magn. *in* 4.*d.*27.*a.*15. & ib.D.Thom.*q.*1.*art.*1.Durand.*q.*3.Palud.*q.*1.*num.*10.

2 *Int.* Quo pacto definiuntur sponsalia? *Resp.*Sponsalia sunt futurarum nuptiarum mutua promissio. Ita Alb.Magn. *in* 4. *d.*27.*art.*12.ib.D.Th.*q.*1.*art.*1.Dur. & Palud. habetur *c. Nostrates.*30.*q.*5.*& L.*1.*de sponsalib.* Quoniam verò hæc sponsalitia promissio,& celebratio fieri potest validè,& inualidè: cùm autem inualidè fit,sponsalitia non debet nuncupari,ideò exactiùs definiuntur sponsalia,viri,& mulieris nullo naturæ,nec legis impedimento inhabilium de futuro matrimonio contrahendo promissio.

3 *Int.* Oportetne ad valorem,& obligationem huius promissionis,vt externè declaretur? *Resp.* Oportet. Ita D. Thom. 2.2.*q.*87.*art.*1.Nam Deus intuetur cor: homo autem quæ foris patent.

4 *Int.* Quæ externa signa sufficiunt? *Resp.*Sufficiunt quæcunque verba,quicunque nutus, quæcunque signa. Ita habetur *c.pen.& vlt.de sponsalib.* Notant ib. Abb. & Præpositiuus; habetur item *c.vnico.*§.1.*de desponс.impub.lib.*6.

5 *Int.*Quo pacto est hic cõtractus celebrãdus? *Resp.*Publicè. Ita decreuit Innoc.III.*in c.Cum inhibitio.de clandest.desponsat.*

6 *Int.*

6 *Int.* Quæ ætas requiritur ad validitatem contractus ſponſaliorum? *Reſp.* Septennium. Ita decernitur iure Cæſareo. *L. de ſponſalib. 2. ff. de ſponſalib.* Item iure Canonico. *cap. Literas. c. Acceſſit. cap. ad diſſoluendum, de deſponſ. impub. cap. Ex parte, de reſtitut. ſpoliat.* Requiritur autem ſeptennium, tam in ſponſo, quàm in ſponſa. Ita Nauar. *in ſum. cap. 22. num. 29.* cum communi Doctorum. Septennium autem oportet eſſe completũ. *cap. literas. cap. ſequent. de deſponſ. impub.* Notant Angel. *ſponſalia. nu. 5.* Gloſſ. in Clemen. fin. *de ætat. & qualitat.* communiter recepta. Ratio eſt, quia ad hanc promiſſionem requiritur rationis perfectus vſus: hic autem non niſi ſeptennio aduenire ſolet.

7 *Int.* Rogo igitur: ſi conſtet ſeptennio completo adhuc rationis vſum non aduenisse; vel ante illud expletum iam adeſſe, an ſeptennio completo, adhuc inualida ſint ſponſalia: eo verò non adhuc expleto, teneant? *Reſp.* In priori difficultate, inualida eſſe ſponſalia tenuit Durand. *diſt. 27. quæſt. 3.* aitque ad ſponſaliorum valorem non ſufficere quemuis rationis vſum, ſed qui polleat notitia futurorum. Conſonat ib. D. Thom. *quæſt. 2. art. 2. ad 2.* dum ait, maiorem ad ſponſalia requiri vſum rationis, quàm ad peccandum mortaliter. In altera difficultate, negant eſſe vera ſponſalia Ab. *cap. Iuuenis, de ſponſalib.* Angel. *verb. ſponſalia.* §. 5. Brunel. *tract. de ſponſalib. conclu. 4.* Carrer. *lib. 1. de ſponſalib. cap. 7.* Ratio eorum eſt, quia in iure abſque vlla exceptione requiritur ſeptennium: nam in ætate requiſita ad matrimonium ſtatim excipitur, niſi malitia ſuppleat ætatem. Ita *cap. A nobis eas atteſtationes. c. Tua nos. de deſponſ. impub. & c. vnico. eodem tit. in 6.* Affirmant tamen D. Thom. *in 4. d. 27. quæ. 2. art. 2. ad 7.* Sot. ibid. 2. *art. 2. ad* 3. D. Anton. *3. p. tit. c. 18.* Sylueſt. *ſponſ. quæſt. 2.* cum Hoſtienſi & Innocent. quos citat Gloſſ. *cap. Iuuenis. de ſponſalib. & cap. 1. 30. quæſt. 1.* Ratio eorum eſt, quia ſecundùm Philoſophum *lib. 1.* Phyſicor. Quod parum diſtat, nihil diſtare videtur. In iure verò parum, & nihil æquiparantur. Quæ quidem pars affirmans decernitur ab Eugenio *cap. Iuuenis,* citat. rogato de eadem quæſtione.

8 *Int.* Poſſuntne parentes, tutores, curatores, canſanguinei curam infantium gerentes, ſponſalia contrahere pro filiis minoribus ſeptennio? *Reſp.* Poſſunt, ſed tantum vrgentiſſima cauſa interueniente. Ita Nicolaus Papa *in cap. Vbi non eſt, de*

desponsat.impuber. Ita Barboza 2. *pag.* 890. Ad hæc verò per parentes sponsalia contrahenda, non requiritur in infante certa ætas, sed quæuis sufficit. Ita *L.in sponsalib.2. de sponsalib.* cùm ait ad sponsalia non requiri certam ætatem. sic interpretatur legis mentem Sot. *in 4.d.27.q.2.art.2.ad* 1.

9 *Int.* Hæc sponsalia contracta à parentibus ante septennium puerorum, obligantne ipsos pueros? *Resp.* Minimè quidem, sed oportet, vt ipsi pueri septennio expleto, liquidò ostendant se in talia sponsalia consentire. Ita decreuit Bonif. VIII. *c.vnico de desponsat.impub.* Neque tenentur talibus præhabitis sponsalibus consentire ex iustitia, tenentur tamen ex debito honestatis, vt ibid. decernitur. Quod idem dicendum est, si sponsalia ab ipsis minoribus sint celebrata.

10 *Int.* Quot, & qui sunt effectus sponsaliorum? *Resp.* Duo sunt. Primus est obligatio in sponsis, ad contrahendum matrimonium promissum. *cap. ex Liter. cap. Sicut. cap. Requisiuit, de sponsalib.* Quanquam sponsalia non fuerint iurata. *cap. de illis.1.de desponsat.impub. cap. Iuramenti.22. quæst.* 4. Ita Alber. Magn. *in 4.d.27.art.*14. Palud. *ibid. quæst.1.num.*13. Sylu. *sponsalia. quæst.*4. D.Thom. Et ideo peccat mortaliter, qui legitima causa minimè excusante, recedit à fide sponsaliorum simplicium. Ita D.Thom. *in* 4. *d.*27.*q.*2.*art.*1.*ad* 2. D.Anton. 3.*p. tit.*1.*cap.*18.§.2. Tenentur insuper ad damna restituenda subsecuta ex fracta fide. Ita communiter Doctores. Adeo autem obligat huiusmodi simplex promissio, vt non dissoluatur per aliam alteri cum iuramento factam. Ita Abbas, Innoc. Ioan. Andr. *cap. Sicut. de sponsalib.* D.Anton. 3. *par. tit.* 1. *cap.* 18. §.2. Sylu. *sponsalia. quæst.*7. Couar. 1.*p. de sponsal. cap.*4.*num.*3. Ratio est, quia iuramentum non est vinculum iniquitatis; iniquum autem est, non stare promissis. Secundus effectus est impedimentum publicæ honestatis. *cap. Sponsam. cap. Iuuenis, de sponsalib.* Hoc autem impedimentum ex iure nouo Conc. Trident. *sess.*24.*c.*3. oritur ex solis validis sponsalibus, & primum gradum non excedit. Gradum verò intelligo versus omnem lineam, rectam, inquam, & transuersam. Iuxta verò decretum Bonifacij VIII. *c.1.de desponsat.in 6.* oritur ex solis certis sponsalibus.

11 *Int.* Qua pœna afficiuntur à iure frangentes sponsalia? *Resp.* Iubentur cogi Ecclesiastica censura ab Alexan. III. *cap. Ex literis Syluani. de sponsalib. & c. Præterea.2. eodem tit.* si sponsalia

ſalia iurata fuerint. Hanc tamen per cenſuras Eccleſiaſticas coactionem ſuſtulit Lucius III. Alexandri ſucceſſor. *c Requiſiuit. de ſponſalib.* Et ex hac contraria deciſione abierunt Doctores in oppoſitas opiniones, teſte D. Thom. *in 4. d. 27. q. 2. art. 1. ad 2.* Quæ quidem contentio aptè componitur dicendo non eſſe compellendum cenſuris Eccleſiaſticis renuentem ſponſum, cum ex futuro matrimonio probabiliter timentur grauia damna, nimirum vxoricidium, & ſimilia. Ita D. Ant. 3. *p. tit. 1. c.* 18. §. 2. Brunel. *de ſponſalib. concl. 16. declar. 4. num. 9.* Sotus proximè, Couar. 1. *de ſponſalib. cap. 4. num. 5.* pœna tamen ſemper eſt apponenda. *c. De illis. de ſponſalib. & c. Inter virum. eodem tit.* Quod quidem idem dicendum de ſponſalibus ſimplicibus.

12 *Int.* Quot ſunt genera ſponſaliorum? *Reſp.* Sponſaliorũ alia certa; alia incerta. Certa ſunt, quæ fiunt vni tãtùm puellæ. Incerta ſunt, quæ fiunt vni è pluribus. Alia abſoluta: alia conditionata. Abſoluta fiunt, cùm abſolutè promittuntur. Conditionata verò, cùm ſub conditione celebrantur.

13 *Int.* Quid cenſes de ſponſalibus conditionatis, ſuntne vera ſponſalia? *Reſp.* Sponſalia conditionata, ſi conditio appoſita eſt honeſta, & vtilis, nec aduerſatur ſubſtantiæ matrimonij, impleta conditione, ſunt vera ſponſalia. Ita D. Thom. *in* 4. *d. 27. q. 2. art. 1. ad* 4. Ant. 3. *p. tit. 1. c. 18.* §. 2. Sot. *in 4. d. 29. q. 2. art. 3. conc.* 3. Habetur *c. de illis. c. Per tuas. c. Super eo. de condi. appoſit.* Quando verò conditio appoſita aduerſatur ſubſtantiæ matrimonij, ſponſalia ſunt nulla, etiam ſubſecuta conditione. Ita decernitur *c. fin. de conditionib. appoſit.*

14 *Int.* Euenire poteſt, vt apponatur conditio turpis, & inhoneſta; vt apponatur etiã conditio impoſſibilis, quæro, quid cenſeas de talibus ſponſalibus? *Reſp.* Communis opinio docet conditiones turpes habendas eſſe pro non appoſitis, & iudicandum talia ſponſalia eſſe vera, & valida. Ita D. Tho. & Ant. citati. Rich. *in 4. d. 28. art. 2. qu. 2.* Durand. *qu. 2. ad* 1. Decernitur *cap. fin. de cond. appoſ.* Idem decernitur de conditione impoſſibili. Verumtamen cum promiſſio in foro poli non extendatur vltra intentionem promittentis, attẽdenda eſt huiuſmodi intentio; ac proinde ſi promittens nullatenus ſe voluit obligare, niſi impleta conditione turpi, vel impoſſibili, ea non impleta, ſponſalia ſunt nulla, impleta tamen, tenent, & valida ſunt. Quidquid in foro fori alij iudicent.

15 *Int:* Nasciturne ex sponsalibus conditionatis, ante impletam conditionem, impedimentum publicæ honestatis? *Resp.* Minimè. Ita habetur *c.1.de sponsalib.lib.6.*

16 *Int.* Estne sponsalitia promissio facta consanguineo sub conditione, si Papa dispensauerit? *Resp.* Negant Innocent. Cardin. Abbas, & communiter iurisperiti *in cap. Super eo. de cond. appos.* Sylu. *matrim.3.q.9.* Vict. *de matrim.num.258.* Veruntamen eorum rationes sunt improbabiles. Aiunt enim talia sponsalia esse prohibita. Deinde illam conditionem censeri à iure impossibilem, quippe quæ pẽdeat à principis voluntate, iuxta *L.Continuus.§.Cum quis.ff.de verb.signif.* Affirmant tamẽ Adrian. *de matrim.q.*10. ad finem, Couar. *de matrim.2.p.c.3.n.7.* Viuald. *de matrim.n.55.* probatur, quia illa conditio est honesta, & licita, & Summo Pontifici repræsentata, interueniente causa suscipitur, & in ea dispensatur; ergo si apponatur, & impleatur, valebunt sponsalia.

17 *Int.* Valentne sponsalia facta per metum? *Resp.* Dico *primum:* Sponsalia simplicia facta per metum grauem, cadentem in constantem virum, nulla sunt. Ita D. Thom. *2.2.q.89. art.7.* ib. Caiet. Iurisperiti *c.Debitores.de iureiuran.* Ratio est, quia omnis simplex promissio extorta per hunc metum, inualida est. Dico *secundum.* De sponsalibus iuratis extortis per metum grauem, cadentem in constantem virum, acriter pugnant Doctores. Quod non valeant, defendit Sot. *in 4.d.29. q.1.art.3.§. aliud deinde.* aitque tale iuramentum nullatenus obligare: sicuti non valet professio religionis, neque ipsummet matrimonium, si fiant cum tali metu. Quod valeant, defendit D. Anton. *3.p.tit.1.c.18.§.1.* Glos. *c.Abbas.* Couar. *2.p. de sponsalibus.c.3.§.5.num.4.* Molin. *tom.1.de iust.tract.2.disput.149.* Ratio eorum est, quia cùm iuramentum ex parte iurantis absque culpa impleri potest, implendum est. Ideo *c. Debitores.de iureiur.* tenet iuramentum de soluendis vsuris. Denique *cap.si verò, eodem.tit.* expressè habetur iuramentum, etiam per metum extortum valere, petendamque esse dispensationem illius.

18 *Int.* An celebrari possunt sponsalia sub pœna soluenda ab eo, qui promissis nõ steterit? *Resp.* Minimè. Ita prohibetur *c.Gemma.de sponsalib.L.Neque ab initio.Cod.de nupt. L. final.Cod. de sponsalib.* Ratio est, quia hic contractus debet esse maximè liber. *cap. Requisiuit. cap. Gemma. de sponsalibus.* hanc

autem

autem libertatem adimit metus pœnæ. Dico *secundum*. Non tantùm contrahentes prohibentur à iure sponsalia celebrare sub pœna à seipsis soluenda: sed etiam prohibentur contrahentium parentes, & consanguinei suscipientes pœnam à se ipsis soluendam. Ita Panor.*cap.Gemma*. cit.Bartol.& communis in *L.Tissia.de verbor.oblig*. Angel.*sponsal*.§.14. Prohibentur item valdè amici.Ita Angel.proximo loco,& Brunel.*de sponsalib. concl.16. declarat*.4. Ratio eorum est, quia authore Bartolo in dict. *L.Tissia*,propinquus,& valdè amicus æquiparantur.Possunt tamen pœnam huiusmodi apponere extranei.Ita Angelus & Brunel.proximè citati.Gloss. in *L.Tissia*.Ratio est, quia adhuc metus pœnæ soluendæ à propinquis, & valdè amicis,non sinit consensum valdè liberum: sinit verò metus pœnæ soluendæ ab extraneis. Ideo promissio pœnæ facta à parentibus, propinquis, vel amicis sponsi, aut sponsæ, non obligat in conscientia. Ita D.Th. *in 4.d.29.quæst.2.art.2.ad* 4. D.Anton.3.*p.tit*.1.*cap*.18.Caiet.*verb.sponsalia*. Neque firmatur, seu conualescit ex iuramento, sub quo fit. Notat Brunel. ex Bartolo. Ratio est, quia illa appositio pœnæ,facta contra legem,ad minimum est peccatum veniale,vt censet Caiet. *ver. sponsalia*.iuramentum verò non est vinculum iniquitatis,ideo nec illicitæ promissionis. Oppositum censuit Molina *tom*. 1. *iust. tract*.1. *disput*. 151. à paritate rationis de iuramento facto latroni de reddendo pretio, pro redimenda vexatione, sub iuramento promisso.Veruntamen non est firmum fundamentum, quia illa promissio facta latroni; non est deficiens ex prohibitione legis humanæ,aut diuinæ: nulla enim lex prohibet promittere latroni, pro redimenda vexatione: sed solùm deficit ex deficiente libero consensu necessario ad obligandum promittentem. Promissio autem pœnæ, de qua agimus, est nulla ex prohibitione, contra quam peccat, qui pro stando promissis pœnam apponit.

19 *Int*. Licétne apponere arrham, hoc est, pignus complendi matrimonium, vt notat Gloss. *cap.Geminianus*, & Doctores *in L. Tissia? Resp*.Licet.Ita habetur *L.Arrhis.& L.fi.Cod. de spons*. Potest promitti arrha vtrinque,hoc est,ab sponso, & sponsa.Ita Bald.Aretin.& Iason *in L.Tissia*. Couarr.*de matrim. 2.p.cap.3.§.7.num*.7.Potest promitti in qualibet quantitate.Ita Imola,& Iason *in L.Tissia*. & Couar. citatus,*num*.9.Completo matrimonio, arrha redit ad dantem.Ita Præpos.& Ab.*in cap*.

Geminianus. Armil. *ver. arrha.* Sylu. *ibid. quæst.9.* Qui recipit arrham, & frangit fidem, reddit duplum. *L. arrhis. L.Mulier. Cod.de sponsalib.* Nisi sit minor viginti quinque annis: si enim minor est, simplum reddere permittitur. *L. fin. Cod. de sponsalibus.* Dicitur verò solus ille frangere fidem, ex cuius culpa, & malitia matrimonium non est secutum. Hanc de arrhis doctrinam secundùm commune ius, & acceptionem Doctorum, tradit D.Anton. *3.p.tit.1.cap.8.* Syl.*sponsal. quæst.9.* Angel.*num.17.* Dixi, secundùm ius commune: nam secundùm ius peculiare Lusitanæ, & Castellæ appellatur arrha donatio liberè facta ab vno alteri sponso ante, vel post matrimonium ratum, non consummatum; eo autem consummato, donatus acquirit ius sibi, & suis hæredibus. Ita *lib. 4. Ord. Lusitan.tit.9.* in antiquis, & in nouis *lib.4. tit.47.* In Castella ista donatio non valet vltra decimam partem bonorum facta quoad excessum. Notat Gomez *L.50. Tauri.n.12.* In Lusitania verò vltra tertiam partem dotis. *lib.4.Ordin. tit.9.§.vlt.* & in nouis *lib.4. tit.47. §.fin.* Sed de hac re latiùs Couarr.*de matrim. 2.p. cap.3. §.7. num.12.*

20 *Int.* Quibus de causis soluuntur sponsalia? *Resp.* Causæ, quæ soluunt sponsalia, multiplices sunt. *Prima* est mutuus sponsi, & sponsæ consensus volentium se seiungere. Ita habetur *cap.2.de sponsalib.* quamuis sponsalia sint iurata. Ita Palud. *in 4.d.27.quæst.1.num.18.* Durand.*q.3.* Armil. *verb.sponsal.n.12.* Nauar.*cap.22.num.25.* Card.*c.2.de sponsalib.* Couar.*2.p.de spons. cap.5.num.1.* Ratio est, quia illud iuramentum factum fuit dependenter à voluntate alterius, pro ipsius vtilitate: & ideo renuente alterius voluntate, & cessante illius vtilitate, iuramentum non tenet. Si verò consensus non sit mutuus, sed ex vna tantum parte, hoc est, si sponsus solus, vel sponsa sola dicat, nolo tibi nubere, nube cui volueris, alter quidem potest, cui velit, nubere: qui verò ex malitia dissensit, minimè, sed adhuc ad alias nuptias pendet ex consensu tacentis, & non consentientis in discessum. Notat Sot. *in 4.d.27.quæst.2. artic. 5. §. quintus casus. Secunda* causa est, ingressus religionis. Nam ingrediente vno sponsorum religionem, suscipiendo habitum religionis, qui manet in sæculo, potest alteri nubere. Ratio est, quia per ingressum illum satis ostendit sponsus se velle à sponsalibus recedere. Ita Nauar. *c.22.n.26.* Sot. *d.27.quæst.2.art.5.ad 5.* Controuertunt tamen Doctores,

an

an per solum ingressum Religionis soluantur sponsalia, etiam quoad sponsum ingredientem vero animo experiendi, vtrum sibi liceat profiteri. Absolutè affirmat Maior *in* 4. *d.*27.*q.*3.*casu* 10. Angel.*verb.sponsalia.n.*22.Sylu.*q.*10. Cordub. *quæst.*182.Negat tamen Palud. *in* 4.*d.*27.*quæst.*1.*num.*23. Gab. *in supp.q.*2.*ar.*2.*casu* 6.Rich.*ar.*2.*q.*4.Durand.*q.*32.Albert.Mag. *art.*16.D.Thom.*q.*2.*ar.*3.*ad* 1. Armil.*num.*12. Couar.*de sponsal.* 1.*p.cap.*5.*num.*11. Viguer.*c.*16.§.7. *vers.*7. Fundamentum partis affirmantis est æquitas rationis, nam sicut per professionem soluitur omnino matrimonium ratum ex vtraque parte, ita æquum videtur, vt per ingressum religionis soluantur sponsalia vtrinque. Fundamentum verò negantium Doctorum sumitur ex libera asserentium congruitate, sine textu, quia adhoc priuilegium non adducitur. *Tertia* causa, est susceptio sacri ordinis. Ita Palud. *in* 4.*d.*25.*quæst.*1. *num.*21. Sot. *q.*2.*art.*5. *col.*2.Sylu.*verb.spons. q.*10. Nauar. *cap.*22.*n.*27. Ratio manifesta est, quia sacer ordo est impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, hoc est, reddit inhabilem omnino sacro ordine initiatum ad nuptias, vt decernit Conc. Trid. *sess.* 24. *can.* 9. tum ratione voti annexi iuxta consuetudinem Ecclesiæ Latinæ *c.vnico.de voto.lib.*6.*c.Si quis eorum.d.*32.tum ratione ipsius sacri ordinis, vt notat D.Th.*in* 4.*d.*37.*qu.*1.*art.*1. Sylu.*matrim.*8.*quæst.*12. Pet. Sot. *de matr.lect.*3.Ergo sponsalia per susceptionem sacri ordinis omnino soluuntur, quia nequeunt cogere ad nuptias contrahendas. Veruntamen peccat grauiter, qui inscia, aut inuita sponsa, sacros ordines suscipit, seque reddit inhabilem ad sponsalitiam promissionem implendam. Ita Palud.*in* 4.*d.*27.*quæst.*1.*n.*21.Gab.*q.*2.*a.*3. D.Ant. 3.*p. tit.*1. *cap.*18.§.2. Sylu.*spons. qu.*7. Et ideo in foro externo datur actio sponsæ contra sponsum ordinari volentem. Neque satis est ad hanc obligationem soluendam votum castitatis annexum ordini sacro, cuius oppositum videtur asserere Sot. loco proximo, quia obligatio promissionis factæ mulieri, anteferenda est statui cœlibatus, cuius obligatio in sponsalibus superuenit, quia non placet Deo promissio facta sibi, contra promissionem ante factam homini. *Quarta* causa, est votum simplex castitatis nuncupatum ante ipsa sponsalia. Ita habetur *c.Rursus, qui clerici, vel vouentes.* Vtrum verò tale votum castitatis simplex soluat sponsalia, ante illud facta, non leuis est dubitatio: affirmat Sot.*dist.*27.*lib.*2. *art.*5. D.Anton.

in

in c.de illis,de desponſ.impub. Direct.iuris apud Syl.*ſponſal.n.7.* Ratio eorum eſt,quia in promiſſione ſponſaliorum intelligitur illa conditio, niſi impediat melius bonum; bonum autem eſt melius ſeruare caſtitatem, quàm nubere. Negant tamen Archid.*c.Rurſus*,citato,Palud. *in 4.diſt.27.quæſt.23.* Gab. *quæſt.2.art.3.caſ.6.*Arm.*verb.ſponſal.num.12.* Nauar.*cap.22.n.27.* D.Ant. 3.*p.tit.1.cap.18.§.1.* ex oppoſito fundamento, quia non eſt electio melioris ſtatus coram Deo in præiudicium tertiæ perſonæ.Dico tamen ſponſam deobligari à fide data per tale ſuperueniens votum factum à ſuo ſponſo. Ratio ſumitur ex onere per tale votum illi ſubſequutum: nam ſponſus nequit deinde petere:graue autem onus eſt fœmineæ verecundiæ ſemper debitum petere: ab hoc igitur onere, ex ſponſi voluntate tantùm orto, ſe poterit ſponſa liberare, alteri nubendo. Dubitant verò Auctores, an pro implendo voto teneatur ſponſus profiteri religionem, ſi ſponſa nolit liberum illum dimittere in ſæculo; vt in cœlibatu viuat. Affirmat Palud.loco citato, D.Anton.proximè, Nauarr. *cap.12.num.80.* Ratio eſt, quia aliter nequit perfectè implere ſuum votum, cùm teneatur nubendo debitum reddere vxori exigenti. *Quinta* cauſa eſt, ſubſequens poſt ſponſalia cum Bertha, matrimonium ratum cum Ioanna.Ita habetur *c.Sicut ex liter. c.Si inter virum.de ſponſ.* Dubitant auctores,an mortua vxore, & viua adhuc priori ſponſa, teneatur ſponſus illi nubere? Affirmat Veg. *in ſumm. lib.6. caſu 125.* cum aliis, quos citat. Negant tamen Palud. *in 4.d.28.qu.1.num.8.* Armil.*ſponſal.n.7.* aiúntque ſponſaliorum vinculum per ſubſequens matrimonium fuiſſe omnino ſolutum.*Sexta* cauſa eſt,fornicatio ſponſæ ſponſalibus ſuperueniens: nam propter eam diſſoluuntur ſponſalia, quoad obligationem ſponſi, etiam iurata. Ita habetur *c. Quemadmodum. de iureiurand.* quamuis ſponſa fuerit per violentiam oppreſſa. Notat Gloſſ. cit. *c. Quemadmodum.* Panorm. & Andr. ib. Angel. *verb. ſponſ. num.92.* Sylu. *qu.10. diſt.7* Sot.*d.17.q.2.art.5.caſu 7.* Ratio ſumitur ex graui iniuria ſponſi: itidem ex onere irregularitatis, quæ inde oritur, vt tenet D.Thom. *in 4.d.33.q.3.art.1.ad vlt.*notat Couar.*de ſponſalib.1.p.c.5. n.2.* neque obſtat innocentia ſponſæ vi corruptæ, quia etiam propter cauſas ſuperuenientes ſine culpa ſponſæ diſſoluuntur ſponſalia, veluti propter cæcitatem, vt notat Palud.*n.31.*Maior,Sylu.Sot. & Nauar.vbi ſupra. Diſſoluuntur

etiam

etiam sponsalia propter fornicationem, sponsalia præcedentem, quem tempore contractus sponsus ignorabat. Ita D. Ant. 3.*par.tit.*1.*cap.*18.§.1. Ang. Arm. Sot. loc.citat. Ratio est, quia etiam illa præcedens fornicatio est notabiliter ignominiosa sponso. Dissoluuntur etiam per fornicationem spiritualem, hoc est, per apostasiam à fide. *cap.Non solùm. cap.Iam nunc.*28. *quæst.*1. Tradunt Palud.*sup.num.*19. Anton.Syluest.Sot.Nauar. vbi sup.Angel. *verb. sponsalia.* §.30. In hac verò causa æquales sunt sponsus, & sponsa, vterque enim potest à sponsalibus recedere: siue enim fornicatio sponsi semel subsequatur promissionem, siue aliquoties præcesserit, sponsum reddit suspectum de non seruanda fide in posterum. Ita D. Thom. *in* 4.*d.*27.*q.*2.*art.*3.*ad* 6. Durand.*q.*3.Palud.& Viuald. *de sponsalibus. num.* 33. *Septima* causa est, superueniens affinitas. Ita habetur *cap. Si quis sponsam.* 27. *quæst.* 2. *cap. Veniens. cap. ex literis.de eo,qui cog. Octaua* causa est, orta fama publica de canonico impedimento inter sponsos, quæ nequeat veritate extingui. Ita habetur *cap.Super eo,de consanguin. & affinit.* Notat ibi Hostiensis *cap. Cùm in tua. de sponsalibus.* Tenet Alb. Mag. *in* 4. *d.*27. *art.*16. *casu* 4. Palud. *quæst.*1. *num.*27. Angel. *verb. sponsal.num.*36. Nauar.*cap.*22.*num.*27. Hæc autem fama dissoluit sponsalia etiam iurata. Ad sponsalia verò simplicia dissoluenda, sufficit testimonium iuratum vnius personæ fide dignæ, dicentis interuenire inter sponsos consanguinitatis impedimentum. Text.expressus in *c.Cum tua.de sponsalib. Nona* causa est, lapsus temporis præfixi in ipso sponsaliorum contractu ad contrahendum: nam elapso termino, ille per quem non stetit, quò minùs contraheretur, non tenetur iam ex vi promissionis ad contrahendum. Ita habetur *cap. Sicut ex literis,de sponsalibus.* Tradit cum communi D.Thom. *in* 4. *d.*27. *q.*2.*art.*3.*ad* 2.Palud.*q.*1.*num.*20.Angel.*verb.sponsal.num.*27.sed in hac causa attendenda est intentio sponsorum promittentium. *Decima* causa est, negatio dotis promissæ, vel alterius conditionis honestæ appositæ non impletio. Ita Ioann.Andr. *c.De illis.de condit.apposit.*Sylu. *spons. quæst.*10. Angel. *num.*32. Sot. *distinct.*27.*quæst.*2.*artic.*5.*casu* 5. *Vndecima* causa est, fuga, seu discessus vnius sponsi ad aliam longinquam regionem: nam qui manet, potest alteri nubere. Ita Habetur *c.De illis,de sponsal.* & ibid.Panor.Alb.Mag. *in* 4.*d.*27.*art.*16.*casu* 2.Angel. *sponsal.num.*26. Nauar. *cap.*22.*num.*26. Controuertunt autem

Doctores,

Doctores, an ſponſus manens ſtatim poſt diſceſſum poſſit alteri nubere. In iure ciuili taxatum eſt expectandi tempus, nimirum biennium pro ſponſo abſente intra eandem prouinciam ſecundùm communem famam, ignorato tamen loco vbi ſit: triennium verò pro abſente in aliena prouincia. Ita decernitur *L. Sæpè. ff. de ſponſal. & L. 2. de repud.* In iure verò canonico non eſt præſcriptum tempus; ſed ſtandum eſſe iure Cæſareo, tenent Ioan. Andr. Hoſt. & D. Anton. *in c. De illis*, citato, & Syl. *ſponſal. q. 10. caſu* 4. Nam vbi ius canonicum non diſponit, ſtandum eſt iure Cæſareo, vt colligitur ex *cap. 1. de noui oper. nunciatione.* tenentque communiter Canoniſtæ. Cardinalis autem, & Præpoſit. in eodem *c. De illis.* Maior *in 4. d. 27. quæſt. 3. caſ. 10.* Sot. *quæſt. 2. art. 5. caſ. 10.* Couarr. *de ſponſ. 1. p. cap. 5. n. 7.* Ang. & alij iudicis prudentis arbitrio negotium relinquunt. Quoniam verò Alex. III. in illo *c. De illis*, decernit, ſponſis ad alias regiones profectis, liberum eſſe mulieribus relictis ad alia ſe vota transferre: crediderim iuris determinationem procedere, cùm ſponſus ex licentia ſponſæ; vel vrgente neceſſitate diſceſſit, cùm verò inſcia ſponſa, ſeu potiùs repugnante abiit ſponſus occultè, poſſe ſponſam ſtatim ad ſecundas nuptias tranſire, vbi ſcandalum fuerit nullum. Ratio eſt, quia per illum occultum diſceſſum, vel vetitam abſentiam, ſatis ſponſus renunciauit iuri ſuo de implendis promiſſis nuptiis, nec dignus eſt, qui à ſponſa expectetur. *Duodecima* cauſa, eſt grauiſſimus morbus ſuperueniens ad ſponſalia, vt epilepſia, paralyſis, lepra, morbus Gallicus, abſciſſio naſi, cæcitas, vel alia ſuperueniens deformitas. Ita habetur *c. Quemadmodum. de iureiuran. c. Literas. de coniug. lepróſ.* ſufficit cæcitas deformis vnius tantùm oculi: notat Alb. Mag. *in 4. d. 27. art. 16. caſ. 3.* D. Ant. *3. p.* Nauar. *c. 22. n. 27.* ſufficit amiſſio ea pulchritudinis, vt notabile tædium gignat ſponſo, magnámque diſplicentiam, ne nuptiæ malum exitum habeant. Ita D. Thom. *in 4. d. 27. q. 2. a. 3. ad 3.* Couar. *de ſponſalib. 1. p. c. 5. n. 6.* *Decimatertia* cauſa, eſt ſuperueniens inimicitia capitalis. Ita Palud. Sot. Sylu. locis citat. *Decimaquarta* cauſa, eſt atrox ſæuitia, vel aſperitas morum ſponſi, vel ſponſæ, antea ignota. Ita Abb. *c. Veniens, qui cleric. vel vou.* Nauar. cum Syl. *c. 22. n. 27.* *Decimaquinta* cauſa, eſt ſuperueniens alterius ſponſi paupertas. Ita Panorm. *c. Quemadmodum. de iureiuran.* Sylu. *ſponſal. caſu 9.* Angel. *n. 33.* Nau. *c. 22. n. 27.* Ratio eſt, quia in tali promiſſione

ſemper

ſemper intelligitur cōditio,ſi res in eodem,aut non multum diſſimili ſtatu permanſerint.Vnde non erit ſufficiens ea paupertas ſuperueniens, cum qua adhuc remanet dos ſufficiens ad leuanda onera matrimonij:& in hoc ſenſu vera eſt ſentētia Cou.*de ſponſal.1.p.c.5.n.4.*& Gloſſ.dicti *c. Quemadmodum.* *Decimaſexta* cauſa,eſt reclamatio impuberis poſt tempus pubertatis(aliqui addunt,poſt rationis vſum:ſed immeritò,quia ſponſalia facta ante rationis vſum ſunt ipſo iure nulla,vt ſupra iam oſtendi *num.6.*)itaque ſi impubes ad annos pubertatis perueniens reclamet, dicátque ſe nolle ſtare promiſſis ſponſalibus,ſponſalia manent nulla,ſiue alius velit,ſiue nolit. Ita decernitur *cap.De illis, citat.cap.A nobis.cap.Atteſtationes.de deſponſat. impub.* ſiue aliud ſit pubes, ſiue impubes, & tenent cum communi Abb. & Præpoſ. *cap. De illis*, citato. Neque requiritur alia cauſa, ſed ſatis eſt ſola ipſa voluntaria reclamatio. Ita Panormit.cit.Syłueſt. *ſponſal.quæſt.10. caſu 12.* Armil. *num.13.* Angel. *num.37.* Hoſtienſi. *c.De illis*, præcipuè cum ſponſalia non fuerunt iurata,vt tenet Couar. Imo etiam cum fuerunt iurata, vt volunt Palud. Angel.Sylu. Armil. & Sot.*in 4.diſtinct.47.q.2.ar.5.caſu.3.* Ratio eſt,quia ius Canonicum loquitur ſine diſtinctione de ſponſalibus, intelligiturque illa tacita conditio in talibus ſponſalibus, ſiue iuratis, ſiue non iuratis, niſi reclamauerit,cum ad annos pubertatis acceſſerit.

21 *Int.* Quot regulæ certæ ſunt in cauſis ſoluentibus ſpōſalia? *Reſp.* Duæ.*Prima* eſt.Omnis cauſa ſuperueniens ſponſalib.illa ſoluit,quæ ſi à principio extitiſſet, ea contrahi impediret.Ita Maior *in 4.d.27.q.3.*Sylu.*ſponſalia.q.10.* Nau. *c.22. n.27.*D.Tho.*in 4.d.27.q.2.art.4.ad 3.* *Secunda* eſt. Cauſa dirimens matrimonium ſubſequens, diſſoluit ſponſalia præcedentia. Ita cum communi notant Palud. *in 4.diſt.27.q.1.n.29.*

De denunciationibus,ſeu bannis. §.2.

1 *Quot denunciationes ſunt præmittendæ.*
2 *Quibus diebus ſunt faciendæ denunciationes.*
3 *Quando ſunt faciendæ denunciationes.*
4 *Quo in loco ſunt faciendæ denunciationes.*
5 *An denunciationes ſint de eſſentia matrimonij.*
6 *An Parochus poſſit diſpenſare in denunciationibus.*

7 An

7 *An Episcopus & eius Vicarius possit dispensare in denunciationibus.*

8 *Ex quibus causis possit dispensari in denunciationibus.*

9 *In quibus diebus prohibetur nuptiarum solennitas.*

10 *An liceat ante denunciationes postea habendas consummare matrimonium.*

11 *An possit dispensari, vt denunciationes fiant diebus feriatis.*

12 *Quod peccatum committit, qui contrahit matrimonium ante denunciationes.*

13 *Quantum tempus esse debet inter denunciationes, & matrimonium.*

1 INTERROGATIO. Quot sunt præmittendæ denunciationes, banna appellant Doctores? *Resp.* Tres. Ita Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. Concil. Later. *cap. Si quibus habetur. cap. Cùm inhibitio. de clandest. desponsa.*

2 *Int.* Quibus diebus sunt faciendæ denunciationes? *Resp.* Tribus diebus festis continuis. Ita Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1.

3 *Int.* Quando sunt faciendæ denunciationes? *Resp.* Inter missarum solennia. Ita Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1.

4 *Int.* Quo in loco sunt faciendæ denunciationes? *Resp.* In parochia, vbi habitant contrahentes, si verò habitent in duabus, in duabus faciendæ sunt. Ita fieri præcipitur in Constitutionibus Bracharensis Diœcesis *tit.* 8. *constitut.* 1. & Conimbricensis *tit.* 6. *const.* 2. declarauitque Congregatio Cardinalium.

5 *Int.* Súntne hæ denuntiationes de essentia matrimonij? *Resp.* Minimè. Ita Rosas in Epitome *de suc. c.* 2. *num.* 22. Gutter. *de iuram.* 1. *p. cap.* 31. *num.* 26. Matienzo in *Rubr. tit.* 1. Sarmiento *lib.* 1. *select. cap.* 6. *num.* 7. Nauar. *cap.* 22. *num.* 70. & *cap.* 16. *n.* 36. Roland. *tom.* 3. *consil.* 93. *n.* 23. Cenedus in *collect.* 2. *p. collect.* 58. *num.* 2.

6 *Int.* Potéstne Parochus ex causa has denunciationes omittere, vel pauciores tribus facere? *Resp.* Minimè. Ita Nau. *lib.* 4. *cons. tit. de clandest. denunciat. cons.* 1. & *in sum. c.* 22. *n.* 70.

7 *Int.* Potéstne Episcopus, aut illius prouisor, seu Vicarius Generalis in his denunciationibus dispensare, vt vel omittantur omnes, vel pauciores fiant ante matrimonium contractum? *Resp.* Potest. Ita Palud. *in* 4. *dist.* 27. *quæst.* 2. *num.* 21. decreuitque Conc. Trid. citato loco.

8 *Int.* Ex quibus causis potest Episcopus, aut illius Vicarius gene-

generalis in denunciationibus dispensare? *Resp.* Iuxta Concil. Trident. si timetur, quod aliqui malitiosè matrimonium impedient. Deinde si nobilis nubit ignobili, diues pauperi, senex adolescentulæ. Ita Palud. *in* 4.28. *quæst.*2.*num.*19. Sot.*quæst.*1. *art.*2. Sylu. *matrimonium* 6.*quæst.*7. Præterea, quando contrahentes habiti sunt pro veris coniugibus, & pudeat detegere impedimentum. Ita citati Doctores, & Segura *in direct.c.*14. *num.*6. Nauar. *cap.*16.*num.*38. Denique si instet tempus, in quo prohibetur nuptiarum solennitas.

9.*Int.* In quibus diebus prohibetur nuptiarum solennitas? *Resp.* Prohibetur à primo die aduentus, vsque ad diem Epiphaniæ, & à feria 4. Cinerum, vsque ad octauam Paschæ inclusiuè. Ita præcipit Concil.Trid.*sess.*24.*c.*10.*de reform.*

10.*Int.* Licétne illis, cum quibus dispensatum est in denunciationibus, statim consummare matrimonium? *Resp.* Minimè. Ita præcipit Conc. Trid. loco proximo. Sed ante consummationem facienda est trina denunciatio, nisi aliter visum fuerit Episcopo: hoc enim ipsius prudentiæ relinquitur. Adnotat Tolet.*lib.*7.*c.*19.*num.*1. Peccátque lethaliter, qui contra hoc decretum Concilij matrimonium consummat. Ita Nauar.*c.*16. *num.*36.& Instructor. 1.*p.cap.*87.

10 *Int.* Potéstne Episcopus dispensare, vt hæc trina denunciatio fiat tribus feriæ diebus? *Resp.* Minimè. Ita declarauit Congregatio Cardinalium. Nam Episcopus non est supra Concilium: Concilium verò iubet, vt fiant tribus diebus festis.

12 *Int.* Peccátne, qui omissis denunciationibus contrahit matrimonium? *Resp.* Peccat lethaliter. Ita Nauar. *c.*16.*nu.*36. Instruct.1.*p.cap.*86. Nisi vrgeat necessitas instantis mortis pro accipienda in coniugem concubina ad satisfaciendum famæ, aut filios legitimos relinquendum: vel oporteat ad nubendum viro æquali, qui aliter decedit, & voluntatem mutabit, vt notat Instructorij Auctor loco citato.

13 *Int.* Quod tempus esse debet inter denunciationes, & matrimonium? *Resp.* Soli quatuor menses: nam qui denunciationibus habitis intra quatuor primos menses non contraxerunt matrimonium, nequeunt contrahere, nisi præmissa iterum trina denunciatione. Ita declarauit congregatio Cardinalium.

CAPVT XIX.

De matrimonio, quatenus est Sacramentum.

§. 1.

1 *An matrimonium sit Sacramentum.*
2 *Quis autor fuit Sacramenti matrimonij.*
3 *De materia, & forma Sacramenti matrimonij.*
4 *De ministro Sacramenti matrimonij.*
5 *De peccato ministrantium hoc Sacramentum.*
6 *Quando instituit Christus Dominus hoc Sacramentum.*
7 *De effectu huius Sacramenti.*
8 *Qua dispositione accedere quis debeat ad matrimonium contrahendum.*
9 *Quæ sunt de essentia Sacramenti matrimonij.*
10 *Quæ præsentia parochi sit necessaria.*
11 *Quis parochus adesse debet matrimonio.*
12 *An coadiutor parochi sit ad hoc Sacramentum parochus.*
13 *An sufficiat parochus non Sacerdos.*
14 *De testibus matrimonij.*
15 *Quæ præsentia testium requiritur.*
16 *An pro toto orbe obliget hoc sacri Concilij decretum.*
17 *An liceat aliquando contrahere absque parocho, & testibus.*
18 *An requiratur præsentia parochi matrimonio denuo celebrando propter impedimentum, quod interuenit.*
19 *De loco vbi celebrandum est matrimonium.*
20 *Quæ ætas requiritur ad matrimonium.*
21 *Quo pacto definitur matrimonij Sacramentum.*
22 *De benedictionibus matrimonij.*
23 *De matrimonio celebrato per procuratorem, internuncium, vel epistolam.*
24 *Vtrum matrimonium inter absentes sit sacramentum.*
25 *De matrimonio clandestino.*

1 INTERROGATIO. Estne matrimonium legis nouæ Sacramentum? *Resp.* Negauit Dur. *in 4.d.26. q.3.* & Gloss. *c. Quidquid.1.q.1.* Opposita sententia affirmans est de fide, definita in Concil. Trid. *sess.7. can.1. & sess.24. can.1. c. Ad abolendam. de hæret.*

2 *Int.*

2 *Int*. Quis instituit sacramentum matrimonij? *Resp*. Christus Dominus. Ita Conc. Trid. *sess*. 7. Christus enim contractum naturalem ordinauit in sacramentum.

3 *Int*. Quæ est materia, quæ est forma Sacramenti matrimonij? *Resp*. De materia, & de forma huius Sacramenti variæ fuerunt sententiæ. Prima dixit esse verba, seu signa externa cõtrahentium, ita tamen vt verba, seu signa primi proferentis sint materia: verba autem, aut signa secundi proferentis sint forma. Ita. Richard. *in* 4. *d*. 26. *art*. 4. *ad*. 1. Angel. *matrim*. 1. *n*. 2. Veg. *lib*. 6. *casu* 117. aitque esse communem opinionem. Secunda sententia est, ipsos contrahentes esse materiam, verba autem eorum, seu signa externa esse formam. Ita Palud. in 4. *d*. 26. *q*. 4. *num*. 23. Palat. *disp*. 1. Adrian. *de matrim*. *q*. 1. Pet. Sot. *de matrim. lect*. 3. & 4. Couar. *de matr. c*. 1. §. *vnico. num*. 8. Ratio eorum est, quia in contractu matrimoniali traduntur mutuò corpora contrahentium: sicut igitur in contractu emptionis, & venditionis materia est ipsa res empta, & vendita, ita in contractu matrimoniali. Tertia sententia asserit materiam huius Sacramenti esse consensus contrahentium internos, formam verò esse verba, seu signa, per quæ consensus declaratur. Ita Gloss. *c. tua nos. de sponsalib*. & Nau. *c*. 12. *n*. 20. & hanc sententiam appellat communem Canonistarum Couar. loco proximè citato, sequitur Toletus *lib*. 7. *c*. 1. *num*. 4. Quarta sententia est, materiam huius Sacramenti esse actus contrahentium: formam verò esse verba Sacerdotis. Ego vos coniungo in nomine Patris, & Filij, &c. Ita Canus *lib*. 8. *de locis. cap*. 5. Dico tamen: Materia, & forma Sacramenti matrimonij sunt ipsi actus externi contrahentium, quibus interior consensus declaratur: ita vt actus, per quos fit traditio vnius alteri, habeant rationem materiæ: actus verò per quos fit acceptatio vnius ab alio, habeant rationem formæ: fit enim in hoc contractu mutua corporum traditio, & acceptatio. Ita D. Tho. *in* 4. *d*. 26. *q*. 2. *art*. 1. *ad* 1. & 2. Durand. *q*. 3. Sot. *q*. 2. *art*. 3. Ferrar. *cont. gent. lib*. 4. *cap*. 78. Bellarm. *de matrim. lib*. 1. *cap*. 6. Capreol. *in* 4. *d*. 26. *quæst*. 1. *art*. 3. *ad* 2. cont. Durand. Ideo cùm verba, seu signa externa ad declarandos consensus in hoc contractu non sint certa, & determinata, neque item est materia certa, & determinata. Expositis verò sententiis, quarta est omninò improbabilis, cum requirat pro forma verba sacerdotis, cuius præsentia tãtùm requiritur

post Concilij Tridentini promulgationem, vbi tantum promulgatum fuit, & acceptatum sacri Concilij decretum; cùm antea nec ipsa præsentia esset ad sacramentum necessaria, nedum verba.

4 *Int.* Quis est minister huius Sacramenti? *Resp.* Ipsi contrahentes. Ita Doctores *in* 4. *d.* 25. Richard. *quæst.* 2. *art.* 4. Durand. *quæst.* 3. Sot. §. *de ministro.* Bonau. *art.* 2. *quæst.* 1. *Arg. qu.* 1. *art.* 1. Pal. *quæst.* 4. *num.* 22. Ratio est, quia ex natura huius contractus sufficiunt ad eius valorem ipsi soli contrahentes: Christus verò Dominus nihil addidit naturæ contractus, sed solùm effecit, vt talis contractus, inter Christianos celebratus, efficax esset instrumentum gratiæ sanctificantis, & ideo nouum non creauit illius ministrum: sed ipsos reliquit, qui illum celebrare consueuerant, tales autem erant ipsi contrahentes.

5 *Int.* Peccántne mortaliter contrahentes celebrando hunc contractum in culpa lethali, ratione ipsius ministerij, vt peccant ministri aliorum sacramentorum? *Resp.* Minimè. Ita Sot. *in* 4. *d.* 1. *q.* 1. *a.* 6. Ratio est, quia non sunt ad hoc munus peculiariter consecrati, vt ministri à Christo Domino instituti, sed ab ipsa natura contractus.

6 *Int.* Quando instituit Christus Dominus hoc sacramentum? *Resp.* Opinio fuit multorum institutum fuisse *Matth.* 19. *cùm dixit*: *Quod Deus coniunxit, homo non separet,* quasi diceret. Hanc, quam Deus Pater sanxit coniunctionem viri, ac mulieris, ego quatenus orbis Redemptor nouo iure, & præcepto meo confirmo, perficióque, vt deinceps contractus matrimonialis nouam vim conferendi gratiam iustificantem habeat, sítque gratiæ signum practicum. Ita Sot. *in* 4. *d.* 26. *quæst.* 2. *art.* 2. post Scot. *quæst. vnica. conclus.* 3. Pet. Sot. *de matr. lect.* 2. Victoria *de matrim. num.* 241. Viuald. *de matrimon.* alij dixerunt institutum fuisse à Christo Domino in nuptiis Canæ Gallileæ. Ita Viguerius *in Inst. cap.* 16. §. 7. Dico tamen. Quamuis in scriptura omnia sacramenta habeant aliquod fundamentum, non tamen omnium institutio est ibi omnino sufficienter expressa, traditione Ecclesiæ seclusa. Talis est institutio Sacramenti matrimonij. Nullus verò locus clarior est, quàm *Matth.* 19. quem pro sententia prima retuli. Hæc tamen persequi non est meum, sed eorum, qui de traditionibus agunt.

7 *Int.*

7 *Int.* Quis est effectus Sacramenti matrimonij? *Resp.* Gratia sanctificans ex opere operato. Ita D.Thom. 2.2.*q.*100.*art.*2. *ad* 6. & in *Add.quæst.*42.*art.*3. Richard. *in* 4.*d.*26.*art.*4.*quæst.*1. Bonau.*art.*2.*quæst.*2. Argent.*quæst.*1.*art.*1.*concl.*1. est de fide decretum à Conc. Trid. *sess.*7.*can.* & *sess.*14.*can.*1. & Flo. Et ideo saltem erronea est opinio Durand. *in* 4.*distinct.*26. *quæst.*3. & Gloss. *c.Quidquid* 1.*quæst.*1. positam assertionem negans. Dubitant verò Doctores, an per hoc sacramentum conferatur prima gratia, hoc est, an detur ex opere operato gratia ei, qui accedit ad hoc sacramentum cum sola attritione, putata contritione? *Resp.* Affirmant probabiliter Pet. Sot. *de mat. lect.*2. ad 2. propositionem. Bellar. *de matrim. lib.*1. *cap.*5. contra Scot. *in* 4 *d.*26.*q.*1.*concl.*4.

8 *Int.* Qua dispositione accedere quis debet ad hoc sacramentum? *Resp.* Cùm hoc sacramentum sit viuorũ, vt Theologi vocant, debet quis accedere ad illud suscipiendũ saltem cum attritione, putata contritione. Hortatur verò Concil. Trid. *sess.*24.*c.*1. ipsos coniuges, vt antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonij consummationem sua peccata diligenter confiteantur, & sacram Eucharistiam accipiant. Quod salubre consilium est, & à Synodalibus Constitutionibus, praxíque receptum peccat igitur mortaliter, qui accedit ad hoc sacramentum cum obice, hoc est, cum conscientia peccati mortalis, quia ponit obicem gratiæ. Sic Tol. *l.*7.*c.*9.

9. *Int.* Quæ sunt de essentia Sacramenti matrimonij? *Resp.* Sunt materia, forma, ministri, vt in reliquis Sacramentis. Insuper præsentia parochi, aut alterius Sacerdotis de licentia parochi, & tres, aut saltem duo testes. ita Concil. Trident. *sess.*24.*cap.*1.

10 *Int.* Quæ præsentia parochi est necessaria? *Resp.* Ea, qua id, quod agitur sic videat, vt possit esse testis oculatus rei peractæ: appellatur autem hæc præsentia moralis, & humana. Testis autem oculatus dicitur etiam ille, qui ita rem actum audit, aut intelligit, vt iuramento eam affirmare possit. Hanc autem præsentiam secundùm se considerandam censuit Congreg. Card. non verò ex affectata parochi ignorantia nolentis videre, audire, vel intelligere, quæ peraguntur, tunc enim adhuc validum est matrimonium.

11 *Int.* Quis parochus adesse debet? *Resp.* Dico *primùm.* Cùm diuersarum pareciarum sunt contrahentes, sufficit

præsentia parochi illius Ecclesiæ, vbi contrahitur matrimonium, siue sit mulieris, siue viri. Ita Congregatio Cardin. sub Pio V. & sub Greg. XIII. adnotat Nau.*cap.22.nu.*144.& Viuald. *de matrim.nu.*244. Quod si vnus sponsorum transeat ad alterius locum, animo ibi permanendi firmo domicilio, iam parocus loci est parochus vtriusque: nam domicilium facit incolas. *L. Domicilium. ff. ad municipalem*, & ibidem Glossa. Dico *secundùm.* Pro matrimonio peregrinorum ille est parochus, qui iuxta consuetudinem regionis illis tenetur administrare Sacramenta. Ita declarauit Congregatio Cardin. Præcipit autem Concil. Trid. Parochis, ne vagabundos iungant matrimonio, nisi priùs diligenti inquisitione facta de impedimentis, & relata ad Ordinarium, ab eo licentiam id faciendi obtineant.

12 *Int.* Estne parochus ad hoc Sacramentum coadiutor proprij parochi in administrandis Sacramentis? *Resp.* Maximè. Ita communiter omnes.

13 *Int.* Sufficítne parochi præsentia, qui non est Sacerdos? *Resp.* Res est dubia propter verba Concil. Qui aliter quàm præsente parocho, vel alio Sacerdote de ipsius parochi licentia, &c. Ideo quamuis pars affirmans sit probabilis, vt testatur Nauar. *lib.4. Consilior.tit.de cland.desponsat.consil.* 10. Vega *lib.6.casu* 112. *&* 119. & Roderic. *tom.* 1. *cap.* 215. *concl.* 8. Pars negans est probabilior, & tutior, vt docet Nauar. & Emanuel, in eamque inclinat Cong. Cardinalium. Ideo parochus non Sacerdos debet dare licentiam alicui Sacerdoti, vt adsit huic Sacramento.

14 *Int.* Qui possunt esse testes in contractu matrimoniali? *Resp.* Nullos excipit Conc. Trident. ideo vbi lex non excipit, nec nos excipere debemus. Quamuis igitur secundùm ius canonicum, & Cæsareum multæ tradantur testium exceptiones (de quibus nostra minimè interest in præsentia agere) ad hoc Sacramentũ omnes videntur admittẽdi in testes. Ita Ang. *testes nu.*13. Couar.*de matr.2.p.c.*8.§.12.*n.*8. Viu.*de matr.nu.*245.

15 *Int.* Quæ præsentia testium requiritur? *Resp.* Ea quam in parocho requisiuimus, moralis scilicet, & humana.

16 *Int.* Obligátne Christianos hoc Sacri Concilij decretum in omni orbis parte degentes? *Resp.* Minimè quidem. Decreuit enim ipsum Concilium *cap.1.de reform.* vt hoc decretum suum robur sortiatur post triginta dies à die primo publicationis

suæ,

ſuæ,in vnaquaque parochia factæ numeratos. Quapropter in regionibus,in quibus Concilium non eſt promulgatum, aut nec ſunt parochi, nec parochiæ, poteſt verè contrahi matrimonium ſecundùm diſpoſitionem iuris antiqui,abſque parocho,& teſtibus, veluti apud Mauros, Turcas, Gentiles, & alios infideles. Ita aduertit Roder. loco proximo, & Vega in *caſibus lib.3. caſu 361.* Et quoniam ſecundùm ius antiquum ſponſalia de futuro tranſibant in matrimonium per copulam maritali affectu habitam.*c.Veniens.2.c.15.qui fidem.de ſponſalibus.*iuxta Doctores *in 4.d.28.*D.Thom.*art.2.*Rich.*art.1.quæſt.2.* Durand. *quæſt.15.* Palud. *quæſt.1. num.12.* adhuc eodem modo in eiſdem regionibus tranſibunt.

17 *Int.* Eſtne hæc præſentia parochi modò poſt Concilij decretũ ita de eſſentia matrimonij,vt nec pro euitanda morte, aliter matrimonium liceat contrahere amoto contemptu, & ſcandalo? *Reſp.* Negat Caiet.*in Opuſc.tom.1.tract.12.q.2.* & Sot.*in 4.d.28. q.1. art.3. concl.3.* & ideo affirmant, ſi in euentu aliquo parochus adeſſe nequiret, aut teſtes, eſſetque coniugium remedium vitæ, poſſe perſonas habiles contrahere, & conſummare matrimonium. Oppoſitum tenet Nau.*c.22.n.70.* adhærendo verbis Concilij. *Quia aliter,quàm præſente parocho,* & quod quidem aſſerendum arbitror.

18 *Int.* Contraxerunt duo coram parocho, & teſtibus,poſtea inuentum eſt matrimonium nullum propter impedimentum,obtenta eſt ſuper impedimento diſpenſatio, rogo, an ad iterum contrahendum requiratur parochi,& teſtium præſentia? *Reſp.* Dico *primùm.* Si impedimentum eſt occultum, & diſpenſatio obtenta eſt in foro conſcientiæ,& matrimonium irritum celebratum fuit publicè, non eſt neceſſaria præſentia parochi, & teſtium, ſed eſt ſatis vtriuſque nouus conſenſus inter contrahentes externè declaratus. Ita Caiet. *tom.1. Opuſc. tract.13. q.2.* Sot. *in 4.d.28. q.1. art.2. concluſ.3.* declarauitque Pius V. eáque declaratione frequenter vtitur ſacrum pœnitentiariæ prætorium, teſte Nauar. *cap.22. num.70.*Dico *ſecundùm.* Cùm impedimentum eſt publicum, & diſpenſatio etiam publicè obtenta eſt, neceſſaria iterum eſt noua præſentia parochi, & teſtium ad matrimonium celebrandum: niſi inde ſequatur ſcandalum, aut notabilis infamia, vel damnum graue contrahentium. Ita Corduba *in quæſt. q.15.* cum pluribus, quos refert, & Inſtruct. *1.part. cap.85.*

Quia hæc videtur mens Concilij, & Pij V.

19 *Int.* Quo loco celebrandum est sacramentum matrimonij? *Resp.* In facie Ecclesiæ. Ita Conc. Trident. *cap.1. de reform.* Quid autem intelligatur per faciem Ecclesiæ, iudicandum est ex consuetudine regionis: nam teste Maiore in 4. *d.17. quæst.1.* intelligitur præsentia multorum testium apud aliquas regiones: alibi porta Ecclesiæ: alibi ipsa Ecclesia, ideo regionis mos seruandus est.

20 *Int.* Quæ ætas requiritur ad contrahendum matrimonium? *Resp.* Dico *primùm.* Secundùm ius canonicum in masculo requiritur ætas quatuordecim annorum: in fœmina duodecim completa. *cap. Puberes. cap. Continebatur. cap. Attestationes. c. Ex literis. de desponś. impub. lib.6.* cum Glos. vtrobique. Dico *secundùm.* Eadem ætas requiritur in iure Cæsareo, quæ requiritur in canonico, *L. Quæsitum. L. In sponsalib. ff. de sponsalib.* ibid. Glos. & commun. cum Sylu. *matr.5. q.1.* D. Th. *Add. q.58. art.5.* Nauar. *c.22. nu.9.* Sot. *d.35. quæst.1. art.7.* Cou. *de mat. 2. p. cap.5. num.1.* Viuald. *de matr. tit. de ætate.* Dico *tertiùm.* Si malitia suppleat ætatem, minor ætas requiritur. Ita habetur *c. de illis. 2. cap. puberes. c. fin. de desponsat. impub.* Dico *quartùm.* Hæc malitia consistit in duobus, scilicet, in discretione ad præstandum consensum, hoc est, quâ intelligat quisque, quid faciat, & in potentia ad carnalem copulam. Ita Glos. *cap. de illis. de sponsalib.* Couar. *de matrim. 2. p. cap.5. num.1.* & communiter Doctores.

21 *Int.* Quoniam matrimonij definitio pendet ex iis, quæ supra proposui, ideo rogationem eius huc vsque remoui: rogo igitur, quo pacto definitur Matrimonium, quatenus est sacramentum? *Resp.* Videtur ita aptè posse definiri. Est contractus viri, ac fœminæ legitimus, quo mutua corporũ traditur potestas, gratiæ spiritualis collatiuus. Sic Tolet. *lib.7. c.1. n.1.*

22 *Int.* Quid circa benedictiones matrimonij decreuit Conc. Trid. *sess.24. cap.1. Resp.* Hortatur coniuges, vt ante benedictiones non consumment matrimonium. Decreuit, vt hæ benedictiones à nemine alio dentur, quam vel ab Ordinario, vel parocho, vel ab alio sacerdote de licentia Ordinarij, vel parochi. Si quis verò alius Sacerdos sine licentia, vel Ordinarij, vel parochi benedicere attentauerit, ipso iure manet suspensus, donec aliter contrahentium Ordinario visum fuerit.

23. Int.

23 *Int.* Potêstne matrimonium celebrari inter absentes per procuratorem internuntium, vel epistolam? *Resp.* Potest. Ita habetur expressè *cap. vltim. de procur. in 6.* definitum à Bonifacio VIII. Requiritur tamen speciale mandatum ad contrahendũ cum certa, & expressè designata persona. Ita Abb. *c. in causis de elect.* Deinde requiritur, vt procurator per se, & non per alium adsit contractui, nisi ex speciali facultate mandantis. Ita Sylu. *matr. 5. q. 9.* Requiritur, vt matrimonium celebretur coram parocho, & testibus, vbi viget decretum Conc. Trid. Denique requiritur, vt perseueret mandantis consensus: nam si mandans consensum reuocat, quamuis inscio procuratore, & alio contrahente, matrimonij contractus est irritus, & nullus. Ita *cap. Si duo. de procur. in 6.* Abbas *c. in causis, de elect.* Sylu. *matr. 5. q. 11.* Idem dicendum est de internuntio, & epistola contrahentium. Ita Gloss. *c. Nec illud. 30. qu. 6.* Couar. *2. p. de mat. c. 4. nu. 8.* cum Felin. & aliis, quos refert.

24 *Int.* Estne matrimonium celebratum inter absentes Christianos per procuratorem, internuntium, vel epistolam, verum sacramentum? *Resp.* Negat Adrian. *tract. de baptis. q. 2. ad 5.* Caiet. *tom. 1. Opusc. tract. 12. q. 1.* Viguer. *in Inst. c. 16. §. 7.* Can. *de sacr. in gen. 1. p. ad 1. arg. & lib. 8. de loc. cap. 5. Pœnitentiæ demum.* Affirmat tamen Palud. *in 4. d. 27. q. 2. n. 17.* ibid. Sot. *q. 1. art. 3. §. at verò.* Syl. *matrim. 5. quæst. 6.* Pet. Sot. *lect. 3. de matrim. §. Requiritur.* Amb. Cathar. *lib. 5.* in Caiet. *tit. de matr.* Bellarm. *de matr. lib. 1. cap. 7.* Fundamentum eorum est, quia inter absentes datur verum matrimonium: sed omni vero matrimonio inter Christianos addidit Christus efficaciam sacramenti, vt decernitur in Conc. Flor. in decreto Eugenij IV. & Trid. *sess. 24.* ergo, &c. Ratio verò Caiet. & aliorum est futilis quidem: contingit, inquit, vt dormiens recipiat gratiam & Sacramentum, si dormiente mandante, procurator celebret matrimonialem contractum. Quod quidem totum do; nec inconueniens vllum indicatur à dictis Auctoribus. Præcipit tamen Ecclesiæ vsus, & consuetudo, vt taliter in absentia contrahentes in facie Ecclesiæ accipiant benedictionem coniugalem, ostendántque se liberè consensum dedisse à tale matrimonium celebrandum.

25 *Int.* Quod appellatur matrimonium clandestinum? *Resp.* Quod fit sine requisitis iuris solennitatibus. Solennitates autem aliæ sunt ad decẽtiam, aliæ ad essentiam matrimonij atti-

nentes. Omissis autem antiqui iuris solennitatibus, nouæ à Concilio Tridentino decretæ, sunt tres: duæ quidem pertinent ad decentiam Sacramenti. Ad decentiam pertinet trina denunciatio inter missarum solennia: deinde, vt fiat matrimonium in facie Ecclesiæ. Ad essentiam pertinet, vt celebretur matrimonium coram parocho, & testibus. Enimuerò ante tale decretum Concilij matrimonium celebratum inter ipsos solos contrahentes erat validum, vt omnes asserebant Doctores *in 4.d.28.lib.6.*cum Mag. & D.Thom. *art.3.ad* 3. habebatúrque in *c.Sufficiat 27.q.2.*docétque ipsum Concilium *c.1. de reform.* damnando anathematis eos, qui oppositum dicere auderent. Quanquam tale matrimonium testibus carens, si negabatur ab vno contrahentium, iudicabatur ab Ecclesia pro non habito, vt decernitur *c.Aliter 30.q.5.* Duæ primæ solennitates ad decentiam attinentes, iam olim præcipiebantur in antiquo iure: trina quidem denũciatio *cap.Cùm inhibitio.de clandestin.despons.cap.Cùm in tua, de sponsalib.* Vt verò fiat matrimonium in facie Ecclesiæ. *cap.Aliter.cap.Nostrates. c.Nullus. cap. Qualis. cap.Sponsus.30. quæst.5.* Cùm igitur hæc prohibitio Ecclesiæ sit de re graui, peccat lethaliter, qui sine legitima causa excusante contrahit clandestinè. Ita Palud. *in 4.d.28. quæst.2. nume.26.* Sot. *quæst.1. art.2. conclu.2.* Nauar. *cap.22. num.26.* Nam, vt loquitur sacrum Concilium, semper Ecclesia Dei detestata est talia matrimonia clandestina, vt aduertit Couar. *de matrim. 2.p. cap.6. num.7.* Prohibuit verò Ecclesia tam acerbè hæc matrimonia clandestina ob multa animarum pericula inde prodeuntia: contingebat enim sæpissimè, vt Ecclesia, quæ secundum probata iudicat, compelleret coniugem separari à vero coniuge, & habitare cum non suo, quia secundum matrimonium nullum secundùm se probabatur externè verum: & verum secundùm se probabatur externè nullum.

CAPVT XX.

De polygamia, libello repudij, & vsu matrimonij.

De polygamia. §. 1.

Quid est polygamia.

2 Quotuplex

2 *Quotuplex est polygamia.*
3 *An sit licita polygamia successiua.*
4 *An sint benedicendæ secundæ nuptiæ.*
5 *An sit licita polygamia simultanea in fœminis.*
6 *An sit licita polygamia simultanea in viris.*
7 *An Deus permiserit bigamiam, seu polygamiam.*
8 *An inter Christianos liceat polygamia.*

1 INTERROGATIO. Quid est polygamia? *Resp.* Est pluralitas vxorum, seu maritorum.

2 *Int.* Quotuplex est polygamia? *Resp.* Duplex: vna successiua, altera simultanea. Successiua est, cùm vna vxore mortua, alia ducitur: similiter de viro. Simultanea est, cùm viuente adhuc vna vxore, alia ducitur: similiter de viro.

3 *Int.* Estne licita polygamia successiua, hoc est, licétne mortua vna vxore, aliã ducere? *Resp.* Licet. Ita docet D. Paul. *Rom.* 7. *&* 1. *Cor.* 7. Conc. Florent. & Trid. *sesse.* 24. *can.* 10.

4 *Int.* Súntne benedicendæ secundæ nuptiæ? *Resp.* Seruandus est mos regionis. Multi asserunt esse benedicendas, cùm adhuc mulier non fuit benedicta. Ita Couar. *de matrim. cap.* 8. §. 11. *num.* 2. cum D. Thom. & aliis, quos citat, aitque hoc seruari in praxi.

5 *Int.* Estne licita polygamia simultanea in fœminis, hoc est, licétne vni mulieri plures simul habere viros? *Resp.* Nunquam auditum est, etiam inter barbaras nationes, quòd vna mulier plures habuerit viros. Est enim hæc polygamia contra ius naturæ.

6 *Int.* Estne licita polygamia simultanea in viris, hoc est, licétne vni viro plures habere vxores? *Resp.* Contra ius naturale est habere simul plures vxores. Ita habetur *c. Gaudemus. de diuort.* docent Doctores *in* 4. *d.* 33. D. Thom. *q.* 1. *a.* 1. *&* 2. Richard. *a.* 1. *q.* 1. Palud. *q.* 1. *a.* 1. Scot. *q.* 1. *ad* 1. Sot. *q.* 1. *a.* 2. Ratio est, quia sicut dictat naturæ ius, vt mulier sit vnius viri vxor, sic etiã dictat vt homo sit vnius vxoris vir: alioqui amor, & pax omnino tollerentur. Dico secundum. Est etiam contra ius diuinum habere simul plures vxores. Habetur hoc ius Gen. 2. *Quamobrem propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.* Nec enim dixit Christus Dominus *Matth.* 19. erunt tres, vel plures in carne vna: nec dixit, adhærebit vxoribus, sed vxori suæ. Atque hoc præceptum de vnitate vxoris explicat Christus

Dominus,

Dominus, iuxta sacrorum interpretum expositionem, quorum testimonia citat Castro contra hæres. *lib.11. tit. Nuptiæ. hæresi* 4.

7 *Int.* Dispensauítne Deus aliquando in hac lege naturali, & diuina? *Resp.* Dispensauit tum in lege naturæ cum Abrahamo, & Iacobo: tum in lege scripta cum Dauide, & aliis sanctis viris, ad propagandam sacram prolem, vt docet Innoc. III. citato *cap. Gaudemus de diuortiis.*

8. *Int.* Estne licita polygamia inter Christianos? *Resp.* Nequaquam. Ita definitum est in Conc. Trid. *sess.* 24. *can.* 2. his verbis: si quis dixerit licere Christianis plures simul habere vxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitũ, anathema sit.

De diuortio, & libello repudij. §. 2.

1 *An matrimonium sit iure naturali indissolubile.*
2 *De diuortio ex adulterio quoad vinculum.*
3 *De diuortio propter conuersionem ad fidem.*
4 *An liceat coniugi conuerso ad fidem, habitare cum infideli consorte.*
5 *In quibus euentis liceat coniugi conuerso ad fidem, transire ad secundas nuptias.*
6 *An liceat coniugi conuerso ad fidem, transire ad secundas nuptias, quando non conuersus coniux vult habitare cum eo absque iniuria Creatoris.*
7 *An liceat viro ad fidem conuerso permanere cum secunda vxore etiam ad fidem conuersa, relicta priori in infidelitate.*
8 *De diuortio ex adulterio quoad torum, & cohabitationem.*
9 *An coniux innocens possit repetere coniugem adulterum iam à se per sententiam separatum.*
10 *An vir innocens teneatur dimittere adulteram vxorem.*
11 *An coniux nocens, & dimissus propter adulterium, possit Religionem profiteri.*
12 *An coniux innocens teneatur recipere per torum, & cohabitationem emendatam adulteram.*
13 *De diuortio propter periculum vitæ.*
14 *De diuortio propter periculum animæ.*
15 *De diuortio propter apostasiam à fide, vel hæresim consortis.*
16 *De libello repudij in lege veteri.*

1 INTERROGATIO. Estne matrimonium iure naturali indissolubile? *Resp.* Videntur negare Pet. Sot. *de matrimon.*

*trimon.lect.*1.§. *ita igitur.*& Bellarm: *de matrimon. lib.* 1. *cap.*4. nam contractus per eas causas dissoluitur,per quas nascitur. *cap.Omnis res. de regul.iur.in* 6. ergo vt matrimonium nascitur per consensum contrahentium,ita per eum dissoluetur. Affirmant tamen D.Tho. *contra gent. lib.*3. *c.*123.*& in* 4.*dist.*33.*q.*2. *art.*1.Durand.ibidem.*d.*28.*quæst.*2. Scot.*d.*26.*quæst.vnica.concl.* 3.*num.*5. Ratio D.Thom.sumitur ex naturali obligatione educandæ prolis, propter quam, vt conseruetur species per indiuidua, institutum est matrimonium ab ipso Auctore naturæ. Enimuerò bona prolis educatio pendet ex vtroque parente: igitur, vt datur obligatio naturalis ad bene educandam prolem; ita datur ad permanendum in matrimonio, ex quo proles orta est, & procreata. Plura habentur apud D.Thom.loco citato *contra gentes.*

2 *Int.* Soluitúrne matrimonij vinculum propter alterius coniugis adulterium? *Resp.* Affirmat Caietan.*sup. Matth.c.*19. declarans se id ex Euangelio colligere, salua tamen Ecclesiæ determinatione. Propendet in eam partem Catharinus *lib.*5. contra Caiet.vbi ait,ex Euangelio,& Apostolo non posse colligi, non licere in causa fornicationis alterius coniugis,aliud matrimonium contrahere. Hæc Caietani sententia damnata est à Conc.Trid.*sess.*14.*can.*7.& antea à Floren.in instructione Armenorum. Definitur *cap.Gaudentes. de diuort.cap. Ex parte. de sponsal.* Conc. Mileuitan. *can.*17. African. *cap.*69. Docuit Innoc. I.*in epist.*3.*ad Exuperium.can.*6. D.August. *lib.de adult. coniug.*præcipuè *lib.*2.*cap.*4.*lib.de bono coniug.cap.*7.Clem.Papa *can.*48. *Apost.* Verba autem Christi Domini Matth.19. *Qui dimiserit vxorem suam,nisi ob fornicationem,* intelligenda sunt de dimissione quoad torum, & cohabitationem.

3 *Int.* Soluitúrne matrimonij vinculum per conuersionem vnius coniugis ad nostram fidem, cum antea ambo erant infideles? *Resp.*Cùm alter coniux ad fidem conuertitur,& alter non conuersus, non vult habitare cum conuerso sine iniuria creatoris: coniux ad fidem conuersus potest alteri nubere. Ita habetur *cap.Gaudemus.de diuortiis.cap.si infidelis.*28.*quæst.*2. & ibidem Gratianus. Docet Paulus 1.*Cor.*7. Contumelia autem Saluatoris tunc fieri censetur,cùm infidelis nomen Christi non vult penitus audire, aut non nisi cum contemptu, prorumpit in blasphemias: prohibet debitum cultum: debitámque venerationem imaginibus exhibere: auocat à fide domesticos.

domesticos. Ita declarat Innocentius III. *cap. Gaudemus, &c. Quando de diuort.* Si tamen coniux non conuersus vult habitare cum conuerso sine iniuria Creatoris, quamuis propriæ sectæ tenax, per conuersionem fidelis non dirimitur vinculum matrimonij. Ita Nauar. *cap. 22. num. 49.* & Doctores *in 4. d. 39. art. 3. & 5. ad 2.* Bonauent. *art. 2. quæst. 2.* Sot. *quæst. 1. art. 3. conclu. 1.* D. Anton. *3. p. tit. 1. cap. 6.* Sylu. *matrim. 8. quæst. 10.* Armil. *matrim. num. 38.* Couar. *de matrim. 2. p. cap. 7. §. 4. num. 5.*

4 *Int.* Licétne coniugi conuerso ad fidem, habitare cum coniuge infideli? *Resp.* Negant ij, qui arbitrantur per conuersionem vnius coniugis ad fidem dirimi omnino matrimoniũ, vt opinatur Panorm. *cap. Quanto de diuort.* De cohabitatione cum infideli nolente cessare à contumelia Creatoris, aut liberè discedente à fideli, negant ij qui arbitrantur per eas contumelias omninò solui matrimonium. Ita Gloss. *cap. Quanto.* Gloss. *c. Si infidelis. 28. quæst. 2.* Richard. *in 4. d. 39. art. 2. quæst. 2.* Angel. *matrim. 3. imp. 10. num. 3.* Textus enim *cap. Quanto.* ita loquitur. Contumelia Creatoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur, id est, circa fidelem. Adducitúrque locus Paul. 1. Cor. 7. *Si infidelis discedit, discedat, non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi.* De cohabitatione fidelis cum infideli volente habitare sine iniuria Creatoris, negat Sotus *in 4. d. 39. quæst. 1. art. 3. ad 3.* arbitratur enim id prohiberi in Conc. Tolet. 4. quod refert Gratian. *cap. Iudæi. 28. quæst. 1.* & refertur *cap. Sæpe. 27. quæst. 1.* Quanquam idem Sotus *d. 26. quæst. 2. art. 3. ad 4. ex 1. Corint. 7.* colligat oppositum docere D. Paulum, nimirum posse vxorem infidelem manere cum marito ad fidem conuerso, si fiat citra periculum fidei. Dico igitur *primùm.* Semoto periculo subuersionis, & scandalo, atque iniuria Creatoris, potest coniux conuersus ad fidem permanere cum coniuge infideli. Ita D. Thom. *in 4. d. 39. art. 3.* Bonau. *art. 2. quæst. 2.* Anton. 3. *p. tit. 1. cap. 6.* Sylu. *matr. 8. quæst. 10.* Armil. *matrim. num. 35.* Couar. *de matr. 2. p. cap. 7. §. 4. num. 5.* Probatur ex 1. Cor. 7. *Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si quæ mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum.* Ratio est, quia tunc datur spes conuersionis coniugis infidelis, quâ datâ, melius est cum eo habitare, teste Nauar. *cap. 22. num. 49.* Dico *secundùm.* Coniux ad fidem conuersus, liberè potest discedere à cõiuge

non conuerso, quamuis velit cum eo habitare sine iniuria Creatoris. Ita citati proximè Auctores, & Magist. *in* 4.*d*.39. Couar. *de matrim.* 2.*p. cap*.6.§.11. *num*.2. Locus verò D.Pauli citatus ex 1.Corint.7.continet consilium,non præceptum.Ita D.Hieronymus ibidem,& D.Augustin.relatus *in cap.Sic enim*, 28. *quæst*.1. Richard. *quæst*.1. citata. Couar. *de matrim*.2.*p.c*.6. §.11. *num*.2. ad finem, cum Magist. *in* 4.*d*.37. *lit. B*. Hunc autem discessum intelligunt Doctores separationem quoad torum solummodo, & cohabitationem, non quoad vinculum, vt notat Nauar. *c*.22. *num*.49.

5 *Int*. Cùm igitur per solam conuersionem vnius coniugis ad fidem non dissoluatur vinculum matrimonij, vt habetur *cap.Si quis virginem*. 28. *q*.1. & *cap.Gaudemus. de diuort*. dic in quibus euentis licet coniugi conuerso transire ad secundas nuptias? *Resp*. In tribus. *Primus* est, si infidelis nolit habitare cum iam fideli. *Secundus* est, si nolit habitare sine iniuria Creatoris. Si inducat coniugem ad deserendam fidem. Ita Doctores cum Magist. *in* 4.*d*.39. Habetur *c.Si infidelis*.28. *q*.2. *c.Gaudemus. & c. Quanto de diuort*. Habet autem fidelis conuersus hoc ius à Christo Domino. Ita D.Bona. *in* 4.*d*.39.*art*.2. *q*.2.Sot.*d*.27. *q*.1. *art*.4. colligitur ex loco Paul.1. Cor.7. *Quod si infidelis discedit, & discedat*, &c. Ac proinde tandiu durat tale matrimonij vinculum,quamdiu fidelis vult;si enim alteri nubat,vinculum omnino dissoluitur,vt notat D.Thom.proximè *art*.5. *ad* 2. Tenetur tamen coniux conuersus monere infidelem,vt conuertatur, vt cesset à contumeliis Creatoris, vel ab iniqua suasione. Ita D.Thom. habetur *c.Iudæi*. 28.*quæst*.1. notat Gloss. *c.Gaudemus*,citato,nisi longissima sit distantia, & difficillima monitio. In qua monitione dispensatum est à Greg. XIII. pro Indis, & Æthiopibus.

6 *Int*. Rogo igitur, an possit conuersus transire ad secundas nuptias, cum alter non cõuersus vult habitare cum illo, sine iniuria Creatoris? *Resp*. Minimè. Ita Panor.& Hostiensis *cap.Quanto de diuort*. D.Anton.3.*p.tit*.1.*cap*.6. Angel. *matrim*.3. *imped*.19. *num*.3. Nauar. *c*.22. *nu*.49.

7 *Int*. Permittuntur infidelibus multæ vxores, earum prima est vera vxor, vt habetur *cap.Gaudemus de diuortiis*. notat D. Thom. *in* 4. *d*. 39. *art*. 3. illa tamen non vult conuerti, vult tamen habitare cum viro sine iniuria Creatoris:secunda tamen vel tertia cõuertitur,potéstne fidelis conuersus nubere huic

huic secundæ, vel tertiæ fideli conuersæ? *Resp.* Si iuxta Doctorum sensum loquendum foret, minimè quidem. Quæstio tamen fuit proposita Pio V. & Gregorio XIII. ab eisdémque motu proprio dispensatum est cum Indis, & Æthiopib. & ex certa scientia concessum, vt ambo conuersi, tanquam veri coniuges manerent, prima relicta vxore infideli.

8 *Int.* Ex quibus causis licet fieri diuortium quoad torum, & cohabitationem tantùm? *Resp.* Ex adulterio. Ita docuit Christus Dominus *Matth.* 19. Ad hoc diuortium non solùm vir, sed etiam fœmina habet ius. Ita cum Magistro Doctores *in* 4.*d*.35.habetur *cap. Christiana*.32.*q*.5. D.Thom. *in Add. q*.62. *art*.1.*ad* 3.In viro sufficit actus sodomiticus. *c.Omnes causationes*.32.*quæst*.7. Panorm. *in c.Maritus de adult.* Palud. *in* 4.*d*.35. *quæst*.1.*num*.8. Sylu. *diuortium. quæst*.7. Debet autem fieri tale diuortium iudicio Ecclesiæ.*cap*.1.*&* 2.*in* 33.*q*.2.nisi adulterium sit manifestissimum. notat Couar.*de mat*.2.*p.c*.7.§.5.*num*.11.& Sylu. loco proximo. Excipiuntur tamen septem euentus Primus est, cùm ambo adulterium commiserunt.*c.Nihil.c.vlt.de adult.* quia paria delicta, pari compensatione dissoluuntur. *L.viro atque vxore.ff.soluto matrimonio.*Nam qui posterius peccauit, amisit ius denegandi debitum priori peccanti. Facta autem hac compensatione, & repetito adulterio, incipit noua contentio, vt incipit prima vice: manetque priuatus suo iure, qui primus crimen repetit. Ita Palud. *in* 4.*d*.35. *quæst*.1.*art*.2. Sot. *d*.36. *art*.1. Secundus euentus est, cùm vir dedit vxori occasionem proximam adulterandi. *cap. discretione. de eo qui cogn. consan.* Propinquam autem causam dedit, qui reliquit solam cum solo, quem sciebat illam vehementer amare, &c. Tertius est, cum nupsit alteri credens maritum esse mortuum facta inquisitione morali.*c.cum per bellicam*.34. *q*.1.*cap.Cùm in captiuitate*.34. *q*.1. Quartus, si alienum cognouit coniux, vel alienam per ignorantiam inuincibilem, vt Iacob Liam cognouit. *c.si virgo.c.in lectum*.34.*q*.1. Quintus, si vxor fuit oppressa per violentiam absolutam, liberam à culpa.*c.Ita ne,& sequent.* 32.*q*.5. Sextus, quando innocens sibi iam reconciliauit sponte nocentem. Reconciliauit autem, si veniam dedit, vel debitum petiit, nulla grauis metus vi coactus ad reconciliationem. Ita Sot. & D.Thom. citati. Septimus denique est, si cùm ambo erant infideles, vnus alterum repudiauit, & postea ad fidem ambo conuertuntur. Ita habetur *c.Gaudemus. de diuort.*

9 *Int.*

9. *Int.* Obtinuit coniux innocens separationem per iudicis sententiam: post emendam nocentis, vult illum ad torum, & cohabitationem reuocare, rogo, an teneatur nocens ad eum redire? *Resp.* Tenetur *c. Quod autem.32.q.1.* Ita Richard. *in 4. d.35.art.3.q.2.* Palud. *q.2.num.* 11. Ratio est, quia illa sententia lata est in fauorem innocentis, ac proinde iuri eius non præiudicauit.

10 *Int.* Teneturne coniux innocens dimittere vxorem adulteram? *Resp.* Si detur scandalum, & præsumptio iniusta, quòd ille consentiat adulterio: vel non detur aliud remedium ad emendam, tenetur, & in hoc sensu illam præcipiunt expellere sacri canones. *c. Dixit Dominus.32. q. 1.* Aliter dicendum est, si in cohabitatione detur spes emendæ, & euitentur maiora mala, &c. Ita in 4.*d.35.*Richard.*art.* 1. *quæst.* 2. Sot. *d.36. art.* 2. Nauar.*c.26.n.*28. cum Palud. & D. Anton. quos refert.

11 *Int.* Licetne coniugi ob adulterium dimisso, vouere castitatem, aut religionem profiteri inconsulto coniuge innocente? *Resp.* Minimè. Ita D. Thom. *in Add. quæst.62.art.6.ad* 4. Richard. *in 4.d. 35. art.3.q.2.* D. Anton. 3.*p. tit.* 1. *cap.* 21. §. 6. Armil. *ver. diuortium.n.*8. Ratio est, quia culpa nemini debet patrocinari, & ideo adulterium non eximit adulteram ab onere subiectionis, &c.

12 *Int.* Teneturne coniux innocens iterum recipere in torum, & cohabitationem nocentem coniugem emendatum? *Resp.* Minimè. Ita habetur *c. Gaudemus, de diuort.* docet communis cum Palud.*in 4.d.35.q. 2. num.* 11. Quamuis ipse vir postea incidat in adulterium. Ita D. Thom. *in Add. quæst. 62.art. 6. ad 4.* Sot. *d. 36.art. 6.ad 3.*Panorm. & Glos. *c. Ex litteris. de adult.* D.Anton. *3.p.tit.1.cap.*21. §. *6.* Sylu. *diuortium.* Ratio est, quia nullam deinde vir iniuriam facit vxori iam dimissæ.

13 *Int.* Licetne facere diuortium propter probabile vitæ periculum in cohabitatione? *Resp.* Licet. Ita habetur *cap. Litteras, de restit. spoliat.* §. *fin.* Cou. *de matr.2.p.c.* 7. §.5.*n.*1. Nauar.*c.* 22. *num.*22. quatenus quidem durat tale periculum.

14 *Int.* Licetne facere diuortium ob periculum peccati committendi in cohabitatione? *Resp.* Licet. Ita habetur *c. 2. de diuort.* docet Palud.*in 4.d.39.q. 1. num.* 15. & Nauar. vbi proximè, quatenus quidem durat tale periculum.

15 *Int.* Licetne facere diuortium propter hæresim, vel apostasiam à fide in quam incidit alter coniux? *Resp.* Licet.*c.*2.

*de diuortio.c.fin.de conu.coniug.*docetque communis schola: licet hæresis & apostasia sit occulta, quatenus quidem nó datur emenda. An verò damnatum publicè coniugem de hæresi, vel apostasia, sed iam emendatum, teneatur coniux innocens recipere in torum, & cohabitationem, dissidium est inter auctores. Affirmat Glos. *cap. Mulier.& c.fin.de conuers. coniug.cap. Quanto, de diuort.* Sot *d.39.a.4.*Specul.*3.p.art. 6.* Clarus *lib. 5. §. hæresis.n.15.*Hostiensis, Butreus, Anchar. Præpos. & alij *in cap. De illis.de diuort.*Negant *in 4.d.35,*Maior *q.1.*Gab.*art.2.*Almain. *d.32.* Viguer. *c.16.§.7.vers.9.*Valent.*tom 4. de matr.punct.2.* Pet. Sot. *lect.12.de matr.* Graph. *lib. 2. c.83. num. 12.* Castro *de pun. hær.c.7.*Cou.*2.p.Epit.c.7.§.5.n.5.* Matiens. *tit.1.Rub.de matr. n.8.* Roias *2.p.de hæret.asser.*40. Barboza *tom.1.n.19. & c. de illa. de diuort.* Simanc. *de inst.cath.tit.4.num.16.* Tabien. *matr.4.num.5.* Rosel. *diuor.n.13.*Angel.*matr.4.num.3.*Sylu. *diuort. qu.10.* Palud. *in 4.d.35.quæst.1.* Innocent. Zabarel. Andr. Panorm. *cap. Quanto de diuort.* Dederunt occasionem huius dissidij duo capita iuris: parti affirmanti *c. Mulier. de conuers. coniug.* vbi Greg. IX. sic ait. Mulier, quæ in fide remansit, nolente viro, qui ab infidelitate reuertitur, propter quam ab eo fuerat iudicio Ecclesiæ separata, liberè ad religionem conuolare potest. Vnde videtur colligi, si nolit recipere illum, teneri ad religionem conuolare. Parti neganti dedit fundamentum *cap.* De *illa. de diuort.* vbi sic Vrbanus III. De illa, quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine iudicio Ecclesiæ declinauit, videtur nobis, quod mulier ei, cum reuersus fuerit, est reddenda, quæ & si reuerti noluerit, compellatur. Si verò iudicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus ducimus compellendam. Roborat non leuiter partem affirmantem tempus, quo condita sunt huiusmodi decreta: nam *c.Mulier.* factum est à Gregorio IX. multos post annos à *cap. De illa.* facto ab Vrbano III. Vrbanus enim mortuus est anno 1187. Gregorius verò ann. 1241. vt videre est apud Illescas; ergo videtur per *cap. Mulier.* emendatum, & correctum *cap. De illa.*

Contra hanc tamen expositionem facit, quia à iure antiquo, & determinatione non est recedendum, nisi per nouum id exprimatur, vt aduertit Nauar. *de regularib. cons. 30. & de con.coniug.consil.1.* colligitque ex *L.Præcip. Cod. de appell.* At verò in *cap.Mulier.* nulla fit mentio *cap. De illa.* iuris autem cor-

rectio

rectio est odiosa, & ideo vitanda, nisi expressa habeatur. *cap. Nisi expediat*, *in 6.* Ideo Auctores partis, quæ negat, dicunt *in cap. Mulier.* solum declarari posse innocentem, non solum non recipere nocentem coniugem ad cohabitationem; vt decretum erat in *cap. De illa.* sed etiam transire ad religionem, quod non ita clarum erat. Alioqui graue onus imponeretur per tale decretum innocenti, nimirum, aut recipere in torum, & cohabitationem nocentem coniugem, à quo per declaratoriam Ecclesiæ sententiam de hæresi, vel apostasia damnato, erat separatus: vel ingredi religionem, cuius ingressus non nisi pro grauissimis criminibus solet à iure alicui imponi, vt patet *c. De adulterio. c. De lapsis. 16. q. 6.* Vnde tale decretum statutum esset in vtilitatem nocentis, damnum verò innocentis, quod quidem non est credibile. Dicendum igitur est iuxta hanc negantem sententiam, quemadmodum propter adulterium carnale, ita etiam propter adulterium spirituale, quod committitur per hæresim, vel apostasiam à fide, posse fieri diuortium quoad torum, & cohabitationem, post declaratoriam criminis sententiam, etiam à coniuge iam emendato. Ad quam separationem dedit facultatem Christus Dominus *Matth. 19.* ex multorum interpretamento: dedit Ecclesia *c. De illa*, citato, sicuti potuit, vt probat Bellarm. *de matr. lib. 3. c. 14.*

16 *Int.* Erátne in lege veteri licitum repudium? *Resp.* Affirmatiuam partem tenuit D. Thom. *cap. 19. Matth. ibid.* Abulens. *quæst. 47.* & Caiet. item in *4. d. 33.* Palud. *q. 1. art. 2.* Scot. *q. 3.* Duran. Palat. *disp. 3.* Bellarm. *de matrim. lib. 1. cap. 17. arg. 14.* Pet. Soto *lect. 13. de matr.* Eckius *hom. 74. in Matth.* Petr. Ledesm. *ad q. 67. Add.* D. Thom. *art. 3.* Probant ex Deuteron. 24. & Malach. 2. *cùm odio habueris, dimitte.* Hi igitur Doctores arbitrantur, tunc licitum fuisse ex quacunque causa dimittere vxorem, non solùm quoad torum, sed etiam quoad vinculum. Si enim, inquiunt, fuisset solum peccatum permissum, aliquando reprehenderetur à Prophetis: nusquam tamen in veteri lege inuenitur tale peccatum reprehensum, vt inuenitur vsura permissa Iudæis erga Gentiles. *Ezech. 18. & Psal. 14.* Oppositum tenent cum Mag. *in 4. d. 33.* Bonau. & Rich. *art. 3. q. 1.* Sot. *q. 2. art. 2.* Castro *de leg. pæn. lib. 2. cap. 2. arg. 2.* Cou. *de matrim. cap. 7. § 4. num. 4.* Lyra. *Deuter. 14. Matth. 19.* D. Hier. *Matth. 5.* Ratio eorum est, quia Christus D. vsus est *Matth. 19.* permissionis vocabulo. Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis di-

mittere vxores vestras, ab initio autem non fuit sic. Fuit igitur peccatum permissum, vt multa alia permittuntur ad euitanda maiora mala.

CAPVT XXI.

De vsu matrimonij, seu de debito coniugali. §. 1.

1 *An sit licitus vsus matrimonij.*
2 *An teneantur coniuges sibi inuicem debitum reddere.*
3 *Quod peccatum est negare debitum.*
4 *Ob quas causas licet negare debitum.*
5 *An adulter occultus possit exigere debitum.*
6 *Quomodo peccatur in exercitio copulæ maritalis.*
7 *An intra duos primos menses à matrimonio contracto, teneatur quisque coniux reddere petitam copulam.*
8 *An ratione contagiosi morbi possit debitum negari.*
9 *An ratione voti castitatis, quod habet coniux petens, liceat negare debitum.*
10 *De incitamentis coniugum ad copulam.*
11 *De amplexibus, & osculis inter sponsos de futuro.*
12 *De tactibus impudicis inter sponsos de futuro.*

1 INTERROGATIO. Estne licitus vsus matrimonij, hoc est, carnalis copula inter coniuges? *Resp.* Maximè quidem. Est insuper inter fideles meritorius. Infideles enim, qui rectè matrimonium tractant, non peccant in copula carnali. At verò fideles, si in gratia sint, & propter debitum finem matrimonio vtantur, merentur in ipso actu, sicut in alio bono opere. Tunc autem est debitus finis, quando actus fit ex iustitiæ zelo, ad reddendum debitum, & ex religione, ad faciendum id, ad quod est matrimonium institutum: est autem institutum matrimonium tum ad propagandam prolem, tum ad subueniendum concupiscentiæ. Ita D. Tho. *in Add. quæst. 46. art. 6.* Tolet. *lib. 7. c. 1. n. 4.* Contra hanc veritatem fuit hæresis Manichæorum, asserentium carnalem actum inter coniuges esse peccatum mortale. Sed dãnata fuit hæresis in Conc. Flor. & *cap. Ad abolendam, de hæret.* Probatur ex D. Paulo ad Hebr. *c. 13. Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus.* Vbi D. Paul. intelligit pro toro ipsam copulam.

2. *Int.*

2 *Int.* Tenenturne coniuges inuicem sibi debitum reddere, cum exigitur? *Resp.* Tenentur. Ita nos docuit D. Paul. 1. Cor. 7. *Vxori vir debitum reddat, similiter autem & vxor viro: mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare inuicem.*

3 *Int.* Quod peccatum est, negare debitum exigenti coniugi? *Resp.* Coniugi petenti debitum seriò, negare debitum, est mortale peccatum contra iustitiam commutatiuam promissæ fidei. Ita Doctores communiter. Sufficit autem ad hanc obligationem inducendam interpretatiua petitio ex signis veris, & indiciis manifestis propter pudorem personæ. notat D. Ant. 3. *p. tit.* 1. *c.* 20. §. 7. Oritur autem culpa, tum ex natura contractus, in quo mutua traditur corporum potestas, tum ob periculum incontinentiæ.

4 *Int.* Ob quas causas licet negare debitum? *Resp.* In primis propter adulterium commissum à coniuge debitum petente. Ita Doctores communiter *in* 4. *d.* 31. Palud. *q.* 1. *n.* 9. *& d.* 25. Richard. *a.* 5. *q.* 1. Nisi innocens postea, vel etiam adulterium commiserit, paria enim delicta pari compensatione dissoluuntur. *L. Viro atque vxore. ff. soluto matr.* Vel per petitionem debiti nocentem coniugem sibi reconciliauerit. Ita Caiet. *tom.* 1. *opusc. tract.* 29. Armil. *matr. num.* 77. Nau. *cap.* 22. *num.* 23. Tabien. *matr.* 4. §. 6. Deinde propter incestum commissum à coniuge exigente, cum consanguinea innocentis coniugis. Priuatur enim talis incestuosus iure petendi debitum. *cap.* 1. *cap. Transmissæ. de eo, qui cogn. consang. vxoris. cap. Qui dormierit.* 37. *q.* 2. Inde fit, vt innocens coniux non teneatur reddere. Ita Doctores *in* 4. *d.* 34. D. Thom. *art.* 5. Richard. *art.* 4. *qu.* 2. Sot. *d.* 37. *art.* 2. Nauar. *cap.* 16. *n.* 35. Con. 2. *p. de matr. c.* 7. §. 2. *n.* 5. Ratio est manifesta, quia per illum incestum contraxit affinitatem cum propria vxore. Quia verò affinitas orta ex copula fornicaria, post. Conc. Tridentinum ad solum secundum gradum excurrit, ideo negare debitum non nisi incestuoso in secundo gradu, potest innocens coniux. Tertiò, propter immodicam frequentiam exigentis. Ita Sotus *d.* 32. *q.* 1. *art.* 1. *con.* 2. Ratio est, quia in petendo debet modus adhiberi.

5 *Int.* Peccatne coniux, qui adulterium commisit occultum exigendo debitum ab innocente, tanquam rem suam, & sibi debitam? *Resp.* Affirmant Armil. Tabien. Nauar. locis pro-

ximè citatis, Castro *de leg. pœn. lib.* 2. *cap.* 4. aiuntque talem adulterum ipso adulterio amittere ius ad petendum. Ex opposito fundamento negant Caiet. *tom.*1. *opusc. tract.* 21. *resp.* 4. Sot.*d.36.art.*3.Couar.*de matrim.2.p.cap.7.*§. 2. *n.* 4.aiuntque sicut in aliis criminibus, sic in adulterio requiri iudicis sententiam, aut coniugis innocentis negationem, per quam priuatur iure petendi.

6 *Int.* Quando peccatur in actu, seu exercitio actus matrimonialis copulæ? *Resp.* Peccatur in primis ratione finis intenti. Si enim finis est sanctus, qualis est procreatio prolis, vitatio fornicationis,mutua obsequiorum præstatio, actus est sanctus, & factus in gratia est meritorius vitæ æternæ: nam factus pro filiis in cultum Dei, est opus virtutis religionis: factus pro debito soluendo,est actus iustitiæ commutatiuæ,vt docet D.Th.*in* 4.*d.26.q.1.art.3.& in Add.q.41.art.3.ad* 4. Palud. *ib.q.2.art.*1.Sot.*q.1. art.* 3. Vitiatur igitur ex prauo fine, grauiter,aut leuiter secundum finis malitiam. Quærunt igitur Doctores,an liceat hunc actum exercere propter vitandam incontinentiam, vel in se, vel in coniuge, cùm illa vitari potest aliis remediis durioribus? *Resp.* Licet quidem. Ita Dur. *in* 4.*d.*31.*q.*4.Pal.*q.2.art.*2.Capreol. *q.* 2.*art.*4. Caiet. *verb. matr.* Sot.*d.35.q.1.art.*4. Probatur ex Paulo 1.Cor. 7. *Propter fornicationem vnusquisque suam vxorem habeat,& vnaquæque suum virum.* Quærunt, an liceat propter sanitatem, non exclusis aliis finibus. Licet quidem.Ita Rich. *in* 4.*d.*31. *art.3.q.* 2. Caiet. *tom.* 1.*Opusc.tract.* 12. *q.* 3. Catech. ad paroch. *tit. de matr. fol.* 337. Quærunt,an liceat propter delectationem carnalem, non exclusis aliis finibus. Respondent peccatum esse veniale. Ita Sylu.*matr.*Tolet.*lib.* 7.*c.*18.*num.*2. D. Thom.*in* 4.*d.*31. Peccatur deinde ratione modi, quo actus ille exercetur. Peccant enim mortaliter, qui illum exercent contra naturam, quando scilicet in vase non debito exercetur copula: quando etiam effunditur semen extra vas voluntariè. Veruntamen quando in proprio vase semen effunditur, quamuis modus non seruetur, veluti si fœmina superponatur, seu à posteriori parte semen recipiat, nisi sit periculum effundendi semen extra vas,non committitur peccatum mortale. Ita Abb. Mag. *in* 4. *d.*32. Tol.*lib.7.c.20.n.1.*Angel.*verb. debitum coniug. n.* 25. Sylu. *eodem verb.q.6.& 7.* Nau.*c.16.num.*42. Nullum autem est peccatum, si hæc mutatio naturalis situs fiat ob necessitatem.

Ita

Ita omnes citati,& alij. Peccatur tertiò ratione temporis, in quo exercetur. Nam peccatum est veniale hunc actum exercere celeberrimis Ecclesiæ festiuitatibus, veluti diebus Natalis Domini,Paschatis,Pentecostes,Corporis Christi, Ascensionis, quinta & sexta feria maioris hebdomadæ, nisi detur periculum incontinentiæ : nam, vt est sacrum profanúmque prouerbium,*omnia tempus habent,est tempus ridendi, & tempus lugendi.* Peccatum item est veniale debitum petere, & exercere die ante communionem, nisi adsit periculum incontinentiæ. Petere, dixi, non reddere, quia reddere nullum est peccatum, etiam ipsa die sacræ communionis. Ita D. Thom. *in Add.q.*64. *art.* 1. *ad* 1. Viual.*de mat. tit. de deb. coniug. num.* 13. Dubitant Doctores, quod peccatum sit consummare matrimonium ante susceptam benedictionem nuptialem. Aliqui dicunt esse mortale. Ita Pal. *in* 4.*d.*28.*q.*2.*art.*1. D. Anton. 3. *p. tit.*20.*c.*1.§.8. Ratio eorum est,quia id prohibetur grauiter ab Ecclesia in aliquibus locis,sub pœna excommunicationis. Alij dicunt esse solum veniale. Ita Summistæ *ver.deb.coniug.* Ang. *n.*1.Sylu.*q.*9.Armil.*n.*12.Couar.*de matr.*2.*p.c.*7.§.2.*n.* 1. & 2. Caiet.*tom.*1. *opusc.tract.*13.*q.*1.Sot.*d.*18.*q.*1.*art.*2. Nau. *c.* 22. *num.* 71. Ratio eorum est,quia communis, & vniuersalis Ecclesiæ prohibitio est materna,non iudicialis, & ideo Concil. Trid. *sess.* 24.*cap.*1. solum hortatur coniuges, ne consumment ante benedictionem. Prior igitur sententia vera erit iuxta aliqnas constitutiones Synodales ; secunda verò iuxta communem Ecclesiæ prohibitionem. Dubitant deinde de tempore menstrui. Peccatum esse mortale tenuit D. Thom. *in* 4. *d.*32. *qu.* 2. *artic.* 2. Scot. quem citat Sot. *dist.*22.*quæst.* 1. *articul.* 2. Syluest. *debit. num.* 8. Dico tamen (amota causa ad exigendum, vel reddendum necessaria, quæ excusat ab omni culpa) exigere, aut reddere debitum tempore menstrui solum est peccatum veniale, etiamsi credatur ex tali complexu monstrum esse concipiendum. Ita Palud. *in* 4. *d.* 32. *quæst.*2. D. Antonin. 3.*p.tit.*1.*cap.*20.§.5. Castro *de leg.pœn. lib.* 1, *cap.*12. Tol. *lib.* 7. *cap.*20. Viuald.*de mat.tit.deb.coniug.* Nauar.*c.*16. *num.* 32. Ratio est, quia licet proli videatur irrogari grauis iniuria propter monstruositatem,vel infectionem lepræ, in qua quidem concipietur : parua tamen illi fit,quia illi melius est esse, quamuis monstruositate affectæ, quàm omnino non esse. Peccatur quartò ratione loci.si enim hic actus exerceatur coram aliis,

 gignet

gignet ſcandalum. Dubitant verò Doctores, an liceat exercere in loco ſacro. Aliqui affirmant eſſe peccatum mortale, quocunque modo, & quacunque de cauſa exerceatur, quantumuis occultè. Ita Palud. *in* 4.*d*.31.D. Ant. 3.*p.tit*.1.*c*.20. §.2. Caiet. *ver. vſus matr.* Turrecr. *in* §.*ſed cum naturale.art.* 5.*d.* 5. Nauar.*c*.16.*n*. 32. Dico *primùm*. Exercere hunc actum in loco ſacro, ſine vlla vrgente cauſa, eſt graue ſacrilegium, quantumuis occultè fiat: Ita citati Doctores. Dico *ſecundùm*. Exercere hunc actum in loco ſacro, vrgente cauſa, ad euitandam incontinentiam, occultè, & nemine conſcio, nullum eſt peccatum. Ita Ioan. Andr. Archidiac. Angel. Sylu. Maior, quos refert, & ſequitur Caſtro *lib*.1.*de leg.pœn.cap*.7 *docum*. 2. Couar. *de matrim. cap*. 7. §.2.*n*. 3. Sot. *d*. 32. *art*. 3. Ratio eſt, quia ſicut ad euitandam mortem corporalem, licet effundere ſanguinem humanum in loco ſacro, occidendo inimicum; ita ad euitandam mortem ſpiritualem, licebit effundere ſemen humanum per licitam copulam. Dico *tertiùm*. Publicè exercere hunc actum in loco ſacro, ex quauis cauſa exerceatur, ſemper eſt peccatum lethale. Ratio eſt, quia tunc temporis gignitur ſcandalum, & violatur Eccleſia. *cap. vnic. de conſecrat. Eccleſ. lib*. 6. Peccatur quintò ratione damni, quod ex tali actu ſubſequetur. Enimverò peccat mortaliter, qui exercet hunc actum cum periculo aborſus. Ita Sylu. *deb.coniung.q*.5. Caiet. *verb. aborſus*. Nauar. *cap*.15.*num*.14. Eſt autem hoc periculum tempore coagulationis fœtus, & tempore proximo partui.

7 *Int*. Teneturne coniux debitum reddere, ſi petatur intra duos primos menſes à contracto matrimonio? *Reſp*. Minimè. Nam illi duo primi menſes conceduntur à iure ad deliberandum de eligendo potiùs adhuc ſtatu religioſo, quem antè conſummationem poteſt intra illud tempus eligere, & profiteri. Ita habetur *cap. Ex publico, de conu.coniug.* Docent D. Tho. & Theologi, quos refert Sot. *d*.32.*q*.1.*art*.3.

8 *Int*. Teneturne coniux ſanus reddere debitum coniugi leproſo, cum periculo infectionis? *Reſp*. Minimè. Ita Doctores *in* 4.*d*.32. Palud. *q*.1.*num*.5. Durand. *q*.1.*art*.2. Sot. *q*.1.*art*. 1. Caiet. *verb.matr.c*.2. Nau. *c*.16.*num*. 25. Nam obligatio debiti reddendi, intelligitur ſalua ſubiecti conſiſtentia, & valetudine. Eſt tamen aliquod lepræ genus, in quo non eſt periculum infectionis, & tunc permanet debiti obligatio, vt decernitur *cap. Quoniam, de coniug. leproſ.* Quod dictum eſt de lepra, dicendum eſt

est de morbo Gallico, & alio contagioso. Ita Sotus *d.32.q.1.* Armil. *ver. deb. coniug. num. 3. & matrim. num. 69.* Nauar. *c. 16.n.25.* vbi ait sic esse intelligendum *cap. 1. & 2.de coniug.lepr.*

9 *Int.* Teneturne coniux reddere debitum coniugi illud exigenti, qui habet votum castitatis? *Resp.* Hanc quæstionem iam proposuisti, & solui *1. p.cap.6.§. 2. num. 6.* negatiua responsione cum Nauarro aduersus communem, in qua sum etiam modò: præcipuè cùm ambo ex mutuo consensu vouerunt, quia vt vnus se priuauit iure exigendi, ita alium iure reddendi, sicuti bene aduertit Ledesm. *2. 4. quæst. 55.art. 1.ad 1.* Neque placet ratio communis sententiæ pro parte affirmatiua. Quando opus de se, inquiunt, non est malum, sed ex malitia alterius, & alias est debitum, non peccat, qui in illud opus consentit, non consentiendo in malitiam. Non placet, inquam, hæc ratio, quia se habet ex parte petentis, & non reddentis, atque adhuc ad illum consensum excusandum oportet, vt interueniat honesta causa. Exemplo res erit manifesta: scio gentilem hominem iuraturum per falsos deos: sed mea valdè interest ab eo iuramentum exigere, iuramentum ex se est sanctum, ex malitia verò hominis, ab eo fertur sacrilege, possum tale iuramentum exigere, & in talem actum, qui ex se bonus est, consentire: scio meum parochum esse in peccato lethali, indigeo baptismo, aut alio sacramento: non est alius, qui illud ministret: ministratio sacramenti ex se est sancta, ex malitia verò parochi, fit sacrilegè, possum ab eo exigere sacramenta. Vnde manifestè apparet rationem allatam in nostro casu non concludere, vbi agimus de redditione sine vlla excusante, & cohonestante causa. Et confirmatur non leuiter. Enimuerò nemo negat parochianum habere ius ad petenda sacramenta à suo parocho, & tamen nemo negat peccare grauiter parochum, qui sciens petentem esse in lethali, illi sacramenta ministrat, licèt videatur reddere, quod aliàs debitum petitur, & non consentiat in malitiam alterius.

10 *Int.* Quid censes de incitamentis coniugum ad copulam licitam ex debito fine? *Resp.* Amoto periculo pollutionis, licitum est coniugibus vti calidis cibis, osculis, amplexibus, tactibus impudicis ad copulam coniugalem pro debito fine habendam: ad illam autem habendam pro delectatione, est peccatum veniale. Ita Sylu. *debitum coniug. q. 9.* Armil. *ib. num.8.*

Caiet. *verb. matr. c. de vsu matr.* Nauar. *cap. 16. num. 42.* Henriq. *de mat. lib. 11. cap. 17. §. 6.*

11 *Int.* Quid censes de osculis, & amplexibus inter sponsos per verba de futuro, propter delectationem carnalem ex iis ortam, semoto periculo pollutionis, & absque animo progrediendi vlteriùs ad actum copulæ? *Resp.* Caiet. *ver. sponsal. & 2.2. quæst. 154. art. 4.* & Nauar. *cap. 16. n. 12.* arbitrantur esse tantum peccata venialia. Esse verò peccata mortalia, arbitratur communis opinio cum D. Thom. *2.2. quæst. 154. art. 4.* Ratio vnica est, quia oscula, & amplexus, vt delectabilia secundùm tactum inter marem & fœminam, ab ipsa natura sunt ordinata ad copulam: igitur erunt licita tantummodo inter eos, inter quos est licita copula: cum igitur inter sponsos copula non sit licita, neque item erunt oscula, & amplexus.

12 *Int.* Quid censes de tactibus impudicis inter eosdem sponsos? *Resp.* De his nemo dubitat esse peccata mortalia.

Additio ad hanc tertiam partem Examinis, pro declarandis ministris sacramentorum.

1 INTERROGATIO. Quoniam dubitatum fuit ab aliquibus, an à sacerdotibus simplicibus, hoc est, carentibus beneficio curato, de sola licentia parochorum, absque alia licentia Ordinarij, possent administrari sacramenta Baptismatis, Eucharistiæ, & Extremæ Vnctionis, profer immedium, quid illis respondendum sit? *Resp.* Dico *primùm.* Minister Baptismatis ex officio est Sacerdos parochus. Ita D. Thom. Sot. Tolet. quos retuli *1. p. cap. 4. §. 5. num. 1.* Dico *secundùm.* Nemini sacerdoti licet absque licentia parochi, vel Ordinarij, aut illius Vicarij generalis ministrare sacramentum baptismi. Ita habetur *cap. Interdicimus. 16. quæst. 1.* peccatque grauiter, qui contra hanc Ecclesiæ prohibitionem baptizat absque parochi, vel Ordinarij licentia, vt ex iisdem auctoribus ostendi *1. p. cap. 4. §. 5. num. 1.* Dico *tertiùm.* Ex licentia parochi quilibet Sacerdos simplex potest administrare baptismum subdito talis parochi. Ita expressè Nauar. *cae. 22. num. 7. §. octauò peccat.* Viuald. *de baptismo. tit. de minist. num. 1.* Dico *quartùm.* Solus Sacerdos parochus est nunc ex officio minister ad conferendum sacramentum diuinæ Eucharistiæ suis subditis. Ita habetur *c. peruenit. de consecr. d. 2.* Notat Viuald. *de Euchar. tit. de vsu. num. 2.*

num.2. Dixi,nunc, quia olim,cum fideles communicabant sub vtraque specie,diaconus etiam ex officio ministrabat sanguinem.Ita communiter Doctores sacri:notat Sot. *in 4.d.13.q.1.a.3.concl.3.* Viuald.*de Euchar.tit.de vsu.n.2.*Tolet.*l.2.c.28.n.2.*Dico *quintùm.* De licentia parochi potest quilibet simplex Sacerdos administrare Eucharistiam. sic Tolet. *lib. 2. c. 28.num. 2.& lib.6.c.17.n.1.*Dico *sextùm.*Non solum sacerdoti, sed etiam diacono(in casu necessitatis)potest parochus dare licentiam administrandi Eucharistiam.Ita Viuald. *de Euchar. tit. de vsu.n.2.* Tolet.*lib.2.c.28.n.2.& lib.6.c.17.n.1.* Erit autem necessitas cùm adest parochus,sed est impeditus, & non est alius Sacerdos. Ita habetur *c.Diacono. & c. Præsente. dist. 93.* Instit. *de Euchar. lib.2.§. Sed nec.* Tenent Doctores *in 4.d.13.q.2.art.3.* cum Paludano.Summistæ *ver.commun.sacram.*Caiet. *c.de ministro.* Armil. *num.21.*Vict.*de Euch. num.89.* Gloss. verò Institut. citato loco ait causam sufficientem esse, si Sacerdos non possit sufficere ad communicandam multitudinem. Dico *septimùm.* Minister Sacramenti extremæ Vnctionis est solus Sacerdos. Ita eruitur manifestè ex *c.5.*D.Iacobi,dicentis. *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ,*&c. habetur *c.1.de Sacr. Vnct.cap.presbyteros. dist. 95.* in Conc. Cabilon. *cap. 46.* Definitur in Conc. Trident. *sess.14.cap.1.& can.4.* Tradunt ex D.Thom.in antiquis Nauar. *cap. 22. num. 12.* Vict. *num. 220.* Sot. *d.23. quæst.2.art.1.* Est igitur Sacerdos necessarius necessitate Sacramenti. De necessitate verò præcepti est Sacerdos Parochus. Ita habetur *in Clement.de priuileg.& Clem.Dudum.de sepul.* Docent S.Thom. *in 4.d.23.quæst.2.a. 1. & in Add.quæst.33.art.3.* D. Bonau. Richard. Scot.& alij *in 4.d.23.*Sot.*quæst. 2. a. 1.* Angel.*verb. vnct.quæst.3.* Armil.*quæst.4.& 5.*Sylu.*quæst.5.*Dico *octauum.* De sola licentia parochi potest quilibet simplex Sacerdos administrare sacramentum extremæ Vnctionis. Ita Viuald. *de Sacr.Vnct.tit.de minist.n.3.*Dico *nonum.* Qui Sacerdos sine licentia Episcopi, vel parochi,administrat extra necessitatem sacramentum Vnctionis,manet excommunicatus.Ita colligunt Doctores ex *Clem.1. de priuil.* Sacramentum tamen est validum, & verè collatum. Ita Viuald.loco citato,& Vict.*de Euch.num.200.*

2 *Int.* De aliis sacramentis potestne esse aliqua dubitatio? *Resp.* Minimè quidem, quia Sacramentornm confirmationis, & Ordinis minister est solus Episcopus. Approbatio autem Episcopi ad Sacramentum pœnitentiæ, est post Conc. Trid.

de

de essentia sacramenti. Quod verò Sacerdos de licentia parochi possit adesse ad contractum matrimonialem, tanquam conditio sine qua non celebratur validè contractus coniugalis, ac proinde non tenet Sacramentum matrimonij, decreuit idem Concilium, vt suis locis iam dixi, & ostendi. Et per hæc satisfactũm est propositæ quæstioni secundum commune ius, Doctorumque sententiam. Si tamen in aliqua diœcesi alia vigeat consuetudo, nimirùm, vt obtineatur facultas Ordinarij ad Sacramenta ministranda, sicuti obtinetur ad primam post ordinem sacerdotij susceptum dicendam Missam, seruanda est propter pœnam appositam aliter facientibus. Nam sicut iubetur, vt quisque Sacerdos facultatem petat ad primam dicendam Missam propter examen ceremoniarum, an fortè eas rectè teneat ac seruet. Ita optimum erit consilium iubere, vt petatur facultas ad sacramenta ministranda, propter ritum in iis administrandis seruandum secundum S. Rom. Ecclesi. morem, circa quæ non leuiter sæpe ac sæpissimè cuique errare contingit, nisi diligentem adhibeat animaduersionem.

Finis tertiæ Partis.

EXA

EXAMINIS THEOLOGIÆ MORALIS.

PARS QVARTA.

In qua de peccato in communi, & singulari circa diuersos personarum status alphabeti ordine multæ, ac variæ quæstiones mouentur, & soluuntur.

AD CALCEM DE OPERIBVS agitur misericordiæ.

CAPVT I.

De peccato in communi. §. 1.

1 *Definitur peccatum mortale iuxta* D. *Augustinum.*
2 *Enucleatur definitio Augustini.*
3 *Traduntur peccati mortalis diuisiones.*
4 *Quot modis errarunt hæretici circa traditas diuisiones.*
5 *Discrimen inter peccatum mortale & veniale.*
6 *Quod est peccatum ex genere suo mortale, quod veniale.*
7 *An remittantur à Deo peccata mortalia omnibus.*
8 *An alicui peccatori denegetur in hac vita auxilium, siue gratia adiuuans ad conuersionem.*
9 *Per quod medium remittuntur à Deo peccata mortalia.*
10 *An peccata semel dimissa, iterum peccatori imputentur ad culpam.*
11 *An peccata semel dimissa, iterum peccatori imputentur ad pœnam.*
12 *Vtrum de lege ordinaria remittatur vnum peccatum mortale sine aliis dimissis mortalibus.*
13 *Per quid remittitur peccatum veniale intra viam.*

14 Per

14 *Per quid remittitur peccatum veniale extra viam.*
15 *Quod est peccatum commissionis, & omissionis.*
16 *Vtrum contemptus sit peccatum mortale.*
17 *An ex multis peccatis venialibus fiat vnum peccatum mortale.*
18 *Vnde excusatur opus à peccato mortali.*

1 INTERROGATIO. Antequam ad singula peccata veniamus, quæro ex te de peccato in communi, quid sit peccatum? *Resp.* Suppono peccati nomen significare deuiationem à rectitudine debita operi faciendo. Ita D.Thom. 1.*p.quæst.* 63.*a.*1. Hæc autem deuiatio contingit, vel in operibus naturæ, & tunc appellatur peccatum naturæ. Ideo philosophus 2.*phys.* appellat monstra (in quibus deuiatum est à rectitudine animalis, vel alterius rei naturalis) peccata naturæ: vel contingit in operibus artificialibus, & tunc vocatur peccatum artis: vel contingit in operibus volantariis, & tunc vocatur peccatum mortale. Et ideo peccatum à D.Aug. *lib.*2.*de consen. Euang.* appellatur transgressio legis, legis, inquam, vel naturæ, vel artis, vel rationis. Hoc igitur peccatum mortale definitur à D. Aug. lib.2.contra Faust.*c.*27. dictum, aut factum, aut concupitum contra legem Dei æternam; approbat D. Thom. 1. 2. *q.* 71. & communiter Theologi, & Nauar. *prælud.* 7. *num.* 4. & Gloss.*c.ille rex.de pæn.d.*3. Lex autem æterna est diuina, & summa ratio, cui debent dicta, facta, & concupita nostra aptari & conformari. Ita D.Aug. *lib.*1.*de liber. arb. cap.* 6. D. Thom. 2.2. *quæst.*91.*art.*1. Adeo manifesta, & clara omnibus, vt naturæ dictatu, absque alio magistro, innotescat; mala prohibens, bona proponens. Et ideo cùm Regium vatem quidam interrogaret: *Quis ostendet nobis bona?* respondit Deo gratulans. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Psal.*4. Ideo quidquid est contra legem naturalem, est contra legem æternam, vt docet D.Thom.2 2.*quæst.*91.*art.vlt.*& Caiet.*ibi.*

2 *Int.* Obscura sanè est descriptio proposita, enuclea clarioribus verbis mentem August. nam neque occisio, v. g. neque contumelia, neque cogitatio materialiter sumpta peccata sunt, quid igitur vult Aug. cùm dicit, peccatum est dictum, aut factum, aut concupitum contra legem æternam? *Resp.* Sensus est. Peccatum est voluntaria deuiatio à lege æterna, seu regula diuina in exequendo opere, vel dicto, vel in concupiscenda

piſcenda aliqua re. Ideo Tolet.*lib.3.c.1.nu.2.* definit ; peccatum eſt receſſus voluntarius à regula diuina. Quod voluntarium intellexit Aug. in ver. contra, teſte Bellar. *tom. 3. contr. 2. lib. 1. de peccatis, cap. 1.*

3 *Int.* Quot nominibus appellatur peccatum? *Reſp.* Pluribus. Aliud enim appellatur mortale, aliud veniale. Aliud appellatur mortale ex genere ſuo; aliud veniale ex genere ſuo. Aliud appellatur commiſſionis, aliud omiſſionis.

4 *Int.* Dic in primis, quot modis errarunt hæretici circa primam diuiſionem, qua diuiſiſti peccatum in mortale, & veniale? *Reſp.* pluribus. Vvicleffus aſſeruit omnia peccata reproborum eſſe mortalia : omnia verò peccata prædeſtinatorum eſſe venialia, ac proinde prædeſtinatum ſemper eſſe in gratia: reprobum ſemper eſſe in odio Dei. Hunc errorem confutat Vvaldenſis *de ſacram. c. 155.* Caſtro *ver. peccatum. hæreſ. vlt.* oppoſitum definit Conc. Trid. *ſeſſ. 6. can. 17.* Lutherus dixit ſolum peccatum infidelitatis eſſe mortale: reliqua verò omnia venialia. Confutat hunc errorem Caſtro loco citato, & Vega *lib. 4.* ſuper Conc. Trid. *cap. 1.* Veritas verò noſtra eſt de fide definita in Conc. Trid. *ſeſſ. 6. can. 17.*

5 *Int.* Quod eſt diſcrimen inter peccatum mortale, & veniale? *Reſp.* Torſit Doctorum omnium ingenia propoſita quæſtio: atque nullus hactenus à priori, vt Logici loquuntur, diſcrimen aſſignauit omnino certum. Opiniones non affero, ne ſim tædio lectori. Duæ ſunt potiſſimæ. Prima Scot. *in 2. d. 21. q. 1.* Gabr. *in 4. d. 16. q. 1. a. 1. not. 1.* aſſerentium in hoc eſſe diſcrimen, quia peccatum mortale it contra præceptum : veniale contra conſilium. Damnat hanc opinionem Veg. *lib. 14. ſup.* Conc. Trid. *cap. 12.* & merito iure. Enimuerò nubere opus eſt bonum, & tamen it contra conſilium Pauli de non nubendo. 1. *Cor. 7. Qui non nubit meliùs facit.* Clarius diſcrimen eſt, quod apponunt Alen. *2. p. q. 106. memb. 1.* Bonau. *in 2. d. 42. qu. 1. art. 1.* Nimirum in eo conſiſtere, quia mortale it contra præceptum: veniale verò præter præceptum, ſeu, non ſecundùm præceptum. A recta enim via poſſumus deuiare dupliciter, vel eundo contra, vt ſi eundum ſit ſurſum, tendamus deorſum, vel eundo præter, ſeu non ſecundùm viam, vt ſi eundum ſit recta, tendamus obliquè, vel diſtortè circulariter. Ita ſequitur Tolet. *lib. 3. cap. 1.* A poſteriori verò multæ aſſignantur rationes, hoc eſt, ab effectu orto ex mala cauſa. Nam appellatur

appellatur mortale, quia priuat vita spirituali, hoc est, diuina gratia. Qua de morte dixit Sapiens c. 16. *Homo per malitiam occidit animam suam.* Appellatur autem veniale, quia facilè inuenit veniam à Deo concessam.

6 *Int.* Quod est peccatum ex genere suo mortale; quod veniale? *Resp.* Peccatum ex genere suo mortale est, quod intra eandem malitiæ speciem accrescit ad mortale absque alia extrinseca circunstantia, seu malitia adueniente. v. g. furtum intra eandem furti speciem, crescit ad mortalem quantitatem. Veniale ex genere suo est, quod intra eandem speciem accrescens, quantumcunque accrescat, non peruenit ad mortale, sed indiget externa malitia adueniente. Tale est mendacium iocosum, verbum otiosum, & similia.

7 *Int.* Remittunturne in hac vita peccata mortalia? *Resp.* Multipliciter errarunt hæretici in hoc puncto. Nam Catari & Cataphrygi dixerunt peccata Christianorum esse irremissibilia. Huius erroris meminerunt Epiphan. *hæres.* 59. D. Hierony. *lib. 2. cont. Iouin. & epist.* 50. 54. 61. August. *de ver. & fals. pœn. cap.* 3. *& de agon. chris. cap.* 3. Cyprian. *cap.* 52. Athan. *orat. de pec. in Spir. sanct.* qui illum tribuit Origeni. Fundamentum huius erroris sumptum est ex Paulo 6. *ad Hebr. Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt.* & *cap.* 10. *Non relinquitur hostia pro peccato.* Tertullianus dixit peccata semel commissa post baptismum dimitti, non tamen si iterum committantur. Ita de eo affirmant D. Hierony. *lib. de script. Eccles.* Vincent. Lyrensis *lib. contra nouitates.* Niceph. *lib.* 4. *hist. cap.* 12. & 34. Nouatus dixit aliqua grauissima peccata non remitti, quale est apostasia à fide. Negare Christum in tormentis. Ita Euseb. *lib. 6. hist. cap.* 35. Ruffin. *cap.* 33. Niceph. *lib.* 6. *cap.* 3. testantur. Dico tamen primùm. Tam in statu naturæ, quàm in statu legis scriptæ peccata mortalia à Deo dimittebantur. Est de fide. Ita de Adamo *Sap.* 10. Reprehenditur Cain quod veniam desperauerit. *Genes.* 4. de statu legis scriptæ. *Isai.* 55. *Derelinquat impius viam suam, & Vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius, & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum.* Dico secundùm. In lege gratiæ dimittuntur à Deo peccata Christianorum. Est veritas definita in Conc. Mileuitan. & Arausicano. in Nicen. *can.* 8. in Trid. *sess.* 6. *cap.* 14. & *can.* 19. & *tota sess.* 14. Dico *tertiùm.* Verbum D. Pauli *Hebr.* 6. & 10. *Impossibile est*

est eos, qui semel, &c. *Non relinquitur hostia pro peccato*, &c. idem est atque difficillimum. Ita Hieronym. *cont. Iouinian. lib.* 2. D.Anselm. *cap.*6.*ad Hebr.* Conc.Colon.*tit.de pœn.* Hanc autem difficultatem intelligunt dicti Patres circa atrociora peccata. Dico *quartùm*. Verus sensus Pauli est de secundo baptismate, quod quidem semel susceptum impossibile est iterum suscipi ad delendum peccata. Ita D. Chrysost. D. Bonau. & alij ib.D.Aug.& Athan.cit.D. Ambr. *lib.* 2.*de pœn. cap.* 2. Iust.Mar. *ad gentes. q.* 97. Dico *quintùm*. Non semel tantùm, sed quoties homo peccat, & ad Deum reuertitur, toties ab eo consequitur veniam peccatorum mortalium. Est de fide. Matth. 18. *Non dico tibi septies, sed septuagies septies.* Ita D. Hieron.ib.Hilar. *can.* 18. Chrys. *hom.*62.*in Matth.&* 2. *in Psal.* 50. *& hom.* 24. *&* 40. *ad pop.* Damasc. *lib.* 2. *par. cap.* 86. Niceph. *lib.*4.*hist.cap.*23. optima sunt verba Tertul. *cap.*8. *de pœn.* Nemo deterior fiat, eò quòd Deus bonus sit, toties remittens, quoties delinquimus. Dico *sextùm*. Nullum est tam graue peccatum, cuius à Deo venia obtineri non possit. Constat fuisse peccata hæresis remissa. *Apocal.* 3. *&* 2.*ad Tim.*2. & ideo quiuis peccator est ad pœnitentiam recipiendus ex Conc. Nyssen. *can.*8. & aliis, quæ refert Euseb.*lib.*5. *hist. cap.* 3. *& lib.* 6.*cap.*32. Hinc fit, vt loca *Matth.*12. *& Marc.* 3. vbi blasphemia in Spiritum sanctum dicitur non remitti, neque in hoc sæculo, neque in futuro, similiter 1. *Ioan.*3. vbi appellatur certum peccatum ad mortem, intelligenda sint de difficultate consequendæ veniæ. Ita Vega *lib.* 13. *in Trid.* Chrys. *hom.*42.*in Matth.* D.Thom.3.*p.q.*68.*art.*1. D.Ambr. *lib.* 1.*de pœn.c.*8.*&* 9. Nisi velimus interpretari locum D.Ioan.de impœnitentia finali, in qua quis moritur, vt significauit D. Aug. *lib.de cor.& gratia.cap.*12. & Beda ad eum locum. Cassianus *epist.*3.Greg.16.*Mor. cap.* 28. insinuat D.Hieronym. *cap.* 14.*Ierem.*in illa verba, *Noli orare pro populo isto.*

8 *Int.* Suntne aliqui, vel fuere peccatores, qui in hac vita non possint ad Deum verè conuerti, vt ab eo obtineant veniam? *Resp.* Senserunt de insignibus peccatoribus Henriq. *quodl.*8.*q.*1.Abulens.*c.*4.Exod.*q.*12.& Deut.2.*q.*10.Med.*lib.*3.*de fide.c.*1.Cathar.*de præd.& repr.* Roffens. *art.* 36. contra Luth. Ruard. *art.* 7. Sensus verò eorum est, Deum in pœnam talium peccatorum illis denegare gratiam sufficientem ad se conuertendum verè, vt possint veniam consequi. Probari

videtur hæc opinio *Eccleſ. 7.* vbi Deus dicitur peccatores certos deſpicere. *Pſal.8.*dimittere.*Ierem.51.* derelinquere. Similiter loquuntur Iſidor.*lib.2.de ſum.bon.cap.15.* Euſeb. *lib. 8. demonſt.c.2.*Greg.11.*mor.cap.5.&* 31.*cap.*11.Bern. *de ſallacia ſæc.* D.Auguſt.*cap.14. de gratia.* Oppoſitum tamen aſſeruerunt D. Thom.1.2.*quæſt.*85.Alenſ.4. *p.qu.*13. *memb.* 4. *art.* 2. *& qu.* 14. *mem.5.art.2.*Altiſiod.*lib.3.tract.2.c.1.q.1.* & *lib.* 4. *tract.6. cap.1. qu.vlt.*Medin.*tract.1.quæſt.11.de pœn.* Sot.*in* 4. *d.* 15. *q.1.artic.1.* Pet.Sot. *lect.5.de pœn.*Veg.*lib.13.in Trid.cap.12. &* 13.Dried. *de captiuit.tract.5.c.3.* Ruard.loc.cit. Probatur ex vocatione generali Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* De durioribus peccatoribus dicit Scriptura Sap.11.12. *Diſſimulat peccata hominum propter pœnitentiam*, hoc eſt,expectat patienter, ſuppeditando gratiam ſufficientem ad conuerſionem, pro hoc ſolo fine, vt liberè conuertantur. Ita expoſuit D.Pet.2.*can.3.* vt homines quantumuis prauos ad pœnitendum prouocet. Et ideo D. Paul. totam impœnitentiam,& duritiam reiicit in nos, ad Rom. 2. *Tu autem ſecundùm duritiam tuam,& impœnitens cor,* vt declaret duritiam,& impœnitentiam quamcumque non defectui diuini ſufficientis auxilij, ſed prauo libertatis vſui eſſe tribuendam. Quod quidem ſatis clarè videtur Deus ipſe teſtari Oſeæ 13.*perditio tua ex te Iſraël,tantummodò ex me auxilium tuum.* Et hæc eſt communis Theologorum ſententia,& locutio, cum qua dicendum nemini à Deo denegari ſufficientem gratiam,quantumcunque peccatori non ponenti eidem gratiæ obicem, qua poſſit ad Deum conuerti. Loca verò ſcripturæ adducta pro contraria opinione intelliguntur de auxiliis particularibus quæ Deus in criminum pœnam inſigni peccatori denegat, præuidet enim talem peccatorem tali clementia abuſurum non cooperando;& ideo eam denegat, ne maiori dignus fiat animaduerſione,vt rectè aduertit Suarez *diſp.de effectu pœn. circa remiſ.mortal.peccat.ſect.2.n.vlt.*

9 *Int.*Per quod medium remittuntur à Deo peccata mortalia?*Reſp.*Dico *primùm.* Remittuntur per actum dilectionis Dei ſuper omnia.Ita Pet.Sot. *lect.5. de pœn.* Caiet. 1. 2. *q.* 87. *art.*1.Greg.*in* 1.*d.*17.Adria.*quodl.7.quæſt.*4.D.Bern. *ep.* 170. D. Greg.*hom.33.in Euang.*D.Aug.14.*ciuitat.cap.vlt.* Nau. *c.1.nu.1.* Probatur ex 1. Ioan. 4.*Omnis qui diligit, ex Deo eſt.*Nam talis actus dilectionis Dei ſuper omnia, eſt perfecta conuerſio

pecca

peccatoris ad Deum; ergo conuertet Deum etiam ad peccatorem, iuxta Dei promissionem Zach. 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Dico *secundùm.* Remittuntur per actũ doloris detestantis peccatum super omne detestabile, ex eo quòd sit offensa Dei, quem summè diligere debemus. Ita omnes Theologi, & adeò hoc medium efficax ad veniam consequendam putarunt aliqui, vt existiment necessarium, ita vt possit homo habere actum dilectionis Dei super omnia, & manere in peccato mortali, nisi doleat de eo præsenti, & actuali dolore. Ita Cano *relect. de pœn. p.* 3. Quod quidẽ verum est, cum ita diligens recordatur peccati commissi (si cum tali recordatione exerceri possit actus talis dilectionis, quod negat Petr. Sot. *lect.* 4. *&* 5. *de pœn.*) Cùm verò ex obliuione totali, vel ex naturali incogitantia, peccati non meminit, certum est, quod primo loco dixi, nimirum iustificari peccatorem per talem actum amoris. Ita D. Thom. 3. *p. q.* 87. *art.* 1. & Sot. *in* 4. *d.* 14. *q.* 1. *art.* 2. Cui etiam non assentior, cùm dicit per actum martyrij pro Christo passi absque alia detestatione, & dolore peccati, licet martyr recordetur peccatorum, talia peccata dimitti. Ita Suarius illum impugnat *tom.* 3. *in* 3. *p. disp.* 29. *sect.* 2. *&* 3. Dico *tertiùm.* Remittuntur peccata mortalia in Sacramento pœnitentiæ per attritionẽ cognitam talem: in reliquis per contritionem veram, vel attritionem existimatam à suscipiente contritionem. Hæc est manifesta ex generali doctrina in materia de sacramentis, tum in communi, tum in singulari, vt iam respondi suo loco.

10 *Int.* Remittunturne peccata à Deo, ita vt nunquam deinceps peccatori deputentur ad culpam? *Resp.* Fuere hæretici, qui dixerunt, peccata cùm dimittuntur, non omnino auelli, sed tegi, aut radi, & per commissum subsequens peccatum iterum repullulare, ac renasci, imputaríque ad culpam, quemadmodum de operibus meritoriis asserunt Theologi, cùm per peccatum mortificantur. Oppositum tamen definit Conc. Trid. *sess.* 5. 6. *&* 14. Fuerunt Catholici, qui dixerunt post dimissa peccata, subsequẽs cõmissum, ita pro ingratitudine esse grauẽ culpã vt æquipolleat culpæ simul sumptæ omniũ dimissorum: & in hoc sensu peccata dimissa, per subsequens peccatum iterũ imputari, & puniri. Ita Hugo Vict. *de sacr. d.* 14. *c.* 9. Magist. *in* 4. *d.* 22. *n.* 6. Medin. *de pœn. tom.* 1. *qu.* 8. Colligitur hæc opinio ex D. Aug. *libro de bapt. cap.* 12.

& 13. & serm. 51. de verb. Dom. fundamentum est parabola à Christo Domino proposita de debito demisso seruo, *Matth. 18. serue nequam omne debitum dimisi tibi.* & postea iubetur detrudi in carcerem, donec reddat vsque ad nouissimum quadrantem. Veruimtamen facilis est expositio parabolæ, quasi diceret, reliqua debita dimisi, & sunt dimissa. Verumtamen debitum denuò contractum nolo dimittere, sed exactè totum reddes. Ideo opposita sententia est certa apud omnes alios cum D.Thom. *in 4. d. 22.* Gratian. *c. vlt. de pœn. d. 4.* vbi multa congerit Patrũ testimonia, sumitúrque ex D.Paulo ad Rom. 11. *Dona Dei sunt sine pœnitentia.* Circunstantia verò ingratitudinis, licet aliquantulum aggrauet, vt notat D. Tho. non tamen adeò aggrauat, vt toti præcedenti malitiæ æquipolleat, vt docet Suar. *de pœn. disp. de reditu peccat. sect. 3.* & ideo, per se loquendo, neque est de necessitate confessionis.

11 *Int.* Siquidem non deputantur ad culpam, rogo, an per subsequens peccatum deputentur ad pœnam? *Resp.* Minimè quidẽ. Claret ex *Nau. 3.* quia Deus nõ iudicat bis in idipsum. Probatur ratione, quia pœnæ malum, vt pœna non potest infligi à iudice, nisi pro culpa: si ergo culpa ablata est, & pro illa data iam pœna, non redeunte culpa, nequit iterum redire pœna. Et hæc est communis opinio.

12 *Int.* Quæro vlterius, vtrùm remittatur vnum peccatum mortale, non remissis aliis de lege ordinaria? *Resp.* Minimè. Imò est de fide, quod non possit de lege ordinaria remitti vnum mortale, quin remittantur omnia. Ita Theologi cum D.Thom. *3. p. q. 86. art. 3.* Ratio est, quia non potest remitti peccatum mortale, quin peccator recipiatur in amicitiam Dei, non potest verò recipi in amicitiam Dei, qui habet peccatum mortale: ergo cùm vnum remittitur, necesse est, vt omnia remittantur. Deinde, ille, cui remittitur peccatum mortale, admittitur ad regnum cælorum: non potest verò admitti, qui habet peccatum mortale: ergo cùm vnum tollitur, alterum tolli necesse est. Ita argumentatur Innocent. III. *in cap. Maiores, de Baptism.* vt concluderet non posse remitti & tolli peccatum originale, non sublato, ac remisso actuali. Multa adducit Medin. *de pœn. quæst. 12.* Dixi, de potentia ordinaria, quia de potentia absoluta licèt neget Sot. *in 4. d. 15. quæst. 1. art. 3.* affirmant tamen Scot. *in 4. d. 14.* Gabr. *q. 1. art. 2.* Med. *de pœn. tract. 1. quæst. 7.* Adrian. *quæst. 4. de pœnit.*

quos

quos refert, & sequitur Suarez *disp. de remiss. peccat. sect. 6.* Illius fundamentum est, quia de potentia absoluta non potest Deus dimittere peccatum, quin donet gratiam, & recipiat peccatorem in suam amicitiam. Tunc verò fieret remissio per non imputationem: sed hoc longius persequi, alterius est considerationis.

13 *Int.* Per quid remittitur peccatum veniale? *Resp.* Multipliciter hac de re opinati sunt Theologi. Durand. *in 4. d.16. quæst.2. & d. 21. quæst. 1.* dixit veniale expelli per quemlibet actum contrarium, etiam naturalem, *verbi gratia*, mendaciũ per actum naturalem voluntatis nolentis deinceps mentiri. At verò Gabr. Maior, & reliqui Nominales, insuper Scot. *4. d.16.* dixerunt veniale tolli per pœnam assumptam: quia arbitrabantur per veniale peccatum non remanere in anima maculam culpæ, sed reatum tantùm ad pœnam, & ideo pœna satisfacta tolli tale peccatum, etiam in inferno. Dico *primùm.* Ex peccato veniali remanet in anima non solùm reatus ad pœnam, sed macula culpæ. Ita D. Thom. 1. 2. *quæst. 88. art. 1. & quæst. 7. de malo. art. 11.* Dico *secundùm.* Tolli peccatum veniale, non est satisfieri pro pœna debita, sed est tolli maculam culpæ. Ita D. Thom. loc. citat. Sot. *in 4. d. 15. quæst. 2. ar. 2.* Ledesm. 1. 4. *quæst. 28. art. 1.* Cordub. *lib. 1. quæst. 5. n. 8. & 11.* Dico *tertiùm.* Peccatum veniale non tollitur per actũ merè naturalem. Ita D. Thom. *3. p. q. 87. art. 4. & 1. 2. quæst. 87. art. 5. ad 3. & quæst. 7. de malo. art. 10. & in 4. d. 16. quæst. 1. art. 1. quæst. 2. ad 3. & ibidem* Paludan. *quæst. 1. art. 1.* Richard. *articul. 5. quæst. 2. & distinct. 21. quæst. 3. artic. 2.* D. Bonauent. *artic. 1. quæst. 1.* Alens. *4. p. quæst. 65. aliàs 15. memb. 3. §. 4.* Sot. *d. 15. quæst. 2. art. 4.* Abulens. *quæ. 711. in cap. 25.* Matth. Richard. Vict. *opuscul. de diff. peccat.* Pet. Sot. *lect. 18. de pœnit.* Ratio sumitur ex scriptura remissionem peccati venialis Deo tribuente. Ita Psalm. 31. *Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum*, id est, dimisit ex gratia. Ita exposuit D. Paul. *Rom. 4:* peccatum verò etiam veniale. Ita Glossa ordin. Similiter 1. Ioann. 1. *Fidelis est, vt remittat nobis peccata nostra*, id est, peccata, quæ nos iusti committimus. Ita explicuit Concil. Mileuitan. *cap. 6. 7. 8.* Iusti autem non committunt peccata mortalia. Præterea quotidie petimus, *Dimitte nobis debita nostra*, debita, inquam, venialia. Ita exposuit Conc. Trident. *sess. 6. cap. 11.* Denique *cap. 2.* dixit Ioan. *Si quis peccauerit,*

rit, aduocatum habemus ad Patrem, id est, intercessorem, qui oret. Peccauerit verò etiam venialiter. Ita D. August. ibidem, *tractatu primo.* Dico *quartùm.* Ad consequendam remissionem peccati venialis requiritur, vt cui fit remissio, sit in gratia sanctificante. Ita omnes supra citati auctores. Ratio est, quia vt tollatur peccatum veniale, requiritur proprius actus peccatoris, & hic non purè naturalis, vt iam dixi, sed acceptabilis à Deo in ordine ad supernaturalem finem. At verò actus peccatoris nil habent valoris apud Deum pro dimissione culpæ: & ideo nunquam remittitur veniale peccatum, quin priùs remittatur mortale. Dico *quintùm.* Peccata venialia remittuntur per quemlibet actum bonum hominis iusti. ita asserunt Scot. *in 4. d.21.q.1.* Maior *q.1.* Gabr. *ibid.d.16. q. 1.* Medin. *de pœn. tract. 1. q.3.* Atque habetur in Decr. *de pœn. d. 3. c. de quotidianis.* vbi dicitur huiusmodi peccata tolli per orationem Dominicam. Marianus Vict. *de confess. c.10.* ait tolli per actum, quo iustus vult placere Deo. Suarius *disp. de remis. venial. sect. 2.* tolli per propositum non amplius committendi tale peccatum, excludendo complacentiam in eo. Vnde apparet falsam esse opinionem Alens. *4.p.q.15. aliàs 65.m.4.art.4.quæst.27. aliàs 69.m.3.art. 5.* & Palud. *in 4. distinct. 16. quæst. 2. art. 2.* affirmantium esse necessariam contritionem ad remissionem venialium. Ratio est, quia quicunque actus bonus hominis grati, est dignus maiori Dei amicitia: ad amicitiam verò maiorem pertinet remissio leuium offensarum. Dico *sextùm.* Per quodlibet sacramentum remittuntur omnia peccata venialia ex opere operato, nisi suscipiens Sacramenta actualiter repugnet per actualem complacentiam eorum, vel certi alicuius. Si enim accedat sine actuali complacentia, & cum voluntate recipiendi sacramentum, & illius effectum, venialium omnium recipit veniam ex operè operato Sacramenti. Hanc latè probat Suar. *4. tom.d. de remis. veni al. sect. 3.* ideo probatione supersedeo. Probabilius est non remitti peccata venialia per aquam benedictam ex opere operato. Ita Suar. loco citato. Cùm igitur aqua benedicta perfundimur, excitatur in nobis deuotionis actus, & per hũc ex opere operantis veniale tollitur. Neque ad tollenda peccata instituta fuit hæc benedictio ab Alex. I. vt habetur *c. Aquam. de pœn. d.3.* sed ad coërcendos dæmones, vt notat D. Thom. *in 4. dist. 6.*

dist.6.quæst.2.art.3.quæst.2.ad 4.& d.16.quæst.2.art.2.

14 *Int.*Suppono vt certum,posse animam iustam decedere ab hac vita in peccato veniali, vt ait D.Tho. *in 4. d.2.q.1. art.3.*quæro,per quid tollitur illa culpa,& macula, vt anima aduolet ad aulam cælestem:nil enim coinquinatum intrabit in eam ? *Resp.*Sot.*in 4.d.16.q.2.art.2.* quem sequitur Vasquez 1.2.*d.41.nu.3.*ait tolli per actus bonos animæ in Purgatorio existentis; colligitur ex D.Gregor. *lib.4.Dialog.cap.39.*& refertur *cap.Qualis.*in Decreto.*d.25.* D.Isidor. *lib. 1. de diu.offic. c.de sacrific.*Rich.*opusc. de diff. mort. & venial.* Dicendum nihilominus est,talia peccata tolli per actum dilectionis Dei super omnia, & contritionem veram, quam anima elicit in primo instanti separationis à corpore. Ita Doctores alij. Caiet.1.*p.quæst.63.art.5.* Molin. ib. *art.6. conclus.* 1. D. Thom. *in 4. d. 21. & qu. 7.de malo.art.*11. Bonau. & Richard. *in 4.d.* 21. Adrian. *quæst. 4. de confess.* atque quoad hanc remissionem culpæ adhuc anima dici potest esse in via. Quoniam verò iam separata est à corpore, dicitur ab aliis Doctoribus obtinere veniam in Purgatorio, latè sumpto vocabulo Purgatorij.

15 *Int.* Quod est peccatum commissionis, quod peccatum omissionis?*Resp.*Peccatum commissionis est culpa, quæ committitur transgrediendo præceptum negatiuum : peccatum verò omissionis est culpa, quæ committitur transgrediendo præceptum affirmatiuum. Ita cum communi Vasquez 1.2. *disp.92.num.1.& disp.93.num.*13.

16 *Int.* Estne contemptus præcepti,siue diuini,siue humani, siue præcepti grauis, siue leuis semper peccatũ mortale? *Resp.* Maximè. Ita cum communi Caiet.2.2.*q.*104.105.186. *& opusc.24.quæst.*21.Nauar.*cap.23. num.* 25. Committitur autem contemptus, cum aliquis non vult obedire, & subiici, vt ipsi præcepto, vel præcipienti non obediat. Ita D.Thom.2.2. *quæst.186. art.4. ad* 3. Caiet.2.2. *quæst.*104.*art.*2.Nauar.*cap.23. num.*40.

17 *Int.* Ex multis peccatis venialibus fitne vnũ mortale? *Resp.* Ita vulgò iactatur : ait enim rudis multitudo ex solo præciso numero septenario peccatorum venialium fieri peccatum mortale: & sic de septem in septem peccatis venialibus memorant mortalia, atque ita videtur loqui Glossa *cap. Tres sunt autem.de pæn.dist.*1.Oppositum tamen est dicendum

cum communi, quam tenet Caietan. 2. 2. *quæst.* 104. *art.* 2. & Vega *lib.* 14. *in Trid. cap.* 11. Viuald. *de Euchar. tit. de Præpar. num.* 5.

18 *Int.* Vnde excusatur opus à peccato mortali? *Resp.* Inprimis ex defectu deliberationis pleni iudicij. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 154. *art.* 5. Nau. *cap.* 16. *num.* 11. Deinde ex inaduertentia naturali ad affectionem operis, accidit enim, vt quis cogitet rem turpem, & delectetur in tali cogitatione, & non aduertat se talia cogitare. Ita D. Thom. 1. 2. *q.* 74. *art.* 6. *ad* 3. & communis. Secundò, ex leuitate rei præceptæ. Tertiò, ex paruitate materiæ, iuxta omnes.

CAPVT II.

De septem peccatis capitalibus. §. 1.

1 *Quot sunt peccata mortalia capitalia.*
2 *Cur sola septem appellantur peccata mortalia capitalia.*
3 *An omnia septem sint peccata mortalia.*

1 INTERROGATIO. Quot vulgò numerantur peccata mortalia? *Resp.* Septem. Sunt autem illa, Superbia, Auaritia, Luxuria, Ira, Gula, Inuidia, Acedia.

2 *Int.* Cur hæc sola appellantur mortalia capitalia? *Resp.* Quoniam ab his omnia mortalia oriuntur. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 16. *art.* 8.

3 *Int.* Suntne hæc septem omnia peccata mortalia? *Resp.* Minimè, sed appellantur mortalia capitalia, quia radices sunt multorum mortalium. Ita D. Thom. loco proximo, D. Greg. 31. *moral.* quos refert, & sequitur Tol. *lib. de sep. pec. mort. cap.* 2. *num.* 4. Nauar. *cap.* 23. *num.* 3.

De Superbia primo capitali peccato mortali. §. 2.

1 *Quid est superbia.*
2 *Quis est proprius actus superbiæ.*
3 *Quando est superbia peccatum mortale.*
4 *Circa quæ versatur superbia.*
5 *Quid est vana gloria.*
6 *Quod peccatum est vana gloria.*
7 *Quot sunt species vanæ gloriæ.*

8 *Quan*

8 Quando peccat quis vanè gloriando.
9 De vana iactantia verborum.
10 Quod peccatum est facere opera sancta ob vanam gloriam.
11 Quid est inuentio nouitatum.
12 De hypocrisi.
13 De pertinacia.
14 De discordia.
16 De contentione.
16 De inobedientia.
17 De curiositate.
18 De ambitione.
19 De præsumptione.

1 INTERROGATIO. Quid est superbia? *Resp.* Est inordinatus amor propriæ excellentiæ, seu, vt ait Tol. *l. de sep. pec.* est appetitus celsitudinis peruersè voluntarius. Addiderim verbo celsitudinis, propriæ. Ita D. Aug. *14. ciu. c. 13.* Dixi, inordinatus, quia amor ordinatus propriæ excellentiæ, seu appetitus propriæ celsitudinis ordinatè voluntarius, est actus bonus secundum se. Et ita Nauar. *c. 23. n. 5.* cum D. Thom. *2. 2. q. 162. a. 2.* diuidit superbiam in bonam, & in malam, nam appetere propriam excellentiam de re bona ob finem bonum iuxta propria merita, non est actus superbiæ, sed modestiæ, veluti excellentiam in scientia, in virtutibus, in viribus, in arte supra alios. Ita Nau. *c. 23. n. 5.* cum D. Thom. *2. 2. q. 162. art. 6.*

2 *Int.* Quis est proprius actus huius amoris, seu appetitus inordinati propriæ excellentiæ? *Resp.* Est sua minora bona naturalia, vel supernaturalia præponere bonis naturalibus, vel supernaturalibus sui proximi. Ita Nauar. *cap. 23. num. 6.*

3 *Int.* Quando est hic appetitus inordinatus propriæ excellentiæ peccatum mortale? *Resp.* Dico *primùm.* Quando habetur cum contemptu Dei, & tunc est maximum omnium peccatorum, vt ait Gloss. *Ps. 158.* S. Thom. loco proximo. Cùm autem non habetur cum Dei, suæve legis contemptu, superbia quidem est, vt ait Nauarr. loco proximo, sed aliquando venialis. Nam sicut renuere propriam excellentiam ex recta intentione, absque vlla Dei memoria, est actus humilitatis, ita appetere excellentiam immeritam sine vlla actuali memoria Dei, est actus superbiæ. Excellit autem tunc quis cum contemptu Dei, quando quod à Deo habet, existimat à se ipso habere: aut vult ab aliis tanquam à se ipso bona habens

existimari, aut vellet à se ipso bona sua habere, & non à Deo: aut dolet, quod talia bona à Deo, & non à se habeat. Sic Tolet. *lib. de pec. c.* 4. *n.* 2. Addit autem Nauar. *cap.* 23. *n.* 7. cùm quis existimat se bona habere à Deo quidem, sed non gratis, at ex iustitia sibi debita, veluti propter ieiunia, preces, eleemosynas, &c. Dico *secundùm.* Quando habetur cum notabili contemptu proximi. Ita communiter Doctores cum D. Thom. 2. 2. *quæst.* 162. Ille autem notabiliter proximum contemnit, cùm superbiendo contemnit sordidum proximi statum cogitatione, vel ore, vel opere, per contumeliam cum intentione vilipendij complacendo sibi de misera proximi fortuna, & abiectione.

4 *Int.* Circa quæ versatur appetitus propriæ excellentiæ? *Resp.* Versatur circa famam, & humanas laudes, & tunc dicitur inanis, seu vana gloria: agit verò de ea D. Th. 2. 2. *q.* 132. Versatur circa honores, dignitates, munia honorifica Reipublicæ, & tunc dicitur ambitio: agit verò de ea D. Thom. 2. 2. *q.* 131. Versatur circa aggressionem rerum, quæ proprias vires excedunt, ad ostendendam animi, seu virium magnitudinem, & tunc vocatur præsumptio: agit verò de ea D. Thom. 2. 2. *quæst.* 130.

5 *Int.* Quid est vana gloria? *Resp.* Est appetitus gloriæ inordinatus. Gloria verò est clara cum laude notitia: vanè igitur gloriari, est inordinatè appetere manifestationem propriæ excellentiæ cum laude immerita, & indebita. Nam appetere hanc gloriam, non est ex se malum, sed indifferens: est autem malum, cùm appetitur inordinatè. sic Tolet. *lib. de pecc. cap.* 6. *in* 4. Nauar. *cap.* 23. *num.* 10.

6 *Int.* Quod peccatum est vana gloria ex genere suo? *Resp.* Veniale tantùm. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 132. *art.* 3. Ratio est, quia per hoc vitium intra suos terminos contentum, non grauis Deo, aut proximo irrogatur offensa.

7 *Int.* Quot sunt species vanæ gloriæ, quas appellant Doctores filias vanæ gloriæ? *Resp.* Septem. Scilicet Iactantia, Inuentio nouitatum, Hypocrisis, Pertinacia, Discordia, Contentio, Inobedientia. Iactantia, est declaratio inordinata propriæ excellentiæ per verba. Inuentio nouitatum, est manifestatio propriæ excellentiæ per facta vera. Hypocrisis, est manifestatio propriæ excellentiæ per facta ficta, & falsa. Pertinacia, est ostentatio inordinata proprij iudicij. Discordia, est ostentatio

ostentatio inordinata propriæ voluntatis, contra voluntatem proximi. Contentio, est inordinata circa res dubias, vel certas altercatio. Inobedientia, est inordinata renuentia mandati superioris. Ita Nauar. *cap.23.num.11.*

8 *Int.* Dic quando peccat quis vanè gloriando? *Resp.* Quando gloriam, laudem, aut famam appetit de re aliqua, quæ est peccatum, proponitque se illam adepturum ex illo peccato. Deinde cùm pro non amittenda fama, vel laude, proponit potiùs eligendum à se peccatum, vel de facto eligitur, tunc autem offensa erit grauis, aut leuis iuxta grauitatem, aut leuitatem dicti peccati ex quo fama eruitur, vel quod eligitur pro fama conseruanda.

9 *Int.* De vana iactantia verborum quid sentis? *Resp.* Dico *primùm.* Inanis iactantia de opere nunquam à iactante se facto, quod ferè sine graui damno proximi & sine graui Dei irreuerentia fit, est tantum venialis culpa. Ita Nauar. *c. Inter verba.n.*349. Colligitur ex D.Thom. 2.2.*q.*132.*a.*3. quamuis oppositum velit Abulens. *c.6.Matth.q.*3. fieret autem cum graui proximi damno, si quis se iactaret peritissimum medicum, aut aduocatum, artis tamen medicæ, & iuris vtriusque inscius, si ob talem iactantiam decepti rudes ad illum irent, & detrimentum paterentur salutis, & iustitiæ. Ita Nauar. *cap.*23.*n.*13. Tolet. *lib.*7.*c.*8.*n.*4. cum obligatione restituendi iuxta eosdem Auctores, *& c.final.de iniur. & damn.dato.L.Qui occiderit ff.ad L. Aquil.* Facta item est iactantia cum graui Dei irreuerentia à Rege Tyri, de quo *Ezech.*28. testatur. *Eleuatum est cor tuum, & dixisti: Ego sum Deus.* Et in his duobus euentis iactantia est peccatum mortale. Addit verò Tolet. *lib.*7. *c.*8.*num.*4. Est etiam culpa lethalis, quando quis se iactat cum notabili proximi iniuria. Talis, ait, fuit iactantia Pharisæi, cum dixit Luc.18. *Non sum sicut cæteri homines, raptores, adulteri, vel vt hic publicanus.* Quod animaduersione dignissimum iudico, propter frequentiam harum comparationum, quæ communiter fiunt. Ratio est, quia illa iactantia est scandalum aliorum, graue quidem, cùm est de peccato graui, leue, cùm est de peccato leui. Insuper est mendacium, cùm res se ita non habuit. Hoc etiam intelligo, cùm in tali iactantia non interuenit complacentia operis facti, vel voluntas tale opus faciendi: si enim interuenit, est aliud peccatum præter scandalum, & mendacium.

10 *Int.* Quoniam reducitur ad iactantiam facere opera sancta ad honorem, & cultum Dei solummodo ordinata, principaliùs ad laudem propriam, quæro quale sit hoc peccatum? *Resp.* Veniale. Ita Nauar. *c.* 23. *n.* 13. cum plurimis, quos refert contra Abul. *c.* 3. *Matth. q.* 3. & Angel. *verbo, vana gloria.*

11 *Int.* Quid censes de inuentione nouitatum? *Resp.* Peccatum nouitatis committitur, cùm aliquis intendit noua aliqua exhibere, vt laudem ab aliis comparet. Fit autem hæc nouitas, non tantùm in rebus, sed in verbis. Ex genere suo est tantùm culpa venialis. Ita Tolet. *lib.* 7. *cap.* 13. Ideo nisi noua inuentio rerum nouarum aliunde vitietur, semper cùm est culpa, est tantùm venialis. Ita Nauar. *cap.* 23. *num.* 7.

12 *Int.* Quid dicis de hypocrisi? *Resp.* Hypocrisis est simulatio virtutis, quam quis non habet. Duplex est hypocrisis: vna, quâ quis intus vult esse malus, sed vult apparere aliis bonus: alia, quâ quis vult externè apparere virtuosus, cùm non sit, vt deditus orationi, miseris pauperibus procliuis. Dico *primùm.* Hypocrisis semper est peccatum. Ita Caietan. 2. 2. *quæst.* 3. Tolet. *lib.* 7. *cap.* 9. Ratio est, quia semper est mendacium perniciosum. Dico *secundùm.* Hypocrisis, quâ quis vult intus esse malus, foris tamen tantùm apparere bonus, est peccatum mortale. Ita Tolet. *lib.* 7. *cap.* 9. Hypocrisis, quâ quis facit aliqua opera sancta, vt alij arbitrentur illum habere sanctitatem, quam non habet, est solùm peccatum veniale. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 110. *art.* 4. D. Bonau. *in* 3. *d.* 38. Syluest. *hypocrisis.* Tolet. loco proximo.

13 *Int.* Quid censes de pertinacia? *Resp.* Pertinacia est firma animi adhæsio alicui opinioni contra sententiam aliorum, ex eo quod quis velit se ostendere doctiorem, contra argumentorum probabilitatem. Est autem graue peccatum mortale, cùm habetur contra Dei honorem notabilem, vel notabile proximi detrimentum: erit verò contra Dei honorem notabilem in rebus fidei: in rebus moralibus, contra proximi notabile detrimentum, in rebus medicinæ, & in materia legum circa pœnas, vel restitutionem. In aliis est tantùm veniale peccatum. Sic Tolet. *lib.* 7. *cap.* 11.

14 *Int.* Quid censes de discordia? *Resp.* Discordia est voluntatum contrarietas. Idemque est discordia, atque diuersitas cordis. Est peccatum mortale, cùm habetur in graue proximi detrimentum, vel grauem Dei irreuerentiam. Aliter, ayt est

tantùm

tantùm peccatum veniale,aut núllum. Ita cum D.Thom.2.2. *quæst.37*. Nauar. & Tolét. loco citato.

15 *Int.* Quid censes de contentione? *Resp.* Contentio est pugna verbis, vel scriptis exercita contra veritatem perspicuam. Dico igitur *primùm.* Cum veritas impugnatur animo disputandi solum, & vt veritas clarior illucescat, nullum est peccatum talis contentio. Et ita contenditur in scholis. Nisi lege aliqua prohibitum sit,ne talis veritas in disceptationem afferatur, vt à Pio V. interdictum est, ne de originali peccato B. Virginis pro,vel contra disputetur. Dico *secundùm.* Impugnare veritatem perspicuam animo impugnandi & contradicendi,est peccatum graue, aut leue, iuxta veritatis grauitatem,aut leuitatem, in Dei, proximive dedecus, & detrimentum.Dico *tertiùm.* Idem dicendum est de oppugnatione veritatis ex errore habitæ pro falsitate, quam quis propter animi prauam affectionem non vult deponere. Sic peccant grauiter hæretici, Turcæ, Mauri, Iudæi, Gentiles, qui facili negotio veritatis lucem videre poterant, sed à veritate auditum auertunt, *ad fabulas autem conuertuntur,* vt loquitur D. Paul. cum Timoth.

16 *Int.* Quid censes de inobedientia? *Resp.* Inobedientia est transgressio præcepti, quia præcipitur. Vt enim obedientia est impletio præcepti,quia præcipitur,ita è contra inobedientia est transgressio præcepti,quia præcipitur. Ita Nauarr. *cap.13.n.15*.Tol.*l.7.c.14*.ex D.Thom.2.2.*q.*104.*art.*2. Est autem hæc inobedientia semper peccatum mortale. Ita Nauarr. & Caiet.2.2.*quæst.*104.*art.*2.

17 *Int.* Quid censes de curiositate? *Resp.* Est appetitus sciendi inordinatus.Ita D.Tho.2.2.*q.167*. Anton.2.*p.tit.7*.§.2. scientia autem intelligitur etiam per sensus externos. Ita Nauar.*cap.*23. *n.*23. Tolet. *lib.7*. *cap.*12. Ad minimum semper est peccatum veniale.*cap.Nonne.37.distinct.* Contingit autem esse mortale, cùm ex tali curiosa, & nimia scientia oritur damnum proximi graue:qualis esset curiositas sciendi clam, & ex insidiis alterius secretum domesticum, scilicet modum gubernandi domum, modum agendi in toto cum coniuge, vel quid simile, quod quisque soli Deo notum vellet. Talis esset maiori cum ratione curiositas sciendi alterius peccata, vel applicando aures ad illius confessionem: vel ex occulto loco ingressum, egressumve vicini, vnde veniat,

vel

vel quò tendat absque vlla alia causa considerando. Contingit deinde ratione damni proprij, cùm scilicet, ratione talis curiositatis exponitur quis periculo peccandi. Talis esset curiositas eius, qui curiosè contemplaretur animalia coëuntia, si se veneri deditum cognoscat: item illius, qui curiosè intueretur nudas corporis partes, fœminarum pulchrarum præcipuè, quæ naturaliter prouocant ad libidinem: qui enim *amat periculum, peribit in illo.* Talis esset curiositas, qua quis Theologiæ ignarus, vellet scire res difficillimas fidei, cum notabili periculo dubitandi de rebus certissimis. Notat grauiter Toletan. *lib.7. cap.12.* Contingit tertiò ex parte modi, vt cùm quis vult scire per dæmonem, vel illius ministrum.

18 *Int.* Quid sentis de ambitione? *Resp.* Est appetitus inordinatus honorum, & dignitatum: ex genere suo tantùm est veniale peccatum: ex circumstantia externa fit mortale, vt cum appetitur officium in Republica ad damna, ad profusam licentiam peccandi, vel quid simile. Ita Nauarr. *cap.23. n.55.* Toletan. *lib.7. cap.23.*

19 *Int.* Quid censes de præsumptione? *Resp.* Est appetitus ostendendi se grandem, per opera grandia supra suum posse. Cùm enim homo quisque vult dicere, aut facere supra id quod potest, dicitur præsumptuosus. Peccat mortaliter in hac præsumptione, qui præsumit cum periculo notabilis damni aliorum, siue corporalis, siue spiritualis, vt qui ignarus artis medicæ, vel iuris, ægrotos susciperet curandos; causas susciperet patrocinandas, vel qui ignarus casuum conscientiæ, se exponeret ad audiendas confessiones, vel ignarus formæ sacramentorum, sacramenta ministraret, imò ignarus ceremoniarum Ecclesiæ grauium circa sacramenta: arbitror enim earum præceptum obligare ad mortale: ignarus Theologiæ concionaretur de rebus fidei difficilibus, cum periculo errandi in docendo populum. Peccat mortaliter, qui præsumit cum periculo proprij grauis damni, tum corporalis, tum spiritualis: vt cùm quis immodicum pondus vult sustinere: equum ferocem ascendit, & scalam præaltam ascendit, & similia facit suas vires excedentia. Item, qui se agnoscit procliuem ad venerea, præsumit solus habitare cum sola fœmina, est enim sic præsumere, Deum tentare. Sic Nauarr. & Tolet. locis citatis, D.Thomas

quodl.

quodl. 8. *articul.*13. D.Anton. 2.*par.tit.*3.*cap.*6. §.5. Caietanus *verb. peric. peccandi.*

De Auaritia. §. 3.

1 *Quid est auaritia.*

1 INTERROGATIO. Quid est auaritia? *Resp.* Est inordinatus diuitiarum amor, seu amor immoderatus habendi. Sic Toletan.*lib.*7. *cap.*24. Dixi inordinatus, seu immodicus amor: nam si amor est ordinatus ad iustum, & sanctum finem, non est peccatum. Ita August.*homil.*13.*de temp.* ex illo Apostoli; *Qui volunt diuites fieri,* &c. non dixit, qui diuites sunt, sed qui volunt diuites fieri: cupiditates accusauit, non facultates. Vermis diuitiarum superbia est, tolle superbiam, diuitiæ non nocebunt. Inordinatio autem in optandis diuitiis, nisi coniuncta sit cum iniustitia retinendi, vel auferendi alienum inuito domino, vel cum duritia non subueniendi extremæ, aut graui suæ, vel suorum, vel proximorum necessitati, solùm est peccatum veniale. Ita communiter Doctores, quos sequitur Toletan. *lib.*7. *cap.*25. Dixi, suæ, & suorum necessitati, quia, vt ait item Doctor, auaritia non solùm est ad alterum, sed ad se ipsum. Quam veritatem aduertit Lyra. *Num.* 11. Nam cùm filij Israël pecoribus abundarent, sic enim de iis sacer textus *Num.* 32. *filij Ruben, & Gad habebant pecora multa,* tamen carnibus saturari optabant, dicendo *Num.* 11. *Quis dabit nobis ad vescendum carnes?* Poterant, inquit Lyra, ex pecoribus habere carnes, sed propter auaritiam parcebant suis animalibus.

De luxuria. §. 4.

1 *Quid significat nomen luxuria.*
2 *Quot sunt luxuriæ species.*
3 *De pollutione.*
4 *De osculis & amplexibus.*
5 *De delectatione morosa.*
6 *De vidua cogitante de actu præteriti coniugij, & de coniuge absente, cogitante de actu cum proprio coniuge.*
7 *De verbis, canticis, & gestibus impudicis.*

1 INTERROGATIO. Quid significat hoc nomen luxuria? *Resp.* Luxuria, seu luxuries significat aliquando lautitiam

tiam conuiuiorum, & in vestibus mollitudinem. Ita apud Tull. 1. *Offic.* Luxuria cùm omni ætati turpis, tum senectuti fœdissima est. Significat etiam vbertatem herbarum, seu arborum ex glebæ pinguedine terrarumque feracitate. Ita apud Virg. 1. Georgic.

Luxuriem segetum tenera depascit in herba.

Significat lasciuiam animalium, qua tripudiant pecudes propter alimenti abundantiam. Ita apud Ouid. 1. Fastor.

Ludit & in pratis, luxuriatque pecus.

Hic tamen sumitur pro appetitu, seu actu libidinosæ voluptatis humanæ, quem veteres appellabant fornicationem à loco, vbi quondam exercebatur, nempe fornicibus, seu concameratis domibus, vbi se meretrices prostituebant.

2 *Int.* Quot sunt luxuriæ species? *Resp.* Septem. Prima est simplex fornicatio, id est, carnalis copula soluti cum soluta. Quæ quidem peccatum est mortale: ad Eph. 5. *omnis fornicator non habet hæreditatem in regno Christi.* Ita definitur *in Clem. Ad nostram, de hæret.* Estque peccatum ipso naturæ ductu cognitum, quia it contra finem ab auctore naturæ in concubitu humano ordinatum, nimirum bonam prolis educationem, quæ quidem haberi nequit, vbi datur incertus pater, qualis est extra matrimonium. Ita D. Th. *in 4. dist. 35. art. 4. & 3. cont. gent. c. 122. & 2. 2. q. 154. ar. 2.* Argent. *in 4. d. 26. ar. 2. q. 1.* Puniturque acerrimè ille, qui temerè oppositum asserit tanquam iuri naturali contrarius. Quoniam verò hoc principium non est ex primis naturæ, sed ex secundis, vt loquuntur Theologi, ideo non est mirum, si à rudi, hebeti, obtusóque aliquo ingenio ignoretur. Ita Sot. *d. 26. q. 1. conclus. 3.* notat Tolet. *lib. 5. c. 10. n. 7. & 8.* Ad hanc speciem reducitur cõcubinatus, qui est status fornicationis continuatæ cum eadem meretrice. De quo statu agit Conc. Trid. *sess. 24. c. 8.* circa ordinem concubinarios puniendi. Secunda species est stuprum, id est, copula prima cum virgine, fœmina. Fœmina, dixi, non mare, quia viri defloratio non facit speciem luxuriæ, vt aduertit Tolet. *lib. 5. c. 10.* Ita loquitur communis sententia, quæ tribuitur D. Th. 2. 2. *q. 154. art. 7.* Hanc tamen communem doctrinam negat Sot. *d. 18. q. 2. art. 5.* aitque hanc circumstantiam non mutare speciem simplicis fornicationis (quanquam, inquit, si interueniat alia malitia, scilicet iniustitiæ, vel fraudis, fit aliud peccatum nouæ speciei) ita tamen aggrauare speciem, si in actum externum

externum prodeat, vt sit de necessitate confessionis. Illi adhæret Suarius *disp. de integ. confess. sect.4.* tam quoad actum externum, quam quoad actum internum, quia iuxta D.Ant. *2.p.tit.5.c.1.§.6.* tota malitia actus externi emanat à malitia actus interni. De vtroque igitur actu, inquit Sanctus Doctor, probabilissimum censeo, per se loquendo, seclusis extrinsecis occasionibus, vel damnis non esse obligandos pœnitentes ad hanc circumstantiam in confessione aperiendam: neque confessores debere esse sollicitos in illa interroganda, quia sæpè est res difficillima, & periculosa, & cum ad minimum sit valdè dubia, posse huic se cõformare opinioni. Hæc meus Magister, ex cuius verbis clarè elucet aperiendam esse talẽ circumstantiam, quando nulla est difficultas in ea detegenda, neque periculum vllum occultandi eam, si interrogetur: quia cùm res sit dubia, & non detur causa incedendi via incerta, certa est procedendum. Igitur semper à viro est detegenda, & de ea semper vir est interrogandus, iuxta communem opinionem, quæ in viro locum tenet. Tertia species est adulterium, id est, copula cum vxorata, vel vxorato. Si verò habeatur inter duos vxoratos, duplex committitur adulterium. Quarta species est incestus, id est, copula cum cõsanguinea, vel affine. Quinta species est raptus, id est, copula habita cum virgine inuita, & renuente: seu inuita à domo parentum, siue custodum educta. Sexta species est sacrilegium, id est, copula habita cum persona votum castitatis habente. Septima species est copula contra naturam. Exercetur autem inter duos mares, vel inter marem, & fœminam extra vas naturale, vel inter hominem, & bestiam.

3. *Int.* Quid censes de effusione seminis humani extra copulam in vase fœmineo? *Resp.* Dico *primùm.* Voluntaria seminis humani effusio extra vas naturale, est peccatum cõtra naturam, quod mollitiem appellant Doctores, iuxta D. Paulum 1. Cor. 6. *Molles regnum Dei non possidebunt.* Appellant etiam pollutionem. Dico *secundùm.* Procurare, vt eueniat pollutio, siue in vigilia, siue in somno, ex quocunque bono fine procuretur, semper est peccatum mortale. sic Tolet. *lib.5. cap. 13.* Dico *tertiùm.* Optare, vt eueniat pollutio absque vlla procuratione, & consensu in carnalem delectationẽ eius, siue in somno, siue in vigilia propter aliquem bonum finem, veluti propter corporis sanitatem, vel ad sopiendas carnis

tentationes, vel quid simile, nullum est peccatum. Ita Nau. c. 16. n. 6. Tolet. *lib. 5. c. 13.* contra Sotum. *d. 12. q. 1. a. 7.* Neque valet argumentum. Licet desiderare, ergo licet procurare: nam licet desiderare mortem peccatoris, ob ipsius spirituale bonũ, & tamen non licet illum occidere. Dico *quartùm*. Complacere de pollutione nocturna, ex qua secuta est corporis sanitas, vel tentationum euitatio, vel aliud simile bonum, nullum est peccatum. sic Tolet. *lib. 5. cap. 12.* Dico *quintùm*. Qui habet moralem certitudinem sibi ex tali causa euenturam pollutionem, tenetur sub mortali talem causam euitare, cum potest, & ex ratione ipsius causæ debet. Dixi, cum potest, quia nemo tenetur ad impossibile. Dixi, cùm debet, ex ratione ipsius causæ. Quia sunt aliquæ causæ, ex quibus oritur pollutio, sed quia, vel sunt honestæ, vel necessariæ, nõ tenetur quis eas vitare amoto periculo consentiendi in cõsensum carnalis delectationis. Tale est studium circa res venereas: talis est auditio cõfessionum fœminarum: comestio rerum calidarum: accubatio sic, vel sic, cùm aliter non potest somnus conciliari. sic Tolet. ex communi *lib. 5. cap. 13.*

4 *Int.* Quid censes de osculis & amplexibus? *Resp.* Oscula, & amplexus capta ob carnalem delectationem sunt peccata mortalia, quamuis copula nullatenus intendatur. Ita Caiet. *tom. 1. Opusc. tract. de delect. morosa.* Tolet. *lib. 5. c. 14.* Dixi, ob carnalem delectationem capta, quia capta ex more patriæ, & beneuolentiæ affectu, nullum peccatum gignunt, capta etiam ob recreationem naturalem propter tactus suauitatem, qualis caperetur, si quid aliud blandum tangeretur, ad maximum sunt venialia peccata. Volunt tamen Caietanus, Toletus, & Nauar. *cap. 16. num. 12.* licere huiusmodi oscula, & amplexus ob carnalem delectationem inter sponsos de futuro, quia, inquiunt, inter eos est inchoatum matrimonium. Mihi tamen hæc opinio nunquam probata est, quia oscula, & amplexus capta ob carnalem delectationem sunt inchoata copula, ad quam naturaliter tendunt: inter eos igitur erunt illicita, inter quos copula est illicita: nam ex eo capite censetur illicita moraliter inter reliquos: sed inter sponsos copula de futuro est illicita, ergo erunt oscula, & amplexus. Ita cum communi D. Thom. 2. 2. *q. 154. art. 4.* vt iam dixi *3. p. c. vlt. §. 1. num. 11.*

5 *Int.* Quid censes de delectatione morosa? *Resp.* Delectatio

tio morosa, de qua nunc agimus, est delectatio, quæ oritur in parte sensitiua ex cogitato actu venereo, quæ quidem tunc est peccatum, cùm quis in ea cogitatione propter delectationem inde ortam perseuerat, & à mora cogitationis inuenit nomē delectatio inde proueniens, appellatúrque morosa. Quoties igitur actus, qui cogitatur, est peccatum mortale; toties delectatio proueniens ex tali cogitatione, cùm volútariè percipitur, est peccatum etiam mortale. Dixi, delectatio morosa, de qua nunc agimus, quia delectatio morosa, quamuis in cōmuni vsurpatione sumatur pro delectatione, quæ versatur circa res venereas, etiā versatur circa alias res malas, vt cùm inimicus cogitat de homicidio à se patrato, vel patrando, fur de furto, & similes de aliis peccatis cogitant. Conclusio est D. Thom. 1. 2. *quæst.* 74. *art.* 8. *&* 2. 2. *q.* 154. *ar.* 4. & Caiet. tum ibi, tum *verb. Delectatio.* D. Ant. 2. *p. tit.* 5. *c.* 1. §. 1. Nau. *cap.* 11. *num.* 13. *&* 14. Barthol. Medin. 1. 2. *q.* 74. *art.* 6. & Ioan. Medin. *de rest. q.* 21. Instruct. 1. *p. cap.* 40. Armil. *delect.* Quanquam oppositum circa ea, quæ solo iure positiuo prohibentur, asserant Sylu. *delectatio. qu.* 1. & *curiositas. num.* 3. & *ludus. q.* 8. Angel. *delectatio. n.* 6. Rosel. *ibid.* Ledesm. 2. 4. *q.* 21. *art.* 7. Cord. *lib.* 2. *q.* 30. *dub.* 1. Gabr. *in* 4. *d.* 15. *q.* 13. *art.* 3. *dub.* 3. aiunt igitur non peccare eum, qui, v. g. cogitando se comedere carnes die prohibito delectatur de comestione ficta & inani. Ratio eorum est, quia Legislator solos actus externos videtur posse comprehendere. Opinio tamen D. Thom. est probabilior. Dixi delectationem ortam ex cogitato actu, seu opere, non verò ex modo faciendi tale opus: quia delectatio orta ex cogitato modo curioso, v. g. patrati operis, vel patrandi, non est peccatum mortale, sed ad summum veniale otiositatis, seu curiositatis. Ita Caiet. loco citato.

6 *Int.* Quid censes de vidua, quæ delectatur de cogitato actu carnali habito cum coniuge viuo? & similiter de coniuge absente alio consorte circa actum habitum, vel habendum? *Resp.* Peccare grauiter. Rem probat Nauar. grauiter, & luculenter *cap.* 16. *nu.* 10. Ideo probationibus supersedeo, quia facile est illas videre ibidem.

7 *Int.* Quid censes de verbis, canticis, & gestibus impudicis? *Resp.* Verba, cantica, & gestus impudici, si fiat ad delectationem carnalem ex iis capiendam, sunt peccata mortalia. Ita Caietan. 2. 2. *quæst.* 188. Nauar. *c.* 23. *num.* 181. & commu-

niter Doctores. Si autem fiant vanè ad recreationem captādam ex hilaritate verborum, & curiositate, peccata sunt venialia. Ita Caiet. loco citato, & Vega *lib. 14. in Trid. cap. 16.* Verumtamen ea sunt venialia, vt ipsi naturæ contrariari videantur. Eleganter sanè id asseruit Chrysost. *homil. 22. ad popul. Antioch.* hisce verbis. Linguam sub duobus septis, dentibus dico, & labiis, Deus conclusit, vt tanquam verecunda virgo nihil indiscretum loquatur. Cùm verò talia verba, & cantica à fœmina proferuntur impudicè, periculo sunt grauissimo libidinosæ concupiscentiæ. Ita Eccles. 9. *Colloquium mulieris quasi ignis exardescit.* Ita Iob 21. *Habitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur.* Meminisse tandem debemus sanctorum illorū D. Cypr. verborum *epist. 3.* ad Papam Corneliū. De ore, ac verbis suis quisque proditur, & vtrum Christum in corde suo, an verò Antichristum habeat, loquendo detegitur, secundùm Christi verba Matth. 3. *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali? de abundantia enim cordis os loquitur.* Et sanè nos Christianos Christi seruatoris carnem manducaturos, & sanguinem bibituros pudeat ad sacram Eucharistiæ mensam hisce verbis, & canticis impudicis turpificato ore impudenter accedere.

De Ira. §. 5.

1 *Quid est ira.*
2 *Quod peccatum est ira propriè sumpta.*
3 *Quod peccatum est ira impropriè sumpta.*
4 *De maledictionibus iactatis in homines.*
5 *De maledictionibus iactatis in diabolum.*
6 *De maledictionibus iactatis in creaturas irrationales.*

1 INTERROGATIO. Quid est ira? *Resp.* Ira propriè, est inordinatus appetitus vindictæ. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 158. & ex eo Nau. *c. 23. nu.* 115. Propriè, dixi, quia impropriè sumpto vocabulo, ira etiam appellatur passio appetitus irascibilis, quæ accidit cum excitatione bilis, & furore contra proximum, quæ solùm prorumpit in vociferationes, absque voluntate alicuius damni.

2 *Int.* Quod peccatum est ira propriè sumpta? *Resp.* Ex genere suo mortale, cum nimirū inordinatio appetitus circa vindictam sumēdam proximi, est grauis. Est autem grauis cùm

cùm appetimus punire grauiter immeritum: punire illum, supra quem non habemus auctoritatem: punire non ex zelo iustitiæ, sed ex odio graui, & desiderio inferendi damnum. Ita D. Thom. 2. 2. *q.158.art.2.& 3.*Ratio est, quia tunc Deo grauis irrogatur iniuria, qui dicit, *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Infertur etiam proximo graue damnum.

3 *Int.* Quod est peccatum ira impropriè sumpta? *Resp.* Nullum quidem secundùm se, quia est quædam passio naturalis orta in naturali potentia ex obiecto naturali, qua in re æquales sumus brutis animantibus, vt notat Tolet. *lib.7.c.56.n.2.*

4 *Int.* Quod peccatum est ira impropriè sumpta, cùm prorumpit in maledictiones? *Resp.* Si tales maledictiones proferuntur ore tenus, absque desiderio eas videndi exercitas in proximo, in quem iactantur, deque respectu personarum sunt grauiter contumeliosæ: ira illa impropria, est solùm peccatum veniale. Ita D.Thom.2.2.*q.76. art.3.* Caiet. Sylu. Nauar.& alij. Qui tamen ex animo deliberato alium, vel se ipsum maledicit, imprecando sibi, aut alteri graue malum sub ratione mali, cum desiderio, quod eueniat tale malum, grauiter peccat, iuxta illud Paul.1.Cor. 6. *Maledici regnũ Dei non possidebunt*; & eo grauius, quo maiorem reuerentiam, cui maledixit, debet, iuxta illud Exod.26. *Qui maledixerit patri, aut matri, morte moriatur.* Dixi, sub ratione mali, quia imprecari malum sub ratione boni, hoc est, vt inde eruatur bonum aliquod, non est peccatum, veluti imprecari ægritudinem corporis peccatori, vt conuertatur ad Deum, pro recuperanda salute animæ. Ita Nau. *cap.23.num.117.*

5 *Int.* Quid censes de maledictionibus iactatis cõtra diabolum ipsum? *Resp.* Peccatum est maledicere diabolo propter naturam ipsius. Ita D. Thom.2.2.*quæst. cit. art. 11. ad 4.* Ratio est, quia natura dæmonis est bona, & à Deo facta. Nullum tamen peccatum est maledicere diabolo propter ipsius culpam, iuxta culpæ grauitatem. Ita Nauar. & D. Thom. loco citato.

6 *Int.* Quid censes de maledictionibus iactatis in creaturas irrationales? *Resp.* Si tales maledictiones iactentur, & desiderentur creaturis irrationalibus, vt creaturis Dei, est blasphemia. Si iactentur, & desiderentur, vt eueniant propter damnum redundans in proximum, cuius illæ sunt, est iniustitia. Si verò iactentur, & desiderentur, vt eueniant illis, ne-

que vt creaturis Dei, neque vt rebus sui proximi, sed vt entia quædam sunt, est vanitas, & peccatum solummodò veniale: quippe quod res vana optatur, cum rei ratione carenti non conueniat bonum, aut malum secundùm se sumptum. Ita ex D.Thom. 2.2.*q*.69.*art*.6. Nau.*c*.23.*nu*.117.

De Gula. §. 6.

1 *Quid est gula.*
2 *Quale peccatum est gula.*
3 *An liceat multo cibo, & potu vomitum mouere ad salutem.*
4 *An peccatum sit vomere ad iterum edendum, & bibendum.*
5 *Quando erit gula peccatum mortale.*
6 *De ebrietate.*
7 *An liceat se, vel alium pro salute inebriare.*
8 *An actus ebrij imputentur illi ad culpam.*

1 INTERROGATIO. Quid est gula? *Resp.* Est appetitus inordinatus cibi, & potus. Ita D.Thom. 2.2.*q*.148.*art*. 1. & 156.*art*.1. & *lib*.2.*sent*. *d*.42. & Caiet. in loco 2. allegato, D.Greg. 20.*moral*. Tolet. *lib*. 7.*c*.59. Inordinatus, dixi, quia appetitus ordinatus cibi, & potus ad sustentandam vitā, non est peccatum, imò potius est virtus temperantiæ & sobrietatis.

2 *Int.* Quale peccatum est gula? *Resp.* Ex genere suo veniale, etiam si absque vtilitate vsque ad vomitum etiam se quis cibo, & potu ingurgitet. Ita Nau. *c*.23.*n*. 119. cum Caiet. *in sum.ver.gula.* contra Angel. *verb.munditia*, & Sylu. *gula.*

3 *Int.* Prodest ad salutem vomitus, licetne absque peccato illum mouere cum cibo, & potu multo? *Resp.* Licet. Ita Nauar. loco citato.

4 *Int.* Estne peccatum mortale edere, aut bibere, & euomere cibos, & potum, vt iterum bibatur, & edatur? *Resp.* Mortale quidem. Ita Peres doctissimus Societatis IESV, in manuscriptis, sicque interpretatur sententiam Angeli *munditia*. Sylu. & Armil. *gula*. Videtur enim esse magna deformitas contra naturam.

5 *Int.* Quando erit gula peccatum mortale? *Resp.* Quando in ea ponitur vltimus finis, iuxta illud Pauli. *Quorū Deus venter est.* Deinde cum eduntur prohibita à lege. Tertiò, cum ex cibo, & potu oritur graue damnū corporis, veluti ægritudo, vel damnum animi, veluti peccatum mortale: quale ortū fuit ex esu, & potu filiorū Israël, de quibus sacra pagina. Quartò, quan

quando scandalum oritur ex nimia superfluitate ciborum, de quo scandalo Paulus dicebat se nunquam manducaturum carnes, si sciret fratrem suum inde scandalo offendi. Quintò, & vltimò, propter ciborũ qualitatem, quos quidem natura nõ creauit ad esum, vel potum humanum. Talis est caro humana & sanguis humanus. Ita Caiet. *ver. Gula. & 2.2.q.148. art.2.* Nau. & Tolet. citati, ex communi sententia. Addit autẽ Nauarrus citra maximam necessitatem: in qua arbitratur licitum esse edere carnes humanas, & bibere sanguinẽ humanum, si homo inueniatur occisus, quia nunquam licet illum occidere. Toletus verò addit, etiam licere propter infirmitatem magnã. Sed de hac opinione alij iudicent: mihi quidem nunquam placuit, & ita arbitror nequaquã id licere. Ducor naturæ testimonio: non enim pro quauis necessitate equus edit aliũ equum: bos alium bouẽ: neque canis alium canem.

6 *Int.* Quid censes de ebrietate? *Resp.* Qui sciẽter se inebriat, hoc est, nimio potu vsum rationis scienter amittit, peccat mortaliter. Ita D. Tho. *2.2.q.150.* & cum eo Nau. *c.23.n.121.* Tolet. *lib.7.c.56.* Itẽ, qui scit alium inebriandum, & ei vinum præbet. Ita Nau. & Tolet. loco citato. Idem dico de periculo ebrietatis propriæ, vel alienæ. Ratio D. Thom. sumitur ex magno bono voluntariè amisso, nempe vsu rationis.

7 *Int.* Licetne se, vel alium pro salute recuperanda corporis inebriare? *Resp.* Negat Ang. *ebrietas*, aitque talem ebrietatem esse peccatũ mortale. Affirmant nihilominus Caiet. *2.2. q.150.a.2.* & Sylu. *verb. ebrietas.* Eos sequitur Tolet. *lib.7.c.56.* cũ nõ superest aliud remediũ. Deinde cũ ex ebrietate non timetur aliquod malũ, quod solet prouenire ex aliis ebrietatibus.

8 *Int.* Imputanturne ad culpam ebrio voluntario scienter actus mali facti tempore ebrietatis? *Resp.* Imputantur. Ita Sylu. *verb. ebrietas*, & Tolet. loc. prox. præcipuè cum iam iterum in ebrietatem inciderat, & similia mala fecerat: vel cum aduertit talia damna posse inde accidere.

De Inuidia. §. 7.

1 *Quid est inuidia.*
2 *Quale peccatum est inuidia.*
3 *Quando licet contristari de bono alieno.*

1 INTERROGATIO. Quid est inuidia? *Resp.* Est tristitia de alieno bono, in quantũ tale bonũ minuit excellen-

tiam inuidentis. Ita D.Thom. *2.2. q. 36.* hoc enim vitio volumus, & desideramus alium carere tali bono, quia per illud nos excellit, cum nobis videatur, aut minor, aut æqualis. Ideo inuidere, idem est, atque non videre velle: volumus enim non videre tam ipsum, cum inuidemus, quàm bonum, quod inuidemus.

Int. Quale peccatum est inuidia? *Resp.* Mortale ex genere suo: cum bonum de quo tristamur, est graue: & cum scienter, & liberè consentimus in talem tristitiam. Ita D. Thom. & Tol. locis citatis.

3 *Int.* Quando non est peccatum tristari de alieno bono? *Resp.* In primis, cùm videmus ex eo prouentura aliqua mala, vel Reipublicæ, vel proximo, vel ipsi proprio possidenti bonum, vt proueniet, si maneat in occasione peccandi, tunc enim non tristamur ratione boni, sed ratione mali. Deinde cùm tristamur, non quia alius habet tale bonum, sed quia nos non habemus illud, aut aliud simile. Atque si hic dolor sit circa res spirituales, appellatur à sacris Patribus inuidia sancta.

De Accidia. §. 8.

1 *Quid est acedia.*
2 *Quale peccatum est acedia.*

1 INTERROGATIO. Quid est accidia: seu, vt alij legunt, acedia? *Resp.* Accidia in tota sua latitudine sumpta, est fastidium spiritualium rerum, seu tristitia ex eo quòd sint res spirituales. Ita D.Thom. 2. 2. *quæst.* 35. *artic.* 2. Vt si quis doleat quia creatus sit ad gratiam, ad merita, ad gloriam: si quis doleat de sacramentis gratiæ fontibus, de prædicatione Euangelij, & similibus.

2 *Int.* Quale est hoc peccatum? *Resp.* Mortale grauissimum. Hinc aduertit Nauar. *cap.* 23. *num.* 138. & Sylu. *ver. accidia,* peccare mortaliter eum, qui fastidiosus vitæ, & ærumnarum, deliberatè optat se nunquam fuisse natum, aut conceptum, aut potius esse brutum animal, quàm hominem. Si quis tamen afficeretur tristitia ex eo quod teneatur implere opus laboriosum spirituale sibi iniunctum, vt ieiunare, sacrum audire, aut quid simile, opus tamen faceret, hoc est ieiunaret, sacrum audiret, &c. non peccaret. Ita Nau. *c.* 23. *num.* 124. Tol. *lib.* 7. *cap.* 59. *num.* 4.

TRACTATVS DE PECCATIS diuersorum statuum.

AD LIT. A. CAP. III.

Accusatoris peccata. §. 1.

1 *An teneatur accusator restituere reo accepta pro iniusta sententia.*
2 *An teneatur accusare crimen redundans in damnum commune.*
3 *An liceat vti falsis testimoniis, & instrumentis ad recuperandam meam rem.*
4 *Quotuplex est accusatio.*
5 *An liceat accusare ob solum bonum particulare.*

1 INTERROGATIO. Post latam sententiam, nouit accusator latam fuisse iniustè, teneturne ad restitutionem eorum, quæ pro illa accepit à reo? *Resp.* Tenetur. Ita Innocentius *cap. Quia plerique, de immun. Eccles.* communiter receptus, teste Nauarr. *cap.* 25. *num.* 31. Ratio est, quia sententia lata iniustè, iniustè adiudicat alteri, quod suum non est: sed quisque tenetur restituere domino, quod illius habet, quia suum non est: ergo, &c.

2 *Int.* Scio delictum redundans in damnum commune spirituale, temporaléve notabiliter, impediri verò nequit nisi per eam accusationem, teneorne sub mortali accusare? *Resp.* Teneor. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 61. *articul.* 1. & ibidem Caiet. Ratio est, quia pars, iure naturali, tenetur subuenire toti; & ita videmus manum se opponere vulneri capiti illato, vt totum animal saluum maneat, & incolume.

3 *Int.* Ad obtinendam rem è me iniustè ablatam, licétne vti falsis testimoniis, falsisve instrumentis? *Resp.* Minimè, imò est graue lethale. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 71. *art.* 3. *ad* 3. & Nauarr. *cap.* 25. *num.* 23. Ratio est manifestissima, quia iuramentum falsum assertorium semper est mortale, sicuti mendacium in re graui, & iniusta semper est graue.

4 *Int.* Quotuplex est accusatio? *Resp.* Alia iusta, alia iniusta. Iusta est delatio Rei in libello ob vindictam propter

 bonum

bonum commune. Ita Syluest.*verb.accus.* & D.Tho.2.2.*q.68.* Et ideo quamuis crimen iam sit emendatum, quia ex punitione eius resultat commune exemplum aliorum, & timor communis, ne profusè crimina perpetrentur, fieri potest accusatio. Ita Syluest.*verb.accusatio.quæst.3.* Angel.ibidem.

5 *Int.* Estne iniqua accusatio facta ob vindictam particularem, hoc est, ob bonum meum particulare, vt scilicet resarciatur mihi iniuria, & alij deinceps caueant à verborum petulantia,& procacitate, deposito penitus odio animi? *Resp.* Minimè, imò est bona, vt constat ex *ff.& Cod.de accusat.*

Acceptores personarum. §. 2.

1 *Quid est acceptio personarum.*
2 *Quod peccatum est acceptio personarum.*

1 INTERROGATIO. Quo modo definitur acceptio personarum? *Resp.* Inepta electio alicuius ad rem, quæ alteri debetur ex iustitia, non facta ex meritis, sed ex mera consideratione personæ, vtpote,quia talis,vel talis. Ita Sylu. cum D.Thom.& Hostiensi,quos refert *verb.acceptio person.*

2 *Int.* Quod est peccatum acceptio personarum? *Resp.* Graue, aut leue, iuxta materiæ grauitatem, aut leuitatem. Ita Sylu. loco proximè citato.

Accommodatarij obligatio. §. 3.

1 *Quando teneatur accommodatarius ad restitutionem accommodatæ rei perditæ.*

1 INTERROGATIO. Teneturne accommodatarius ad restitutionem rei accommodatæ, cùm periit? *Resp.* Ex quauis culpa res accommodata pereat, graui,leui,aut leuissima,tenetur accommodatarius ad illius restitutionem.Ita definitur *cap. vnica. de commodato.* his verbis. Cùm gratia sui tantùm quis commodatum accepit, de leuissima etiam culpa tenetur, licet casus fortuitus (nisi acciderit culpa sua, vel interuenerit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari. Habetur etiam *L. in rebus. L. Sint certi.* §. *accommodatum. ff. de commodato.* Ratio est, quia dictat natura ipsa, vt rem in solam tuam vtilitatem acceptam omni diligentia custodias, sicuti colligitur ex D.Tho.2.2.*quæst.62. art.6.*

Aduocatorum

Aduocatorum peccata. §. 4.

1 *Quam causam licet aduocatis defendere.*
2 *An cognita iniustitia causæ, liceat aduocato consulere parti, vt fœdus ineat cum aduersario.*
3 *Quæ damna tenentur aduocati restituere.*
4 *Quod secretum tenentur aduocati seruare.*
5 *Quando teneatur aduocatus detegere secretum sibi commissum.*
6 *De iusto pretio, seu salario aduocatorum.*
7 *An liceat aduocatis pacisci de aliquota parte causæ vincendæ.*
8 *Quando licet aduocato pugnare contra partem ex secreto sibi ante commisso ab eadem parte.*

1 INTERROGATIO. Quam causam possunt aduocati tuta defendere conscientia? *Resp.* Causam, de qua atque de opposita æquè controuertunt Doctores. Ita Theologi, quos referunt Sot. *5. iust. quæst. 7. art. 3.* & Burg. *in proœmio leg. Taur. num. 399.* Dico *secundùm*. Etiam causam minùs probabilem respectu oppositæ, intra tamen limites probabilitatis constitutam. Ita Soto *5. Iust. qu. 7. a. 5.* Possunt insuper ad suum defendendum clientem iura, & leges bona fide interpretari, & inde argumenta eruere, tacendo solutiones eorum sibi occurrentes. Ita citati Doctores. Duo tamen supra dicta puncta intelligo, cum defensio est ex parte Rei. Nam defendere actorem contra Reum in causa criminali, aut ciuili, vbi Rei vita, fama, vel bonorum periclitatur possessio, non licet, nisi cum maior datur ex parte actoris probabilitas, quoniam tunc melior est conditio possidentis.

2 *Int.* Cognoscit aduocatus sui clientis iniustitiam, potéstne illi suadere, vt veniat cum sua parte in fœdus? *Resp.* Minimè, sed peccat id suadendo, & consulendo: imò tenetur aduersario totum restituere, quod fallaciis illis illusus dedit, quoniam non liberè, nec iustè dedit, sed solum ad redimendam iniustam vexationem. Ita Burg. *in proœm. leg. Taur. num. 255.* & Perez *in l. 2. tit. 19. lib. 2. Ord.*

3 *Int.* Ad quæ damna restituenda tenentur aduocati? *Resp.* Ad ea, qui suis clientibus euenerunt propter culpam latam, vel negligentiam magnam ipsorum aduocatorum: vel parti aduersæ, propter dolos, aut fraudem eorum. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst. 7. ar. 3.* Sot. *5. Iust. q. 8. art. 3. conclus. 1.* Nauarr. *c. 25. n. 29.* Erit autem

autem aduocatorum lata culpa errare in re notissima,& non adhibere diligentiam ad cognoscendam causæ iustitiam, vel iniustitiam.

4 *Int.* Tenenturne aduocati seruare secretum causarum suæ fidei commissum? *Resp.* Tenentur sub culpa graui, aut leui, iuxta secreti grauitatem, aut leuitatem. Ita Palud. *in* 4. *d.*27.*q.*1.*num.*9. Nauar. *cap.*25.*num.*45.*&* 46. Ideo si excommunicatio feratur super scientes, non comprehendit aduocatum scientem secretò rem. Ratio est, quia seruare secretum tenemur ex iure naturali, ius verò positiuum naturali derogare non potest, seu à Principe feratur, seu à Papa.

5 *Int.* Daturne euentus, in quo aduocatus teneatur detegere secretum suæ fidei commissum? *Resp.* Datur. Nimirum cùm ex iniustitia causæ sequitur innocentis, vel mors, vel mutilatio, vel infamia notabilis, vel grauis bonorum iactura, seu status. Tunc enim aduocatus certus de iniustitia causæ, tenetur admonere eum, qui illum consuluit, seruato ordine correctionis fraternæ, vt desistat: si autem nolit desistere, tenetur iniustitiam iudici detegere, vel alteri, qui possit adhibere remedium, licet per accidens malum eueniat impostori. Ita Aragon 2. 2. *quæst.*71. *articul.*3. Ratio est, quia vnicuique Deus mandauit de proximo suo, & ideo iure ipso naturæ tenemur innocenti auxiliari. Hoc verò ius, quo obligamur defendere innocentem, deobligat à iure seruandi secretum, quia maius, & fortius.

6 *Int.* Quod erit iustum pretium aduocatorum? *Resp.* Quod patitur laudabilis, & tolerata consuetudo locorum. Ita Instruct. *lib.*1.*cap.*27. cum Vict. quem citat.

7 *Int.* Possuntne in conscientia aduocati pacisci de aliquota parte causæ, si obtigerit victoria? *Resp.* Minimè: sed peccant grauiter. Cauetur id grauiter *L. Si qui. Cod. de postulando.* notat Syluest. *verb. aduocat. num.*12.

8 *Int.* Consuluit Titius aduocatum Socratem de causa ab illo propugnanda, in consultatione detegit multa facientia ad vtramque partem: sed postea alium patronum quæsiuit, poteritne Socrates patrocinari alij parti? *Resp.* Poterit, nemini detegendo secreta commissa. Ita Roder. *verb. aduoc. cap.*4.§.5. Ratio est, quia sua scientia nemini debet nocere, alius verò sibi imputet temeritatem & facilitatem detegendi arcana. Aduerterim sanè posse hic interuenire malitiam aduocati, nimirum,

nimirum, si ita remissè agat in illa causa defendenda pro parte istius consulentis, animo defendendi oppositam, vt ipse tædio affectus, & meritò exulceratus, alium quærat defensorem: tunc arbitror aduocatum teneri ad damna subsecuta ex detectione secreti, quia illius culpa aduenerunt, vt liquidò constat.

Appellantium peccata. §. 5.

1 *De appellante ex sententia iusta.*

1 INTERROGATIO. Peccatne grauiter, qui ad differendam executionem sententiæ iustæ appellat? *Resp.* Peccat. Ita Sot. 5.*de iust.q.6.art.3.* Syl.*accusatio.q.14.&* 15.cum D. Thom. & Richard. Nauar.*c.25.n.14.29.39.* D.Ant.& Gab. quos refert Cord. *casu 69.* iuxta *c. Vt debitus. de appel.in 6.* & Gloss. *ibid.c. Quicumque.& c.Omnino.2.q.6.* & Gloss.*ib.* Ratio est, quia appellationes inuentæ sunt ad leuandum grauamen, vbi verò grauamen non est, iniusta est appellatio, per iustam verò sententiam nemini imponitur grauamen. Deinde, quia in ea appellatione grauis irrogatur iniuria Iudici; nam tacitè illum insimulat, vel iniqui iudicij, vel inscitiæ: definitur enim appellatio, reuocatio iniquæ sententiæ querelam continens. *ff.de minor.l.præfecti.* & colligitur ex *c.Licet.3.q.6.* conceduntúrque appellationes à iure, ad tollendum, vt iam dixi, grauamen. *Extrau. de appel.c.Vt debitus.* allegato; ideóque appellando apertè dicit se pati ab eo grauamen iniustè. Et ita de hac iniuria decernitur *Cod. Quando prouoc. non est neces. l. vlt.in fin.* Et Gloss. *cap. Si quis præpost. §. Sententiam. dist. 50.* Ideoque tales appellationes frustratoriæ reprehenduntur in Concil. Trident. *sess.23.de reformat. cap.1.* & non admittuntur in iure. *c.Quicumque.2.q.6.* & iubentur puniri. *c.Omnino.2.q.6.* Irrogat deinde iniuriam Reipublicæ, quæ propter frustratoriam appellationem crimina non punit, vt debet. Denique facit iniuriam parti, quia perturbat illius iustitiam, tenetúrque iuxta dictos auctores, ad restitutionem iniquarum expensarum. Peccat igitur grauiter iniustè appellans, quia facit id in iudicis vituperium, in aduersarij damnum, in Reipublicæ nocumentum. Dico *secundùm.* Cùm non ita claret sententiæ iustitia, licet appellare ad superiorem: nam appellatio est quædam iuris tutela. *2. quæst. 6.* Item cum apellatur ad mitigandam pœnam, iuxta omnes.

AD LIT. B. CAP. IV.

Beneficiariorum peccata, & beneficij collatorum. §. 1.

1 *Quid est beneficium.*
2 *De collatione beneficij digno, relicto digniore.*
3 *An sit simonia seruire, vt conferatur sibi beneficium.*
4 *Quantum peccat, qui beneficium dat indigno.*
5 *Quis dicendus melior, & dignior.*
6 *Quas conditiones requirat ius in eo, cui dandum est beneficium.*
7 *Quæ ætas requiratur ad beneficium obtinendum.*
8 *Quæ plura beneficia sunt incompatibilia.*
9 *An beneficiato liceat exercere artem medicam.*
10 *Quoties teneatur beneficiatus celebrare.*

1 INTERROGATIO. Quid est beneficium, vt ab imis fundamentis ordiamur? *Resp.* Est ius percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis, clerico propter diuinum officium competens.

2 *Int.* Peccatne grauiter, qui relicto digniore, beneficium dat digno? *Resp.* Peccat ex sententia D. Thom. *2.2.q.63.art.2.* Tolet. *lib.5.c.4.n.8.& c.7.n.4.* Sylu. *acceptio person.* Intelligunt propositionem de beneficio curato, Pedraza *præcep.7.d.16.* Caiet. *2.2. q.62.a.2.* Saa *verb. beneficium n.42.* & alij. Loquuntur hi Auctores absolutè de quauis electione digni, relicto digniore, electorémque obligant ad restitutionem faciendam digniori, seu Ecclesiæ illius beneficij, quia illi soli facta fuit iniustitia. De electione verò digni, relicto digniore in oppositione beneficij expressè loquuntur Caiet. *2.2. quæst.61. art.2.ad 4.quæst.3.* & Aragon, quem citat, & sequitur Roder. *in sum.1.p.q.108.* & Tolet. loco citato. obligántque iniquum electorem ad restitutionem faciendam digniori. Ratio eorum est, quia in oppositione candidatus dignior habet ius ad rem, & ideo per repulsam damnificatur iniustè.

3 *Int.* Estne in peccato simoniæ, qui Episcopo, vel alij collatori beneficiorum præcipuè, & primariò, vt ei obsequatur, secundariò verò, & minus principaliter, vt ei beneficium conferat, seruit? *Resp.* Minimè: colligitur id manifestè ex *cap. Si officia.*

officia. 59. dist. & cap. Quid prodest. dist. 61. Imò verò seruire Deo, eúmque amare intentione minus principali obtinendi ab eo aliquid corporale, vel spirituale præter ipsum, non est peccatum. Ita D.Thom. *2.2. q.27. art.1.* & definitur in Concil. Trident. *sess. 6. cap.31.* vbi anathematizatur is, qui asseruerit peccare eum, qui intuitu præmij Deo seruit.

4 *Int.* Qui beneficium indigno dat, quantum peccat? *Resp.* Grauissimè. Nam iniuriam Deo facit, & Ecclesiæ, eligendo indignum ministrum: deinde multis dignis, quorum de iure optimæ rationis beneficium erat. Ita Tolet. *lib.5. cap.78.* obligátque iniustum collatorem ad restituendum Ecclesiæ.

5 *Int.* Quis dicendus melior, & dignior ad beneficium? *Resp.* Non quidem qui quoad Deum circa conscientiæ puritatem iudicatur melior: sed qui ad honorem Dei exterius procurandum aptior, & industrior. Ita Sylu. cum S.Th. quem refert *verb. accep. person. q.2.* Ideo si potentia diuitiarum, vel nobilitas conferat ad comprimendos Christi aduersarios, præferendi sunt ditiores, & nobiliores tenuibus, & ignobilibus. Hinc fit, vt sit dignior iudicandus is, de cuius satisfactione, & confidentia magis constat Episcopo, & ideo excusantur dantes beneficia consanguineis, aut seruitoribus suis, quia de iis magis fidunt. Ita Sylu. *verb. acceptio person. q.3.*

6 *Int.* Quæ conditiones requiruntur à iure, vt quis iustè accipiat beneficium, & illud iustè retineat? *Resp.* Plures, sed præcipuè tres. Nimirum, vt sit clericus, saltem in prima tonsura: vt sit legitimi matrimonij: vt sit legitimæ ætatis: statuit verò Concil. Trid. *sess.22. cap.4.* ineptum ad beneficia, qui caret iuris conditionibus.

7 *Int.* Quæ ætas requiritur ad beneficium obtinendum? *Resp.* Ad episcopatum trigesimus annus inceptus: ad curatum vigesimus quintus item inceptus. *cap. Cum in cunctis. de elect.* ad simplex beneficium decimus quartus. Ita decreuit Conc. Trid. *sess.23. cap.6.* Beneficij verò collatio minori nato huius ætatis facta, est nulla citra dispensationem.

8 *Int.* Quæ plura beneficia ex Conc. Trid. decretis habere vni prohibentur? *Resp.* Plures Episcopatus, quamuis exigui: plures curatus, item quamuis exigui. *sess.24. cap.13.* Plura, quæ residentiam requirunt, quales sunt canonicatus, & similia. *sess.24. cap.17.* Item plura simplicia, cùm vnum sufficit ad decentem sustentationem beneficiarij, ibidem.

9 *Int.*

9 *Int.* Peccatne mortaliter beneficiarius exercendo artem medicam? *Resp.* Peccat. Ita cauetur per Concil. Trident. *sess.22. de reform.cap.1. & sess.14. cap.6.* Ratio est, quia exercitium artis medicæ, est negotium purè sæculare, & grauiter beneficiariis interdictum, vt liquet.

10 *Int.* Quoties tenetur beneficiarius celebrare? *Resp.* Seruandus mos toleratus beneficij, atque capellæ, & secundùm eum iudicandum. Ita Nauarr. *cap. 25. num.* 134. Nullus tamen tenetur quotidie celebrare, etiamsi obligatus sit ratione capellæ. Non enim tenet obligatio. Sed debet celebrare salua reuerentia, & honestate. Ita *cap. signif. de præb.* Syluest. *Missa* 1. §.7. Tolet. *lib.2. cap.3. num.2.*

AD LIT. C.

CAPVT V.

Cauponum peccata. §. 1.

1 *An sit peccatum permittere meretrices versari in caupona.*
2 *An liceat vendere vinum ei, quem scio inebriandum.*
3 *De eo, qui dat vinum vt quis inebrietur.*
4 *An liceat vendere die prohibito cibos vetitos.*

1 INTERROGATIO. Peccantne mortaliter caupones, qui meretrices prope cauponam curant habitare, permittuntque inseruire mensis, vt ita plures hospites ad se diuersentur, attracti muliercularum lenociniis, nullam aliam turpitudinem intendendo? *Resp.* peccant, quia dant occasionem peccato alieno proximam, seu potius illam offerunt, offendiculúmque apponunt, & muscipulam culpæ lethalis; qui verò dat talis occasionis ansam, reus est eiusdem culpæ. Ita D.Thom. 2.2. *qu.43.art.3.&* 4. D.Anton. *2.p.tit.7.cap.4.*

2 *Int.* Peccantne mortaliter caupones vinum vendentes ei, quem sciunt eo inebriandum? *Resp.* Peccant. Ita D.Thom. 2.2.*quæst.150.art.1.* Nauar.*cap.23.n.121.* D.Anton.*2.p.tit.6.cap.3.* §.2. Tabien.*ebrietas.n.2.* Angel *ibid.*§.1. Ratio est, quia sicut vitæ, oculi, manus, pedis, & reliquorum naturalium non sumus domini, ita neque vsus rationis, vt docet Caietan. 2.2. *quæst.150.art.1.* Etiam ad breue tempus, quia vt sic, adhuc est

ablatio

ablatio contra rationem rei magni momenti. Hinc manifesta est conclusionis ratio. Nam caupo propinando vinum cooperatur huic peccato, ergo, &c. quia adiuuat, aut saltem non impedit cùm potest: talem verò consensum damnat Apostolus Rom. 1. *Non solum qui faciunt, sed qui facientibus consentiunt. c. 1. de offic. deleg.* Vbi Gloss. & omnes *C. sicut dignum, de homic.* Notat D. Tho. 2. 2. *q.* 62. *art.* 7. Enimuero, qui daret arma ei, quem scit seipsum illis interfecturum, peccaret mortaliter, teste D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *c.* 24. §. 11. *arg. c. Notandum* 2. *q.* 1. ergo, &c. Longiori probatione supersedeo, quia res est nota.

3 *Int.* Quid igitur censes de eo, qui consultò vinum propinat, vt quis inebrietur? *Resp.* Grauissimè illum peccare lethaliter, quia priuat hominem vsu maioris boni naturalis, qui licet ad tempus sit, est tamen magnæ æstimationis. Peccat itidem ratione infamiæ ex ebrietate nascentis, quæ inter homines plurimi fieri solet.

4 *Int.* Peccatne mortaliter tabernarius ministrando die prohibito cibos vetitos ei, quem scit peccare illis vescendo? *Resp.* Peccat. Ita omnes, quia cooperatur peccato, cùm posset illud impedire: imputatur verò nobis culpa, quam negligimus corrigere, cum possumus. *c. Culpam.* 86. *dist. c. Error.* 83. *dist.* Vbi subditur. Non caret scrupulo consensionis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Ita docet Gab. *in* 4. *d.* 16. *q.* 3. *art.* 3. *dub.* 6. Non peccat verò hos cibos vetitos veniales exponendo, quia pluribus non sunt vetiti.

Conductorum peccata. §. 2.

1 *Quando tenetur conductor restituere equum raptum.*
2 *De dubio, an equus perierit culpa conductoris, vel non.*
3 *An liceat conductori conducere alium equum, cum equus conductus non satis est ad viam potens.*

1 INTERROGATIO. Quando tenentur cōductores equorum ad restitutionem equorum raptorum, dū erāt in sua potestate? *Resp.* Suppono rapi potuisse equum conductum, vel propter dolum, & malitiam conductorum, vel propter negligentem custodiam ex culpa graui, aut leui: vel casu, & fortuna. Dico *primùm.* Tenetur conductor ad restitutionem equi conducti, & rapti propter dolū, & malitiā conductoris. Hæc cōstat ex terminis, neque indiget probatione.

Dico *secundùm.* Ad nullam restitutionem tenetur conductor, cum ex mero casu, & fortuna equus conductus periit. Hæc similiter ita claret, vt æquo iudicio ferret offensam, qui probaret. Dico *tertiùm.* Tenetur ad restitutionem conductor, cùm equus ex culpa eius graui, aut leui periit, non verò cum ex leuissima. Ita Caiet. *2. 2. quæst. 62. art. 6.* Salon. *lib. de iust. q. 62. a. 6. controu. 7.* Hostiens. *in L. Contractus. ff. de reg. iuris. & L. Si quis donum. §. Celsus. L. Si merces. §. Qui columnam. ff. locati.* Sot. *4. de iust. q. 7. ar. 2.* Sylu. *verb. culpa.* Innocent. & alij, quos refert. Ratio est, quia conductio cedit in vtilitatem locatoris, & ideo non obligat ad culpam leuissimam.

2 *Int.* Dubius est conductor, an equus perierit absque culpa leui, aut ex ea? *Resp.* Tenetur equum restituere. Ratio est, quia per locationem non fuit translatum dominium, sed remansit penes locatorem: sed in dubio meum ne hoc sit, an tuum, melior est conditio possidentis; igitur melior est conditio locantis in nostro casu, & ex consequenti tenetur conductor ad restitutionem equi.

3 *Int.* Locauit Socrates equum Platoni sanũ, bonum, fortem, &c. Post egressus domo, cœpit ægrotare, nec vlterius progredi valuit: conduxit Plato alterum, quo iter conficeret, rogo, teneturne Socrati integram reddere mercedem? ℞. Minimè. Ita Nauar. *c. 17. n. 197.* Beia *2. p. casu 20. arg. c. propter sterilitatem. de locat. soluenda.* Igitur pensio soluenda pro rata illius temporis, quo eo vsus est Plato.

Coniugum peccata. §. 3.

1 *An sit peccatum contrahere cum hæretico.*
2 *An sit validum matrimonium fidelis cum hæretico.*
3 *An liceat marito vxorem afficere supplicio.*
4 *Quantum peccat maritus otio vacans.*
5 *Ac peccet maritus non coërcendo liberam licentiam vxoris.*
6 *An peccent coniuges non cohabitando.*
7 *An peccet vxor assumendo sibi domus gubernationem.*
8 *De vxore rixosa.*
9 *Quod est peccatum contrahere matrimonium cum impedimento.*
10 *Quomodo peccetur in vsu matrimonij.*
11 *Quæ causæ deobligent à reddendo debito.*
12 *An sit peccatum petere debitum tempore menstrui.*

13 *Quod*

13 *Quod peccatum sit uti modis inusitatis ad copulam matrimonialem.*
14 *Quando peccant coniuges non reddendo debitum.*
15 *Quæ petitio debiti obligat ad mortale.*
16 *An liceat precibus remouere coniugem à petendo.*
17 *An liceat exercere actum matrimonij, ad vitandam incontinentiam.*
18 *An liceat exercere actum matrimonij propter sanitatem.*
19 *An liceat exercere actum matrimonij propter delectationem carnalem.*
20 *Quantum peccant coniuges exercendo actum matrimonij propter delectationem carnis excludendo fines matrimonij.*
21 *Quando delectatio carnis est causa tantum motiua.*
22 *De incitamentis coniugum.*
23 *De delectatione morosa ex actu cogitato præterito, vel futuro coniugij.*
24 *An propter adulterium amittatur ius ad petendum debitum.*
25 *Quando non peccat coniux negando petitum debitum.*
26 *An peccet maritus reddendo debitum vxori adulteræ.*
27 *An incestuosus cum consanguinea sui ipsius amittat ius ad petendum debitum.*
28 *An tale ius amittat incestuosus cum consanguinea suæ vxoris.*
29 *Quod peccatum est consummare matrimonium ante benedictiones.*

1 INTERROGATIO. Peccatne coniux contrahendo cum hæretico? *Resp.* Peccat grauissimè. Strictè enim prohibetur tale coniugium in Conc. Eliberit. *c.* 16. Laodicens. *cap.* 10. *&* 31. Carthag. *cap.* 21. Agath. *cap.* 67. Chalced. *can.* 16. apponunturque ibi graues pœnæ, & in *cap. Decreuit. de hæret.* dotes iubentur confiscari.

2 *Int.* Estne validum tale coniugium fidelis cum hæretico? *Resp.* Negat penitus Simanc. *in Cathol. instit. tit.* 40. *cap. de matr. numer.* 17. arbitratúrque tantus Doctor textum esse expressum *Can.* 72. 6. *Synodi gener.* irritantem, & annullantem nuptias. Oppositum tamen docet communis Schola cum D. Thom. *in* 4. *d.* 39. *q.* 1. *a.* 1. *&* 3. *p. q.* 59. *art.* 1. Sot. *in* 4. *d.* 39. *art.* 2. *ad* 3. Angel. *imped.* 10. *art.* 8. Syluest. Arm. Tabien. aliique Summistæ, verb. *matrim. &* tom. 1. *cap.* 14. *de Rom. Pontif.* Gloss.

*Non oportet.28.q.1.Card.c.fin. de condit.appositis.& c.Decreuit. de hæret.in 6.*Couar.*tom.1.p.2.c.* 6. §. 11. Nau.*c.* 22. *num.* 49. Ratio manifesta est, quia hæreticus est Christianus baptizatus, & ideo capax sacramentorum: neque inter hæreticum, & baptizatum est cultus disparitas; profitentur enim per baptismum colere eundem Christum, & illius nota, & signo, hoc est, indelebili baptismali charactere insigniuntur. Et aliunde non est Ecclesiæ decretum talia matrimonia irritãs. Ad Canonem allegatum sextæ Synodi respondeo, non fuisse à Sum.Pontifice approbatum, & ideo nec ab Ecclesia receptum. Probat id apertissimis rationibus Cano *lib. 5. de locis. cap.vltim.ad sextum.* Beda *de natura rerum. cap. 67.* Platina in vita Sergij Papæ.

3 *Int.* Peccatne maritus percutiendo grauiter vxorem, & extra modum personæ, & conditionis. Item acriter, & iniuriosis verbis eam tranctando, animo iniuriandi, & nõ corrigendi? *Resp.* Peccat, quia vxor non est serua, sed socia, & immoderatæ percussiones inseruiunt ad odium, non correptionem. Sic Tolet.*lib.5.cap.5.*

4 *Int.* Otio vult maritus vacare, neque labore comparare cibos filiis, & vxori, quantum peccat? *Resp.* Mortaliter. Ita Tolet.proximè. Ratio est manifesta, quia caput, iure naturali, tenetur subuenire membris.

5 *Int.* Non coërcet liberam licentiam vxoris peccantis? *Resp.* Reus est culpæ lethalis, quia ipsi incumbit de moribus, & vita familiæ inquirere, & deprauata corrigere, cùm potest, alioqui ipsi imputantur errata.

6 *Int.* Non cohabitant simul, cùm commodè fieri potest? *Resp.* Peccant mortaliter non cohabitando, nisi ex vtriusque licentia libera ob aliquod bonum animi, & corporis, aut impedimentum ad separationem cogens: alioqui, qui negat cohabitationem, cùm ab altero requiritur, peccat grauiter, quia non est dominus sui corporis, sed potestatem dedit alteri. Hinc manifestè colligitur, teneri alterum mutare sedem respectu alterius ad alium locum vbi simul cohabitent, nisi in contractu matrimoniali interfuerit pactum tacitum, vel expressum, de non mutando loco: vel in tali mutatione periculum immineat grauis damni animi, vel corporis. Sic Toletus *lib.5.cap.2.*cum communi.

7 *Int.* Vult vxor gubernare domum, spreto viro sano, & pruden

prudenti ad gubernandum; peccatne propter vsurpatam gubernationem? *Resp.* Mortaliter quidem. Ita Tolet. loco proximo. Ratio est, quia vxor tunc deorbitat in re graui à recta ratione, quæ naturaliter iubet membra obedire capiti.

8 *Int.* Est vxor asperi ingenij, & rixosa: suis rixis, & querelis virum prouocat ad iram, & dicteria, & maledictiones, ad quid rogo tenetur in conscientia? *Resp.* Ad tacendum, & ad naturalem iram compescendam: alioqui iræ, rixæ, & maledictionum peccata mariti, illi imputantur. Ita Card. proximo loco.

9 *Int.* Quod peccatum committit, qui sciens contrahit cum impedimento? *Resp.* Lethale. Ratio est manifesta, quia it contra sanctas leges, & statuta Ecclesiæ in re grauissima, vt liquet.

10 *Int.* Qui coniuges peccant lethaliter circa actum coniugalem? *Resp.* Primò. Qui consorti blanditur cum periculo emittendi semen extra vas naturale, effusio enim seminis voluntaria extra vas, tam iniqua est; vt ex nulla circunstātia, neque ob vllam causam licita sit. Secundò. Qui ita rem habet cum sua, vt eam haberet, licet sua non esset, quique ita rem habet cum sua permistione corporum, vt mente, & desiderio eundem actum habeat cum non sua. Tertiò. Qui debitum rogatus negat, cum periculo incontinentiæ circa exigentem. Vel qui negat ex contumacia, nulla ad negationem obstante causa: præter ipsam nolitionem negantis.

11 *Int.* Quæ causæ deobligant à reddendo debito coniugali? *Resp.* Mortis periculum, ægritudinis magnæ, infectionis contagij, seu pestis, & similia; quia non tenetur quis cum tanto damno, neque ad hoc se obligauit. Item locus publicus ob honestatem; locus sacer ob reuerentiam.

12 *Int.* Estne lethale, exigere debitum tempore purgationi? *Resp.* Si adsit periculum incontinentiæ, minimè: nam periculum incontinentiæ parentum, præferendum est periculo infectionis geniti, quæ fortè subsequetur. Nam proli melius est viuere, quamuis infectæ, quàm omnino non viuere. Ita communis Schola.

13 *Int.* Peccantne lethaliter coniuges vtendo naturali vase, sed inusitatis modis? *Resp.* Minimè. Nisi insuetus modus coëundi periculum afferat aborsus; vel emittendi semē extra vas naturale, nam iuxta medicorum sententiam; teste Soto

in 4.*d*.31.*quæstio*.1.*art*.4.mutatio situs, si semen recipiatur, non impedit conceptionem fœtus, ac proinde Alb. Mag. *in* 4. *d*. 13. absolutè dixit nihil eorum, quæ vir cum vxore agit intra vas legitimum culpam esse mortiferam, refert, & sequitur Comitolus *resp.moral.lib*.1.*quæst*. 133. Hinc fit, vt remoto hoc periculo, non peccetur mortaliter, si fœmina supergrediatur virum, nam iuxta philosophorum experientiam, matrix habet vim attractiuam sursum, & ita semen virile sugit, ne effluat. Neque si vir, versis fœminæ ad virum natibus, vas legitimum possideat, qua in re se fefellit Palud. *in* 4. *d*.13.*q*.3. *a*.2.*concl*.5. oppositum asserens contra communem, nisi ex affectu bestialitatis talis coitus procedat, alioqui ob necessitatem poterit inueniri, vt cùm fœmina prægnans distentum tam nimis aluum habet, vel obesum, neque aliter iungi mari est potens, tunc enim vel ad euitandum aborsum, vel ad euitandam incontinentiam, ita coire licebit.

14 *Int*. Peccatne mortaliter coniux non reddendo, cùm petitur coitus? *Resp*. Negare coitum coniugi exigenti, ex genere suo peccatum est mortale, contra iustitiam commutatiuam fidei promissæ. Ita præcipit Paul.1.Corinth.7. *Vxori vir debitum reddat, similiter autem & vxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*. Docet communis Schola cum Scot.4.*sent*.*d*.32.

15 *Int*. Quæ petitio obligat ad mortale? *Resp*. Seria, & omnimoda, siue expressè, siue signis euidentibus fiat, quia pudor naturalis aliter prohibet declarare mentē, præcipuè in vxore. Notat id D.Ant.3.*p*.*tit*.1.*c*.20.§.7. amica tamen petitio, & beneuola non obligat cum tanto onere, & pœna. Ita præsumendum est fieri ab eo, qui frequentiùs petit, quàm par est, debet enim in petendo modus adhiberi, vt notat Sot. *in* 4.*d*. 32.*q*.1.*art*.1.*post* 2.*concl*.

16 *Int*. Licetne precibus remouere coniugem à petendo? *Resp*. Modò non sint tales preces importunæ, & grauem inferant molestiam, licet, tunc enim dabitur periculum incontinentiæ. Ita Nau.*c*.16.*n*.25. Sylu.*debitum.coniug*.*q*.8. & Sot. sup.citatus.

17 *Int*. Peccatne, qui debitum petit coniugale ad vitandam incontinentiam, cùm illam potest vitare aliis remediis, nempe per ieiunia, verbera, aut humi cubationem, & similia?

Resp.

Resp. Minimè. Ita Durand. *in* 4. *d.*31. *q.*4. Palud. *q.*21. *art.*2. Capreol. *q.*2. *art.*4. Caiet. *verb. matrimonium.* Sotus item *in* 4. *d.*35. *q.*1. *a.*4. Ita docuit D. Paul. 1. Cor. 7. *propter fornicationem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum.*

18 *Int.* Peccatne, qui actum coniugij exercet propter sanitatem, immemor prolis suscipiendæ, aut fornicationis fugiendæ, memor tantùm sanitatis? *Resp.* Minimè quidem. Ita Richard. in 4. *d.*31. *a.*3. q. 2. & Sot. proximè citatus. Probatur à simili: nam licitum est nubere ad obtinendam sanitatem in actu coniugij, dummodo fines matrimonij etiam intendantur, nempe proles, & fornicationis euitatio, vt docet Caiet. 1. *tom. opusc. tract.*12. *q.*3. & Catech. ad Paroc. *tit. de matr. pag.*537. ergo etiam licebit actum coniugalem exercere ob eandem sanitatem contracto iam matrimonio, non exclusis finibus aliis.

19 *Int.* Peccatne mortaliter, qui debitum coniugale petit ob solam delectationem carnalem, non exclusis aliis finibus matrimonij, neque in memoriam venientibus? *Resp.* Minimè; sed tantùm venialiter. Ita communiter Doctores, D. Aug. 9. *in Genes. c.*7. & de bono coniugali *c.*6. Magist. *in* 4. *d.*31. & ib. Alber. Mag. D. Tho. *in* 4. *d.*26. *q.*1. *art.*4. D. Bonau. *in* 4. *d.*31. *q.*3.

20 *Int.* Si excludantur tres illi fines matrimonij à D. Aug. appositi *lib.*9. *in Gen. cap.*7. nimirum proles suscipienda, fides seruanda, sacramentum perpetuandum, peccatne mortaliter coniux, qui coit ad solam delectationem carnalem, vt finem tantum volitum, licèt cum sua? *Resp.* Mortaliter quidem. Ita D. Thom. *in* 4. *d.*26. *q.*1. *ar.*4. Sot. *in* 4. *d.*31. *q.*1. *art.*3. Henriquez *lib.*11. *de matrim. cap.*4. §. 2.

21 *Int.* Intendit quidem fines coniugij, sed ad eos intendendos mouetur à delectatione carnali, & ideo eos non appeteret, nisi moueretur ab illa? *Resp.* Nullum committit peccatum. Ita Comitol. *lib.*1. *q.*133. cum Palud. *in* 4. *d.*31. *q.*3. *art.*2. D. Anton. 3. *p. tit.*1. *cap.*20. §. 6. Vbi ex eorum sententia concludit nullum esse peccatum coniugem relinquere actum inchoatum, & imperfectum.

22 *Int.* Licetne coniugibus absque culpa vlla vacare mediis excitantibus ad copulam habendam pro finibus matrimonij? *Resp.* Licet. Et ideo nullum peccatum tunc est calidis cibis, osculis, amplexibus, tactibus venereis se ad libidinem prouocare. Ita Sylu. *deb. coniug. q.*9. Armil. *ibid. n.*8. Caiet.

*verb.matr.cap.de vsu matrim.§.Duodecimum est.*Nau.*c.16. n.42.* Henriq.*lib.14.de matrim.cap.17.§.9.*

23 *Int.* Peccatne coniux absens cùm mente cogitans de actu cõiugij delectatur carnaliter;aut vt delectationem carnalem percipiat in parte sensitiua volens, & libens de eo cogitat, citra pollutionis periculum? *Resp.* Peccat quidem mortaliter. Ita Comitol. *lib.1. q.134.* probatque latissimè ex Caiet.*in 1.2.q.74.art.8.ad 4.* Sylu. *delectatio.q.3.* Armil.*lib.q.3.* Tabien.*verb.cogitatio.q.7.*Nau.*c.16.n.10.*D.Ant.*3.p.tit.1.c.20.§.6.* atque oppositum asserentes appellat defensores putidæ delectationis. Ratio illius est, quia illa delectatio sensitiua capi non potest, nisi ex imagine vxoris in mente fabricata præsente, quia sensus non nisi circa præsens versatur: sed ex imagine vxoris præsente veluti marmorea,aut eburnea, peccatum est lethale capere sensibilem delectationem; ergo idem dicendum de imagine facta in mente.

24 *Int.* Amisitne coniux ius ad exigendum debitum propter adulteriũ occultè cõmissum? *Resp.* Minimè. Ita Turrecr. *in c.Coniugio.32.q.1.ib.* Arch. Caiet. *tom.1.opusc. tract.31. resp.4.* Sot.*in 4.d.36. qu. vnica. art. 3.* Couar. *2.p.de matr.c.7.§.2.n.4.* Glossa *cap.Extremum.de adulter.*licet oppositum doceat Nau. *c.22.num.23.* Armil.*verb.matrim.num.77.*Tabien.*matrim.4.§.6.* Castro *lib.2.de leg.pœn.cap.4.* Ratio est,quia nemo tenetur se prodere, neque suo se iure spoliare, neque se ipsum extra confessionem accusare; alioqui alteri coniugi daret occasionem scandali.

25 *Int.* Quibus causis interueniẽtibus non peccat coniux debitum negando, miniméque reddendo? *Resp.* Multiplices quidem sunt, quæ omnes continentur sub propositionibus traditis à Scot.*in 4.sent.d.32.* Cùm coniux, inquit, amisit ius petendi: vel non habet ius petendi pro nunc: vel quando alter coniux non obligatur ad reddendum: vel quando ad non reddendum obligatur maiori vinculo. Amisit verò ius petendi per adulterium publicè commissum,hoc est, notum à coniuge innocente. Ita Palud. *in 4. d. 32. q. 1. numer.9.* Richard.*d.35.art.5.quæst.1.* Item per votum solenne in religione emissum. Non obligatur verò ad reddendum ante duos menses transactos post matrimonium ratum, & non consummatum, quia in eo spatio licet ei religionem ingredi, & profiteri.Obligatur verò ad non reddendũ vinculo fortiori, cùm

cùm in reddendo eſt periculum aborſus, ſeu occiſionis fœtus in vtero. Ita Sylu. *debit. coniug.q.5.* Caietan. *verb.aborſus.* Nauarr.*cap.15.num.14.*Item cum debiti redditio vergit in detrimentum incolumitatis propriæ: tenetur enim maiori vinculo vitam fœtus ſeruare, aborſumque fugere,& propriam ægritudinem vitare,quam debitum reddere.De incolumitate viri dixit expreſsè D.Thom. *in 4.d.32.art.1.ad 2.& art.3.ad 4.* Durand. ibidem *q.1.n.6.* Richard.*d.32.art.1.q.1. & art.4.q.1.ad 2.* De incolumitate vtriuſque indiſtinctè locutus eſt Scot. *in 4.d.32.* & cum eo communis Schola, vt notat Comitolus *lib.1. qu.136.* qui vehementer reprehendit Gabrielem ſingulariter opinantem *in 4. q. vnica. art.2. concl.11.* teneri vxorem ſub mortali reddere debitum cum periculo propriæ ſalutis, imò & vitæ, marito petenti, & periclitanti circa continentiam, cum tota illa incontinentia proueniat ex malitia mariti incontinentis: vxor enim vtitur iure ſuo. Intelligitur enim obligatio reddendi debitum, ſalua indiuidui vita, atque etiam ſalute corporea. Hæc autem ſalus notabiliter læditur per coitum leproſi, & ideo tunc deobligatur coniux à debito reddendo.Ita Palud. *in 4.d.32.quæſt.1. art.2.concluſ.1.* Durand.ibidem *q.1.n.8.* Aureol.citatus à Gabriele *ibi.q.1.ar.2. concluſ.11.* Sot.*q.1.art.1.* Caiet. *verb.matr.cap.2.de vſu coniug.§. quintum caput.* Nauarr. *cap.16. num. 25.* Si verò aliqua lepra ſit, quæ non inficiat (de qua re conſulendi medici) licet timeatur prolis infectio, tenetur reddere, quia proli melius eſt ſic eſſe quàm nullo modo eſſe,vt ait D.Thomas loco citato. Et in hoc ſenſu intelligendum eſt *c. Quoniam. de coniug. leproſ.* vbi ſanus coniux coniugi leproſo debitum reddere iubetur. Quod dixi de leproſo, dicendum eſt de morbo gallico, aut alio quouis, cuius timeatur infectio. Ita Sot. ſup. Armil. *verb. debitum coniug. num.3. & verb. matrim. num. 69.* Nauarr. *cap.16. num. 25.* & ſic intelligendum docet *cap.1. & 2. de coniug. leproſ.*

26 *Int* Peccatne maritus debitum reddens vxori publicè adulteranti? *Reſp.* Peccat grauiter. Ratio eſt, quia in primis it contra prohibitionem *cap. ſi quis vxorem.22. quæſt.1.cap. Dixit Dominus. & cap. ſicut crudelis. 32. quæſt.1.* Deinde quia illi præbet manifeſtam occaſionem perſeuerandi in peccato. Ita Couar. *2.p.de matrimon. cap.6.* Caiet. *in ſum.tit.de vſu coniug. cap.10.*

27 *Int.* Quid dicis de incestuoso adulterio cum consanguinea sui ipsius? *Resp.* Non peccat petendo, aut reddendo debitum. Ita Syluest. *matrimon.7. quæst. 6. pronunc.* 3. Castro *lib.2. de leg. pœn. cap.7.* Nauarr. *cap.16. num.35.* Sot. *in* 4. *d.37. art.* 2. Ratio est, quia teste Sylu. hoc nullibi reperitur à iure prohibitum.

28 *Int.* Quid dicis de adultero cum consanguinea vxoris suæ, vel è contra? *Resp.* Si cognouit vxoris suæ consanguineam 1. vel 2. gradus, peccat grauiter petendo. Prohibetur ei petitio *c.1. & c. Transmissæ. de eo, qui cognouit consang. cap. Qui dormierit.37. quæst.2.* Docet D. Tho. *in* 4. *d.34. art.5.* Rich. *art.4. quæst.2.* Sot. *d.37. art.2. concl.2.* Nauar. proximè. Couar. *2.p. de matr. cap.7. §.2. num.5.* Ratio est, quia in eo adulterio contrahitur affinitas cum propria vxore, etiam post Concil. Trid. Ergo peccat petendo, non peccat verò reddendo. Redditio verò non tollit impedimentum affinitatis contractum, vt notat Panorm. & Card. dicto *cap. Transmissæ.* & Syluest. *luxuria. quæst.4. pron.4.* Couar. citato *num.5.*

29 *Int.* Quod est peccatum petere debitum antè benedictiones nuptiarum? *Resp.* Mortale putat Syluest. *deb. coniug. n.11.* videtur tamen id nimis rigorosum. Nam Conc. Trident. *sess.24. n.1.* id non præcipit, sed hortatur, ideo sola est venialis culpa contra exhortationem ire. Sed de hoc puncto iam idem respondi, & latiùs probaui *3. p. cap. vltim. n.6.*

30 *Int.* Licetne ad occultandam infamiam, vel remouendum periculum mortis, exponere filium in adulterio susceptum? *Resp.* Licet. Si tamen parentes diuites sint, tenentur hospitali domui alimenta restituere: si pauperes, minimè, quia talis domus pro pauperibus fuit instituta. Ita Cardin. Tolet. *lib.5. cap.11. n.11.*

Captiuorum peccata. §. 4.

1 *De peccatis captiui Christiani inter infideles.*
2 *De peccatis captiui infidelis ab infideli.*
3 *An captiuus Christianus teneatur implere iuramentum quod fecit infideli.*
4 *An pretium redemptionis veniat ad collationem cum aliis fratribus.*
5 *Qua pœna punitur filius, qui captiuum patrem non redimit.*
6 *De captiuis Christianis, qui remigant in triremibus infidelium.*

7 *An*

7 *An maneat excommunicatus Christianus captiuus remigando contra Christianos,*

8 *An peccent Christiani captiui remigando contra infideles.*

1 INTERROGATIO. Dic quid censes de captiuis Christianis inter infideles? *Resp.* Cùm inter Christianos, & infideles possit bellum iustum, & iniustum aliquando interuenire, hoc mihi suadeo, si captiuus captus fuit bello iniusto, licet illi fugere, & fugiendo neque ipse, neque qui ipsum iuuant, peccant. Ita definitur *cap. Dominus. 23. q. 1. c. Vt pridie. 23. q. 8. L. 1. Cod. ne Christian. mancip.* Si verò captus fuit bello iusto, peccant, & ipse, & qui ipsum iuuant in fuga, nisi Dominus ipsum impellat ad fidem relinquendam, Christúmque Dominum negandum. Ita Syl. *furtum. q. 6.* Nauarr. *cap. 17. n.* 103. Tenetur insuper ad restitutionem, iuxta omnes. Hæc autem nunquam est facienda per restitutionem personæ, quia semper datur periculum aberrandi à fide: sed facienda est per compensationem æstimationis.

2 *Int.* Quid censes de captiuo infideli ab alio infideli? *Resp.* Cùm inter infideles similiter atque Christianos intercedat aliquando iustum bellum, aliquando iniustum, peccat captiuus in bello iusto, si fugiat, peccant, qui illum fugiendo adiuuant, tenetúrque iterum in captiuitatem redire, tenentúrque adiutores reddere, quod si nequeant, alium æquè bonum seruum viribus, & industria. Ita Couar. *reg. Peccatum. 2. p. §. 11. num: 6. & lib. 1. Var. resol. cap. 11. num. 12.* Nauar. *c. 17. num.* 10. Arag. *2. 2. quæst. 92. de domin.* contra Sot. *4. de iust. qu. 2. art. 2.* colligitúrque nostra conclusio ex *cap. Si quis seruum. 17. quæst.* 4. Ratio est, quia iure gentium captus in bello iusto, est verum mancipium, capiénsque est verus dominus eius per verum dominium ab ipso iure gentium translatum in capientem, ergo, &c.

3 *Int.* Teneturne Christianus captiuus, bello iusto captus iuramentum seruare, quo promisit Mahometano domino se rediturum, aut missurum pretium captiuitatis? *Resp.* Tenetur. Neque huiusmodi iuramentum facilè est relaxandum. Daretur enim occasio infideli blasphemandi nomen Christianum, & scandalum actiuum peierandi. Ita Roder. *in sum. cap. 41. num. 3.*

4 *Int.* Redemit pius pater Christianum filium captiuum inter Mahometanos, seu alios infideles, insumpsitque in ea libertate

libertate multam summam, tenetúrne filius computare illam summam in sua legitima, afferréque in collationem hæreditatis? *Resp.* Minimè. Ita cum Baldo Gomez *L. 29. Tau. num.29.* & alij, quos affert Roderic. *in sum. cap.*41. Habetur in Ordin. Lusit. *lib.*4. *tit.97.* §.8.

5 *Int.* Qua pœna punitur filius ita impius, qui potens redimere patrem captiuum ab infidelibus, non redimit? *Resp.* Priuatione successionis in bona patris. Ita habetur in Ordin. Lusit. *tit.*88. §.16. filiúsque illegitimus, etiam natus ab infideli, qui libertatem patris procurauit, illi præferendus. Ita Lopez, & alij quos citat Roderic. *in sum. cap.*41. *num.*41.

6 *Int.* Quid censes de captiuis Christianis coactis metu verberum, aut mortis triremes remo vehere aduersus Christianos in bello iniusto? *Resp.* Censeo peccare mortaliter sic remigando: nam faciunt contra quintum præceptum de non occidendo, occidunt autem, qui consulunt, consentiunt, adiuuant. *c. Sicut dignum. de homicidio. c. Notum. 2. q. 1. L. Is qui opem. ff. de furtis.* Quod verò timor mortis non excusat, probatur apertè, quia nullus metus excusat à culpa faciendo id, quod est intrinsecè malum; tale verò est iuuare occisorem iniustum. Ita Beia 2.*p. cas.* 24. Ratio illius est, quia remigatio huiusmodi, est actio directè, & per se ordinata ad occisionem, seu damnum innocentium Christianorum. Et ita respondi 3.*p. cap.9.* §.16. *sect.*8.

7 *Int.* Incurruntne excommunicationem sic remigando? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *c.27. n.63.* §. *serm. quòd Christ.* Beia loco proximo. Ratio est, quia censuræ Ecclesiæ non feruntur, nisi in liberè contumaces. Tales verò non sunt, qui metu coguntur non obedire, cùm metus non infertur ob iniuriam fidei.

8 *Int.* Peccantne huiusmodi captiui remigando contra alios infideles? *Resp.* Negatiuè respondet Nauar. loco proximè citato absque distinctione. Cum ea veruntamen necessariò loquendum. Nam vel bellum iniustum est, vel iustum: si iustum, rectè dicit sapientissimus Doctor; si iniustum, pace dixerim, & debita reuerentia, eadem est ratio, atque contra Christianos, quia remigando iuuant ad damnum iniustum.

Collegarum alicuius domus peccata. §. 5.

1 *An peccent collegæ incolendo collegium contra illius instituta.*
2 *De conditione paupertatis.*

3 *An*

3 *An peccent non studendo diligenter.*
4 *De conditione sanguinis aut nationis.*

1 INTERROGATIO. Peccantne mortaliter, qui collegium ingrediuntur, & habitant contra instituta fundatoris? *Resp.* Maximè. Tenentur insuper ad restitutionem expensarum, quas fecerunt ex collegiorum redditibus. Hæc est euidens.

2 *Int.* Fuit institutoris voluntas vltima, vt ingressuri, & habitaturi collegium sint pauperes: Titius est diues, & vult collegium ingredi, & ne illi obstet diuitiarum possessio, facit donationem reuocabilem, nimirum, quòd illi reddantur diuitiæ, si à collegio exiuerit. Rogo, estne talis collega tutus in conscientia, collegium ingrediendo, & habitando, & ex redditibus pauperum vitam alendo? *Resp.* Minimè. Imo est grauissimum peccatum talis palliata bonorum renunciatio, tacito, vel expresso pacto iterum accipiendi ea. Ita Nauarr. & Instruct. quos citat, & sequitur Rod. *in sum.1.p.cap.45.* Secus videtur dicendum, si donatio esset omnimoda inter viuos, & irreuocabilis, per eosdem Doctores.

3 *Int.* Aluntur collegæ in collegio Pontificio, seu regio, expensis regiis, Ecclesiasticisve, vt diligentem operam nauent litteris, peccantne otiando? *Resp.* Peccant grauiter. Insuper tenentur ad restitutionem expensarum. Ita Nauar. *cap.25.n.59.*

4 *Int.* Essetne iusta conditio, qua institutor reiiceret à collegij ingressu certum personarum genus, veluti procreatos à Iudæis, remoto odio, attento tantùm collegij honore? *Resp.* Esset. Ita Cordub. *lib.1.c.54.* Rod. prox. cit. Beia *cap.34.* Ratio est, quia cuique licet suum, cui voluerit, relinquere.

Chirurgi peccata. §. 6.

1 *An peccet, qui vtitur remediis non arte, sed experimento comparatis.*

1 INTERROGATIO. Nunquam Titius didicit artem chirurgicam, sed experimento comperuit certos morbos certis medicamentis felici euentu curari, peccatne vtendo illa experientia medicamentorum circa omnes infirmos eiusdem morbi, seu vlceris? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *cap.25. num.6. ex L.1.§.Medicus. ff. de var.& extraor.* Si tamen febris inardescat, & ingrauescat morbus, tenetur medicum doctum, aut chirurgum consulere.

Custodum

Custodum peccata. §. 7.

1 *De custodibus rerum suæ curæ relictis.*
2 *De concustodibus.*
3 *De custodibus domorum.*
4 *De custodibus montium & syluarum.*
5 *An liceat custodibus montium, & syluarum se occultare ad capiendos venatores, aut lignorum cæsores.*
6 *De custodibus vrbium, & oppidorum.*

1 INTERROGATIO. Cùm multiplex sit custodum genus, de singulis sciscitabor ex te, quid iudicas: atque in primis, Quid censes de custodibus rerum mobilium suæ custodiæ relictarum si surripiantur? *Resp.* Dico *primùm.* Si gratis rogatu dominorum, res illas seruabant, neque furtum accedit ex dolo, aut lata culpa eorum, sed tantùm ex leui, non tenentur ad earum restitutionem. Ideo grauiter peccaret dominus earum, si certus innocentiæ, res peteret in iudicio. Certus, dixi, quia si in dubio est, potest illas repetere, & adiudicatas in pretio retinere. Ita Roder. *in sum.* 1.*p.cap.*124. *num.*11. cum Cord. *cas.*175. Syluest. *ver. cust.* Secus tamen dicendum, si furtum accidit ex dolo, vel lata culpa, vt manifestum est: nam ad illam custodiam se libera, & tacita promissione obligarunt. Dico *secundùm.* Qui salario conductus rem seruat, & ea propter leuem eius, leuissimamve culpam surripiatur, aut pereat, tenetur ad illius restitutionem. Talis est seruus relictus à domino in custodia rerum suarum. Tales itidem sunt artifices, quibus relinquimus materias ad opera fabrefacienda, & alij similes. Et certè de stabulariis id decernunt Ordinat. Lusit. *lib.*5. *tit.*94.

2 *Int.* Quid censes de concustodibus? *Resp.* Tenentur omnes, & singuli æquè rem suæ custodiæ relictam custodire, & si pereat, aut surripiatur, tenentur ad restitutionem, iuxta regulas proximè dictas. Ita Bartol. *L. Vt certò.* §. *fidem. ff. commoda.* Ratio est, quia obligatio vnius non tollit obligationem alterius, sed æquè tenentur singuli, atque omnes.

3 *Int.* Quid censes de custodibus domus, relictis ad custodiendos intus inclusos, ne exeant? *Resp.* Si malitia tantùm versata est circa incuriam eos custodiendi, ita vt nil ampliùs intenderint negligentes custodes, quàm eos libertate detentionis donare, siue culpa incuriæ, seu consensus dimissionis

leuis

leuis fuerit, siue grauis, non tenentur ad restitutionem damnorum, quæ liberi exeuntes præter dimittentium voluntatem fecerunt. Ita Aragon. 2.2. *quæst.62. artic.75.* contra Sot. 4. *de Just. quæst.7. art. 3.* Ratio est, quia tales custodes non se obligarunt ad custodienda bona vicinorum, sed tantùm domi inclusos, ne euaderent.

4 *Int.* Quid censes de custodibus montium erga venatores, vel cæsores lignorum, cum iustè cæsio, & venatio ibidem sint prohibita? *Resp.* Peccant lethaliter non manifestando huiusmodi venatores, & cæsores, quoniam ad eam detectionem iuramento se adstrinxerunt. Insuper tenentur ad pœnam restituendam, quæ defectu detectionis, Reipublicæ, vel populo non fuit adiudicata. Ita Aragon proximè citatus. Nam licet pœna à transgressore legis non debeatur in conscientia nisi post iudicatam: debetur tamen à custode ante sententiam, per quem stetit ne iudicaretur, cum ex officio, & salario teneatur illam procurare. Tenentur insuper restituere damnum datum in montium truncatione, culpa eorum, & silentio non restitutum.

5 *Int.* Peccantne hujusmodi custodes se occultando in syluis, vt fures licentiùs vagentur, venentur, & ligna cædant, vt faciliùs capiantur? *Resp.* Si damnum permittant inferri, vt deinceps exemplo captorum, alij caueant à damno, non peccant, neque tenentur restituere damnum permissum. Ita Nauar. *cap.17. num.124.* Rod. *in sum. 1.p. cap.124. num.7.* Ratio est, quia in ea permissione bonum, vtilitatemve domini, & Reipublicæ procurant.

6 *Int.* Quid censes de custodibus vrbium, & oppidorum? *Resp.* Tenentur manifestare nocte inuentos. Ratio est, quia ad id iuramento se se obligarunt. Ita citati Doctores.

Clericorum peccata. §. 8.

1 *An recitatio diuini officij distracta, & indeuota satisfaciat diuino officio.*
2 *An teneatur ad restitutionem fructus beneficiatus malè recitans.*
3 *An satisfaciat præcepto recitatio mentalis.*
4 *An liceat clericis exercere mercaturam per seipsos.*
5 *Quæ propriè appellatur mercatura.*
6 *An liceat clericis exercere mercaturam per alios.*
7 *An liceat clericis exercere aliquam artem.*

1 INTERROGATIO. Suppono vt certissimum, & indubitatum, quod subdiaconus, & diaconus Sacerdos teneantur recitare diuinum officium, quæro, an satisfaciant præcepto id recitando distractè, & indeuotè? *Resp.* Affirmant plurimi, Host. *c. Dolentes. extrau. de celeb. miss.* D. Ant. *3. p. tit. 13. c. 4.* §. 7. Angel. verb. *hora.* §. 28. Syl. *in aur. rosa. cas. 9. & ver. hora. q. 11.* Gloss. *in c. graui. de celeb. miss.* Ratio eorum est, quia licèt distinctio, attentio, & deuotio sint modi concomitantes orationem, & recitationem officij, & fines intenti ab Ecclesia, vt claret ex *c. Dolentes, de celeb. miss.* modi tamen concomitantes, & fines præcepti, non cadunt sub præcepto, teste vtroque Th. 1. 2. *q. 100. art. 9. & 2. 2. q. 44. art. 4. ad* 1. ac proinde sola ipsa recitatio præcipitur. Deinde, quia deuotio, & intentio sunt actus merè interni: actus verò merè interni non cadunt sub præceptum Ecclesiæ, quia Ecclesia non iudicat de interioribus, neque actus internos præcipit, vt docet D. Thom. 1. 2. *q. 100. art. 9.* Oppositum tamen omnino dicendum cum D. Th. *2. 2. q. 1. art. 13.* Caietano ibid. Palud. *in 4. d. 15. quæst. 5.* Gab. *in can. lect. 62.* Maiore *in 4. d. 12. quæst. 7.* Adrian. *quodl. 8.* Gersone *3. p. alphab. n. 71. lit. f.* Caiet. *verb. horæ.* §. 3. Nauar. *opusc. de orat. cap. 13. num. 22. & cap. 20. n. 31.* Sot. 10. *Iust. quæst. 5. art. 5. concl. 6.* Et ita opinantur omnes summistæ. Colligitur ex 1. Corint. 14. *Si orem lingua, mens mea sine fructu est.* Ratio germana est, quia attentio, deuotio, & distinctio, non sunt puri modi orationis, vt pro fundamento supponũt contrariæ sententiæ Auctores; sed sunt de ratione & essentia ipsius orationis: cùm verò præcipitur recitatio diuini officij, præcipitur oratio, id est, eleuatio mentis ad Deum, cum certis verbis, & orationibus: eleuatio autem non fit sine intentione mentis, distinctione recitationis, & deuotione cordis. Et hinc solutum manet primum alterius opinionis argumentum. Ad secundum verò dico, Ecclesiam non præcipere actus purè internos, posse tamen præcipere eos, qui ex ipsa rei natura necessarij sunt ad dignè exequendos externos, quos ipsa præcipit, qui quidem habent se inuicem sicut forma, & materia ad constituendum totum compositum naturale, in quo deficiente vna, totum dissoluitur. Non quidem illos præcipit directè, sed indirectè, quia necessariò requiruntur ad actus, qui præcipiuntur directè.

2 *Int.* Recitans tam malè, vt non satisfaciat præcepto,

teneturne ad restitutionem fructuum perceptorum beneficij,ac si non recitaret? *Resp.* Tenetur.Ita Vega *2.p.cas.33.*cum aliis. Ratio est,quia ita recitans sic apud Deum habetur, ac non recitans.Si verò non recitasset, non faceret fructus, teneretúrque ad eorum restitutionem;ergo,&c. Nam par ratio idem ius parit,per *c.Dudum.2.de elect.L.Istud.ff.ad L.Aquiliam.* Deinde,quia constitutio quæcunque pœnalis extenditur ad alium casum, qui continetur sub ratione lata saltem verborum,vt probat Anton.*cap.fin.de consuetud.* & Dominicus, ac Perosin.*c.1.de temp.ord.lib.6.*sed malè recitans includitur sub nomine non recitantis, saltem latè sumpto vocabulo, quia corã Deo æstimatur,ac non recitans:ergo,&c. Denique,quia priuatio fructus imponitur beneficiario non recitanti ratione culpæ: sed malè recitans eandem culpam committit, & peiorem,nam ad culpam transgressionis præcepti recitandi addit mille irreuerentias, factas Deo, quo cum loquitur irreuerenter,& scandalum præsentibus, si fortè adsint: ergo cùm culpa malè recitantis grauior sit culpa non recitantis, magis priuabitur fructibus, & tenebitur ad eos perceptos restituendos, quàm non recitans,vt apparet manifestum in conscientia,& coram Deo: nam fructus dantur ob laborem & seruitium.

3 *Int.*Peccantne mente tantùm,& non voce recitando horas canonicas? *Resp.* Peccant, & non satisfaciunt præcepto: quia horæ canonicæ voce sunt proferendæ. Ita D.Thom.2.2. *quæst.*83.*art.*13.Alens.4.*p.quæst.9.art.1.num.2.*Adrian. *quodlib.8.* Sot.10.*Iust.quæst.5.art.4.*Beia 1.*p.cas.55.*Gloss. communiter recepta *Clem.1.de relig.*habetur *c.presbyt. de celeb. miss.* tenet Innoc.*c.Dolent.eod.tit.*Nau.*c.10.de orat.n.47.* Proferri verò debet cùm recitantur in choro ea voce,vt audiantur à populo: at verò extra chorum,vt verba distinctè proferantur.Quidquid dicat Medina tract.*de orat.q.*1.

4 *Int.* Licetne clericis exercere mercaturam per se ipsos? *Resp.* Minimè. Ita illis prohibetur *cap.Consequens.* 88.*dist.& c. Fornicari.eadem d.& c.Quoniam cleric. & cap. Negotiatorem.*14. *quæst.*4.*& c.Prædicat.*16.*quæst.* 1. Imò clericis negotiatoribus apponuntur graues pœnæ. Nam *tit. Ne clerici, vel monachi. cap. Secundùm instituta.* decernitur, vt excommunicentur. *cap. Sed nec. eodem tit.* præcipitur, vt suspendantur ab officio Ecclesiastico. Idem statuitur *cap. Consequens est. dist.* 88.

 At

At verò *cap.Clericus.dist.94.* imponitur eis depositionis pœna. Denique *c. Canonum.* 14. *q.* 4. iubetur vt explodantur à clericali consortio.Ideo peccant mortaliter mercaturã exercendo.Quod intelligo per se ipsos,ratione lucri,vt alij mercatores exercent.Ita D.Tho.2.2.*quæst.77.art.4.* Sot. *6.iust.q.2. art.2.conclus.5.*Sylu.*cleric.3.q.3.*Armil. *emptio. num.* 27. Nauar. *cap.25.num.*119.*&* 111. Rod. *in sum.2.p. cap.* 1. cum Rebuffo *de mercat.minut.art.*1.Salced.*in pract. crim.c.55.*Aragon.2.2.*qu.67. art.4.fol.*644.Comitolus *lib.* 1. *quæst.* 54. apertè traditur à D. Chrysost.*hom.38.oper.imperf.* text. express.*in Clem.1.de vita, & honest.cler.*

5 *Int.* Quæ propriè appellatur mercatura, in qua exercenda peccat grauiter clericus? *Resp.* Omnis ea & sola, in qua res emitur,vt eadem absque alio artificio adhibito vendatur cum lucro. Ita Comitolus *lib.*1. *quæst.*54.cum D.Chrysost.cit. proximè. Ideo non est mercatura emere animalia macra,vt pinguia facta vendantur, & alia similia, in quibus adhibetur industria,labor, & artificium ementis ad venditionem cum lucro.

6 *Int.* Licetne clericis exercere mercaturam per alios? *Resp.*Licet. Probatur ex *Clem.1.de vita,& honest.cler.* vbi inhibetur clericis exercere officium tabernarij, macellarij, & similium personaliter. Si igitur clericus Deo vacet, & precibus, solúmque alicui tribuat pecunias, vt mercaturam exerceat,amoto scandalo,potest lucrum reportare. Ratio est,quia lucrum non est prohibitum clericis,si ad bonos,& honestos vsus acquiratur. *cap.Cler.dist.91.*Conceditúrque illis tale honestum lucrum apertissimis verbis in Concil. Agathensi relato *cap.1.de cel.miss.*Probat Gloss.*cap.Peruenit.dist.* 86. §. *auaritiæ causa. c. Negotiatorem,*88.*dist.* Panorm. *c.* 1. *Ne clerici, vel monachi.*D.Anton.*5.p.tit.1.c.2.§.2.*

7 *Int.* Licetne clericis aliquam artem exercere? *Resp.* Licitum est clericis honestas,& decentes artes per seipsos exercere.Ita definitur in Conc. Carthag. & habetur *c. Clerici. de vit.& honest.Cleric.& cap.Cleric.dist.91.& cap.Nunquam. de consecrat.dist.5.*Nam Paulus cum Aquila,& Priscilla scenofactoriam artem exercuit.*Act.*18. Neque Petrus,aut alij Apostoli, piscatoriam artem deseruit. Ideo possunt clerici emere, vel conducere agros ad eos in sui suorúmque sustentationem excolendos. Ita Gloss. *cap.Peruenit.verb.auaritia.dist.* 88. Pos-

sunt

sunt item emere res, quas sua arte, & industria meliores reddant, & meliores vendant cum lucro. Et ideo non erit illicitum emere vinum nouum, quod ex industria seruetur optimum per annos, vt cum lucro vendatur. Ita asserunt Med. *Cod. de reb. rest. q.* 30. Syl. *clericus.* 3. *qu.* 1. *&* 2. cum pluribus, quos citat Host. & Panorm. *c. secundum. Ne cler. vel monach.* Salo. 2. 2. *q.* 77. *art.* 4. *controu.* 4. Ratio est, quia negotiatio honesta ex se licita est, imò vtilis, & necessaria Reipublicæ, teste Philosopho 1. *Polit.* & Tullio 1. *Offic.*

Columbas nutrientium peccata. §. 9.

1 *An liceat alicui vti remediis ad alliciendas alienas columbas in suum columbarium.*

2 *An liceat alienas columbas occidere ad euitandum damnum propinquarum segetum.*

1 INTERROGATIO. Solent nutritores columbarũ apponere in columbariis odores optimos, & aspergere certa semina, & grana, non vt suas recreent, & nutriant, sed vt alienas rapiant potiùs, quàm alliciant ad sua columbaria. Quid iudicas? *Resp.* Peccare mortaliter. Ita Nau. *c.* 17. *nu.* 27. tenerique ad restitutionem columbarum, & filiorum relictorum. Notat Roderic. *p.* 2. *sum. cap.* 19. *nu.* 2.

2 *Int.* Definit lex certos terminos intra quos propter vicinitatem columbarij prohibet columbas occidi: Socrates inter eosdem terminos segetem habet, sæpissime in ea columbas inuenit, poteritne tuta conscientia illas occidere? *Resp.* Poterit, si aliter damnum impediri, vel resarciri non potest. Nam ius ipsum naturale præcipit, damnificatum modo ipso, quo potest, impedire damnum proprium.

Concubinarij peccata. §. 10.

1 *De concubinario occasionem proximam non tollente.*

1 INTERROGATIO. Estne in statu damnationis æternæ, & peccato habituali concubinarius, qui quantumcunque dolere sibi videatur de præterito, & proponere de futuro, tamen occasionem præscindere non vult? *Resp.* Maximè. Estque status perpetuis lacrymis deplorandus: tenemur enim sub mortali occasiones proximas peccatorũ remouere. Talis verò est cohabitatio aut conuersatio concubinarij cum concubina, præsertim si adhuc valens est, & succi plena, vti ait Comicus apud Terentium.

Confessoris peccata. §. 11.

1 *De absoluente eos, qui manent in occasione proxima peccandi.*
2 *An peccet confessarius absoluendo pœnitentem, quem certò scit sibi mentiri.*
3 *An teneatur confessor, qui absoluit impœnitentem, illum monere, vt verè confiteatur, quia præterita confessio fuit nulla.*
4 *An teneatur confessarius imponere pœnitentiam iuxta grauitatem peccatorum.*
5 *Quæ pœnitentia imponenda est à confessario pro peccato dubio.*

1 INTERROGATIO. Peccatne lethaliter confessarius absoluendo concubinarios publicos, aut secretos, quantumcunque de præterito dolere affirment, & de futuro proponere: antequam promittant se inuicem saparandos, aut separatos esse dicant? *Resp.* Peccat. Sunt enim tales concubinarij in statu habitualis peccati: debétque confessor sibi persuadere eos, aut raro, aut nunquam ita cohabitando peccatũ relicturos. Ita Nau. *c.* 16. *n.* 343. *& in Add. ad c.* 3. D. Ant. 3. *p. tit.* 17. *c.* 20. Sot. *in* 4. *d.* 18. *q.* 3. *art.* 3. Ang. *conf.* 6. §. 2. *& concubinatus*, Sylu. *confessor. q.* 8. *& conf.* sunt enim huiusmodi peccatores in occasione proxima peccandi, quam tollere obligantur, tum ratione scandali; tum ratione reincidendi in similia peccata, de quibus sunt moraliter certi.

2 *Int.* Peccatne mortaliter confessor, qui clarè cognoscit, aut verisimiliter credit pœnitentem mentiri in confessione, velléque ipsum fallere, & tamen talem impœnitentem absoluit? *Resp.* Peccat. Latè probat hanc conclusionem Cord. *q.* 4. cum plurimis quos citat & refert.

3 *Int.* Ob incuriam & negligentiam omisit confessarius certam rogationem de circumstantia necessaria ad confessionis integritatem, rogo, an teneatur pœnitẽtem monere de defectu commisso? *Resp.* Iam respõdi tertia parte huius examinis, cùm me de Sacramento pœnitentiæ interrogasti, non licere confessario extra confessionem loqui cum eodem cõfitente, absque illius licentia de peccatis auditis in confessione. Nunc tamen dico hunc defectum esse vrgentem caussam, obligantem confessarium ad petendam à confitente facultatem, vt illum moneat de re necessaria circa factã confessionem. Ac proinde si monitio absque scãdalo fieri potest, tenetur

tenetur talis confessarius pœnitentem monere, dummodò illi non obueniat graue detrimentum. Ita Sylu. *conf.* 3. *q.* 14. Medin. *de confess. q.* 26. *&* 27. Sot. *in* 4. *d.* 18. *q.* 2. *a.* 4. *&* 5. Nauar. *c.* 17. *n.* 22. *&* 23. *& c.* 26. *n.* 1. *&* 14. Cordub. *q.* 7. Fiet autem absque scandalo, si confessor culpam in se ipsum reiiciat.

4 *Int.* Teneturne confessor imponere pœnitentiam iuxta grauitatem peccatorum maiorem, vel minorem? *Resp.* Tenetur, & aliter faciendo absque rationabili causa peccat lethaliter contra præceptum Ecclesiæ, & officij sui obligationem. Ita præcipitur in Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 8. vbi ait. Debent sacerdotes, quantùm spiritus, & prudentia subiecerint pro qualitate criminum satisfactiones imponere. Præcipitur in Conc. Mogunt. 2. *c.* 3. & Nyss. *c.* 12. *c. Deus. de pœn. & remiss. c. Ex multis. de pœn. d.* 1. tradit Aug. in Enchirid. *c.* 65. Probat Suar. *disp. de satisfact. sect.* 2.

5 *Int.* Peccatne confessor imponendo pœnitentiam arbitrariam pro peccato, quod neque ipse, neque pœnitens cognoscit esse mortale, vel veniale; sed tantum esse culpã? *Resp.* Minimè quidem, nisi aliunde augeretur culpa. Ita Adrian. *in* 4. *de confess. quæst.* 4. *dub.* 7. *quodl.* 5. *ar.* 2. Medin. *de confess. q.* 26. *&* 27. Gabr. *in* 4. *d.* 17. *q.* 1. *dub.* 2. Sylu. *confess.* 3. *quæst.* 6. 7. 10. 11. 14. Sot. *in* 4. *d.* 18. *q.* 2. *art.* 4. *&* 5. Nauar. *c.* 13. *nu.* 22. *&* 23. Cord. *quæst.* 9.

Canonicorum peccata. §. 12.

1 *An teneatur canonicus canere in choro ad lucrandas distributiones.*

2 *An teneatur canonicus ad restituendas distributiones, quas percipit si non cecinit.*

1 INTERROGATIO. Teneturne canonicus ad lucrandas distributiones quotidianas canere officium diuinum in choro cum aliis, an sufficit recitare intra se solum? imò satisne est solum assistere? *Resp.* Tenetur in choro canere cum aliis. Ita illis præcipitur à Concil. Trid. hisce verbis. *sess.* 24. *de reform. cap.* 12. Omnes per se, & non per substitutos compellantur obire diuina officia, atque in choro ad psallendum hymnis, & canticis Dei nomen reuerenter, distinctè, deuotéque laudare. Caietanus verò *lib.* 17. *respons. resp.* 8. eos obligat sub lethali ad totam suam dimidiam partem canere cum suis.

2 *Int.* Tenenturne ad restitutionem distributionum, quas acceperunt pro sola assistentia chori non psallendo? *Resp.* Tenentur. Ita Alens. 4. *p. quæst.* 9. *art.* 1. *num.* 2. Habetur *c. Presbyter. de celeb. Miss.* docet Innocent. *c. Dolentes. eodem tit.* Nauar. *c.* 10. *de orat. n.* 47. Sot. 10. *Iust. q.* 5. *art.* 4. Beia 1. *p. c.* 55. Ratio est, quia fructus beneficij dantur propter officium: cum igitur officium canonici sit recitare officium diuinum in choro, expressè decreuit Concil. Trid. citat. non obeundo officium, nequit in conscientia percipere fructus beneficij, sicut curati non recitantes extra chorum.

Compensantium peccata. §. 13.

1 *An liceat facere secretam compensationem.*
2 *De quibus rebus liceat facere compensationem.*
3 *An liceat facere compensationem ex deposito.*
4 *An liceat facere compensationem ex rebus apud me relictis demortui debitoris.*

1 INTERROGATIO. Licetne secreta compensatio, interueniente causa iusta? *Resp.* Maximè. Ita Medin. *de restit. q.* 3. *art.* 12. *& q.* 1. Sot. 5. *Iust. q.* 3. *art.* 3. *ad* 1. Nau. *c.* 17. *num.* 107. Causa verò iusta secundum eosdem auctores, est probabile periculum amittendæ amicitiæ, si publicè, vel in iudicio res debita petatur, periculum rixæ, vel contumeliarum, & similia. Non peccat igitur, qui certus sui debiti, quod aliter extorquere nequit sine periculo grauis incommodi, clam se compensat ex rebus debitoris. Certus, dixi, quia si incertus est, & dubius, debeaturne illi res, an non; peccat se compensando, grauiter, aut leuiter, iuxta grauitatem, aut leuitatem rei ablatæ titulo compensationis: quoniam in dubio melior est conditio possidentis, vt alibi jam respondi.

2 *Int.* De quibus rebus fieri potest compẽsatio? *Resp.* Iuxta Panorm. *c. Bona fides. de deposito.* ex solis rebus similibus omnino: & hæ solæ sunt, quæ constant numero, vel pondere, vel mensura: & aliter minimè, v.g. debes mihi equum, non possum facere compensationem in pecunia, vel tritico, &c. Dico tamen. Opinio Panorm. admittitur in foro fori, non tamen coram Deo in foro poli. Ita Ioan. Med. *Cod. de reb. rest. qu.* 3. *causa* 12. Comitol. *lib.* 3. *resp. q.* 39. Et ideo si compensatio fit in re dissimili, tenetur compensator reddere debitori excessum valoris supra debitum.

3 *Int.*

3 *Int.* Possumne facere compensationem ex deposito? *Resp.* Minimè. Ita cauetur *Decret. Bona fides. de deposito, &c. & L. postrema. Cod. de compensat.*

4 *Int.* Habeo apud me res Petri vita functi, mihi debentis centum aureos, scio illum è vita migrasse cum aliis debitis antiquioribus, rogo, an possim retinere res, quas habeo in compensationem mei debiti? *Resp.* Scio responsionem posse retardari ex eo, quod Petrus viuus teneretur priùs priora debita persoluere, si non esset omnibus simul soluendo. Dico tamen, potes eam facere compensationem. Ita Comitol. *lib. 3. respons. quæst. 39.* Ratio est, quia non teneris ita rebus alienis prouidere, vt tuarum facias iacturam, & è manibus sinas labi, quod præ illis habes, neque est lex quæ illum ordinem in compensatione præcipiat, vt ostendit Comitolus cit.

AD LIT. D.

CAPVT VI.

Delatoris peccata. §. 1.

1 *Ad quid tenetur delator falsi criminis.*

2 *An teneamur deferre illum, cui non profuit fraterna correctio.*

3 *An teneamur deferre cum propria infamia reum læsæ maiestatis.*

4 *An cum periculo propriæ vitæ teneamur denunciare de crimine particulari.*

5 *An hæreticus occultus teneatur se ipsum deferre.*

6 *Quid intendere tenetur delator in denunciatione.*

1 INTERROGATIO. Ad quid tenetur delator falsi criminis? *Resp.* Delator, seu denunciator falsi criminis, tenetur ad damnum parti subortum ex falsa criminatione: duplex enim in falsa denunciatione commisit peccatum: vnum sacrilegij falsi testimonij iurati: alterum infamiæ rei, & causæ damni illati. Hoc igitur, & infamiam tenetur restituere, vt est manifestum ex terminis. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst. 71. art. 3. ad 3.*

2 *Int.* Si præmissa correctione fraterna, quæ non profuit, adhuc reus criminis perseuerat in scelere, tenemurne sub

mortali, illum deferre? *Resp.* Tenemur. Ita nobis præcipit Christus Dominus: *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum: si te non audierit, dic Ecclesiæ.*

3 *Int.* Quando crimen vergit in damnum commune Reipublicæ, vel regiæ personæ, tenemurne deferre cum propria infamia, si non aliunde speretur emenda? *Resp.* Tenemur, quia iure naturali obligamur bonum commune anteferre particulari. Et ideo tenetur filius sub mortali deferre patrem proprium de crimine hæresis, vel læsæ maiestatis, aut alterius in commune tendentis periculum, cum aliter ei subueniri non potest. Ita Syluest. *filius.* §.2. Alens. 3. *p.q.* 33. Tolet. *li.*5. *c.*57. Et ideo benignè interpretandus Roder. à Cunha *q.* 19. cùm oppositum videatur sentire, loquens in specie de muliere sollicitata in confessione.

4 *Int.* Teneturne quis denunciare (non interueniente bono communi) cum periculo amittendæ vitæ propriæ? *Resp.* Minimè. Ita Sot. 5. *Iust. quæst.* 6. *art.* 4. *Sylu. metus. q.* 7. Comitol. *lib.* 5. *resp. qu.* 7. *n.* 8. Gabr. *in* 4. *dist.* 18. *q.* 3. *art.* 3. Rosel. *excomm.* 6. Sylu. *excomm.* 5. *quæst.* 14. Armil. *ib. nu.* 59. D. Thom. 2.2. *qu.* 147. *art.* 3. *ad* 2. *& in* 4. *d.* 15. *q.* 3. *art.* 2. *q.* 4. Almai. *tract.* 1. *moral. cap.* 3. *prop.* 4. Azor *tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 11. cum Nau. & Alens. quos citat. Ledesm. 2. 4. *q.* 25. *art.* 3. *dub.* 2. Suar. *de cens. disput.* 14. *sect.* 3. *num.* 13. *& disp.* 20. *sect.* 3. *num.* 9. *& tom.* 2. Relig. *lib.* 4. *de hor. can. cap.* 27. *in* 30. & hæc est omnium concors opinio Doctorum. Imò neque cum periculo vitæ filiorum. text. express. *L. Isti quidem. ff. de eo quod metus causa.* Tradit Sanch. *lib.* 4. *disp.* 4. *n.* 5. Comit. *lib.* 3. *q.* 2. Tiraq. in præf. *L. Si vnquam. num.* 7. *Cod. de reuoc. don.* Alciat. *de præsumpt. reg.* 1. *præsump.* 1. Roland. *cons.* 2. *num.* 61. *vol.* 1. Imò neque cum periculo vitæ aliorum ascendentium, & descendentium. Ita Sanch. cum aliis *disp.* 4. *n.* 4. *&* 6. *præpos. c. Cum locum. n.* 10. *de sponsal.* Imò neque cum periculo vitæ viri, aut vxoris. Ita Sanch. *cit. loc. n.* 3. Henriq. *lib.* 11. *de matr. c.* 9. *n.* 5. Sot. *in* 4. *d.* 29. *q.* 1. *art.* 2. *ib.* D. Thom. Boic. *c. Cum locum. n.* 5. *de spon.* Turrecr. *in sum.* 31. *q.* 2. *n.* 7. Sylu. *metus. q.* 1. *ib.* Angel. Ratio est, quia vir, & vxor sunt duo in carne vna. Imò neque cum periculo vitæ fratrum. Ita Sanch. *disput.* 4. *num.* 7. Ratio est, quia natura arctissimo iunxit amore fratres. Imò neque cum periculo amittendi honoris. Ita Barbatius *cons.* 6. *numer.* 3. *vol.* 1. Gabr. *tom.* 2. *communium. lib.* 11. *verb. met. col.* 2. Padilha *L. Interpositas. numer.* 14. *Cod. de transact.* & alij, quos

quos refert, & sequitur Sanch. *lib.4. disput.5. num.11.* & probat Cunha *quæst.19.*

5 *Int.* Teneturne hæreticus occultus seipsum Inquisitoribus deferre? *Resp.* Minimè. Ita Roias *sin.3. num.35.* Simanc. *de inst. Cath. cap.42. num.13.*

6 *Int.* Quid intendere tenetur delator in denunciatione? *Resp.* Bonum commune, scilicet emendam aliorum in posterum, nam si denunciat, vt alteri noceat, peccat grauiter, aut leuiter, iuxta damni inferendi intentionem. Ita Card. Tolet. *lib.5. cap.57.*

Depositarij peccata. §. 2.

1 *An fieri possit compensatio ex pecunia in deposito habita.*
2 *An vti possim rebus in deposito habitis.*

1 INTERROGATIO. Qui in deposito habet pecunias, poteritne illis negotiari, & lucrum sibi reseruare, *Resp.* Potest, dummodò non sit in mora reddendi, cùm ab eo petuntur. Ita Card. Toletus *lib.5. cap.22. num.6.* Ratio est, quia illud lucrum est suæ industriæ.

2 *Int.* Habeo in deposito vas aureum, vel argenteum, vel vestes sericas, & similia, possumne eis vti? *Resp.* Si ex vsu talis rei in deposito habitæ nullum, aut leuissimum patiatur detrimentum, potes. Ita Card. Tolet. *lib.5. c.2. n.6.* Nemini enim facis iniuriam. Aduerterim tamen circa eos, qui sub pignore occulto dant mutuas pecunias honestis personis, quæ cum rubore apud eos suam indigentiam declararunt: eos quidem grauiter peccare, cum pignora nota ostendunt, eis apud hospites vtendo, veluti pateris, poculis, annulis, catenis, & similibus, manifestè ostendendo res illas apud se esse pignori datas: eunt enim contra fraternam charitatem, quæ præcipit, *quod tibi non vis fieri, alteri ne facias.* Læditur etiam grauiter amicitia humana: oriuntur enim inde aliquando graues inimicitiæ, vt ego ipse experimento vidi.

Diuinorum seu augurum peccata. §. 3.

1 *An liceat augorari futura ex auium cantu, & volatu, aut ex animalium mugitu.*
2 *An ex causis naturalibus liceat coniicere euentus naturales.*
3 *An liceat vti chiromantia.*
4 *An diuinus teneatur restituere pretiũ acceptum pro augurãdo.*

5 *An vti liceat maleficio ad tollendum aliud maleficium.*

1 INTERROGATIO. Licetne ex cantu, aut volatu auium, animalium vagitibus, & similibus rebus naturalibus, ex somniis, ex sortibus, aut aliis naturalibus euentis certò coniicere euenta supernaturalia, & ea, quæ pendent ex libero hominis arbitrio? *Resp.* Minimè. Sed peccat lethaliter, qui talia diuinat certò. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 65. *art.* 7. *& seq. &* ibid. Caiet. Sot. 8. *Iust. quæst.* 3. *art.* 1.

2 *Int.* Licetne ex illis euentis naturalibus multa coniicere naturalia? *Resp.* Licet. Ita D. Thom. & alij citati Doctores, & idem D. Thom. 3. *contra gent. cap.* 93. Abb. *in opuscul. astron. cap.* 31. Medin. *de rect. in Deum fid. lib.* 2. *cap.* 1. Dedit enim auctor Naturæ cognitionem quandam præuiam animantibus ratione carentibus, vt se muniant contra pluuiam, tonitrua, fulgura, tempestates, insuper, vt exeant tutæ ad pastum. Similiter ex complexione naturali, naturaliter sequi debent tales effectus, nisi à diuina gratia, & hominis libera volitione impediantur: scilicet ex abundantia coleræ, sanguinis, & alterius humoris, ex qua abundantia naturaliter sequitur propensio ad rixam, ad luxuriam, & similia. Certò tamen affirmare hunc hominem futurum vitiosum, vel virtuosum, est vanum, & superstitiosum, contra scripturam asserentem Deum solum scrutatorem esse cordis.

3 *Int.* Licetne vti chiromantia? *Resp.* Minimè. Ita prohibetur in iure. Loca afferunt Castr. *lib.* 1. *de hæret. pun. cap.* 13. Simanc. *de inst. Cath. cap.* 21. *num.* 180. Nauarr. *lib.* 2. *de restit. cap.* 2. *num.* 109. Ideo peccat iuxta hos Auctores mortaliter qui chiromantia vtitur.

4 *Int.* Teneturne diuinus restituere pecunias, quas accepit à consulentibus pro responsis petitis, & acceptis à dæmone? *Resp.* Minimè. Ita Roder. *verb. diuinare cap.* 8. *num.* 4. Nauarr. *lib.* 1. *de restit.* Ratio sumitur à communi restitutionis regula, iuxta quam non tenetur quis restituere pretium, quod accepit ob rem turpem faciendam, vt iam respondi in propria materia: diuinus verò operam suam turpem adhibuit, & ideo pretium non tenetur reddere.

5 *Int.* Adest iustissima causa quærendi remedium ad tollendum maleficium, nulla subest, nisi per aliud maleficium, licebitne vno maleficio tollere aliud, hoc est, consulere diuinum, seu dæmonem per diuinum de remedio adhibendo

ad

ad tollendum maleficium? *Resp.* Nequaquam: quia illa consultatio est intrinsecè mala, & ideo ex nullo bono fine cohonestari potest: non enim sunt facienda mala, vt eueniant bona. Ita Couar. *c. Quamuis pactum. 1.p. §.1. n.9.*

AD LIT. E.

CAPVT VII.

Episcoporum peccata. §. I.

1 *De episcopatus desiderio.*

2 *An liceat Episcopo renunciare episcopatui cum detrimento boni communis.*

3 *Ad quid tenetur religiosus factus Episcopus circa religionis obseruantiam.*

4 *De bonis religiosi facti Episcopi.*

5 *An Episcopi consecrati fruantur beneficiis.*

6 *Quid potest Episcopus circa peccata reseruata Papæ.*

7 *Quando peccant Episcopi in conferendis beneficiis.*

8 *Ad quid tenetur Episcopus ratione officij pastoralis.*

9 *Quid est dicendum de residentia Episcoporum.*

10 *An Episcopus, qui vouit post episcopatum religionem, teneatur ingredi religionem, relicto episcopatu.*

11 *An qui habet votum religionis, possit acceptare episcopatum non ingrediendo religionem.*

12 *An teneatur Episcopus infamiam sibi impositam, ostendere esse falsam.*

13 *An possit Episcopus prohibere, ne prædicetur in parochiis suæ vrbis, cùm prædicatur in cathedrali.*

1 INTERROGATIO. De episcopatus desiderio quid censes, vitióne, an virtuti tribuendum? *Resp.* Dico *primùm.* Qui episcopatum desiderat ob solos redditus ecclesiasticos, tanquam ob finem principalem, peccat mortaliter. Ita Sylu. *Episcop.* §.4. Ratio est, quia huiusmodi deprauata diuitiarum cupiditas grauiter repugnat bono communi, vt notat Tolet. *lib.5. c.3.* Idémque dicendum est de desiderio Episcopi circa pinguiorem episcopatum, vt docet Nau. *in apolog. de redd. ecclesiast. quæst.1. monit. 25. num.2.* si talis sit transitus

propter

propter ſolos pinguiores redditus : quia eſt inordinata notabiliter auaritia.Dico *ſecundùm.* Qui epiſcopatum deſiderat ob ſolam propriam excellentiam, & honorem, tanquam propter finem principalem, peccat mortaliter, quia eſt inordinata notabiliter ambitio.Ita Med.*lib.*1.*ſum.c.*16.§.1.& Nauar.cit. Dico *tertiùm.* Qui Epiſcopatum deſiderat ob ſolam conſanguineorum vtilitatem, tanquam ob finem principalem, peccat mortaliter, quia eſt quædam notabilis amoris proprij affectio. Ita Medina citatus. Dico *quartùm.* Deſiderare Epiſcopatum, quia altior eſt perfectionis ſtatus; peccatum eſt mortale, iuxta D.Th.2.2. *q.*185.*a.*1.quia, inquit, præſumptio grauis circa altitudinem ſtatus periculoſi. Veniale verò tantùm iuxta Tolet. loc. cit. Deſiderare igitur Epiſcopatum propter bonum finem, id eſt, propter bonum commune Eccleſiæ, vt ſcilicet ab idoneo paſtore gubernetur, bonum eſt opus iuxta D.Paulum 1.ad Timoth.3.*qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.*Ita D.Thom.2.2.*quæſt.*185.*art.*3.& ibi Caiet.

2 *Int.* Gubernat optimis moribus Alexius ſuas oues, inuadit animum accenſa cupiditas propriæ quietis, & conſolationis : ſed occurrit menti ſpirituale detrimentum euenturum ouibus, peccatne mortaliter in receſſu ? *Reſp.* Peccat.Ita apertè colligitur ex *c.*1. *&* *c.Niſi.de renun.* Ratio eſt, quia naturali iure tenemur anteferre bonum commune particulari. *c. Si indulgentiam, de foro comp.* probátque Nauarr. *tom.*1.*conſ. tit.de renun.conſ.*4.oſtenditque ipſum naturæ lumen.

3 *Int.* Religioſus factus Epiſcopus ad quid tenetur circa religionis obſeruantiam ? *Reſp.* Ad tria vota eſſentialia, nimirum ad obedientiam peculiarem Papæ (tranſlata enim eſt à ſuperioribus religionis ad Papam.) Ad caſtitatem (non tamen maiori vinculo voti, vt placuit Tolet.*lib.*5.*c.*4.quanquam ratione ſcandali grauiùs peccaret, quàm monachus.) Ad paupertatem, quoad dominium rerum, quo verò ad vſus, ſeruanda eſt conſuetudo tolerata reliquorum Epiſcoporum. Ita communiter Doctores cum D.Thom.2.2.*q.*185.*art.*8. Dico *ſecundùm.*Tenetur geſtare habitum religionis ſuæ.Ita communis Schola.docet Tol. *lib.*5.*c.*4. Saa *verb. Epiſc.n.*11. Circa hoc nūc ſeruandus eſt veſtium vſus, iuxta nouum rituale Epiſcopis iuſſum. Dico *tertiùm.* Tenetur inſuper ſeruare religionis ſuæ ſtatuta, & obſeruantias, quæ ſtatui epiſcopali non repugnant. Oppoſitum docuit Saa *verb.Epiſc.n.*11. Caiet.*opuſc.*27.

*cap.*22.

*cap.*22.Sot.10.*iust.q.*5.*ar.*7.Couar.*c.*1.*de test.n.*18. Sed conclusio est D. Thom.2.2. *quæst.*185. *art.*8. & ratio sancti Doctoris est efficax, quoniam transitus monachi ad Episcopatum, est transitus perfecti ad perfectius; ergo secum ducit, quæ perfectionem maiorem iuuare possunt. Illas igitur obseruantias religionis, quæ ipsum Episcopum iuuant in maiori perfectione, tenetur Episcopus non deserere. Quæ verò religionis obseruantiæ ipsum non iuuant, declarat D. Thom. esse solitudinem, silentium, vigilias immodicas, abstinentias graues, & similes, quæ sanè impedient diligentem curam pastoralem.Vnde nequaquam audiendus Cardin. Tolet.*lib.*5. *cap.* 4. cùm obligat monachum Carthusianum factum Episcopum tota vita vesci piscibus, nisi cum eo dispensetur. Si tamen monachus erat D. Francisci, non videtur excusandus abstinere carnibus die Natalis Domini, cùm accidit feria sexta, quia ad id obligat illius religionis regula, vt volunt Caiet. Sot. Couar. citat. neque talis abstinentia impedit officium pastorale. Et iuxta hanc expositionem intelligenda sunt, quæ dixi 1.*p.cap.*6.§.2.*n.*8.

4 *Int.* Cuius sunt bona Episcopi antea monachi, quæ acquisiuit post episcopatum susceptum? *Resp.*Ecclesiæ episcopatus. Ita *c. Stat.*11. *quæst.*1. & ita Doctores *c.Testamenti.* cum Couar. *num.*19.

5 *Int.* Fruunturne Episcopi iam consecrati beneficiis simplicibus quæ ante consecrationem habebant,vel possunt alia noua possidere absque dispensatione? *Resp.* Minimè. Ita Panorm.in *c.Ecclesia vestra.num.*2.*de elect.* Nauar. *in add.ad lib.*3. *cons. de concess. præb. cons.*3.

6 *Int.* Quid potest Episcopus circa peccata occulta reseruata Papæ? *Resp.* Potest illa absoluere per se,vel per suos vicarios, præterquàm ab hæresi,quia de hæresi soli ipsi possunt absoluere, quoad forum conscientiæ. Ita decernitur in Trid. *sess.*24. *cap.* 6. Quæ potestas non est ordinaria, vt voluit Saa *ver. episcop. num.* 37. citans pro se Cordubam, Bannes, & Viualdum; sed delegata: potestas verò delegata non potest subdelegari.

7 *Int.* Quando peccant mortaliter in conferendis beneficiis? *Resp.* Cùm in primis ea conferunt indigno: atque tenentur ad restitutionem secundùm omnes; facienda autem est restitutio Ecclesiæ, cuius est beneficium. Ita Sylu. *rest.*3. §.5.

Sot.

Sot.4. *Iust.quæst.6.a t.3.* Tolet.*lib.5.cap.4.* Valent. *tom.3.disp.5. quæst.7.art.2.* Angel.*rest.2.§.1.* Pedraza *præcept.7.d.36.* Mercat. *L.6.cap.17.* quos citat, & sequitur Saa *ver.elect.num.7.* sed hac de re iam respondi tit. de beneficiario.

8 *Int.* Ad quid tenetur Episcopus ratione officij pastoralis? *Resp.* Ad concionandum per se, vel per alios viros doctos, & pios. Ita Trid.*sess.6.c.1.* Deinde tenetur singulis annis Synodum cogere diœcesanam de prouidendo Ecclesiæ statu. Ita Trid.*sess.24.c.2.* Tenetur præterea singulis annis per se, vel per alios visitare Episcopatus parœcias. Ita Conc. Trid.*sess.24.c.3* Sed hac de re standum est consuetudini locorum, per contrarios actus abrogatæ, aut saltem toleratæ. Tenetur denique conferre Sacramentum Confirmationis. Qua in re dolenda vehementer Prælatorum incuria, propter quam gratia fortitudinis erga perfidiæ phalanges priuantur Christi milites, cum non leui detrimento animorum, neque à lethali culpa parum soliciti pastores excusari possunt. Ita Viuald. *de confirm. tit. de ministro. num. 7.* Peccat etiam mortaliter confirmando non subditos. Ita Viuald. proximè citato loco, cum Sylu. & Armil. quos refert.

9 *Int.* Quid dicendum habes de eorum residentia? *Resp.* Obnoxiè rogo, vt hanc rogationem serues ad quæstiones de parocho, ne iterum cogar de eadem re respondere.

10 *Int.* Vouit Episcopus religionem, teneturne religionem intrare, relicto episcopatu? *Resp.* Affirmat Tolet. *lib.5.cap.6.* habita prius à Papa licentia: eam verò petere tenetur iuxta Sylu. *votum. 2. §.1.* & Palud. quem citat. Oppositum tamen dicendum arbitror, iuxta D.Thom.2.2. *q.185. art.3.* & veram rationem. Nam non datur obligatio transitus à perfectiori ad imperfectiorem statum, veluti à virginitate ad nuptias, ac proinde licet quis vouisset nuptias indeterminatè cum paupere virgine ad seruandam illius castitatem, aut cum prostituta meretrice ad illam à turpitudine liberandam, indeterminatè, inquam, hoc est, non iurando alicui certæ virgini pauperi, aut meretrici, adhuc posset permanere in cœlibatu: sed Episcopatus est perfectior status, quàm religio, iuxta D. Thom.2.2.*quæst.184.* & Sylu.*Episcopus.q.2.* Ergo, &c.

11 *Int.* Qui vouit religionem, & fit Episcopus, teneturne priùs ingredi religionem, quàm acceptet Episcopatum? *Resp.* Teneri videtur innui *c.10. de voto.* Casus tamen illius capitis fuit

fuit particularis, & ideo non extendendus ad omnes, ac proinde non tenetur. Ita Saa *ver. Episcop.num.2.*

12 *Int.* Fuit Episcopo irrogata grauis infamia, peccatne mortaliter, si non studeat eam à se repellere? *Resp.* Peccat. Ita Saa *ver. Episcop. num.* 13. nec adducit rationem. Eruitur apertè ex scandalo, quod inde oues accipiunt, nisi se ostendat innocentem.

13 *Int.* Licetne Episcopo prohibere, ne prædicetur in parochia, dum prædicatur in cathedrali vrbis, aut oppidi, vbi commoratur? *Resp.* Minimè. Ita declarauit Cong. Card. teste Saa *verb. Episcopus. num.* 45.

Electorum, seu suffragatorum peccata. §. 2.

1 *Quæ est valida electio.*
2 *Quæ electio dicitur minus libera.*
3 *De electione coarctata.*
4 *An in aliquo euentu possit eligi indignus.*
5 *An præses teneatur acceptare iustam electionem.*
6 *An præses possit non acceptare electionem indigni sibi noti.*
7 *Qui sunt incapaces ad eligendum.*
8 *Qui non possunt eligi.*
9 *Quis infamis non potest eligi.*
10 *An Rex teneatur eligere aptiores magistratus.*
11 *De electoribus minus dignis in oppositione beneficij.*

1 INTERROGATIO. Sciscitor priùs ad fundamentum aliarum rogationum, quæ electio est inualida? *Resp.* Quæ minùs liberè fuit facta, ipso facto inualida est. Ita decreuit sanctissimus Pius V. in Bulla *Pastoralis*.

2 *Int.* Quæ electio dicetur minùs libera? *Resp.* Quæ in primis facta fuit per metum. Ita definitur ipso iure. *c. Vbi periculum. §. cæterum. de elect.* Omnis autem metus, etiam iustus, reddit quoad Deum actum nullum, iuxta Nauar. *cap.* 17. *n.* 29. §. 2. *& cap.* 22. *num.* 51. Item, quæ facta fuit per limitationem personarum, & hæc appellatur electio coarctata, vt cum dicit præses congregationis, Nomino Petrum, Ioannem, & Iacobum, ex his tribus eligite vnum in abbatem.

3 *Int.* Diceturne coarctata electio, cum præses proponit tres, aut quatuor sibi visos digniores, & dicit, ex his, vel aliis eligite, quem volueritis in abbatem? *Resp.* Minimè, quia in hoc præses nil aliud facit, quam aperit suam mentem circa sibi visos digniores.

4 *Int.*

4 *Int.* Est statutum religionis, vt non eligantur ad tale munus, nisi ex tali, vel tali natione: sunt omnes illius nationis indigni, tenebunturne electores indignos ex illa natione eligere? *Resp.* Minimè. Imò grauiter Deum offendent: mens enim institutoris fuit dignitates digno deferre, & non indigno in quocunque euentu. Colligitur hæc veritas ex D.Th. 2.2. *quæst.* 63. *art.* 2. Sot. 3. *Iust. art.* 2. *col.* 3. à simili. Nam si quis statutum habeat, vt capella deueniat ad vnum ex familia, & in familia non inueniatur Sacerdos dignus, eligi potest extraneus.

5 *Int.* Peccatne præses mortaliter, non acceptando iustam electionem? *Resp.* Peccat, & secunda electio est nulla, tenetúrque ad restitutionem primo electo, quia iniustè illum priuat re in qua iam habet ius per canonicam electionem.

6 *Int.* Nouit bene præses congregationis electum esse indignum, licebitne electionem non acceptare, & ita iubere vt alius eligatur, ob certas sibi notas rationes? *Resp.* Si certus sit indignitatis electi, licebit coram Deo (quidquid sit erga homines) semoto tamen scandalo procedendi cum odio personæ, & non indignitatis.

7 *Int.* Qui sunt incapaces ad eligendum, licèt sint de electoribus? *Resp.* Suspensi ab officio, interdicti, & excommunicati maiori excommunicatione. Ita Sylu. *elect.* 1. *n.* 17. Couar. *c. Alma.* §. 7. *n.* 9. probántque id latè ex iure. Excommunicatus verò intelligendus est non toleratus, quia toleratus, per excommunicationem occultam, eligens vt persona publica, quia ad illum, vt talem pertinet electio, validè eligit.

8 *Int.* Qui reiiciuntur à iure, vt eligantur in dignitates? *Resp.* Interdicti, & qui interdictum fregerunt, suspensi, illegitimi, infames, excommunicati maiori excommunicatione. Et ideo grauiter peccant electores, qui hos, & præter hos, eos, qui reiiciunt statuta communitatis, eligunt: & ob id peccatum puniuntur ipso facto beneficiorum suspensione per triennium. *c. Cùm in cunctis. de elect.* notantque Innoc. Cardin. Panor. & communiter Doctores. *cap. Cùm illa. de elect.* Electio verò excommunicati maiori excommunicatione, non est ipso facto nulla, sed potest annullari. *cap. final. de elect.*

9 *Int.* Censebiturne infamis ad huiusmodi effectum accusatus de crimine adhuc pendente lite, & à suis inimicis, cum sit alioqui boni nominis vir? *Resp.* Minimè. Ita Hostiens.

Andreas,

Andreas,& Felin. *cap.Minimum. de accusat.* Talis igitur solus est conuictus criminis infamis,vt notat Roderic.*in sum. c.*105. *num.*2.

10 *Int.* Tenenturne reges,& senatores, qui à rege potestatem acceperunt eligendi magistratus ad Rempublicã gubernandam, eligere aptiores,aut saltem aptos, & idoneos? *Resp.* Tenẽtur.Ita Peres *in L.7.Ord.regal.tit.2.* licèt oppositum asserat Caiet. *in sum.verb.elect.* Ratio est,quia Reges habent iurisdictionem eligendi ab ipsa Republica: non est autem credibile intẽtionem Reipublicæ fuisse,committere illis gubernandi potestatem per quosuis magistratus aptos vel ineptos,sed per aptiores. Ideo peccant aliter prouidendo,quàm ex contractu cum Republica promiserunt: tenentúrque ad restitutionem damnorum,quæ ex mala electione successerũt: satis tamen est eligere dignum, & aptum ministrum,relicto aptiori, & digniori,quia per dignum,& aptum satis Reipublicæ prouisum est.

11 *Int.* Quid censes de electoribus minùs digni, relicto digniore, ad beneficium concursui oppositorum expositum? *Resp.* Peccant grauissimè, tenentúrque ad restitutionem ipsi digniori faciendam.Ita Caiet.2.2. *qu.* 62.*ad* 4.*dub.*3. Roder. *in sum.* 1. *p. cap.* 108.*num.* 6. cum Aragon.quem refert.Habet enim candidatus dignior ex oppositionis libertate ius ad rem,& ideo per repulsam patitur iacturam iustitiæ, vt communiter docent Theologi.

Excommunicatorum peccata. §. 3.

1 *An Excommunicatio liget ignorantes monitorium, nisi post sex dies transactos.*

2 *De perplexitate duorum excommunicatorum se inuicem absoluendi potestate pollentibus.*

3 *An excommunicatus sit priùs absoluendus ab excommunicatione,quàm à peccatis.*

4 *An valeat absolutio à peccatis data ante absolutionem ab excommunicatione.*

1 INTERROGATIO.Inciditne in excommunicationem, qui post sex dies transactos monitorij, cognoscit monitoriũ fuisse promulgatum erga eos,qui rem certam non redderent,& eam habens nõ reddit? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia excommunicatio vltra terminum assignatum non habet

vigorem,nec ligat contumaces extra illud tempus, si intra illud nihil de ea sciuerunt, neque intentio iudicis est ligare contumaces extra illud tempus,sed solùm contumaces intra illud.Ita Tabien.*excommun.*4.§.4. Armil. *ibid.* §.34. Nau. *cap.*27.*num.*15.Beia *casu* 47.1.*p.*

2 *Int.* Sunt duo tantùm presbyteri approbati in vno oppido notorij clerici percussores, adest necessitas confitendi, quisque habet facultatem absoluendi ab excommunicatione in foro pœnitentiali.Rogo,an se inuicem possint absoluere ab excommunicatione?Ratio dubitandi est,quia excõmunicatus maiori excõmunicatione priuatur actiua administratione omnium sacramentorũ,vt iam dixisti in suo loco?*Resp.* Credo quidem posse,quia necessitas non habet legem: nam in necessitate licet excommunicato baptizare. *cap.Præter.*32. *dist.* Deinde in eadem necessitate potest absoluere à peccatis,vt docet Tabien.*absolutio.*2.§.6.Roderic. *de Reg. quæst.* 20. *art.*12. Ergo in eadem necessitate poterit absoluere ab excommunicatione. Nec aliud credendum est de pia Ecclesiæ voluntate erga filios.

3 *Int.* Estne priùs absoluendus excommunicatus ab excõmunicatione,quàm à peccatis? *Resp.* Maximè. Ita communiter Doctores.Palud.*in* 4.*d.*17.*quæst.*6.*ar.*3.Sot.*in* 4.*dist.*22.*qu.*1. *art.*1.D.Anton.3.*p.tit.*14.*cap.*19.§.4. Syluest. *confes.* 3.*p. qu.* 12. Nauar. *cap.*9. *num.* 4.*& in cap. Fratres. de pœn. dist.* 5. *nu.* 38. Ratio est,quia excommunicatus tam maiori, quàm minori excommunicatione est à passiua Sacramentorum participatione per Ecclesiam priuatus. *cap. Si celeb.de cler.excomm. minist.cap. Si celebr. cap. Engeltrudam.* 3. *quæst.*4. Ire verò contra hoc præceptum ex sententia eorundem Auctorum est mortale: illud verò appellat D.Thom. 2. 2.*quæst.*99.*art.*3. sacrilegium.

4 *Int.* Valetne absolutio à peccatis,data ante absolutionem excommunicationis?*Resp.* Si excommunicatus sciat impedimentum,minimè,quia est impœnitens peccando. Dico *secundùm.*Si excommunicatus impedimentum ignoret: vel si per eum non stat,vt absoluatur ab excommunicatione, imò est verè pœnitens; negant adhuc auctores proximè citati: insuper Adrian. *in* 4. *tract.de matrimon. quæst.* 2.Syluest. *confess.*1.§.5. Tabien. *ibid.* 5. §. 26. Armil. *absolutio.* communiorem, & tutiorem appellat sententiam. Ratio eorum est,quia

excommu

excommunicatus est incapax passiuæ Sacramentorum participationis. *cap. si celebrat. de cleric. excom. minist.* Oppositum tamen dicendum, cùm adest bona fides in suscipiente absolutionem sacramentalem. Ita Richar. *in* 4. *d.* 18. *art.* 10. *quæst.* 4. & Clarius *art.* 7. *quæst.* 1. Angel. *confessio.* 5. §. 10. & *confessio.* 1. §. 20. Caiet. *verb. absolutionis impedimentum,* & *verb. conf. iteratio.* & *in opusc. de qualit. confess. q.* 1. Nau. *c.* 9. Couar. *c. Alma. p.* 1. §. 6. Pet. Sot. *instruct. sacer. sect.* 4. *de excom.* Comitol. *lib.* 6. *qu.* 26. Ratio sumitur ex æqualitate, & clementia Matris Ecclesiæ: insuper quia, vt notat Caietanus, nullibi ita fieri prohibitum est ab Ecclesia. Ita etiam asseruerunt Supplementum *Confess.* 1. §. 4. Medin. *in sum. lib.* 1. *c.* 11. §. 3. Ratio eorum est. Quia si excommunicatus alia Sacramenta recipiat, vera Sacramenta recipit. Si confirmetur, & ordinetur. *c.* 1. *De eo, qui furtiuè ordines suscepit.* Si consecret. *cap. De homine. de celeb. mis.* & *c. Intra Catholicam.* 1. *q.* 1. Si vngatur, iuxta Doctores *in* 4. *d.* 24. negantes esse iterandam vnctionem, quam iam in eadem infirmitate excommunicatus suscipit. Si nubat. *c. Significasti. de eo, qui dux. in mat. quam pol. per adul.* Probátque Felin. *in rubric. de sponsalib. concl.* 5. & Petrus *in c.* 1. *concl.* 3. *de except. lib.* 6. Ergo idem dicendum videtur de susceptione Sacramenti pœnitentiæ; ac proinde ex eo tantùm dicitur incapax sacramentorum receptionis, quia si illa contumax contra Ecclesiæ præceptum, & inobediens recipiat, obicem habet, hoc est, graue peccatum mortale.

AD LIT. F.

CAPVT VII.

Fiscalium peccata. §. 1.

1 *De custode vrbis non comprehendente inuentos nocte.*
2 *De restitutione pœnarum, quæ erant adiudicandæ.*
3 *De restitutione pretij, quod accepit pro libera dimissione.*
4 *De restitutione damni illati ab inuentis nocte.*
5 *De custodibus publicis viarum.*

1 INTERROGATIO. Iurat præfectus custodiæ vrbis (nostrates appellāt Metrinho, Alcaide, & similes) se accusaturū, quos post signū cāpanę datū nocte, inuenerit, quo mo-

do peccat non accusando? *Resp.* Mortaliter, quia iuramentum non implet. *cap. si verò. de iureiur.*

2 *Int.* Quæro vlteriùs. Teneturne ad restitutionem pœnarum, quas soluturus erat inuentus? *Resp.* Minimè. Ita Sylu. *rest.3 quæst.5.* cum Bernardo, quem citat Nauar. *cap.25. num.34.* Ratio sumitur ex communi doctrina, quia pœnæ non debentur ante iudicis sententiam.

3 *Int.* Teneturne restituere, quod accepit propter liberam dimissionem? *Resp.* Minimè. Ita Nau. *c.17. num.32. & c.25. nu.34.* Ratio etiam sumitur ex communi doctrina, iuxta quam non est restituendum, quod accipitur ob turpem causam.

4 *Int.* Inuenit aliquem damnum tertio inferentem? *Resp.* Peccat mortaliter non accusando, quia iuramentum frangit. Et præterea tenetur ad restitutionem damni. Ita Sylu. quem citat, & sequitur Nauar. *cap.25. num.34.* Ratio est, quia ex officio tenebatur tale damnum impedire, & non impediuit, ideo peccauit contra iustitiam.

5 *Int.* Quid censes de custodibus publicis viarum, Hispani appellant (aduaneros?) *Resp.* Quod dixi de custodibus vrbium, & ideo non tenétur, si taceant, restituere pœnas imponendas, inter quas est maxima amissio mercium exportatarum. Tenentur tamen restituere vectigalia regia, si iusta sint, quia hæc, non illæ debentur ante latam sententiam. Ita Nau. *cap.25. num.51. §. ad quæsitum.*

Filiorum peccata. §. 2.

1 *An filius teneatur obedire parentibus in eligenda vxore.*
2 *An pater possit cogere filium ad honestum coniugium.*
3 *Quæ tenentur filij exhibere parentibus.*
4 *An odisse patrem, aut matrem, sit circumstantia valde aggrauans.*
5 *De filio irreuerente erga patrem.*
6 *An filius teneatur succurrere parentibus in necessitate cōstitutis.*
7 *Cui teneatur filius in extrema necessitate, patri, an filio suo.*
8 *De obedientia filij erga patrem in iis, quæ pertinent ad gubernationem familiæ.*
9 *De filio percutiente parentes.*
10 *De filio dedignante parentes propter paupertatem.*

1 INTERROGATIO. Tenetúrne filius familias obedire parentibus circa electionem vxoris? *Resp.* Si ex electione certæ vxoris timerentur fermè certò maximæ inimicitiæ, odia mortifera, graue honoris, aut rerum detrimentum, teneretur. Ita Doctores communiter. His amotis, liberè, cui vult, nubere potest. Ratio est, quia in seruitute perpetua, & obligatione indissolubili, non tenetur obedire; vt probat Argentin. *in* 4. *sent. d.* 29. *quæst.* 1. matrimonium verò est quædã seruitus perpetua, & indissolubilis obligatio, præcipuè causa interueniente: hæc autem esset efficax promissio futurarum nuptiarum fœminæ æqualis conditionis, aut non multum dissimilis. Æqualis, dixi, aut non multum dissimilis conditionis, quia ducere indignam repugnante patre, aut respuere æquè dignam, ex cuius matrimonio parentes sperant honoris, pacis, & facultatum augmentum, est mortale peccatum. Ita Card. Tolet. *lib.* 5. *c.* 1. Sot. *in* 4. *d.* 1. *q.* 18. *art.* 1. Nau. *c.* 14. *nu.* 5. Gutter. *de qq. can. c.* 20. *num.* 3.

2 *Int.* Possuntne parentes cogere filios ad honestum coniugium? *Resp.* Possunt. Ita Rod. *in sum. c.* 14. *nu.* 2. Neque Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 9. id prohibet fieri à parentibus; sed tantum dominis temporalibus, qui ex imperio matrimonia imperare, aut prohibere solebant. Ideoque in regno Castellæ possunt sic inobedientes filij legitima hæreditate priuari à parentibus. *L.* 49. *Taur.* habetur *lib.* 5. *nouæ compil. L.* 1. *tit.* 1. docet Gutter. *lib.* 2. *pract. quæst. q.* 1. *&* 3. & Rod. citato loco.

3 *Int.* Quæ tenentur filij exhibere parentibus? *Resp.* Tria. Amorem, obedientiam, & reuerentiam.

4 *Int.* Odisse patrem, aut matrem, estne circumstantia adeò aggrauans, vt sit de necessitate cõfessionis, dicere odisse patrem, aut matrem, iuxta opinionem de necessitate taliũ circumstantiarum? *Resp.* Maximè quidem. Ita Nauar. *c.* 14. *n.* 11. sicuti, qui patrem occidisset, teneretur dicere, occidi patrem: sequitur Tol. *lib.* 5. *cap.* 1.

5 *Int.* Est filius sæpe irreuerens erga patrem, durè, & asperè verbis illum tractat (veruntamen absque interno odio) peccatne mortaliter ita se gerendo, foris ostendendo eos odisse, & despicere per acrem intuitum, & asperam allocutionem? *Resp.* Peccat. Ita Alens. 3. *p. q.* 33. Sylu. *filius.* §. 23. Ang. *ib.* §. 30.

6 *Int.* Teneturne filius succurrere parẽtibus in necessitate

constitutis? *Resp.* Tenetur: adeo vt eis in magna penuria cõstitutis, quam ipse potest subleuare, ingrediendo religionem peccet mortaliter. Ita D. Thom. 2.2.q.101.*art.*4.*ad* 4. & Tolet. *lib.*5.*c.*1.*n.*6. Si verò iam professus sit religiosus, tenetur sub mortali eis succurrere extremè indigentibus, egrediẽdo monasterium, vt eos alat foris. Ita Caiet. 2.2.*qu.*101. *art.*4. Nau. *cap.*14.*num.*14. Egredi etiam tenetur, si grauiter indigentibus ingressus est monasterium, & adhuc in eadem graui necessitate parentes sint constituti. Quod si iuxta aliquos in hac graui necessitate non obligetur; potest tamen iuxta omnes egredi, petita, licèt non obtenta, à superioribus licentia. sic Tolet. *loco sup. cit.*

7 *Int.* Est in extrema necessitate filius Titij, & pater, cui tenetur sub mortali succurrere, cum ambobus simul non potest? *Resp.* Patri. Ita Sylu. *filius.*2.§.29. D. Tho. 2.2.*q.*6.*a.*9. *ad* 3. Tolet. *l.*5. quod si alibi aliud dixi, nũc probabilius hoc sentio.

8 *Int.* Obstinatè non vult filius obedire parentibus in iis, quæ pertinent ad gubernationem domus. Item ex pertinacia non vult obedire se amouendo à prauis consuetudinibus, & familiaritatibus, peccatne mortaliter inobediendo, crimine inobedientiæ? *Resp.* Peccat. Ita Card. Tol. cum communi *lib.* 5.*cap.*1. Dixi, pertinaciter, quia si id faciat ex fragilitate, aut vehementi passione, arbitror solùm peccare venialiter. Sot. 1. *Iust. quæst.*6.*art.*2. Vict. *de potest. ciuili. ad finem.*

9 *Int.* Quod peccatum est patrem, aut matrem leuiter percutere, minari iniuriosè, iactare in eos verba execrabilia, maledicere eos ex deliberato animo, absentes, siue præsentes? *Resp.* Mortale. Colligitur apertè ex pœna, qua Deus Opt. Max. tales filios capite plecti iubet *Exod.*2.

10 *Int.* Peccatne mortaliter filius, qui patrem, aut matrem ob paupertatem dedignatur, & ignotum sibi corã aliis ostẽdit? *Resp.* Peccat, nisi ex tacita voluntate patris, & iusta ratione id proueniat, cum oportet ex grauibus causis in parentum, filiique, aut Reipublicæ vtilitatem cedentibus. sic Tolet. loco citato, Nauar. *cap.*14.*num.*3.

Fœminarum peccata. §. 3.

1 *An peccet fœmina se ostendendo amasio cùm æquè bene potest fugere illius conspectum.*

2 *An peccet fœmina permittendo amorem Titij, illam in conju-* gem

gem concupiscentis.

3 *De fœminis ostendentibus membra pulchriora.*

4 *De pigmentis fœminarum.*

5 *Quid dicendum de ornatu muliebri.*

1 INTERROGATIO. Scit Bertha se carnaliter adamari à Titio, & quoties eam videt in carnalem prodire concupiscentiam, peccatne mortaliter vltrò se illi ostendendo, absque alio animo peccandi, cùm possit eius conspectum fugere, absque vllo proprio detrimento? *Resp.* Peccat, & toties, quoties se absque necessitate videndam exhibet. Ita D. Anton. 2. *p. tit.* 5. *cap.* 1. §. 7. Nauar. *cap.* 16. *nu.* 13. Ratio est manifesta, quia ex charitate tenemur impedire aliorum peccata.

2 *Int.* Ornat se Bertha, vt carnaliter ametur à Titio in coniugem, non in concubinam, quod coniugium ipsa nullo modo cupit, sed vult à Titio, ob certas vtilitatũ causas adamari in coniugem, peccatne mortaliter illum amorem permittendo, vt ita loquar? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *cap.* 16. *nu.* 14. appellat enim illum amorem honestum, quia ad bonos, & honestos fines tendit. Idem docet *cap.* 23. *nu.* 22.

3 *Int.* Sunt fœminæ suapte natura procaces, & ex leuitate mentis membra speciosiora, & grossiora gestant nuda, vt placeant, qualia sunt brachia, pectus, crura, &c. incomptos capillos, neque tamen proponunt honestam se habituras cõpositionem, rogo an sint in habituali peccato scandali? *Resp.* Mihi valdè probatur opinio affirmans, quam religiosè satis defendit Saa *ver. ornatus*, contra multos. Ratio est, quia illæ humanorum membrorum partes suaptè natura prouocãt ad libidinem, & ideo perpetuò sunt puritati scandalo actiuo, quod sub mortali tenemur euitare, cùm possumus.

4 *Int.* Fuco se, & pigmentis, capillísque alienis mentiri vult formosam Bertha, non tamen alium finem prauum intendit, quantum peccat? *Resp.* Venialiter tantùm, quia mendacium. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 169. *art.* 2. *ad* 3. Nauar. *cap.* 23. *n.* 20. *& cap. Furari. de constit. dist.* 5. Saa *verb. ornat.* tale verò mendacium est graue, iuxta Nauar.

5 *Int.* Quid sentis de ornatu muliebri, absque alio fine, quàm pro ostẽdẽda pulchritudine? *Resp.* In hac curiositate solùm peccatũ veniale agnoscit Nau. *c.* 23. *n.* 18. cum Caiet. 2. 2.

*q.169.art.1.*quamuis per accidens,inquit,ex ſplendido ornatu aliena concupiſcentia alliciatur ad libidinem. *argum.c. Quiſquis.41.diſt.c.Quæ contra mores.8.diſt.* licet ornans ſe, ſit religioſa,vel religioſus, etiamſi, inquit iterum, ob id alius ad peccandum mortaliter moueatur, niſi quis ſe ornet ornamentis à lege grauiter prohibitis,aut ita indecenter, vt verenda intra luceant. ſic Nau.& Caietanus. Oppoſitum docet Sylu.*ornatus*.cum plurimis,quem ſequor iuxta dict.*nu.1.huius* §.cum ſcilicet ſine detrimento poteſt quis vitare hoc proximi ſcandalum paſſiuum.

AD LIT. H.

CAPVT IX.

Hæreticorum peccata. §. 1.

1 *An ex licentia Epiſcopi poſſit aliquis Sacerdos abſoluere hæreticos occultos.*

2 *Quis dicendus ſit fautor hæreticorum.*

1 INTERROGATIO.Poſſuntne hæretici occulti abſolui à Sacerdote,cui Epiſcopus cōmittit,vt eos abſoluat?*Reſp.*Affirmat Cordub.*q.8.quæſt.libel.*Ratio eius eſt, quia licet Conc.Trid.*ſeſſ.24.cap.6.*hanc poteſtatem cōmiſerit ſolis Epiſcopis: dedit illis hanc poteſtatem ordinariam,& nō delegatam:ita tamen,vt nō transferatur ad Epiſcoporum vicarios per communem,& abſolutam deuolutionē ſuæ iuriſdictionis,quam expreſſis verbis noluit deuolui, & deuolutā irritat idem Concilium;hoc tamen non tollit,quin in particulari poſſit alicui committi.Fundamentum huius concluſionis eſt,quia commiſſarius ex priuilegio perpetuo ratione dignitatis,& multò magis commiſſarius à iure poteſt alteri committere vices ſuas, quia accipit poteſtatem ordinariam, vt docet cum cōmuni Sylu.*abſolutio.4.q.6.dub.2.& ver.commiſſarius.*Sed cùm Epiſcopi deliguntur à Cōcilio ad abſoluendos hæreticos occultos, eliguntur vt commiſſarij à iure; igitur poſſunt hanc poteſtatem alicui Sacerdoti committere.

2 *Int.* Cenſeturne hæreticorū fautor,qui cū notoriis hæreticis agit,in ſuā propriam vtilitatem, & cōmodum,non vt hæretici

hæretici sunt, sed vt politici ciues, mercatores, opifices, sapientes, meretrices, & similes? *Resp.* Minimè. Ratio sumitur ex constanti Theologorum, Iuristarúmque proloquio, vsu receptissimo minimè eos teneri euitare excommunicatos, nisi sint notorij clerici percussores, & nominatim denunciati, vt iam ostendi in propria materia de excommunicatione. Licétque videre longam & satis doctam probationem apud Beiam 2.*p. cas.*7.

Hæredum peccata. §. 2.

1 *De legato relicto filiis spuriis.*
2 *Ad quid teneatur filius spurius circa legatum sibi à patre relictum.*
3 *De extraneo constituto hærede sub confidentia de tradenda hæreditate filio spurio.*
4 *An parentes succedant filiis spuriis morientibus ab intestato.*

1 INTERROGATIO. Instituit Socrates extraneum hæredem sub fide data expressa de tradendis bonis filio spurio ex damnato concubitu ipsius Socratis. Rogo vtrum extraneus possit illa bona retinere. Deinde vtrum illa possit tradere spurio, an teneatur illa reddere hæredibus ab intestato succedentibus? *Resp.* Talis non est verus hæres, & ideo peccat mortaliter retinendo, aut spurio tradendo; siue à laico, siue à clerico institutus sit, reddendáque hæredibus ab intestato talis hæreditas. Ita Bart. *cons.* 194. Bald. *L. id quod pauper. Cod. de episc. & cler.* Ratio est, quia tale testamentum est fraudulentum, quia contra id, quod leges decernunt, cum ex fide data teneatur hæres institutus illa bona reddere spurio: & ideo per tale fraudulentum testamentum non acquiritur dominium rerum relictarum. Imo talis hæres, vt prædo censetur. *L. In tacitis. ff. de legatis, & fideicommis.* priuatúrque hæreditate, & bona applicantur fisco.

2 *Int.* Tenenturne in conscientia filij spurij cedere legatis relictis in testamento parentum, nisi sint legata pro alimentis, statim ante iudicis sententiam? *Resp.* Tenentur. Ita Beia 2.*p. cas.* 12. Ratio est, quia leges prohibentes filium spurium succedere iure hæreditario non sunt pœnales, sed præceptiuæ, annullantes talia legata in conscientia, vtpote decernentes inhabilem hæreditatis talem spurium. Probat *L. Extraneum. Cod. de hæred. inst.* Probat Alex. *cons.* 174. *in* 3. *n.* 4. Dixi, nisi

sint de alimentis, quia alimenta debentur iure naturali, cui non possunt contradicere leges humanæ.

3 *Int.* Si talis extraneus hæres relinquatur sub confidentia animo tantùm concepta, & minimè declarata externè de tradendis bonis spurio filio, quid censes? *Resp.* Censeo testamentum non esse fraudulentum, & ideo extraneum esse verum hæredem, quia ex illa mera confidentia non manet obligatus ad reddenda bona: posséque illa reddere spurio ex gratitudine, quæ à nobilibus expectatur. Leges verò prohibentes ne veniant bona ad spurios, relicta sub confidentia, loquuntur de confidentia necessitante, & cogente institutum hæredem, hoc est, quæ fide data, & exhibita pollicitatione declaratur, constat id textu expresso *L. Prædonis. ff. de petit. hæred. L. ita fidei. ff. de iure fisci.* Quæ leges cùm sint odiosæ, non sunt extendendæ ad ea quæ ibi non exprimuntur.

4 *Int.* Succeduntne parentes filiis spuriis ex damnato concubitu ortis, morientibus ab intestato? *Resp.* Minimè. Authen. *Quibus modis. §. illud. col. 6.* Panor. *c. Tanta. num. 13. qui filij sint legitimi.* Ideo, cùm filij non succedant parentibus ab intestato, neque itidem parentes filiis. Notat Gloss. communiter recepta in *Aut. Si quæ illustris. Cod. ad Orficianum. & in §. Nouissimè. Instit. eodem.* Paleothus de nothis. *cap. 23.* Nauarr. *lib. 3. consil. titul. de success. ab intest. consil. 1.*

AD LIT. I.

CAP. X.

Iudicum peccata. §. 1.

1 *De vsurpatione iurisdictionis.*
2 *Quot modis datur via ad cognoscenda crimina.*
3 *Quo modo iuridicè procedendum sit.*
4 *Quid dicendum de criminibus atrocioribus circa punitionem.*
5 *An sit de essentia iudicij ordo processus à iure præscriptus.*
6 *An iudex possit damnare reum iuxta allegata, & probata, quem scit priuata scientia innocentem esse.*
7 *De iudice sæculari prohibente emere à clericis, vel eis aliquid vendi.*

8 De

8 *De iudice sæculari reum ab Ecclesia extrahente ad illam confugientem.*
9 *Quis dicatur locus sacer.*
10 *Qui gaudent Ecclesiæ immunitate.*
11 *Qui non gaudent hoc priuilegio.*
12 *An teneatur iudex carcere inuisere, & de necessariis prouidere.*
13 *An teneatur restituere pretium acceptum pro iustè, vel iniustè iudicando.*
14 *Cui facienda est supradicta restitutio.*
15 *De iudicibus falsò suppositis.*
16 *An teneant acta per eos.*
17 *An pœna arbitrio iudicis relicta, possit esse capitis.*

1 INTERROGATIO. Quod peccatum est vsurpare iurisdictionem non sibi debitam? *Resp.* Ex genere suo mortale. Ita D.Thom. 2.2. *quæst.60.art.6.* Nauarr. *cons.de hær. num.4.* notatur *L.vlt.ff.de iurisdiction. omn.iudic.* Cunha *tract. de confess. q.5. num.5.*

2 *Int.* Quotuplex est iudicibus procedendi via ad cognoscendum crimina? *Resp.* Triplex, accusatio, denunciatio, & inquisitio. Ita Rubric. *de accusat.in decretalib. & ibi, omnes. cap. Accusatus, de hæret.* Afflict. *lib.1. constit. rubr.1.* Carrer. *in pract.tit.de hæret.num.*102. Reper. Inquisit. *verb.denunciatio.* ex text. *L. 2. Cod. de Apostat.*

3 *Int.* Quis ordo requiritur, vt iuridicè procedat in vnaquaque harum viarum? *Resp.* In accusatione, vt adsit legitimus accusator, & libellus in scripto. In delatione, vt præcesserit correctio fraterna, id est, monitio. In inquisitione, vt præcedat inquisiti infamia. est tex in *c. Qualiter.2. c. Inquisitionis.§.tertiæ.de accusat.* Duennas *reg.298.* Clarius *§.vlt. q.6.* Abb. Felin. Maran. *n.16. in c.Licet.de accusat.* Hæresim tamen excipio, in qua via inquisitionis non est necesse, vt præcedat infamia, vt notat Duen. *num.9.citat.loc.* Simanc. *de Instit.c.44. num.9.* Auendanh. *res.31.* Sed sufficit suspicio, vel indicium, iuxta eosdem Auctores, & Nauarr. *cap.Inter ver.conc.6.n.296.* via verò delationis non requiritur præuia monitio, vt aduertit Simanc. *de Institut. cath. cap.19. num.6. &* 10. Et alibi iam respondi, & probaui in propria materia.

4 *Int.* Licetne iudicibus in criminibus atrocioribus punire conatus, etiam non obtento effectu? *Resp.* Licet. *L. Si quis non*

non dicam.Cod. de Episcop. & cler. L.quisquis. Cod. ad L. Iuliam. tradit Menoch. *de arbitrar.cas.360.num.1.& 27.* Decian. *tract. crimin. lib.5. cap.83. num.4. & lib.7. cap.35.* hi autem conatus debent extèrnis signis declarari.

5 *Int.* Estne adeò de essentia iudicij ordo processus à iure præscriptus,vt sit nulla sententia data super litem, in qua talis ordo processus non fuit seruatus, licet ex inordinato processu apertissimè veritas colligatur? *Resp.*Maximè secundùm ius commune.Ita legislator Lusitanus *lib.3.Ord.tit.63.*Veruntamen secundùm ius Portugalliæ eodem citato titulo aliter decretum est,his verbis. *Mandamos, que os iulgadores,iulguem, & determinem os feitos,segundo à verdade que pellos feitos for prouada, & sabida, ou per confissam da parte,posto que o processo sera mal ordenado, ou errado, ou falte nelle algũa solemnidade substantial de iuizo a qual faltando, ou sendo errada no processo, todo o iuizo, & sentença, que delie procedesse seria nenhũa, segando direito. Por que sem emaargo disto que remos, que não seio o processo annullado, nem se possa dizer à sentença nenhũa, se a verdade for sabida pello processo, & o iulgador iulgouo que lhe pareceo iustiça polias prouas no processo feitas sobre à verdade, & substantia da causa.*

6 *Int.* Fecit, quod potuit iudex, vt non ferret sententiam de reo publicè probato nocente, quem scit priuata sententia innocentem esse. Poteſtne illum damnare secundùm scientiam publicam ex allegatis, & probatis? *Resp.* Potest. Ita D. Thom.2.2.*q.67.art.2.*ibid. Caiet.facit *L.illicitas.§.veritas.ff.de offic. præsid. Pastor.§.quia verò. de offic. del.* & ita communiter Doctores. Arag.2.2. *quæst.67.art.2.* Alens.3.*p.quæst.40.num.7. ar.2.*Sot.5.*Iust.q.4.art.2.* Rich.*in 4.d.15.art.3.q.2.ad* 1.Valent.3. *tom.disp.5.q.11.p.2.*Repugnat Saa *verb.iudex.n.13.*

7 *Int.* Quomodo peccat iudex sæcularis, qui prohibet subditis, ne emant à personis Ecclesiasticis, neque illis vendant? *Resp.* Grauiter,& ipso facto est excommunicatus.*c.Eos. de immunit. Ecclesiæ.*

8 *Int.* Extraxit, vel iussit extrahere, aut attentauit extrahere per vim à loco sacro eos,qui ad illum confugiunt,quomodo peccat? *Resp.* Grauissimè lethaliter:prohibetur id vtroque iure,canonico quidem *cap. Definiuit.cap.Si quis contumax. c.Reum.17.quæst.4.*& ciuili,quod latè prosequitur Pampilo de immunit. Ecclesiastica.

9 *Int.*

9 *Int.* Quoniam opportunitas loci exigit, rogabo te de aliquibus huc attinentibus. Quis dicitur locus sacer in hac immunitate? *Resp.* Quælibet capella, Basilica, eremitorium, & quodlibet aliud sacellum erectum pro dicenda missa, cum Episcopi facultate. Item cœmeterium ab eodem Episcopo pro humandis corporibus sacratum, siue sit continuum cum Ecclesia, siue contiguum, siue longè separatum. *c. Quisquis.* 13. *q.* 4. Item dormitorium commune clericorum siue Religiosorum. *c. Cùm pro causis. de sentent. excom.* Item ianua, & porticus Ecclesiæ, aut cœmeterio annexa. *c. Si quis contumax.* & Panormit. *in c. penult. de immun. Eccles.* Item religiosarum domorum claustrum, & pauimentum, quantumuis longum sit. Ita Nau. *c.* 15. *n.* 18. Domus Episcopalis, licet ab Ecclesia disiuncta. *c. id constituimus.* 17. *quæst.* 4. Innoc. & communiter omnes. *cap. Inter alia. de immun. Eccles.* Item spatium quadraginta passuum in circuitu Ecclesiæ maioris, & triginta Ecclesiarum minorum. *cap. Sicut antiquitus. c. Quisquis.* 17. *q.* 4. vt affirmat Oldrad. *consil.* 35. Felin. *c. Cùm pro causa, citat.* Veruntamen hoc ius per desuetudinem, & non vsum est antiquatum, & abrogata opinio. Seruatúrque tantummodò quoad fines vltimos ipsius loci sacri, vt vult Nauarr. *cap.* 25. *num.* 18. ideo seruandus est mos cuiusque regionis. Habetur etiam pro loco sacro Sacerdos deferens Eucharistiam. Ita notat Hostiens. & communiter Doctores *c. Sanè. de celebr. missar.* Item Cardinalium personæ per vsum, & consuetudinem. Notat Andr. Sicul. *de præst. Cardin. quæst.* 9. *p.* 1. Idem affirmat Nauarr. de Regum, Reginarúmque personis, inquam, non statuis. Item in vrbe domus Cardinalium, atque legatorum Regum, & Rerumpublicarum, intra certum ambitum.

10 *Int.* Qui gaudent Ecclesiæ immunitate? *Resp.* Omnes, & soli Christiani, qui ad locum sacrum confugiunt, siue ob delicta, siue ob debita. *c. Inter alia. de immun. Eccl.* vbi Panor. *n.* 4. Excommunicati, suspensi, interdicti. Ita Immola, & Bonifac. & communis in *Clem.* 1. *de pœn. & remis.* Item serui cum confugiunt ad locum sacrum ob delicta, quæ à iure grauissimè puniuntur, vel ob sæuitiam dominorum. *cap.* 25. *num.* 19. Item egressi è carcere, siue de licentia, siue per vim. Ita Nauar. *c.* 15. *n.* 19. cum communi. Item comprehensus, qui per locum sacrum ducitur. Ita Nicol. Boër. *decis.* 100. & communis contra Archid. *in c. Sicut.* 17. *q.* 4. etiamsi iam damnatus ad supplicium

ducatur.

ducatur. Ita Nauar. *c.23.n.9.* Item percussor, vel occisor clericorum extra locum sacrum. Ita Nauar. *cap.25.num.9.* contra multos, quos contra rationem, siue textum loqui affirmat. Item exules, & banniti, damnati capitis per quemuis occisorem voluntarium. Mercator, qui pecunias dissipauit, & creditores illusit: transfuga ad hostes: modò non deliquerint in Ecclesia, vel peccata excepta committant. Ita Nauar. *c.25.n.9.* Item blasphemi, iuxta Nauar. *c.25.n.9.* vbi id latè probat.

11 *Int.* Qui non gaudent hoc priuilegio? *Resp.* Grassator viarum. Nocturnus segetum, & aliorum fructuum vastator. *cap. Inter alia. de immu. Eccl.* 2. Qui in Ecclesia graue crimen committit. *c. fin. de imm. Eccles.* iuxta communem, & Ordin. Lusit. *lib.2. tit.4.* In noua verò impressione. *lib.2. tit.5. §.2.* 3. Occisor per insidias, per communem *cap.1. de homic.* Item qui in nostra Portugalia aliquem occidit, aut percutit de proposito, vel in duello prouocato, *lib.2. Ordin. tit.5. §.3.* 4. Qui ex Ecclesia alium foris, vel ex à foris percutit in Ecclesia. 5. Qui insuper profugum ad Ecclesiam ab ea extraxit siue per se, siue per alium; saltem per vestes trahendo. Ita Nauarr. *c.25. n.21.* 6. Qui sponte ab Ecclesia egreditur. Ita Hostiens. cum communi *c. finali. de imm. Eccl.* 7. Personæ Ecclesiasticæ, iuxta vsum receptum; & Panor. *c. fin. de imm. Eccl.* Excipe constitutum in minoribus erga iudices sæculares: nam ij habent super illum iurisdictionem concessam à Conc. Trident. *sess.23. cap.6.* 8. Qui iuxta Ecclesiam delinquit, animo ad eam confugiendi. Ita Hostiensis *in sum. tr. de immunitate. §. in quantum. num.8.* sed huiusmodi opinio est antiquata. 9. Qui comburit Ecclesiam, vel eam deturbat solo. *cap. fin. de immun. Eccl.* Sed de hac Ecclesiæ immunitate seruandus est mos cuiusque prouinciæ, & regni, de qua luculenter & piè satis Ordinationes Lusitanæ *lib.2. tit.5. §.2.* nouæ impressionis.

12 *Int.* Teneturne iudex carceres inuisere, & prouidere detentis necessaria ad vitam? *Resp.* Tenetur, & si ex incuria grauiter detenti laborent fame, siti, nuditate, ægritudine, peccat lethaliter, argumento *l. Judices. Cod. de Episcopa. aud.* & *cap. Pasce. 89. dist.*

13 *Int.* Teneturne ad restitutionem pretij pro iustè, vel iniustè iudicando accepti? *Resp.* Tenetur. Ita decernitur 14. *quæst.5. cap. Non sanè.*

14 *Int.* Cui facienda est talis restitutio? *Resp.* Dico *primùm.*

Acceptum

Acceptum pro iniusta sententia proferenda, restituendum est ei, in cuius damnum sententia lata est. Ita decernitur 1. *q.* 2. *cap. iubemus.* Dico *secundùm.* Acceptum pro iustè & rectè iudicando, aut pro iudicando tunc, cùm ex officio tenebatur iudicare: aut pro non iniustè iudicando, restituendum est ei, qui dedit. Ita colligitur ex *cap. Non licet.* 2. *quæst.* 3. Multi tamen, & graues Auctores restituendum aiunt pauperibus. Ita Archid. *cap. Quæ rectè.* 2. *q.* 3. Innoc. *cap. Plerique. Extrauag. de ing. Eccl.* & Hostiensis *in sum.*

15 *Int.* Sunt in nostra Lusitania aliqua municipia, nostrates appellant (*Contos, & consilia*) in quibus municipales ad creandos iudices deponunt suffragia apud scribam, cum ipsi literarum ignari sint. Scribæ tum amore, tum odio, tum largitionibus corrupti de hoc, aut illo suffragia assignant nil minùs cogitantibus suffragatoribus. Quæro, an iudices sic suppositi, & furtiui sint veri iudices? *Resp.* Minimè quidem, quia non creati per vera suffragia, ideo si tale furtum sciant, tenentur cedere officio: peccántque grauiter inducendo scribam ad talem iniustitiam contra iusiurandum sui muneris, & in damnum vsurpatæ iurisdictionis.

16 *Int.* Tenentne acta per eos, facta, & iudicata, ac si essent veri iudices? *Resp.* Tenent. Est enim hoc principium iure receptum, vt qui communi existimatione, & titulo publici officij magistratum gerit in Republica; licèt reipsa titulus verus non sit, & ideo neque magistratus, nihilominùs valeant per eum gesta. Ita communiter Doctores *L. Barbarius. ff. de officio prætoris.* Quod ius ciuile in canonicum quoad vsum, & praxim translatum etiam est; & ideo, qui parochus communiter reputatur cum titulo præsumpto, verè tamen parochus non est, ex defectu intrinseco, dummodò verus Sacerdos sit, nihilominùs verè absoluit parochianos, per veram iurisdictionem ab Ecclesia in eo casu ei concessam. Sic verò in præsenti, quia tales homines publica existimatione, & titulo, licet falso, habentur vt veri iudices, quamuis coram Deo re vera non sint, tenent acta per eos, vt satis liquet.

17 *Int.* Peccatne mortaliter iudex damnando capitis pœna reum, cuius punitionem reliquit Legislator iudicis arbitrio? *Resp.* Negat Gloss. Instit. *de iniuriis.* §. *in summa.* Bald. *L.* 1. *ff. de iis, qui latron. occult.* Ab. *cap. Venit. col.* 7. *de dol. & contum. & c. Cùm te. col.* 3. *de re iudicata.* Salzed. Compluten. *in Ad. ad*

Bernard.c.149. cum aliis,quos citat,appellatque hanc partem negantem communem. Affirmant veruntamen Gabal.*in milleloq.512.* Simanc. in Instit.*tit.46.n.81.* Castro de *leg.pœn.lib.1. cap.6.*Sot.*lib.5.Iust.q.1.a.3.*Cùm igitur in iudicando attendenda sit lenitas Christiana, & mansuetudo, nisi crimen atrocissimum sit,hæc affirmans opinio videtur probabilior, atque praxi aptior, & commodior pro decernenda pœna.

Inquisitorum hæreseos peccata. §. 2.

1 *Ad solos Inquisitores pertinent crimina fidem attingentia.*
2 *De affectu, quo debent Inquisitores procedere.*
3 *Quid possunt Inquisitores circa Episcopos.*
4 *Qua pœna plectendus est laicus, qui se fingens sacerdotem audit fœminarum confessiones.*

1 INTERROGATIO. Ad quem pertinet inquisitio, & punitio hæreticorum, aut suspectorum fidei, & similium criminum ad religionem attinentium? *Resp.* Ad solos iudices hæreticæ prauitatis, Inquisitores vocant, quibus per se, vel per alios Episcopi loci iunguntur in iudicio, neque possunt soli de hæresi procedere: imò denunciationem illis factam, tenentur secretissimè mittere ad Inquisitorum tribunal. Ita Simanc. *de catholic. Instit. tit. 35. num.5.* Molin. *de Iust. lib.5. disp.28. num.13. & 14.*

2 *Int.* Quo affectu tenentur huiusmodi inquisitionem facere? *Resp.* Zelo iustitiæ, amore fidei. Si autem odio, vel amore,vel largitionibus corrupti,suam inquisitionem,& criminis punitionem exerceant, aut non exerceant, grauiter peccant, & excommunicationem Pontificiam incurrunt latam in *Clem. multorum. de hæreticis.*

3 *Int.* Quid possunt inquisitores aduersus Episcopos hæresis suspectos,aut insimulatos? *Resp.*Dico *primùm.*De hæresi contra Episcopos inquirere, aut prætextu hæresis contra Episcopos procedere nequeunt.tex.express. *cap.inquisitores.de hæret.l.6.*Ita ibidem Repert.*verb.Episcopus.*Vilhadiego *de hæretic.q.7.n.15.*Carrer.*n.74.* Calder.*de hæret.c.8.num.9.* Simanc. *c.25.n.8.Inst.* Penha *3.p.Direct.com.76.* Locat. *in oper.iudic.ver. Episcopus.num.2.*Roias *de hæret.sing.55.num.2.*Nomine Episcoporum etiam veniunt illi, qui titulares appellantur. Ita cum aliis Simanc. *cap.26.num.12.Instit.* Dico *secundùm.* Fas est Inquisitoribus hæreticæ prauitatis dicta testium deponentium

contra

contra Episcopos excipere,& ad Sum.Pontificē denunciāda transmittere.Ita decernitur dicto *c. Inquisitores.de haeret.* Ita citati Doctores,& Cunha super diploma Pontificium aduersus solicitatores mulierculariun in confessione sacramentali, *quaest.12.num.9.*latè id probat. Dico *tertiùm.* Si causa subest detinendi Episcopos,ne fugiant dum ad sedem Apostolicam cum crimine denunciando legatus mittitur , fas est Inquisitoribus Episcopos detinere. Ita iidem auctores citati:parcissimè tamen vti debent huiusmodi rigore , ne quod in fidei vtilitatem concessum est,cedat in detrimentum propter scādalum. Nomine verò Episcoporum non veniunt electi tantùm in Episcopos , nondum sacrati , quia non sunt re vera Episcopi,sed futuri sunt. Ita Glo.1.*c.* 1. *de relig. dom.* Felin. *c. Eam.de rescrip.n.*1.Selua *de benef.p.*1.*q.*1.*num.* 31. Simanc. *de instit. tit.* 26.*n.*11. Dico *quartùm.*Cardinales, Inquisitores generales facti,in Episcopos,& quosuis alios Praelatos inquirere possunt , sed processus referendus ad Summ. Pontificem, vt ferat sententiam. Ita decreuit Pius I V. *Extrauag. Romanus Pontifex.* affert Penha inter Pontificias literas,*fol.*129.

4 *Int.* Quo malo puniendus est laicus,qui se sacerdotem simulans,foeminarum audit confessiones,& eas ibi ad venerea sollicitat ? *Resp.* Vti de haeresi suspecti Inquisitorum examini subiiciuntur. Ita habetur *cap.* 2. *de cler.non ordinato ministrante.* tradit Salzed.*in pract.crim.c.*12.& Greg.P. XIII. motu proprio Inquisitoribus cōmisit,teste Roder.*tom.* 2. *de Reg. q.*28.*art.*2.& Paulus IV.teste Locato *in oper.iudic.*Maiolo *lib.* 4.*irreg.c.*13.*n.*1.*&* 5.Paul.*eodem tit.par.*6. *tit. de cleric. non ord. min.*Et hāc ob rē Conimbricae abiurabit de leni an.M.DC.X. quidam Diaconus,qui presbyteratum exercebat. Et Romae redactus est in cineres frater certi ordinis iussu Alex. VI. ob eandem rem. Intelligenda tamen est conclusio de ficto laico confessore , qui simul audit,& absoluit poenitentem foeminam. Sic enim verba Bullae Greg. X I I I. confessiones audire,ac absolutionem impartiri.Ita Cunha citato loco.

Inimicorum peccata. §. 3.

1 *Quo pacto nos gerere debemus erga inimicos.*

1 INTERROGATIO. Quo pacto nos gerere debemus erga eos, quos habemus inimicos , aduersus quos etiam inimici appellamur?*Resp.*Praemitto inimicū dupliciter

sumi posse: formaliter nimirum, vt ita loquar cum Logicis, & materialiter. Inimicus formaliter est, qui adhuc inimicitiæ tædis aduersum nos flagrat. Inimicus verò materialiter est, qui inimicus dicitur, quoniam olim inimicitiæ signa ostēdit, sed modo è contra amoris. Dico igitur primùm. Erga inimicos formaliter tenemur sub mortali ea exterius amoris signa ostendere, quæ communia sunt, & quæ omni personæ exhibemus, interiùs verò odium deponere, & malè nolle. Ita D. Thom. 2.2.*q*.26.*art*.6.*&* *q*.34.*art*.3. Aleni.*q*.68.*m*.3. Syluest.*ver. charitas*.*q*.4. Glos.*c*.*Si quis contristatus*.*dist*.9. Nau.*c*.14.*nu*.25. *&* *c*.*Quando*.*de Constit*.*dist*.13. Probatur ex illo Christi Domini Matth.17. *Nisi remiseritis ex cordibus vestris*. Ideo, neque tenemur eis condonare pœnam à legibus pro iniuria taxatam, sed eam in iudicio possumus exigere, zelo resarciendæ iustitiæ ad salutem populi spiritualem, ad vtilitatem Reipublicæ, vt frænum audacibus iniiciatur. Hinc fit, vt nisi detur scandalum, non teneamur alioqui inimicos formaliter alloquio particulari, aut quauis loquela, quam non exhibemus omnibus omnino proximis, & multò minùs ad ludum, & similia illos admittere. Dico *secundùm*. Erga inimicos materialiter debemus particularia amoris signa ostendere. Ita expressè D. Thom. *in* 3.*d*.3.*q*.1.*art*.2.*ad* 2.*&* 2.2.*q*.83.*ar*.8. Caiet. *ib*. Alens.3.*p*.*q*.67.*m*.3. D. Anton. 2.*p*.*tit*.8. *cap*. 3. §. 6. Bonau. 3. *sent*.*d*.30. Gabr.*ib*.*q*.1.*art*.3. *dub*. 2. Sylu. *charitas*. *q*. 3. Tabien. *ib*.§.14. Armilla *ib*.*num*.1. Viguer.*de virt*.*car*. *cap*. 12. §. 1. *qu*. 6. Rich.*in* 3.*d*.3.*q*.1.*art*.7. Panorm.*c*.1. *de malefic*. Bartol. *in L. Si tibi decem*.§. 1. *ff*.*de pactis*. Nau.*c*.14.*n*.9. quos citat, & sequitur Beia *casu* 10. Ratio est, quia præceptum charitatis obligat in necessitate: sed ostensio signorum amoris, & postulatio veniæ necessitatem afferunt ostendendi similiter amoris signa, ergo, &c. vt egregiè ostendit Caiet. 2.2.*q*.33. *art*. 5. alioqui sequeretur scandalum videntium, & existimantium nos adhuc odio ardere in talem inimicum materialiter. Dico *tertiùm*. Si inimicus materialiter promittit pro viribus satisfactionem iniuriæ reddendam, & veniam petit, & condonationem satisfactionis, ad quam illius vires non attingūnt, tenemur acceptare liberam satisfactionem possibilem, & partem reliquam condonare; & non procedere in iudicio de inuria nobis inusta. Ita Beia *cas*. 10. Probatur ex præcepto Christi Domini Luc.17. *Si reuersus fuerit ad te dicēs;*

Pœnitet

Pœnitet me; dimitte illi. Vbi verbum, dimitte, non accipiendum est pro dimissione interiore, nam ad illam tenemur erga inimicum non reuersum, & pœnitentem: sed de dimissione exteriore aduersus inimicum reuersum, & pœnitentem. Longiore probatione supersedeo, eam videre licet apud Doctorem Beia casu cit.

AD LIT. L.

CAPVT XI.

Locantium domos peccata. §. 1.

1. *An liceat domos locare publicis peccatoribus.*
2. *Præcipuè vsurariis.*

1 INTERROGATIO. Licetne locare domos meretricibus, aut aliis publicis peccatoribus? *Resp.* Negantem partem tenaciter defendit Nau. *c.17.n.165.* contra praxim. Affirmat tamen Maior *in 4.d.15.q.35.* & Beia *casu* 27. Ratio est, quia locare domum indifferens est ad bonum, & ad malum finem: finis verò intentus à locatore est vti suis rebus, & lucrum accipere, fructúsque suarum facultatum, locátque eas meretrici, vt mulieri ad se protegendum contra temporis iniurias: si verò ipsa ex malitia turpes fines sibi proponat, locatione abutitur, & ideo locatio est remotissima causa turpitudinis exercendæ, atque eodem modo confectio vestium lasciuarum, calceamentorum, pigmentorum, & similium, quæ vsui humano ex sua natura sunt ordinata ad vsus bonos, & indifferentes; & ita obtinuit praxis absque scrupulo confessorum & Episcoporum.

2 *Int.* De locatione domus vsurariis peculiariter, quid dicis? *Resp.* Locare domos alienigenis vsurariis lethale est, quia prohibitum *cap.1.de vsuris.lib.6.* Nullum verò peccatum locare indigenti. Ita Rosel. *ver. restitutio.* §.34. Tabien. *vsur.1.* §.5. contra Nauar. *c.17.n.195.* sed tex. tantùm loquitur de locatione vsurariis alienigenis.

Locantium pecunias peccata. §. 2.

1 *An liceat locare pecunias.*

1 INTERROGATIO. Estne peccatũ locare pecunias? *Resp.* Pecunia, quatenus est metallũ, vt est aurũ, vel argẽ-

 tum,

tum,inseruitque ad pompam,& apparatum status: item ad pignus locari potest. Ita D. Thom. 2.2.*q.*78.*art.*1.*ad* 6. Quoniam verò in contractu locationis dominium rei penes locatorem remanet,& si res fortuitò perit,domino perit,si pecunia locetur, eius dominium remanet penes locatorem, & ideo si fortuitò pereat,domino peribit.

Librariorum peccata. §. 3.

1 *De diuenditione librorum prohibitorum.*
2 *De impressione librorum prohibitorum.*
3 *An teneantur librarij imprimentes,vel diuendentes libros prohibitos ad pœnam ante sententiam.*
4 *De prohibitione librorum vendendorum in Hispania.*
5 *De asportatione librorum in Hispaniam.*
6 *De prohibitione imprimendorum librorum in Hispania.*
7 *De prohibitione imprimendorum librorum ex iure canonico.*

1 INTERROGATIO. Quod peccatum committunt librarij in diuidendis, vel imprimendis libris, quos diuendi,aut imprimi sub pœna capitis,verberum, confiscationis bonorum, excommunicationis,& similium grauium, leges Ecclesiasticæ,vel ciuiles in certis regnis, aut regionibus prohibent? *Resp.* Mortale ex natura sua, nisi aliqua circumstantiarum ratio excuset. Quæ quidem leges, quia iustissimæ, obseruandæ sunt,vt vsu recipiuntur, iuxta consuetudinem cuiusque regionis.

2 *Int.* Quomodo peccant diuendendo, aut imprimendo libros,aut habendo eos in officinis animo eos vendendi,circa quorum diuenditionem, aut impressionem cautum est à Rege sub grauibus pœnis ab alio id fieri,quàm à certa persona,vel de eius licentia? *Resp.* Peccant mortaliter:nam priuilegium est lex priuata. *L.*1.*ff.de constitut.Princ. & L.*1.*tit.*11.*p.*1. *c.priuilegia.*3.*dist.* Cùm igitur sit lex iusta, neque purè pœnalis (de qua dubitant auctores,an obliget in cõscientia)sed mixta,& in re graui,obligat ad mortale.Tenẽtur insuper ad restitutionẽ auctori,quia per priuilegium acquisiuit ius cautionis,& punitionis erga alios. *c.finali lege.*§.*priuileg.*25.*q.*1. & priuilegio fretus magnas fecit expensas,in cuius damnũ diuẽditi,impressiue fuere similes libri.Ita Doctores cõmuniter *cap.fin.de iniuriis, & damn. dat.* Estque constans Doctorum Salmanticensium consensus,teste Roder. *in sum. cap.*165.*nu.*5.

3 *Int.* Tenenturne huiusmodi librarij præter damnū soluere etiam pœnam appositam in priuilegio, ipsi auctori, antequam iudicetur? *Resp.* Minimè. Ita Glo. *c. Fraternitatis. 12. q. 2. ver. cum augmento.* communiter recepta. Couar. *Reg. peccatum. 2. p. §. 8. n. 6.* Gutt. *in qq. can. c. 1. n. 23.* Ratio sumitur ex cōmuni doctrina legum, vt iam respondi in propria materia, qua pœnæ non debentur in conscientia antequam iudicentur.

4 *Int.* Circa librorum venditionem quid cautum est in Hispania, vt librarij sciant, quomodo procedere debeant? *Resp.* Ne quis à foris inuehat in regna Castellæ vulgari sermone compositos, & alibi impressos, absque expressa facultate regia, sub pœna capitis & confiscationis bonorum. Ita habetur *lib. 1. nouæ compil. tit. 7. L. 24.*

5 *Int.* Quod peccatum est similes prohibitos libros in Hispaniā asportare? *Resp.* Mortale. Colligitur inprimis ex grauitate materiæ, super quam lata est lex, nimirum fidei puritas, quæ per similes libros vulgares apud hæreticos impressos, & in vulgi manibus versatos facilè corrumpitur. Colligitur secundò ex graui apposita pœna capitis, & confiscationis bonorum: nam cum intentio legislatoris possit obligare ad mortale, & hæc satis bene colligatur ex re graui supra quam legem condit, & ex grauissima pœna, quam apponit (nam pœna proportionanda est culpæ, alioqui iniusta est, & risu magis digna, quàm obseruatu, veluti si quis legislator apponat pœnam capitis mentienti officiosè.) ergo, &c. & hęc est cōmunis sententia. contra quam non est audiendus Nau. *c. 25. n. 57.* oppositum sentiens. Quòd si sapientissimus Doctor obiiciat hanc legem esse præsumptiuam, neque obligare, nisi vera adsint fundamenta præsumptionis, nimirum hæreses in libris contra fidem, aut turpia contra honestatem morum; hanc autem præsumptionem satis tolli per approbationem Inquisitionis, & Ordinarij eorum regnorum, in quibus sunt prælo dati, & ideo frangentem has leges peccare venialiter, vt sentit Rod. *in sum. cap. 196. n. 3.* nego, pace obiicientis, suppositionem, aioque esse legem præceptiuam ad tollendas errorum ansas, & occasiones.

6 *Int.* Quid item in eisdem Hispaniæ regnis cautum est circa librorum impressionem? *Resp.* Ne quis librum, seu Latino, seu vulgari idiomate compositum absque facultate regia, & præuio diligenti operis examine imprimat, aut

imprimere faciat sub pœna capitis, confiscationis bonorum, & eorundem publicæ conflagrationis librorum. Ita cauetur *l.1.nouæ compilationis.tit.7.l.24.* Ita cauetur in ord.Lusit. *lib.5. tit.*102. Nouissimè verò idem sanxit Philippus fœl. record. II. circa libros sacros choro, officioque diuino seruientes. Habetur *lib.1.nouæ compil.tit.7.leg.27.in add.* ad nouam compilationem. Ideo euntes contra huiusmodi leges, peccant grauiter.

7 *Int.* In iure canonico estne aliquid decretum circa librorum impressionem? *Resp.* In Conc.Trident. *sess.4. Decr. de edit.& vsu sacr.lib. §.sed & impressorib.* cautum est, ne quis imprimat, aut faciat imprimi librum de rebus sacris, sine Ordinarij examine, sineque nomine auctoris, neque impressos vendat, aut apud se seruet. Quam approbationem iubet sacrosanctum Concilium scripto dari, atque in vestibulo ipsius libri imprimi. Contra quam legem qui audacter iret, grauissimè peccaret mortaliter.

Legatariorum peccata. § 4.

1 *De hæreditate relicta sub pacto.*
2 *De legato relicto Berthæ sub conditione, si nupserit.*
3 *De legato relicto sub conditione, si mea filia nubat.*
4 *De legato relicto vxori, si nubat.*
5 *De legato relicto Socrati, si nubat vni è filiabus Annæ.*

1 INTERROGATIO. Solent legatores legare sua sub certo pacto de deuolutione eorum ad alium hæredem, nisi illud pactum impleatur, quid igitur censes, teneturne legatarius, qui pactum non impleuit, hæreditatem tradere, antequam ab eo petatur, vel per iudicis sententiam extrahatur? *Resp.* Tenetur: nam siue illud pactum deuolutionis ad aliũ hæredem appelletur pœna imposita à testatore, tenetur, iuxta Gloss. *cap. Raynaldus. de testam.* & Panorm. quem citat Beia *cas.*41. siue sit pura conditio, vt reuera est, tenetur, iuxta Sot.1.*Iust.q.1.2.art.6.* quasi dicat legislator, Do, vt facias: quod si non feceris, non do. Ita Caietan.*ver.Pœna.* Panorm. *cap.Raynald.cit.* Sylu. *legatum.* 1. *quæst.5.* Nauar. *cap.* 23. *num.67.vers.* potius est legatum conditionale, quàm pœna. Hinc colligo parochum, qui certò scit suos antecessores non celebrasse certas missas pro hæreditate relicta sub ea conditione, teneri eam deuoluere ad personam, cui per deuolutionem

tionem relicta est. Item vxorem, quæ hæres instituta fuit, si castè viueret, aliter deuoluenda bona ad hæredes, teneri, si castitatem non seruarit, talia bona relinquere. Caiet. *ver. pœna.* Nauar. *cap. 25. num. 65.* Hæc opinio præcipuè amplectenda, cùm testator dicit, eo ipso deuoluta maneat ad talem personam: nam talis conditio fuit causa finalis, non impulsiua, & ideo non est expectanda petitio, vt notat Barto. *L. 2. §. fin. de don.* Bald. *L. 1. de his, quæ pœn. caus. & L. Cùm aliena. Cod. de legat.* Canonistæ *in cap. Verum. de condi. appos.*

3 *Int.* Tenetutne Bertha dimittere legatum relictum hac conditione, si non nupserit, cùm ipsa nupserit? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia illa conditio reiicitur à iure fauore nuptiarum, cum exprimitur à testatore. *L. Sed si hoc. §. vlt. L. Quoties cùm ita legatum. ff. de conditionibus, & demonst. L. Titiæ. ff. eodem:* cuius hæc verba referuntur in Pandectis Florent. teste Ant. Augustino *lib. 1. Emend. c. 2.* Titiæ, si non nupserit, ducenta, si nupserit, centum legauit: nupsit mulier, ducenta, nam etiam centum residua petet. Ita *L. Quoties cit.* sic habetur. Si aliquid relinquetur mulieri, cum onere restituendi, si nupserit, non tenebitur restituere, si nupserit.

4 *Int.* Legauit pater filiæ tria millia aureorum, si nubat viro nobili. Item vsumfructum villæ, quousque ex ea masculus ortus quindecim attingat annos, tali vsu fruiturus. Itē legauit alimenta pro se, & vna famula, si nō ingrediatur monasterium. Rogo, an monialis facta, legato fruatur toto, quasi non appositæ sint conditiones? *Resp.* Negant iuris ciuilis Doctores, aiuntque hæredes solùm teneri ad dotem ordinariam monasterio. Ita Bald. *L. Deo nobis. Cod. de Episc. & cler.* aitque communi vsu, & consuetudine id esse approbatum. Ratio eorum est, quia à manifesta testatoris voluntate non est recedendum. *L. Ex facto. ff. de hæred. inst.* Auth. *de nuptiis. §. disponat.* Et ideo *cap. vlt. 4. q. 2.* decernitur, effectum vltimæ voluntatis esse, vt ei omnino stetur: nam quisque suæ rei moderator est, & arbiter, *Cod. Mandatum. L. Sed & si hoc. §. consuluit. de petit. hær.* De alimentis pro se, & vna famula, speciatim negant Nau. *c. Non dicatis. q. 12. n. 70.* Marian. *2. p. Cons. 10. q. 6.* Beia *cas. 44.* Ratio eorum est, quia per ingressum religionis amisit ius ad habendam famulam. Opposita tamen sententia est D. Anton. *3. p. tit. 10. cap. 10.* Rosel. *legare. §. 21.* Sylu. *legatum. quæst. 9. & hæred. 4. §. vltim.* Tabien. *hæres. §.*

16. Angel. *ib.* §. 21. Panorm. *cap. in præsenti, de probat.* Rich. & Barth. *in Authen. Nisi rogati.* Textus expressus §. *Sed & hoc præsenti, in Authent. de sanctis Episc. col.* 9. Vbi hæ omnes conditiones; si nupserit, si liberos susceperit, & aliæ similes, pro inualidis, & non adiectis habentur erga fœminam monasterium ingressam, & religionis habitum professam. Ratio est, quia religionis fauor anteferendus est fauori nuptiarum, & textus ille it expressè contra voluntatem testatoris, quam in eo euentu restringit, vt potest. Sicuti si roget, ostendam Deo propitio *in tit. de testatore.* & sic illa voluntas restricta non valet, ac si non apponeretur. *L. Quæ sub conditione.* 1. & 2. *ff. de condit. institut.* De alimentis verò standum potiùs videtur consuetudini, quæ iam permittit famulas monialibus.

4 *Int.* Reliquit maritus vxori legatum, quoad nubat, illa non nubit, neque castitatem seruat, peccatne retinendo bona? *Resp.* Minimè. Ita Nauar. *cap.* 25. *nu.* 65. Ratio est, quia pœna non est extendenda vltra voluntatem imponentis: pœna autem illa non imposita est nubenti, non meretricanti.

5 *Int.* Reliquit Titius hæreditatem Socrati sub hac conditione in testamento apposita, si nupserit vni filiarum Ioannæ: petit ille minorem, v. g. noluit Ioanna tradere, sed tradebat maiorem iuxta consuetudinem loci: Socrates aliã duxit extraneam, quid censes, possidetne tuta conscientia hæreditatem? *Resp.* Cerno equidem multa facere contra Socratem: nam legatum conditionatum abdicatur in conscientia non impleta conditione, antequàm petatur, & iudicetur, vt iã respondi, *L. Qui hær. ff. de condit. & demonstr. L. Qui sub condit. ff. eodem. c. Super eo, & c. Per tuas. de cond. app.* Deinde, quia tale legatum videtur factum in fauorem cuiusque filiæ Ioannæ, & ideo si non constet de alia testatoris voluntate, ita videtur iudicandum. Denique, quia testator in lègato relinquendo non videtur ire contra consuetudinem nuptiarum: sed Ioanna in tradendo nuptui maiorem natu filiam seruat ordinem, & consuetudinem loci, iam à multis retro annis vsitatam, iuxta illud Labani Genes. 29. *Non est in loco nostro consuetudinis, vt minores ante tradamus ad nuptias:* igitur apparet ex mente testatoris electionem filiarum deuolui ad matrem, & ideo si tradita Petro non placet, non placeat hæreditas in legato relicta. Contrarium tamen suadent iura

&

& spectata essentia matrimonij. Nam matrimonium ex iure, & ex essentia debet esse maximè liberum. Enim verò in iure habetur pro iniusta, & non adiecta conditione legati, qua quis ex mente testatoris obligatur nubere iuxta voluntatem, & arbitrium Sempronij *L. filiæ suæ. ff. de cond. & demonstr.* Si quæ verò leges de conditionibus loquuntur; loquuntur de conditionibus non reiectis à iure. Et ita tenent Angel. *L.* 1. *num.* 54. Sylu. *ibid. quæst.* 3. *in fine.* De libertate verò requisita ad matrimonium, iam respondi in propria materia. Et hæc est vera sententia omnino probanda.

AD LIT. M.

CAPVT XII.

Mercatorum peccata. §. I.

1 *An iustus sit contractus venditionis de retrouendenda re empta.*

2 *Quod peccatum potest interuenire in superiori contractu.*

3 *An peccet mercator non soluendo gabellam.*

4 *Quod vitium mercium occultum tenentur venditores detegere emptori.*

5 *De venditione mercium rigoroso pretio, ad eas iterum emendum infimo.*

6 *De monopolio.*

7 *An liceat fucos, & pigmenta fœminarum vendere.*

1 INTERROGATIO. Estne iustus contractus venditionis cum conditione de retrouendendo? *Resp.* Maximè, adhibitis circunstantiis necessariis. Ita Beia *cas.* 7. precipuè cùm apponitur obligatio emptori de locanda re empta venditori. Ita idem doctor: & tunc res vendita sub ea conditione minoris est valoris, vt claret.

2 *Int.* Quod peccatum interuenire potest in hac emptione de retrouendenda, & locanda re empta? *Resp.* Vsura palliata. Nam accidit aliquando, vt res vendita non sit in rerum natura. Nunquam enim extitit tale oliuetum, vel quercetum, vel ager, vel equus, & tamen emitur, & locatur. Deinde accidit, vt interim ab ipso retrouenditore, & locatario venda-

tur, & dum non reddit pretium retroemptionis, stipendium soluat. Accidit deinde, vt hæc omnia, & alia sciat retroemptor, & sciens conniueat, & taceat, & stipendium locationis exigat, hæc est vsura palliata, cum re vera sit mutuum pecuniarum sub certa quantitate lucri, saluo semper capitali. Ita Beia *casu* 7.

3 *Int.* Peccatne mercator asportando, vel exportando merces absque solutione gabellæ sub pœna capitis, triremium, vel amissione bonorum soluendæ? *Resp.* Dico *primò*. Si leges purè pœnales sint, minimè quidem. Ratio desumitur ex communi doctrina in materia de legibus, nam leges sæculares purè pœnales secundùm grauissimos Doctores non obligant ad culpam, sed solùm ad pœnam temporalem: ac proindè cum princeps solam exprimit pœnam, licet dubitetur, an velit obligare ad culpam, pro pœna sola interpretanda est illius mens, iuxta *c. In pœnis, de reg. iuris. lib. 6. L. Si præses. L. Interpretatione. ff. de pœn.* Nam Princeps potest expresse obligare ad pœnam, & non ad culpam, vt docet vterque Thom. 2. 2. *q.* 186. *ar.* 9. cùm ergo non exprimit culpam, solùm obligat ad pœnam. *arg. L. Cùm prætor. ff. de iudic. & cap. Nonne. de præsump.* Dico *secundò*. Non peccat talis mercator mortaliter ex eo quòd se periculo exponat mittendi ad triremes. Ratio est, quia est dominus suæ famæ, & suorum bonorum, vt notat Sot. 5. *Iust. q.* 10. *art.* 2. Nauar. *c.* 23. *n.* 52. Dico *tertiò*. Si periculum sit amittendi vitam, peccat mortaliter se exponendo illi periculo. Ita Beia *cas.* 13. Ratio est, quia non sumus domini vitæ. Dico *quartò*. Si ita prudenter se gerat, vt mortaliter nulli se exponat periculo, nec venialiter quidem peccabit. Hæc constat ex terminis, & per se est nota.

4 *Int.* Quod vitium mercis occultum tenentur mercatores detegere emptoribus? *Resp.* Tenentur sub mortali illud, ex cuius occultatione proueniet graue damnum emptori, vt si quis indigeret forti vino ad medelam, venderetur ei aqua dilutum, vel si indigeret forti equo ad longa itinera vrgentibus causis, ei venderetur equus occultè mancus, qui post duos dies progredi nequiret. Insuper teneretur ad restitutionem damnorum emergentium, & lucrorum cessantium, quoniam sciens, & volens causa iniusta fuit illorum. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 77. *art.* 2. Maior *in* 4. *d.* 15. *quæst.* 40. Gabr. *ibi. quæst.* 10. *articul.* 2. *dub.* 1. & alij plures. Dico *secundò*. Tenetur

insuper

insuper venditor detegere emptori illud vitium mercis, quod certò scit emptorem ab emptione remoturum. Ita Cord. *quæst.*54. Angel. *emptio.*§.8. Syl. *ib.*§.20. Nauar. *c.*23. *n.*89. cum aliis, quos citat. Ratio est, quia emptor tunc emit inuitus, & coactus illiusque rei apparente bonitate, quam mercator falsò exponit talem, vt apparet, approbando, emptorem decipiendo iniustè. In qua deceptione non leuis ei aliunde prouenit iniuria derisionis, cùm prædicat rem bonam, quæ defectuosa ab aliis inuenitur. Dico *tertiò.* Non est satis demere de pretio, quo æstimaretur res, si bona esset, vt apparet, pro vt talis venditur: hæc enim pretij diminutio non excusat à peccato. Ita Doctores citati: quia adhuc eadem interuenit illusio. Nouum euentum ex dictis diluit Caiet. 2.2. *quæst.*37. *artic.*3. aitque teneri talem mercatorem, qui sic emptorem illusit, ad detegendum vitium nouo emptori, qui à priori vult eam emere, vt bonam, atque vt talem venditam à tali mercatore fide digno. Ratio est, quia ex iniusto dolo causa est deceptionis.

5. *Int.* Petit Plato nobilis vir à Socrate mercatore mutuas pecunias: negat ille, offert tamen merces, quas Plato poterit reuendere, & succurrere suæ indigentiæ. Vendit Socrates rigoroso pretio, quia expectatur pecunia: emit tamen à Platone Socrates infimo pretio, quia offertur præsens pecunia iuxta rationem contractus emptionis, & venditionis, vt iam te rogaui, & rectè respondisti in propria materia ad 7. præceptum Decalogi. Rogo modò an hic interueniat vlla vsuræ palliatæ ratio, cùm idem mercator vendat, & emat: *Resp.* Affirmat Sot. 6. *Just. quæst.*1. *artic.* 2. atque fuisse excogitatum modum ad lucrum capiendum ex mutuata pecunia. Veruntamen nisi adsit malitia interna, & intentio vsuraria, ex natura contractuum interuenientium, nulla committitur vsura. Ita Sylu. *vsura.*2. *q.*4. Angel. ibid. §.60. Nauar. *c.*17. *num.*24. *& cap.*23. *n.*78. Ratio est manifesta, quia Socrates non tenebatur ex charitate succurrere Platoni mutuò dando, sed sat est succurrere vendendo. Probat id latissimè Nauarr. *cap.*15. *num.*72. & *in Apol. de red. eccles. quæst.*2. *mon.*4. Deinde, quia emere præsenti pecunia infimo pretio, vendere verò rigoroso expectata, certum est, & indubitatum. Quòd verò celebretur emptio, & venditio inter eosdem, vt posset celebrari inter alios, non tollit naturam contractuum, neque polluit

polluit bonitatem eorum, ſemota praua intentione, & non interueniente ſcandalo. Atque ſic erit actus charitatis.

6 *Int.* Quid cenſes de pacto quod inter ſe promittunt mercatores (monopolium appellant) de non emendis certis mercibus maiori pretio, vel vendendis minori, vt ita viliùs emant, & cariùs vendant, quàm merces æſtimantur? *Reſp.* Graue eſt peccatum, & tenentur ad reſtitutionem omnes, & ſinguli. Ita communiter Doctores.

7 *Int.* Licetne pigmenta vendere, & fucos ad pingendam faciem fœminarum? *Reſp.* Negat Ang. *verb. ars.* aitque eſſe mortale vendere meretricibus, & aliis mulierculis ad libidinem ſe ſe pingentibus: nam peccat mortaliter, qui vendit arma ei, quem ſcit emere ad nocendum iniuſtè. *c. Notum. 2. q. 1.* D. Ant. *2. p. tit. 13. c. 24.* §. 11. Oppoſitum tamen dicendum eſt cum Sylu. *ars, & ornatus. q. 4.* Tabien. *ver. ars. q. 3. & ornatus. q. 4.* Caiet. *2. 2. q. 169. art. 1.* Nauar. *cap. 23. num. 90.* Ratio eſt, quia huiuſmodi ornatus ex ſe non eſt malus mortaliter, imò per eum intendi poſſunt multi boni fines, veluti placere marito, nubere digno, tegere naturæ defectus. Si autem malus eſt, malitia prouenit ex abutentium intentione, ad quem abuſum non tendit voluntas vendentium, quæ tota tendit in lucrum ex iuſta negotiatione. Argumentum verò non euincit, quia ſimiliter armorum venditio ex ſe mala non eſt.

Medicorum peccata. §. 2.

1 *Ad quid tenentur medici ægrotos viſitantes.*
2 *Ad quid tenentur medici circa pauperes ægrotos.*
3 *An medici teneantur ægrotos monere de morte vicina.*
4 *De medicinis adhibendis mulieri prægnanti.*
5 *An liceat mulierem aperire ad extrahendam prolem viuam.*
6 *De pœnis voluntariè abortientium.*
7 *An pater incurrat irregularitatem non impediendo occiſionem fœtus animati.*

1 INTERROGATIO. Ad quid tenentur medici primò, vel ſecundò ægrotos viſitantes? *Reſp.* Tenentur eos monere, vt peccata apud ſacerdotem deponant, & ſacram Euchariſtiam ſuſcipiant. Ita iubetur *c. Cùm infirmitas. de pœn. & remiſ. d. 83.* Quoniam verò hæc lex fermè conſuetudine abrogata erat, ideo Pius V. *motu proprio ſuper gregem*, edito ann. 1566. illam renouauit; addidit verò ne poſt tertium diem

ægrotum inuisant nisi eis constiterit per confessoris fidem scripto datam, ægrotum esse confessum. Insuper, vt in Doctoratus actu iurent, se hanc legē seruaturos. Vt tamen lex obliget, requiritur morbus grauis, & periculosus. Ita Nauar. *c.25. n.61.* cum Angel. & Rosel. contra Syl. *medicus.q.3.* cum Arch. aut saltem ille, qui à principio iudicetur posse fieri grauis, & periculosus. Ita Caiet. *ver. medic.* & Suar. qui doctissimè addit posse talem medicum etiam nunc infirmum visitare in periculoso tali morbo, quanquam nolit admonitus confiteri: nam tunc obligat lex charitatis, quam nequit lex humana abrogare. Admonitio verò fieri potest, vel per se, vel per alios fide dignos. Neque est in vsu, vt fides confessarij scripto detur, & constet; sed est satis, si constet testimonio, & dicto eorum, qui ægroti curam gerunt.

2 *Int.* Ad quid tenentur Medici circa pauperes? *Resp.* Tenentur eos gratis inuisere. Ita iubetur *c. Noli. de pœn. & remiss. d.1.* & ideo contra faciendo peccant grauiter.

3 *Int.* Teneturne medicus monere infirmum de vicinitate mortis, quam præuidet? *Resp.* Negat Galen. qui medico præcipit, quantumcunque desperet de salute infirmi, ipsum confortare, & promittere illi sanitatem. Affirmat tamen D. Ambr. vt refertur *de consecrat. dist.5. c. Contraria.* dicens præcepta medicinæ contraria esse diuinæ conditioni. Dico igitur. Peccat mortaliter medicus, qui præuidens mortem infirmi, & certò cognoscit illum non esse in bono statu, neque res eius rectè statutas, vel saltem probabiliter dubitat, & tamen tacet. Ita D. Ant. *5. p. tit.7. c.2.* §.4. Syl. *medic. q.2.* Tab. *n.14.* Nauar. *cap.23. num.63.* Ratio est, quia cuique Deus mandauit de proximo suo, & ideo tenemur subuenire necessitati aliorum: maxima autem necessitas est periculum salutis æternæ, & optima dispositio rerum nostrarum. Hoc verò intelligendum est, etiam si medicus intelligat, quod ea necessaria monitione ægritudo ingrauescet, quia æterna salus anteferenda temporaneæ saluti. Si verò talis infirmus esset confessus, & dispositus ad moriendum, sed ex monitione meliùs disponeretur, tacere mortis vicinitatem non erit peccatum interueniente causa, & ad summum veniale tantum. Ita Beia *cas.11. p.1.* Angel. *ver. medic.* §.6. Rosel. *ibi.* § 3. Ita illi admonentur *cap. Cùm infirmitas. de pœn. & remiss.* obligátque sub mortali, iuxta modum à nobis explicatum, vt probat Sylu. *medic. quæst.3.*

quæst. 3. Hæc autem monitio ſatis eſt ſi fiat per alios pios viros, vt notat Caiet. *in ſum. verb. medicus.* & Nauarr. loco citato, ſicque recepta eſt illa conſtitutio.

4 *Int.* Quid habes de medicinis adhibendis mulieri prægnanti? *Reſp.* Medicamenta, ab ipſa natura in ſanitatem genita, matri de vita periclitanti adhiberi poſſunt, etiam cum periculo prolis per accidens perituræ. Ita Cord. *lib.*1. *quæſt.*38. *dub.*3. & *in add. quæſt.*173. Ratio eſt, quia in periculo vitæ matris extremo, etiam imminet extremum periculum vitæ prolis, ideo niſi ſubueniatur vitæ matris, neceſſariò ſequetur mors prolis, ideo licet per accidens ſequatur ex intenta per ſe ſanitate matris, non illi fit iniuria. Dico *ſecundò.* In extremo vitæ periculo fœminæ prægnantis licet vti medicina probabili ad vitam, & mortem; & experiri, vtrum proſit ad vitam. Ita Roder. cum Almaino *verb. medicus.* Ratio eſt, quia in hoc experimento nulla perituræ proli fit iniuria.

5 *Int.* Eſt prægnans mulier in extrema vitæ periodo, licetne illam ante animæ exhalationem ad extrahendam prolem viuam aperire? *Reſp.* Minimè quidem. Ita Rod. cum Sot. *verb. aduocatus. c.*5. *n.*3. Dixi, ante animæ exhalationem, quia poſt, cùm probabilis ſit opinio Medicorum prolem viuere in vtero poſt matris obitum, ſecanda eſt, vt ſaltem baptiſmali aqua luſtretur proles.

6 *Int.* Quæ pœnæ modò latæ ſunt in aborſum procurantes? *Reſp.* Quæ iam pridem latæ erant in iure communi: nam eas ad ius commune reduxit Gregor. XIV. reuocans cenſuras adiectas à Sixto V. In iure verò communi aborſus peccatum eſt reſeruatum Epiſcopo, ſi iam fœtus erat animatus, & gignit irregularitatem, quia eſt homicidium voluntarium. Dixi, ſi iam fœtus erat animatus; nam aborſus fœtus inanimati, neque eſt peccatum reſeruatum, neque affert ſecum irregularitatem. Ita Rod. *ver. aduocatus. cap.*6. *n.*3.

7 *Int.* Scit pater matrem velle occidere prolem animatam; & cùm impedire poſſit, non impedit, incurritne irregularitatem? *Reſp.* Incurrit. Ita Rodericus cum aliis, quos citat *verb. aduocatus. cap.*6. *num.*3. Ratio eſt, quia tenetur ex iuſtitia tueri vitam filij, cùm poteſt.

Monialium peccata. §. 3.

1 *De confeſſione menſtrua monialium.*

2 *An*

2 An teneatur monialis esse in monasterio.
3 Decretum Concilij Tridentini circa moniales.
4 De nouitiatu monialium.
5 De velo virginum.
6 De velo non virginum.
7 An fœmina non virgo per actum occultum, teneatur non acceptare velum virginitatis.
8 An virgo possit consecrari.
9 Quis potest dispensare cum moniali ad exeundum monasterio.
10 Quæ causa requiritur ad dispensandum cum moniali, vt exeat monasterio.
11 An possit Episcopus dispensare cum moniali ad exeundum monasterio.
12 De extensione decreti Pij V. circa moniales.
13 An ordinarius monialium possit eas ab vna in aliam domum transmittere.
14 An ordinarij monialium possint earum monasterium ingredi.

1 INTERROGATIO. Statuit Concil. Trid. *sess.24. de Regul. cap.*10. quod Moniales apud confessarium singulis mensibus crimina confiteantur, quæro, an hoc præceptū illas obliget ad mortale? *Resp.* Minimè. Ita Suar. *de pœ. disp.*36. *sect.*5. *n.*9. Ratio est, sumpta ex verbis illius decreti, quia verbum *Admonemus*, quo Concilium vtitur, non est præceptiuum.

2 *Int.* Teneturne professa monialis sub mortali intra monasterij clausuram contineri? *Resp.* Tenetur. Ita illi præcipitur *cap. Periculo. de stat. Regul. lib.*6. Concil. Trid. *sess.*25. *cap.*14. *de regul.* & sic Pius V. proprio motu declarauit.

3 *Int.* Quæ decreuit Concil. Trid. circa moniales speciatim? *Resp.* Non valere earum professionem factam ante decimum sextum annum expletum. *sess.* 25. *cap.* 16. Non valere renunciationem bonorum factam à nouitia moniali, nisi fiat ante duos menses à professione; tandémque renunciationem esse ipso iure irritam. *sess.*25. *cap.*16. Ne bona mobilia, vel immobilia apud se absque licentia retineant. *sess.* 25. *cap.* 5. Ne quicquam nouitiæ præter victum, & vestitum recipiant, excommunicantúrque tam dantes quàm recipientes, quouis prætextu id fiat. *sess.*25. *cap.*16.

4 *Int.* Circa earumdem professionem occurrit dubium graue ex eodem Concil. Trid. enimverò in eadem *sess.*25. *c.*16. præcipit sancta synodus, quòd finito tempore nouitiatus,

quos superiores inuenerint habiles ad professionem admittant, inhabiles eiiciant è monasterio. Estne hoc præceptum intelligendum circa moniales? *Resp.* Minimè: ac proinde ex iustis causis potest monialibus professio deferri, ad soluendam v.g. dotem, ad recuperandam salutem,& similia. Ratio est,quia sacrosanctum Conc.Trid.solum in hoc puncto dixit nouitios,non nouitias,quas si vellet comprehendere, dixisset nouitios & nouitias,vt in eodem *c.*dicit.Imo quia per decretum circa nouitiatus tempora nihil voluit innouare in clericorum religione Societatis Iesu,vt ipsum Conciliū loquitur, ideo in ea sanctissimè nouitiatus tempus aliquando prorogatur, quousque de nouitio plenum experimentum capiatur.

5 *Int.* Quæ monialis potest velari, seu consecrari? *Resp.* Sola virgo mente, & corpore per integritatem claustri virginalis. *cap.Vidua.cap. Virgines.*20. *quæst.*1.*cap. Vidua autem.*27. *quæst.*1. Neque in hoc potest episcopus dispensare.*cap.De votis.cap.Vidua autem.*27.*quæst.*1.docet D.Thom.*in* 4.*d.*58. & ibi communiter Doctores.

6 *Int.* Quod velum concedunt iura puellæ corruptæ, & viduis? *Resp.* Continentiæ, seu castitatis. Ita Sylu.*verb.cons. virg.*

7 *Int.* Teneturne puella,quæ occultissimo actu virginitatem amisit per maris complexum, aut voluntariam pollutionem venereis tactibus emunctam, velum virginitatis non acceptare? *Resp.*Quantumuis occultissima sit huius virginis violatio, & virginitatis amissio, obligatur talis fœmina sub mortali consecrationis velum non petere, & multo magis non acceptare, & si velit acceptare, Episcopo detegere occultum crimen, vt in velo concedendo mutet nomen virginitatis, in nomen castitatis. Ita communis opinio cum D. Thom.*in* 4. *d.*38. Angel. Sylu. Tabien. Armil. *virg. consecratio.* Albertin. Hostiens. Goffred. quos refert,& sequitur Maiolus *lib.* 1. *cap.* 29. *num.* 32. Fateor tamen me confessarios monialium plures hac de re interrogasse, vt praxis vsum certò cognoscerem, atquè mihi respondisse oppositum versari in vsu, atque neque se, neque eas aliquantulo circa hoc scrupulo pungi,neque Prælatos circa id quamlibet adhibere perscrutandi diligentiam; sed pro virgine velari, consecrarique eam, quæ vt virgo communiter habetur.

8 *Int.*Est ne peccatum graue consecrare viduam virginem, quæ

quæ relicta est ante consummationem matrimonij per obitum viri? *Resp.* Si notorium est inter eos interuenisse amplexus, oscula, & alios tactus coniugibus licitos, maximè; si verò talia interfuere occultè, hoc est, non notoriè, & publicè, minimè, & sic potest consecrari. Tex. expressus *cap. Ne putet.* 27.*q*.1.*c.Nec solo*.32.*q*.5. D.Thom.2.2.*q*.152.

9 *Int.* Quis potest dispensare cum moniali ad exeundum monasterio? *Resp.* Summus Pontifex, & solus ex iure. Ita probat Nau. *c.Statuimus*.10.*q*.3.*nu*.49. & ita dispensatum à Greg. XIII. teste Rod. *in sum*.1.*p.c*.43.*num*.3.

10 *Int.* Quæ causa requiritur ad huiusmodi dispensationem? *Resp.* Grauis infirmitas, vel diuturnus morbus, qui non nisi in patria, & apud parentelæ benignitatem in pristinam redibit sanitatem. Ita citati Doctores.

11 *Int.* Possuntne etiam Episcopi, aut alij Ordinarij aliquando dispensare? *Resp.* Si monialis sit infecta morbo contagioso, veluti peste, lepra, imò Gallica lue, vt vocant, nostrates appellant *Boubas*. Item si monasterio vicinum sit incendium, & periculum conflagrationis, possunt quidem. Ita decreuit Pius V. motu proprio.

12 *Int.* Extendine licet hoc decretum Pij V. ad alios euentus? *Resp.* Ad euentum belli, cum iam hostes obsident locum, quē probabile sit eos ingressuros, & inuētos partim occisuros, partim turpiter, & inhonestè tractaturos. Ita cōmuniter Doctores, Nau. tamen citato *c.Statuimus*.19.*q*.3. illud extendit ad quemlibet, quod monialis vita in mortis est discrimine, nisi exeat, & apud suos diuersetur, iuxta priorum, & sapientum medicorum iudicium. Sed immeritò, vt notat Gutterrius; est enim contra expressam Pontificis mentem; ille enim non particulari vnius monialis sed communi saluti & incolumitati voluit cōsulere, quod si non egressa monasterio moriatur celerius, quid mirum? quoniam homo natus morti soluere tenetur debitum in eo vitæ modo quem suscepit.

13 *Int.* Poteſtne Episcopus, & Ordinarius monialium, vrgente causa, monialem ab vna domo in aliam transmittere? *Resp.* Potest. Ita Nauar. proximè *nu*.48. & Gutterrius citatus. Ratio est, quia id cedit in bonum commune, & ideo non prohibetur in motu Pij V.

14 *Int.* Possuntne Episcopi, & Ordinarij moniali ū ingredi monasteriū earum pro vt libuerit, absque causa? *Resp.* Minimè.

Ita Nau.*lib.3.conf.de stat.mon.conf.6.* ac proinde peccat grauiter monialis, quæ ficta causa illos ad ingressum allicit.

Monasteria ingredientium peccata. §. 4.

1 *De pœnis ingredientium monasteria fœminarum.*
2 *Qui innodantur talibus pœnis.*
3 *Quis potest concedere licentiam ad ingredienda monasteria fœminarum.*
4 *An peccet Ordinarius monialium ingrediendo absque causa monasterium.*
5 *De pœnis fœminarum sæcularium ingredientium monasteria.*

1 INTERROGATIO. Qua pœna puniuntur ingredientes monialium monasteria? *Resp.* Excõmunicationis, cuiuscunque sint ætatis malitiæ capacis, & cõditionis, si absque Ordinarij licentia in scriptis data ingrediantur. Ita decreuit Conc.Trid.*sess.25. c.* 11. Reseruatur soli Papæ per idem Conc.Trid.*c.5.* Pium V. & Greg. XIII.

2 *Int.* Innodanturne hac excommunicatione Papæ reseruata omnes, qui quauis de causa illicita ingrediũtur monasteria monialium? *Resp.* Non leue est dubium circa bullas Pij V. & Greg. XIII. nam videntur solum loqui de ingredientibus prætextu licentiarum ante eas constitutiones habitarum. Oppositum tamen declarauit viuæ vocis oraculo Greg. XIII. teste Nau.*c.statuimus.19. qu.3.nu.62.* & ita obtinuit vsus Curiæ, & sacræ pœnitentiariæ praxis.

3 *Int.* Licetne Ordinario pro libito cuiuis concedere licentiam ingrediendi monasteria monialium? *Resp.* Minimè: sed requiritur causa necessaria, & aliter faciendo peccat grauiter: similiter ij, qui cum tali licentia ingrediuntur. Ita Doctores communiter.

4 *Int.* Ipsine Episcopi, & Ordinarij peccant ingrediendo absque causa, pro vt illis placuerit? *Resp.* Peccant grauiter. Ita Nau.*consil.lib.3.de stat.monach.conf.6.* cum aliis pluribus.

5 *Int.* Qua pœna multantur fœminæ ingredientes monasteria monialium? *Resp.* Excommunicationis. Ita Conc. Trident.*sess.25.cap.5.* & Greg. XIII. in sua constitutione, ideóque peccant mortaliter ingrediendo. Huiusmodi verò excommunicatio ligat moniales, quæ mulieres insanas, aut viros mente captos in monasterium intromittunt. Ita Nau.*cap.Statuimus.*

*tuimus.19.q.3.n.39.& in manu.c.25.n.143.*colligitque rationem ex ipsa mente Concilij,quæ fuit, monasteria sacrosancta, & intacta à laica gente conseruare, quæ non leuiter laicorum vestigiis fœdantur.

Maritorum peccata circa dotis solutionem exigendam. §. 5.

1 *De non solutæ dotis fructibus.*
2 *De pignoris fructibus pro dote nondum soluta.*
3 *De fructibus dotis expectatæ.*

1 INTERROGATIO. Non soluitur dos promissa, quid licet marito accipere,quatenus dos soluatur? *Resp.* Tantum, quantum singulis annis aliquis mediocriter industrius ex ipsa dote,salua ipsa,comparare sibi posset. Ita conceditur *cap.Salubriter,de vsur.* Eámque summam determinat summus Pontifex illi deberi ex iustitia, inuito etiam socero,& renuente, ad sustinenda onera matrimonij, quoad vsque dos tota reddatur. Ita Panorm. & cæteri iuris Doctores *c. Salubriter citato.*Caiet.2.2.*q.*78.*art.*3. Gabr. *in* 4. *d.* 15. *q.* 11. Sot.6.*Iust,q.1.art.2.*

2 *Int.* Accepit maritus in pignus soluendæ dotis rem fructiferam, quæro an fructus pignoris teneatur computare in summa dotis?*Resp.*Minimè: sed fructus pignoris sunt mariti, & dos integra reddenda est.Ita statuitur *c.Causam, quæ. de rescrip. cap.Cum M.de constit.L.fin.Cod.de fid.inst.* tradit Felin. & alij dicto *c.Causam, quæ.*

3 *Int.* Consensit maritus verbis communibus, & solitis proferri à quouis ingenuo viro,in dilatione soluendæ dotis, rogo an in conscientia possit capere fructus pignoris accepti pro soluenda dote?*Resp.* Potest.Ita Beia 3.*p. cas.* 33. Ratio est,quia hæc expectatio, facta generalibus verbis, intelligitur facta secundùm consuetudinem iuris.Neque per verba generalia colligitur quemuis velle cedere suo iuri:quælibet verò dispositio in dubio intelligitur facta secundùm ius, & consuetudinem. *cap.Cùm dilect.de consued.*

Matrum peccata circa nutritionem filiorum. §. 6.

1 *De nutritione filiorum.*

1 INTERROGATIO. Quod peccatum committunt matres circa nutritionem filiorum? *Resp.* Peccant mortaliter cum de nutrice eligenda non adhibẽt diligentẽ curam ad bonam filiorum educationem: enimuerò nutricis vitia cum ipso ebibi nutricis lacte satis, supérque ostendit longa rerum experientia, qua edocta Carthaginensium Regina generis ignominiam Troiano duci obiecit Æn. 4. *Nec tibi Diua parens, generis nec Dardanus auctor, perfide, sed* , &c. *Hircanæque admorunt vbera Tygres.* illum imbibitæ cum lacte feritatis insimulans. Ita Nau. *cap.* 14. *nu.* 17. Deinde peccant mortaliter, cùm filiis per triennium denegant sustentationem, seu alimenta, cum illa possunt suppeditare. Ita idem Nauar. Ratio sumitur ab ipsa natura, qua docemur filiorum curam agere, dum per se se alere nequeunt, vt habent brutæ ipsæ animantes, & pecudes. Denique peccat mortaliter, quæ cum intelligit ieiunium notabiliter impedire prolis creationem, siue intra, siue extra ventrem sit, attamen ieiunat, siue ieiunet ex deuotione, siue etiam ex Ecclesiæ præcepto, quia ex iure naturali obligamur ad alendã nutriendámque prolem, cui neque deuotio, neque Ecclesiæ præceptum derogare potest. Euentus occurrit memoriæ, à nemine hactenus agitatus, dignus tamen notatu, & explicatu. Patitur mater graues concupiscentiæ tentationes ad incontinentiam prouocantes, seu potiùs cogentes: experimento didicit, nulla vi eas se superaturam, nisi ieiuniorum macie, & debilitatione, veruntamen apertè videt prolem aut perituram, aut notabile salutis detrimentum passuram propter lactis, seu matris virium defectum. Quid igitur, debétne propriam salutem spiritualem & continentiam anteferre prolis saluti corporali? Arbitror posse, & debere, iuxta charitatis ordinem, qua docemur spiritualia corporalibus anteponere, tum nostra, tum aliena, atque subsecuta mors, vel debilitas prolis per accidens subsequetur.

AD LIT. N.

CAPVT XIII.

Nouitiorum peccata. §. 1.

1 *De nouitiis cum ære alieno monasterium ingredientibus.*

2 An

2 *An data cautione creditoribus, possit debitor religionem ingredi, & profiteri.*

3 *De nouitio negante se esse coniugatum, cùm propter vxoris adulterium ad religionem migrat.*

4 *An peccet nouitius negando, quæ illi ab examinatoribus religionis proponuntur.*

5 *De nouitiis relinquentibus parentes pauperes.*

6 *De nouitiis credentibus parentes suos ad paupertatem deuenturos.*

7 *An qui vouit religionem, teneatur potius parentum inopiæ succurrere.*

8 *An valeat professio emissa in necessitate parentum.*

9 *Quando tenetur religiosus professus exire monasterio ad subueniendum patri aut matri.*

10 *Quis potest dispensare cum religiosis ad relinquendum habitum ex causa.*

11 *An qui vouit religionem, possit acceptare Episcopatum.*

12 *De transitu ab vno ordine in alium.*

13 *De tempore nouitiatus.*

14 *De electione ad professionem.*

1 INTERROGATIO. Peccatne mortaliter ille, qui ante solutionem debitorum religionem ingreditur? *Resp.* Peccat, manebátque olim obligatus ad satisfactionem, quomodo posset; religiosus tamen emissa votorum promissione manebat. Ita D.Thom.*2.2.q.189.art.6.ad* 3. Sot.8.*Iust.q.1.ar.4.* Angel.*verb.religiosus.*Nau.*c.Non dicatis.comm.2. de reg.num.42.* Modo verò post Sixtum V.talis professio est ipso iure irrita, vt notat Rod.*in sum.2.p.cap.4.* cum Aragon. 2. 2. quem citat. Peccat igitur mortaliter ingrediendo religionem, & tenetur ad expensas cum eo factas, quia fefellit in re graui, si enim dixisset se multa debere, nequaquam admitteretur, vt iubet Summus Pontifex Sixtus V.

2 *Int.* Habet Titius multa contracta debita, sed habet vnde facilè soluantur: ipse tamẽ correptus subitò diuini amoris flammis, statim vult migrare ad religionem, cautione creditoribus data, qua facili negotio suum recuperent. Peccatne talis ingrediendo religionem, antequam soluat? *Resp.* Nequaquam. Imò Sixtus V. id satis declarauit illis verbis: ingenti ære alieno supra vires suarum facultatum grauatos. Ita Rod.

 cit.

cit. loc. Nam si facultates debitum superent, nequaquam reiiciuntur à Sixt. V.

3 *Int.* Titius quoad torũ separatus à coniuge adultera, vult ingredi religionem, rogatur ab examinatoribus religionis, an sit coniugatus, peccatne dicendo se non esse coniugatũ, vt facilius admittatur ad religionem? *Resp.* Minimè. Ita Rod. 2.*p.sum.cap.*6. Ratio est, quia ad illum effectum non est coniugatus, nam, vt sic, ingredi potest in religionem, teste Nau. cum communi *lib.*3.*cons.*8.*fol.*228.

4 *Int.* Rogatus Titius, qui religionem ingredi vult, de iis, quæ in chirographo rogationum continentur, peccatne negando interrogata? *Resp.* De interrogatis alia sunt essentialia ad ingressum, & professionem religionis, sine queis tam ipse ingressus, quàm professio sunt irrita, & nulla. Alia necessaria ad vtilitatem religionis: hæc autem vtilitas, vel est magna, vel mediocris: possumus vocare cum Logicis alia necessaria ad esse, alia ad bene esse religionis. Dico igitur primò. Peccat mortaliter, qui negat necessaria ad essentiam, & validitatem, seu ingressus, seu professionis: insuper tenetur ad restitutionem expensarum, quas monasterium in eo sustentando consumpsit. Dico *secundò*. Peccat mortaliter, qui negat interrogata pertinentia ad magnam vtilitatem religionis. Ratio est manifesta, quia fallit in re graui, de quibus interrogatur iuridicè, & quæ detegere ex iustitia obligatur, vt si taceat morbum Gallicum, pthisin, &c. vel alium similem. Dico *tertiò*. Peccat tantùm venialiter, qui tacet interrogata attinentia ad mediocrem vtilitatem domus. Hæc est manifesta. Hæc doctrina est Nau. *lib.*3.*cons.tit.de Regul.cons.*25.

5 *Int.* Peccatne mortaliter, qui relinquit parentes pauperes, queis potest subuenire, & ingreditur religionem? *Resp.* Si paupertas grauis est, & actualis, hoc est, præsens, peccat mortaliter: non verò si leuis, & modica. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.*101.*art.*4.*&* *quæst.* 189.*art.* 6. Alens. 3.*p. quæst.*33.*memb.*4 Angel.*religio*.11. Ratio est quia ex iure naturæ tenentur filij subuenire parentibus indigentibus filiorum ope. Et ideo nullum est votum de ingredienda religione, si fuerit in actuali parentum necessitate emissum. Nam votum est obligatio voluntaria: subueniendi verò obligatio parentibus est de iure naturali; contra verò ius naturale non datur obligatio voluntaria.

6 *Int.*

6 *Int.* Credit probabiliter filius parentes deuenturos decursu temporis ad magnam paupertatem,& quidem fore,vt illius ope indigeant,poteſtne licitè ingredi religionem? *Reſp.* Poteſt. Ita D. Thom. 2.2.*quæſt.*101.*art.*2. *ad* 2. Ratio eſt, quia filius non tenetur ſubuenire parentum neceſſitati futuræ,ſed præſenti.

7 *Int.* Erant parentes Titij diuites, & in ea parentũ abũdantia vouit Titius ingredi religionem : ante tamen ingreſſum deuenerunt parentes ad magnam inopiam, ad quid igitur tenetur? R*eſp.*Ad ſubueniẽdum parentibus.Ratio eſt,quia obligatio voti ſimplicis non tollit obligationem naturalem, qua tenemur ſubleuare parentum indigentiam.

8 *Int.* Profeſſionem emiſit Titius exiſtentibus parentibus in graui neceſſitate,vel extrema, eſtne valida profeſſio? *Reſp.* Valida.Ita Nau.*lib.*3.*conſ.tit.de Regul.conſ.*29.

9 *Int.* Quando obligatur religioſus exire monaſterio ad ſubueniendum parentibus? *Reſp.* Cùm neceſſitas eſt extrema, & grauis,quæ talis erat antequam ille ingrederetur. Ita D. Thom. 2. 2.*quæſt.*70.*art.*4.*qu.*1.Nauar.*cap.*14.*nu.*14. Dixi, cùm grauis erat antequam ingrederetur, quia ſi poſt ingreſſum euenit,non tenetur : attamen poteſt egredi petita, licet non obtenta,à ſuperioribus licentia, vt notat Tolet.*lib.*5.*c.*1.*n.*6.

10 *Int.* Quis poteſt diſpenſare cum religioſis ad relinquẽdum habitum ex cauſa? *Reſp.* Solus Papa,& non alius ab eo. Ita Nau.*c.Nullum.*18.*q.*1.*n.*48.*& lib.*3.*conſ.tit.de Reg.conſ.*54.

11 *Int.* Titius vouit ſe ingreſſurum religionem:poſt votum offertur ei Epiſcopatus, quid dicendum, teneturne implere votum,& Epiſcopatum non acceptare? *Reſp.*Minimè. Ita reſponſum eſt à Salmanticenſibus Doctoribus,teſte Roder. *in ſum.*2.*p.cap.*6.*nu.*6.iuxta D.Thom.2.2.*qu.*189.*art.*3.*ad* 1.& Caiet.*ib.*Panorm.*c.per tuas.* Henriq. 2. *tom.lib.*10.*de ſacr. ord.c.*32. *num.* 4. Ratio eſt, quia ſtatus Epiſcopi perfectior eſt ſtatu religionis.

12 *Int.* Eſtne tutus in conſcientia,qui de licentia ſuperiorum ab vna religione migrat in aliam laxiorẽ? *Reſp.* Si talis diſpenſatio iuſtam habuit cauſam tutus eſt:nã diſpẽſare ſine iuſta cauſa,nec ipſe Papa eſt potẽs,& ideo qui ſine cauſa diſpẽſatus eſt ad trãſitũ,in mortali peccato eſt.Ita Nau. *c. Statuimus.* 19.*q.*3.*n.*4. Ac proinde ſic intelligendum eſt Concil. Trid.*ſeſſ.*25.*cap.*10. *de Regul.* cùm oppoſitũ videatur ſtatuere:

loquitur enim de transitu absque superiorum licentia, vt explicat idem Nau.& Rod. *in sum.2.par.cap.6.nu.8.*

13 *Int.* Licetne modo post Conc. Trid. detinere nouitium in religione, non emissa professione, cùm dicat sancta Synodus *sess.25.c.16.* finito tempore nouitiatus, superiores nouitios, quos habiles inuenerint, ad professionē admittant, aut è monasterio eiiciãt? *Resp.* Interueniẽte iusta causa licet. Ita respõsum fuit & declaratum à Congregatione Cardin. teste Roderico *in sum.2.p.c.1.n.3.* Et quamuis dicta Congregatio ob duas causas, quas memorat, dicat fieri posse huiusmodi temporis dilationem, quia tamen in aliis eadem est ratio, sic de eisdem dicendum, atque de illis duabus, vt rectè explicat citatus auctor. Hæc autem apud moniales satis est dos non soluta, sed quæ expectatur soluenda.

14 *Int.* Estne tutus in conscientia nouitius, qui bene scit se admissum fuisse ad professionem ex solo placito Prælati refragantibus votis maioris partis conuentus, apud quos nouitiatum egit? *Resp.* Tutissimus. Nam licet Prælatus teneatur subditorum vota consulere, adeò vt peccet mortaliter nõ consulendo, quia absque tali consultatione professio est irrita, illa tamen vota sequi non obligatur, cum iudicat oppositum esse iustius. Ita Sylu. *reg.3.nu.13.* Panorm. *c. Ad Apostolicam. de Regular.* Nauar. citato loco, & alij plures.

Notariorum, seu scribarum peccata. § 2.

1 *Quando peccant notarij in pretio.*
2 *De distributione causarum.*

1 INTERROGATIO. Dicito de peccatis notariorũ, seu scribarum in pretio scripturarum? *Resp.* Peccant secundum quantitatẽ acceptam exigendo, vel oblatum acceptando plus, quàm à lege, & Rege illis est taxatum. Ita Instruct. confess. *2.par.cap.29.* & Instruct. negot. *lib.1.cap.18.* Dixi, vel oblatum acceptando, quoniam talis acceptatio grauibus pœnis à Rege, & lege prohibetur eis, quas recensere nõ est huius instituti. Non tamen obligantur ad restitutionem acceptorum, quia leges illæ non sunt annullantes, sed tantum prohibentes, & ideo eos non reddunt incapaces dominij acceptarum pecuniarum. Ita Medin. *in sum. lib.1.cap.29. §.6.* Nau. *cap.25.num.52.* & Petr. Nau. *lib.2. de restitut. cap.3. num. 15.* Si tamen extraordinarium laborem adhibent rogatu partis,

partis, pro illo, quem iure non debebant, pretium petere,& acceptare poſſe nullus eſt qui neget.

2 *Int.* Quid cenſes de notariis diſtribuentibus aliis ſcribis cauſas,cùm rogatu partium his,vel illis diſtribuunt? *Reſp.* Credo equidem id tribuendum induſtriæ partium, cùm expectant tempus, in quo vacua (ſic enim loquuntur) maneat domus illius ſcribæ, vt ita poſſit cauſa ei demandari, ac proinde nullum interuenire peccatum ex parte diſtribuentis, licèt ex intentione partium graues queant interuenire iniuſtitiæ, ſi nempe intendat v. g. corrumpere largitionibus ſcribam pro aliqua iniuſtitia committenda.

AD LIT. O.

CAP. XIV.

Oppoſitorum in concurſu beneficij peccata. §. 1.

1 *An ſit ſimonia offerre digniori oppoſitori pecuniam pro cedendo oppoſitionibus dignis.*

2 *Ad quid manet obligatus talis ſimoniacus.*

3 *An ſit ſimonia cogere ſuffragatorem ad ferendum ſuffragium.*

1 INTERROGATIO. Expoſitum eſt concurſui beneficium;opponunt ſe duo,dignus,& dignior:committitne ſimoniam dignus, qui digniori pecuniam dat, vt deſiſtat ab oppoſitione? *Reſp.* Committit. Ita Sot. *9. Iuſt. quæſt. 6. art. 1. ad* 2. Sylu. *ſimon. quæſt. 3. reg.* 4. Nauarr. *cap. 23. num.* 102. §. 8. Ratio eſt, quia dignior candidatus habet ius ad rem in illo beneficio concurſui expoſito; ius verò illud eſt quid annexum ad ſpirituale, ſcilicet ad beneficium: dare verò pecunias pro annexo ſpiritualibus, vt ſpiritualia ſunt, eſt quædam emptio,& venditio rei annexæ ſpiritualibus: atqui vendere, aut emere annexum ſpiritualibus, pro vt ſpiritualia ſunt, eſt ſimonia, vt docet D.Th. 2. 2. *quæſt.* 100. *art.* 4. Sylu. *ſimonia. quæſt.* 1. Nauarr. *cap.* 23. *num.* 99. Ergo cum in hac datione, & acceptione interueniat emptio, & venditio rei annexæ ſpiritualibus, vt ſpiritualia ſunt, interuenit etiam ſimonia.

2 *Int.* Ad quid manet obligatus talis ſimoniacus? *Reſp.* Ad cedendum beneficio, & reſtituendos fructus perceptos. Ita Beia 2. *p. c.* 5. Ratio eſt,quia iſta ſimonia fuit realis (dicitur

 enim

enim realis illa, qua conuenitur expresse, vel tacite, & ex vtraque parte completur, saltem quoad aliquam partem promissorum vtriusque partis;) ideo commissum fuit lethale crimen, & contracta excommunicatio maior, supra quam cadens præsentatio, electio, confirmatio, prouisio, & quælibet alia dispositio, est ipso iure nulla, & irrita, vt decernitur *Extrau. de sim.*

3 *Int.* Committitne simoniam lethalem, qni metu graui cogit suffragatorem, vt ei suffragetur in concursu? *Resp.* Affirmarunt aliqui, teste Altisiodor.3.*p.tract.*21. Ratio eorum erat, quia metus est res pretio æstimabilis: nam ab illo metu se potest quisque pecunia redimere, atqui eo interueniente, & cogente, interuenit quædam species emptionis, & venditionis, ergo, &c. Dico tamen. Quantumuis talis metus illatio iniusta sit, & secundùm metus grauitatem grauior cnlpa, eo tamen interueuiente, & cogente suffragatio non est simoniaca. Ita Vict.*relect.de sim.* Sot.9.*Just.q.*4.*art.*3.*ad* 3. Ratio est, quia metus vt sic, non habet rationem pretij. Vt sic, dixi, quia interueniente etiam cum eo vexatione iniusta, pretio tunc redimi potest. Aduertendum tamen est, posse cum metu interuenire lucrum cessans, aut damnum emergens. v. g. Nisi suffrageris mihi, faciam, vt amicitiâ Regis cadas: faciam, vt officium tibi tale adimatur. Et tunc metus hic ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, multo pretio est æstimabilis; hoc supposito. Dico *secundùm.* Suffragatio, & collatio beneficij tali metu data, est simoniaca, ac proinde candidatus peccat grauiter beneficium acceptando, tenetúrque eo cedere. Ita colligitur ex Caietan.2.2.q.100.*art.*5.& *in sum.verb. simon.* Innoc.*cap.Tuam.de ætate & qualit.* Nauarr. *cap.*22.*n.*102. §.10. Ratio est, quia in hoc iniusto metu extrinsecè illato, sub illis expressis, vel tacitis minis lucri cessantis, vel damni emergentis, interuenit quædam emptio, & vendito rei proximæ spiritualibus, pro vt spiritualia sunt.

Occasionum peccata. §. 2.

1 *Quas occasiones tenemur euitare.*

1 INTERROGATIO. Quas occasiones tenemur sub mortali euitare? *Resp.* Non nimis remotas, quia sic omnis creatura est occasio peccandi. Sap.14. *Creaturæ in tentationem factæ sunt, & in muscipulam pedibus insipientis. Alioqui,* ait Paulus

Paulus 1.Corinth. 5. *debuissemus de hoc mundo exire.* Item non eas,de quibus creditur tam à confessario,quam à pœnitente, quod aliquando cum iis peccabit mortaliter. Ita Innocent. *cap. Omnis,de pœn. & remiss.* Cordub. in quæst. variis *quæst.*4. Nam *cap. consultationi, de frig. & malef.* permittuntur Bertha, & Titius cohabitare simul vt fratres, inter quos non constitit matrimonium propter frigiditatem viri : & tamen licet non haberetur potentia coëundi,ex cuius defectu inualidum fuit coniugium, credibile est interuentnra oscula, & amplexus, quæ peccata mortalia sunt. Præterea non eas, in quibus creditur difficilè posse peccatum mortale vitari. Ita Gregor. Pap.*c.Negotium,de pœn.dist.*5. *& cap. Qualitas. c.Contrar.eadem dist.* Docet Nauarr. *in Add.c.*3.*sum.* Dico igitur eam,& solam tenemur sub mortali vitare occasionem , quæ proxima pecti est. Occasio autem proxima peccati illa , & sola est , quâ quis credit se nunquam illa vsurum , aut rarò , quin peccet mortaliter,attentis circunstantiis loci, temporis, & personæ.

Occidentium, seu interficientium peccata. §. 3.

1 *An possim occidere inimicum , qui non vult desistere à me quærendo, vt me occidat.*

2 *An teneatur ad restitutionem , qui occidit hominem , iam ad mortem damnatum.*

3 *An peccet quis occidendo, quem Princeps permittit,vt damnatus à quouis occidatur.*

4 *De restitutione facienda hæredibus occisi.*

5 *An grauius peccet,qui nobilem, quàm qui ignobilem occidit.*

6 *An peccet maritus occidendo adulteram vxorem , deprehensam in adulterio.*

1 INTERROGATIO. Rem proponam satis arduam, & difficilem, sed spero fore , vt dignè responso satisfacias. casus est. Habet Titius inimicum Sempronium, qui vult Titium occidere:sæpissimè à Titio, & amicis Titij rogatus non vult redire in amicitiam : cogitur Titius propter Sempronij odium, animi propositum, & minas contumacis hominis liberè exequentis animi cupiditates,exulare , propriam domum,patriam,amicos relinquere : quæro,an ad redimendam tam acerbam , & iniustam vexationem possit occidere Sempronium? *Resp.*Potest.Ita Bannes 2.2.*qu.*64.*ar.*7.*dub.*4.Totum fundamentum desumitur ex D. Thom.2. 2. *q.*64. *art.*7. & ex Iuris

Iuris peritis. *cap.Significasti. 2. Extrauag. de homic.c. Si verò.1. Extrauag.de excom.* quia ista contumacia actualis,est violenta actualis aggressio;sed actuali aggressioni iniquæ possum occurrere occidendo ; igitur. Deinde, quia potiùs meæ, quam alienæ vitæ teneor consulere, quando ex alterius malitia periculo est exposita mea,teste D.Thom.2.2. *quæst.64.art.7*.mea autem vita in præsenti euentu , semper est actuali periculo exposita ; ergo , &c. Tertiò , quia licet iure naturali cuique actualem vim vi repellere. *cap.Olim.1.de restit. spoliat. l.scientia. §.Quicunque aliter. ff. ad L. Aquiliam.* & sæpe alibi : sed in nostro casu datur perpes actualis vis per perpetem actualem contumaciam inimici volentis me occidere ; ergo , &c. Quartò , quia cùm bona est electio finis , bona quoque est electio mediorum necessariorum ad talem finem , sed in nostro euentu bona est intentio meam vitam conseruandi,meáque omnia salua, & incolumia ; medium autem vnicum , & necessarium, est occisio inimici , ergo bona est electio huius occisionis. Quintò , recludor domi , adest inimicus pro foribus; vt me exeuntem occidat, perseuerat dies , noctésque, mensem,& annum,nec abest puncto,possum, vt nemo negat, exploso globo , vel emissa sagitta intus illum occidere, cum non superest alia ratio euadendi;ergo similiter in nostro casu. Quod si quis dicat. Potest Titius euitare huiusmodi aggressionem separando se , & fugiendo. Respondeo Titium non obligari propter superbiam , & contumaciam alienam domo sua, opibus, & amicis cedere. Denique, quia occupatorem rerum mearum iniustum possum occidere ad eas recuperandas , si aliter recuperare non possum : sed in euentu proposito talis Sempronius inimicus iniustè occupat res Titij, per contumax propositum priuandi illum patria , domo, opibus,liberis,amicis, & aliis pretio æstimabilibus ; ergo licitè illum potest occidere. Hæc est mea sententia, quam ingenuè cuiusuis meliùs iudicantis correctioni submitto.

2 *Int.*Erat Reynaldus per iustam iudicis sententiam damnatus capite , quod quidem passurus erat supplicium , si comprehenderetur:inuenit eum Socrates ; & ex maleuolentia occidit Reynaldum : rogo , an teneatur Socrates ad alimenta filiorum Reynaldi à se occisi , ac si Reynaldus pater capitis non esset damnatus ? *Resp.*Tenetur.Ratio est,quia illa occisio à particulari persona facta, fuit iniusta : vbi verò est

damni

damnificatio iniusta, ibi semper debetur restitutio, vt est Theologorum assertum *in 4.d.15.& 2.2.q.62.*cum D.Thom.

3 *Int.* Si Princeps iubeat, vt quisque possit Socratem inuentum occidere peccatne, qui Socratem interficit? *Resp.* Si Socratis scelera iustam commeruêre sententiæ pœnam, minimè. Nam Princeps id potest præcipere,cùm aliter malefactor è vita, vt crimina exigunt, tolli nequeat. Ita Panorm. *c.fin.2.de consuetud.*& ibid.Gloss.Bald.*L.Omnes populi.ff.de iust. & iur.& L. Amissione.ff. de capit.dim.* Ioann. Andr. *in Add.ad Spec.titul.de const.* Tabien. & Armil. *verb. bannitus.* Exemplo Moysis præcipientis: vnusquisque fratrem suum, & amicum pro peccato vituli conflatilis occidat. Rectè tamen adnotarunt prædicti Doctores discrimen inter bannitorum occisores per permissionem legis,seu statuti,& per iussionem Principis: aiuntque occisorem permissiuè peccare mortaliter, quamuis à Principe non puniatur, quemadmodum non punitur maritus occisor adulteri : occisorem verò iussiuè non peccare. Et ita omnino dicendum censeo.

4 *Int.* Quantum tenetur restituere occisor hæredibus occisi? *Resp.* Hac in re certam regulam assignare, nequaquam hactenus potuerunt Auctores, ideo prudentis arbitrio relinquendum est, considerantis damnum ortum ex tali occisione, æquando plus, minúsve illud cum restitutione, vt sic fiat æqualitas inter damnum, & restitutionem, quæ quidem in indiuisibili non consistit.

5 *Int.* Quod est grauius homicidium hominis nobilis, an ignobilis? *Resp.* Nobilis. Habetur id in vtroque iure, in ciuili *L. Aut facta. ff. de pœnis.* canonico verò *cap. Aut facta.de pœn. dist.1.*

6 *Int.* Peccatne mortaliter maritus occidendo vxorem comprehensam in fragranti adulterio? *Resp.* Peccat.Ita communiter Theologi, D.Thom. *in 4. d.37. quæst.7. art.1.* Palud. Syluest. *hom.1.q.2.* Sot.*lib.5.Iust. quæst.3.art.3. dub.2.* Ita communiter Iurisperiti.Textus expressus *cap.Inter hæc.ibid.*Gloss. singularis *cap. Interfectoribus. cap. Admonere.33.quæst.2.* Abb. Annanias, Felinus *in cap. Interfecisti. de homicid.* Præposit. *cap. Veniens.& c.2. de sponsalib.* Nauarr. *cap.15. num.4.* Couar. *lib. 2. de sponsalib. cap. 7. §. 7. num.* 8. Ita communiter iuris Cęsarei Doctores.Ias.*L.vbi pactum.n.16.*Cod.*de transact.*Faber *in L. Gracchus. Cod. de adulteriis.* Tiraquel. *lib. de iure mariti.*

lib.8.

lib. 8. qui plures refert, & multò plures Barbosa *tom.* 2. *ff. soluto matr. L. si ab hostibus.*11. §. *fin. num.* 43. *pag.* 120. Quanquam ipse oppositum sentiat. Sed immeritò. Nititur enim fundamento, quod non probat, vt statim dicam. Ratio est, quia sumere vindictam, est solius Dei opt. max. Eam enim sibi soli arrogauit. *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Ezech. 9. Deut. 32. & Roman. 12. Certum tamen est leges ciuiles in hoc crimine conniuere, atque huiusmodi vxoricidium permittere, & impunitum relinquere. Ita text. *in L. Gracchus. Cod. Ad L. Juliam de adul. L. Maritum. ff. de adul.* non ex eo quod constituant maritum executorem pœnæ à legibus impositæ adulteræ, vt sine textu, & ratione arbitratur Barbosa: sed vt euitentur adulteria. Quod si Barbosæ consentiamus in legibus interpretandis, adhuc conclusio non ita affirmanda, quoniam rarus inuenietur vxoricida, qui omni vindictæ passione liber, zelo tantùm iustitiæ procedat in nece inferenda.

AD LIT. P.

CAPVT XV.

Prædicatorum peccata. §. 1.

1 *An doctor, vel licentiatus in Theologia indigeat licentia Ordinarij ad prædicandum.*

2 *An de parochi licentia sola, possit doctus, & pius vir prædicare.*

3 *An peccet mortaliter, qui prædicat habens peccatum mortale.*

4 *An peccet qui reprehendit publicè peccata, quæ ipse occultè habet.*

5 *An reprehendenda sint peccata publica.*

6 *De reprehendentibus peccata Ecclesiasticorum.*

7 *Quomodo reprehendendæ sint Ecclesiasticæ personæ.*

8 *De prædicantibus falsa miracula.*

9 *De prædicatoribus vaniloquis.*

10 *De prædicantibus absque licentia Ordinarij.*

11 *Quam censuram incurrit qui prædicat absque licentia Ordinarij.*

1 INTERROGATIO. Poteftne Doctor, aut licentiatus in Theologia prædicare absque Ordinarij facultate?

Resp.

Resp. Modò post Concil. Tridentin. non potest: cautum est *sess.23.cap.15.* Adnotauit Cord.*in miscel.casu* 16.

2 *Int.* Poteſtne prædicator de licentia cuiuſque Parochi prædicare in ſua parochia abſque licentia Ordinarij? *Resp.* Quiſque parochus poteſt concedere licentiam homini docto, aut pio monacho, & prudenti, vt bis, aut ter prædicet in ſua parochia abſque alia licentia Ordinarij. Ita Henriq. *l.7. de indulg.* Mancius, & alij, quos citat, & ſequitur Roder.*in ſum.2.p.c.22.* Ratio eſt, quia Conc.Trid.ſolùm in Regularibus requirit licentiam Ordinarij. Ita etiam Saa *verb.prædicare. n.3.* An verò parochus poſſit hāc licentiam dare laico docto, omnes negant, requiritur igitur, vt ſit clericus ſaltem in minoribus. Ex ſententia verò Saa requiritur, vt ſit diaconus.

3 *Int.* Eſtne peccatum mortale prædicare in mortali? *Resp.* Minimè. Ita Saa *verb.præd. num.2.* Ratio eſt, quia prædicare non eſt actus ordinis ſacri, ſed officij publici. Amouendum tamen eſt ſcandalum.

4 *Int.* Peccatne mortaliter prædicator, qui publicè peccata reprehendit, quæ ipſe occultè committit? *Resp.* Affirmat Syluest. *correctio num.15.* Nauarr. *cap.25.num.24.* Negandum tamen eſt cum Caietan. *3.part.quæſt.64.artic.4.* Sot.*in.4. d.1. quæſt.5. artic.6.* Rod. *in ſum.2.cap.22. num.4.* Dico igitur. Si peccata ſunt occulta, pecccare ſolum vēialiter. Ita Caiet. prox. Ratio eſt, quia rem ſanctam non ſanctè peragit, & reuerenter. Si verò peccata ſunt publica, peccat mortaliter. Ratio ſumitur ex ſcandalo coram ſcientibus, qui dicunt: *hypocrita eiice priùs trabem de oculo tuo, & tunc incipies eiicere feſtucam de oculo fratris tui* Ita Cord.*lib.1. qu.50. punct.2.* Inſtruct. confeſſ.*2.p.cap.10.col.99.*

5 *Int.* Sunt peccata publica, de quibus non ſperatur delinquentium emenda, ſperatur tamen timor communis, & virtutis maieſtas ab omnibus veneranda, teneturne prædicator reprehendere talia peccata? *Resp.* Tenetur, quoniam etſi non datur ſpes emendæ ſingulorum publicè ſic peccantium; ſperatur tamen boni communis augmentum. Ideo D. Ioan.Baptiſta reprehendebat Phariſæos minimè quidem corrigendos. Si verò ex prædicatione neque bonum particulare, neque publicum ſperetur, ei ſuperſedendum eſt, ex ſententia D.Hieronymi *cap.5.Amos*, & Turrecr. *cap.Non eſt.2.qu.*

6 *Int.* Sūt aliqui regulares prædicatores, qui vt ſecularibus

laicis

laicis placeant detestatis verbis, aut æquipollentibus signis acriter reprehendunt Ecclesiæ prælatos, & sacerdotes, eorum vitia propalando: dic igitur, peccantne mortaliter? *Resp.* Peccant. Ita grauiter cauetur *Clem.* 1. §. *quibus, de priuileg.* & Gloss. ib. *verb. detrahendo.* Imò in Conc. Lateran. à Leone X. confirmato, anathematizantur huiusmodi prædicatores. Ratio est manifesta, quia huiusmodi reprehensio est detractio grauis, & non prædicatio in loco sacerrimo, aperiendæ veritati deputato. Quod præceptum est etiam extendendum ad prædicatores sæculares, quoad culpam, non quoad pœnam, vt notat Roder. citat. loc.

7 *Int.* Quid igitur, silentio sunt prætereunda Prælatorum, Ecclesiasticarúmque personarum vitia? *Resp.* Minimè: sed in communi debita reuerentia, & ita prudenter, vt magis videamur dolere, quàm reprehendere. Ita Nauar. *cap.* 25. *num.* 142.

8 *Int.* Quod peccatum est falsa miracula prædicare scienter? *Resp.* Mortale. Ratio est, quia tale mendacium grauissimam irrogat iniuriam auctoritati talis officij, imò auctoritati fidei, quæ mendaciis nequaquam nititur. Ita Saa *verb. præd. num.* 4. Et talis prædicator incurrit excommunicationem Papæ reseruatam, teste Caietan. 2. 2. *quæst.* 100. *& in sum. verb. excommunicatio. cap.* 18.

9 *Int.* Quid censes de prædicatoribus vaniloquis, auricolos dixerim, qui nil aliud intendunt, quam lingua loqui, & auribus titillare, multa noua, vana & ficta comptis, calamistratísque verbis proferendo? *Resp.* Peccant grauiter. Ita ex multorum sententia docet Saa *verb. præd. num.* 4. cùm sunt valdè inutilia. Ratio esse potest, quia verba prædicantium Christum, esse debent sagittæ potentis acutæ ad penetrandum corda: carbones desolatorij ad delenda vitia: gladij ancipites in manibus ad præscindendas occasiones. Non ita tamen prædicatio debet esse ieiuna, & sine sale, vt lepore careat.

10 *Int.* Quantum peccat, qui absque licentia Ordinarij prædicat? *Resp.* Mortaliter. Ita Saa *verb. præd. num.* 4. ex sententia multorum, quorum loca non refert.

11 *Int.* Suspensus ab officio prædicandi, manetne irregularis? *Resp.* Affirmat Nau. *c.* 27. *n.* 183. Ratio eius est, quia munus prædicādi est annexum diaconatui: incurrit verò irregularitatem,

laritatem, qui exercet suspensus ab officio munus solemniter annexum alicui ordini; ergo,&c. Oppositum tamen est dicendum cum Rod. *in sum. 2. p. cap. 22. num.* 8. ex opposito fundamento.

Prælatorum Regularium peccata. §. 2.

1 *Quid possunt prælati religiosi erga suos religiosos.*
2 *Præcipuè de Guardianis.*
3 *De statutis annullantibus professionem certarum personarum.*
4 *An Prælati Religionum possint absoluere suos subditos ab hæresi.*

1 INTERROGATIO. Longum esset te sigillatim interrogare de Prælatis regularium,ideo profer in mediũ, quid ipsi iuxta canones possint,quidve nõ possint,vt ita clarum maneat,in quo peccent,aut non peccent? *Resp.* Tria sunt inter regulares superiorum genera.Generales,qui sub se habent totius ordinis regimen.Prouinciales,penes quos est totius prouinciæ gubernatio.Guardini, quibus incũbit cuiusque domus,seu monasterij administratio. Scio varia esse nomina secundùm hanc,vel illam religionem,idem tamen est munus in omnibus.Dico *primùm.* Omnes hi sunt verè Prælati, & veri animarum parochi, habéntque dignitatem Ecclesiasticam. *cap. Ad aures. de temp. ordin. cap. Sicut literis. de Simonia.* vbi Glossa *verb. anathema.* confirmauit Concil. Tridentin. *sess.* 24. *num.* 5. Dico *secundùm.* Omnes illi possunt esse legati a Papa. Ostendunt Sot. *in* 4. *d.* 22. *quæst.* 2. *articul.* 1. Nauar. *cap.* 23. *num.* 5. Dico *tertiùm.* Generales, & Prouinciales habent in suos iurisdictionem quasi Episcopalem, & ideo quidquid Episcopi possunt in suo Episcopatu, possunt Generales, & Prouinciales in tota religione, & prouincia. Notat Panorm. *cap. At si clerici.* §. *de adulteriis. numer.* 13. Aduerterim tamen attendendas esse coarctationes, vel extensiones priuilegiorum circa hoc, quas viderint ipsi Prælati.Dico *quartùm.* Neutri possunt hæresis crimen in suis subditis punire, saltem in Regnis Hispaniarum, & Lusitaniæ. Ratio est, quia talis punitio per consuetudinem, imò per priuilegium Pij IV. ad solos fidei Censores spectat, per quod derogatæ sunt literæ Apostolicæ,quas hac de re habebant religiosi, vt constat ex compendio priuilegiorum.*verb. hæresis.* Dico *quintùm.* Nequeunt

Generales, & Prouinciales eximere aliquem subditum ab obedientia immediati domus superioris: neque item generales aliquem superiorem, seu Guardianum particularis domus ab obedientia Prouincialis. *cap. Fratres.* 16. *qu.* 1. Refert Syluest. *casus* q.5. Dico *sextùm.* Nequeunt hi superiores recipere in religionem expulsos ab ea propter delicta incorrigibilia. Ita decreuit Sixt.V.motu proprio. Dico *septimùm.* Cùm dubitationes suboriuntur in breuibus Apostolicis, præcipuè circa bonum commune religionis, possunt huiusmodi Prælati breuia declarare, & cogere subditos ad standũ pro ea declaratione, donec sedes Apostolica consulatur. Ita Rod. *in sum.2.p. cap.* 29. *num.*8. Dico *octauùm.* Cùm subditi religionis D. Francisci abutuntur breuibus Apostolicis, possunt generales, & prouinciales illa suspendere, donec sedis Apostolicæ oraculum consulatur. Ità concessit Sixtus V. habetur in compendio *verb. priuilegia.* §. 9. *&* 13. Dico *nonùm.* Possunt huiusmodi Prælati in dubiis declarare priuilegia adiunctis iurisperitis, & persona in dignitate Ecclesiastica constituta. Concessit Innoc. VIII. habetur in compendio. Dico *decimùm.* Ex consensu capituli, vel maioris partis illius, possunt huiusmodi Prælati decernere, an vtile inutiléve sit religioni vti aliqua concessione viuæ vocis oraculo concessa. Ita concessit Leo X. habetur in compendio *ver. oraculum.* §.3. Priuilegia verò omnino tollere pertinet ad solum capitulum. Dico *vndecimùm.* Nequeunt prouinciales religionum mendicantium relinquere domos iam acceptas: si verò relinquant, excommunicantur. *cap. vnico. de relig. domib.* notat Sylu. *casus. quæst.*8. *& excommunicatio.* 8. §. 8. Possunt tamen id facere ex consensu generalis, concessit Sixtus IV. Habetur in compendio *verbo ædificatio.* §.8. Dico *duodecimùm.* Spectato iure communi non possunt hi Prælati ædificare noua monasteria, vbi nunquam antea extiterunt, absque Sum. Pontificis licentia. Prohibetur *cap. vnico. de exces. prælat. cap. vnico. de religios. dom. lib.* 6. Insuper, neque absque licentia Episcopi diœcesis, ex nouo iure Concil. Trid. *sess. vigesima-quinta de Regularib. cap.*3. in fine, abrogante quæuis alia priuilegia in oppositum. Dixi (spectato iure communi) quia ex priuilegiis aliter dicendum: habetur in compendio *verb. ædificare.* §.10. *&* 11. Dico *decimumtertiùm.* Obtinuit consuetudo, & interpretata est Concilium, & canones, vt non solùm

noua

noua non erigere, sed neque vetera ab vno in alium locum mutare possint absque licentia ordinarij. Ita Roder. *in sum.2. p.cap.29.num.*11. Dico *decimumquartùm.* Non possunt hi Prælati nouas erigere prouincias, neque veteres diuidere, neque vnam alteri subiicere absque licentia Papæ. Ita decreuit Nicolaus IV. habetur in compendio *ver. prouincia.* §. 1. Nam quemadmodum absque licentia Papæ neque nouus institui Episcopatus, neque vetus diuidi, neque vnus alij subiici potest, vt cautum est *c.Felix.16.q.2.* notat Sylu. *casus q. 9. & 10.* ita neque prouinciæ. Dico *decimumquintùm.* Possunt hi Prælati in capitulo dispensare cum illegitimis irreligiosis ad prælatiam habendam. Ita concessit denuo Greg. XIV. notat Roderic. *in sum.2.p.cap.29.nu.*12.

2 *Int.* Dic modò de Guardianis? *Resp.* Sunt in religionibus, vt parochi sæculares in suis parochiis, & ideo quemadmodũ parochi habent iurisdictionem finitam, & in multis subiectam Ordinario, sic Guardiani subiiciuntur prouincialibus, & generalibus: limitationes verò ipsi viderint, sunt enim pro religionum diuersitate diuersæ.

3 *Int.* Estne validum statutum à generali alicuius religionis factum, vel à tota etiam religione ingressum, vel professionem inualidans certarum personarum, v.g. quia progeniti à talibus parentibus, vel nati in tali patria, vel similibus? *Resp.* Dico *primùm.* Si adsint causæ, validum erit, & iustum tale statutum. Validum, quia ad validitatem professionis, vel ingressus in religionem requiritur consensus, & approbatio ipsius superioris, & conuentus libera, vti requiritur ex parte profitentis. *c.Correctum. de Regul.* Geminian. *cap.Constitutionem.* §.1. *de Regul.lib.6.* Iustum, quia non procedit ex odio personarum, sed ex zelo tranquillitatis suæ religionis, vtendo ad eam acquirendam, & conseruandam suo iure, & auctoritate, quia nemini debetur ex iustitia admissio, sed ex gratia, & liberalitate. Dico *secundùm.* Per hoc statutum non decernuntur tales personæ inhabiles, & incapaces status regularis, si reuera à iure canonico non decernuntur tales. Ratio est, quia condere leges, & canones inducentes erga certas personas inhabilitatem, & incapacitatem ad statum regularem, vel ad omnes, ad certam religionem, spectat ad solum Sum. Pontificem, qui est superior omnium religionum & personarum admittenda-

rum in eas. Dico *tertium*. Per hoc statutum particularis superioris, & religionis nil aliud fit, quàm denegari consensum, placitum, & approbationem superioris, & religionis, sine quo tam professio, quàm ingressio est inualida. Ita doctè adnotauit Beia Lusitanus *p.4.casu* 34.

4 *Int.* Possuntne religiosi Prælati absoluere suos subditos ab hæresi per accidens occulta? *Resp.* Attendenda sunt cuiusque ordinis priuilegia. Spectato tamen iure communi, non possunt. Ratio est, quia licet erga proprios subditos possint, quod possunt Episcopi in potestate iurisdictionis, & Episcopi possint absoluere suos subditos stando in iure communi, ab hæresi per accidens occulta, possunt non vt Episcopi, sed vt Inquisitores facti à iure communi, & modò à Concil. Tridentino.

Prælatorum monialium peccata. §. 3.

1 *Quæ ætas requiritur in Abbatissa, & Priorissa.*
2 *An deficiente quadragenaria in monasterio, eligenda sit ex alio monasterio.*
3 *Quid faciendum si ex electione alterius monasterij oriantur rixæ.*
4 *Quod est peccatum mentiri circa ætatem.*
5 *Quæ forma requiritur ad electionem.*
6 *An requiratur confirmatio Prælati ad validitatem electionis.*
7 *Quid si confirmaturus longè abest.*
8 *An possit eligi bigama in Prælatam.*
9 *Quæ fœmina censenda est bigama ad electionem.*
10 *An possit illegitima eligi in Prælatam.*
11 *An possit eligi filia Subdiaconi, Diaconi, & presbyteri in Prælatam.*
12 *An possit eligi filia histrionis.*
13 *Quomodo ferenda sunt suffragia.*

1 INTERROGATIO. Quæ ætas requiritur, vt monialis eligatur in abbatissam, præfectam, præpositam? *Resp.* Quadraginta annorum spatium: insuper quòd sint octo anni transacti à professione laudabilis vitæ. Ita decreuit Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 7. *de Regul.*

2 *Int.* Non est in monasterio quadragenaria, quæ igitur eligenda? *Resp.* Quadragenaria alterius monasterij eiusdem regulæ.

3 *Int.*

3 *Int.* Si de foris veniat, dabitur occasio simultatibus,& odiis, quæ eligenda? *Resp.* Tunc vna triginta annorum, & post quinque annos professionis.Ita Roder. *in sum.* 1. *p.c.*165. *num.*4.

4 *Int.* Quod est peccatum mentiri circa ætatem ad obtinendam prælationem? *Resp.*Mortale,quia deceptio in re grauissima.

5 *Int.* Quæ forma seruanda in abbatissæ,vel priorissæ electione? *Resp.* Vt suffragia, & vota eligentium secretò suscipiantur. Ita decreuit Conc. Trid. *sess.* 25. *de Regul. cap.* 6. Et aliter facta electio est per ipsum Concilium irrita.Redditur insuper monialis electa,si electioni consentiat, ad religionis officia habenda deinceps inhabilis.

6 *Int.* Præter electionem legitimam,requiriturne insuper confirmatio ipsius electionis per Prælatum, ita vt peccet talis electa suum munus exequendo, & irrita sint omnia ante confirmationem facta? *Resp.*Maximè. Ita decernitur *c. Qualiter.c.Nostri.c.Bonæ memoriæ.de elect.c.Iamdudum. de præbend.* & ibi Doctores omnes.

7 *Int.* Abest longissimè confirmans, licebitne tunc sola electione vti,& munus exequi? *Resp.*Licebit, & gesta robur habebunt.Textns cum Glos.*c.Nihil.§.fin. de electione.* Probat Maiolus *lib.*1.*cap.*29.*num.*24.

8 *Int.* Poteſtne eligi in abbatissam, vel priorissam bigama? *Resp.*Minimè.Textus expressus *in Auth. de sanct. Episcopis. §.Diaconissam,* & *in Auth. Diaconissam.Cod.de Episcop.& cleric.* & *cap.Nemo.*88.*dist.*

9 *Int.* Dicendane est bigama in ordine ad prælaturam, quæ post castitatis votum stuprum commisit? *Resp.*Dicenda. Textus expressus *c.Quotquot.*27. *q.* 1. aitque ibi Glo. Episcopum cum tali non dispensare. Potest verò cum alia,vt claret ex superioribus capitibus.

10 *Int.* Poteſtne eligi illegitima? *Resp.*Minimè. Textus expressus *c.In quibusdam.de pœnis.*vbi Glos. Abb. Insuper Glos. *cap.Indemnitatibus.§.*1.*ver.canonica. de elect. lib.* 6. ibi. Gemin. quos refert,& sequitur Maiolus *lib.*1.*c.*29.*nu.*10. & sum. confessor.*lib.*3.*tit.*24.*quæst.*1.

11 *Int.* Poteſtne eligi in prælatam filia clerici in sacris constituti? *Resp.*Minimè.Quia itidem infamis est in iure. Ita Maiolus *lib.*1.*cap.*29.*nu.*12.cum aliis.

12 *Int.* Requiriturne ad legitimam electionem, vt suffragia ferantur scripto secreto? *Resp.* Ex vi verborum Concilij minimè: verba enim Conc. sunt; Eas audiat, & recipiat, hoc est, moniales suffragantes. Ita Roder. *in sum.* 1. *p. cap.* 105. *num.* 4.

Parentum peccata erga filios. §. 4.

1 *De patre minuente legitimam filiorum.*
2 *Quantum obligati sunt patres erga salutem spiritualem filiorum.*
3 *Quo supplicio licet parentibus afficere filios.*
4 *De parentibus filios exponentibus.*
5 *An peccent parentes cogendo filios ad religionem, vel matrimonium.*
6 *Qui censentur in iure filij spurij.*
7 *An sit spurius filius natus ex vxorato, & soluta per occasionem compressa.*
8 *An filius natus ex vxorato, & soluta per occasionem compressa, possit institui parentum hæres.*
9 *An parentes possint legare filiis spuriis.*
10 *An parentes laici possint ditare filios spurios.*
11 *An clerici possint ditare filios spurios.*
12 *An parentes teneantur alere filios spurios.*
13 *De educatione filiorum spuriorum.*
14 *De hæreditate relicta sub pacto alicui extraneo, vt tradatur filio spurio.*
15 *De hæreditate relicta sub mera confidentia extraneo, vt tradatur filio spurio.*

1 INTERROGATIO. Quod peccatum committit pater minuendo notabiliter legitimam filiorum per liberales donationes? *Resp.* Mortale. Ita Iason *in L. hoc iure. ff. de iust. & iur.* Rod. *in sum.* 1. *p. c.* 13. *n.* 2. Dixi, per liberales donationes, quia per remuneratorias non ita dicendum: has enim & potest pater facere, & debet, nam in eis filiorum consulit vtilitati.

2 *Int.* Tenenturne patres sub mortali auxiliari spirituali filiorum saluti prouidendo illis necessaria ad talem vitam? *Resp.* Tenentur; & ideo peccant non edocendo illos doctrinā Christianam, quæ necessaria est ad salutem. Item non eos remouendo ab occasionibus peccati: ideo peccant conniuendo

in

in eorum vitiis, veluti in amatoriis illecebris filiarum, amoribus impuris filiorum, cùm possunt eos, licèt per cibi, vestitúsque subtractionem, à tali culpa deducere. Denique idem peccatum committunt patres, atque filij, cum illos, si possunt, non corrigunt. Hinc colligit D. Thom. 2. 2. *quæst.* 154. *art.* 4. & Caiet. *ib.* peccare mortaliter parentes, cum sinunt filias sponsas vacare tactibus impudicis cum sponsis, quia hi tactus sunt peccata mortalia.

3 *Int.* Licetne parentibus filios ad correctionem verberare, domi retinere, illaqueare, vel quid simile eis facere? *Resp.* Licet. Ita Syluest. *percussio. & verberatio. ib.* Caiet. præterea D. Thom. 2. 2. *q.* 65. *art.* 2. Sot. 5. *Iust. q.* 2. *art.* 2. Quod quidem asserendum est de verberatione, percussione, & retentione moderata absque damno notabili, zelo solius emendæ in posterum, vel supplicij in præteritum, quatenus inseruit correctioni in futurum: supplicia enim simpliciter, quæ pœna peccati sunt, quatenus grauia, non ad œconomicam, sed ad publicam gubernationem spectant.

4 *Int.* Quantùm peccant, qui exponunt filios absque necessitate? *Resp.* Mortaliter. Ratio est, quia ipsum naturæ ius obligat parentes ad filiorum educationem.

5 *Int.* Cogere filios ad matrimonium, vel ad statum religiosum, quod est peccatum? *Resp.* Si non adsit causa grauis, graue est lethale. De matrimonio constat ex multis canonibus asserentibus debere esse maximè liberum. Ita *c. De nuptiis. cap. Si verùm.* 31. *q.* 2. & ex Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 9. *de reform. matr.* Vbi sancta synodus omnibus cuiuscunque gradus, dignitatis, & conditionis existant, præcipit sub anathematis pœna ipso facto, ne quouis modo directè, vel indirectè, subditos suos, vel quoscunque alios cogant, quo minùs liberè matrimonia contrahant. Quæ excommunicatio licet in patres nõ cadat, vt explicauit Congregatio Cardinalium, & declarauit Greg. XIII. præceptum ad eos est extendendum. De ingressu verò religionis coacto prohibet idem Concilium *sess.* 25. *c.* 17. *& 18. de Regular.*

6 *Int.* Quoniam te interrogaturus sum de peccatis patrũ erga filios spurios, dic priùs, qui cẽsentur in iure filij spurij? *Resp.* Spuriorum nomine intelliguntur omnes, & soli ex damnato concubitu orti. Dicitur verò damnatus concubitus inter vtrumque vxoratum, & ex eo concubitu orti filij

appellantur nothi. Inter vxoratum, & solutam filius ortus appellatur ex adulterio. Inter vxoratum verò, & virginem, appellatur filius ex stupro, & adulterio. Aliter tamen opinatur Cou. *in Epitom. cap.* 8. arbitratur enim filium dici spurium, qui nascitur ex parentibus ad contrahendum inhabilibus tempore conceptionis & natiuitatis.

7 *Int.* Non dicitur igitur filius spurius in iure ex vxorato & soluta, cum soluta non erat vxorati concubina ex consuedine? *Resp.* Verum quidem est. Ita Beia 2.*p.casu* 12. (Quamquam repugnet Couar. quia talis filius conceptus, & natus est ex parentibus ad contrahendum inhabilibus, vt proximè ostendi.) Ratio est, quia damnatus concubitus per leges est, qui punitur ab ipsis legibus, non punitur verò vxoratus cũ soluta, imò publicè dicitur impunitus. *L. Quæ adulterium. Cod. de adul. L. si vxor. de adulter.* Bartol. *L. Verum. de furtis:* & ideo iure ciuili talis concubitus non appellatur adulterium. *L.1.Cod.de adulter.* Neque vxor contra maritum habet actionem. *cap. Apud.* 32.*q.*1. §. *publicò.* Hæc secundùm ius commune: secundùm verò ius particulare idem dicendum: etenim secundùm ius Lusitanum *lib.*5.*Ord.tit.*28.§. 1. solùm punitur concubitus vxorati, & concubinæ, nostrates appellant *Barregaam*: concubina verò est sola illa, qua per consuetudinem quis vtitur, non verò illa, qua quis vtitur casu, & fortuna, vt ita dicam.

8 *Int.* Possuntne parentes instituere hæredes filios natos ex vxorato, & soluta non concubina? *Resp.* Possunt, imò ipsis parentibus succedunt in hæreditatem. Tradit Bartol. *L.* 3. *de concubinis in initio.* Tiraquel. *l. si vnquam. Cod. de reuoc. donation. ver. susceperit liberos. num.* 51. Paleothus *lib. de nothis. cap.* 42. Ratio eorum est, quia non repelluntur in iure à successione parentum tam paterna, quàm materna, nisi spurij orti ex damnato concubitu: spurij verò orti ex vxorato, & soluta non concubina, non dicuntur orti ex damnato concubitu, vt patet ex proxima responsione. Ergo non solùm institui possunt hæredes, sed succedunt vtrique lineæ, seu paternæ, seu maternæ hæreditario iure.

9 *Int.* Estne parentibus cautum à iure, & prohibitum legare filiis spuriis? *Resp.* Maximè. Ita cautum est *in Auth. Quibus modis natur. effic. L. vnica. §. finali. Authen. Licet. Cod. de natural. liber. L. Cum acutissimi. ff. de fideicommissis.* Circa

clericos

clericos specialiter sanxit Pius V. *Extrau. Quæ ordin. Ecclesiast. noxia esse.* Ideo tale legatum testamento relictum, est nullum, quippe quod contra leges, & canones.

10 *Int.* Possuntne parentes laici ditare filios spurios, dum viuunt, siquidem eos instituere hæredes nequeunt? *Resp.* Qui carent legitimis filiis, possunt absque peccato filios spurios ditare propriis bonis, dum viuunt, atque illis sub eorum nomine emere redditus annuos, & filij possunt talia bona tuta conscientia retinere. Ita Sot. 4. *Iust. quæst. 5. art. 1. ad* 4. Beia 2. *p. casu* 12. Ratio est, quia leges omnes latæ circa filios spurios laicorum solùm prohibent successionem eorum parentibus iure hæreditario, aut testamento post parentum mortem, atque ita vsu sunt receptæ absque vllo scrupulo.

11 *Int.* Possuntne idem clerici circa filios spurios? *Resp.* Minimè. Ita cauetur in bulla Pij V. *Quæ ordini Ecclesiastico noxia esse.* Vbi apertis verbis id præcipit Sum. Pontifex, & ideo non solùm prohibet, ne hæredes instituantur, verùm etiam reddit eos inhabiles, & incapaces ad obtinenda, quocunque titulo, etiam gratuito, bona quæcunque paterna. Quod fecit ad obuiandum damnis Ecclesiæ, cuius substantia in periculo est propter ditationem filiorum clerici, vt ait Pelagius Papa *cap. De Syracusanæ vrbis. d.* 28. Glos. *in cap. Peruenit.* & Conc. Trid. *sess. 25. cap. 1. de reform.*

12 *Int.* Tenenturne parentes filiis spuriis alimenta suppeditare? *Resp.* Tenentur iure naturali, nam qui dedit esse, tenetur illud conseruare, esse verò, quod dedit filio pater, conseruatur per alimentum. Præterea, vt naturalis est appetitus generandi, & relinquendi sibi simile, ita naturale est conseruare hoc sibi simile: hoc verò simile conseruatur per alimenta; ergo, &c. Tenẽtur insuper ex iure diuino, & Ecc. 30. *Lacta filium, & parentem te faciet.* Tenentur iure positiuo canonico. *Cap. Cum haberet. de eo, qui duxit in matrimoniũ.* Tenentur iure ciuili, quia in hoc casu statur iure canonico, teste Panorm. *in Aut. ex complex. Cod. de incestis nup.*

13 *Int.* Tenenturne æqualiter pater, & mater alere filios spurios? *Resp.* Tenentur. Ita Beia *cas.* 14. Ratio est, quia hæc alimenta debentur iure naturæ: ius verò naturæ æqualiter conuenit vtrique in defectu alterius. Quo iure etiam tenentur clerici, & religiosi, coguntúrque ad ea reddenda in vtroque foro. Ita Pan. cum cõmuni. *c. cùm haberet. de eo, qui duxit in*

matr. Bart. *in Auth. ex complexu. Cod. de nupt.* Decius citans multos alios. *cap. Clericis. de iudic. num. 2.* Lapus *in relect. capit. Per vestras. de donat. inter vir. & vxor. §. 23. n. 12.* Nauar. *in com. de spol. cleric. §. 19.* Ratio est, quia educatio liberorum est debita iure naturali. *c. Jus naturale. 1. dist.* & *L. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iure.* Leges verò humanæ non possunt derogare iuri naturali, vt claret, & notatur *cap. Sunt quidam. 25. quæst. 1. L. Id quod nostrum. ff. de reg. iur. cap. Inferior. 12. dist. c. Ex insinuatione. de appellat.* Ideo *Auth. Ex complexu. Cod. de incestis nupt.* nullibi gentium est in vsu, quatenus negat alimenta spuriis. Neque Cœlestinus Papa III. *in cap. Per venerab. qui filij sint legit.* loquitur assertiuè, sed recitatiuè, cum inquit, iure ciuili negari nequeunt spuriis alimenta, vt notat Paleoth. *tract. de nothis. c. 46.* & Vega *2. p. casu 3.* Ideo oppositum asserere, est iuri naturali repugnare. Hinc manifestò colligitur, posse Clericos, imò debere filias suas spurias dotare. Nam dos succedit loco alimentorum, vt nótant Doctores *in L. vxòrem. §. Pater naturalis. ff. de leg. 3.* Ergo si tenetur ad alimenta, tenetur ad dotem, vt coniugata honestè viuat. Alimentorum autem nomine veniunt non solùm, quæ præcisè requiruntur ad alendam vitam vtcunque, sed cum decentia status. Ita latè probat Beia *2. p. cas. 12. arg. L. Vxorem. §. pater naturalis. ff. de legib.*

14 *Int.* Peccatne lethaliter pater, qui extraneum relinquit hæredem pacto inito sub confidentia, vt spurio filio ea bona reiecta tradat? *Resp.* Peccat. Quia tali testamento fraudem facit iustæ legi, & eam transgreditur in re graui. *L. Non intelligitur, de iure fisc.* Bart. *L. fin. de his, quibus.* Neque quod pater facere iustè per se nequit, potest facere per alium. *L. 1. §. Siue itaque. Cod. de natur. liber.* Deinde, quia testamentum fraudulentum æquiualet iniusto, nam fraus semper est alicui iniusta, & iniuriosa, iniustitia verò in re graui est mortale. Bald. *L. 1. de nat. liber.* Bart. *consf. 194.* Decius *consf. 311.*

15 *Int.* Peccatne talis pater, cum nullo expresso pacto, sed mera animi confidentia hæredem instituit extraneum? *Resp.* Minimè. Ita Bal. *L. Si ij. de iud.* Ratio est, quia illa mera confidentia est sola spes gratitudinis: gratitudinem verò sperare de homine nobili, & honesto viro, laudabile est, & naturale. *L. Ita fidei. §. fin. de iure fisci.*

Parochorum

Parochorum peccata. §. 5.

1 *De laico accipiente beneficium curatum.*
2 *Quoties tenetur parochus celebrare pro parochianis.*
3 *Quoties tenetur parochus audire confessiones parochianorum.*
4 *De obligatione parochi tempore pestis.*
5 *De administratione confessionis, Eucharistiæ, & baptismi tempore pestis.*
6 *An tempore pestis satis sit parocho succurrere omnibus per alium coadiutorem.*
7 *De obligatione parochi circa edocendam doctrinam Christianam.*
8 *An publicus peccator possit retinere beneficium.*
9 *De residentia parochorum.*
10 *Quæ causa excusat à non residendo.*
11 *De electione patrinorum contra parentum voluntatem.*

1 INTERROGATIO. Qui laicus adhuc suscipit beneficium curatum ad quid tenetur? *Resp.* Peccat mortaliter, si non habet animum suscipiendi presbyteratus ordinem, & curam agendi susceptarum ouium. Tenetur insuper ad restitutionem perceptorum fructuum toto tempore, quo non mutauit animum. Dico *secundò.* Si beneficium suscepit animo clericandi, sed mutat animum, & statuit iubere, peccat retinendo beneficium, & tenetur ad restitutionem fructuum perceptorum à die mutati animi. Ita Nau. *c.25. n.124.* Sot.10. *Iust.q.5.art.6.* Gabr.*in 3.d.15.q.8.* Tolet. *lib.5. cap.5. ex c. Commissa. de elect.*

2 *Int.* Quoties tenetur celebrare pro parochianis? *Resp.* Ad singulos dies illum obligat Sot.*9.Iust.q.3.ar.1.* si redditus sunt pingues. Toletus verò *lib.5.c.5.* saltem ad dominicos, & festos dies, & ad nonnullos alios intra hebdomadam. Standum tamen consuetudini regionum toleratæ, & obseruandæ absque scrupulo. Hæc autem apud nostrates solùm ad dominicos & festos dies obligat, etiam si fructus pinguissimi sint.

3 *Int.* Quoties tenetur parochianorum confessiones audire? *Resp:* Dico *primùm.* Quoties ipsi parochiani confiteri tenentur ex præcepto. Ita omnes. Richard.*in 4.d.18.art.2.q.3.* Maior *in d. 17. q.vltim.* Syluest. *confessor.1. §. 18.* Armil. *absolutio. num. 27.* Dico *secundùm.* Non solùm cùm parochiani ex præcepto obligantur, tenentur parochi illos confitentes audire:

audire: sed etiam aliis temporibus, cùm subditi opportuno tempore, & iusta de causa velint confiteri, nulláque subsit ratio negandi. Et ideo si necessitas parochianorum grauis sit, peccabit parochus negando: erit autem grauis, cùm oportet ad superandas graues tentationes, vel ad lucrandas magnas indulgentias, & similes: alioqui non peccat plusquam venialiter; vel non peccabit, si subditus nimius sit. Ita Adrian. *q.5. de confess. dub.*8. Sot. *d.*18. *q.*4. *art.*2. Nauar. *c. consideret. de pœn. d.6. n.*152. Suar. *de pœn. d.*32. *n.*3. qui grauiter reprehendunt superiores auctores, quos in proxima conclusione citauimus oppositum asserentes. Ratio eorum est, quia parochi tenentur subuenire non solum extremæ necessitati ouium: sed magnæ earum vtilitati prouidere. Ita Card. Tolet. *lib.*4. *cap.*5. *num.*7.

4 *Int.* Tenenturne parochi cum periculo propriæ vitæ, ministrare sacramenta necessitatis suis ouibus, cum non adest alius, qui ministret? *Resp.* Cùm datur periculum damnationis æternæ subditi, & non est, qui tali periculo subueniat, nisi parochus, tenetur ipse cum vitæ corporalis periculo (si non adsit periculum propriæ salutis æternæ) subditis ministrare sacramenta. Imò, & quiuis alius Sacerdos in eodem periculo. Hæc est certissima ex principiis charitatis, qua obligamur anteferre bona proximi spiritualia nostris corporalibus, vt iam respondi ad primum decalogi præceptum. Concors est Theologorum sententia *in* 2. 2. *quæst.* 26. *art.* 5. Alens. 3. *p. quæst.* 189. *num.* 3.

5 *Int.* Suppono non esse Sacramenta absolutæ necessitatis confessionem Eucharistiam, imò baptismum: nam adhuc superest remedium contritionis, qua adultus habens votum recipiendi illa tria sacramenta, saluabitur, si ea non possit recipere re ipsa. Quæro igitur, vtrum ratione officij teneantur parochi ministrare hæc tria sacramenta subditis peste infectis cum probabili periculo infectionis, & ex consequenti subeundæ mortis? *Resp.* Negat Auctor Speculi Episcop. *lib.*1. *disput.*1. *quæst.*1. *cap.*5. Armil. *verb. Episcopus. num.* 6. Tabien. *ibid. num.*5. Insinuat Maiolus *lib.*2. *de irregul. cap.*20. Abul. *quæst.*306. *in c.*22. *Matt. resp. ad* 3. qui omnes solum obligant parochum tempore extremæ necessitatis. Ratio eorum est. Non maiori obligatione tenetur parochus succurrere necessitati ouium, quàm ipsæ oues teneantur propriæ necessitati subuenire: sed oues non tenentur cum probabili vitæ periculo

periculo sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ suscipere, sed solum ad habendam contritionem; ergo, &c. De sacramento pœnitentiæ affirmat Maior *in 3.d.17. quæst. Vltim.* Ratio eius est, quia hoc sacramentum in eo euentu est medium necessarium ad salutem, tenetúrque subditus illud sumere; ergo, & parochus illud ministrare, cum ex negatione oriatur mortale periculum salutis, vt latè probat idem Doctor. De sacramento pœnitentiæ, & Eucharistiæ affirmat itidem Nauar. *in sum.cap.24.num.10.& cap.25.num.133.* Ratio eius est, quia ad vtrumque obligatur subditus ex præcepto. Nam tenetur ex præcepto charitatis ad confessionem, ne se exponat periculo salutis æternæ. Ad Eucharistiam verò per modum viatici ex præcepto diuino, ergo, & parochus illa tenetur ministrare. De sacramento pœnitentiæ, Eucharistiæ, & extremæ insuper vnctionis affirmant Gabr. *in serm. Domin. 4. post Pentecost. quæst. de fuga pestis. concl.4.* Cordub.1.& 2. Echius *homil.vltim. Dom.2.post Pascha.* Claudius Spenseus *in 1. ad Timoth.lib.3. cap.19.* Ratio eorum est, quia tria hæc sacramenta sunt maximè necessaria subditis; ergo ad illa ministranda obligatur parochus. Dico *primùm.* Maior obligatio est in nostro euentu in parochis, quàm in aliis sacerdotibus. Ratio est manifesta, quia ratione fructuum tenentur non solum ex charitate, sed etiam ex iustitia: vt miles tenetur ex iustitia ratione stipendij pugnare pro patria, & subditi possunt ab eis ex iustitia petere talem sacramentorum administrationem. Dico *secundò.* Tenentur in eo euentu non fugere. Ita citati Doctores, & qui tractant de residentia. Rebuff. *in pract.benefic. cap. de dispensat. non residentium.* Imola *cap.vlt.de clericis non resident.* D.Thom.2.2.*quæst.*183.*art.*5. *& quodl.*12. *quæst.*18. *art.*3. D.August. *epistol.*580.*& serm.*50.*de verb.Domini, & serm.* 50.*eodem tit.& serm.*149.*de tempore.* Tolet. *lib.*4. *cap.*10.*num.6.* Ratio est, quia in eo euentu tenetur parochus ministrare sacramenta, item residere: nam ita nos docuit Christus Dominus Ioan. 10. *Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis.* Saa *verb. paroch. num.*1. Obiicies. Iuxta consilium Christi Domini, *Matth.*19. licet relinquere gregem ad euitandam mortem imminentem ob persecutionem tyranni. *Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam:* ergo licet eundem gregem deserere ad euitandam mortem imminentem ob pestem, &c. *Resp.* negando antecedens: si grex maneat

in

in periculo amittendi fidem. Ita D. August. *lib.1.contra epist. Gaudentij*. Caietan.2.2. *quæst.185. art. 5.* Et ideo eadem est in vtroque periculo ratio. Decreuit apertis verbis Nicolaus Papa *cap. Sciscitari. 7. quæst.1.* Vbi habetur celebris illa sententia. Si perniciosum est nautam in tranquillitate nauim deserere, quanto magis in fluctibus?

6 *Int.* Satisne erit per se, vel per alium huic necessitati subuenire? *Resp.* Est satis per alium idoneum. Ita Suar. *tom. de pœn. disp.44. sect.3. num.10. & 11.*

7 *Int.* Quantum peccat, cum nimium est negligens in edocenda doctrina Christiana, & edocendis iis, quæ sunt necessaria ad salutem? *Resp.* Mortaliter. Ita Saa *ver. parochus. num.5.* ideo peccat non explicando symbolum Apostolicum: mysteria etiam Trinitatis, & Incarnationis tantopere ad salutem necessaria, & decalogum, & orationem Pater noster. Ita Beia *2.p.casu 26.* habetúrque in Conc. Trid. *sess.23.c.1.*

8 *Int.* Peccatne mortaliter, qui cum sit publicus peccator, neque de emenda curet, beneficium retinet? *Resp.* Peccat, tum suscipiendo, tum retinendo beneficium. Ita Tolet. *lib.5. cap.5. num.6.*

9 *Int.* Peccantne parochi non residendo? *Resp.* Siue residentia sit de iure diuino, siue humano, peccat mortaliter parochus non residendo absque iusta causa.

10 *Int.* Quæ causa excusabit parochum à non residendo? *Resp.* Ad absentiam breuem duorum, triumue mensium, iuxta Conc. Trid. *sess.23.* quæuis sufficit rationabilis causa, arbitrio Ordinarij talis iudicata, si per alium ouibus æquè prouisum sit. Tale erit negotium quoduis graue, necessitas adeundi magnatem, ægritudo alibi curanda. Ad absentiam verò longam vnius, duorum, vel plurium annorum oportet, vt ad illam vrgeat charitas Christiana, hoc est, proximorum vtilitas, aut necessitas propriæ salutis, aut periculum vitæ. Quod intelligo, nisi inde sequatur ouibus spirituale detrimentum; tunc enim *bonus pastor debet animam suam ponere pro ouibus suis.* Ita Card. Tolet. *lib.5. cap.5.*

11 *Int.* Circa officium parochi dubium occurrit, an peccet eligendo patrinos præter, aut contra voluntatem parentum infantis? *Resp.* Apponam prius verba Conc. Trid. *sess.24. de ref. c.2.* circa ordinem patrinorum ita statuentis. Parochus antequam ad baptismum conferendum accedat, diligenter ab

iis

iis,ad quos spectabit,sciscitetur,quem,vel quos elegerint, vt baptizatum de sacro fonte suscipiant, & eum, vel eos tantum admittát. Quod si alij vltra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant, constitutionibus in contrarium facientibus non obstantibus. Si parochi culpa, vel negligentia secus factum fuerit, arbitrio Ordinarij puniatur.Dico igitur *primùm.*Amoto contemptu, si parochus non seruet hanc constitutionem, minimè peccat lethaliter. Probatur efficaciter, quia obligatio legis pendet ex intentione legislatoris:hęc verò intentio exprimitur verbis,teste D.Th.*2.2.q.186.art.9.* Panorm.cum communi *in c.Nam de constit.*Syl.*ver.lex.qu.*8.& 17.Hic verò canon non profertur verbis præceptiuis, sed ordinatiuis, & ideo est ordinatio,non præceptum:atque saltem est dubium, an obliget ad mortale:in dubio verò culpæ,pro veniali iudicandum est, tex. *L.Interpretatione.L.si præses.ff.de pœnis.c. In pœnis.de reg.iuris.lib.6.* Deinde, quia hic canon non est pœnalis, imponens pœnam arbitrariam iudicio Ordinarij : canon verò imponens pœnam arbitrariam,aut graui minorem,non obligat ad culpam grauem,vt ait Syluest. *Inobedientia.* Gandau.*quodl.3. quæst.22.* Angel. *verb, Lex. ver. ieiunium.* hic verò canon non imponit pœnam grauem excomm.maioris, vel aliam,sed arbitrariam,nec præcipit sub virtute obedientiæ.

Pensionarij peccata. §. 6.

1 *Quis potest concedere pensionem.*
2 *An Papa possit sine causa concedere pensionem.*
3 *Quæ erit causa iusta ad pensionem.*
4 *An sit simonia vendere pensionem.*
5 *De simonia in permutatione beneficiorum.*
6 *Quando peccant pensionarij.*

1 INTERROGATIO. Quis potest concedere pensionem? *Resp.* Solus Papa. Non habetur in iure, sed ex consuetudine. Ita Tolet. *lib.5. cap.83.*

2 *Int.* Requiriturne causa iusta, vt Papa licitè concedat pensionem?*Resp.*Requiritur,sic Tolet.*lib.5.cap.83,num.12.* Ratio est,quia concessio pensionis est quædam dispensatio : dispensatio autem sine causa non habet locum in foro interiori, & coram Deo : quia Papa non est dominus bonorum, & reddituum Ecclesiæ, sed tantum dispensator vniuersalis. Vnde

Vnde ſicut cum diſpenſat in voto ſine cauſa, non facit hominem ſecurum in conſcientia, ita in penſionum, & beneficiorum diſtributione.

3 *Int.* Quæ erit cauſa iuſta ad concedendam penſionem? *Reſp.* Omnis illa, quæ cedit in vtilitatem Eccleſiæ. Ideo concedi poteſt pro dirimenda lite exorta inter duos circa idem beneficium, ne tempore litis Eccleſia careat legitimo paſtore. Ita habetur *cap. Niſi eſſent, de præbend.* Deinde concedi poteſt alicui pro ſeruitio Eccleſiæ facto, vel faciendo, ſiue corporali, ſiue ſpirituali. Præterea concedi poteſt clericis pauperibus: quia illorum congrua ſuſtentatio ſeruit ad decus, & honeſtatem Eccleſiæ. Quartò, concedi poteſt laicis egenis: quia pietas Eccleſiam ornat. Quintò, concedi poteſt in permutatione pinguioris beneficij cum beneficio minus pingui, vt permutanti integri maneant fructus ad decentiam ſui ſtatus.

4 *Int.* Eſtne ſimoniacum vendere penſionem? *Reſp.* Tripliciter concedi poteſt penſio, hoc eſt, ius ad exigendos fructus aliquos ex alieno beneficio. Primò propter ſeruitium purè temporale, factum in vtilitatem Eccleſiæ. Sic dantur penſiones militibus, & regibus defendentibus Eccleſiam. Et hęc penſio vendi poteſt abſque ſimonia. Ita Cai. *opuſc.* 13. *q.* 10. Vict. *relect. de ſimo.* Sot. 9. *Iuſt. quæſt.* 7. *art.* 2. Deinde concedi poteſt ob aliquod ſeruitium annexum ſpirituali. Tertiò ex cauſa dirimendi litem, &c. Et his duabus penſionibus annexum eſt officium B. Virginis ex Pio V. *Extrau.* ex primo Lateranenſi Concilio. Et ideo has duas penſiones vendere ſimoniacum eſt. Ita Card. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 82.

5 *Int.* Eſtne ſimoniacum exigere penſionem à beneficio permutato, quia licet fructus eius ſint fructibus alterius permutati beneficij æquales, aut minores, dignitas eſt maior, & titulus excellentior? *Reſp.* Simoniacum quidem. Ita Card. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 83. *num.* 5.

6 *Int.* Quando igitur peccant penſionarij? *Reſp.* Cùm ſine cauſa penſionem à Sum. Pontifice obtinuerunt. Neque excuſantur, quia Papa conceſſit, & ipſius eſt conſiderare, quomodo conceſſerit. Si enim quis accipiat pecunias ab œconomo, quem ſcit male illas diſpenſare, & contra iuſtitiam, tenetur illas reſtituere. Deinde cum penſionem exigunt, non ex fructibus, qui non ſunt, ſed propter honorem maioris tituli, & dignitatis in alium tranſmiſſæ.

AD LIT. R.

CAPVT XVI.

Regum peccata. §. 1.

1 *De prodigis largitionibus Regum.*
2 *De coaceruandis pecuniis Regum.*
3 *De incuria Regum in non coaceruandis diuitiis.*
4 *De incuria Regum in exterminandis grassatoribus.*
5 *Quando peccat Rex in condendis legibus pœnalibus.*
6 *An rex possit bona populi sibi acquirere.*
7 *Quando peccat Rex imponendo noua tributa.*
8 *An possit obligare subditos ad nouos labores.*
9 *An peccat Rex cogendo subditos ad matrimonium.*
10 *An peccet Rex damnando reum inauditum, & indefensum.*
11 *Vnde possit soluere debita propria.*

1 INTERROGATIO. Quando peccabit mortaliter Rex profusè, prodigéque largiendo? *Resp.* Quando propter prodigas largitiones exponitur probabili periculo vsurpandi aliena, vel exigendi maiora tributa, quàm per est, vel non soluendi debita, nisi sub onere cambiorum, quo se suumque regnum in maximam paupertatem inducat. Ita Nauar. *in sum. cap.* 25. *num.* 3. cum D. Tho. deducitque ex Arist. *epistol. ad Alexan. & L. partit. Castellæ. tit.* 14. *par.* 2.

2 *Int.* Quando peccat Rex mortaliter in coaceruandis pecuniis? *Resp.* Quando nullo iusto proposito fine eas congerit grauandi causa notabiliter subditos ob auaritiam. Ita D. Anton. 2. *par. tit.* 1. *cap.* 2. Ratio est iuxta Nauar. *in sum. cap.* 23. *num.* 73. quia it contra præceptum de dando superflua pauperibus. Veruntamen aliæ possunt interuenire causæ, scilicet immodicum grauamen subditorum, vlla absque necessitate.

3 *Int.* Quando peccat mortaliter nullas diuitias coaceruando? *Resp.* Quando propter eam incuriam se, suúmque regnum exponit periculo pereundi fame, vel intereundi bello, aliisque malis, quæ ex defectu pecuniæ suboriri solent, vt petere sub vsuris, aut cum grauamine subditorum immodica tributa exigere. Ita D. Thom. *lib.* 2. *de regim. princip. cap.* 5.

Iii 4 *Int.*

4 *Int.* Negligit Rex per incuriam tutam viarum custodiam à latronibus, vel refectionem itinerum, propter quam incuriam, & negligentiam viatores patiuntur damna notabilia, quod peccatum committit? *Resp.* Mortale. Ita D. Thom. *lib. 2. de reg. Princ. cap.* 12. Ratio est, quia ob id alitur à subditis, vt tuti seruentur à Rege.

5 *Int.* Quando peccat Rex in condendis legibus pœnalibus? *Resp.* Quando eas peculiariter, condit propter propriam solam vtilitatem, vt nimirum earum transgressores puniendo, multas diuitias acquirat. Ita communiter Doctores *in cap. 1. de constit.* Et habetur *c. Erit autem Lex. dist.* 4.

6 *Int.* Poteſtne Rex bona populi vsurpare sibi? *Resp.* Minimè. Imò peccat mortaliter sic faciendo, & tenetur ad restitutionem. Ita Nauar. *in summa cap. 25. num. 3. argument. cap. Reges. & cap. Principes. 23. quæst. 5. & L. 1. Cod. Si quacunque præd. pot. & cap. Si res. 14. quæst.* 1.

7 *Int.* Quando peccat Rex imponendo noua tributa? *Resp.* Quando ea imponit absque necessitate publica, quantumuis in bonum finem ea exigat, tenetúrque ad eorum restitutionem. *cap. Militare. ad finem. 23. quæst.* 1. Ideo peccat grauiter, & tenetur ad restitutionem, cum ea petit ad superfluum vsum, vestitum, pompam, conuiuia, prodigalitates. Ita summ. Confess. *lib. 2. tit. 5. quæst. 35. num.* 31.

8 *Int.* Obligat Rex denuo subditos antea minimè obligatos ad nouos labores, veluti ad ædificandas domos, ad colendos agros, ad vineas excauandas, & similes, absque mercede, peccatne? *Resp.* Peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem. Ita D. Anton. *3. p. tit. 3. cap. 4. §.* 4.

9 *Int.* Quod peccatum committunt Principes cogendo subditos ad matrimonium certum contrahendum, vel non contrahendum? *Resp.* Mortale, & insuper incurrunt excommunicationem. Ita Conc. Trid. *sess. 24. cap. 9. de reform.*

10 *Int.* Peccatne Princeps, qui in dicta causa, & inaudita persona reum criminis, reuera commissi, clam per venenum, vel aliud mortis genus occidit inauditum, & indefensum? *Resp.* Peccat grauissimè. Ita Nauar. *cap. 25. n.* 9. It enim contra ius naturale. *Clem. Pastoralis. §. Cæterum. de reg. iur.* & Gloss. memorabilis *in Extrauag. 1. de dolo, & contum.* Nisi magna & vrgentissima causa suadeat. Ita Nauar. *in sum. cit. loc.* Decius *c. Ex parte. 2. de offic. deleg. col. 2. & cap. quæ in Ecclesia.*

*de Constit.col.*9.Et ideo ex iusta causa damnantur capitis multi scelerati,qui non comparent.

11 *Int.* Non est Princeps soluendo, rogo, an ad soluenda debita possit creditoribus ex vectigalibus regiis assignare summam quotannis reddendam,nostrates appellant *tensam*, seu priuilegium concedere,ne soluant vectigalia? *Resp.*Affirmat D.Anton. 1.*p. tit.* 2. *cap.* 3. cum Raymundo, quem citat. Negat tamen Nauar.*c.*25.*nu.*11.Ratio eius est,quia nequit iustè iura regni imminuere,neque onera augere. *c. Intellecto. de iureiuran.* Dixerim tamen cum distinctione, D. Antonini sententiam esse veram,cum debita contraxit in solum commodum regni; Nauarri verò,cùm in proprium vtilitatem:& tunc non peccabit,si non soluat,quia impotentia eum excusat,sicut & alios.

Raptorum fœminarum peccata. §. 2.

1 *An raptus sit noua luxuriæ species.*

2 *De pœnis contra raptores decretis.*

3 *Quod peccatum committant raptores.*

1 INTERROGATIO. Estne raptus species noua luxuriæ super malitiam fornicationis, seu adulterij, vel stupri, vel sacrilegij, vel incestus? *Resp.* Minimè, sed addit malitiam iniustitiæ in confessione aperiendam, ratione personæ,cui vis & violentia infertur.

2 *Int.* Quæ pœnæ decretæ sunt contra raptores fœminarum? *Resp.* Plures. Nam in Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. decernuntur infames,ipso iure excommunicati, omnium dignitatum incapaces, neque solum ipsi, sed omnes ad raptum consilium, auxilium,aut fauorem præstantes. Item *Can. Statutum.*27.*quæst.*2.tale peccatum est impedimentum impediens tantùm matrimonium. Item *c. Si quis rapuerit.*27. *qu.* 1. apponitur pœna capitis corruptoribus, sollicitatoribus & raptoribus monialium.

3 *Int.* Quod peccatum igitur committunt raptores? *Resp.* Grauissimum mortale,tum contra legem naturæ, tum contra legem humanam, vt manifestò apparet ex dictis.

Reorum peccata. §. 3.

1 *An reus iuridicè interrogatus,teneatur respondere cum periculo vitæ.*

2 *Quando interrogatur iuridicè.*
3 *An absolui possit reus, qui interrogatus iuridicè, non aperuit veritatem.*
4 *Quando peccat reus appellando.*

1 INTERROGATIO. Teneturne reus iuridicè interrogatus veritatẽ fateri in iudicio circa crimen, ex cuius confessione plectendus est capite? *Resp.* Tenetur. Ita D.Tho. *2.2.q.69.art.1.* communiter receptus, Gabr. *in 4.d.15.q.6.art.2.* Nauar. *c.Inter verba.concl.6.& in sum.c.25.nu.35.*

2 *Int.* Quando interrogatur iuridicè? *Resp.* Cùm de crimine habetur semiplena probatio. Hæc autem habetur per vnũ testem occultum, omni exceptione maiorem, vel per vnum indicium magnum: aut plura indicia, licet minora, vt sentit Bartol. *in L.fin.n.7.ff.de quæstionibus.* Debet tamen hæc probatio, vt obliget, iam posita esse in processu, & reo nota, seu notificata. Ita D.Thom. *2.2.q.69.* & ibidem Caiet.

3 *Int.* Estne reus absoluendus à confessario, si non fateatur tale crimen? *Resp.* Minimè. Notat Sot. *de teg.secr.n.2.q.7.* Ratio est, quia est impœnitens, & in mortali peccato, si adhuc potest crimen detegere.

4 *Int.* Scit reus se iustè damnatum, tamen ad differendam sententiæ executionem, appellat, peccatne mortaliter appellando? *Resp.* Peccat, arg. *L. 1. ff. de appell. c. ad nostram. de appel.* Tenetur insuper restituere damna parti, & interesse. Ita D. Thom. *2.2.qu.69.art.4.*

Religiosorum peccata. §. 4.

1 *De religioso habitante extra monasteria sine licentia prælati.*
2 *De religioso adeunte Prouincialem absque licentia Guardiani.*
3 *De religioso egrediente monasterio absque licentia prælati.*
4 *De religioso adeunte Prouincialem absque licentia Guardiani, quia illi negatur, vel certò constat, quod negabitur.*
5 *Quando peccat religiosus contra votum castitatis.*
6 *Quando peccat religiosus contra votum obedientiæ.*
7 *De inobedientia ex contemptu.*
8 *De inobedientia in publico.*
9 *Ac teneatur religiosus obedire cum periculo vitæ.*
10 *An obedientia Prælati possit obligare religiosum ad accipiendum Episcopatum.*

11 *Sub qua pœna teneantur religiosi sancti Benedicti singulis mensibus confiteri.*

1 INTERROGATIO. Peccatne mortaliter religiosus, qui absque licentia sui superioris extra monasterium habitat, nulla ad id iusta cogente causa? *Resp.* Peccat. Ita Nauar. *cap. Non dicatis.* 12. *quæst.* 5. *num.* 4. & Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 11. *de reform.* Causa autem iusta est, quæ arbitrio boni viri talis iudicatur. *cap. Monacn.* 1. & 2. & 16. *quæst.* 1.

2 *Int.* Peccatne mortaliter religiosus exeundo monasterio cum proposito adeundi Prouincialem, seu generalem ministrum, non petita facultate à suo immediato superiore domus è qua egreditur? *Resp.* Peccat. Quia it contra nouum statutum in re graui latum à Concil. Tridentino *sess.* 24. *cap.* 11. *de reformat.*

3 *Int.* Exiuit religiosus extra claustrum monasterij per paucos passus, & spatium temporis. v.g. vt comitaretur alium religiosum per plateas vrbis, vel vsque ad villam monasterij, recreandi animi causa: peccatne tunc mortaliter? *Resp.* Minimè. Ita omnes, qui dicunt cum D.Thom. 2. 2. *quæst.* 19. *art.* 1. & Nauar. *lib.* 5. *Consil. tit. de apostatis. cons.* 1. *fol.* 503. *col.* 2. quòd paruitas materiæ excusat à mortali: illi verò passus, & temporis spatium, cum proposito statim redeundi, est paruitas materiæ in hac lege.

4 *Int.* Grauatur religiosus à suo immediato superiore supra vires ipsius religiosi, petit ab eo licentiã adeundi prouincialem: negat ille, vel ipse religiosus probabiliter credit illum sibi facultatem negaturum, si ab eo talis licentia petatur. Imò ob id credit probabiliter se detrudendum in vincula, vel atrociter puniendum, peccatne exeundo sine licentia superioris, vt eat ad Prouincialem? *Resp.* Minimè: neque hoc vnquam prohibuit Concil. Trid. *sess.* 24. *c.* 11. *de reformat.* Ita Nauar. *c. Non dicatis. n.* 61. Roder. *in sum. c.* 43. *nu.* 1. *p.* 1. cum Bald. *cap. Ad nostram, de appell.* Ratio est, quia est ius naturale sibi prouidere de remedio: iuri vero naturali non derogatur à iure positiuo. Oppositum docuit Bannes, sed immeritò; nisi ex tali fuga oriatur scandalum eorum, qui causas exeundi ignorant.

5 *Int.* Quis religiosus peccat contra votum paupertatis? *Resp.* Qui habẽs facultatẽ superioris ad cõsumendũ peculiũ

seruarum apud depositarium, illud consumit in re turpi, illicita, aut saluti minimè necessaria. Ita Nauar. *lib. 2. restit. c. 1. n.* 182. Instruct. confess. 2. *p. cap.* 6. Ratio est, quia nunquam ad turpes vsus superior dedit licentiam: imò nec dare poterat, non enim habet potestatem in destructionem, sed in ædificationem. Deinde peccat mortaliter, qui absque superioris licentia quicquam accipit ab aliquo notabilis quantitatis, quod prælato non manifestat, imò occulit, & occultum seruat ad proprios vsus. Ita Nauar. *l. 2. de rest. c. 1. n.* 171. Tertiò, qui absque licentia superioris quicquam notabilis quantitatis è domo accipit, & donat. Ratio est, quia accipit, & donat alienum. Atque ideo vterque dans, & accipiens tenetur ad restitutionem rei ablatæ. Ita idem Nauar. *lib. 3. de restit. cap. 1. num.* 201. Quartò, qui contra sui ordinis statutum accipit eleemosynā pro missis, concionibus, aliisve piis operibus. Ratio est, quia committit scandalum, deinde, quia it contra paupertatis votum, quo profitetur se solo victu, & vestitu, iuxta D. Pauli consilium, fore contentum. Quintò, qui ex profusa Prælati licentia plus insumit, quàm indigeat, adeo vt alij egeant, & ipse abundet, alij fame opprimantur, & ipse epuletur: vel si dicamus cum Paulo, alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Ratio est, quia Prælatus peccat in tali licentia, & tenetur ad restitutionem superfluorum. Nam distributor est talium bonorum, & non dominus; & ideo qui tale insumit, raptum insumit.

6 *Int.* Quæramus modò de voto obedientiæ: & rogo, an omne, quod iubetur sub præcepto obedientiæ, teneatur religiosus exequi sub mortali? *Resp.* Si quod præcipitur sub tali pœna, est leuis ponderis, & momenti. v.g. præcipio tibi sub virtute obedientiæ tollere festucam è solo, vel quid simile, non est peccatum mortale id omittere, amoto contemptu, & scandalo, ex passione, vel fragilitate. Ita Caiet. *in sum. verb. inobedientia.*

7 *Int.* Inobedire ex contemptu formali, id est, non facio ex eo tantùm, quòd præcipitur, estne mortale, quādo res præcepta est leuissimi momenti? *Resp.* Est quidem. Ratio est, quia contemptus formalis in quauis leuissima materia est mortale. Ita Caiet. *verb. inobedientia.* Nauar. *cap. 23. nu.* 31.

8 *Int.* Iubet prælatus rem iniustā coram multis: surgit subditus, & contenta voce dicit tale mandatum esse iniquum. præcipit

præcipit superior sub virtute obedientiæ, vt taceat, teneturne subditus in eo euentu tacere sub mortali? *Resp.* Tenetur. Nam huiusmodi obedientia pertinet ad obseruantiam regularem, quæ iubet pacificè, & religiosè negotia tractare in publico. Non item in secreto: nam tunc licèt superior præcipiat, vt subditus taceat, licet illum monere iniusti mandati. Ita Roder. *in sum. 2 p. c. 9. num. 1.*

9 *Int.* Tenenturne subditi religiosi obedire prælato cum periculo propriæ vitæ? *Resp.* Si adsit necessitas communis, tenentur: quia bonum commune anteferendum particulari. Item cum habent publicum officium. Ideo si necesse sit tempore pestis Guardianũ manere in monasterio pestis tabe infecto, tenetur obedire Prouinciali præcipienti, ne domo exeat, vt Episcopo parochus, præcipienti ne relinquat suas oues. Ita Sot. 4. *Iust. quæst. 2. art. 3.* Roder. *in sum. 2. p. cap. 9. num. 1.* cum Caietan. Tabien. & Nauar. quos citat.

10 *Int.* Teneturne subditus obedire sub mortali superiori præcipienti sub obedientia, vt accipiat episcopatum? *Resp.* Minimè. Ratio est, quia obligatio voti non extendi potest ad maiorem profectionem, quàm vouens vouit: sed perfectio Episcopi est maior perfectione religiosi ex natura status, & officij; ergo, &c. Summus tamen Pontifex, cuius est prouidere bono communi, si id expedire intelligat, Titium esse Episcopum, illum sub mortali obedientia cogere potest.

11 *Int.* Sub quo reatu tenentur religiosi sancti Benedicti singulis mensibus confiteri, vt illis præcipitur *Clem. 1. de statu monach. Resp.* Sot. *in 4. d. 18. quæst. 1. art. 3.* Maior *in 4. d. 17. qu. 2.* videntur asserere teneri sub mortali. Caiet. tamen *tom. 1. opusc. tract. 5. quæst. 1. can. Relict. de pœn. p. 5. fol.* 113. ait teneri solùm venialiter. Veruntamen, nec pro vna, nec pro alia opinione, nec item pro incerta sententia Nauar. *cap. 2. num. 9.* affirmantis solùm teneri ex honestate, datur sufficiens fundamentum, cùm nec ex verbis legis, nec ex pœna apposita sufficienter colligatur. Ideo Doctor Suarius *de pœn. dist. 36. sess. 5. num. 9.* standum esse admonet consuetudini talis religionis illam legem approbantis, & interpretantis.

Resignantium beneficium peccata. §. 5.

1 *De simonia in resignatione beneficij, cum pacto percipiendi fructus resignati beneficij.*

2 *De simonia in resignatione beneficij, cum confidentia de percipiendis fructibus.*

1 INTERROGATIO. Resignauit Titius beneficium absolutè in Socratem, cum pacto tamen inter ipsum, & Socratem de fruendis fructibus eius in totum, vel in partem, rogo an teneatur Socrates reddere tales fructus: & insuper, an Titius possit tuta conscientia iis frui? *Resp.* Nequaquam. Ratio est, quia tale pactum in iure est reprobatum; latè ostendunt Sot. 2. *Iust. quæst. 6. art. 2. & lib. 4. quæst. 7. art. 2.* Honcal. *tract. de simon.* Cordub. *quæst. 32.* habetúrque super hoc motus proprius Pij V.

2. *Int.* Non interfuit pactum, sed mera confidentia. *Resp.* Neque tunc tenetur Socrates reddere tales fructus beneficij in totum, vel in partem. Ita Cord. *loco cit.* Ratio est, quia licet pactum illud valeret secundùm ius, non valeret tamen non expressum in foro contentioso. *L. Si repetere. Cod. de condit. ob causam.* Tradit Med. *lib. de rest. quæst. 33. & 34.* & Cordub. *cas. 32.* In foro autem conscientiæ non tenet. Quia fructus beneficij dantur propter officium: resignatarius verò non exercet officium, ergo neque illi debentur fructus.

CAPVT XVII.

AD LIT. S.

Sacerdotum peccata. §. 1.

1 *Quando peccat in eleemosyna promissa.*
2 *Quando peccat in Trintario.*
3 *Quoties tenetur simplex Sacerdos celebrare in anno.*

1 INTERROGATIO. Peccatne Sacerdos accipiendo duplicem eleémosynam pro vna missa? *Resp.* Quando neutra pitantia, seu eleemosyna est sufficiens ad commodè illo die sustentandum sacerdotem, non est peccatum vnam missam pro duplici eleemosyna offerre. Ita Beia *casu* 12. & Lamas *in method. curator. cap.* 13. §. 17. Ratio est, *quia qui altari seruit, de altari viuat necesse est.* 1. *Corinth.* 9. Neque eleemosyna datur pro sacrificio, cùm illud minimè sit appretiabile; sed datur in alimentum sacerdotis sacrificantis: ac proinde iniusta esset postulatio eius, qui pro tenui eleemosyna totum postularet

poſtularet ſacerdotis obſequium, eſtque tacita offerentis conſenſio. Minimè tamen aſſentior eiuſdem Doctoris opinioni, de æquo valore ſacrificij erga omnes pro quibus offertur. Ex eo enim capite ſiue eleemoſyna ſufficiens eſſet ad alimentum diei, ſiue inſufficiens, liberum eſſet ſacerdoti pro pluribus ſacrificium offerre. Eſt enim opinio contra communem ſenſum hominum, atque occaſio eſſet abſtinendi à danda eleemoſyna pro miſſarum celebratione. Credo igitur certam portionem ſatisfactionis à Deo determinari pro quolibet ſacrificio erga eum, pro quo offertur, quæ ſi in plures diſtribuitur, minor peruenit ad ſingulos.

2 *Int.* Quid cenſes de trintario, noſtrates appellant triginta miſſas, quas D. Gregorius celebrandas pro defunctis inſtituit? *Reſp.* Satisfit defuncto triginta miſſis aliis ab iis, quas D. Gregor. nominauit; & iis non continuis oblatis pro defuncto. Ita Beia 1. *p. caſu* 13. Dico *ſecundò*. Minimè conueniens eſt illas triginta miſſas continuò celebrare, quas manuale apponit. Ratio eſt, quia non licet peruertere ordinem miſſalis reformati per Concil. Trident. propter particularem deuotionem, & ideo in diebus feſtis, & feriis notabilibus, quæ habent peculiares miſſas, quales ſunt feriæ quadrageſimæ, quatuor temporum, litaniarum; eas omittere peccatum eſt veniale. Ita Ang. *ver. miſſa.* §.33. *& ver. feria.* §.42. Sot. 4. *ſent. d.*13. *quæſt.*2. *art.*1. §. *quod autem.* grauiter reprehendens ſacerdotes facilè ex deuotione particulares miſſas omittentes, & alias aſſumentes. Dico *tertiò*. Satisfacit Sacerdos, licèt interrumpat hos tringinta dies ex cauſa: & ideo obligatio celebrandi continuò has miſſas, intelligenda eſt, quoad fieri poteſt, iuxta *cap. ſignificatum, de præbendis*. Dico *quartò*. Iniuſta eſſet alia obligatio. Ratio eſt, quia obligaret ad illicitum. Enim verò aliquando non eſt aptus Sacerdos ad celebrandum debita reuerentia, vt notat Panor. *cap. Conſuluiſti. de celeb. miſſ.* Tabiena *ver. miſſa. num.*44. D. Anton. 1. *p. tit.*10. *cap.*2. §.3.

3 *Int.* Quoties tenetur ſimplex Sacerdos celebrare in anno? *Reſp.* Ad minus ter, nimirum, in die Natalis Domini, Reſurrectionis, & Pentecoſtes. Ita D. Thom. 2. *p. q.* 82. *a.*10. Rich. *in* 4. *d.*13. *ar.*2. Angel. *verb. Miſſa. n.*43. cum Bonau. & Paludano. Sylu. *miſſa.*1. *q.*7. *verſ.*4. Armil. *ver. communio. n.*14. Nauar. *cap.*25. *n.*88. Sot. *in* 4. *d.*13. *quæſt.*1. *art.*10. talémque ſacerdotem obli-

gant sub mortali, teste Viuald. *tract. de Euchar. tit. de sacerdote. num.* 1. per tex. *cap. Dolentes. de celeb. miss.* & per *can.* 8. Sanctorum Apostolorum, vbi hoc crimen, non excusante impedimento, vehementer reprehenditur.

Sponsorum peccata. §. 2.

1 *An sponsus possit accipere pecunias pro relaxanda obligatione sponsæ.*
2 *De osculis, & amplexibus inter sponsos.*
3 *An sponsalitia promissio obliget sub mortali.*
4 *De promissione sponsalitia iurata.*
5 *De stupratore sub ficta promissione nubendi.*
6 *Per quid impletur sponsalitia promissio.*
7 *De stupratore nobili fictè promitente nuptias fœminæ ignobili.*

1 INTERROGATIO. Accepit Titius pecunias à Bertha, qua cum sponsalia contraxerat, pro relaxanda obligatione contrahendi cum ea, ad nubendum alteri, peccátne Titius pecunias retinendo? *Resp.* Minimè. Ita Beia 1.*p.casu* 1. Ratio est, quia illa donatio est voluntaria, vt in simili concludit Sot. 4. *lib. Just. quæst.* 7. *artic.* 1. Deinde, quia Titius habet ius ad illam in conscientia & in iudicio obligandam contrahere: sed hoc ius pretio est æstimabile; ergo, &c. Iam verò si ex fracta fide datur lucrum cessans, vel damnum emergens, res est clarior, & negari nequaquam potest posse illud pecunia resarciri, vt manifestum est.

2 *Int.* Licetne sponsis vti amplexibus, & osculis causa delectationis carnalis, remoto periculo vlteriùs progrediendi? *Resp.* Licèt amplexus, & oscula impudica non sint, peccatum tamen est mortale iis vti inter sponsos de futuro propter solam delectationem sensibilem, & libidinosam, etiam amoto periculo vlteriùs progrediendi. Hæc est contra Caietan. *in sum. verb. sponsalia. &* 2.2. *quæst.* 154. *art.* 4. & Nauar. *cap.* 16. *n.* 34. qui solùm peccatum veniale ibi agnoscunt. Veruntamen est communis Doctorum cum D. Thom. 2. 2. *quæst.* 154. *artic.* 4. & probatur ratione, quia talis delectatio sensibilis, & libidinosa sequitur rationem coitus, à quo oritur: sed coitus inter sponsos est illicitus moraliter; ergo, & amplexus, atque oscula: siquidem amplexus, & oscula est inchoatus concubitus, vt asserunt Caiet. & Nauar. locis citatis.

3 *Int.*

3 *Int.* Promisit Titius Berthæ se illi nupturum, teneturne sub mortali promissionem implere? *Resp.*Negaret Caiet.2.2. *q.* 113. §. *ad* 4. cum absolutè asserat ex simplici promissione non oriri obligationem seruandæ fidei sub mortali, nisi ex alio capite damnum suboriatur. Affirmandum tamen omnino est.Ita Panor.*c.*1.*de pactis*.Syl.*pactum.n.*4. Sot.*lib.*7.*Iust.q.*2. *art.*1.*ad* 2.exprimit apertè D.Th.*in* 4.*d.*27.*q.*2.*a.*1.*ad* 2. D.Ant. 3.*p.tit.*1.*c.*18.§.2. Syl.*ver.sponsal.q.*4. Colligitur ex *cap.Ex literis sancti Syluani. cap. Sicut. cap. requisiuit. de sponsalib.* expressiùs *cap. De illis.* 1. *de sponsalib.* & *cap.Iuramenti* 22.*quæst.*5. & aliorum omnium,qui asserunt simplicem promissionem obligare sub mortali promissorem, cùm sit de re graui.

4 *Int.* Qui promisit,& iurauit promissionem,quot peccata cõmittit,cùm non impleuit? *Resp.* Duo,vnum fracti iuramenti,alterum non impletæ promissionis.Ita Doctores,& tex.cit.

5 *Int.* Fictè promisit Titius se Berthæ nupturum, & illusam hac promissione deflorauit, teneturne sub mortali illam ducere? *Resp.*Tenetur. Ita D.Th.*in* 4.*d.*28.*art.*2.*ad* 4.Sot.*in* 4. *d.*27.*quæst.*1.*art.*3. §.*alia præcipua*.D.Anton. 2.*p. tit.*2.§.3.Sylu. *lex.q.*5.Angel.*stuprum.n.*1. Nauar.*c.*16.*n.*16.§.*secundò dicendum.* & *num.*18.Ita deciditur expresse *cap.*1.*de adult.*Quod quidem intelligendum est, nisi ex tali matrimonio magna incommoda oriantur, aut oriri prudentis arbitrio timeantur: tunc enim satis est puellam dotare, vt honestè nubat.

6 *Int.* Promisit verè Titius Berthæ se nupturum,potestne implere hanc promissionem per dotem redditam: suppono virginem non deflorasse? *Resp.* Ea promissio etiam non iurata; talis est conditionis, vt ei nec pecunia, nec alia ratione satisfiat tam in interiori, quàm in exteriori foro, nisi per ipsam contractionem matrimonij; & ideo peccat mortaliter,qui non stat promissis nubendo. Ita decernitur toti titulo de sponsalibus. Tenetur insuper restituere damna orta ex fracta fide, datúrque actio aduersus fidei fractorem, de qua agunt totus codex *de transaction.*Angel.Syluest. Tabiena *ver. Transactio*.sed de foro contentioso alij viderint.

6 *Int.* Socrates nobilis promisit Ioannæ ignobili ficto animo se illi nupturum, & hac spe illusam stuprauit, teneturne illi nubere? *Resp.* Minimè. Ratio est,quia in eo euentu censetur ipse se ipsam decipere voluisse, & idem dicendum, quando illa intellexit fictum animum promittentis.

AD

AD LIT. T.

CAPVT XVIII.

Testis peccata. §. 1.

1 *An testis teneatur fisco restituere, quod illi adiudicatum non fuit propter falsum iuramentum.*

1 INTERROGATIO. Præstitit iuramentum Socrates circa rem comprehensam à fiscalibus, propter quod res fuit adiudicata domino, & non fisco, teneturne Socrates restituere fisco, quod illi propter falsum testimonium fuit negatum? *Resp.* Affirmat Ioan. Platin. *L. Quoties. de exact. lib.* 10. in initio, Bart. *Cod. de assess. l. si post.* Panorm. *c. canon. de const. & c. Dilecti. de arbit.* Ratio eorum est, quia fiscus habet ius ad rem circa pœnam iudicandam: hoc verò ius iniustè violatum fuit à teste falso. Negandum tamen cum Sylu. *rest. 3. quæst. 5. vers. 7.* Sot. *lib. 1. Iust. q. 6. art. 6.* Nauar. *in sum. c. 25. n. 51. §. ad quæsitum.* Probatur ratione: enimverò natura ipsa abhorret, vt idem sit agens, & patiens: esset autem idem agens & patiens, qui teneretur reddere pœnam, quæ ab eo non exigitur; ac proinde intolerabilis esset, & iniqua lex, quæ id faciendum iuberet. Hinc colligunt Doctores, pœnam non deberi ante condemnationem, teste D. Th. 2. 2. *q. 62. art. 3.* Nam leges non obligant, nisi quatenus sunt receptæ, vt decernitur *c. 1. de constit. lib. 6.* receptio verò probatur consuetudine, quæ leges ipsas mutat, vt docet D. Thom. 1. 2. *qu. 97. art. 3.* sed leges ciuiles damnantes ipso iure, & facto transgressores amissione suorum bonorum, non sunt receptæ, nisi post iudicatam litem, & latam sententiam: ideo nec reus, nec testis falsus tenetur ante illam restitutionem. Hinc fit vt fiscus ante pœnæ adiudicationem nullum habeat ius ad rem, vel in re, quod erat falsum fundamentum partis affirmantis, solúmque habet ius ad actionem.

Testamentariorum peccata. §. 2.

1 *De dilatione in exequenda voluntate testatoris.*

2 *An possit Episcopus commutare vltimam testatoris voluntatem in legato pio.*

1 INTER

1 INTERROGATIO. Estne peccatum mortale absque iusta & graui causa pia opera testatorum implenda differre, ne dicam non implere? *Resp.* Mortale quidem. Ita Card.Tol.*l.5.c.1.n.5.* Ratio est manifesta, quia forsitan ex defectu legati impleti detinetur anima vita functi in poenis.

2 *Int.* Licetne ex Episcopi facultate mutare pium testatoris legatum in aliud aequale, aut melius? *Resp.* Pro parte negante videtur textus expressus *Clem. de religios. domib. c.Quia contingit.*& Glos.*ib.ver.Sedis Apostolicae.*vbi asseritur vltimam testatoris voluntatem semper esse implendam. Oppositum tamen asserendum cum Syl. *legatum.4.q.12.* D.Ant. 3.*p. tit.*11. *c.2.*§.7.Ang.*ver.leg.n.*12. Tabien.*legatum.2.n.*11. Armil.*ib.n.*55. Bart. *L.Liberto.*§.*Lucius.* & *L.legatum ciuitati.ff.de vsufr.* Ioan. Andr. *c.Quia contingit.de relig. domib.* Hug. Imola, & multis aliis *.L.* 1. *de constit.* Probatur efficaciter, quia Episcopus est executor piarum dispositionum, per Conc.Trid.*sess.22.c.*8.& iam antea erat per *c.Tua nos.de testam.*in tali verò commutatione disponit in vtilitatem testantis animae,& ideo idem facit, quod testator iussit: nam qui melius facit, non aliud, quàm idem facit, per *cap. Peruenit.2.de iureiuran. c.Scripturae, de vot.cap. Regula.de reg. iur. in* 6. Dico igitur apertiùs. Vltima voluntas testatoris potest ab Episcopo commutari in melius, aut aequale, vt probatum manet. A Summo verò Pontifice in minus, imò in vsus profanos, si ei in Domino videbitur. *c.Quia contingit. cit.*

AD LIT. V.

CAPVT XIX.

Viduarum peccata. §. 1.

1 *De actu cogitato praeteriti coniugij.*

1 INTERROGATIO. Peccatne mortaliter vidua quae ex cogitato praeterito actu coniugij delectatione fruitur sensitiua, & carnali, amoto periculo se se polluendi? *Resp.* Peccat. Ita Caiet.1,2.*q.*74.*a*,8.*ad* 4.Syl.*Delectatio.q.*3.Armil. *ibid.n.*5.Tab.*ib.q.*7. Nau.*in sum.c.*16.*n.*10. Cordub.*l.*1.*q.*13. *dub.*12. & 13. Cùm verò aliqui Doctores oppositum asserere videntur,

videntur, loquuntur de voluptate mentis minimè ad ſenſum peruenienre, venereáſque partes titillante. Ita adnotauit Comitolus *lib. 1. q. 134.* Ac proinde ſic exponendus Pet. Sot. *tract. de diſtinct. peccat. lect. 9.* Palud. *in 4. d. 9. q. 3. art. 1.* & Gerſon. *Alphab. 38. lit. D.* quorum verba refert, & exponit ipſe Comitolus. Idem dicendum de cogitato actu matrimonij abſente coniuge. Probatur efficaci ratione. Quia idolum mentis, idem eſt atque idolum, & imago alia: ſed ex cogitata imagine marmorea, vel eburnea, ad ſimilitudinem coniugis fabrefacta, peccatum eſt lethale capere ſenſibilem, & libidinoſam delectationem; ergo idem erit ex ipſius coniugis imagine, ſeu idolo fabrefacto in mente, & imaginatione.

CAPVT XX.

De operibus miſericordiæ. §. 1.

1 *Quot ſunt opera miſericordiæ.*
2 *Sub quo nomine comprehenduntur quatuordecim opera miſericordiæ.*

1 INTERROGATIO. Quot ſunt opera miſericordiæ? *Reſp.* Quatuordecim: ſeptem corporalia, ſeptem ſpiritualia. Corporalia continentur illo verſu.

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Ea cum D. Thom. 1. 2. *quæſt.* 32. *art.* 2. & Archidiacon. *cap. Tria.* ſic explico. Eſurientem paſco, ſitientem poto, captiuum redimo, nudum operio, peregrinum hoſpitor, ægrotum viſito, mortuum ſepelio. Spiritualia verò continentur illo verſu,

Conſule, caſtiga, remitte, ſolare, fer, ora.

Id eſt, ignorantem doce, errantem corrige, offenſam remitte, triſtem ſolare, oneroſum porta, ora pro viuis, & defunctis.

2 *Int.* Sub quo vno nomine comprehenduntur hæc opera quatuordecim? *Reſp.* Sub eleemoſyna, quæ duplex eſt, corporalis vna, quæ ſubuenit neceſſitatibus corporalibus; ſpiritualis altera, quæ ſuccurrit neceſſitatibus ſpiritualibus. Poteſt autem eleemoſyna erogari tam viuis, quàm defunctis.

De

De eleemosynæ præcepto. §. 2.

1 *Definitur eleemosyna.*
2 *Qui possunt facere eleemosynam.*
3 *Quas eleemosynas possunt facere religiosi, fœminæ vxoratæ. filij familias, fammuli, mancipia.*
4 *Cui facienda est eleemosyna.*
5 *An sit præceptum de facienda eleemosyna.*
6 *Quos obligat præceptum faciendi eleemosynam.*
7 *Quas conditiones in persona requirit hoc præceptum, vt obliget.*
8 *Quotuplex est necessitas.*
9 *Quotuplex est superfluitas.*
10 *Ex quibus superfluis tenemur subuenire necessitati extremæ.*
11 *Ex quibus superfluis tenemur succurrere necessitati graui.*
12 *Ex quibus superfluis tenemur succurrere communibus necessitatibus.*
13 *De Episcoporum obligatione faciendi eleemosynas.*
14 *De obligatione Beneficiatorum circa faciendam eleemosynam.*
15 *An sit satis vendere, cambiare, vel mutuò dare extremè indigenti.*
16 *An teneamur donare extremè indigenti, cùm ipse non vult emere, vel accipere mutuum, vel cambiatum, sed donatum.*
17 *An teneamur succurrere extremè indigenti ex bonis alienis, quæ apud nos habemus.*
18 *An quisque extremè indigens possit sibi succurrere ex raptis alenis bonis.*
19 *An qui extremè indigens alienum rapuit, teneatur illud restituere in pingui fortuna.*
20 *An distributor eleemosynarum possit sibi, vt pauper est, atque alijs distribuere.*
21 *An iusti belli obsidione oppressis, & fame pereuntibus liceat cibos offerre.*

1 INTERROGATIO. Quid est eleemosyna? *Resp.* Est opus externum, quo indigentiæ alterius subuenitur, procedens ex misericordia. Misericordia verò est actus displicentiæ circa malum alterius, ad ei subueniendum inclinans. Ita Card. Tolet. *tract. de septem pec. mort. c.* 18. D. Thom. 2. 2. *q.* 30. *art.* 1. 2. 3. D. Aug. 9. *de ciu.* quos sequitur Nauar. *c.* 24. *n.* 2.

2 *Int.*

2 *Int.* Qui possunt facere eleemosynam? *Resp.* Qui habent rem propriam, vel quoad dominium & vsufructum simul, vel quoad vsumfructum solùm. Ideo subditi, quia nihil proprium habent, nil pauperibus erogare possunt absque licentia expressa, vel tacita superiorum. Quod intelligo, nisi vrgeat extrema proximi necessitas, tunc enim possunt, etiam repugnantibus superioribus. Ita Gloss. *cap. Non dicatis.* 12. *quæst.* 1. & ibidem Doctores communiter. Imò nisi vrgeat grauis necessitas, obtenta, si fieri possit, superiorum licentia. Ita Panorm. *cap. Si quis. de furtis.* Tolet. *tract. de sep. pec. mort. cap.* 28. Comitol. *in respons. mor. lib.* 7. *cap.* 27.

3 *Int.* Cùm inter subditos numerentur religiosi, fœminæ vxoratæ, filij familias, famuli, mancipia, de singulis seorsim dicito quid sentias? *Resp.* Dico *primùm.* Religiosi cùm peregrinantur, possunt de sibi datis à monasterio in sustentationem, mediocres facere eleemosynas, idemque dicendum, cùm extra monasterium studiorum, aliorumve negotiorum causa commorantur. Ita Armil. *eleemosyna.* §. 5. Tolet. loco citato. De peregrinantibus nullus Doctor dubitauit, teste Comitolo *lib.* 4. *Resp. quæst.* 7. *num.* 1. De studentibus tenuit D. Thom. *in* 4. *d.* 15. *quæst.* 2. *art.* 5. *quæst.* 4. *ibi.* Durand. *quæst.* 8. *n.* 6. Neque quisquam huic veritati contradicit, teste eodem Comitolo citato. Qui tamen curam habet gubernandi domum, non solùm potest, sed tenetur ex superfluis pauperum subuenire inopiæ. Ita Alens. 4. *quæst.* 32. *m.* 4. *art.* 1. Dico *secundùm.* Vxor potest ex communi bono modicas facere erogationes, præcipuè cum maritus durus est, & asper in pauperes, ipso etiam repugnante. Sic fecit Abigail 1. *Reg.* 15. Mediocres dixi, quia magnas solùm facere potest ex bonis supra dotem sibi reseruatis in proprios vsus. Item ex summa, quæ à marito illi datur in liberam distributionem, & ex pecunia, aliave re sibi, & non marito donata. Ita Cardin. Tolet. *tract. de pec. mort. cap.* 29. Dubium est, vtrum adultera sit domina rei, quam per adulterium lucrata est? Affirmat Sot. 4. *Iust. quæst.* 7. *art.* 1. & Tolet. citato loco. Dico igitur, etiam tunc posse quasuis erogare pauperibus eleemosynas. Dico *tertiò.* Filij familias possunt ex bonis castrensibus, aut quasi castrensibus, facere eleemosynas. Sunt autem illa bona, quæ acquisiuerunt, vt notarij, aduocati, medici; & beneficiati, & tunc quas voluerint. Ex bonis verò paternis, vel cùm peregrinantur: vel cùm

in

in ſtudiis verſantur: vel cùm domi ab inopibus rogantur, modicas tantummodò eleemoſynas facere poſſunt. Ita communiter Doctores. Dico *quartò*. Serui, & mancipia ex abundantia fructuum in vindemia modicas poſſunt facere eleemoſynas, neſciente domino. Ita Tolet. Ratio eſt manifeſta, quia oppoſitum contradicit fraternæ charitati.

4 *Int.* Cui facienda eſt eleemoſyna? *Reſp.* Cuique indigenti fideli, vel infideli. Ratio eſt, quia eleemoſyna eſt actus impetratus à charitate: charitas verò neminem excludit, iuxta Pauli ſenſum: *Omnibus debitor ſum, fideli, & infideli, Romano, & Græco.*

5 *Int.* Tenemúrne ex præcepto facere eleemoſynam? *Reſp.* Tenemur. Ita habetur Ioan. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?* Habetur Iacob. 2. *Iudicium ſine miſericordia ei, qui non fecerit miſericordiam.* Habetur Matth. 25. *Ite maledicti,* &c. *quia eſuriui, & non dediſtis mihi manducare,* &c. Apertiùs habetur Luc. 11. *Quod ſupereſt, date eleemoſynam.* Iſai. 1. *Subuenite oppreſſo.*

6 *Int.* Quod perſonarum genus obligat hoc præceptum? *Reſp.* Omnes fideles, & infideles. Ita D. Cyprian. *ſermone de eleemoſyn.* Ratio eſt, quia hoc præceptum non ſolùm poſitiuum à Chriſto Domino, ſed naturale eſt.

7 *Int.* Quæ requiruntur, vt hoc præceptum obliget ſub mortali? *Reſp.* Scilicet ſuperfluitas ex parte erogantis, indigentia ex parte accipientis.

8 *Int.* Quotuplex eſt indigentia? *Reſp.* Triplex, extrema, grauis, communis. Extrema eſt, cum quis eſt in certo, aut probabili mortis periculo ex defectu neceſſario. Grauis eſt, cùm quis eſt in periculo graui perdendi honorem, aut decentiam ſui ſtatus, vel per peccatum, vel per ſeruitium. Communis eſt, qua communiter laborant inopes.

9 *Int.* Quotuplex eſt ſuperfluitas bonorum? *Reſp.* Triplex, vel enim ſuperfluunt bona ad ipſammet vitam alendam: vel ad ſtatus decentiam ſuſtentandam: vel ad decentiſſimam decentiam ipſius ſtatus condecorandam.

10 *Int.* Ex quibus ſuperfluis tenemur ſub præcepto ſuccurrere extremè indigenti? *Reſp.* Ex ſuperfluis ad vitam; & ex neceſſariis ad decētiam ſtatus. Ita communiter Doctores.

Dixi (ex ſuperfluis ad vitam) quia ex neceſſariis ad illã non tenemur : imò tenemur nobis in æquali neceſſitate conſtitutis ſuccurrere , quia charitas bene ordinata incipit à ſe ipſa: niſi extremè indigens ſit perſona publica à qua bonum pendet commune : tunc enim potiùs illi , quàm nobis tenemur ſubuenire,cùm teneamur commune bonum particulari anteferre,etiam in eo euentu,iuxta D. Thom.2.2.*q*.32.*art*.6.Sot.5. *Juſt.q*.1.*ar*.7.Tolet.*tract.de pec.mor.c*.34.Licèt Sylu.*eleemoſ*. §.2. & Armil. *ib.q*.4.aſſerant id eſſe tantùm conſilium. Dixi (ex neceſſariis ad decentiam ſtatus) quia tenemur vitam proximi pluris æſtimare,quàm decentiam noſtri ſtatus, ſecundum charitatis ordinem.

11 *Int.* Ex quibus ſuperfluis tenemur ſub præcepto ſuccurrere grauiter indigenti ? *Reſp.*Ex ſuperfluis ad decentiam ſtatus.Ita D. Thom. *in* 4.*d*.15.*q*.2.*art*.1.*q*.3.D.Anton.2. *p. tit*. 1. *cap*.24.§.4.Richard.*in* 4.*d*.15.Sylu.Tabien.Armil.*ver.eleemoſyna.Cod,de pœn.tract*. 5. *de eleem.* Tolet. loco citato , expreſſiùs D. Thom. 2. 2. *quæſt*.32.*art*.5. Caiet. ibidem,& *tom.de præcep. eleem.*Maior *in* 4.*d*.15.*q*.3.& ibi Palud. Nauar. *in man. cap*. 24. *num*.5.*& de redd.Eccleſ.q*.2.*mon*.7. Sylu.*eleem. q*.1.Quamquam Alenſ.4.*p.q*.113.& Gab. *in* 4. *d*.16.*q*.4.*concl*. 5. oppoſitum teneant cum Panorm. *cap. Si verò. de iureiuran.* & D. Anton. 2.*p.cap*.14.Roſ.*ver.eleemoſ.*Notandum tamen cum Sylu.Caiet. Armil. & aliis Doctorib. *ver. eleem.* Toleto *tract. de pec.mort. cap*. 33. decentiam ſtatus non eſſe attendendam ex præſenti tempore , ſed etiam ex futuro, vt ſi quis nunc habeat ſuperfluas pecunias,quia ſolutus eſt ab vxore, aut recenter nuptus abſque filiis, paucis poſt annis habebit neceſſarias propter vxorem,& filios natos.

12 *Jnt.* Ex quibus ſuperfluis tenemur ſuccurrere communibus neceſſitatibus ? *Reſp.* Dico *primùm.* Tenetur diues ex ſuperfluis ad decentiam ſtatus eleemoſyna ſuccurrere communibus pauperum neceſſitatibus, ſeu, vt clarius loquar,tenetur ſub mortali in pauperes diſtribuere ſuperflua ad decentiam ſtatus.Hæc concluſio eſt probabilis, traditur à Cardin.Tolet.*tract.de ſep. pec.mort.cap*.35. *nu*. 2. Probatur efficaciter ex ſanctorum Patrum dictis, & oraculis. Ratio eſt, quia tantorum ſanctorum dicta probabilem faciunt opinionem. Ita D.Hieronym. vt habetur in *Decret. diſt*. 42. *cap*. 1. aliena rapere conuincitur , qui vltra ſibi neceſſaria retinere probatur.

bitur.D.Ambros.vt habetur *dist.47.can.Sicut.* Non minus est criminis habenti tollere, quàm cùm possis, & abundans sis, indigentibus denegare.Esurientium est panis, quem tu detines: nudorum est indumentum, quod tu recludis: miserorum redemptio est pecunia,quam in terra defodis;tot ergo scias te inuadere bona,quot possis præstare. D.August. *in Psal.147.* superflua diuitis necessaria sunt pauperi, aliena rapit,qui ista detinet.Dico *secundùm.* Probabilius est neminem teneri sub mortali distribuere superflua ad decentiam status, nisi in extrema, vel graui necessitate. Ita tenet communis opinio, sic Alex. Alen.*4.p.quæst. 113.mem.1.*Gabr.*in 4.dist.56. quæst.4.conclus. 5.* D.Thom. *in 4.d. 15. quæst. 2. art. 1. quæst. 3.* D.Anton. *2.p. tit. 1. cap. 24. §. 4.* Richard. *in 4. dist.15.* Sylu. Tabien. Armil. *eleemosyna.* Medin. *Cod. de pœn. tract. 5. de eleem.* quos refert, & sequitur Tolet. *tract. de pec. mort. cap. 35. num. 2. & 3.* Dico *tertiùm.* Superfluitas bonorum ad decentissimam decentiam status, obligat diuitem sub mortali communibus succurrere pauperum necessitatibus, ex præcepto faciendi eleemosynas. Ita Beia *2. p. casu 25.*cum pluribus, quos citat, iuxta illud Ioan. *1. cap. 3. Qui viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua, quomodo charitas Dei erit in illo?*Item illud Pauli ad Hebr. *alius quidem esurit, alius autem ebrius est.* Quod quidem contra humanam pietatem, & naturalem fraternum amorem esse, nemo sani consilij negabit.

13 *Int.* Estne idem dicendum de Episcopis? *Resp.* Circa bona patrimonialia idem de illis, atque de quibusque diuitibus dicendum. Circa verò bona Ecclesiastica,hoc est,comparata ex Ecclesiasticis redditibus,subtractis his, quæ ad decentem victum,& vestitum,& domus ornatum pertinent,insuper subtractis his,quæ gratia pietatis, & charitatis potest in consanguineos indigentes, aut famulos distribuere, tenetur residuum dare pauperibus sub mortali. Ita communiter Doctores teste Card. Tolet. *lib.5.cap. 4. num.16.* Qualis autem debeat esse status decentiæ Antistitis, docuit Conc. Carthag. III. *can.15.* his verbis.*Episcopus vilem supellectilem, mensam, & victum pauperem habeat, & dignitatis suæ auctoritatem in fide, & vitæ meritis quærat.* Docuit Concil. Trident. *sess.25.cap.1.* parum mutatis verbis,exemplo patrum nostrorum in Conc.Carthaginens. non solùm iubet, vt Episcopi

modesta supellectili, & mensa, ac frugali victu contenti sint, verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota eorum domo caueant ne quid appareat, quod à sancto hoc instituto sit alienum, quódque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ se ferat.

14 *Int.* Estne idem dicendum de beneficiatis & curatis circa ea, quæ ex Ecclesiasticis reditibus compararunt, atque dictum est de Episcopis? *Resp.* Idem. Ita Card. Tolet. loco proximè citato, cum communi, & maiori cum ratione de Cardinalibus.

15 *Int.* Obligamúrne in extrema necessitate alterius ei donare, an satis est mutuò dare, vel cambiare, vel vendere? *Resp.* Quantacumque sit extrema necessitas, satisfacimus præcepto mutuando, vendendo, vel cambiando. Ita Andrian. *de restit.* & Nauar. *in sum. cap.* 17. *nu.* 60. Ita legimus Iosephum succurrisse Ægyptiis, *Gen.* 47. & Tobiam Gabello sub chirographo, *Tob.* 1.

16 *Int.* Non vult extremè indigens accipere mutuum, nec cambiatum, nec venditum, sed liberum, & donatum, teneórne donare? *Resp.* Teneor succurrere donando. Ita Card. Tolet. *tract. de pec. cap.* 37.

17 *Int.* Habet quis alienas pecunias in manu sub tutela, teneturne succurrere cum iis extremè indigenti, cùm non habeat proprias? *Resp.* Tenetur, neque si succurrat, tenetur eas restituere. Ratio est, quia illæ pecuniæ non suæ, sed alienæ erant, & ideo secum deferebant dominium veri domini. Toleti tamen exemplum de eo, qui habet mutuas pecunias, non est ad rem: quia in mutuo translatum est dominium, & ideo si illas pecunias quis dedit, suas dedit, atque tenetur soluere debitum.

18 *Int.* Potéstne in extrema necessitate sibi quis succurrere ex alieno rapto? *Resp.* Pars affirmans ita certa est, vt nullus sit qui dubitet: est enim huiusmodi subuentio ex iure naturali.

19 *Int.* Deuenit postea ad pinguiorem fortunam, teneturne raptum huiusmodi restituere? *Resp.* Negat Scot. *in* 4. *d.* 15. *q.* 1. & ibi Gabr. Sot. *lib.* 4. *Iust. q.* 7. *a.* 1. Affirmant tamen Nau. *c.* 17. *n.* 60. Adrian. *de rest.* Dico tamen. Si indigens extremè, est extremè, indigens respectu cuiusque loci, ita vt sicut hic non habet, nec alibi habeat, vnde sibi succurrere posset, non tenetur ad restitutionem accepti: si verò alibi habeat, licèt hic extremè

indigeat,

indigeat, tenetur. Est opinio communior. Ratio est, quia illa omnimoda extrema necessitas omnia illi fecit communia: non verò illa extrema necessitas pro loco, & tempore.

20 *Int.* Est quis distributor eleemosynarum, ipse etiam pauper est, potestne sibi sumere partem, vt alius pauper? *Resp.* Potest sibi, ac suis, si ita indigent, atque alij, semoto scandalo. Ita Caiet. 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 9. Sylu. *eleemos.* §. 3. & 4. D. Thom. 2. 2. *q.* 32. *art.* 9. *ad* 3, Tabien. *ver. eleemos.* §. 13. Ratio est manifesta, quia nemini officere debet suum munus, imò ex veteri parœmia proficere cuiquam par est.

21 *Int.* Est ciuitas obsidione oppressa iusto bello, & ob id inclusi fame tabescunt, peccatne qui illis suppeditat cibos? *Resp.* Absolutè affirmat Tolet. *tract. de pec. mor. c.* 31. peccare mortaliter. Mihi tamen distinguendum videtur. Vel n. succurro rebellibus intus clausis, per quos stat belli iniquitas: vel succurro innocentibus, qui æquè ac rebelles, & iniusti propugnatores opprimuntur intus. Dico igitur. Qui rebellibus iniustis succurrit, peccat mortaliter, qui innocentibus, minimè. Opponitur. Illi sunt partes ciuitatis iniustæ, sed obsidentes habent ius ad totam ciuitatem iniustam opprimendam; ergo iustè opprimuntur. Distinguo maiorem propositionem. Sunt partes ciuitatis iniustæ materialiter; concedo maiorem. Sunt partes ciuitatis iniustæ formaliter, nego maiorem: obsidentes verò habent ius tantùm ad opprimendam fame ciuitatem iniustam formaliter, non materialiter, hoc est, ciues formaliter iniustos.

De Ecclesiastica sepultura. §. 3.

1 *Qui prohibentur in iure sepeliri Ecclesiastica sepultura.*

1 INTERROGATIO. Qui prohibentur in iure sepeliri Ecclesiastica sepultura? *Resp.* In primis hæreticus. *cap. Sicut. de hæret.* Notant summistæ *verb. sepultura.* Maiol. *de canonic. imped. lib.* 3. *cap.* 23. *n.* 132. Deinde Iudæus, Paganus, & alius quiuis infidelis mortuus in suo errore. *cap. Ecclesiam, de consecr. d.* 1. Maiol. & summistæ sup. citati. *Tertiò.* Blasphemus in Deum, aut in Sanctos, qui non vult acceptare pœnas sibi pro tali crimine impositas iuridicè. *cap. Statuimus. de maledicis.* *Quartò.* Mortuus, qui post mortem conuincitur fuisse hæreticus, & in hæresi obiisse inconfessus, & impœnitens: talis enim iterum exhumatus, longè ab Ecclesia sepeliendus

est: *cap. Sanè.* 24. *quæst.* 2. *Quintò.* Infans filius Christiani ante baptismum decedens è vita. Notat Viuald. *tit. de interdict.* §. 1. *num.* 27. cum Hostiensi, Sylu. & aliis. *Sextò.* Omnis ille, qui viuus prohibebatur ab ingressu Ecclesiæ. *c. Is qui, de sent. excomm.* tradunt Sylu. & Armil. *verb. sepult. Septimò.* Omnis qui in notorio, & publico peccato moritur. Ita Maiol. Sylu. & Armil. citatis locis. Glo. *in cap. Monachi. de stat. monach. cap. Pro obeuntibus.* 13. *quæst.* 2. *c. Non existimemus. cap. Quibus. cap. Quæsitum.* 15. *q.* 2. *c. Placuit.* 23. *q.* 5. *c. Quicunque clericus.* 23. *quæst.* 7. quos text. supradicti Auctores afferunt, adducitque Viuald. *cit. loco.* tenet Nauar. *cap.* 25. *num.* 132. *Octauò.* Sui ipsius occisor. *c. Placuit.* 13. *quæst.* 5. etiam si se occiderit ob causam honestam. *c. Ex parte, de sepult.* si tunc sui compos erat, neque à Spiritu sancto fuit motus, vt Samson, *Judic.* 16. *Nonò.* Publicus vsurarius, in vsurarum peccato mortuus. *c. Quia in omnibus. cap. Quanquam. de vsuris. Clem. Eos qui propria. de sepult.* Notat Cardin. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 36. *num.* 6. Estque ipso iure excommunicatus talem sepeliens vsurarium. *c. Quamquam. de vsuris.* tradit Sot. *lib.* 6. *Iust. quæst.* 1. *art.* 1. *Decimò.* Qui supradictum vsurarium in Ecclesia sepeliuit. *c. Quia in omnibus. de sepult.* tradit Maiolus *lib.* 3. *cap.* 23. *num.* 18. *Vndecimò.* Excommunicatus maiori excommunicatione. *c. Sanè.* 24. *quæst.* 2. *cap. In nostra. de sepult. Clem.* 1. *de sepult.* Si verò iam sepultus est, exhumandus est. *cap. sacr. de sepult.* Hic autem excommunicatus intelligendus est iuxta *Extrauag.* Martini Papæ, *Ad euitanda scandala.* nominatim denunciatus, vel notorius clerici percussor. Notat Card. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 9. Ratio eius est optima, quia sicut cum aliis excommunicatis viuis communicare possumus, ita etiam cum mortuis. 24. *quæst.* 2. *cau. sanè.* 1. *& cap. Sacr. de sepul.* Hinc manifestè infertur, quàm sine ratione negarunt sepulturam excommunicato minori excommunicatione, Summa confess. *lib.* 3. *tit.* 17. *quæst.* 3. Sylu. *sepultura. num.* 9. §. 10. Quam quidem iure optimo illi concedunt Innocent. *cap. sacris. de sepult.* & Armil. *ver. sepult. num.* 16. cum reliquis. *Duodecimò.* Interdictus publicè denunciatus. *cap. In nostra. de sepult. Extrauag. Ad euitanda scand.* Qui ex malitia semel in anno non est confessus, vel Eucharistiam non sumpsit in Paschate. *cap. Omnis, de pœn. & remis. Decimotertiò.* Publicus Ecclesiæ spoliator, vel incendiarius.

cendiarius. Ratio est, quia in eo, quo quis deliquit, in eo puniatur necesse est. *cap. Quod à viro. 12. quæst. 2.* Notat Glos. *cap. Neque apud. 88. dist.Decimoquartò.* Religiosus, qui post mortem probatur proprietarius ex inuento proprio peculio. *cap. super quodam. de statu Monach.* Conc. Trid. *sess. 25. cap. 2. de reform. regul. Decimoquintò.* Laicus negans, & retinens iniustè decimas Ecclesiæ. *cap. Prohibemus. de decim. Decimosextò.* Qui in torneamentis mortuus est, vel in iis mortale vulnus accepit, ob quod mortuus est. *cap. 1. de torneamentis.* Ita Summa confes.& Maiolus citati cum Hostiens. *in Rubric. De torneam.* Quod adeò verum est, vt illi negetur sepultura, licèt confessus fuerit, & Eucharistiam sumpserit ante mortem. Notat ex *cit. cap.* & Doctoribus Viuald. *tit. de interdicto.§.2.nu.23.* Quæ determinatio Ecclesiæ facta est ad terrorem aliorum.

Laus Deo, & Beatissimæ Dei genitrici.

FINIS.

Author ad librum.

PRodis in lucem ſub luce naſcentis auroræ primus mei ingenij fœtus, diuino fato, æternis auſpiciis, non conſultò, non cogitatò. Naſceris mundo, naſcente orbi Muliere amicta ſole, lunam ſub pedibus habente, ſtellis pro corona duodecim micante, Virgine, inquam, Dei genitrice, cuius hodiernus natali dicatus eſt dies. Io triumphe, Io triumphe: ſpero fore, vt quaſi lux ſplendeſcens procedas, & creſcas vſque ad perfectum diem.

INDEX

INDEX
RERVM MEMORATV, SCITVQVE DIGNIORVM, QVÆ IN HOC OPERE tractantur.

A

CEDIA quid, & quale peccatum. 760
Acceptio perſonarum quid. 762
Acetum non eſt materia conſecrationis ſanguinis. 421
Accuſando qui peccent. 240
Accuſatoris peccata. 761
Accuſare quis teneatur. 240
Accuſatio quotuplex. 761
Actus diuini amoris an debeat eſſe perpetuus. 3
Aduocatus ſcienter defendens cauſam iniuſtam peccat mortaliter. 262. ad quam reſtitutionem teneatur. 766. quam cauſam tuta conſcientia poſſit defendere. ibid.
Adulterium an diſſoluat matrimonij vinculum. 717
Adulter an poſſit ſine peccato occidi. 83
Aduocatorum iuſtum pretium. 764
Adultera quomodo tenetur adulterium reuelare. 121
Adultus qua diſpoſitione ad baptiſmum accedere debeat. 406
Ætas celebrandi matrimonij quæ. 712
Affinitas quid. 673 eius effectus ſuperuenientes matrimonio. 674. an impediat matrimonium ex iure naturali. 675
Aggreſſorem qui fugere teneantur. 116
Altare quotuplex. 445. eius lintea qualia eſſe debeant. 446. qualis ara. ibid.
Altari quæ reuerentia exhibenda. 445
Ambitio quid ſit. 750

A multis excommunicationibus an quis simul absolui possit. 584
Amphibologia an vti liceat in iuramento. 38
Angelus an baptizare possit. 404
Animalia ignoti domini inuenta cuius sint. 161
Anima separata à corpore potest seipsam mouere localiter. 563. an sciat viam ad cœlum vel infernum. 564. an possit ad nos remeare. 565
Appetitus propriæ excellentiæ circa quæ versetur. 746. quando peccatum mortale. 745
Appellantium peccata. 765
Apostasia quid. 31
Approbatio quæ requiratur in confessario. 576
Aqua an miscēda vino consecrando. 422. qualis, & cur adhibenda. 423. quæ quantitas adhiberi debeat. ibid. eam omittens scienter, vel crassa ignorantia, peccat mortaliter. 422
Arrha in matrimonio an, & quatenus dari possit. 697
Articulus mortis quid sit. 582. quid differat à periculo mortis. ibid.
Attritio quid sit. 464
Auaritia quid sit. 751
Auricula an membrum. 361
Auricularis confessio licita & sancta. 476
Auroræ nomine quid intelligendum. 452

B

BAlsamum an de necessitate Sacramenti Confirmationis. 412
Baptismus quid sit. 399. quotuplex. 397. cur institutus in ablutione exteriori. 400. eius materia. ibid. forma. 401. minister. 403. subiectum capax. 404. ceremoniæ quid sibi velint. 406. effectus. 411. quot patrini assumendi. 407
Baptizare seipsum, an quis possit. 403. plures an possint simul baptizari. 405
Beneficium quid. 766
Beneficium Ecclesiasticum cui conferendum. ibid. illud indigno conferens quomodo peccet. ibid. & 107. eo quis dignus, aut indignus. ibid. & 767
Beneficiarius quoties celebrare teneatur. 768
Beneficiorum permutatio in quibus consistat. 638

Bigamia quid. 354. quotuplex. ibid. in ea quis dispensare possit. 356
Bigamia ex defectu qualis. ibid.
Bigamus quid. 355. & seq.
Blasphemia quid. 33
Bona pro derelictis habita quæ sint. 160. cuius sint. ibid. casu inuenta cuius sint. 162
Bona naufragantium an pro derelictis habenda. 160
Boni & mali sacerdotis consecratio an idem valeat. 434
Bulla cruciata quæ. 568. eius Commissarius in quo gradu dispensare possit. 584. varia priuilegia. 569. effectus. ibid. eam qui lucrari possint. 568
Bullæ Cœnæ Domini prima excommunicatio quæ. 587

C

Calix qualis esse debeat. 448. quid designet. ibid.
Calumniatorem audiens quando & quomodo peccet. 138
Cambium per literas quod, & quomodo fiat. 157
Cambium quid. 157. eius diuersæ species. ibid.
Candela an requiratur ad celebrandum sacrum. 499. cuius materiæ esse debeat. ibid. & quot necessariæ. ibid.
Captiui Christiani remigantes apud Turcas an peccent remigando. 592
Cardinales vacante sede quas leges ferre possint. 273. eorum munus quale. 611
Cauponum peccata. 768
Causa quid. 191
Celebrare an liceat singulis diebus. 438. vbi. 444. an absque altari. 445
Census quid sit. 154. quotuplex. 155. olim vsitatus. 168
Cessatio quid sit. 377. quot modis fiat. ibid. an idem quod interdictum. 378. an sit censura. ibid. cur fiat. 380
Character quid sit. 381. an possit amitti. ibid.
Charitas quid sit, & quæ contra eam peccata. 32. 33
Chirurgorum peccata. 781
Chrisma quid. 412. an debeat esse consecratum. 413. an debeat esse nouum. ibid.
Christianorum captiuorum peccata. 778
Christiano an fugere liceat. 26. an donis fugam comparare. 27. an se fingere idololatram, aut hæreticum, vt tales conuertat,

conuertat. ibid.
Clericus deprehensus in flagranti delicto à Magistratu detinendus, & suo prælato præsentandus. 298
Clerici an possint accusare malefactores suos, etiamsi illi occidendi sint. 366
Clerici quæ tributa soluere teneantur. 169. quando à principibus sæcularibus coërceri possint. 298. eorum tria bona. 213. eos quis possit percutere absque excommunicatione. 342. filios spurios ditare non possunt. 856. & seq.
Clericus seipsum percutiens an peccet. 344
Codicillus quid sit. 216. quæ eius solennitas. ibid.
Cognatio naturalis quot habeat lineas. 658
Cognatio legalis in quibus gradibus impedit matrimonium. 661
Cognatio spiritualis quid sit. 409. inter quas personas contrahatur. ibid. & seq.
Cognatio inducens impedimentum matrimonij quotuplex. 657
Concionatores an possint publicè reprehendere prælatum. 15
Concubinarius notorius est ipso iure suspensus. 370
Concubinarius etiam contritus & confessus tenetur amouere concubinam sub mortali. 787. eius status miserandus. ibid.
Collatio beneficiorum ipso iure nulla quæ. 624
Columbas an & quomodo capere liceat. 227
Conductorum peccata. 769
Confessarius tenetur sigillum confessionis illæsum seruare, neque ex eo procedere. 529. & seq. quomodo se cum vsurario gerere debeat publico vel occulto. ibid. quid agere debeat circa pœnitentis conscientiam. ibid. quæ vota possit, aut non possit commutare virtute bullæ Cruciatæ. 580. & seq.
Confessio quid sit. 476. quando sit nulla. 483. an aliquando anticipanda. 312. quando differri possit. ibid. eius quæ integritas necessaria. 476. circunstantiæ. 479. quæ & quot. ibid.
Confessionis sacramentalis sexdecim conditiones. 494
Confiteri qui teneantur. 309. quoties. 310. quo ætatis anno. ibid. quando. 311. per scriptum an liceat. 495. an per interpretem. 497
Conditiones

Conditiones boni & idonei Curati. 624
Conditiones dirimentes matrimonium quæ. 650
Confirmatio an sacramentum. 411. quid sit. 412. an suscipienda ex præcepto. 415. quibus conferenda. 417. qua hominis ætate. ibid. quæ eius materia. 412. forma. 413. minister. ibid. effectus. 416
Coniuges consummato matrimonio an possint ingredi religionem. 655. an peccent contrahendo cum hæreticis. 771
Coniux an possit debitum reddere coniugi petenti, qui habet votum castitatis. 53
Contentio quid. 749
Contemptus omnis etiam minimi peccati est mortalis. 2
Contractus societatis quotuplex. 153
Contractus cum excommunicato an validus. 329
Contritio quid sit. 461. quid significat. ibid. eius dolor qualis esse debeat. 467. quando necessaria. ibid.
Contritus & attritus quomodo differunt. 465. 474
Contritus an indigeat Sacramento pœnitentiæ. 468
Contumelia quid. 88
Conuitium quid. 89
Correctio iudicialis quæ virtus. 228
Correctio fraterna præceptum naturale. 9. quot actibus constet. 16. in ea quis ordo seruandus. ibid. quot & qui testes adhibendi. 17
Criminis nomine quid intelligatur. 661
Curiositas quid. 749
Custodum peccata. 782
Clericorum peccata. 783
Canonicorum peccata. 789

D

Damnatus ad mortem an seipsum occidere possit. 254. an cibos oblatos respuere. ibid.
Debitum negando peccant coniuges. 725. negare ob causas possunt. ibid.
Decimæ quo iure soluantur. 113. 318. earum soluendarum præceptum vbi contineatur. 317. earum magna retributio. 318

Decimo præcepto quid prohibitum. 266
Defectus in Missa varij quomodo cauendi. 452
Delectatio morosa quæ. 754
Degradatio quid sit. 381. quæ eius conditiones, & effectus. ibid. quis eam possit infligere. 382. quis pati. 383. cur infligatur. ibid.
Delatoris peccata. 791
Delator falsi criminis ad quid teneatur. ibid. quid in denuntiatione intendere teneatur. 793
Desspositarij peccata. ibid.
Diuinorum peccata. ibid.
Diuinus an pro augurando pretium acceptum restituere teneatur. 794
Denunciare quis teneatur. 238
Denunciationes Matrimonij quæ & quando faciendæ. 704. an omitti possint. 705
Desperatio quid sit. 32. vnde oriatur. ibid.
Detractatio quid sit. 263. quot modis fiat. ibid. quale peccatum. ibid.
Detractorem audiens quando peccet. 138. 265
Deus quomodo diligendus. 3
Digitus an membrum. 360
Diligentia quæ adhibenda in confessione. 490
Discordia quid. 748
Discrimen inter excommunicationem à iure, & ab homine. 320. inter peccatum mortale, & veniale. 735
Dispensare quis possit in iuramento. 48. in impedimentis matrimonij. 684. & seq.
Dispensare in voto quid sit. 67. quis possit. ibid. an sine causa. 71
Dispensationis quæ causæ. ibid.
Dispositio ad suscipienda Sacramenta. 394
Diuini officij nomine quid intelligatur. 373
Diuortium ob quas causas fieri possit. 720. & seq.
Donatio quæ irrita absque insinuatione. 181. quibus ex causis reuocari possit. 185. 186. quot eius genera. 189. modalis quæ. 190. causalis quæ. 191
Donatio inter viuos, & facta causa mortis quæ. 204
Duplex causa incarcerationis. 252
Ebrius

E

Ebrius alium occidens, aut mutilans quomodo peccet. 120
Ebrietas quid, & quale peccatum. 759
Ecclesiastici qui censendi. 299
Ecclesiastici in quibus liberi à legibus Principum secularium, & in quibus non. 296. quando coërceri possint à Principibus secularibus. 298. quando vtuntur priuilegio fori. ibid.
Ecclesiastica sepultura qui prohibentur. 885.886
Ecclesiasticum beneficium quid. 616. 626. quis conferre possit. 623
Ecclesiæ nomine quid intelligatur. 17. 574
Ecclesia an possit instituere Sacramenta. 387
Ecclesiæ qua intentione visitandæ. 574
Emptio malæ fidei quæ. 223.224
Eleemosyna quid. 879.880.qui eam posƒint facere. ibid.
Electorum peccata. 799
Electio coarctata quæ dicatur. ibid.
Episcopus an posƒit dispensare in voto castitatis. 89. ordidans ante legitimam ætatem suspenditur. 349
Episcoporum peccata. 795
Episcopus quid posƒit circa beneficia reseruata Papæ. 797
Error quis dirimat matrimonium. 649. quotuplex. ibid.
Error personæ quo iure dirimat matrimonium. ibid.
Eucharistiæ sumendæ præceptum quid sit.316. quando instituta. 418. vbi contineatur. 316. quando implendum. ibid. quoties obliget. 317. eius materia quæ.418. minister. 426. quomodo suscipienda. 427. Christus in ea remanet. 431
Excommunicatio quid sit. 319. quotuplex. ibid. in qua re differt ab anathemate. ibid. eam infligere qui posƒint, & qui non. 321. & seq. an liget ignorantes. 323. eius forma quæ.325. causa. 326
Excommunicationis maioris effectus. 328. an aliquando incurratur ob participationem cum excommunicato. 330
Excommunicatus ad quid redditur inhabilis. 331. à quo absolui posƒit, & an inuitus. 333
Excommunicatus an prius ab excommunicatione absoluendus quàm à peccatis. 801

Excommunicatus

Excommunicatus quibus bonis priuetur. 319
Excommunicati qui vitandi. 329
Excommunicari qui possint. 321
Exequiarum moderata pompa quæ. 570

F

FAma quomodo lædatur. 129. ad eius restitutionem quæ requirantur. ibid. eius denigratio quomodo fiat ibid. quot modis restituitur. 141. quis tenetur restituere. ibid. an possit fieri pecunia. 145
Famulus tenetur deserere dominum, qui non permittit audire sacrum quando potest. 303
Fautor Hæreticorum quis dicatur. 588.& 809
Festis diebus quæ opera prohibentur.74.quæ seruilia possint fieri.ibid.molere licet,& cur.75.quæ obseruanda. 76
Fœminarum peccata. 806
Fides quid sit. 25. duplex est. 28. eius confessio quando facienda.25.quæ actiones sint contra eam. 27
Fideicommissum quod. 226
Filiorum peccata. 804
Filius quando peccet contra præceptum de diligendis parentibus. 23
Filius quid possit donare. 197
Filiorum vota quis possit irritare. 63. quando parentibus obedire tenentur. 78. eorum insperata natiuitas donationem irritam facit. 186. non tamen si sit facta Ecclesiæ. 188
Filius in extrema necessitate patri, an matri succurret. 805. 806. an filio. ibid.
Filij quando contra parentes teneantur testari. 258. non cogendi ad vitam monasticam, vel etiam ad coniugium. 855
Fiscalium peccata. 803
Forma sacramenti pœnitentiæ quæ. 510
Fuga quæ reo licita. 252
Fugere an liceat Christiano. 26
Furiosi an baptizandi. 405
Furtum quid sit. 90.219
Furti & rapinæ differentia. 221

Fructus

Fructus beneficiorum ad quod tempus vendi possint. 638

G

GEomantia quid. 34
Gestus impudici, quæ, & qualia peccata. 755
Gradus matrimonij secundum quod ius computandi. 660
Gradus vniuscuiusque lineæ quot. 659
Gratia effectus Sacramenti Eucharistiæ. 429
Guardianorum potestas limitata. 851
Gula quid. 758. quale, & quando peccatum. ibid.

H

HÆresis in causa non requiruntur testes concordes, & quomodo. 261
Hæreticus occultus quomodo tractandus. 18.19
Hæreticus quis in bulla cœnæ Domini intelligatur. 588
Hæreticorum error circa diuisionem peccati. 735
Hæreticorum peccata. 808
Hermaphroditi irregulares, & non ordinandi. 352
Hæreticos absoluere quis possit. 589
Hæredum peccata. 809
Homicidium quid sit. 80. 360. quot modis fiat. 362. variè circa hoc quomodo peccetur. 80. & seqq. eius circumstantiæ in confessione aperiendæ. 88
Homicidio indirecto quis peccet. 87
Horæ Canonicæ septem. 615. quid significent. ibid. quis eas recitare teneatur. ibid. quando. 617. vbi. 618. quomodo. 619. ab iis quæ causæ excusant. 620
Hypocrisis quid. 748

I

IDololatria quæ. 34
Ieiunium Ecclesiasticum quid sit. 304. quæ sint de eius essentia. ibid. quinam cibi in illo prohibeantur. ibid. eius hora an anteuerti possit ob causam iustam. 305
Ieiunium quando incipiat, & quando desinat. 308. ab eo

quæ causæ excusent. 306. quando obliget, & quo anno ætatis. 308. in eo quis dispensare possit. 309
Ignorantia quotuplex. 323. quæ excuset ab excommunicatione. ibid.
Infantes testimonium perhibere non possunt. 256
Infantes in vtero constituti an baptizari possint. 405. infidelium inuitis parentibus an baptizari possint. ibid.
Infamare seipsum an quis possit. 265
Infamatus bonam famam consecutus, non est infamandus denuò. 264
Infamia quid. 350. eius varia genera. 129. & seq.
Infamia iuris & facti quæ. 135
Infamatoris hæredes quæ maneat obligatio. 145
Impotentia impedimentum matrimonij quid. 676. eius conditiones. 677. quotuplex. ibid.
Impietas quid. 33
Infidelitas quid. 31
Infidelium matrimonia an soluantur per conuersionem ad fidem. 719
Impedimenta matrimonium dirimentia quot sint. 649. circa cultus disparitatem. 663
Impedimenta matrimonij quæ. 647. an statuere possit Ecclesia. ibid.
Impedimenta impedientia & dirimentia matrimoniũ quot. 649
Indignus an ad beneficium eligendus. 799. & seqq. qui sint indigni. ibid.
Indulgentia quid sit. 543. quid per eam remittatur. 544. quis eius capax. 545. an prosit excommunicatis. 546. an etiam animabus in purgatorio existentibus. ibid. quis eas possit concedere. 547. ob quas causas possint concedi. 548. quando conferri inceperint. ibid.
Indulgentia plenaria quid sit. 554
Infernus vbi sit. 561
Interdictum quid sit. 371. quotuplex. ibid. quæ eius forma. 372
Interdicti tempore quæ vetantur. ibid. quo anni tempore eius effectus suspendatur. 374. ab eo quis possit absoluere. 376. eo tempore celebrans quomodo puniatur. 374
Interdicere & interdici quis possit, & cur. 372

Inimici

Inimici quomodo diligendi. 21
Inimicorum peccata. 817
Inobedientia quid. 749
Inquiſitio quid ſit.243.quotuplex.ibid. quæ in generali peccata detegenda. ibid. particularis quando fieri poſſit. 244
Inquiſitores an poſſint aliquem ab hæreſi abſoluere. 589
Inquiſitores in Luſitania quomodo procedant contra Hæreticos. 587. & ſeqq.
Inuidia quid.759. quale peccatum. 760
Inſinuatio requiſita ad donationis validitatem quid. 181
Inuaſorem an occidere liceat. 84
Irregularitas quid. 345. quotuplex. ibid.
Irregulares ex defectu natalium qui. 347. ætatis.349.famæ. 350. corporis. ibid. animæ: 352
Irregulares ex delicto hæreſis qui. 357. ex delicto circa baptiſmi ſacramentum. 358
Irregulares circa ordinum ſuſceptionem qui. ibid.
Irregularitas contracta in miniſterio ordinis. 359
Irregularitas ex delicto orta cenſura eſt. 361. & ſeqq.
Ira quid, & quod peccatum. 756
Iudicum peccata. 810.& ſeqq.
Iudex an poſſit damnare nocentem de iure,quem ſcit innocentem. 234.quem ordinem teneatur ſeruare in condemnatione rei. 236. an poſſit pœnam legum relaxare. ibid. an vti ei liceat ſimulationibus. 250. an incarceratos inuiſere teneatur. 714
Iudices in quo frequentiùs peccent. 231. qui excommunicantur bulla cœnæ Domini. 591
Iuramentum quid. 36. an exigendum ab eo, qui iurat per falſos Deos. 37. quotuplex. ibid.
Iuramentum an ſit actus virtutis. 38
Iuramentum quas,& quales habeat proprietates. ibid.
Iuramentum promiſſorium an implendum. 41. non obligat hæredes eius qui iurauit, & cur. 45
Iuramentum comminatorium quando peccatum. 46.execratorium quale, & quando peccatum. 47
Iuramentum annullare quid ſit. 48. quis poſſit circa illud diſpenſare. ibid.
Iurans ex conſuetudine quando peccet. 40
Iurans ſine intentione implendi, vtrùm peccet. 41

Iurans rem malam duo committit peccata. 42
Iurans rem futilem quomodo peccet. ibid.
Iustitia publicæ honestatis impedimentum matrimonij, vnde oriatur. 672

L

LAicus suscipiens beneficium curatum ad quid teneatur. 859
Læsio quotuplex. 340
Legitimus in iure quis censeatur. 347
Legentes libros hæreticorum, & prohibitos, quomodo peccent & puniantur. 337. 588
Leges ciuiles qua vi obligent Ecclesiasticas personas. 297
Legatariorum peccata. 822. de legato relicto vxori si non nubat. 823
Legatum quid. 226
Legislator an possit cogere subditos inuitos ad legem seruandam. 274. an debeat seruare suas leges. 299
Lex vnde dicta. 267. quomodo definitur. ibid. quis possit ferre. 269. quæ dura vocanda. ibid. & seqq.
Lex quomodo obliget ad mortale peccatum, quomodo ad veniale. 287
Leges promulgatæ quando obligent. 275
Leges irritatoriæ & reuocatoriæ quæ. 277. priuilegiatoriæ. ibid.
Legi humanæ non subiacent actus interni. 279
Leges Ecclesiasticæ an obligent in conscientia. 281. ciuiles an obligent. 282
Librariorum peccata. 820
Librarij libros prohibitos diuidentes quomodo peccent. ibid.
Libelli famosi qui. 139. quinam peccent circa illos. ibid.
Lintea altarium qualia esse debent. 446
Lintea transuersa æqualis quid sit. 659
Longum tempus quod censendum. 354
Literæ Apostolicæ quæ. 590
Ligamen impedimentum matrimonij quod. 671
Locus celebrandi matrimonij quis. 712

Locus

Locus sacer qui dicatur. 813
Lucrum quid sit. 147
Ludus quid sit. 165
Ludis prohibitis acquisita quomodo soluenda. ibid.
Luxuria quid. 751. quot eius species. 752

M

MAgia quid sit. 34
Mammilla in fœmina an membrum. 361
Maleficium quid sit. 35
Maledictiones quomodò & qualia peccata. 757
Mancipiorum vota domini an irritare possint,& quæ. 65
Manus an præscindi posſit à reo, vt alteram seruet. 254
Maria Virgo an semper fuerit in actu diuini amoris. 4
Manus iniectio quid sit. 338
Maritorum in vxores peccata. 771.& seqq.
Maritus vxori quam reuerentiam debeat. 79
Mariti quas donationes facere posſint. 194
Martyrium an baptismus. 398
Matrimonium naturale quod. 645.an sit sacramentum. 706.à quo institutum,& quæ eius materia. 707. quis eius minister. 708. effectus. 709
Matrimonium quando institutum. 708. quomodo suscipiendum. 709
Matrimonium an celebrari possit inter absentes per internuntium. 713. an dissolubile. 716.eius vsus an meritorius. 724
Matrimonium clandestinum quod vocetur. 713
Matrimonium serui cum ancilla, & è contra,quomodo & quando validum. 651. & seq. fidelis & hæretici an validum. 664
Matrimonium post votum castitatis quo iure dirimatur. 654
Medicorum peccata. 828
Medicus an pauperes visitare teneatur. 829. an eundem de vicina morte monere teneatur. ibid.
Membrum in corpore hamano quid sit. 360
Mercatorum peccata. 825
Mercator gabellam non soluendo an peccet. 826

Merces mobiles an clàm vendere liceat ob tributi solutionem vitandam. 171
Metus cadens in constantem virum quis dirimat matrimonium. 665
Metus reuerentialis. 667
Mille anni indulgentiæ quid significent. 553
Missa tempore interdicti quoties dici possit, & quomodo. 373. quid sit. 432. quis instituit. ibid. fructus & effectus eius quis, & quotuplex. 433. cur sic vocata. 432. quis eius valor. 433. quibus communicatur. ibid. pro quibus offerenda. 435. an prosit animabus in Purgatorio. 436. eius minister quis. 437. quis primus eam celebrauerit Pontificali apparatu. ibid. qua parte diei celebranda. 451. eius varij defectus quomodo cauendi. 452
Molere licet diebus festis, & cur. 75
Monialium peccata. 831
Monachus quis censendus. 539
Monachum mortuum percutiens an excommunicatus. 340
Monopolium an sit peccatum. 828
Monstra an & quæ baptizanda. 404
Mortis periculo se obiicere an & quomodo liceat. 81. & seqq. ei quis se teneatur offerre extra causam fidei, aut religionis. 86
Mortem alicuius desiderare quando, & quomodo liceat. 85
Mortuum infamantes quomodo peccent. 132
Mortuus quomodo puniri possit. 290
Motiua supernaturalia attritionis quæ. 470. & seqq.
Moniales an possint celebranti ministrare. 438
Mutilare seipsum an liceat. 81
Mutilatio quid sit. 360

N

NEcromantia quid. 34
Necessitas extrema & grauis quæ. 7
Nouitatum inuentio quod peccatum, & quando committitur. 478
Notariorum peccata. 840
Notarius in pretio quando peccet. ibid.

Nouitij an possint absolui virtute bullæ à casibus reseruatis. 580
Nuptiarum solemnitas quibus diebus prohibita. 704
Nuptiæ secundæ an benedicendæ. 715

O

OBedientiæ votum quantum obligat. 56
Obliuiosus quando confiteri teneatur. 312. an teneatur scribere peccata. 500
Occidens inuasorem castitatis an peccet. 117
Occidere seipsum, est peccatum mortale. 80
Occidere quando sit sine peccato & meritorium. 82
Occidere auctoritate priuata, an & quando liceat. ibid.
Officium diuinum quid sit. 615. Vide, *Horæ Canonicæ*.
Opera seruilia diebus festis prohibita. 74. quæ admissa, & ob quas causas. ibid.
Ordinati ante legitimam ætatem qua pœna puniendi. 349
Ordo an sit Sacramentum. 605
Ordo quid sit. ibid. quibus gradibus constet. ibid.
Ordinum cuiusque gradus officia. 606. materia. 611
Oscula quæ peccata. 754

P

PAlla altaris ex qua materia esse debeat. 449
Panis Eucharistiæ qualis esse debeat. 418. 419. quantitas. 424. forma eius consecrandi. 425
Papa in quibus votis dispensare possit. 68. quo iure. 69. secum dispensare potest. 70. & cum Episcopis. ibid. an possit alteri dare potestatem super se. 230
Patris & matris nomine quid intelligendum. 77
Parentes quomodo diligere debeant filios suos, & in quibus, 22. quæ eis exhibenda à filiis. 77. quæ ipsi teneantur filiis præstare. 78. an succedant filiis spuriis morientibus ab intestato. 810
Paupertatis votum quantum obliget. 55
Parochus quomodo præsens esse debeat solemnitati matrimonij. 709
Participans cum excommunicato, quomodo & quando peccet. 329. quæ eius pœna. ibid.

Patrini in baptiſmo qui & quot aſſumendi. 407. qui prohibeantur. 408
Peccata quomodo remittantur. 737
Peccator an poſſit reprehendere peccatorem. 15
Peccatum quid ſit.734.quot nominibus appelletur.735.quod mortale, & quod veniale. ibid.
Peccata mortalia quot. 744. cur ita dicta. ibid. coniugum circa actum coniugalem. 729.& ſeqq.
Peccatores magni an conuerti poſſint. 737
Peccatum publicum & notorium quod ſit. 18.commiſſionis & omiſſionis quod. 743
Peccatum frangentis ſigillum confeſſionis quale. 529
Peccatum veniale per quid remittatur. 741
Peccata fidei contraria quæ. 30. charitati contraria quæ. 33. religioni.ibid.mortalia per quæ media remittantur. 738
Peccata quæ confitenda non ſint. 738.quæ reſeruari ſoleant. 492. mortalia an in hac vita remittantur. 376
Pecunia an fieri poſſit famæ reſtitutio. 145
Pecuniam locare an licitum. 819
Penſionarij peccata. 863
Pœnitentiæ Sacramentum quomodo definiatur. 456. à quo inſtitutum. 457. an ad ſalutem neceſſarium.ibid.eius materia quæ & quotuplex. 458. eius miniſter quis.513. quis & quotuplex effectus. 541
Pœnitentiam an poſſit imponere ſacerdos. 502. qualis imponenda. 503. an etiam publica imponi poſſit. 504.an ſuſcipienda à pœnitente. 505
Pœna neglectæ confeſſionis quæ.314.quinam ei ſubiaceant. 315
Pœnæ leuiores quæ dicantur. 290
Pœnæ priuatæ quando obligent. 292. 293
Pœnæ communitatis, aut Academiarum. 295
Poteſtas politica quæ. 229
Poteſtas Eccleſiaſtica. 230. in quo reſidet. ibid. an quis ab ea exemptus. 231
Poligamia quid ſit. 715. an licita. ibid.
Polyandria an & quæ licita fuerit. 715. 716
Pollutio quale peccatum. 753
Pretium quale, & quando exigi poteſt pro labore adminiſtrationis Sacramentorum. 707.& ſeqq.
Præcepta

Præcepta patrum erga filios, viri ad vxorem, quomodo obligent. 282. 283
Præcepta Decalogi quæ, & quot. 1. vtrùm ſint naturalia, vel poſitiua. 2. eorum tranſgreſsio mortalis, niſi tria excuſent, & quæ. ibid.
Præceptum, *Non occides*, qui tranſgrediuntur. 85
Præcepta diligendi Deum & proximum quando obligent ſub mortali. 4
Præceptum fraternæ correctionis naturale. 9. eius tranſgreſſio quale peccatum. ibid. materia. 10. quando obliget. 14. quos obliget. ibid.
Prælatus poteſt & tenetur inquirere in vitam ſubditorum. 11. quibus mediis poſsit cognoſcere vitam ſubditorum. 12. quomodo ſe gerere debeat cum fraternè denunciatis. 17. an poſsit irritare vota nouitiorum. 772
Præſumptio quid ſit. 50
Princeps, aut Reſpub. an poſsit ſtatuere impedimenta matrimonij. 647
Priuilegia aliis conceſſa Beatæ Virgini non ſunt denegãda. 5
Promiſsio quid ſit. 173. an & quæ obliget. ibid. quæ obliget ſub mortali. 176. quæ non. ibid.
Promulgatio an requiratur ad legum obligationem. 275. quomodo ſit valida. ibid. an fieri debeat in ſingulis vrbibus. ibid.
Proximi nomine quis intelligendus. 6. circa quatuor diligendus. ibid.
Purgatorium eſſe credendum eſt. 560. vbi ſit. 561. eius ignis qualis. ibid. quæ pœna. 562
Pyrata quis, & eius pœna. 337

Q

QVadragena quid ſit. 554
Quatuor effectus Baptiſmi. 395. 396
Quantum liceat comedere die ieiunij. 306
Quæ leges ciuiles Eccleſiaſticæ libertati ſint contrariæ. 270. & ſeqq.
Quibus caſibus non incurratur excommunicatio ob manuum violentam iniectionem. 342
Quinque animarum receptacula. 558

R

RAptus quid. 867
Rapina quid. 220
Regularis approbatus in vno Episcopatu, an in aliis approbatus censeri debeat. 577
Regulares quam possint bullam suscipere. 579. eorum varia peccata. 868. & seqq.
Religiosi ad quid tenentur tempore interdicti. 376
Religiosi quæ festa seruare tenentur. 75. fugere tenentur inuasorem iure charitatis. 116. an possint esse testes ad testamentum. 209
Religionis virtus quæ. 33. quæ ei peccata contraria. ibid.
Religionis votum quomodo protrahi possit. 57. eam an ingredi possit qui non est soluendo. 102
Reorum peccata. 867
Reseruatio peccatorũ an fieri possit, & quorum. 491. & seqq.
Remissio coacta quæ. 98. quæ extorta. ibid.
Repudium an olim licitum. 723
Res quæ nunquam dominum habuerunt cuius sint. 159. inuentæ inter sordes cuius sint. 161
Restitutio quid. 91. eius circunstantiæ. 92
Restitutio eius qui alterum à religione retraxit. 105. qui beneficium contulit indigno. 108. qui non recitauit horas Canonicas. 110. falsi testis. 114. homicidæ. 115. & 119. adulteri. 121. vsurarij. 151
Reuelare complicem in confessione an liceat. 497
Reus an teneatur fateri suum crimen. 247. an ad euitanda tormenta possit fateri crimen quod non commisit. 250. quando peccet appellando. 251. quando fugere liceat. 252. quando teneatur ad pœnam legis. 253. non debet falsas exceptiones apponere veris testibus. 262
Rex vnde habeat potestatem condendi leges. 269
Regum varia peccata. 865. 866

S

SAbbati nomine quis dies intelligendus. 73
Sacramentum quid sit. 388
Sacramenta quæ ministrare licet tempore interdicti. 375
Sacramenta quis instituit. 386. in quem finem instituta. 387.

387. quot sunt. ibid. cur septem. ibid. quæ. 388. eorum materia. 390. forma. ibid. ceremoniæ. 393. effectus. 395
Sacrum audire quid sit. 301. præceptum de eo audiendo obligat sub mortali. 302. ab eo audiendo quis excusetur. ibid.
Sacerdos quoties teneatur celebrare in anno. 439. sæpius vno die. ibid. an pro stipendio. 441
Sacerdos degradatus an possit absoluere pœnitentem in articulo mortis. 384. an teneatur recitare horas. ibid. an possit interesse diuinis officiis. 385
Sacerdotum varia peccata. 872.& seqq.
Sacerdos simplex an possit ex commissione confirmare.414.
Sacerdos quilibet an possit absoluere. 524. 525.quis idoneus ad absoluendum. 575
Sal an materia baptismi. 401
Satisfactio quid sit. 501. an imponi possit. 502. & quomodo. 503.quis eius effectus. 507
Schismaticus quis. 588
Secreta admonitio an circa publica peccata adhiberi debeat. 76
Secretum confessionis quàm arctè seruandum. 529
Seipsum infamans quomodo peccet. 132
Serui quid possint donare. 202
Simonia quæ. 632. quo iure prohibita. 633. species. ibid. quando committatur in beneficiis. 632. varij eius casus. 639
Simonia in pensionibus quæ. ibid.
Simoniacorum pœna. 642
Spes quid sit. 32. quæ peccata sint contra eam. ibid.
Sponsorum peccata. 874.
Sponsaliorum nomen vnde. 691.quid sint.692. effectus. 694 genera. 695. an per metum facta valeant. 696. duæ circa illa regulæ. 703
Spurij qui sint. 855
Stuprator quis teneatur restituere. 123. quis non. 124
Stuprator importunus quis. 123. an ad restitutionem teneatur. 124
Stipendium sacerdotis celebrantis quale. 442
Subditus an possit prælatum corrigere,& quando. 14
Superbia

Superbia quid. 745
Superstitio quid. 33. quæ eius species. 34
Suspensio quid sit. 368. eius forma quæ. 369. effectus. ibid. ab ea quis possit absoluere. 370
Suspensus quis. 368
Suspendere quis possit. 369

T

TEstamentnm quid. 206. ex quo iure vim habeat. ibid. quæ solennitas requiritur ad eius valorem. 207
Testamenta clericorum quæ valida. 213. quæ, & quomodo reuocari possint. 217
Testamentum ad pias causas quas requirat solemnitates. 211
Testamentariorum peccata. 877
Testes qui esse possint in contractu matrimoniali. 710
Testes qui,& quot adhibendi in fraterna correctione. 16.17
Testes testamenti qui esse possint. 209
Testes quinam esse, vel non esse possint. 255.256. an possint accipere pretium testimonij.259. eorum peccata. 876
Thesaurus quid sit. 159
Testamentum quando quis facere possit. 187. quando non. ibid. quando retractari debeat. 188
Thesaurus Ecclesiæ quis.542.vbi sit,& vnde colligatur.ibid.
Tonsura Ecclesiastica quàm antiqua. 606
Tormentis veritatem an liceat exquirere. 249
Torqueri reus quando possit. ibid. de quo crimine. 350
Tributa soluere nemo tenetur,nisi à publico exigantur. 170
Tributorum quot genera.167. eorum quæ materia.168. quæ à Principe tanquam iniusta restituenda. ibid. eorum imponendorum quæ causa.ibid.quinam ab eis exempti.169

V

VAna gloria quod peccatum.746.quot eius species. ibid. quando quis peccet ea. 747
Vana verborum iactantia quæ. ibid.
Venari an licitum. 226
Venari locis vetitis quod peccatum,eiusque pœna. ibid.
Viduarum peccata. 877

Vinum materia in consecratione sanguinis. 421. quale esse debet. ibid. eius consecrandi forma. 425
Vesperæ in quadragesima ante prandium legendæ etiam priuatim. 617
Vestes sacerdotis celebrantis quales esse debeant. 450
Vestes infidelium an gestare liceat Christiano. 27
Vnctio extrema quæ. 600. quæ eius materia. 601. eius forma quæ. ibid. eius minister. 602. quis eius capax. 603. an necessariò suscipienda. 604
Vnctio an de necessitate Sacramenti Confirmationis. 415. cur fiat in fronte. ibid.
Votum quid sit. 49
Votum quando obligat. 56. quando differri possit. 57
Votum quotuplex sit. 58. quæ eius materia. 59
Votum quod dirimit matrimonium. 653
Votum de non contrahendo matrimonium quando obligat. 52
Votum simplex castitatis quando obliget. 54
Votum paupertatis quantum obligat. 55
votum personale ad quid obligat. 58
Votum reale quantum obligat. ibid.
Votum irritare quid sit. 61
Votum subditorum an possit superior irritare. 66
Votum peregrinationum quid sit. 70
Votum commutare quid. 72
Vsura quid. 146. quale peccatum. 147. quotuplex. ibid. quot modis possit palliari. 148
Vsuras qui restituere teneantur. 152
ad Vsuram an sumere liceat. ibid.
Vsurarius ad quarum rerum restitutionem teneatur. 151
Vxor quam reuerentiam tenetur præstare marito. 79. quid dare possit. 192. 193
Vxoris quæ vota maritus irritare possit. 64. peccata in maritum. 772. & seqq.

FINIS INDICIS.